

JOANNIS CAROLI

ANTONELLI

DE LOCO

LEGALI.

JOANNIS CAROLI

ANTONELLI

PATRICII VELITERNI,
EPISCOPI FERENTINI,

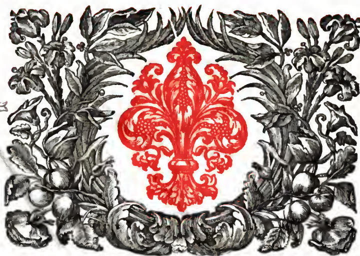
Tractatus
DE LOCO LEGALI

IN TRES LIBROS DISTRIBUTUS;

In quibus utriusque Juris Controversiæ difficiliores, & in Foro frequentiores quoad locum singulariter tractantur, & resolvuntur.

Opus omnibus tam in Scholis, quàm in Palatiis versantibus, Theoricis, & Practicis apprimè utile, & necessarium.

Argumentis, Summariis, diversisque Indicibus, & præsertim Materiarum, decoratum.

VENETIIS, M.DCCVII.
Apud Nicolaum Pezzana.
SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIIS.

CAPITA CONTROVERSIARUM.

De Ecclesiarum Immunitate, & Pollutione.
De Ecclesiasticorum Bonorum alienatione, & venditione.
De jure sedendi in Ecclesia.
De Ecclesiarum, Monasteriorum, & Collegiorum Constructione, Restauratione, & Translatione.
De Diœcesi, & Territorio Episcopali.
De Locis exemptis.
De Sacris Ordinibus.
De Matrimonio, & reliquis Sacramentis.
De Decimis, & Sepulturis.
De excommunicatione, & Interdicto.
De Beneficiis Ecclesiasticis.
De Jurepatronatu.
De Residentia Clericali, & quotidianis Distributionibus.
De Præcedentia.
De reliquiis, & Veneratione Sanctorum.
De Capitulo, & Actis Capitularibus.
De Episcoporum Consecratione.
De Vicariorum Potestate.
De Judiciis, & Foro Competenti.
De Retractu, & Jure Congrui.
De Debitorum Captura, & Fugæ Suspicione.
De Contractibus, & Negociationibus.
De Feudo, & Emphyteusi.
De Emptione, & Venditione.
De Censibus, & aliis Annuis Redditibus.
De Testamentis, Legatis, & Fideicommissis.
De Legibus Municipalibus.
De Dote, & Alimentis, eorumque Privilegiis.
De Solutionibus.
De Gabellis, & Collectis.
De Prædiis, & Servitutibus Rusticis, & Urbanis, deque Molendinis, Itineribus, & Jure Aquarum.
De Thesauris, & Metallis.
De Nundinis, & Mercatis.
De Tutoribus, & Curatoribus.
De Obligationibus in Carceribus factis.
De Consuetudine.
De Foro Delicti, & Delinquentium.
De Carceribus, & Carceratis.
De Accusationibus, & Inquisitionibus.
De Fidejussore de Repræsentando.
De Aleatorum Receptatoribus.
De Forensium Pœnis.
De Confessoribus sollicitantibus.
De Furtis.
De Carcere Privato.
De Indiciis, & Tortura.
De Fama, ejusque Probatione.
De Damno Dato.
De Incendiis.
De Bannitis.
De Bonorum Publicatione.
De Confiscationibus.
De Hæreticis.

Et quamplurimæ aliæ Quæstiones in Foro, & Praxi quotidie occurrentes summo studio, pleno calamo, & nova Doctrina explicantur, & resolvuntur.

INDEX
LIBRORUM, ET CAPITUM,
QUÆ IN PRÆSENTI TRACTATU
Continentur.

LIBER PRIMUS.

LIBER SECUNDUS.

Quæ-

LIBER TERTIUS.

Quæ-

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per attestato del Segretario nostro nel Libro intitolato, *Ioannis Caroli Antonelli Episcopi Ferentini, Tractatus de Foro Legali*, stampato in Velletri, non v'esser cosa alcuna contro Prencipi, e buoni costumi, concediamo licenza à Nicolò Pezzana di poterlo ristampare, osservando gli ordini in materia di stampe, e presentando le solite copie alle publiche Librarie di Venetia, e di Padova &c.

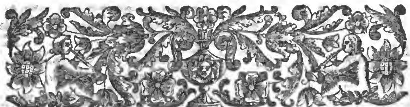
Dat. li 16. Agosto 1686.

{ Girolamo Basadonna Procurator Reformator.

{ Nicolò Venier Procurator Reformator.

{ Gierolamo Gradenigo Procurator Reformator.

Gio: Battista Nicolosi Segretario.

JOANNIS CAROLI ANTONELLI SAC. THEOLOGIÆ, AC I. U. D. VELITERNI

LIBER PRIMUS.

DE LOCO LEGALI.

OPUS, de tempore legali, quod præcedentibus annis in lucem edidimus, eò animum impulit, ut hunc etiam de loco legali tractatum ederemus: valet enim argumentum de tempore ad locum, & è contra, *l. continuus, §. cum ita, ff. de Verb. obligat. leg. vinum, ubi Bart. ff. si cert. petat. Garleval. in tract. de Iudic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 5. num. 379. & seq. Barbos. in tract. locor. commun. &c. loc. 65. num. 2. Gratian. discept. for. cap. 128. num. 8.* ubi observat, quod valet etiam argumentum de re ad locum, & ad tempus, & è contra, *Gait. de Credit. cap. 2. num. 2348.* variæ quoque, ac difficiles inde resolvuntur difficultates, nam ex varietate locorum variantur contractus, & cæteri actus hominum, *l. 3. §. fin. ff. de eo, quod cert. loc. l. pretia rerum, § fin. ff. Ad l. falcid. l. nummis. ff. de legat. 3. l. hæredes palam, §. si quid post factum, vers. sed et si notam, ff. de Testam. l. semper in stipulationibus, ff. de Reg. Iur. Innoc. in cap. qualiter, & quando, num 4 de Accusat. Alba cons. 209. num. 18. Corn. cons. 205. num. 13 vol. 2.* ubi dicit, quod loci diversitas inducit factorum diversitatem, *Scaccia in tract. de Commer. §. 1. q. 7. num. 76. vers. sed in mercatoribus, &c.* ubi dicit, quod sicut interesse potest deberi ratione temporis, ità etiam ratione loci, *latè Mantica de Tacit. & ambig. convent. lib. 3. tit. 15. num. 3. & seq. Socin. sen. cons. 64 num. 6. lib. 3. Paris. cons. 20 num. 55. lib. 1. Rimin. cons. 452. num. 17.* in pœnis etiam locus attendi debet; quia si locus est publicus, injuria fit gravior, & pœna durior infertur, *l. Prætor, § fin. vers. atrocem, & l. sed est quæstionis, ff. de Injur. l. aut facta. ff. de Pæn.* unde, qui in acie fugam prior fecerit, propter exemplum, capite puniendus est, *l. omne delictum § qui in acie, ff. de re milit.* licèt secus sit, si ex alio loco, *Luc. de Penn. in l. un. col. 5. C. de Colon. Illyric. lib. 11.* item in domo graviùs delinquitur, quàm extra domum: multoque gravius in propria, quàm in aliena, *l. lex Cornelia, & ibi DD. ff. de Injur.* & longè gravius, si in Ecclesia, vel in foro, *d. l. aut facta. § locus, ubi DD. ff. de Pæn. Luc. de Penn. in l. si apparitor, col. 8. C. de Cobartal. lib. 12.* quisque igitur facilè colligere poterit, quàm sit necessarius hic tractatus, cùm in omnibus ferè legalibus dispositionibus loci ratio habeatur: ut autem faciliori, ac rectiori, quo possumus, ordine procedamus, in primo libro, Deo adjuvante, agemus de loco, quatenus spectat ad causas Ecclesiasticas, & spirituales: in secundo, quatenus respicit causas civiles, contractus, & negotia: in tertio, quatenus respicit causas criminales.

SUMMARIUM.

1 *De loco tractant non solùm Philosophi, sed etiam Legistæ.*
2 *Quid sit locus.*
3 *Qualiter accipiatur locus in jure, & n. 4. & 6.*
5 *Quid nomine ædis, villæ, areæ, agri, & fundi intelligatur.*
7 *Quid sit territorium, & quid importet, n. 11.*
8 *In mari non dicitur territorium, sed districtus.*
9 *Jurisdictio est in territorio tanquam in re inanimata, sed in Magistratu est tanquam in subjecto animato.*
10 *An concessa jurisdictione censeatur concessum territorium, & an concesso territorio videatur concessa jurisdictio.*
11 *Territorium non importat proprietatem, & dominium prædiorum.*
12 *Clericatus non eximit aliquem de territorio, seu de districtu.*
13 *Clerus appellatione populi comprehenditur in favorabilibus, non in odiosis.*
14 *An præscribens territorium, præscribat etiam jurisdictionem.*

C A P. I.

An sit, & quid sit locus secundùm leges.

1 DAri locum, nemo est, qui dubitet, quamvis multi ne-
sciant quid sit; de eo tractant non solum Philosophi,
sed etiam Legistæ *in l.1.& seq.ff. Ne quid in loc.sacr.fiat. l.1.*
cum seq.ff.de loc.& itiner.publ.l.1.& tot.tit. ff. Ne quid in
loc.pub.l.1.cum seq.ff.de eo quod cer.loc.&c. & alibi passim.
2 Est autem locus superficies corporis continentis aliud
corpus, *ut inquit Arist.lib.4.Physic.c.2.tex.14.& c.8.tex.41.*
superficies verò alia est immediata, alia mediata: superficies
immediata dicitur locus proprius, quia intra eamdem plu-
ra corpora simul contineri non possunt, alioquin penetra-
rentur: ac proindè ità convenit uni, ut non conveniat si-
mul aliis; talis est superficies, quà aer primò, & immediatè
tangit, seu ambit turrim: illa enim est locus, in quo est tur-
tis; quemadmodum superficies immediata aquæ circum-
3 dantis piscem, est locus, in quo est piscis, & de hoc loquitur
Arist.loc.cit. superficies verò mediata ità continet, ut non
tangat contentum, diciturque locus communis, quia intra
eamdem plura simul corpora contineri possunt: & ideò ità
convenit uni corpori, ut etiam conveniat aliis: talis est Ec-
clesia, Civitas, Provincia, Territorium, &c. & de hoc loqui-
4 tur etiam *Arist.ubi supra d.c.2.tex.14.* & ita accipitur in ju-
re, *ut constat ex extrav. providè, vers. præsentis constitutio-*
nis, de sent.excom.c.alma, vers. sanè eod.tit.in 6.c.postulasti
§.fin.de Cler.excom.min.l.civibus ff.de reb.dub.leg.decerni-
mus, C.de Aquæduct.lib.11. ubi locus accipitur pro Cōgre-
gatione hominum metas unius loci habitantium, *l.locus u-*
bi gl.ff.de ver.sign. ubi quod loci appellatio non solùm ad
rustica, verùm ad urbana quoque prædia pertinet, *l.fundi,*
5 *ff.eo.tit.* ubi, quod urbana ędificia ędes, rustica villę dicun-
tur: locus verò sine ædificio in Urbe, area: rure autem ager
appellatur: idemque ager cum ædificio fundus dicitur, *l.1.*
§.ibi autem ff.de vi, & vi arm.l.1.§.eod.ff.ad Syl.l.fin.C.de
Præscr.long.temp.Spec.in tit.de Arbitr.& arbitrat.§.sequi-
tur num.66.& 67.Panorm in c.abolendæ de Sepult.Luc. de
Penn.in l.1.C.de Thes.lib.10.Sylv.in ver.loca. ubi, quod
6 locus in jure accipitur pro humanis habitationibus in vita,
vel post mortem, *Gepoll in tit.de Usucapion.pro donato, §.*
sive Dominus, n.4 ubi, quod loci appellatione propriè lo-
quendo veniunt immobilia tantùm, *Boer.dec.99.n.1.et seq.*
ubi, quod locus accipitur pro territorio, vel districtu, seu
Parochia, vel jurisdictione, *Rosent.de feud.c.12.concl.15.n.20.*
7 Territorium verò nihil aliud est, quàm universitas a-
grorum, sive certum terræ spacium jurisdictione munitum,
l.Pupillus §.territorium ff.de ver.sign.Bart.cons.189. Alex.
cons.35.n.2.vol.4.Bald.super rub.Quæ sint regal. subdens,
8 quod in mari non dicitur territorium, nisi fortè habito re-
spectu ad alveum maris: sed dicitur districtus, idest aquæ
spacium, seu latitudo similiter monita jurisdictione, & im-
perio, *& in c.1.n.4.in tit.de Allodiis, Soc.cons.74.col.2.vers.*
9 *primò, quia ex quo, &c. lib.1.* ubi, quod jurisdictio est in ter-
ritorio tamquam in re inanimata, sicut servitus in fundo:
sed in Magistratu est tanquam in subjecto animato, sine quo
jurisdictio per se nihil agit, *Boer.dec.227.n.7.& seq.* ubi di-
10 cit, quod concessa jurisdictione non censetur concessum
territorium, sicut è contra territorio universaliter, & sim-
pliciter concesso videtur concessa omnis jurisdictio, *vide*
11 *Bart.in l.2.in fin.C.de bon.vacan.lib.10.* ubi, quod territo-
rium regulariter non importat proprietatem, & dominium
prędiorum, ac rerum particularium, sed jurisdictionem, quę
in his exercetur, & coerctionis superioritatem, *Luc.de Pen.*
in l Duumvirum, 53.C.de Decurion.lib.10. ubi, quod inter-
dum habent jurisdictionem, qui non habent territorium,
Merl dec 655.n.8. ubi dicit, quod etiamsi totus Regionis, seu
Provinciæ ambitus sit tributarius uni soli Principi, non
præsumeretur tamen, ut quidquid est intra fines Regionis,
sobsit quoad utile, & directum dominium ipsi Principi, sed
solùm quoad jurisdictionem, & quamdam protectionem.
12 Notandum est etiam, quod Clericatus non eximit ali-
quem de territorio, seu de districtu, licèt eximat de qualita-
te populari, quæ respicit personam, *Dec in cap. Ecclesia S.*
Mariæ, n.34.& seq de Constit. subdens *n.36.* quod in mate-
13 ria odiosa appellatione populi Clerus non comprehendi-
tur; secus in materia favorabili, *per tex.in c.dilecti, de for.*
compet.& c.si sententia, de Sent.excomm.in 6.
14 An verò possit quis præscribere jurisdictionem tāto tem-
poris spacio, quanto præscriberet ipsum territorium, & sic
spacio longi temporis? affirmat *Boer.loc cit.n.9.ubi alios re-*
fert: sicut enim præscribens fundum, præscribit quicquid est
ibi plantatum, vel radicatum, ita præscribens territorium,
præscribit jurisdictionē tanquam annexam territorio, à quo
avelli nō potest, *l.in modicis ff.de Contrah.empt* Sed de hoc
vide, quæ fusè scripsimus *in tract.de Temp.Leg.lib.2.c.105.*

S U M M A R I U M.

C A P. II.

Quotuplex sit locus.

LOcus, alius est plenus, ut qui possidetur: alius est se- 1
miplenus, ut ille, in quo aliquis est causa legatorum,
vel rei servandæ causa, *l.3.§.fin.ff.de Acquir.poss.l.2.§.1.ff.*
de Action.empt. alius est vacuus, qui ita dicitur tribus mo-
dis, vel propter absentiam, vel negligentiam Domini, aut
quia sine successore decesserit, *§.quod autem, juncta gloss.*
ibid.Inst.de Usucap.l.si id quod, ff. de Acquir. poss. vacuus
etiam dicitur, quando est sine ædificio, *l.Prætor ait, §.sive*
autem, ubi gl.ff.de Nov.oper.nunciat.
Item alius dicitur privatus, ut quia non est deputatus ad 2
usum publicum, *c.aurum, 12.q.2.Afflict.dec.62.n.2.* ubi di-
cit, quod vię vicinales sunt privatarum personarum, & ideò
non obstante via vicinali in medio, habet locum jus cōgrui,
& dec.265.n.108. ubi, quod tenetur Vassallus præstare viam
Domino suo per sua prædia, si Domino hoc expediat; alius
est religiosus, sed nō sacer, ut ille, in quo sepultus est aliquis
de voluntate Domini, *l.2.C.de Relig.et sump fun.* ubi etiam,
quod talis locus vendi, aut obligari non potest: licèt secus
sit de jure canonico, secundùm quod locus non efficitur re-
ligiosus, nisi auctoritate Pontificis deputetur ad talē usum,
c.ad hęc, de Relig.dom. ut latius infra dicemus *& seq.* alius est
religiosus, & sacer, qualis est Ecclesia, cœmeterium, capellæ,
& monasteria, auctoritate Papæ, vel Episcopi ad cultū Di-
vinum deputata, *ut in d.c.ad hęc, ubi DD.Syl.in ver.loca, n.*
4. ubi dicit, quod præsumitur locus auctoritate Episcopi æ- 3
dificatus, quādo longo tempore ibi fuerunt celebrata Divi-
na officia publicè omnibus admissis indifferenter, & erecta
campana, *ex trad.per Panor.in c.inter dilectos, n.8.de Don.* a-
lius dicitur locus publicus, qui videlicet ad usum publicum 4
depu-

deputatus est, ut si ad areas, & ad insulas, & ad agros, & ad
vias publicas, itineraque publica pertineat, *l.2.§ publici, ff.*
Ne quid in loc.pub. Ursill.ad Afflict ad d.dec.62.nu.3. ubi,
quod via vicinalis, de qua non extat memoria hominum in
contrarium obtinet jus viæ publicæ, *Boss.in tit. de via publ.*
n.4. ubi dicit, quod in loco publico non licet aliquid face-
re, etiamsi nihil noceat loco publico, nisi consentiente
Principe, subdens *ibid.n.5.* quod non potest etiam aliquid
fieri in loco publico, per quod fiat præjudicium privato,
Vermigliol.cons.404.n.1.& seq. ubi dicit, quod quilibet Do-
minus, vel possessor viam publicam in Civitate, vel in Bur-
gis existentem munire tenetur juxta domum suam.

Addit *Vermigliol ibid.n.11.* quod structio viæ reddens
habitantibus usum domus magis commodum, venit appel-
latione melioramentorum, *vide tex.in l. ædiles, ff.de via*
publ. Bart.in l.per Bithiniam, n.3.C.de Immun nem. conced.
lib.10 Veronen.de servit.rust.præd.cap.3.de Servit. viæ, n.
47. Rom.singul.817.

5 An verò possit quis sine licentia Episcopi construere
Hospitale ad pauperes ibi recipiendos? affirmat *Innoc. in d.*
c.ad hæc, Sylv in d.ver.loca, n 3. ubi, quod potest etiam e-
rigere Oratorium simplex, ut ibi oretur, dummodò ibi non
celebrentur Missæ, nec erigantur campanæ, *c.unicuique, &*
c.Clericos, de consecr.dist.1.c.patientibus, de Privil. sed talis
6 locus non erit religiosus, quia potest per ædificantem ad
prophanos usus converti, *secundum gl.in clem.quia contin-*
git, de Relig.dom.ut in sequenti cap.declarabimus.

7 Item locus, alius dicitur insignis, alius non insignis dici-
tur is, qui in ordine locorum quiddam habet præcipuum, ut
si haberet jurisdictionem magnam, mero, & mixto imperio
insignitam, vel qui ex communi Provinciæ opinione pro
tali reputatur, *arg.l. Labeo, ubi DD. ff.de Suppell leg.l. si*
duas, §.decet, ff.de excus.tut.c.ex litt 7 de Spons.Spec.in tit.
de Citation.§.1.n.17.Bart.in l.in bonorum, n.2.ff.de Bon.poss.
Alex.in l.si ab hostibus, n.13 ff.Solut.matr.Mascar.de Pro-
8 *bat concl.1037.n.9.* ubi etiam, quod talis locus dicitur insi-
gnis, etiamsi esset castrum, & non Civitas; nec requiritur,
9 quod sit muris cinctus, dummodò habeat notabilem muni-
cipum numerum, *gl.in c.statutum, ver.Civitatibus, de Res-*
cript.in 6. Nav.consil.1.de Verb.sign.Innoc in c. præsenti de-
cret, n.2.de rescript. ubi quod sufficit, Civitatem Episcopa-
lem esse, ut ibi causæ agitentur, etiamsi non sit magna, nec
habeat peritos; sed in aliis locis non Episcopalibus requiri-
tur, ut sint magna, & habeant peritos, & propter hoc dicun-
tur loca insignia, quod arbitrio Judicis relinquitur, *Spec.*
loco cit.n.17.Mascard loco supra cit. ubi quod in loco insi-
gni præsumitur ipso jure copia peritorum, *per text.in leg.si*
10 *duas, §.est autem, ff.de excus.tut.* unde si in loco insigni in-
firmetur uxor, & ibidem decedat, satis erit probare tantùm,
quod vir medicum non adhibuerit, ut privetur lucro do-
tis, *secundùm Bart.in l.idemque erit, ff.pro Soc.& in l.si ser-*
vum, n.6.ff.de Verb.obl.Bald.in l.juris ignorantiam, C. Qui
admitt. tunc enim mulier præsumitur decessisse culpa mari-
11 ti, *l.quod si nolit, §.culpam ff.de ædil.edict.* ubi, qui ægroto
non adhibuit medicum, vel imperitum adhibuit, dicitur
præstitisse occasionem mortis, *gl.& DD.in l.si ab hostibus,*
12 *§.si vir, ff.Solut.matrim.* quemadmodum hæres, qui testa-
tori non adhibuit medicum, vel malum adhibuit, privatur
hæreditate, *l.indignum, ff.de his, quibus, ut indign.gl.in d.§.*
culpam, vers.adhibuit medicum; & vulneratus non adhi-
bens medicum, vel imperitum adhibens præsumitur culpa
13 sua decessisse, itaut non imputetur vulneranti, *ut tradunt*
Doctores, in d.§.culpam, Boer.q.323. & de eo, qui tardè
adhibuit medicum, respondit *Marsil.cons.7.n.49.quem re-*
fert Mascard.ubi supra n 4.

14 Denique locus, alius dicitur vicinus, alius remotus, vici-
nus dicitur, etiamsi distet per centum miliaria, *secundùm gl.*
l.4.§.si tam vicinum, ff.de damn.inf. sed verior est aliorum
Doctorum sententia, qui id arbitrio Judicis remittunt, in-
specta qualitate personarum, loci, & factorum, *gl. in c. feli-*
cis, §.præsenti, ver.vicinarum, de Pœn.in 6. ubi, quod loca
dicuntur vicina, si sint infra Provinciam, vel non distent ul-
tra unam, aut duas dietas vulgares, *& in c.cum nullus, ver.*
remotis, de Temp.ordin.eod.libr. ubi, quod locus remotus
dici potest, qui est extra Provinciam, vel ultra unam, aut
duas dietas, *Bald.in l.si vicinis, in fin.C.de Nupt.Alex.con-*
sil.57.n.6.lib.3.quibus adde Bart.in d.§.si tam vicinum, nu.
2.& in l.si tertius, n.2.& seq ff.de Aqu. pluv. arc. ubi dicit,
quod cum agitur de vicinis ratione domus, & habitationis,
vel ratione certi actus, vicinus dicitur usque ad locum, à
quo potest exaudiri vox hominis acclamantis: & ideò stan-
te statuto, quod damnum datum, à vicinis emendatur, vi- 15
cini dicuntur, qui acclamantis vocem ex eo loco commis-
si delicti exaudire possunt: cum enim ratione conditum
sit statutum, ut exaudientes opem ferre possint oppressis,
illi omnes dicuntur vicini, qui oppressi vocem exaudire
potuerunt, *Tiraq.de Retr.lignag.§.1.gloss.9.num.21.latè*
Menoch.de Arbitr.Jud cas.222.num.14 & sequent. ubi et-
iam, quod dictum statutum non comprehendit pupillos, 16
mulieres, & similes inhabiles ad auxilium oppressis fe-
rendum.

Notandum est etiam, quod ad effectum exaudiendi, 17
distantia, atque etiam vicinitas consideratur non ratione
itineris, sed in aere; si verò agitur de distantia milliarium,
non fiet mensura per aerem, sed per itinera consueta, *Paul.*
de Castr.in l.1 ff.Si quis caut.quem refert, et sequitur Alex.
cons.22.n.6.vol.4 Menoch.d.cas.222.n 20.in fin.

Notandum 2. quod quando dubitatur, quis locus vici- 18
nus dicatur, & quis remotus, in primis spectanda est lo-
corum consuetudo, *ut dict.Bart.in d.l.si tertius, n.2. Me-*
noch loc.cit.num.13.

Notandum 3. quod non est habenda ratio vicinitatis do- 19
muum, si una in una via januam habeat, altera in alia, et-
iamsi ratione parietum contiguæ sint: non enim considera-
ri solet pars posterior domus; unde statutum disponens,
quod offendens aliquem juxta domum, puniatur certa pœ-
na, non haberet locum, ubi quis alium offenderet juxta do-
mum, sed à parte posteriori, *Bart.in d.l.si tertius, n.4.Me-*
noch d.cas.222.n.17.& seq.

Quæres, quando reputetur unus locus? Resp. quod u- 20
nus locus reputatur, quando non apparent signa separatio-
nis, *l.1.ff.de Reb dub.Rimin.cons.554.num.4.& 5.*

SUMMARIUM.

1 *Quando locus dicatur pius, & quando religiosus, & sacer, & n.seq.*
2 *Quando loca privata, in quibus pietatis opera exerceantur, visitari possint ab Episcopo, & n.9.*
3 *Piis locis datur restitutio in integrum, etiamsi prophana sint.*
4 *Hospitale, & alia loca fundata auctoritate Episcopi, dicuntur loca religiosa, & gaudent Ecclesiastica immunitate.*
5 *Leges civiles disponentes, locum fieri religiosum per illationem humani cadaveris, correctæ sunt de jure Canonico, & n 6.*
7 *Hospitale erectum sine auctoritate Episcopi, an, & quando redire possit ad humanos usus.*
8 *An in tali Hospitale erigi possint campanæ.*
10 *An hujusmodi Hospitale privata auctoritate erectum, immune sit à collectis, & aliis exactionibus, & an Episcopus possit illud gravare.*
11 *Laicus sine auctoritate Episcopi potest fundare Hospitale cum Oratorio, dummodò non habeat formam Ecclesiæ.*
12 *Tenentes hospitalitatem in aliquo Hospitali privato, an possint jura Collegii exercere.*
13 *Hospitalia non fundata auctoritate Episcopi, non dicuntur propriè Hospitalia, sed domus deputatæ ad hospitalitatem.*
14 *Locus sacer est etiam religiosus, non autem è converso.*
15 *Ad erigendam Ecclesiam Cathedralem requiritur auctoritas Papæ, in Ecclesiis verò inferioribus sufficit auctoritas Episcopi.*
16 *Locus non desinit esse sacer, etiamsi captus fuerit ab hostibus.*
17 *Signum loci sacri est, si in eo adsit campana, & ibi omnes admissi fuerint ad audienda Divina.*
18 *Cœmeterium quando præsumatur benedictum, & auctoritate Episcopi sacratum.*
19 *An locus privata auctoritate adjectus Cœmeterio, habeatur pro sacro.*
20 *Hospitale quando præsumatur publicum, & religiosum, & quando privatum, ac prophanum.*

C A P. III.

De loco Sacro.

Quæstio Prima.

Quinam dicatur locus pius, religiosus, & sacer.

1 LOcus pius dicitur, in quo opera pietatis exercentur,
& sic judicatur ex opere, & effectu, *auth. hoc jus por-
rectum, C. de Sacr. Eccl. Rom. consf. 477. nu. 21. Petr. de An-
char. consf. 129. num. 2.* cum autem opera hujusmodi exerceri
possint tam in locis publicis, ac religiosis, & sacris, quàm in
privatis, seu prophanis, & non religiosis, ut infrà dicemus,
& observat etiam *Rom. ubi supra n. 16. in fin.* constat, locum
pium, horum respectu se habere tamquam genus, & per
consequens locum sacrum, & religiosum tamquam spe-
cies, *ex trad per Abb. in cap. de Xenodochiis, n. 3. de Relig.*
2 *domib.* ubi etiam dcit, quod non tantum loca religiosa, &
sacra ab Episcopo visitari possunt, sed etiam loca privata, in
quibus hujusmodi pietatis opera exercentur, defuncto ta-
men eo, qui hæc loca construxit, etiamsi à testatoribus,
seu fundatoribus id fuerit Episcopo interdictum, *Clem quia
contingit, de Relig. dom. cap. si hæredes, & cap. tua, & ibi-
dem glos & DD. de testam.* sufficit enim ad hunc effectum,
ut locus sit pius, licèt nondum sit religiosus, aut sacer, *ut ob-
servat Mascard. de Prob. concl. 869. n. 34. de quo vide etiam
gl. in cap. in Ecclesiastico, ver. si terram, 13 q. 2. Bald. consil.
465. vol. 1.* ubi dicit, quod piis locis datur restitutio in inte-
3 grum, etiamsi essent prophana: tum quia ex fine, & ope-
re sunt sancta, cum in eis opera pietatis exerceantur, tum
etiam, quia non reguntur, nisi per Curatores, idest mini-
stros, cum per se regi non possint, *Rom. consf. 407. nu. 2. Abb.
in c. 2. n. 2. de consuet.*

4 Locus verò religiosus dicitur, qui sine piaculo violari
non potest, *ut tradunt DD in l. 2. ff. de Relig. & sumpt. fun.*
ubi, quod talis locus desinit esse in commercio nostro, non
tamen consecratus est; tale est hospitale fundatum aucto-
ritate Episcopi, & similia, *DD. in c. ad hæc, extr. de Relig.
domib. Host. in sum. eod. tit. n. 1. Dian. res. mor. p. 6. tract. 1. res.
6. vers. sed transeamus, &c.* ubi dicit, quod hujusmodi lo-
cus gaudet Ecclesiastica immunitate.

Notandum tamen est, quod de jure civili religiosus
5 censebatur locus, in quo aliquis fuerat sepultus, ut ibi
perpetuò remaneret, *d. l. 2. ff. de Relig. & sumpt. fun. l. si nec-
dum, C. eod.* unde si corpus humanum in aliquo loco infe-
rebatur, ut ibi esset ad tempus, locus remanebat propha-
nus, *l. si quis eo animo, ff. eod. tit.* nec totus, qui sepulturę de-
stinatus erat, locus fiebat religiosus, sed quatenus corpus
humatum esset, *ut in d. l. 2. §. Celsus,* talis autem locus ven-
6 di, aut obligari non poterat, *l. 3. C. Quæ res pign. oblig. poss.
vel non, &c.* cujus textus dispositionem hodie etiam locum
habere, senserunt *gl. in c. abolendæ, vers. sepultura, de Se-
pult. Dec. in c. quanto, num. 52. de Jud. Ang. in §. religiosum,
Instit. de rer. divis.* asserentes, quod jura civilia quoad hoc
non videntur correcta; sed verior est contraria sententia,
per tex. in cap. ad hæc, de Relig. dom. ubi locus religiosus
dicitur, qui auctoritate Pontificis fundatus est: & ità re-
solvit *Alex. in l. quid ergo, §. si quis duos, n. 4. ff. de leg. 1.* ubi
dicit, quod hodie requiritur factum Episcopi benedicentis
pro cœmeterio, *Rom. consf. 477 n. 3. & seq. Add. ad Bart. in
l. 2. C. de Relig. & sumpt. fun.* ubi, quod omnes hujusmodi
leges disponentes, per illationem humani cadaveris fieri
locum religiosum, correctæ sunt de jure canonico, quod
in hac materia prævalet, *Innoc. & Abb. in d. capit. abolendæ,*
ubi, quod laicus hodie non potest constituere locum re-
ligiosum, & per consequens talis locus, ubi homo sepul-
tus est, vendi potest, *vide Card. in Clem. 1. qu. 7. de Sepult.
Gratian. dec. March. 26. num. 4. & seq. & discept. forens. cap.
110. num. 24. & seq. Jordan. de Res ac lib. 5. tit. 11. de Cœmet.
benedict. num. 10.*

7 Idem dicendum de hospitalibus ædificatis auctoritate
privata: quamvis enim hæc de jure civili vendi similiter
non possent, *auth. hoc jus porrectum, C. de Sacros. Eccl.* se-
cus tamen est de jure canonico, quia eo casu non efficiun-
tur religiosa; unde nec gaudent immunitate Ecclesiastica,
ut in d. c. ad hæc: & ideò vendi, aut obligari non prohiben-
tur *Abb. in d. c. abolendę, n. 4. & in d. c. ad hęc,* ubi dicit, quod
hospitale ædificatum sine auctoritate Episcopi potest redi-
re ad humanos usus: quod intellige eo vivente, qui ædifi-
cavit, secus eo defuncto; *Sylv. in ver. loca n. 3. & 6. Rom.
d. consf. 477. n. 1. & seq.* ubi, quod in talibus hospitalibus fun- 8
datis auctoritate privata sine Episcopali consensu, non pos-
sunt erigi campanę, *Mascard. de Probat. concl. 869 num 33.
& 34* ubi etiam observat, quod non potest Episcopus vi- 9
sitare hospitale privatum vivente eo, qui illud erexit, *latè
Quaran. in vers. alienatio rer. Eccl. nu. 28. & 41. vers. quinto
limita, &c. Gratian. d. decis. 26. n. 5.* hujusmodi tamen hos-
pitalia, privata auctoritate erecta immunia sunt à collectis, 10
atque aliis exactionibus, *per textum in auth. item nulla com-
munitas, l. omnia privilegia, C. de Episc. & Cler. Anchar. d.
consf. 129. Abb. in d. cap. abolendæ, n. 4. & in c. de Xenodochiis,
n. 3. de Relig. domib. Mascard. de Probat. concl. 869. n. 32* ubi,
quod neque posset Episcopus talia loca gravare, quia id es-
set contra voluntatem fundatoris, cujus voluntas servanda
est, non alteranda, *ut in d. Clem. quia contigit, vers. cum ta-
men ea, & in d. c. tua, in fin.*

Hęc autem loca erigi possunt privata auctoritate, non 11
tantum attenta dispositione juris civilis, sed etiam juris ca-
nonici, *ut constat ex l. sancimus res, C. de Sacros Eccl. c. uni-
cuique de consecr. dist. 1. Host. ubi supra n. 1 Anchar d. consil.
129. n. 2.* ubi, quod laicus sine auctoritate Episcopi potest
fundare hospitale cum Oratorio dummodò non habeat
formam Ecclesię, *Abb. in d. cap. abolendæ, n. 4. & in capit.
inter dilectos, n. 7. & seq. de Donat.* ubi addit, quod tenentes 12
hospitalitatem in aliquo hospitali privato, possunt jura
Collegii exercere, quia exercent actum licitum, & pium,
cujus ratione possunt convenire, & Collegium licitè insti-
tuere, ac sibi eligere Rectorem, & Syndicum, aliisque Col-
legii juribus uti, *vide Rom. d. consf. 477. n. 15. versus fin.* ubi 13
subiicit, quod talia loca, cum non sint fundata auctoritate
Episcopi, non dicuntur propriè hospitalia, sed domus de-
putatę ad hospitalitatem.

Locus verò sacer dicitur, qui ritè, idest juxta Ecclesię 14
formam Divino cultui auctoritate Ecclesiastica dedicatus
est, qualis est Ecclesia, Oratorium, &c. *cap. quidam, 18. q.
2. Abb. in d. c. ad hæc, de Relig. domib. & in c. inter dilectos, n.
7. & seq. de Donat. Host. in sum. eod. tit. de Relig. domib nu. 2.
& 3.* ubi, quod locus sacer est etiam religiosus, non autem
è converso, *Maschard. de Probat. concl. 289. n. 2. Rom. consil.
477. n. 3. & seq.* & quidem quoad erigendam Ecclesiam Ca- 15
thedralem requiritur auctoritas Papæ, *c. 1. Ne sed vacan.* in
Ecclesiis verò inferioribus sufficit auctoritas Episcopi, *d. c.
ad hæc de Relig. domib. glos in cap. pastoralis 7. quæst. 1. Ro-
man. loco cit. num. 4.* ubi addit, quod hujusmodi loca, et-
iamsi capta fuerint ab hostibus, non desinunt esse sacra; in 16
hoc enim per jus Canonicum correctus est textus aliter dis-
ponens *in l. cum loca ff. de Relig. & sumpt. funer.*

Signum autem loci sacri est, si in eo adsit campana in al- 17
tum elevata, & ibi omnes admissi fuerint ad audienda Di-
vina, *Abb. in d. c. inter dilectos, n. 8. de Donat.* ubi dicit, quod
non sufficeret, quod ibi aliquando missæ fuerint celebratę,
quia in domibus magnarum personarum quandoque cele-
brantur missæ in earum oratoriis, non tamen ex hoc con-
cluditur, quod talis locus sit sacer, vel religiosus, *Dec. in c.
patentibus, n. 1. & 2. de Privil. Mascard. concl. 869. Dian p.
6 res mor. tract. 1. res. 1.*

Item Cœmeterium præsumitur benedictum, & auctori- 18
tate Episcopi sacratum eo ipso, quod ab Episcopo fidelium
sepulturæ destinatum est, vel si aliquis cum Ecclesiasticis
officiis cum licentia Episcopi, & consensu Domini loci ibi
sepultus sit, vel si locus hujusmodi diu habitus fuerit pro
Cœmeterio, *Mascard. de Probat. concl. 289.* subdens, quod 19
locus privata auctoritate adjectus Cœmeterio non habe-
tur pro sacro, neque Cœmeterii privilegio gaudet *Dian.
d. par. 6. tract. 1. res. 6.*

Similiter hospitale præsumitur publicum, ac religiosum, 20
si institutum sit sub nomine alicujus Sancti, & visitetur ab
Episcopo; vel si institutio, vel destitutio Rectoris hospi-
talis ad Episcopum spectet; aut si hujusmodi hospitale im-
petretur à Papa; vel aliquis habeat jus præsentandi ad illud,
*Bald. in auth. hoc jus porrectum, n. 2. C. de Sacr. Eccl. Rom.
consf. 477. n. 8. et seq Calder. consf. 4. vers. item institutio de Re-
lig. domib. Rot. dec. 725. p. 1. Divers.* ubi subiicit, quod cen-
setur privatum, ac prophanum, si institutio, vel destitutio
Rectoris spectaret ad laicos.

SUM-

SUMMARIUM.

21 *Appellatione Ecclesiæ venit Capitulum.*
22 *Appellatione Capituli non venit Prælatus.*
23 *Ecclesia repræsentatur per Canonicos, non autem per Beneficiatos.*
24 *Ecclesia in gestis per ejus Prælatum, non potest tamquam tertia considerari, sed est eadem cum Prælato.*
25 *Legatum factum Canonicis, videtur factum Capitulo, nisi aliud ex conjecturis colligatur.*
26 *Verbum, Canonici, indefinitè prolatum, idem significat, quod Capitulum.*
27 *Appellatione Ecclesiæ veniunt etiam loca pia, ac Monasteria, ac etiam Monachi, & personæ ipsius Monasterii, præsertim in favorabilibus.*
28 *Materia favorabilis, quæ dicatur.*

Quæstio Secunda.

An appellatione Ecclesiæ veniat Capitulum.

21 RESp. affirmativè, *Abb. in cap. eam te, num. 3. de Rescript.* subdens *num.* 13. quod ex propria, & stricta
22 significatione vocabuli, appellatione capituli non venit
Prælatus, quia licèt sit caput, non tamen est de capitulo,
Dec. ibidem n. 22. *Paris. cons.* 27. *n.* 9. *libr.* 4. *Cardin. Seraphin.*
23 *decis.* 426. *n.* 4. ubi dicit, quod Ecclesia repræsentatur per
Canonicos, non autem per Beneficiatos, & *decis.* 20. *in fin.*
24 ubi subiicit, quod Ecclesia in gestis per ejus Prælatum, non
potest tamquam tertia considerari, sed est eadem cum Prælato, *Mantic. de Conject. ult. vol. lib.* 8. *tit.* 6. *n.* 24. ubi dicit,
25 quod legatum factum Canonicis, videtur factum Capitulo, nisi ex conjecturis aliud concipi possit; nam verbum,
26 Canonici, indefinitè prolatum, idem significat, quod
Capitulum, *cap. cum omnes, & cap. cum accessissent, cum ibi not. per DD. extr. de Constit.*

27 Præterea appellatione Ecclesiæ veniunt etiam loca pia,
ac Monasteria, ac etiam Monachi, & personæ ipsius Mo-
28 nasterii, præsertim in materia favorabili, *Cardin. in Clem.* 2.
q. 3. *Jud. Cardin. Seraphin decis.* 606. *num.* 5 *& decis.* 1025. *n.* 10. ubi, quod materia favorabilis dicitur, quæ nos ad juris dispositionem reducit.

SUMMARIUM.

29 *Ecclesia, seu alius locus pius latiùs accipitur, si consideretur quoad effectum immunitatis, quàm si consideretur ad effectum, ut polluta dicatur.*
30 *Immunitate gaudet tota Ecclesiæ fabrica, videlicet tectum, sacristia, Campanile, scalæ, cœmeterium, porticus, & atrium.*
31 *Quid si Ecclesia nondum fuerit consecrata, sed tantum benedicta.*
32 *Et quid si Divina officia nondùm cœperint in ea celebrari.*
33 *Immunitate gaudent ædes Ecclesiæ, seu Clericorum existentes intra* 30. *vel* 40. *passus.*
34 *Quid veniat nomine Ecclesiæ ad effectum, ut dicatur polluta.*
35 *An Ecclesia violetur, si effusio sanguinis, vel seminis humani, aut hominis mors sequatur super tectum Ecclesiæ, aut subtus eam.*
36 *Et quid, si sequatur in Sacristia, vel Campanili, seu alio loco, a reliquo Ecclesiæ corpore per parietem intermedium sejuncto.*
37 *Polluta Ecclesia censetur pollutum etiam cœmeterium, si Ecclesiæ sit contiguum.*
38 *In Cœmeterio polluto non debet aliquis sepeliri, antequam reconciliatum fuerit.*
39 *Quid requiratur ad hoc, ut Ecclesia polluatur per sanguinis, aut seminis effusionem, & n.* 42. *&* 44.
40 *Ecclesia non polluitur, neque reconciliatione indiget, nisi sit consecrata, vel saltem benedicta.*
41 *Copula, aut pollutio sequuta in Monasteriis, dormitoriis, cubiculis Sacerdotum, vel Religiosorum, an habeat specialem Sacrilegii malitiam.*
42 *An Ecclesia polluatur per nocturnam pollutionem, aut sanguinis effusionem factam ad sui defensionem, vel ad correctionem, aut joco, vel ebrio, vel amente, vel a puero usum rationis non habente.*
43 *Et an polluatur per copulam conjugalem.*
44 *Ecclesia non judicat de occultis.*
45 *Pollutio occulta non impedit celebrationem Missarum.*
46 *Occultum qualiter intelligatur.*
47 *An in dubio Ecclesia præsumatur consecrata.*
48 *Consecratio probatur per scripturam, vel per unicum testem etiam de auditu.*
49 *Ad probandum clericatum, vel baptismum unicus testis admittitur.*
50 *In dubio Ecclesia inferior consecranda est.*
51 *Ecclesia Cathedralis diù ædificata, præsumitur consecrata.*
52 *An Ecclesia præsumatur benedicta.*
53 *Quam pœnam incurrat celebrans in Ecclesia polluta ante reconciliationem.*

Quæstio Tertia.

Quid nomine Ecclesiæ intelligatur quoad effectum immunitatis, & quoad effectum, ut polluta dicatur.

ECclesia, seu alius pius locus, si consideretur quoad ef- 29
fectum immunitatis latiùs accipitur, quàm si conside-
retur ad effectū, ut polluta dicatur; nam immunitate gaudet
tota Ecclesiæ fabrica, videlicet tectum, sacristia, campani- 30
le, scalæ, cœmeterium, porticus, & atrium quolibet modo
Ecclesiæ adhærentia, *cap. si quis in atrio, & cap. si quis contumax, ubi gl. in vers. adhærentibus,* 17. *q.* 4 quod procedit, 31
sive Ecclesia sit benedicta, & consecrata, sive non, dummo-
do auctoritate Episcopi ædificata fuerit, *cap. Ecclesiæ, & ibi DD. de Immunit. Eccles. Bellet. Disquis. Cler. p.* 1. *tit. de favor. Cler. real.* §. 4. *num.* 27. subdens, hoc procedere, et-
iamsi Divina officia nondum cœperint in ea celebrari; ea- 32
demque immunitate gaudent ædes Ecclesiæ, seu Clerico-
rum existentes intra 30. vel 40. passus, *juxta textum in ca-* 33
pit. sicut antiquitus, 17. *q.* 4. *de quo latè diximus in tract. de Regim. Eccles. lib.* 1. *c.* 9.

Sed ad effectum, ut Ecclesia dicatur polluta, ejus nomi- 34
ne intelligitur totum illud spatium, quod pertinet ad internum corpus Ecclesiæ, à tecto interiori usq; ad pavimentum, & à parte interna Portæ majoris ipsius Ecclesiæ usque ad ultimum parietem Capellæ majoris, *Fagund. in quinq. eccles. precep. p.* 1. *lib.* 3. *c.* 14. *n.* 37. *quem refert, & sequitur Barbos. de offic. & pot. episc. p.* 2. *all.* 28. *n.* 22. unde non violatur 35
Ecclesia, si effusio sanguinis, vel seminis humani, aut hominis mors sequatur, etiam super tectum Ecclesiæ, aut subtus eam, *gl. in c. unic. vers. sanguinis, de consecr. Eccl. in* 6. *Sylv. in vers. consecratio,* 2. *n.* 5. *Ricc. in Prax. for. eccl. p.* 1. *res.* 479. *Nav. in man. c.* 27. *n.* 256. *Laym. in Theol. mor lib.* 5. *tract.* 5. *c.*
5. *n.* 7. neq; si sequatur in Sacristia, vel campanili, aut cœme- 36
terio, seu alio loco, à reliquo Ecclesiæ corpore per parietem
intermedium sejuncto, licet de uno ad alterum ingressus
pateat; tunc enim uno ex dictis locis violato; alter violatus non censetur, *cap. unic. de Consecr. eccles. in* 6. *latè Barbos. d. alleg.* 28. *n.* 45. quamvis polluta Ecclesia pollutum et- 37
iam censeatur cœmeterium, si Ecclesiæ sit contiguum: &
ideò antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo ali- 38
quis sepeliri, *ut in d. cap. un.*

Addit *Barb. d. all.* 28. *n.* 24. *&* 51. quod, ut Ecclesia pol- 39
luatur per sanguinis, aut seminis effusionem, duo copulativè requiruntur, videlicèt, quod vulnus, vel actus luxuriosus fiat in Ecclesia, & quod sanguinis, vel seminis effusio intra eamdem Ecclesiam sequatur, itaut non sufficiat, si vulnus tantùm infligatur in Ecclesia, vel actus luxuriosus in eadem Ecclesia fiat, si effusio extra Ecclesiam contingat: quia jura tantum loquuntur de effusione sanguinis, vel seminis intra Ecclesiam, non autem de vulnere, aut actu luxurioso, *d. c. un. de Consecr. Eccles. in* 6. *& c. ult. extra eod. tit. & c. tuarum, de Privil.* quæ quidem sententia non improbabilis videtur, quia violatio est pœna, & ideò strictè interpretanda, *l. si Præses, ff. de Pœn.* sed communis sententia est in contrarium, quod videlicet Ecclesia polluatur, si vulnus, aut actus luxuriosus intra Ecclesiam contingat, licèt effusio sanguinis, aut seminis extra eam sequatur, *vide Sylv. in ver. consecratio,* 2. *n.* 5. *Dian. p.* 6 *res. mor. tract.* 6. *res.* 47. *Bonacin. de matr. q.* 4. *punct. ult. n.* 20.

Observa tamen, quod ad effectum hujusmodi viola- 40
tionis strictè accipitur locus sacer pro eo solummodo, qui
vel consecratus, vel benedictus est; & ideò si Ecclesia non

esset saltem benedicta, non pollueretur, neque reconcilia-
tione indigeret, Barbos in c. tuarum, nu. 10. de Privil. & de
offic. & pot. Episc. p. 2. d. all. 28. n. 22. Nav. in man. c. 16. nu. 3.
vers. interrogatus autem, &c. Bonacin. de matrim. qu. 4. pun.
ult. n. 9. ubi subiicit, quod copula, aut pollutio sequuta in
41 Monasteriis, dormitoriis, cubiculis Sacerdotum, vel Reli-
giosorum, non habet specialem sacrilegii malitiam.
42 Item requiritur, quod actio sit voluntaria, & injuriosa,
Sylv. in ver. consecratio 2. n. 5. Layman loco cit. n. 8. ubi dicit,
quod requiritur injuria ad culpam mortalem, Nav. c. 27. n.
256. Ricc. in Prax. p. 1. res. 479. & alii apud Barbos. d. alleg.
28. n. 1. & 43. asserentes, quod Ecclesia non polluitur per
nocturnam pollutionem, aut sanguinis effusionem factam
ad sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, vel
ad correctionem, aut joco, vel ab ebrio, vel amente, vel à
puero usum rationis non habente, Bonacin. de matrim. d. q.
4. pun. ult. n. 6. 19. & seq. ubi addit, quod neque polluitur
43 Ecclesia, quando conjugalis copula occulte habetur ex
legitima necessitate, ut accidit, quando conjuges longo
tempore in loco sacro obsidentur, & periculum esset in-
continentiæ in aliquo conjuge, nec alibi adest opportuni-
tas explendi talem actum, ut sensit etiam glos. in c. unic. ver.
feminis, in addit. de Consecr. Eccl. vel alt. Sylv. in ver. con-
secratio 2. n. 5. vers. tertius casus, & alii communiter.
44 Observa 2. quod, ut Ecclesia polluta dicatur, requiri-
tur, ut factum sit notorium, juris, aut facti notitia, quia
Ecclesia non judicat de occultis, Sylv. in ver. consecratio 2.
n. 5. vers. tertius casus, Layman lib. 5. tract. 5. num. 8. Ricc. in
Prax. for. Eccles. p. 1. res. 479. Barbos. de offic. & pot. Episc. p.
2. alleg. 28. n. 37. & alii communiter. Unde pollutio occulta
45 non impedit celebrationem Missarum, Nav. c. 27. nu. 256.
occultum autē in hoc casu dicitur non solum, quando nul-
46 li adsunt testes, sed etiam quando id per testes probari po-
test, non tamen est publica fama notatum, gl. communiter
recepta in c. de manifesta, 2. q. 1. Barbos. d. alleg. 18. n. 39. ubi
quod occultum dicit, si actus in præsentia paucorum priva-
torum hominum contingat, quia taliter gestos, interim
dum non publicatur propter eorum taciturnitatem, occul-
tus dicitur, ex quo infert Ricc. in Prax. part. 3. res. 260. quod
non censetur Ecclesia polluta ad effectum, ut indigeat re-
conciliatione, si tres, aut quatuor testes id sciant, modò au-
ctor criminis non sit accusatus in judicio.
47 Sed quæres, an Ecclesia præsumatur consecrata? Resp.
quod aut loquimur de Ecclesia inferiori, & hæc non præsu-
mitur consecrata, nisi probetur, Alciat. reg. 2. præsumpt. 4.
n. 2. Mascard. de Probat. vol. 2. concl. 582. n. 1. & seq. Unde si
in Ecclesia non appareant cruces, quæ dum Ecclesia conse-
cratur, pingi solent in parietibus, probanda est consecratio
vel per scripturam, vel saltem per unicum testem de visu, vel
48 etiam de auditu, secundum aliquos: nam in omni casu, in
quo de tertii præjudicio non agitur, unicus testis sufficit,
Mascard. loco cit. n. 5. Azor. p. 1. lib. 10. c. 26. Alter. de cens. to.
2. disp. 3. c. 4. Alzed. de Præcell. episc. dign. p. 2. c. 4. n. 27. & alii
quos refert, & sequitur Barbos. de offic. & pot. Episc. p. 2. all.
49 27. n. 5. & seq. ubi ea hoc infert, quod ad probandum cleri-
catum, vel baptismum unicus testis admittitur, quare in
50 dubio Ecclesia consecranda est, secundum glos. recept. in c.
proposuisti, de Consecrat. Eccles.
51 Aut loquimur de Ecclesia Cathedrali diu ædificata, &
hæc præsumitur consecrata, cum regulariter semper conse-
crari consueverit, Mascard. d. concl. 582. nu. 2. Ricc. in Prax.
for. Eccles. resol. 479. n. 5.
52 Præsumitur verò benedicta, si in ea Divina officia publi-
cè celebrentur, sive Ecclesia sit Cathedralis, sive inferior:
solent enim Ecclesiæ communiter benedici, antequam in
eis celebrentur Divina, Sylv. in ver. Ecclesia 2. nu. 1. & seq.
Mascard. loco cit.
53 Quæres 2. quam pœnam incurrat celebrans in Ecclesia
polluta ante reconciliationem? Resp. quod in jure certa pœ-
na est expressa, ut d. Megal. var. res. to. 2. res. 168. n. 17. Nav.
in man. cap. 25. n. 83. Bonacin. loc. cit. n. 25. potest tamen sus-
pendi, juxta tex. in cap. tuarum, de Privil. vel alia pœna ex-
traordinaria erit puniendus, secundum Megal. ubi supr. vi-
de, quæ diximus in tract. de Regim. Eccl. c. 16. nu. 19. & seq.

SUMMARIUM.

*54 Laicus ex tolerantia, vel licentia Episcopi potest ali-
quem locum, seu jus sedendi, vel sepulchrorum in
Ecclesia sibi vindicare, non quoad dominium, vel
proprietatem, sed tantum quoad usum.*
55 Hoc jus largo modo juspatronatus appellatur.
*56 An ad hoc requiratur expressus consensus Episco-
pi, vel potius sufficiat tacitus.*
*57 Hoc jus est transitorium ad quoscunque hæredes et-
iam extraneos, sicut juspatronatus ad beneficia.*
*58 Jus sedilium, & sepulchrorum in dubio præsumitur
hæreditarium.*
*Juspatronatus in dubio præsumitur similiter hæredi-
tarium, ibidem.*
*59 In tali casu competit laico interdictum uti posside-
tis, pro conservatione suæ possessionis, quæ per
unicum actum acquiritur.*
60 An hoc jus sit irrevocabile.
*61 An etiam hæredes manutenendi sint in possessione
ejusdem sedilis, vel sepulchri.*
*62 An apprehensa possessione unius rei hæreditariæ cen-
seatur apprehensa possessio cæterarum rerum ejus-
dem hæreditatis.*
63 Possessio an transeat ad hæredes.
*64 Quo judicio hæres agere debeat contra possidentem
rem aliquam hæreditariam.*
*65 Contra amoventes sedilia agi potest actione injuriarum,
etiamsi amovens esset administrator Ecclesiæ.*
66 Unicus actus sufficit, pro quasi possessione sepeliendi.
*67 Per constructionem sepulchri dicitur quis esse in pos-
sessione illius.*
*68 An, & quando Episcopus, vel Rector Ecclesiæ pos-
sit amovere sedilia laicis concessa.*
*69 Jus sedendi, vel sepulchrorum concessum alicui fa-
miliæ, vel descendentibus, an extincta familia
transeat ad hæredes extraneos.*
*An Juspatronatus gentilitium in tali casu similiter
transeat ad extraneos hæredes, ibidem.*
*70 An habentes jus sepulchri in aliqua Ecclesia, pro-
hibere possint, ne alii ibi sepeliantur.*

Quæstio Quarta.

*An, & quando laicus acquirere possit locum, vel jus se-
dendi irrevocabile in Ecclesia.*

RESP. quod invito Episcopo laicus non potest aliquem 54
locum, seu jus sedendi, vel sepulchrorum in Ec-
clesia sibi vindicare, cap. sacrosancta, cap. Marsana, de
Elect. c. quanto, & c. decernimus, de Jud. l. in tantum, §. sa-
cræ, ff. de Rer. divis. Abb. in c. 1. n. 1. in fin. & c. abolendæ, n. 5.
de Sepult. sed ex tolerantia, vel licentia Episcopi, seu Ec-
clesiæ Rectoris tale jus acquirere potest, non quoad do- 55
minium, vel proprietatem, sed tantum quoad usum: quod
quidem jus largo modo juspatronatus appellatur, quia est
ad ejus similitudinem, Abb. & alii in d. c. abolendæ, de Se-
pult. Grat. discept. for. c. 110. n. 19. & cap. 210. n. 32. 46. & 50.
Giovagnon. cons. 8. n. 8. 9. & 23. lib. 2. ubi, quod in hoc non 56
requiritur expressus consensus Episcopi, sed sufficit taci-
tus, Vivian. de jurepatr. lib. 3. cap. 2. n. 55. Rot. decis. 787. par.
1. Divers. unde tale jus est transitorium ad quoscunque 57
hæredes etiam extraneos, sicut juspatronatus ad beneficia,
glos. in c. considerandum, 16. q. 7. Abb. & alii in cap. 1. de Ju-
repatr. Covar. var. res. lib. 2. c. 18. n. 6. Cardin. Seraphin. dec.
364. n. 4. & dec. 378. n. 1. Vivian. lib. 4. c. 2. n. 1. & seq. Gratian.
d. cap. 210. num. 36. & seq. ubi, quod jus sedilium, & se- 58
pulchrorum in dubio præsumitur hæreditarium, sicut di-
cimus in jurepatronatus, & cap. 110. num. 13. & seq. ubi, 59
quod in tali casu datur laico interdictum uti possidetis, pro
conservatione suæ possessionis, quæ per unicum actum
acquiritur, quia licèt hoc jus ab initio sit gratiosum, tri- 60
buit tamen jus irrevocabile, cap. licèt causam, ubi Bald. et
alii, de Probat. Bart. in l. 1. §. hoc interdicto, ff. de Itin. actu-
que privat. Abb. in c. cum Ecclesia Sutrina, de Caus. possess.
& propriet. itaut etiam hæredes manutenendi sint, si in pos-
sessione ejusdem loci continuarunt, Gail. pract. observ. lib. 61
2. observ. 129. n. 6. & seq. subdens, quod apprehensa posses- 62
sione unius rei hæreditariæ non censetur apprehensa pos-
sessio cœterarum rerum ejusdem hæreditatis, cum posses- 63
sio ad hæredes non transeat; unde contra possidentem
rem aliquam hæreditariam hæres agere non potest inter- 64
dicto retinendæ, vel recuperandæ, sed petitorio judi-
cio

tio agendum erit, petitione hæreditatis, vel rei vindica-
tione, *Ciarlin.contr.for.cap.*210.*n.*21.*lib.*2.*Parif.conf.*49.*n.*
12.16.24.*& fequent.lib.* 4. ubi addit, quod contra amo-
65 ventem fedilia agi etiam poteft actione injuriarum, et-
iamfi amovens effet adminiftrator Ecclefiæ, *Poft.in tractat.*
*de manutenen.obferv.*73.*n.*62.*& obfervat.*18.*num.* 25. ubi;
66 quod unicus actus fufficit pro quafi poffeffione fepelien-
67 di, *Rot.decif.*222.*num.*6.*&* 7.*part.prim.Diverf.* ubi quod
per conftructionem fepulchri dicitur quis effe in poffef-
fione illius, *Gratian.dict.cap.*210.*n.* 44. *Franc. Marc. de-
cif.*275.*par.*2.

68 Quare non poteft Epifcopus, ficut nec Rector Eccle-
fiæ, laicis auferre hujufmodi jus, fi ab initio paffus eft,
eos habere, feu retinere fedile in aliquo Ecclefiæ loco,
*arg.cap quod femel, de reg.jur.in*6.*Giovagn.d.conf.*8. *num.*
22.*lib.*2.*Grat.d. cap.*210.*n.*46.*& feq.Ciarlin.contr.foren.d.*
*cap.*210.*n.*16.18.*&* 25.*lib.*2. nifi fic expofceret fervitium,
vel commodum Ecclefiæ, vel laicus prætenderet habere
illud jus quoad proprietatem, quia tunc non cenfetur ac-
quifitum jus irrevocabile, *Giovagn.d.conf.*8 *nu.*19 *& feq.*
*Ciarlin.ubi fupra n.*37.*& feq.Parif.d.conf.*149 *nu.*25.*libr.*4.
fubdens, quod ubi fedile removendum effet ob commo-
dum Ecclefiæ, eo cafu collocari debet in alio ejufdem Ec-
clefiæ loco æque digno.

Notandum eft autem, quod extra tempus concionum
fedes in Ecclefia tolerari non debent, *ut pluries refolvit*
Sac.Congreg.tefte Nicolio in fuis flofcul.five notabil.in ver.
*Ecclefia, n.*11.

69 Notandum 2. quod fi jus fedendi, vel fepulchrorum
conceffum fimpliciter fuerit alicui familiæ, vel defcenden-
tibus, adhuc extincta familia transiret ad hæredes extra-
neos, ficut & jufpatronatus gentilitium in tali cafu ad ex-
traneos hæredes tranfiret, nifi taxativè conceffum fuiffet
illis de familia dumtaxat, vel folis defcendentibus, *An-
char.conf.*81.*Calderin confilio* 4.*de jurepatron. Vivian. in*
*Prax.jurifpatr.lib.*4.*cap.*9.*n.*1.*& feq.Card.Seraph.decifio.*
364.*n.*2.*& feq & decif.*378.*per tot.*

70 Notandum 3. quod habentes jus fepulchri in aliqua
Ecclefia prohibere poffunt, ne ibi alii fepeliantur, *Rot.d.de-
cif.*787.*n.*4.*p.*1.*Diverf.poft Abb.in d.c.abolendæ n.*5.*de Se-
pult.* ubi tamen fubdit, quod in cafu neceffitatis poteft ibi
extraneus fepeliri, ut quando alibi humari non poffet.

S U M M A R I U M.

71 *Ad conftruendam ecclefiam in locis exemptis requiritur auctoritas Papæ, in non exemptis fufficit licentia Epifcopi.*

72 *Ad transferendam Ecclefiam de uno ad alium locum concurrere debet jufta caufa, & licentia Papæ in locis exemptis, vel Epifcopi in non exemptis, & n.*73.

73 *Et quid in tranflatione Ecclefiarum, & Monafteriorum Regularium, & n.*74.

75 *Quando Univerfitas loci, ubi fitum eft Monafterium, poffit impedire hujufmodi translationem.*

76 *Hodie non poffunt de novo erigi Monafteria, feu Conventus Regularium, nifi de fpeciali licentia Sedis Apoftolicæ.*

Quæftio Quinta.

An requiratur Epifcopi licentia, quando Ecclefia de uno ad alium locum transfertur.

71 PRæmittendum eft primò, quod non cuique paffim templa conftruere eft permiffum, fed his tantum, quibus Diœcefanus Epifcopus in locis non exemptis, in exemptis verò Papa licentiam concefferit, *c. nemo, de confecrat.dift.*1.*cap.auctoritate, de Privil.in* 6.*Conc.Trident. feff.*25.*de Regular.cap.*3.*in fin.* ubi de erectione Monafteriorum, & domorum tam virorum, quam mulierum, & mendicantium, idque præcipuè inductum eft, ut dos congrua à fundatore affignetur pro manutentione Ecclefiæ, & miniftrorum, & ne aliis Ecclefiis aliquod inferatur præjudicium, *ut not in cap ad audientiam, de Ecclef. ædific. & obferv.Card.Mantic dec.*131.*in princ.*

72 Præmittendum 2. quod ad transferendam Ecclefiam de uno ad alium locum concurrere debet jufta caufa, qualis eft intemperies aeris, incommoditas fitus Monafterii, deficientia victus, & fimilia, *Rot.decif.*721.*par.*4 *tom.*3.*Recent.* his præmiffis.

Ad quæfitum refp. quod etiam in tranflatione Ecclefiæ 73
de uno ad alium locum regulariter requiritur Epifcopi, vel
Papæ licentia, ut fupra; nam, etfi ceffet ratio dotis in tali
cafu, ad Epifcopum tamen fpectat profpicere, ne fundetur
Ecclefia in loco minus congruo, aut ne aliis Ecclefiis præ-
judicium fiat, *juxta textum in cap.fi quis ult.*16.*q.ult.* quod
etiam procedere in translatione Ecclefiarum, & Monafte-
riorum Regularium, refolvunt *Protell in dub.reg.ver.Mo-
fterium, n.*5.*Flaur.Cherubin in Compend.bullar.tom.*3 *bull.*
99.*Hieron.Roderic.in Compend.q.regul.ref.*55.*nu.*4. *& alii*
apud Barbof.de offic.& pot.Epifc.p 2.*all.*26.*n* 8.

Notandum tamen eft, quod Sixtus V. conceffit Gene- 74
rali S.Benedicti, ut in capitulo generali de confenfu Capi-
tuli poffit mutare Conventus de locis incommodis ad loca
commodiora, non petita licentia Epifcopi: idemque Mi-
noribus conceffit Sixtus IV. *prout refert Diana p.*3.*refolut.*
mor.tract 2.*ref.ult.* ubi etiam dicit, quod hujufmodi privi-
legiis non derogatur per Concilium Tridentinum *d.feff.*25.
*de Regul.c.*3. quia ibi fermo eft de nova erectione, & ædi-
ficatione, non autem de mutatione.

Notandum 2. quod Univerfitas loci, ubi fitum eft Mo- 75
nafterium, poteft impedire translationem faciendam pro-
pter deficientiam victus, fi fe obligavit ad fubminiftranda
neceffaria, *Rot.d.decif.*721.*p.*4.*tom.*3 *Recent.*

Notandum 3. quod hodie non poffunt de novo erigi 76
Monafteria, conventus, vel collegia, feu loca quæcumque
Regularium tam mendicantium, quàm non mendicantium
abfque fpeciali Sedis Apoftolicæ licentia, prævia examina-
tione Sacræ Congregationis negociis Epifcoporum, & Re-
gularium præpofitæ: alioquin erectiones funt ipfo jure nul-
læ, & perfonæ in eis degentes omnimodæ jurifdictioni, vi-
fitationi, & correctioni Ordinarii loci plenè in omnibus
fubjacent, *ex conftit.*27.*Innocentii X in novo Bullario, incip.*
*Inftaurandæ regularis difciplinæ opus, &c.§.*5.

S U M M A R I U M.

77 *Deftructa Ecclefia, vel collegio ob delictum, amittuntur ejus privilegia, fecus fi ob aliquam calamitate, et n.*83.

78 *Quid fi deftruatur Civitas, vel Caftrum, & n.*83.

79 *Deftructo principali deftruitur etiam acceffurium.*

80 *Deftructa Civitate, vel alio loco facro, vel prophano ob delictum, Canonici ejus loci definunt effe Canonici cum amiffione præbendæ, & Cives definunt effe Cives.*

81 *Deftructo Caftro deftruitur etiam territorium Caftri, ejufque jurifdictio, & ad Principem revertitur, feu ad Civitatem dominantem.*

82 *Deftructo collegio ob delictum, ejus bona vacant, & ad fifcum pertinent*

83 *Civitas extincta ab hoftibus, juris intellectu adhuc extare cenfetur.*

84 *Legatum annuum Ecclefiæ relictum an debeatur deftructa Ecclefia.*

85 *Ecclefia, in alium locum tranflata, vel alteri Ecclefiæ æque principaliter unita, retinet privilegia, quæ prius habebat.*

86 *Miffæ, quæ fub pœna caducitatis celebrari debebant in aliqua ecclefia, abfque caducitatis timore celebrari poffunt in alia ecclefia, ad quã Monachi feu alii fuerũt trãslati.*

87 *Miffæ celebrari poffunt in alia Ecclefia, fi conftet, Teftatorem non habuiffe devotionem in Ecclefia defignata, vel fi nequeant celebrari in loco conftituto.*

88 *Reædificatio Caftri penitus deftructi non eft permiffa fine licentia Superioris, licèt fecus fit in reftauratione.*
Talis auctoritas facit idem Caftrum cum primo, ibidem.

89 *Si Rex univerit Regno aliquem locum, feu Caftrum, locus ille debet regi fuis legibus, & non Regni, nifi aliter conftet de mente Regis.*

90 *Ponte deftructo non poteft exigi vectigal à tranfeũtibus per aquã in eo loco, ubi erat põs, nec in novo ponte infra, vel fupra cõftructo; fecus fi in loco veteri põs reficiatur.*

91 *Quando fæpius in die vifitans Ecclefiam, cui conceffa eft indulgentia, toties eam lucretur, & quando una vice.*

Quæftio Sexta.

An deftructa ecclefia, vel collegio amittãtur ejus privilegia.

IN hac quæftione diftinguendum eft: aut enim talia lo- 77
ca deftruuntur facto Superioris, ob delictum, puta

ob crimen rebellionis, vel violatæ pacis publicæ, aut ex causa scandali, &c. sine spe novæ constructionis, & tunc
78 privilegia, & jura amittuntur; idemque dicendum est, si ob delictum destruatur Civitas, vel Castrum; ratio est, quia eo casu hujusmodi loca maximam patiuntur capitis diminutionem, & per consequens in totum consumuntur omnia eorum jura, ut est jurisdictio, merum, & mixtum imperium, statuta, consuetudines, & similia: de-
79 structo enim principali destruitur etiam accessorium, *l. si usufructus, ff. quib. mod. usufruct. amitt. l. pater, §. Tusculanus, ff. de leg. 3 l. cognitionum, §. consumitur, ff. de Var. & extraord. cognit. Bart. in l. fin. in fin ff. de Colleg. illic Alex cons. 43. num. 2 lib. 1. Paris. cons. 101. n. 32. vol. 1. Andr. Gail. obs. 61. n. 1. & seq. lib. 2.* ubi etiam dicit, quod quan-
80 do Ecclesia, vel Civitas, vel alia loca sacra, vel prophana Superioris auctoritate destruuntur ob delictum, de cætero nullus vocari debet clericus illius Ecclesiæ, vel municeps illius loci, hoc est Canonici desinunt esse, & habere nomen Canonicorum, amittuntque præbendas suas, & Cives desinunt esse Cives, *Gratian discept. for. capitul.*
81 *396. num. 1. & sequent.* ubi dicit, quod destructo Castro destruitur etiam territorium Castri, ejusque jurisdictio uti pendens à jurisdictione, quæ inerat in Castro, & ad Principem revertitur, seu ad Civitatem dominantem, *vide Bald. cons. 322. num. 1. lib. 4. Oldrad. cons. 121. num. 15. Peregr. de jur fisc. lib. 3. tit. 12 num. 6.* ubi subiicit, quod si colle-
82 gium destructum fuerit auctoritate Superioris ob delictum, bona per collegium possessa vacant, & ad fiscum uti vacantia pertinent, *Laym. in Theol. moral libr. quinto, tract. 7 cap. 3 n. 5.*

83 Aut talia loca destruuntur ob aliquam facti calamitatem, puta si à Tyranno, vel belli tempore ab hostibus Ecclesia, vel Civitas, aut Castrum destructum, soloque æquatum sit, & tunc privilegia, & jura sua non amittunt, etiamsi in alio loco reædificentur; quia bellum inter casus fortuitos connumeratur, sicut etiam vis latronum, & prædonum, *Bald. in l. Civitates, §. in Decurionibus, nu. 3. ff. Quod cujusque Univers. nom.* ubi dicit, quod collegium casu destructum, retinet privilegia, itaut necesse non sit, quod ea renoventur, *Gail. dict. observ. 61. num. 5. & seq.* ubi quod Civitas extincta à Tyranno, vel hostibus, juris intellectu adhuc extare censetur, *Grat. discurs. for. cap. 396 num. 1. & seq. Tiraq. de Privil. piæ caus. pri-*
84 *vil. 91.* ubi dicit, quod legatum annuum Ecclesiæ relictum, debetur etiam destructa Ecclesia, *Bonac. tom. prim. disput. 6. quæst. 1. pun. 8. num. 5. versic. si verò privilegium, &c. Dian. resol. mor. par. 6. tract. 7. res. 32. Nicol. in Floscul. sive notab. in ver. Ecclesia, num. octavo, Layman. dict. libr. 5 tractat. 7. capit. 3. num. quinto*, ubi asserunt, quod Ecclesia, vel Altare retinet easdem indulgentias, sive reædificetur in eodem loco, sive in alio, quia censetur eadem Ecclesia, idemque Altare, cum eumdem titulum retineat: licèt contrarium sentiat Cardinalis de Lugo sapientissimus præceptor meus, *in tractat. de Sacrament. pænit. disputat. 27. sect. 8. num. 131. quem etiam refert Diana loco cit.*

85 Idem dicendum est, si Ecclesia Superioris auctoritate in alium locum transferatur, vel alteri Ecclesiæ æquè principaliter uniatur, quia tunc etiam retinet privilegia, quæ prius habebat, *latè Gail. dict. observat. 61. numero 10. & seq. Card Seraphin. decis. 1149. per tot.* ubi, quod mis-
86 sæ, quæ ex legato testatoris in certa Ecclesia celebrari debent à monachis, seu ab aliis sub pœna caducitatis, celebrari possunt absque caducitatis timore in alia Ecclesia, ad quam Superioris auctoritate fuerunt translati, *vi-*
87 *de Ricc. in Prax for. Ecclef. tom. 2. par. 4. resol. 96.* ubi addit, quod missæ in alia Ecclesia celebrari possunt, quando ex conjecturis constat, testatorem non habuisse devotionem in Ecclesia designata, *Barbos. de offic. & pot. Episcop. part. 2. allegat. 29. numer octavo, Bonacin. de Sacramen. disput. 4. quæst. ult. punct. 7. § 4. num. 4.* ubi, quod Episcopus ex justa causa potest concedere, ut missæ in alia Ecclesia, & in alio altare celebrari possint, si nequeant celebrari in loco constituto.

88 Observa tamen, quod reædificatio loci penitus destructi non est permissa sine licentia superioris; licèt secus sit in restauratione, *Bald. in l. si ut proponis, C. de Nupt. Grat. loco cit. n. 24.* ubi etiam dicit, quod talis auctoritas facit idem Castrum cum primo.

Observa 2. quod si Rex univerit aliquem locum Regno, 89
locus ille debet regi suis legibus, & non Regni, quia unio censetur facta cum suis juribus; nisi expresè constet de contraria mente Regis, *Bart. in tractat. de Insula, vers. nullius, nu. 10. Alex. consil. 151. numer. 5. lib. 2. latè Honded. cons. 13. n. 51. lib. 1.*

Observa 3. quod ponte destructo sine spe refectionis, 90
non posset exigi vectigal à transeuntibus per aquam in eo loco, ubi erat pons, nec in novo ponte infra, vel supra constructo; quia locus, in quo erat jurisdictio limitata, idest ipse pons, desiit esse in rerum natura, & omnia loca sunt naturaliter libera transeuntibus, *ut dict. Bald. in l. si plures, num. 14. C. de Cond. Insert.* subdens, quod si in loco veteri reficiatur pons, tunc jus vectigalis ipso jure renovatur sine restitutione in integrum, *Gratian. loco cit. d. cap. 396. num. 11.*

Observa 4. quod si indulgentia sine ulla temporis deter- 91
minatione absolutè concessa est visitantibus aliquam Ecclesiam, tunc sæpius in die visitans, toties indulgentiam lucratur, cum non sit ratio restringendi ad unam vicem; secus si concessa sit cum temporis determinatione, ut tali die, vel tempore; hoc enim casu censetur esse mens concedentis, ut quisque nonnisi semel lucrari eam possit, *ut rectè distinguit Laym. lib. 5. tract. 7. c. 3. n. 3.*

SUMMARIUM.

92 *Creditor Ecclesiæ ex mobilibus, vel fructibus stabilium satisfieri debet: his verò non sufficientibus, retinere poterit prædia Ecclesiæ loco pignoris, donec satisfactus fuerit, non tamen ea distrahere potest.*

93 *An requiratur beneplacitum Apostolicum, quando stabilia Ecclesiæ retinentur loco pignoris, ut supra.*

Quando Episcopus mobilia presiosa Ecclesiæ alienare possit, ibidem.

Quæstio Septima.

An prædia Ecclesiæ distrahi possint pro ejusdem Ecclesiæ debitis.

QUod possint distrahi, decernit *text. in l. 3. C. de Epi-* 92
sc. & cler. nisi sit ager, in quo fundata est Ecclesia, *cap. 1. de Censib.* sed textus *in d. l. 3.* correctus fuit per *auth. item nulla, eodem tit. ut observ. glos. in dict. l. 3. vers. translationesque*; unde alii verius existimant, prædia Ecclesiæ non esse distrahenda, sed retineri loco pignoris, donec satisfactum fuerit, ità mandante Judice Ecclesiastico, *juxta l. si divina, juncta gl. in ver. assignentur, C. de exactor. tribut. li. 10. & ita sensit etiam Host. in Summ de Immun. Ecclef. §. à quibus n. 3. vers. fin. Card. Zabarell. in clem. 1. q. 18. de Vit. & bon. Cler. Genuens. in tract. de Eccl. q. 498.* quod intellige, quando ex mobilibus, vel fructibus stabilium creditor Ecclesiæ satisfieri non posset: nam si adessent fructus, vel mobilia pro satisfactione, bona stabilia Ecclesiæ distrahi non debent, *Quaran. in ver. alienatio Eccl. n. 36. vide quæ scripsimus in tract. de Regim. Eccl. lib. 1. c. 4. n. 28. & seq.*

An verò requiratur beneplacitum Apostolicum, quan- 93
do bona stabilia Ecclesiæ retinentur loco pignoris, ut supra pro debitis ab eadem Ecclesia contractis? negat *Barbos. de offic. & pot. Episc. p. 3 alleg. 95. num. 22. & seq.* quia hic est unus ex casibus à jure permissis: quemadmodum nec requiritur beneplacitum Apostolicum, quando bona Ecclesiæ alienantur causa pietatis, videlicet pro redemptione captivorum, vel pro alimonia pauperum; hoc tamen procedere potest, quando ad præfatum effectum alienarentur mobilia pretiosa Ecclesiæ, secus si stabilia, *per textum in cap. aurum 12. quæst. 2. & ita sensit Mantic. de tacit. lib. 25. tit. 6. n. 11. & seq. Navar. cons. 16. n. 3. de rebus Eccles. non alienan. Genuens. in tract. de Eccles. q. 458.* ubi tamen subdit, Episcopum non posse mobilia pretiosa Ecclesiæ alienare, nisi tanta esset necessitas, ut de facili non possit consuli Summus Pontifex.

SUMMARIUM.

94 *Legatum relictum Ecclesiæ parochiali censetur relictum Ecclesiæ, in qua testator habitabat tempore testamenti, & n. 96. Limitatur n. 96. & 98.*

95 *Reli-*

95 *Relictum cognatis, intelligitur de his, qui erant tempore testamenti.*

97 *Legatum modicæ quantitatis debetur Parochiæ, in qua testator fuit sepultur.*

98 *Si testator in totum mutavit domicilium, legatum simpliciter ecclesiæ Parochiali relictum debetur ecclesiæ, in cujus Parochia tempore mortis habitabat.*

99 *Legatum relictum omnibus ecclesiis Civitatis, an censeatur relictum ecclesiis posteà constructis, & n. 101.*

100 *Legatum relictum filiabus, an censeatur relictum posthumis.*

101 *Legatum relictum Cognatis debetur iis, qui sunt cognati tam tempore mortis, quàm tempore testamenti.*

Quæstio octava.

Cui debeatur legatum factum ecclesiæ parochiali, si testator tempore testamenti habitabat in una parochia, & tempore mortis in alia.

94 RESp. quod censetur relictum Ecclesiæ, in qua testa-
tor habitabat tempore testamenti, quia in legati tem-
pus testamenti inspicitur, *l. si ita, ff. de aur. & argent. le-
gat. l. si cognatis, ff. de rebus dub. l. peto, §. fratre, ff. de leg.*
95 *2.* ubi relictum cognatis, intelligitur de his, qui erant
tempore testamenti, *Roman. in auth. similiter, num. 91 C.
ad l. falc. quem refert, & sequitur Cancer. var. lib 3. cap. 20.
num. 118. & seq. Mantic. de Conject. ultim. volunt. lib. 8. tit.
6. num. 13.* quæ quidem sententia tanto magis procedit, si
96 testator diù habitaverit in parochia, in qua fecit testamen-
tum, & deinde per modicum tempus moratus fuerit in pa-
rochia, in qua decessit, *Genuens. in tract. de eccles.
quæstio. 398.*
97 Limita 1. quando legatum esset modicę quantitatis:
tunc enim, cum conveniat oneri sepulturæ, debetur pa-
rochiæ, in qua testator fuerit sepultus, *ut subdit Mant.
loc. cit. arg. l. nec adjecit, ff. pro Soc.*
98 Limita 2. si testator in totum mutavit domicilium; quia
eo casu legatum simpliciter Ecclesiæ Parochiali relictum,
Sancti nomine non expresso, debetur Ecclesiæ, in cujus
parochia tempore mortis habitavit, *arg. l. placet, cum seq.
ff. de liber. & posthum. d. l. si cognatis*, ubi, quod non sem-
per tempus testamenti inspicitur, sed ex verisimili volun-
tate tempus mortis etiam spectandum est, *& ita sensit
Boer. decis. 176. num. 3. Mantic. d. lib. 8. tit. 6. num. 13 vers.
sed adverte &c.*
99 Quæres, an si legatum relictum sit omnibus Ecclesiis
Civitatis, intelligatur relictum etiam Ecclesiis post mor-
tem testatoris constructis? affirmat *Jas. in l. qui filiabus,
ff. de leg. 1 quem refert, & sequitur Genuens. in d. tract. qu.
397. versus fin.* cum hac tamen restrictione, dummodò
non multum gravetur hæres, arbitrio Judicis, *per text. in
cap. quanto, de Censib.* sed alii rectius contrariam senten-
tiam sequuntur ex verisimili mente testatoris, qui non prę-
sumitur voluisse præjudicare Ecclesiis, quibus tempore
mortis ejusdem testatoris fuit jus perfectè quæsitum, nisi
aliud ex conjecturis appateat, *arg. d. l. qui filiabus*, ubi le-
100 gatum relictum filiabus, non intelligitur relictum post-
humis, nisi ex verbis testamenti appareat, testatorem de
posthuma cogitasse, ut quia in aliqua testamenti parte de
posthuma fecerit mentionem, *clem. litteras, ubi DD. ne*
101 *Rescript. Bald. in d. l. qui filiabus, & ibidem Alex. num 2.*
ubi addit, quod neque extenditur legatum ad alias Eccle-
sias constructas post testamentum, vivente adhuc testato-
re, quia testator non potuit cogitare, quot Ecclesiæ pos-
sent ædificari, *Dilect. de Arte testam. tit. de legat. cautel. 55. n.
1. Mantic. d. lib. 8. tit. 6. n. 9. & seq.*
102 Nec obstat *text. in d. l. si cognatis, ff. de rebus dub.* ubi le-
gatum relictum cognatis, intelligitur etiam de iis, qui sunt
cognati tempore mortis, quamvis non fuerint tempore te-
stamenti; quia hoc est speciale in personis conjunctis, ut
sufficiat, aliquem tempore testamenti, vel mortis cogna-
tum esse, *ut ibidem not. Bart.* subdens, hoc verum esse,
si testator hoc scivit, secus si ignoravit, *Alex. loc. cit. Man-
tic. ubi supra dict. tit. 6. n. 9.*

SUMMARIUM.

102 *Ecclesiæ construendæ legari, & donari potest, & nu. 107. & 109.*

103 *Ecclesia construenda potest hæres institui.*

104 *Relicta Ecclesiæ construendæ debent tradi sine diminutione,*

Quando fructus medii temporis debeantur, ibidem.

105 *Testator pro salute animæ suæ potest relinquere incertum hæredem, veluti pauperes Christi, aut miserabiles personas.*

106 *Institutio hæredis alterius voluntati commissa, an valida sit favore piæ causæ.*

Quid si testator bona sua arbitrio, & dispositioni alterius post mortem suam simpliciter remittat, nulla facta mentione piæ causæ, ibidem.

107 *Cum donatur Ecclesiæ construendæ, talis promissio fit Deo, qui pro loco pio est præsens, & acceptat.*

108 *Allegatio partis in textu narrata non facit aliquod jus.*

109 *Notarius stipulari potest pro Ecclesia construenda.*

110 *Legatum dotis relictum Ecclesiæ construendæ debetur statim ante constructionem.*

111 *Testator censetur se conformasse cum dispositione juris.*

112 *Minor, si major sit 14. annis, potest construere, vel dotare Ecclesiam sine decreto Judicis, & aliis solemnitatibus statutariis.*

113 *Minor in causis spiritualibus, & beneficialibus, & dependentibus ab eis habetur pro majori.*

Item majori comparatur in ultima voluntate, & matrimonio, ibidem.

114 *Testator mandans, Ecclesiam construi in fundo suo, non censetur totum fundum donasse Ecclesiæ, sed quatenus necesse est.*

115 *Testator legans Ecclesiæ annuam quantitatem solvendam ex aliquo prædio, non intelligitur legasse dominium prædii.*

Hærede non præstante hujusmodi annuam quantitatem, poterit Ecclesia fundum vendicare, ibidem.

116 *Legatum annuum perpetuò relictum Ecclesiæ, debetur etiam post tempus centum annorum, excepto legato annuo usufructus.*

117 *Dos Ecclesiæ est privilegiata sicut dos mulieris.*

118 *Validum est legatum factum Ecclesiæ, quam in specie non expressit testator, & cui Ecclesiæ tale legatum debeatur.*

119 *In dubio magis intelligitur relictum Monasterio monialium, quàm monachorum.*

120 *Si Ecclesia, vel Monasterium in loco per testatorem destinato construi nequeat, in alio loco construenda est, designando ab Episcopo.*

121 *Data negligentia hæredis non construentis ecclesiam in loco per testatorem designato, potest episcopus in alio loco, seu alio modo exequi voluntatem testatoris.*

Quæstio Nona.

An Ecclesiæ construendæ legari, & donari possit.

RESp. affirmativè: & quidem prima pars hujus con- 102
clusionis, videlicet, quod Ecclesiæ construendæ le-
gari possit, constat *ex tex. in cap. nos quidem, de Testam.
l. servos, ff. de Alim. & cibar. leg. Gabr. commun. conclus. lib.
6. tit. de Piæ caus. conclus. 3. num. 7.* ubi subjicit, quod Ec- 103
clesia construenda potest etiam hæres institui, *Abb. in d.
cap. nos quidem, num. 2. & 7.* ubi etiam dicit, quod reli- 104
cta Ecclesiæ construendæ debent tradi sine aliqua dimi-
nutione; & ideò etiam fructus medii temporis debentur à
die mortis testatoris, quos tenetur hæres servare pro eo-
dem monasterio construendo, *arg. l. si ita relictum, §. Pe-
gasus, ff. de leg. 2.* ubi, si relinquitur prædium ad certum
diem, puta post decem annos, vel cum legatarius erit pu-
bes, debetur prædium cum fructibus medii temporis, si
dies fuerit apposita favore legatarii: sed in casu, quo re-
linquitur Monasterio construendo, dies in dubio apposi-
ta censetur non favore hæredis, sed favore Ecclesiæ, quia
si Ecclesia fuisset constructa tempore testamenti, testator
reliquis-

reliquisset de præsenti, & non in diem, ut colligitur, *ex*
§. si autem, 2. Auth. de eccles. tit. & notat etiam Genuens. in
tract. de eccles. quæst. 247. Gratian. discept. foren. cap. 358.
num. 15. & seq. subdens *num. 20.* quod dilatio quæcumque
obtenta ab Episcopo non debet prodesse hæredi, ut fa-
ciat fructus suos, cum non potuerit Ecclesiæ præjudicare,
ex latè trad. per Bart. cons. 57. & 58. lib. 2. ubi dicit, quod
105 licèt hæres habeat dilationem ad construendum mona-
sterium, non tamen ex consequenti habet dilationem ad
præstandum legatum, *vide Barbos. de offic. & pot. episcop.*
par. 3. alleg. 82. num. 34. & 40. ubi etiam dicit, quod
testator pro salute animæ suæ potest relinquere incer-
tum hæredem, veluti pauperes Christi, aut miserabi-
les personas.

Addit *idem Barbos. loco citat. num. 35.* quod institutio
106 hæredis alterius voluntati commissa, favore piæ causæ
valida est de jure canonico; unde si quis bona sua arbi-
trio, & dispositione alterius post mortem suam remittat,
licèt piam causam non exprimat, valida erit dispositio hu-
jusmodi, ut ad pias causas ea bona disponantur, *per tex.*
in cap. cum tibi, ubi Panom. de testam. Bart. in l. 1. C. de Sa-
cros. Cras. §. institutio, quæst. 18. num. 8. Tiraq. de Privil.
64. Surd. de Alim. tit. 8. privil. 17. num. 5. Valasc. cons. 68. nu.
4. & cons. 145. num. 5. Gabr. tit. de pia causa conclus. 3. num. 6.
lib. 6. de jure verò civili nullum est illud testamentum,
quo hæredis institutio alterius voluntati committitur, *l. il-*
la institutio, ff. de hæred. instit. quemadmodum eodem ju-
re hæres certus est nominandus, ut testamentum valeat,
§. ante hæredis, Instit. de legat.

107 Quoad secundam partem, videlicet, quod Ecclesiæ
construendæ donari possit, quamvis, *Bart. in d. l. servos,*
num. 4. Abb. in d. cap. nos quidem, num. 2. Genuens. in tract.
de Eccles. quæst. 246. & alii negativam sententiam sequan-
tur, eo quia donatio est contractus, qui requirit personam
veram, vel fictam, cum qua contrahatur: tamen affir-
mativa sententia verior est, quia cum donatur Ecclesiæ
construendæ, talis promissio fit Deo, qui pro loco pio
est præsens, & acceptat, ex quo corruit ratio contrariæ
sententiæ, *glos. in cap. quoties, vers. & per te, 1. quæstio. 7.*
Bald. cons. 86. lib. 5. Tiraq. de privileg. piæ caus. privil. 115.
Berò. cons. 11. lib. 2. Corn. cons. 215. num. 6. vers. & posset at-
tentari & c. lib. 2. & alii, quos refert, & sequitur Gonzal.
ad reg. 8. Cancell. gl. 5. §. 7. nu. 101. & seq. Gratian. dict. cap.
358. num. 34. & seq. Barbos. dict. par. 3. alleg. 82. num. 40.

108 Nec obstat *text. in cap. Abbate sanè, de sentent. & re*
jud. in 6. ibi, præsertim quia monasterio, quod nondum
erat, aliqua fieri donatio non valebat; quia hæc tantum
erat allegatio partis, non autem decisio, seu responsio
Papæ; allegatio autem partis in textu narrata non facit
aliquod jus, præsertim quia super hujusmodi verbis narra-
tivis non fundatur intentio legislatoris, *glos. ibidem vers.*
judicio, Gonz. dict. glos. 5. §. 7. num. 106. & seq. Grat.
d. cap. 358. num. 37. & seq.

109 Ampliatur supradicta conclusio, ut tanto magis pro-
cedat, si fieret donatio alii, qui promitteret restituere tem-
plo ædificando, quia tunc adesset persona, cum qua con-
traheretur, *ut d. Bart. in d. l. servos, numer. 4. Ge-*
nuens. in tract. de eccles. quæst. 246. ubi etiam dicit,
quod Ecclesiæ construendæ donari potest, si Notarius pro
ea stipuletur.

110 Quæres 1. an legatum dotis relictum Ecclesiæ construen-
dæ debeatur statim ante constructionem, vel potius de-
beat expectari constructio? Resp. *Tob. Non. consil. 66.*
quod legatum hujusmodi non ante debet solvi, quàm Ec-
clesia constructa, & consecrata sit, *arg. l. filium, ubi Bar.*
& alii, ff. de opt. legat. contraria tamen sententia, videli-
cet, quod legatum debeatur ante constructionem, videtur
verior, quia in constructione Ecclesiæ hoc est speciale, ut
quando mittitur primus lapis, consignetur dos: nec Epi-
scopus licentiam ædificandi concedere debet, nisi prius
constituta dote, *cap. nemo, de consecr. dist. 1.* censetur
autem testator se conformasse cum dispositione juris, nisi
111 de contrario exprессе constet, *ita Genn. in tract. de Eccl.*
quæst. 266. ubi pro hac sententia cit. Innoc. & in cap. nos qui-
dem de test.

112 Quæres 2. an minor possit construere, vel dotare Eccle-
siam sine decreto Judicis, & aliis solemnitatibus statuta-
riis? Resp. affirmativè, dummodo major sit 14. annis:
113 minor enim in causis spiritualibus, & beneficialibus, &
dependentibus ab eis habetur pro majori, *cap. si annum,*
de Judic. in 6. quemadmodum majori comparatur in ultima
voluntate, & matrimonio, *l. Aurel. §. Cajus, ff. de liberat.*
legat. c. 2. de Despons. impub. Genuens. d. tr. de eccl. q. 334. ubi
idem dicit in muliere.

Quæres 3. an testator mandans, Ecclesiam construi in 114
fundo suo, censeatur totum fundum donasse Ecclesiæ?
Resp. negativè, *per tex. in l. 2. §. Celsus, ff. de Relig. &*
sumpt. fun. ubi non totus, qui sepulturæ destinatus est,
locus fit religiosus, sed quatenus corpus humatum est; un-
de eam partem fundi censetur donasse, quæ ad Ecclesiam
ibidem construendam necessaria, & opportuna videbitur
arbitrio Episcopi, *& ita sensit Franch. in cap. Abbate*
sane, de Sent. & re jud. in 6. quem refert Genuens.
in dict. tract. quæst. 171. ubi etiam dicit, quod testa- 115
tor legans Ecclesiæ annuam quantitatem solvendam ex
aliquo prædio, vel domo, non intelligitur legasse do-
minium prædii, vel domus; & ideò hæres potest hu-
jusmodi domum alienare sine consensu Rectoris Ec-
clesiæ, dummodò alienet cum dicto onere, *Spec. in*
tit. de Locat. §. nunc aliqua, num. 144. vide eumdem
Genuens. d. tract. quæst. 341. ubi subdit, quod hære-
de non præstante hujusmodi annuam quantitatem, poterit
Ecclesia fundum vindicare, *per text. in l. 1. C. de Donat.*
quæ sub modo &c.

Quæres 4. an legatum annuum perpetuò relictum Ec- 116
clesiæ, debeatur etiam post tempus centum annorum?
Resp. affirmativè *cum Tiraq. de privil. piæ caus. pri-*
vil. 90. Genuens. in d. tract. de Eccles. quæst. 328. ubi
subjicit, quod legatum annuum ususfructus finitur spa-
tio centum annorum, ne proprietas apud hæredem sit
inutilis.

Quæres 5. an dos Ecclesiæ sit privilegiata sicut dos 117
mulieris? Resp. affirmativè: & ideò sicut dos mu-
lieris præfertur omnibus creditoribus habentibus tacitam
hypothecam, etiam prioribus tempore tam in actione rea-
li, quàm personali, *l. 1. C. de rei uxor. act. l. assiduis, ubi*
DD. C. qui pot. in pign. hab. ità Ecclesia hoc privilegium
anterioritatis habet contra creditores fundatoris pro ha-
benda dote, vel ea recuperanda, cum bona construen-
tis Ecclesiam sint tacitè pro dote hypothecata, *latè Ge-*
nuens. in tract. de Eccles. quæst. 138. ubi dicit, quòd omnia
privilegia competentia doti mulieris competunt etiam do-
ti Ecclesiæ.

Quæres 6. an valeat legatum factum Ecclesiæ, quam 118
in specie non expressit defunctus, adeò ut ignoretur, quam
voluerit intelligere? Resp. hujusmodi legatum non esse
invalidum, nam si testator Ecclesiam v. gr. Sanctæ Ma-
riæ simpliciter nominavit, erit parochiali Ecclesiæ, si ejus
sit nominis, aut ejus nominis pauperiori præstandum,
vel denique Cathedrali, si in ea Civitate, vel Diœ-
cesi nulla esset Ecclesia, quæ suo illo titulo vocare-
tur, nisi obstet mens testatoris, *Genuens. in Prax. Ar-*
chiep. Cur. Neap. cap. 57. num. 14. & 15 subdens, quod in
dubio magis intelligitur relictum monasterio monialium, 119
quam monachorum *Grass. §. legatum, q. 64. num. 5. Gom.*
var. to. 2. cap. 11. num. 8. & alii apud Barbos. de offic. & pot.
Epis. p. 3. alleg. 83. n. 41.

Quæres 7. an si monasterium, seu Ecclesia construi ne- 120
queat in loco per testatorem destinato, possit Episcopus li-
centiam concedere, ut in alio loco construatur? Resp.
affirmativè, *arg. cap. 3. de Testam. Alex. cons. 73. vol. 7.*
Gambar. de offic. legat. lib. 6. à num. 223. Aloys. Ricc. collect.
558. in fin. p. 3. Emman. qq. Regular. tom. 2. qu. 125. art. 10. &
alii apud Barbos. loco cit. d. alleg. 83. nu. 10. & 16. ubi etiam 121
dicit, quod data negligentia hæredis non construentis Ec-
clesiam in loco per testatorem destinato, poterit Episcopus
in alio loco, seu alio modo exequi ejusdem testatoris vo-
luntatem, *ex trad. per Lap. all. 87. post n. 4. Monet. de Com-*
mut. ult. volunt. cap. 5. n. 535.

SUMMARIUM.

122 *Defuncto Rectore, qui malè alienavit rem Eccle-*
siæ, vel inutiliter contraxit, remanet possessio civilis
apud Ecclesiam.
123 *Quid operetur hæc civilis possessio.*
124 *Prælatus, seu Rector successor possidet absque no-*
va apprehensione.

125 *Pu-*

125 *Pupillus, & Ecclesia non possunt amittere possessionem.*
Ex contractu ab Ecclesia, vel pupillo inutiliter facto non transfertur possessio, ibidem.
126 *Prælatus nomine Ecclesiæ potest agere judicio manutentionis, quando aliquis, Ecclesia vacante, occupavit naturalem.*
127 *Quando agitur de privanda Ecclesia jure suo ex facto Rectoris, vel alterius nullo, Ecclesia non dicitur privata, sed manutentio semper potest intentari.*
128 *Datur interdictum, Unde vi, pro recuperatione naturalis ab alio occupatæ.*
129 *Unio facta ab Ordinario præstat titulum coloratum ad effectum, ut Rector Ecclesiæ agere possit remedio possessorio, sive actione spolii, etiamsi Rector ipse nunquam possederit.*
130 *Regula, de Triennali, non obstat agenti spolio.*
Successor spoliantis non juvatur ista regula, ibidem.
131 *Idem Prælatus, seu Rector, qui bona Ecclesiæ malè alienavit, potest nomine ipsius Ecclesiæ agere interdicto retinendæ.*
Ecclesia res malè alienatas potest propria auctoritate recuperare, ibidem.
132 *Interdictum, uti possidetis, habet naturam mixtam, nempè civilis retinendæ, & recuperandæ naturalis.*
133 *Quando fructus bonorum Ecclesiæ malè alienatorum debeantur à die factæ alienationis, & quando à die moti judicii.*
134 *Quando Prælatus, seu Rector Ecclesiæ teneatur stare pacto, quod fecit.*

Quæstio Decima.

An mortuo Prælato, seu Rectore malè alienante rem Ecclesiæ, vel inutiliter contrahente, remaneat possessio civilis apud Ecclesiam, & quid hæc civilis possessio operetur.

122 RESp. quod mortuo Prælato Ecclesia eo casu retinet
civilem possessionem, quam non amittit ex eo,
quod aliquis sibi occupet naturalem, ita ut ratione ejusdem
123 civilis Prælatus successor expellere possit occupantem,
eoque expulso naturalem primævam recuperare: Prælatus enim successor possidet absque nova apprehensione,
124 quia Ecclesia possidet, *Bart. in l. 1. §. interdictum, num. 3. versic. quandoque per illam clandestinam apprehensionem &c. ff. Uti possid. & in l. 3. §. cum igitur, num. 1. ff. de de Vi arm. & in l. 1. §. si vir uxoris, num. 3. ff. de Acquir.*
125 *possess.* ubi dicit, quod pupillus, & Ecclesia non possunt amittere possessionem: & ideò ex inutili contractu ab eis facto non transfertur possessio, licèt secus sit in aliis, *Innocent. in cap. cum super, num. 4. de caus. possess. & propriet. & in cap. cum in officiis, num. 6. versic. si autem solummodo &c. de Testam. Natt. cons. 562. num. 10. & seq. Paris. consil. 24. num. 7. & seq volum. 1 Guid. Pap. decis. 355. Rot. in Recent. part. 6. decis. 78. num. 38. & decis. 139. num. 38.*
126 *& decis. 139. num. 9. 15. 16. 25. 27. & 34.* ubi, quod potest Prælatus nomine Ecclesiæ agere judicio manutentionis, quando aliquis, Ecclesia vacante, occupavit naturalem,
127 *& decis. 275. num. 16. & seq. & decis. 291. num. 5. & 6.* ubi, quod quando agitur de privanda Ecclesia jure suo ex facto Rectoris, vel alterius nullo, Ecclesia non dicitur privata, sed manutentio semper potest intentari, *& decis. 1. nu. 1. de Restit. spol. in nov. Capmaq. dec. 170. p. 3.* ubi, quod
128 datur interdictum unde vi pro recuperatione naturalis ab alio occupatæ, *Comitol. decis. 1. & 9. per tot.* ubi, quod unio facta ab Ordinario suffragatur, & præstat titulum coloratum ad effectum, ut Rector Ecclesiæ, ad cujus favorem fuit facta unio agere possit nomine ejusdem Ecclesiæ remedio possessorio, sive actione spolii, etiamsi Rector ipse nunquam possederit, modò constet de effectuatione
129 unionis, quo casu non obstant regulæ unionum revocato-
130 riæ, nec regula de Triennali, quæ similiter non obstat agenti spolio, *Sarnen. super d. reg. de Triennali qu 11. vers. circa tertium &c.* ubi quod nec successor spoliantis juvatur ista regula.
131 Sed quæres, an idem Prælatus, qui malè alienavit bona Ecclesiæ, possit nomine ipsius Ecclesiæ agere interdicto retinendæ? Resp. affirmativè, *Genuens. in tract. de Eccles. q. 381.* ubi addit, quod Ecclesia res malè alienatas potest propria auctoritate recuperare, *Rot. d. decis. 139. nu. 27. &*
seq. par. 6. Recent. ubi, quod interdictum, uti possidetis, 132
habet naturam mixtam, nempe civilis retinendæ, & recuperandæ naturalis.

Quæres 2. an fructus bonorum Ecclesiæ malè alienato- 133
rum debeantur à die moti judicii, vel à die factæ alienationis? Resp. quod regulariter in recuperatione rei Ecclesiæ nulliter alienatæ fructus debent restitui à die factæ alienationis, deductis tamen gravaminibus, & expensis, *juxta textum in l. jubemus nulli, §. sanè, & §. seq. C. de Sacros. Eccles. cap. si quis Presbyterorum, de Reb. Eccles. non alien. de quo latè Paul. Rub. in annot. ad decis. 444. num. 12. & seq. par. 4. tom. 2. Recent. & nos fusius scripsimus in tract. de Temp. legal. lib. 4. cap. 14.* aliquando tamen debentur à die moti judicii, ut quando fuit erratum in facto eo quia putabatur, rem esse solitam locari; idemque dicendum, quando intercessit error juris valdè dubii, qui æquiparatur dubio facti, *Peregrin de fideicom. art. 49 nu. 120 Rot. d. decis. 444. num. 1. & seq.*

Notandum tamen est, quod quando præjudicium Præ- 134
lati, seu Rectoris est separabile ab interesse Ecclesiæ, puta si pactum non tangat jura Ecclesiæ, tunc tenetur Rector, seu Prælatus stare pacto, quod fecit, illique præjudicat idem pactum, donec vixerit, quamvis nocere non possit Ecclesiæ, *ut tradunt glos. & DD. in cap. cum venissent, de Instit. Rot. decis. 22. nu. 9. & seq. p. 2. Divers. & dec. 29. n. 15 & 16. p. 6. Recent.*

SUMMARIUM.

135 *Administratores Ecclesiæ per viam extinctionis possunt retrovendere censum stante disdicta, non tamen censum ipsum cedere translativè.*
136 *Quando retrocessio dicatur facta extinctivè, & num. 137.*
Mens contrahentium potiùs attendi debet, quàm verborum formula, ibidem.
137 *Actus regulatur, & interpretationem recipit à proœmio.*
138 *Quando tertius redimens censum pro alio, possit acquirere jura extinctionis.*
139 *Fidejussor pro sua indemnitate potest censum extinguere.*
140 *Quando cessio census præsumatur facta translativè.*
An in hoc credatur attestationi creditoris, ibidem.
141 *Fidejussor principalis debitoris emens censum, an & quando possit annuas responsiones tam à principali debitore, quam à confidejussore exigere, & num. 14. & seq usque ad n. 147.*
142 *Quando primus fidejussor censeatur fidejussisse contemplatione secundi, & quando non, & n. 146.*
143 *Secundus fidejussor censetur se obligasse, contemplatione primi.*
145 *Fidejussor solvendo creditori, videtur in dubio potiùs emisse nomen debitoris, quàm extinguere voluisse propriam obligationem.*
147 *Correus, qui solidum solvit principali creditori; potest repetere à confidejussore pro rata sine cessione.*

Quæstio Undecima.

An Ecclesia, & loca pia, seu eorum administratores in actu retrovenditionis census possint absque beneplacito Apostolico cedere jura translativè.

RESp. quòd Administratores Ecclesiæ possunt quidem 135
per viam extinctionis sine beneplacito Apostolico retrovendere, seu retrocedere censum stante disdicta, cum eo casu actus sit omnino necessarius, *ad trad. per Rot. apud Cenc. de Censib. decis. 294. in princ.* sed translativè censum cedere sine beneplacito Apostolico non possunt, tum quia talis cessio est actus voluntarius, tum etiam quia census inter stabilia computatur, *Rot. apud Pacif. de Salu. interd. decis. 209. num. 9. & apud Cenc. decis. 81. num. 7. & par. 7. Recent. decis. 235. num. 4. & seq. & decis. 383. nu. 13.*

383 *num.13.& apud Merlin.post tract. de Pignor. decis.95. num.6 & seq.*

136 Dicitur verò retrocessio facta extinctivè, non solum quando ipsemet debitor censum extinguit, sed etiam quando alius solvit de consensu, & mandato debitoris, vel quando solutio fit ab eo, qui in se censum accollavit, vel quando tertius intendit solum liberare debitorem, vel etiam quando ex lectura instrumenti apparet, cessionem census fuisse extinctivam, ut quia cessio facta fuerit in vim præcedentis disdictæ, vel ad effectum acquirendi jus, & actiones pro quantitate sortis: quibus casibus cessio dicitur extinctiva, etiamsi facta fuerit cum illa clausula, translativè, non autem extinctivè, cum potiùs mens contrahentium attendi debeat, quàm verborum formula, *Rot. de-*
137 *cis.83. num.8. apud Merlin.post tract.de Pignor.* præsertim quando in proœmio, à quo totus actus regulatur, & interpretationem recipit, vel in corpore instrumenti, verba à retrovenditione incipiunt, vel cedentes translativè jura cedere non poterant, sed tantum extinctivè, *Rot.apud. Merlin.ubi supra decis.67.num.7.& seq.& decis.95.num.5.*
138 *cum seq.* ubi subjicit, declarationem contrahentium, quod jura dicantur cessa translativè, non extinctivè, eo casu intelligendam esse respectu sortis, ut scilicet solvens pro alio de propriis pecuniis possit summam solutam irrevocabiliter repetere à principali debitore, *Rot. in Romana Salviani 27. Maii 1619. coram Pirovano, impress. post Addit. Genc.de Censib.decis.45.& in Ravennaten. census 27. Junii 1639.coram Dunozet, & 26. Novembris ejusdem anni coram eodem;* quod tamen procedere potest, quando alius solvit de consensu, vel mandato debitoris: alioquin tertius redimens censum pro alio, non posset acquirere jura extinctionis, cum debitor invitus non possit ad census redemptionem, & extinctionem cogi, *ut expressè cavetur in bulla Pii V. super forma creandi census, incip. Cum onus &c. relat. per Quaran.in sum.Bullar.in ver. contractus censualis, & observant Avend. de censib cap. 106.num.6. Felician.eodem tract.tom 1.lib.4.cap.1.nu.11. & alii relati per Rot apud Merlin.post tract de Pignor. decis. 83.num.1.& apud Genc.de Censibus post Addit. dec.45.*
139 An verò liceat fidejussori pro sua indemnitate censum extinguere? affirmat *Rota apud Genc.d dec.45.in fin*
140 Præsumitur vero cessio translativè, quando fit simpliciter, *Rot dec.43.apud Genc.post addit & apud Merlin. post tr.de Pignor.dec.67.n.8.& dec.24.n.13.vers.& licèt, & dec. 83.num.1.* ubi, quod etiam præsumitur cessio translativè, quando sors per tertium soluta, repeti non potest à principali debitore; idemque dicendum, quando redimens censum declaravit solvere de propriis pecuniis ad effectum reportandi cessionem contra debitorem census, *Rot apud Merlin.d.decis.83.nu.7. & seq.* ubi quod verisimilius est, tertium solventem de propriis pecuniis cum supradicta declaratione, voluisse potiùs acquirere censum, & fructus lucrari, quàm illum extinguere, & simplicem pecuniæ creditorem esse, etiamsi cessio facta fuerit per verba, *retrovendidit, & retrocessit*, quæ videntur importare veram census extinctionem: non enim verba, sed mens contrahentium attendi debet, *ut supra diximus, vide Rot.apud Genc.post addit.decis.43.n.8.& 9.& apud Merlin.d. dec.83. n.9.& seq.* ubi, quod in hoc defertur etiam attestationi creditoris declarantis, an intellexerit censum transferre, vel extinguere, licèt hujusmodi attestatio, seu declaratio facta fuerit ex intervallo.

Et hoc quidem locum habet non tantùm in tertio, sed etiam in fidejussore principalis debitoris obligato in eodem
141 instrumento census: hic enim, si emerit censum, seu nomen, & jus redditus, poterit annuas responsiones tam à principali debitore, quàm à confidejussore exigere; cum hac tamen distinctione, quod contra principalem debitorem potest agere ad integrum censum: contra fidejussorem non ad integrum censum, sed ad id, quod superest, deducta ejus rata, *§. si plures, inst. de fidejuss. Buratt. dec. 645.n.10. Genc.par.2.cap.2.q.2.art.5.nu.2. & seq. Rota apud eundem dec.178.& apud Merlin.d.decis.24.nu.1.& seq.& n.14.cum seq. Gratian.discept.for.cap.459 n.19.& seq. Fontanell.de Pact.nuptial.claus.4.glos.18.par.3.nu.70.& seq.& decis. Catalon.216.n.7.* quod procedit etiam in eo, qui di-
142 verso tempore fidejussit, dummodo in instrumento actum fuerit cum fidejussore, ut alius daretur confidejussor; unde si secundus fidejussor emat censum cum cessione jurium, non poterit à primo fidejussore solidum petere, quia primus censetur fidejussisse contemplatione secundi, & sub spe mutui periculi, *Negus.de Pignor.p.5.mem.3.nu.36.* ubi etiam dicit, quod secundus censetur se obligasse con- 143
templatione primi, *Card. Seraphin.dec.826.num.1. & alii apud Genc.p.2.q.2.art.5.n.8.*

Hæc tamen conclusio procedit, quando fidejussor sol- 144
vit uti unus ex fidejussoribus, *Alex.cons.38.in fin.lib 5. Vinc. de Franch.dec.55.n.1. Greg. decis.190.* secus si solvit uti tertius, quasi emendo nomen debitoris, *juxta text. in l.cum is qui, 37. ff.de fidejuss.* hoc enim casu potest repetere à coobligatis omne, quod solvit, etiam non dempta rata, seu propria portione, *glos.in l. Modestinus, ver. actionum, ff. de Solut. Rota Romana Societatis 24. Februarii 1612. coram Card. Sacrato, prout refert Beltram. ad Greg. d. decis. 190.& in Romana census 18. Maii 1618.coram Manzanedo, & in aliis relat.in decis.24 n.6.10.& seq.apud Merlin.* ubi, quod in dubio fidejussor solvendo creditori, videtur 145
potiùs emisse nomen debitoris, quàm extinguere voluisse propriam obligationem, *per tex. in l. fidejussoribus 18. l. cum is, qui, 37. ff.de fidejussoribus.*

Idemque dicendum, si prior fidejussor non accessit 146
contemplatione posterioris: tunc enim posterior, qui diverso tempore intervenit, si solvat integrum debitum, poterit integraliter, & insolidum repetere quicquid solvit, *Spec.in tit de Renunc.&c.num.13. Rot. dec.617. num.5.& seq.par.5.tom.2.Recent. Cardin. Seraphin.d.dec.865.num.1.* ubi dicit, quod non censetur prior fidejussor accessisse contemplatione secundi, quando actum est cum solo creditore de dando, seu præstando secundo, *& ita sentiunt alii, quos retuli in tractatu de Tempore legal lib.4.cap.ult.num. 134. & seq.*

An vero correus, qui solidum solvit principali credi- 147
tori, possit repetere à confidejussore pro rata sine cessione? negat *Beltramin ad Greg. d. decis.190.* contrarium tamen sensit *Rot.apud Merlin.d.decis.24.n.1.* ubi, quod correus in tali casu repetere potest à confidejussore sine cessione, sive solverit invitus, sive voluntariè.

S U M M A R I U M.

148 *Monasterium succedit in bonis Novitii decedentis antè professionem in duobus casibus hic expressis, & num. sequent.*
150 *Professio tacita non obligat Novitium ad illam religionem in specie, quam ingressus fuit, sed potest eo casu transire ad aliam etiam laxiorem.*
151 *Novitio professo in monasterio bonorum incapaci, succedunt venientes ab intestato.*
152 *Monasterium non succedit Novitio, qui in articulo mortis non expleto probationis anno, ad professionem admissus fuit juxta privilegia Religionis.*
153 *Quando res immobilis legatur Capuccinis debetur æstimatio rei legatæ.*
154 *Legatum factum Ecclesiæ, si adimpleri non potest propter incapacitatem legatarii, convertendum est in alios pios usus.*

Quæstio XII.

Quando Monasterium succedat in bonis Novitii decedentis antè professionem.

RESP. quod succedit in duobus casibus, quorum, 148
primus est, quando Novitius in ipso ingressu expressè obtulit se, & sua bona: tunc enim constat de ejus intentione, quod voluerit, bona prevenire ad monasterium, *Abb in cap. in præsentia, num.68. ubi etiam Dec.nu. 283.& seq.de Probat.*

Secundus casus est, quando Novitius perseveravit ul- 149
tra annum, hoc enim casu tacitam professionem emisisse censetur, concurrentibus tamen infrascriptis conditionibus, videlicet quod habitus professorum sit distinctus ab habitu novitiorum: 2. quod Novitius sciens, & spontè illum suscipiat: 3. quod perseveraverit triduò post annum, ita *Abb.in cap.ad nostram n.5. ad Regul.* subdens, quod 150
talis professio non obligat ad illam Religionem in specie, sed in genere, ita ut Novitius eo casu transire possit ad aliam Religionem etiam laxiorem, *Calder.cons.5. ad titul. Genuens.*

Genuens. in tract. de Eccles. q. 461. quod tamen intelligen-
151 dum est, dummodò monasterium sit capax bonorum,
nam si esset incapax, Novitio etiam professo succederent
venientes ab intestato, *ut observat Genuens. ibid.*

Addit *Sanch. in sum. tom. 2. lib. 5. cap. 4. nu. 16. Megal. par. 2. lib. 2. cap. 27. n. 50. Zanard. in Direct. Theol. par. 2. cap. 17. ad fin. Faust. in Thesaur. Relig. lib. 5. q. 167. n. 4. & alii apud Dian. par. 3. tr. 2. res. 17.* quod monasterium succedit etiam
152 novitio, qui in articulo mortis, non expleto probationis
anno, ad professionem admissus fuit juxta privilegia Religionis, quia ubi quis semel virtute privilegiorum professus est, redditur verè in posterum professus, nec alia indiget professione, post quam convaluerit; contrarium tamen tenuerunt *Ricc. in Prax. for. Eccles. p. 2. res. 493. Barb. de offic. & pot. Episc. par. 3. alleg. 101. nu. 34.* asserentes, quod tunc monasterium succedit, quando, explorata voluntate tempore sanitatis, cum debitis requisitis professio emittitur, *& hanc sententiam uti probabiliorem sequuti sumus in tract. de regim. Eccles. lib. 7. cap. 9. n. 11.*
153 Notandum est etiam, quod ubi res immobilis legatur
Capuccinis, vel aliis incapacibus, eo casu debetur æstimatio rei legatæ, *secundum Paul. de Castr. in l. apud Julianum §. constat, ff. de leg. 1. Jo. Ant. Lanar. cons. 80. quos refert, & sequitur Genuens. in d. tract. q. 439.* subdens, quod
154 legatum factum Ecclesiæ, si adimpleri non potest pro-
pter incapacitatem legatarii, convertendum est favore animæ in alios pios usus, *per tex. in cap. nos quidem, ubi DD. de Testam. l. 1. C. de expens. ludor. lib. 11.*

SUMMARIUM.

155 *Molendinum Ecclesiæ, si minetur ruinam ob fluminis impetum, potest ab eadem Ecclesia in alium locum transferri.*

Ecclesia continet utilitatem publicam, ibid.

156 *Ecclesia possidens in aliquo loco molendinum, potest alios prohibere, ne alia molendina construant.*

157 *Quid si molendinum esset fiscale.*

158 *Propter publicam utilitatem à privatorum utilitate receditur.*

159 *In privilegiis Ecclesia fisco comparatur, immò est magis privilegiata, quam fiscus.*

160 *In redditibus Ecclesiæ versatur publica utilitas.*

161 *Ecclesiæ possidenti molendinum ab immemorabili competit jus prohibendi, ne alia construantur.*

162 *Quid si ex Principis rescripto Ecclesia sola pluribus annis molendinum habuerit.*

163 *Non potest alius auferre lucrum ei, qui ex Principis rescripto molendinum primò construxit.*

164 *Publica utilitas consistit etiam in molendinorum constructione, & copia, sed præfertur utilitas publica, quæ concurrit ex parte Ecclesiæ.*

165 *Non dicitur utilitas publica, sed privata, quando questus cedit in commodum privatum.*

166 *Regula, quod non licet in flumine publico construere molendinum in superiori parte in damnum habentis molendinum in parte inferiori, procedit in molendinis privatorum.*

167 *Damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico consequebatur.*

168 *Quando agi possit negatoria generali, jus tibi non esse ita ædificare.*

Negatoria datur soli Domino loci, ibidem.

169 *Si primus licitè ædificavit in flumine publico, secundus non potest ædificare, & auferre lucrum, quod licitè percipit primus ex publico.*

170 *Non licet construere molendinum in inferiori parte fluminis publici cum damno molendini superioris.*

171 *Non potest construi molendinum in flumine publico, si alteri habenti antiquius molendinum damnum inferatur circa primævum cursum aquæ.*

172 *Quando quis in flumine privato possit ædificare, & frui aqua dicti fluminis etiam cum damno tertii, & nu. 173. & seq.*

174 *Licitum est in suo facere quod placet, dummodo nihil immittatur in alienam.*

175 *In dubio nemo præsumitur opus facere animo nocendi.*

176 *Flumen quando dicatur publicum, & quando privatum.*

177 *Quando per constructionem novi molendini diminuitur solum frequens molentium concursus, licita est nova constructio: secus si consuetus aquæ cursus impediatur.*

An, & quando damnum minoris frequentiæ habeatur in consideratione, ibidem, & n. 178.

179 *Qui habet servitutem ducendi aquam pro molendino, non potest extruere aliud molendinum.*

180 *Aqua ad certum usum concessa non potest quis uti ad alium usum.*

Quæstio XIII.

An molendinum Ecclesiæ, si minetur ruinam ob fluminis impetum, possit ab eadem Ecclesia in alium locum transferri.

Resp. affirmativè, quia Ecclesia continet utilitatem 155
publicam, *ut latè probat Genuens. in tr. de Eccl. q. 194.*
Eadem ratione Ecclesia, quæ in aliquo loco possidet 156
molendinum, potest alios prohibere, ne alia molendina
construant in ejus præjudicium: quia sicuti licita est pro-
hibitio, quando molendinum esset fiscale, propter pu- 157
blicam utilitatem, propter quam ab utilitate privatorum
receditur, *Bald. cons. 410. n. 7. vers. quid dicam finaliter &c.* 158
lib. 5. Nati. cons. 106. num. 1. & alii, quos refert, & sequitur
Thesaur. dec. 16. n. 13. vers. sexta sequitur &c. Anchar. cons.
11. & 155. Boer. dec. 125. ita multo magis id locum habet in
Ecclesia, quæ in privilegiis fisco comparatur, immò ma-
gis est privilegiata, quàm fiscus, *Card. Seraphin. decis.* 159
594. n. 24. & communem dicit *Genuens. in d. tr. q. 174. nu. 3.*
& q. 251. n. 2. & seq. & q. 252. nu. 6. & q. 472. nu. 4. & d. q. 194.
n. 3. ubi, quod in redditibus Ecclesiæ versatur publica uti-
litas, cum ex iis alantur ejus ministri, *Surd. in tr. de Alim.* 160
tit. 8. privil. 1. n. 19. quod præcipuè procederet, si Ecclesia
esset in possessione molendini à tempore immemorabili, 161
cujus vigore competit jus prohibendi, ne alia construan-
tur, *Bald. in l. item lapilli, nu. 5. vers. 2. quæro &c. ff. de Rer.*
divis. Franc. Marc. dec. 106. n. 5. vers. præterea &c. Rot. dec.
425. n. 10. & seq. p. 4. t. 2. Recent. Ciriac. contr. 310. n. 45. & seq.
vel si ex Principis rescripto sola pluribus annis molen- 162
dinum habuerit: hoc enim casu posset etiam prohibere, ne
alius eodem jure utatur, *arg. l. si quisquam, ff. de Divers. &*
tempor. præscript. glos. communiter recepta in l. fin. ver. da-
tam exceptionem, ff. de Usucap. Bald. in dict. l. item lapilli,
n. 5. Franch. Marc. dec. 106. n. 6. latè Balb. de Præscript. in 4.
p. 5. princ. q. 6. n. 10. & 11. Franc. Viv. commun. opin. 511. lib. 2.
Ursill. conclus. 62. in ver. ædificare n. 61. quorum sententiam
amplexi sumus in tr. de Temp. leg. lib. 2. c. 81. n. 53. per doctri-
nam Bart. in l. quominus n. 2. & 3. ff. de flumin. ubi, quod
non potest alius auferre lucrum ei, qui ex Principis rescri- 163
pto molendinum primò construxit, unde in his casibus li-
mitanda est regula, quod in fundo proprio, seu privato li-
cet cuique molendinum ædificare, *vide Alex. cons. 194. nu.*
1. & seq. lib. 2. Rosent. de feud. cap. 5. concl. 29. n. 3. & 4. Cancer.
par. 2. cap. 2. n. 106. Thesaur. d. dec. 16. n. 1. quamvis enim pu-
blica utilitas consistat etiam in molendinorum constru- 164
ctione, & copia, *ad trad. per Ciriac. contr. 310. n. 95.* nihi-
lominus præferenda semper est utilitas publica, quæ con-
currit ex parte Ecclesiæ, cùm hæc sit favorabilior, & ma-
gis privilegiata, *Tiraq. de Privil. piæ caus. priv. 146. Surd.*
de Alim. tit. 2. q. 15. n. 165. Genuens. in tr. q. 251. n. 2. & seq. & q.
444. n. 2. prætereà advertendum est, an quæstus percipien- 165
dus ex novis molendinis, cessurus sit in commodum pri-
vatum, ut frequentius accidit; tunc enim non ageretur
de utilitate publica, sed de privata, *ut dict. Bald. dict. cons.*
410. nu. 7. versu. fin. lib. 5.

Si verò agitur de molendinis privatorum, regula est, 166
quod non licet in flumine publico construere molendinum
in superiori parte, in damnum habentis molendinum in
parte inferiori, *l. 2. § merito, ff. Ne quid in flum. publ.* ubi,
quod damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod 167
ex publico consequebatur, quale quale sit, *Bart. in l. quomi-*
nus, n. 8. & 9. ff. de flumin. subdens, quod in tali casu po-
test agi negatoria generali, jus tibi non esse ita ædificare: 168
quia licèt negatoria detur soli Domino loci, & possidens
prius molendinum non sit Dominus loci, cum flumen sit
publicum, est tamen Dominus sui molendini, quod de-
terius redditur propter opus factum in flumine publico, &

sic no-

sic nomine suo rei agit, Alex.cons.203.n.1.lib.6. ubi dicit,
169 quod quando quis licitè primò ædificavit in flumine pu-
blico, non potest alius ædificare in eodem flumine à parte
superiori, & auferre lucrum, quod licitè percipit primus
ex publico, latè Rip.in d.l.quominus, n.24.& seq. ubi ad-
dit, quod neque licet construere molendinum in inferiori
170 parte fluminis publici cum damno molendini superioris,
Rot.dec.61.n.1.& seq.p.4.tom.2.Recent. ubi, quod non po-
171 test construi molendinum in flumine publico, si alteri
habenti antiquius molendinum damnum inferatur circa
primævum cursum aquæ, etiamsi Princeps licentiam con-
cesserit, ut illud construeretur.
172 Si verò flumen esset privatum pertinens ad utrumque
ædificantem, eo casu secundus potest licitè ædificare in
suo, & frui aqua dicti fluminis privati, etiam dum damno
habentia molendinum inferius, dummodo faciat principa-
173 liter, ut sibi prosit; quia licitum est in suo facere quod
placet, dummodò nihil immittatur in alienum, Bart. in
174 d.l.quominus, n.8.& ibidem Rip.n.25.& seq. ubi, quod
in dubio nemo præsumitur opus facere animo nocendi,
175 Alex.d.cons.203.n.1.& seq. ubi, quod flumen publicum
dicitur, quando perpetuò fluit, privatum verò, quando
176 non omni tempore, ut quia in æstate non fluit, Rot.d.dec.
61.n.6.& 7.Hond.con.84.n.43.lib.2.Thesaur.dec.16.n.1.
177 Hoc tamen intelligendum est, quando per constructio-
nem novi molendini diminuitur solum frequens molen-
tium concursus: tunc enim licita est nova constructio,
quia hujusmodi damnum minoris frequentiæ tanquam con-
sistens in mera voluntate molere volentium, non habetur
in consideratione; secus si per constructionem novi mo-
lendini consuetus aquæ cursus impediatur, ita ut inferiori
molendino auferatur, vel diminuatur solita aqua: hoc
enim casu non licet ædificare novum molendinum in præ-
judicium antiqui, sive illud construatur in flumine publi-
co, sive in fundo, seu flumine privato, ut sensit Bart. in
d.l.quominus, n.8.& ibidem Rip.n.82.Bald. in l.un. num.58.
vers.13.op.C.de sent.quæ pro eo quod inter prof.& cons.463.
n.6.lib.4.& cons.71.n.3.& seq lib.1.Afflict.dec.388.num.12.
Hond.cons.84.num.44.lib.2.Gratian.discept.for.cap.89.n.1.
& 2.Ciriac.contr.462.nu.5.& 6.tom.3.Rot.dec.61.nu.1.& 2.
& dec.151.nu.13.p.4.tom.2.Recent. vide quæ diximus in tr.
de Temp.legal.lib.2.cap.81.n.18.& seq.
178 Notandum tamen est, quod si pacto, vel præscri-
ptione tenerentur incolæ accedere ad tuum molendi-
num, hujusmodi lucrum esset considerabile, ut d.Rip.
in d.l.quominus nu.82.
179 Notandum 2. quod is, qui habet servitutem ducendi
aquam pro molendino, non potest extruere aliud molen-
dinum, Ciriac.contr.310.nu.149.& seq. ubi, quod con-
180 cessio aquæ ex causa servitutis, restringitur tantum ad il-
lum particularem usum, & molendinum, nec debetur pro
alio usu, seu molendino, latè Paris.cons.116.n.4.& seq.p.1.
ubi, quòd aqua ad certum usum concessa, non potest quis
uti ad alium usum.

S U M M A R I U M.

Quæstio XIV.

*Quando confugientes ad Ecclesiam possint ab ea ex-
pelli etiam in casibus in Gregoriana constitutione non
exceptis.*

PRæmittendum est, quod hodie delinquentes in Ec- 181
clesia gaudent illius immunitate, excepto homicidio, &
mutilatione membrorum in Ecclesia, ejusve cæmeterio
commissa: quia Greg. XIV. in sua constit. incipien. Cum
alias nonnulli, &c. privilegium immunitatis ad unam tan-
tùm formam ibi expressam reduxit, auferendo facultatem
aliter judicandi, & interpretandi; & ideò cum certos ca-
sus exceperit, consequenter voluit, ut in cœteris omnibus
non expressis immunitas servetur, nulla habita paritate, vel
majoritate rationis, Vulp.in Prax for.Eccles.cap.3.num.3.
Lezan.in Sum.to.3.ver.Immunitas Ecclesiam, nu.16.Dian.
p.5.tr.1.res.2.& p.6.tr.1.res.23.& 25. Bonacin.to.3.de Cen-
sur.in part.disp.2.qu.3.punct.16.§.5.per tot.Farinac.cons.
76.n.9.lib.1.Gratian.discept.for.c.380.n.29.& seq.Ciarlin.
contr.14.n.22.& 23.lib.1.& alii recentiores communiter.
Verum si immunitate abutantur, & reddant se indi- 182
gnos ejus beneficio, ut si gravia delicta in Ecclesia commi-
serint etiam præter expressa in d. Gregoriana constitutione,
possunt ab Episcopo ratione loci delicti carcerari, & pu-
niri, licèt tunc tradi non debeant curiæ seculari, cap. fin.
ubi DD.de Immun.Eccles.Farin. de Immunit. Eccles.cap.
16.nu.209 ubi de committentibus in Ecclesia stuprum, &
similia, Cabal.resol.crimin.cas.194.num.5.& seq.Dian.par.
4.tract.1.resol.67.Ciarlin.tom.1.contr.14.num.22.& 23. &
contr.15 numer.6.& seq. ubi, quod ob leve delictum ju-
dex ecclesiasticus non potest delinquentem in Ecclesia 183
extrahere, & punire, & tom.2. contr.191. num.7.& seq.
subdens; quod etiam in minoribus delictis potest quis per
Judicem ecclesiasticum expelli ab Ecclesia, non ut prive-
tur ejus immunitate, sed ut maneat in illo spatio 30.vel 40.
passuum circumcirca Ecclesiis concesso, puta si verbis in-
juriosis prosequatur Ecclesiæ ministros, seu immodestè se
gerat, & turbet ecclesiasticorum quietem, vel si aliud fa-
ciat contra reverentiam Ecclesiæ; ratio est, tum quia im-
munitas est privilegium loci, & ideò non debet esse cum
damno ipsius, & eorum, ad quos locus pertinet, tum quia
jus conservandi propriam habitationem absque turbatione
est jus naturale, tum etiam quia confugiens ad Ecclesiam,
debet se gerere tamquam supplex, & implorans protectio-
nem; & ideo si aliter se gerat, non est dignus, ut Eccle-
siæ immunitate gaudeat, Pasqualig.dec.mor.470 num.1.&
seq.Bordon.var.resol.lib.1.cap.1.nu 22.Farin.de Immun.
Eccl. cap.16.num.248. ubi dicit, quod Judex laicus, aut
ejus ministri non possunt à reo in Ecclesia, ejusve domi- 184
bus arma auferre sine licentia Episcopi, vel ejus officialis,
alioquin gravem committerent irreverentiam contra Ec-
clesiam, & ecclesiasticam etiam jurisdictionem turbarent,
cum in Ecclesia nullam possit Judex laicus exercere juris-
dictionem, Dian.par.1.tract.1.res.2.& 8.& tract.2.res.10.
11.& 12.Ciarlin.d.contr.191.num.17.& seq. ubi observat,
quod sic potest Judex Ecclesiasticus cogere confugien- 185
tem ad arma deponenda, si ita viderit expediri, ita po-
test ea confugienti permittere, si armis uti intendat tantùm
ad sui defensionem, nè ab inimicis occidatur.
Possunt tamen ministri Curiæ sæcularis ad obvian- 186
dum delicto clericos armis spoliare, si in flagranti repe-
riantur: quo casu una cum armis ad Episcopum, seu
Judicem ecclesiasticum statim recto tramite ducendi sunt,
in cujus potestate erit dispensare de armis, Ciarlin. contr.
15.num.82.& 87.tom.1.Declan.tract.crim.lib.4.cap.9.num.
118. ubi subiicit, quod clericus capi potest non so- 187
lum à Judice laico, sed etiam à privato, si commise-
rit delictum, & timeatur de fuga, ut illum præsentent
Judici suo ecclesiastico.
Notandum est autem, quod clerici suscipere de- 188
bent eorum defensionem, qui ad Ecclesiam confugiunt,
cap. inter alia, extr. de Immun. eccles. ita ut clerici,
vel etiam alii extranei pro defensione possint etiam re-
sistere ministris sæcularibus, reum ab ecclesia extrahe-
re conantibus, per regulam, quod officiali injustè exe-
quenti licitè de facto resistitur, l. prohibitum, ubi Bart.
C.de Jur. fisc.lib.10.Farinac.de Immun.eccles.cap.2.nu.46.
& seq. subdens, quod potest resisti non solum Judici
sæcu-

sæculari, vel ejus ministris, sed etiam Judici ecclesiastico non servanti formam constitutionis Gregor. XIV. talis verò resistentia debet esse spiritualis, repellendo scilicet per censuras extrahere volentes, vel etiam claudendo fores ecclesiæ, vel adhibendo alia media externa apta ad impediendam vim, absque tamen aggressione, aut bello activo, ut *d. idem Farinac. loc. cit.*

SVMMARIVM.

189 *Ecclesiæ immunitate gaudet reus, qui captus à satellitibus eorum manibus aufugit ad locum sacrum, dummodo non commiserit delictum in bulla Gregoriana exceptum.*
190 *Quid si reus non possit se liberare ab executoribus, sed illos secum trahat violenter intra Ecclesiam.*
191 *Frangentes carcerem, vel ab eo aufugientes gaudent ecclesiastica immunitate.*

Quæstio XV.

An Ecclesiæ immunitate gaudeat reus, qui captus à satellitibus de eorum manibus aufugit ad locum sacrum.

189 REsp. affirmativè, sive liber aufugiat, sive cum vinculis, quibus fuit ligatus, dummodò reus non commiserit delictum in bulla Gregoriana exceptum, *cap. si quis contumax, & cap. deffinivit 17. q. 4. Covar. var. resol. lib. 2. cap. 20. nu. 12. Boss. in Prax. crimin. tit. de captur. nu. 22. Clar. §. fin. q. 30. vers. pone familia &c. Boer. dec. 110. nu. 8. Decian. tr. crim. lib. 6. cap. 28. nu. 31. vers. Attamen &c. Farinac. tr. de Immunit. eccles. cap. 15. num. 194. & hanc esse magis communem, & veriorem opinionem testatur Ciarlin. contr.*
190 *for. cap. 197. n. 8 & seq.* subdens, idem esse, si reus non possit omnino se liberare ab executoribus, sed illos trahat secum violenter intra ecclesiam; ratio est, tum quia canones indistinctè concedunt immunitatem confugienti ad ecclesiam, tum etiam quia si secundùm veram, & commu-
191 nem Doctorum sententiam, frangentes carcerem, vel ab eo aufugientes gaudent ecclesiastica immunitate, multo magis ea gaudere debet, qui nondum carceratus aufugit, *vide Peguer. dec. 61. n. 1. vers. attamen &c. Dian. p. 3. tr. 1. de Immun. Eccl. res. 37. & p. 6. tr. 1. res. 26. q. 5.*

SVMMARIVM.

192 *Reus, qui liberè, & spontè egreditur ab Ecclesia, ejusque limitibus, & voluntarie patitur, se capi, existens extra locum Sacrum, dicitur se spoliasse beneficio immunitatis: limitatur numer. 193. 194. 196. & 198.*
193 *Quid si reus protestatus fuerit, quod metu exibat, & intendebat gaudere immunitate ecclesiæ.*
194 *Et quid si reus egrederetur ab Ecclesia coactè, seu per vim, aut metum, vel si ministri Curiæ sæcularis obsiderent Ecclesiam, vel prohiberent necessaria, & nu. 196. 200. & 214.*
195 *Privatus possessione per contractum metu extortum, potest agere actione, quod metus causa, & intentare etiam remedium possessorium can. reintegranda, 3. q. 1.*
197 *Judex, qui extractum ab ejus familia Ecclesiæ non restituit, vel morti tradidit, incurrit in excommunicationem contentam in constitutione Gregorii XIV. præsertim si mandavit extrahi.*
198 *Reus, qui sponte patitur se capi in Ecclesia, vel intra 30. passus, Ecclesiæ restituendus est.*
199 *Confugientes ad Ecclesiam impediri nequeunt, quominus possunt extra Ecclesiam per 30. passus securè exire.*
200 *Metus probatur etiam per præsumptiones, & conjecturas, arbitrio Judicis.*
201 *Cognitio, quo in loco reus fuerit captus, & an sit Clericus, vel capax immunitatis, spectat ad Judicem ecclesiasticum.*
202 *Non creditur executoribus dicentibus, capturam fuisse factam extra locum immunem, si reus negaret cum juramento.*
203 *An credatur executoribus referentibus pro reo.*
204 *An, & quando Scholares capi possint in Scholis.*
205 *An reus extractus necessariò restitui debeat eidem Ecclesiæ, à qua fuit extractus.*
206 *Qui homicidii, aut mutilationis delictum in una Ecclesia commisit, potest in alia cum licentia Episcopi à ministris laicæ potestatis capi.*
207 *An a decreto Judicis Ecclesiastici pronunciantis, reum esse consignandum Judici sæculari, vel esse restituendum Ecclesiæ, detur appellatio, & n. 210.*
208 *Appellatio non datur in causa spolii notorii, & violentis lata sententia ad favorem rei spoliati.*
209 *Episcopus tradens reum curiæ sæculari in casu, in quo deberet gaudere immunitate, peccat mortaliter, & obligatur ad damna, & si reus fuerit ad mortem damnatus, incurrit in irregularitatem.*
210 *Clausula, appellatione remota, non probibet appellationem à sententia notoriò iniqua.*
211 *Clausula prædicta, posita in rescripto etiam facto à Papa, non excludit notorium gravamen.*
212 *Quænam informatio sufficiat ad cognoscendum, an reus gaudeat, vel non gaudeat Ecclesiæ immunitate, & an Episcopus teneatur in hoc stare processui Judicis sæcularis, & nu. 218.*
Reo in hujusmodi præparatoriis informationibus non audito, appellatio non denegatur, ibid. n. 212.
213 *An gaudeat immunitate, qui subdolis verbis, & fallaciis deceptus, egreditur ab Ecclesia, & extra eam capitur.*
215 *Judex laicus non potest reum ab Ecclesia extrahere sine licentia Judicis Ecclesiastici, etiamsi notoriè constet, reum commisisse delictum exceptum in constitut. Gregoriana, & si illum extraheret, Ecclesia uti spoliata debet restitui.*
216 *Regula, dolo facit qui petit quod restituturus est, non procedit in possessorio.*
217 *Reus, dum cognoscitur, an gaudere debeat immunitate, debet in Ecclesia custodiri per utrumque Judicem, vel in carceribus Curiæ Ecclesiasticæ retineri.*
219 *Publicatio resignationis beneficii facienda est, etiamsi nota sit populo.*
220 *Excommunicationem incurrunt etiam privatæ personæ extrahentes reum ab Ecclesia.*

Quæstio XVI.

An, & quando tradens se in manibus Curiæ censeatur se spoliasse beneficio immunitatis.

REus, qui liberè, & sponte egreditur ab Ecclesia, 192
ejusque limitibus, & voluntarie patitur se capi, existens extra locum sacrum, dicitur se spoliasse beneficio immunitatis, *latè Farinac. de Immunit. c. 19. n. 304. Bonac. de Censur. in partic. disp. 2. qu. 3. pun. 16. §. 3. nu. 12. vers. idem sentiendum &c. Ciarlin contr. forens. 163. n. 2. & 6.*

Dixi, liberè, quia secus esset, si reus protestatus fue- 193
rit, quod metu exibat, & intendebat gaudere immunitate Ecclesiæ, quia protestatio tollit mentem à facto, & conservat jus protestantis, *Alex. cons. 130. num. 13. & 17. lib. 4. Hond. cons. 89. n. 11. lib. 1. Surd. dec. 246. n. 11. Cancer. var. lib. 2. c. 1. n. 124. vers. per quam protestationem &c.* quod procedit, ubi Curia sæcularis consenserit dictæ protestationi expressè, vel tacitè non contradicendo: quia si Curia expressè contradiceret, & reus non attenta contradictione se spontè traderet in ejus manibus, videretur à protestatione recessisse, & protestatio nihil noceret fisco, *Cravet. cons. 463. nu. 20. Ciarlin d. contr. 163. n. 8. & 16.*

Dixi, sponte, quia si reus egrederetur ab Ecclesia coa- 194
ctè, seu per vim sive expulsivam, sive compulsivam, seu metum gravem ob minas de morte sibi inferenda in Ecclesia, nisi se traderet, vel obsidendo Ecclesiam, vel prohibendo victualia, aut requiem, vel alia necessaria, non censeretur privatus immunitatis beneficio, *c. deffinivit, 17. qu. 4. Hond. cons. 23 num. 29. lib. 1.* ubi dicit, quod priva-
tus possessione per contractum metu extortum, & sic 195
per vim compulsivam, potest agere actione, quod metus causa, & intentare etiam remedium possessorium *can. redin-*

redintegrando 3.q.1.& ita sensit Natt.cons.388.nu.2. Ruin.
cons.17.nu.9.lib.4.Farinac.de Immun.Eccles.cap.2.num.53.
ubi resolvit, quod reus confugiens ad Ecclesiam, si ex ea
196 non per vim expulsus fuerit, sed inde aufugerit timens
capi à Curia sæculari, & extra Ecclesiam capiatur, Ec-
clesiæ restituendus est, sive hujusmodi timor fuerit justus,
seu cadens in constantem virum, prout est terror armorum,
sive fuerit levis, seu in constantem virum non cadens:
præsertim quando timor fugientis ab Ecclesia, causatur ex
facto Judicis extrajudicialiter procedentis; quod locum
habet, sive hujusmodi vis, aut metus inferatur à mini-
stris Curiæ sæcularis, sive à privatis personis, seu inimicis
confugientis: reus enim, qui sic ab Ecclesia egressus fuit,
non potest capi, aut retineri à Judice laico, sed Ecclesiæ est
restituendus, *Genuens.in Prax.Archiep.Cur.Neapol.cap.*
17.num.6.& seq. ubi etiam dicit, quod Judex, qui non
197 carceravit, nec extraxit, nec extrahi mandavit, sed so-
lum extractum ab ejus familia sine ejus ordine, Ecclesiæ
non restituit, vel morti tradidit, & eo magis si mandavit
extrahi, incurrit in excommunicationem contentam in d.
constitutione Gregorii XIV. etiamsi in ea non fiat mentio
de mandante, vel non restituente, aut mori faciente ex-
tractum, *Bonacin.de Censur.in partic.disp.2.qu.3.pun.16.*
§.14.num.10. Dian.res.mor.p.4.tr.3.res.102.latè Ciarlin d.
contr.163.n.8.17.& seq.

198 Dixi existens extra locum sacrum, quia si reus caperetur
in Ecclesia, vel intra 30. passus, Ecclesiæ restituendus
esset, etiamsi sponte pateretur se capi: nam donec ma-
net in loco sacro, non potest renunciare beneficio immu-
immunitatis, vel consentire, ut in loco sacro capiatur,
cum immunitas principaliter concessa sit Ecclesiæ, secun-
dariò personis, *cap.quisquis, & cap.diffinivit, 27.q.4.Fa-*
rinac.de Immunit.Eccles.cap.10.num.304.Bonacin. de Cen-
sur.in partic.disp.2.q.3.pun.16.§.3.n.12.Ciarlin.d.controv.
163.n.16 18.19 34.*& seq.* subdens, quod confugientes ad
199 Ecclesiam impediri nequeunt, quominus possint extra
Ecclesiam per 30. passus securè exire.

200 Notandum est autem, quod metus probatur etiam per
præsumptiones, & conjecturas arbitrio Judicis, *latè Me-*
noch.de Arbit.Jud. lib.2.cas.136.& in tr. de præsum.lib.3.
*præsumpt.4.n.5.Mascard.de Prob. lib.2.concl.*1054.*per tot.*
ubi subjicit, quod qualitas probationis relinquitur simili-
ter Judicis arbitrio.

201 Notandum 2. quod cognitio, quo in loco reus fuerit
captus, an in Ecclesia, vel extra, & an sit capax immuni-
tatis spectat ad Judicem Ecclesiasticum privativè quoad
laicum, quemadmodum ad eumdem Judicem Ecclesiasti
cum spectat cognoscere, an is, qui captus fuit, gaudeat
privilegio clericali, cum de re ecclesiastica, & spirituali
tractetur: quod procedit, etiamsi reus esset in fortiis Cu-
riæ sæcularis, *Farin.de Imm.Eccl.c.2.nu.*54. ubi etiam ob-
servat, quod non creditur executoribus dicentibus captu-
202 ram fuisse factam extra locum immunem, si reus nega-
ret cum juramento: licèt illis credatur, si referant pro
203 reo, scilicet se eum apprehendisse in loco sacro, *Dian.*
*p.3.tr.1.res.30.latè Decian.tr.crimin.lib.6.cap.27.n.*10. sub-
204 dens *nu* 11. quod neque scolares capi possunt in scolis,
nisi in casibus à jure, & Gregorii XIV. constitutione ex-
ceptis, *Clar.in Pract. crimin.q.30.vers.in hoc autem pro-*
posito &c.Ciarlin.d.contr.163.n.4.& 17.

205 Notandum 3. quod reus extractus, non est necessario
restituendus eidem Ecclesiæ, à qua fuit extractus, sed sa-
tis est, si alteri Ecclesiæ consignetur, in qua æquè tutus es-
se possit, vel si restitutio fiat Episcopo, vel ejus Vicario
generali, cum Episcopus Ecclesiam repræsentet, *Genuens.*
in Prax.cap.17.n.8. ubi, quod Episcopus dicitur esse in
Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo, *Bonacin.de censur. in*
pratic. disp.2.q.3.pun.16.§.3.n.12. ubi dicit, quod sicut
206 is, qui humicidii, aut mutilationis delictum in una Ec-
clesia commisit, potest in alia, præcedente Episcopi li-
centia, à ministris laicæ potestatis capi, ita etiam captus
in una Ecclesia, potest alteri restitui, in qua æque tutus,
& liber esse possit, *Farin.de Immun.d.cap.2.nu.48.Ciarlin.*
d.contr.163.nu.16.

207 Notandum 4. quod sive Judex Ecclesiasticus pronun-
ciet, reum consignandum esse curiæ sæculari, sive man-
det, eum esse restituendum Ecclesiæ, nec reo, nec fisco,
neque actori licet à tali sententia, seu decreto appellare
quoad effectum suspensivum, nec recursum petere; nam
quemadmodum reo denegatur in tali casu appellatio *ex di-*
cta constitutione Gregorii XIV. ita etiam deneganda est fi-
sco, & actori, ut servetur æqualitas; non enim datur ap-
pellatio in causa spolii notorii, & violenti, lata sententia ad
favorem rei spoliati, quia sic est de natura interdicti, unde 208
vi, etiam de jure canonico, ubi res est notoria, & mani-
festa, *latè Scaccia de Appell.q.17.limit.6.mem.7.n.5.& seq.*
& limit.49.n.3.Peregr.de Imm c 16.n.33.Sperell.dec.65.nu.
2 & seq. quos refert, & sequitur Dian.res.mor.p.6.tr.1.res.
30.vers quæro quinto &c. subdens, quod si Episcopus tra-
deret reos curiæ sæculari in casu, quo debent gaudere im- 209
munitate, præter peccatum, & obligationem ad damna, si
reus fuerit ad mortem damnatus, incurreret in irregularita-
tem, *latè Ciarlin.d.contr.163.n.37.& seq.ubi refert, ita de-*
clarasse Sac. Congregationem Ecclesiasticæ immunitatis;
quicquid dicat Bonacin.d. disp.2.quæst.3.§.12.num.11.&
alii per eum relati.

Limitatur tamen supradicta conclusio, ubi notoriè 210
constaret de injustitia sententiæ; tunc enim dicta constitu-
tio non tollit appellationem Reo, aut fisco, quia clausu-
la, appellatione remota, non prohibet appellationem à
sententia notoriè iniqua, *Caputaq. dec.33.p.1.* ubi dicit,
quod hæc clausula posita in rescripto, etiam facto à Papa, 211
non excludit notorium gravamen, *Scaccia de Appell. q.16.*
limit.1.numer.84.Diana p.6.tract.1.resol.30.versic. unde li-
cet &c.

Notandum 5. quod ad cognoscendum, an reus gaudeat, 212
vel non gaudeat Ecclesiæ immunitate, & sic, an crimen,
quod commisit, sit exceptum in constitutione Gregorii
XIV. vel non exceptum, sufficit summaria, simplex, & ex-
trajudicialis informatio pro sola Episcopi conscientia: in
hujusmodi enim emergentibus quæstionibus non motis
principaliter, plenaria causæ cognitio nequaquam adhiben-
da est, sed sufficit, quod aliqualiter constet de crimine,
etiam ex processu fabricato in Curia sæculari, *ut latè probat*
Gratian.discept.forens.cap 596.n.22.& seq. ubi, quod in
d.constitutione non est præfinita aliqua forma circa modum
adhibendum in hujusmodi cognitione, *& ita declarasse*
Clementem VIII.refert Farin.de Imm.cap.ult.n.376.& seq.
ubi etiam dicit, quod Episcopus in hoc non tenetur stare
processui Judicis sæcularis, si talis processus fuerit fabrica-
tus, postquam delinquens ad Ecclesiam confugit, *vide*
Ciarlin.contr.14 nu.3.lib.1.Dian.p 6.tr.1.res.30.vers.unde
licet &c. ubi subjicit, quod reo in hujusmodi præparatoriis
informationibus non audito, appellatio non denegatur.

Notandum 6. quod is, qui subdolis verbis, & fallaciis 213
deceptus fuit, ut egrederetur ab Ecclesia, & extra eam
captus fuit adhuc gauderet immunitate, *Bobadill in Polit.*
to.1.lib 2 cap.14.n.80.Villadieg.in Polit.cap.3.n.222.Megal.
in 3.p.lib.4 cap.2.q.1.n.32.Mastrill.lib 2.dec.169.n.12.quos
refert, & sequitur Dian.resol.moral.p.1.tr.1.res.26. ubi ad-
dit, reum gaudere etiam immunitate, si exiret ad exone-
randum ventrem, cum indecens sit, ut templum Dei 214
his immunditiis sordescat, *ut sensit etiam Ciarlin. d. con-*
trov.161.num.37.

Notandum 6. quod etsi notoriè constet, reum com- 215
misisse delictum exceptum in d constitutione Greg.XIV.
non tamen posset Judex laicus sine licentia Judicis Eccle-
siastici illum ab Ecclesia extrahere, ut in dicta constitutio-
ne expressè cavetur; & ideò si reus fuerit extractus non
servata forma dictæ constitutionis, debet in primis, & an-
te omnia Ecclesiæ uti spoliatæ restitui, *cap.item cum quis,*
& cap.conquerente, de Restit. spol. licèt facta restitutione
delinquens possit incontinenti extrahi, quatenus constet
de casu, in quo immunitate gaudere non debeat, regula 216
enim illa, dolo facit qui petit quod restiturus est, locum
non habet in possessorio, *ut d.glos.communiter recepta in c.*
dolo facit, de Reg.Jur.in 6. latè Gratian. discept. forens.c.
596 n.5.& seq.& nu.11.cum seq. ubi etiam observat, quod
interim dum cognoscitur, an reus gaudere debeat Ecclesiæ
immunitate, debet in Ecclesia custodiri per utrumque Ju-
dicem, vel in carceribus Curiæ Ecclesiasticæ retineri, juxta 217
dictam constitutionem; notorium non relevat ab onere 218
probandi in tali casu, cum probatio requiratur pro for-
ma propter clausulas annullativas cum decreto irritanti,
quæ in eadem constitutione continentur, *Gomes in reg. de*
Annali q.6.Paris.de Resignant.l.11.q.6.n.18.19.& seq. ubi,
quod eadem ratione publicatio resignationis beneficii fa- 219
cienda est, etiamsi resignatio nota si populo.

220 No-

220 Notandum 3. quod non solùm officiales publici, sed etiam privatæ personæ extrahentes reum ab Ecclesia, incurrunt excommunicationem, & pœnas Bullæ Gregorianæ, *Ciarlin.libr.prim.cap.prim.num.* 8. *& ubi citat Bordon.var.resol.libr.prim.cap.* 1. *num.* 12. *Trullench. mor.par.*1.*lib.*1.*cap.*21.*dub.*1.*num.*14.

SUMMARIUM.

221 *Ecclesia, & fiscus habentes fundum communem cum privato possunt totum vendere: tenentur tamen socio restituere pretium ejus partis, & num.* 223. *declaratur n.*224.

222 *Ecclesia, & Fiscus habent privilegium jungendi fundum sterilem possidenti fundum fertilem ipsius Ecclesiæ, vel Fisci.*

225 *Ecclesia, & Fiscus possunt vendere rem sibi, & alteri pignoratam salvo tamen jure alterius creditoris.*

226 *Favore Ecclesiæ, vel Religionis tenetur socius vendere partem suam, si Testator jusserit, construi Ecclesiam in fundo communi; ampliatur n.*229.

227 *Ecclesia cogitur vendere prædium, vel domum alteri Ecclesiæ pro construenda, vel amplianda ipsa Ecclesia:*

228 *An Ecclesia possit compellere possessorem domus magni majoratus ad eam vendendam pro constructione ipsius Ecclesiæ.*

Quæstio XVII.

An Ecclesia habens fundum communem cum privato, possit totum vendere.

221 RESP. affirmativè, etiamsi minima pars sit Ecclesiæ;
hæc conclusio probatur *ex l.*2.*C.de comm.rer.alien.& ex l.*1.*C.de vendit.rer.fiscal.lib.* 10. ubi hoc privile-
gium conceditur fisco; & ideò extendi debet etiam ad Ec-
222 clesiam, *arg.l.quisquis, C.de omn.agr.deser.libr.* 11. ubi
privilegium, quod conceditur fisco, jungendi fundum
sterilem possidenti fundum fertilem ipsius fisci, concedi-
223 tur etiam Ecclesiæ; tenetur tamen Ecclesia, sicut & fi-
scus, socio restituere pretium ejus partis, *ut in d.l.*1.*C. de
vendit.rer.fiscal.& ita sensit Jo de Plat in ead.l.*1.*quem refert, & sequitur Genuens.in tract.de Eccl q.*492. subdens,
224 hoc procedere concurrente utilitate fisci, vel Ecclesiæ,
ut quia res non possit commodè dividi, aut si melius ven-
deretur tota, quàm pars; alioquin non posset vendere in
solidum, sed tantùm suam partem, *juxta text. in l. un.ubi
Sal.C.si comm rei pignor.dat.sit.* quamvis contrarium te-
neat *gl.in d.l.*1.*C.de vendit.rer.fiscal.* ubi dicit, quod textus
*in d.l.*1. indistinctè intelligendus est.
225 Item potest fiscus, & per consequens etiam Ecclesia
vendere rem sibi, & alteri pignoratam, salvo tamen jure
alterius creditoris, *l.res, quæ, §.*1.*ff.de jur.fisc.* ubi, quod
si adessent creditores anteriores, illis primò satisfieri debet,
& si quid superfluum sit, fisco adjudicandum est, *vide
226 Genuens.loco cit.d.q.*192. ubi etiam dicit, quod favore
Ecclesiæ, vel religionis tenetur socius vendere partem
suam, si testator jubeat, construi Ecclesiam in fundo
communi, *per tex.in l.si quis sepulchrum, ff. de Relig. &
sumpt.fun.l.locum, ff.de usufr.l.ult.ubi Bald.C.de commun.
serv.manu vide Tiraq.de Privil.piæ caus.privil.* 67.
227 An verò Ecclesia cogatur vendere prædium, vel
domum alteri Ecclesiæ pro construenda, vel amplian-
da ipsa Ecclesia? Resp. affirmativè, quia in Ecclesia
construenda, seu amplianda militat major ratio, &
major æquitas, *ut decisum fuit in Senat. Sicil. teste Ma-
strill.decis.*280.*num.*88.*quem refert, & sequitur Fontanell.
228 decis.Cathalon.*100 *num.*14.*&* 20. ubi subiicit, quod po-
test Ecclesia, uti habens potius privilegium, compellere
possessorem domus etiam magni majoratus ad eam ven-
dendam pro ipsa Ecclesia, & illius constructione, *per
dict.text.in l.si quis sepulchrum.*

SUMMARIUM.

229 *Superiores Regularium hodie non possunt absque licentia Sacræ Congregationis Concilii alienare bona mobilia pretiosa, vel immobilia.*

230 *An possint regulares indigentes res pretiosas in pignus tradere, vel pecunias ad cambium sumere.*

231 *Fratres S. Francisci de observantia, & Capuccini possunt alienare sine beneplacito Apostolico bona sibi relicta, & pretium convertere in Ecclesiæ necessitatem: ampliatur n.*232.

232 *Quid si legato dicatur, ut hujusmodi bona non possint alienari.*

233 *Non requiritur solemnitas, quando Ecclesia cogitur rem alienare, seu fundum per fideicommissum.*

234 *Prælatus an possit remittere legatum, vel hæreditatem nondum incorporatam Ecclesiæ,*

Quæstio XVIII.

An, & quando Regulares possunt bona Ecclesiæ alienare absque licentia Sedis Apostolicæ.

POterant Regularium Superiores bona immobilia 229
Conventus, seu Ecclesiæ alienare absque licentia Pa-
pæ, ex privilegiis sibi à Sede Apostolica concessis, *prout
refert Sorbus in Compend.privil.in ver.alienatio bonorum:*
hodie verò nec bona mobilia pretiosa, nec immobilia alie-
nare possunt absque licentia Sac.Congregationis Concilii,
sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ, ac perpetuæ
inhabilitatis ad illam in posterum obtinendam, permanen-
tibus in suo robore aliis pœnis *extrav.Ambitiosæ, de reb.
Eccl.non alien.prout ex decreto ejusdem Sacr.Congregatio-
nis jussu Urbani VIII. edito sub die* 7. *Septembris* 1624. *re-
lat.per Bonacin de alienat.bonor.Eccl.q.un.punct.*1. *num.* 8.
Observant tamen nonnulli Doctores, quod Regula- 230
ribus indigentibus pecunia pro victu, nec reperientibus
aliquem, qui credito illis tribuat, si consensum, seu li-
centiam Summi Pontificis, vel Sac.Congregationis ex-
pectare non possunt, licitum est res pretiosas absque in-
cursu censurarum in pignus tradere, seu pecunias ad cam-
bium sumere, si aliter non reperiant, *ita Megal.* 2. *part.
var.res.*119.*n.*3. *Fr. Laurentius de Peirinis in formular. Re-
gular.litt.a.c.*11 *n.*3.*quos refert Barbos.de offic.et pot.episc.
p.*3.*all.*95.*n.*60.*vers.verum, &c.Plasec.in prax.Episc.par.*
2.*cap.*5.*n.*33.*vers.esset item, &c.*
Observant 2. quod bona relicta, vel donata Ecclesiæ 231
Regularium, quæ est incapax retinendi etiam in commu-
ni, quales sunt Fratres S. Francisci de Observantia, & Ca-
puccini, quorum meminit Concilium Tridentinum *sess.*25.
*de Regular.cap.*3. possunt alienari sine beneplacito Apo-
stolico, & absque aliis solemnitatibus, & pretium con-
verti in Ecclesiæ necessitatem, quia bona hujusmodi non
sunt adhuc Ecclesiæ incorporata, *Dec.in cap.in præsentia,
n.*270.*& seq de Prob.* ubi dicit, quod prędicti Regulares bo-
na immobilia capere possunt, non ut retineant, sed ut ven-
dant, & pretium in eorum necessitatibus convertant, *Rol.
cons.*15.*n* 7.*vol.*1.*Quarant.in ver.alienatio rer.Eccl.nu.*41.
*vers.sexto, &c.& n.*32. ubi id ampliat, etiamsi in legato, vel
donatione dicatur, quod res legata, vel donata non pos- 232
sit alienari, quia hoc non obstante adhuc poterit alienari,
& pecunia converti in Ecclesiæ utilitatem, *Hippol.de Mar-
sil.sing.*132. ubi alium casum subiicit, in quo non requiri- 233
tur solemnitas, videlicet quando Ecclesia esset coacta alie-
nare rem, ut si esset gravata alienare fundum per fideicom-
missum, *Piasec.loc.cit.d.nu.*33.*vers.etiam, &c.* ubi addit, 234
quod potest Prælatus remittere legatum, vel hæreditatem
nondum incorporatam Ecclesiæ, quia in acquirendis Prę-
latus Ecclesiæ suæ præjudicare potest, præsertim si id fiat ad
tollenda scandala, vel odia, *vide Barbos.d.alleg.*95. *n.*49.

SUMMARIUM.

235 *Edicta Principis sæcularis prohibentis extractionem annonæ extra territorium non comprehendunt Ecclesias, seu Ecclesiasticos, non obstante quavis consuetudine etiam immemorabili.*

236 *Clerici ex vi edictorum Principis sæcularis non tenentur quantitatem frumenti penes ipsos existentis notificare.*

Famulus Clerici contraveniens hujusmodi edictis non potest puniri à Judice sæculari, neque ejus res, quæ extrahuntur, possunt ab eodem Judice sæculari auferri, ibidem.

237 *Princeps secularis imminente aliqua necessitate implorare potest officium Superioris Ecclesiastici, ut Clericos ad observantiam compellat.*

238 *Ad Episcopum spectat circa bona clericorum taxare pretium, vel ejus auctoritate id fieri debet.*

Quæstio XIX.

An edicta Principis secularis probibentis extractionem annonæ extra territorium, comprehendant Ecclesias, seu Ecclesiasticos.

235 RESp. negativè, sive loquamur de fructibus, & bonis Ecclesiarum, *Rip. de Remed. ad conservan. ubert. num.* 12 a *Gramat. decis.* 100. *n.* 15. *Rolan. cons.* 61. *nu.* 22. *lib.* 4. *Bajard. ad Clar.* §. *fin. q.* 82. *n.* 87. *Carol de Grass. de effect. Cler. eff.* 2. *num.* 292. *Bellet. disquis. Cler. tit. de exempt. Cler. à statut.* §. 3. *num.* 1. *& alii communiter:* sive loquamur de fructibus, & bonis patrimonialibus clericorum, cum in utroque casu deficiat in Principe laico potestas, *ut tradunt DD. in c. Ecclesia S. Mariæ, de const. Honded. cons.* 3. *nu.* 12. *vol.* 1. *Bellet. disquis. Cler. tit. de exempt. Cler. & eorumdem bon.* §. 5. *num.* 6. *Farinac. in Prax. crim. q.* 8. *n.* 21. *latè Car. de Grass. de effect. Cler. eff.* 1. *n.* 10. *& seq. & eff.* 2. *n.* 33. *&* 38. quod procedit non obstante quavis observantia, & consuetudine etiam immemorabili: non enim possunt Clerici etiam volentes, jurisdictioni, & statutis laicorum tacitè, vel expressè se submittere, & ideò talis consuetudo, uti contra libertatem Ecclesiæ inducta, nihil valeret, sive sit universalis, sive particularis, vel mixta clericorum, & laicorum, *cap. cum terra, cap. Sacrosancta, cap. Messana, ubi gl. de elect. cap. cum inter, cap. cum venerabilis, de consuet. cap. quamquam de cens. in* 6. *Bart. in l. de quibus, num.* 5. *in* 2. *lect. num.* 30. *ff de legib. DD. in cap. Clerici, de Jud. & in cap. Ecclesia S. Mariæ, de constitut. Boss. in titul. de for. compet. num.* 130. *Alexand. consil.* 8. *num.* 1. *vol.* 1. *Rolan. cons.* 4. *num.* 12. *& seq. vol.* 1. *& consil.* 23. *nu.* 9. *& seq. vol.* 2. *Clar. in* §. *fin. quæst.* 36. *vers. sed ea retenta, &c. Covar. pract. quæst. cap.* 31. *Scacc. de Jud. libro prim. cap.* 11. *num.* 42. *ubi de communi, latè Bellet. Disquis. Cler. titul. de favor. Cler. person.* §. 3. *num.* 1. 3. *& seq. & alii apud Ciarlin. controv. for. lib.* 1. *cap.* 31. *num.* 11. *& seq.* ubi etiam refert, Sacram

236 Congregationem resolvisse, quod neque tenentur Clerici ex vi edictorum Principis secularis quantitatem frumenti penes ipsos existentis notificare. Unde si clericus, vel ejus famulus, aut colonus, sive alius de ejus mandato contraveniat hujusmodi edictis, non poterit puniri à Judice seculari, neque res, quæ extrahuntur, possunt ab eis auferri, sed causa est tractanda coram Judice Ecclesiastico, *Natt. cons.* 311. *nu.* 4. *vers. dicit tamen, &c. Rip. in tract. de Remed. ad conserv. ubert. num.* 236. *Car. de Grass. d. eff.* 2. *nu.* 294. *in fin. Ciarlin. loco cit. num.* 29.

237 Quamvis autem edicta hujusmodi laicorum non ligent Clericos vi coactiva, poterit tamen Princeps secularis officium Superioris Ecclesiastici imminente aliqua necessitate implorare, ut Clericos ad observantiam compellat; & tunc Episcopus suo edicto Clericis prohibere potest, si ita expediat, fromenti extractionem, eisque præcipere, ut notificent Curiç Episcopali quantitatem frumenti, ut sciri possit, an in Civitate adsit annona sufficiens pro victu: quæ quidem notificatio posteà consignatur Magistratui seculari, *cap. non minus, cum ibi t not. de immun. Eccles. cap.* 1. *eod tit. in* 6. *Bald. in l. ad distructiones, Cod. de Sacros. Eccles. Dian. par.* 1. *resol mor. tract.* 2. *resol.* 8. *& censuit Sacra Congregatio, teste Ciarlin. d. cap.* 31. *numer.*

238 10. *& seq.* ubi etiam dicit, quod ad Episcopum spectat in tali casu circa bona Clericorum taxare pretium, vel ejus auctoritate id fieri debet.

S U M M A R I U M.

239 *Seminarium puerorum prope Ecclesiam Cathedralem erigendum est, vel in alio loco convenienti arbitrio Episcopi.*

240 *In tali fabrica erigenda Episcopus uti debet consilio Deputatorum.*

241 *Deputati semel, electi sunt perpetui.*

242 *Quid requiratur ad effectum, ut valida sit unio beneficiorum facta ab Episcopo ad favorem hujusmodi Seminarii, seu Collegii.*

Quæstio XX.

In qua parte Civitatis erigi debeat Seminarium puerorum.

RESpondet *Vener. in examin. Episcop. lib.* 6. *cap.* 30. 239
quod ædificari debet in commodiori loco Civitatis, auditis super hoc Prætore, officialibus, ac Magistratu ipsius Civitatis. Sed vide *Conc. Trid. sess.* 23. *cap.* 18. *in princ. de refor.* ubi, quid Collegium hujusmodi propè Ecclesiam Cathedralem, vel alio in loco convenienti, & ab Episcopo eligendo construi debet, *ut not. etiam Barbos. de offic. & potest. Episc. p.* 3 *all.* 77. *n.* 1.

Observa tamen, quod in tali fabrica instituenda Epi- 240
scopus uti debet Deputatorum consilio, *ut post Zerol. in Prax. Episcop. p.* 1. *ver. Seminarium, obs. Vener. loco cit. n.* 6. *&* 10. ubi etiam dicit, quod Deputati semel electi, sunt perpetui, nec possunt mutari, vel removeri, nisi ex legitima, & justa causa, *vide Barbos. loc. n.* 31. 241

Observa 2. quod unio beneficiorum facta Seminario 242
nondum erecto, ita demum valida esset, si ad hunc effectum præcedat præparatio domus emptæ, vel conductæ, introductio puerorum, & detractio fructuum mensæ Episcopalis, & Capitularis, & aliorum beneficiorum, alioquin possessio capta nomine Seminarii prædictis conditionibus non præcedentibus nullius esset roboris, *ex Conc. Trident. sess.* 23. *de ref. cap.* 18. *& ita declaravit Sac. Congregatio Eminentiss. Cardinalium ejusdem Concilii interpretum teste Gonzal. ad Reg.* 8. *Cancellar. gl.* 5. §. 7. *nu.* 68. *& pluries resolvit Rota, & præsertim in Corduben. præstimoniorum* 7. *Februarii* 1601. *apud Farinac. dec.* 835. *in novis, & in Adjacen. Beneficii* 15. *Aprilis* 1622. *coram Coccino, & dec* 373. *n.* 2. *& seq. p.* 4. *tom.* 2. *recent. Merlin. dec* 837. *num.* 1. *& seq. ubi aliæ Rotæ decisiones recensentur, latè Garz. de Benef. part.* 12. *c.* 2. *n.* 193. *& seq.* ubi, quod Seminarium dicitur erectum ex introductione puerorum, non verò sola emptione domus, & electione Deputatorum, *Barbos. d. all* 77. *nu.* 23. *& seq Vener. d. lib.* 6. *cap.* 30. *n.* 26.

Non desunt tamen Doctores, qui censent, actualem Alumnorum introductionem non esse ad id necessariam, sed satis esse, si præcedat detractio fructuum, ac præparatio domus conductæ, vel emptæ, dummodò post factam unionem absque mora parentur necessaria pro manutentione seminarii, & puerorum, itaut eo animo solum fuerit dilata puerorum introductio, ut ipso primo die ingressus essent omnia parata, quia tunc seminarium esset in via ad erectionem, & perfectionem, *ut d. idem Gonzal. ubi supra dict. glos.* 5. §. 7. *num.* 76. *& seq. Beltramin. ad Gregor. decis.* 258. *num.* 10. *Gratian. discept. for. cap.* 278. *nu.* 41. *quorum opinionem cum hac restrictione amplexa fuit Rot. coram Merlin. dict. decis.* 837. *num.* 4. *& not. Paul. Rub. in annot. ad decis.* 373. *par.* 4. *to.* 2. *recent.* ubi rectè advertit, quod inter res necessarias præparandas, & introductionem Alumnorum, aliquod intercedere tempus necesse est, cum seminarium sit corpus, quod nascitur cum dentibus, nec pueri introducti possint ibi jejuni immorari, *Bart. consilio* 58. *&* 59. *lib.* 2.

Quæ verò beneficia seminario uniri possint? vide *Barbos. loco cit. n.* 28. *& seq. Vener. n.* 14. *& seq.*

S U M M A R I U M.

243 *Episcopus habet de jure communi juris assistentiam, seu fundatam intentionem exercendi jurisdictionem in tota sua Diœcesi.*

Quid operetur juris assistentia, & quando locum habeat, ibid.

244 *Quid si exhibeatur privilegium exemptionis.*

245 *Quando sola juris assistentia relevet ad effectum manutentionis, & quando non, & n.* 246. *cum seq.*

246 *Quid si alius esset in possessione.*

247 *An sufficiat solum privilegium absque possessione ad excludendam manutentionem Episcopi.*

248 *Quid requiratur ad præscribendas causas criminales, & matrimoniales, & n.* 250.

249 *In materia decimarum non datur manutentio, nisi probata possessione.*

250 *An*

250 *An Parochus in petitorio teneatur probare, decimas sibi competere.*

251 *Quando quis dicatur constitutus in quasi possessione exemptionis.*

252 *Is, qui potest alicubi aliquem jurisdictionis actum exercere, potest & alios similes.*

253 *Parte opponente tenetur Episcopus probare, locum esse intra suam diœcesim.*

254 *Quando juris assistentia, quæ uni competit, prosit etiam aliis.*

255 *An jurisdictio censeatur concessa inferiori cumulativè, vel privativè quoad Episcopum.*

256 *Quando censeatur ab Episcopo adempta jurisdictio, etiam quoad causas criminales, & matrimoniales.*

257 *Ad quem spectet approbatio confessorum pendente litè inter Episcopum, & Prælatum inferiorem super omnimoda jurisdictione alicujus loci,*

Quæstio XXI.

An, & quando Episcopo competat manutentio absque alia probatione quasi possessionis.

243 Resp. quod Episcopo competit manutentio absque alia probatione, in casibus, in quibus fundatam habet intentionem de jure communi, seu juris assistentiam; in materia enim jurisdictionali competit manutentio ratione solius juris communis, *cap cum personæ, § fin. de Privil in 6. Caputaq. dec. 306. n. 7 lib. 1. Rot. decis. 145. num. 5. & seq. par. 1. Divers. & apud Pacif dec. 39. n. 2. & 3. & dec. 42. num. 5. & apud Post. dec. 125. n. 1. & dec. 184. n. 1. & decisio. 306. n. 21. Ferali dec. 202 par. 2 Seraphin. dec. 1607. num. 3. Mantic. dec 40. sub n. 4. & dec. 322. num. 2. Coccin. decis. 471. Cavaler. dec. 193. n. 1. & dec. 506. num. 2. & 4. & dec. 617. nu. 1. Post. in tract. mandat. de manuten. observ. 45. nu. 3. & seq.* habens enim pro se assistentiam juris communis, dicitur habere liquidissimam probationem, *gl. in l. § tutor, ubi etiam Bald. num. 2. C. de Privil. tut. Rot. dec. 4. in fin. part. 2. Divers. & decis. 313. n. 8. in fin. par. 2. recentiss. Marescott. var. lib. 1. cap. 11. num. 1. & seq.* ubi dicit, quod Episcopus habet de jure communi fundatam intentionem exercendi jurisdictionem in tota sua diœcesi, & in qualibet ejus parte, ut mox dicemus.

Plures autem sunt casus, in quibus Episcopus habet hujusmodi juris assistentiam: videlicet quoad omnes Ecclesias, seu loca pia existentia intra fines suæ diœcesis, etiam quod sint nullius. 2. in exercitio jurisdictionis spiritualis quoad omnes personas suæ diœcesis. 3. in cognitione causarum omnium, civilium scilicet, criminalium, mixtarum, & matrimonialium. 4. deputandis examinatoribus pro collatione parochialium, & in approbandis confessariis. 5. super collatione omnium beneficiorum suę diœcesis. 6. in cura animarum Ecclesiarum non habentium proprium parochum. 7. pro credito cathedratici contra Ecclesias sibi subditas ratione visitationis, seu procurationis usque ad duos solidos, *vide tex. in cap. conquerente, de offic. ordin. cap. cum Episcopus, eod. tit. in 6. cap. quoniam, & cap. dudum, de Decim. cap. cum satis, de offic. Archid. capit. cum personæ, de Privil. in 6. cap. par. 10. q. 3. cap. omnes basilicæ, 16. q. 7. Caputaq. dec. 306. num. 1. & 7. lib. 1. & dec. 203. l. 3. Seraph. dec. 1104. num. 1. & dec. 1228. nu. 1. Mantic dec. 228. n. 6. Greg. dec. 291. n. 1. Marescot. var. libr. 1. d. c. 11. Post. in tract. mandat. de manutenen. d. observat. 45. num. 6. & seq.* ubi etiam dicit, quod capitula cathedralium juris habeot assistentiam quoad præcedentiam respectu aliarum collegiatarum eo ipso, quod sunt in statu cathedralitatis, & competit illis manutentio, *Rot. apud eumdem Post. decisio. 468. n. 2.* ubi, quod Canonicus habet intentionem fundatam super fructibus, & distributionibus sui Canonicatus, eique manutentio debetur, dummodò resideat, *Barbos. de offic. & pot. Episc. par. 3. alleg. 127. n. 22. & seq.*

244 Ex quo infertur, quod non potest Episcopo inhiberi, nè suam jurisdictionem exerceat in loca, & personas suæ diœcesis, etiam sub prætextu exemptionis, seu privilegii, nisi eo exhibito, & diligenter discusso, & interim manutenendus est, donec de exemptione, seu privilegio disputetur, *Seraphin. dec. 595. n. 1. & dec. 1067. num. 3. Beltram. ad Greg. dec. 312. num. 4. Rot. apud Pacif. dec. 42. nu. 6. Barbos. d. all. 127. num. 25.* subdens *num. 26.* quod etiamsi de exemptione, & privilegio constaret, adhuc manutenendus Episcopus respectu monasterii exempti quoad ea, quæ concernunt clausuram ipsius monasterii, & quoad visitationem curæ animarum, & administrationem Sacramentorum, admissionem ministrorum etiam amovibilium, & in his, quæ pertinent ad ordines, *vide Post. d. obs. 45. nu. 13. & seq. Rot. apud eumdem dec. 72. n. 6.*

Limita 1. ut sola juris assistentia relevet ad effectum 245
manutentionis, quando nihil adest in contrarium; secus si respectu Episcopi, vel Parochi sit dubium, vel incertum, an locus sit intra fines diœcesis, vel Parochiæ, vel pendeat desuper lis, vel adsit contra eos sententia, vel si assistentia sit turbida, vel offuscata actibus, & probationibus contrariis; hoc enim casu solet Rota omisso possessorio aggredi merita causę, & petitorium discutere: nisi cum assistentia juris concurrereot etiam aliqui actus possessorii, *Gregor. dec. 312. num. 1. ubi Add. sub num. 4. Thomat. dec. 107. nu. 2. Marescot. var. lib. 1. cap. 11. num. 11. Card. Cavaler. decisio. 193. n. 6. & ita pluries fuisse in Rota Rom. decisum, refert Post. d. tract. obs. 45. n. 20. & seq.* ubi etiam observat, quod ad offuscandam prætentionem assistentiæ juris communis, possunt allegari, & opponi etiam ea, quæ petitorum respiciunt, & sufficiunt testes etiam nulliter examinati, aliaque jura, etiamsi non sint in forma probanti, *Barbos. d. p. 3. all. 127. n. 27. 40. & seq.* ubi subiicit, quod si actus contrarii sint turbidi, interim donec probentur, Episcopo concedi debet manutentio,

Limita 2. ut manutentio non detur ex sola juris assi- 246
stentia, ubi alius est in possessione, sed manutenendus est, qui possidet, quando scilicet possessio est longeva, & ultra decennium: hæc enim habetur loco tituli, & sufficit ad effectum manutentionis, etiam in possessione contra jus, & satis est hujusmodi possessori ad effectum habendi manutentionem, quod jus vehementer non resistat, *Rot. dec. 165. n. 1. par. 4. Divers. & dec. 423. nu. 2. & dec. 505 nu. 4. p. 2 recent. Duran. dec. 21. n. 6. Ricc. in Collect. 1287. & 3013. Add. ad Buratt dec. 140. & ad Greg. dec. 312. latè Poster. d. obs. 45. n. 22. & seq.* Idem dicendum, ubi possessor suam possessionem probaret, & privilegium exemptionis exhiberet, vel cum possessione concurreret titulus putativus, & coloratus, & habilis ad præscribendum, quia tunc manutenendus est, etiamsi possessio non esset longæva, nec excederet decennium, *Rot. in Lucen. seu nullius Jurisdictioni 4. Maii 1598. coram Card. Seraphino, & in una Montis regalis 4. Novembris eodem anno coram Penia, prout refert Marescott. d. lib. 1 cap. 11 num. 21. & seq. Post d. obser. 45. nu.*
26. Rot. apud eumdem dec. 197. n. 4 ubi, quod non sufficit 247
solum privilegium absque possessione ad excludendam 248
manutentionem Episcopi; exceptis causis criminalibus, & matrimonialibus, in quibus requiritur immemorabilis canonizata per tres conformes, & interim in cognitione hujusmodi causarum manutenendus est Episcopus, *Rot. recent. decis. 560. num. 2. par. 3. & dec. 126. num. 2. part. 4. Post. de observ. 45. num. 30 Rot. apud eumdem dec. 197. num. 9. & dec. 382. num. 2.*

Limita 3. in decimis debitis Ecclesiæ parochiali, & in 249
quarta decimarum debita Episcopo pro sua portione pontificali; quamvis enim tam Parochus, quàm Episcopus in tali casu habeant juris assistentiam intra limites parochiæ, seu diœcesis, tamen non datur illis manutentio, nisi probata possessione, *Marescott. d. cap. 11. n. 17. Rot. post 2. vol. cons. Farinac. dec. 291. num. 14. & in recent. dec. 685. nu. 2. p. 1.*
latè Post. d. obser. 45. num. 42. & seq ubi dicit, quod juris 250
assistentia suffragatur Parocho in petitorio, ut non teneatur probare, decimas sibi competere, non autem in manutentione.

Notandum est autem, quod in quasi possessione exem- 251
ptionis tunc quis constitutus dicitur, si constaret, venisse casum, & Ordinarium voluisse exercere jurisdictionem, & fuisse ab inferiore repulsum, & repulsioni acquievisse, vel habuisse se pro spoliato; non autem ex eo tantum, quod non constet, Episcopum jurisdictionem in eum exercuisse, *Post. d. obs. 45. n. 18. Barbos. d. all. 127. n. 27.*

Notandum 2. quod is, qui potest in aliquo loco cer- 252
tum jurisdictionis actum exercere, potest & alios similes, *ut probat Cancer. var. lib. 2. c. 2. n. 58. & seq.* ubi dicit, quod is, qui potest fustigare, potest etiam relegare: & ideò unicus actus particularis inducit quasi possessionem quoad alios actus sub eadem specie comprehensos, licèt non ex-

tendatur ad actus diversos, seu diversæ speciei, nec ad actus majores, nec contra personas diversæ qualitatis, seu conditionis, *Duran.dec.226.n.3.Burat.dec.876.nu.8.Rot.recent.dec.112.n.10.dec.632.n.4.p.9.& dec.87.n.3.p.4.* nisi causa possessionis esset universalis: tunc enim quis utendo quoad unam speciem, possessionem conservat etiam quoad aliàs species sub eodem genere comprehensas, *Rot. recent.dec.150.n.3.p.3.* unde quasi possessio exercendi jurisdictionem contra aliquos certi loci extenditur contra omnes ejusdem loci, & illa specie jurisdictionis, *Fontanel de pact.nupt.claus.7.gl.3 p.10.n.26.Giovagn.cons.9.nu.62.lib.1.Burat.dec.427.n.10.& dec 478.nu.8.* & vice versa actu contrario quasi possessio in omnibus etiam amittitur, *Rot.rec dec.39.n 10.p.3.latè Post.d.tr mandat.obs.73.n.130.& seq.* ubi etiam dicit, quod prohibitiones contra aliquos factæ, quando casus evenit, constituunt in quasi possessione universaliter prohibendi quoad alios omnes, præsertim io quasi possessione respectu loci, *ex trad. per Burat.dec.222.n.10.& seq.* ubi, de prohibita appositione, & retentione barchæ.

253 Notandum 3. quod parte opponente tenetur Episcopus probare, locum esse intra suam diœcesim, *Burat. dec.119.n.5.latè Post.d.obs.45.n.20.*

254 Notandum 4. quod si decimæ debeantur pluribos, videlicet Episcopo, Capitulo, & Parocho, & jus uni tantum assistat, puta Parocho, illus assistentia prodest in eadem exactione etiam aliis, qui secum participant, & competit ex ea manutentio omnibus participantibus, *Add. ad Buratt. dec.402.n.6.Post.d.observ.45.num.56.*

255 Notandum 5. quod manutentio debetur cumulativè Episcopo, & inferiori, nisi in privilegio, & jurisdictione tributa inferiori, exprimatur, hujusmodi jurisdictionem concedi privativè quoad Superiorem, *Card.Cavaler.dec.617. Post.d.obs.45.n.40 & 41.* subdens, quod si testes inferioris deponerent de actibos positivis, videlicet quod ioferior usus fuerit jure suo, & prohibuerit Episcopo, nè exerceret jurisdictionem, cum eisdem Episcopi acquiescentia, tunc diceretur probata possessio etiam privativè.

256 Notandum 6. quod si inferior haberet jurisdictionem quasi Episcopalem, & territoriom separatum, eo casu jurisdictio esset in totum ab Episcopo adempta, etiam respectu causarum criminalium, & matrimonialium, *Post. loco cit n.41.Rot.apud eumdem dec.438 n.5.8 & seq.*

257 Notandum 7. quod approbatio confessorum pendente lite inter Episcopum, & Prælatum inferiorem super omnimoda jurisdictione alicujus loci, spectat ad Episcopum, propter evidens periculum, nè contingat, Populum ejusdem loci absolvi à peccatis per confessores ab Episcopo non approbatos, contra expressam prohibitionem Concilii Tridentini *sess.23.de ref.cap.15.* ubi reprobatur qualibet consuetudo in contrarium, etiam immemorabilis, *& ita censuit Sac.Congregatio Concilii, & Episcoporum, & Regularium. & etiam Rota in Marsicen.jurisdict.20.Octobris 1621.coram Buratto, inter impressas, dec.565.*

SUMMARIUM.

Quæstio XXII.

Quomodo probetur, locum esse in Diæcesi, vel sub territorio Episcopi.

258 RESp. quod multipliciter id probari potest, & primo per testes, *Rot.in Tarvisina jurisdict.17.Febr. 1598.coram Orano, & coram Burat.dec.578.n.6.*

2. Probatur ex instrumentis antiquissimis, præsertim 259
si instrumenta hujusmodi fuerint principaliter super hoc
celebrata quo casu indubitanter facerent plenam probationem, *Bald.cons.286.num.2.lib.2.Dec.cons.42.sub num.10 Rot.in Barchinonen.confinium 19 Januarii 1607. coram Sacrato, & coram Greg.decis 434 nu.1.& seq.& ibi Beltramin.n.19.* ubi dicit, quod major fides est adhibenda 260
scripturis, quam testibus, præsertim in antiquis, in quibos lux veritatis assistit, *Bald.cons.109.in princ.lib.4.Cravett cons.54.num.15.* ubi, quod etiam in factis antiquis decem annorum magis creditur instrumentis, quam testibus, quia in testibus præsumitur oblivio ex tali temporis lapsu, *Card.Seraphin.dec.339.n.7.& dec.462.n.5.Rot.dec.91.n.9.& dec.582.n.6.p.1.in recent.& in Pampilonen.Parochialis 23.Junii 1603.coram coccino.*

3. Probatur ex ministratione olei sacri, *cap.1. de Re-* 261
lig.domib gl.in cap.cum dilectus, ver. de lege jurisdictionis, ubi Abb.n.4.de offic Jud.Ordin Rota coram Burat.d.decis.578.n.13. ubi quod in probandis finibus admittuntur etiam conjecturæ, & præsumptiones.

4. Probatur ex actibus jurisdictionalibus ab Episcopo 262
in aliqua Ecclesia, vel Oppido factis, *cap.cum contingat, ubi Abb.n.33.& alii de for.comp.Rot.in Sabinem.seu Reatina Abbatiæ 4.Decembris 1592.coram Orano, & in Adriem. jurisd.27.Junii 1622.& 30.Januarii 1623.coram Pirovano, prout refert Buratt.d.dec.578.n.9.11.& 12.Ferentill.ibid. n.15.& seq.* ubi etiam observat, quod actus jurisdictionales in tali casu debent esse ita certi, ut non possint referri
ad alias causas, seu titulos; & ideò, licèt actus visi- 263
tationum sint jurisdictionales, tamen cum possint ab Episcopo fieri jure delegato, tanquam à viciniori, quo casu potest visitare Ecclesias, etiam quæ sunt nollius diœcesis, *ex Conc.Trident.sess.24.de ref.cap 9.* non suffragantur, nisi visitationes factæ fuerint, vel si posteà probetur, fuisse factas jure ordinario, *ex trad.per Rot.in Aprutina jurisdictionis 19.Junii 1606.& 30.Martii 1607. coram Card. Pamphilio juniori.*

5. Probatur, quando constat, Ecclesiam, vel Op- 264
pidum ex alii locis ejusdem Diœcesis circumdari: tunc enim præsumeretur, esse in diœcesi; quo casu Visitationes, & alii actus jurisdictionales præsumuntur ab Episcopo gesti jure ordinariæ facultatis, non autem delegatæ, *Rot.in d.Adrien.jurisdict.30.Januar.1623.coram Pirovano, & in Theatina jurisdict.4.Martii 1612.coram Coccino, prout refert idem Ferentill.ad Burat d.dec.578.num.19.& seq.* nisi per inferiores Prælatos probaretur, se exercuisse jurisdictionem in tali Oppido, vel Ecclesia: quia tunc non haberet locum conjectura circumdationis, sed Ecclesia, vel Oppidum censeretur esse nullius, *ut in his terminis resolvit Rot.decis.54.num.9.coram Andrea, & in Calaguritana, seu nullius, jurisdict.7.Febr.1607. coram Ortembergo.*

Idem dicendum, quando non constat, Ecclesiam 265
habere territorium separatum, & alius Episcopus in ea jurisdictionem non prætendit, hoc enim casu talis Ecclesia præsumitur esse sub jurisdictione Episcopi vicinioris, *Rot.coram Buratt.d.decis.578.numer.1.& sequent. ubi aliæ Rotæ decisiones allegantur.*

SUMMARIUM.

lium alterius monasterii audire.

272 *Confessores extraordinarii semel deputati ad audiendas Confessiones monialium, an possint, expleta deputatione, earumdem monialium Confessiones audire.*

273 *Quando Regulares possint audire Confessiones sæcularium absque alia Episcopi approbatione.*

274 *Quando Regulares ad Confessiones audiendas generaliter, & simpliciter admittendi sint, & quando cum limitata facultate admitti, & approbari possint.*

275 *Quando Regulares audientes Confessiones infirmorum teneantur Parochum certiorem reddere.*

276 *An, & quando Episcopus Confessores regulares possit iterum examinare, vel ab audiendis Confessionibus suspendere.*

An possit Episcopus omnes unius conventus Regulares ab audiendis Confessionibus suspendere, ibidem.

277 *Regulares vigore privilegiorum non possunt absolvere à casibus Episcopo reservatis.*

278 *Quando Regulares ad sæcularium Confessiones audiendas in una diœcesi approbati, possint à casibus reservatis absolvere pœnitentes alterius diœcesis.*

279 *An Regulares vigore privilegiorum possint pœnitentes absolvere à censuris quoad forum externum.*

280 *Anis, qui tempore paschali confitetur Regulari sacerdoti non simpliciter approbato ab Ordinario, satisfaciat constitutioni incip. omnis utriusque sexus.*

Casus omissus remanet in dispositione juris communis, ibidem.

Quæstio XXIII.

Quomodo Regulares se se gerere debeant in Verbi Dei prædicatione, & Sacramenti pœnitentiæ administratione.

HUjus quæstionis resolutio pendet ex constitutione Sanctissimi D.N. Clementis Papæ X. feliciter regnantis, *incip. Superna magni Patrisfamilias, &c. sub Dat. Romæ anno* 1670. *undecimo Kalendas Julii*, ex qua infrascriptæ conclusiones eliciuntur.

266 Prima conclusio. Regulares, qui in Ecclesiis sui ordinis prædicare voluerint, tenentur ab Episcopo diœcesano benedictionem petere; prædicare tamen possunt, quamvis illam non obtinuerint; nisi Episcopus contradixerit, quo casu ne in prædictis quidem Ecclesiis licet Regularibus prædicare: & si contravenerint ab Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, censuris, aliisque pœnis ecclesiasticis in vim constitutionis Greg. XV. incip. Inscrutabili Dei providentia, &c. coerceri, & puniri possunt, Episcopus tamen absque justa, & rationabili causa contradicere non debet; hujusmodi verò benedictionem tenentur Regulares petere, etiamsi in quibuscunque oratoriis sui ordinis sermonem coram Populo, vel in Ecclesiis, aut ad crates monasteriorum Sanctimonialium eorum jurisdi-
267 ctioni subjectarum, licèt nullus sæcularis ibi intersit, seu clausis januis habere voluerint, potest autem Episcopus Regulares in Ecclesiis, quæ suorum ordinum non sunt, prædicare volentes, etiam ab Universitatibus, aut à Magistratibus laicis nominatos, quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit, etiamsi Episcopi antecessores per tempus immemorabile prædicandi licentiam absque exa-
268 mine concedere consueverint, similiter potest Episcopus licentiam prædicandi semel eisdem Regularibus concessam, ob rationabiles causas, licèt occultas, prædicationem concernentes, suspendere; non tamen potest eis generatim prohibere, nè in Ecclesiis suorum ordinum prædicent.

269 Secunda conclusio. Religiosi ab Episcopo ad confessiones sæcularium in sua diœcesi audiendas approbati, non possunt eas in alia diœcesi absque Episcopi diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati.

270 Tertia conclusio. Generaliter approbati ab Episcopo ad personarum sæcularium confessiones audiendas, non censentur approbati ad audiendas confessiones monialium sibi subjectarum, sed egent quoad hoc speciali Episcopi
271 approbatione, item approbati ad audiendas confessiones monialium unius Monasterii, non possunt audire confessiones monialium alterius monasterii. Similiter 272
Confessores extraordinarii semel deputati, & approbati ab Episcopo ad monialium confessiones pro una vice audiendas, non possunt expleta deputatione vigore hujusmodi approbationis illarum confessiones audire, sed toties ab Episcopo sunt approbandi, quoties casus deputationis contigerit.

Quarta conclusio. In Monasteriis, ac etiam Colle- 273
giis, ubi juxta regularia instituta vivitur, possunt tam Prælati regulares, quàm Confessores regularium eorumdem Monasteriorum, seu Collegiorum audire confessiones illorum sæcularium, qui inibi sunt verè de familia, & continui commensales, non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt.

Quinta conclusio. Religiosi, qui ad confessiones au- 174
diendas idonei generaliter reperti fuerint generaliter quoque, & indistinctè absque aliqua limitatione temporis, certorumve locorum, aut generis personarum ab Episcopo in diœcesi propria admittendi sunt; cæteros verò, qui non adeo idonei reperientur, potest Ordinarius cum limitata facultate, prout magis expedire viderit, probare, & admittere. Semel autem simpliciter approbati, possunt in diœ- 275
cesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcumque etiam infirmorum confessiones audire absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia: tenentur tamen dicti Religiosi eorumdem infirmorum Parochum illicò certiorem reddere, alioquin pœnam suspensionis à facultate audiendi confessiones, si eam Episcopus inflixerit, incurrunt. Certioratio verò hujusmodi fieri per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam. Qui verò dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore confessi fuerint, constitutioni, quæ incip. Omnis utriusque sexus, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censentur.

Sexta conclusio. Regulares ad hujusmodi confessio- 276
nes audiendas prævio examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo, secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis, approbati, non possunt ab eodem, qui sic approbavit iterùm examinari, aut à confessionibus audiendis suspendi, nisi nova superveniente causa, quæ ipsas confessiones concernat: de qua tamen haud necessarium est, ut in actis constet, nec eam tenetur Episcopus ipsis Regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ dumtaxat, ubi eam sibi aperiri jusserit; verum si Regulares cum scandalo, aut aliàs inhonestè vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Episcopi judicio videantur à confessionibus suspendendi, utique ea causa ad confessionis ministerium pertinet, ac proindè nihil obstat, quo minus ob eam causam possit Episcopus Regulares à semetipso approbatos, suspendere, aut repellere ab audiendis confessionibus, cum præcipua Ministri Sacramenti pœnitentiæ qualitas sit vitæ integritas, ac morum honestas; non licet tamen Episcopo confessiones audiendi facultatem omnibus simul Conventus Regularibus confessoribus adimere inconsulta Sede Apostolica.

Septima conclusio. Ex facultatibus per mare magnum, 277
aliave privilegia Regularibus cujuscunque ordinis, instituti, aut Societatis etiam Jesu concessis, non censetur ei concessa potestas absolvendi à casibus Episcopo reservatis: neque per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, revixerunt privilegia prius ab eodem Concilio, aut deindè Apostolicis etiam decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant, absolvendi à casibus Episcopo reservatis: quin immo habentes, facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideò à casibus Episcopo reservatis possunt absolvere.

Octava conclusio. Regulares confessores in ea Diœ- 278
cesi, in qua sunt approbati, possunt absolvere confluentes ex alia Diœcesi à peccatis in illa Diœcesi reservatis; licèt non possint absolvere à reservatis in ea Diœcesi, ubi iidem confessores sunt approbati: nisi eosdem pœnitentes noverint in fraudem reservationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse.

Nona conclusio. Vigore dictorum privilegiorum 279
non licet Regularibus, etiam satisfacta parte, absolvere pœnitentes à censuris quoad externum, & judiciale forum, & absoluti ab eis foro pœnitentiali, non censentur

absoluti in exteriori, & contentioso judicio; quinimmò censuris Ecclesiasticis irretiti, & denunciati ab Episcopo, cogi possunt gerere se pro talibus etiamsi a Regularibus fuerint absoluti, *ita decernitur in d. constitutione Clementis X.* cujus verba ex industria hic describere volui, quia ex ea plura tolluntur dubia, multæque quæstiones hactenus per Doctores controversæ resolvuntur, ac declarantur.

280 Sed quæres, an is, qui tempore paschali confitetur Regulari Sacerdoti non simpliciter approbato, sed cum limitatione certi temporis, loci, aut certi generis personarum satisfaciat dictæ constitutioni, *omnis utriusque sexus?* Resp. quod licet in d. constitutione Clementis X. fiat tantùm mentio de Religiosis simpliciter approbatis, *ut supra num. 275.* censeo tamen, pœnitentem, qui est ejusdem loci, aut generis personarum, vel confitetur intra tempus eisdem Regularibus præfixum, satisfacere dictæ constitutioni, *omnis utrisque sexus*, quia in constitutione Leonis X. *quam refert Sorbus in Compend. privil. fratr. mendicant. &c. in ver. absolutio quoad sæcalares primò nu.* 15. generaliter præscribitur, quod Regularibus ab ordinario ad confessiones sæcularium audiendas admissis confitentes, dictæ constitutioni, *omnis utriusque sexus*, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur: casus enim omissus remanet in dispositione juris communis, & secundum ejusdem juris communis terminos est decidendus, *l. commodissimè, ff. de lib. & posth. l. si extraneus, ff. de Cond. ob caus. cum ibi not per DD. Dec. cons. 71. num. 2. Natt. consil. 463. num. 12. lib. 2. Soc sen. cons. 74 n. 3 lib. 3. Cæphal. consilio 517. n. 28. & cons. 535. n. 18 lib. 4 Tob. Non. consil. 16. num. 13. Honded. cons. 8. num. 15. & seq. vol. 1.*

SUMMARIUM.

1 *Episcopus in sua Diœcesi, & Archiepiscopus in Provincia potest in Ecclesiis Regularium, & exemptorum uti insignibus pontificalibus, & exercere ea, quæ sunt honoris, & præeminentiæ Episcopalis, & alia, quę non habent mixturam jurisdictionis, vel officii.*

2 *Archiepiscopus per suam provinciam potest Crucem præseferre etiam transeundo, & declinando ad loca exempta.*

3 *Quidquid per privilegium exemptionis non adimitur, censetur Ordinario loci reservatum.*

4 *Episcopus, & Archiepiscopus possunt in loco exempto solemniter benedicere.*

5 *Potest Archiepiscopus, vel Episcopus in loco exempto Divina officia, ac missas cum baculo, & mitra, ac pallio respectivè, aliisque ornamentis celebrare cum assistentia suorum Canonicorum, & aliorum ministrorum, ibidemque Sedem pontificalem, & baldachinum erigere: limitatur n 6.*

6 *An Episcopus possit alteri concedere, ut in loco exempto cum ornamentis potificalibus celebret.*

Item an possit cantare missam in Ecclesiis Regularium, ubi non est solitum, ibid.

7 *Episcopus, vel Archiepiscopus potest in loco exempto verbum Dei populo prædicare.*

8 *Quid si Episcopus exemptis de facto prohiberetur, nè prædicta ageret in loco exempto.*

9 *An possit Episcopus, vel Archiepiscopus in aliena diœcesi in pontificalibus missam celebrare sine licentia Diœcesani, & n 11.*

10 *Archiepiscopus non potest uti pallio extra suam Provinciam, etiamsi ad id Diœcesani assensus accedat.*

11 *Pontificalium insignium usus jurisdictionem aliquam præferre, videtur.*

12 *Episcopus celebrans privatè in Diœcesi aliena, potest uti benedictione Episcopali.*

13 *Episcopus in Diœcesi aliena an possit prædicare.*

14 *Episcopus, vel Archiepiscopus in loco exempto non potest ea exercere, quæ sunt contentiosæ jurisdictionis, nec ea quæ sapiunt superioritatem, & habent mixturam jurisdictionis.*

15 *Episcopus non potest in loco exempto ordines conferre, nec confirmationis Sacramentum ministrare, vel sacras fidelium Confessiones audire, vel ibi sedere pro tribunali: limitatur n. 16. 17. 18. & 19.*

16 *Episcopus potest visitare Ecclesias Regularium, & exemptorum in concernentibus curam animarum, & corrigere eosdem in casibus hic expressis.*

17 *Episcopus sedere potest pro tribunali in loco exempto, si in aliquo casu habet jurisdictionem in prędictum locum, secus si solùm in personas exemptas.*

18 *Actus voluntariæ jurisdictionis exerceri possunt extra Diœcesim, & in loco exempto.*

19 *Exemptus extraneo Superiori non potest se submittere sine licentia Papæ, potest tamen se submittere Ordinario aliàs suo.*

20 *Episcopus commorans in loco exempto intra Diœcesim existente, dicitur residere etiam ad effectum alternativæ: limitatur n. 22.*

21 *Locus exemptus dicitur esse in diœcesi, licèt non sit de diœcesi.*

22 *Episcopus degens in loco nullius diœcesis, pro absente habendus est.*

Locus nullius diœcesi, nec est in diœcesi, nec de diœcesi; ibidem.

23 *Committens delictum censura prohibitum in loco exempto, vel in monasteriis, vel Ecclesiis Regularium, an ligetur censura lata ab Episcopo illius diœcesis, & n. 26. & 27.*

24 *Locus exemptus, & locus extra territorium æquiparantur.*

25 *Locus exemptus est quidem de territorio Episcopi quoad situm, non autem quoad jurisdictionem.*

26 *Subditus conficiens testamentum in loco exempto, non tenetur servare solemnitates statuti, sed solemnitates juris civilis, vel Canonici.*

27 *An, & quandò accedentes ad monasteria exempta monialium, vel cum illis loquentes incurrant censuram latam ab Episcopo.*

28 *Personæ loci exempti non sunt de territorio quoad concernentia earum ædium, possunt tamen uti statutis illius loci in favorabilibus.*

CAP. IV.

De loco exempto.

Dico 1. quod Episcopus diœcesi, & Archiepiscopus in 1
Provincia potest in Ecclesiis Regularium, & exemptorum liberè uti insignibus pontificalibus, & exercere ea, quæ sunt honoris, & præeminentiæ Episcopalis, & alia, quæ non habent mixturam jurisdictionis, vel officii, *ut tradunt communiter DD. in Clem. Archiepiscopo, de Privil.*

Ex quo infertur 1. quod Archiepiscopus per suam Pro- 2
vinciam potest crucem præseferre etiam transeundo, & declinando ad loca exempta, propter reliquias præcedentis subjectionis, cum per exemptionem talia loca non desinant esse in Provincia, vel diœcesi, *ut in d. clem. cum ibi*
not. Rot. coram Buratt. dec. 331. per tot. ubi addit, quod 3
quicquid per privilegium exemptionis adimitur, censetur ordinario loci reservatum.

Infertur 2. quod Archiepiscopus, vel Episcopus in loco 4
exempto potest benedicere etiam solemniter, per illa verba, *sit nomen Domini benedictum, &c. d. clem. ubi gl. et DD. Rot coram Burat. d. dec. 321. Grat. discep for. cap 467 n. 31.*

Infertur 3. quod potest Archiepiscopus, vel Episcopus 5
in loco exempto Divina officia, ac missas cum baculo, & mitra, ac pallio respectivè, aliisque ornamentis pontificalibus celebrare cum assistentia suorum Canonicorum, & aliorum Ministrorum, ibidemque Sedem Pontificalem ad Divina celebranda constituere, ac baldachinum erigere, *per text. in d. Clem. Archiepiscopo, ubi Card. & alii, & censuit etiam Sac. Congregatio teste Barbos. de offic. et pot. episc. all. 80. n. 16. & 17 latè Grat. d. cap. 467 num. 33. & sequent.*

Observa tamen, quod non posset Episcopus alteri con- 6
cedere, ut cum ornamentis pontificalibus in loco exempto celebret, quia id esset, jurisdictionem in loco exempto exercere, quod prohibetur *in d. Clem. vers. simili modo, &c. Gratian. loc. cit.*

Observa 2. quod non potest Episcopus cantare missam in Ecclesiis Regularium ipsis invitis, ubi non est solitum, ut declaravit Sac. Congregatio, *teste Nicolio in suis floscul. sive notabil. in ver. missa num. 17.*

Infertur 4. quod potest Archiepiscopus, vel Episco- 7
pus in loco exempto verbum Dei populo prædicare, *glos. in*

glos. in dict. Clem. ver. etiam celebrare, ubi etiam Abb. Gra-
8 *tian. loco cit. num.* 37. subdens *num.* 46. quod in casibus, in
quibus Episcopus, vel Archiepiscopus in loco exempto
potest aliquid facere, si de facto prohiberetur, non pos-
set contra exemptos procedere, sed agere deberet coram
Superiore ipsorum exemptorum, *ex trad. per Card. in d.*
Clem. num. 22.

9 An verò possit Episcopus, vel Archiepiscopus in alie-
na Provincia, vel diœcesi in Pontificalibus missam cele-
brare sine licentia diœcesani? affirmat *glos. in dict. Clem.*
Archiepiscopo, ver. etiam celebrare de Privil. ubi dicit, ita
servare generalem consuetudinem, Abb. ibidem, Covar.
var. lib. 3. *cap.* 20. *num.* 9. *circa med. Alzed. in Prax. Episc. p.*
1. *cap.* 13. *num.* 88. *& alii apud Dian. resol. mor. part.* 4. *tract.*
4. *res.* 143. *vers. notandum est, &c.* cum enim Episcopo con-
cessum sit missam celebrare, consequenter etiam conces-
sum esse videtur insignibus Episcopalibus uti, cum insit
proprius ejus celebrandi modus, *vide Laym. quæst. canon.*
cap. 17. *num.* 224. *ubi hanc sententiam probabilem appellat;*
10 non tamen posset in tali casu Archiepiscopus uti pallio ex-
tra suam Provinciam, etiamsi ad id diœcesani consensus
accedat, quia pallius sub hac limitatione conceditur, ut
eo Archiepiscopus utatur intra Provinciam, *Card. in dict.*
Clem. num. 5.

11 Contrarium tamen alii rectiùs tuentur, asserentes, E-
piscopum, vel Archiepiscopum non posse in aliena diœ-
cesi missam in Pontificalibus celebrare sine licentia diœce-
sani expressa, vel saltem tacita, ac rationabiliter præsum-
pta, quia pontificalium insignium usus jurisdictionem ali-
quam, seu potestatem in loco præseferre videtur, *ut ob-*
servat Layman loco cit. vers. sed contrarium, &c. subdens,
quod multo minus Prælati inferiores absque Episcopi sal-
tem rationabiliter præsumpta licentia extra Ecclesias suas
insignia pontificalia gerere debent, nisi à Sede Apostoli-
ca amplius privilegium obtinuerunt, *& ita sensit etiam*
Barbos. de offic. & pot. Episcop. par. 3. *alleg.* 80. *num.* 16. *&*
par. 2. *alleg.* 27. *num.* 64. ubi tamen subiicit, quod Episco-
12 pus celebrans privatè in diœcesi aliena, potest uti bene-
dictione Episcopali cum verbis, *sit nomen Domini benedi-*
ctum, &c. etiam sine aliqua diœcesani licentia, cum ta-
lis benedictio sit potius ordinis, quam jurisdictionis, *ita*
Gavant. in Enchir. Episcop. ver. functiones Episcopales,
num. 11. *Dian. dict. par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 143. *vers: notandum*
est, &c. Layman. loc. cit. ubi etiam testantur, ita de consue-
tudine servari.

13 Addit *glos. in d. Clem. Archiepiscopo, ver. etiam celebra-*
re, quod Episcopus in diœcesi aliena potest prædicare, ni-
si specialiter prohibeatur ab Episcopo illius loci, *Card. in*
Clem. dudum, §. ab olim, n. 16. *de sepult. Gratian. discept. for.*
cap. 393. *n.* 9. *& seq.*

14 Dico 2. quod Episcopus, vel Archiepiscopus in loco
exempto non potest sine licentia exemptorum exercere
ea, quæ sunt contentiosæ jurisdictionis, & officii, nec ea
quæ sapiunt superioritatem, & habent mixturam jurisdi-
ctionis, *ut tradunt DD. communiter in d. Clem. Archiepis-*
15 *copo.* Unde non potest ibi ordines conferre, aut confir-
mationis sacramentum ministrare, vel sacras fidelium con-
fessiones audire, nec ibi sedere pro tribunali, aut cathedram
judicialem collocare, aut degradare, aut similia peragere,
quæ ad jurisdictionem spectant, *cap. luminoso,* 18. *q.* 2. *Abb.*
in d. Clem. Archiepiscopo, ubi etiam Card. nu. 5. *& alii quos*
refert, & sequitur Grat. discept. for. c. 467. *nu.* 26. *&* 39. *cum*
seq. Barbos. d. all. 80. *n.* 7. *Vant. in tit. de defect. jurisd. & unde,*
ac quibus modis, &c. n. 108.

16 Limita in casibus jure permissis: potest Episcopus visi-
tare Ecclesias Regularium, & exemptorum in concernen-
tibus curam animarum, *ex Concilio Tridentino sess.* 25. *de*
Regular. cap. 11. item opportunis remediis compellere, ut
lectio sacræ scripturæ habeatur in monasteriis Monacho-
rum, ubi commodè fieri queat, si Abbates in hoc negli-
gentes fuerint, *ex eodem Concilio sess.* 5. *de ref. capit. prim.*
item visitare potest commendata monasteria, in quibus
non viget regularis observantia, ac corrigere regulares
in commendatis monasteriis, in quibus regularis obser-
vantia viget, residentes, qui secundum eorum instituta
non vivunt, si eorum Superiores admoniti intra sex men-
ses non correxerint, *ex eodem Concilio sess.* 21. *de ref. cap.*
8. *Quaran. in Summ. Bullar. vers. exemptio, Gonzal. ad reg.*
17 8. *Cancell. gl.* 43. *num.* 190. subdens, quod Episcopus sedere
potest pro tribunali in loco exempto, si in aliquo casu ha-
beat jurisdictionem in loca exempta, secus si solum in per-
sonas exemptas, *Rot. decis.* 145. *n.* 2. *par.* 2. *divers. & fusiùs*
non egimus in tract. de Regim. Eccles. lib. 7. *de Regul. & mo-*
nial. per tot. ubi aliis casus recensentur.

Limita 2. in actibus voluntariæ jurisdictionis: hæc enim, 18
quemadmodum exerceri potest extra diœcesim juxta com-
munem Doctorum sensum, ità poterit exerceri etiam in
loco exempto: quia locus exemptus, & locus extra diœ-
cesim, sive extra territorium judicatur à pari, *Covar. var.*
lib. 3. *cap.* 20. *n.* 8. *Barbos. de offic. & pot. Episc. d. alleg.* 80. *nu.*
9. *Gonz. gl.* 43. *n.* 188. *& seq.* ubi subiicit, quod plus habet
Episcopus in locum, & personas exemptas suæ diœcesis, 19
quàm in personas extraneas, adeo ut licèt exemptus non
possit se submittere extraneo Superiori sine licentia Papæ,
tamen Ordinario aliàs suo potest se submittere, *ex trad. per*
Feder. de Senis cons. 14. *sub n.* 4. *&* 6. *Felin. & alios in capit.*
cum accessissent, de Constit.

Dico 3. quod Episcopus commorans in loco exempto 20
intra diœcesim existente, dicitur residere, etiam ad effe-
ctum alternativæ: quia locus exemptus dicitur esse in diœ- 21
cesi, licèt non sit de diœcesi, *ut latè comprobat Gonz. d.*
glos. 43. *à num.* 180. privilegium exemptionis illum quidem
eximit à subjectione, non autem à situatione, seu deno-
minatione, *capit. cum Episcopus, ubi DD. de offic. ordin.*
in 6. *Abb. in capit. Apostolicæ, num.* 3. *de donat. Rolan. con-*
sil. 33. *num.* 17. *vol.* 3. *Rot. decis.* 207. *num.* 2. *& seq. part.* 2. *di-*
vers. & in Sipuntina jurisdictionis 24. *Maii* 1613. *coram*
Card. Sacrato, prout refert Gratian. discept. forens. capit.
918. *num.* 10. *& seq. latè Barbos. de Diction. diction.* 152. *nu.*
26. ubi dicit, quod si concessum fuerit Episcopo privile-
gium, ut habeat fructus beneficiorum vacantium in sua
diœcesi, habebit etiam fructus beneficiorum exemptorum
suæ diœcesis.

Secus esset, si Episcopus degeret in loco nullius diœ- 22
cesis: quia cum locus hujusmodi nec sit in diœcesi, nec de
diœcesi, ideò pro absente habendus est, *Rot. d. decis.* 207. *n.*
2. *Garc. de Benef. p.* 7. *cap.* 11. *n.* 16. *Jordan. Elucubr. divers.*
lib. 10. *tit.* 40. *de oblig. Benef. n.* 40. *& seq.*

Dico 4. quod committens delictum censura prohibi- 23
tum, in loco exempto, vel in monasteriis, vel in Eccle-
siis Regularium existentibus intra diœcesim, non ligatur
censura lata ab Episcopo illius diœcesis, quia locus exem-
ptus, & locus extra territorium æquiparantur, *ut supra* 24
diximus: locus enim exemptus est quidem de territorio E-
piscopi quoad situm, non autem quoad jurisdictionem, 25
Henriquez lib. 13. *cap.* 26. *n.* 2. *Sà in ver. excommunicatio, n.*
12. *Avila de Censur. part.* 2. *cap.* 3. *disp.* 2. *dub.* 5. *quos refert,*
& sequitur Dian. par. 5. *resol. moral. tract.* 9. *resol.* 37. *vers. &*
tandem, &c. ubi hoc intelligit de loco absolutè exempto, 26
& non solum quoad personas, *Vant. loco cit. dict. num.* 108.
Rolan. à Val. cons. 33. *num.* 18. *& seq. lib.* 3. ubi addit, quod
subditus conficiens testamentum in loco exempto, non te-
netur servare solemnitates statuti, dummodò servaverit
solemnitates juris civilis, vel canonici: quod multò ma-
gis procederet in non subdito, *ut dict. Cravett. consil.* 918.
num 6. *tom.* 5.

Ex quo infertur, quod si Episcopus statutum ferat sub 27
excommunicationis pœna, vel alia censura, nè quis Cle-
ricorum aleis ludat, ea non ligantur Clerici ludentes in
loco exempto, vel in monasteriis Regularium, *Layman.*
in Theol. mor. lib. 1. *tract.* 4. *cap.* 11. *n.* 5. *Dian. loco cit. d. resol.*
37. *in fin. Bonacin. de Censur. in commun. di. p.* 1. *q.* 1. *pun.* 11.
num. 8. *& seq.* ubi etiam observat, quod accedens ad mo-
nasteria exempta monialium non incurrit censuram latam
ab Episcopo per modum statuti contra loquentes cum mo-
nialibus, si allocutio fiat in loco exempto; quidquid sit,
si Episcopus censuram ferret contra accedentes ad illa mo-
nasteria: tunc enim accedens censuram incurreret, quia
accessus fit in territorio, *ex trad. per Ang. in ver. statu-*
tum, n. 3. *Ugolin. tab.* 1. *de Censur. cap.* 9. *§.* 3. *n.* 3. *Rolan. dict.*
cons. 33. *n.* 46. *post princip.* quamvis alii sentiant, id tantum
procedere, quando locus esset absolutè exemptus, &
non solum quoad personas, *ut ex Suar. & Coninch. docet*
Hurtad. de Censur. in gen. diff. 8. *n.* 33. *prout refert Dian. d.*
res. 37. *vers. & tandem, &c.*

Dico 5. quod personæ loci exempti, licèt non sint 28
de territorio, quoad concernentia earum odium, pos-
sunt tamen uti statutis illius loci in favorabilibus,

Honded.conf 13.*num*.52.*lib*.1.*Barbos dict.diction*.152. *nu*.
26.*in fin*. ubi dicit, quod in dispositione favorabili compre-
henduntur etiam exempti, secus in odiosa.

SUMMARIUM.

1 *Missæ sacrificium regulariter in Ecclesia celebrari debet: limitatur n.3.& seq.*
2 *Missæ sacrificium celebrari non potest in privatis domibus; limitatur n.10.*
3 *An, & quando missa celebrari possit extra Ecclesiam, & num.4.*
4 *An missa celebrari possit in mari.*
5 *An privilegium Episcopis concessum in cap. ult. de Privileg. in 6. sublatum fuerit per decretum Concilii Tridentini.*
6 *Episcopus, dum iter agit, an possit ante auroram, vel post meridiem missam dicere.*
7 *An per decretum dicti Concilii sublatum sit privilegium concessum Prædicatoribus, & Minoribus, ut in quovis loco honesto celebrare possint.*
8 *An possit Episcopus uti dicto privilegio tempore interdicti, vel in locis interdictis.*
9 *An missa celebrari possit in Palatio Episcopali.*
10 *An Episcopus concedere possit Principi, vel Baroni Domini loci, ut missam audiat in privato oratorio.*
11 *An Episcopus dispensare possit, ut missæ a Testatore relictæ in una Capella, celebrentur in alia.*
12 *Missa Beatificati non potest dici extra diem, & locum designatum in decreto Beatificationis.*
13 *Audientes missam in privato oratorio non satisfaciunt præcepto, excepto Domino, ejusque familiaribus.*

CAP. V.

Quo in loco Missa Sacrificium celebrari debeat.

1 RESP. quod missæ sacrificium regulariter in Ecclesia
celebrandum est, *Conc.Trident.sess.22.in decret.de*
2 *observand.& evitand.in celebrat.miss.* ubi expresse prohi-
betur, ne hujusmodi sacrificium celebretur in privatis do-
mibus, *vide Clar.in Pract.crimin.§.fin.quæst.79.vers.do-
mus privatorum, &c.Jordan.Elucubr.diversl.libr.4.tit.*1.
*de sacrif.miss.num.*116. ubi dicunt, quod privata domus,
vel locus, in quo celebratur sine debita causa, & licentia,
fisco applicatur, *per textum in §.sciant, in Aut. Ut in pri-
vat.domib.coll.*5.
3 Observant autem plerique Doctores, quod Episcopus,
vel ejus Vicarius etiam post dictum Concilium potest ex
necessaria, vel justa causa concedere, ut missa aliquando
celebretur extra Ecclesiam, videlicet ex causa pestis, vel
belli, *Plasec.in Prax.Episc.part.2.capit.3.num.21.in fin.
Azor.institut.moral.par.1 libr.10.cap.26.quæst.6. Sot.in 4.
dist.13.quæst.2.art.3.Duran.de rit.Eccles.Cath.lib.2.capit.
6.num.8.Jordan.Elucubr.diversl.lib.4.titul.1.de sacrif.miss.
num.*123. ubi etiam dicit, quod tempore belli potest ce-
lebrari in tentoriis, vel sub dio, etiam sine Episcopi li-
centia, si hæc commode haberi non possit, ut milites au-
diant missam, vel sacram communionem suscipiant, &
se ad pugnam paratiores, fortioresque reddant, *Barbos.
de offic.& pot. Episc.par.2.alleg.23.num.8. & 9.* ubi subji-
cit, quod etiam sine Episcopi licentia missa celebrari po-
test ante fores Ecclesiæ, quoties ad novas missas, vel ad
supplicationes tanta populi multitudo concurrit, ut Ec-
clesia non sufficiat, licet in hoc dissentiat *Bonacin in tra-
ctat.de Sacrament.disput.4.quæst.ult.punct.9.numer.10.in
fin.* ubi dicit, quod ob populi multitudinem missa cele-
branda non est extra Ecclesiam, nisi in eo loco talis vigeat
consuetudo.
4 Addunt *Emman.Sa, in ver missa num.19.Angles quæst.
de Valore missæ art.2.Graff.1.par.lib.2.cap.42.num* 10. *&
alii*, quod licet in mari, vel in flumine regulariter missa
celebrari non debeat propter periculum effusionis sangui-
nis, tamen cessante hujusmodi periculo, posset etiam in
mari, vel flumine missæ sacrificium fieri; sed contrarium
videtur sustinendum, nisi aliter consuetudine, vel pri-
vilegio concessum sit, *ut d.Bonac.loco cit.num.12.Jordan.d.
lib.4.tit.1.n.139.in fin.*
5 Observant 2. quod privilegium Episcopis concessum *in
cap.ult.de Privil.in 6.* ut celebrare possint extra Ecclesiam
cum portatili decente, per decretum d.Concilii sublatum
minime fuit, *ita Azor.par.1.lib.10.cap.26.q.4. Beja in re-
spons.casuum conscientiæ p.4.casu 33. & ita declarasse Sac.
Congregationem, testatur Jordan.dict.libr.4.tit.1. de sacrif.
Miss.num* 130.*& seq.Barbos.d.par.2.alleg.23. num.* 5. ubi
dicit, quod Episcopus, si ad Ecclesiam commode acce-
dere nequeat ob invaletudinem, vel aliam causam, potest
domi celebrare per se, vel per alium, sive sit in propria diœ-
cesi, sive extra eam etiam absque ulla Ordinarii, vel paro-
chi ejus loci licentia: non tamen in Urbe Roma propter
Papæ reverentiam; quemadmodum potest, dum iter a-
git, missam ante auroram, vel post meridiem dicere, seu 6
alteri concedere, ut eam sibi dicat, *Emman.Sa ver.mis-
sa, n.27.Miranda in man.Prælat.tom.1.quæst.40.art.1.con-
clus.1.Azor.dict.lib.10.cap.25.quæst.5.vers.si quæras, &c.
Jordan.loco cit.n.*134.
Verum per decretum Concilii supracitati omnino sub- 7
latum fuisse privilegium Prædicatoribus, & Minoribus con-
cessum, ut in quovis loco honesto celebrare possint, tra-
dunt *Navar.in man.cap 25.num.82.Molfes.in sum. tract.
3.cap.10.nu.39.Jo.Valer.de differen.inter utrumque forum,
ver.missa, differ.2.in princ.Fagundez in quinque Eccl. præ-
cept.par.1.lib.3 cap.13.a num.16.Lotter.de re benef.libr.1.
q.30.n.15.& alii apud Barbos.d.alleg.23.num.4.Jordan.lo-
co citato num.*140.
An vero possit Episcopus prædicto privilegio uti tem- 8
pore interdicti, vel in locis interdicto suppositis? affir-
mative respondet *Jordan.ubi supra n.*133. dummodo missa
celebretur eo modo, quo permittitur tali tempore, videli-
cet januis clausis, & exclusis interdictis.
Observant 3. in decreto Concilii prædicti non includi 9
palatium Episcopale, quia illud publicum censetur, non
autem privata domus; consequenter potest ibi missæ sa-
crificium peragi, *ut resolvit Sacr.Congregatio teste Gav.
in manu.V.Episc.num.*8.*Ugol.de off.Episc.cap.2.§.2. num.
4.Jordan.loco cit.n.*132.
Observant 4. posse Episcopum ex causa infirmitatis, æ- 10
tatis, aut consimilis necessitatis concedere Principi, vel
Baroni loci Domino licentiam, ut missam audiat in priva-
to oratorio, seu in Aula palatii, vel alio loco honesto, &
opportuno ad usum sacrificii, *& ita declarasse Sac. Con-
greg.dicit Jordan.d.lib.4.tit.1.n.157.ubi citat Prax. Episc.
par.1.V.Missa, n.1.concl.*4.
Observant 5. non posse Episcopum dispensare, ut missæ 11
relictæ à Testatore in una Capella, seu altari, dicantur in
alia, & multo minus in alia Ecclesia, quando celebrari pos-
sunt in propria Capella, *ut resolvit Sac.Congr.teste Nicolio
in suis floscul.seu notabil. in ver.missa, n.*18.
Observant 6. quod missa Beatificati dici non potest ex- 12
tra diem, & locum designatum in decreto Beatificationis:
neque à personis, quibus non est specialiter concessa, *ut de-
claravit Sac.Congreg.teste Diana par.2.tract.15.resol.*55.
*Nicolio loco cit.n.*9.
Observant 8. quod privilegium audiendi missam in 13
privato oratorio suffragatur ei, cujus contemplatione
concessum fuit, ejusque familiaribus tantum; unde a-
lii audientes ibi missam diebus festis, non satisfaciunt
præcepto, *Bonacin.de Sacrament disputat.4.quæstio.ult.
pun.12.num.4.Nicol.ut supra num.*42.

SUMMARIUM.

1 *Locus congruus ad conferendos minores ordines de jure est quælibet Ecclesia etiam non cathedralis, vel palatium Episcopale: de consuetudine est quælibet domus honesta etiam non Episcopalis.*
2 *Locus congruus ad conferendos sacros ordines est ecclesia Cathedralis, si ordinatio habeatur in Civitate, si vero in diœcesi; dignior loci Ecclesia tunc adiri debet.*
3 *Locus, in quo Episcopus ordines confert, in litteris ordinandorum exprimi debet.*
4 *In loco specialiter interdicto, ac personis personaliter interdictis ordines conferri nequeunt, & n.7. limitatur num.8.*
5 *Interdicto generaliter populo Clerici etiam primæ tonsuræ, sicut & laici alterius populi in eodem, vel alio loco ordines suscipere non prohibentur.*

6 *Interdicto generaliter loco, laici, & Clerici ejus loci alibi ordines suscipere possunt, dummodo causam interdicto non dederint.*

7 *Interdictum sequitur personas interdictas, quocumque se conferant.*

8 *Quando Sacramentum ordinis in loco interdicto conferri possit.*

9 *Prima tonsura omni tempore conferri potest, minores ordines diebus festis de præcepto conferri debent.*

10 *Sufficit ad hunc effectum, si talis dies festus celebretur tantum in diœcesi, licet non in aliis locis.*

11 *Ordines minores non omnes simul conferri debent, sed inter unum, & alterum servandum est intervallum de uno die festo ad alium proximum, vel de uno ex temporibus generalium ordinationum ad aliud: limitatur nu.12.*

12 *Prima tonsura, & minores ordines una die conferri possunt in locis, ubi adesset talis consuetudo, vel si Episcopus ita expedire judicaverit ex aliqua causa, etiam levi.*

13 *Suscipiens primam tonsuram cum minoribus ordinibus uno, eodemque die in loco, ubi nulla adest consuetudo, non incurrit aliquam irregularitatem.*

14 *Recipiens uno, eodemque die minores ordines, & subdiaconatum, vel ultimum minorem cum subdiaconatu, vel duos ordines sacros, suspensionem incurrit: limitatur num.15.*

15 *An consuetudo loci excuset à prædicta suspensione.*

16 *Tripliciter efficitur quis subditus Episcopi quoad ordines conferendos, origine, beneficio, & domicilio, & qualiter id intelligatur, n.17.& seq.*

17 *An natus in aliquo loco fortuito, dicatur originarius ejus loci, & n.44.*

Origo probatur per baptismi librum, ibidem n 17.

18 *Proprium, vel paternum domicilium exigitur, non maternum: limitatur nu.19.*

19 *Maternum domicilium sufficit in filiis naturalibus, aut vulgò quæsitis, vel quando deficit paternum.*

20 *Domicilium in loco non contrahit is, qui non habet animum ibi permanendi.*

Animus perpetuò manendi præsumitur ex habitatione decennali, ibidem.

21 *Quando domicilium illicò in loco contrahatur.*

22 *Civis morando alibi per decennium censetur deseruisse propriam Civitatem, secus si ex conjecturis aliud colligatur.*

23 *Potest quis habere duo domicilia, unum in loco originis, aliud in loco habitationis, & n.26.*

Filius potest sua voluntate domicilium sibi constituere, ubi voluerit, ibidem.

24 *Proprie domicilium dicitur habitationis, non originis.*

Potentius est in domicilii, quàm originis ratione fori, ibidem.

25 *Locus Datæ in dubio præsumitur locus domicilii.*

26 *Quando quis censeatur habere domicilia in pluribus locis.*

27 *An, & quando Scholaris, mercator, famulus, & similes præsumantur contraxisse domicilium in loco, in quo morantur, & n.29.*

28 *Quando Scholaris conveniri possit in loco studii.*

An & quando Scholaris ligetur loci consuetudine, ibidem.

29 *Scholaris, si in loco studii matrimonium contrahit, statim etiam contrahit domicilium.*

Quando adest aperta animi declaratio vel ex verbis, vel ex facto, statim contrahitur domicilium, non expectato alio tempore, ibidem.

30 *Quando quis habet duo domicilia, potest ab unoquoque Episcopo ad ordines promoveri.*

31 *Si quis in diversis diœcesibus possideret beneficia à quocunque Episcopo illarum diœcesum potest ordinari.*

32 *Parochus, in cujus parochia per aliquod tempus commorantur mercatores, milites, scholares, famuli, & similes advenæ, validè assistit eorum matrimonio.*

Domicilium parochiale ad suscipienda Sacramenta quanto tempore contrahatur, ibidem.

33 *Statim ac quis contraxit in loco domicilium, ligatur, & juvatur statutis ejusdem loci.*

Subditus quando quis dicatur, ibidem.

34 *Mutatio domicilii non perimit instantiam.*

35 *Ubi quis nascitur, ibi forum sortitur ratione originis, non tamen gaudet privilegiis, nisi subeat onera: limitatur nu.44.*

36 *Natus in aliquo loco, non subiicitur oneribus, neq; gaudet honoribus, si ibi domicilium non retineat.*

37 *Filius dicitur originarius non tantùm ejus loci, in quo natus est, sed etiam in quo ejus pater, vel Avus natus est, etiamsi alibi idem filius natus sit, non tamen retinet originem Proavi, nec cæterorum Ascendentium.*

38 *Potest quis ratione paternæ originis ordines recipere ab Episcopo loci, in quo ejus pater natus est.*

39 *Vitricus, dum agitur de domicilio, vel habitatione eligenda, dicitur, & habetur uti pater.*

40 *Baptizatus in aliquo loco, dicitur originarius ejusdem loci tam quoad spiritualia, & beneficialia, quàm temporalia.*

41 *Civis efficitur etiam per manumissionem, adoptionem, seu arrogationem, & delationem honoris in aliqua Civitate, & legitimationem.*

Miles an in loco, ubi inhæret, contrahat domicilium, ibidem.

42 *Per librum baptismi probatur origo.*

43 *Baptizatus per transitum in aliquo loco, non sortitur ibi originem.*

44 *Accidentalis nativitas non facit originarium.*

45 *Non potest quis ab Episcopo originis suæ matris ordines accipere.*

46 *Filius patris, non matris originem sequitur: limitatur in filiis illegitimis, & vulgò quæsitis.*

47 *Expositus censetur civis non tantùm loci, ubi natus est, sed etiam illius loci, ubi expositus fuit, & ideo ab utroque Antistite promoveri poterit.*

48 *In libertinis attenditur origo propria, & Dominorum, non autem Parentum.*

Quis dicatur libertus, & libertinus, ibidem.

49 *Libertus promoveri debet ab illo Præsule, unde trahit originem patronus, non ubi patronus habet domicilium.*

50 *Unusquisque præsumitur civis ejus loci, in quo reperitur, nec præsumitur forensis, nisi probetur.*

51 *Instrumentum Decani, & Capituli certæ Ecclesiæ præsumitur factum in illa Ecclesia, ubi Canonici solent residere.*

52 *Quisque præsumitur civis ejus loci, ubi fit judicium.*

53 *Uxor sortitur forum viri ex ejus persona, & acquirit civilitatem tam loci habitationis mariti, quàm ejus originis, declaratur nu.55.*

54 *Civilitas concessa patri transit ad filium.*

55 *Uxor licèt conveniri non possit, nisi coram tribunali ipsius mariti, tamen quoad bona, & alia retinet oginale domicilium.*

56 *Uxor alibi nupta subjacet statutis suæ originis tam in favorabilibus, quàm in odiosis.*

Statutum excludens sororem à successione stantibus fratribus, excludit etiam nuptam extra territorium, ibidem.

57 *Statutum originis, si absolutè inhabilitaret mulierem ad testandum in præjudicium filiorum, semper eam ligat, quocunque reperiatur.*

Quid si statutum non arctet personam, nec eam inhabilitet præcisè, sed solùm det formam contractibus, & præscribat solemnitates in illis servandas, ibidem.

58 *Mulier gaudet privilegiis mariti, etiam soluto matrimonio.*

Vidua retinet domicilium viri ibidem.

59 *Qui domicilium habet in loco, ibi fit subditus, & ligatur statutis ejusdem loci.*

60 *Sola possessio majoris partis bonorum civem non facit, nisi concurrat animus perpetuò manendi.*

61 *Barones, & eorum filii licèt non habitent in loco feudi, tamen ordinari poterunt ab Episcopo, in cujus diœcesi feudum situm est.*

Quid si feuda in diversis diœcesibus existant, ibidem.

62 *Officiales perpetui alicujus loci acquirunt ibi domicilium, ita ut tam ipsi, quàm eorum filii ordinari possint ab Episcopo ejusdem loci.*

63 An

quendi patriam, ac propterea perdunt privilegium Ci-
vitatis, & desinunt esse Cives; quamvis enim origo, seu
civilitas originis amitti non possit, etiam per mille anno-
rum absentiam, adeò ut illi renunciare nemo possit, nec
sua voluntate ab ea se liberare, l. origine, C. de municip. &
origin. lib. 10. possunt tamen effectus, & commoda inde re-
sultantia amitti desertione habitationis ipsius originis, Boer.
dec. 13. num. 45. latè Menoch. lib. 6. præsumpt. 30. num. 32. &
seq. Hond. cons. 5. num. 25. & seq. lib. 1. Rota dec. 327 num. 5.
23 part. 1. divers. secus esset, ubi ex conjecturis argueretur
animus non quidem deserendi domicilium originis, sed po-
tius illud conservandi: tunc enim præsumeretur quis ha-
bere duo domicilia, & in loco originis, & in loco habi-
tationis, l. Labeo, & l. assumptio, §. jurisprudentibus, ff.
ad municip. Afflict. decision. 384. num. 13. Gratian. discept.
forens. cap. 592. ubi dicit, quod filius potest sua voluntate
domicilium sibi constituere, ubi voluerit, & cap. 868 num.
8. & seq. & cap. 431. num. 11. & seq. ubi, quod propriè do-
24 micilium dicitur habitationis, non originis, Gail. lib. se-
cundo, observ. 36. num. 11 & seq. ubi, quod potentius est
jus domicilii, quam originis ratione fori, quia originarius
forum sortitur in loco originis, si ibi reperiatur, & non
aliter; in loco verò domicilii quis forum sortitur, sive ibi
reperiatur, sive non, Ciriac. contr. 273. num. 47. & seq. Bel-
25 lon. decis. 126. num. 5. ubi dicit, quod locus Datæ in dubio
præsumitur locus domicilii.
26 Censetur autem quis habere domicilia in pluribus locis,
si in utroque se æqualiter collocat; alioquin ibi dicetur ha-
bere domicilium, ubi majorem partem rerum suarum ha-
bet, & conversatur assiduè, diesque festos colit, Afflict.
dec. 384. n. 5. Paris. cons. 12. n. 20. p. 3.
27 An vero scholaris dicatur habere domicilium in loco
studii? Respondet Bart. in l. lex Cornelia, M. si tamen in
fundum, num. 1. ff. de injur. quod quando certum est, scho-
larem fixisse sedem suam, nec habere animum recedendi,
tunc ibi constituit domicilium; si verò haberet animum
recedendi, tunc, etiamsi per mille annos staret, domici-
lium non contraheret; sed in dubio ex cursu decem an-
norum præsumitur, quod inde noluerit recedere, & quod
ibi domicilium contraxerit; unde in tali casu poterit ibi-
dem conveniri etiam pro his, quæ ibi non gessit, sive aga-
tur de contractu, sive pro delicto, Hostien. Summ. tit. de
for. comp. Cephal. cons. 246. num. 24. & seq. lib. 2. idemque di-
cendum est de mercatoribus, famulis, & similibus, vide
Bart. in l. 8. C. ubi de crim. agopor. Bald. in l. 1. num. 7. vers.
quarto &c. C. eodem tit. ubi subdit, quod scholaris in loco
studii conveniri non poterit ante decennium, quia ante di-
ctum tempus non sit incola, cùm continuè videatur esse in
via, dum est in studio, Cephal. d. cons. 246. num. 26. lib. 2.
& cons. 83. num. 3. lib. 1. Rolan. cons. 79. num. 51. & seq. volum.
3. Gratian. discept. forens. cap. 824. nu. 33. & seq. Alciat. reg.
3. præsumpt. 29 num. 10 Barbos. de offic. & potest. Episc. par.
2. alleg. 4. num. 29. ubi dicit, quod talis animus continuò
habitandi magis præsumeretur, si scholaris finito studio
ibidem decennali tempore commoratus sit, Rot. decision.
137. num. 9. & seq. par. 5. tom. 1. recent. Beltram. ad Greg. dec.
279. nu. 26. Jordan. d. lib. 3. tit. 6. nu. 60. ubi dicit, quod in-
dubio elapso decennio præsumitur, quod non amplius
studiorum causa, sed contrahendi domicilium per-
maneat.
28 Dixi, pro his, quæ ibi non gessit, quia si in loco studii
contraxit, aut deliquit, certum est, quod ibi poterit con-
veniri, etiamsi ibidem nondum contraxerit domicilium,
ut tradunt Doctores communiter in l. hæres absens, §. si quis.
ff. de judic. Cephal. d. cons. 83. num. 8 vers. ad contraria &c.
Alciat. dict. præsumpt. 29. n. 12. ubi dicit, quod scholaris
in præparatoriis, & ordinativis ligatur consuetudine loci,
in his, quæ aliàs essent scandalo ejusdem loci, Tiraq. de
Retract. lignag. §. 9. gloss. 32. n. 30.
29 Si verò scholaris in loco studii matrimonium contrahit,
statim etiam ibi contraheret domicilium, quia quando ad-
est aperta animi declaratio sive ex verbis, sive ex facto,
statim contrahitur domicilium, non expectato alio tem-
pore, Ciarlin. contr. for. lib. 1. c. 83. n. 10. & seq. Merlin. dec.
331. n. 4. & 5. & dec. 194 n. 11. & 12.
30 Ex dictis infertur 1. quod ubi quis haberet duo domici-
lia, ab unoquoque Episcopo promoveri poterit ad ordi-
31 nes, Jordan. d. lib. 3. tit. 6. num. 65. quemadmodum si quis
in diversis diœcesibus possideret beneficia, poterit ordi-
nari à quolibet Episcopo singularum diœcesum, etiamsi in
una diœcesi alterum ex dictis beneficiis sit simplex, vel te-
nue, & in alia diœcesi sit pingue, vel cum onere residen-
tiæ, Anchar. in d. c. cum nullus, nu. 1. & alii apud Barbos. d.
alleg. 4. num. 51. & ita censuisse Sac. Congregationem, refert
Nicolius in suis floscul. sive notabil. in ver. ordo, n. 3.
Item in tali casu ad validitatem matrimonii sufficeret, 32
coram alterutro Parocho fuisse contractum, Sanch. de ma-
trim. lib. 3. disp. 24. num. 2. & seq. Pontius eodem tract. lib. 5.
cap. 13. num. 2. Merlin. dec. 194 num. 11. Bonacin. de matrim.
q. 2. pun. 8. num. 8. ubi subiicit, quod licèt validè coram al-
terutro parocho matrimonium in tali casu contraheretur,
non tamen licitè, quia Sacra Cardinalium Congregatio
declaravit, eum, qui matrimonio assistit, debere esse
Parochum illius Parochiæ, in qua contrahitur matrimo-
nium, Cavalc. decis. 12. num. 22. ubi etiam dicit, quod Pa-
rochus, in cujus Parochia per aliquod tempus commoran-
tur Mercatores, milites, scholares, famuli, & similes
advenæ, validè assistit eorum matrimonio, vide Cevall.
q. 458. num. 36. & q. 604. num. 144. ubi refert decretum Sa-
cræ Congregationis Concilii, Gratian. discept. forens. cap.
75. num. 18. Afflict. dec. 384. num. 13. Bonacin. loco cit. d. pun.
8. num. 2. ubi dicit, quod is, qui ad aliquem locum di-
vertit intentione ibi manendi majore anni parte, seu geren-
di aliquod negotium, quod majorem anni partem postu-
lat, ibidem contrahit domicilium parochiale ad suscipien-
da sacramenta, excepto ordine, & tonsura.
Infertur 2. quod statim ac in loco quis contraxit do- 33
micilium, ligatur, & juvatur etiam statutis ejusdem loci,
cum ratione domicilii efficiatur subditus statuentium,
l. si in patria, C. de Incol. lib. 10. Gail. practic. observ. lib. 2.
observ. 36. in fin. latè Gratian. discept. for. cap. 431. nu. 11. &
seq. ubi etiam observat, quod non potest quis dici subditus
illius loci, ubi contraxit, aut deliquit, vel res est sita, li-
cèt ibi forum sortiatur, cap. fin. de for. comp. quia propriè
subditus dicitur ratione domicilii, & habitationis, l. non
utique & l. domicilium, ff. ad municip.
Observa tamen, quod mutatio domicilii non perimit 34
instantiam coram competenti Judice cæptam, sed judi-
cium ibi finiri debet, ubi cæptum est, cap. proposuisti, de
for. com. Gail. pract. observ. lib. 2. observ. 36. n. 13.
Observa 2. quod licèt ubi quis nascitur, dicatur ibi fo- 35
rum sortiri ratione originis, l. Civer, ubi DD. C. de lib. 10.
non tamen gaudet privilegiis, nisi subeat onera, Boer. dec.
13. num. 45. ubi dicit, non sufficere, si impetret civilita-
tem, nisi faciat, se scribi ad munera, Gail. lib. 2. obser. 36.
num. 8. ubi, quod propriè Civis non dicitur, qui onera
civilia, vel civium non substinet, Hond. cons. 5. num. 31.
lib. 1. subdens, quod natus in aliquo loco non subiicitur 36
oneribus, neque gaudet honoribus, si ibi non retineat do-
micilium, seu si domicilium alibi constituerit, Afflict.
dec. 384. n. 3. & seq. ubi, quod solum perpetuò habitantes
obligantur legibus Civitatis.
Observa 3. quod filius dicitur originarius non tantùm 37
ejus loci, in quo natus est, sed etiam in quo ejus pater,
vel avus natus est, etiamsi alibi idem filius natus sit: non
tamen retinet originem Proavi, nec cæterorum Ascenden-
tium, gloss. & DD. in l. civer, C. de Incol. lib. 10. unde pote-
rit quis ordines suscipere ab Episcopo loci, in quo ejus pa- 38
ter, vel avus natus est, Barbos. d. alleg. 4 num. 4. Boer. dec.
13. num. 5. & seq. Rot. dec. 387. num. 7. par. 1. divers. Duran.
dec. 19. num. 14 ubi dicit, quod Vitricus, dum agitur de
domicilio, vel habitatione, dicitur, & habetur uti pa- 39
ter, Gratian. discept. for. cap. 75. num. 16. & seq. ubi etiam
dicit, quod cessante fraude censetur quis etiam originarius 40
ejus loci, in quo baptizatus est, tam quoad spiritua-
lia, & beneficialia, quàm temporalia, ex qua trad. per
Luc. de Penn. in l. Civer, vers. nam præter causam originis
&c. C. de Incol. lib. 10. ubi addit, quod civis efficitur etiam
per manumissionem, adoptionem, seu arrogationem, & 41
allectionem, seu electionem, idest delationem honoris
in aliqua Civitate, & legitimationem, juxta d. l. Civer,
cum ibi not. C. de Incol. lib. 10. §. fin. in Auth. de Trien. & Se-
miss. §. liceat, in Auth. Quib. mod. naturales &c. l. Senatores
C. de Incol. lib. 10. ubi, quod Senator in Urbe dignitatis
domicilium habere censetur, Host. in Summ. de for. comp.
num. 6. vers. item ratione militiæ &c. ubi, quod etiam
miles ibi habet domicilium, ubi inhæret, vide Gonz. 42
ad reg. 8. Cancell. gloss. 9. §. primo, num. 106. cum seq.
Mandos.

Mandos. de ætat. minor. cap. 1. num. 23. & sequent.
43 Quæres, an baptizatus per transitum in eo loco, ubi mater non erat mansura, dicatur ibi sortiri originem? affirmat *Grat. d. cap. 75. num. 1. & seq.* contrarium tamen tenet *Boer. dec. 13 num. 54. Jordan. d. lib. 3. tit. 6. num. 40.* quia sicut
44 accidentalis nativitas non facit originarium, ut supra diximus, sic eadem ratione neque accidentalis baptismus.
45 Quæres 2. An possit quis ordines recipere ab Episcopo originis suæ matris?
46 Resp. negativè, quia filius patris, non matris originem sequitur, *l. 3. C. de municip. & orig. lib.* 10. quod intelligendum est de filio legitimo nam quoad illegitimum non patris origo, sed matris inspicitur, ut supra diximus de domicilio, *l. 1. & l. ejus qui, ff. ad municip. l. cum legitime, ff. de stat. hom.* ubi, quod vulgò quæsitus matrem sequitur, *Bar-*
47 *bos. d. alleg. 4. num. 14. & seq.* ubi dicit, quod expositus, cum parentes ignorantur, censetur municeps, & civis non tantùm ejus loci, in quo natus est, sed etiam illius loci, ubi fuit expositus; & ideò ab utroque Antistite promoveri poterit, *Mandos loco cit. Grat. disc. for. cap. 65. n. 12.*
48 Quæres 3. Quę nam origo attendi debeat in libertinis? Resp. quod attenditur origo propria, & dominorum, non autem parentum, *Jordan. d. lib. 3. tit. 6. nu. 42. & seq.* libertini autem dicuntur, qui ex liberis procreati sunt, hoc est, ipsi quidem nunquam servierunt: sed eorum parentes, antequam ipsi nascerentur, è servitute manumissi sunt; libertus verò dicitur is, qui cum esset servus, factus est liber, *ut notat Jordan. loco cit. vide Barbos. d. alleg. 4. nu. 36.*
49 ubi dicit, quod libertus, si promoveri petat in illis casibus, quibus potest, ab illo Præsule ordinari debet, qui est superior ejus loci, unde trahit originem patronus: quia loci est ipse libertus municeps, non ubi patronus habet domicilium, *ex trad. per Campan. in diversor. Juris canon. rub. 9. cap. 8. num. 24.*
50 Observa 4. quod unusquisque præsumitur civis ejus loci, in quo reperitur, nec præsumitur forensis, nisi probetur; non enim præsumitur quis mutare locum, sed habitare in patria sua, *Alciat. reg. 2. præsumpt. 15. nu. 1.* subdens, quod
51 si reperiatur instrumentum Decani, & Capituli certæ Ecclesiæ, licèt in eo non sit specificatus locus, tamen valebit, quia præsumitur factum in illa Ecclesia, ubi Canonici
52 solent residere, *Natt. cons. 223. num. 1. & seq. lib. 2.* ubi dicit, quod quisque præsumitur civis ejus loci, ubi fit judicium, ita ut litigans cum forense teneatur probare hãc qualitatem, si vult eo prætextu processum annullare, cùm istud sit fundamentum suæ intentionis, *l. qui accusare, C. de Eden. l. ei incumbit, ff. de probat.*
53 Observa 5. quod uxor sortitur forum viri, ex ejus persona, ac censetur civis Civitatis ipsius viri, ità ut acquirat civilitatem non solùm loci habitationis Mariti, sed etiam
54 ejus originis: quemadmodum civilitas concessa patri, transit ad filium, etiam si in civilitatis privilegio mentio de filio facta non fuerit, *Alba cons. 141. n. 9. & cons. 497. nu. 8. Host. in sum. tit. de for. comp. n. 8. latè Ciriac. contr. 273. nu. 13. & seq. Gratian. discept. for. c. 886. nu. 1. & seq.* ubi dicit,
55 hoc procedere respectu fori judicialis, ut mulier conveniri non possit nisi coram tribunali ipsius mariti: nam quoad bona, & alia retinet originale domicilium, præterquam in casibus, in quibus distraheretur a servitiis mariti, *Aym. cons. 271. n. 1. & 2.* ubi dicit, quod non privatur beneficiis statutorum originis, & ideo potest acquirere in loco originis non obstante statuto, quod forensis non possit acquirere: non enim comprehenditur sub statuto inhabilitante
56 personam tamquam forensis; sicut ligatur etiam statutis loci originis, ex quibus non retrahitur à viri obsequiis, maximè pro bonis ibi sitis; unde onera realia, & mixta sustinere debet in loco, ubi possidet; igitur non amittit domicilium suæ originis, sed illud quoad omnes effectus retinet, præter judicialia, *ut d. Bart. in l. fin. §. item rescripserunt, nu. 5. ff. ad municip. Bald. cons. 351. nu. 8. lib. 1. Alex. cons. 20. n. 11. lib. 2. Cornel. cons. 202. n. 4. lib. 2.* ubi dicit, hoc procedere non solum in favorabilibus, sed etiam in odiosis: nam in his etiam mulier alibi nupta ligatur statuto loci suæ originis; unde statutum excludens sororem à successione stantibus fratribus, excludit etiam nuptam extra territorium, cum ex hoc non distrahatur à servitiis viri, *Gratian. discept. forens. capit. 886 num. 3. & seq. Ruin. cons. 49. num. 9. volum. 3. & hanc veriorem, & communem dicit Merlin. decision. 828. num. 14. & seq.* ubi, quod statutum originis, si absolutè inhabilitaret mulierem ad testandum in præjudicium filiorum; semper eam ligaret, quocun- 57
que vadat, quia mulier in tali casu dicitur arctata absolutè, & non liberatur à tali nexu, etiamsi extra locum statuti ipsa disponat, *Alba cons. 23. num. 10. volum. 9. Roland. cons. 79. num. 49. lib. 3. Cephal. cons. 13. num. 45. & seq. lib. 1.* secus esset, si statutum non arctet personam, nec eam inhabilitet præcisè, sed solum det formam contractibus, & præscribat solemnitates in illis servandas: tunc enim non amplius solemnitates statuti originis sunt adhibendæ, sed attendi debent solemnitates illius loci, in quo mulier contrahit, præsertim si ibi per decennium morata fuerit, *Rota decis. 238. par. 6. recent. vide Ruin. cons. 201. num. 8. lib. 1. Lamberteng. de contract. glos. 2. num. 39. & 46. Mascard. de General. interpret. stat. concl. 6. n. 26. & 27. Eugen. cons. 25. n. 46. & 49. lib. 2. Turrett. cons. 25. n. 7. lib. 1. Fachin. cons. 22. n. 8.*
An vero mulier gaudeat privilegiis mariti soluto matri- 58
monio? negat *Alba cons. 23. num. 11.* ubi dicit, quod soluto matrimonio cessant penitus talia privilegia, ità ut mulier, & ejus bona eo casu regantur secundùm statuta originis propriæ; contrarium tamen tenuit *Ciriac. contr. 273. num. 41. & seq.* ubi concludit, quod mulier gaudet privilegiis mariti non solùm durante matrimonio, sed etiam eo soluto, donec in viduitate permaneat, quæ quidem opinio videtur verior, *ex trad. per Hond. cons. 6. n. 8. lib. 2. ubi probat,* quod vidua retinet domicilium viri.
Observat 6. quod is, qui domicilium habet in loco, ibi 59
fit subditus verè, & propriè & ibi sortitur forum, ac ligatur statutis ejusdem loci, *Hond. cons. 6. nu. 3. vol. 2. Greg. dec. 255. n. 5. Grat. discept. for. c. 431. n. 11.*
Observa 7. quod sola possessio majoris partis bonorum 60
civem non facit, nisi concurrat animus perpetuò habitandi, qui debet esse firmus, & non vagus; & ideò non censetur quis habere animum perpetuo manendi, si aliquando moretur in uno loco, aliquando in alio ad libitum: sicuti nec solutio datiorum, & onerum, quæ debentur ratione rei, probat civilitatem, cum etiam forensis possessor saltem de generali consuetudine subiiciatur collectis, *Natta cons. 389. n. 6.* ubi etiam observat, quod non potest tunc forensis personaliter capi, sed possunt auferri, vel sequestrari fructus, quia bona tantum sub subjecta, non persona, *Greg. dec. 279. n. 3. & seq. vide Jordan. d. lib. 3. tit. 6. n. 62. & seq.*
Observa 8. quod Barones, & eorum filii, licèt non ha- 61
bitent in loco feudi, tamen ordinari poterunt ab Episcopo, in cujus diœcesi feudum situm est: Baro enim dicitur primus civis suæ Baroniæ, & efficitur subditus ordinarii loci, sub quo Baronia existit; unde si feuda in diversis diœcesibus sita sint, quilibet earum Episcopus poterit Baronibus prædictis, & eorum filiis ordines conferre, *Rota in Cæsaraugustana pensionis die 9. Martii 1598. coram Orano, prout refert Campan. d. cap. 8. sub num. 19. Barbos. d. alleg. 4. nu. 32. & seq.* ubi etiam dicit, quod Officiales perpetui alicujus Principis, quamvis ejus loci cives non sunt, *ex text. in* 62
l. cives, C. de Incol. lib. 10. acquirunt tamen illic domicilium; & ideo tam ipsi, quam eorum filii ordinari possunt ab Episcopo ejusdem loci, *Jordan. d. lib. 3. tit. 6. numer. 66. & seq.* ubi subiicit, quod relegatus ad vitam in aliquo loco, cen- 63
setur ibi acquirere domicilium necessarium, quamvis retineat etiam domicilium in loco, unde arcetur, *per text. in l. libertorum, §. relegatus, & l. ejus qui manumissus, §. fin. ff. ad munip.* & ideo licèt ipse relegatus ordinari non possit tanquam subjectus pœnæ, ejus tamen filius ab Episcopo illius loci ordines recipere poterit, nisi aliud canonicum obstet impedimentum; secus esset in relegato ad tempus, quia non dicitur subditus ad hunc effectum; unde nec ipse, nec ejus filius posset promoveri ab Episcopo ejus loci, *ut d. Jordan. loco cit. num. 67. licèt contra sentiat Barbos. d. alleg. 4. nu. 35.*
Observat 9. quod Episcopus ordinatus aliquem ad 64
sacros ordines sine titulo tenetur illi providere de sufficienti beneficio, eique intereà subministrare vitæ necessaria secundùm qualitatem personæ, loci consuetudinem, Ecclesiæque redditum, *capit. cum secundùm, de præben. gloss. & DD. in capit. Episcopus, eodem tit. latè Barbos. de offic. & potest. Episc. alleg. 20. num. 3. & sequent.* quemadmodum si Ecclesiam ædificari permiserit sine dote, tenetur dotare de suo, *arg. cap. cum sicut, de Consecr. Eccles.* quod intelligendum est, post- 65
quam illam consecravit, vel consecrari permisit, quia
dos

dotante consecrationem necessariò non requiritur, *ut censuit Sac. Congregat. teste Nicolio in suis flosculis, seu notabilib in versic. Episcopus nu. 87. & seq. vide Barbos. allegat. 64. nu. 2. & seq. Bonacin. de Censur in part. disp. 3. q. 1. pun 8.* ubi etiam dicit, quòd dolosè ordinatus cum ficto, falso, vel fiduciario patrimonio, suspensionem ipso facto incurrit ab ordine ita suscepto, *ex trad. per Navar cons. 14. & 46. de Tempor. ordin. & in man. cap. 27. num. 158. Suarez de Censur. disp. 2. sect 1. num. 31. & seq. Major lib. 4. de Irregul. cap. 15. Graff. lib. 2. dec. cap. 97 nu. 56. Diaz in Pract. crimin. cap. 18.* candemque suspensionem incurreret is, qui ad aliquem sacrum ordinem promoveretur inito pacto cum ordinante, vel cum præsentante non petendi substentationem, aut beneficium, vel aliud, unde ali possit, *cap. per tuas nobis, & cap. penult. de Simon. Nicolius ubi supra in ver. ordo nu. 28.*

An verò in hanc suspensionem incidat ordinatus ad sacros ordines, qui pactum fecit renunciandi patrimonium donanti post ordinationem? negat *Nicolius loco cit. in ver. ordo, n. 28. ubi citat Tolet. lib. 1. cap. 49.* sed affirmativa sententia verior est, quia talis diceretur ordinatus cum titulo fiduciario, *ut observat Bonac. ubi supra dict. punct. 8. nu. 3. versic. si quæras &c.*

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium regulariter celebrari debet in Ecclesia coram proprio Parocho, & testibus præviis denunciationibus; limitatur nu. 2.*
2 *An extra Ecclesiam celebrari possit.*
3 *An Ordinarius possit prohibere, nè matrimonia domi celebrentur.*
4 *An denunciationes fieri possint extra Ecclesiam.*
5 *Denunciationes faciendæ sunt in Parochiis utriusque Sponsi.*
Quid si contrahentes haberent plura domicilia, ibidem.
6 *Denunciationes jam factæ quando repeti debeant.*
7 *Sufficit Parochus mulieris, si matrimonium contrahatur in Parochia mulieris, & è contra.*
8 *An Parochus possit assistere matrimonio extra suam parochiam.*
9 *An validum sit matrimonium celebratum sine Parocho, & testibus, in iis locis, in quibus decretum Concilii in hac parte non fuit receptum.*
Contractus celebrari debent juxta solemnitates receptas in eo loco, ubi contrahitur, ibidem.
10 *Distans à stipite quintò gradu in linea collaterali, sive transversali, potest matrimonium contrahere cum alio, qui ab eodem stipite distat secundo, vel tertio gradu: limitatur n. 13. & 14.*
11 *Quot gradibus, quæ remotior persona est, distat à communi stipite, totidem gradibus ipsæ personæ distant inter se.*
12 *An valida sit dispensatio obtenta in tertio, vel quarto gradu consanguinitatis, nulla facta mentione, quod ex latere persona, cum qua impetrans vult contrahere, sit in secundo gradu.*
13 *Quid si contrahentes distarent in quinto, & primo.*
14 *Et quid si in loco adesset contraria consuetudo.*
15 *De Jure civili per subsequens matrimonium legitimantur filii tantum naturales: sed de jure canonico etiam vulgò quæsiti, & nati ex publica meretrice: limitatur num. 23.*
16 *Textus in cap. tanta, Qui filii sint legit. procedit in quocunque coitu illicito, dummodo mulier tempore copulæ uxor esse potuisset.*
17 *Legitimatus per subsequens matrimonium succedit in bonis patris ubique existentibus.*
18 *Jus canonicum ubique locorum servandum est tam circa substantiam matrimonii, quàm circa effectus immediatè ex eo provenientes.*
19 *Legitimatus per subsequens matrimonium succedit in feudo paterno, & in bonis emphiteuticis Ecclesiæ: limitatur nu. 22.*
20 *Legitimatus per subsequens matrimonium fit legitimus successor etiam quoad omnes agnatos, vel cognatos Patris legitimantis: limitatur n. 22.*
21 *Legitimato per subsequens matrimonium plus relinqui potest, quàm filio legitimo, & naturali: limitatur numero sequent.*
22 *Legitimatus per rescriptum non comprehenditur in emphiteusi ecclesiastica, nec succedit in bonis feudalibus.*
Item non potest ex testamento, vel donatione patris plus consequi, quam unus ex filiis legitimis, & naturalibus, cui minus dederit, ibidem.
Item soli patri efficitur legitimus successor, non aliis agnatis, vel cognatis, nec è contra ipsi, ibidem.
23 *Filii spurii, seu noti ex adulterio, vel incestu, non legitimantur per subsequens matrimonium, & ideò à successione repelluntur.*
24 *Legitimatus per subsequens matrimonium non succedit in bonis fideicommisso subjectis: declaratur n. 25*
An & quando legitimatus per subsequens matrimonium excludat substitutum, ibidem, nu. 24. & 25.
26 *Reliqua Sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Penitentia, & Extrema unctio sanis regulariter ministrari debent in Ecclesia, infirmis vero in privatis domibus: limitatur n. 27 & seq.*
27 *Filii Principum de licentia Episcopi in eorum Palatiis baptizantur: item qui ob ingruentem necessitatem absque vitæ periculo ad Ecclesiam deferri nequeunt.*
28 *An, & quando Episcopus confirmationem extra Ecclesiam conferre possit.*

CAP. VII.

De matrimonio, & reliquis Sacramentis.

QUæritur 1. In quo loco celebrari debeat matrimo- 1
nium? Resp. Quod regulariter celebrari debet in Ecclesia coram Parocho, & testibus præcedentibus denunciationibus, *juxta formam Concilii Trident. sess. 24. de reformat. matrim cap. 1. ibi, in facie Ecclesiæ &c.* vide *Barbos. de offic. & potest Episc. p. 2. alleg. 32. n. 17 & seq.*

An verò licitè celebrari possit etiam extra Ecclesiam? 2
affirmant nonnulli recentiores, quia ad hoc, ut dicatur celebrari in facie Ecclesiæ, non est opus, ut in ipsa materiali Ecclesia, vel in ejusdem limine celebretur, sed sufficit, ut coram aliqua fidelium multitudine fiat, quæ tanquam quædam Catholicorum congregatio censeri potest Ecclesia, *juxta textum in cap. relatum 2. de Testament. gloss. in capit. fin. ver. præfatam Ecclesiam, Nè Prælat. vices suas.* Unde Ordinarius non potest prohibere, nè matrimonia domi celebrentur: sed cum maximè deceat, ut in Ecclesia fiant,
id hortari debet, non præcipere, ità decisum referunt 3
Francisc. Leo in Thesaur. for Eccles. part. 2. c. 9 n. 48. Sanchez lib. 3. disp. 15. num. 20. Reginald. lib. 31. num. 242. Dian. moral. res. part. 3. tract. 4. res 279. Marcell. Vulp. in Prax. judic. for. Eccles. cap 15. num. 15. & alii apud Barbos. de offic. & pot. Episcop. allegat. 32. num. 17. & 18. quibus Adde Bonacin. in tractat. de matrimon. quæst. 2. punct. 6. num. 17. ubi
dicit, quod sicut ipsum matrimonium fieri potest extra 4
Ecclesiam, ita etiam fieri possunt denunciationes extra Ecclesiam in loco, ad quem magna populi copia confluit, ut accidit in prædicationibus, etiamsi locus ille non sit sacer.

Observant autem Doctores, quod denunciationes fa- 5
ciendæ sunt in Parochiis utriusque sponsi, si vir in una, & mulier in alia parochia commorentur: si verò contrahentes haberent plura domicilia, tunc fieri debent in ea parochia, ubi diutiùs habitant, & primarium habent larem, vel in ea, in qua verisimilius est haberi notitiam impedimentorum, ubi videlicet progenitores ab antiquo inhabitarunt, *Sanch. lib. 3. disp. 5. n. 8. & disp. 6. n. 4. & 6. Gusc. de Visit. lib. 2. c. 3. n. 21. Ugol. de offic. Episc. c. 15. §. 12. nu. 2. Barbos. d. alleg. 32. nn. 10. & 11.* subdens, quòd denunciationes hujusmodi fieri non debent in loco, in quo sponsus modò quasi ignotus cœpit inhabitare, *Jordan var. Elucubr. lib. 3. de matrim. tit. 7. n. 34. & seq.* ubi dicit, quod si sponsus non ita brevem moram in novo domicilio traxisset, sed ultra quatuor, aut sex menses, tunc utrobique denunciationes faciendæ sunt, cùm multa impedimenta cognationis spiritualis, legalis, & similia possint suboriri, incolis prioris domicilii ignota.

Observant 2. quod denunciationes prædictæ repetendæ 6
sunt, si matrimonium intra quatuor menses post peractas primas denunciationes contractum non fuerit, *Barbos. d. alleg.*

d.alleg.32.nu.55 Bonac.de matrim.q.4 pun.6.nu.1.vers.&c. ubi refert, ita declarasse Sac. Cardinalium Congregationem.

7 Observant 3. quod quando matrimonium est contrahendum inter virum unius Parochiæ, & mulierem alterius Parochiæ, sufficit, quod intersit Parochus habitationis fœminæ, si contrahatur in parochia habitationis uxoris: quemadmodum sufficit Parochus viri, quando contrahitur in parochia habitationis viri, etiamsi alter eorum contrahere velit cum extraneo: quia cum proprio parocho committatur suum parochianum matrimonio conjungere, censetur etiam commissum alienum cum suo conjungere, cum hæc necessariò connexa sint, *ut declaravit Sac. Cardinalium Congregatio, teste Navar. in man.c.25.n.144.& conf.3. tit.de Clandest.disponsat.n.1. in novis, Bonac. de matrim.q. 2.pun.8.n.10.Barb d.all.32 n.65.&* 114. ubi subjicit, Paro-
8 chum sive viri, sive mulieris posse assistere matrimonio hujusmodi etiam extra parochiam, quia non agitur de jurisdictione contentiosa, sed de gratiosa, & voluntaria, quæ exerceri potest etiam extra locum propriæ jurisdictionis: contrarium verò sensit *Jord.a.d.tit.7.n.73.* ubi dicit, Parochum pœna extraordinaria plectendum esse, si absque legitima causa assisteret extra suam Parochiam.

9 Addit *Bonac.d tr.de matrim.q.2.pun.7.* validum esse matrimonium contractum sine Parocho, & testibus in eo loco, in quo non est promulgatum Concilium Tridentinum, vel in quo non est acceptatum saltem quoad hoc particulare decretum, etiamsi incola loci, ubi Concilium promulgatum, & acceptatum est, se transferat in eum locum, ubi non fuit acceptatum, nec promulgatum, eo animo, ut posset liberè contrahere matrimonium absque parocho, & testibus; ratio est, tum quia leges non cadunt absolutè super personas subditas, sed super personas existentes in loco, ubi leges receptæ sunt: tum quia hoc est speciale in contractibus, ut celebrentur juxta solemnitates receptas in eo loco, ubi contrahitur, *l. si fundus, ff. de evict.* tum etiam quia contrahens in tali casû utitur jure suo, nec dicitur fraudem committere, ita ut effectus, & valor matrimonii impediatur, *l. nullus, ff. de reg. vide Sanch. lib.3. disp.18.n.8. Fillluc.tr.10.c.6.n.199.* Hoc tamen intelligendum est, quando incola ejus loci, ubi Concilium Tridentinum receptum est, divertit ad eum locum, in quo Concilium prædictum adhuc receptum non fuit, animo ibi manendi majore anni parte, vel gerendi aliquod negotium, quod majorem anni partem postulat: tunc enim sicut adstringeretur legibus illius loci, ita posset uti commodis in favorem incolarum communiter introductis, *ut asserit ipsemet. Bonac.d.q.2.pun.8.n.2.* ubi etiam dicit, quod tanto tempore contrahitur in loco domicilium parochiale ad suscipienda Sacramenta, excepto ordine, & tonsura.

E contra verò non posset incola illius loci, in quo non est receptum Concilium Tridentinum, contrahere matrimonium absque Parocho, & testibus, si divertat ad eum locum, in quo idem Concilium receptum fuit; quia cum matrimonium sit etiam contractus, ideò celebrandum est juxta conditiones præscriptas in eo loco, ubi celebratur, *juxta citatam l. si fundus, ubi DD.* etiamsi talis incola non habeat animum manendi majore anni parte in eo loco ad quem divertit, *Bonac. loco cit. num.5. ubi citat Sanch.d.l.3. disp.18.n.26. Reginal.lib.31.n.176. Coninch.disput.27.dub.1. ad fin. Ledesm q.45.pun 3.ad fin.*

10 Quæritur 2. an distans à stipite quinto gradu in linea collaterali, sive transversali, possit contrahere matrimonium cum alio, qui ab eodem stipite distat secundo, vel tertio gradu.

Resp. affirmativè, quia tales attinent sibi in quinto gradu: nam in consanguinitate semper standum est remotiori personæ; regula enim est secundum canones, quod si personæ, de quibus quæritur, distant inæqualiter, quoto gradu remotior earum distat à communi stipite, toto gradu attinent sibi: seu quod idem est, quot gradibus, quæ remotior persona est, à communi stipite distat, totidem
11 gradibus ipsæ personæ inter se distant, *cap. fin. ubi glos. & DD. de consanguin.& affinit.* ubi sermo est de eo, qui distat à stipite quarto gradu cum distante quinto, vel ulteriori; sed eadem ratio est, si tertio, vel secundo gradu distet, *ut dicit glos. ibidem, in ver. quarto, quam omnes communiter sequuntur, Sylv. in ver. matrimonium, 8.num.7.§. tertium, gradus autem &c. vers. nam secundum canones &c.*
12 *& §. sextum, si duo contrahant &c.* ubi dicit, quod si quis impetraverit dispensationem in tertio, vel quarto gradu consanguinitatis, licèt non expresserit, quod ex alio latere persona, cum qua vult contrahere, sit in secundo gradu, valeret nihilominus dispensatio, *vide Hostien. in summ. in rub de consanguin. & affinit. num.11. Layman. in Theol.mor.lib.5.tract.10.p.4.c.4.n.4.& seq.*

Limita 1. si distarent in quinto, & primo, *secundum Ho- 13
stien. loco cit.* contrarium tamen tenet *Oynot. qui de communi testatur, Institut. Imperial. lib.1. de nuptiis tit.10. de Arbore canonica, n.9.* quia prohibitio matrimonii in linea collaterali non extenditur ultra quartum gradum, & in quinto permittitur, *ut in d.cap. fin.*

Limita 2. si in loco adsit contraria consuetudo, ut scili- 14
cèt distans à stipite quinto gradu, non possit contrahere cum alio, qui ab eodem stipite distat secundo, vel tertio, propter proximiorem gradum, *c. quod dilectio, de consang. & affinit. & ibid. gl.* ubi dicit, quod consuetudo, sive scandalum præjudicat juri in matrimoniis, ut personas legitimas ad contrahendum faciat illegitimas, *Host. in d. rub, de consang.& affi n.nu 11.*

Quæritur 3. an legitimatus per subsequens matrimonium 15
succedat in bonis patris ubique existentibus? Antequam huic dubio satisfaciam, præmittendum est, quod licèt de jure civili per subsequens matrimonium legitimentur filii tantùm naturales, hoc est nati ex concubina in domo, *l. nuper, & auth. si quis, Cod. de natur. lib.* non autem filii ex meretrice nati, *§. sed & aliud, ubi Ang. Auth. quib. mod. natur. eff. legit.* tamen de jure canonico etiam vulgò quæsitus, & natus ex publica meretrice, per subsequens matrimonium legitimatur, etiamsi non intervenerint dotalia instrumenta: satis enim est, quod pater incertus eum agnoverit in filium, cum de ejus præjudicio tantùm tractetur,
cap. tanta, ubi DD. qui fil. sint legit. cujus textus dispositio 16
procedit in quocumque coitu illicito, dummodò mulier tempore copulæ uxor esse potuisset, *ut latè diximus in tr. de tempor legal. lib.1.c.76.n.1.& seq.*

Ad quæsitum verò resp. quod legitimatus per subsequens 17
matrimonium succedit in quibuscumque bonis Patris ubique existentibus etiam in terris imperii; nam jus canonicum ubique servandum est non solum circa substantiam matrimonii, sed etiam circa effectus immediatè provenien-
tes ex matrimonio, cujus libertas indirectè impediretur, 18
si servanda esset pœna juris civilis prohibentis in tali casu successionem in bonis Patris legitimantis, *Abb. in cap. Ecclesia S. Mariæ, num.15. de Constit. & in cap. innotuit, num. 17. de elect.* ubi dicit, quod talis sic legitimatus succedit in
feudo paterno, *Dec. in d.c. Ecclesia S. Mariæ, num.120. & 19
seq. & in cap. cum in cunctis, nu.25.& seq. de elect.* ubi quod talis legitimatus succedit in bonis emphiteuticis Ecclesiæ,
Bald. in l. communium, C. de natur. liber. ubi dicit, 20
quod talis efficitur legitimus successor etiam quoad omnes cognatos, vel agnatos Patris legitimantis: quia ista legitimatio naturam imitatur, & est omninò favorabilis, *Anchar. cons.241 num.5. Natt. cons.473. num.38. Boer. decis. 240. num.16 in fin. Mantic. de conjectur. ultim. volun. libr 11. tit.12. num.11.& seq. Peregr. de fideicom. art.24. num.1. &
seq.* ubi, quod tali legitimato per subsequens matrimo- 21
nium plus relinqui potest, quam alteri filio legitimo, & naturali. *Paris. cons.13. num.52. par.2. Alciat. cons.5. nu.57. & seq. tom.1. lib.4. Thesaur. decis.83.& 84. Honded. consil. 72.n.17.& seq. Osasc. dec.154.n 9.& 10 Gabr. comm. conclus. lib.6. tit. de legitimat. conclus.1. nu.52.& 55. Gratian. discept. forens. cap 653.n.1.& seq.*

Limita in filio legitimato per rescriptum: hic enim 22
non comprehenditur in emphiteusi Ecclesiastica, nec succedit in bonis feudalibus, *Dec. in d. cap. cum in cunctis, num.25. & seq de elect. latè Gabr. d. tit. de legitimat. concl.1 num.22.28.& 30. Grat. d. cap.653 num.27.* item non potest ex testamento, vel donatione patris plus consequi, quam unum ex filiis legitimis, & naturalibus, cui minus dederit, *l. communium juncto, §. fin. & ibi Salic. C. de natur. lib.* ubi etiam disponitur, quod filius sic legitimatus soli patri efficitur legitimus successor, non aliis agnatis, vel cognatis, nec è contra ipsi.

Limita 2. in filiis spuriis, seu natis ex adulterio, vel 23
incestu: isti enim non censentur legitimati per subsequens matrimonium, ideòque à successione repelluntur, *d. cap. tanta, ibi si vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licèt potest mortem*

uxoris

uxoris eamdem duxerit, nihilominus spurius erit filius, & ab hæreditate repellendus, Bald. in l. si qua illustri, n.3. C. ad Senatusc. orficia, & in l. eam quam, n.24 C. de fideicom. Rip. in l. si unquam, n.55. C. de revoc. donat. Socin. jun. cons. 31. nu 39. & seq. volum. 2.

24 Limita 3. quoad bona fideicommisso subjecta: ab istis enim excluduntur filii legitimati per subsequens matrimonium, quia talis legitimatio prodest filiis quoad præjudicium parentum, & eorum successionem: non verò quoad præjudicium fideicommissarii substituti, quia in tali casu non quæritur, qualis fuerit affectio patris, sed quæ fuerit voluntas Testatoris: non enim alii liberi debent excludere substitutum, quàm ii, de quibus senserit ipse testator, qui fideicommisit, *ut inquit Mantic. de conject. ult. vol. lib. 11 tit. 12. num 11. latè Peregrin. de fideicomm. art. 24. num. 14. & seq.* quæ quidem conclusio procedit, quando
25 evidentes concurrunt conjecturæ, ut si substitutio facta fuerit cum tali conditione, si hæres decesserit sine filiis de legitimo, vel vero matrimonio natis: tunc enim legitimatus per subsequens matrimonium non excluderet substitutum, cùm talis legitimatus attento principio nativitatis non dicatur natus de legitimo, vel vero matrimonio; secus si substitutio facta fuerit cum ea conditione, si hæres decesserit sine filiis legitimis, & naturalibus; hoc enim casu legitimatus per subsequens matrimonium excludit substitutum, *ex tradit. per Alex. cons. 3 num. 13 lib. 1. Boer. dec. 159. num. 20. Gabr. d. tit. de legitimat conclus. 1. num. 32. & 33. Thesaur. dec. 196. num 4. Surd. dec. 319 nu. 5. Ciriac. controv. 21 num. 11. & 12 lib. 1. Ciarlin. contr. forens. lib. 1. c. 111. num. 8. & alios, quos sequuti sumus in dict. tr. de temp. legal. lib. 1 cap. 76. nu. 13. & seq.*

26 Quæritur 4. in quo loco ministranda sint reliqua sacramenta? Resp. quod infirmis ministrantur in privatis domibus, sanis verò non nisi in Ecclesia, juxta communem usum, & praxim, *vide Clem. un. de Baptis. d. Jordan. Elucubr. divers. lib. 3. tit. 1. n. 11. & tit. 2. n. 17.*

27 Observa tamen, quod de Episcopi licentia filii Regum, Principum, & aliorum habentium in loco jurisdictionem, baptizantur in eorum palatiis, seu privatis oratoriis, etiamsi nulla infirmitatis, aut necessitatis causa subsit: quemadmodum cum eadem Episcopi licentia illi etiam baptizantur in privatis domibus, qui propter obsidionem, hostilitatem, vel aliam necessitatem, absque vitæ periculo deferri ad Ecclesiam nequeunt, *d. clem. un. & ibi glos. Jordan. d. lib. 3. tit. 1. num. 11.*

28 Observa 2. quod Episcopus aliquando potest etiam extra Ecclesiam confirmationem conferre, veluti in Palatio Episcopali, vel alio loco honesto, *secundùm Barbos. de offic. & pot. Episc. p. 2. alleg 30. num. 13. Jordan d. lib. 3. tit. 2. num. 16. & 17.* ubi dicit, quòd Episcopus ministrans extra Ecclesiam hujusmodi sacramentum ex justa, & rationabili causa non peccaret saltem mortaliter, præsertim si illud paucis ministraret, puta duobus, vel tribus, *ut sensit etiam Bonac. de Sacram. disp. 3. q. un. pun. 2. n. 14.* ubi dicit, consuetudinem confirmandi in Ecclesia, receptam non esse cum tanto onere, ut reum, lethalis culpæ constituat Episcopum, alio in loco confirmantem.

SUMMARIUM.

1 *Tenetur quis decimam solvere ex fructibus prædiorum, quæ extra Parochiæ territorium possidet, dummodò ex his fructibus non solvatur decima alteri Ecclesiæ extra territorium.*
2 *An, & quando decima, quæ debetur Ecclesiæ, debeat deferri in horrea Clericorum sumptibus ipsius debitoris.*
3 *An laici possint frumentum, aut alios fructus in propria horrea condere, antequam Clerici certiores fiant.*
Causæ decimarum in foro ecclesiastico cognosci debent, ibidem.
4 *Consuetudo præstans occasionem surripiendi, non est servanda.*
5 *Decimæ, si pecora ob hostium incursiones fugata sint in alienam parochiam, & ibi pariant, adhuc debentur parochiæ, ex qua fugata sunt.*
6 *Qui est in fuga, videtur esse in loco, à quo recessit.*
7 *Quo tempore decimæ solvi debeant.*
Et an in decimis servanda sit loci consuetudo, ibidem.
8 *Quando Regulares teneantur ad decimas.*
9 *An valeat compositio inter Clericos, & laicos facta super decimis.*
10 *Confirmatio Papæ præsumitur ex lapsu 30. annorum.*
11 *An tuti sint in conscientia non solventes decimas in locis, in quibus Ecclesia non petit.*

CAP. VIII.

De Decimis.

Quæritur 1. an quis teneatur decimam solvere ex fru- 1
ctibus prædiorum, quæ extra territorium Ecclesiæ, seu Parochiæ possidet? Respond. affirmativè, dummodò ex his fructibus non solvatur decima alteri Ecclesiæ extra territorium, *Viu. dec. 63. Neviz. consil. 14. num. 15. quos refert, & sequitur Ricc. in Prax. for. Eccles. tom. 1. par. 2. resol. 90.*

Quæritur 2. an decima, quæ debetur Ecclesiæ, debeat 2
deferri ad domum Parochi, seu in horrea Clericorum, sumptibus ipsius debitoris? affirmat *glos. communiter recepta in c. revertimini, ver. in horrea, 16. qu. 1.* præsertim si horrea sint publicè deputata, ad quæ decimæ omnium Sacerdotum deferantur, *Covar. var. resol. lib. 1. cap. 17. nu. 8. vers. 8. ex his &c.* ubi dicit hoc procedere, etiamsi decimæ à Clericis non fuerint petitæ, *Vinc. de Franch. dec. 24.* ubi id ampliat in decimis, quæ à Vassallis debentur Baroni, *& ita sentiunt alii apud Ricc. d. part. 2. resol. 234. Rot. coram. Martin. Andr. dec. 9. nu. 11.*

Hæc tamen conclusio intelligenda est dummodò levi sumptu, & labore decimæ deferri possint ad horrea clericorum, vel ad eorum domos, aliàs secus, *ut subdit Covar. loco cit. Monet. de Decim. c. 6 q 1.*

2 Intelligenda est, dummodo non adsit contraria consuetudo, *Covar. ubi supra, Monet. d. cap. 6. qu. 1. num. 5. & 6. ubi citat Cravett. cons. 21. tom. 1. Paris. cons. 6. col. 2. vol. 4. Sylv. in ver. Decima q. 6. & alios, quibus adde Ricc. d. par. 2. resol. 244.* ubi, quod in Decimis tam Ecclesiæ, quàm Baroni debitis talis consuetudo spatio decem annorum inducitur, *per tex. in cap. in aliquibus, §. fin. ubi glos. & DD. extr. de Decim.*

Observa tamen, quod etiam cessante consuetudine laici 3
non possunt frumentum, aut alios fructus in propria horrea condere, nisi prius Clerici certiores fiant, ut vel ipsi, vel eorum procuratores assistant fructuum collectioni ad evitandas fraudes, quæ fieri possent; unde potest Curatus, vel alius exactor decimarum à Judice ecclesiastico, ad quem hujusmodi causæ privativè quoad alios spectant, obtinere inhibitionem contra Dominum fundi, nè fructus exportet antè decimæ solutionem, *Capell. Tholos. dec. 432. & ibi Aufrer. Nicolius in suis floscul. sive notabil. in ver. decimæ, Covar. d. lib. 1. cap. 17. num. 8. vers. 8. ex his*
&c. ubi etiam observat; quod consuetudine potest obti- 4
neri contrarium, scilicet ut laici liberè colligant frumentum, cæterosque fructus, & eos in propria horrea sine testibus condant: hisque ità conditis decimas integrè ministris spiritualium reddant, *latè Monet. de Decim. d. cap. 6. quæst. 1. num. 2. 3. 4. & 7.* ubi etiam dicit, validum esse consuetudinem, ut decimæ, hoc est pars decimalis frugum relinquatur in agro, dummodò Curatus monitus fuerit, antequam aliqua fructuum fieret separatio, *Aufrer. ad Capell. Tholos. d. dec. 432.* subdens, quod si consuetudo præstaret occasionem surripiendi, non esset servanda, *vide Cravet. d. cons. 21. to. 1.*

Quæritur 3. cui nam Parochiæ debeantur decimæ, 5
si pecora ob hostium, vel abigeorum incursiones fugata sint in alienam parochiam, & ibi pariant? Resp. quod debentur Parochiæ, ex qua fugata sunt; ibi enim juris censura nasci censentur: non ei, in qua re vera enixa sunt;
ratio est, quia qui est in fuga, videtur esse in loco, à quo 6
recessit, *Bart. Bald. & alii communiter in l. hujusmodi, §. legatum, ff de legat. 1. Boer. dec. 13. nu. 54. & alii apud Carleval. de Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 2. n. 103.*

Quæritur 4. quo tempore solvendæ sint decimæ? Resp. 7
quod decimæ prædiales solvi debent, statim ac fructus collecti sunt, nisi adsit loci consuetudo in contrarium; decimæ verò personales solvendæ sunt in fine anni; re-

cusari

cusari tamen à Parocho non possunt, si intra annum solvantur; de agnis verò, & vitulis debentur decimæ, cum illi nutriti fuerint, nec indigent lacte materno, *ut latè probat Monet. de Decim. d. c. 6. q. 2. per tot.* ubi etiam dicit, quod tam quoad locum, quàm quoad tempus solvendi decimam attendi debet loci consuetudo etiam decennalis, *Nicolius in*
8 *suis floscul. seu notabil ib in ver. Decimæ*, ubi quod ad decimas prædiales solvendas tenentur etiam Regulares possessores prædiorum, ex quibus antea solvi consueverant, *ut respondit Sac. Congreg. Archiepiscopo Salernitano die 6. Octobris 1617.*

9 Quæritur 5. an valeat compositio inter clericos, & laicos facta super decimis? Resp. affirmativè, dummodò consensus Episcopi intervenerit, *cap. statuimus 2. de transact.* talis verò compositio vel personalis, transigentium vitam non excedit: est enim regulare, quod concordia super decimis, vel aliis juribus ecclesiasticis nondum confirmata auctoritate Papæ, non censetur realis, sed persona-
10 lis, *Nicolius loco cit. n. 7.* ubi, quod hojusmodi confirmatio præsumitur ex lapsu 30. annorum.

11 Quæritur 6. An tuti sint in conscientia, qui Decimas non solvunt in iis locis, in quibus Ecclesia non petit? Resp. affirmativè, nisi obstinatam habeant voluntatem non solvendi, etiamsi peterentur, *S. Tho. 2. 2. q. 87. art. 1. Nicolius in d. ver. Decimæ, n. 1.* ubi commendat Ecclesiæ ministros, qui decimas non petunt in locis, in quibus sine scandalo exigi nequeont propter desuetudinem, vel aliam causam. Alia vide *supra c. 3. q. 21.*

SUMMARIUM.

1 *Ratione situs, & loci dignioris potest aliquid recipi pro sepultura.*
2 *Pro sepultura in cœmeterio, & loco communi nihil recipere licet.*
3 *Potest aliquid accipi pro sepultura, si id sponte offeratur, vel si adesset consuetudo dandi aliquid temporale, vel si aliquid detur ratione terræ, in qua fundatur jus sepulturæ.*
4 *Cadaver Banniti, qui mortuus est durante banno, non potest sine licentia Principis sepeliri in territorio, à quo bannitus fuit.*
Qua pœna sepeliens in tali casu puniri debeat, ibidem.
5 *Filius receptans Patrem bannitum, vel hæreticum, non pœna ordinaria, sed mitiori punitur.*
6 *An, & quando Episcopus concedere possit licentiam transportandi cadavera de uno loco ad aliud, & quando à Papa licentia hujusmodi impetranda sit.*
Quando id fieri possit propria auctoritate ibidem.
7 *Filii Hæbreorum baptizati in ætate infantili, si moriantur ante usum rationis, sepeliuntur in loco sacro, etiamsi invitis parentibus baptizati fuerint, & n. 8.*
8 *Filii hæbreorum, vel aliorum infidelium usum rationis non habentes invitis parentibus regulariter baptizari non debent: limitatur nu. 9. & 10.*
9 *Pueri hæbreorum in articulo mortis invitis parentibus baptizari possunt.*
10 *Parvulus invitis parentibus baptizari potest, quando capitur in bello fidelium contra infideles, vel si habeat alterum parentem fidelem.*
11 *Quis tenetur alere, tenetur etiam ad sumptus funeris.*
12 *Quando quis in parochia sui domicilii, & quando in parochia, ubi decedit, sepeliendus sit.*
13 *Sepeliens excommunicatum vitandum, incurrit eo ipso in excommunicationem.*
14 *Quid si quis comitatus tantùm fuerit cadaver talis excommunicati.*
15 *Et quid si mandaverit, vel consuluerit, ut cadaver talis excommunicati sepeliretur in loco sacro.*
16 *An sepeliens hæreticum notorium non denunciatum incidat in aliquam pœnam.*
17 *Quilibet excommunicatus, qui nondum fuit absolutus in vita, aut post mortem, privatur ecclesiastica sepultura: ejus tamen sepultura non polluit locum sacrum, nisi fuerit denunciatus.*
18 *Quo casu excommunicatus vitandus sepultus in loco sacro exhumari debeat.*
19 *Absolutus in mortis articulo ab excommunicatione in foro pœnitentiæ, potest in loco sacro sepeliri.*
20 *An hæreticus non denunciatus, si ante mortem manifesta dederit signa conversionis, possit in loco sacro sepeliri.*
21 *Ad probandum contritionis signa sufficit unicus testis.*
22 *Polluta Ecclesia censetur pollutum cœmeterium eidem contiguum, sed polluto cœmeterio Ecclesiæ contiguo, non censetur polluta Ecclesia.*
23 *Violatio unius cœmeterii non trahitur ad aliud sibi cohærens pariete tamen medio sejunctum.*
24 *Ecclesia, vel cœmeterium polluitur etiam per sepulturam Pagani, vel infidelis: limitatur n. 26.*
25 *Sub nomine infidelis non comprehenditur Catecumenus, neque filius ex Christiano parente nondum baptizatus.*
26 *Sepultura Pagani, vel infidelis, quandiu manet occulta, pollutionem non inducit.*
27 *Qui cadaver in locum alterius intulit invito patrono, cogi potest illud auferre, aut loci pretium solvere.*
28 *Quando canonica portio inter Parochos dividatur.*
29 *An Episcopus possit laicis concedere sepulturam in Ecclesiis monialium.*

CAP. IX.

De Sepulturis.

Quæritur 1. an pro sepultura possit aliquid accipi? 1
Resp. quod ratione situs, & loci dignioris potest aliquid recipi pro sepultura absque vitio simoniæ: nam honorabilior locus in Ecclesia, vel cœmeterio est pretio æstimabilis, cum id non videatur concernere aliquam spiritualitatem, *Sot. de Just. & Jur. lib. 9. q. 7. art. 1. Petr. de Arag. in 2. 2. Divi Thom. qu. 100. n. 10. prout eos refert Jordan. to. 1. de Res. sacr. lib. 5. tit. 11. num. 11. Lavor. var. elucubr. tom. 1. tit. 2. cap. 10. num. 16.* ubi etiam dicit, quod quando non militat consideratio majoris honoris ratione dignioris loci,
ut sepultura in cœmeterio, & loco communi, nihil prorsus recipere licet, *vide quæ latiùs diximus in tract. de Re-* 2
gimin. Eccles. lib. 1. cap. 12. num. 50. & seq. item potest ali- 3
quid accipi pro sepultura, si id sponte offeratur, *cap. quæsta, 13. quæst. 2. cap. dilectus 2. de Simon.* vel quando vigeret consuetudo dandi aliquid temporale pro hujusmodi causa, *cap. ad Apostolicam, de Simon. l. privilegia. C. de Sacros. Eccl. Jordan. d. lib. 5. tit. 11. num. 14 Gratian. discept. for. cap. 110. num. 6. ubi refert, ita resolvisse Rot. in Tirasonen. Sepulturæ 17. Maii 1572 coram Card. Lancellotto:* vel si aliquid detur ratione terræ, in qua fundatur jus sepulturæ, quia res sacræ vendi possunt ratione materiæ, nec simonia committitur in tali casu, *secundum Azor. 3. part. lib. 12. cap. 17. qu. 2. quem refert Bonacin. de Contract. disp. 3. qu. 21. punct. 4. num. 2. in fin. Nicolius in suis floscul. seu notabil. in vers. simonia nu. 3.*

Quæritur 2. an cadaver Banniti, qui mortuus est 4
durante banno, possit sepeliri in territorio, à quo bannitus fuit? Resp. negativè, nisi ad id impetretur licentia Principis, *l. 2. ff. de Cadaver. punit. Franc. Marc. par. 2. dec. 954 num. 6. & alii quos refert, & sequitur Caball. resol. crimin. cas. 83. num. 1. & sequent.* subdens, *num. 7. cum seq.* quod sepeliens cadaver banniti, non tenetur pœna præstantis opem, auxilium, vel favorem bannito, quia mortuus non dicitur ampliùs bannitus: sed tamquam legis contemptor punitur extra ordinem Judicis arbitrio, *juxta regulam lib. 1. §. expilatores. ff. de Effract. & expilat.*

An verò filius receptans Patrem bannitum, vel hæreti- 5
cum, teneatur pœna statuti contra receptatores bannitorum, vel hæreticorum? negat *Alber. de Rosat. de statut. lib. 4. q. 7. n. 2.* ubi, propter naturalem pietatem, à quacumque alia pœna eum excusat, *Caball. d. cas. 83. n. 13.* qui eadem ratione, modico exilio temporali puniendum duxit patrem, qui filii banniti cadaver in territorio, à quo bannitus erat, sepelivit, cum paterna pietas severiorem non videatur exposcere punitionem, *arg. l. isti quidem, cum ibi notat. per glos. & DD. ff. Quod met. caus.*

Quæritur 3. ad quem spectet concedere licentiam trans- 6
ferendi cadavera de uno loco ad alium? Resp. quidquid sit de jure, *de quo vide tex. in l. nemo, C. de Regig. & sumpt. fun. l. ossa, ff. eod. tit.* hodiè spectat ad Episcopum loci, qui talem licentiam concedere potest concurrente justa, &

necess-

necessaria causa: vel si nulla subest causa, licentia peten-
da est à Papa, sicur olim petebatur ab Imperatore, ut in
d.l.nemo, gloss.in cap.corpora, de Consecr. dist.1. Abb.in cap
quanto, num.11 ubi etiam Dec.numer.58. de Judic. & alii
communiter; quod intelligendum est, quod corpus per-
petuæ sepulturæ traditum fuit; secus si fuerit depositum
in aliquo loco ad tempus, hoc enim casu absque licentia
transferri potest, l.si necdum, Cod.de Relig.& sump. fun.
l.3.§.non perpetua, ff.de Sepul.viol.gl.in d.l.nemo, C.eod.
tit de Relig.& sumpt.fun.& in d.c.corpora, de consecr. dist.
1.Franc.Marc.dec.1056.n.7.& 9.p.2.

Justa verò causa videtur esse, quando quis alibi ex-
tructo sacello, vellet ibi sepulchrum suæ posteritati
constituere: tunc enim posset Episcopus translationis
hujusmodi licentiam concedere, Jo. Dilect. de Sepul-
tur.titul 9.cautel 4.num 2.& 3. Decian.tractat.crim. tom.
2.lib.6.cap 44.num.8.

7 Quæritur 4. an pueri hæbreorum baptizati in ætate in-
fantiis, si moriantur ante usum rationis, sepeliri debeant
in loco sacro? Respond. affirmativè: quia cum tales pue-
ri aqua baptismali cum debita forma loti sint, Christiani
dicuntur, & sunt, & ideò habent jus, ut sepeliantur in
loco sacro, juxta tex.in cap.nullus, ubi gl.13.q 2 Layman.
in Theol.mor.lib.3.tract.5.cap.12.n.10.Ciarlin.controu.for.
cap 199.n.5.& seq.& n.22.ubi, quod impensa funeris in ta-
li casu debet fieri à Patre hæbreo, nam qui tenetur alere,
tenetur etiam ad sumptus funeris, l.patrem, ff.de Relig.&
sumpt.fun.

8 Nec obstas, quod filii hæbreorum, vel aliorum infi-
delium usum rationis non habentes, invitis parentibus ba-
ptizati non debeant, secundum S.Thom.in 3.par.q.68 art.
20.in corp. quia si de facto baptizentur, verè sunt baptiza-
ti, ut not.ibidem Cajet. & ideò à parentibus infidelibus se-
parandi sunt, ut in fide nostra educentur; unde si vivi se-
parari debent à parentibus infidelibus, mortui etiam se-
parandi sunt ab eorum sepulchris, Caren.de S.Off.p. 2.tit.
14.§.20.n.45.Sperell.dec.1.nu.36.& 42.quos refert, & se-
quitur Ciarlin.loco cit.n.12.

9 Prætereà supradicta conclusio non procedit, quando
pueri hæbreorum sunt in articulo mortis: quia tunc ba-
ptizari possunt insciis, & invitis parentibus, Possev. de
offic.Curat.cap 6.n.14 ubi addit, quod potest etiam bap-
10 tizari parvulus invitis parentibus, quando capitur in bel-
lo fidelium contra infideles, vel si habeat alterum paren-
tem fidelem, Azor.mor par.1 lib.8.cap.25.quæst.10. Spe-
rell.decisio.1.num 41.Granad.de Sacrament.in 3.part. con-
trov 4.tract.4.disput.5.sect.4.num.19.Hurtad.de Sacram.
baptis.disp.3.diff.3.Dian.resol.mor.p 5.tract.3.res.10.Ciar-
lin.d.cap.199.n.13.

11 Quæritur 5. ubi sepeliri debeat, qui habet domicilium
in una Parochia, & habitat in alia? Respond. quod sepe-
liendus est in ea parochia, in qua decessit: quia in tali
casu habitatio per aliquod notabile tempus consideratur,
non domicilium; nisi quis in alia parochia esset causa re-
creationis, vel simili, statim rediturus ad propriam pa-
rochiam: quia tunc sepeliendus esset in parochia sui do-
micilii, capit.is, qui, de Sepultur.in 6. Menoch.lib.sexto
præsumpt.88.num.tertio, Rota decision.643. num secundo,
par.1.Diversi.

12 Quæritur 6. in quam pœnam incidat sepeliens in loco sa-
cro excommunicatum vitandum? Respondet, quod ul-
tra lethale peccatum, incurrit eo ipso in majorem excom-
municationem, à qua absolvi non potest, donec satisfe-
cerit ad arbitrium Episcopi, cap.sacris, de Sepult. cap.
1.eodem titul in sexto, clem prim. eodem titul. quorum tex-
tuum dispositio procedit, quando sepeliens scivit, mor-
tuum esse excommunicatum vitandum, quia in dict. Cle-
ment. dicitur, qui scienter præsumpserit; unde ignorans
ignorantia etiam crassa, mortuum esse excommunica-
tum, excusatur ab hac excommunicatione, ita Avila 2.
part.capit.6.disputat.decimo, dub.9. Alter.de Censur.lib. 1.
disputat.14.cap.1.Navar in man.cap.27.num. 137. & alii
apud Bonacin.de Cens.disputat.2.quæstion.2.punct.3.§.3.
num.8. ubi etiam observat, quod eadem excommunica-
tione ligantur sepelientes interdictos, vel manifestos usu-
rarios.

13 Prætereà Ecclesia, in qua talis excommunicatus sepeli-
tur, remanet polluta, itaut in ea celebrari nequeant Di-
vina officia, donec reconcilietur, c.consuluisti, de Con-
secr. Bonac.in tractat.de matr.quæst.4 punct.ultim.num. 22.
& alii communiter.

Notandum tamen est, quòd solus sepeliens, & collo- 14
cans corpus excommunicati in sepultura, incurrit in hanc
censuram, non autem comitantes cadaver, vel efferen-
tes, aut Divina officia peragentes, neque mandantes, 15
aut consulentes, Bonac.d.tractat.de Cens d. disputat. 2.q.
2.punct.3.§.3.n.8.Nav.loco cit.Dian.resol.mor.p.5.tractat.
9.resol.98.

Notandum 2. quod is, qui hæreticum notorium non- 16
dum denunciatum in loco sacro sepelit, non incurrit ex-
communicationem dictæ Clem.1 de Sepult neque excom-
municationem cap.quicunque, de hæret. in 6. neque locus
sacer sepultura excommunicati, aut hæretici nondum de-
nunciati, violatur, etiamsi hæreticus, aut schismaticus
notorius sit: nam cum non teneamur eos evitare in vita,
nisi nominatim denunciati sint, ita neque eos tenemur vi-
tare post mortem, Layman.in Theolog.moral.lib.1. tract.
quinto, par.2.cap.4.num.nono, Jordan.de Resac.tom.1. libr.
quinto, titul.undecimo, de Benedict.Cœmet.num.127. idem
dicendum de eo, qui in duello decessit: nam neque Ec-
clesia polluitur ex ejus sepultura, nisi denunciatus fuerit,
ut sentit Jordan.dict.tractat.de Resac.tom.1.lib.quinto, ti-
tul.undecimo, num.126.subdens, quod sepeliens in tali ca-
su mortaliter peccaret; nec obstat, quod duellantes ul-
tra excommunicationem privantur etiam Ecclesiastica
sepultura, ut in Conc.Trid.sess.25.de ref.cap.19. quia ex
tali prohibitione præcisè non sequitur, ut Ecclesia pollua-
tur, si contra fiat; in pœnalibus enim non est facienda
extensio, nisi in jure habeatur, l. apud Labeonem, §. si
communem, ff.de Jurejur.l.si quis servum, ff.de serv.corrup.
Bald.in l.cum proponas, circa fin.C de hæred inst. Farinac.
cons.25.num.32.& consil.105.num.43. vide Alter. de Cens.
lib.1.disp.10.cap.6.sub fin.Bonac.in tract. de matr. quæstio.
4.pun.ult.num.22.

Notandum 3. quod quilibet excommunicatus, qui non- 17
dum fuit absolutus in vita, aut post mortem, privatur Ec-
clesiastica sepultura, etiamsi talis excommunicatus, de-
nunciatus non sit, ut constat ex dicto cap.sacris, de Sepult.
& ex d.Clem 1.eod.tit.& tradunt communiter DD. ejus ta-
men sepultura non pollueret locum sacrum, nisi denun-
ciatus fuerit, Jordan.dict.tractat.de Resac.tom.1 lib.5. tit.
11.num.126.

Quæritur 7. an excommunicatus vitandus sepultus in 18
loco sacro, exhumari debeat? Respond. affirmativè, dum-
modo ejus cadaver, vel ossa discerni possint ab aliis fideli-
bus, ut in d.cap.sacris, de Sepult. verum si in mortis arti-
culo dedit signa contritionis, sed nondum obtinuit absolu-
tionem ab excommunicatione, licèt sepeliendus non sit in
loco sacro, donec absolvatur, tamen si fuerit in loco sacro
sepultus, non videtur exhumandus, sed quam primum pe-
tenda est absolutio à legitimo Superiore, ut fiat dignus ec-
clesiastica sepultura, & illius ossa non proiiciantur, Bonac.
dict.disputat.2.quæst.2.punct.3.§.3.num.7. ubi etiam dicit,
quod absolutus in mortis articulo ab excommunicatione
in foro pœnitentiæ, potest in loco sacro sepeliri, Layman. 19
dict.lib.1.tract.5.par.2.cap.4.num.9. ubi subiicit, quod si
hæreticus non denunciatus ante mortem manifesta dede- 20
rit signa conversionis, licèt ab hæresi absolutus non sit,
potest in loco sacro sepeliri; sed ad vitandum scandalum,
& alia incommodo, prius hac de re Episcopus admonen-
dus est, qui, si velit, etiam post mortem absolutionem ab
excommunicatione impendere potest, latè Sylv. in ver.
sepultura, num.9. ubi dicit, quod ad probandum hujus- 21
modi contritionis signa, sufficit unicus testis, Jordan.loco
cit.num.130.

Observa tamen, quod si excommunicatus denunciatus 22
sepultus fuerit in Cœmeterio Ecclesiæ contiguo, cœmete-
rium dumtaxat censebitur pollutum, non autem Ecclesia;
quamvis polluta Ecclesia, pollutum etiam censeatur Cœ-
meterium eidem contiguum, cap.un.de Consecr. vel altar.
in 6. violatio verò unius cœmeterii non traheretur ad aliud 23
sibi cohærens, pariete tamen medio sejunctum, licèt de u-
no ad aliud per portam intermediam habeatur accessus, d.
cap.un.ubi communiter DD.

Observa 2. quod Ecclesia, vel Cœmeterium polluitur 24
etiam per sepulturam Pagani, vel Infidelis, capit. Ec-
clesiam, 1.& 2.ubi gl.de Consecr.dist.1.Nav.in man.cap.27.
n.257.in fin.Barbos.de offic.& pot.Episc.p.2.alleg.28.n.53.

25 sub nomine tamen Infidelis non comprehenditur Cathe-
cumenus, neque filius ex Christiano parente nondum
baptizatus, præsertim si existeret in utero matris Christia-
næ defunctæ, licèt istis ecclesiastica sepultura denegetur,
Laym. in Theol. mor. lib. 3. tract. 5. cap. 12. nu. 10. latè Jordan.
loco cit. num 117. & seq. subdens *n.* 122. quod sepultura pa-
26 gani, vel infidelis, quamdiu manet occulta, pollutio-
nem inducit.

27 Observa 3. quod is, qui cadaver in locum alterius in-
tulit invito patrono, cogi potest illud auferre, aut loci
pretium solvere, *ut d. Bonacin. de Contract disp. 3. qu. 21.*
de Sepult. pun. 3. n. 4.

28 Observa 4. quòd si quis habeat duplicem parochiam ha-
bitationis in duobus locis, ut si æqualiter ferè habitet in
uno loco, ac in alio, & eligas sepulturam in loco diverso, ca-
nonica portio inter utrumque parochum dividenda esset,
Sanch. lib. 2 disp. 24. n. 2. & alii, quos refert, & sequitur Bo-
nac. de matr. q. 2. pun. 8. n. 8.

29 Quæritur 8. an Episcopus possit laicis concedere sepul-
turam in Ecclesiis Monialium? Resp. negativè, sed li-
centia à Sac. Congr. Concilii impetranda est, *Bonacin. d.*
tractat. contract. d. quæst. 21. pun. 3 num. 6. versicul. 11. &c.
& decisum refert Nicolius in suis floscul. sive notabil. in
ver. sepultura, numer. 5.

S V M M A R I V M.

1 *Episcopus potest dispensare in irregularitatibus, & su-*
spensionibus ex delicto occulto provenientibus, & in
casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis suos
subditos absolvere, & n. 3. limita, ut in n. 2.

4 *Episcopus non potest eum absolvere, qui in uno loco com-*
misit delictum publicum, & posteà se transtulit ad a-
lium locum, ubi est occultum.

5 *Qui in uno loco fuit nominatim denunciatus excom-*
municatus, in alio loco, ubi delictum est occultum,
in publico vitandus non est, sed tantùm in oc-
culto.

6 *An notorius percussor clerici in uno loco, vitandus sit in*
alio loco, ubi est occultus.

7 *Extraneus, qui se transtulit ad aliam diœcesim absque*
intentione manendi majore anni parte, an ligetur legi-
bus, & censuris illius diœcesis.

8 *An, & quando suspensus in uno loco, censeatur in alio lo-*
co suspensus.

9 *Quæ dicatur percussio clerici levis, & quæ gravis.*

10 *An, & quando subditus existens in alieno territorio,*
ligetur censuris, vel aliis pœnis à proprio Episcopo in-
flictir.

Habens curam animarum, si non resideat, seu mo-
retur in alia diœcesi, dicitur delinquere in pro-
pria diœcesi, ibidem.

C A P. X.

De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.

Quæstio Prima.

An Episcopus vigore Concilii Tridentini sess. 24. de refor. cap. 6. *possit eum absolvere, qui in uno loco commisit delictum publicum, & posteà se transtulit ad alium locum, ubi est occultum.*

1 PRæmittendum est, quod Sacra Tridentina Synodus
loco cit. Episcopis indulsit, ut in irregularitatibus o-
2 mnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenien-
tibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario,
& exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispen-
sare possint, & in quibuscumque casibus occultis etiam
3 Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi
subditos in diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id spe-
cialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere
imposita pœnitentia salutari, his præmissis.

4 Ad quæsitum nonnulli DD affirmativè respondēt, mo-
dò notitia illius delicti non sit illuc facili perventura prop-
ter locorum distantiam, *ita Avila de cens. p. 2 c. 7. disput. 1.*
dub. 11. conclus. 3. Sanch. in præcept. decal. lib. 2. c. 11. n. 20. &
alii apud Barbos. de offic. & pot. Episc. par. 2. all. 39. num. 27.
quorum sententiam probabilem putat Bonac. de cens. disp. 1.
q. 3. pun. 2. num. 3

Contrariam verò sententiam veriorem existimo, quia,
ut verificentur verba Concilii, sufficit, ut in uno loco
delictum sit publicum, *ita Suar. tom. 4. in 3. p. disp. 30. sect.*
2. num. 2. quem refert, & sequitur Bonac. loco cit. Ricc. in col-
lect. dec. 653. p. 3.

Sed quæres, an is, qui in uno loco fuit nominatim de- 5
nunciatus excommunicatus, debeat vitari in alio loco, ubi
ejus delictum est occultum? Resp. talem in alio loco, ubi
delictum est occultum in publico vitandum non esse, sed
tantùm in occulto, sicut enim publicè vitandus est, si ex-
communicatio publicè nota sit, ita occultè vitandus est,
si publicè ignota sit, *Sylv. in ver. excommunicatio 4. nu. 2.*
Armill. eodem ver. n. 61. Sanch. in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 11. n.
20. Vasq. de excomm. dub. 8. n. 2. Henriq. lib. 13. cap. 24. nu. 1.
Dian. res. mor. p. 5 res. 134. subdens, quod notorius percus-
sor Clerici in uno loco, ne occultè quidem vitandus est in 6
alio loco, ubi est occultus, quia in isto alio loco non potest
dici notorius percussor.

Quæres 2. an extraneus, qui se transtulit ad aliam diœce- 7
sim absque intentione manendi majore anni parte, ligetur
legibus, & censuris illius diœcesis? negat *Bonac. de censur.*
disp. 1. q. 3. pun. 2. num 6.

Quæres 3. an suspensus simpliciter in uno loco, censea- 8
tur ubique suspensus? Resp. quòd aut est suspensus ab of-
ficio, & in tali casu est ubique suspensus, quia suspensio est
quædam inhabilitas ab Ecclesia instituta, qua suspensus
fit inhabilis ubicumque sit; aut est suspensus in uno loco à
beneficio, & tunc hujusmodi suspensio non trahitur ad
beneficia alibi existentia, nisi aliter in sententia exprima-
tur, *vide Bonac. de cens. disp. 5. pun. 3. nu. 7. ubi citat Suarez*
disp. 26. sect. 1. nu. 11. Filliuc. tract. 17. c. 2. q. 2. & c. 3. q. 6. Al-
ter. t. 2. disp. 4. c. 5. col. 3. & 4. & disp. 5. c... col. 3.

Quæres 4 quæ dicatur percussio clerici levis, & quæ gra- 9
vis? Resp. quod id remittitur arbitrio Judicis Ecclesiastici
attentis circumstantiis personarum, locorum, temporum,
modi percussionis, & læsionis; & ideò si attentis dictis
circumstantiis percussio judicabitur levis, poterit ipse Epi-
scopus absolvere ab excommunicatione, quæ in tali casu
incurritur, secus si erit gravis, quia tunc percutiens cle-
ricum remittendus erit ad Sedem Apostolicam, *juxta ex-*
trav. Joannis XXII. quam refert Navarrus in manuali cap.
27. n. 91. ubi, quod in dubio percussio censeri debet gra-
vis, & ideò percutiens in tali casu remittendus est pro ab-
solutione ad Sedem Apostolicam, ex quo fit, ut percussio,
quæ fit cum scandalo in foro, platea, Ecclesia, vel alio lo-
co publico, gravis judicari debeat, cùm sit notoria, *arg. §.*
atrox, ubi DD. inst. de injur. l. Prætor, §. atrocem, ff. eodem
tit. & ita sensit Sylv. in ver. absolutio 4. in princ. Bellet. dis-
quis. cler. tit. de favor. cler. canon. §. 3. nu. 34. & seq. Bonac. de
Cens. in par. disp. 2. q. 3. pun. 6. sect. 5. nu. 8. & alii quos refert,
& sequitur Barbos. de offic. & pot. Episc. p. 2. alleg. 41. nu. 4.
& seq. quicquid dicat Navar. loc. cit. n. 92. Genuens. in prax.
Archiep. Cur. Neap. cap. 80. per tot.

Quæres 5. an subditus Episcopi in alieno territorio li- 10
getur censuris annexis præcepto generali, sive speciali ejus-
dem Episcopi? Respond. negativè, quia peccatum sub-
diti phisicè, & moraliter in tali casu consummatur in alie-
no territorio, ubi jus dicenti non paretur impunè, *capit.*
ut animarum, de constit. in 6. unde si Episcopus prohibeat
sub pœna suspensionis, nè quis in aliena diœcesi celebret,
illam non incurreret, si in ea de facto celebraret, *Joan.*
Præpositus in 3. par. quæst. 1. de Cens. in gen. dub. 5. num. 31.
Hurtad. de Cens. in gen. diff. 8. num. 29. & alii apud Dian. re-
solut. mor. par. 5. tract. 9. resolut. 37. vers. verum opinio, &c.
ubi subiicit, quòd subditus existens in alieno territorio
potest ligari censuris à suo Episcopo ratione delicti com-
missi in proprio Episcopatu, ut si habens curam anima-
rum non resideat, seu moram faciat in alio Episcopatu,
quia in tali casu omissio residentiæ fit in proprio Episco-
patu; idemque dicendum, & in alieno existens non sa-
tisfecit, aut si vocatus ad Synodum venire recusat, *ex trad.*
per Avil. de cens. par. 2. disp. 2. dub. 2. concl. 3. Villalob. in sum.
tom. 1 tract. 16. diffic. 16. num. 9.

S V M-

SUMMARIUM.

11 *Non tenetur quis denunciare ratione monitorii, quando tempore publicationis degebat extra territorium Episcopi.*

12 *Superior suis censuris ligare non potest existentes in alio territorio, nisi in casibus hic expressis.*

13 *An, & quando Episcopus existens extra suum Episcopatum possit excommunicare suos subditos.*

Quando Episcopus extra suam diœcesim possit exercere jurisdictionem contentiosam, ibid.

14 *Absens à loco, potest à censuris absolvi, & quando hujusmodi absolutio suum operetur effectum.*

Quæstio II.

An teneatur quis denunciare ratione monitorii, quando tempore publicationis degebat extra territorium Episcopi.

11 RESP. negativè, quia non potest Superior suis censuris ligare existentes in alieno territorio, *Sayr. de Cens. lib. 1. cap. 7. num. 19. Bonacin. eod. tract. disputat. 1. q. 1. punct. 11. à num. 6. & alii, quos refert, & sequitur Barbos. de offic. & potest. Episcop. par. 3. allegat. 96 num. 73. & sequent.* secus esset, si nondum elapso termino præfixo in monitorio se transferat ad aliam diœcesim, *ex trad. per glos. in cap. præterea, ver. impedire, de appellat.* ubi excommunicatio lata sub conditione, ut quis satisfaciat infra certum tempus, ligat, si pendente conditione efficiatur alterius fori, idem dicendum, si subditus fuerit citatione præventus, antequam diœcesi discederet; quia tunc etiam absens potest censuris ligari, *Ricc. in prax. for. Eccles. par. 2. res. 192. num. 2. Nav. in man cap. 27. num 6.*

12 vel si delictum censeatur commissum in proprio Episcopatu: quo casu potest Episcopus punire clericos non residentes, etiamsi existant extra diœcesim, quia videntur in diœcesi delinquere non residendo, *ut supra diximus, vide Conc. Trid. sess. 21. de ref. c. 3. & sess. 23. c. 1. & sess. 24. cap. 12. vers. præterea obtinentibus, &c.*

13 Notandum est etiam, quod Episcopus existens extra suum Episcopatum non potest excommunicare suos subditos, etiamsi esset vi pulsus, nisi in loco viciniori, aut de consensu Episcopi loci, ubi moratur, aut in re adeò manifesta, quæ non requirat causæ cognitionem, *clem 1 de for. comp. cap. cum sit, §. finali de appel. Rot. decis. 13. de consuet. in antiq. Sylv in ver. excommunicatio 2. num. 8. Abb in cap. novit, num 3. de offic leg. Gonz. ad Reg. 8. Cancell glos. 62. num. 11. & seq.* ubi dicit, quod Episcopus extra suam diœcesim potest jurisdictionem contentiosam exercere, quando causæ cognitio non requiritur, & effectus confertur in suam diœcesim, *per tex. in l. fin. ff. de offic. Præf. Urb.*

14 Notandum 2. quod absens à loco, potest à censuris absolvi, cum favores sint ampliandi, *Fillinc. tract. 11. capit. 10. q. 6. Reginald. lib. 9. num. 39. & alii, quos refert, & sequitur Bonacin. de Cens. in commun. disputat. 1. quæst. 3. pun. 9. num. 4. & seq.* ubi dicit, quod absolutio collata absenti, suum sortitur effectum, statim ac forma absolutionis pronunciata fuit, etiamsi nuncius, vel Epistola nondum pervenerit ad illum, cui absolutio confertur, dummodò absolutio purè, & sine conditione de futuro collata fuerit, quia sicut excommunicatio statim suum operatur effectum, ita etiam absolutio, *latè Vivian. de Jurepatr. par. 2. lib. 8. cap. 1. num. 1. & sequent. quicquid dicat gloss. in cap. quanto, ver. Epistolam, 2. quæst. 5.*

SUMMARIUM.

15 *Quid sit interdictum.*

16 *Interdictum materialiter convenit cum aliis censuris, formaliter tamen ab iis distinguitur, & qua ratione.*

17 *Interdictum triplex est, personale, locale, & mixtum, & num 10.*

18 *Amentes, & pueri usu rationis carentes, an comprehendantur sub interdicto.*

19 *An interdicta aliqua Ecclesia, possint sacerdotes illius Ecclesiæ persolvere Divina officia in alia Ecclesia.*

20 *An, & quando cives interdicti, si aliò transferant domicilium, adhuc remaneant interdicti.*

21 *Interdictum dividitur etiam in totale, & partiale.*

22 *Interdictus ab ingressu Ecclesiæ, si in Ecclesia missam celebret, aut alium ordinis actum exerceat, efficitur irregularis, secus si id egerit in privatis oratoriis.*

23 *Interdictus ab ingressu Ecclesiæ, si tali interdicto durante decedat, an possit in Ecclesia sepeliri.*

24 *An interdictus ab ingressu Ecclesiæ possit in cœmeterio missam celebrare, aut divina audire, si celebrentur.*

25 *Interdictum locale dividitur in locale generale, & in locale speciale.*

26 *Interdictum, quo interdicuntur omnes Ecclesiæ alicujus Civitatis, aut Provinciæ, dicitur interdictum speciale.*

Quæstio III.

Quid, & quotuplex sit interdictum.

INterdictum est Ecclesiastica censura, per quam par- 15
ticipatio certorum sacramentorum, omnium Divinorum officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ prohibetur, *c. non est vobis, de spons. c. quod in te, de Pœnit. & remiss. & ibid. DD latè Sylv in ver. interdictum. 1. n. 2. & seq. Nav. in man. c. 27. n. 164. & seq. & alii apud Laym. in Theol. mor.*
lib. 1. tract. 5. p. 5. c. 1. n. 1. ubi etiam observat, quod licèt in- 16
terdictum materialiter conveniat cùm aliis censuris, quia omnes censuræ spiritualiter quibusdam bonis privant, formaliter tamen ab iis distinguitur, quia excommunicatio privat Divinis officiis, sacramentis, &c. quatenus continent sacram communicationem cum fidelibus: suspensio privat spiritualibus bonis, quatenus proveniunt ex potestate clericali, quæ per censuram impedita est; interdictum verò privat dictis spiritualibus bonis, quatenus habent rationem dispensationis, ac participationis, quam Ecclesia justis de causis per interdictum subtrahere intendit, facilior tamen est alia distinctio, quod excommunicatione puniri possunt tam laici, quàm Clerici: suspensione tantum Clerici: sed interdicto Universitates, & loca puniuntur, *de quo vide Nav. in man. capit. 26. num. 165. Sylv. in ver. interdictum, 1. num. 5.* ubi alias differentias assignat *Bonacin. de Cens. disputat. 5. pun. 1. n. 1. & seq.*
Hujusmodi verò interdictum triplex est: aliud dicitur 17
personale, quo prohibetur populus, vel aliqua persona particularis audire Divina officia, ubicunque sit: aliud dicitur locale, quo directè interdicitur locus, nè in eo Divina officia audiantur ab incolis, vel extraneis, licèt personæ loci interdicti possint Divina officia alibi audire, aliud dicitur mixtum, quo interdicitur locus, & persona, *Nav. in man. cap. 27 num. 166. Sylv. in ver. interdictum, 1.*
q. 1. & in ver. interdictum, 2. num. 18. ubi, quod amentes, 18
& pueri usu rationis carentes non comprehenduntur sub interdicto personali, licèt comprehendantur sub interdicto locali, quod directè afficit locum; & ideò si in eo loco decedunt, privantur Ecclesiastica sepultura, sicut ceteri, *Bonacin. dict. disputat. 5. punct. 1. num. 2. & seq. & nu.*
21. ubi etiam observat, quod interdictis personis alicujus 19
loci non censetur interdictus locus, & interdicto loco non censentur interdictæ personæ; unde interdicta aliqua Ecclesia, possunt Sacerdotes illius Ecclesiæ persolvere Divina officia in alia Ecclesia, dummodò ipsi non dederint causam culpabilem interdicti localis, quo casu nullibi possent audire, vel persolvere officia Divina: quemad-
modum Cives interdicti, etiamsi aliò transferant domi- 20
cilium, adhuc remanent interdicti, etiamsi causam culpabilem dederint, *cap. si sententia, ubi DD. de sent. excom. in 6. Bonacin loco cit. n. 19.*
Item interdictum dividitur in totale, ac partiale: to- 21
tale dicitur, quod omnes interdicti effectus habet: partiale, quod non omnes, quale est, cùm alicui prohibetur ingressus in Ecclesiam, *latè Layman. d. lib. 1. tract. 5. p. 4. c. 1. n.*
4. ubi etiam dicit, quod is, cui ingressus Ecclesiæ inter- 22
dictus est, si in Ecclesia missam celebret, aut alium ordinis actum exerceat, efficitur irregularis: non tamen si id egerit in privatis oratoriis: quia nomine Ecclesiæ intelligitur locus ab Episcopo deputatus ad publi-

23 eum missæ sacrificium, vel alia officia; & ultra, si
tali interdicto durante decedat, non potest in Eccle-
sia, vel cœmeterio Ecclesiastico, nisi pœnituerit, se-
peliri, *juxta text. in capit. is, cui, de sentent. ex-
commun. in 6.*

24 An verò interdictus ab ingressu Ecclesiæ, censeatur in-
terdictus ab ingressu cœmeterii? Resp. negativè: & ideò
non prohibetur, quominus possit ibi celebrare, aut Di-
vina audire, si celebrentur; quia cœmeterium non venit
nomine Ecclesiæ, *ita Suar. Reginald. alii, quos refert, &
sequitur Bonacin. de cens. disp. 5. pun. 5. n. 11. Nicolius in suis
flosculis sive notabil. in ver. interdictum*, ubi addit, quod ad-
mittens interdictos, vel excommunicatos vitandos ad par-
ticipationem Divinorum, incurrit ipso facto interdictum
ab ingressu Ecclesiæ.

25 Rursus interdictum locale, aliud est locale generale,
quo interdicitur locus universalis, ut Regnum, Provin-
cia, Diœcesis, Civitas, Villa, Castrum: aliud est in-
terdictum locale speciale, quo interdicitur aliquis parti-
cularis locus, vel Ecclesia, aut Parochia alicujus Civi-
tatis, vel Oppidi, in quo sint aliæ parochiæ, *Nav. dict.
cap. 27. num. 166. Avil. 5. p. disput. 1. dub. 1. conclus. 2. & alii
26 apud Bonacin. dict. disput. 5. pun. 1. num. 5. & seq.* ubi subii-
cit, quod interdictum, quo interdicuntur omnes Eccle-
siæ alicujus Civitatis, aut Provinciæ, dicitur adhuc in-
terdictum speciale; unde eo casu Divina officia celebrari
poterunt extra Ecclesias, videlicet in domibus priva-
tis, in quibus aliqui habent privata sacella cum pri-
vilegio ibi missas celebrandi, *ut sensit etiam Layman.
dict. lib. 1. tractat. 5. p. 4. capit. 1. num. 2.*

S V M M A R I V M.

27 *Interdictis omnibus Ecclesiis Civitatis, non censetur interdicta Ecclesia Cathedralis: limitatur numero 30.*

28 *Nomine Clericorum non comprehenduntur Canonici Ecclesiæ Cathedralis in materia odiosa, & pœnali.*

29 *Religiosi in favorabilibus, non in odiosis veniunt sub nomine Clerici: limitatur n. 38.*

30 *Interdicta Civitate censentur interdictæ omnes Ecclesiæ ejusdem Civitatis, etiam Cathedralis.*

31 *Quando Ecclesiæ exemptæ subjaceant interdicto lato ab Episcopo.*

32 *Habens duo domicilia, unum in loco interdicto, aliud in alio loco non interdicto, quandiù habitat in loco non interdicto, non subjacet interdicto.*

33 *Civis Communitatis interdictæ, si aliò transferat domicilium, desinit esset interdictus.*

34 *Civis absens à loco interdicto, an subjaceat interdicto.*

35 *Interdicta Civitate censentur interdicta etiam suburbia, & alia loca vicina etiam non subdita Judici interdicenti.*

36 *Episcopus, qui aliquem locum interdicit, tenetur abstinere ab officiis persolvendis in eo loco.*

37 *Episcopus, si aliquem excommunicavit, non potest cum eo communicare.*

38 *Interdictum, si feratur sub nomine personarum Ecclesiasticarum, ligat etiam Religiosos tam professos, quàm novitios, & etiam moniales: limitatur num. 39.*

39 *Interdictis Religiosis non censentur interdicti novitii.*

Quæstio IV.

An interdictis omnibus Ecclesiis Civitatis censeatur interdicta Ecclesia Cathedralis.

27 RESp. negativè: quia Ecclesia Cathedralis ob sui ex-
cellentiam digna est speciali nota, & ideò non com-
prehenditur in generali sermone, etiamsi verba juxta pro-
priam sui significationem illi accommodari possint, *capit.
quamvis de Præb. in 6. Alter. de Interd. disp. 1. cap. 4. col. 11.
quem refert Bonacin. de Cens. disp. 5. pun. 1. nu. 9. vers. Con-
28 trarium probabilius, &c.* quemadmodum nomine cleri-
corum non comprehenduntur Canonici Ecclesiæ Cathe-
dralis in materia pœnali, & odiosa, quia in istis est qua-
litas super alios, quæ in Clericis simplicibus non rèperi-
tur, *ut d. Sylv. in ver. Clericus, 1. n. 1.* unde interdictis om-
nibus Clericis Civitatis non censentur interdicti Canoni-
ci Ecclesiæ Cathedralis, *Bonacin. ubi supra num.* 14. ubi 29
etiam dicit, quod interdicto clero non censentur interdicti
Religiosi, quia in favorabilibus tantum, non autem in o-
diosis Religiosi veniunt sub nomine Cleri, *Panorm. in cap.
1. n. 3. de Inst. Sylv. in ver. interdictum, 2. num. 17. Laym. in
Theol. mor. lib. 1. tr. 5. p. 4. c. 4. n. 3.*

Observa tamen, quod interdicta Civitate censentur in- 30
terdictæ omnes Ecclesiæ ejusdem Civitatis, est interdictum
generale, *Bonacin. d. disp. 5. pun. 1. n. 10. & 24.* ubi subiicit,
quod per interdictum speciale non potest Episcopus in- 31
terdicere Ecclesias exemptas; & ideò si interdicat singu-
las Ecclesias alicujus Civitatis, non censetur Ecclesias ex-
emptas interdicere: secus si interdixerit aliquam Civita-
tem per interdictum locale generale, quia tunc censetur
etiam interdixisse Religionum Ecclesias, *ex Conc. Triden-
tino sess. 25. de Regul. cap. 12.*

Observa 2. quod si detur casus, ut unus habeat 32
duo domicilia, unum in eo loco, seu Civitate, in
qua populus est interdictus, aliud in alio loco, in
quo populus non est interdictus, tunc quandiù habi-
tat in eo loco, ubi populus non est interdictus, non
subjaceret interdicto: consentaneum enim est, ut frua-
tur libertate ejus loci, in quo actu habitat, cum ver-
semur in materia odiosa; secus esset, si habitaret in
domicilio ejus loci, in quo populus est interdictus,
*ut sensit Bonacin. de Cens. disput. quinta, punct. 1. n.
19. & sequent.* ubi etiam dicit, quod Civis commu- 33
nitatis interdictæ, si aliò transferat domicilium, definit
esse interdictus, eo quod designat esse pars illius com-
munitatis, dummodò non dederit causam culpabilem
interdicto.

Observa 3. quod Civis communitatis, sive popu- 34
li interdicti subiicitur interdicto, etiamsi eo tempo-
re, quo illud fertur à Judice, ab eo loco abesset;
ratio est, quia etiam absens dicitur, & est pars com-
munitatis interdictæ, *ut dict. Bonacin. loco citat. num.
19. ubi alios refert.*

Observa 4. quod interdicta Civitate, intelliguntur 35
interdicta etiam suburbia, & alia loca vicina, etiam,
non subdita Judici interdicenti, quorum respectu o-
riretur occasio parvipendendi interdictum, si in il-
li locis Divina celebrarentur, *ita Suarez disputation.
32. section. 2. numer. 23. Coninch. disputation. 17. dub.
1. numero 18. Avila par. 5. disput. 1. dub. 3. Alter.
disputation. prim. capit. quarto, dub. quarto, & alii,
quos refert, & sequitur Bonacin. dict. disputation. 5.
punct. 1. numer. 23.* ubi dicit, quod suburbia, vel a-
lia loca vicina, si non sint subdita Episcopo interdi-
centi, non censentur interdicta ab Episcopo, sed à ju-
re communi.

Observa 5. quod Episcopus, qui aliquem locum 36
interdixit, tenetur abstinere ab officiis persolvendis in
eo loco: quemadmodum si aliquem excommunicavit,
non potest cum eo communicare: ratio est, quia hi 37
sunt effectus introducti à jure communi, in quibus
non potest inferior dispensare, *ita Alter. disputatio. 1.
cap. 5. dub. 8. & disput. 10. cap. 6. ad fin. & alii apud Bo-
nacin. loco cit. num.* 28.

Observa 6. quod si interdictum feratur sub nomi- 38
ne personarum Ecclesiasticarum, tunc etiam Religio-
si tam professi, quàm novitii comprehenduntur; im-
mò etiam moniales, quæ vocantur etiam personæ Ec-
clesiasticæ, utpotè Divino servitio mancipatæ, *Præ-
pos. in 3. part. quæstione quarta, de interd. dub. 2.
numer. 11. Portell. in dub. reg. ver. interd. numero
quinto, quos refert Dian. resol. mor. par. 5. tract. 10.
resol.* 80. subdens, quod interdictis Religiosis, non 39
censentur interdicti novitii, quia novitius in odiosis
non venit nomine Religiosi.

S V M M A R I V M.

40 *Enumerantur pœnæ à jure impositæ contra violanter interdictum, & n. seq.*

41 *Quando Clericus ob violationem interdicti in irregularitatem incidat, & quando non.*

42 *Quan-*

42 *Quando Clerici non servantes interdictum, excusentur à prædictis pœnis.*

43 *Interdictum speciale loci violatur celebrando in loco interdicto etiam januis clausis, secus in interdicto locali generali.*

44 *Quando in loco interdicto celebrari possint Divina officia.*

45 *An Episcopus celebrans in loco à se interdicto incidat in irregularitatem.*

46 *An violans cessationem à Divinis, in irregularitatem incurrat.*

Tempore cessationis à Divinis non licet celebrare officia, sicut licet tempore interdicti generalis, juxta moderationem cap. alma mater, ibid.

47 *Quam pœnam incurrant ingredientes sine licentia in monasteria monialium, vel Regularium virorum.*

Quæstio V.

Quam pœnam incurrant violantes interdictum.

40 RESP. quod laici violantes interdictum, peccant mortaliter, sive interdictum sit personale, sive locale generale, vel speciale: quia faciunt contra prohibitionem Ecclesiæ in materia gravi: nisi fortè excusentur ratione parvitatis materiæ, vel ignorantiæ, aut urgentis necessitatis, *Innoc. in c. tanta, de excess. Præl. Suar. disp. 34. sect. 5. num. 4. Coninch. disp. 17. dub. 3. n. 4. & 67. Nav. in man. c. 27. n. 187. Sylv. in ver. interdictum 6. q. 7. & alii apud Bonac. de Cens. disp. 5. pun. 7. n. 1. quicquid in contrarium sentiant alii apud Dian. res. mor. p. 5. tract. 10. resol. 68.* item possunt alii pœnis arbitrio Judicis Ecclesiastici puniri, *cap. auctoritate, de Privil. in 6.*

41 Domini verò temporales sive laici, sive Ecclesiastici cogentes aliquem ad celebranda Divina officia in loco interdicto, aut voce Præconis, vel campanarum sonitu, aut ad clangorem tubicinis, vel buccinæ convocantes populum ad audienda Divina officia in tali loco, vel prohibentes, nè interdicti exeant, postquam fuerint à celebrantibus admoniti, excommunicationem Papæ reservatam incurrunt: eademque excommunicatione ligantur ipsi interdicti, qui recusant exire post admonitionem, *ut in clem. 2. de Sent. excom. Navar. loco cit. n. 104.* ubi observat, quod ad incurrendam præfatam excommunicationem convocatio populi debet fieri aliquo modo è prædictis, non autem clam per nuncios, & quòd interdicti fiot nominatim admoniti, *Laym. in Theol. mor. lib. 1. tract. 5. p. 4. c. 3. n. 3.*

42 Clerici verò tam sæculares, quàm regulares violantes interdictum locale, vel personale per exercitium alicujus ordinis sacri, vel celebrantes in Ecclesia denunciata interdicta, ultra peccatum mortale, efficiuntur irregulares, *cap. is, cui, de Sent. excom. in 6. latè Layman. loco cit. d. cap. 3. n. 1. Bonacin. d. pun. 7. n. 13. & 17.*

43 Prætereà violantes interdictum locale, suspensi sunt ab officio, consequenter à jurisdictione, *cap. tanta, de excess. Prælat. per quem textum ita tenent communiter DD.* quæ quidem suspensio videtur potius ferenda, quàm lata ipso jure, *ut observant Bonac. d. disp. 5. pun. 7. n. 4.*

44 Item violantes interdictum locale saltem generale, interdicuntur ab ingressu Ecclesiæ, & possunt etiam privari beneficiis, aliisque pœnis affici arbitrio Judicis, *cap. auctoritate, & cap. Episcoporum, de Privil. in 6. Cajet. in ver. interdicti violatio, Suar. disp. 34. sect. 4. num. 6. & disp. 27. sect. 1. num. 5. & alii, quos refert, & sequitur idem Bonacin. loco proximè cit.*

45 Privantur etiam privilegio, quo alioquin gauderent, ut in loco sacro sepeliri possint, *cap. quod in te, de Pœnis. & remiss. Laym. ubi suprà d. cap. 3. n. 3.*

46 Item Prælatus Ecclesiasticus, si sit excommunicatus, & audiat Divina auctorizando, puta si auctoritate sua faciat coram se celebrari, irregularitatem incurrit: qui enim per alium facit, per se ipsum facere videtur, *Abb. in cap. illud, n. 8. de Cler. excom. Sylv. in ver. irregularitas, qu. 13. Alter. disp. 9. cap. 2. dub. 2. Avila p. 7. disp. 9. sect. 2. dub. 6. Bonac. de Cens. disp. 2. q. 2 pun. 3. n. 7.* obi observat, quòd ad incurrendam prædictam irregularitatem requiritur, ut ille, qui præcipit, sit Sacerdos, quia jura loquuntur de Sacerdote excommunicato curante coram se celebrari, *& d. disp. 5. pun. 7. n. 10.* ubi subiicit, quod laicus excommunicatus, vel interdictus præcipiens Sacerdoti, ut coram se celebret, non incurreret irregularitatem, quia id non est in jure expressum, *Innoc. in cap. tanta, n. 2. de excess. Prælat.*

47 Prætereà Regulares non servantes cessationem à Divinis, vel interdictum locale generale, quando servatur ab Ecclesia cathedrali, seu matrice oppidi, seu parochiali, ipso facto excommunicationem incurrunt, *clem. 1. de sent. excom. Bonac. de Cens. d. disp. 5. pun. 7. n. 4. Nav. d. c. 27. n. 146. & 187.* quod intellige, quando interdictum est validum; secus si esset in se nullum, & nullitas esset sufficienter publicata, *ut d. Nav. loco cit.*

48 Item Religiosi ad nullum ordinem ordinati, sunt inelegibiles tam activè, quàm passivè, & possunt in arctius Monasterium recludi, *Sylv. in ver. interdictum, 6. nu. 3. vers. Religiosus etiam, &c.* ubi idem dicit de monialibus.

49 Prætereà tam laici, quàm clerici, & Regulares, qui in casibus non permissis tempore interdicti defunctorum corpora, vel excommunicatos publicè, aut nominatim interdictos, scienter sepelire præsumont, incurrunt ipso facto in excommunicationem Ordinario reservatam, *ut in clem. 1. de sepult. de quo vide, quæ suprà diximus in cap. de sepult.*

50 Item, qui præbet occasionem interdicti alicujus loci, tenetur ad damna, quæ passa sunt loca pia in Eleemosinis, & oblationibus, *ut d. glos. in cap. 2. ver. occasionem, de offic. Ordin. in 6.*

51 Observa tamen, quod interdictum à Clericis tripliciter violari potest; primò dum clericus vinculo interdicti ligatus, functionem sacri ordinis exercet, conferendo v. g. Sacramenta, &c. secundò dum ipse non est interdictus, sed Sacramenta confert in loco interdicto: & in his casibus incurrit irregularitatem, ut suprà: tertiò dum nec ipse, nec locus est interdictus, sed Sacramenta confert interdicto: quo casu non contrahitur irregularitas, *secundùm probabilem sententiam, quam post Suar. di p. 32. nu. 8. Alter. disp. 9. cap. 1. & disp. 2. sub fin. & alios sequitur Bonac. disp. 5. pun. 7. n. 4. versus fin.*

52 Observa 2. quòd Clerici excusantur à peccato, & aliis pœnis non servando interdictum ob gravem metum, ut si Princeps tempore interdicti præcipiat Sacerdoti, ut celebret sub pœna carceris, verberum, aut amissionis bonorum, quia Ecclesia non obligat cum gravi incommodo; nisi cum præcepto Ecclesiæ concurrat etiam præceptum Divinum, aut naturale: tunc enim non excusantur, ut si celebrando periculum adsit scandali, vel si Princeps metum incutiat in contemptum potestatis Ecclesiasticæ, aut fidei, vel Religionis: quo casu vita potius profundenda est, *ut rectè docet Bonacin. d. disp. 5. pun. 7. nu 3* ubi etiam observat, quod præsumeretur, metum incuti in contemptum potestatis Ecclesiasticæ, si is, qui metum incutit ad celebrandum post prohibitionem Ecclesiæ, nihil anteà curabat de celebratione, nisi aliud ex aliis circumstantiis colligatur.

53 Observa 3. quod interdictum speciale loci violatur celebrando in loco interdicto, etiam januis clausis, & absque sono campanæ; interdictum verò locale generale non violatur celebrando januis clausis, *ut rectè advertit Bonacin. d. disp. 5 pun. 7. n. 9. in fin.*

54 Observa 4. quod in loco interdicto possunt celebrari Divina officia, vel de licentia juris, vel de licentia hominis, *Innoc. in cap. ut privilegia, n. 1. de Privil.* verum, antequam Episcopus concedat hujusmodi licentiam, auferre debet interdictum, *Bonacin. d. disp. 6. pun. 7. nu. 7.* ubi dicit, 55 quod Episcopus celebrans in loco à se interdicto, incurreret in irregularitatem, nisi auferat interdictum, antequam celebret, quia Episcopus non potest auferre effectus interdicti à jure communi inductos.

56 Observa 5. quod violans cessationem à Divinis, non incurrit irregularitatem, quia cessatio à Divinis non est censura, sed simplex prohibitio, quà ministri Ecclesiæ prohibentur persolvere Divina officia, ministrare Sacramenta, & sepelire laicos in loco sacro, *Navar. d. cap 27. num. 188. latè Bonacin. de cens. disp. 6. pun. 1.* etiam observat, quod tempore cessationis non licet celebrare officia, sicut licet tempore interdicti generalis, *juxta moderationem cap. alma mater de sent. excom. in 6.*

57 Observa 6. quòd mulieres violantes clausuram monasteriorum monialium, vel virorum regularium, seu in illa ingredientes sine licentia, incurrunt in excommuni-

cationem Papæ reservatam, sive id faciant ex prætextu privilegiorum, sive propria auctoritate, *latè Quarant. in ver. monasteria, & conventus Regular. viror. & in ver. monasteria monialium*, *& ita declaravit Sac. Congreg. teste Nicolio in sui floscul. sive notabil. in ver. clausura, nu. 40. & in ver. moniales, nu.* 37. idem dicendum de vitis sine licentia ingredientibus in monasteria monialium, *ex constit. 28. Greg. XIII. incip. Ubi gratiæ, &c. vide Cherubin. ibid. schol. 1* ubi dicit, quod ita servatur in sacra Pœnitentiaria, *Nicol. loco citat. in ver. clausura*, *num.* 40. ubi dicit, quod in eamdem censuram incidunt, qui licentiam habent intrandi pro uno servitio, si postea intrant pro alio, & ita Sac. Congregationem pluties declarasse, testatur *Quaran. in dict. ver. monasteria monialium*, *vers. Amplia dictam constitutionem*, *&c.* ubi subiicit, quod violantes clausuram monialium ad malum finem non possunt absolvi à Confessariis habentibus facultatem absolvendi à casibus Sedi Apostolicæ reservatis.

S U M M A R I U M.

1 *In beneficiis non attenditur locus, ubi sita sunt, sed locus, cui subjecta sunt.*
2 *Beneficium exemptum non dicitur esse in loco, ubi beneficium est situm.*
3 *Capella existens Florentiæ, subjecta Episcopo Fesulano, non dicitur esse Florentiæ, nec est diœcesis Florentinæ.*
4 *In quo loco clericus conveniri possit.*
5 *Testes non probant valorem beneficii, nisi sciant onera beneficii, & morati fuerint in loco, ubi est beneficium.*
6 *Quænam onera deducantur ex fructibus beneficii, & n. seq. usque ad n. 11.*
11 *Enumerantur onera, quæ non deducuntur, & nu. 12.*

C A P. XI.

De Beneficiis Ecclesiasticis.

QUæritur 1. In quo loco censeatur esse beneficium?
1 Resp. quod non attenditur locus, ubi situm est beneficium, sed locus, cui subjectum est beneficium; unde
2 beneficium exemptum non dicitur esse in loco, in quo beneficium est situm, & ita servatur in Curia, *ut testatur Mohed. dec. 3. alias 92. nu. 2. de Præb.* ubi dicit, quod Ca-
3 pella existens Florentiæ, subjecta Episcopo Fesulano, non dicitur esse Florentiæ, nec est diœcesis Florentinæ; item beneficia existentia in legatione Avenionen. quorum collatio pertinet ad Abbates monasteriorum existentium in Francia, comprehenduntur sub concordatis Franciæ, quicquid in contrarium asserat *Rom. cons. 361. nu. 5. vers. præterea, &c. Tiraq. de retract. lignag. §. 36. gl. 3. n. 27.*
4 Quæritur 2. an clericus ratione beneficii conveniri possit in quolibet loco, ubi beneficium possidet? Resp. affirmativè, *Carleval. de Jud. lib. 1. tit. 1. disp. 2. quæst. 3. nu. 143. & seq.*
5 Quæritur 3. quando testes probent valorem beneficii? Resp. quod inter cætera requisita ad effectum, ut testes probent valorem beneficii, requiritur, ut sciant onera ejusdem beneficii; fructus enim intelliguntur deductis oneribus, & expensis, *l. fructus, ubi DD. ff. solut. matrim.* secundò requiritur, quod morati fuerint in loco, ubi est beneficium, aliàs non probant, *Card. Seraph. dec. 102. n. 5. & dec. 1317. n. 1. & dec. 1393. n. 1.*
6 Circa onera notandum est, quod alia deducuntur ex fructibus beneficii, alia non deducuntur: onera quæ deducuntur ex fructibus, sunt impensæ necessariæ pro recollectione fructuum, *Rot. dec. 444. n. 5. p. 2. Recent. quam refert Beltramin. ad Greg. dec. 273. n. 11.*
7 Deducitur etiam salarium Magistri Capellæ, Concionatoris, Clericorum Ecclesiæ inservientium, & id, quod solvitur R. Cameræ pro contributione triremium, *Rot. decis. 611. per tot. p. 3. Recent. & coram Penia dec. 136. n. 7.* ubi, quod subduci debet etiam salarium Capellani, vel coadjutoris: quod intellige, quando Rector solus, totius anni spatio inspecto, sine alio Sacerdote coadjutore non posset supplere, *Beltramin. ad Greg. dec. 247. nu. 12.* subdens, quod ad istum effectum probari debet, quod ob defectum ministrorum, & multitudinem incolarum infantes sine baptismo, & homines sine sacramentis obierint; nec sufficeret probare, quod tempore quadragesimali, & paschatis non sufficiat unus Rector pro audiendis confessionibus, & ministrandis aliis sacramentis, quia tunc pro illo tempore tantùm potest Rector vocare in auxilium alios Sacerdotes, & non est necesse toto anni tempore hujusmodi coadjutorem retinere, *Rot. in Vali soletana servitii 11. Januarii 1619. coram Andrea.*

Item deduci debent onera expensarum pro cultu Divi- 8
no, pro cera, hostiis, vino, oleo pro luminaribus, & musica in festivitate Sancti Titularis Ecclesiæ juxta quantitatem ab Ordinario declarandam, *Card. Cavaler. dec. 462. n. 3. Gig. de pension. q. 96. n. 2. & 3.* ubi, quod deducitur etiam cathedraticum, & expensa facta in Visitatione Ecclesiæ, *Rota in Novarien. pensionis 9. Novembris 1624. coram Pirovano, & in Feretrana pensionis 4. Decembris 1623. coram Ubaldo seniori*, ubi habita fuit ratio etiam candelarum in Festo Purificationis B. Mariæ, manutentionis Sacristiæ, & organi, *prout refert Ferentill. ad Buratt. dec. 418.*

Subducenda sunt etiam cambia, quæ pro transmissio- 9
ne pecuniarum à loco beneficii ad locum, ubi pensio solvenda est, titularis solvit, *Rota in Monopolitana pensionis 3. Aprilis 1598. coram Orano, quam refert Beltramin. ad Greg. dec. 245. n. 12.*

Item subduci debet subsidium, quod solvitur Regi Ca- 10
tholico: hoc enim perpetuum censetur, quia licèt solùm sit ad quinquennium concessum, tamen finito quinquennio solent Pontifices iterum illud concedere, *Garz. de benef. p. 5. cap. 3. num. 164. & seq. vide Beltram. ad Greg. d. dec. 245. num. 12. per tot.*

Onera verò, quæ non deducuntur, sunt ea, quæ tem- 11
poralia sunt, non perpetua; unde non est detrahenda pensio de beneficii valore, quia pensio est onus temporale, *Gonz. ad reg. 8. Cancell. gl. 5. §. 5. n. 21. Paris. de Resignant. li. 10. q. 2. n. 47.* ubi, quod valorem exprimens deducta pensione, non excusatur à mala expressione.

Item nec deduci debent onera, quæ expleri possunt per 12
Rectorem beneficii, *Burat. dec. 418. latè Beltram. ad Greg. d. dec. 245. n. 12.* ubi etiam dicit, quod nec est detrahendum salarium factoris, quando prædia possunt locari colonis partiariis, *Card. Cavaler. decis. 462. n. 2.*

S U M M A R I U M.

1 *Præsentatio, & institutio potest fieri extra diœcesim, si ibi reperiatur Episcopus, vel ejus Vicarius habens ad id speciale mandatum.*
2 *Actus voluntariæ jurisdictionis possunt fieri extra territorium, contradictore non apparente.*
3 *Episcopus extra diœcesim potest beneficia conferre, sicut & Legatus de latere, & quilibet alius ordinarius, & num. 4.*
5 *An Parochus extra territorium Episcopi possit suos subditos absolvere à peccatis.*
6 *Juspatronatus transit cum venditione loci, seu Castri, in quo est juspatronatus: limitatur num. 10. & seq.*
7 *Vendita hæreditate in emptorem transit cum ea universitate juspatronatus.*
8 *Juspatronatus transit in usufructuarium omnium bonorum.*
9 *Juspatronatus transit in Maritum cum universitate data in dotem, vel cum Castro, Villa, feudo, & similibus.*
10 *An, & quando juspatronatus transeat in conductorem Castri, seu Villæ.*
11 *Quando juspatronatus præsumatur erectum à Barone uti tali, vel uti persona privata.*
12 *In fideicommissarium non transit juspatronatus restituta hæreditate jure fideicommissi universalis, sed remanet apud ipsum hæredem gravatum.*
13 *Restituta hæreditate jura sepulchrorum apud hæredem remanent.*
14 *Jus præsentandi annexum Universitati bonorum, vel Castro, non transit in creditorem, qui jure pignoris Universitatem bonorum, vel Castrum possidet.*

15 *Quan-*

15 *Quando ad creditorem spectet fructus, & exercitium jurisdictionis.*
Pertinentiarum nomine venit etiam jurisdictio, ibidem.
16 *In translatione jurispatronatus requiritur consensus Episcopi, limitatur n.17.& seq.*
17 *Donatio jurispatronatus valet sine consensu Episcopi, quando juspatronatus à laico donatur Ecclesiæ.*
18 *Ecclesia non potest juspatronatus donare alteri Ecclesiæ, nisi de consensu Papæ.*
19 *Non requiritur consensus Episcopi, quando juspatronatus ceditur, seu donatur compatrono.*
20 *Requiritur Episcopi consensus in donatione juspatronatus facta à Patre ad favorem filii.*
21 *Non est necessarius consensus Episcopi, quando juspatronatus per successionem in hæredem transfertur.*
22 *Requiritur Episcopi consensus, quando juspatronatus titulo legati relinquitur laico, secus si relinqueretur Ecclesiæ.*
23 *Vendita Universitate bonorum, vel Castro, cui annexum est juspatronatus, non requiritur Episcopi consensus, dummodò juspatronatus non exprimatur.*
24 *Quando contractus censeatur simoniacus, si in venditione hæreditatis juspatronatus exprimeretur.*
25 *In cessione jurispatronatus nondum formati non requiritur Episcopi consensus.*
26 *Cessio jurispatronatus facta sine consensu Episcopi valida est in præjudicium ipsius cedentis.*
27 *Jurispatronatus usurpatio non præsumitur in Ecclesia habente jurisdictionem in loco.*
28 *In Ecclesia conventuali non acquiritur juspatronatus, nisi ex privilegio Apostolico: declaratur, & limitatur n. 30.& 33.*
29 *Non valet consuetudo, ut laicus intersit cum Clericis in electione Prælati.*
30 *De consensu Episcopi potest erigi juspatronatus in aliquo Altare, seu Capella Ecclesiæ conventualis, seu regularis, quo casu non requiritur privilegium Papæ, sed sufficit consensus Prælati, seu Prioris, & Capituli.*
31 *Legata relicta incapacibus ex instituto, & observantia regulæ hodie spectant ad fabricam S.Petri de Urbe.*
32 *Contradictio Patroni non obstat, si absque causa suum assensum electo præstare recusat.*
33 *Quæ Ecclesia dicatur conventualis.*
34 *Datur appellatio ab institutione præsentati vertente lite inter plures patronos, etiam quoad effectum suspensivum: declaratur, & limitatur n. 35.& 38.*
35 *Institutio extrajudicialis non admittit appellationem suspensivam.*
Quid si lis in judicium deducatur, antequam capiatur possessio, ibid.
36 *Si resignatio fiat ante motam litem, potest resignatarius possessionem lite pendente capere absque metu attentatorum.*
37 *Actus gestus post litem motam non est attentatus, quando est consecutivus, & accessorius ad titulum, qui præcedit litem.*
38 *Quãdo possessio capta à Præsentato nõ dicatur attẽtata.*
39 *In attentatis magis ponderatur contemptus Judicis, qui sententiam tulit, quàm jus agentis.*
40 *Attentati vitium cessat, quando aliquid geritur de mandato judicis, peracto judicio, & alia lite non pendente.*
41 *Judex à quo, si appellationem admisit, non potest ultra procedere.*
42 *Attentata non possunt revocari ad instantiam ejus, de cujus non jure constat: limitatur n. 43.*
43 *Judex propter contemptum sui juris, sive legis ex puro, & mero officio suo attentata potest revocare in pœnam attentantis, etiamsi constaret de non jure petentis.*
44 *Attentata reijciuntur stante bono jure attentantis, & quando dicatur constare de bono jure.*
45 *Item attentata reiiciuntur, quando sunt turbida, & in aliis casibus hic enumeratis.*
46 *Appellatione deserta attentata non revocantur: declaratur, & limitatur n.47.*
47 *Attentata perpetrata intra decem dies datos ad appellandum, revocantur etiam lite deserta, non quidem per modum attentatorum, sed per viam nullitatis.*
48 *Deserta appellatione cessat privilegiũ agẽdi summariè absq; litis contestatione ad revocationem attentatorum, durat tamẽ remediũ agẽdi principaliter via ordinaria.*
49 *Datur appellatio à sententia lata super revocationem attentatorum.*
50 *Datur etiam appellatio, si Judex attentata revocare recusaverit, vel si pronunciaverit, attentata non esse revocanda.*
51 *Si contentio sit inter plures præsentatos, præfertur is, qui præsentatus est ab existente in quasi possessione præsentandi: limitatur n. 53.*
52 *An talis præsentatus removeri debeat, si evincatur juspatronatus.*
53 *Præsentatus ab existente, in quasi possessione præsentandi, præferri non debet, quando vel ex re judicata, vel ex confessione, vel ex instrumento fundationis in continenti apparet de proprietate.*
54 *Episcopus non potest instituere, quando ante præsentationem fuit mota lis contra existentem, in quasi possessione præsentandi.*
55 *Ex actu facto, seu admisso sine præjudicio juris alterius non acquiritur, quasi possessio præsentandi.*
56 *Juspatronatus à laico Confraternitati relictum censetur Ecclesiasticum; secus si relinquatur illius custodibus, seu prioribus.*
57 *Legatum relictum Custodibus, seu prioribus Confraternitatis, non censetur Ecclesiæ relictum.*
58 *Si juspatronatus relictum sit descendentibus, potest ultimus descendens extraneo illud relinquere.*
59 *Si fideicommissum ad certas, personas, vel certos gradus coarctatum sit, ultimus illius gradus potest liberè res fideicommisso suppositas alienare.*

C A P. XII.

De Jurepatronatu.

QUæritur 1. an præsentatio, & institutio possit fieri 1
extra territorium, & Diœcesim Episcopi, vel alterius
habentis jus instituendi? Resp. affirmativè, si extra terri-
torium reperiatur proprius Episcopus, vel ejus Vicarius
habens ad id speciale mandatum: quia isti sunt actus vo-
luntariæ jurisdictionis, & ideò possit etiam extra Diœce- 2
sim fieri; contradictore non apparente, *l.2. ubi DD ff. de
offic. Procon. gloss in cap. novit. in ver. terminos, ubi Abb. &
alii de offic. l. & in cap. statutum, in ver. per se ipsos de Præb.
in 6. Gom. in reg. de non judican. &c. quæst. 3. Covar. libro 3.
var. resol. cap. 20. num. 8.* ubi dicit, quod Episcopus extra 3
suam diœcesim potest beneficia conferre, *Gonz. ad reg. 8.
Cancell. gl. 62. num. 2. & seq. Boer. dec. 30. latè Sbrozz. de of-
fic. Vicar. lib. 2. quæst. 102. Rot. de offic. Archidiac. decis. 5. in
antiquior.* idemque dicendum est in Legato de latere, & 4
quolibet alio Ordinario: isti enim extra suam provinciam,
seu territorium beneficia similiter conferre possunt, *ut d.
glos. in d. cap. novit, Boer. decis. 30. num. 8 Gonz. ubi supra
num. 4.*

Addit *Host. in sum. tit. de Pœnit. & remiss. §. cui confiten-* 5
*dum, vers. & nunquid extra territorium, &c. Vivian. de
jurepatr. p. 2. lib. 8. cap. 1. n. 1. & seq. Gonz. loco cit. d. glos. 62.
num. 9.* quod Parochus extra suam parochiam, vel etiam
extra territorium, vel diœcesim Episcopi potest suos sub-
ditos, seu parochianos sacramentaliter absolvere à pecca-
tis, sed contrarium saltem quoad Regulares decernitur
*in constit. Clementis X. incip. Superna magni Patrisfam.
quam supra retulimus cap. 3. q. 23. n. 264.*

Quæritur 2. an juspatronatus transeat cum venditione 6
loci, seu castri, in quo juspatronatus existit? Resp. affirma-
tivè, *cap. ex litteris, ubi gl. & DD. de jurepatr. Bald. in l. e-
dicto, n. 48. vers. idem si vendo, &c. C. de edict. Div. Adrian.
toll. Covar. var. lib. 2. c. 18. n. 8.* ubi dicit, quod vendita here- 7
ditate in ipsum emptorem transit cum ea universitate jus-
patronatus, *Mantic. dec. 140.* ubi quod juspatronatus tran-
sit in usufructuarium omnium bonorum, *latè Vivian. de* 8
jurepatr. lib. 4. c. 1. n. 1. & seq ubi, quod juspatronatus tran-
sit in Maritum, cum universitate data in dotem, vel cum 9
castro, villa, feudo, & similibus, quæ sub se verè universita-
tem continent, *Garz. de Benef. p. 5. c. 9. n. 147. & seq.*

An verò juspatronatus transeat in conductorem Ca- 10
stri, seu Villæ? Resp. negativè, nisi in conductorem ex
conventione utile dominium transiret, *dict. cap. ex litte-
ris, de Jurepatr.*

11 Limita 1. ut prædicta conclusio procedat, quando con-
stat, quod juspatronatus est de pertinentiis Castri, ut quia
fuerit erectum à Barone uti tali; secus si sumus in dubio:
quo casu juspatronatus præsumitur erectum à Barone uti
persona privata, ideòque vendito Castro juspatronatus
non transit cum Castro, Adr. de Isern. in cap. 1. de controv.
int. mascul. & fœm. quem refert, & sequitur Genuens. in tra-
ctat. de Eccl. q. 350. subdens, quod præsumeretur erectum
à Barone uti tali, si Capella fuerit erecta, seu constructa
intra palatium ipsius Baronis.

12 Limita 2. in fideicommissario: nam in eum non transit
juspatronatus restituta hæreditate jure fideicommissi uni-
versalis, sed remanet apud ipsum hæredem gravatum, l.
quia perindè, ff. Ad Trebell. ubi, restituta hæreditate ju-
13 ra sepulchrorum apud hæredem remanent, Covar. var.
resol. d. lib. 2. cap. 18. n. 8. & ita pluries decisum fuisse in Sa-
cro Rotæ Romanæ Auditorio refert Vivian. d. lib. 4. cap. 5. n.
28. quod à testantis voluntate jura præsumpta deducuntur,
quia cum apud primum hæredem maneat directum, & ho-
norificum hæredis nomen, quo ipsum testator decoravit,
ideò jura ad honorem potius, quam ad pecuniarium com-
modum pertinentia, & quæ nomen verum hæredis præ-
mittunt, non sunt fideicommissario tradenda, ut inquit
Covar. loco cit.

14 Limita 3 in creditore: nam si ei datum fuerit pignus
Universitatis bonorum, in qua existat juspatronatus, non
tamen in ipsum transit juspatronatus, glos. & DD. in cap.
cum Bertoldus, de re jud. quia creditor percipit fructus
nomine debitoris, eosque soluto debito tenetur restitue-
re, vel in sortem imputare, seu cum credito compensa-
re, cap. 1. & 2. de Usur. l. 1. & 2. C. de Pignor. act. fructus
autem, qui consistit in præsentatione, nec debitori po-
test restitui, neque cum debito compensari, ut post gloss.
& Abb. in dict. cap. cum Bertoldus, observat Mantic. dec.
140. num. 12. Garz. de Benef. par. 5. cap. 5. numer. 10. & seq.
Neguš de Pignor. 2. mem. 2. part. princip. num. 60. & quod
jus præsentandi annexum Castro non transeat in credi-
torem, qui jure pignoris castrum possidet, dixit Rota in
Legionen. parochialis de Villalob. 19. Januarii 1586. coram
Litta.

15 Observa tamen, quod si creditor immissus fuerit in
possessionem Castri, & pertinentiarum illius, ad eum-
dem creditorem spectaret fructus, & exercitium jurisdi-
ctionis; & ideò poterit deputare non tantùm colonos pro
colendis agris, sed etiam officiales pro administranda ju-
risdictione, Bart. in l. fin. n. 2. ff. solut. matr. Rot. in Tiburtina
Castri Sambuci 5. Maii 1581. coram Clemente VIII. & in
Romana Salviani 61. Maii 1631. coram Durano, in impress.
dec. 298. n. 5. & 6. ubi, quod pertinentiarum appellatione
venit etiam jurisdictio: quicquid sit, quando creditor fuit
immissus simpliciter in possessionem Castri, aut rerum il-
lius, de quo vide Paris cons. 20. num. 50. & seq. lib. 1. Covar.
pract. q. cap. 1. n. 10. Boer. dec. 50. per tot.

16 Quæritur 3. an requiratur consensus Episcopi in trans-
latione jurispatronatus? Resp. quod regulariter requiri-
tur, cap. illud, cap præterea 2. de jurepatron. latè Vivian.
eod tit. par. 1. lib. 4. cap. 1. & seq. ubi observat, quod ideò
requiritur hujusmodi consensus, ut Ordinarius advertat,
an intervenerit labes simoniaca, ex trad. per Abb. in capit.
illud, num. 6 de Jurepatr. quem refert, & sequitur Barbos.
de offic. pot. Episc. par. 3. all. 71. num. 13. ut cognoscat Epis-
copus, an laici, in quos juspatronatus transfertur, sint
capaces, an contra eos militet suspicio fraudis, vel detri-
menti Ecclesiæ, Rot. in Pisana Capellaniæ 24. Novem-
bris 1586. coram Bubal. quam refert Vivian. ubi supra cap.
4. post num. 74.

17 Limita, quando juspatronatus à laico donatur Ec-
clesiæ, quia tunc valet donatio sine consensu Episco-
pi, cap. un. de Jurepatron. in 6. Abb. in cap. illud, numer. 4.
de Jurepatr. Gratian. discept. Forens. cap. 177. n. 3. Barbos. de
offic. & pot. Episc. par. 3. all. 71. num. 11. Vivian d. part. 1. lib.
4. cap. 1. num. 16.

18 Observa tamen, quod si ab Ecclesia juspatronatus do-
natur alteri Ecclesiæ, non valeret hujusmodi donatio, nisi
de consensu Papæ, extrav. Ambitiosæ, de Reb. Eccl. non
alien. cap. sine exceptione 12. q. 2. Rota in Bracaren. Juris pa-
tr. 7. Maii 1599. coram Card. Seraphino, in impress. decisio.
1312 Vivian. d. lib. 4. cap. 1. n. 33.

19 Limita 2. quando juspatronatus ceditur, seu donatur
compatrono, quia neque in tali casu requiritur consensus
Episcopi, Abb in cap. ex insinuatione, n. 4. de Jurepatr. ubi
advertit, quod hæc non est propriè donatio, sed potius
proprii juris relaxatio, cum quilibet Patronus habeat jus
in solidum, latè Barbos. d. all. 71. n. 28 & seq. Vivian d. libr.
4. cap. 1. n. 31. subdens, quod requiritur Episcopi consensus. 20
in donatione jurispatronatus facta à Patre ad favorem filii,
quia filius vivente Patre nullum jus habet in jurepatrona-
tus Patri competente.

Limita 3. quando juspatronatus per successionem in hæ- 21
redem transfertur, quia neque tunc requiritur consensus
Ordinarii, sive hæres sit suus, sive extraneus, sive succe-
dat ab intestato, sive ex testamento, cap. ex litteris, & c.
cum sæculum, ubi Abb de Jurepatr. clem. plures, eod. tit. Bar-
bos. all. 71. n. 3 & seq. Vivian. d. l. 4. cap. 1. n. 14.

An verò requiratur consensus Episcopi, si titulo legati 22
juspatronatus alicui relinquatur? Respond. affirmativè,
si relinquatur laico, secus si relinqueretur Ecclesiæ, Abb.
in dict. cap. illud, num. 4. de Jurepatr. Vivian. dict. lib. 4. cap.
1. num. 18.

Limita 4. quando transfertur ex venditione Villæ, seu 23
Castri, cui annexum est juspatronatus, d cap. ex litteris,
& cap cum sæculum, Abb. in cap. illud, num. 4. eod. titul. de
Jurepatr ubi dicit, quod vendita Universitate, cui anne-
xum est juspatronatus, non requiritur Episcopi consen-
sus, dummodò juspatronatus non exprimatur: nam si
venditor diceret, vendo tibi talem Villam cum jurepa-
tronatus in ea existente, non valeret venditio respectu ju-
rispatronatus, Barbos. dict. all. 71. num. 3. & seq. Vivian. d.
lib. 4. cap. 1. num. 6. & seq. ubi dicit, quod contractus esset 24
simoniacus, si in venditione hæreditatis juspatronatus
principaliter, & conjunctivè per copulam exprimeretur:
secus si declarativè, & accessoriè, Rot. in Calaguritana
præeminentiarum 18. Decembris 1592. coram Giptio, &
in Pampilonen. jurispatronatus 9. Februarii 1588. coram
Card. Pamphilio.

Limita 5. in jurepatronatus nondum formato, puta si 25
ad instantiam fundatoris, vel eis hæredum nondum fuerit
erectum beneficium, nec reservatum juspatronatus: ratio
est, quia jura requirentia Episcopi consensum in transla-
tione jurispatronatus, loquuntur de jurepatronatus jam
formato, & in esse deducto, ut colligitur ex d. cap. illud,
& ex cap. præterea 2. de Jurepatr.

Notandum tamen est, quod licèt non possit quis sine 26
consensu Episcopi juspatronatus in alium transferre, cum
consensus Episcopi hujusmodi translationem operetur:
potest tamen in alium cedere jus suum consensu Episcopi,
quo casu talis cessio valida est in præjudicium ipsius ceden-
tis, Rot. dec. 17. alias 873. de Jurepatr. in antiq. Gratian. di-
scept. for. cap. 177. num. 15.

Quæritur 4. an juspatronatus usurpatio præsumatur in 27
Ecclesia habente jurisdictionem in loco? Resp. negativè,
Rota in Papien. Jurispatronatus 28. Junii 1630 coram Piro-
vano, & declaravit Sac. Congregatio in Sublacen. 12 Se-
ptembris 1621. in jurepatronatus Abbatis temporalem ju-
risdictionem habentis, in quo non requiruntur probatio-
nes tam exactæ, prout Concilium Tridentinum exigit in
ijs personis, in quibus præsumitur usurpatio; ratio est,
quia in Ecclesia Domina Castri cessat suspicio, quæ mili-
tat contra laicum habentem jurisdictionem in loco; nam
Prælatus jurispatronatus non acquireret sibi, aut hæredi-
bus, sed Ecclesiæ, Abb. in cap. ad audientiam, num. 12. de
Eccl. ædif. Felin. in cap. cum venerabilis, nu. 32. except. Rota
inter Recentior dec. 6. p. 1. & in Leodien. Parochialis 27. Ja-
nuarii, & 5. Maii 1627. coram Pirovano, prout refert Fe-
rentill. ad Buratt. dec. 832. n. 5.

Quæritur 5. an, & quando in Ecclesia conventuali acqui- 28
rere quis possit juspatronatus? Resp. quod in ea non ac-
quiritur Juspatronatus, nisi ex privilegio Apostolico; &
ideò non sufficeret probare dotationem, aut fundationem,
cum assensu Diœcesani, nisi constet etiam de privilegio,
cap. hinc est etiam, 16. q. 1. glos. in cap. nobis, ver. nisi aliter,
de Jurepatr. Mohedan dec. 10. num. 2. & 3. eod. tit. de Jure-
patr. Put. dec. 356. num. 2 & 3. lib. 2. in correct. Card. Seraph.
decis. 1305. num. 5. & decis. 1353. num. 5. & decis. 1395. num.
2 & 3. ubi ampliat, etiamsi esset conventualis habitu, non
actu. Unde is, qui dotavit, vel fundavit Monasterium, seu
Ecclesiam conventualem, licèt juspatronatus acquirat quo-
ad alia jura, non tamen potest Prælatum, seu Priorem in
ea præ-

ea præsentare absque Apostolico privilegio ; quinimmò nec
valeret consuetudo , ut laicus intersit cum Clericis in
29 electione Prælati, licèt electione jam facta assensus Pa-
troni postulari debeat, ut possit contra electum exci-
pere, si non esset idoneus, *d. cap. nobis, ubi Abb. & alii, de jurepatr. cap. sacrosancta, & cap. Massana, de elect.* quod quidem procedit, quando juspatronatus reser-
30 vandum esset in tota Ecclesia conventuali ; secus si de
consensu Episcopi in aliquo Altare, seu Capella Ecclesiæ
conventualis, seu regularis erectum fuerit beneficium ,
seu juspatronatus : hoc enim casu potest Patronus re-
ctorem præsentare in dicta Capella , nec ad id requi-
ritur privilegium Papæ, sed sufficit consensus Prælati,
seu Prioris, & Capituli, *Abb. in d. cap nobis, num. 1. Rota in Segobien. Capellaniæ 28. Febr. 1625. coram Ubaldo , prout refert Ferentill. ad Buratt. dec. 1. num. 17.* præsertim
quia hæc non dicitur alienatio, sed concessio ad usum,
ad quem res fuit fabricata, *Quaran. in ver. alienatio rer. Eccles. num. 29. vide quæ diximus in tract. de Regim. Eccles. lib. 1. cap. 12. num. 52 quibus adde Ang. cons. 224. quem refert Genuens. in tract. de Eccles. quæst. 439.* ubi dicit, quod li-
cèt res immobilis non possit legari Capuccinis, aut aliis
Religiosis incapacibus, *ad tex. in l. si metallum, ubi Bart.*
31 *ff. de his, quæ pro non script. hab.* legari tamen potest alta-
ri construendo in Ecclesia Religiosorum incapacium , quia
possunt in altare deservire Sacerdotes sæculares de Religio-
sorum assensu, de quibus videtur sensisse testator, *arg. l. si miles, ff. de milit. test.* licèt non desint Doctores, qui asserunt,
quod quando legatur res immobilis Ecclesiæ, vel religiosis
incapacibus , debetur in tali casu æstimatio , *ita Paul. de Castr. in l. apud Julianum, §. constat, ff. de leg. 1. Jo. Ant. Lana cons. 80. quos refert, & sequitur idem Genuens. loco cit. num. 5.* sed hodie legata hujusmodi, quando legatarii ex
instituto, & observantia regulæ sunt incapaces, ad fabri-
cam S. Petri de Urbe spectant , *vide Quaran. in ver. fabrica S. Petri, ver. si autem ipsi legatarii.*

32 Observa tamen, quod si Patronus absque causa suum as-
sensum electo præstare recusat, contradictio non obstaret,
ut d. Abb. in dict. cap. nobis, in fin. de jurepatr.

33 Observa 2. quod Ecclesia conventualis dicitur, quan-
do tres ad minus in collegio sunt, *l. Neratius, ff. de verb. signif.* quamvis in uno etiam jus Collegii conservetur, *l. sicut §. ult. quod cujusque univers. nom. gloss. in cap. 1. versic. duo, de elect.* ubi, quod duo faciunt congregationem, *& in dict. cap. nobis, vers. in conventuali.*

34 Quæritur 6. an detur appellatio ab institutione præsen-
tati vertente lite inter plures patronos ? Resp. affirmativè
etiam quoad effectum suspensivum : & ideo institutio, &
collatio , ac possessio capta pendente termino ad ap-
pellandum, vel post appellationem , est attentata, *Greg. dec. 91. Burat. dec. 72. & 625. Duran. dec. 280. num. 1. Rota apud Scacc. post tract. de appell. dec. 18. & in Recentior. decis. 268. par. 8.* ubi quod hoc procedit in institutione judi-
35 ciali, quæ emanavit in contradictorio judicio, & cum
causæ cognitione ; hæc enim habet absolutè vim diffi-
nitivæ, & gravat competitorem ; secus in institutione ex-
trajudiciali, quia hujusmodi institutio de sui natura non
comparente contradictore est mera interlocutoria, nec
sortitur naturam diffinitivæ, nisi inter institutum, & in-
stituentem, qui videlicet institutionem revocare non po-
test; unde talis institutio admittit appellationē suspensivam,
& per consequens executioni statim mandari potest abs-
que labe attentatorum, *Lancellott. de Attent. par. 2. cap. 4. num. 725. latè Beltramin. ad Greg. dec. 251. num. 14. Gonz. ad reg. 8. in tit. de nullis. num. 14. & seq. Vivian. de Jurepatr. lib. 11. cap. 9. num. 10. & seq. Rot. decis. 197. num. 1. & seq. par. 5. tom. 1. Recent. Merlin. dec. 691. num. 5.* idque locum ha-
bet, etiamsi lis in judicium deducatur, antequam capiatur
possessio : quia neque tunc talis possessio post motam li-
tem capta, esset attentata, quando extrajudicialiter pro-
cessum fuit ad institutionem ; nisi ultra litis pendentiam in-
tercesserit inhibitio, *Rota in Neapolitana Altaris privilegiati 23. Junii 1614. coram Coccino, quam refert Beltramin. ad Greg. d. dec. 251. num. 14. ubi ita intelligit aliam Rotæ decisionem v. Leodien. Abbatissatus 31. Maii 1606. coram Card. Sacrato, Paris. de Resignant. lib. 2. q. 3. num. 28. & seq.*
36 ubi addit, quod si resignatio fiat ante motam litem, po-
test Resignatarius possessionem lite pendente , capere
37 absque nota attentatorum, quia actus gestus post litem
motam non est attentatus, quando est consecutivus, &
accessorius ad titulum, qui præcedit litem, *vide Paris. cons. 172. n. 12. vol. 4. Beltran. ad Greg. d. dec. 251. nu. 14. vers. sed hoc patitur &c. Merlin. dec. 10. n. 6.*

Observa tamen, quod si talis esset fori, seu loci con- 38
suetudo , ut appellatio in tali casu operetur effectum
devolutivum tantùm, non autem suspensivum, ea esset
omninò servanda , cum concernat favorem Ecclesiæ ,
arg. cap. consultationibus, de Jurepatr. Vivian. d. lib. 11. c. 4. num. 93. Rot. dec. 1155. versus fin. par. 3. lib. 3. divers. Lancell. de Attent. d. par. 2. cap. 4. num. 720. & seq. ubi addit ,
quod nec diceretur attentata possessio præsentati à Patro-
no, qui esset in quasi possessione præsentandi, vel quando
inter præsentatos non fuisset lis contestata, vel quando
præsentatus, & institutus ab Ordinario, immitteretur in
possessionem ab eodem Ordinario, coram quo lis pende-
debat : secus si immitteretur in possessionem ab alio Judi-
ce, *ex deductis per Rot. in Tuden. Parochialis de Tabuchia 29. Novembris 1557. coram Grato, & in Calaguritana beneficii 25. Januarii 1554. coram Augustino, & in Asturicen. Parochialis S. Augustini 10. Decembris 1563. coram Sarmiento, quibus adde Theodos. Rub. in suis singular. part. 1. circa decis. Oradin. 584. lib. 1. num. 4. & seq.* ubi dicit, quod
in attentatis magis ponderatur contemptus Judicis, qui 39
sententiam tulit, quam jus agentis, *Merlin. dec. 691. nu. 6.*
ubi , quod attentati substantia potissimùm consistit in
læsione majestatis Judicis, *& dec. 687. num. 7.* ubi, quod
attentati vitium cessat, quando aliquid geritur de manda- 40
to Judicis, peracto judicio, & alia lite non pendente,
Grec. dec. 486. num. 4. & 7. Rot. dec. 2. alias 13. de restit. spol. in nov. Mantic. dec. 31. num. 3. Chartar. dec. Gen. 111. num. 6. 41
subdens, quod si Judex à quo appellationem admisit,
non potest ultra procedere , cùm per talem admissio-
nem à se abdicaverit omnem jurisdictionem , *Buratt. dec. 72. num. 5. Ridolfin. in Prax. judic. par. 2. cap. 15. num. 61. & 64.*

Observa 2. quod attentata non possunt revocari ad in- 42
stantiam ejus, de cujus non jure constat, præsertim si re-
vocatio hujusmodi attentatorum tendat ad restitutionem
possessionis adeptæ, lite pendente, nè per hoc detur vi-
tiosus ingressus jus non habenti, *Rot. dec. 2. ut lit. pend. in nov. & dec. 6. num. 9. par. 2. divers. Merlin. dec. 450. num. 19.*
ubi quod reo, & possessori sat est vincere per non jus acto- 43
ris ; requiritur tamen ad hunc effectum, quod clarè, &
notoriè constet de non jure petentis, quia tunc non esset
locus revocationi attentatorum : nisi fortè Judex propter
contemptum sui juris, sive legis ex puro, & mero officio
suo vellet illa revocare in pœnam attentantis, *Rot. dec. 2. alias 13. num. 1. de restit. spoliat. in nov. Greg. dec. 91. num. 8. & ibi Beltram. num. 12. Buratt. dec. 569. num. 5.* ubi dicit ,
quod attentata reiiciuntur stante bono jure attentantis , 44
Rot. dec. 323. num. 6. par. 4. tom. 2. Recent. ubi quod ad hunc
effectum non dicitur constare de bono jure, nisi per con-
fessionem partis, vel rem judicatam. Similiter attentata
reiiciuntur , quando sunt turbida , seu magna ex par- 45
te dependent à negotio principali, vel quando fuit frustra-
toriè appellatum ad litem in longum protrahendam, vel
quando fuit attentatum per viam visitationis, *Rota in recent. dec. 426. num. 16. par. 5. tom. 2. & dec. 251. num. 1. & seq. par. 3. Duran. dec. 313. num. 13.* quemadmodum nec revo- 46
cantur appellatione deserta : videtur enim renunciasse at-
tentatis, qui passus est, sententiam transire in judicatum ,
Buratt. dec. 77. per tot. Scacc. de Appellat. quæst. 15. num. 70
quod tamen procedit, quando attentata commissa sunt 47
post decem dies, sive post terminum datum ad appellan-
dum, tunc enim obstat res judicata ; secus si attentata per-
petrata sunt intra decem dies datos ad appellandum ; quia
tunc revocantur etiam lite deserta, non quidem ex privile-
gio, nec per modum attentatorum, sed per viam nullita-
tis, *Scac. d. q. 15. num. 74. & seq. & q. 17. limit. 47. mem. 1. nu. 173.* subdens, quod deserta appellatione cessat quidem 48
privilegium agendi summariè absque litis contestatione ad
revocationem attentatorum, sed adhuc durat remedium
agendi principaliter, via ordinaria, *Cas. de Grass. decis. 2. de appell. Card. Seraphin. decis. 229. Rota decis. 685. nu. 3. & seq. par. 3. Recent. Ferentill. ad Buratt. dec. 63. num. 14. & dec. 77. nu. 11. Duran. dec. 177. num. 5. Ridolfin. in Prax. jud. p. 2. cap. 15. num. 53.*

An verò detur appellatio à sententia lata super re- 49
voca-

vocatione attentatorum? Resp. affirmativè, quia licèt sit
interlocutoria, cum per eam non terminetur negotium
principale, habet tamen vim diffinitivæ, tamquam lata
super exceptione peremptoria, maximè si per eam fieret
restitutio possessionis adeptæ, lite, vel appellatione pen-
dente, vel post inhibitionem, *Rot. dec. 11. aliàs 85. de Ap-
pell. in nov. latè Scacc. de appellat. q. 17. limit. 47. mem. 1. nu.*
172. quod eo magis procederet, quando actu fuit princi-
paliter ad revocationem attentatorum per viam actionis,
aut aliàs via ordinaria non privilegiata, *Ridolfin. in Prax.
judic. p. 2. cap. 15. n. 102. & seq.* ubi, quod datur etiam ap-
50 pellatio, si Judex attentata revocare recusaverit, vel si
pronunciaverit, attentata non esse revocanda.
51 Observa 3. quod ubi contentio est inter plures præsenta-
tos, præfertur is, qui præsentatus est ab existente in quasi
possessione præsentandi, ita ut si evincatur juspatronatus,
52 non inde tamen talis præsentatus removendus sit, sed veris
patronis in futurum dumtaxat reservatur exercitium eorum
juris præsentandi, *c. consultationibus, c. ex litteris, ubi DD.
de Jurepatr. c. querelam, de elect. c. cum olim de caus. poss. &
propr. Card. Seraphin. dec. 875. n. 3. & dec. 884. num. 3. Card.
Mantic. dec. 86. n. 1. Rot. in recent. dec. 181. num. 1. & dec. 274.
num. 6. p. 2. Merlin. dec. 454. num. 2. & seq. & dec. 450. num. 1.*
53 *& seq.* ubi subiicit, quod non esset præferendus præsenta-
tus ab existente in quasi possessione, quando vel ex re ju-
dicata, vel ex confessione, vel ex instrumento fundatio-
nis incontinenti appareт de proprietate, quia proprietas
absorbet possessionem, & veritas præferri debet opinioni,
seu præsumptioni, *Abb. in d. c. consultationibus, num. 3. & 9.
Rot. apud Postium post tr. Mandat. de manuten. dec. 285.
332. & 333. & in recent. dec. 197. nu. 6. & seq. p. 5. tom. 1.* ubi,
54 quod Episcopus non potest instituere, quando ante præ-
sentationem fuit mota lis contra existentem in quasi posses-
sione præsentandi.
55 Observa 4. quod ex actu facto, seu admisso sine præ-
judicio juris alterius, non acquiritur quasi possessio præ-
sentandi, quia dicta clausula præservat jus tam in peti-
torio, quàm in possessorio, *Garc. de benef. p. 5. c. 5. numer.
65. Vivian. de Jurepatr. p. 2. lib. 5. c. 2. sub num. 12. & lib. 11.
c. 6. num. 13. Post. d. tr. observ. 32. num. 16. Rot. in Majoricen.
Jurispatr. 4. Decembris 1587. coram Rub. quam refert Fa-
rentill. ad Buratt. dec. 633. nu. 16.*
56 Quæritur 7. an Juspatronatus à laicos relictum Confra-
ternitati laicorum, vel illius Custodibus, censeatur Ec-
clesiasticum, vel laicale? Resp. quod aut relinquitur
Confraternitati, & tunc censetur ecclesiasticum; aut re-
linquitur Custodibus seu Prioribus, & tunc censetur lai-
cale; ratio hujus ultimæ conclusionis est, tum quia in ta-
li casu juspatronatus relinquitur Custodibus, aut Prioribus
intuitu officii, aut dignitatis, prout illa laicis conveniunt,
& dari solent, non autem intuitu Ecclesiæ: tum etiam
57 quia Custodes non repræsentant locum, quinimmò nec
totam Confraternitatem, & propterea quod eis legatur,
non censetur Ecclesiæ legatum, *latè Rot. in Romana Bene-
ficiatus S. Laurentii in Damaso 7. Februarii 1628. coram
Durano, in impress. dec. 130.*
58 Quæritur 8. an, si juspatronatus relictum sit descen-
dentibus, possit ultimus descendens extraneo illud re-
linquere? Resp. affirmativè, quia in tali casu remanet
hoc jus liberum in hæreditate ultimi descendentis, *per tex.
in l. qui solidum, 80. §. prædium, ff. de leg. 2.* ubi, si fidei
commissum ad certas personas, vel certos gradus
59 coarctatum sit, ultimus illius gradus potest libe-
rè res fideicommisso suppositas alienare, *ex trad. per
Peregrin. de fideicom. art. 52. num. 2. & ita resolvit Rot. apud
Vivian. de Jurepatr. dec. 12. num. 1. & dec. 53. sub nu. 4. & in
Recentior. dec. 286. num. 11. & 12. & dec. 363. p. 5. to. 1. Card.
Seraphin. dec. 364. n. 2. & seq. & dec. 378. n. 1. & seq.*

S V M M A R I V M.

1 *Canonici Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, &
alii ad residentiam adstricti non possunt ab eorum
Ecclesiis abesse ultra tres menses sub pœnis hic ex-
pressis: idemque procedit, si habeant privilegium
duorum mensium, nu. 7.*
2 *Canonici, & alii absentes non possunt pro illis tribus
mensibus distributiones quotidianas consequi, nisi fru-
ctus omnes consisterent in distributionibus.*
3 *Absentia Canonicorum potest dupliciter considerari,
vel à loco, ubi Ecclesia sita est, vel tantùm ab
ipsa Ecclesia.*
4 *Canonici sive primo, sive secundo modo absuerint, in-
cidunt in pœnas Concilii Tridentini.*
5 *Qui ultra tempus à Concilio permissum notabiliter ab-
sunt, mortaliter peccant.*
6 *Episcopus ob legitimam causam potest Canonicis facul-
tatem concedere, ut abesse possint per quatuor
menses.*
7 *Canonici habentes privilegium duorum mensium, gau-
dent hoc privilegio, etiamsi ultra duos menses absint:
privantur tamen distributionibus debitis pro tempore,
quod duos menses excedit.*
8 *An Canonicus absens ultra tres, vel duos menses, te-
neatur in conscientia restituere fructus.*
9 *An Clericus ad residentiam adstrictus, possit invito
proprio Prælato accedere ad Romanam Curiam ad
effectum prosequendi appellationem, vel oppressio-
nem evitandi.*

C A P. XIII.

De Clericis non residentibus.

Quæstio I.

*Quomodo intelligenda sit absentia ad effectum, ut Ca-
nonici incidant in pœnas Concilii Trident.*
sess. 24. de ref. cap. 12.

PRæmittendum est, quod ex dicto Sac. Concilio Tri- 1
dent. obtinentibus in Ecclesiis Cathedralibus, aut
Collegiatis dignitates, canonicatus præbendas, aut portio-
nes non licet vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis ul-
tra tres menses ab eisdem ecclesiis quolibet anno abesse:
salvis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus,
quæ longius servitii tempus requirunt; alioquin anno pri-
mo privandus est unusquisque dimidia parte fructuum,
quos ratione etiam præbendæ, & residentiæ fecit suos: quod
si iterùm eadem fuerit usus negligentia, privandus est om-
nibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit: cre-
scente verò contumacia, contra eos juxta Sacrorum Cano-
num constitutiones procedi debet: *vide Barbos. de offic.
& pot. Episc. p. 3. all. 53. & seq.* ubi etiam observat, non
posse Canonicos pro illis tribus mensibus distributio-
nes quotidianas consequi, nisi fructus omnes consiste- 2
rent in distributionibus, *ut censuit Sac. Congregatio teste
Paris. de Resign. lib. 1. quæst. 16. num. 65. Gonz. ad reg. 8. Can-
cell. §. 7. prohem. num. 182. Quaran. in ver. residentia vers.
item propositionem illam &c.*
Præmittendum 2. quod dupliciter potest considerari ab- 3
sentia Canicorum, vel à Civitate, seu loco, ubi Ecclesia
sita est, vel tantùm ab ipsa Ecclesia, cùm possit in tali
casu præsens esse in Civitate.
His præmissis dicendum est juxta communem Doctorum 4
sensum, Canonicos, sive primo, sive secundo modo absue-
rint, incidere in pœnas Concilii *d. c. 12.* absens enim dicitur
non tantùm is, qui non est in Civitate, sive in continentia
murorum illius, sed etiam is, qui non est in loco particu-
lari, seu ut alii loquuntur, loco loci, puta in cubiculo, Ec-
clesia, aliove loco, de quo agitur, *l. absentem, ubi glos. &
DD. ff. de Verbor. signif. latè Monet. in tr. de Distribut.
quot. p. 2. q. 5. nu. 1. & seq.* quod etiam clarè colligitur ex eo-
dem Concilio, *ibi ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse
&c. & ita declaravit Sac. Congregatio Concilio teste Farc.
de Benef. p. 3. c. 2. nu. 319. & seq.* ubi etiam dicit, quod si ul-
trà tempus à Concilio permissum notabiliter absint, pec- 5
cant mortaliter, cùm contraveniant gravissimo præcepto
ejusdem Concilii, nec satisfaciant propriæ obligationi:
non enim est, nec dici potest lex purè pœnalis, *Vivian. de
jurepatr. lib. 15. c. 3. nu. 166. Piasec. in Prax. Episcop. p. 2. c. 3.
n. 10. versus fin. Barbos. de offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 53. nu.
122. & seq.* subsistens, posse Episcopum ob legitimam cau-
sam Canonicis facultatem concedere, ut abesse possint per 6
quatuor menses; idemque dicendum, si Canonici ha-
beant privilegium duorum mensium in anno, quia isti duo
menses cum lucro distributionum subrogantur in locum 7
trium mensium, qui dantur à Concilio, *vide Bonac. in tr.*

de Hor.

de Hor.canon.disp.2.q.5.pun.4.n.10. & seq. ubi dicit, quod Canonici habentes privilegium duorum mentium, si ultra duos menses absint, privantur solum distributionibus debitis pro tempore, quod duos menses excedit.

8 An vero Canonicus absens ultra tres, vel duos menses ut supra, teneatur in conscientia restituere fructus? vide *Navar.cons.3.lib.3.Vivian.loco cit.n.165.* ubi asserunt, non teneri, nisi condemnetur.

9 Addit *Ricc.in Prax.for.Eccles.p.2.res.264.* quod Clericus ad residentiam astrictus, etiam invito proprio Prælato potest accedere ad Romanam curiam ad effectum prosequendi appellationem, vel aliam oppressionem evitandi licèt de honestate debeat licentiam petere, *per tex. in cap. omnis oppressus, 2.q.2.*

SUMMARIUM.

10 *Quando nullus ex Ecclesiæ ministris interest Divinis officiis, quotidianæ distributiones, quæ ad eos spectarent, si præsentes fuissent, Ecclesiæ debentur.*

11 *Si Canonici aliquot Divinis officiis intersint, alii vero absint, quotidianæ distributiones præsentibus accrescunt; partes verò fructuum, qui absentibus competerent, si præsentes forent Ecclesiæ debentur: limitatur nu.12.*

An distributiones possint remitti, ibidem nu.11.

12 *Si omnes fructus in distributionibus consistunt, tunc accrescunt alii, qui Divinis horis intersunt.*

13 *Quid si ex statuto, vel consuetudine Ecclesiæ singulis Canonicis, vel omnibus, qui Divinis interfuerint, certa portio est assignata.*

Distributiones præbendarum vacantium debentur præsentibus, nec reservantur successoribus, ibidem.

Quæstio II.

Quando distributiones, vel fructus non residentium in loco beneficii, vel eorum, qui horis Divinis non intersunt, debeantur Canonicis, vel beneficiatis præsentibus, & quando debeantur Ecclesiæ.

10 DIco 1. quod si nullus ex Ecclesiæ ministris intersit Divinis officiis, omnes quotidianæ distributiones, quæ ad eos spectarent, si præsentes fuissent, Ecclesiæ debentur, *ut tradunt DD.in c.un.de Cler.non resid.in 6.*

11 Dico 2. quod si Canonici aliquot Divinis officiis intersint, alii verò absentes fuerint, in quotidianis distributionibus receptum est, eas, quæ absentibus, si præsentes forent, omnino competerent, præsentibus accrescere; in ipsis verò fructibus principalibus à quotidianis distributionibus distinctis, absentium partes ad Ecclesiam spectant, *c.pen.de Cleric.non resid.glos.communiter recepta in clem.2. ver.suspensus de Vit.& hon.Cleric latè Covar. var.res.lib.3.c.13.n.7.vers.Quod si Canonici &c.*

An verò distributiones quotidianæ remitti, seu donari possint? Respondet *Nicolius in suis floscul. sive notabil.in ver.distributiones n.21.* quod donari possunt à quolibet Canonico pro parte sibi contingente, etiam ei, qui non interfuerit; non possunt tamen capitulariter remitti, *Concil.Trident.sess.24. de ref.c.12.& censuit Sacra Congregatio teste eod. Nicolio ibid.*

12 Dico 3. quod si omnes fructus in distributionibus consistunt, de eis judicandum est prout de distributionibus; & ideò accrescunt aliis, qui Divinis horis intersunt, *juxta glos.receptam in clem.2.ver.pars dimidia, de Ætat.& qual.*

13 Dico 4. quod ubi ex statuto, vel consuetudine Ecclesiæ cautum est, ut cuilibet Canonico, qui Divinis officiis interfuerit, detur certa, ac definita quantitas, eo casu portio absentis non dividitur inter præsentes, sed in beneficium Ecclesiæ convertitur; tunc enim non est locus juri accrescendi, quia præsenti certa debetur quantitas, absenti verò nulla, *l.si Titio, ff. de leg 2.* neque in tali casu aliqua inter eos conjunctio concurrit, cùm nec re, nec verbis conjuncti sint, *l.triplici, ff.de Verb.signif latè Covar.d.lib.3.c.13 n.7.* ubi dicit, hoc procedere, quando ex patrimonio Ecclesiæ, cui ministratur, dantur redditus, & quotidianæ distributiones ipsis ministris nulla facta divisione reddituum inter ipsam Ecclesiam, & ejus ministros; si verò certa portio singulis non est assignata, sed omnibus, ita ut inter eos, qui Divinis intersunt, sit distribuenda, tunc portiones absentium interessentibus accrescunt, seu portione interessentium, propter absentiam aliorum, jure non decrescendi pinguiores fiunt, quia in hoc casu & re, & verbis sunt conjuncti, *Card.Mantic.dec.226.per tot.latè Garc.de Benefic. p.3.c.2.n.441.& seq. Covar. d.c.13. n.7.* ubi observat, hoc ultimum procedere, quando ministri habent patrimonium, & redditus distinctos à redditibus Ecclesiæ.

Dico 5. quod distributiones præbendarum vacantium, etiam Theologalis, vel Pœnitentiariæ, semper dantur præsentibus, & nunquam reservantur successoribus, *ut censuit Sac.Cong.teste Nicolio in suis floscul.sive notab. in ver. distributiones, nu.7.*

SUMMARIUM.

14 *Canonici associantes suum Episcopum extra Ecclesiam Cathedralem non lucrantur distributiones.*

15 *Absentes à suis Ecclesiis, & ad Curiam accedentes pro utilitate dictarum Ecclesiarum lucrantur fructus, non autem distributiones.*

16 *Distributiones non dicuntur de corpore beneficii, sed potius sunt stipendium quoddam laboris.*

17 *Provisi de beneficio non faciunt fructus suos, donec juramentum fidei personaliter, & non per procuratorem præstiterint, lucrantur tamen distributiones, etiamsi non juraverint.*

18 *An, & quando habens indultum ad lucrandum fructus in absentia, lucretur distributiones.*

Quæstio III.

An Canonici associantes suum Episcopum extra Ecclesiam Cathedralem lucrentur distributiones.

REsp. negativè, *cap.de cætero, cap.ad audientiam, de* 14
Cler.non resid.& censuit Sac. Congregatio teste Ricc.
in Prax.for Eccles.p 3.res.90.n.22.& seq. ubi etiam dicit,
quod absentes à suis Ecclesiis, & ad Curiam accedentes 15
pro utilitate Ecclesiarum, lucrantur fructus, non autem
distributiones, *per tex.in cap.cum non deceat, 3. de Elect.* 16
in 6. distributiones enim non dicuntur de corpore beneficii, sed potius sunt stipendium quoddam laboris, cum dentur ratione interessentiæ, & ministerii personalis, *Cass. de Grass. dec.5. num.4.de Præb Rot.dec.8. num.1.eod.tit.de Præb. in nov. & dec.402. num.4.par.1. Divers.* unde licèt
provisi de beneficiis non faciant fructus suos, donec jura- 17
mentum fidei personaliter, non per procuratorem præstiterint, *ut disponit Conc.Tridentinum sess.24 de ref.cap.12.* distributiones tamen, quas interim lucrantur, faciunt suas, etiamsi non juraverint, *ut declaravit eadem Sac.*
Congregatio teste Ricc. loco cit.n.9. idemque dicendum est 18
in habente indultum ad lucrandum fructus in absentia; hoc enim non extenditur ad distributiones, nisi indulto dicatur, quod impetrans percipiat proventus, ac si præsens esset, & Divinis officiis interesset, *glos.in c.un.ver. adfuerint, de Cleric.non resid.in 6.Cass.dec.1.eod.tit. Covar. lib.3. var.cap.13.n 2.vers. Sic quamvis Princeps &c.* subdens, quod non debentur distributiones, si in gratia dicatur, quod impetrans percipiat fructus, ac si resideret.

SUMMARIUM.

19 *Canonicus non lucratur distributiones, nisi Divinis officiis in Ecclesia interfuerit, etiamsi præsens sit in loco, ubi sita est Ecclesia: limitatur n.20.21.& 22.*

20 *Canonicus absens ex causa infirmitatis lucratur distributiones, etiamsi ex propria culpa in morbum inciderit: limitatur nu.23.*

21 *Canonicus injustè bannitus, relegatus, vel carceratus, aut alio impedimento detentus, non amittit distributiones: limitatur nu.23.*

Quid si fuerit carceratus, vel relegatus ob propriam culpam, ibidem d. nu.21.

22 *Canonicus absens ob evidentem Ecclesiæ utilitatem lucratur distributiones: limitatur n.23 & 25.*

23 *Canonicus, qui non fuit solitus residere, seu Divinis interesse, amittit distributiones, etiamsi absfuerit ex causis prædictis.*

24 Ca-

24 *Canonicus injustè carceratus, excommunicatus &c. si commodè potuit vitæ innocentiam probare, & non fecit, non potest distributiones repetere.*

25 *Canonicus absens propter Ecclesiæ utilitatem, si ad id habeat congruum salarium, non percipit distributiones.*

26 *Quando quis dicatur solitus interesse, vel non interesse Divinis.*

27 *Injustè carceratur, excommunicatus &c. potest repetere distributiones, vel à Judice injustè procedente, vel à parte injustè querelante, vel ab iis, qui distributiones perceperunt: limitatur num. 29. 30. & 31.*

28 *Donec pendet quæstio super justitia, vel injustitia causæ, distributiones sequestrari debent penes idoneam personam.*

29 *Distributiones remanentes in mensa Capitulari, ab ipso Capitulo restituendæ sunt injustè carcerato, etiamsi fuerint inter Canonicos divisæ.*

30 *Canonici, qui bona fide distributiones consumpserunt, an teneantur in foro conscientiæ ad earum restitutionem.*

31 *Judex, qui servato juris ordine censuram tulit, aut carcerationem decrevit, ad restitutionem distributionum non tenetur.*

Canonicus à suo Episcopo missus ad visitanda Apostolorum, limina an lucretur distributiones, ibidem.

Quæstio IV.

An, & quando Canonicus præsens in Civitate, vel loco, ubi sita est Ecclesia, lucretur distributiones quotidianas, licèt Divinis officiis in Ecclesia non intersit.

19 Regula est, quòd Canonicus non lucratur distributiones, nisi Divinis officiis in Ecclesia interfuerit, etiamsi præsens sit in loco, ubi sita est Ecclesia, *cap. un. Cler. non resid. in 6.*

20 Hæc tamen regula limitatur quantum ad propositam quæstionem, nisi Canonicus absit ex causa infirmitatis: tunc enim lucratur distributiones, ac si Divinis officiis interesset, *d. c. un. §. qui verò*: cujus textus dispositio procedit, etiamsi ex propria culpa in morbum inciderit, *secundum veriorem opinionem Covar. var. resol. lib. 3. c. 13. n. 8. vers. septimò quotidianæ distributiones &c. quem sequitur Monet. in tr. de Distribut. quot. p. 2. q. 6. n. 11. ubi refert, ita declarasse Sac. Congregationem Concilii Tridentini.*

21 2. Limitatur, quando Canonicus ex justa, & rationabili corporis necessitate abesset, puta, si injustè fuerit bannitus, relegatus, vel carceratus, aut alio impedimento detentus; hoc enim casu distributiones non amitteret, *ut colligitur ex d. c. un. §. qui vero*, quod procedit, etiamsi respectu Judicis justè fuerit captus, carceratus, & tortus, quia nimirum ad id habuerit sufficientia inditia; nam si per sententiam fuerit absolutus, restituitur ad omne, quod amisit, & sic ad distributiones quotidianas, quas lucratus fuisset, si Divinis interesse potuisset, *Monet. d. p. 2. q. 5. nu. 80.* ubi quod hoc procedit, dummodò Canonicus non fuerit carceratus, seu relegatus ob propriam culpam, quia textus *in d. c. un.* intelligendus est de justo, & necessario impedimento, seu de necessitate justa, & rationabili, qualis esse non potest, ubi culpa præcessit, *Nav. consil. 11. de Cleric. non resid. Gonz. ad reg. 8. glos. 5. §. 9. nu. 15. & 118. Garc. de Benefic. p. 3. cap. 1. num. 363 Grat. discept. for. c. 806. nu. 13. quibus adde Nicolium in suis flosc. sive notabil. in ver. distributiones, num. 12. & seq.* ubi decisum refert, quod distributiones debentur pro tempore litis injustæ concernentis principaliter interesse Ecclesiæ, seu Capituli, secus si secundario.

22 3. Limitatur, ubi Canonicus abesset ob evidentem Ecclesiæ utilitatem, *ut in d. textu, vide, quæ diximus in tract. Regim. Eccles. lib. 3. c. 16. n. 15. & seq.*

23 Observa tamen, quod nec infirmus, nec injustè carceratus, nec absens ob Ecclesiæ utilitatem recuperarent distributiones amissas, nisi anteà fuerint soliti residere, seu Divinis interesse, *ut censuit Sac. Cong. teste Nicolio in suis flosc. sive notabil. in ver. distributiones, nu. 11. Monet. d. par. 2. q. 5. n. 21. & 43.* ubi dicit, quod is, qui injusto carcere de-
24 tinetur, aut injustè fuit excommunicatus, vel pulsus in exilium, si commodè potuit vitæ innocentiam probare, & impedimenta auferre, & non fecit, non posset distributiones repetere, quia potius ex propria negligentia, quam ex corporali necessitate abesse censetur, cùm teneatur uti mediis opportunis, ut ad eburum accedat, *& q. 6. n. 21. & q. 11. n. 34. & 35.* ubi etiam dicit, quod absens propter Ec- 25
clesiæ utilitatem, si ad id habeat congruum salarium, non percipiet distributiones, *Nav. in Man. cap. 24. nu. 124.*

Censetur autem quis solitus non interesse Divinis ad ef- 26
fectum amittendi distributiones, si duobus, vel tribus præcedentibus annis ultra tres menses ab Ecclesia, seu choro abfuerit, salvis earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt; quemadmodum solitus interesse dicitur, qui minori tempore abfuit; sicut enim absentia ultra tres menses sufficit, ut quis privari possiti fructibus, licèt reliqua parte anni resederit, ita etiam sufficit ad amittendas distributiones, *ut colligitur ex Concilio Tridentino sess. 24. ref. cap. 12. vers. præterea &c.* unde qui ultra tres menses præcedentibus annis abfuit, nullas recuperabit distributiones: qui verò minori tempore abfuerit, eas recuperabit pro rata temporis, quo anteà Divinis interfuit, *vide Monet. d. par. 2. qu. 5. num. 22. Bonacin. tom. 1. tract. de horis canon. disp. 2. q. 5. pun. 1. num. 12. fol. 562.* ubi dicit, infirmo, qui aliquoties interesse consueverat, conferendas esse distributiones habita ratione temporis, quo solebat interesse, quia morbus hac in parte præsumitur causa absentiæ quoad illam distributionum partem, quam infirmus probabiliter lucratus fuisset, *Capic. dec. 163. n. 2. Menoch. lib. 3. præsumpt. 6. nu. 39. Crescent. dec. 1. de consuet. Peu. decis. 764. n. 6.*

Sed quæres, à quo hujusmodi distributiones recu- 27
perandæ, seu repetendæ sint? Resp. quòd in tali casu injustè carcerato datur duplex actio, videlicet vel contra Judicem injustè procedentem, vel partem injustè quærelantem, vel contra eos, qui distributiones perceperunt, quibus quæsitum est jus revocabiliter, & resolubiliter in eventu, quo de injustitia appareat, *cap. sacro, §. cumque adversus, de sent. excom. cap super causa, 2. quæst. 5. Nav. cons. 11. de cleric. non resid. Gonz. ad Reg. 8. glos. 5. §. 9. num. 15. & 118. Garc. de Benef. par. 3. cap. 2. num. 363. & par. 7. cap. 13. num. 120. latè Monet. d. par. 2. quæst. 15. num. 42. & seq.* ubi etiam observat, quod donec 28
pendet quæstio super justitia, vel injustitia causæ, distributiones sequestrari debent penes idoneam personam, vel saltem à Capitulo præstanda est sufficiens cautio propter difficultatem recuperationis, *Bonac. de hor. canon. disp. 2. q. 5. pun. 2. §. 1. n. 5. vers. negandum tamen non est, &c. & §. 2. n. 5. Barbos. de offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 53. num. 174. vers. à quo autem &c. Ricc. in Prax. p. 3. resol. 176. n. 2.*

Notandum tamen est, quod distributiones remanentes 29
in mensa capitulari, ab ipso Capitulo reddendæ sunt injustè carcerato, vel excommunicato, cum constiterit, carcerationem, vel excommunicationem fuisse injustam, aut nullam, etiamsi fuerint inter Canonicos divisæ, & distributæ, *Garz. de Benef. par. 7. cap. 13. num. 122. ubi alios refert.*

Notandum 2. quòd Canonici, quibus distributiones 30
fuerunt applicatæ, non tenentur in foro conscientiæ ad earum restitutionem, si bona fide eas consumpserunt, nec in re aliqua facti sunt locupletiores: idemque dicendum 31
est quoad Judicem, si bona fide, & servato juris ordine censuram tulit, aut carcerationem decrevit, *ubi Bonacin. loco cit. d. §. 2. num. 6.*

Notandum 3. quod Canonico ad visitanda Apostolorum limina misso à suo Episcopo debentur non solùm fructus suæ præbendæ, sed etiam distributiones quotidianæ pro toto tempore accessus, mansionis, & reversionis, ac si eo tempore Divinis officiis continuò interesset; eodemque privilegio gaudent duo Canonici Episcopum ad talem visitationem comitantes, *ut pluries declaravit Sac. Congreg. Concilii teste Nicolio in suis flosc. sive notabil. in ver. distributiones, nu. 10.*

SUMMARIUM.

32 *Parochus residere debet in domo ipsius Parochiæ, & non alibi, limitatur n. 2. & seq.*

33 *Quid si Ecclesia parochialis domum pro Parocho non habeat.*

34 *An*

34 *An Parochus residere possit in paterna, vel Cognatorum domo.*

35 *Quid si Parochialis Ecclesia desinat habere incolas, seu Parochianos.*

36 *Is, qui Vicarium amovibilem pro curæ animarum exercenda deputat, tenetur etiam ut supra residere.*

37 *Residentia intelligenda est cum effectu, videlicet ut residens per se ipsum exerceat pastoralia munera.*

38 *An Parochus excusetur à residentia propter aeris intemperiem, aut domus incommoditatem.*

39 *Episcopus potest residere in qualibet parte suæ diœcesis.*

Quæstio V.

In quo loco Parochus residere debeat.

32 RESp. quod regulariter residere debet in propria Ecclesia, & in domo ipsius Parochiæ, & non alibi, aut in alia domo, *Conc. Trident. sess. 23. de ref. c. 1. & tradunt Canonistæ communiter in c. quia nonnulli, & c. conquerente, de cleric. non resid.*

33 Observant tamen DD. quod si Ecclesia propria careat domo, tunc permittitur habitatio in alia domo, quæ sit intra limites parochiæ, aut saltem ita vicina parochiali Ecclesiæ, ut inde commodè possit per seipsum ei inservire, *Garc. de Benef. p. 3. c. 2. n. 179. in 21. declarat. Barbos. de offic. & pot. Episc. p. 3. alleg. 53. nu. 71. ubi referunt decretum Sac. Congregationis.*

34 Observant 2. quod si Parochus relicta domo parochiali, ob sui majorem commoditatem, in paterna, vel cognatorum domo degat intra fines parochiæ, sciente, ac tacente Episcopo, tutus erit in conscientia, prout etiam Episcopus permittens, dummodò administrationi sacramentorum, & cæteris curæ indigentiis præsto esse possit æquè benè, ac si in parochiali domo habitaret, *ut post Possevin. de off. Curat. cap. 1. n. 17. trad. Jordan. Elucubrat. diverf. to. 2. de re benefic. lib. 10. tit. 40. n. 56.*

35 Observant 3. quod licèt Parochus teneatur in domo parochiali residere etiamsi tantùm essent in illa parochia tres, vel quatuor incolæ, *ut d. Barbos. loco cit. nu. 72.* tamen si parochialis Ecclesia in totum desinat parochianos habere, non teneretur in ea residere: tunc enim dicitur curata habitu tantùm, non actu, & providetur de illa, sicut de simplici beneficio, *Garz. d. p. 3. c. 2. n. 179. Jordan. d. lib. 10. tit. 40. n. 43. ubi refert, ita decisum fuisse à Sac. Congreg.*

36 Observant 4. quod Vicarius amovibilis in exercitio curæ animarum arguit, curam esse penes deputantem, & ideò deputans tenetur etiam ad residentiam, ut supra *prout censuit Sac. Cong. teste Garc. d. par. 3. capit. 2.*
37 *num. 179. in 11. declarat.* quæ quidem residentia intelligenda est cum effectu, videlicet quod per se obeat pastoralia munera, non substitutum, nisi quatenus supplere per se ipsum non valeat, quia Concilium *d. cap. 1. sess. 23.* personæ industriam requirit, quæ per alium suppleri non potest, *l. inter artifices, ff. de solut.* Parochus enim, etsi resideat, si tamen officium sum non exerceat, non satisfacit præcepto residentiæ, nec in foro interiori, nec exteriori, & ideò mortaliter, vel venialiter peccat pro qualitate culpæ, *vide Cajet. 2. 2. quæst. 185. art. 5. Sot. de Just. & Jur. lib. 10. qu. 3. art. Fr. Emman. in Summ. tom. 2. cap. 33. nu. 2. Possev. de offic. Cur. cap. 1. n. 10. Jordan. d. lib. 10. tit. 40. nu. 58.*

38 Observant 5. quod Parochus non excusatur à residentia propter incommoditatem domus, seu habitationis parochialis, nec propter intemperiem aeris, *ut est communis Doctorum sensus, vide Garz. d. par. 3. cap. 2. nu. 179. in 25. declarat.* immò nec Episcopus admittitur ad permutandum
39 propter aeris intemperiem, dum in diœcesi adest aliquis locus puri aeris: potest enim residere in qualibet parte diœcesis, dommodò ad Cathedralem se conferat temporibus præscriptis à Sacro Concilio Tridentino *sess. 23. cap. 1. de ref.* nec removeat Vicarium, & Tribunal à Civitate: *ut pluries resolvit Sac. Congreg. teste Nicolio in suis flosculis, sive notabilib. in ver. Episcopus num. 93. & colligitur ex d. Concilio loco cit. ibi. obligari ad personalem in sua Ecclesia, vel diœcesi residentiam &c.*

S U M M A R I U M.

1 *Archiepiscopus, qui fuit translatus ad Ecclesiam suffraganeam, in Synodo provinciali sedere debet immediatè post Metropolitanum.*

2 *Canonicus, qui antea in eadem Ecclesia fuit prima dignitas, sedere debet immediatè post Præpositum, & alios, qui dignitatem obtinent.*

3 *Resignans canonicatum reservato sibi regressu cum loco in choro, & capitulo, si vigore hujusmodi regressus iterùm canonicatum obtineat, sedere debet in priori, & antiquiori loco.*

4 *In quo loco sedere debeat Vicarius Episcopi, vel constitutus à Papa, qui in eadem Ecclesia Canonicatū obtinet.*

5 *Episcopus Canonicus sedere debet post priorem immediatè.*

6 *Vicarius Apostolicus potest cognoscere etiam causas Episcopo delegatas.*

7 *Inter Regulares præcedentia debetur juxta consuetudinem loci, & si illa non adsit, servatur consuetudo Romana.*

8 *Cedens majoratum, cui annexa est Dignitas Ducis, Marchionis &c. post cessionem retinet nomen, & præeminentias.*

9 *Proreges post depositum officium excellentiæ titulum retinent.*

10 *Advocatus, qui advocationis officium deposuit, appellatur clarissimus, & torqueri non potest.*

11 *Parochus stolam deferens præcedit omnes alios presbyteros, & Rectores.*

C A P. XIV.

De Præcedentia.

QUæritur 1. in quo loco Synodo Provinciali sedere de- 1
beat Archiepiscopus, qui fuit translatus ad Ecclesiam suffraganeam? Resp. quod sedere debet immediatè post Metropolitanum in memoriam Archiepiscopalis dignitatis, *arg. textus in l. 1. n. 9.* eadem ratione videtur, quod Ca- 2
nonicus, qui antea in eadem Ecclesia fuit prima dignitas, sedere debeat immediatè post Præpositum, & alios, qui dignitatem obtinent.

Quæritur 2. in quo loco sedere debeat is, qui resignavit 3
Canonicatum reservato sibi regressu cum loco in Choro, & Capitulo, si vigore hujusmodi regressus canonicatum iterum obtinuerit? Resp. quod sedere debet in priori, & antiquiori loco, *Gonz. ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 9. ante n. 101. vers. Tertiò accedit &c. Gratian. discept. for. c. 106. n. 17.*

Quæritur 3. in quo loco sedere debeat Vicarius Episcopi, 4
vel Apostolicus, qui in Ecclesia Canonicatū obtinet? Resp. quod Vicarius Episcopi, quando intervenit in habitu canonicali, seu uti Canonicus, sedere debet in loco sui Canonicatus; Vicarius verò Apostolicus, sive constitutus à Papa, cùm omnes Episcopi prærogativas consequatur, sedere debet immediatè post primam dignitatem, seu post priorem, aut præsidentem Collegii, seu Capituli, *Gratian. dict. cap.*
106. n. 1. & seq. & n. 26. Achill. dec. 11. de Præb. & dignit. ubi 5
dicit, quod Episcopus Canonicus debet similiter sedere post Priorem immediatè, *Sbrozz. de Vicar. Episc. lib. 2. q. 135. n. 7.*
ubi addit, quod Vicarius Apostolicus potest cognoscere 6
etiam causas Episcopo delegatas, *& q. 25. n. 20. Quarant. in ver. Capitulum sede vac. n. 8. Barbos. de Canon. & dignit. c. 42. n. 41 & seq. & de offic. & pot. Episc. par. 3. alleg. 54. n. 165. Vulp. in prax. judic. c. 34. n. 16. Dian. res. mor. p. 8. tr. 4 res. 67.* si verò non interveniat in habitu canonicali, tunc præcedit omnes alios Canonicos, & dignitates, etiam primam post pontificalem, sive sit Vicarius Episcopi, sive Apostolicus, *ut decisum refert Nicolius in suis flosculis. sive notabil. in ver. præcedentia, nu. 2.*

Notandum est autem, quod inter Regulares præcedentia 7
debetur juxta consuetudinem loci, & si illa non adsit, servatur consuetudo Romana, *Card. Caval. dec. 588. n. 7.* in hac enim materia præcedendi multum defertur consuetudini, *Theodos. Rob. in suis singul. p. 2. in ver. præcedentia.*

Notandum 2. quod cedens Majoratum, cui annexa est di- 8
gnitas Ducis, Marchionis, vel Comitis, etiam post refutationem, & cessionem retinet non solùm nomen, sed præeminentiis etiam, honoribus, & privilegiis antiquis gaudet,

det, quia in pristinæ dignitatis meritum, & memoriam
9 durat semel quæsitum beneficium ; unde Proreges post depositum officium, excellentiæ titulo utuntur, *ut late probat Alphons.de Olea in tr.de cession. jur.& action.tit.3.q.*
10 *3 nu.23.& seq.* ubi etiam dicit, quod Advocatus similiter, qui advocationis officium deposuit, in dignitate est, & appellatur clarissimus, & torqueri non potest.
11 Notandum 3. quod simplex Parochus, seu Presbyter stolam deferens præcedentiam habere debet super omnes presbyteros, & Rectores, saltem dum ut canonici collegialiter non incedunt, *ut declaravit Sac.Rituum Congregatio teste Nicollo ubi supra n.7.*

S U M M A R I U M.

1 *Quando corpora Sanctorum transferri possint de loco ad locum, & quando ad id requiratur licentia Papæ, vel sufficiat auctoritas Episcopi.*
2 *Reliquias de novo inventas venerari non licet, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.*
3 *Refertur decretum Urbani VIII. & Sac. Congregationis circa imagines, & reliquias eorum, qui nondum beatificationis, & canonizationis honore insigniti sunt.*

C A P. XV.

De Reliquiis, & Veneratione Sanctorum.

1 QUæritur, an corpora Sanctorum, vel partes eorum transferri possint de loco ad locum ? Resp. quod aut tradita sunt perpetuæ sepulturæ, & tunc non possunt transferri de loco ad locum, etiam intra eamdem Ecclesiam sine licentia Papæ, *l.nemo humanum juncta glos.C. de Relig. & sumpt. fun.cap corpora, de consecr.dist.* 1. nisi necessitas immineat, aut alia justa, & rationabilis causa concurrat, quo casu sufficit auctoritas Episcopi, & Capituli, *l.1. ubi glos.Cod.eod.tit.d.cap.corpora, cum glos.ibid.vide infra cap. seq.* justa verò causa videtur, quando in honorem Sanctorum sacella ampliora eatruuntur : tunc enim potest Episcopus cum consensu Capituli in eum locum corpora Sanctorum transferre, *Nav.cons.9.de sepult.Genuens.in Prax. Cur. Neap.num.1 & seq.* Aut non sunt tradita perpetuæ sepulturæ, ut si extant in aliquo loco per modum depositi,& in tali casu aliò exportari possunt sine alicujus licentia, *l. si necdum, C.eod tit.de Relig.& sumpt.fun glos.in d.c.corpora, Nav.& Genuens.locis cit.*
2 Notandum est etiam, quòd Reliquias de novo inventas venerari non licet, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ, *per tex in cap.fin.de Reliq. & vener.Sanct.*
3 Item Urbanus VIII. vetuit, nè imagines eorum, qui nondum beatificationis, aut canonizationis honore insigniti sunt, etiamsi cum sanctitatis, aut martyrii fama, vel opinione obierint, in Oratoriis, Ecclesiis, aliisque locis publicis, aut privatis cum laureolis, aut radiis, seu splendoribus, aut quocunque alio signo venerationem, cultumque judicante proponantur, nec ad illorum sepulchra tabellæ, aliæque res ad beneficia per eorum intercessiones à Deo accepta testificanda, nec lampades, aut alia lumina appendantur, neve libri miracula, vel revelationes, aut beneficia hujusmodi continentes imprimantur sine recognitione, & approbatione Ordinarii, qui in iis recognoscendi Theologos, aliosque pios, & doctos viros in consilium adhibere, negotiumque instructum ad Sedem Apostolicam transmittere, ejusque responsum expectare debet, *ex decreto edito sub die* 13. *Martii, & 2. Octobris* 1625. *relat.per Barbos.de offic.& pot.Episc.p.3.post alleg.* 97. in quo idem Summus Pontifex declaravit, quod sub hoc decreto non comprehenduntur ii, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel longissimi, aut immemorabilis temporis cursum, aut per Patrum, virorumque Sanctorum scripta, scientia, ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii coluntur.

Item eorum corpora, antequam canonizentur, vel Beati declaretur, non possunt collocari sub altare, *ex decreto Sac.Congregationis* 10.*Julii* 1586. ratio prohibitionis esse potest, nè processu temporis habeantur pro canonicatis ; nam priusquam solemnis ritus canonizandi introduceretur, ordinarius canonizandi modus censebatur supra corpus Martyris, vel alterius pro Sancto habiti construere altare, & super eo incruentum missæ sacrificium celebrare, *ut observat Axor. p.2.lib.1.c.26. qu.4.quem refert Jordan.to.2 de Rebenefic.lib.7.tit.1.n.121.*

S U M M A R I U M.

1 *Episcopus regulariter non tenetur sequi consilium Capituli, limitatur nu.2. & seq.*
2 *In alienatione bonorum mensæ Episcopalis requiritur consensus capituli ; ampliatur n.3.& seq. limitatur n 8.& seq. usque ad n.14.*
3 *Episcopus non potest de novo construere Ecclesiam Cathedralem, nisi capituli accedat assensus.*
4 *An in translatione corporum Sanctorum de uno loco ad alium requiratur capituli consensus.*
5 *Requiritur consensus capituli, quando Episcopus solus vellet alienare bona Ecclesiæ inferioris sine Rectore ipsius Ecclesiæ.*
6 *Consensus capituli requiritur tam in alienatione rerum immobilium, quàm mobilium pretiosarum Ecclesiæ cathedralis.*
7 *Res mobilis pretiosa Ecclesię non usucapitur triennio.*
8 *In quibus casibus Episcopus non teneatur requirere consensum capituli, & numer. sequent. usque ad numer.14.*
14 *Lapides, & alia cementa Ecclesiæ dirutę possunt de licentia Episcopi applicari usibus propheanis, nontamen sordidis, excepis statutis, & imaginibus Sanctorum, quæ in alio templo locari debent.*
15 *Quando res spectat ad Episcopum, & capitulum communiter, requiritur consensus capituli.*
16 *Si legatum communiter relictum fuerit Episcopo, & capitulo, Episcopus non potest illi renunciare in præjudicium capituli.*
17 *Gesta per solum Episcopum in casibus, in quibus capituli consensus exigitur, nulla sunt.*
18 *An in casibus, in quibus requiritur consensu capituli, necessaria sit subscriptio canonicorum.*
19 *An, & quando absentes sint vocandi.*
20 *In alienatione vel Ecclesiæ inferioris sufficit consensus Rectoris ipsius ecclesiæ, etiamsi ecclesia esset de jurepatr.*
21 *In pertinentibus ad Prælatum, & Collegium, prælatus in explicatione actus majorem, vel saniorem partem collegii obtinet.*
22 *Quando minor pars capituli prævaleat.*
23. *Assensus Apostolicus non supplet consensum capituli, sed solius Prælati Superioris.*
24 *Juramentum simpliciter præstitum de rebus Ecclesiæ non alienandis, ad quas alienationes referatur.*

C A P. XVI.

Quando in re agendu per Episcopum requiratur consensus Capituli.

QUamvis regulariter satis sit, ut Episcopus requirat consilium Capituli, *ut ait Abb.in cap.novit, num 7. de Flir, quæ fiunt à Prælat.& in cap. quanto, num.5. eodem tit.* ubi etiam observat, quod cùm Episcopus non teneatur consilium sequi, satisfit juri ex sola petitione, & expectatione responsi ; in aliquibus tamen casibus requiritur consensus ejusdem Capituli, quorum primus est, quando agitur de alienatione perpetua bonorum mensæ Episcopalis ; tunc enim requiritur expressus Capituli consensus, nec sufficeret tacitus, propter gravitatem præjudicii, & quia interest Capituli, nè Ecclesia fiat deterioris conditionis, *cap.1.& cap.cognoscitur, ubi Abb.de his, quæ fiunt à Prælat.cap.sine exceptione, 12.q.2.gloss.in c.1.vers.defensore, in fin.de Reb.Eccles.non alien.in 6.* 1 2

Amplia 1. ut Episcopus non possit de novo construere Ecclesiam Cathedralem, nisi Capituli accedat assensus, *c.si Episcopus, 12.q.2. Host.in tit.de Eccles.ædific.§.& quibus ex causis &c.nu.6.* 3

Amplia 2. ut nec possit Episcopus sine consensu Capituli corpora Sanctorum de uno ad alium locum transferre, 4
quando

quando ex aliqua necessitate, vel alia justa, & rationabili causa hujusmodi translatio facienda esset, *c. corpora, ubi glos. de Consecr. dist. 1. vide quæ diximus supra in cap. 15. de Reliquiis, & Venerat. Sanct.*

5 Amplia 3. ut requiratur etiam consensus Capituli, quando Episcopus solus vellet alienare bona Ecclesiæ inferioris sine Rectore ejusdem Ecclesiæ, nè per Episcopum bona Ecclesiæ dissipentur *Abb. in d. c. 1. n. 5. de His quæ fiunt à Prælat. & in c. cum Apostolica n. 13. eod. tit.*

6 Amplia 4. ut consensus Capituli requiratur non tantùm in alienatione rerum immobilium, sed etiam in alienatione mobilium pretiosorum Ecclesiæ Cathedralis qualia sunt vasa argentea columna Ecclesiæ, & cætera hujusmodi, *d. c. sine exceptione, & c. placuit, juncto c. aurum 12. qu. 2.* hæc enim æquiparantur immobilibus, & pari passu ambulant in hac materia, *extrau. ambitiosæ de Reb. Eccles. non alienan. l. sancimus, 17. Cod. de Sacros. Eccles. l. lex quæ tutores, C. de Admin. Tut. Abb. in c. nulli, de Reb. Eccles. non alien. & in c. 1. num. 5. & in cap. cum Apostolica, num. 13. de His, quæ fiunt à Prælat. Quaran. in ver. alienatio rer. Ec-*
7 *cles. num. 24.* ubi etiam dicit, quod res mobilis pretiósa Ecclesiæ non usucapitur triennio.

8 Limita 1. in locis, ubi viget contraria consuetudo, vel quando Episcopus jam præscripsit contra Capitulum, ut ipse exerceat pertinentia ad Collegium, quia tunc non requiritur Capituli consensus, *Abb. in c. ea noscitur, n. 6. & in c. novit, n. 5. de His, quæ fiunt à Prælat.* ubi dicit, valere consuetudinem, per quam Episcopus solus exerceat jurisdictionalia, & similia sine consensu Capituli.

9 Limita 2. ut nec requiratur consensus Capituli, quando immineret necessitas alienandi res immobiles, seu mobiles pretiosas, puta si debitum urgeat, ab ipsa Ecclesia legitimè contractum, *cap. placuit, juncta glos. in ver. necessitate, 12. quæst. 2. Abb. in c. cum Apostolica, num. 13. de His, quæ fiunt à Prælat.* quod intellige juxta notata *in cap. 3. de loco sacro q 7.*

10 Limita 3. quando concurreret evidens utilitas, quia tunc defectus consensus Capituli non est considerabilis, cùm iste consensus magis respiciat solemnitatem, quàm substantiam, *Abb in cap. novit, num. 7. in fin. de His, quæ fiunt à Prælat.* ubi dicit, quod Episcopus in notoriis non tenetur requirere consensum Capituli, *Card. Seraphin. dec 443. nu. 4.*

11 Limita 4. quando Capitulum à tempore scientiæ non contradixit intrà sex menses: tunc enim videtur consensisse, *arg. cap. 2. de Concess. Præb.* præsertim quando non agitur de alienatione perpetua, quo casu sufficit sola scientia Capituli sine contradictione, *Card. Seraph. d. dec 443 num. 4.* quemadmodum contemptus in electione, si non contradicat intra tempus præfixum in edicto, quod ponitur pro confirmatione facienda, ampliùs non auditur, *Abb. in c. continebatur, num. 8. in c. cum nos, & in c. ea noscitur, nu. 8. de His, quæ fiunt à Prælat.* ubi etiam observat, quod si Capitulum consensit tractu temporis, valebit concessio, ut ex nunc, non ut ex tunc.

12 Limita 5. ut requiratur quidem consensus Capituli, non tamen aliorum Clericorum Ecclesiæ, qui non sunt de Capitulo, *Abb. in cap. 1. num. 5. & in cap. cum Apostolica, n. 13. de His, quæ fiunt à Prælat.*

13 Limita 6. in lapidibus, vel lignis rudibus Ecclesiæ dirutæ, vel collapsæ, in quorum alienatione sufficit solius Episcopi licentia, *Emman. Sà, in ver. Ecclesia, n. 2. Layman. in Theol. mor. lib. 5. tr. 9. c. 13. vers. ait tamen &c. Barbos. de offic. & pot. Epis. p. 3. alleg. 64. n. 14. & seq.*

14 An verò hujusmodi cæmenta possint de licentia Ordinarii applicari usibus prophanis? Respondēt nonnulli Doctores, quod licèt id fieri possit de licentia Papæ, cum hujusmodi prohibitio videatur juris humani tantum, *cap. proposuit, de Concess. Præb.* Ordinarius tamen hanc licentiam concedere nequit ob reverentiam Ecclesiæ, cui servierunt, *cap. ligna, & c. vestimenta, de Consecr. dist. 1. & ita tenuit S. Tho. in 2. 2. qu. 88. art. 10 ad p. Nav. in Commentar de Spol. Cleric. §. 18. num. 10. & seq.*

Ego sentio, posse etiam Ordinarium concedere licentiam, ut lapides, & alia cæmenta altaris, vel Ecclesiæ destructæ applicari possint usibus prophanis, non tamen sordidis: tum quia vasa sacra ex causis expressis *in cap. aurum, 12. q. 2.* prævia eorum execratione vendi possunt ab Ordinario, *Mantic. de Tacit. lib. 25. tit. 6. n. 11. Layman. in Theol. mor lib. 4. tract. 9. cap. 13. num. 5.* tum etiam quia sicut Ecclesia majori ex parte exusta, vel destructa, desinit esse consecrata, *cap. de fabrica, ubi glos. in ver. innovata, de Consecr. dist. 1.* & altare enormiter deformatum, desinit similiter esse consecratum, *cap. 1. & c. quod in dubiis de Consecr. Eccl. vel altar.* ita etiam, immò à fortiori, lapides, ligna, & alia cæmenta altaris, vel Ecclesiæ dirutæ, seu destructæ desinunt esse sacra, *Sylvest. in ver. benedictio nu. 7. vers. vel in alio loco honesto &c. Barb. de offic. & pot. Episc. alleg. 64. num. 14. & seq. Emman. Sà in ver. Ecclesia, num. 2. quem refert, & sequitur Layman. loco cit. num 6. vers. ait. tamen &c.* saltem si materia diruta nullum ampliùs signum, vel indicium servet, quod pertinuerit ad Ecclesiam; idque magis procederet, quando concurreret necessitas, vel alia rationabilis, & urgens causa, *ut d. Lud. Mirand. tom. 1. manual. Prælat. quæst. 34. quem refert idem Layman. loco cit.* subdens, quod sacræ statuæ, & imagines in alio templo locari debent, & ita servari in Hispania testatur *Nav. loco supra cit. d. §. 18. num. 11. vers. secundò ejusmodi &c.* ubi ligna Ecclesiæ veteris dirutæ, quæ novæ construendæ inepta sunt, etiam sine licentia Ordinarii venduntur plus offerenti, etiam volenti ex eis domum prophanam construere, *prout refert Layman. loco proximè cit.*

15 Secundus casus, in quo requiritur consensus Capituli, est, quando res spectat ad Episcopum, & Capitulum communiter, *Abb. in d. cap. novit, n. 7. vers. tertiò in spectantibus &c. De his, quæ fiunt à Prælat. Piasec. in Prax. p. 2. cap. 5. num. 33. vers. posset etiam &c.* ubi dicit, quod si legatum communiter fuerit relictum Episcopo, & Capitulo, Episcopus non posset illi renun- 16 ciare in præjudicium Capituli.

17 Notandum est autem. quod gesta per solum Episcopum in casibus, in quibus Capituli consensus exigitur, nulla sunt, *Abb. in c. novit. n. 7. de His, quæ fiunt à Prælat. Innoc. in c. 1. eod. tit. Genuens. in tr. de Eccl. q. 301.*

18 Notandum 2. quod in casibus, in quibus requiritur consensus Capituli, regulariter non est necessaria subscriptio Canonicorum, nisi in casibus à jure expressis, & tunc satis esset, si hæc subscriptio fiat per Notarium, *l. pactum, C. de Pact. Abb. in c. 1. n. 4. de His, quæ fiunt à Prælat. Quaran. in verb. alienatio rerum Eccl. nu. 3. & 4.*

19 Notandum 3. quod in dictis casibus non requiritur consensus Canonicorum absentium, sed tantùm præsentium, *gloss. in cap. 2. ver. ipsorum, de Testibus in 6.* ubi ponit solùm tres casus, in quibus absentes sunt vocandi, *Abb. in d. cap. 1. num. 5. de His, quæ fiunt à Prælat.*

20 Notandum 4. quod in alienatione rerum Ecclesiæ inferioris sufficit consensus Rectoris ipsius Ecclesiæ, etiamsi Ecclesia esset de jurepatronatus; nam consensus Patroni non est de necessitate, *c. placuit, 12. q. 2. Innoc. in c. 1. & ibidem Abb. num. 5. d. tit. de His, quæ fiunt à Prælat. Quara. in ver. alienatio rer. Eccles. nu. 3. & 4.*

21 Notandum 5. quod in pertinentibus ad Prælatum, & Collegium, Prælatus in explicatione actus majorem, vel saniorem partem Collegii obtinet, *ut inquit Abb. in c. ea noscitur, nu. 5. eodem tit. de His, quæ fiunt à Prælat. & in c. 1. nu. 3. & 11. de His, quæ fiunt à major. part. Capit.*

22 Notandum 6. quod licèt minor pars Capituli, seu Collegii, vel Universitatis ex causa rationabili possit impedire decretum majoris partis: non tamen potest aliquid disponere nomine totius Universitatis; nisi major pars esset privata propter delictum, quia tunc potestas totius Universitatis residet in non delinquentibus, *cap. gratum, de Postulat. Prælat. & not. Abb. in dict. cap. ea noscitur, num. 5.*

23 Notandum 7. quod assensus Apostolicus supplet tractatum, & consensum Prælati superioris, non tamen consensum Capituli, *Quaran. in ver. alienatio rer. Eccles. num. 7. vers. in cæteris &c.*

24 Notandum 8. quod juramentum simpliciter præstitum de rebus Ecclesiæ non alienandis restringitur ad alienationem illicitam, non autem ad necessariam, vel Ecclesiæ utilem, *Mantic. de Tacit. lib. 25. tit. 6. num. 12. Gennens. in tract. de Eccles. q. 546. Nau. cons. 2. num. 1. de reb. Eccles. non alien. lib. 3. Quaran. loco cit. d. num. 7. vers. in cæteris &c,*

SUMMARIUM.

1 *Capitulum regulariter congregari debet in loco consueto, aliàs actus esset nullius roboris: declaratur, & limitatur nu.2.*

2 *Non est de substantia Capituli certus locus, sed omnis locus, in quo Capitulum est congragatum, dicitur capitularis, dummodò sit honestus.*

3 *Regulariter electio, & alii actus Capitulares faciendi sunt in Ecclesia.*

4 *Nulla est electio, si cessante causa legitima fieret extra ambitum Ecclesiæ Cathedralis.*

5 *Vocatis omnibus de Capitulo ad aliquem actum, si aliqui non veniant, tota potestas capitularis remanet in illis, qui venerunt: declaratur n.6.*

6 *Quando minor pars Collegii possit vocare majorem, & procedere ad actus expeditionem.*

7 *Quando ad convocandam Universitatem sufficiat sonus Campanæ, & quando requirantur litteræ, vel nuncius.*

8 *In quo loco fieri debeat electio Summi Pontificis.*

CAP. XVII.

An validè sint actus à Capitulo, vel Collegio celebrati extra locum consuetum.

1 RESP. quòd Capitulum congregati regulariter debet
in loco consueto, alioquin actus esset nullius roboris, *ut d.glos. communiter recepta in cap. in nomine, ver.*
2 *fieri in Urbe, 23.dist.* quod procedit, si ibi commodè fieri
possit; secus si aliqua justa causa occasionem præberet
mutandi solitum locum: tunc enim Capitulum congregari
potest, ubi melius obtulerit se facultas, & actus ibi gesti
essent validi; non enim est de substantia Capituli certus
locus, quinimmò omnis locus, ubi Capitulum est congregatum,
dicitur Capitularis, dummodo sit honestus,
*dict. cap. in nomine, vers. quod si pravorum cap. cum terra,
& ibidem gl. in ver. in quo, extr. de elect. Innoc. in c. cum ex
injuncto, n.2. de Nov. oper. nunciat.* ubi etiam dicit, quòd
3 regulariter electio, & alii actus Capitulares faciendi sunt
in Ecclesia, *Bald. in l. nulli, nu.2. ff. Quod cujusque Univers. nom. &c. Abb. in cap quod sicut, num.2. eodem tit. de
elect.* subdens, quòd nulla esset electio, si cessante cau-
4 sa legitima fieret extra ambitum Ecclesiæ Cathedralis, *Rot.
decis. 36. n.4. & seq. p.6. Recent.* ubi, quod vocati omnibus
5 de Capitulo ad aliquem actum, si aliqui non veniant, tota
potestas capitularis remanet in illis, qui venerunt, & gesta
per illos valent, tamquam gesta à Capitulo: contumacia
enim aliquorum non potest impedire actiones, & acta
capitularia, sed eis est imputandum, si non venerint, *vide Innoc. in d. cap. cum ex injuncto, n.2. de Nov. oper. nunciat.
& in c.1. n.2. de Major. & obed. Abb. in cap. cum omnes, num.*
6 *11. & seq. de Constit.* ubi, quod si est aliquis, ad quem spectet
congregatio Universitatis, tunc si ad mandatum illius
non veniant omnes, possunt venientes explicare actum,
etiamsi non interveniant duæ partes, vel major pars Collegii,
quasi convocatio Superioris constituat non venientes
in contumacia, & contumacia privet illos facultate dandi
vocem; unde si in Universitate sint centum, & ex
vocatis ab habente potestatem convenerint 30. jus Universitatis
residet in illis 30. si verò non est aliquis, ad quem
spectet convocatio, tunc si instat finis termini Universitati
præfixi ad actus expeditionem, potest minor pars vocare
majorem, & nolente ea venire, potest minor pars ad
actum procedere, quia non debet privari propter contemptum
majoris partis; sed si terminus non est præfixus
ad actum explicandum, tunc debent saltem intervenire
duæ partes, & moneri debet tertia pars ab habente talem
facultatem, aliàs posset tertia pars agere de contemptu,
*Put. dec. 283. lib.3. ubi de communi, vide Bald. in l. nulli,
num.2. ff. Quod cujusque univers. nom.* ubi subiicit, quod
quando requiritur convocatio absentium, ad quos sonus
7 campanæ non potest pertingere, nec Preconum, tunc sonus
campanæ non sufficit; idemque dicendum, quando
agitur de factis gravibus, in quibus non sufficit convocare
Universitatem per campanam, sed convocari debet per
nuncium, vel litteras, *Ut d. idem Abb. in d. cap. cum omnes, in fin.*

Quæres, in quo loco fieri debeat electio Summi Pon- 8
tificis? Resp. quod fieri debet in conclavi clauso, & non
in alio loco, aliàs electio irrita est, *juxta formam traditam
per Greg. XV. & Urbanum VIII. quorum constitutiones
refert, & explicat Bonacin in tr. de Censur. in partic. disp.
2. q.7. pun.1. §.2. per tot.*

SUMMARIUM.

1 *In quo loco consecratio Episcopi facienda sit.*

2 *Episcopus electus, si intra sex menses munus consecrationis non susceperit, Ecclesia ipso jure est privatus.*

3 *An ad incurrendam hujusmodi privationem requiratur sententia declaratoria, & num.5.*

4 *Parochus, qui intra annum ad sacerdotium non ordinatur, Ecclesiam ipso facto amittit absque alia monitione.*

5 *An, & quando delinquens teneatur solvere pœnam ante sententiam declaratoriam.*

6 *Quid si pœna ad sui executionem non requirat actionem hominis.*

CAP. XVIII.

In quo loco consecratio Episcopi fieri debeat.

RESP. quod si extra Curiam Romanam fiat, in Ec- 1
clesia, ad quam promotus fuit, aut in Provin-
cia, si commodè fieri poterit, celebrari debet, *ex Conc.* 2
Trident. sess.23. de ref. cap.1. ubi etiam decernitur, quod
Ecclesiis Cathedralibus, seu Superioribus quocunque nomine,
ac titulo præfecti, etiamsi S.R.E. Cardinales sint,
munus consecrationis intra tres menses suscipere debent,
alioquin ad fructuum perceptorum restitutionem tenentur:
& si intra totidem menses posteà id facere neglexerint,
e ecclesiis ipso jure sunt privati.

An verò ad incurrendam hujusmodi privationem requi- 3
ratur sententia declaratoria? Resp. quòd alii asserunt,
sententiam declaratoriam in tali casu non requiri, quem-
admodum nec requiritur sententia hujusmodi quoad paro- 4
chum, qui post obtentam Ecclesiam parochialem, & habitam
illius pacificam possessionem non promovetur ad
presbyteratum intra annum, quo Ecclesiam ipso facto
amittit, peccatque mortaliter, si anno elapso illa retinet,
vel fructus post annum perceptos non restituit, *juxta tex.
in cap. licet canon. de elect. in 6.* ubi Parochus in tali casu
beneficio absque alia monitione privatur, *& ita sensit
Nav. in man. cap.25. num.118. Reginaldus lib.13. num.281.
& alii apud Bonacin. de legib. disp.1. quæst.1. pun.7. §.2. nu.
17.* subdens, hoc intelligendum esse respectu illorum locorum,
in quibus prædictus textus *in cap. licet canon*, est
acceptatus, aut in quibus contrarium legitima consuetudine
non est receptum.

Alii verò contrarium quoad Episcopum sentiunt, videli- 5
cet quod requiratur in casu prædicto sententia declaratoria,
*ita tenet Bonacin. loco cit. num.18. ubi citat. Suar. l.5. c.
8. num.15.* ratio est, quia delinquens non tenetur ante sententiam
declaratoriam solvere pœnam, quæ non potest
mandari executioni absque actione hominis: nisi manifestè
appareat, talem esse legislatoris intentionem, ut velit,
delinquentem pœnam subire ante Judicis sententiam; in
dubio autem præsumitur, legislatorem nolle reum obligare
ante sententiam ad pœnam, quæ ad sui executionem requirit
actionem ipsius delinquentis, vel alterius, sed censetur
pœnam imposuisse sub hac conditione, si delictum per Judicis
sententiam fuerit declaratum, *vide Lessium lib.2. de
Justit. cap.29. dub.8. num.67. Valentiam p.2. disp.7. qu.5. pun.
6. §.3. Azor. par.1. lib.5. cap.8. q.4. Suarez lib.5. de legib. cap.
8. num.5. Filliuc. tract.21. cap.11. q.9. nu.23. & seq. Layman.
lib.1. tract.4. cap.15. num.8. & seq. Bonacin. d. tract. de legib.
disp.1. q.1. pun.7. §.2. num.8.* ubi subiicit, quod etiamsi
delictum, propter quod imposita est pœna ipso facto,
ita notum sit, ut nulla tergiversatione celari possit, adhuc
delinquens non tenetur ante sententiam declaratoriam solvere
pœnam, quæ ad sui executionem requirit hominis
actionem; unde reus non tenetur se rebus propriis spoliare,
nec se aliquo officio privare ante sententiam declaratoriam
delicti, nisi aliter constet de mente legislato-

ris

ris, *& ita sensit etiam Sac. Regularium Congregatio, prout refert Nicolius in suis floscul. sive notab. in ver. pœna, nu. 14. Dian. p 2. tract. 17 resol. 67.*

6 Dixi, *quæ non potest mandari executioni absque actione hominis*, quia pœna, quæ ad sui executionem nullam hominis actionem requirit, ante Judicis sententiam incurritur; talis est censura, & irregularitas; incapacitas bonorum: inhabilitas ad matrimonium, vel ad petendum debitum conjugale, vel ad officium, vel ad sacramenta suscipienda, vel ministranda; hujusmodi enim pœnæ, aliæque omnes, quæ in abstinentia ab aliqua receptione, vel actione consistunt, commisso delicto statim incurruntur, cùm nulla actio requiratur ad has pœnas incurrendas, *Sot. 1. de just. q. 6. conclus. 2. Valent. tom. 2. disp. 7. qu. 5. pun. 6. Clavis Regia lib. 3. cap 9. num. 23. Azor. lib. 5. cap. 7. q. 4. Reginald. lib. 15. n. 279. & alii apud Bonac. d. q. 1. pun. 7. §. 2. num. 9. & seq.* ubi etiam observat, eum, qui in pœnam privationis officiorum, vocis activæ, & passivæ ipso facto incidit, non teneri privare se officio, vel beneficio, aut voce activa, vel passiva, quoties hoc præstare nequit sine periculo gravis infamiæ, etiamsi lex decernat, delinquentem debere se ab officio abstinere non expectata ulla sententia, quia jus ad propriam famam conservandam præponderat juri humano indicenti privationem officiorum, &c. tenetur tamen pœnitens quàm primum petere dispensationem, ne interim officium, quo privatus est, iniquè retineat, *vide Navarr. in man. c. 23. n. 67.*

SUMMARIUM.

1 *Episcopo degente in remotis partibus, Vicarius simpliciter constitutus potest expedire ea, quæ speciale mandatum requirunt.*
2 *Quando dicatur Episcopus esse in locis remotis.*
3 *Vicarius Episcopi potest absolvere à casibus reservatis, quando Episcopus abest diœcesi, etiamsi ab ea non longè absit.*
4 *Quando Vicarius regularis possit absolvere à casibus reservatis.*
5 *Vicarius Episcopi regulariter non potest sine speciali mandato absolvere à reservatis: limitatur numer. seq.*
6 *Sede Episcopali vacante, Vicarius Capituli absolvere potest à reservatis.*
7 *Commissio extenditur ad similia, vel minora, non autem ad majora.*
8 *Ordinarii per totam diœcesim constituere debent Pœnitentiarios cum facultate absolvendi à casibus reservatis.*

C A P. XIX.

An Episcopo degente in remotis, possit Vicarius simpliciter constitutus ea expedire, quæ requirunt speciale mandatum.

AFfirmat *Host. in Sum. in tit de Pœnit. & remiss. §. cui 1
confitendum, nu. 17. vers. quid de officiali Episcopi, &c.
late Barbos. de offic. & pot. Episc p. 2. all. 6 nu. 9. & par. 3. all.
54. num. 97.* unde posset in tali casu dimissorias ad ordines
concedere, *Jordan. Elucubr. divers. libr. 3. tit. 6. nu. 120. & 2
seq.* subdens, quod relinquitur arbitrio Judicis, quando
Episcopus dicatur esse in remotis.

Observa tamen, quòd etiamsi Episcopus non longè ab- 3
sit à Diœcesi, posset ejus Vicarius simpliciter constitutus
à casibus eidem Episcopo reservatis absolvere, quia non
sunt detinendi subditi in statu peccati, sed ab eo quàm citius liberandi, *Perein. in Privil. minim. tom. 1. const. 4. Sixti
IV. §. 6. n. 16. Homobon. in exam. Eccles. par. 1. tract. 5. cap. 4.
quæst. 21 Beja par. 4. cas. 37. Nald. in Summ. ver absessenum.
11. & ver. absolutio num. 15. quos refert, & sequitur Dian.
par. 3. resol. mor. tract. 2. de Dub regular. resol* 28. ubi dicit, 4
quod etiam Vicarius Regularis potest concedere facultatem absolvendi à reservatis, si Præpositus absit è domo
per unum diem naturalem, nisi Præpositus, seu Superior
eodem die esset reversurus, vel nisi subditus de industria
sine sufficienti causa in illum diem confessionem distulis- 5
set. Vicarium verò Episcopi non posse regulariter absolvere à reservatis sine speciali mandato, *tradit Sbrozz. de
Vicar. Episc. lib. 2. q. 19. n. 2.* potest tamen Vicarius Capituli 6
sede Episcopali vacante, absolvere à casibus Episcopo reservatis, *latè Barbos. de offic. & potest. Episcop. allegat. 54.
n. 60. & seq.* ubi 49. casus enumerat, in quibus exigitur speciale mandatum, quos tamen necesse non est in Vicariatus commissione omnes nominatim exprimere, sed satis
est, si aliqui exprimantur cum clausula generali, *& ad omnia alia etiamsi exigant speciale mandatum, c. qui ad agendum, §. sed si aliquis, de Procur. in 6. Covar. var. lib. 1. cap.
6. n. 2. vers. Quarto, &c. & lib. 2 cap. 5. n. 8. Sbrozz. ubi supra
lib. 1. q. 65. n. 5. & q. 67. n. 3. Barbos. loco cit. d. alleg. 54. nu. 124.*
ubi addit, quod commissio extenditur ad similia, vel mi- 7
nora, non autem ad majora, *Juxta textum in clem. non
potest, de Procur.*

Observa 2. quod Ordinarii per totam suam diœcesim, 8
& præsertim in iis locis, qui à Civitate, & Cathedrali sede longius remoti sunt, constituere debent Pœnitentiarios cum facultate absolvendi à casibus reservatis, itaut illis quoque liceat eamdem aliis, si opus fuerit, etiam viva voce impartiri, præsertim in solemnibus, ac præcipuis anni festivitatibus, *juxta decretum Sacr. Congregation. quod refert Nicolius in suis flosculi. sive notab. in ver. casus numer. 1.*

JOANNIS CAROLI ANTONELLI SAC. THEOLOGIÆ, AC I.U.D. VELITERNI.

LIBER SECUNDUS.

DE LOCO LEGALI.

SUMMARIUM.

1. *Civis alicujus Civitatis, vel Provinciæ non potest eligi, nec esse officialis ejusdem loci, nisi quatuor mensibus, aliàs punitur proscriptione bonorum, limitatur n.2.& seq. usque ad n.7.*
7 *Vassallus investitus de jurisdictione, potest ipse in suo Castro illam exercere.*
8 *Obligatio facta à subdito in favorem officialis in loco, ubi habet jurisdictionem, non tenet: limitatur nu. 12. & seq. usque ad fin.*
9 *Quid si obligatio facta fuerit ad favorem domestici, & familiaris ipsius officialis.*
10 *Legi prohibitivæ ob publicum favorem introductæ non possunt partes renunciare.*
11 *Commodum quæsitum ab officiali ex contractu hujusmodi applicatur fisco.*

CAP. I.

De Judiciis Civilibus.

Quæstio Prima.

An Civis alicujus Civitatis, vel Provinciæ possit esse, seu eligi officialis ejusdem loci.

1 RESp. negativè, nisi quatuor mensibus, & tunc cum permissione Principis, aliàs punitur proscriptione bonorum, sive sit originatius ejusdem loci, sive ibi habeat tantum domicilium, *l. in consiliariis, Cod. de Assessor. l. hi, qui, & l. si cni in Provincia, ff. ex quib. caus. major. l. si eadem, ubi gloss. ff. de offic. Assess.* ratio videtur esse, nè quid ex gratia faciat: quia nemo Propheta acceptus est in patria sua, *ut d. Paris. de Put. in tract. de Sindic. in §. Assessor, num. 38. & seq. Thes. dec. 268. n. 1.*

2 Hæc tamen conclusio limitatur 1. nisi civis esset eminentissimæ scientiæ, & experimenti; tunc enim receditur à regula juris, & potest quis esse Assessor in propria Patria, *Paris. de Put. loco cit. n. 4. Sbrozz. de offic. Vicar. lib. 1. q. 34* ubi dicit, quod in tali casu potest esse Vicarius Episcopi.

3 Limitatur 2. in Assessore Procuratoris Cæsaris, qui est Judex inter fiscum, & privatum, *l. fin. ubi gl. ff. de offic. Assess. Paris. de Put. in d. §. Assessor. n. 39.*

4 Limitatur 3. quando quis non habet salarium à Publico, nec jurisdictionem, quia tunc potest assidere in sua Provincia, *Paris. de Put. in d. §. Assessor. n. 41.*

5 Limitatur 4. ut possit quis esse locumtenens, & delegatus in propria Provincia, *secundùm Bald. & alios, quos refert, & sequitur idem Paris. de Put. ubi supra, n. 42.*

Limitatur 5. in Castris parvis, ubi officiales exteri vix 6
possent ex emolumentis officii victum parare, *Bertr. cons. 1. n. 9. lib. 3. quem refert Thes. dec. 268. n. 2.*

Limitatur 6. in locis, ubi adest contrarià consuetudo, 7
Idem Thes. d. decis. 268. n. 2. ubi etiam dicit, quod Vassallus investitus de jurisdictione, potest ipse in suo Castro illam exercere.

Quæres, an officialis in loco, ubi habet jurisdictionem, 8
possit contrahere? Resp. quod si loquimur de obligatione
passiva, ut si officialis se se obligaverit ad favorem subditi,
obligatio erit valida; in hoc enim non videtur vigere pro-
hibitio cessante ratione legis prohibentis contractum cum
personis subditis propter metum reverentialem; si verò lo-
quimur de obligatione, & contractu ad favorem, & com-
modum officialis, tunc obligatio, & contractus regulariter
non tenet, etiamsi juramentum, aut quæcunque renuncia-
tio intervenerit, *l. principalibus, ff. de rebus cred. l. 1. Cod. de*
Contract. jud. ubi, quod neque domestici, & familiares ip- 9
sius Judicis contrahere possunt, *glos. in l. quorum, ff. de Pi-*
gnor. latè Peregr. de Jur. fisc. lib. 4. tit. 7. n. 12. & seq. ubi dicit, 10
quod legi prohibitivæ ob publicum favorem introductæ,
non possunt partes renunciare, *Merlin. de Pignor. libro 2.*
tit. 2. quæst. 82. num. 1. & seq. ubi subiicit, quod commo- 11
dum ab officiali quæsitum ex contractu applicatur fisco,
Natt. cons. 50. num. 13. Cephal. cons. 164. num. 14. vol. 2. Rota dec. 26. num. 16. & seq. par. 6. Recent. ubi, quod talis contractus est ipso jure nullus, nec firmatur juramento, quia cùm adest metus, consensus abest; certum autem est, juramentum nihil operari, quando non adest consensus, *l. fin. cum ibi not. C. de non num. pec. Cancer. var. lib. 3. capit. 1. n. 104. & seq.*

Limita, si contractus factus fuerit inter officialem, & 12
non subditum: cessat enim ratio prohibitionis cum non subdito, & ideò contractus est validus in tali casu, *vide Cancer. d. lib. 3. cap. 1. num. 104. & seq. Peregr. d. lib. 4. titul. 7. num. 11.* idemque dicendum, quando contractus fit cum subdito potenti, nec timente officialem, *Rota d. dec. 26. n. 24.*

Limita 2. si subditus, cum quo officialis contraxit, nolit, 13
contractum rescindi, sed ei stare velit: tunc enim contractus reputabitur validus, cùm non possit rescindi invito subdito, cujus intuitu, & favore id à lege inductum est, *ut d. idem Cancer. d. lib. 3. cap. 1. n. 103.*

Limita 3. in rebus, quæ ad victum, supellectilia, & his 14
similia pertinent, vel quando adesset specialis Principis licentia, *l. 1. C. de Contract. Jud. Peregr. d. lib. 4. tit. 7. num. 12. vers. limita 2. &c.*

Limita 4. in his, quæ pertinent ad studiorum causam, 15
Peregr. loco cit. vers. item, & ea, &c.

Limita 5. quod contractus fuit celebratus bona fide, 16

ut quia

ut quia initus fuerit palàm cum justo pretio, *Jo. Franc. de Ponte consf. 49. n. 42. & 56. li. 1. quem refert, & sequitur Merlin. loco cit. n. 8. 9. & 14.* vel si constaret, ab officiali nullum fuisse incussum timorem, vel contractum fuisse initum pro necessitatibus ipsius officialis, *Peregr. d. lib. 4. tit. 7. numero 12. vers. limita 4. &c & n. 14 Rot. d. dec. 26. num. 24. parte 6. Recent.*

17 Limita 6. in officiali, qui non habet jurisdictionem, quia ea sola dignitate non præsumitur metus, aut violentia, nisi probetur, *l. ad invidiam, ubi Bald. & alii, C. de iis, quæ vi, metusve caus. &c. Peregr. loco cit. d. tit. 7. n. 14.*

18 Limita 7 in officiali gerente officium in loco originis, quia dicta prohibitio intelligitur de officialibus exteris, *Peregr. d. lib. 4. tit. 7. n. 9. & 10. Merl. d. lib. 2. q. 82. n. 10.*

19 Limita 8. in donatione remuneratoria ex causa de præterito: hæc enim in favorem Prætoris fieri potest pro meritorum æquivalentia, *l. Attilius Regulus, ff. de donat. Peregr. d. tit 7. n 12. vers. limita 5. &c.*

20 Limita 9. in officiali contrahente in utilitatem Universitatis, cui præest, *Bart. in d. l. principalibus, ff. de Reb. cred. Peregr. ubi supra d. tit. 7 n. 12. vers. limita 6. &c.*

21 Limita 10. in officiali gerente officium perpetuum, seu ad beneplacitum: hic enim potest contrahere cum subdito, quia textus prædicti procedunt dumtaxat in officialibus ad certum tempus, *ut d. Bart. in d. l. principalibus, ff. de reb. cred. Cancer, var d. lib. 3. cap. 1. nu.* 98. quamvis enim ratio metus magis vigere videatur in officialibus perpetuis, tamen quoad eos hujusmodi fictio, seu præsumptio rejicitur per tertium *in l. Præsidis, ff. de rebus cred.* expressè permittentem, ut hujusmodi officiales perpetui cum subditis suis contrahere possint, nisi fortè in tali casu probetur metus, *Natt. cons. 50. num. 13. Peregr. d. lib. 4. tit 7. n.* 10. ubi dicit, quod officialis ad beneplacitum constitutus, æquiparatur perpetuo, propter incertitudinem, *Cancer. loco cit. num. 99.* quod providè factum est, nè alioquin officialis perpetuus semper haberet interdictum commercium, & sic redderetur quodammodò mancipatus pœnæ, *ut rectè observat Merl. d. lib. 2. q. 82. num. 13. & 14* subdens, quod respectu officialis perpetui probari debet metus aliunde, quàm ex præsumptione legis, quia ad hunc casum lex fingendo non protrahitur.

22 Idem dicendum est in Barone contrahente cum Vassallo: quia etiam in tali casu contractus subsistit, & præsumptio metus cessat, nisi aliundè probetur, *Rot. in Bononien. Canonum 30. Maii 1646. coram Meltio, quæ apud Merlin. de pign. est dec. 123. n. 9. & seq. quamvis contrarium senserit eadem Rot. d. dec. 26. n. 22. p. 6. recent.*

23 Limita 11. in ultimis voluntatibus: potest enim officiali legari, aut aliter per ultimam voluntatem validè relinqui, quia dictæ leges prohibitivæ loquuntur tantùm de contractibus, *ut d. Peregr. d. tit. 7. num. 13.*

SUMMARIUM.

24 *Judex ordinarius tenetur jus reddere in suo territorio, & in loco solito majorum: limitatur nu. 27. & seq.*

25 *Locus majorum in judice ordinario est omnis locus existens intra territorium.*

26 *Delegatus ad universitatem causarum tenetur servare locum delegantis, & potest sedere intra territorium delegantis.*

28 *In quo loco possit quis conveniri coram Delegato Papæ.*

29 *Episcopus sine justa causa non potest removere cathedram, & tribunal à Civitate ad longum tempus.*

30 *Vicarius generalis Episcopi potest in quolibet loco diœcesis jus reddere, sicut Episcopus.*

31 *Secreta non carent suspicione, & plerunque irrita sunt, & cassanda.*

32 *Reformationes populi debent fieri in publico Palatio.*

33 *Delegatus ad universitatem causarum potest alium locum eligere præter Tribunal suorum Antecessorum.*

Partes etiam ex post facto possunt locum declarare, ibidem.

34 *Judex tempore pestis potest jus dicere in fenestra domus suæ.*

35 *Judex appellationis potest etiam in domo sua, & in alio loco honesto jus reddere.*

36 *Episcopus excusatur ad effectum alternativæ, si propriam diœcesim ingredi non possit ad residendum ob protervìam impiorum.*

37 *In actis respicientibus litis ordinationem non tenetur Judex servare locum majorum, sed tantùm in iis, quæ pertinent ad litis decisionem.*

38 *Duces belli etiam extra territorium existentes habent imperium in homines suæ jurisdictionis.*

39 *Arbiter potest sibi eligere locum, ubi vult, dummodò locus honestus sit.*

40 *Si compromissum factum sit in Villa, valeret sententia lata in Civitate, etiamsi non fuerit actum de eo loco.*

41 *Delegatus ad unam causam, Dominus feudi, Abbas, Archidiaconus, Præpositus, & alii non habentes territorium, sed tantùm jurisdictionem in personas, possunt sibi eligere quemlibet locum, dummodò honestus sit: declaratur n 42.*

43 *Delegatus ad unam causam an possit procedere extra territorium non subditum deleganti, si ambæ partes consentiant.*

44 *Cautio de non offendendo obligat etiam extra territorium jusdicentis.*

45 *An, & quando valeant acta gesta per Judicem in Ecclesia.*

46 *An valeant contractus initi in Ecclesia.*

47 *Episcopus non tenetur accedere ad locum litigii, vel alium ibi delegare, etiamsi haberet duas diœceses.*

48 *Episcopus causas Capitularium diœcesis unitæ potest cognoscere, vel in loco sui domicilii, vel in suo consueto tribunali.*

49 *Judices civiles, licèt non habeant cognitionem causarum criminalium, habent tamen potestatem procedendi in causis criminalibus incidentibus in causa civili absque alia delegatione.*

50 *Judex maleficiorum an, & quando possit cognoscere de causa civili.*

51 *Commissa causa, intelligitur commissa tam civiliter, quàm criminaliter, etiam quoad illius decisionem.*

52 *An Vicarius Episcopi ex generali commissione possit inquirere, & punire subditorum excessus, eosq; absolvere.*

Quæstio II.

In quo loco Judex jus reddere debeat.

Regula est, quòd Judex ordinarius tenetur jus red- 24
dere in suo territorio, & in loco solito majorum
suorum, ubi videlicet prædecessores soliti fuerunt jus reddere, alloquin sententia non valeret, *l. pen. in fin. ff. de just. & jur. l. cum sententiam, ubi DD. Cod. de sent. & interlocut. omn. Jud. Bart. in l. si ut proponis, 5. Cod. Quom. & quand. jud. & in l. 1. Cod. de sentent. ex brev. recit. & in l. si locus, ff. de jud. Bald. & alii communiter in l. pen. ff. de just. & jur. Vant in tit. de null. ex defect. jurisd. & unde, ac quib. mod. etc.*
n. 110. & 111. ubi dicit, locum majorum in Judice ordi- 25
nario esse omnem locum existentem intra territorium, dummodò non obstet contraria consuetudo, *Maran. de*
ord. jud. par. 6. tit. de decisor. jud. 1. act. num. 71. & seq. ubi, 26
quod delegatus ad universitatem causarum tenetur servare locum delegantis, *de quo vide Bald. in l. testamenta, num. 3. C. de testam. & in d. l. pen. in 2. lect. vers. fin. ff. de just. et jur.*
& in l. si locus, ff de Jud. ubi dicit, quod talis delegatus po- 27
test sedere intra territorium delegantis, dummodò ad eum locum partes incommodè possint intervenire, *Abbas in c. P. & G. num. 15. de offic. & pot. Jud. de leg. & in cap. dilectus,*
29. num 4. de rescr. ubi subjicit, quòd in quo loco potest 28
quis conveniri coram Ordinario suo, sive ratione domicilii, sive ratione contractus, sive delicti, in eo loco potest conveniri coram delegato Papæ: nec est curandum, quod trahatur extra domicilium per plurimas dietas, quia nullum gravamen per impetrationem sibi infertur, cum Papa sit ordinarius cunctorum, *juxta text. in cap. cuncta per mundum, 9. q. 3.*

Hæc tamen regula limitatur 1. in Episcopo habente plu- 29
ra Castra, vel Oppida in sua diœcesi, qui potest in quolibet loco de diœcesi, ubi reperitur, curiam erigere, citare, ac sententias ferre, *juxta textus, in cap. cum Episcopus, de offic. ord. in 6. Bald. in leg. testamenta, num. 3. C. de testam. Card. in clem. un. n. 1. de for. comp. Gonz. ad reg. 8. Cancell.*

cell.gl 43.num.192.Vant.loco citato num.111. ubi id intelli-
git ad modicum tempus, quia ad longum tempus non
potest Episcopus sine justa causa removere cathedram,
& tribunal à Civitate, cap. placuit, ut nemini, 7.
quæst. 1.
30 Idem dicendum in Vicario generali Episcopi, ac Præ-
side Provinciæ: isti enim in quolibet loco diœcesis, vel
Provinciæ possunt jus reddere, ut tradunt DD.in d.l.pen.
ff.de just.& jur Vant.loco cit.d.n.111.Maran.de Ord.judic.
par.6.in tit.de decisor jud.1.act.n.82.Barbos.de offic.et pot.
Episc.all.80.à n.1.usque ad 10.
31 Limitatur 2. quando Judex de consensu partium, vel ex
justa causa ferret sententiam in alio loco non solito: va-
leret enim sententia propter protogationem, dummodò
non egrediatur suum territorium, & locus aliàs sit con-
gruus, & honestus, glos.fin.in l.cum non eo die, C.Quan-
do provoc.non est necess.Abb.in cap.P.& G.num.14.de offic.
deleg.Bart in d.leg.pen.circa fin.ff.de just.& jur.Bald.in d.
l.cum sententiam, num.6.& seq.C.de sent. & interloc.omn.
jud.ubi etiam observat, quod secreta non carent suspicio-
ne, & plerunque irrita sunt, & cassanda, & ideò refor-
32 mationes populi debent fieri in publico palatio populi,
non in aliis locis, Menoch.de Arbitr.jud.lib.1.qu.64.num.
33 3.ubi dicit, quod Judex delegatus ad universitatem cau-
sarum, etsi habeat tribunal soorum Antecessorum, potest
tamen alium locum eligere, ad quem partes possint citari
Vant.de null tit.de nullit.ex defect.citat.numer.62. Specul.
lib.1.in tit.de Arbitr.& arbitrat. §. sequitur, numero 66.
ubi, quod partes etiam ex facto possunt locum de-
clatare.
34 Ex quo infertur, quod tempore pestis potest Judex jus
dicere in fenestra domus suæ, vel alicujus turris, litigan-
tibus existentibus in via publica, vel in Curia domus suæ,
ut tradunt DD.apud Rip.in tract.de Pest.tit de Privil.jud.
n.52. ubi subdit, hoc procedere, si partes fuerint citatæ ad
illum locum, aliàs sententia non valeret.
35 Limitatur 3. in Judice appellationis, qui potest etiam
in domo sua, & in omni alio loco honesto jus red-
dere, secundum gloss.in d.leg.cum sententiam, ubi etiam
Bald.num 2.Cod.de senten.&c.ordan.loco cit.nu.171.& est
communis opinio.
36 Limitatur 4.quando locus solitus non est tutus, vel pro-
pter metum tyranni, vel propter bella, vel pestem, vel
propter imminentem ruinam: tunc enim potest Judex e-
ligere alium locum, clem.1.de for.comp.Bald.in l.1.C.de
sent.ex brev.recit.Alex.in l.fin.num.1.ff.de jurisd.omn.jud.
Rom.cons.352.num.19.Maran.loco cit.n.83.Boer.dec.40.nu.
10.& seq.Gonz.ubi supra d.glos.43.n.190.ubi etiam dicit,
quod Episcopus excusatur ad effectum alternativæ, si
propriam diœcesim ingredi non posset ad residendum, ob
proterviam, & crudelitatem impiorum ipsum perse-
qoentium, vel diœcesim occupantium, arg.d.clem.1.
de for.comp.
37 Limitatur 5. in causis, in quibus proceditur de plano,
prout sunt, quę non requirunt plenam causæ cognitionem,
juxta tex.in l.voluit, §.fin ubi gl.& DD.ff.de inter.actio. in
his enim valeret sententia lata extra locum solitum majo-
rum, l.2.§.dies, ff Quis ord.in bon.poss.servet. Bart.in l.nec
quicquam, ff.de plano, ff.de offic.Procons.& in l.1.n.6.Cod.
de Confess.ubi etiam dicit, quod neque in actis respicienti-
bus litis ordinationem tenetur Judex servare locum majo-
rum, sed tantùm in iis, quæ pertinent ad litis decisionem,
Bald.in l.testamenta, n.3.C.de testam.Jordan.d.lib.14.titul.
25.num.175.& 177.
38 Limitatur 6. in causis voluntariæ jurisdictionis, quæ in
omni loco, etiam in itinere ab Episcopo, vel Legato, Vi-
cario generali, aliove Judice ordinario possunt expediri,
cap.pen.de offic.Vicar.in 6.l.2.ff.de offic. Procons. §. multis
autem, vers.servi verò, Inst.de Libertin.Bald.in d.l. te-
stamenta, num.3.Cod.de testam.& in l.penult.in 2.lect. ff. de
Just.& Jur. ubi subiicit, quod duces belli etiam extra ter-
ritorium existentes habent imperium more majorum in
homines suæ jurisdictionis, vide, quæ infra dicemus in 3.
quæstione.
39 Limitatur 7. in Arbitro, qui cùm non habeat certam
sedem deputatam, potest sibi eligere locum, ubi vult,
etiam in suo cubiculo, dummodò locus sit honestus, &
litigantibus congruus, existat in ea Civitate, in qua fuit
compromissum, l.si cum dies, §.si arbiter, ff.de Recept.ar-
bitr.Bald.in leg.cum sententiam, Cod.de sent.&c.& in leg.
pen.in 2.lectur.circa fin.ff.de just.& jur. ubi dicit, quod
quando locus non est determinatus, relinquitur arbitrio
ipsius Judicis, Vant.tit.de nullis.ex defect.citat.nu.62.Spe-
cul.lib.1.in tit.de Arbitr.& Arbitr.§.sequitur, n.66.ubi et- 40
iam observat, quod si compromissum factum sit in Villa,
valeret sententia lata in Civitate, etiamsi non fuerit actum
de eo loco.
Idem dicendum est in delegato ad unam causam, Do- 41
mino feudi respectu Vassallorum, Abbate, Archidiaco-
no, Præposito, & aliis non habentibus territorium, sed
tantummodò jurisdictionem in personas, vide Bald.in d.
l.pen.circa fin.Abb.in cap.cum contingat, n.33. de for.comp.
ubi dicit, quod Archidiaconus, & alii habentes jurisdi-
ctionem in homines absque territotio, non possunt ex- 42
ercere jurisdictionem, nisi in loco, ubi consuetudo, vel
privilegium hanc jurisdictionem tribuit, vel in loco, ubi
habitant.
Addit Maran.de ord.jud.par.6.tit de Decisor Jud par 43
act. n.75.& seq.quod Judex delegatus ad unam causam po-
test procedere, & sententiare extra territorium, seu lo-
cum non subditum deleganti, si ambæ partes consentiant,
etiamsi dissentiat Dominus illius territorii; quia in dele-
gato potest fieri prorogatio de loco ad locum, cùm juris-
dictio delegati non cohæreat, nec terminetur territorio,
sicut jurisdictio ordinarii, per tex.in cap.statutum, §. in
nullo, de Restr.in 6.
Sed contrarium videtur verius: non enim potest ex-
erceri jurisdictio in alieno territorio, invito Domino ejus
territorii, quia Judex extra territorium censetur priva-
tus, non autem Judex, cap.ut litigantes, de offic. ordin.
in sexto, cap.scriptum. 6.quæst.3.Abbas in cap. cum con-
tingat, num.33.de for.comp.Bald.consil.102.num.7.libr.3.
Alexand in leg.fin.num.5.& sequent.ff.de jurisd. omn.Jud.
& ita in facti contingentia observavit Marant.loco cit. ubi
dicit, quod in causa particulari sibi commissa, cùm
esset extra territorium delegantis, ad tollendam om-
nem ambiguitatem, impetravit assensum Principis il-
lius loci.
Notandum est etiam, quod caotio de non offenden- 44
do, obligat etiam extra territorium jusdicentis, coram quo
data est, quia hæc respicie personam, & ideò eam sequitur,
quovis illa vadat, l.fin.Cod.de Præscr.long.temp Hercul.de
caut.de non offen.cap.9.
Notandum 2. quod licèt valeant acta gesta per Judicem 45
Ecclesiasticum in Ecclesia non tamen si ibi gesta fuerint
per Judicem sæcularem, etiamsi existat in ejus territorio,
exceptis actibus piis, qualis est datio tutoris, & similes,
cap.decet, ubi gl.in ver.sæcularium, de Immun.Eccles.in 6.
Vant.in tit.de nullis.ex defect.Jurisd.& unde, ac quib. mod.
&c.n 109. Abb.in cap.qua fronte, num.2.& 13. ubi subdit, 46
quod contractus initi in Ecclesia validi sunt, licet contra-
hentes peccaverint.
Notandum 3. quod Episcopus non tenetur acce- 47
dere ad locum litigii, vel alium ibi delegare, etiamsi
diœcesis valdè esset ampla, Abbas in cap.sanè, num. 3.
de for.comp.& in cap.dilectus, 2.num.4.de Rescr.Rota dec.
297.numer.octavo, part.2.divers.quod procedit, sive E-
piscopus unam diœcesim habeat, sive duas: nam hoc et-
iam casu potest subditos in una diœcesi delinquentes, ex-
tra illam trahere; quia quoad Episcopum diœcesis tam 48
accessotiè, quàm æquè principalitet unitæ, habentur
pro una, exemplo Præsidis duarum Provinciarum,
Bartol.in leg.un.numer. 11.Cod.de Metrop.Beryto libr.11.
Innoc.in cap.novit, in fin.de offic.leg.Alexand. in leg.fin.ff.
de Jurisd.omn.Jud.Card.Cavaler.dec.418.numer.secundo,
& sequent.Rot.dec.537.numer.6.& sequent.part.4.tom.3.
Recent. ubi etiam decisum fuit, posse Episcopum causas
capitularium diœcesis unitæ cognoscere, vel in loco sui
domicilii, ubi cum sua familia habitat, vel in suo consueto
tribunali, arbitrio ipsius Episcopi, cujus est electio,
juxta dispositionem Conc.Trident.session.25. de reformat.
cap.6.
Notandum 4. quod Judices civiles, quamvis non ha- 49
beant cognitionem causarum criminalium, habent ta-
men potestatem procedendi in causis criminalibus inci-
dentibus in causa civili absque alia delegatione: quem-
admodum Judex maleficiorum, qoi non cognoscit 50
de causa civili, potest cognoscere incidenter, con-
demnan-

demnando principaliter furem ad pœnam, & consequenter ad restitutionem rerum, *ut d. Bos. in tit. de for. comp. nu. 221. latè Farinac. cons. 85. num 131. & seq. lib. 1.* ubi etiam dicit,
51 quod missa causa intelligitur commissa tam civiliter, quàm criminaliter etiam quoad illius decisionem, *Sbrozz. de Vic. Episc. lib. 2. q. 143. n. 1. & seq.* ubi dicit, quod etsi ex generali
52 commissione non possit Vicarius Episcopi inquirere, corrigere, deponere, & punire subditorum excessus, nisi specialiter hæc committantur, *ut in c. licèt, de offic. Vic. in 6.* tamen potest inquirere, & cognoscere, non ut puniat, sed ut referat Episcopo: immò poterit reum absolvere quatenus de jure sit absolvendus, absque alia relatione, cum ei inquisitio permittatur ad effectum remittendi inquisitos ad Episcopum, quatenus inventi fuerint culpabiles, *Felin. in cap. non potest, num. 5. de re jud. Rot. decis. 2. de offic. Vicar. in nov. prout refert. Menoch. de Arbitr. Jud. lib. 1. quæst. 43. nu. 27. licet ipse contrarium sentiat.*

SUMMARIUM.

53 *Judex extra suum territorium jurisdictionem voluntariam exercere potest, non autem contentiosam: limitatur n. 54. & seq.*
54 *Anne, qui habet jurisdictionem ab inferiore à Principe, possit voluntariam jurisdictionem extra territorium exercere.*
55 *Vicarius generalis habens speciale mandatum ad conferendum beneficia, potest illa conferre extra diœcesim sicut Episcopus.*
56 *Episcopus, vel alius habens facultatem conferendi beneficia, in Curia præsente Papa ad collationis actum debet è Curia exire.*
57 *Vicarius Episcopi potest concedere litteras dimissorias extra suam diœcesim, si ad id haberet speciale mandatum.*
58 *An parochus, & alii Sacerdotes ad audiendas confessiones ab Episcopo admissi in una Civitate, possint absoluere suos subditos extra diœcesim Episcopi approbantis.*
59 *Provisus de Parochiali per concursum, ejusque Vicarius censentur approbati ad audiendas confessiones tantum in ea Civitate, vel oppido, ubi sita est parochialis.*
60 *Actus, qui non potest expediri absque causæ cognitione, fieri non potest extra territorium.*
61 *Episcopus non potest extra territorium confirmare electionem, vel instituere sibi præsentatum.*
62 *An valeat excommunicatio lata ab Episcopo extra territorium.*
63 *Quando agitur inter non subditos, & de rebus non subditis, non potest jurisdictio voluntaria extra territorium exerceri, nisi de partium consensu.*
64 *In successione intestati inspicitur forus rerum, sive realis.*
65 *Jurisdictio etiam contentiosa potest extra territorium exerceri, si concurrat partium consensus, & licentia judicis proprii territorii: declaratur num. 67. & 68. limitatur n. 69.*
66. *Concurrente consensu judicis territorii, & partium consensu potest Episcopus causas delegare extra suam diœcesim.*
69 *Judex delegatus in certa diœcesi potest procedere extra illam interveniente expresso consensu partium, licèt dissentiat Dominus illius territorii: declaratur num. 70.*
71 *Judex delegatus ad universitatem causarum non potest jurisdictionem exercere in loco subdito deleganti, nisi de consensu partium, & Judicis illius loci, secus si locus est subditus deleganti, & num. 73.*
72 *Delegatus ad universitatem causarum ordinario comparatur.*
74 *Dominus, qui in aliquo loco habet merum dumtaxat imperium, aut jurisdictionem in aliquibus causis tantùm, non potest ibi continuò tenere officialem, nisi cùm casus evenerit.*
75 *Archiepiscopus non potest sibi constituere officiales in diœcesibus suffraganeorum pro causis ad eundem Archiepiscopum per appellationem devolvendis.*
76 *Qui habet tantùm merum imperium in aliquo loco, potest ibi furcas erigere, & continuò erectas tenere.*
77 *Quis censeatur Dominus territorii, & Vassallorum, quando Castrum subest duobus Dominis, quorum alter habeat merum imperium, & alter jurisdictionem civilem, & num. 78.*
79 *Quando Rector Civitatis, vel alius officialis possit substituere Vicarium, etiam ante ingressum officii, & num. 81.*
80 *Vicarius ab officiali substitutus, potest omnia expedire, quæ potest principalis officialis, excepta membrorum abscissione.*
82 *Dominus feudi, vel Castri respectu jurisdictionis universalis fundatam habet intentionem in juris communis dispositione super toto territorio: declaratur num. 84.*
83 *Dominus feudi, vel Castri potest in suo Dominio ordinationes, & statuta facere propter publicam utilitatem, non tamen contra, sed præter jus.*
85 *Dominus Castri non potest cogere Vassallum ad ostendendum sibi titulum, quo prædium possidet intra fines Castri.*
86 *Verba in investitura apposita, videlicet cum Villis, prædiis, pratis, nemoribus, & aliis juribus, & pertinentiis, verificantur quoad jurisdictionem, non autem quoad dominium: limitatur n. 87.*
88 *Quando agitur contra tertium possessorem, bona præsumuntur allodialia, etiamsi in investitura fuissent expressa, & enumerata in individuo.*
89 *Delegatio facta Episcopo, vel Rectori Civitatis transit in successorem, etiamsi fuerit demandatum negotium facti: limitatur n. 90. & seq.*
90 *Quando expressum fuit nomen ejus, qui dignitatem habet, delegatio expirat morte delegati.*
91 *Quando committitur jurisdictio sub nomine proprio, & appellativo regulariter inspicimus, quod præcedit: limitatur num. 92.*
93 *Delegatio non transit in successorem, quando delegati industria electa est, & n. 96.*
94 *Delegatus à Principe, licèt regulariter subdelegare possit, hanc tamen facultatem non habet, quando ejus industria electa est.*
95 *Quando censeatur electa industria persona.*
96 *Delegatio non transit in successorem, quando fuit commissum aliquod negotium, vel aliquis actus, vel exercitium, ut compromissum.*
97 *Delegatus, cui sub nomine proprio, & dignitatis causa commissa fuit, si dignitatem resignaverit, causam sibi commissam adhuc potest cognoscere post resignationem: limitatur n. 99. & 100.*
98 *In quolibet actu principium spectandum est, & habilitas illius temporis sufficit.*
101 *An delegatio transeat in successorem, quando committitur sub nomine dignitatis, quam quis habet beneficio alterius, ut Vicarius, & similes.*
102 *Locum unum esse de territorio alterius, probatur ex actibus jurisdictionis in dicto loco exercitis cum scientia, & patientia Domini illius loci, vel ejus officialium.*
103 *Scientia præsumitur ex temporis antiquitate.*
Scientia an probetur ex instrumentis antiquis, ibid.

Quæstio III.

An, & quando jurisdictio extra territorium exerceri possit.

QUamvis extra territorium nemo jurisdictionem con- 53
tentiosam exercere possit, *l. fin. ff. de Jurisd. omn. jud.* voluntaria tamen potest etiam extra territorium exerceri, *l. 2. ff. de offic. Procons. l. 1. ubi Bald. & alii C. de Emancip. liber. cap. novit, & ibi DD. de offic. legat. Bart. in l. 1. n. 5. C. de confess. Maran. de ord. jud. par. 6. in tit. de decisor. Jud. 1. act. num. 86. Dec. in l. ult. num. 6. ff. de Jurisd. omn. Jud. Boer. dec. 30. & alii communiter.*
Hæc tamen conclusio limitatur 1. ut non habeat locum 54
in eo, qui habet jurisdictionem ab inferiore à Principe: hic enim non posset ea, quæ sunt voluntariæ jurisdi-

 ctionis,

ctionis, extra territorium exercere, *secundum Bald. in l. 2. ff. de offic. Procons.* ubi dicit, quod posset quidem Episcopus extra diœcesim instituere præsentatum à patrono ad beneficium: secus tamen esset in Vicario ejusdem Episcopi etiam habente speciale mandatum, quia commissio facta ab inferiore à Principe nunquam potest exerceri extra territorium committentis, *Rip. in tract. de Pest. tit. fin. nu.* 50. ubi dubitat, an Vicarius parochialis possit extra parochiam confessiones sacramentales audire, *Dec. in d. l. fi. ff. de Jurisd. omn. Jud. Cancer. var. lib. 2. c. 2. n. 234.*

55 Contrarium tamen tenuit *Rot. decis. 5. de offic. Archid. in antiq. Gemin. in cap. ult. in fin. de offic. Vicar. in 6. quem refert, & sequitur Gratian. decis. March. 98. n. 5. & sequitur Boer. decis. 30. num. 6. & seq.* ubi dicit, quod Vicarius generalis Episcopi habens speciale mandatum ad conferendum beneficia, potest ea conferre etiam extra Diœcesim, sicut Episcopus, quia hoc est voluntariæ jurisdictionis: præterquam in Curia præsente Papa, quo casu ad collationis
56 actum debet Episcopus, sive ejus Vicarius è curia exire, *ut post Gomes. tit. de non jud. jux. for. supplicat. quæst. 3 Æn. de Falcon. de reservat. quæst. 4. & alios observat idem Gratian. loco cit. n. 7.* subdens *n. 14. cum seq.* quod Vicarius Epi-
57 scopi potest etiam concedere litteras dimissorias extra suam diœcesim, si ad id haberet speciale mandatum, vel si Episcopus ageret in remotis, *juxta textum in capit. cum nullus, de Temp. ordin. in 6 vide Boer. d. decis. 30. Covar.*
58 *var. resol lib. 3. cap. 20. num. 8. & 9.* item Parochum, & alios sacerdotes ad audiendas sacramentales confessiones ab Episcopo admissos in una Civitate, posse absolvere suos subditos etiam in aliis locis extra diœcesim Episcopi approbantis, senserunt *Sanch. de matr. t. 1. lib. 3. disp 34. num. 2. Megal. 1. p lib. 1. c. 7. n. 25. & c. 9. n. 12. Henriq. lib. 6. c. 6. nu. 7. & lib. 7. c. t. n. 4. Petrin. de Relig. subdit. tom. 1. q. 1. cap. 21. §. 2. Vega in Sum. to. 1. cap. 62. cas. 41. Gom. in explic. Bull. Cruc. claus. 10. num. 8. Suar. in 3. par. tom. 4. disput. 28. sect. 6. & 7. Nugn. in 3. par. tom. 2. q. 8. art. 5 dub. 8. quos refert, & sequitur Dian. par. 3. res. mor. tract. 4. de Sacram. resol. 144.* sed contrarium hodie servandum est saltem à Regularibus, quibus id vetitum est per constitutionem Clementis X. *incip. superna magni Patrisfam. vide quæ supra diximus lib. 1. cap. 3. q. 23. n. 269.*

59 Notandum tamen est, quod Provisus de parochiali Ecclesia per concursum censetur approbatus idoneus minister ad audiendas confessiones dumtaxat in ea civitate, vel oppido, ubi sita est parochialis non autem passim per totam diœcesim, *ut consuluit Sac. Congreg. Concilii teste Piasec. in Prax. Episc. p. 2. cap. 1. num.* 10. idemque videtur dicendum de Vicario parochiali constitutio ab Episcopo, cum sit eadem ratio.

60 Limitatur 2. ut prædicta conclusio procedat, quando actus est talis, qui absque causæ cognitione expediri potest; secus si expediri non posset absque causæ cognitione, quia eo casu nec fieri posset extra territorium, *Dec. in d. l. fin. num. sexto, ff. de Jurisdict. omn. Jud. Chartar. decision.*
61 *Gen. 68. num.* 12. unde non posset Episcopus extra territorium confirmare electionem, vel instituere præsentatum, quia hæc exigunt causæ cognitionem, *capit. fin. junct. gloss. de election. in 6. Abbas in cap. novit num. 5. de offic. legat.* quemadmodum nec valeret excommunicatio lata ab Episcopo extra territorium, si vellet con-
62 tentiosè procedere, quia jurisdictio inhæret territorio, & Episcopus extra territorium non est Judex, *cap. 2. de Constit. in 7. l. 2 ff. de offic. Procons. Abb in d. cap. novit, n. 3. de offic. legat.*

63 Limitatur 3. quando agitur inter non subditos, & de rebus non subditis: tunc enim non potest jurisdictio voluntaria extra territorium exerceri, nisi partium consensus accedat, *Bald in l. 1. num. 5. vers. in die, &c. Cod. de Jur au-*
64 *reo*, ubi etiam dicit, quod in successione intestati inspicitur forus rerum, seu realis, *& in l. 2. num. 4. ff. de offic. Procons. Abbas in cap. sicut, num. 13. Ne Cler. vel Mon. Buratt. decision. 318. num. quarto, Cancer. var. ll. 2. cap. 2. num. 233.*
65 subdens *num.* 236. quod etiam jurisdictio contentiosa potest extra territorium exerceri, si concurrat partium consensus, & licentia Judicis proprii territorii, *juxta gloss. communiter receptam in cap. ut litigantes de offic. ordin. in 6. Abbas in cap. novit, num. quarto, de offic. legat. Ricc. in prax. Ecclesiastic. for. tom. 1. part. 2. resolut.* 365. ubi dicit,
66 quod concurrente consensu partium, & Judicis territorii, potest Episcopus causas delegare extra suam Diœcesim, *vide Alex. ad Bart. in l. si ut proponis, 2. C. Quan. & quan. Jud. & in l. fin. num. 5. & seq. ff. de Jurisd. omn. Jud.* ubi subicit, quod non potest Judex extra territorium exi- 67
stens cum consensu Judicis territorii cognoscere, & procedere contra invitos, & sic sine prorogatione, *Jordan. Elucubr. divers. lib. 14 titul. 25. num.* 167. & hoc quidem procedit in Judice ordinario, qui non potest jurisdictio- 68
nem contentiosam extra suum territorium exercere, nisi de consensu partium, & etiam Judicis illius territorii, ut supra, quia jurisdictio ordinarii territorio inhæret, *la to Bald. in leg. si qui ex consensu, num. decimo, Cod. de Episcop. audien. Abbas in cap P. & G. num. 14 vers. venio ad quartam speciem, &c. de offic. Jud. delegat.* secus esset in Judice delegato in certa diœcesi: hic enim potest pro- 69
cedere extra illam interveniente expresso consensu partium, licèt dissentiat Dominus illius territorii, *ut videtur decidere textus in cap. statutum, §. in nullo, de Rescript. in 6. per quem textum ita tenuit Abbas in d. cap. P. & G. num* 14. quia jurisdictio delegati non cohæret, nec terminatur territorio, *ut d. Marant. de ordin. Jud. part. sexta, in titul. de decisor. Jud. 1. act. numer. 75 & sequent* quod 70
tamen intellige, dummodò locus ille suppositus sit jurisdictioni delegantis, sed non ubi deficit omninò jurisdictio, *ut sensit Bald loco cit. d. n.* 10.

Idem dicendum est in Judice delegato ad univer- 71
sitatem causarum: nam si locus non est subditus deleganti, non potest ibi jurisdictionem exercere, nisi de consensu partium, & Judicis illius loci, sicut di- 72
ximus in ordinario: delegatus enim ad universitatem causarum ordinario comparatur, *Bartol. & alii in leg. more majorum, ff. de Jurisdict. omn. Jud.* si verò locus 73
est subditus deleganti, poterit ibi jurisdictionem exercere, *ut dict. Maran. de ordin. judic. part. quarta, distinct. quinta, num. 2. & dict. part. 6. titul. de decisor. judic. 1. act. nu. 75. Vant. de nullitat. titul. de nullit. ex defect. citat. &c. numer. 62.*

Notandum est autem, quòd Dominus, qui in aliquo 74
loco habet merum dumtaxat imperium, aut jurisdictionem in aliquibus causis tantùm, non potest ibi continuo tenere officialem, nisi cum casus evenerit, *ut probat textus in cap. 1. de offic. ord. in 6.* ubi Archiepiscopus non po- 75
test sibi constituere officiales in diœcesibus Suffraganeorum pro causis ad eumdem Archiepiscopum per appellationem devolvendis, *& ita resolvit Cancer. var. dict. libr. 2. cap. 2. num. 311. & sequent.* subdens, quòd is, qui ha- 76
bet tantum merum imperium in aliquo loco, potest ibi furcas erigere, & continuò erectas tenere, ut subditi à delictia committendis deterreantur.

Addit *Cancer loc. cit. n. 315. & seq.* quod si Castrum sub- 77
sit duobus Dominis, quorum alter habeat merum imperium, alter jurisdictionem civilem, Dominus territorii, & Vassallorum censetur is, qui civilem habet jurisdictionem, eique præstari debet juramentum fidelitatis; & ideò ad eumdem spectat ab imminente peste, vel aliis malis, prævius edictis, & aliis opportunis remediis custodire territorium, & suos subditos, *per text. in l. nam salutem, cum ibi not. ff. de offic. Præf. Vigil.* nisi Dominus territorii 78
monitus adhuc esset in mora: quia eo casu Dominus meri imperii posset negligentiam supplere, *vide Capyc. dec. 27. num. 1. & seq.*

Notandum 2. quod Rector Civitatis, vel alius officia- 79
lis potest in sui locum dimittere, seu substituere Vicarium, si adsit justa causa impedimenti, dummodò impedimen- 80
tum non sit diù duraturum; & eo casu Vicarius potest omnia expedire, quæ potest principalis officialis, excepta membrorum abscissione, *Bart. in l. observare, n. 3. & seq. ff. de offic. Procons.* ubi etiam dicit, quod Rector Civitatis ex 81
justa causa impedimenti potest Vicarium constituere etiam ante ingressum officii.

Notandum 3. quod Dominus feudi, vel Castri respe- 82
ctu jurisdictionis universalis fundatam habet intentionem in juris communis dispositione super toto territorio; & 83
ideò potest in suo dominio proclamata, ordinationes, & statuta facere, præsertim ex justa causa, propter publicam utilitatem, non tamen contra, sed præter jus, *latè Rota in Carpentoraten. juris lignandi 27. Novembris 1619 coram Buratto in impr. dec.* 427. quod procedit respe-

ctu ju-

ctu jurisdictionis tantùm, ut suprà, non autem quoad
dominium; aliud enim est habere dominium agrorum, qui
sunt in territorio, aliud habere jurisdictionem ratione feu-
85 di super toto territorio; unde non potest Dominus Ca-
stri cogere Vassallum ad ostendendum sibi titulum, quo
prædium possidet intra fines Castri, quod utique posset,
si haberet intentionem fundatam super dominio directo;
& ideò sufficit Vassallo, si dicat, prædium suum esse, &
86 sibi soli possidere, etiamsi investitura facta sit cum villis,
prædiis, pratis, nemoribus, & aliis juribus, ac perti-
nentiis; hæc enim verba verificantur quoad jurisdictio-
87 nem, non autem quoad dominium: nisi probetur, hu-
jusmodi villas, & prædia, &c. fuisse eo tempore Domini
investientis, vel ea fuisse Castro ex aliqua concessione as-
signata, *at dixit Rota in Mediolanen. Legati 24. Decem-
bris 1624 coram Ubaldo, & 24. Aprilis 1626. coram Du-
rano, in impress. dec. 28. n. 13. & seq. latè Ferentill. ad Burat.*
88 *dec. 427 & 426.* ubi dicit, quod quando agitur contra ter-
tium possessorem, bona præsumuntur allodialia, etiamsi
in Investitura fuissent expressa, & enumerata in individuo,
Rosenth. de feud. c. 12. concl. 15. n. 26. & seq.
89 Quæres, an delegatio facta Episcopo; vel Rectori Ci-
vitatis, & similibus transeat in successorem? Resp. affir-
mativè, quia tunc delegatio dicitur facta dignitati, quæ
nunquam perit, *c. si gratiosè, de Rescript. in 6. cap. quoniam
Abbas, ubi DD. communiter, extr. de offic. deleg. vide, quæ
scripsimus in tract. de temp. legal. lib. 1. c. 74.*
90 Limita, si expressum fuerit nomen ejus, qui dignitatem
habet: hoc enim casu delegatio expirat morte delegati,
quia videtur haberi respectus tantùm ad personam, *Bart.
in l. more majorem, n. 19. ff. de Jurisd. omn. Jud.* ubi etiam di-
91 cit, quod quando committitur jurisdictio sub nomine
proprio, & appellativo, tunc regulariter inspicimus, quod
92 præcedit, nisi ex aliqua causa, vel aliquibus circumstantiis
aliud præsumatur, *Bellomer. dec. 39. per tot. Grat. discep. for.
cap. 92. n. 1. & seq.*
93 Limita 2. quando delegati industria electa est: quod
constare potest præsumptionibus, & conjecturis ductis à
94 qualitate facti demandati, seu commissi, & à verbis ip-
sius delegationis: quo casu, neque delegatus à Principe
subdelegandi potestatem habet, licèt regulariter subde-
legare possit, *Menoch lib. 2 præsumpt. 21. n. 1. & seq.* ubi
95 dicit, quod censetur electa industria personæ, quando
causa meri, vel mixti imperii, vel alia gravis, & ardua
delegata fuit.
96 Limita 3. ut regula prædicta procedat, quando com-
missa fuit jurisdictio; secus quando committitur aliquod
negotium, vel aliquis actus, vel exercitium, ut compro-
missum: hoc enim casu ad successorem non transit, quia
tunc similiter fides, probitasque illius, cui actus hujusmodi
commissus est, videtur electa, *Bart. in d. l. more majorum, n.
19 ff. de Jurisd. omn. Jud. Ruin. cons. 63. n. 5. tom 4.*
97 Limita 4. ut regula procedat mortuo delegato; secus si
delegatus dignitatem resignaverit, quia tunc causam sibi
commissam posset adhuc cognoscere, etiam post resigna-
tionem, dummodo delegatio facta fuit sub nomine pro-
98 prio, & appellativo: in quolibet enim actu principium
spectandum est, & habilitas illius temporis sufficit; nisi
99 talis delegatus effectus sit incapax hujusmodi delegationis,
ut quia contraxit matrimonium, *gl. in c. statutum, 11. in ver.
canonicis, in fin de rescript. in 6. Dec in c. quoniam Abbas, n.
56. de offic. deleg. Paris. de resignat. benef. lib. 1 p. 11. n. 10. &
seq. Grat. loc. cit. Cevall. in spec. opin. commun. q. 666. n. 5. &*
100 *seq.* & est communis opinio: vel si delegatio facta fuerit
sub nomine dignitatis tantùm, ut si causa commissa fuerit
Episcopo Senensi, tunc enim si talis Episcopus transiret ad
aliam dignitatem, dimittit delegationem successori, *ut d.
Abb. cons. 93. in princ.*
101 Limita 5 ut regula procedat, quando committitur sub
nomine dignitatis, quam quis habet jure proprio; secus
quando committitur sub nomine dignitatis, quam quis
habet beneficio alterius, ut Vicarius, & similes: hoc e-
nim casu delegatio non transit in successorem, *secundùm
Bart. in d. l. more majorum, n. 19.*
102 Quæres 2. quomodò probetur, locum unum esse
de territorio alterius? Respond. quod probatur ex a-
ctibus jurisdictionis in dicto loco exercitis cum scien-
tia, & patientia Domini illius loci, vel ejus officia-
lium, non enim sufficeret sola obedientia subditorum,
*leg. pupillas, §. territorium, ff. de Verbor. signif. §. si quis
igitur ex qualibet, Auth. Quib. mod. natur. effic. sui, &c.
Bald. in l. si quis, Cod. de Natur. liber. Alex. cons. 23 num. 3. &
seq. lib. 5.* ubi, quod scientia præsumitur ex temporis 103
antiquitate, *vide, quæ scripsimus in tract. de temp. legal.
lib. 2. cap. 105. num. 1. & seq.* item probatur ex instrumentis
etiam inter alios confectis, si plura sint, & antiqua, ut
si excedant centum annos, *late Ruin. cons. 92. nu. 9 & seq.
lib. 4.* ubi, quod remittitur etiam arbitrio Judicis, quando
dicatur longum, & antiquum tempus.

SUMMARIUM.

104 *Creditor primò agere debet cum reo in subsidium
cum fidejussore, vel pignoris possessore.*
105 *Creditor non cogitur ad excussionem bonorum sui debi-
toris existentium extra judicantis territorium, quando
locus remotus est, & in aliena Provincia.*
106 *Non dicitur reus idoneus, si absque difficultate conve-
niri non possit, vel si res debitoris essent in loco forti.*
107 *Illa bona sunt discutienda, quæ sine aliqua contro-
versia possideri possunt.*
108 *Possidens immobilia in loco remoto à loco judicii,
debet satisdare.*
109 *Fidejussor obligatus in forma cameræ, censetur re-
nunciasse beneficio excussionis.*
110 *Cessat etiam excussionis exceptio, si fidejussor debitum
confessus fuerit, seu terminum susceperit cum confes-
sione debiti, vel se se obligaverit ad liberandum à mo-
lestiis.*
111 *Concedendus est terminus fidejussori, si illum petie-
rit ad præsentandum reum absentem, ut ille pri-
mò conveniatur.*

Quæstio IV.

*An, & quando creditor teneatur excutere bona sui debito-
ris sita extra territorium.*

Creditor per jura antiqua electionem habebat, quem 104
vellet primò convenire, scilicet fidejussorem, vel
reum, *l. non rectè, & l. jure nostro, C. de fidejuss.* hæc ta-
men jura hodie correcta sunt, quando uterque est præsens,
& solvendo: tunc enim primò agendum est cum reo; si
verò reus est absens, vel non solvendo in totum, vel in
partem, in subsidium potest agi cum fidejussore, actioni-
bus à creditore sibi cessis, *ut in auth præsente, ubi Bald.
C. eod. tit.* idemque dicendum, si creditor velit agere con-
tra pignorum possessores, *ut d. Alex cons. 84. num 12. vol.
3. Negus. in tract. de Pignor. in 1. mem. 8. partis princip. num.
42. & seq.*
Observa tamen, quòd creditor non cogitur ad excus- 105
sionem bonorum sui debitoris extra judicantis territo-
rium existentium, quando locus remotus est, & in alie-
na Provincia, quia actor non cogitur peregrinare, *ut d.
Bart. in l. sciendum, § 1 ff qui satisd. cog. Alex. d. consil. 84.
num. 12* subdens, quod non dicitur reus idoneus, si abs- 106
que difficultate conveniri non possit, vel si res debitoris
essent in loco forti, ut in Castello, vel Arce, itaut non
possint discuti, nam de illis non est facienda excussio, *Ne-
guf. de Pignor d. mem. 1. nu. 43. & seq.* ubi, quod illa bona
sunt discutienda, quæ sine aliqua controversia possideri 107
possunt, unde ea, quæ sunt in controversia, sunt dimit-
tenda, nec per illa debet retardari processus contra ter-
tium possessorem, *Thesaur. dec. 40. num. 3.* ubi subjicit, 108
quod possidens immobilia in loco remoto à loco judicii,
debet satisdare.
Observa 2. quòd censetur fidejussor renunciasse bene- 109
ficio *d. auth. præsente*, si principaliter, & tanquam prin-
cipalis se se obligaverit, aut renunciaverit omni legum au-
xilio, quæ renunciatio in obligatione camerali contine-
tur, *Rot. apud Zacch. de oblig camer. dec. 22 num. 3. & seq.*
ubi, quod obligatio in forma cameræ tollit beneficium 110
excussionis, *& dec. 143. num. 2. & seq.* vel si fidejussor de-
bitum confessus fuerit, seu terminum susceperit cum con-
fessione debiti, vel se se obligaverit ad liberandum à mo-
lestiis: nam etiam in his casibus cessat excussionis benefi-
cium, seu exceptio, *Rot. apud eundem Zacch. decisio. 55.
num. 2. & seq.*

111 Observa 3. quod si fidejussor petierit terminum ad
præsentandum reum absentem in judicio, ut ille pri-
mò conveniatur, est ei concedendus, quo elapso in
subsidium agi potest cum fidejussore, *dict. auth. præ-
sente, ubi gloss. & DD. C. de fidejuss.*

S U M M A R I U M.

112 *Locus judicii debet esse tutus, aliàs citatus non te-
netur comparere: limitatur n.129.*
113 *Quando non est tutus aditus ad territorium illius,
qui citandus est, expeditur citatio coram Judice
alicujus loci vicinioris.*
114 *Locus quando dicatur non tutus.*
115 *Non sufficit allegare, locum comparitionis non esse tu-
tum generaliter, sed debent exprimi causæ, aliàs cita-
tus à contumacia non excusatur.*
116 *Exceptio loci non tuti potest allegari per quemcumque
absque alio mandato.*
117 *Dominus non excusatur, si locus non sit tutus pro-
curatoribus.*
118 *Locus debet esse tutus etiam Judici, alioquin alium lo-
cum idoneum, & tutum Judex eligere potest.*
119 *Exceptio loci non tuti opponi potest post litem con-
testatam.*
120 *Citatus ad locum non tutum semper potest appellare,
& quando id procedat, & n.127.*
121 *Si Judex pronunciaverit, locum esse tutum, tunc debet
appellari intra decem dies.*
122 *Is, qui comparuit coram Judice suspecto, si à principio
illum non recusavit, ulterius postmodum non auditur.*
123 *An, & quando citatus probare debeat, locum non esse
tutum, & n.126.*
124 *Citatio facta ad locum manifestè non tutum, est
ipso jure nulla.*
125 *Non debet proponi non tutus accessus, quando liquidè
apparet, locum non esse tutum.*
126 *An citatus ad locum non tutum, cogi possit ad com-
parendum, si ei oblatus fuerit salvusconductus,
& num. 127.*
127 *Publica fides caduca est, & fragilis cautio.*
128 *Non tutus accessus probatur per testes etiam singula-
res, & quid deponere debeant.*
129 *Quando non excusetur allegans, locum sibi non es-
se tutum.*
130 *Probatio semel facta de non tuto accessu in prima com-
missione deservit etiam commissione executorialium.*
131 *Exceptio loci non tuti impedit processum executi-
vum, & executionem cameralem.*

Quæstio V.

De exceptione loci non tuti.

112 PRæmittendum est, quod locus judicii debet esse
tutus, aliàs citatus non tenetur compare, nec per
seipsum, nec per alios, sive causa sit civilis, sive crimi-
nalis, & potest appellare, *cap ex par. 47. extr. de appell.
cap. venerabilibus, §. & hoc ipsum, de sent. excom. in 6. clem.
causam, §. verum, & ibi gl. de elect.* ubi, quod quando non
113 est tutus aditus ad territorium illius, qui citandus est, ex-
peditur citatio coram Judice alicujus loci vicinioris, *Man-
114 dell. consf. 208. n. 15.* locus autem non tutus dicitur, si ci-
tatus ad eum non potest venire securus, vel propter ini-
micitias etiam ex propria culpa provenientes, vel propter
bellum, aut sævientem pestem, vel ob timorem carceris,
aut alterius gravis incommodi arbitrio Judicis, *Coler. de
Process. execut. par 4. cap. 1. num. 179. Paris. consil. 33. nu. 13.
lib. 2. & cons. 28 num. 6. & consil. 110. num. 16. lib.* 4. ubi ad-
dit, quod propter intemperiem loci excusatur quis à com-
parendo, licet effectus dictæ excusationis cesset cessante
causa, *ut dict. Bajard. ad Clar. in pract. crim. quæst. 34. nu.
115 29. & seq.* ubi etiam observat, quod non sufficit allegare,
locum comparitionis nõ esse tutum generaliter, sed debent
exprimi causæ, aliàs citatus à contumacia non excusatur.
116 Hæc autem exceptio loci non tuti potest allegari per
quemcunque absque alio mandatu, & satisdatione, *ut d.
117 Bajard. loco citato num. 30. Dec. in dict. cap. ex parte*, ubi
subiicit; quod Dominus excusatur, si locus non sit tutus
procuratoribus, quia ex causa arctari quis potest ad per-
sonaliter comparendum, quando imminet aliqua ne-
cessitas: & causa justa non videtur, quando locus
non est tutus procuratori, *cap. prim. in fin. de Judic. in 6.*
Præmittendum 2. quod sicut partibus locus debet esse 118
tutus, ita etiam Judici: alioquin alium locum idoneum,
& tutum Judex eligere potest, si aliqua rationabilis causa
subsit, *cap. statuimus, 13 de offic. & pot. Jud. deleg. in 6. cap.
cum dilecta, extr. de confirm. util.*
His præmissis quæritur 1. an hæc exceptio loci non tu- 119
ti opponi possit post litem contestatam? Resp. affirmativè,
quia licèt hæc exceptio sit dilatoria, tamen cum gravamen
reitereretur, & successivam habeat causam, ideò etiam post
litem contestatam, & quandocunque opponi potest,
*Bald. in l. peremptorias, num. 27. Cod. sentent. rescin. non poss.
Coler. de Process. execut. par. 4. cap. 1. n. 169. Alban. ad Bart.
in l. eleganter, §. si quis post num. 2. ff. de cond. indeb* unde 120
citatus ad locum non tutum, semper poterit appellare,
licèt prima, vel secunda vice non appellaverit, quia à gra-
vamine successivo semper appellatur, modò appelletur à
gravamine illato per novam citationem, & tempus appel-
lationis lapsum non sit; secus si à gravamine de præterito:
quia hoc casu appellatio non procederet, *latè Dec. in dict.
c. ex parte, num. 6. & sec. de Appell.* ubi etiam dicit, quod
si Judex pronunciaverit, locum esse tutum, tunc debet 121
appellari intra decem dies; *vide Dec. loco cit. n. 7. vers. se-
cus in eo, &c.* ubi subiicit, quod is, qui comparuit coram
Judice suspecto, si à principio illum non recusavit, ul- 122
terius postmodum non auditur, *per tex. in cap. inter mona-
sterium, 20. de sent. & re jud.*
Quæritur 2. an citatus probare debeat, locum non es- 123
se sibi tutum? Resp. quod si apertè constet, locum non es-
se tutum, ut quia ibi pestis grassetur, aut bellum, tunc
nulla alia requiritur probatio, cum notorium relevet ab o-
nere probandi, *Paris. cons. 28. n. 4. Aflict. dec. 289. n. 24.* ubi
dicit, quod citatio facta ad locum manifestè non tutum, 124
est ipso jure nulla, *Mascard. de Probat. conclus. 17. num. 6.
& seq. lib. prim.* ubi, quod nec debet proponi non tutus 125
accessus, quando liquidè apparet, locum non esse tutum.
Si verò de hoc manifestè non constet, tunc is, qui in 126
jus vocatus est, per suum procuratorem comparere debet,
& probare locum non esse sibi tutum: quo probato ad
comparendum cogi non potest, etiamsi sibi oblatus fuerit
salvusconductus, *Afflict. d. decis. 289. n. 24. Rot. dec. 15. de
dol. & contum. in antiq.* ubi, quod pars debet petere, sibi 127
assignari locum tutum, & si denegetur, appellare debet,
Boss. in tit. de Citat. n. 37. ubi dicit, quod si non tenetur
comparere, ità neque tenetur venire sub salvoconductu,
Mascard. ubi supra d. concl. 17. n. 7. & concl. 19. num 9. & 10.
ubi dicit, quod nemo tenetur adhibere fidem litteris salvi-
conductus, quando in summo esset vitæ discrimine, cum
publica fides caduca, & fragilis cautio sit, *arg. l. qui ita, §.
1. ff. Ad Trebell.*
Probatur verò non tutus accessus, non quidem per at- 128
testationem magistratus, quia illi non præstatur fides in de-
trimentum alterius, *latè Alex. cons. 206. n. 5. lib. 2.* sed per te-
stes etiam singulares, *vant. de nullit. ex defect. citat. &c. nu.
128. Rot. dec. 22. alias 693. de Rescr. in antiq.* ubi, quod satis
esset, si testes dixerint, se credere impossibile esse, vel non tu-
tum, quod citatio exequi possit personaliter, vel ad do-
mum citandi, *Mascard. ubi supra concl. 18.*
Observa tamen, quod quando locus non est tutus ipsi 129
citato ob crimen ejusdem, pro quo convenitur, non excu-
satur, si non accedat ad Judicem, quando in eum ageretur
de delicto, & diceret, locum non esse sibi tutum ob inimici-
tias, *Bal. in l. omnes, qui, § fin verò, n. 3. vers. circa secundam
rationem, &c. C. de Episc. & Cler.* ubi dicit, quod sibi impu-
tare debet delinquens, si locus non est sibi tutus ob sui
delictum, *Ruin. consil. 48. num. 15. vol. 4. Mascard. dict. lib.
1. concl. 19. num. 14.*
Observa 2. quod probatio semel facta de non tu- 130
to accessu in prima commissione, deservit etiam in
commissione executorialium, quia adhuc præsumitur
timor, & metus durare, nisi contrarium probetur,
*Mascard. dict. lib. 1. conclus. 17. num. 5. ubi citat Cassad. decis.
3. de Dol. & contum.*
Quæritur 3. an exceptio loci non tuti impediat pro- 131
cessum executivum, vel executionem cameralem? Resp. af-
firmativè, *Coler. e Process. execut. p. 4. c. 1. n. 168. & seq.* ubi
dicit, quod si citatus probabilibus ex causis dubitat de se-
curi-

curitate habenda in judicio, vel aliis locis intermedii, per quæ ipsi iter faciendum est, obiiciendo hanc exceptionem loci non tuti, audiendus est, itaut processus executionis adversus ipsum, priusquam assecuretur, præcipitari non debeat, *per tex. in cap. accedens, 2. §. mandamus, Ut lit. non contest. Clem. pastorali, §. Pisana, de sent. & re jud.*

SUMMARIUM.

132 *Causæ continentia regulariter dividi non debet: limitatur n. 134. & seq.*
133 *Quando causæ dicantur invicem continentes.*
134 *Possidens res hæreditarias in diversis locis, potest ab hærede in quolibet loco conveniri.*
135 *Si plures pro eodem delicto conveniantur, & diversis foris subiiciantur, possunt coram diversis judicibus conveniri, & tunc sententia unius Judicis absolutoria non derogaret sententiæ alterius condemnatoriæ, & è contra.*

Quæstio VI.

An, & quando causæ continentia dividi possit.

132 Resp. quod causæ continentia regulariter dividi non
debet; & ideò non potest super causa possessionis
unus Judex, & super causa proprietatis alius Judex impetrari, *l. nulli, ubi Alexand. de Jud. de quo vide Bart. ibidem*
133 *nu. 1.* ubi dicit, quod causæ dicuntur invicem continentes, vel quia sub una actione generaliter plures species, & plura capitula continentur, vel quia agitur super eadem re, licèt diversis actionibus.

134 Limitatur tamen supradicta conclusio in possidente res hæreditarias in diversis locis: hic enim potest ab hærede in quolibet loco conveniri, *Bald. in l. 1. num. 2. C. ubi de hæred. agi oport.*

135 Limitatur 2. in iis, qui pro eodem delicto conveniuntur: isti enim si plures sint, & diversis foris subiiciantur, possunt coram diversis Judicibus conveniri, & alii quidem condemnari uno modo, & alii ad alium modum judicari: tum, quia diversa potest esse eorum causa, & disparatio defensionis, tum quia causa istorum licèt nasci videatur ex eodem delicto, non propereà dicitur individua, immò plura dicuntur delicta ex pluralitate delinquentium licèt delinquant circa eandem rem, *ut latè probat Cravett. cons. 232. num. 2. & seq. p. 2.* subdens *num. 5. in fin.* quod tunc sententia unius Judicis absolutoria non derogaret sententiæ alterius condemnatoriæ, & è contra.

SUMMARIUM.

136 *In alternativa locorum electio est actoris: declaratur, & limitatur n. 145.*
137 *Debitor nunquam constituitur in mora, nec tenetur ad aliquod interesse, nisi prius facta per creditorem loci electione.*
138 *Creditor declarando potest eligere locum, ubi carior est æstimatio.*
139 *Locus adiectus stipulationi includit tempus, quo quis possit ad eum pervenire, quod arbitrio Judicis remittitur.*
140 *Quid si debitor breviori tempore ad locum destinatæ solutionis pervenerit.*
141 *Quando plura loca adiiciuntur alternativè, debitor in quolibet loco potest in solidum conveniri.*
142 *Quid si plura loca copulativè, & generaliter adiiciantur.*
143 *Quando certa loca limitatè sunt adiecta, videtur eo casu facta divisio debiti pro rata cujuslibet loci.*
144 *Promittens solvere Romæ, Florentiæ, vel ubicunque creditor voluerit, tunc sub clausula generali non continerentur loca, quæ magis distarent, quàm expressa.*
145 *Quando in alternativa locorum electio sit debitoris.*
146 *Debitor potest in alio loco conveniri, si ibi habeat domicilium, etiamsi unus tantùm locus esse solutioni designatus.*
147 *Debitor potest etiam extra locum conventum, vel destinatum solvere, si interpellato creditore ad recipiendum offerat solvere interesse.*
148 *Quæ mihi non nocent, & alteri prosunt, de facili sunt concedenda.*
149 *An debitor cogi possit ad solvendum extra locum promissionis, soluto illi interesse.*
150 *Creditor, in cujus electione plura loca sunt posita, quando possit agere de aliqua mora ipsius debitoris, si locum elegerit, & n. 152.*
151 *An electio loci fieri possit à procuratore non habente speciale mandatum.*
152 *Reus non constituitur in mora, nisi actor, in cujus electione plura loca sunt posita, in interpellatione exprimat, diem, & specificum locum.*

Quæstio VII.

Cujus sit electio in alternativa locorum.

Resp. quod electio est actoris, *l. non utiq; ubi Bart. n.* 136
7. ff. de eo, quod cert. loc. Ursil. ad Afflict. dec. 316. n. 4.
ubi observat, quod debitor nunquam constituitur in mora, nec tenetur ad aliquod interesse, nisi prius facta per 137
creditorem loci electione, cùm requiratur interpellatio, ut certo loco fiat solutio, *Alex. cons. 45. nu. 4. & 5. vol. 5. Grat.*
discep. for. c. 42. n. 44. & seq. ubi dicit, quod creditor decla- 138
rando potest eligere locum, ubi carior est æstimatio, *Me-*
noch. de Arbitr. Jud. li. 2. cas. 2. n. & seq. ubi dicit, quod lo- 139
cus adjectus stipulationi includit tempus, quo quis possit ad eum pervenire, quod Judicis arbitrio remittitur, *Man-*
tic. de Tacit. lib. 14. tit. 38. n. 4. & 5. subdens, quod si debi- 140
tor breviori tempore ad locum destinatæ solutionis pervenerit, confestim intelligitur obligatus.

Notandum est autem, quod quando plura loca adii- 141
ciuntur alternativè, debitor in quolibet loco potest in soli-
dum conveniri; idemq; dicendum est, quando plura lo- 142
ca copulativè, & generaliter adiiciuntur, ut si debitor promiserit solvere Romæ, Mediolani, & in quolibet alio loco, ubi fuerit inventus, ne ex definita, & nimia divisione debiti stipulatio reddatur inutilis, *Bart. in leg. 3. §. si quis ita 1. ff. de eo, quod cert. loc. Papien. in form. libell. in act. hypothecar. §. ac restituere, n. 2.*

Notandum 2. quod ubi certa loca limitatè sunt adie- 143
cta, videtur eo casu facta divisio debiti pro rata cujuslibet loci, & sic pro rata tantùm poterit debitor in locis adjectis conveniri, *ut trad. Bart. & Papien. locis cit.*

Notandum 3. quod promittens solvere Romæ, Flo- 144
rentiæ, Paduæ, vel ubicunque creditor voluerit, tunc sub clausula generali non continerentur loca, quæ magis distarent, quàm expressa, *Rom. cons. 180. n. 10.*

Notandum 4. quod regula prædicta, videlicet, quod 145
in alternativa locorum electio est actoris, procedit post lapsum termini: nam ante termini lapsum est in electione debitoris solvere, in quo loco sibi placuerit, nisi contrarium sit actum, *ut d. Papien. loco cit. n. 1. in fin.*

Notandum 5. quod licèt unus tantum locus esset so- 146
lutionis limitatus, vel designatus, poterit tamen debitor in alio loco conveniri, si ibi habeat domicilium, *l. 1. & ibidem DD. ff. de eo, quod cert. loc. l. un. C. ubi conven. qui cert. loc. dar. promis. l. hæres absens, §. fin. ubi Bart. ff. de Jud. Papien. ubi supra n. 2. vers. ubi autem, &c.*

Notandum 6. quod debitor potest etiam extra locum 147
conventum, vel destinatum solvere, si interpellato creditore ad recipiendum offerat solvere interesse, si quod il-
le patiatur ex tali causa, *ex regula, quæ mihi non nocent,* 148
& alteri prosunt, de facili sunt concedenda, Bart. in leg. qui Romæ, 122. n. 2. ff. de Verb. oblig. quem Doctores communiter
sequuntur, ut ait Nig. de except. c. 2. §. 2. n. 21. subdens, 149
quod eadem ratione debitor cogi potest ad solvendum extra locum promissionis, soluto illi interesse.

Notandum 7. quod etiam creditor in cujus electione 150
plura loca sunt, locum elegerit, illumque notificaverit debitori, tamen non posset agi de aliqua mora ipsius debitoris, nisi ex parte creditoris ostenderetur, ipsum, vel ejus legitimum procuratorem adfuisse in loco illo electo ad quantitatem debitam recipiendam, *Alex. cons. 95. num. 10. vol. 1.* ubi id intelligit in casibus, in quibus non requiritur consignatio, & depositio, *& consil. 78. numer. 14. vol. 5. Riminal. consil. 736. num. 3.* ubi etiam dicit, quod
hujusmodi electio fieri non potest à procuratore non 151
habente speciale mandatum, *Afflict. decis. 116. nu. 4.* ubi subiicit, quod, ut reus constituatur in mora, requiritur,
quod

152 quod actor in interpellatione ipsa exprimat diem, & specificum locum.

S U M M A R I U M.

153 *Notorium regulariter probari non debet : limitatur num.161.& seq.*
154 *Notorium relevat ab onere probandi, non tamen ab onere proponendi.*
155 *Manifesta aa indigeant probatione.*
156 *Judex potest judicare, sive attendere id, quod ei est notorium.*
157 *In notorio non juratur de calumnia.*
158 *Notorium quando dicatur, vel probetur, & numer.162.*
159 *Præsens debet notorium allegare, non absens.*
160 *Præsumptiones debent allegari, licèt sint liquidissimæ probationes.*
161 *Licet notorium non indigeat probatione, debet tamen probari, notorium esse.*
162 *Notorium probatur etiam per duos testes.*
163 *Quando super notorio requiratur sententia declaratoria.*
164 *Negatio notorii non admittitur, quando factam esset omninò notorium.*
165 *Judex potest sumere informationem, etiam parte non citata, an aliquid sit notorium.*
166 *Notorium facti transeuntis, quale est notorium facti præteriti, indiget probatione.*
167 *Notorium probari debet, quando sumus extra locum notorii.*
168 *Notorium ex actis resultans, procedit in loco, ubi acta sunt.*
169 *Notorium non relevat ab onere probandi, quando pro forma probatio exigitur, vel quando hujusmodi qualitas requiritur ad fundandam Judicis authoritatem, seu potestatem.*
170 *Quando ad probandum notorium sufficia sola fama, & qualiter fama in tali casu probetur.*

Quæstio VIII.

An & quando notorium probari debeat.

153 RESp. quod notorium, seu publicè notum regula-
riter probari non debet, *glos. in clem. appellanti,*
vers. alias causas, de Appellat. ubi etiam observat, quod
154 licèt notorium relevet ab onere probandi, non tamen
relevat ab onere proponendi, *& in l. cives, C. eod. tit.* ubi,
155 quod notoria non indigent probatione, sed manifesta
sie, *& in l.1. ver. in consilio, C. Qui, & advers. quos &c.* ubi,
156 quod Judex potest judicare, sive attendere id, quod ei
est notum ut notorium, etiamsi non probetur in judicio;
secus si ei est notum ut privato, non ut notorium, *Bald. in*
l. si verò, §. qui pro rei, ff. Qui satisd. cog. ubi dicit, quod in
157 notorio non juratur de calumnia, *& in l. emptorem, ff.*
de Act. empt. ubi dicit, quod id, quod probatur per majorem partem populi, vel etiam per plures, quàm 10. te-
158 stes, censetur notorium, *Cephal. cons. 82. nu. 5a. & cons.*
108. *n. 15. lib. 1. Viv. comm. opin 548. nu. 1. & seq.* ubi dicit,
159 quod præsens debet notorium allegare, non absens,
Natt cons. 275. n. 1. ubi, quod etiam præsumptiones juris,
160 licèt sint liquidissimæ probationes, debent allegari, *latè*
Mascard. de Probat concl. 1103 nu. 1. & seq.
161 Hæc tamen conclusio limitatur 1. quod licèt notorium
non indigeat probatione, debet tamen probari, notorium
esse, *secundum Bald. in l. emptorem, ff. de Act empt. Natt.*
cons. 275. n. 1 & seq. Viu. comm. opin. 548. n. 9. ubi dicit, quod
162 notorium probatur etiam per duos testes, *& opin. 549.*
163 ubi addit, quod super notorio requiritur sententia de-
claratoria citata parte; hoc tamen procedere posset, si no-
164 torium negetur, *ut d. Mascard. d concl. 1103. nu. 8.* sub-
dens, negationem hujusmodi non esse attendendam, quan-
do factum esset omninò notorium, *vide Viu. comm. opin.*
165 548. ubi dicit, quod Judex potest sumere informationem,
etiam parte non citata, an aliquid sit notorium.
166 Limitatur 2. ut dicta conclusio locum habeat in notorio facti transeuntis, quale est notorium facti præteriti; hoc enim indiget probatione, quia potiùs debet hoc dici manifestum, quàm notorium, *Bald. in d. l. emptorem, in addit. circa princ. & in l. si verò, ff. qui pro rei, vers. adde quod quodlibet notorium &c. ff. Qui satisd. cog. Mascard. de probat. conclus. 1103. numer. 7. & sequent.*

Limitatur 3. ut dicta conclusio non procedat extra lo- 167
cum notorii: eo enim casu probari debet, *ut post Innoc. in*
c. ex insinuatione de Appell. & alios trad. Mascard. d. concl.
1103. *n. 27.* ubi etiam dicit, quod notorium ex actis resul- 168
tans procedit in loco, ubi acta sunt.

Limitatur 4. quando pro forma probatio exigeretur: 169
quia tunc notorium non relevaret ab onere probandi, *Alban. ad Bart. in l. cum quid, num. 6. ff. si cert. pet. & alii apud Mascard. loco cit. n. 32.* subjicit, quod nec relevaret ab onere probandi, quando hujusmodi qualitas exigeretur ad fundandam Judicis authoritatem, seu potestatem.

Addit *Dec. in cap. 1. nu. 45. de Appell.* quod ad proban- 170
dum, aliquid de antiquo, vel de longinquo notorium fuisse, sufficit sola fama, *vide Mascard. concl. 1101. n. 22. & seq.* ubi dicit, quod hæc fama per duos testes probatur.

S U M M A R I U M.

171 *In citationes, quæ fit coram Judice delegato, exprimi debet locus particularis, secus si fiat coram Ordinario.*
172 *Si ab initio locus à delegato in citatione deputatus fuit, non debet inseri locus in reliquis citationibus.*
173 *Delegatus ad universitatem causarum tenetur servare locum delegantis.*
174 *Interpellatio non afficit, quando non fit loco, vel tempore congruo.*
175 *In dubio, quando arbiter non eligit locum, intelligitur de loco, ubi factum est compromissum.*

Quæstio IX.

An, & quando in citatione exprimi debeat locus.

INter cœtera, quæ ad citationem requirunt, etiam lo- 171
cus particularis in quo reus comparere debet, exprimendus est, *Specul. in tit. de citat. §. jam de citatione nu. 1.* hoc tamen procedit in delegato citante: secus in Ordinario, qui habet certum, & deputatum Tribunal; & ideò potest citare sine expressione loci, quia intelligitur de loco solitæ residentiæ, *cap. cum parati, ubi DD. de Apell. Bart. in l. sint proponis, 5 C. Quemod. & quand. Jud.* subdens;
quod si ab initio locus à delegato in citatione deputatus 172
fuit, non debet inseri locus in reliquis citationibus, quia de illo intelligitur, dummodo sit congruus litigantibus, & honestus, *Bald. in l. ut perfectius, n. 11. Cod. de Annal. except. Marant. de Ordin. Judic. par. 6 tit. de citat. nu. 64. & in tit. de decisor. Judic. pract. n 78. & seq.* ubi hoc intelligit in
delegato ad unam causam particularem; secus in dele- 173
gato ad universitatem causarum, qui tenetur servare locum delegantis, *Ciriac. contr. 103. nu. 24.* ubi etiam obser- 174
vat, quod interpellatio non afficit, quando non fit loco, vel tempore, congruo.

Notandum est etiam, quod in dubio, quando arbiter 175
non eligit locum, intelligitur de loco, ubi factum est compromissum, *Marant. d. tit. de Decisor Jud. 1. act. n. 80.*

S U M M A R I U M.

176 *In judicio, quo agitur ad recuperandam possessionem, qua actor per vim se spoliatum esse dicit exprimi debet locus, & tempus : limitatur numer. 178. & seq.*
177 *Quando intentatur remedium famosum, sive civiliter, sive criminaliter, requiritur expressio loci, & temporis.*
178 *Quando ex forma statuti, vel commissionis proceditur summarie, de plano, sine strepitu, & figura judicii, omnis solemnitas juris positivi censetur rejecta.*
179 *Remedium can. reintegranda, 3. qu. 1. non enumeratur inter remedia, quæ infamant, sed dicitur condictio oriens ex lege, vel canone prædicto.*
180 *In rebus Ecclesiasticis, seu clericorum potest agi contra quemlibet possessorem non per interdictum unde vi,*

sed

sed condictione ex dicto canone.
181 *Textus in d. can. redintegranda, inducit novum, & specificum remedium possessorium contra quemlibet possessorem etiam non vitiosum, & ignorantem.*
182 *Condictio intentata infamiam non irrogat.*

Quæstio X.

Quando in interdictis exprimi debeat locus, & tempus.

176 RESp. quod in judicio, quo agitur ad recuperandam
possessionem, qua actor per vim se spoliatum esse
dicit, exprimi debet locus, & tempus, quia hoc interdi-
ctum appellatur famosum, cùm inducat infamiam saltem fa-
cti, *l. 1. §. interdictum hoc quia, ff. de vi, & vi armat. l. ho-
nori, & l. licet, ff. de obseq. glos. communiter recepta in l. neq;
ff. eod. tit. de vi, & vi armat. Alex. cons. 6. n. 2. lib. 3.* quando
177 autem intentatur remedium famosum, etiamsi civiliter
agatur, requirit expressio loci, & temporis, sicut quando
criminaliter agitur, *l. item exigit, ff. de dol. l. Prætor edixit,
ff. de Injur. c. tuæ, de Procur. Bart. in l. edita n. 5. C. de eden. &
in l. per procuratorem, ff. de obseq. & in d. l. 1. §. sive autem,
ff. de vi, & vi armat. & in d. l. Prætor edixit, ff. de Injur.*
178 Limita, quando ex forma statuti, vel commissionis, pro-
ceditur summariè, & de plano, sine strepitu, & figura judi-
cii, quo casu omnis solemnitas juris positivi censetur reje-
cta, *clem. sæpe contingit, de Verb. signif. Bart. in extrav. ad
reprimendum, in ver. & figura &c. n. 5.* talis est solemnitas,
ut exprimatur in libello locus, & tempus: hæc enim non à
jure gentium, vel naturali, sed à jure civili inducta est, *d. l.
Prætor edixit, & l. libellorum, ff. de Accus.*
179 Limita 2. in remedio prodito *ex can. redintegranda, 3.
q. 1.* hoc enim non enumeratur inter remedia, quæ infa-
mant, cum dicatur condictio oriens ex lege, vel canone
prædicto, *ut tradunt DD. in l. 1. ff. de Condict. ex leg. glos.
communiter recepta in c. cum ad sedem, ver. Interdictum de
Restit. spol.* ubi dicit, quod in rebus ecclesiasticis potest
180 agi contra quemlibet possessorem non per interdictum,
unde, vi sed condictione *ex d. canone, & ibidem Abb. n. 26.
& seq.* ubi etiam observat, quod *d. can. redintegranda,*
181 procedit specialiter rebus ecclesiasticis, seu clericorum, &
inducit novum, & specificum remedium possessorium con-
tra quemlibet possessorem etiam non vitiosum, & ignoran-
tem; condictiones autem intentatas infamiam non irroga-
182 re, *ex l. cessat, ff. de obligat. action. & observat etiam
Alex. d. cons. 6. n. 2. lib. 3.*

S U M M A R I U M.

183 *Forensis regulariter conveniri debet in loco sui domicilii.*
Actor sequi debet forum rei, ibidem.
184 *Potest reus conveniri in domicilio, quod habebat tempore contractus, & in novo domicilio, quod posteà acquisivit.*
185 *Quid si reus habeat plura domicilia.*
186 *Ibi censetur quis habere domicilium, ubi majorem fortunarum partem habet, etiamsi in alio loco habeat domum, vel alia bona.*
187 *Quando quis habet domicilium in variis locis, debet attendi domicilium propriæ patriæ*
188 *Is, qui assiduè conversatur, vel commoratur in loco, potest ibi conveniri de contractibus etiam alibi gestis, etiamsi ibi domicilium adhuc non contraxerit.*
Quasi domicilium quando contrahatur, ibidem.
189 *Propter diversitatem bonorum dicitur quis decedere cum duplici patrimonio.*
190 *Si in duobus locis quis forum sortiatur, fit separatio bonorum, ut quodlibet patrimonium secundum suam legem, aut statutum judicetur.*

Quæstio X I.

In quo loco forensis conveniri debeat.

183 RESp. quod regulariter conveniri debet in loco sui
domicilii: actor enim sequi debet forum rei, *l. 2.
C. de Jurisp. omn. Jud.* ubi, quod potest reus conveniri in
184 domicilio, quod habebat tempore contractus, & in no-
vo domicilio, quod posteà acquisivit; & si habeat plura
domicilia, illud attendi debet, in quo magis versatur, 185
vel majorem partem facultatum habet, *l. un. C. Ubi pet. tut.
l. cives, ubi glos. C. de Incol. lib. 10. Bald. cons. 411. num. 1. post.
med. v. considerandum est &c. lib. 1.* ubi dicit, quod licèt 186
quis in loco habeat aliqua bona, pro quibus æstimom sol-
vit, non tamen ex eo ibi censetur habere domicilium, nisi
illic quoque habeat majorem partem fortunarum; *Cephal.
cons. 263. num. 6. & seq.* ubi dicit, quod spectandus est lo-
cus, ubi quis habet majorem fortunarum partem, etiamsi
in alio loco domum habeat pro æstivo tempore, *Alciat. reg.
1. præsump. 37. n. 5.* ubi dicit, quod quando quis habet do-
micilium in variis locis, debet attendi domicilium pro- 187
priæ patriæ utpote principalius.

Notandum est etiam, quod is, qui assiduè conversa- 188
tur, vel commoratur in loco, potest ibi conveniri etiam de
contractibus alibi gestis, etiamsi in eo loco domicilium ad-
huc non contraxerit, quia eo casu contrahit quasi domici-
lium, *ut inquit Abb. in c. quod clericis, n. 5. de for. comp.*

Notandum 2. quòd propter diversitatem bonorum di- 189
citur quis decedere cum duplici patrimonio, & quòd quod-
libet patrimonium secundum suam legem, aut statutum 190
judicatur. *Cancer. var. cap. 1. de success. ab intest. n. 72. p. 1.*

S U M M A R I U M.

191 *Uxor conveniri debet in foro mariti etiamsi ad ejus domum nondum traducta fuerit.*
192 *Matrimonium est talis virtutis, ut transfundat originem uxoris in originem viri.*
193 *Nulla est major unio, quàm unio conjugalis, per quam vir, & uxor efficiuntur una caro.*
194 *Uxor uti minus digna efficitur concivis viri uti potentioris, & magis digni, & ligatur statutis loci, ubi vir commoratur, & num. 206. & 207.*
195 *Uxor desinit esse de proprio foro tam ratione incolatus, quàm ratione originis*
196 *Mulier nupta nō est amplius de familia patris, sed viri.*
197 *Mulier non sequitur forum originis viri, aut domicilii contracti ante matrimonium, sed solùm domicilium habitationis illius contractum post matrimonium.*
198 *Uxor sequitur forum, & patriam viri etiamsi vidua remanserit.*
199 *Vidua vivit lege mariti in favorabilibus, secus in odiosis.*
200 *Quando vidua retineat privilegia viri, etiamsi transierit ad alium locum.*
201 *Uxor non potest conveniri, seu trahi ad forum originis, etiamsi ibi reperiatur, nec ejusdem orignis statutis ligatur: declaratur nu. 202.*
202 *Origo propria amitti non potest.*
203 *Quando statutum absolutè inhabilitat mulierem, tunc mulier dicitur arctata absolutè, & non liberatur à tali nexu, etiamsi extra locum statuti divertat.*
204 *Stante statuto, quod forensis non possit in loco acquirere, mulier alibi nupta potest in loco originis acquirere, cum non dicatur forensis.*
205 *Uxor habet duo domicilia, unum originis, alterum habitationis domicilii sui viri.*
206 *Stante statuto, quod proximiores forenses non possint succedere in bonis immobilibus civium, proximiores forenses non succederent in bonis immobilibus mulieris nuptæ in loco statuentium.*
An in tali casu debeatur proximioribus mulieris defunctæ æstimatio bonorum, ibidem.
207 *Statutum prohibens, nè forensis in territorio statuentium bona immobilia acquirat, non comprehenderet uxorem aliunde ductam.*
208 *Uxor sequitur forum mariti, etiam quando agitur de dissolvendo matrimonio.*
209 *An statutum prohibens, ne mulier nupta extra territorium succedat alicui de jurisdictione, locum habeat in legatis.*
210 *Actus factus in fraudem legis est nullus ipso jure, in fraudem verò hominis valet, sed revocatur.*
211 *An, & quando vir contrahat civilitatem, & incolatum in loco uxoris, si ipse ad domicilium uxoris accesserit.*
212 *Animus perpetuò manendi ex decennali habitatione præsumitur.*
213 *Quando domicilium statim contrahatur.*

Quæstio

Quæstio XII.

In quo loco conveniri debeat uxor.

191 RESp. quod conveniri debet in foro mariti; uxor enim sequitur forum viri; etiamsi nondum ad ejus
domum traducta fuerit, *l. exigere dotem, ubi DD. ff. de Jurisd. de Judic. l. cum quædam puella, ff. de Jurisd. omn. Jud. glos. in l. ea quæ 32. ver. ante, ff. Ad municip. Bald. cons. 439. n. 4. vers. respondetur, quod non videbitur &c. lib. 4. & cons. 62. n. 2. & cons.* 100. *lib.* 5. ubi dicit, quod matrimonium
192 est talis virtutis, ac naturæ, ut transfundat originem
uxoris in originem viri, quia nulla est major unio, quàm
193 unio conjugalis, per quam vir, & uxor efficiuntur una
194 caro, *juxta illud Genes. 2. erunt duo in carne una*; unde
uxor uti minus digna efficitur concivis viri uti potentioris, ac magis digni, & ligatur statutis loci, ubi vir commoratur, *Gozad. cons. 70. n. 5.* ubi, quod uxor desinit esse de proprio foro non solùm ratione incolatus, sed etiam ratione
195 originis, *Ostasch. decis. 127. nu. 1.* ubi, quod mulier nu-
196 pta, non ampliùs de familia patris, sed viri, *Corn. cons. 111. in princ. lib. 3. Honded. cons. 6. n. 14 lib. 2.* subdens, quod
197 non propterea mulier sequitur forum originis viri, aut
domicilii contracti ante matrimonium, sed solùm domicilii habitationis illius contractum post matrimonium, *& cons. 13. n. 25 lib. 1.* ubi addit, quòd uxor sequitur forum, & pa-
198 triam viri, etiamsi vidua remanserit: vidua enim domicilium viri retinet, donec patriam viri non mutaverit, *l. filii, vidua ff. ad municip.* & censetur esse in matrimonio, si honestè vivat in loco mariti, *l. fin. C. de Bon. matern. l. feminæ, ff. de Senat. vide Corn. cons. 111. nu. 4. versus fin. lib. 3.* ubi dicit, quod vidua vivit lege mariti in favora-
199 bilibus, secus in odiosis, *Surd. decis. 330. n. 28. & sequ.* ubi etiam observat, quod vidua retinet privilegia viri,
200 etiamsi transiverit ad alium locum, si tamen id fecerit expulsa, & aliunde non habens unde viveret.

201 Ex his infertur 1. quod uxor non potest conveniri, seu trahi ad forum originis, etiamsi ibi reperiatur, nec ejusdem originis statutis ligatur, *latè Dec. in l. cum quædam*
202 *puella, nu. 6. & seq. ff. de Jurisd. omn. Jud.* ubi id intelligit, quoad ea, in quibus persona mulieris distraheretur à servitio mariti, nam quoad alia mulier nupta non mutat originem, *ex trad. per Bart. in l. fin. §. item rescripserunt mulierem, num. 5. ff. ad municip. Bald. cons. 199. lib. 5. Alex. cons. 100. n. 1. lib. 3.* ubi dicit, quod mulier nupta extra locum suæ originis non desinit esse civis Civitatis originis quoad commoda, & favores, dummodo propter id non separetur à servitio viri; & ideò gaudet beneficiis statuti Civitatis, unde oriunda est, *Mandell cons. 23. n. 10. & 11. lib. 1.* ubi dicit quod mulier sequitur forum, & statuta mariti quoad ea, quæ concernunt beneficium mariti, quo verò ad alia retinet forum originis propriæ, adeò ut soluto matrimonio cesset penitus tale privilegium, & mulier, ejusque bona reguntur secundùm statuta originis propriæ, *Jordan. elucubrat. divers. vol 3. lib. 13. tit. 8. de for. compet. num. 211. Vinc. de Franch. decis. 416. num. 2. & seq. & dec. 546. num. 29. & seq. Carleval. de Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. quæst. 2. num. 65. & seq.* ubi etiam dicit, quod propria origo amitti non potest, *Merlin. dec. 828. num. 14. & 16.* ubi, quod mulier alibi nupta subditur etiam statuto originis, dum ex hoc non divertitur à servitio mariti; præsertim si statutum absolutè
203 inhabilitet mulierem, quia tunc mulier dicitur arctata absolutè, & non liberatur à tali nexu, etiamsi extra locum statuti divertat, juxta distinctionem communiter à Doctoribus receptam, & pluries à Rota approbatam, *& præsertim dec. 238. par. 6. Recent. vide Cephal. cons. 171.*
204 *num. 30.* ubi dicit, quod stante statuto, quod forensis non possit in loco acquirere, mulier alibi nupta poterit in loco originis acquirere, quia non dicitur forensis, *Thesaur. decis. 123. nu. 1. & seq.* ubi etiam dicit, quod
205 uxor habet duo domicilia, unum originis, alterum habitationis domicilii sui viri: primum retinet tantùm quoad sui commodum, alterum quoad omnia, & ita videntur magis communiter concludere Doctores, *ut d. Cavalcan. dec. 42. num 46. & seq. par. 1.*

206 Infertur 2. quod stante statuto, quod proximiores forenses non possint succedere in bonis immobilibus Civium, qui sine testamento decesserint, proximiores forenses non succederent in bonis immobilibus mulieris nuptæ in loco statuentium, quæ sine testamento decessit, quia uxor propriè dicitur civis Civitatis, ubi nupsit, & ligatur ejusdem Civitatis statutis, *Bart. in l. fin. §. item rescripserunt mulierem, num. 4. ff. ad municip. Bald. cons. 139. n. 3. lib. 5. Abb. cons. 100. in fin. p. 2. latè Thesaur. dec. 123. nu. 9. & seq.* ubi tamen subdit, quod in tali casu debetur proximioribus mulieris defunctæ æstimatio dictorum bonorum.

Infertur 3. quod statututum prohibens, nè forensis 207
in territorio statuentium bona immobilia acquirat, non comprehendit uxorem aliundè ductam; quia uxor non dicitur forensis, sed Civis, *ut supra diximus, latè Surd. dec. 330. num. 9. & seq.*

Infertur 4. quod uxor sequitur forum mariti, etiam 208
quando agitur de dissolvendo matrimonio, *Carleval. de Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 4. n. 192.*

Sed quæres, an statutum prohibens, ne mulier nupta 209
extra territorium succeda talicui de jurisdictione, locum habeat in legatis? Resp. negativè, quia tale statutum de successione universali loqui videtur, non autem de legatis, *l. quædam, §. nihil ff. de eden. Rip. in l. quæsitum, §. si quis cum tutor, ff. eod. tit.* nisi constaret de fraude, ut si mulieri nuptæ extra territorium testator jure legati bona omnia, & sic in effectu soccessionem relinqueret, quia tunc tale legatum, cùm factum sit in fraudem statuti, non deberetur, *l. contra legem, & l. seq. ff. de legib. Bart. in l. fin. num. 5. ff. de Hæred. instit. Ruin. cons. 125. nu. 2. lib. 1.* ubi dicit, 210
quod actus factus in fraudem legis est nullus ipso jure, in fraudem verò hominis valet, sed revocatur, *latè Cephal. cons. 191. num. 6. & seq.*

Quæres 2. an vir contrahat civilitatem, & incolatum 211
in loco uxoris, si ipse ad domicilium uxoris accesserit? Resp. quod aut vir ad domicilium uxoris accessit recessurus, & uxorem ad domum suam reducturus, & tunc nec civilitatem, neque incolatum contrahit; aut vir accessit ad domicilium uxoris animo ibi perpetuo permanendi, & tunc domicilium uxoris, non viri attenditur, *ut post Bald. Jas. & alios d. Honded. cons. 6. numer. 15. tom. 2. Abb. d. consil. 100. prope fin.* talis autem animus ex decennali habita- 212
tione præsumitur, *Roland. cons. 79. num. 51. lib. 3. Gratian. discept. for. cap. 824. num. 39. Ferentill ad Burrat dec. 244. num. 10. & seq.* subdens, quod ubi quis declarat, se velle in aliquo loco habitare, statim domicilium contraxisse 213
censetur, nec est expectandum aliud tempus, *ex trad. per Gaill. lib. 2. obser. 35. n. 7. Menoch. de arbitr. Jud. cas. 86. num. 2. Rot. dec. 150. num. 7 par. 2. Divers.*

SUMMARIUM.

214 *Domicilium, & habitatio inter se differunt, & qualiter.*
215 *Jus parochiæ quando acquiratur.*
216 *Ad acquirendum jus fori non simplex habitatio, sed domicilium exigitur.*
217 *Potest quis conveniri in loco domicilii, etiamsi ibi non reperiatur: & nu. 221.*
218 *Forus domicilii est generalis, & universalior omnibus aliis.*
219 *In loco domicilii potest quis conveniri tam de contractibus alibi gestis, & de re alibi sita, quàm etiam de criminibus alibi commissis.*
220 *Quando requiratur præsentia Rei in loco, ut ibi conveniri possit.*
221 *Uterque Judex tam domicilii, quàm contractus habetur pro competente, ita tamen quod coram quo primo fuit cæptum judicium, ibidem etiam finem accipere debeat.*

Quæstio XIII.

An quis conveniri possit in loco domicilii.

PRæmittendum est, quòd domicilium, & habitatio 314
valdè inter se differunt; & ideò non potest argui de habitatione ad domicilium; nam domicilium habere censetur is, qui in aliquo loco animo permanendi commoratur, veluti si ibi habeat majorem partem fortunarum suarum, nec inde sit discessurus, *l. Cives, Cod. de Incol. lib. 10. Spec. in tit. de compet. adit. nu. 9 in fin. & sequitur n. 1.*

habi-

habitationem verò poteſt quis habere etiam ſine animo per-
manendi, dummodò non habitet tanquam hoſpes, *ut col-
ligitur ex l.1.§ habitare, ff.de iis, qui dejecer. vel effuder.
Bart in l.4.§. Prætor ait.n.24.ff.de damn.inf. Menoch.lib.6.
præſumpt.42.n.2. Maſcard.de proba.concl.535.n.30.& ſeq.*
215 ubi dicit, quod ut aliquis dicatur parochianus alicujus
Eccleſiæ, ſeu Parochiæ, non requiritur domicilium pro-
priè ſumptum, ſed ſatis eſt habitatio notabilis temporis;
unde illi Eccleſiæ tenetur ſolvere decimas perſonales, &
quartam Parochialem, & coram Parocho ejuſdem Eccle-
ſiæ matrimonium celebrare, omiſſa Eccleſia parochiali ſui
domicilii, cùm ex hujuſmodi habitatione acquiraturius
parochiæ, *cap. quæſiti ſunt, 16 q.1 cap.1. de Sepult.cap.ad
Apoſtolicæ, de Decim.Carleval.de Judic.lib.1. tit.1. diſp.2.
q.1.n.12.* ſubdens, quod ex hujuſmodi habitatione non ac-
216 quiritur jus fori, ad quod non ſimplex habitatio, ſed do-
micilium exigitur.

217 Ad quæſitum verò Reſp. quod poteſt quis conveniri in
loco domicilii, ſive ibi reperiatur, ſive non, nam ratione do-
micilii adeò forus contrahitur, ut declinari aliquo modo nō
poſſit, *l. hæres abſens §.ſi quis tutelam,& §.proinde,& §.
illud ſciendum eſt, l. ſi fideicommiſſum, §. ſed & reſcri-
ptum eſt ff.de Judic.cap.ult.de for.comp.gloſ.communiter re-
cepte in l.quod legatur, ff.de Judic.Spec. loco cit. Panor. in c.*
218 *1.n.6.de for. comp.* ubi dicit, quod forus domicilii eſt
generalis, & univerſalior omnibus aliis, *& in cap.ult.nu.*
219 *37.& ſeq.eod.tit.* ubi quod Judex ratione domicilii po-
teſt in ſubditum exercere omnimodam juriſdictionem, adeò
quod poteſt ibi conveniri de omnibus tàm de contractibus
alibi geſti, quàm de re alibi ſita, quàm etiam de crimini-
bus alibi commiſſis, *Gandin.de Maleſic.num.1.verſ.è con-
tra videtur &c. Farinac.in Pract.crimin.q.7.num.19.& ſeq.
& alii permulti, quos refert, & ſequitur Carleval.loco cit.
d.q.1.num.1.& ſeq.* ubi etiam obſervat, quod regulariter
220 in loco cujuſlibet alterius fori neceſſaria eſt præſentia
Rei in loco, ut ibi poſſit conveniri, *l.dies cautioni, §.Præ-
tor ait, ff.de damn.inf.§.ſi verò etiam quidam, in Auth. de
exib.reis &c.cap.cauſam, de dol.& contum. latè Gall.lib.2.
obſerv.36 n.11.& ſeq.Decian.tr.crim.lib.4.c.16.nu.12.Clar.
in Pract.crim.§.fin.39.in princ.*

221 Amplia ſupradictam concluſionem, ut procedat,
etiamſi quis in loco non aſſiduam, ſed interpolatam habi-
tationem teneat, ita ut ab uno loco ſubinde ad alium diſ-
cedat, & recedat, *ut d.Coler.de Proceſſ. execut. p.2.cap.1.
num.35.& 40.cum ſeq.* ubi ſubiicit, quod forus acquiſitus
ex contractu in certo loco, non tollit forum domicilii, ſed
forum foro accumulat: uterque enim Judex tàm domici-
lii, quàm contractus habetur pro competente, ita tamen,
quod coram quo primò fuit cœptum judicium, ibidem
etiam finem accipiat, *Canoniſtæ in cap. Romana, §. con-
trahentes, de for.comp. in 6. latè Peregrin. de fideicom. art.
53.num.1.& 7.*

S U M M A R I U M.

222 *Reus poteſt conveniri in loco contractus: declara-
tur, & limitatur n.231.& 239.*
223 *In contractibus inſpicitur locus contractus, ſicut in
ſententiis locus ſententiæ, & in proceſſibus locus
proceſſus.*
224 *In delictis inſpicitur locus delicti.*
225 *Transferens domicilium ſemper poteſt in ipſo loco
contractus conveniri de contractibus factis in pri-
mo domicilio.*
226 *Ex contractu geſto ab Inſtitore, ſeu Procuratore
Dominus forum ſortitur.*
227 *Tutor, & adminiſtrator publici, vel privati of-
ficii conveniri debet apud Judicem loci, ubi ad-
miniſtratio geſta eſt.*
228 *Relatores, Advocati, Notarii, & Procuratores poſ-
ſunt convenire pro ſportulis, & ſalariis litigantes
coram eodem Judice, apud quem lis agitata eſt.*
229 *Ad decernenda alimenta filio legitimo, vel natu-
rali, aut etiam adulterino, vel ſpurio competens
eſt Judex loci, ubi filius genitus, & natus eſt, &
ubi mater domicilium habuit tempore generatio-
nis, & nativitatis.*
230 *Reſciſſio contractus, quæ per Judicium fit, agitari po-
teſt etiam in loco contractus, & apud ejus Judicem.*
231 *Reus non poteſt conveniri in loco contractus, ſi
ibi non reperiatur: limitatur n.233.*
232 *In contractibus regulariter non eſt locus remiſſioni.*
233 *Quando reus renunciavit privilegio fori, tunc in lo-
co contractus conveniri poteſt, etiamſi ibi non repe-
riatur, & nu.241.*
234 *Debitores fugitivi, & mercatores falliti remitti
debent ad locum contractus.*
235 *Reus etiam exiſtens extra territorium poteſt cita-
ri quoad miſſionem fiendam in bonis, quæ ſunt in lo-
co contractus, & n.243.*
236 *Quando ſtatutum, & conſuetudo loci comprehen-
dat etiam forenſes.*
237 *Creditor in quo loco debitorem ſuum convenire debeat,
quando alibi contrahitur, & aliò deſtinatur ſolutio.*
238 *Contra eum, qui ſe ſe in Curia obligavit in forma
Cameræ proceditur per officium contradictarum, ſi
ab Urbe receſſit non electo domicilio, aut non electo
in actis procuratore.*
239 *Reus ſtatim receſſurus, qualis eſt viator, in loco contra-
ctus conveniri non poteſt, limitatur nu 244.*
240 *Diutina converſatio facit converſantem poſſe conve-
niri in loco, licèt ibi non habitet.*
241 *Debitor in loco contractus etiam non repertus conveniri
poteſt, ſi ibi habeat officinam, vel alia bona.*
242 *Sortitur quis forum tam ratione rei immobilis,
quàm mobilis, & ſe moventis, ita ut Judex il-
lius loci poſſit contra bona procedere, etiamſi ibi debi-
tor non reperiatur.*
243 *Quando Judex bonorum dicatur incompetens.*
244 *Advena, & viator ſtatim receſſurus poteſt in loco con-
tractus conveniri, ut impleat ea, quæ ſecundùm na-
turam contractus ſunt ſtatim expedienda.*
245 *Emens equum certo pretio, quod ſtatim ſolvit, ſi equus
ei non tradatur, poteſt venditorem convenire, ut equū
ſtatim tradat.*
246 *Advena, qui aliquid emit, non ſolutò pretio, poteſt
cogi in foro contractus ad illud ſolvendum.*
247 *Non videtur habita fides de pretio, quando res tradi-
tur Advenæ, ſeu ignoto, ac ſtatim receſſuro.*
248 *Exemptus contrahens in loco non exempto, poteſt ibi
conveniri.*
249 *Contrahens cum advena, ſi ei dederit terminum ad
ſolvendum, vel aliàs ejus fidem ſequatur circa ob-
ſervantiam contractus, debet illum convenire in lo-
co domicilii, non contractus.*
250 *Contractus in quo loco cenſeatur celebratus, an in loco,
ubi geſtum eſt negotium, vel potiùs in loco, ubi facta
eſt illius ratificatio.*
251 *Reſtitutio in integrum non petitur in loco, ubi factus
eſt contractus, ſed ubi domicilium habet is, contra
quem fit reſtitutio.*
252 *Exceptio non numeratæ pecuniæ poteſt proponi co-
ram Judice loci contractus.*
253 *Locus à quo nuntius, vel epiſtola dirigatur, non
inſpicitur, ſed in quo contractus perficitur.
In mandato attenditur locus, in quem per litteras
tranſmittitur conſenſus, ibid.*
254 *Quid ſi contractus ineatur in uno loco, inſtrumen-
tum celebretur in alio, & bona ſint alibi.*

Quæſtio X I V.

Quando reus conveniri poſſit in loco contractus.

QUod reus poſſit conveniri in loco contractus, con- 222
ſtat *ex l.hæres abſens 19.§. proinde, & l. omnem 20.
ff.de Judic. & ex §. hæc conſiderantes, & §. ſi igitur, in
Auth. Ut omn.obed.Jud.collat.5.tit.20.cap.ult.de for.comp.
Spec.in tit.de compet.Jud.adit.§.1.n.2. verſ. quinto ratione
contractus &c. Bald.conſ.389.lib.1.* ubi dicit, quod in 223
contractibus inſpicitur locus contractus, ſicut in ſententiis
locus ſententiæ, & in proceſſibus locus proceſſus, *& in
cap.1.nu.30.de conſtit.* ubi quod in delictis inſpicitur lo- 224
cus delicti, *Boer.dec.114.n.1.Coler.de Proceſſ.execut.par.2.
cap.1.n.68.* ubi dicit, quod qui contrahit alicubi, non ex-
primit clarè, ubi velit pro ſolutione pulſari; ſed lex ipſa
præſumit, aut potiùs fingit, contrahentem in loco, inten-
dere ſaltem tacitè, quod velit etiam in illo loco judicari,
vel

vel exigi, ubi negotium gessit, *Gratian. discept. for. cap.*
379. n.13. & 14. ubi dicit, quod transferens domicilium,
225 semper potest in ipso loco contractus conveniri de con-
tractibus factis in primo domicilio; nisi cum mutatione
fori mutaverit etiam statum, ut si clericatum assumpserit,
quia tunc non posset conveniri vigore contractus praece-
dentis coram Judice saeculari, *Carleval. de Judic. lib. 1. tit.*
1. disp. 2. q. 4. n. 160 & seq. ubi etiam dicit, quod ex contra-
226 ctu gesto ab institore, seu procuratore Dominus forum
sortitur, *Dec. in l. si convenerit, 18. numer. 31. ff. de jurid.*
om. Jud. & in l. vinum. 22. nu. 11. ff. si cert. pet. Covar. pract.
cap. 10. num. 4. Panormit. in cap. licet, ult. nu. 33. de for. comp.
Gail. observ. pract. lib. 2. obser. 1. n. 4. Mantic. de Tacit. lib. 14.
tit. 39 num. 28.

227 Ampliatur praedicta conclusio, ut locum habeat etiam
in quasi contractu, ut est gestio tutelae, & susceptio, ac ad-
ministratio publici, vel privati officii: talis enim admini-
stratio conveniri debet apud Judicem loci, ubi admini-
stratio gesta est, *l. 1. & 2. C. ubi de ratiocin. l. haeres absens,*
§. si quis tutelam, & l. Argentarium, 45. ff. de Jud. l. 1. C. ut
omn. Jud. §. si quis autem in, Auth. de Administrat. coll. 7.
Jordan. elucubr. diversf. vol. 3. lib. 13. tit. 8. de for. compet. num.
209. Verall. dec. 342. p. 1. Cancer. var. par. 2. cap. 15. num. 66. &
228 *67.* ubi dicit, quod relatores, Advocati, Notarii, &
Procuratores possunt convenire pro sportulis, & salariis
litigantes coram eodem Judice, apud quem lis agitata est,
etiamsi litigantes domicilium habeant in aliis locis, quia ta-
citè actum videtur, ut ista salaria, & sportulae solvantur
in loco judicii: habent enim connexionē cum lite, & causa
principali, & ab ea dependent, & ideò idem esse debet
Judex utriusque causae, cum connexorum idem sit judi-
cium, *cap. de prudentia, extr. de Donat. int. vir. & uxor.*
Boss. in tit. de for. comp. n. 117. latè Carleval. de Jud. lib. 1. tit.
1. disp. 2. q. 4. n. 178. 181. & 183. ubi etiam dicit, quod ad de-
229 cernenda alimenta filio legitimo, vel naturali, aut etiam
adulterino, vel spurio competens est Judex loci, ubi filius
genitus, & natus est, & ubi mater domicilium habuit tem-
pore generationis, & nativitatis, quia illa obligatio alendi li-
beros in eo loco contracta est, in quo filius progenitus est,
& natus, *juxta textum in l. omnem, ff. de Jud.*

230 Ampliatur 2. etiam quando agitur de rescissione contra-
ctus, quae per judicium fit: haec enim agitari potest etiam in
loco contractus, & apud ejus Judicem, *Bald. in l. in contra-*
ctibus, 14. §. in omni, C. de non nu. pec. Dec. in l. vinum, 22. n.
11. ff. si cert. pet. Gratian. discept. for. c. 14. nu. 21. ubi de com-
muni, Covar. var. cap. 4. n. 1. Gabr. de Consuet. lib. 6. conclus.
2. nu. 10. Rolan. cons. 26. num. 34. lib. 2. Carleval. d. disp. 2. q. 4.
num. 185. & 192.

231 Declaratur tamen supradicta conclusio, ut procedat,
quando reus reperitur in loco contractus, vel quasi con-
tractus: quod est regulare in omni foro praeter forum do-
micilii; secus si ibi non reperiatur, *l. haeres absens, in princ.*
ff. de Jud. cap. Romana, §. contrahentes, de for. comp. in 6.
Bart. in l. 3. §. si quis ita, nu. 3. ff. de eo cert. loc. Covar. pract.
cap. 10. n. 3. & alii apud Carleval. de Judic. d. lib. 1. tit. 1. disp.
2. qu. 4. nu. 170. 179. 183. & 185. & praecipue n. 218. ubi di-
cit, quòd absens compellendus non est ad comparendum
232 praecisè, ut se defendat coram Judice loci contractus,
neque Judex loci contractus eo casu potest litteris requisi-
toriis ad alios Judices missis petere, ut reus ad se re-
mittatur, quia in contractibus regulariter non est locus re-
missioni *Bart. & alii in l. 1. ff. si quis in jus vocat. non ier.*
Jordan. loco cit. num. 226. nisi reus renunciaverit privilegio
233 fori: tunc enim in loco contractus conveniri po-
test, sive ibi inveniatur, sive non, Judex loci, ubi de-
git, remittet eum ad locum contractus, *ut ibidem not.*
Bald. post med. vers. tertio modo sol &c. Alex. num. 6. & 7.
nec est mirum, quia, tunc non potest opponere de-
clinatoriam, aut de foro competenti dicere, & vide-
234 tur dolosè abesse, *Bartolom. Socin. ibi num. 15.*
subdens, quod contra debitores fugitivos, & merca-
tores fallitos habebit locum remissio ad locum con-
tractus, *Abb. in cap. licèt, ult. num. 36. & seq. de for.*
235 *comp.* ubi addit, quòd si reus non reperitur in lo-
co contractus, poterit adhuc citari etiam existens ex-
tra territorium quoad missionem fiendam in bonis, quae
sunt in loco contractus, licèt non possit invitus cogi
ad comparendum coram Judice contractus, *Coler. de*
236 *Process. execut. par. 1. cap. 3. numer. 167. & 173* ubi
dicit, quod statutum, & consuetudo loci comprehen-
dit etiam forenses tam in decisoriis causae principalis,
quam in ordinativis processus, si in loco statuti con-
tra hanc, ac post moram in loco contractus sive in
persona, sive in rebus suis reperiantur, *& par. 2. cap.*
1. num. 55. vers. caeterum &c. ubi dicit, quod cre- 237
ditor, quando alibi contrahitur, & aliò destinatur so-
lutio, debitorem morosum non potest convenire judi-
cio ordinario in loco contractus, nisi ibidem reus etiam
domicilium habuerit, aut id expressè conventum fue-
rit, sed debet eum exigere in loco destinatae solutio-
nis, dummodò ibidem reperiatur, *& latius cap. 3. nu.*
2. & seq. ead. par. 2. vide etiam Ridolfin. in Prax.
par. 1. cap. 3. num. 1. & seq. ubi dicit, quod si quis in
Curia obligatus in forma Camerae ab Urbe recessit 238
non electo domicilio, aut non relicto procuratore in
actis, proceditur contra eum per officium contradi-
ctarum.

Secundò, principalis conclusio procedit, quando ad- 239
vena, cum quo contrahitur, in loco contractus erat
permansurus, ut si ibidem tabernam, pergulam, hor-
reum, armarium, seu officinam conduxit, in quibus
merces reponeret; tunc enim ibi creditur moraturus,
& ea mente venisse, ut moretur donec satisfaciat con-
tractibus ibi celebratis; secus si esset statim recessu-
rus, qualis est viator: quia tunc in loco contractus
conveniri non posset, *d. l. haeres absens, §. proinde,*
ff. de Jud. Bald. in d. l. haeres absens, §. si quis tu-
telam, num. 1. Capel. Tholos. quaest. 103. Coler. de Pro-
cess. execut. cap. 3. nu. 179. par. ubi dicit, quod diu- 240
tina conversatio facit, conversantem posse conveniri in
loco, licèt ibi non habitet, *& cap. 1. num. 38. & cap.*
3. nu. 5. par. 2. ubi dicit, quod debitor in loco con- 241
tractus, etiam non repertus, conveniri potest, si ibi ha-
beat officinam, vel alia bona, *Covar. pract. cap. 10.*
vers. secundò ex vera &c. Rot. dec. 847. num. 2. par.
3. lib. 3. Diversf. Mich. Grassus relat. in Syntagm. opin.
commun. de Contract. loc. 4. tit. 5. de reb. credit. cap. 1.
num. 1. vers. nota tamen &c. ubi quod si contrahens
habeat bona in loco contractus, poterit Judex loci istius
praecedente citatione, & Reo contumace actorem mit- 242
tere in possessionem dictorum bonorum, *Ciriac. contr. 318.*
num. 21. & seq. ubi, quod sortitur quis forum tam ratione
rei immobilis, quàm mobilis, & se moventis, ita ut Ju-
dex illius loci possit contra bona procedere, etiamsi ibi
debitor non reperiatur; secus si ibi bona non possideat,
Coler. d. cap. 1. num. 39. ubi dicit, quod si debitor in loco,
ubi bona possidet, non contraxit, & alibi domicilium 243
fixit, judex bonorum dicitur incompetens, *Carleval. d.*
lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 4. num. 237. & seq.

Observa tamen, quod advena, & viator statim reces- 244
surus potest in loco contractus conveniri, ut impleat ea,
quae secundùm naturam contractus sunt statim expedien-
da; quia tacitè actum videtur, ut in eodem loco, in quo
contrahitur, statim contractus impleatur; alioquin hu-
jusmodi advenae decipere possent secum contrahentes, *con-*
tra tex. in l. conveniri, ff. de Pact. dotal. vide Carleval. loco
proximè cit. unde si quis emit equum certo pretio, quod
statim solvit, & equus ei non traditur, poterit emptor
convenire venditorem, ut equum statim tradat, *ut d.* 245
Bart. in d. l. haeres, §. proinde, num. 1. post med. Bald. ibi-
dem in §. si quis num. 1. & alii communiter; item si adve-
na aliquid emerit non soluto pretio, poterit conveniri in
foro contractus, ut ab ejus loci Judice ad solvendum co- 246
gatur, etiamsi res tradita fuerit: nam licèt quando res tra-
ditur simpliciter non tradito pretio videatur habita fi- 247
des de pretio, *secundùm glos. communiter receptam in l.*
quod vendidi, 19. ff. de Contrah. empt. hoc tamen fallit in
advena; non enim est verisimile, quod hujusmodi fides
habeatur ignoto, ac statim recessuro, *Bald. in l. si non do-*
nationis, 8. C. de Contra. empt. & in rub. C. de revoc. his, quae,
in fraud. num. 5. Capel. Tholos. quaest. 103. numer. 3. Panor. in
cap. licèt, ult. num. 33. & seq. de for. comp. ubi dicit, quod si
exemptus etiam transitoriè contraheret in loco non exem-
pto, posset ibi conveniri, *Mantic. de Tacit. lib. 4. tit. 21.* 248
num. 9. vers. tertio notandum &c. Carleval. d. disp. 2. quaest.
4. num. 239. & seq. subdens, quod contrahens cum adve-
na, si ei dederit terminum ad solvendum, vel aliàs ejus 249
fidem sequatur circa observantiam contractus, debet illum

conve-

convenire in loco domicilii, non contractus, *latè Natt. cons.430.num.19.*

250 Notandum est autem, quod forum contractus, seu quasi, sortitur quis in loco, quo expressè, vel tacitè gestum est negotium, non autem in loco, in quo ratum habetur, *secundum Bald.in l. si pecuniam, num.6. C. de neg.& in l.ex placito, num.6.vèrs.octavo &c.C.de rer. permut.Carlen.d.lib.1.disp.2.quæst.4.num.279.Mantic.de tac. lib.14. tit.39. num.28.* contrarium tamen videtur sensisse *Rot.dec.62.num.18.& 19.par.7.Recent.* ubi, quod contractus censetur celebratus in eo loco, in quo facta est illius ratificatio, & ideò spectari debet statutum loci, in quo perfectus est contractus per ratificationem, non autem loci, in quo nomine ratificantis gestus fuit.

251 Notandum 2. quod restitutio in integrum non petitur, ubi factus est contractus, sed ubi domicilium habet is, contra quem fit restitutio, *Bart. in l.qui loco certo, num.2.ff. de Condict.indeb.Cacher.dec.78.num.4.& 15.*

252 exceptio verò non numeratæ pecuniæ potest proponi coram Judice loco contractus, *l.in contractibus, §.ult.C. de non num. pec.*

253 Notandum 3. quod non inspicitur locus, à quo nuntius, vel epistola dirigitur, sed in quo contractus perficitur; & ideò si quis per nuntium, vel epistolam fundum vendiderit alicui existenti Bononiæ, contractus Bononiæ intelligitur celebratus, & ibi agi potest, quia ibi consensus utriusque verè conjungitur, & contractus perficitur, *Coler. de Process. execut.par. 2. cap.1. num.66. Gratian. discept. for. cap 531. num. 41. Coccin. d. cap.116. num.1. Carleval. de Jud. lib.3. tit.13. num.60. Bellon. dec.161 num.4.* ubi etiam observat, quod in mandato attenditur locus, in quem per litteras transmittitur consensus.

254 Notandum 4. quod si contractus ineatur Venetiis, instrumentum celebretur Paduæ, & effectus contractus referatur Vicentiæ, ut quia ibi sint bona in contractum deducta, locus instrumenti non attenditur ad hunc effectum sortiendi forum, nisi actum esset, quod de illo contractu conficienda sit scriptura: nam tunc non diceretur contractus ante confectam scripturam, & sic attenderetur locus, in quo ipsam stipulari contigerit, *l. contractus, C. de fid. instrum. & post Abb. & alios trad. Jordan.Elucubr.divers.vol.3.lib.13. tit.8. de for.compet.num.212.*

S V M M A R I U M.

255 *Debitor repertus in loco, potest coram Judice ejusdem loci conveniri, etiam super contractibus alibi celebratis: limitatur num.256.*

257 *Viatores non possunt jurari suspecti ratione recessus.*

Quæstio X V.

An, & quando possit quis conveniri in loco, ubi repertus fuerit.

255 REgula est, quod debitor repertus, seu inventus in loco, potest coram Judice ejusdem loci conveniri, etiam super contractibus alibi celebratis, quia in tali casu illic forum sortitur, nec Judex domicilii jure inhibere potest, *cap.Romana, §.contrahentes, de for.comp. in 6. l.hæres absens, ff.de judic.glos.in cap. fin.ver. seu contractus, extr.eod.tit.Coler.de Process.execut.par.2.cap.1.n. 36.Ciriac.contr.318.n.18.& seq.*

256 Limita, si eo loco accessisset ex causa necessaria, & probabili, veluti ex causa legationis, aut studii, vel ex causa judicandi, aut testimonium ferendi, vel ex causa alicujus litis, aut visitandi parentes, aut filios, aut pro animæ salute; tunc enim non posset conveniri, nisi ibi contraxerit, *l.2.§ legatis, ubi Bart.& alii, ff.de jud, Bald. in l.hæres absens, §.si quis tutelam.num.3. ff.de jud.* ubi di-
257 cit, quod viatores, cùm præsumantur recessuri, ideò non possunt jurari suspecti ratione recessus, *latè Peregrin. de fideicom. art.53.num.7.*

S V M M A R I U M.

258 *Quando contractus in uno loco fit, & solutio destinatur in alium locum expressum, reus non est conveniendus in loco, ubi contractus fuit celebratus, sed in loco, ubi fuit destinata solutio, & n.261. limitatur n.265. declaratur nu.273.& seq.*

259 *Quid si solutio tacitè destinata fuerit.*

260 *Et quid si contractus fuerit celebratus Romæ, quæ est communis patria.*

261 *Quid operetur obligatio cameralis.*

262 *An ex vi obligationis cameralis possit quis conveniri extra locum destinationis.*

263 *Si quis existens Romæ vendat fundum existentem Neapoli, inspiciendus erit locus Neapolis.*

264 *Si post perfectum contractum in uno loco, adiiciatur ex intervallo destinatio solutionis in alium locum, promissor potest conveniri tam in loco contractus, quàm destinatæ solutionis.*

265 *Quid si contractus fiat in uno loco, & conditionis implementum destinetur in alio.*

266 *Quando contractus fit in uno loco, & solutio destinatur in quemlibet locum, nullo in specie expresso, potest reus conveniri in quocunque loco inveniatur: limitatur nu.267.*

267 *Quid si promissor in aliquo loco reperiatur casu iter faciendo, vel navigando.*

268 *Reus in loco destinatæ solutionis potest conveniri, etiamsi inveniatur tanquam advena, & statim recessurus.*

269 *Si contractus fiat in uno loco, & solutio destinetur in multa loca alternativè, reo non solvente in uno ex istis locis, in electione est actoris, eum convenire, ubi ipse voluerit.*

270 *Quando contractus fit in uno loco, & solutio destinatur in multa loca copulativè, videntur prorata divisæ summæ debitæ quantitatis in tot loca, quot continet solutionis destinatio: limitatur, n.271.& seq.*

271 *Quando conjunctiva pro disjunctiva accipi debeat.*

272 *Quid si in contractu exprimantur duo, vel tria loca, in quæ solutio destinetur, & subjungatur clausula generalis, videlicet, & ubicunque reus fuerit inventus.*

273 *Locus destinatæ solutionis attendi debet in iis, quæ spectant ad sortiendum forum, quæque respiciunt executionem ipsius contractus, secus si ageretur de aliis effectibus.*

274 *Quando agitur de solemnitate contractus, de ejus interpretatione, viribus obligationis, modo cavendi, & consequenter de litis decisione, attenditur locus contractus, ejusque consuetudines, & statuta, & non locus, in quem collata est solutio.*

275 *Quando inspiciatur locus contractus, & quando locus, in quo mora committitur.*

276 *Mora contrahitur in loco, ubi destinata fuit solutio.*

277 *In promissione dotis inspicitur consuetudo loci mulieris, ubi fit contractus; secus si agitur de restitutione, seu repetitione dotis, quia tunc attenditur consuetudo loci mariti.*

278 *Exactio dotis censetur dèstinata in loco, in quo vir domicilium habet, si fuerit constituta in pecunia.*

279 *Quando agitur de resolutione contractus, inspicitur locus judicii, ubi quis debet conveniri.*

280 *Attenditur consuetudo loci mariti, quando contractus est celebratus in loco domicilii ipsius mariti.*

281 *Quid si contractus celebratus fuerit in alio loco tertio.*

282 *Reus ita demum conveniri potest in loco destinatæ solutionis, si ibidem inveniatur, secus si absit: limitatur nu.283.& seq.*
An ad hunc effectum sufficiat præsentia procuratoris, ibid.

283 *Reus etiam absens potest conveniri in loco destinatæ solutionis, quando se submisit Judici dicti loci cum renunciatione proprii fori.*

284 *Is, qui aliquando comparuit in judicio, & posteà recessit, adhuc potest ibidem conveniri.*

285 *Citatus in aliqua habitatione, & post citationem comparens in judicio, videtur illam habitationem approbare pro domicilio.*

286 *Comparitio partis validat citationem nulliter executã.*

287 *Acta*

Quæstio XVI.

An, & quando quis possit conveniri in loco destinatæ solutionis.

258 QUia diversimodè possunt concipi verba, quibus in in locum à contractus loco diversum destinari solet solutio, ideò diversi à Doctoribus distinguuntur casus.

Primus est, cùm contractus in uno loco fit, & solutio destinatur in alium particularem locum expressum, v. g. si contrahitur Neapoli, & destinatur solutio facienda Romæ: & in hoc casu Reus non est conveniendus Neapoli, ubi contractus fuit celebratus, sed Romæ, ubi solutio destinata fuit: tunc enim juris censura non intelligitur quis contraxisse in loco, ubi fuit celebratus contractus, sed in eo loco, in quem solutio destinata est, *l. hæres absens, 9. §. illud sciendum, ff. de Jud l. contraxisse, 20. ff. de Action. & obligat. l. 3. ff. de bon. author. Iud. possid. l. quæro, ff. de solut. Bart. in d. l. quæro, & in l. si fideicommissum, 50. n. 1 ff. de Jud. & in d. l. hæres absens, §. proinde n. 1. in fin. Panorm. in cap. ult. nu. 30. de for. comp. DD. in Syntag. opin. comm. de Contract. loc. 4. tit. 5. de Reb. cred. cap. 1. in princ. Carleval. de Jud. lib. 3. tit. 13. n. 59 & lib. 1. tit. 1. q. 4 num. 248. cum seq.* quod procedit,
259 etiam si tacitè solutio destinata sit; in hoc enim idem operatur tacitum, quod expressum, *Dec. in cap. 1. in 1. lectur. n. 124 149. & 151. cum seq. de Jud. Covar. pract. cap. 10. n. 5. vers. sexto &c. Mantic. de Tacit. lib. 14. tit. 39. n. 22.* ubi ampliat, etiamsi Romæ, quæ est communis patria, con-
260 tractus fuerit celebratus, quia etiam in tali casu Reus conveniri debet in loco destinatæ solutionis, *Bellon. dec. 105. n. 2. & seq. Rot. apud Zacch. de oblig. cum dec. 78. nu 6.* ubi dicit
261 quod obligatio cameralis, licèt operetur, ut quis ubique conveniri possit, non tamen operatur, ut solutio cer-
262 to in loco destinata alibi fiat.
263 Ex quo infertur, quod si quis existens Romæ V. G. vendat fundum existentem Neapoli, inspiciendus erit locus Neapolis, ubi res extat: ibi enim venditor censetur contraxisse, *Bald in l. multum, n. 11. C. si quis alter. vel sib. Rot. apud Zacch. de oblig. camer. dec. 78. n. 7. Carleval. d. q. 4. num. 261. ubi cit. Hypp. de Marsil. in repet. l. ult. nu. 204. ff. de Jurisd. omn. Jud. Felin. in cap. 1. n. 23. de Sponsal.*

Limita, si post perfectum contractum in uno loco, 264
adjiciatur ex intervallo destinatio solutionis in alium locum: tunc enim promissor potest conveniri tam in loco contractus, quàm destinatæ solutionis; hoc enim casu forus solutionis accumulatur foro contractus, *Dec. in cap. 1. lect. num. 152. de Jud. Barbos. in d. l. hæres absens, in princ. num. 85. & ibidem in §. proinde, num. 50. & alii apud Carleval. d. q. 4. nu. 260.*

Limita 2. in conditionis implemento: nam si contra- 265
ctus geritur in uno loco, & conditionis implementum destinatur in alio, attenditur locus contractus, non autem locus implementi conditionis, *l. si filius fam. ff. de verb. oblig. Jordan. Elucubr. divers. vol. 3. lib. 13. tit. 8. de for. comp. n. 213.* ubi dicit quod implementum conditionis trahitur ad diem contractus.

Secundus casus est, quando contractus fit in uno lo- 266
co, & solutio destinatur in quemlibet locum, nullo in specie expresso; & hoc casu potest reus conveniri in quocunque loco inveniatur, *Spec. lib. 2. tit. de compet. Jud. adit. 1. n. 18. & 19. Dec. in l. si convenerit. 18. nu. 31. ff. de Jurisd. omn. Jud. Vinc. de Franch. dec. 177. n. 2.*

Limita, si in aliquo loco promissor casu reperiatur in 267
transitu iter faciendo, vel navigando: tunc enim in eo loco non potest conveniri, cum non sit verisimile, quod promissor se ad hunc casum adstrinxerit, *ut colligitur ex d. l. hæres absens, §. proinde, & tradit Dec. in cap. 1. in 1. lect.*
n. 168. de Jud. Mant. de Tacit. lib. 14 tit. 39. n. 9. præsertim 168
si pertransiret per aliquem locum peste infectum, aut aliàs non tutum, *Carleval. loco cit. d. q. 4. nu. 254.* quamvis contrarium in hoc sentire videatur *Bart. in d. l. hæres absens, §. proinde n. 1. in fin.* ubi dicit, quod reus in loco destinatæ solutionis potest conveniri, etiamsi inveniatur tamquam advena, & statim recessurus.

Tertius casus est, si contractus fiat in uno loco, & so- 269
lutio destinetur in multa loca alternativè, ut si contrahens Neapoli, promittat solvere Velitris vel Romæ, & in tali casu non solvente reo in uno ex istis locis, in electione est actoris, reum convenire in eo loco, in quo ipse voluerit; sicut enim electio est rei, ubi solvat, ita electio est actoris, ubi petat, *l. non utique, 3. ff. de eo quod cert. loco &c. ubi DD. Coler. de Process. execut. par. 2. cap. 1. num 45. Carleval. d. q. 4. num. 255.*

Quartus casu est, quando contractus fit in uno loco, 270
& solutio destinatur in multa loca copulativè: & in hoc casu videntur pro rata divisæ summæ debitæ quantitatis in tot loca, quot continet solutionis destinatio, ita ut si sunt duo loca, & solutio, & petitio fiat per medietates, si tria, per tertias partes, si quatuor, per quartas, *juxta tex. in d. l. non utique, 3. §. si quis ita, ubi DD. ff. de eo, quod cert. loc.*

Limita 1. ubi ageretur de promissione rei indivi- 271
duæ: nam tunc, ne contractus vitietur, conjunctiva pro disjunctiva accipitur, *l. sæpè, 53. ff. de Verb. signif. glos. in l. & puto, 16. §. Julianus, ver. non communicari, ff. Fam. ercisc. Bald. in cap. licèt, ult. num. 3. de Traslat. Episc. Ang. in §. omnium autem actionum, num. 24. Inst. de Action. Carleval. loco cit. nu. 256.*

Limita 2. si exprimantur in contracto duo, vel loca, 272
in quæ solutio destinetur, & subjungatur clausula generalis, videlicet, & ubicunque reus fuerit inventus; eo enim casu totam quantitatem tenetur in quolibet loco solvere; nec videntur pro rata divisæ partes solutionis, quia si præstatio per loca singula divideretur, ad tam paucas redigeretur summas, ut creditori esset inutilis, *contra tex. l. quoties, ff. de reb. dub. & ita sensit Bart. in d. l. non utique, 3. §. si quis ita, num. 1. Carleval. d. lib. 1. disp. 2. quæst. 4. num. 257.* ubi dicit, quod ex contractu istis verbis concepto non potest promissor conveniri in locis remotioribus, quàm sint expressa, *arg. tex in l. ult. §. cui dulcia, ff. de Trit. vin. & oleo legat. clem. non potest, in fin. de Procurat. cap. sedes, 15. de Rescript.*

Declaratur tamen principalis conclusio, ut locus 273
destinatæ solutionis attendi debeat in iis, quæ spectant ad sortiendum forum, quæque respiciunt executionem ipsius
contractus: non autem ubi ageretur de aliis effectibus, 274
videlicet de solemnitate contractus, de ejus interpretatione, viribus obligationis, modo cavendi, & consequenter de litis decisione; in his enim attenditur locus

ctus contractus, seu negotii gesti, ejusque consuetudines, statuta, & non locus, in quem collata est solutio, *l. ut fundus, ff. Comm. divid. l. si fundus, ubi Bart. ff. de Evict. l. 2. C. Quemad. test. aper. idem Bart. in l. 1. n. 13. & seq. C. de Sum. Trinit. & in l. semper in stipulationibus, 35. n. 2. ubi etiam Dec. n. 8. ff. de reg. Iur. Alex. cons. 21. n. 3. lib. 2. idem Dec. in l. si convenerit, 18. n. 32. ff. de Jurisd. omn. Jud. Coler. de Process. execut. par. 2. cap. 1. n. 68. & seq. Panorm. in cap. dilecti, 17. n. 6. & in cap. licet, ult. n. 30. de for. compet. Guid. Pap. dec. 262. Bellon. dec. 105. n. 2. & seq. Jordan. loco cit. n. 210. Gabr. lib. 6. commun. conclus. tit. de Consuet. conclus. 2. n. 1. & 6. & alii apud Carlev. d. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 4. n. 382. & seq. Ludov. dec. Lucen. 39. n. 2. & seq. quibus adde Grat. discept. for. c. 42. num. 39. & seq. Mantic. de Tacit. lib. 3. tit. 13. n. 48. & seq.* ubi dicunt, quod in
275 iis, quæ oriuntur tempore contractus secundum ejus naturam, inspicitur locus contractus; in iis verò, quæ posteà contingunt propter moram, inspicitur locus, in quo mora committitur; unde si contractus celebratus fuerit Romæ, & solutio destinata fuerit Perusii, & ibi extet statutum, quod debitum præscribatur spatio decem annorum, transacto decennio potest opponi exceptio præsumptionis solutionis ex statuto Perusii, quia in eo loco mora contrahitur, *ex*
276 *trad. per Bart. in l. cunctos populos, n. 13. in fin. cum seq. C. de Summ. Trinit. Ruin. cons. 117. num. 12. lib. 5. Corn. cons. 205. num. 9. lib. 3. Paul. Rub. in annot. ad dec. 6. num. 53. & seq. par. 3. recent.*

277 Notandum est autem, quòd in promissione, seu traditione dotis, seu in conficiendis instrumentis dotalibus inspicitur consuetudo loci mulieris, ubi fit contractus, *Panorm. in cap. 1. n. 10. de Spons.* ubi dicit, quod quando agitur de solemnitate contrahendi, debet semper observari consuetudo loci, ubi matrimonium contrahitur, etiamsi ambo contrahentes sint forenses; secus si agatur de restitutione, seu repetitione dotis, quia tunc attenditur consuetudo loci mariti, *l. exigere dotem, ubi DD. ff. de Iud. Rot. rec. dec. 229. n. 2. & dec. 174. n. 6. par. 4. to. 2. & dec. 110. nu. 8. par. 8.*
278 ubi, quod exactio dotis censetur destinata in loco, in quo vir domicilium habet, si fuerit constituta in pecunia, *Panor. in cap. ult. num. 30. de for. comp.* ubi etiam dicit, quod licèt in actu gerendo inspiciatur consuetudo loci, ubi fit contra-
279 ctus, tamen si agitur de resolutione contractus, inspicitur locus judicii, ubi quis debet conveniri, *latè Afflict.*
280 *dec. 226.* subdens, quod attenditur consuetudo loci mariti, quando contractus est celebratus in loco domicilii
281 ipsius mariti, vel alio loco tertio, *Surd. dec. 227. numer. 6. & 7.*

282 Declaratur 2. principalis conclusio, ut ita demum possit reus conveniri in loco destinatæ solutionis, si inveniatur, secus si absit, *Innoc. in cap. dilecti, num. 2. de for. comp. Panorm. in cap. 1. n. 23. de Iudic.* & quidem requiritur præsentia ipsius Domini, nec sufficeret præsentia procuratoris, *ut inquit Dec. in d. cap. 1. in 1. lectur. num. 158. de Iudic. & in l. si convenerit, 18. n. 33. & seq. ff. de Iurisd. omn. Iud. Carleval. d. disp. 2. quæst. 4. num. 262. quicquid dicat Menoch. lib. 6. præsumpt. 6.*

283 Excipiuntur tamen nonnulli casus, in quibus etiam absens conveniri potest in loco destinatæ solutionis; quorum primus est, quando reus se submisit Judici loci destinatæ solutionis cum renunciatione proprii fori: tunc enim videtur voluisse, quod tantùm ibi causa decidatur, *glos. in l. 1. ver. pro non dato, ff. si quis in jus vocat. non ser. Dec. in d. cap. 1. in 1. lect. num. 165. & seq. ubi de communi testatur.*

284 Secundus est, si aliquando ibi comparuit in judicio, & posteà recessit; judicium enim cæptum est semel, ibi & finem accipere debet, *l. ubi acceptum, ff. de Iudic. l. consentaneum, ubi Bald. num. 7. C. Quom. & quan. Iud. l. si is qui Romæ, 34. juncta glos. ff. de Jud. Innoc. in cap. præterea, n. 1. vers. si autem vocatus venit, de dilat. Panorm. in cap. ult. num. 36. de for. comp. Carleval. d. q. 4. n. 230. & 265. Coccin. dec. 216. n. 25. & 26.* ubi dicit, quòd citatus in aliqua ha-
285 bitatione, & post citationem comparens in judicio, videtur illam habitationem approbare pro domicilio; compa-
286 ritio enim partis validat citationem nulliter executam, *vide Bart. in d. l. ubi acceptum, ff. de Jud.* ubi etiam observat,
287 quod acta sive Arbitri, sive alterius Judicis delegati, vel ordinarii, qui non habent certum locum majorum, possunt fieri in diversis locis *d. par. 2. cap. 1. num. 40.* ubi, quod judicium etiam per solam citationem cæptum di-
citur non opposita declinatoria fori, *Peregr. de fideicom.* 288
art. 53. n. 5. Grat. discept. for. cap. 389. n. 12. ubi dicit, quòd legitime citatus tenetur apud Judicem, coram quo fuit 289
citatus, causam prosequi, etiamsi post talem citationem mutaverit forum.

Addit *Coccin. ubi supra num. 24.* quod electio domici- 290
lii facta ex eo, quod quis non habet sedem permanentem, & reperiri non potest, operatur, ut quis citatus domi dimissa copia, habeatur tamquam personaliter citatus.

Tertius est, quando quis in certo loco solvere pro- 291
misit, & ibidem se repræsentare, præsertim si fuit adhibitum juramentum *Bald. in l. cum Archimedoram, num. 5. 6. & 7. Ut in possess. legat.* ubi dicit, quod in tali casu ad eum locum fit remissio, *Dec. in d. cap. 1. in 1. lect. n. 162. & seq. de Judic. Covar. pract. cap. 10. num. 6. vers. Duodecimo &c.*

Quartus est, quando quis promisit solvere in certo lo- 292
co, & certa die, puta Florentiæ, in die S. Joannis, *Bald. in c. 1. n. 9. Milit. Vasq. qui contum. est, Dec. in d. c. 1. n. 1. lect. nu. 164. Judic. Covar. loc. cit. c. 10. n. 6. vers. Decimotertio &c.* ratio est, quia quando quis promisit se repræsentare, aut solvere certo loco, & tempore, si posteà se non repræsentat, aut non solvat, videtur per dolum ab eo loco abesse, & ideo habetur pro præsente; quemadmodum is, qui dolo desiit possidere, habe-
tur pro possessore, *l. is, qui dolo, ff. de rei vind. Mohed. dec.* 293
1. alias 102 de Usur. ubi, quod debitor in tali casu tenetur ad
interesse, etiamsi non fuerit expressè promissum; quod præ- 294
cipuè locum habet, quando Ecclesia procedit contra clericum absentem, vel uxor contra maritum etiam absen-
tem: tunc enim sufficit citatio in domo executa, cum 295
clericus teneatur residere in Ecclesia, & maritus cum uxore habitare, *Innoc. in cap. si adversarius, num. 4. de eo qui mittit. in possess. caus. rei serv. vide Carleval. d. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 4. n. 268. & seq. Dec. loco cit. in d. cap. 1. n. 159. & seq. de Jud.*

Quintus est, ubi quis in aliquo loco incæpit partem 296
debiti præstare: tunc enim ibi conveniri poterit, ut totum præstet, modò ibi forum sortiatur aliqua ratione, veluti communis patriæ, originis propriæ, aut paternæ, quia facilius quod est prorogatur, *Peregrin. de fideicomm. art. 25.*

Notandum est etiam, quod solutio fieri debet de mo- 297
neta currenti, & visitata in loco, in quo solutio est facienda, nisi ex verisimilibus conjecturis appareat, aliud contrahentes sensisse, *ut d. Mantic. de Tacit. lib. 3. tit. 13. n. 50.* ubi etiam observat, quod si dubitetur, de qua moneta con-
trahentes senserint, magis inspicitur locus celebrati con- 298
tractus, quàm destinatæ solutionis, *ex trad. per Barbat. cons. 15. in fin. lib. 2*

Notandum 2. quod gabella regulariter solvi debet in 299
loco contractus, & non in loco destinatæ solutionis, *Dec. in l. si convenerit, 18. n. 32. ff. de Jurisd. omn. Iud.* si verò contractus celebratus sit in loco, ubi non solvitur gabella, & traditio facienda est in loco, ubi solvi debet, inspicitur eo casu locus traditionis, *Bald. in l. multum, n. 12. vers. pone ergo &c. si quis alter. vel sib. quem refert, & sequitur Mantic. lo-*
co cit. n. 55. in venditionibus verò confectis per epistolam, 300
gabella solvi debet in loco, in quo contractus perficitur; ideò si venditor Perusii degit, & vendit emptori existenti Bononiæ, gabella Bononiæ solvi debet, cum ibi demum, & non alibi perficiatur contractus *Coler. de Process. execut. par. 2. cap. 1. num. 76.*

Notandum 3. quod quando creditor, & debitor sunt 301
diversi fori, & creditor conventa die non accessit ad locum destinatæ solutionis, tunc dies non interpellat pro homine, nec constituit debitorem in mora, *Bart. in l. item illa, in princ. ff. de Constit. pec.* nec in tali casu debitor tenetur deponere, *ut d. Alex. cons. 92. n. 10. lib. 1.*

SUMMARIUM.

302 *Hæres in eodem loco, & foro conveniri debet, in quo defunctus potuit, seu debuit conveniri: limitatur ibidem, & num. 308.*
303 *Hæres, & defunctus censentur esse eadem persona.*
304 *Sicut defunctus in loco sui domicilii poterat etiam absens conveniri, ita conveniri ibidem poterit ejus hæres, licèt inde absit, & n. 333.*
305 *In cæteris foris, scilicet originis, contractus, aut rei sitæ,*

sicut præsentia defuncti erat necessaria ad facultatem conveniendi, ita etiam est necessaria præsentia hæredis, ut conveniri possit.

306 *In successorem particularem non transit forus sui Antecessoris, nisi esset successor particularis ex necessitate in judicio, & actione reali.*

307 *Quando res in aliquem transeat de necessitate.*

308 *Clericus, miles, pupillus & vidua heredes coram suo Iudice competente conveniendi sunt: declaratur n.309.*

309 *Clericus hæres laici tenetur respondere creditoribus hereditariis coram Judice Ecclesiastico ejus loci, in quo degebat defunctus.*

310 *Quando forus mutatur ex mutatione personæ successoris, & qualitatis, ejus successor non tenetur sequi forum defuncti.*

311 *Clericus in Judicem laicum consentire non potest etiam cum juramento.*

Quando prius judicium expiret, & opus sit nova instantia, ibidem.

312 *Cæptum dicitur judicium per solam citationem etiam ante litis contestationem.*

313 *Hæres privilegiatus privilegio proprio, seu speciali indulto sibi à Principe concesso conveniri potest in foro defuncti.*

314 *Coram quo Judice hæreditas jacens, & non adita, conveniri debeat.*

315 *Ubi multa sunt fora, electio spectat ad actorem, & num.335.*

316 *Inventarium bonorum coram quo Judice confici debeat, quando hæreditas Clerici adhuc jacet, vel quando hæres clerici, vel laici est clericus, vel locus pius.*

317 *Coram quo Judice fieri debeat insinuatio, & publicatio testamenti.*

318 *In legatis, & fideicommissis à defuncto relictis non attenditur forus defuncti sed hæres conveniri debet coram suo Judice competenti in loco, ubi est major pars hæreditatis, si ibi inveniatur.*

519 *Si fideicommissarius personali ex testamento agat adversus hæredem gravatum, vel hæredem hæredis, in duobus locis illum convenire potest, scilicet in loco domicilii ipsius hæredis, vel in loco, ubi major pars hæreditatis reperitur: & n.335.*

320 *Quid si bona sint extra territorium jus dicentis.*

321 *Et quid, si fideicommissarius reali agat adversus hæredem, aut tertium possessorem.*

322 *Hæres adeundo hæreditatem videtur in loco, ubi eam adivit, quasi contrahere cum legatariis: tacitè tamen videtur solutionem destinare in locum, ubi est major pars hæreditatis.*

In quo loco legata solvi debeant, ibidem, & n.335.

323 *Quando contrahitur in uno loco, & in alium confertur solutio, non censetur contractum in loco, in quo contractus celebratur, sed in loco, in quem solutio destinata est: ampliatur in quasi contractibus, n.324.*

324 *In eodem loco petenda est cautio, in quo peti debet legatum, & num.325.*

325 *Quid si res in specie legata sit alibi, quàm ubi est major pars heredit.*

326 *Legatum, si consistat in specie, præstari debet, ubi res ipsa est: legatum verò generis præstandum est vel in loco domicilii hæredis, ubi convenitur, vel ubi est major pars hæreditatis.*

327 *Si hæres promisit solvere legata in certo loco, vel si ibi testator ea solvi jussit, ibidem hæres poterit conveniri etiam si alibi sit major pars hæreditatis.*

328 *In quo loco præstari debeat legatum, quando testator locum non expressit.*

329 *Si testator legavit frumentum ex illo horreo, vel vinum ex illo dolio, ibi præstari debet legatum, ubi horreum, vel dolium est.*

330 *Alimenta alicui legata prestanda sunt in loco, ubi ille degit.*

331 *Legatum scholari relictum in subsidium studiorum, in loco studii præstari debet.*

332 *Quid si hæres dolo malo, vel culpa rem legatam aliò transferat.*

333 *Heres, qui in certo loco sponte incepit solvere partem legati, in eodem loco conveniri potest pro reliqua parte, non tamen pro aliis legatis.*

334 *Gratuita solutio partis debiti non gravat ad solutionem alterius partis.*

335 *Legatarius, vel fideicommissarius potest heredem convenire non solùm in loco, in quo est res legata, aut major pars hereditatis, sed etiam in loco domicilii, & in loco originis propriæ, vel paternæ, si ibi inveniatur.*

Quæstio XVII.

In quo loco conveniri debeat heres, & successor defuncti.

Dico 1. quod quando hæres, seu successor universalis 302
convenitur ex contractibus, vel quasi contractibus
defuncti, pro quibus ipse poterat conveniri, si viveret, tunc in
eodem loco, & foro conveniri regulariter debet, in quo de-
functus potuit, seu debuit conveniri, nisi obstet privilegium
ex parte hæredis insertum in corpore juris, *l.2.§.ex his, l.in
executione, 85.§.pro parte, ff.de verb. oblig. l.heres absens,
ubi Bart. & alii, ff.de Iud. Anchar. cons.244.nu.2. Rom. cons.*
300.n.2. quia heres, & defunctus censentur esse eadem per- 303
sona, *Auth.de Iurejur. à morien. præst. post. princ. coll.5. l.heredem, 60 ubi DD. ff.de reg. Iur.* unde in casibus, in quibus de-
functus absens in aliquo poterat conveniri, in eodem loco
poterit conveniri hæres absens, & ubi præsentia fuisset neces-
saria ex parte defuncti, necessaria etiam erit præsentia hære-
dis, ut tanquam hæres conveniri possit; ex quo sequitur, quod
cum defunctus in loco sui domicilii potuerit etiam absens 304
conveniri, ibidem conveniri potest ejus hæres, licèt inde ab-
sit, præsertim si lis contestata ibi fuerit contra defunctum, *l.si
is, qui Romæ, 34.ff.de Iud.* in cæteris autem foris, nempe origi-
nis, contractus, aut rei sitæ, quia præsentia defuncti erat neces-
saria ad facultatem conveniendi, est etiam necessaria præ- 305
sentia hæredis, ut conveniri possit, *gl.in d.l. heres absens, Bart.
in l.si fideic.50.ff.de Iud. & alii apud Carlev. eod. tit. de Iud. l.
1. tit.1. disp.2.q.5.nu.288. & seq.* quicquid in contrarium sen-
tiat *Mandell. cons.208.n.1.* ubi dicit non posse heredem con-
veniri in foro defuncti, nisi ibidem reperiatur.

Dixi, *heres, seu successor universalis*, quia in successorem 306
particularem non transit forus sui antecessoris, *d.l. heres absens, ff.de Iud.* nisi esset successor particularis ex necessitate in
judicio, & actione reali, aut in rem scripta, *l.in judicio 48. ubi
glos. in ver. parte adjudicatus, ff.fam. ercisc. Bart. in l. Lucius,
78.§.rogatus, ff.Ad Trebell. & in l.si eum hominem, 34. n.4.ff.
de fidejuss. Soc. Iun. cons.34. n.13.l.3.* ubi dicit, quod tunc res
in aliquem transit de necessitate, quando transit ex præce- 307
denti, quæ necessariò transitum illum inducit, *Peregr. de fideic. art.53.n.24. & 25. Mohed. dec.1. alias 41. de Iud.*

Dixi, *nisi obstet privilegium ex parte heredis insertum in* 308
corpore juris, quale est privilegium clerici, militis, pupilli, &
viduæ: isti enim coram suo Judice competente conveniendi
sunt, *l.un.C. Quand. Imp. int. pup. vel vid. c.cler. nullus, 11.q.1.
Bart. in d.l. heres absens, n.1. Panor. in c.quia, 11. n.12. de Iud.
Far. in Prax. crim. q.8. n.46. vers. amplia 17. Scacc. de Iud. l.1.
c.11. nu.23. Carol. de Grass. de eff. cler. eff.1. nu.278. Surd. dec.
110. n.8. & 9. Vinc. de Franch. dec.234. n.2. & dec.373. n.4. alii
apud Carlev. qui hanc dicit tutiorem, jurib. magis cõformem,
& communiorem, in d. tr. de Iud. l.1. tit.1. disp.2.q.2. n.301. &
seq.* ubi n.307. subiicit, quod non propterea clericus heres lai-
ci extraneus à loco, in quo degebat defunctus, & alibi domi-
cilium habens, conveniri debet apud Judicem sui domici- 309
lii, sed tenebitur respondere creditoribus hæreditariis coram
Judice ecclesiastico ejus loci, in quo degebat defunctus *arg.
l.2.C.de Noxal. act. Dec. in c.1. n.31. de Rescrip.* quod proce-
dit, sive conveniatur clericus heres laici ante judicium cœ-
ptum cum defuncto, sive judicium cœptum fuerit cum defũ-
cto laico coram Judice sæculari: utroq; enim casu cõvenien-
dus est coram Judice ecclesiastico, *secundùm veriorem, &
communiorem sententiam, Panor. in d.c. quia, n.12. in fi. & ibi.
Dec. nu.37. de Iud. Bald. in l.1.C. si pend. appell. mors interv.
Maran. in Prax.5. par. nu.13. Peregrin. de fideicom. art.53.
num.20. Boer. dec.69. num.32. & seq. Rot. dec.5. alias 551. de
for. comp. in antiq. Card. Seraphin. dec.957. num.8. & alii
apud Carol. de Grass. loco cit. eff.1. num.281. vers. sub am-
pliatur 3.* ratio est, tum, quia quando forus mutatur ex 310
mutatione personæ successoris, & qualitatis ejus, successor
non tenetur sequi forum defuncti *glos. in c. is qui in jus, 46.
de reg. jur. in 6.* tum etiam quia Clericus hæres judicem
proprium ecclesiasticum habet, adeò ut in judicem lai- 311
cum cõsentire possit, etiam cum juramento, & ideò opus erit

nova

nova instantia, cum prius judicium expiraverit, *c. si diligenti, extr. de for. comp.* quicquid in contrarium in secundo casu,
videlicet quando judicium captum fuit cum defuncto coram Judice sæculari, senserint *Alex. in l. si constante, §. fin. n. 4. ff. sol. matr. Covar. pract. c. 8. n. 3. Gail. l. 1. observ. 38. nu 8. Viv. com. opin. 108. ver. clericus*, ubi addit, quod captum di-
312 citur judicium per solam citationem, etiam ante litis contestationem, *Scacc. de Iud. l. 1. c. 11. n. 23. Cevall. l. 1. q. 36. n. 9. & seq. Surd. dec. 110. nu. 1. Grat. discept for. c. 16. n. 31. & 33. Car. de Grass. d. eff. 1. n. 282. cum seq. & n. 947. vers. limitatur 28. & alii apud Carlev. ubi supra d. q. 5. n. 309. & seq.*
313 Secus esset, quando hæres est privilegiatus privilegio proprio, seu speciali indulto sibi à Principe concesso; tunc enim eo non obstante conveniri poterit in foro defuncti, *d. l. hæres absens, ubi glos. in ver. excusatur, Vinc. de Franch. dec. 234. n. 2. & alii communiter.*
314 Sed quæres, coram quo Judice hæreditas jacens, & non adita, convenienda est? Respondet *Carlev. d. disp. 2. q. 5. nu. 322.* quod si hæreditas laici adita non est, etiamsi hæres institutus sit clericus, convenienda est coram Judice laico, apud quem defunctus debebat conveniri; & è contra si hæreditas jacens sit clerici, etiamsi hæredem laicum instituerit, convenienda erit coram Ecclesiastico Judice clerici defuncti, quia hæreditas, quamdiu jacens est, repræsentat defunctum, non hæredem futurum, *l. non minus 31. in fin. ff. de hæred. instit. l. hæreditas, 34. & l. hæreditas 61. ff. de acq. rer. dom. l. si mihi, & Titio, 57. §. 1. ff. de leg. 2.* & tunc si actio realis in judicium deducatur, adiri poterit Judex loci, ubi res est sita; si verò intentetur actio personalis competens contra defunctum, tunc hæreditas jacens ibi potest conveniri, ubi poterat defunctus, & ubi hæres conveniendus esset, si adiisset,
315 *ut inquit idem Carlev. loco cit. n. 323.* subdens, quod ubi multa sunt fora, electio spectat ad actorem: quamvis aliter sentiat *Mandell. cons. 208. n. 1.*
316 Eadem ratione, quando hæreditas Clerici adhuc jacet, & eam nondum adivit hæres laicus, inventarium eo casu confici debet coram Judice ecclesiastico, non sæculari: quia hæreditas clerici jacens, sive hæres, qui nondum adivit, sit clericus sive laicus, repræsentat personam clerici, & gaudet privilegio fori: quemadmodum, si hæreditas est adita, inventarium conficiendum quoque est coram Judice ecclesiastico, quando hæres clerici, vel laici, est clericus, vel locus pius; *Franc. Marc. dec. 105. & dec. 1058. nu. 3. par. 1. & ita sentiunt alii, quos refert Carlev. d. q. 5. n. 340. 342. & 345.*
317 Quæres 2. coram quo Judice fieri debeat insinuatio, & publicatio testamenti? Resp. quod alii censent, publicationem, & insinuationem testamenti semper esse faciendam coram Judice sæculari, sive testamentum conditum fuerit à Clerico, sive à laico, sive in causas pias, sive in prophanas, sive instituatur hæres clericus, sive laicus, *ita Covar. pract. qq. cap. 8. n. 1. Surd. dec. 27. n. 14. Carol. de Grass. d. eff. 1. n. 961. & 1034. Carlev. d. disp. 2. q. 5. num. 332.* alii verò asserunt, testamentum posse insinuari, & aperiri coram Judice ecclesiastico, etiamsi testator sit laicus, & eo magis si testamentum confectum sit à Clerico, vel compertum sit, factum esse à laico distribuente bona sua in opera pia, *ut sensit Fel. in c. si instrumenta, 16. nu. 3. de fid. instrum. Gutt. l. 1. pract. q. 48. n. 2. & 3. Molin. de Just. tr. 2. disp. 250. §. Covar. & Azeved. in l. 15. n. 7. tit. 4. l. 5. recop. Menchac. de success. 10. 3. lib. 2. §. 18. n. 14. & 15. prout eos refert ibidem Carlev. ubi supra, n. 331.*
318 Dico 2. quod si in judicium deducantur actiones initium sumentes à persona hæredis, quæ oriuntur ex quasi contractu celebrato in aditione hæreditatis, *juxta tex. in l. apud Julianum, 3. §. ult. in fi. ff. Quib. ex caus. in poss. eat. & in §. hæres instit. de oblig. quæ ex quas. contr. nasc.* ut si petantur legata, & fideicommissa à defuncto relicta, tunc non attenditur forus defuncti, sed hæres conveniri debet coram suo Judice competente in loco, ubi est major pars hæreditatis, si ibi inveniatur, *l. si fideic. 50. ubi Bart. Bald. & alii, ff. de jud. l. un. C. ubi fideic. pet. opor. Peregr. de fideic. art. 53. n. 1.* ubi dicit, quod si fi-
319 deicommissarius personali ex testamento agat adversus hæredem gravatum, vel hæredem hæredis, in duobus locis illum convenire potest, scilicet in loco, ubi major pars hæredis, vel in loco, ubi major pars hæreditatis reperitur, *juxta tex. in*
320 *d. l. si fideic.* & his duobus casibus pro rebus, quæ sunt extra territorium jusdicentis, post factam pronunciationem Judex destinat litteras ad Judicem loci, ubi res sitæ sunt, de mittendo fideicommissarium in possessionem, *ad trad. per Bart. & alios in l. fin. C. de Edict. Div. Adrian. tollen.* si verò
reali agat adversus hæredem, aut tertium possessorem, similiter in duobus locis forus erit, scilicet in loco domicilii 321
possessoris, & in loco, ubi res est, *ut tradunt glos. Bart. Bald. & alii l. quod legatur, ff. de judic.* ratio supradictæ conclusionis est, quia licèt hæres adeundo hæreditatem, videatur in 322
loco, in quo eam adivit, quasi contrahere cum legatariis, *§. hæres, inst. de oblig. quæ ex quas. contract.* tacitè tamen videtur solutionem destinare in locum, ubi est major pars hæreditatis, cum jus præcipiat, ut legata solvantur in prædicto loco, *l. un. C. ubi fideic. pet. opor.* unde succedit cõclusio, quod 323
quando contrahitur in uno loco, & in alium confertur solutio, non censetur contractum in loco, in quo contractus celebratur, sed in loco, in quem solutio destinata est, *l. contraxisse, 22. ff. de Action. & oblig. l. 3. ff. de bon. author. Iud. possid.*
quæ conclusio etiam in quasi contractibus locum habet 324
Paul. Castren. in l. non alias, 24. ff. de Iud. quem refert Carlev. d. l. 1. tit. 1. disp. 2. q. 5. nu. 353. & seq. ubi etiam dicit, quod in eodem loco petenda est cautio, in quo peti debet legatum, quod est principale, cùm cautio sit accessorium principalis causæ, *l. in omnibus, 43. ff. de solut. l. postquam, 5. §. cum quærebatur, vers. quare si. hæres, ff. ut legat. seu fideicom. nom. caveat,*

Si verò res in specie legata est alibi, quam ubi est major 325
pars hæreditatis, tunc peti potest non solum in eo loco, ubi est major pars hæreditatis, licèt præstari, ac solvi debeat in loco, in quo erat tempore mortis testatoris, *l. quod legatur, 38. ff. de Iud. l. cum res, 49. ff. de leg. 1.* sed potest etiam hæres conveniri in eodemmet loco, ubi est res legata, dummodò ibi hæres inveniatur, etiamsi in alio loco sit major pars hæreditatis, *l. sed et si susceperit, 52. §. si eares, ff. de jud.* ubi, quod ibidem agi etiam potest pro cautione præstanda, *Azo in Sum. C. ubi fideic. pet. opor. n. 1. Salic. in l. un. n. 2. & 3. C. eod. tit. Castr. in d. l. quod legatur, n. 2. ff. de judic. quos refert, & sequitur Carlev. ubi supra, n. 356. & seq. Peregr. de fideicom. art. 53. n. 8.* ubi dicit, quod legatum, si consistat in specie, præstari debet, ubi res ipsa est: legatum verò generis præstan- 326
dum est vel in loco domicilii hæredis, ubi convenitur, vel ubi est major pars hæreditatis, *per tex. in d. l. quod leg. & l. si fideicom. ff. de jud.*

Idemque dicendum est, quando hæres promisit solvere 327
legata in certo loco, vel si ibi testator ea solvi jussit, quia tunc ibi poterit conveniri, etiamsi alibi sit major pars hæreditatis, *l. quamvis, 51. d. l. quod legatur, l. sed & si susceperit, §. si liberatis, ff. de jud. l. cum res, 49. ff. de leg. Duen. reg. 161. vers. tertiò fallit, Peregr. de fideicom. art. 53. n. 4. 6. & 8.* ubi dicit, quod legatum, si testator locum expressit, ibi præstandum est; si 328
verò non appareat de expressa voluntate testatoris, ad conjecturas est recurrendum, ex quibus tacita ejus voluntas colligatur, nam si jussit, legatario dari frumentum ex illo horreo, vinum ex illo dolio, ibi præstabitur legatum, ubi horreum 329
vel dolium est; item alicui alimenta legavit, hæc præstanda sunt in loco, ubi ille degit, quemadmodum legatum scho- 330
lari relictum in subsidium studiorum, in loco studii præstari debet, *de quo vide tex. in d. l. quod legatur, & ibi glos. in* 331
ver. a legatario, ff. de Iud. ubi etiam cavetur, quòd si hæres dolo malo, vel culpa rem legatam aliò transferat, tenetur 332
eam dare, ubi petitur.

Sed si hæres in certo loco spontè incæperit solvere par- 333
tem legati, in eodem loco tunc conveniri poterit pro reliqua parte ejusdem legati, *d. l. fideicommissum, §. ult, ubi Bart. & alii, ff. de judic. Duen. reg. 161. limit. 4. Peregr. d. art. 53. n. 3.* ratio est, quia per solutionem partis legati videtur hæres renunciasse exceptioni fori declinatoriæ, quæ individua, & partium expers est: non enim potest quis in uno, & eodem negotio renunciare exceptioni fori pro parte, & pro parte non renunciare; unde fit, ut censeatur tacitè renunciatum hujusmodi exceptioni quoad integram ejusdem legati solutionem, non tamen quoad cætera legata, *ut rectè probat Carleval. d. disp. 2. q. 5. n. 372. & seq* ubi n. 375. id limitat in 334
gratuita solutione partis debiti, quæ non gravat ad solutionem alterius partis, *per tex. in l. ult. Cod. Ne ux. pro marit.*

Observa tamen, quòd forus loci, in quo est res legata, 335
aut major pars hæreditatis, licèt sit necessarius ex parte hæredis, ità ut si ibi conveniatur, non possit forum declinare, est tamen voluntarius ex parte actoris legatarii, vel fideicommissarii, qui poterit hæredem convenire in quocunque foro competenti, videlicet in loco domicilii hæredis, & in loco originis propriæ, vel paternæ, si ibi inve-

niatur; est enim regulare, ut quoties reus sortitur diversa fora, electio fori ad actorem pertineat, *d.l. fideicommissum, §. sed & rescriptum est, Sim. de Praet. de interpret. ult. vol. lib. 4. Interpr. 1. dub. 8. n. 110. quem refert, & sequitur Carleval. d. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 5. n. 386.*

SUMMARIUM.

336 *Ratione rei sitae sortitur quis forum, ut possit conveniri coram Judice territorii, in quo res immobilis sita est: ampliatur num. 340. declaratur n. 344. & 356.*

337 *Si Clericus conveniatur actione reali, debet conveniri coram Judice ecclesiastico illius loci, ubi res reperitur sita, & non in loco clerici.*

338 *Statuentes possunt disponere etiam in praejudicium forensium quoad bona existentia in territorio.*

339 *Onera realia, qualia sunt tributa, solvi debent in loco, ubi sita est res, etiam à forense, & alibi habitante.*

340 *Exemptus quando conveniri possit coram Ordinario rei sitae.*

341 *Clericus ratione beneficii conveniri potest in quolibet loco, ubi beneficium possidet.*

342 *Quando reus conveniri possit coram Judice loci, in quo reperitur res mobilis, & se movens.*

343 *Forensis, penes quem reperitur res mobilis, vel se movens, quando remittendus sit ad domicilium suum, & quando res sequestrari debeat.*

344 *Reus potest conveniri in loco rei sitae, si ibi inveniatur.*

345 *In omni foro, praeter forum domicilii, requiritur praesentia rei, ut ibi possit conveniri.*

346 *Judex rei sitae non potest reum absentem citare in territorio alterius jurisdictionis, & n. 351.*

347 *Judex rei sitae potest requirere Judicem domicilii ipsius rei, ut ipsum citari faciat ad comparendum in loco, ubi res est sita: quo non comparente actor mittitur in possessionem rei petitae ex primo decreto.*

348 *Quid continere debeant litterae requisitoriae.*

349 *Judex rei sitae non potest decernere bonorum possessionem ex secundo decreto, neque procedere ad sententiam diffinitivam absente reo, neque ad bonorum venditionem.*

350 *Possessio ex primo decreto parum praejudicii affert, & ideò potest decerni etiam contra pupillum, & absentem causa Reip.*

351 *An Judex possit verbaliter citare in territorio alterius, quando utrumque territorium uni, & eidem Superiori subditum est.*

352 *An, & quando Judex rei sitae, & loci contractus procedere possit contra reum absentem, & quid eo casu servare debeat, & n. 354.*

353 *An contra se occultantes, vel latitantes procedi possit ad venditionem bonorum.*

354 *Si Judex requisitus litteras Judicis requirentis exequi recusat, Judex requirens potest citare reum absentem per edictum.*
In quo loco affigi debeat hujusmodi edictum, ibidem.

355 *Quando Judex rei sitae ad ulteriora procedere possit, etiamsi reus citatus non fuerit.*

356 *Quando quis conveniri possit coram Judice loci, ubi res est sita, & quando non.*

357 *Quando jus pacti, vel statuti executivi exerceri possit contra bona debitoris in loco statuti situata.*

358 *Restitutio in integrum in quo loco peti debeat.*

359 *Judicis officium dicitur quodammodo actio personalis.*

360 *Actor sequi debet forum rei non solùm in actione simplici personali, sed etiam ubi agitur remedio reintegrandae.*

361 *Quando minor teneatur implorare restitutionem in integrum pro rescissione contractus.*

362 *Jurisdictio Judicis delegati à Papa, vel à Rege, se extendit ad omnia loca ad quae se extendit jurisdictio delegantis.*

363 *An, & quando forensis citari possit in loco contractus, vel rei sitae.*

364 *Statutum disponens circa modum, & formam citandi forenses, an valeat, & in quo casu procedat.*

365 *Quando judex interponere possit decretum in loco, ubi res est, vel in re alibi existente.*

Quaestio XVIII.

Quando quis conveniri possit coram Judice territorii, in quo res est sita.

COmmunis est conclusio, quod ratione rei sitae sorti- 336
tur quis forum, ut possit conveniri coram Judice ter-
ritorii, in quo res immobilis sita est, etiamsi neque ratione
domicilii, aut originis, contractus, delicti, aut alia ratione ibi
forum sortiatur, *l. sed & si susceperit, 52. §. ult. ff. de Jud. l. actor,
C. Ubi in rem act. &c. gloss. in l. haeres absens §. proinde, ver.
debebit, ff. de Jud. Spec. in tit. de compet. Jud. addit. §. 1. n. 4. lib.
2. Jordan. Elucubr. divers. vol. 3. l. 13. tit. 8. de for. comp. n. 226.
Carol. de Grass. de effect. cleric. eff.* 1. n. 17. ubi dicit, quod si 337
clericus conveniatur actione reali, debet conveniri coram
Judice ecclesiastico illius loci, ubi res reperitur sita, & non
in loco clerici, *Roman. cons.* 250. *Mandel. cons.* 370. n. 20. ubi
dicit, quod statuentes possunt disponere etiam in praejudi- 338
cium forensium quoad bona existentia in territorio, *Natt.
cons. 4. n. 2. & cons.* 160. n. 6. subdens, quod onera realia, quia
imponuntur rebus ipsis pro rebus, ut sunt tributa, debent 339
solvi in loco, ubi sita est res, etiam à forensi, & alibi habi-
tante, *Vinc. de Franch. dec. 177. n. 1. & dec. 389. n. 2. Cancer.
var. l. 2. c. 6. n. 160. vers. si debitor &c. Coler. de Process.
execut. p. 2. c. 3. n. 2. & seq.*

Amplia praedicta conclusionem, ut procedat, etiamsi 340
esset exemptus; adhuc enim conveniri posset coram Ordina-
rio rei sitae, dummodo res ipsa non existat in loco exempto,
c. 1. ubi DD. de Priv. in 6. Rot. dec. 155. nu. 5. par. 7. Recent.
ubi, quod in loco, in quo res est, potest quis conveniri actio-
ne reali, non obstante quocunque privilegio generaliter
concesso, quod non possit conveniri nisi sub certo Judice,
*latè Thomas Carleval. de Iudic. l. 1. tit. 1. disp. 2. q. 3. n. 193.
& seq.* ubi dicit, quod reus potest etiam conveniri coram 341
Judice loci, in quo reperitur res mobilis, & se movens, 342
dummodo permansura sit in eo loco; secus si esset transitu,
& via ad alium locum, *vide Specul. loco cit. n. 17. & ibidem
Io. Andr. ver. in principio, &c. & in tit. de satisdat. §. 2. nu. 1.
Bart. in l. ult. num. 1. C. ubi in rem act. & ibidem Bald.* ubi
dicit, quod forensis, penes quem reperitur res mobilis, 343
vel se movens, si petat, se remitti ad domicilium suum,
debet remitti secundum jura, si satisdat; si verò non po-
test satisdare, res sequestrari debet, *Panorm. in cap. ult.
n. 43. & 44. de for. comp.* ubi hoc intelligit, quando reus
est suspectus, tunc enim fieret sequestratio, nisi cautio
praestetur; secus si non esset suspectus, ut quia in suo do-
micilio, vel alibi possidet immobilia *arg. l. sciendum, ff.
Qui satisd. cog.*

Praedicta tamen conclusio procedit, si reus inveniatur 344
praesens in loco rei sitae: est enim regulare, ut in omni fo-
ro, praeter forum domicilii, requiratur praesentia Rei, 345
ut ibi possit conveniri; quia hoc forum non est potentius
foro contractus, & tamen in foro contractus requiritur prae-
sentia, *cap. Romana, §. contrahentes, de for. comp. Vinc. de
Franch. dec. 177. nu. 2. & 2. Cancer. var. lib. 3. c. 1. n. 69. & seq.
Carlev. d. l. 1. disp. 2. q. 3. n. 149.* ubi dicit, quod si reus absit ab
eo loco, in quo res sita est, Judex ejus loci, licèt non possit 346
reum citare propria auctoritate in territorio alterius jurisdi-
ctionis, *l. cum unus, §. is qui ff. de Bon. author. Iud. possid.* po-
test tamen requirere per suas litteras, quae requisitoriae, 347
seu subsidiales appellantur, Judicem domicilii ipsius Rei, ut
ipsum citari faciat ad comparendum in tribunali ipsius Judi-
cis rei sitae, exemplo Rei absentis à foro contractus: & si non
comparuerit, Judex rei sitae mittet actorem in possessionem
rei petitae ex primo decreto, *juxta text. in d. c. Romana, §.
contrahentes, clem. pastoralis, §. nos quoque de re jud. cum
ibi not. per DD. l. properandum, §. sin autem reus, C. de Iud. l.
1. §. Praesides, ff. de requir. reis, & §. si verò quis, in Auth. ut
nulli Iud. coll. 9. Cephal. cons. 263. n. 28. & 29. Ruin. cons. 15.
n. 6. l. 4. Coler. de Process. execut. p. 2. c. 3. n. 15. & seq. Specul.
in tit. de Compet. Iud. addit. §. 1. n. 4. & 5. & in tit. de Ac-
cusat. §. 6. sequitur &c. n. 6. ubi ponit formam hujusmodi litte-
rarum*; quod enim dicitur de foro contractus, dici etiam
potest de foro rei sitae, *ut inquit Panorm. in cap. sanè, nu. 5. de
for. comp. Covar. pract. qq. c. 10. n. 7. & cap. 11. n. 8.* ubi obser-
vat, quòd hujusmodi litterae requisitoriae, seu subsidiales
in tali casu continere debent insertum libellum partis ad- 348
versae: & si petatur executio contra reum, continere debent
insertum instrumentum obligationis, vel chirographi reco-
gniti,

gniti; vel sententiæ, aut rei judicatæ, vel decreti, *Clar. lib. 5. sentent. §. fin. q. 31. vers. sed hæc quidem &c. & vers. posset forte &c. Maran. in Prax. 6. par. tit. de Citat. n. 49. & 41.* non
349 tamen posset Judex rei sitæ in tali casu decernere bonorum possessionem ex secundo decreto, neque procedere ad sententiam definitivam in absentia, etiam in iis casibus, quibus litis contestatio non est necessaria, *vide glos. in cap. quoniam frequenter, ut lite non contest. & in l. si finita, §. si fortè, vers. possidere, ff. de damn. inf. & in l. ignorare, ver. possideri, C. de Restit. milit.* ubi, quod eo casu non fit venditio bonorum, & si fiat, ipso jure non valet, vel saltem per restitutionem rescinditur, *Carleval. d. lib. 2. disp. 2. q. 4. n. 221.* ubi etiam notat, quod possessio ex primo decreto pa-
350 rum præjudicii affert, & ideo decerni potest etiam contra pupillum, & absentem causa Reip. *ut in l. si finita, §. si fortè, ubi glos. in ver. possidere, ff. de damn. inf. l. ignorare, C. de*
351 *Restit. milit.* quamvis contrarium sentiat *Bart. in l. 1. §. 1. n. 3. ff. de requir. reis*, ubi asserit, posse unum judicem citare verbaliter in territorio alterius, quando utrumque territorium uni, & eidem superiori subditum est, quia Princeps superior videtur id permittere: quam quidem sententiam sequutus est *Bald. in l. ult. n. 5. ff. de Jurisd. omn. jud.* ubi dicit, quod actus citandi, prout explicatur à nuntio, non est actus judicialis, & ideo potest extra territorium exerceri, *Gail. lib. 1. observat. 55. n. 3. Boss. tract. crim. tit. de citat. num. 20. & seq. & num. 26. & alii*; sed non est recedendum à primò dicta sententia, quæ communis est, & usu, ac praxi prævaluit.

352 Si verò reus malitiosè se occultat, ne citatio ad eum perveniat, potest Judex ejus territorii, in quo res est sita, sicut & Judex loci contractus, in pœnam hujusmodi fraudulentæ latitationis citare reum per edictum, *juxta clem. 1 de Judic.* ac mittere actorem in possessionem bonorum, quæ reus habet etiam extra territorium similiter ex primo decreto, licèt circa executionem requirere debeat eo casu judicem loci, ubi bona existunt, qui tenebitur requirentis mandatum implere, *juxta textum in d. cap. Romana, §. contrahentes, ubi DD.* hoc tamen adhibito temperamento, quod cum missio in bonorum possessionem non debeat fieri, nisi pro quantitate debiti, *auth. & qui jurat, C. de Bon. auth. Jud. poss.* prius eo casu fiat missio in possessionem bonorum, quæ intra territorium Judicis ejus loci existunt, & quatenus hæc bona non sufficiant ad debiti solutionem, pro residuo dumtaxat fiat missio in bonis sitis extra territorium, *juxta l. properandum, §. sin autem reus, ubi glos. in ver. audiatur, C. de Judic. vide glos. in l. ignorare, ver. possideri, C. de Restit. mi-*
353 *lit.* ubi, quod contra se occultantes, seu latitantes proceditur etiam ad venditionem bonorum, *Bart. in d. l. hæres absens, §. 1. n. 1. & 3. eod. tit. de Judic. Gail. lib. 1. obser. 56. n. 7. Carleval. loco cit. d. q. 4. n. 220. cum seq.*

354 Item dicendum, si Judex requisitus litteras Judicis requirentis exequi recuset; tunc enim Judex requirens potest etiam citare reum absentem per edictum, *Bart. in extravag. ad reprimendum, ver. per edictum, n. 12. Bald. in l. consentaneum, num. 1. C. Quom. & quan. Jud. subdens*, quod edictum hujus citationis debet affigi in locis publicis ejus Civitatis, vel Oppidi, ubi reus habitat, vel moratur, nec sufficeret, si affigeretur in loco, ubi moratur Judex requirens, *Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. §. Præsides, ver. Canonistarum, litt. C. ff. de requir. reis, Marant. in prax. par. 6. tit. de citat. n. 83. & 84. Gall. lib. 1. observ. 55. n. 3. & 4.* ubi, quod hujusmodi citatio eo loco affigenda est, ubi verisimiliter ad notitiam citati pervenire possit *& observ. 57. n. 1. & seq.* ubi quod si tutus non est accessus, edictum in locis vicinis est affigendum, *Hyppol. de Marsil. sing. 203. Carleval. d. tract. de Judic. lib. 1. tit. 1. q. 1. n. 41.* ubi, quod in tali casu potest Judex requirens propria auctoritate citare reum in territorio requisiti, & mittere proprium nuncium in locum alienæ jurisdictionis ad vocandum reum in judicium.

355 Verum si hæc vel fieri non possent, vel non nisi cum magna difficultate, tunc reus pro citato habendus erit, ita ut Judex requirens in suo territorio ad ulteriora procedere possit, cum habeat jurisdictionem fundatam ratione rei, *ad trad. per Gail. d. l. 1. obs. 55. n. 3. & 4.*

356 Observa tamen, quod supradicta communis conclusio locum habet, quoties quis in foro rei sitæ agit actione reali, aut rei vindicatione publiciana, confessoria, negatoria, vel hypothecaria, aut etiam mixta, seu personali in rem scripta, ut est actio pro jure congrui, pro retractu, pro re violenter subtracta, & similes: tunc enim potest quis conveniri coram Judice loci, ubi res est sita, *ut latius dicemus quæst. seq.* secus si quis ageret actione merè personali, *glos. in l. forma, §. si vero quis, ver. levari, ff. de censib. Bart. in l. actor, num. 2. C. ubi in rem act. Spec. lib. 2. tit. de compet. Jud. adit. §. 1. num. 4. vers. septimus &c. Panorm. in cap. ult. num. 43. de for. comp. Rom. cons. 197. nu. 1. Tiraq. de Retract. ligna. §. 8. glos. 5. num. 1. & seq. Cancer. var. lib. 3. cap. 1. num. 69. Carleval. de Judic. d. lib. 1. disp. 2. qu. 3. num. 151.* nisi cum loco situationis bonorum concurreret locus contractus, quia tunc debitor in loco rei sitæ potest etiam actione personali descendente ex contractu conveniri, *Coler. de Process. execut. part. 2. cap. 1. num. 50. & cap. 3. num. 14.* ubi etiam observat, quod jus pa-
cti, vel statuti executivi exerceri non potest contra 357
bona debitoris in loco statuti situata, nisi idem reus simul vel ratione domicilii, vel ratione contractus, aut saltem destinatæ solutionis ibidem etiam sortiatur forum competens.

Ex quo infertur, quòd quando restitutio in integrum 358
petitur principaliter ad resolutionem contractus, tunc illam petens tanquam actor semper tenetur adire judicem domicilii rei conventi, nec possit eam petere in loco, ubi res sita est, tum quia restitutio in integrum est personalis, cùm restituatur persona, tum etiam quia resti-
tutio in integrum petitur tantùm Judicis officio, quod 359
dicitur quodammodo actio personalis, *ut latè probat Cyriac. controv. for. 380. num. 56. & seq. lib. 2.* subdens
nu. 65. quod nedum in actione simplici personali actor 360
debet sequi forum rei, sed etiam ubi agitur remedio reintegrandæ.

An verò minor teneatur implorare restitutionem in in- 361
tegrum pro rescissione contractus? Resp. quòd si actus, ex quo minor prætendit se læsum, est nullus, tunc recta via potest agere ad rei suæ recuperationem; si vero est validus, vel habet colorem validitatis, tunc necessariò petere debet restitutionem, *Gozad. cons. 44 n. 12. Borgn. dec. 46. n. 120. & alii apud Cyriac. d. contr. 380. n. 33.*

Observa 2. quod ubi jurisdictio citantis nulli territorio 362
cohæret, ut contingit in Judice delegato à Papa, vel à Rege, tunc Judex existens in uno loco citat existentes in aliis territoriis, quia ejus jurisdictio se extendit ad omnia loca, ad quæ se extendit jurisdictio delegantis, *Felin. in cap. fin. de for. comp. Rebuff. tom. 2. in const. Reg. tract. de litter. requis. art. un. glos. 3. n. 19 quos refert, & sequitur Carleval. loc. cit. d. disp. 2. q. 1. n. 29.*

Observa 3. quod si forensis in loco contractus, vel rei 363
sitæ domum habeat, ibi citari potest, dummodò in processu non constet, ipsum alibi habere domicilium, majoremque partem fortunarum, *latè Cæphal. cons. 263. nu. 24.*
& seq. ubi etiam dicit, quod valeret statutum disponens 364
circa modum, & formam citandi forenses, cùm possit eos ligare in ordinatoriis judicii, *de quo vide Ruin. cons. 15. num. 6. lib. 4.* ubi dicit, quod provisio statuti in tali casu procedit quoad effectum immissionis ex primo decreto, non tamen quoad effectum, ut possit absens diffinitivè condemnari, & pro executione sententiæ executio fieri in bonis, *& cons. 24. num. 3. eod. lib. 4. Alex. cons. 6. n. 2. lib. 2. & cons. 107. n. 2. lib. 5.* ubi, quod statutum disponens, ut forenses citentur ad valvas palatii, procedit, quando locus forensium est omninò incertus; secus si certus sit, quia tunc loco certo citandi sunt, ut *sensit etiam Cæphal. loco cit. num. 10. & 30.*

Observa 4. quod ratione contractus, qui celebratur in 365
loco decreti, potest interponere Judex decretum in loco, ubi res est: quemadmodum ratione personæ decretum potest interponi in re alibi existente, quia ratione personæ voluntaria jurisdictio effectum suum extendit ad res etiam extra territorium Judicis situatas, *Bald. in l. observare, §. post hæc ff. 8. ff. de offic. Procons. & leg. & in l. magis puto, §. illud, in de Reb. eor.*

SUMMARIUM.

366 *Jus congrui peti potest coram Judice loci rei sitæ.*
367 *Quoad forum æquiparatur actio realis, & in rem scripta.*
368 *Statuta disponentia de jure congrui, requirunt speci-*

Quæstio XIX.

An jus congrui peti possit coram Judice loci rei sitæ.

366 RESp. affirmativè, quia hæc actio est in rem scripta,
l. fin. C. Ubi in rem act. & quoad forum æquipara-
367 tur actio realis, & in rem scripta, *ut post Innoc. Bald.*
& alios d. Tiraq. de Retract lignag. §. 8. glos. 5. nu. 9. & ita
resolvit Sac. Concil. Neapol teste Vincen. de Franch. dec. 389.
368 Verum, quia plerumque hoc jus ex locorum statutis in-
ducitur, videndum in primis est, an specifica ad id Princi-
pis confirmatio accesserit, quia cum statuta hujusmodi odio-
sa sint, & contra juris dispositionem, secundum quam uni-
369 cuique liberum est, bona sua in quem velit etiam extra-
neum alienare *l. dudum, C. de Contrah. empt. l. falso, Cod. de*
commun. rer. alienat. l. 1. C. Commun. divid. ideò pro sui vali-
ditate specificam Principis confirmationem exigunt, *Rot.*
Diversf. dec 780. n. 5. & 6. par. 1. ubi, quod confirmatio in
370 dubio præsumitur in forma communi, præsertim stante
clausula, *licita tamen, & honesta, & quatenus non sint*
contra libertatem Ecclesiæ: quæ quidem confirmatio non
371 comprehendit, neque convalidat statuta contra jus, *& dec.*
372 *103. n. 26. par. 2.* ubi, quod Legatus de latere non potest
concedere, neque confirmare statuta juri communi contra-
373 ria, sicut nec Dominus loci recognoscens superiorem,
374 *Burat. dec. 6. per tot.* ubi, quod confirmatio Apostolica
non præsumitur ex cursu 30. annorum, nisi probetur scientia
375 Papæ, *Merlinus dec. 698. n. 2. & seq.* subdens, quod quan-
do statutum est favorabile, prout est statutum exclusivum
fœminarum, sufficit confirmatio in forma communi, *& dec.*
376 *740. n. 1. & seq.* ubi, quod ut confirmatio sit in forma spe-
cifica, requiritur, quod statutorum substantia inserta fuerit
in prædicta confirmatione, vel constare debet, statutorum
tenorem a Principe fuisse discussum, diligenti causæ cogni-
tione adhibita, ex qua illi innotesceret, statuta, quæ confir-
mantur, justa sint, & honesta, adeò ut licèt clausula, *ex*
certa scientia, confirmationem specificam regulariter ope- 377
retur, tamen hæc minimè sufficeret, si aliunde non constet
ex præcedentibus, vel subsequentibus, Principem informa-
tum fuisse de validitate, & justitia actus confirmandi, *glos.*
in c. 1. ver. de qu. extr. de confirmat. util. vel inut. Abb. cons.
103. n. 3. lib. 1. Alex. cons. 123. n. 18. l. 4. Gabr. de clausul. concl.
1 per. tot & præcipuè n. 52. Grat. discep. for. c. 245. num 41. &
seq. An verò relevaret observantia hujusmodi statutorum 378
deducta ex sententiis super retractu latis? Resp. quod alii
affirmativam partem tuentur, quando constat consuetudi-
ne per spacium 40. annorum legitimè præscripta, *Abb.*
in cap. fin. n. 11. de consuet. Alex. cons. 123. nu. 1. lib. 5. Card.
Cavaler. dec 419. num 5. alii verò negant, quia sicut non
valet in tali casu statutum sine specifica Principis confir-
matione, ità nec consuetudo subsistit sine ejusdem princi-
pis approbatione, *vide Merlin. d. dec. 740. num. 13. &*
seq. & dec. 353. n. 55.
Illud etiam notandum est, quod si quis uno contractu, 379
ac pretio vendat res duas, quarum una sit mihi vicina, altera
non sit, possum retrahere ea, quæ mihi vicina, & alteram
non vicinam relinquere, *ut post Bald. & Afflict. trad. Ti-*
raq. de Retract. lignag. §. 23. glos. 2. n. 2. quod intellige, quan-
do essent plura corpora separata, quorum unum non depen-
det ab alio; secus quando sunt plures res mixtæ, & insepa- 380
rabiles, *Farin. in repertor de Contract. in ver. retractus, n. 4.*
vide Tiraq. loco cit. ubi dicit, quod si totum id, quod ven-
ditum est, esset mihi vicinum, & vellem partem tantum re-
trahere, non essem audiendus, *Card. Seraph. dec. 174. Grat.*
discept. for. cap. 745. n. 64. & seq. ubi dicit, quod fundus, si 381
dividatur occasione viæ noviter directæ à Principe, non ex
hoc desinit esse unum corpus, *Afflict. dec. 62.* ubi, quod 382
habet locum jus congrui non obstante via vicinali in medio,
quia viæ vicinales sunt privatarum personarum, *per tex. in l.*
2. §. vicinales, ff. Ne quid in loc. publ. quod tamen intelli-
gendum est, quando constaret, viam vicinalem fuisse con-
fectam à vicinis, & de ipsa extaret memoria, *secundum di-*
stinctionem glos. in d. l. 2. ver. publicas; secus si non extaret
memoria: tunc enim cessaret jus congrui, quia via vicina-
lis haberet vim publicæ: cessat autem jus congrui, publica 383
via in medio existente, *ut rectè observat. Ursil. ad Afflict.*
d. dec. 62. subdens, quod via publica in medio non obstat
agenti jure congrui, quando quis reperitur conjunctus
domui vicini per pontem, sive superficiem supra viam
publicam.
Quæres, an huic juri possit renunciari tam expressè, 384
quam tacitè? Resp. affirmativè, & ideò si vicinus sciens ta-
cuerit per id tempus, quod ab eodem statuto ad retractum
præfixum est, ità repellitur, ut ad idem jus amplius non ad-
mittatur, *cap. Titius filior, tit. si de feud. defun. &c. ibi,*
quod si consensit alienationi, vel per annum, ex quo scivit,
tacuit, omninò repellitur, ponderando dictionem, omni-
nò, quæ exponitur, idest in omnibus casibus, & sine 385
aliqua distinctione, *ut post glos. in l. si cum exceptione, §.*
quatenus, ff. de eo quod met. caus. Decian. resp. 6. n. 54. lib. 1.
& alios observat. Giovagn. l. 1. resp. 57. n 42. & ità in termi-
nis retractus resolvit Bald. in d. §. Titius filior, Rosenth. de
feud. c. 9. concl. 91. n. 22. Roer. dec. 76. n. 9. & dec. 78. n. 2. latè
Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glos. 9. nu. 139. Grat. discept.
for. cap. 672. n. 1. & seq. & cap. 905. n. 7. Rota coram Merl.
dec. 698. num. 11. & dec. 740. num. 19. præsertim si ul- 386
tra lapsum termini à statuto præfixi decennium effluxe-
rit, & vicinus aliquem actum fecerit, ex quo assentiri
videatur, tunc enim decennalis taciturnitas habetur pro
consensu, *Bald. cons. 392. n. 1. lib. 1. Tiraq. ubi supra,*
d. §. 1. glos. n. 160. Merl. d. dec. 698. n. 11. & 12. Burat. dec.
658. n. 4. ubi quod scientia probatur etiam ex præsum- 387
ptionibus, & conjecturis, quamvis contrarium sentiat *Ludo-*
vic. dec. Lucen. 52. n. 13. & seq. quando statutum requirit
particularem scientiam pretii, confinium, & similium
qualitatum.
Sed prædicta procedunt quoad actum primæ venditio- 388
nis; secus esset, si res eadem iterum vendatur: tunc enim
poterit idem vicinus, seu consanguineus uti jure retra-
ctus, *secundùm Luc. de Penn. in l. unicuique, in fin. C. de*
Proxim. Sac. Scrin. lib. 12. quem sequitur Tiraq. de retract.
lignag. d. §. 1. glos. 9. n. 145. & 161. ratio est, tum quia ex 389
nova causa novum producitur remedium, *arg. l. si mater,* 390
§. eandem, ff. de except. re jud. tum etiam quia negligens in

uno

uno actu, non videtur sibi præjudicare in sequenti, *cap. si clericus*, *§. verum*, *de Præb. in 6. Innoc. in cap. querelam*, *n.3. de elect. Ruin. cons. 50. nu. 19. lib. 5. quamvis contrarium sentiat Boer. dec. 78.*

SUMMARIUM.

Quæstio XX.

An, & quando quis in foro originis conveniri possit.

391 CONclusio communis est, quod potest quis conveni-
niri tam civiliter, quàm criminaliter in loco origi-
nis propriæ, vel paternæ, dummodò ibi inveniatur, *l. 1. l. as-*
392 *sumptio, 6. §. filius, ff. Ad municip. l. 1. l. origine, l. ult.*
C. de municip. & origin. lib. 10. Spec. lib. 2. tit. de Compet.
Jud. adit. §. generaliter, n. 33. Hyppol. de Marsil. sing. 404.
Farin. in Prax. crim. q. 7. n. 1. & 19. cum seq. Thesaur. dec.
90. Gasp. Anton. Thesaur. qq. for. lib. 4. q. 55. Cravet. cons. 441.
n. 4. vol. 3. Ludov. dec. Lucen. 16. n. 18. Boer. dec. 13. nu. 5. Rot.
diversf. par. 1. dec. 414. Afflict. dec. 384. n. 6. & de dicta con-
ditione, videlicet, dummodò ibi inveniatur, tradit *glos.*
ult. in l. 1. ver. numeribus, C. de municip. & origin. lib. 10.
Bart. in d. l. assumptio, §. filius, n. 2. in fin. ff. Ad municip. Bald,
in rubr. n. 3. C. si à non compet. Jud. Alex. in l. cum quædam, n.
5. ff. de Jurisd. omn. Jud. ubi Dec. qui ibid. de communi testatur
n. 5. idem Dec. in cap. 1. prim. lect. n. 158. & 159. de Judic. Pa-
norm. in c. significavit, n. 6. de Paroch. Luc. de Penn. in l. filios,
C. de municip. & origin. lib. 10. Afflict. dec. 384. n. 6. Gail. lib. 2.
observ. 36. n. 11. Carleval de Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 2. n. 48.
56. & 63. Host. in sum. de for. compet. num. 6. vers. item ratione
originis &c. & vers. item ratione militiæ &c.

Origo autem nativitate contrahitur; inde civis quis ef- 393
ficitur originarius per nativitatem in Civitatem, Municipio,
aut Regno, *l. 1. ff. Ad municip. l. cives, C. de incol. lib. 10.*
quod intelligendum est de nativitate non causali, & for- 394
tuita, quæ ad hunc effectum non habentur in consideratio-
ne, sed de nativitate filii in loco, in quo pater, aut ma-
ter domicilium constituerit, *Bart. in d. l. filios, n. 4. C. de*
municip. & origin. lib. 10. Bald. in l. hujusmodi 86. §. legatum,
n. 1. ff. de leg. 1. Panorm. in cap. Rodulphus 35. n. 9. de Rescript.
Grammat. dec. 103. n. 111. Menoch. lib. 6. præsumpt. 30. nu. 13.
Hond. cons. 5. n. 5. vol. 1. Afflict. d. dec. 384. n. 4. Cevall. lib. 2. q.
458. n. 17. & seq. Coer. dec. 13. num. 50. & seq. Rot. diversf. dec.
327. nu. 1. & seq. par. 1. Carlev. de Judic. lib. 2. tit. 1. disp. 2. q. 2.
n. 91. & seq. subdens *n. 102. & 109.* quod ut filius acquirat
originem propriam in Civitate, in qua pater domicilium 395
habet, non requiritur vera, & realis nativitas in Civitate,
vel loco domicilii paterni, sed satis est nativitas ibi contin-
gens juris fictione; & ideò filius natus in itinere, aut transi-
tu, aut in loco, in quo pater ad tempus habitat cum ani-
mo revertendi ad suum domicilium, non censetur origina-
rius ejus loci, in quo sic nascitur, sed dicitur originarius lo-
ci domicilii paterni, quia juris censura apud paternum domi-
cilium censetur natus, *l. nihil interest, 25. ff. de Capt. &*
postlim. rever. l. hujusmodi, §. legatum ff. de leg. 1. l. qui ex
vico, 30. ubi glos. & DD. ff. Ad municip. Bart. in l. si quis,
3. n. 1. C. de Natur. liber. ubi, quod natus in villa, seu vi-
co, sortitur originem ex illa Civitate, cui subest villa, vel 396
vicus, *Bald. cons. 183. vol. 2. Azo. in sum. C. de municip. &*
origin. lib. 10. n. 6. Menoch. lib. 6. præs. 30. n. 13. ubi, quod
statutum loquens de civibus originariis, comprehendit 397
etiam natum in suburbiis, *Rip. de Pest. tit. de privil. contract.*
caus. pest. n. 181. & seq. ubi, quod natus extra Civitatem tem-
pore pestis, fingitur natus in Civitate, à qua mater aufuge- 398
rat propter pestem: quicquid in contrarium asserat *Cravett.*
cons. 441. n. 3. Grat. discept. for. cap. 75. & alii existimantes,
propriam originem contrahi in eo loco, ubi quis nascitur,
etiamsi ibi nascatur casualiter.

Nomine verò paternæ originis non solum intelligitur 399
origo patris, sed etiam Avi, *secundum Bart. in l. assumptio,*
§. filius, n. 1. ff. Ad municip. Decian. tract. crim. lib. 4. cap.
16. n. 19. & 20. ubi, quod oriundus dicitur is, qui natus 400
est in eo loco, vel qui inde originem duxit, puta, quia pa-
ter, vel ejus majores ex eo loco prognati sunt, unde ne-
pos non tantum in loco originis patris, sed etiam in 401
loco originis Avi conveniri potest: quia nepos non tan-
tum patri, sed etiam Avi originem sequitur, licèt non 402
sequatur originem aliorum parentum antiquorum, *l. liber-*
tus, §. in adoptiva, ff. Ad municip. & sensit etiam Boer.
dec. 13. n. 6. & 7. Carleval. ubi supra, d. q. 2. n. 52. & seq. &
n. 85. ubi dicit, quod filius habere potest plures origines, 403
nempe propriam, paternam, & avitam; *contra Host. in sum.*
de for. compet. num. 6. vers. item ratione originis &c. ubi di-
cit, quod inspicitur origo patris tantùm, non autem alio-
rum majorum.

Verùm quod diximus de origine Avi, ita demum pro- 404
cedit, si nepos vivo Avo conceptus fuit, *§. cum autem*
quæritur, Inst. de hæred. quæ ab intest. defer. Bart. in d. l. as-
sumptio, §. filius, nu. 1. in fin. Luc. Penn. in l. filios, in fin. C. de
municip. & origin. lib. 10. ubi aliam conditionem ad id requi-
rit, videlicet quod eo tempore, quo nepos natus fuit, pa-
ter ejus fuerit in potestate sui patris, ejusdemque Avi,
Gonz. ad reg. 8. Cancell. glos. 9. §. 1. num. 98. & 99. Cæs. de
Grass. dec. 5. alias 180. Qui fil. sint legit. Rot. diversf. par. 1.
dec. 395. ubi quod nepos conceptus ex filio emancipato
non sortitur forum in origine Avi, quamvis contrarium
sentiat *Barbos. in l. hæres absens, §. proinde in art. de for.*
orig. n. 30. ff. de Judic. quem refert, & sequitur Carleval.
d. l. 1. tit. 1. disp. 2. quæst. 2. num. 55. ubi quod dicta con-
ditio, videlicet quòd nepos natus fuerit in potestate Avi,
non est necessaria, quia nepos sequitur originem Avi na-
turalis, etiamsi natus fuerit in adoptiva familia, *l. liber-*

sus, ʃ. in adoptiva, ff. ad municip. quo casu certum est,
eum non nasci in potestate Avi naturalis, ʃ. illud autem
scire, Instit. Quib. mod. jus patr. potest. solvit. secus esset, si
405 nepos conceptus sit Avo defuncto: tunc enim non se-
quitur Avi originem, quia eo casu nullo jure cognationis
Avo jungitur, & ideò neque tunc nepos Avo suus hæres
esset, d. ʃ. cum autem quæritur, inst. de hæred. quæ ab in-
testat. defer. Bart. loco cit. & alii.
406 An verò filius sequatur originem matris? Resp. quod
filius legitimus non sequitur originem matris, nisi sit ibi ori-
ginaliter natus, d. l. filios C. de municip. & origin. lib. 10. l.
exemplo, C. de Decurion. eod. lib. 10. Afflict. d. dec. 384.
num. 4. subdens, quod eo casu filius non ratione maternæ
originis, sed propriæ subit munera, filius verò spurius, seu
vulgo quæsitus, cum patrem ostendere non possit, ideò
aliam originem, quàm matris, habere non potest, l. vul-
go, l. cum legitimè, l. lex. naturæ ff. de stat. hom. l. ejus, qui
justu, ff. Ad municip. eademque ratione expositus originem
407 habebit in eo loco, in quo exponitur, ut d. Bart. in l. 1.
num. 21. ff. ad municip. Boer. dec. 13. num. 41. Grat. di-
scept. for. cap. 65. num. 12.
408 Quid verò dicendum sit de filiis bastardis legitimatis à
Principe? Resp. quod isti patris originem sequuntur, ut
d. Bart. in d. l. 1. num. 22. ff. ad municip. origo enim contra-
409 hitur non solùm nativitate propria, & naturali, sed etiam
civili; unde manumissus, & adoptatus sequitur originem
410 adoptantis, & manumittentis, l. 1. & l. assumptio, 6. ʃ. li-
bertini, l. si quis à pluribus 7. l. ordine, ʃ. jus originis, ff. Ad
municip. l. sicut proponis, C. de municip. & origin. lib. 10. l. Ci-
ves Cond. de Incol. eod. lib. Hist. in sum. de for. comp. n. 6. vers.
item ratione originis &c. Spec. in tit. de compet. Jud. adit. ʃ. 1.
n. 33. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 16. num. 21. Carleval. d.
411 disp. 2. q. 2. num. 101. & 110. cum seq. ubi addit, quod
origo acquiritur etiam per nativitatem spiritualem; unde
per baptismum quis contrahit originem in loco, in quo
baptismum suscipit, etiam quoad temporalia, ex trad.
per Luc. de Penn. in d. l. cives, C. de Incol. lib. 10. Gonz. ad
reg. 8. Cancell. glos. 9. ʃ. 1. num. 106. Gratian. discept. for.
d. cap. 75. nu. 16. quod tamen intelligendum videtur, dum-
modo ibi casualiter non fuerit baptizatus, juxta superiùs di-
cta, vide Bart. in d. l. 1. n. 8. ff. Ad municip.
412 Notandum est autem, quod si ex propria origine, & pa-
terna resultarent contrariæ qualitates, præponderabit, &
vincet qualitas procedens ex origine paterna, arg. l. cum
satis, 22. Cod. de Agric. & Censit. lib. 11. item inter qua-
litates paternam, & avitam, secum pugnantes, paterna
vincet avitam, & paternam magis sequetur filius, quàm
avitam, l. privilegio 27. ubi DD. C. de Decurion. lib. 10.
quod præcipuè procedit in favorabilibus: nam si ad ali-
quod munus, vel beneficium requiratur qualitas, ut ali-
quis sit de tali Civitate, vel Regno, ad illud munus admit-
413 teretur filius Civitatis, vel Regni Originarius ex origi-
ne paterna, licèt sit alienigena ex propria, Anchar. cons.
37. Carleval. loco cit. d. q. 2. num. 105. ubi num. 106. id li-
mitat, quando lex, vel statutum ad aliquem effectum ex-
pressè requireret qualitatem provenientem ex origine pro-
pria, & num. 82. & 87. ubi, quod in materia stricta in le-
gibus, & statutis nomen civis accipitur pro cive originario,
ità ut censeatur exclusus à dispositione civis per incolatum,
aut domicilium; quemadmodum nomine civis originarii
solùm ille comprehenditur, qui verè originarius est, non
autem originarius ex privilegio, Alex. cons. 41. num. 12. &
13. lib. 5. Natt. cons. 254. n. 2. & 3. lib. 2. Boer. dec. 13. n. 24.
Surd. dec. 329. n. 9.
414 Quæres, an cives absentes è loco originis, & in eo do-
micilium non habentes, gaudere debeant privilegiis, &
& immunitatibus originis? affirmat Cephal. cons. 451. n. 88.
& seq. Decian. respons. 44. vol. 4. quos refert; & sequitur
Carleval. d. lib. 1. tit. 1. disp 2. q. 2. nu. 117. & seq. dummodò
non repugnent verba privilegiorum, vel statutorum; sicut
enim originarius etiam absens potest vocari, & compelli ad
munera, l. 1. C. de municip. & origin. lib. 10. l. privilegio 6.
C. de Incol. eod. lib. l. Incola, 29. ff. Ad municip. l. 3. in princ.
ff. de muner. & honor. l. senatores, ff. de Senat. l. in adoptio-
nem 1. C. de Adopt. Bart. in d. l. assumptio, ʃ. filius, n. 2. ff. Ad
municip. Boss. in tit. de for. comp. n. 34. excepto eo, qui ade-
ptus est senatoriam dignitatem, l. Municipes, in princ. ff.
eod. tit. Ad municip. ità etiam frui debet commodis, &
privilegiis loci originis, etiamsi munera non subeat, cùm
per ipsum non stet, quominus ea impleat, l. qui operas
41. ff. locat. l. jure civili, 24. ff. de condit. & demon. l. 1. ʃ.
Divus Severus, ff. de var. & extraord. cognit.
Contrarium tamen tenet Afflict. dec. 384. & ibidem 415
Ursill. ubi dicit, quid civis deserens Civitatem amittit pri-
vilegium Civitatis, & definit esse civis Rot. d. dec. 327. n. 1.
& seq. par. 1. Divers. ubi quod si civis originarius habitat
extra Provinciam originis, vel extra Civitatem, dicitur ab
eo deserta Provincia, vel Civitas originis, ita ut si filius sit
conceptus, & natus, postquam pater deserta Provincia, vel
loco agnationis, domicilium alibi transtulerit, non pos-
sit dici originarius, vel naturalis loci jam prius deserti à
Patre, sed sequitur domicilium patris, Hond. cons. 5. nu.
27. & seq. n. 43. & seq. vol. 1. ubi quod origo amittitur quo-
ad forum, munera, & onera, si originarius transferat
suum domicilium extra locum originis Rol. à Vall. cons.
79. num. 31. & seq. lib. 3. subdens num. 53. quod si quis ste-
terit per decennium in alio loco, præsumitur mutasse 416
prius domicilium; quamvis enim origo mutari, & illi re-
nunciari nequeat, amitti tamen possunt jura, & com- 417
moda ipsius originis, ut rectè probat. Gail. lib. 2. observ.
36. num. 5. & seq. Menoch. lib. 6. præsumpt. 30. num. 32 &
seq. Surd. dec. 330. num. 4. & seq.

S U M M A R I U M.

418 *Quando quis possit ubique locorum conveniri, & num. 420. & 423.*
419 *An quis possit resilire à pacto, seu conventione, ut ubilibet conveniatur.*
420 *Obligatus in forma cameræ Apost. potest ubilibet conveniri, si ibi reperiatur, limitatur n. 423.*
421 *In contractibus non fit remissio neque ad verum locum contractus, neque ad fictum.*
422 *An Dominus conveniri possit in loco, ubi reperitur ejus procurator.*
423 *Quid si debitor obligatus in forma Cam. Apost. non reperiatur in loco, sed tantùm ejus bona.*
424 *Debitor certo loco obligatus, si fuit in mora solvendi, ex dispositione juris communis potest convenire, ubilibet reperiatur, dummodo in loco idoneo.*
425. *Quid si quis promisit solvere Florentiæ v. g. Senis, & ubique locorum.*
426 *Quando causa ad Judicem loci contractus sit remittenda.*
427 *Quid si debitor in uno loco se obligavit, & in alio solutionem destinavit.*
428 *Et quid si debitor in loco contractus, vel destinatæ solutionis non reperiatur.*
429 *Vagabnudus potest ubique locorum conveniri.*
430 *Debitor, qui se per pactum expressum ad manus injectionem in personam, vel bona obligavit, potest coram quocumque Judice aliàs competente conveniri.*
431 *Causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes coram Ordinariis locorum cognosci debent.*
432 *Causæ prædictæ etiam alibi cognosci possunt accedente consensu utriusque partis, & Ordinarii illius loci.*
433 *Quisque juri suo renunciare potest, quando non resultat in tertii præjudicium.*

Quæstio XXI.

An, & quando possit quis ubilibet conveniri.

POtest quis ubique locorum conveniri, si ad id per 418
pactum se se obligaverit, renunciando omni privile-
gio fori, Anchar. cons. 140. n. 4. ubi etiam dicit, quod ab 419
ista conventione potest impunè resilire usque ad litem con-
testatam, & cons. 192. n. 4. vers. Dixit tertiò &c. subdens,
quod si talis conventio firmata sit juramento, hoc casu non
videtur habere locum pœnitentia, Alex. in l. si convenerit,
n. 2 de jurisd. omn. Jud. latè Cyriac. contr. 310. n. 18. & n. 28. &
29. & ità de facto videntur pacisci, qui in forma Cameræ 420
Apostolicæ se se obligant, ut ex formula, quam refert Tyber.
in Pract. judic. lib. 4. fol. 491. quod quidem pactum intelligi
debet, si debitor in eo loco reperiatur, cap. Romana, ʃ. con-
trahentes, de for. comp. in 6. l. hæres absens, ff. de judic. quia in
cōtractibus regulariter non fit remissio etiam ad verū locū 421
con-

contractos, nedum ad fictum, *ut d. Bald.consl.167.num.2.*
422 *& seq.lib.3.* ubi etiam observat, quod non potest Domi-
nus ibi conveniri, ubi reperitur ejus procurator simpliciter
constitutus, nisi ad illum locum, & causam constitutus
fuerit, *Cyriac.d.controv.31.nu.21.& seq.* ubi subjicit, quod
423 si in loco extent aliqua debitoris bona, sive immobilia, si-
ve mobilia, & se moventia, tunc pariter ejusdem pacti vigo-
re ibidem ratione rei forum sortitur, ità ut Judex loci pos-
sit creditorem eorumdem bonorum possessionem mittere,
etiamsi debitor ibi non reperiatur, *ut sensit etiam Cancer.*
424 *var.lib.2.c.7.nu.160. Bellon. dec.161.num.5.* ubi dicit,
quod quando debitor certo loco obligatus, fuit in mora sol-
vendi, ex dispositione juris communis potest conveniri ubi-
libet reperiatur, dummodò locus sit idoneus, *Petr.d Duenn.*
425 *t.2.reg.86.* ubi dicit, quod si quis promittit solvere Flo-
rentiæ, & Senis, & ubique locorum, ista clausula intelli-
gitur de locis existentibus sub jurisdictione locorum præce-
dentium ejusdem Judicis, quia illa generalitas recipit intel-
lectum à specialibus præcedentibus, *de quo vide Dec. in
cap.1.n.157.de Judic.* ubi addit, quod si locus non sit inso-
litus, licet remotior sit aliis locis expressis, ex intentione
partium videtur, quod possit ibi conveniri; unde qui Pisis
contraxit, & promisit solvere Florentiæ, & Senis, & ubi-
que locorum, poterit etiam Romæ, & Mediolani, vel Ve-
netiis conveniri; secus si locus esset insolitus, de quo veri-
similiter partes non debuerunt cogitare, quia tunc non po-
terit in tali loco conveniri, *Jordan.elucubr. divers. vol.3.
lib.13.tit.8. de for.compet.n.225.* ubi consulit, ut appona-
tur clausula, *in solidum*, nè videatur facta divisio propter
copulam, & positam inter loca specificata, *vide Bart. in
l. Sejo, §.medico, ff.de Ann.leg.Grat.decis.Marc.180.
num.12.& seq.*
426 Notandum tamen est, quod in nonnullis casibus causa
ad Judicem loci contractus est remittenda, videlicet quan-
do debitor promisit solvere in certo loco, vel se submisit
foro illius loci, renunciando expresse loco domicilii. 2. si
apud tribunal loci contractus cum juramento promiserit, se
responsurum, & litigaturum, absque alia fori renunciatio-
ne 3. ubi quis certo in loco contraxit, & in eo promisit se
præsentare. 4. si quis solvere promisit in certo loco, & tem-
pore, nempe in nundinis incerti loci. 5. quando agitur de
reddendis rationibus: tunc enim locus est remissioni ad
locum, in quo quis privatim, vel publicè administratio-
nem exercuit, *Abb.in cap.fin.n.37.de for.comp Jordan. elu-
cubrat.divers.vol.3.lib.13.tit.8. de for.compet.num.225.&
alii Doctores relati in Syntagm.opin. comm. loco 4. de Con-
tract.tit.5.de reb.cred cap.1.num.1.& seq. Bellon.dec.161.*
427 *n.6.* ubi etiam dicit, quod si debitor in uno loco se obli-
gavit, & in alio solutionem destinavit non ad locum contra-
ctus, sed ad locum destinatæ solutionis fieret remissio, *la-*
428 *tè Covar.pract.qq.cap.10.n.3.& seq.* subdens *n.7.* quod
ubi causa est examinanda in loco contractus, vel solutionis
destinatæ, Judex illius loci non poterit etiam verbali citatio-
ne vocare ad judicium ipsum reum extra ipsius territorium
commorantem, licèt utrumque territorium sub ejusdem
Principis imperio esset; & ideò Judex loci contractus debet
requirere judicem domicilii, ut faciat citari, & revocari ad
tribunal contractus ipsum reum, ut forensis praxis observat;
quod si Judex requisitus nolit exequi litteras Judicis requi-
rentis ejus Superior interpellandus est, ut cogat Judicem
requisitum ad eas exequendum, *juxta tex.in cap. nullus, de
Jurepatr.l.si tutor pupillo, ff.de Author.Tut.*
429 Notandum 2. quod etiam vagabundus, hoc est qui per
mundum vagatur, nec habet certum domicilium, in quo
habitet, potest ubique locorum conveniri, *glos.communi-
ter recepta in l.1.C.Ubi de crim.ag.opor.*
430 Notandum 3. quod quando debitor se se per pactum
expressum ad manus injectionem in personam, vel bona
in eventum moræ obligaverit, ex vi juris communis con-
veniri potest coram quocumque Judice aliàs competente
ipsius debitoris, *ut d.Coler.de Process.execut. par.2. cap.
1. num.41.*
431 Notandum 4. quod causæ omnes ad forum ecclesiasti-
cum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint,
in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat co-
gnosci, seu tractari debent, *juxta Conc. Tridentinum sess.
24.de ref.cap.* 20. unde non sufficeret partium consensus,
quod causa alibi tractetur, *Cas.de Grass.dec.9. aliàs* 37.
432 *de Caus.poss.& propr.* nisi ultra consensum utriusque par-
tis accederet consensus Ordinarii: tunc enim alibi hujusmo-
di causæ cognosci possunt, cùm quisque juri suo possit re-
nunciare, quando non resultat in tertii præjudicium, *ut* 433
*censuit Sac.Congregatio Concilii teste Jordan. Elucubr. di-
vers.lib.13.tit.1.de Judic.n.39.vers.Immò accedente &c.*

S U M M A R I U M.

434 *Quando agitur civiliter, nemo in propria domo capi potest, etiamsi domus sit aliena, dummodò eam inhabitet: ampliatur nu.seq.limitatur nu.440.& seq.*
435 *An prædicta conclusio locum habeat in prædio rustico.*
436 *An quis capi possit in navi.*
437 *Et an capi possit in Universitatibus scholarium, vel in nundinis.*
438 *Debitor, qui habet bona sufficientia, non potest carcerari.*
439 *Capiens in prædictis casibus tenetur injuriarum.*
440 *Potest quis capi in taberna, si ibi sit ut viator.*
441 *Quando quis citari possit in domo hospitii.*
442 *Item potest quis capi in porticu domus, in schalis extra domum existentibus, & in ostio domus extra clausuram.*
443 *Quando quis dicatur esse in domo.*
444 *Potest quis capi in limine portæ.*
445 *Item potest capi in domo aliena, etiamsi Dominus domus probiberet ingressum.*
446 *Domus viri, uxoris, & patris non censetur ad hunc effectum aliena.*
447 *Potest quis in domo propria capi, si ibi non habitet.*
448 *Is, qui recusat acceptare publicum officium, potest capi in propria domo.*
449 *In causa syndicatus potest quis extrahi de domo propria.*
450 *Item quando se obligavit ad factum, vel cum juramento, vel in forma Cam. Apost. vel renunciavit omni legum auxilio.*
451 *Mulier honesta pro debito civili non potest regulariter capi: limitatur num.seq.*
452 *Quid si mulier obligata sit pro administratione tutelæ.*
453 *Debitor repertus à satellitibus extra domum, capi potest, etiamsi deinde in domum fugiat.*
454 *De consuetudine apud nos pro quocumque debito, pro quo capi quis potest personaliter, capi etiam potest in propria domo, quando janua principalis est aperta, & nemo prohibet, aliàs secus.*
455 *Quid si domus illa assignata fuerit pro carcere in causa criminali.*
456 *Familia ostium debitoris clausum non potest aperire per vim, nisi prævio novo mandato Judicis, etiamsi debitor cum juramento, vel in forma cam. se obligaverit.*
457 *Debitor in causis suspicionis fugæ, & criminalibus potest in propria domo capi.*
458 *Satellites possunt etiam frangere ostium, & fenestras ad effectum capiendi delinquentem.*
459 *Senes septuagenarii nec in domo, nec extra capi possunt pro debito civili.*
460 *Minor 25.ann. pro debito privato capi non potest nec in domo, nec extra.*
461 *An, & quando, filiusfamilias pro debito civili carcerari possit.*

Quæstio XXII.

An, & quando quis capi possit in domo.

UBi civiliter agitur, nemo in propria, quam inhabi- 434
tat, domo, seu horto domui contiguo, regulariter
capi potest, sive ostium clausum sit, sive apertum, quia do-
mus tutissimum cuique refugium, ac receptaculum est, *l.
plerique ubi Bart.Alex.& alii, ff.de in jus voc.l.nemo de do-
mo, ff. de Reg.Jur.* quod procedit etiam respectu domus cō-
ductæ, dummodò quis eam inhabitet: hæc enim, licèt alie-
na sit, tamen ad hunc effectum dicitur propria *Bart. in d. l.
plerique, n.3 latè Gabr.commun.conclus.l.7.de malefic.concl.
10.n.1.& seq.* ubi dicit, id locum habere non solùm in præ-
dio urbano, sed etiam in prædio rustico, in quo quis habi- 435
tat, *Dec.in d.l.nemo de domo, nu.2.& 3.* ubi, quod neque in
navi quis capi potest, cum navis prædio urbano compare- 436
tur, *Farinac.in Pract.crim.q.27.nu.91. Scanarol.de Visit.*

carc.

care.l.3.c.10.n.1. & seq. & n.6. & 11. cum seq. ubi dicit ,
437 quod neque potest quis capi in Universitatibus schola-
rium, dummodò scholæ habeant privilegium Universita-
tis, neque in nundinis, nisi contractus fuerit juratus , vel
celebratus in ipsis nundinis, quia tunc non admittitur hoc
privilegium , vide Bald. in l.1.C.de nund. & in cons. 312.nu.
438 5.l.5. ubi subjicit, quod si debitor habeat bona sufficien-
439 tia, non potest, nec debet de jure civili carcerari, & in
d.l.plerique, ubi, quod capiens tenetur injuriarum, &
eidem potest etiam armis resisti.
440 Hæc tamen conclusio limitatur 1. quando quis capere-
tur in taberna, & esset ibi ut viator, non animo ibi com-
morandi, quia taberna non dicitur propria domus , Dec. in
l.nemo, ff.de Reg.Jur.Tiraq.de Retr.lign. §.9.glos.2.nu.31.
441 & seq. non tamen potest quis citari in domo hospitii, nisi
in eo frequentius conservari consueverit, vel decrevisset in
illo diutius habitare, ut not. Tir. cit.
442 Limitatur 2. quando quis reperiretur in porticu domus
vel in schalis extra domum existentibus, vel in ostio do-
443 mus extra clausuram, quia tunc capi posset : non enim
dicitur quis esse in domo, nisi saltem aliqua pars corpo-
ris, vel aliquod membrum existat intra clausuram , Bart.
in l.1.§.1.ff.de cloac. ubi dicit, quod quando aliquid fit
in ostio intra clausuram domus, dicitur fieri in domo:
secus quando fit extra clausuram ostii, Alex. in d.l.ple-
rique, num.4.& 5. & alii apud Gabr.d. l.7. concl. 10.
444 num.23. & seq. ubi dicit, quod potest quis capi in
limine portæ.
445 Limitatur 3. quando quis reperiretur in domo alie-
na : tunc enim capi potest , etiamsi Dominus domus
prohiberet ingressum, Dec. in l.nemo num.3. & 4.ff.de
reg. Jur. quamvis in hoc contrarium sentiat Alex. in
d.l.plerique, n.10.
446 Observa tamen, quod domus viri, uxoris, & patris non
censetur ad hunc effectum aliena , sed dicitur propria etiam
respectu filii emancipati, Gabr. loco cit. num 28. & seq.
447 Limitatur 4. ut possit quis etiam in domo propria capi , si
ibi non habitet, Gabr. ibidem nu. 31. alii communiter.
448 Limitatur 5. in eo, qui recusat acceptare officium pu-
blicum, l.ex omnibus, ubi Bart.C.de Decurion.lib.10. Ga
br.d. lib.7.concl.10.num.33.& 43. ubi ampliat, quod etiam in
449 causa syndicatus potest quis extrahi de domo propria.
450 Limitatur 6. in eo, qui se obligavit ad factum, vel
cum juramento, vel in forma cameræ, vel aliter renun-
ciavit beneficio d.l.plerique ff.de in jus voc. vel omni legum
auxilio, Alex. in d.l. plerique n.11. ubi dicit, quod licèt mu-
451 lier honesta pro debito civili non possit regulariter capi ,
fallit tamen in muliere obligata pro administratione tutelæ,
452 quam assumpserat, renunciando Vellejano, & omni le-
gum auxilio , & ità sentiunt alii apud Gabr. d.concl.10.nu.
34.& seq. Zacch. ad Gallef. de oblig. camer. q.2. num. 24. &
seq. Guid.Pap.dec.208. versus fin. Rot. apud Zacchi. post d.
tract.dec.64. num 2.
453 Limitatur 7. quando debitor repertus fuit à satelliti-
bus extra domum ; hoc enim casu, etiamsi deinde in do-
mum fugiat, tamen ex ea extrahi potest, quia attendi-
tur initium, ut post Bald. observat. Hyppol. de Marsi sin-
gul.225. post med. Alex. cons.24. num.28. post med. vol. 2.
Jo. de Anan. cons. 11. num.4.
454 Limitatur 8. ut prædicta conclusio procedat de jure: se-
cus de consuetudine, secundùm quam apud nos pro quo-
cunque debito, pro quo persona capi potest, capi etiam
potest in domo propria, ut testatur Farinac. in Pract.crim.
q.27.nu.91. in fin. quod tamen procedit, quando janua prin-
cipalis est aperta, & nemo prohibet, aliàs secus, Scana-
rol. de Visit. carcerat. lib.3. cap.10.n.2. subdens n.5. quod non
455 potest quis pro causa civili capi in domo etiam aperta, &
nemine prohibente ingressum, si illa fuerit assignata pro
456 carcere in causa criminali. Unde si ostium domus debi-
toris sit clausum, communiter servatur, ut non possit fami-
lia aperire per vim, nisi prævio novo mandato Judicis ,
etiamsi debitor se obligaverit cum juramento, vel in forma
cameræ, Alex. in d.l. plerique, n.10. ff. de in jus voc. Farinac. d.
q.27. num.94. Scanarol. ubi supra num.3. & seq.
457 Limitatur 9. in debitore suspecto de fuga, & in causis
criminalibus, glos. communiter recepta in d.l.nemo, ff. de reg.
Jur. Bart. in d.l. plerique, num.5. & cons. 169. lib.1. Bald. in
l.sed & si, ff. de in jus voc. Gabr. loco cit. nu.36. & 37. Scana-
rol. d.lib.3. cap.10. num.18. cum seq. & de debitore doloso ,
delinquente, & fraudante, & alienante bona, seu illis
abutente in fraudem, tradit Paris. cons.94. num.54. & seq.
par.1. Farinac. d.q. 27. num. 93. ubi, quod satellites 458
possunt etiam frangere ostium, & fenestras ad effectum
capiendi delinquentem.
Notandum est etiam, quod senes septuagenarii pro 459
debito civili nec in domo, nec extra capi possunt ; & ideo
Principes solent passim eximere hujusmodi senes facta assi-
gnatione bonorum, & præstito consensu illorum subhasta-
tioni, latè Ridolfin. in Prax. par.1.c.14.n.346.
Notandum, quod minor 25. annorum similiter non 460
potest pro debito privato carcerari nec in domo, nec extra ,
Rom. cons.220. n.4. idemque dicendum est in filiofam. etiam
majore, latè Paris. d.cons.94. nu.13. vers. istis tamen non 461
obstantibus &c. & per tot. Ursill. ad Afflict. decis.308. num.
20. ubi dicit, quod filiusfam. non convenitur de persona ,
sed tantum, in quantum facere potest, deducto ne egeat,
etiam quando se se obligavit cum Patre & cum consensu ip-
sius, si faciat se emancipari à Patre, vel post mortem Pa-
tris renunciet hæreditati paternæ, juxta textum in l. si
filiusfam. ff. Quod cum eo &c. & l.2. C. eod. nisi fi-
liusfamilias beneficio dictarum legum expressè cum ju-
ramento renunciaverit, quia tunc carcerari potest , ut
not. idem Ursill. loco cit. num.21.

S U M M A R I U M.

462 *Offendens procuratorem , vel principalem ex cau-
sa litis amittit omne jus , quod in causa habet ,
ex constit.2. Alexandri VI.*
463 *Prædicta constitutio non habet locum extra Urbem,
nisi lis penderet in Romana Curia.*
464 *Dicta constitutio comprehendit etiam offendentem
testes , & Judices etiam extra Curiam lite pen-
dente, occasione litis.*
465 *Offensio præsumitur facta causa litis , alia causa
non apparente.*
466 *In Romana Curia lis inducitur sola citatione.*
467 *Constitutio Pii IV. contra debitores non deferentes
biretum viride post cessionem bonorum, non extendi-
tur extra Urbem.*
468 *An is, qui gestat biretum viride, possit carcerari
pro debito posteà contracto.*
469 *An constitutiones Ægidianæ, & Carpenses in toto
ecclesiastico statu servari debeant.*

Quæstio XXIII.

*An bulla Alexandrina circa offensiones factas occasio-
ne litis liget extra Romanam Curiam.*

PRæmittendum est, quod offendens procuratorem , 462
aut principalem ex causa litis, amittit omne jus, quod
in causa habet, ex const.2. Alexandri VI.
Ad quæsitum resp. quod dicta bulla, seu constitutio 463
non ligat extra Romanam Curiam , ità ut neque locum ha-
beat in districtu, nisi lis penderet in Curia , quo casu habe-
ret locum etiam extra curiam, Mandos. cons.60. per tot. quem
refert Grat. dec. Marh.84.n.3. Put. dec.99 lib.1. ubi dicit, 464
quod licèt dicta constitutio videatur prospicere, ut existen-
tes in Curia sint tuti, & libertati Curiæ favere, compre-
hendit tamen eos, qui offendunt testem, vel Judicem ex-
tra Curiam, lite pendente, occasione litis , tum quia
alioquin per indirectum impediretur, nè lites exercerentur
in Curia, tum etiam quia cum dicta constitutio consultat
quieti, ac securitati litigantium, dicitur favorabilis, &
ideò extendenda ; unde habet locum ubicumque fiat offen-
sio, Cherubin. in Compen. Bullar. d.const.6. schol.1. Gonz. ad
reg.8. Cancell. §.6. prohem. num.59. Rot. dec.639. par.1. Di-
vers. ubi, quod offensio præsumitur facta ex causa litis , 465
alia causa non apparente ; secus si de alia causa constaret,
quia tunc cessaret dicta præsumptio, & alleganti, offen-
sionem fuisse factam ex causa litis , incumberet onus pro-
bandi, Cherubin. ubi supra schol.2. Puteo dec.97. & 98. lib.1.
Galganett. ad statut. Urb. lib.1. c.118. in princ. ubi etiam 466
observat, quod in Romana Curia lis inducitur sola ci-
tatione.
Ita etiam constitutio 39. Pii IV. ubi statuitur, quod 467
debitores obtinentes alternativas significationes, & di-
lationes , semper biretum viride deferre debeant sub
certis penis ibidem expressis, non extenditur extra Ur-
bem,

bem, quià dicta constitutio intelligitur de debitoribus, qui post cessionem bonorum non discedunt ab Urbe, & tamquam pœnalis, & correctoria non debet extendi neque ex identitate, seu majoritate rationis, *l. factum, §. in pœnalibus, ubi Dec. ff. de reg. jur. Hond. cons. 95. nu. 98. & seq. lib. 1. Farin. in frag. ver. extensio, num 162. & 165. quos refert, & sequitur Scanarol. de Visit. Carcerat. lib. 3. c. 9. num 20. & seq.* subdens *num. 22.* quod visita consulta ad instantiam cujusdam debitoris, qui captus fuit Imolæ ob non delationem bireti viridis, quod cedendo bonis Romæ promiserat gestare, respondit, esse relaxandum, tamquam nulliter captum.

468 Quæres, an is, qui gestat biretum viride, possit carcerari pro debito pusteà contracto? negat *Scanarol. loco cit. num. 23.*

469 Quæres 2. an constitutiones Ægidianæ, & carpenses in toto ecclesiastico statu servari debeant? Resp. quod constitutiones Carpenses non egrediuntur Picenum; quia Rodulphus Cardinalis Carpensis solum Piceni legatus fuit, nec à fel. record. Paulo III. fuerunt extensæ ultra legationem ejusdem Card. Carpensis. Constitutiones verò Ægidianæ, ab eodem Summo Pontifice confirmatæ, in toto statu Ecclesiastico servandæ sunt, quia Ægidius Card. Carillus pro tota Italia, dum Summi Pontifices degebant Avenione, legatus fuit constitutus, *vide Rot. in Ferrarien. restitutionis dotis 26. Novembris 1633. coram Merlino, quæ decis. 238. num. 14. & seq. par. 6. recent. ubi aliæ ejusdem Rotæ decisiones allegantur.*

S V M M A R I V M.

470 *Debitor de fuga suspectus jurari potest in loco contractus, & in loco destinatæ solutionis.*
471 *Mercatores, dum sunt in nundinis, suspecti sunt de fuga.*
472 *Fugiens, seu parans se ad fugam, quocumque in loco capi potest à creditore etiam in alieno territorio, in quo non contraxit, si deficiat copia Judicis.*
473 *Debitor, qui consensit, ut possit omni loco conveniri, potest ubique jurari suspectus.*
474 *Debitor de fuga suspectus in loco sacro capi non potest.*
475 *An capi possit tempore feriato in honorem Dei.*
476 *An captus cum mandato suspicionis fugæ, possit arrestari pro alia causa civili, & num. seq.*
477 *Debitor suspectus censetur debitor ex delicto.*
478 *Captus pro delicto, non potest arrestari pro causa civili.*
479 *Relaxatus à carceribus, in quibus pro causa criminali detinebatur, non potest per spatium horæ pro civili causa capi, seu carcerari.*

Quæstio XXIV.

In quo loco debitor jurari possit de fuga suspectus.

470 RESp. quòd debitor simpliciter de fuga suspectus jurari potest in loco contractus, & destinatæ solutionis; idemque dicendum in debitore nundinarum; nam quamvis recipiendo in nundinis non se obligaverit personaliter, tamen si intra tempus nundinarum non solvat, potest jurari suspectus, si debitum fuerit contractum nundi-
471 narum causa, & solutio sit ibidem destinata; ratio est,
quia mercatores omnes, dum sunt in nundinis, suspecti sunt de fuga, *Curt. de Sequest. num. 3. Nig. de exec. rei jud. cap. 14. §. 5. n. 23. quos refert, & sequitur Scanarol. de visit. carcerat. l. 3. c. 3. nu. 35. & seq.*

472 Notandum est etiam, quod fugiens, seu parans se ad fugam, quocumque loco reperiatur, capi potest, *l. 1. C. ubi quis de Curial. aliàve cond. conven. Cacial. de Susp. deb. q. 7. n. 1. & 2. Scanarol. loco cit. n. 37.* ubi, quod etiam in alieno territorio, in quo non contraxit, capi potest à creditore, si deficiat copia Judicis.

473 Notandum 2. quod debitor consenserit, ut possit omni loco conveniri, potest ubique jurari suspectus, etiamsi se non præparet ad fugam, *glos. in l. ait Prætor 10. §. si debitorem, & ibid. DD. ff. Quæ in fraud. cred. Alex. in l. 2. nu. 8. ff. de Jurisd. omn. Jud. Rom. cons. 242. num. 2. & alii apud Scanarol. d. lib. 3. cap. 3. nu. 38. & 39.*

Notandum 3. quod in nullo casu suspectus de fuga ca- 474
pi potest in loco immuni, seu sacro, licèt possit capi 475
tempore feriato etiam in honorem Dei, *Covar. 2. var cap. 20. nu. 14. Germ. de Immun. lib. 3. cap. 16. nu. 99. & seq. & alii apud Scanarol. loco cit. nu. 40. & seq.*

Notandum 4. quod captus cùm mandato suspicionis 476
fugæ non potest arrestari pro alia causa civili, *secundum*
Scanarol. lib. 3. cap. 11. n. 25. tum quia arrestorum materia 477
est odiosa, & propterea restringenda: tum etiam quia debitor suspectus videtur aliqua ratione debitor ex delicto: fuga enim sapit delictum, cùm fugitivus debitor furtum rerum creditoris dicatur committere, *Bald. in rubr. C. de revoc. iis, quæ in fraud. credit. n. 3. Anchar. cons. 192. nu. 4.*
captum vero pro delicto non posse arrestari pro civili, sed 478
tantum pro alia causa criminali, tradit *Bart. in tract. de Carcer. n. 21. & in l. 2. §. qui exhibendi, num. 4. ff. de Custod. reor. Marsil. in Prax. crim. §. attingam, num. 33. fol.*
153. Caball. cas. 299. n. 30. Vermigl. cons. 351. n. 1. & seq. 479
ubi etiam observat, quod relaxati à carceribus, in quibus pro causa criminali detinebantur, non possunt per spatium horæ pro civili causa capi, seu carcerari, *Farinac. q. 26. num. 155. ubi de receptiori, ac veriori testatur.*

S V M M A R I V M.

1 *Testes examinari non possunt extra locum judicii, nisi juraverint in loco judicii, vel nisi aliter servetur de consuetudine: limitatur nu. 5.*
2 *Testes infra terminum inducti, & jurati, extra terminum examinari possunt: limitatur nu. 6.*
3 *Depositio facta post terminum, vel in alio loco, fingitur fuisse facta tempore, & loco præstiti juramenti.*
4 *Testes jurati infra tempus datum in remissoria, possunt post terminum examinari de æquitate.*
5 *Quando testes examinati, & jurati extra locum judicii, faciant fidem.*
6 *Quando datus fuit terminus ad probatum habendum, testis etiamsi juraverit in termino, non potest deponere post terminum.*
7 *Testes examinari non possunt extra locum deputatum in remissoria: limitatur n. 8.*
8 *Testes si præstiterunt juramentum in loco assignato in remissoria, possunt in alio loco examinari.*
9 *Quid si in commissione adsit clausula, arbitrio Rotæ.*
10 *Locus loci examinis testium exprimi debet, nisi ex præcedentibus actibus, aut aliis circunstantiis concipi possit.*
11 *Ea, quæ incontinenti fiunt, præsumuntur facta eodem loco, & tempore.*
12 *Quando actus consuevit fieri in certo loco, ibi in dubio censetur celebratus.*
13 *Litteris Episcopi etiam sine loco, datur plena fides.*
14 *Testes differentes in loco non probant, immò in tali casu puniuntur.*
15 *An defectus loci invalidet probationem.*
16 *Quid si unus deponat de loco, alter non.*
Quælibet differentia testes singulares reddit, ibidem.
17 *Instrumentum, si deficiat in loco, aut in aliis necessariis, adhuc semiplenam facit probationem.*

C A P. II.

An testes examinari possint extra locum judicii.

RESp. negativè, nisi aliter servetur de consuetudi- 1
ne, vel testes juraverint in loco judicii, quia tunc possent alibi examinari: examen enim est meri facti, & extra locum judicii potest expediri, *Specul. de Test. §. qualiter autem sint producendi, num. 13. vers. is quoque &c. Rot dec. 27. de Probat. in antiq. & in Meliten. Prioratus 7. Maii 1618. coram Manzanedo, quam refert Gratian. discept. for. cap. 738. n. 72. Vestrius in Prax. lib. 6.*
cap. ult. num. 8. ubi, quod eadem ratione testes infra termi- 2
num inducti, & jurati, extra terminum examinari possunt, *vide Franc. Curt. in tract. de Testib. concl. 33.* ubi
dicit, quod depositio facta post terminum, vel alio lo- 3
co, fingitur fuisse facta tempore, & loco præstiti juramenti, & trahitur ad tempus, & locum ejusdem juramen-
ti; *Rot. dec. 26. de Probat. in antiq.* ubi, quod testes 4
jura-

jurati infra tempus datum in remissoria, possunt post terminum caaminari de æquitate.

5 Limita in casu, quem ponit *Bar. in l. 4. n. 2. C. de Naufrag. lib. 11.* ubi dicit, quod potest quis in eo loco, ubi patitur aliquem casum, examinare testes super tali casu, & illæ probationes posteà faciunt fidem coram Judice competente; quod procedit, dummodo testes deponant de signis, & qualitatibus requisitis, *vide Cancer. var. lib. 1. cap. 14. de locat. & conduct. nu. 57.*

6 Limita 2. quando datus fuit terminus ad probatum habendum; hoc enim casu testis etiamsi juraverit in termino, non potest deponere post terminum, *Bart. in l. damni, §. Sabini, ff. de Damn. inf.*

7 An verò testes examinari possint extra locum deputatum in remissoria? Resp. negativè, alioquin examen esset nullum, *cap. statutum; §. in nullo quoq. ubi DD. de Rescript. in 6. Greg. dec. 510. n. 10. dec. 15. de offic. de l. in nov.*

8 Limita, si juramentum præstitum fuit in loco assignato in remissoria: tunc enim examen validum est, etiamsi factum deinde fuerit in alio loco, cùm examen sit meri facti, & extra judicium expediri possit, *ut supra diximus, Rot. in d. Meliten. prioratus 7. Maii 1618. coram Manzanedo, quam refert. Beltram. ad Greg. d. dec. 518. n. 12.*

9 Limita 2. stante commissione cum clausula, arbitrio Rotæ, per quam censetur relaxatus rigor juris, & data facultas servandi æquitatem, *vide Crescen. dec. 4. num. 3. de Testib. Seraphin. dec. 43. Rot. in Spoletana S. Crucis 6. Februarii 1576. coram Blanchetto, & dec. 122. ex recollect. per Farinac. & dec. 15. de offic. deleg. in nov.*

10 Notandum est etiam, quod locus loci examinis testium
exprimi debet, *ut d. Bart. in l. de pupillo, §. qui nunciat, ff.*
de nov. oper. nunc & ibidem alii DD. communiter: nisi ex
præcedentibus actibus, aut aliis circumstantiis concipi pos-
sit, quia tunc necessariò eaprimi non debet, *idem Bart. in*
l. si quis ex argentariis, §. si initium, n. 27. ff. de eden. Bald.
cons. 208. n. 2. lib. 1. ubi dicit, quod ea, quæ incontinenti
11 fiunt, præsumuntur facta eodem loco, & tempore, *Alex.*
in l. 2. n. 8. ff. de liber. & posthum. Card. Mantic. dec. 64. nu. 1.
& seq. ubi etiam dicit, quod quando actus consuevit fieri
12 in certo loco, ibi in dubio censetur celebratus, *Achill. dec.*
6. aliàs 170. de prob. ubi, quod litteris Episcopi etiam sine
13 loco datur plena fides, quia censentur expeditæ in loco
Episcopatus.

14 Notandum 2. quòd si testes differant in loco, non solum non probant, sed in tali casu puniuntur, ut in exemplo Susannæ: illi enim falsi testes ad unum actum numero probandum deponebant de loci diversitate, ex quo manifestè apparuit, eos falsum deposuisse; nam implicat contradictionem, quod idem corpus in eodem instanti sit in pluribus, & diversis locis, & distantibus, *Bald. in d. l. testium, n. 14. & seq. C. de Testib.*

15 Notandum 3. quod defectus loci non invalidat proba-
tionem, si locus non sit de substantia probationis, *Bald.*
16 *in d. l. testium, num. 14. & seq.* ubi etiam observat, quod
si unus ex testibus deponat de loco, alter non, testes eo
casu sunt singulares, cum quælibet differentia testes sin-
17 gulares reddat, *Corn. cons. 134. numer. 2. & 5. vol. 5.*
ubi addit, quod instrumentum, si deficiat in indictio-
ne, vel in nomine Papæ, vel in loco, aut in aliis ne-
cessariis, & notarius mortuus sit, facit adhuc semiple-
nem probationem.

S V M M A R I V M.

1 *Quando confessio extrajudicialis facta parte præsente plenè probet, & nu. seq.*
2 *Quilibet actus probari debet per duos testes.*
3 *Confessio in judicio sine causa valet.*
4 *Confessio extrajudicialis facta parte absente plenè probat de æquitate canonica: limitatur nu. 7.*
5 *Quid si confessio facta fuerit in articulo mortis pro exoneratione conscientiæ, & nu. seq.*
6 *Talis confessio obligat hæredem in vim debiti, non autem in vim legati.*
7 *Confessio facta parte absente de jure civili semiplenè tantum probat: limitatur nu. 10.*
8 *Statutum mandans servari jus civile, intelligitur de jure civili non correcto per jus Canonicum.*
9 *Pœna a jure civili lata contra secundò nubentes infra annum luctus, fuerunt sublatæ per jus canonicum.*
An vero remaneant intacta jura, quæ ad favorem filiorum inducta sunt, ibidem.
10 *Quando agitur de probanda veritate rei gestæ, puta solutione, talis confessio per idoneos testes probata, facit fidem etiam de jure civili.*
11 *Confessio ante partis acceptationem potest revocari, etiam non docto de errore.*
An sufficiat præsentia partis pro acceptatione, ibidem, & nu. 15. & 18.
12 *Confessio potest acceptari per alium nomine absentis.*
13 *Stipulatio notarii non facit, ut acquiratur jus non sequuta ratificatione, sed operatur, ut sine cessione utilis actio acquiratur.*
14 *Donatio facta absenti, ante acceptationem potest revocari: limitatur nu. 16.*
15 *In renunciatione juris de futuro sufficit partis præsentia sine expressa acceptatione.*
16 *Donatio non potest revocari, si Donatarius rei donatæ possessionem apprehenderit.*
17 *Confessio geminata plenè probat, quando agitur de liberando, secus si de obligando.*
Confessio geminata revocari non potest sub pretextu falsitatis, ibidem.
18 *Confessio facta in epistola, vel in libro rationum, aut alia scriptura, quæ consignatur à parte parti, plenè probat in favorem absentis.*
19 *Unitas, seu identitas probatur ex identitate temporis, loci, & personarum.*
20 *Identitas probatur, quando eadem causa convenit, licèt summa sit diversa.*
21 *An, & quando testes fidem faciant, si discordent in loco, & tempore, & nu. 22. & seq.*
22 *Ad probandam electionem sepulturæ an sufficiant testes singulares.*
23 *In decimis tempus, & locus non est de substantia actus.*
24 *An testes præsumantur contestes, si unus deponit de certo actu, adjecto certo loco, & tempore, alius vero deponit de eodem actu, non tamen recordatur de tempore, & loco.*
25 *Quando agitur de probatione alicujus loci generalis, puta quod quis fuerit in Civitate, non dicuntur testes singulares, si unus deponat de uno loco Civitatis, alter de alio loco ejusdem Civitatis.*
26 *Quod si unus diceret, actum fuisse gestum in domo Petri, alter in ejus camera, vel unus diceret, fuisse gestum in mense, alter in hebdomada.*
Omnis fides testium est Judici arbitraria, & quomodo id intelligatur, ibidem.
27 *Quid si testes dubitativè deponerent de tempore, vel loco.*
28 *Et quid si testes deponerent de actu reiterabili, vel continuato, & successivo, & nu. 29.*
30 *Si unus testis deponat de confessione facta parte præsente, & alii testes singulares deponant de confessione facta absente parte, conjunguntur ad faciendam plenam probationem.*
31 *Quando plures actus habent unam originem, & unam causam, illa causa, & origo probatur per testes singulares.*
32 *Solitum, & consuetum probatur etiam per testes singulares.*
33 *Quando fama probetur per testes singulares.*
34 *Ad probandam famam testes debent concordare de tempore, loco, & personis.*
35 *Testes singulares probant crimen, confessionem, sive actum in genere.*
36 *Testes singulares adminiculati ab aliis testibus de auditu, plenam faciunt probationem.*
37 *Testes de auditu plenè non probant, sed faciunt adminiculum, & etiam præsumptionem.*
38 *An, & quando testes fidem faciant, si nullo modo de tempore, aut loco deponant, & nu. 39.*
39 *Quando testes censeantur suspecti.*

C A P. III.

An, & quando confessio extrajudicialis probet contra confitentem.

1 DIco 1. quod confessio extrajudicialis facta parte præsente, & acceptante, plenè probat, dummodo pro-

dò probetur per duos testes contestes de loco, & tempo-
re, late Marescott. var.lib.2.cap.44. num.4. Buratt. dec.
2 928.nu.1. Afflict. dec.364. num.4. ubi dicit, quod quili-
bet actus debet probari per duos testes, Ursill. ibidem,
num.1.& seq. Gabr. commun. conclus. lib.1. tit. de Confess.
conclus.1. num.46. quod procedit in confessione facta prin-
cipaliter, & cum causa, ut si quis fateretur, se debere ex
causa mutui; secus si incidenter, seu ad alium finem, vel
sine causa, Marant. de ord. judic. par.6. act.5. tit. de con-
fess. n.4. & seq. Cancer. var. lib.2. cap.3. n.74. & cap.
8. num.99. & seq. ubi dicit, quod confessio sine causa nul-
3 la esset tanquam indiscreta, nisi facta fuerit à majore in
instrumento habente ex statuto executionem paratam,
vel cum juramento, vel in judicio, secus si à minore, vi-
de Gabr. d. tit. de confess. concl.1. n.69.

4 Dico 2. quòd confessio extrajudicialis facta parte absen-
te plenè probat de æquitate Canonica, latè Mascard. de
Probat. conclus.347. n.57. & seq. Buratt. dec.117. num.4. &
5. Merlin. dec.170. n.3. Ursill. ad Afflict. dec.364. num.9.
præsertim si facta fuerit ad liberandum debitorem, ut si
Titius esset debitor Sempronii in centum, & ipse Sempro-
nius in absentia Titii fassus fuerit, se fuisse satisfactum,
Luc. de Penn. in l. fin. Cod. de conv. fisc. debit. lib.11. Alex. &
Jas. in l. postquam litis C. de Pact. Hipp. sing. 202. idem Jas.
cons.41. vol.3. Gram. cons.17. in civi. quos refert, & se-
quitur Ursill. ad Afflict. dec.364. num.7. & dec.105. n.1.
Thesaur. dec.109. num.2. & 6. in fin. quicquid in con-
trarium asserant Marant. loco cit. nu.12. & alii apud Can-
cer. par.3. c.7. n.334. & seq. & apud Gabr. d. tit. de Confess.
conclus.1. n.22. 31. & 41. cum seq.

5 Idem dicendum, si confessio facta fuerit in articulo mor-
tis pro exoneratione conscientiæ, Bald. in l. generaliter,
num.30. & seq. C. de non n. pec. Marsil. sing.202. Maran.
d. par.6. tit. de confess. num.16. Mascard. de Probat. concl.
347. num.99. & conclus.359. numer.13. & 25. Ciriac.
contr.347. num.1. seq. & num.13. ubi dicit, quod talis
6 confessio obligat hæredem in vim debiti, non autem in
vim legati, Gabr. d. tit. de confess. concl.1. num.47. & 68.
ubi dicit, quod confessio facta in ultima voluntate, ita
operatur de æquitate canonica, ut hæres non possit illi
contravenire.

7 Limita prædictam conclusionem, ut non procedat de
jure civili, secundum quod confessio facta parte absente,
semiplenè tantum de se probat, non autem plenè, late Mas-
8 card. de Probat. concl.379. n.1. & seq. quod est notandum
pro statuto Urbis lib.1. cap.42. in quo disponitur, ut prima-
riè servetur jus civile, quia inter cives, & incolas, & di-
strictuales Urbis confessio facta extra judicium parte absen-
te, non probaret, nisi semiplenè, Penia dec.332. n.2. &
seq. quemadmodum etiam in aliis casibus jus civile inter
prædictos cives, & districtuales servandum est, dummo-
dò per jura canonica non reperiatur expressè correctum
quia statutum mandans, servari jus civile, intelligitur de
jure civili non correcto, vel abrogato, cum jus correctum
non dicatur jus civile, glos. in l. fin. ff. ad l. Corn. de fals.
Gabr. l.3. tit. de secun. nupt. concl.5. num.4. Capr. cons.60.
num.12. vers. nec obstat statutum &c. Penia dec.166.
num.1. & seq. ubi decisum refert, non esse servandam in-
ter cives, & incolas Urbis, & districtuales dispositionem
9 l.1. & 2. C. de Secun. nupt. quia pœna à jure civili lata con-
tra secundò nubentes intra annum luctus, fuerunt sublatæ
per jus canonicum, cap. super illa, & cap. ult. extr. de
Secun. nupt. remanent tamen intacta jura, quæ ad favo-
rem filiorum inducta sunt, de quibus nos abundè tractavi-
mus tract. de Temp. legal. lib.2. cap.22. §.5.

10 Observa tamen, quod ubi agitur de probanda veritate
rei gestæ, puta solutione, talis confessio per idoneos testes
probata facit fidem etiam de jure civili, Felin. in cap. si
cautio, nu.28. vers. fallit tertiò, de fid. Instrum. Curt.
Jun. cons.168. num.10. & seq. lib.2. quos refert & se-
quitur Marescott. var. lib.2. cap.44. nu.5.

11 Observa 2. quod acceptatio partis requiritur ad hoc,
ut confessio præjudicet, sive confessio facta fuerit in ju-
dicio, sive præsente parte, sive ea absente: & ideò an-
te partes acceptationem potest revocari, etiam non do-
cto de errore, præsertim si facta fuerit per procurato-
rem, latè Marescott. var. d. lib.2. cap.44. num.8. & seq.
ubi etiam dicit, quod non sufficeret præsentia partis
12 pro acceptatione, sed expressa acceptatio requiritur,
Maran. d. par.6. tit. de Confess. nu.18. ubi dicit, quod con-
fessio potest acceptari per illam nomine absentis, Thesaur. 13
dec.70. nu.3. & seq. ubi, quod stipulatio Notarii non facit,
ut acquiratur jus non sequuta ratificatione, sed operatur,
ut sine cessione utilis acquiratur, & dec.109. num.7. ubi 14
etiam dicit, quod donatio facta absenti, ante acceptatio-
nem potest revocari, Gabr. d. tit. de confess. concl.1. nu.7. &
concl.2. num.1. & seq. subdens, quod in renunciatione 15
juris de futuro sufficit partis præsentia sine expressa acce-
ptatione.

An autem possit donatio revocari, si donatarius rei do- 16
natæ possessionem apprehenderit? resp. negativè; quia ex
tali possessionis apprehensione censetur donationem acce-
ptasse, Thesaur. d. dec.7. n.3 in fin.

Observa 3. quod confessio geminata plenè probat, 17
etiamsi facta fuerit incidenter, & propter aliud, secundum
Cravett. de Antiq. temp. §. propositum num.32. Ursill. ad
Afflict. dec.364. n.9. in fin. Cyriac. contr.161. num.20. Gabr.
d. tit. de Confess. concl.1. nu.61. & concl.3. nu.5. ubi dicit,
quod confessio geminata revocari non potest sub prætex-
tu falsitatis, Maran. d. par.6. confess. num.15. contrarium
tamen sensit Rot. coram Penia dec.331. num.16. ubi, quod
quando agitur non de liberando, sed de obligando verba
geminata non probant.

Observa 4. quod confessio facta in epistola, vel in libro 18
rationum, aut alia quacunque scriptura, quæ consignatur
à parte parti, plenè probat in favorem absentis, latè Gabr.
d. tit. de Confess. conclus.1. n.56. & seq.

Notandum est etiam, quòd unitas, seu identitas pro- 19
batur ex identitate temporis, loci, & personarum, ut si
testes dicant, eo tempore, & loco, & illis præsentibus te-
stamentum, vel alium actum confectum fuisse, ita Me-
noch. lib.6. præsumpt.15. num.3. & seq. ubi, quod proba- 20
tur etiam identitas, quando eadem causa convenit, licèt
summa sit diversa, vide Alex. cons.30. num.7. & cons.84. nu.
2 in fin. lib.7. & cons.105. lib.2. Socin. sen. cons.129. num.2. 6.
& 7. lib.4. Cravett. cons.198. num.2.

Quæres, an testes fidem faciant, si discordent in loco, 21
& tempore. Resp. quod regulariter ne semiplenè quidem
probant, sed censentur singulares, ut si unus dicat vidisse
in domo, alter in via, vel unus dicat, aliquid gestum fuis-
se de die, alter verò de nocte, dummodò diversitas, &
discordia in testibus esset in tempore notabili, secus si
in modico, cap. nihilominus, 3. q. 9. ubi glos. & est
communis opinio.

Limitatur tamen hæc conclusio, ut procedat, quan- 22
do tempus, & locus sunt de substantia actus; secus quan-
do non sunt de substantia, quo casu diversitas in loco,
& tempore singularitatem non inducit, nec testibus fi-
dem tollit, dummodò ex hujusmodi diversitate loci,
& temporis non inducatur diversitas facti, Rolan. cons.
82. n.41. & seq. lib.2. ubi dicit, quod ad probandam ele-
ctionem sepulturæ sufficiunt testes singulares respectu lo-
ci, & temporis, cum de substantia electionis sepulturæ
num sit tempus & locus, Mascard. de Prob. concl.483. nu.
2. ubi dicit, quod in decimis tempus, & locus non est de
substantia actus, latè Far. de Test. q.64. num.77. & seq. 23
Gabr. eod. tit. de Testib. conclus.2. nu.18.

Limitatur 2. quando unus deponit de certo actu, 24
adjecto certo loco, & tempore, alius verò deponit de eo-
dem actu, non tamen recordatur de tempore, & loco:
tunc enim præsumuntur contestes, dummodò unus alium
in contestem vocet, Alex. cons.4. nu.7. lib.6. Farinac.
d. q.64. num.74. & 76.

Limitatur 3. quando agitur de probatione alicujus loci 25
generalis, puta quod quis fuerit de Civitate: tunc enim non
dicuntur testes singulares, si unus deponat de uno loco Ci-
vitatis, alter de alio loco ejusdem Civitatis; sufficit enim,
quod concordent in genere de Civitate, Ruin. cons.36. nu.6.
l.4. & alii apud Farinac. loco cit. n.81. & 82. ubi, quod te- 26
stes faciunt plenam probationem, si unus dicit, actum fuis-
se gestum in domo Petri, alter in ejus camera: vel unus di-
ceret, actum fuisse gestum die lunæ hora 3. alter eadem
die, vel unus diceret, in mense, alter in hebdomada, Rim.
cons.35. nu.6. vol.4. Gabr. de Testib. d. concl.2. nu.55. subdens
n.62. quod si Judex ex dictis testium singularium in credu-
litatem reducatur, potest illis fidem adhibere, quia omnis
fides testium est Judici arbitraria: quod intelligendum est,
quando adest justa causa, ut si concurrat integritas testium,
vel

vel subjecta materia ita de facili probari non possit, *vide*
Par.cons.57.nu.36.& seq.& nu.48.& 49.vol.1.
27 Limitatur 4. quando testes dubitativè deponerent de
tempore, vel de loco non benè recordarentur, ut si unus
dicerer, credo, quod fuit de mense Maii, alius dicat, cre-
do, quod fuit de mense Junii, *Aym. cons.78. num.9. Alex.*
cons.65. num 4 vol.2. Ruin.cons.69. num.12. lib.4. Fa-
rinac.loco cit. num.83.
28 Limitatur 5. ut procedat dicta conclusio probatione
actus non iterabilis: secus in actu reiterabili, *Rol.cons.92.*
n.45. lib.2.& alii communiter: quæ quidem opinio locum
habet, quando agitur de probando non solum actum itera-
bilem, sed etiam iteratum: tunc enim diversitas in loco,
vel tempore non inducit in testibus singularitatem; secus si
agatur de probando unum actum, licet de sui natura itera-
bilem, non tamen iteratum, quia tunc testes diversi in loco,
& tempore dicuntur singulares, & nihil omninò probant,
ut declarat Farin. d. q.64. num.85.& 87.
29 Limitatur 6. ut dicta conclusio procedat, quando su-
mus in probatione actus momentanei, quo casu diver-
sitas in loco, & tempore tollit fidem testibus; secus
quando agitur de probatione actus continuati, & suc-
cessivi: tunc enim testes vel in tempore, vel in loco
discordes, non dicuntur singulares, sed probant, *Gabr.*
tit. de Testib. conclus.2. num. 19. & 69. Mascard. de
Probat. conclus.59. num.17. & 18. & alii apud Farinac.
d.q.64. num.88. & seq.
30 Limitatur 7. quando cum dicto testium singularium con-
currerent aliæ præsumptiones, & conjecturæ adjuvantes
dicta ipsorum testium singularium, *Gabr. loco cit. d. concl.*
2. num.76. Rolan. cons.82. num.47 & seq. lib.2. ubi di-
cit, quod quando concurrunt confessio facta parte præ-
sente, probata per unum testem, & testes singulares de-
ponentes de confessione facta absente parte, conjunguntur
ad plenam probationem, *ex trad. per Paul. de Castr. cons.*
109. vol.2. Paris. cons.57. num.46. & seq. vol.1 Crav.
cons. 35. num.6.
31 Limitatur 8. quando plures actus habent unam origi-
nem, & unam causam, quia tunc illa causa, & illa origo
probatur per testes singulares, *Gabr. tit. de testib. concl.2.*
nu.20. Grav. cons.73. num.34.
32 Limitatur 9. in testibus deponentibus de solito, & con-
sueto: id enim probatur etiam per testes singulares in lo-
co, & tempore, *Farin. cons.41. nu.6.* ubi dicit, quod
solitum, & consuetum non potest nisi ex pluribus diversis
actibus concludi; & ideò diversitas in loco, & tempore
non videtur inducere in testibus singularitatem obstativam,
quia potest stare, quod unus viderit uno tempore, & uno
loco, & alius altero tempore, & altero loco, *vide Alex.*
de Nevo cons.71. sub num.9. Hypp. Rim. cons. crim. di-
vers.85. num.9.20.& 28. vol.2. in fol. Marsi. cons.5. n.6,
& seq. vol.1. Nell. in tract. de Testib. n.224.
33 Limitatur 10. ubi agitur de fama probanda: hæc enim
probatur per testes etiam singulares, dummodò sint conte-
stes in loco, tempore, & personis, *Abb. cons.42. num.2. post*
34 *med. vol.1.* ubi dicit, quod ut fama probetur, testes de-
bent concordare, ut dicant, tali die audivimus talem
rumorem, vel infamiam, & tali loco, & talibus personis,
Gabr de testib. concl.2. n.38.
35 Limitatur 11. quando agitur de probando quid in gene-
re, *Rim. d. cons.85. num.1 & seq. Mich. Graß. commun. opin.*
lib.2 cap.17. in fin. Osasch. dec.79. num.38. ubi quod testes sin-
gulares probant crimen, sive actum in genere, *Rolan.*
cons.82. n.42. vol.2. ubi dicit, quod testes singulares ple-
nè probant confessionem in genere, *& ità sentiunt alii,*
quos refert, & sequitur Farinac. d. cons.41. n.6. & seq. ubi
36 etiam observat, quod testes singulares adminiculati ab aliis
testibus de auditu, plenam faciunt probationem: quia te-
37 stes de auditu, licèt non plenè probent, faciunt tamen non
solum adminiculum, sed etiam præsumptionem, *Cephal.*
cons.140. num.29. vol.1. Cravett. cons.73. num.36. Gabr. de
Testib. d. concl.2. nu.30.42.& 76.
38 Quæres 2. an testes fidem faciant, si nullo modo de tem-
pore, aut loco deponant? Resp. quod aliquando plenè
probant, aliquando non; probant quidem, quando tem-
pus, seu locus non est de substantia: item quando tempus
est antiquum, in quo verisimilis est oblivio, vel quando
constat aliunde de loco, & de tempore, puta ex confessio-
ne partis, vel si deponerent de tempore dubitativè, & per
verbum, videtur, non enim necesse est, quod deponant
de tempore præciso, vel de die, nisi ageretur de probatio-
ne actus, in quo dies sit de substantia; non tamen proba-
rent, nec fidem facerent testes de loco, & tempore non
deponentes, quando tempus, & locus sunt de substantia
actus probandi, vel quando tempus est breve, in quo ob-
livio non est verisimilis, vel si de tempore, & loco inter-
rogati, de eo nihil deponerent, etiamsi tempus, & locus
non essent de substantia actus, de cujus probatione agitur, 39
vel si testes essent plures, & omnes, dicerent, se de loco,
& tempore non recordari: tunc enim censentur suspecti,
etiamsi locus, & tempus non sint de substantia actus, præ-
sertim si verisimiliter de loco, & tempore essent informati;
item non probarent in causis criminalibus, in quibus testes
debent deponere de loco, & tempore, *vide glos. in d. c. ni-*
hilominus, in ver. simul, 3. q. 9. Gabr. d. tit. de Testib.
conclus.2. Grav. cons.9. nu.18. Alex. cons.149. num.2.
lib.5. & cons.65. tom.4. lib.2. Ruin. cons.69. num.12. lib.
4. Boss. in tit. de opposit. contest. nu.40. Farinac. d. q.64. à
num.92. usque ad nu.12.

S U M M A R I U M.

1 *Negotiatio quid sit, & in quo differat ab artificio, & num.3.*
2 *Clericus negotiator tenetur solvere gabellam.*
3 *Ementes victualia in uno loco, ut vendant in alio, exercent artem negotiandi.*
4 *Clericus non dicitur negotiator, qui vendit fructus ex prædiis sui patrimonii, aut beneficii recollectos, etiamsi illos deferat de loco ad locum.*
5 *Quid si clericus emat animalia, ut illa pascat in propriis prædiis, ad effectum ea vendendi, cum pinguia facta fuerint.*
6 *Clericus regulariter non potest prædia conducere: limitatur nu. seq.*
7 *Clericus, si succedit conductori, potest in conductione perseverare.*
8 *Clericus negotiator non dicitur, qui agrum conducit, ut ex illius fructibus se, & familiam substentet, & nu.12.*
9 *Quid si clericus aliquid emit ad sui, vel familiæ substentationem, & deinde data occasione lucri idem cum lucro venderet.*
10 *Et quid si clericus id, quod superest ad familiam substantiam, vendat carius, quam emerit.*
11 *Potest clericus aliquam rem emere, & postea sua opera, & industria mutatam vendere, ut aliquid lucretur, & quando id procedat.*
An clericus in tali casu teneatur solvere gabellam, ibidem.
12 *Clericus potest recipere possessiones excolendas ad quartam, vel quintam partem ad substentationem sui, & suorum.*

C A P. IV.

De Contractibus,

Quæstio I.

Quid sit Negotiatio

Negotiatio nihil aliud est, quàm solertia quædam vi- 1
lius emendi, & carius distrahendi, non mutata for-
ma rerum, *late Quaran. in ver. vectigal. vers. tertiò quate-*
nus &c. ubi dicit, quod in tali casu clericus etiam tenetur 2
gabellas solvere, *Natt. cons.139 n.1.& seq.* ubi dicit, quod 3
ementes sal, & victualia in uno loco, ut vendant in alio,
exercent artem negotiandi; secus si mutaretur forma, quia
tunc lucrum proveniret ex artificio, veluti si emantur char-
tæ, ut scribantur libri, & lina, ut texantur retia, *cap.*
eiiciens, cum ibi not. 88. dist.
Ex quo infertur 1. quod Clericus non dicitur negotia- 4
tor, qui vendit vinum, granum, aut oleum ex prædiis sui
patrimonii, aut beneficii recollectum, etiamsi hujusmo-
di fructus deferat de loco ad locum causa habendi majus
pretium: quia, ut clericus quoad hunc effectum dicatur
negotiator, duo copulativè requiruntur, videlicet, ut rem
ven-

vendat, non ex propria re ortam, sed ab alio comparatam:
2. ut eo fine emerit, quò carius revenderet, quorum altero deficiente, deficit quoque negotiatio, *Rolan.cons.71. nu.10.vol.4.Voglin de offic. Episc.cap.13. §.16.num.4.in fine Mart.de Iurisd.par.4.cas.3.nu.9.Genuens.in Pract.Archiep. Neap.cap.62.n.7.Vener.in exam. Episc.in tit.de cleric. negotat.num.5.Sperell.dec.49.num.9.& seq.& alii apud Barbos. de offic. & pot.Episc.alleg.13.nu.10.& seq.*

5 Item Clericus negotiari non dicitur, qui emit animalia,
ut illa pascat in propriis prædiis, & cum pinguia facta fuerint, vel cum partus ediderint, illa, & eorum partus vendat, *Molin.de justit.tract.2.disp.342.n.14. Sylu.in ver.clericus 3.nu.2.Redoan.de Spol.Eccles.q.2.n.1.Carol.de Grass. de effect.cleric.eff.6.nu.18.& resolvit Sac.Congregatio Cardinalium negotiis Episcoporum præposita sub die 22. Iunii 1629.prout refert.Barbos.loco cit.d.alleg.13.nu.11.* subdens
6 *n.13.* quod licèt Clericus non possit regulariter conducere
7 prædia potest tamen, si succedit conductori, in conductione perseverare, donec locationis tempus finiatur, & interim agri conducti fructus vendendo, vel transvehendo ad alia loca, ut illos cariùs vendat, non dicitur negotiari, quia ipse non accepit agrum, ut inde lucrum referret, sed quia jus habet succedendi primo conductori, cujus onus in successorem transmittitur, *vide Sylv. in ver. clericus 2. nu.1.Redoan.d.tract.de Spol.q.2.Less.lib.2.cap.21.Bonacin. de censur.in part.disp.1.q.19.pun.3.§.3.num.6.* ubi subdit,
8 quod clericus non dicitur negotiator, si agrum conducit, ut ex illius fructibus se, & familiam substentet, *Sylu.loco cit.d.n.1.in fin.* ubi dicit, quod Clericus, si eget, potest uti negotiationibus honestis, victum manibus quærere.

9 Idem dicendum, si Clericus aliquid emit ad sui, vel familiæ substentationem, & deinde data occasione lucri, idem cum lucro venderet; cùm enim hoc non emerit ad vendendum, vel permutandum cum lucro, non dicitur juxta communem loquendi usum negotiari: in hoc enim attendi solet finis, seu prima destinatio, ob quam res contractu acquiritur, & venditio in casu proposito est quasi per accidens, *ità Molin.de justit.disp.339.& 672. Reginald.lib.9.nu.379. Bellet.de exempt.cleric.d.num.§.4.n.5. Nav.c.27.num.128. Quaran.in ver.vectigal vers.tertiò quatenus &c. & alii, quos refert, & sequitur Bonacin. d.pun.3.§.3.nu.6.* quibus
10 *adde Ricc.in Prax.Eccles.for.resol.217.Barbos.d.alleg.13. num.11.* asserentes, quod non dicitur clericus negotiator, aut mercator, si id, quod superest de eo, quod viliùs ad sui, vel suorum substentationem emit, justo pretio tunc currente cariùs vendat, quàm emerit, *ut sensit etiam Quaran.loco cit.Syl.in d.ver.Clericus 3.nu.1.*

11 Infertur 2. quòd potest Clericus aliquam rem emere postea sua opera, & industria mutatam, vel melioratam cariùs vendere, ut aliquid lucretur, præsertim ad necessaria vitæ comparanda, quia hæc non dicitur negotiatio, sed potius artificium, & ideò nec solvitur gabella in tali casu, *ut sentiunt communiter DD.teste Navar.d.c.27.n.128.* quod intellige tribus concurrentibus conditionibus, 1. ut Clericus id faciat per se, non autem per mercenarias personas, 2. ut ea de causa non se subtrahat ab his, quibus incumbere ex clericali silentio tenetur, 3. ut artificium non reddatur illicitum, seu sordidum ratione rerum, quibus se immisceret, ut si chartas lusorias, taxillos, arma bellica, & similia conficeret, vel si pelles, & coria aptaret, & hujusmodi, *vide Sylv.in ver.clericus 3.n.1.& 2.* ubi subiicit, quod cleri-
12 cus potest recipere possessiones excolendas ad quartam, vel quintam partem, & hujusmodi, seu ipsas conducere ad substentationem sui, & suorum, *Quaran.d.ver.vectigal. vers.difficultas versatur &c.*

S U M M A R I U M.

13 Quando locus in contractibus inseritur, tempus tacitè adjectum intelligitur, quo promissor possit pervenire ad locum destinatæ solutionis.

14 Impossibilitas stipulationem vitiat: declaratur, & limitatur nu.seq.

15 Si difficultas nõ est expressa in cõtractu, sed ex accidenti emergit post contractum, non vitiat stipulationem.

16 Quando fuit interpositum juramentum, nunquam nocet angustia temporis.

17 Juramentum habet vim clausulæ, ut actus valeat omni meliori modo.

Quæstio II.

Quando inutilis sit stipulatio ratione loci.

CUm locus in contractibus inseritur, tempus tacitè 13
intelligitur adjectum, quo promissor possit perve-
nire ad locum destinatæ solutionis; unde si quis Ve- 14
netiis ità stipuletur, hodie Romæ dare spondes? inutilis est stipulatio, quia impossibilitas stipulationem vitiat, *l.3.§.si quis ità 2. ubi Bart.ff. de eo quod cert.loc.*

Hæc tamen conclusio limitatur, ut procedat quidem, 15
quando difficultas est expressa in contractu: secus si ex accidenti emergat post contractum; tunc enim non vitiat, quia sufficit, quod ab initio præstari potuerit, *ut observat Mantic.de tac.l.3.tit.13.n.13. in fin.*

Limitatur 2. ubi interpositum fuerit juramentum; in 16
hoc enim casu nunquam nocet angustia temporis, quia ha-
bet vim clausulæ, ut actus valeat omni meliori modo, *Bald.* 17
in repet.l.2.ff.de Jurejur.Mantic.d.lib.3.tit.13.n.13.

S U M M A R I U M.

18 Locus celebrati contractus in instrumento exprimi debet, & qua causa limitatur nu.26. & seq. declaratur nu.50.

19 Insertio loci est de solemnitatibus requisitis in instrumento saltem de consuetudine, ejusque omissio instrumentum vitiat: limitatur nu.26.& seq.declaratur nu.50.

20 Omissio loci certi, & determinati non solum reddit instrumentum nullum, sed etiam de falso suspectum.

21 Si locus in instrumento sit omissus, & Notarius superstit, potest errorem suum corrigere, & nu.24.

22 In instrumento, vel testamento etiam inter liberos de necessitate poni debet non solum locus principalis, sed etiam locus loci, ità ut contraria consuetudo non valeat: declaratur, & limitatur nu.35.

23 Instrumentum, vel testamentum non continens locum loci, an faciat fidem, & n.24.& 25.

24 Potest probari per testes, in quod deficit scriptura.

25 Quando instrumentum carens loco, vel aliis essentialibus, faciat semiplenam probationem.

26 Locus loci particularis regulariter non est de necessitate inserendus: limitatur nu.28.

27 Si instrumentum fiat in Villa, non est necesse facere mentionem de loco loci.

28 Quando locus loci particularis inseri debeat.

29 Si in generali loco tacitè includatur specialis, sufficit illius generalis expressio.

30 Litteris Episcopi, dispensationibus, & privilegiis etiam sine loco, datur plena fides.

31 Quando ex serie facti potest constare de loco loci, non vitiatur instrumentum ex dicti loci omissione.

32 Ea, quæ incontinenti fiunt, præsumuntur facta eodem loco, & tempore, & nu.33.& 44.

33 Quando scriptura imperfecta suppleatur per præcedentia.

34 Judicis arbitrio remittitur, qualis, & quanta expressio loci requiratur in instrumento, & in teste.

35 Quando in testamento condito inter liberos requiratur expressio loci, & quando non.

36 Testamentum non dicitur conditum inter liberos, si in eo facta fuerit substitutio filiis per fideicommissum in favorem personæ extraneæ, & nu.38.& seq.

37 Frater, & filii fratrum extranei dicuntur.

38 Testamentum patris imperfectum non valet quoad substitutionem fideicommissariam factam in favorem personæ extraneæ.

39 An legata extraneis relicta in testamento patris imperfecto debeantur.

40 Testamentum favore piæ causæ validum est, etiamsi non adsit locus, annus, & dies.

41 In testamento ad pias causas non jus civile, sed jus Canonicum, & Divinum servandum est.

42 Pia causa favorabilior est, quàm causa liberorum, excepta legitima.

43 Schedula manu propria scripta, subscripta, etiam sine testibus confecta, ad piam causam, & inter liberos sustinetur.

44 Quando instrumentum subsequens censeatur confe-

ctum

ctum in eodem loco, & tempore, quo antecedens confectum fuit, & nu.45.& 48.

45 *Si in secundo instrumento dicatur, die dicta, censetur repetita dies cum loco, loco loci, & illis qualitatibus, prout in præcedenti instrumento: declaratur, & limitatur nu.46.*

46 *Quid si secundùm instrumentum non incontinenti, sive non eadem hora fuerit confectum, sed ex intervallo, & nu. 57.*

47 *Præsentia non præsumitur, sed qui eam asserit, probare debet.*

48 *Quando locus est pro forma exprimendus, non sufficeret expressio facta illis verbis, Actum ubi supra &c.*

49 *Quid si in secundo instrumento est descriptus locus, & dies, sed non in primo.*

50 *Quando instrumenta sine loco, vel tempore sint nulla, & an in tali casu locus, & tempus aliunde probari possint, & nu.51.& seq.*

51 *Solemnitas præsumitur in contractibus, secus in judiciis.*
Confessio relevat ab onere probandi. ibid.

52 *An instrumenta, seu contractus celebrati in Ecclesia sint validi, & nu.53.*

53 *Processus Iudicum sæcularium, eorumque sententiæ in Ecclesia prolatæ irritæ sunt.*

54 *An, peccent qui instrumenta, seu contractus celebrant in Ecclesia.*

55 *An valeat consuetudo non apponendi locum in instrumento, & nu.56.*

56 *An, & quando locus descriptus in principio libri, censeatur repetitus in sequentibus instrumentis.*
Quando contractus censeantur correspectivi. ibidem.

57 *An, & quando dies, & locus sint de substantia scripturæ privatæ, & nu. seq.*

58 *Scriptura privata, si non habet diem, probat contra scribentem, non autem contra tertium; si verò in ea locus tantùm desit, probat contra scribentem, & etiam contra tertium.*

59 *Quid si de loco, vel tempore creditores, vel partes disceptarent.*

60 *Et quid si scriptura non esset absolutè privata, sed publica reputetur.*

Quæstio III.

An locus celebrati contractus in instrumento exprimi debeat.

18 RESp. affirmativè, *l. optimam. C. de Contrab. & committ. stipul. §. item verborum. Inst. de Inutil. stipul. glos. & Bart. in l. generali. C. de Tabular. lib.10. & in l. si quis ex argentariis. §. si initium. ff. de eden. Alex. cons. 59. num.5. lib.2. Menoch. lib.2. præsump.84. num.1. & seq. Specul. in tit. de Instrumen. edit. §. breviter. num. 9.* ratio hujus conclusionis potest esse, quia in uno loco posset esse permissum, in alio non, vel ut sit facultas reprobandi scripturam de falso, quia indefinita, & non coarctata non posset reprobari. *ut inquit Bald. cons.354. num. 2. vol. 3. Mascard. de Probat. vol. 2. concl.908. num.10. Rolan. cons.38. num.7. & seq. libr. 1. Rot. decision.6. de Consuet. in antiq. Covar. pract. quæst. cap.20. num. 3. Gratian. discept. for. cap. 767. num.12. Corn. cons.60. num.4. & cons. 216. num.1. in fin. lib.4.* ubi, quod insertio loci est de solemnitatibus
19 requisitis, saltem de consuetudine, ita ut ejus omissio instrumentum vitiet. *Farinac. cons.109. num.17. & seq.*
20 *vol.2.* ubi addit, quod omissio loci certi, & determinati non solùm reddit instrumentum nullum, sed etiam de falso suspectum. *Burat. decis.265. nu.1. & dec.543. num.3. & ibid. Add. Boer. dec.33. num.27. & communem dicit Mantic. de Tacit. lib.3. tit.13. num.4. & seq.*
21 subdens, quòd si locus sit omissus, & Notarius superstit, potest errorem suum corrigere. *Natt. cons.329.*
22 *numer.1. Ruin. cons.154. numer.3. & 10. lib.3.* ubi, quod in testamento, vel instrumento de necessitate poni debet non solùm locus principalis, ut Civitas, Castrum &c. sed etiam locus loci, puta in tali domo vel in platea &c. quod procedit etiam in testamento condito inter liberos, in quo conscribi debet locus, & locus loci, ita ut contraria consuetudo non valeret, quia præberet materiam delinquendi, de quo infra. *Gabr. discept. for. cap.479. nu.47. & seq. ubi de communi, & cap.235. num.13. Scacc. de Commer §. 2. glos.2. num.1. & seq. Honded. cons.66. num.45. ad fin. lib.2. Menoch. de Præsumpt. lib.2. præsumpt.84. num.*
1. & seq. alioquin instrumentum, vel testamentum 23
non continens locum loci, quousque locus specialis, & certus non probetur per Adversarium, nullam interim faceret fidem. *Bald. consil. 358. in princ. lib. 3.*
ubi dicit, quod potest probari per testes id, quod de- 24
ficit in scriptura. *Capell. Tholosan. dec.491. & ibi Aufrer. Gratian. discept. forens. cap.479. n.57.* ubi, quod instrumentum, si non apponatur locus loci, semper redditur suspectum, ita ut stante oppositione incumbat producenti onus probandi illum locum specialem, in quo instrumentum celebratum fuit. *Burat. dec. 666. num.2. & decis.672. num.1.* ubi, quod instrumentum carens loco loci, & clausula, *Actum &c.* fidem non facit. *Marescot. var. cap.121. num.34. lib.2. Rot. dec. 1156. num.2. par.3. lib.3. Divers. Cas. de Grass. dec. 45. aliàs unic. num.7. & seq. de dol. & contum. Gratian. discept. for. cap.899. num.17. & 18. & dec. March. 28. num.1. & seq. Gait. de Credit. cap.3. tit.1. num.358. & 359.* quod intelligendum est vivente Notario, qui in-
strumentum confecit: tunc enim instrumentum nullam 25
fidem facit, quia imputari potest parti, cur non agat contra Notarium, ut sibi instrumentum perfectum restituat; secus esset defuncto Notario: hoc enim casu tale instrumentum carens loco, vel aliis essentialibus, faceret semiplenam probationem. *secundùm Bart. in l. admonendi. numer.34. ff. de Iurejur. Alex. cons.187. nu. 1. lib.7.*

Observa tamen, quòd locus loci particularis non est 26
de necessitate inserendus, puta si dicatur, Actum in tali palatio, non est necesse addere, in tali camera. *ut post Bart. in l. libellorum. ff. de accus. tradit Ruin.*
dict. consil. 154. numer. 10. libr. 3. ubi etiam dicit, 27
quod si instrumentum fiat in Villa, non est necesse facere aliter mentionem de loco loci, cùm villa non sit locus generalis, vel universalis, ut Civitas,
vel Castrum &c. sed locus singularis, & particularis. 28
de quo vide Menoch. dict. præsumpt.84. num.4. lib.2. ubi subdit, quod est etiam ascribendus locus loci singularis, ut puta in aula Prætorii, ubi jus redditur, quando in loco ipso singulari actus conficiendus est.

Observa 2. quod si in generali loco tacitè includa- 2
tur specialis, tunc illius generalis expressio sufficit. *Gait. de Credit. dict. cap. 3. tit.1. num.357. Menoch. dict. præsumpt.84. num.5. lib.2.* ubi dicit, quod locus loci in tali casu præsumptivè censetur adscriptus, ex quo actus similes eo in loco confici solent, sicuti contingit in actibus judicariis, qui solent conscribi apud Tribunal Magistratus. *Mantic. de Tacit. lib.3. tit.13. num. 8.*

Observa 3. quod litteris Episcopi, dispensationibus, 30
& privilegiis etiam sine loco, datur plena fides. *Achill. dec.6. de Probat. Gratian. discept. foren. cap.479. numer. 51.*

Observa 4. quod si ex serie facti posset constare de loco 31
loci, non vitiaretur instrumentum ex dicti loci omissione, ut si fieret instrumentum de solutione facta est Thesaurario. *Alex. in l. nominatim. numer. 7. vers. tamen fallit. ff. de liber. & posthum. Gratian. discept. for. cap. 479. numer. 58.*

Observa 5. quod satis est, si tacitè in instrumento 32
appositus sit locus certus per conjunctionem causæ, & conjunctionem instrumentorum. *Bald. consil. 208. numer.2. vol.1.* ubi dicit, quod ea, quæ incontinenti fiunt, præsumuntur facta eodem loco, & tempore,
& scriptura etiam imperfecta suppletur per præceden- 33
tia. *l. lecta. ff. si cert. pet. l. cum pater. §. cum imperfecta. ff. de leg.2. l. si servus plurium. §. fin. ff. de leg. 1.* unde si instrumentum descriptum sit in manuali post aliud instrumentum eadem die ab eodem Notario factum,

ctum, in quo adsit locus, Actum, & testes, ista cen-
sentur repetita in subsequenti instrumento, etiamsi in
hoc tales solemnitates registratæ non fuerint, *Rota in
Romana Societatum 24. Januarii 1600. & in Romana So-
cietatis officii 28. Januarii 1602 coram Card. Millino, quæ
in impressis est decision. 300. nu. 7. & in alia Romana Socie-
tatum 24. Januarii 1600. coram eodem, in impress. decision.
203. num. 1.*

34 Observa 6. quod arbitrio Judicis relinquitur, qua-
lis, & quanta expressio loci requiratur in instrumen-
to, & in teste: nam prudens Judex debet advertere,
ne locus adeò obscurè, & generaliter sit expressus,
ut parti angusta reddatur via defensionis; & è con-
verso, nè adeò exactam, & angularem requirat expres-
sionem, ut sit superflua, & inutilis, & partibus onero-
sa, *ut inquit Scaccia de Commerc. §. secundo, gloss. se-
cunda, numer. tertio, & sequent. Rot. decision. 431. part. 1.
Diversor.*

35 Observa 7. quod in testamento condito inter liberos re-
quiritur quidem expressio loci, ut supra diximus, quan-
do non constaret de voluntate Testatoris, nisi per rogi-
tum Notarii: tunc enim illud instrumentum testamenti
nullam faceret fidem, nisi adesset locus, annus, & cæ-
tera necessaria, *Paris. consilio 68. numer. vigesimo quinto,
libr. tertio, Socin. consilio secundo, numer. sexto, vol. tertio,*
secus esset, quando constaret de voluntate ipsius testato-
ris per ejus scripturam, aut per testes, quia eo casu defe-
ctus loci non vitiaret testamentum patris inter liberos, *Me-
noch. consilio 288. numer. 34. libr. tertio, quem refert, & se-
quitur Gratian. disceptat. forens. cap. 235. numer. undecimo,*
36 subdens *numer. 80. & 81.* quod scriptura non dicitur con-
dita inter liberos, si in ea facta fuerit substitutio filiis per
37 fideicommissum in favorem personæ extraneæ, puta pro
fratre, & filiis fratrum, qui etiam extranei dicuntur, *leg.
38 unic. §. extraneum, Cod. de Rei uxor. act.* & ideò quoad
hanc substitutionem fideicommissariam non valebit testa-
39 mentum patris imperfectum, itaut neque legata extra-
neis debeantur ex hujusmodi scriptura imperfecta, *l.
ex consultissima, §. ex imperfecto, ubi DD. Codic. de
Testam.*

40 Observa 8. quod favore piæ causæ validum est testa-
mentum, quamvis non adsit locus, annus, & dies: quia
in testamento ad pias causas non jus civile, quemadmo-
41 dum in testamento inter liberos, sed jus Canonicum, &
Divinum servandum est, *cap. cum esses, & cap. relatum
2. de Testament. Bartol. in repetition. leg. prim. in fin. Cod. de
Sacrosanct. Eccles. Alexand. consilio quarto, num. decimo
quinto, lib. septimo, & alii apud Dian. resolut. moral. part. 7.
tract. 6. resol. 23. Gratian. discept. forens. cap. 895. num. 41.
42 & seq.* pia enim causa favorabilior est, quàm causa libe-
rorum, excepta legitima, *late Burat. decision. 475. num. 1.
43 & sequent.* ubi etiam, quod schedula manu propria scri-
pta, & subscripta, etiam sine testibus confecta, ad piam
causam, & inter liberos substinetur, *vide, quæ scripsi-
mus in tractat. de Tempor. Legal. capit. 29. numer. quinto,
& seq. lib. 2.*

44 Observa 9. quòd quando conscriptum est instrumen-
tum, in quo loca ipsa fuere descripta, & deinde subse-
quitur aliud instrumentum eadem die confectum, cui ad-
jecta est clausula, *Actum ubi supra, &c.* tunc præsumi-
tur hoc secundùm instrumentum fuisse confectum eodem
in loco, in quo & antecedens confectum fuit, *Socin.
45 Jun. consilio 102. numer. secundo, libr. tertio,* ubi etiam di-
cit, quod si in secundo instrumento dicatur, die dicta,
dicitur haberi relatio ad aliquem præcedentem contractum
eadem die celebratum, & censetur repetita dies cum suis
qualitatibus, videlicet cum indictione, Anno Domi-
ni, loco, & loco loci, & nomine Pontificis, sicut
46 erat expressum in præcedenti instrumento, dummo-
dò incontinenti, sive eadem hora illa duo instrumen-
ta fuerint conscripta, vel saltem contrahentes inter u-
num, & alterum contractum, non diverterunt ad ex-
traneos actus; secus si ex intervallo, & hora diver-
sa, vel si diverterunt ad actus extraneos: quia cum
homo sui natura moveatur, nec uno in loco semper
consistat, ob id non præsumitur, quod eo in loco,
47 in quo certo tempore fuit, ibidem tempore subse-
quenti adfuisse credatur; atque ità præsentia non præ-
sumitur, sed qui eam asserit, probare debet, *Corn.
consilio 67. numer. tertio, vol. quarto, Menoch.
præsumpt. 84. numer. sexto, & sequent.* ubi subjicit
non procedere, quando locus esset pro forma exprimen-
dus, quia tunc non præsumeretur, nec sufficeret expres-
sio facta illis verbis, *Actum ubi supra, &c.* non enim suf-
ficit expressio per relationem ad aliud, quando illa pro
forma requiritur, *ex trad. per Ang. Alexand. & Jas. in leg.
prima, ff. de liber. & posthum.* Idem dicendum, quan- 49
do in secundo instrumento est descriptus locus, sed non
in primo; quia tunc non præsumitur, quod is locus
referri debeat ad primum instrumentum, sicuti nec
dies apposita in secundo instrumento retrotrahitur ad
primum, *Bartol. in leg. si quis ex argentariis, in repetit.
§. si initium, num. 21. ff. de Eden. & communem dicit Ruin.
consilio 23. in fin. libi quarto, idem Menoch. ubi supra numer.
decimo quarto.*

Observa 10. quod instrumenta sine loco, vel tempo- 50
re, non sunt nulla ipso jure: & ideò parte non opponen-
te probant: quia in contractibus præsumitur solemnitas, 51
licèt secus in judiciis, & multò magis probarent, si
pars confiteretur de loco, & tempore, vel confitere-
tur simpliciter, quia ubi confessio, ibi omnis releva-
tio probationis; parte verò opponente tales scriptu-
ræ, seu instrumenta sine loco, vel tempore, eatenus
nulla erunt, seu fidem non facient, quatenus locus,
vel tempus non fuerit probatum, & ita intelligenda
sunt, quæ supra diximus, *Innoc. in cap. innotuit, de
eo, qui furtivè ordin. &c. Bald. consilio 354. num. primo, &
seq. vol. tertio, Gait. de Credit. cap. 3. tit. primo, n. 358. & seq.*

Sed quæres, an instrumenta, seu contractus celebrati 52
in Ecclesia sint validi? affirmat *gloss. in cap. decet, §. or-
dinarii, ver. processus, de Immun. Eccles. in 6.* ubi dicit, quod
tantùm processus Judicum secularium, eorumque sen- 53
tentiæ in Ecclesia prolatæ irritantur; peccant tamen, qui 54
ita contrahunt, *Card. Mantic. de Tacit. libr. tertio, titul.
13. num. 10.*

Quæres 2. an valeat consuetudo non apponendi lo- 55
cum in instrumento? negativè respondet *Menoch. libr.
secundo, præsumption. 84. numer. secundo, Farinac. con-
silio 109. numer. vigesimo,* qui vel talis consuetudo vide-
tur contra essentiam, & substantiam actus, vel præstaret
occasionem delinquendi, & fabricandi falsum, vel tol-
leret reo defensionem, *Rot. decision. 6. de consuetud. in an-
tiq. Dec. in cap. si scripturam, numer. 25. de fid. instrument.*
subdens, quod etiam in scriptura privata requiritur lo-
cus, quando agitur de præjudicio alterius, *de quo vide
numer.* 57.

Sed mihi distinguendum videtur: aut enim agimus de 56
loco simpliciter, & tunc talis consuetudo tamquam con-
tra substantiam instrumentum, non valet; aut agimus
de loco loci, & tunc contraria consuetudo substinetur,
Gaputaq. decision 98. part. secunda, ubi dicit, quod in His-
pania valida sunt instrumenta, etiamsi in eis non appona-
tur locus loci, attenta consuetudine illarum partium, *Fe-
rentill. ad Burat. dec. 256. numer. 4. & 5. & decision. 543. nu-
mer. 14. Gravet. de Antiquit. tempor. par. 1. §. Quarto limi-
tatur, &c. num. 7.*

Quæres 3. an locus descriptus in principio libri, cen- 57
seatur repetitus in sequentibus instrumentis? Respond.
quod in multis casibus censetur repetitus, videlicet quan-
do loco est generalis, ut si Notarius in principio libri in
uno instrumento dixit, *Actum Velitris*: tunc enim locus
censetur repetitus in sequentibus instrumentis, *Bartol. in
leg. si quis ex argentariis, §. si initium, numer. 27. in prin-
cip. ff. de Eden. Alexand. consil. 59. num. 5. libr. 2. & alii com-
muniter.*

Secundus casus est, quando instrumentum confe-
ctum est de aliquo actu, qui nonnisi certo loco con-
fici consuevit, quales sunt actus judiciales, qui so-
lent conscribi apud tribunal Magistratus, & actus ca-
pitulares, qui in loco, ubi congregatur Capitulum,
exercentur: & tunc si Notarius in actu scripto in
principio libri dixit, *Actum Velitris in Palatio Publico
in loco, ubi jus redditur*, sequentia acta, quæ in eo-
dem libro scripta sunt, eodem in loco gesta intel-
liguntur, cum alibi fieri non possunt; idemque di-
cendum de instrumentis, quæ non possunt celebrari
nisi in loco Capituli; nam si in primo instrumento di-
catur, *Actum in tali Ecclesia, vel in tali loco, ubi Canoni-*

citapitulariter congregari solent, ille locus in sequentibus intelligitur repetitus, *Bartol. loco citat. numer. vigesimoseptimo, versic. quidam est locus particularis, & singularis, &c. Menoch. dict. lib. secundo, præsumpt.* 84. *numer. quinto*, ubi dicit, quod in tali casu, etsi in instrumento non fuit expressim adscriptus locus, tamen præsumptivè censetur adscriptus, ex quo actu similes eo in loco conficit solent.

Tertius casus est, quando locus loci appositus in primo instrumento, erat locus, in quo Notarius habet stationem suam, & quem communiter in instrumentis apponere solet, quia ibi illa, ut plurimum conficiebat: & tunc ille locus etiam in sequentibus intelligitur repetitus; secus esset, si Notarius loco, qui opponitur in primo instrumento, commorare non consuevit, *Bartol. in dict. §. si initium, numero 27. versicul. si verò adhuc erat illa domus, &c.*

Quartus casus est, quando dies in præcedenti instrumento appositus, intelligitur repetitus in secundo, veluti si constet, instrumenta sequentia fuisse confecta eadem die: tunc enim secundum instrumentum censetur celebratum in eodem loco, præsertim si secundum instrumentum esset de cohærentiis; ratio est, qui ea, quæ immediatè fiunt unum post aliud, simul fieri dicuntur, *Bartol. loco citat. versic. dico oppositum, & Alexand. consil.* 59. *num.* 5. *lib.* 2. *Ruin. cons.* 154. *num.* 10. *lib.* 3. quod intellige, quod incontinenti, ut si eadem hora, vel eodem tempore conscripta fuerint illa instrumenta, secus ex intervallo, ut supra diximus, *latè Garciarens libr* 2. *patrocin.* 40. *vers. si verò erat alius locus, &c. vide Bald. in leg. penult. §. mulier circa fin. ff. solut. matrimon. & in leg. prim. circa fin. Cod. de oper. libert. Nat. consilio* 449. *numer. octavo*, ubi dicit, quod contractus præsumitur unicus, si fiat coram eisdem testibus, eodem tempore, & loco, rogato eodem Notario, *Corn. consilio* 67. *numer. tertio, vol. quarto*, ubi, quod quando reperiuntur duo contractus inter eosdem contrahentes eadem die, loco, & testibus celebrati, censentur correspectivi, hoc est unus factus præter alium.

Quintus est casus, quando locus appositus in principio libri, refert se ad totam compositionem libri, ut si dicatur. *Hic est liber mei Notarii scriptus per me in Civitate Veliterna in domo talis:* & in hoc casu, cum ista solemnitas loci dependeat à Notario, non à partibus, & hæc scripta se referant ad totam scripturam libri, locus similiter censetur in omnibus sequentibus repetitus, *Bart. in dict. leg. si quis ex argentariis, §. si initium, num.* 27. *in fin. ff. de Eden.*

Secus esset, quando Notarius confecit instrumenta diversis in locis, seu Civitatibus, aut Oppidis, quia in tali casu locus non censeretur repetitus in sequentibus instrumentis, *ut observat Garciarens dict. lib. secundo, patrocin.* 40. *versicul. At in casu nostro, &c.* quod eò magis procederet, quando Notarius non confecit illum, sed instrumenta confusè continerentur in diversis foliis: tunc enim, cùm instrumenta hujusmodi non habeant ordinatam consequentiam unius ad alteram, locus non potest dici repetitus, *ut post Bald. Ang. & alios resolvit Garciar. loco cit. in fin.*

57 Quæres 4. an locus sit de substantia scripturæ privatæ? Respond. quod scriptura privata nec locum, nec diem ad sui validitatem exigit, *leg. prim. Cod. de Apoch. publ. libr. decimo, leg. cum tabernam, §. idem quæsivit, ff. de Pignor. Socin. Jun. consilio* 102. *numer. decimo nono, vol* 3. *Genua de scriptur. privat. libr.* 1. *quæstio.* 3. *numer.* 19. quod eò magis procederet, quando absque temporis expressione dies ex alio capite certa foret, veluti si diceretur, die Nativitatis Dominicæ, vel S. Jo. Baptistæ, *Covar. pract. quæstion. vigesimo, numero secundo, versicul. quartò eadem ratione, &c. Fontanell. de Pact. nupt. clausul. prim. num. decimo*, idemque dicendum, quando tempus, vel dies determinatur à lege, *arg. leg. tali facta, ff. de Jur. dot. cum ibi not. per gloss. & DD.* unde valeret tam scriptura privata, quam instrumentum confectum sine die, & anno, si in his ante matrimonium dos promissa fuerit; quia hujusmodi promissio habet relationem ad diem matrimonii subsequuti, ex quo etiam hypotheca dotalis sumit initium, *juxta textum in dict. leg. tali facta, & trad. Alexand. consilio* 145. *numer. secundo, libr. quinto, Mantic. de Tacit. libr. decimoquarto, titul.* 40. *numer. vigesimo primo, de quo latè diximus in tractat. de Tempor. legal. libr. quarto, capit. septimo, & libr. secundo, cap. vigesimo nono, numer. duodecimo, & sequent.* cum hac tamen distinctione 58, quod scriptura privata, si non habet diem, probaret contra scribentem, non autem contra tertium; si verò in ea locus tantum desit, non solum contra scribentem probaret, sed etiam contra tertium, *ut sensit Genua loco citat. Scacc. in tractat. de Commerc. §. secundo, gloss. prim. numer.* 9. *& gloss.* 2. *numer. quinto, latè Gait. de Creditor. capit. secundo, numer.* 2334. *& sequent.* quamvis contrarium teneat *Dec. in capit. si scripturam, num. vigesimoquinto, de fid. instrument.* ubi dicit, quod in scriptura etiam privata requiritur locus, quando agitur de præjudicio alterius.

Limita, quando de loco, vel tempore inter credi- 59 tores disceptaretur, quia tunc scriptura privata sine loco, vel tempore non probaret, *vide Bald. consilio* 354. *numer. primo, libr. tertio*, ubi dicit, quod quando quæstio penderet ex loco, ut quia para una affirmaret certo loco aliquid factum, alia autem negaret, 60 tunc locus, vel tempus probari debet per scripturam, vel testes supplendo id, quod in scriptura deficit; idemque dicendum, quando scriptura non est absolutè privata, sed propter testes scriptos, vel alios respectus accedit ad publicam, vel publica reputatur, *Purpur. consilio* 462. *numer.* 18. *quem refert, & sequitur Genua ubi supra num.* 21. *Gait. loco cit.*

SUMMARIUM.

61 *Notarius stipulari potest pro absente, & numero* 67.
62 *Stipulatio Notarii pro omnibus, quorum interest, quid operetur.*
63 *Ex stipulatione Notarii etiam ante ratificationem jus, & actio acquiritur, excepta possessione, & dominio, in quibus necessaria est ratihabitio, seu acceptatio: limitatur n.* 71. *&* 73.
64 *Ratihabitio absente etiam parte fieri potest, eaque probatur non solùm ex verbis, sed etiam ex facto.*
65 *Quando ratihabitio est necessaria, si is, cui notarius stipulatus est, ante ratihabitionem decesserit, tale jus ad hæredes non transmittitur.*
66 *Ratihabitio retrotrahitur, & perindè habetur, ac si jus ab initio esset quæsitum.*
67 *Verbum, promisit, positum à Notario in instrumento, stipulationem pro absente importat, & num. sequent.*
68 *Juramentum dirigitur in Deum, qui ubique præsens est.*
69 *De acceptatione, & ratificatione dicitur constare ex sola scientia absentis absque alio actu positivo.*
70 *Scientia præsumitur in iis, quæ commodum afferunt. Et an præsumptionibus, vel conjecturis probari possit, ibidem.*
71 *Infanti, & Ecclesiæ quæritur dominium ex stipulatione Notarii, quando adest constitutum, & precarium.*
72 *Acceptatio unius ex donatariis prodest alteri.*
73 *Ex stipulatione Notarii favore donationis absenti jus efficaciter acquiritur, & dominium utile transfertur sine cessione.*
74 *Et an ex hujusmodi stipulatione acquiratur absenti hypotheca.*

Quæstio IV.

An, & quando censeatur Notarius stipulari pro absente à loco contractus.

Recepta est Doctorum sententia, quod Notarius 61 stipulari possit pro absente non solùm in prætoriis,

toriis, & judicialibus, sed etiam in conventionalibus,
seu extrajudicialibus stipulationibus, *l. non aliter, ubi
gloss. in ver. servo publico, ff. de Adopt. §. cum autem, In-
stit. eod. titul. Bartol. in leg. stipulatio ista, §. si stipuler. nu-
mer. 3. vers. tertio fallit. ff. de Verbor. oblig. Bald. in leg. nec
ei, §. satisdatio, numer. 5. ff. eod. tit. de Adopt. Boer. decis.*
172. *numer.* 5. ubi, quod potest stipulari etiam non natis,
Corn. consil. 6. num. 10. lib. 2. Rolan. consil. 19. num. 16. & seq.
62 *lib. 1. Merlin. decision.* 253. ubi, quod stipulatio Notarii
pro omnibus, quorum interest, operatur eorum præsen-
tiam, & consensum, itaut ex ea agere possint, *Osasc.*
63 *dec. 33. numer. 4. & seq.* ubi, quod ex stipulatione No-
tarii etiam ante ratificationem, jus, & actio acquiri-
tur, excepta tamen possessione, & dominio, quæ ex
stipulatione Notarii absenti non acquiruntur sine ra-
tihabitione, quia in his requiritur animus illius, cui
debet acquiri, *leg. 1. §. adipiscimur, & leg. 3. in princ. ff.
de Acquir. poss.* valet tamen contractus in tali casu ad effe-
ctum, ut revocari non possit, *Dec. in leg. contractus, nu.
21. versic. & ampliatur, ff. de reg. jur. Osasch. d. decisio. 33.
num. 12. Rot. in recent. par. 2. decis. 369. num. 3. & decisio. 468.
sub numer. 6. prout refert Beltram. ad Greg. decision. 97. n. 8.
Buratt. decision. 773. numer. 2. Rot. decision. 683. numer. 4. p.*
64 1, *divers.* hæc autem ratihabitio absente etiam parte
fieri potest, eaque non solum ex verbis, sed etiam ex
facto probatur: & ideò tacita ratihabitio sufficit, *l.
Paulus respondit, non tantùm verbis, ff. rem rat. hab.
Dec. consil. 586. numer. 12. & seq. quam refert, & sequitur
Mantic. de Tacit. & ambig. convent. libr. 14. tit. 26. numer. 2.*
65 *& seq.* subdens *numer.* 16. quod quando ratihabitio est
necessaria, ut in dicto casu, si is, cui Notarius stipula-
tus est, ante ratihabitionem vita decesserit, tale jus ad
ejus hæredes non transmitteretur, *ex trad. per Alciat.
consilio 98. num. 3. lib. 8.* ubi etiam dicit, quod ratihabitio
66 trahitur retrò, & perinde habetur, ac si jus ab initio es-
set quæsitum.
67 Et hæc quidem conclusio procedit non tantùm quando
Notarius expressè stipulatus fuit pro absente, sed etiam,
quando tacitè, ut si in instrumento adsit verbum, pro-
misit: hujusmodi enim verbum Notarii stipulationem pro
absente importat, *leg. prima, Cod. de contrah. stipul.
Paris. consilio* 88. *numer. 93. & 94. libr. tertio*, & licèt hoc
procedat inter præsentes, tamen cùm Notarius sit
præsens, stipulatio censetur intervenisse eo modo, quo
debet pro actus validitate, *leg. quoties, ff. de Reb. dub.
Ruin. consilio* 180. *numer. decimo, & sequent. libr. 1. Card.
Seraph. decision. 472. num. 1. & seq. Rot. decision. 683. numer.*
68 1. *& seq. par. 1. Divers. Burat. dec. 149.* præsertim si in in-
strumento adsit juramentum, *Alexand. in leg. stipulatio,
§. alteri, num. 9. ff. de Verbor. oblig.* ubi dicit, quod
Deus, qui ubique præsens est, in tali casu pro absente
recipit.
69 Observa tamen, quod satis diceretur constare de ac-
ceptatione, & ratificatione ex sola scientia absentis abs-
que alio actu positivo, *latè Gonz. super reg. octava, Can-
celi. gloss. 26. numer. 25. Rota apud Zacch. de obligation. ca-
mer. decision. 124. numer. primo, & in Nepesina usufru-
ctus 3. Decembris 1607. coram Card. Cavaler. in impress. de-
cision. 12. num. 7. & in Romana donationis 21. Aprilis 1614.
coram Ubaldo, prout refert Beltram. ad Greg. d. decision.*
70 97. *numer. octavo*, ubi, quod illa scientia absentis præ-
sumitur, cum scientia præsumatur in iis, quæ com-
modum afferunt, *ex trad. per Menoch. Præsumpt. libr. 6.
præsumpt. 23. numer. 84.* vel saltem solis præsumptionibus,
vel conjecturis probatur, *ut in dict. Romana donationis
21. Aprilis 1614. coram Ubaldo. Gonz. loco citat. dict. nu-
mer.* 25.
71 Observa 2. quod infante quæritur dominium ex stipu-
latione notarii, quando adest constitutum, vel preca-
rium, *ut dict. Bald. in leg. si quis in emancipatum, numero
secundo, Cod. de Donat. Paris. consil. 69. numer. 148. libro 3.
Corn. consil. 2. numer. 3. libr. 4. Rot. decis. 683. num. sexto, &
seq. par. 1. Divers.* idemque dicendum in Ecclesia, quæ
pupillo comparatur, ejusque omnibus privilegiis frui-
tur, *gloss. in leg. libertas, Cod. de excus. Tutor. & in l. non
est ignotum, Cod. de Administr. Tutor. & in cap. 1. & cap.
auditis, de in integ. restit. Genuens. in tract. de Eccles. quæst.
252. num. 5.*
72 Observa 3. quod acceptatio unius ex donatarii prodest
alteri, *leg. quoties, ubi DD. Cod. de Donat. quæ sub mod.
&c.*
Observa 4. quòd ex stipulatione notarii favore donatio- 73
nis absenti jus efficaciter acquiritur, & dominium u-
tile transfertur sine cessione, *dict. leg. quoties, cum
ibi not. Cravett. consilio decimonono, numer. nono, O-
sasch. decision. 33. in fin.* ubi, quod ex stipulatione hu- 74
jusmodi absenti etiam hypotheca acquiritur, *per tex. in l.
prim. §. cum prædium, ff. de Pignor.*

SUMMARIUM.

75 *Princeps, qui habent supremum, & merum imperium, possunt in suis dominiis Notarios creare.*
76 *Per consuetudinem potest induci, ut aliquis inferior Principe possit facere Notarios.*
77 *An Dominus loci intra suam jurisdictionem possit Notarios creare.*
78 *An Notarius à Judice creari possit.*
79 *Tabellio unius loci non potest extra illius territorium instrumenta conficere: limitatur numer.* 80. *& seq.*
80 *Notarius creatus à Papa, ab Imperatore, vel à Comitibus, qui id faciunt Principis auctoritate, potest conficere instrumenta etiam extra territorium creantis: limitatur n.* 81.
81 *Princeps creando tabelliones non censetur in dubio velle derogare statutis.*
82 *Instrumenta confecta per Notarium unius loci faciunt fidem ubicunque.*
83 *Emancipatio facta coram eo, qui habet jurisdictionem a lege municipali, habetur rata ubicunque.*
84 *Notarius unius loci potest alibi instrumenta conficere de partium consensu: limitatur numero* 85.
85 *Quid si instrumentum fieret de re, quæ jurisdictionem respicit contentiosam.*
86 *Notarius exterus potest uti persona publica, ubique instrumenta conficere, nisi prohibeatur à Domino loci.*
87 *Presbyter in uno loco ordinatus potest ubique celebrare, saltem de licentia Ordinarii illius loci.*
88 *Notarius unius loci potest conficere instrumenta extra territorium inter subditos ejusdem loci.*
89 *Notarius unius loci potest ubicunque conficere instrumenta, & alias dispositiones ad pias causas.*
90 *Parte non opponente statur instrumento celebrato etiam à Notario extero.*
91 *Judex non debet requirere probationem Notariatus, litteræ, & signi, si pars non opponat.*
92 *Quid si de consuetudine loci præstetur fides instrumentis celebratis etiam per Notarium exterum.*
93 *Tabellio constitutus à laico an possit super Ecclesiasticis instrumenta conficere.*
94 *An, & quando clerici possint exercere Notariatus officium.*
95 *Si Clericus conficiat instrumentum, antequam ei interdicatur officium, instrumentum valet, secus si post prohibitionem.*

Quæstio V.

An Tabellio unius loci possit extra illius territorium instrumenta conficere.

PRæmittendum est, quòd Principes, qui habent su- 75
premum, & merum imperium, possunt in suis domi-
niis notarios creare, *Bart. in leg. Procons. num. 2. ff. de offic.
Procons. Ruin. cons. 69. n. 8. lib. 3. ubi de communi, latè Gabr.
commun. concl. lib. 1. tit. de fid. Instrum. concl. 1. n. 1. Innoc. in c.
cum P. tabellio, n. 3. & 4. eod. tit. de fid. instrum.* ubi etiam ob-
servat, quod per consuetudinem potest induci, ut ali- 76
quis inferior Principe possit facere notarios, *Host. in
summ. eod. titul. §. quibus instrumentis, &c. in princip.* ubi

 addit,

addit, quod quilibet intra suam jurisdictionem potest ta-
77 belliones creare, ut sensit etiam Bartol loco cit. Abb. in d.
cap cum P. num.7. Boer. decis. 242. num. 2. quamvis alii con-
trarium sentiant, asserentes, quod iis, qui sunt subditi
Ecclesiæ, vel Imperio, hoc non licet, nisi privilegium
habeant, ita Bald. in rub. C. de fid. instru. in 1. col. quem re-
fert Add. ad Abb. in d. cap. cum P. litt. A. versic. Quis possit,
78 &c. ubi, quod Notarius à Judice creari non potest, licèt
aliquem adhibere possit ad scribendum acta in defectu
Notarii.

79 Ad quæsitum verò Respond. quod Tabellio unius loci
regulariter non potest extra illius territorium conficere
instrumenta, si privilegium habuit ab inferiore à Prin-
cipe, leg. 2. cum ibi not. ff. de offic. Proconf. Bartol in l. cun-
ctos populos, num. 34 & seq. Cod. de Sum. Trinit. Specul. in
tit. de Instrum. edit. §. restat. num 25. & ibi Add. lit. b. Host.
in tit. de fid. instrum. §. quibus instrumentis, in princ. Rota
decis. 5. aliàs 291. eod. tit. de fid. instrum in nov. Bellemer. de-
cision. 21.

80 Limita in Notario creato à Papa, vel ab Imperatore,
vel à Comitibus, qui id faciunt Principis auctoritate talis
enim Notarius conficere potest instrumenta etiam extra
territorium creantis, Bart. ubi supra, num. 3. Specul. tit. de
Instrum. edit. numer. 25. Rot. dict. decision. quinta, aliàs 291.
de fid instrum. Ruin. consil. 69. numer. octavo, libr. 3. Belle-
mer. d. decision. 21. latè Gabr. loco cit. d. conclus. 1. num. quin-
81 to, quamvis alii contrarium sentiant, vide Boer. decisio.
242. num. 3. Ruin. consil. 69. num. 8. lib. 3 ubi dicit, quod no-
tarius forensis etiam creatus à Papa, vel ab Imperatore,
non potest conficere instrumenta in loco, ubi talis per
statutum illius loci prohibetur, quia Princeps crean-
do tabelliones, non censetur in dubio velle derogare
statutis, quæ præsumitur ignorare, cap. 1. de Constitu-
tion. in 6.

82 Limita 2. quod licèt talis Notarius non possit confice-
re instrumenta extra territorium creantis, tamen instru-
menta in territorio per ipsum confecta secundùm consue-
tudinem illius loci, ubicunque etiam extra territorium
83 faciunt fidem exemplo emancipationis factæ coram
eo, qui habet jurisdictionem à lege municipali, quæ
habetur rata ubicunque, ut dict. Bartol. in leg. cunctos
populos, numer. 36. Cod. de Sum. Trinit. & in leg. Pro-
consul. numer. 2. ff. de offic. Proconsul. Specul. loco cit. numer.
25. Gabr. dict. conclusion. 1. numer. 6. & 10. Burat. decis. 688.
numer. 14.

84 Limita 3. si accedat partium consensus, videlicet si par-
tes scirent, Notarium esse alterius loci, & in eum
consentirent: quia tunc tabellio unius loci potest alibi
instrumenta conficere, potestas enim Notarii est pro-
rogabilis, & solùm agitur in tali casu de præjudicio
ipsorum prorogantium, Gabr. loco supra cit. num. 2. Spe-
cul. d. tit. de Instrument. edit. §. restat. num. 25. subdens, hoc
85 procedere, si fieret instrumentum de re voluntaria,
secus si de re, quæ jurisdictionem respicit contentio-
sam, ut de dilationibus, & requisitionibus testium,
& hujusmodi, & ita sensit Abb in cap. sicut, numer. 13.
Ne Cler. vel Mon. & alii apud Boer. decision. 242. numer. 1.
& secundo.

86 Limita 4. ut dicta conclusio procedat, si Notarius ex-
tetus prohibeatur ab eo, in cujus jurisdictione instrumen-
ta conficit, alioquin posset uti persona publica ubique in-
strumenta conficere, modò sit bonæ opinionis, & famæ,
secundùm Bald. consil. 210. numer. 1 libr. 5. Boer. dict. decisio.
242. numer. quarto, & alios apud Specul. loco cit. d. §. restat.
87 numer. 25. quemadmodum Presbyter in uno loco legitimè
ordinatus, potest ubique celebrare saltem de ejus li-
centia, ad quem declinat, cap. tua. ubi DD. de Cler.
peregr.

88 Limita 5. ut possit Notarius unius loci conficere instru-
menta extra territorium inter subditos ejusdem loci, se-
cundùm Abb in cap. sicut, numer. 14. Ne Cler. vel Mon.
Boer d. decision. 242. n. 2. Gabr. d. tit. de fid. Instrumento con-
clus. 1. num. 4.

89 Limita 6. in testamentis, & aliis dispositionibus ad pias
causas, vide Boer. d. dec. 242. n. 4.

90 Limita 7. ut dicta conclusio procedat parte opponente:
secus si pars non opponat, quia tunc statur instrumento
91 celebrato etiam à Notario extero, Boer. d. dec. 242. num.
4. versus fin. ubi etiam dicit, quod Judex non debet re-
quirere probationem notariatus, litteræ, & signi, si pars
non opponat.

Limita 8. nisi aliter observet consuetudo loci: in 92
hoc enim multum defertur consuetudini regionis, ut
dict. Specul. dict. §. restat. numer. 25. in fin. Boer. d. dec. 242.
numer. 1.

Quæres, an tabellio constitutus à laico possit su- 93
per Ecclesiasticis conficere instrumenta? Respond. quod
nonnulli negant, propter defectum potestatis nisi in-
strumentum fuerit confectum à tabellione clerico, quia
in hoc casu illud valeret etiam in temporalibus, vi-
de Specul. tit. de Instrument. edit. §. restat. numer. 28. Boer. d.
dec. 242. num. 4. in fin. Gabr. d. tit. de fid. Instrum. conclusio. 1.
num. 7. & seq.

Sed contrarium videtur verius, tum quia Notarius
conficit instrumenta de consensu partium, quo casu juris-
dictio voluntaria potest de consensu partium prorogari
etiam extra territorium: tum quia conficere instrumenta
non est potestatis, seu jurisdictionis, sed officii, seu fa-
cultatis, & auctoritatis: & quatenus esset jurisdictionis,
est jurisdictionis voluntariæ, quæ potest exerceri in non
subditum consentientem; tum quia istud est officium
sæculare, & non clericale, ergo recurrendum est ad
ipsos laicos, sicut ad personas publicas: tum etiam, quia
Notarius exercet nudum ministerium, quod laicis non
prohibetur, etiam in spiritualibus, ut post Ped. Anch. re-
solvit Abb. in cap. sicut, num. 12. & 13. Ne Cler. vel monach.
& ita de consuetudine servari testatur Gabr. loco citat. nu-
mer. 9.

Notandum est autem, quod licèt Clerici, si ha- 94
beant sufficientia beneficia, non possint exercere ta-
bellionatus officium etiam in Curia Ecclesiastica (ex-
cepta causa hæresis) cùm tale officium sit quoddam
genus negotiationis, cap. ut officium, §. ad conscriben-
das, de Hæret. in 6. cap. sicut eum ibi not. per DD. Ne Cler.
vel Monach. tamen si conficiant instrumentum, ante- 95
quam eis interdicatur officium, tale instrumentum va-
let; idemque dicendum, si Clerico fuit quidem inter-
dictum, sed non palam, seu publicè, quia tunc in-
strumentum non valebit, latè Abb in d. cap. sicut, num.
6. & seq. ubi dicit, quod gesta ratione publici officii post
interdictum Superioris non tenent.

SUMMARIUM.

96 Locus celebrati contractus, vel testamenti attenditur, quando quæritur, de qua moneta, vel mensura contrahentes senserint: limitatur numer. 104. & seq.

97 Verba intelligenda sunt secundùm communem usum loquendi, qui viget in loco, ubi illa proferuntur: limitatur n. 104. & seq.

98 Attenditur valor monetæ, & mensura loci, ubi partes contraxerunt, non autem loci, in quo res sita est, vel in quem destinata fuit solutio.

99 Locus celebrati contractus attenditur in iis, quæ respiciunt litis decisionem.

100 Valor, & æstimatio consideratur juxta locum, ubi gratia facta est, non autem juxta locum, ubi situm est beneficium.

101 Si dubium oriatur circa celebrationem contractus, judicandum est, contractum celebratum esse juxtà consuetudinem Regionis.

102 Exteri tenentur servare statuta ejus loci, in quo contrahunt, etiamsi alibi conveniantur.

Fidejussio de evictione respicit decisionem causæ, ibidem.

103 Si quis Romæ promisit alteri solvere aureos centum in Civitate Neapolis, promissio hujusmodi intelligitur de aureo Romano.

104 Quando attendatur locus solutionis faciendæ.

105 Legatum pecuniæ factum Mutinæ, quam testator jussit deponi in Urbe, solvi debet in moneta Romana.

106 Testator Perusinus, si alibi testamentum condiderit, & legaverit filiæ, v.g. 500. florenos, intelligitur reliquisse ex moneta Perusina.

107 Quan-

107 *Quandoreus dicatur in mara constitutus per lapsum diei.*
108 *Quomodò probetur pretium rerum venalium.*
Valor, & pretia rerum ex tempore, & locorum diversitate variantur, ibid.
In his, quæ non veniunt ex natura contractus, sed præter naturam ex aliqua mora, vel negligentia, attenditur statutum loci, ubi solutio fieri debet, ibid.

Quæstio VI.

Quinam locus attendi habeat, quando quæritur, de qua moneta, vel mensura contrahentes senserint.

96 RESpond. quod regulariter attenditur locus celebrati contractus, vel testamenti, & per consequens
97 ejusdem loci statuta: verba enim intelligenda sunt secundum communem usum loquendi, qui viget in loco, ubi illa proferentur, *Bartol. in leg. cunctos populos, numer. 16. Cod. de Sum. Trinitat. & in leg. contraxisse, ff. de Action. & obligat. Papien. in forma libel. in caus. vendi. ver. porticarum centum, &c. Alexand. consilio 21 numer. tertio, vers. aut nos dicimus, libr. secundo*, unde attenditur valor mo-
98 netæ, & mensura loci, in quo partes contraxerunt, non autem loci, ubi res sita est, vel in quem solutio fuit destinata, *Gratian. disceptat. forens. cap. undecimo, numer. 1. & seq. latè Rolan. consil. 100. per totum, libr. 3.* ubi etiam obser-
99 var, quod quando agitur de mensoratione, tractatur etiam de executione contractus, & per consequens de his, quæ respiciunt litis decisionem: quo casu servari debent statuta, vel consuetudines loci contractus, *Osasc. decisio. 114 nu. 3. Surd. dec. 197. num. 1. & dec. 227. num. 1. & sequent.*
100 ubi quod valor, & æstimatio consideratur juxta locum, ubi gratia facta est, non autem juxta locum, ubi situm est beneficium, *vide Mantic. de Conjectur. ultim. volunt. libr. sexto, titul. octavo, numer. 9. & sequent. Gabr. commun. conclus. libr 6. titul. de consuetud. conclus. 1. Marescott. var. libr. 1. cap 94. num. 2. & sequent. Bonac. in tract. de Matrim. quæst. 2. punct 7. num. 5.* ubi dicit, quod si dubium aliquod
101 oriatur circa celebrationem contractus, judicandum est contractum celebratum esse juxta consuetudinem regionis.
102 Hinc infertur, quod si Senis vigeat statutum, vel consuetudo, quod venditor teneatur præstare emptori fidejussionem de evictione, & Florentinus, dum Senis morabatur, vendit Senensi prædium situm in territorio Florentino, tenetur talis Florentinus præstare fidejussionem Senensi, cum quo contraxit, sive conveniatur Senis, sive Florentiæ, quia ista fidejusso respicit decisionem causæ, *ut inquit Rolan. d. consil. 100. num. 13. vers. & ideò infert Caccialup, &c. vol. 3.*
103 Infertur 2. quod si quis Romæ alicui solvere promisit aureos centum in Civitate Neapolis, seu alibi, promissio hujusmodi censetur de aureo Romano, ubi celebratus fuit contractus, *ut tradunt DD. communiter in leg. semper in stipulationibus, ff. de Regul. Jur. Surd. decisiones 227 numer. decimo tertio, Gratian. disceptat. forens. capite 565. numer. 12.* quamvis enim contraxisse quis censeatur in loco, in quem solutio destinata est, *ut in d. leg. contraxisse, ff. de Action. & obligat.* id tamen procedit quoad hoc, ut qui promisit, in eo loco conveniri possit, si ibi reperiatur, non tamen quoad hoc, ut verba contractus sint interpretanda secundùm consuetudinem loci, ad quem est destinata solutio, *Rolan. d. consilio 100 numer. decimo tertio, Afflict. dec. 363. numer. 5. latè Cancer. var. libr. 2. cap. 6. num. 157 & seq.*
104 Limitatur tamen supradicta conclusio, ubi adsunt conjecturæ in contrarium: tunc enim attenditur locus solutionis faciendæ, *leg. vinum, 22. in fin. ff. si cert. petition. Alexand. consil. 19 numer. 16. lib. sexto, Gratian. loco citato, d. cap. 565. num. 1. & sequent.* ubi dicit, quod legatum pe-
105 cuniæ factum Mutinæ, quam testator jussit deponi in Urbe, solvi debet non in moneta Mutinensi, sed in mo-
106 neta Romana, *Menoch. lib quarto, præsumpt. 106 num. quarto*, ubi dicit, quod testator Perusinus, qui Anconæ fecerat testamentum, & legaverat filiæ. 500. florenos; intelligitur reliquisse ex moneta Perusina, non autem ex Anconitana, quia testator erat originarius Perusiæ, & ibi magis conversatus fuerat, *Corn. consilio 244. num. 19. in fin. versic. concurrit etiam, &c. lib. 2. quicquid dicat Cancer. loco cit.*

Notandum est etiam, quod ad hoc, ut reus dicatur in 107
mora constitutus per lapsum diei, ultra interpellationẽ Actor probare debet, quod die destinatæ solutionis fuerit in loco illo paratus recipere solutionem, *latè Afflict. decision. 316. num. secundo, & sequent.* ubi etiam observat, quod 108
pretium rerum venalium probari debet per testes asserentes, quod tanti res valuit in loco destinatæ solutionis in foro publico tali tempore ante, & post. *vide Mascard. de Probation. conclusion. 156. per totum*, ubi dicit, quod valor, & pretia rerum ex tempore, & locorum diversitate variantur.

Notandum 2. quod in his, quæ non veniunt ex natura contractus, sed præter naturam ex aliqua mora, vel negligentia, debet attendi statutum loci, ubi solutio fieri debet, *ut post Bart. in d. l. cunctos populos, num. 18. observat Cancer. d. libr. 2. cap 6. numer. 159. in fin.*

SUMMARIUM.

109 *Institor quis dicatur, & in quo differat à Procuratore, & ab exercitore, & n. 111.*
110 *Quæ in jure dicuntur de Institutoribus, trahuntur ad eos, quos hodiè vocamus factores, & ad omnes administratores.*
111 *Institoria actio datur contra Dominum, qui aliquem universali negotiationi præponit.*
112 *Institor si contrahat in rem, quæ ei nominatim est permissa, semper obligat Dominum: declaratur numer. 126.*
113 *Quid si Institor contrahat in rem, quæ tacitè est sibi commissa, & n. 143. & seq.*
114 *Forma præpositionis servanda est, etiam contra contrahentes illam ignorantes.*
115 *Dicitur quis tacitè præpositus, si publicè se gerat pro Institore, Domino sciente, & consentiente, & pro tali publicè habeatur, & n. 117.*
Ad hunc effectum requiritur scientia vera, quæ formiter, & verè probanda est, ibid.
116 *Scientia eorum, quæ ab aliis geruntur, non præsumitur.*
117 *Quando Dominus tacitè consentire censeatur, & quando obligetur exercitoria, vel de peculio.*
An hæres præponentis, vel successor in negotio, qui eodem utitur institore, in solidum teneatur, ibidem.
118 *Procurator, qui habet liberam, seu generalem administrationem omnium bonorum Domini, potest Dominum obligare.*
An talis procurator possit constituere institorem, ibidem.
119 *Actio Institoria, & neg gest. quando detur.*
120 *Pater, & Dominus regulariter non tenentur pro filio, vel servo respectivè, nisi filius, & servus habeant mandatum expressum, vel tacitum; limitatur numer. 127.*
Valet argumentum de servo ad filium, ibid.
121 *Quid si filius tutelam suscipiat de consensu Patris.*
122 *Quando pater teneatur actione, quod jussu, & quando tributoria, vel de peculio.*
123 *Casus speciales, quibus inductum fuit, ut Pater teneatur pro filio, non sunt extendendi ad alios casus.*
124 *Pater tenetur pro filio, qui est in potestate, si assumatur ad aliquem Magistratum.*
125 *Si Institor contrahat in aliam causam, vel ultra limites, Præponens non tenetur Institoria.*
126 *Ut Institor obliget præponentem, requiritur, ut faciat id, quod sibi commissum est, & ut expendat nomen sui præponentis, non suum.*

127 *Pater ex facto filii non tenetur, si filius nomine proprio, non autem nomine Patris præponentis negotium exerceat.*

128 *Unus socius non potest extra comprehensa in societate alium obligare, & n. 133.*

129 *Dispositio restricta ad certum locum in illo expediri debet.*

Item dispositio restricta ad certas merces in aliis expediri non potest.

130 *Mandatum limitatum quando extendatur ad alia.*

131 *Ei, qui dicit, aliquem fuisse, vel esse institorem, vel socium, incumbit onus probandi.*

132 *An, & quando in cambio, vel mutuo accepto per institorem Dominus teneatur.*

133 *Socius non potest alios socios obligare, nisi pro ea quantitate, quam exposuerunt in societate, & non ultra: limitatur n. 134.*

134 *Quando quis à pluribus fuit alicui negotio expressè præpositus, tunc quilibet in solidum tenetur.*

135 *Mandatores, vel fidejussores, licèt in solidum teneantur, habent tamen beneficium divisionis, si omnes sint solvendo.*

136 *Si plures simul exerceant, quilibet tenetur pro rata.*

137 *Plures socii unius negotiationis moram trahentes in diversis locis, ad invicem censentur præpositi.*

138 *An tales socii in solidum teneantur.*

139 *Mandatum regulariter non præsumitur, nisi quoad res venales tantum.*

140 *In societate incidenti unus ex sociis non obligat alium.*

141 *Si duo fratres, vel alii habeant bona, vel hæreditatem communem, & unus contrahat debitum, ille tantum tenetur: limitatur numer. sequent.*

142 *Quid si probetur, quod occasione communis utilitatis debitum contraxerit.*

143 *Institor tacitè in re communi non constituitur, sed tantum expressè.*

144 *Si sunt plures socii, unus non potest præponere tacitè, nisi partis suæ, non autem alienæ.*

145 *Socii, qui ab aliis procuratores constituuntur, censentur revocati statim ac decoxerunt.*

146 *An, & quando Dominus teneatur de dolo, & culpa Institoris delinquentis in officio.*

Quæstio VII.

An, & quando ex facto Institoris teneatur Dominus, seu is, qui eum præposuit.

109 PRæmittendum est, quod institor dicitur is, qui
universali negotiationi præponitur, etiam certo
loco non designato: in hoc enim differt à Procuratore,
& ab exercitore, qui particulari negotio præficiuntur,
leg. institor, 3. & leg. institor. 18. ff. de Instit. act. leg. prim.
§. si is, qui navem, ff. de exercit. act. Paris. consilio 93. libro
primo, Alexand. consilio 44. numer. quarto, libr. secundo,
Mandell. consilio 104. numer quinto, & sequent. ubi dicit,
110 quod ea, quæ dicuntur in jure de Institoribus, trahuntur ad eos, quos hodiernis temporibus vocamus factores,
& generaliter ad omnes administratores, *Ferentill. ad Buratt. decision. 239. litt. A. Afflict. decision. 308 numer. sexto,*
111 hæc enim actio institoria dabatur contra Dominum
tantùm servos præponentem: sed posteà ex identitate rationis data fuit, etiamsi liberum hominem quis præposuerit, *latè Bellon decision. decimo quarto, numero primo,*
35. 69. cum sequent. & numer. 107. 114. & sequent. ubi tamen
constituit differentiam inter Institorem, & administratorem, quia administrator est nomen generale, quod significat quemlibet rem quamcumque agentem, & sic latiùs se habet, quàm Institor; & ideò non rectè infertur,
est administrator, ergo est Institor: quia non convertuntur, sed stant, sicut genus, & species; unde omnis
institor est etiam administrator, sed non omnis administrator est Institor; prætereà Institor non stat per
se, sed supponit præponentem: administrator verò potest per se stare, ut cum rem suam gerit, nec ab alio dependet, *vide gloss. in leg. mancipia, in verb. exigatur, Codic. de servitut. fugit. Angel. consilio 288. Dec. consil. 265.*

His præmissis dico, quod Institores, si contrahant 112
in rem, quæ eis nominatim est permissa, semper obligant
Dominos; nec attenditur, an sit conversum in rem, 113
vel non; si autem contrahant in rem, quæ tacitè est sibi
commissa, si id, quod accipiunt, vel in quo contrahunt,
vertitur in rem Domini, tunc recurrendum est ad textum *in leg. final. ff. de exercit.* ubi exigitur scientia creditoris contrahentis in eam causam, quæ tacitè est Institori
permissa: non enim sufficeret sola assertio Institoris, *latè Paris. dict. consilio 93 numer. 52. & sequent.* ubi dicit, 114
conditionem, & formam præpositionis esse attendendam,
qualis sit, nam illa servanda est etiam contra contrahentes illam ignorantes, *Alexand. consilio quadragesimo*
quarto, numer. quarto, libr. 2. Afflict. decision. 82. numer. 3.
& sequent. Bellon dict. decision. decimoquarto, num. primo,
& sequent. & præcipuè num. 33. 41. 84. & sequent. & numer.
94. ubi observat, quod dicitur quis tacitè præpositus, 115
si publicè se gerat pro Institore, Domino sciente, & patiente, seu consentiente, & pro tali publicè habeatur, subdens *num. 73. cum seq.* quod scientia in hac materia dicitur
notitia rei cum cognitione qualitatum, & circumstantiarum: nec sufficeret ad hunc effectum scientia ficta, vel
præsumpta, sed requiritur scientia vera, quæ formiter, &
plenè probanda est, cum regulariter non præsumatur 116
scientia eorum, quæ ab aliis geruntur, *vide Aret. in §. si*
igitur, num. 5. Inst. Quod cum eo, &c. ubi dicit, quod 117
Dominus tacitè consentire censetur, si scivit, & aliquid
fecit, ex quo colligatur ejus consensus, puta si accipiebat merces, quas servus ad ejus domum deferebat, quo
casu Dominus tenetur in solidum; secus si scivit, & passus est, non tamen aliquid fecit, ex quo apparere possit
de consensu: quia tunc Dominus non obligatur exercitoria, cum ista dicatur nuda scientia, sed obligatur de peculio *juxta textum in leg. prim. §. si is, qui, versicul. sed si*
sciente, ff. de exercit. act. & latè prosequitur Bellon. dict.
decision. 14. num. 74. & sequent. ubi etiam dicit, quod quis
ex sola scientia, & patientia non tenetur, nisi talis scientia resultet ex actibus gestis, qui aliter se habere, aut intelligi non possint, sed inducant de necessitate talem consensum, qui requiritur ad eum actum inducendum, de
quo queritur, *Paris. dict. consilio 93. numer. primo, & seq. libr. primo.*

Addit *Bellon. dict. decision. decimoquarto, numer. vigesimo sexto*, quod etiam hæres præponentis, vel successor in negotio, qui eodem utitur Institore, in solidum tenetur.

Dico 2. quod Procurator, qui habet liberam, seu ge- 118
neralem administrationem omnium bonorum Domini,
potest Dominum obligare: potest etiam constituere Institorem, ex cujus contractu obligatur tam ipse Procurator
generalis, qui eum instituit, quàm Dominus, *ut d. Innoc. in cap. quod quibusdam, n. 2. & seq. de fidejuss.*

Dico 3. quod institoria non datur, nisi quando ali- 119
quis est institor, vel procurator ad negotiandum pro utilitate, & quæstu Domini; secus quando quis instituitur
ad colligendos fructus, vel ad agrorum culturam: tunc
enim nulla intervenit negotiatio quæstuaria, & ideò non
datur institor, licèt possit aliquando dari neg. gest. *vide Innoc. in dict. cap. quod quibusdam, numero tertio, de fidejussor.*

Dico 4. quod pater inducens filium ad aliquam nego- 120
tiationem exercendam, tenetur in solidum in favorem
contrahentium cum filio; quia sicut servus contrahens
voluntate Domini, in solidum ejus Dominum obligat ad
favorem contrahentium cum ipso, ita etiam erit in Patre,
si filius ejus voluntate contraxit, cum in pluribus valeat
argumentum de servo ad filium, *ut latè probat Paris.*
dict. consilio nonagesimo tertio, numer. quinto, & sequent.
Afflict. decision. 308 numer. quinto, & sequent. ubi dicit,
quod pater regulariter non tenetur pro filio, nisi filius habeat mandatum expressum, vel tacitum à Patre;
præsumitur verò mandatum, si sciente, & patiente Patre
filius

filius emebat, & vendebat, possessiones locabat, & alia
faciebat, quæ consueverunt facere factores generales, seu
Institores, *latè Ursil. ad Afflict.d.dec.308.nu. 2.& seq.*
321 ubi etiam dicit, quod si Pater consentit filio tutori da-
tivo, tenetur in solidum.

122 Dico 5. quod pater potest etiam obligari per titulum,
quod jussu, qui propriè cadit circa personas subjectas:
quo casu concurrere debent hæc requisita, 2. quod pater
jubeat tamquam pater, & jubendo se obliget, 2. quod
pater jussum dederit in aliquo negotio particulari, 3. quod
sciat speciem contractus, 4. quod de tali jussu præcisè
constet: non enim inducitur per simplicem consen-
sum, *Paris.dict.consil.93.nu.34.& sequent.* subdens, quod
quando filius præponitur generali negotiationi, pater
tenetur tributoria, vel de peculio, non autem actio-
ne, quod jussu: quia hæc solum procedit, quando
datur in particulari, & speciali negotio, *vide Aret.
in §. actiones autem, numero tertio, & sequent. Inst.
de action.*

123 Observa tamen, quod casus illi speciales, quibus in-
ductum fuit secundùm subjectam materiam, ut pater te-
neatur pro filio, non sunt trahendi, seu extendendi ad alios
casus, *Paris.d.cons.93.n.21.*

124 Observa 2. quod quando filius, qui est in potestate,
assumitur ad aliquem Magistratum, tunc favore Reip. &
in honorem filii pater videtur fidejubere, *Afflict. dec.308.
n.1.Paris.ubi supra n.41.*

125 Observa 3. quod si Institor contrahit in aliam causam,
quàm ei commissum sit, tunc præponens non tenetur in-
stitoria, & ideò contrahentes debent esse curiosi, & vi-
dere formam præpositionis, maximè quando plures sunt
constituti: nam si in aliam causam contraherent, vel ul-
tra limites datos, non excusarentur propter ignorantiam,
nec sibi obligarent eo câsu præponentem, *Afflict.de-
cision. 82. numer. tertio, Bellon. decision. decimoquar-
to, numer.* 35. 87. 89. 126. & 131. ubi dicit, quod
126 ut Institor obliget præponentem, ultra prædicta re-
quiritur, ut faciat id, quod sibi commissum est, &
ut expendat nomen sui præponentis, non suum; que-
127 madmodum nec pater ex facto filii tenetur, si fi-
lius nomine proprio, non autem nomine patris præ-
ponentis, negotium exerceat, *Cacheran.decision.* 150.
*numer. 9.Paris.dict.consil.93.numer.*28. 50. 52. *& seq.*
128 ubi etiam dicit, quod unus socius non potest extra
comprehensa in societate, alium obligare, nec unus
tenetur ex facto alterius, nisi illud fuerit demanda-
tum à consociis, *Natt. consil.567.num.3.& 6. Anchar.
consil.332.num.prim.& seq.* ubi dicit, quod dispositio
129 restricta ad certum locum, in illo expediri debet: simi-
liter si ad certas merces, in aliis expediri non potest, quia
in una habuit mandatum, *Ursill. ad Afflict.decision.*308.
130 *num.*4. ubi subiicit, quod si quis habet à me mandatum
limitatum, si tamen me sciente, & patiente porrigit
manus ultra fines mandati, videor prorogare potesta-
tem.

131 Observa 4. quod ei, qui dicit, aliquem fuisse, vel
esse Institorem, vel socium, incumbit onus probandi;
non enim præsumitur quis Institor, aut socius, nisi
probetur, *Anchar. consil.332.numer.6.Bellon.dict.decis.
14.num 36.*

132 Observa 5. quod in cambio, vel mutuo accepto
per institorem Dominus regulariter non tenetur, nisi
Institor specificè fuerit ad hunc effectum præpositus,
vel concurrant infrascripta requisita, videlicet, quod
Institor tempore mutui dixerit, se recipere pecuniam
mutuò pro utilitate, vel necessitate negotii, vel sal-
tem explicaverit causam, quæ hoc indicet: quia in du-
bio censetur contraxisse nomine proprio, 2. quod tunc
pro negotio opportunum erat accipere pecuniam mu-
tuò, 3. quod Creditor tunc sciret necessitatem, seu
opportunitatem recipiendi pecuniam mutuò pro ipso
negotio, 4. quod recipiens sit verè Institor, & quod
Creditor id sciat, itaut alterutrum non sufficiat, ut
sic appareat, quod creditor habuit animum obligan-
di ipsum instituentem, 5. quod instituens, seu præ-
ponens ratificaverit, aut in ejus utilitatem appareat,
mutuum esse versum, 6. quod creditor non dederit
mutuò majorem quantitatem, quàm esset necesse: a-
lioquin non haberet regressum, nisi usque ad quanti-
tatem necessariam, 7. quod mutuum factum fuerit in
loco, in quo possit adimpleri causa, propter quam fa-
ctum est mutuum; quæ quidem requisita ita proban-
da sunt à creditore, ut non sufficiat ipsius juramen-
tum, *Alexand.consil. 44. numer. sexto, libro secundo,
& consil.217.numer. 14. vol.7.Natt.consil.567. numero
sexto, Paris.consil.94.numer.36.part.prim.Capyc.decision.
180.num.quarto, Bellon.dict.decision decimoquarto, nu.
88.& sequent.* ubi etiam observat, quod si consideretur
mutuum tanquam deserviens merci exercendæ, tunc li-
cebit capere quatenus ex necessaria consequentia mercis
exercitatio illud exigit; unde si quis aliquem præponit e-
mendis pannis, si non tradit pecuniam, censetur præpo-
suisse ad accipiendam pecuniam mutuò pro illa re emen-
da, *leg.cuicunque, §.sed etsi pecuniam, & leg. habebat,
ff. de Instit. Innoc. in cap. quibusdam, de fidejuss.* ubi dicit,
quod Institor, vel procurator negotiationis in tali casu
Dominum obligat institoria, *vide Alexand. consilio 217.
num.13.lib.7 Natt.consil.567 num.3.Bellon.loco cit. numer.
94.& seq.& n.123.*

Observa 6. quod socius contrahens etiam nomine so- 133
cietatis, & pro negotio, seu in causam sibi deman-
datam non potest alios socios obligare, nisi pro ea
quantitate, quam exposuerunt in societate, & non ul-
tra, *Gacher.decision.150.numer. octavo*, ubi dicit, quod
socii, & eorum hæredes non tenentur in solidum pro to-
to debito, sed usque ad summam sortis positæ in societa-
te, & non in aliis bonis: quia qui contrahunt nomine so-
cietatis, investigare debent de qualitate, & quantitate
societatis eorum, cum quibus contrahunt, aliàs eis im-
putandum est, *Anchar. consilio 332.numer.prim. & seq.
Afflict.decision.82.numer.3.& ibi Ursill.num.primo, Bel-
lon.dict.decis.14.num.*132. secus esset, quando quis à 134
pluribus fuit alicui negotio expresse præpositus, seu quan-
do plures exercent mercaturam ministerio unius: tunc
enim quilibet insolidum tenetur, quia consensus mutuus
plurium facit, ut quisque insolidum obligetur: quo ca-
su non refert, quam quisque portionem habeat, quia
poterit ab aliis repetere, quod solvit, *Osasc.decision.150.
numer.septimo, Capyc.decision.180.numer. primo, & seq.*
subdens, quod licet plures mandatores in solidum te- 135
neantur ipso jure, tamen habent beneficium divisionis,
si omnes sunt solvendo, sicut dicimus in fidejussoribus,
*per text.in leg.inter fidejussores, & leg.inter eos, ff.de fi-
dejuss.latè Bellon.dict decision.14.num.20.& seq.& numer.
126.cum seq.*

Si verò plures simul negotium exerceant, tunc quili- 136
bet tenetur pro rata, *leg.prim.§. fin.ubi Bart.ff.de exercit.
Osasc.dicta decision.150.num.6.Natt.consil. 567. numer. 1.
Paris.d.consil.93.nu.1.& seq.par.1.* secus si essent plures 137
socii unius negotiationis, & moram traherent in diver-
sis locis: hoc enim casu ad invicem censentur præ- 138
positi, & quilibet ipsorum in solidum tenetur ex con-
tractu alterius, *vide Bellon. loco citat. numer. sexto,
& sequent.*

Observa 7. quod mandatum regulariter non præsumi- 139
tur, nisi quoad res venales tantum, & non circa alia; &
ita intelligi debet mandatum in societate conventionali,
Bellon.d.decis.14 num.67. ubi etiam dicit, quod in so- 140
cietate incidenti unus ex sociis non obligat alium, *Natt.
cons.567 num.5.* ubi, quod si duo fratres, vel alii ha- 141
beant bona, vel hæreditatem communem, & unus con-
trahat debitum, ille tantùm debet solvere absque gra- 142
vamine alterius: non enim sufficit, contractum esse ma-
nente societate, sed necesse esset probare, quod occasio-
ne communis utilitatis contraxerit, *per text. in leg. non
debet alteri, ff.de reg.Jur.& in leg.jure societatis, ff. Pro
soc.*

Observa 8. quod Institor tacitè in re communi non 143
constituitur, sed tantùm expresse: quia si sunt plures so-
cii, unus non potest præponere tacitè, nisi parti suæ, 144
non autem alienæ, *Bellon.dict.decision. 14. numer.65. &
66.* ubi addit, quòd socii, qui ab aliis Procurato- 145
res constituuntur, statim ac decoxerunt, censentur
revocati.

Observa 9. quòd Dominus tenetur etiam de do- 146
lo, & culpa Institoris delinquentis in officio, vel ex-
ercitio sibi commisso, quia potest Domino imputari,
eo quod bonam familiam non elegerit; hoc tamen

procedit, si Dominus scivit, delictum fieri à familia, illudque potuit prohibere, & non prohibuit; secus si nescivit, vel illud prohibere non potuit, præsertim si nihil ad eum pervenit, *Afflict.d.dec.82,numer.3.& seq. Bellon. d.dec.14.numer.1.& sequent.*

SUMMARIUM.

147 *Ut obligatio ad interesse quanti plurimi locum habeat, quæ requirantur, & numer. sequent. usque ad fin.*
148 *Quando testes reddere debeant rationem dicti sui, etiam non interrogati.*
149 *Quando in obligatione, & interpellatione exprimi debeat dies, & locus solutionis.*
150 *Si quis constituatur in mora per procuratorem, constare debet in actis de legitimo mandato.*
151 *Conjunctus pro conjuncto interpellans non constituit debitorem in mora.*
152 *Non dicitur in mora, qui potest se aliqua exceptione tueri, quominus solvat.*
153 *Interesse non debetur, quando eodem modo res fuisset in manibus Creditoris peritura.*
154 *Quomodo probetur pretium commune.*
155 *Per petitionem partis indebitæ excusatur debitor à mora: limitatur ibid.*
156 *Debitor tenetur solvere canonem pro re emphiteutica in eo loco, ubi res est.*
157 *Tutor non mittens frumentum, vel alias merces pupilli ad alium locum, ubi carius venduntur, non tenetur de isto lucro, sive interesse.*

Quæstio VIII.

Quando locum habeat obligatio ad interesse quantiplurimi.

147 RESP. quod ad hunc effectum multa requiruntur: primò enim testes reddere debent rationem
148 dicti sui etiam non interrogati, *Bart.in tractat.de Testi.in ver.testis dicit aliquem, &c.num.quinto, Bald.in l. 3.in fin.Cod.de Jur.dom impetr.Rolan.consil. 35.numer. 14. libr. 1.*

149 Secundò requiritur, quod in obligatione, & interpellatione sit expressus dies, & locus solutionis, *leg. aut, qui aliter, §.1.ff.Quod vi, aut clam, &c. Bart.in leg.cum filius, §. fin.ff.de verb oblig.Alex.cons. 33.num. 9.lib.6.Afflict.dec.316.num.4.in fin.Card.Seraphin. decisio, 1252.num.1.*

150 Tertiò, si quis constituatur in mora per procuratorem, constare debet de legitimo mandato, quod debet ostendi, quia in extrajudicialibus non tenetur reus de illo excipere, *Afflict. decision. 316. numer. 3. Gratian.disceptat forens.cap.42.num.21.& sequent. Surd. decision.215,num.1.* ubi etiam dicit, quod conjunctus pro conjuncto interpellans non constituit debitorem in mora.

152 Quartò debitum debet esse liquidum: nam si rationes essent intricatæ, cessat ratio quantiplurimi, quia non dicitur in mora, qui potest se aliqua exceptione tueri, quominus solvat, *leg.si quis solutioni, ff.de Usur. Menoch. de Arbitr.Jud.cas.220.num.46.Card. Seraphin.d. decision. 1252. num. 1. in fin.* subdens *num.* 2. quod valor quantiplurimi in frumento, & similibus, quæ ultra triennium non durant, non crescit perpetuò à die moræ, sed re-
153 stringitur ad triennium, *Surd.decision.81.per tot.* ubi dicit, quod interesse non debetur, quando eodem modo res fuisset in manibus creditoris peritura, *Gratian. dict.capit.42.numer.23 & sequent.* ubi, quod justa dicitur exceptio, quando debitum non est liquidum, etiamsi proveniat ex instrumento habente executionem paratam.

154 Quintò probari debet pretium verum commune, & ad hunc effectum debet constare, quod tali tempore, ante, & post in foro publico res tanti communiter valuit, seu vendebatur in loco destinatæ solutionis: nihil enim refert, si in alio loco carius venderetur, *Afflict. decisio. 316.numer.septimo, & sequent.* nec sufficeret probare, quod à singulis tanti res vendebatur, *Bartol.in leg.pretia rerum, §.nonnullam, ff.ad leg.falcid.& in leg. septem. Cod.de erogat.milit.ann.libr. decimo secundo*, ubi dicit, quod si res pluris, vel minoris extra forum vendita fuerit, non debemus illum locum inspicere, sed æstimatio semper consideranda est secundum locum publici fori, *Afflict.dict decision.316.num.quinto, & sequent.* quod intelligendum est de pretio rerum venalium, *ut supra diximus, num.108.*

Sextò requiritur, quod fuerit petitum verum, & in- 155
tegrum debitum; nam per petitionem partis indebitæ excusaretur debitor à mora, si interpellatus non solvit: nisi creditor offerat se accipere partem verè debitam, *Jas. in leg.properandum, §.sive autem alterutra, quæst.5 numer.17.Cod.de Jud. Cagn.in leg.non potest videri improbus, num.6.de reg.jur. quos refert, & sequitur Gratian. dict. cap.42.num.42.* subdens, quod non est opus, ut ipse debitor fateatur se debitorem in parte, aut offerat partem debitam, cùm non sit verisimile, quod petens totum, sit recepturus partem, *vide Bart.in leg.qui solidum, &c.ff. de leg.2.*

Septimò si creditor, & debitor sint diversi fori, & so- 156
lutio debet fieri respectu alicujus rei, & pro aliqua re, ut si quis canonem solvere teneatur pro re emphiteutica, debet constare, quod creditor erat paratus recipere in eo loco, ubi res est; non enim tenetur debitor in tali casu ire extra locum sui domicilii, *Bartol.in leg.item illa, numer.nono, ff.de Constitut.pec.Gratian.dict.capit.42.numer. 20.& 43.*

Quæres, an tutor non mittens frumentum, vel 157
alias merces pupilli ad alium locum, ubi carius venditur, teneatur de isto lucro, sive interesse? negat *Baldus in leg.final. §.final.Cod. de Administration. Tutor.* ubi dicit, quod tutor frumentum pupilli vendere potest in eo loco, ubi est, non expectando caristiam, nec tenetur mittere ad alia loca.

SUMMARIUM.

1 *Bona feudalia regulariter hypothecari non possunt sine Domini licentia; declaratur num.20. limitatur num. 5.& seq.*
2 *Bona feudalia non veniunt in generali obligatione.*
3 *An bona emphiteutica, vel fideicommisso subjecta veniant in generali obligatione, & numer, 13. 22. 28. & 30.*
4 *Si filius bonis paternis in favorem fratrum, aut Agnatorum renunciet, talis renunciatio non trahitur ad bona feudalia.*
5 *Feudum hæreditarium, vel emptum pro hæredibus, & successoribus hypothecari, & alienari potest.*
6 *Pater potest disponere de feudo hæreditario in præjudicium filiorum.*
7 *Super feudo hæreditario potest imponi census sine consensu Domini directi.*
8 *Feudum in dubio præsumitur hæreditarium.*
9 *Emphyteusis hæreditaria transit etiam ad hæredes extraneos.*
10 *Emphyteusis Ecclesiastica quando transeat ad extraneos hæredes, & n.11. & 26.*
11 *Clausula pro se, hæredibus, & successoribus quibuscunque æquipollet clausulæ, & quibus dederit.*
12 *An, & quando feudum ex causa dotis hypothecari possit.*
13 *Bona emphyteutica favore dotis veniunt in generali obligatione non obstante statuto contrarium disponente.*
14 *Feudum hypothecari potest, quando in investitura data fuit libera, & absoluta potestas alienandi.*
15 *Quid si data fuit facultas vendendi.*
16 *Feudum hypothecari potest de licentia Domini expressa, vel tacita, & quando id procedat.*
17 *Assensus à Domino obtentus per Vassalum, ut possit feu-*

sit feudum obligare, non extenditur ab obligationes praecedentes.

28 *Quid si feudum obligetur absque traditione, animo luendi.*

19 *In omni casu, quo feudum obligari posset, non intelligitur obligatum, nisi in ejus possessionem quis fuerit inductus.*

20 *Fructus, & commoditates feudi pignorari possunt, & quando id procedat.*
An possit Vassallus pro dictis fructibus constituere jus usufructus in re feudali. ibid.

21 *Quid si fieret venditio hujusmodi fructuum ad longum tempus.*

22 *Fructus rei emphiteuticæ an veniant in generali obligatione, si proprietas ipsius rei prohibita sit alienari.*

23 *Melioramenta facta in re feudali possunt hypothecari.*
Hujusmodi melioramenta transeunt etiam ad hæredes extraneos. ibid.

24 *Melioramenta facta in re emphiteutica transeunt similiter ad hæredes etiam extraneos.*

25 *Feuda possunt hypotecari, & alienari in locis, ubi redacta sunt instar bonorum patrimonialium.*

26 *Emphiteusis ecclesiastica an hypothecari, & alienari possit in extraneum.*

27 *Castrum in dubio præsumitur liberum, non feudale.*

28 *Res emphiteutica non potest obligari sine Domini licentia, quando obligatur pro quanto valet.*

29 *Stante expressa prohibitione alienationis incurritur caducitas ob impositionem census super re emphiteutica.*
Quid si emphiteuta censum extinguat ante factam intimationem acceptationis hujusmodi caducitatis. ibidem.

30 *Resoluta emphiteusi resolvuntur omnes obligationes.*

31 *In concessione emphiteusis alicui facta à laico pro hæredibus, & successoribus, includuntur etiam extranei.*
Quid si dominium directum dictæ emphiteusis postea transeat in Ecclesiam. ibidem.

32 *Quid si emphiteusis ab Ecclesia alicui concessa fuerit pro se, & suis hæredibus ex eo legitimè descendentibus;*

33 *An bona prohibita alienari, possint per filium alienari ad computum legitimæ.*

34 *Quid si usui, & decori primogenituræ deserviant.*

35 *An monasterium ex persona ingressi succedat in feudo.*

36 *In omni feudo regulariter est in electione Vassali, an velit personaliter servire, vel solvere pecuniam, nisi esset electa industria personæ.*

37 *An Vassallus possit subinfeudare, seu feudum cedere Ecclesiæ absque consensu Domini.*

38 *An obtinens feudum ab Ecclesia, possit illud alteri cedere.*

39 *An consuetudines feudorum ligent Ecclesias, & ecclesiasticas personas.*

40 *An Ecclesia Vassalla, quæ tenet feudum à laico, possit subinfeudare sine consensu Domini directi.*

41 *An feudum possit legari Ecclesiæ.*

42 *Quando debeatur æstimatio rei legatæ.*
Quando hæres condemnari possit ad fructus rei legatæ. ibidem.

43 *Quando agitur de Regalibus, possessor de titulo suæ possessionis docere cogitur.*

CAP. V.

De Feudo, & Emphiteusi.

Quæstio I.

An bona feudalia possint hypothecari.

RESp. quod regulariter hypothecari non possunt sine 1
Domini licentia, sive agatur de expressa bonorum
obligatione, sive de tacita, ut quando ob administratio-
nem tutelæ lex in administrantis bonis hypothecam ta-
citè inducit. *cap.1, ubi DD. de Prohib. feud. alienat. per
Frideric. latè Neguf. de Pignor. in 2. mem.2. par. princ.
num.*43. ubi dicit, quod bona feudalia non veniunt 2
in generali obligatione, & ideò super illis non potest
intentari Salvianum interdictum, cùm in tali casu ces-
set hypotheca; unde si quis contrahat, & obliget om-
nia bona sua, non cadit a feudo, quia non includi-
tur feudum in tali obligatione. *Bald. in d. capit.* 1.
*de probib. feud. alien. per Frideric. Pacif. de Salu.
inter. insp.3. cap. 2. numer.* 45. *& sequent.* ubi etiam 3
dicit, quod nec bona emphiteutica veniunt in gene-
rali obligatione, quando expresè prohibita sunt alie-
nari sub pœna caducitatis, vel quando alienatio esset
prohibita alienationis latè sumpto vocabulo. *Rot. dec.
426. numer.1. par.1. Divers. Pen. decis.632. Card. Se-
raphin. decision.*1290. *numer.*5. *Merlin. decis.*86 *num.*
5. quemadmodum nec in generali obligatione veniunt
bona fideicommisso subjecta. *Surd. decision.*292. *num.*
19. *Coccin. decision.*495. *num.*2. *Comitol. decision.* 107.
*numer.*6. ubi dicit, quod bona restitutioni obnoxia
non veniunt in generali obligatione, quando ex ea fie-
ret præjudicium fideicommissarii, vel hæres incideret
in pœnam. *Gratian. decision.*17. *num.* 18. *Rosenth. de
feud. cap.7. conclus.* 22. *numer.* 11. *& sequent. & cap.
9. mem.1. conclusus.*13. *numer.*6. *& sequent. ac numer.* 4
15. *cum seq.* ubi addit, quod si filius bonis paternis in fa-
vorem fratrum, aut agnatorum renunciaret, hæc renun-
ciatio non traheretur ad bona feudalia, quia feuda non
sunt de iis bonis, quæ ex successione patris debentur, aut
acquiruntur filio; unde renunciatione speciali circa ea
opus est. *per tex. in cap. in generali alienatione, ubi omnes,
Si de feud. defunct. &c.*

Limita, quando feudum est hæreditarium, aut si 5
emptum fuerit pro hæredibus, & successoribus: tunc
enim hypothecari, & alienari potest etiam ad favorem
extranei. *Natt. consil.*501. *numer.*20. ubi dicit, quod
quando feudum est hæreditarium, potest pater de eo dis-
ponere in præjudicium filiorum. *Conc. de Censib. p.1. cap.
2. quæstion.2. artic.1. numer.17. Rot. decision.*211. *numer.*9.
& sequent. par.5 tom.1 recent. ubi, quod eo casu potest 7
super re feudali imponi census sine consensu Domini di-
recti. *Pacif. de Salu. inter. insp.3. capit.2. numer.*66.
& sequent. ubi etiam observat, quod feudum in du- 8
bio præsumitur hæreditarium.

Idem dicendum est, quando emphiteusis est hære- 9
ditaria, quia tunc transit etiam ad hæredes extraneos.
*Card. Mantic. de Conject. ultim. volunt. lib.7. titul.9. nu-
mer.6. Coccin. decision.32. numer.10. & decision.*343. *num.*
3. *Rot. in Nonantulana bonorum* 14. *Junii* 1610. *coram
Card. Sacrato, quæ est decision.*286. *par.*3. *Recent.* ubi,
quod emphiteusis etiam ecclesiastica est transitoria ad hæ- 10
redes extraneos, si data sit in perpetuum, vel cum
clausula. *ad habendum, & quicquid placuerit facien-
dum,* vel cum clausula, *quibus dederit &c.* vel si in
investitura posita fuerit reservatio directi dominii imme-
diatè post dictam clausulam, *quicquid placuerit fa-
ciendum.* vel si concessa fuerit expressa facultas alienan-
di. *Burratt. decision.*87. *numer.*10. *& sequent. Card. Se-
raphin. decision.*868. *numer.*3. *& decision.*559. *numer.* 28.
ubi, quod clausula, *pro se, hæredibus, & successoribus* 11
quibuscunque, æquipollet clausulæ, *& quibus dederit.*
*Vinc. de Franch. decision.*235. *Clar. in §. emphiteusis, qu.*
28. *vers. quicquid tamen &c.* ubi subiicit, quod emphi-
teusis ecclesiastica concessa pro se, & hæredibus nunquam
transit ad extraneos hæredes, sed tantummoda ad fi-
lios, sive descendentes ipsius recipientis, nisi ultra de-
bitas solemnitates expresè concessa fuerit etiam pro
hære-

hæredibus extraneis, vel in ipsa investitura adsint talia
verba, quæ hoc importent, *vide, quæ infra dicemus
quæst. seq.*

12 Limita 2. quando concurrit causa dotis, quia tunc
feudum hypothecari potest, si non adsint alia bona, ex
quibus dos solvi possit. *Pacif. loco cit. numer. 69. & sequ.*
ubi ampliat, etiamsi primogenitus, cui dos soluta fuit,
prædecesserit Patri: nam adhuc Baronia transit ad quo-
scunque cum dicta hypotheca, & obligatione. *Rot. de-
cis. 167. numer. 41. par. 5. tom. 1. recent. Surd. decision. 160.*
13 *numer. 3.* ubi, quod bona emphiteutica favore dotis ve-
niunt in generali obligatione non obstante statuto dispo-
nente, ut ea non veniant in generali obligatione bo-
norum. *Afflict. decision. 111. numer. 6. quamvis alii apud
Rosenth. d. cap. 9. mem. 1. conclus. 13. num. 17. contrarium
sentiant.*

14 Limitata 3. quando in investitura data fuit libera, &
absoluta potestas alienandi. *Rosenth. d. capit. 9 conclus.
33. numer. 4. Rot. d. decision. 167. numer. 41. Pacif. d. insp.
pect. 3. numer.* 56. subdens, quod Vasallus, cui data
15 fuit licentia vendendi feudum, illud hypothecare non po-
test, cum aliud sit vendere, aliud obligare.

16 Limita 4. quando adesset licentia Domini expressa, vel
tacita, ut si feudum hypothecaretur Domino, vel pro ne-
cessitatibus, & servitus ipsius Domini. *Neguf. loco cit. in
2. mem. 2. par. princip. numer. 44. & sequent.* ubi etiam di-
cit, quod si plures essent Domini, & feudum esset divi-
duum, posset pignorari uni ex Dominis etiam aliis dis-
sentientibus; secus si feudum esset individuum, tunc
enim Vasallus pignorans caderet ab ipso feudo, illudque
rediret ad Dominos, qui alienationi non consenserunt.
*Bald. in cap. 1. numer. 1. & sequent. de Probib. feud. alie-
nat. per Feder. Pacif. d. insp. 3. cap. 2. numer. 61.* ubi *num.*
81. *cum sequent.* observat, quod si quis assensum Do-
17 mini obtinuerit, ut posset feudum obligare, talis assen-
sus ad obligationes præcedentes jam factas non exten-
deretur.

18 Limita 5. si feudum obligetur absque traditione, ani-
mo luendi. *Bald. in d. cap. 1 numer. 1. de Probib. feud. alie-
nat. per Feder. & in capit. 1. §. aut si libellario. numer. 4.
Quib. mod. feud. amitt. Neguf. ubi supra, numer. 47. Pa-
cif. d. capit. 2. numer. 62. & sequent.* ubi observat, quod
19 in omni casu, quo feudum obligari posset, non intelligi-
tur obligatum, nisi in ejus possessionem quis fuerit indu-
ctus.

20 Limita 6. ut supradicta conclusio procedat respe-
ctu dominii, & proprietatis, non autem respectu fru-
ctuum, & commoditatum illius: fructus enim, &
commoditates feudi pignorari possunt, ubi Vasallus
obligaret se actione personali ad hujusmodi fructus, &
commoditates; licèt non posset pro dictis fructibus, &
commoditatibus constituere jus usufructus in re feudali,
quia tunc constitueret jus in re, & esset quædam alienatio.
*Bald. in d. § aut si libellario. numer. 3. in fin. Neguf. loco
cit. in 2. mem. 2. par. numer. 48. & 49. Pacif. d. insp. 3. cap. 2.
numer. 72. & sequent.* ubi dicit, quod fructus feudi ven-
21 di, & alienari possunt, dummodò non fiat venditio
ad longum tempus. *Coccin. decision. 56. numer.* 8. ubi
22 quod fructus rei emphiteuticæ veniunt in generali
obligatione, etiamsi proprietas ipsius rei prohibita sit
alienari.

23 Limita 7. in melioramentis factis in re feudali: hæc enim
hypothecari possunt, & non solum ad filios, sed etiam
ad quoscunque etiam extraneos hæredes transeunt. *Bald.
in cap. 1. §. si vassallus. in litt Hic finit. lex. Dom. Federic.
Paris. consil. 28. num. 2 lib 3. Pacif. d. insp 3. cap. 2. numer. 52.*
24 *& 83.* ubi idem dicit in melioramentis factis in emphiteu-
tica.

25 Limita 8. in locis, in quibus feuda redacta sunt instar
bonorum patrimonialium, ut in Gallia: nam attenta
tali consuetudine possunt hypothecari, & alienari. *Guid.
Pap. decision. 297. Gozad. cons. 26. numer. 8. & consil. 90. nu-
mer. 9. Peregrin. de fideicom. artic. 6. numer. 30. & artic. 32.
numer. 53. Pacif. loc. cit. d. insp. 3 capit. 2 num. 79. & sequent.*
26 ubi, quod hoc etiam procederet in emphiteusi eccle-
siastica, quando bona locari solita, instar allodialium
ex consuetudine redacta sunt. *Rot. decision. 319. numer.
1. & 2. & decision. 371. numer. 24. & 25. par. 5. tom. 1. re-
cent.* ubi, quod bona emphiteutica etiam ecclesiastica
vigore constitutionum Bonifacianæ, & Paulinæ reda-
cta sunt instar allodialium, ita ut emphiteuta posses-
sor possit liberè disponere inter vivos, & in ultima
voluntate ad favorem extraneorum, etiam cum ex-
clusione in investitura successivè vocatorum, & bona
prædicta sub universali institutione contineantur, etiam-
si specialis illorum mentio facta non fuerit. *vide Alex.
consil 91. versic. non. obstat &c. libr. 1. Menoch. lib. 4.
præsumpt. 197. numer. 13. Peregrin. de fideicom. articul. 6.
numer. 30.*

An verò pater possit filiis præjudicare, quando emphy-
teusis concessa fuit intuitu, & contemplatione etiam filio-
rum, vel ex mera liberalitate concedentis, dicemus infra
num. 138. & seq.

Notandum est autem, quòd Castrum in dubio præsu- 27
mitur liberum, non autem feudale; omnia enim præsu-
muntur libera, & allodialia, nisi feudalia probentur,
cum feudum sit servitus, quæ non præsumitur. *cap. 1. §.
1. versic. defuncto, Si de feud. fuer. controver int. Dom.
& Agnat. capit. 1. juncta glos. 1. de controver. int. mascul.
& fæmin. Paris. consil. 20. numer. 1. libr. 1. latè Rot. decisio.
93. num. 30. & seq. & decis. 211. num. 8. cum sequ. par. 5. tom. 1.
recent.*

Notandum 2. quod res emphiteutica non potest obli- 28
gari sine Domini licentia, quando obligatur pro quanto
valet, ita ut non sit spes luitionis. *ut post Alciat. Ne-
guf. & alios trad. Surd. decision. 173. num. 1. Pen. decis. 632.
num. 7. & 8.*

Notandum 3. quod stante expressa prohibitione aliena- 29
tionis incurritur caducitas ob impositionem census super
re emphiteutica, licèt ex quadam æquitate excusetur em-
phiteuta, si censum extinguat ante factam intimationem
acceptationis hujusmodi caducitatis, cùm jus Domini
directi in tali casu non sit effectum deterius. *Card.
Seraphin. decision. 1290. numer. 12.* subdens *num. 13.* quod 30
si in concessione emphiteusis expressè non fuit prohi-
bita hypotheca, tunc hypotheca in re emphiteutica du-
rabit, quamdiù durat emphiteusis, licèt ea resoluta
resolvantur omnes obligationes, *l. lex. vectigali. ff. de
Pignor.*

Notandum 4. quod in concessione emphiteusis alicui 31
facta à laico pro hæredibus, & successoribus, includun-
tur etiam extranei, etiamsi deinde dominium directum di-
ctæ emphiteusis transeat in Ecclesiam, quia attenditur ori-
go successionis, quæ est laicalis. *Card. Cavaler. decision.
316. numer. 5. & sequent.* ubi, quod emphiteusis semel fa-
cta transmissibilis ad hæredes extraneos, semper durat ta-
lis. *Anchar. consil. 165. numer. 2. Merlin. decision. 872.
numer. 1. & sequent. Clar. in §. emphiteusis quæstion.
28. Rot. decision. 750. num. 1. part. 3. recent.* ubi addit,
quod emphiteusis ab Ecclesia alicui concessa pro se, & 32
suis hæredibus ex eo legitimè descendentibus, dicitur
partim ex pactu, & providentia, & partim hæredi-
taria, & ideò in ea non succedunt nisi descendentes
legitimi, & hæredes hæreditatis, non autem sanguinis
tantùm.

Notandum 5. quòd bona prohibita alienari, non pos- 33
sunt per filium alienari ad computum legitimæ, si extent
alia bona tali prohibitioni non subjecta. *Rot. decision. 113.
numer. 4. par. 2. Divers. & decision. 235. numer. 8. & seq. par.
4. tom. 1. recent.* ubi, quod nec domus paterna, nec ejus 34
mobilia alienari possunt, si hæc usui, & decori primoge-
nituræ deserviant.

Notandum 6. quod monasterium ex persona ingressi 35
succedit in feudo, sive feudum habeat annexam dignita-
tem Ducatus, Marchionatus &c. sive non, dummodò
Monasterium sit capax bonorum, & servitium possit præ-
stare per se, vel per substitutum, alioquin feudum ad
Dominum revertitur. *ut tradunt DD. communiter in au-
th. ingressi C. de Sacros. Eccles. & in cap. in præsentia. ubi
Decision. numer. 290. cum sequent. & alii. de Probat. capit.
audiris. de Præscript. capit. inter dilectos, de fid. instrum.
Alex. consil. 10. numer. 8. libr. 5. Afflict. decision. 320. num.
2. & 3. & ita sentiunt alii apud Clar. in §. feudum quæ-
stion. 78.* ubi, quod hoc procedit durante vita feudatarii,
seu ingressi. *Capit. decision. 10. numer. 10.* ubi observat, 36
quod in omni feudo regulariter est in electione Vas-
salli, an velit personaliter servire, vel solvere pecu-
niam, nisi esset electa industria personæ. *Gennens. in
tract.*

tract. de Eccles. quæst. 13. per tot. quicquid dicat glos. in cap. scripsit. ver. dignitate. 27 q. 2. & alii.
37 An verò Vassallus possit subinfeudare, seu feudum
cedere Ecclesiæ absque consensu Domini? Resp. quod
aut subinfeudatio expressè fit Ecclesiæ in perpetuum,
& tunc non valet; aut fit simpliciter, & tunc va-
let, sed resoluto jure ipsius Vassalli feudum reverti-
tur ad Dominum, *latè Genuens. in d. tract. de Eccl.*
quæst. 17.
38 Observa tamen, quod obtinens feudum ab Eccle-
sia, non potest illud alteri cedere inconsulto Romano
Pontifice, *propter extravag. Ambitiosæ, de reb. Eccles.*
non alien. ubi in specie infeudatio prohibetur: quam-
vis enim secundùm communem conclusionem consuetu-
39 dines feudorum ligent etiam Ecclesias, & ecclesiasti-
cas personas, id tamen intelligendum est, nisi contra-
rium sit expressum in jure canonico. *ut tradunt omnes in*
cap. 1. de His, qui feud. dar. poss. Bald. in cap. 1. §.
præterea, de Capit. Corrad. Mantic. de Tacit. libr.
23. titul. 26. numer. 8. Genuens. in tractat. de Ec-
cles. quæstion. 23. num. 1. & sequent. ubi etiam dicit,
40 quod Ecclesia Vassalla, quæ tenet feudum à laico, potest
subinfeudare sine consensu Domini directi, quemadmo-
dum potest fieri in feudo sæculari de jure communi; quod
tamen intelligendum est, dummodò accedat assensus
Summi Pontificis, cùm in hoc etiam casu obstet disposi-
tio, *d. extravag. Ambitiosæ*: tum quia in ea in specie
prohibetur infeudatio, tum etiam quia prohibetur omnis
alienatio, per quam dominium transfertur, immò etiam
locatio ultra triennium; constat autem, quod per subin-
feudationem transfertur utile dominiū. *ut d. idem Genuens.*
d. qu. 23. num. 1.
41 Observa 2. quod feudum legari non potest Eccle-
siæ, cùm non possit alienari. *cap. 1. §. donare. Qualit.*
olim. poter. feud. alien. cap. 1. de success. feud. cap. 1.
42 *de Probib. feud. alienat. per Frider.* debetur tamen
in tali casu æstimatio, tum quia nullum inde ipsi Domino
feudi, neque Agnatis præjudicium irrogatur, & volun-
tas defuncti eo modo, quo fieri potest, suum effectum
sortitur: tum etiam quia, quod res feudalis alienari non
possit, non procedit ex natura ipsius rei, sed ex pacto, &
providentia ipsius Domini concedentis; & ideo de se est
alienabilis; quemadmodum debetur etiam æstimatio, si
legetur res dotalis, vel fideicommisso subjecta, aut
minoris, vel Ecclesiæ, licèt hujusmodi res alie-
nari non possint. *latè Mantic. de Conject. ultim. vol.*
libr. 9. titul. 11. per tot. ubi etiam dicit, quod etsi æstima-
tio debeatur, hæres tamen ad fructus ipsius rei nullo mo-
do debet condemnari, neque etiam ad usuras, nisi post
litem contestatam. *Genuens. in d. tract. de Eccles. quæstio.*
21. per tot.
43 Notandum 7. quod quando agitur de Regalibus, qua-
le est merum, & mixtum imperium. *cap. un. Quæ sint*
Regal. non conceditur feudatario manutentio, etiamsi es-
set in possessione, nisi constet de titulo habito à Principe,
quia Regalia sine expressa Principis concessione haberi
non possunt *l. quicunque, & ibi Luc. de Penn. col. 2. circa*
med. vers. fortiùs &c. C. de fund. Limitroph. libr. 11. Ro-
land. cons. 89 numer. 21. libr. 2. ubi dicit, quod regula il-
la, videlicet quod non cogitur quis ostendere titulum suæ
possessionis, fallit in feudalibus, si Dominus hoc requi-
rit, & requisitus non neget se Vassallum. *Afflict. decison.*
122. numer. 2. & sequent. Ursill. ad eumdem decision. 267.
num. 3. Bellemer. decision. 433. ubi dicit, quod in his, quæ
non possunt haberi nisi ex concessione Principis, non suf-
ficit possessio. *Caput aq. decision. 303. nu. 2. par. 3.* ubi,
quod in jurisdictionalibus possessio sine titulo nihil opera-
tur. *Achill. decis. 5. de Restit. spol. Card. Seraphin decis.*
1047. num. 9. & 10. Peregr. de Jur. fisc. lib. 7. tit. 3. num. 20.
ubi dicit, quod is, qui regalia possidet, de titulo suæ pos-
sessionis docere cogitur, alioquin ad Fisci Regii instan-
tiam, & ejus procuratoris fiscalis privari poterit. *Covar.*
pract. qu. cap. 17. num. 6. vers. primum ubi de juribus &c. Me-
noch. de retinen. poss. remed. ult. nu. 24. ubi subdit, quod ad
hunc effectum sufficit titulus præsumptus, qui robur addat
ipsi possessioni.

S U M M A R I U M.

44 *In jure non est permissa concessio emphiteusis Ecclesiæ ultra tres personas, idest recipientis, filiorum, & nepotum: declaratur num. 48. limitatur nu. 49. & seq.*

45 *Quando agitur de emphiteusi ecclesiastica, hæredum appellatione veniunt solum hæredes sanguinis, & descendentes: limitatur numero 49. & sequent.*

46 *Emphiteusis ecclesiastica non transit in fiscum, & num. 52.*

47 *Emphiteusis Ecclesiæ non venit in generali institutione bonorum.*

48 *Quid si Emphiteusis ecclesiastica ex præscriptione acquisita sit.*

49 *Emphiteusis ecclesiastica accedente beneplacito Apostolico potest in perpetuum concedi, & liberè alienari.*

50 *Quando in emphiteusi concessa ad tertiam generationem comprehendantur pronepotes.*

51 *An, & quando emphiteusis Ecclesiæ ad hæredes extraneos transeat, & n. 52. cum seq.*

52 *Per clausulam, & quibus dederit, censetur solum data facultas alienandi primo acquirenti.*

53 *Quando pensio est magna, & fructibus correspondet, emphiteusis Ecclesiæ transit ad hæredes extraneos, & num. 54.*

Quando pensio dicatur magna. ibidem.

54 *Quando contractus dicatur censualis, & quando emphitenticus.*

55 *In emphiteusi Ecclesiæ attenditur loci consuetudo.*

56 *Emphiteusis Ecclesiæ, quæ semel jure hereditario cœpit esse apud hæredem extraneum, transit etiam ad alios extraneos, ad quos transit hæreditas.*

57 *Quid si res sterilis Ecclesiæ in emphiteusim concessa fuerit ei, qui illam fertilem fecit.*

58 *Quæ dicatur res sterilis.*

59 *Quando Ecclesia, etiam pro se retinere volens, teneatur renovare.*

60 *Quando petens renovationem debeat esset hæres ultimo loco investiti, & quando sufficiat, quòd sit proximior.*

61 *In bonis emphiteuticis attenditur proximitas ultimi successoris, non autem primi acquirentis.*

62 *Prælatus non tenetur renovare, nisi cum eisdem conditionibus, quæ ab extraneo offeruntur.*

63 *Emphiteusis privati, & Ecclesiæ, quando transeat ad fœminas.*

64 *Quando fœminæ ad feudum, vel Emphiteusim admittantur simul cum masculis, & quando ordine successivo.*

65 *An in emphiteusi concessa pro se, filiis, & nepotibus comprehendantur filiæ, & n. 71.*

66 *An in contractibus masculinum concipiat fœmininum.*

67 *Emphiteusis simpliciter accepta, nulla facta mentione filiorum, vel descendentium, intelligitur pro masculis tantùm: limitatur n. 71.*

68 *In testamentis ea verba, si sine filiis decesserit, intelliguntur de masculis, non autem de fœminis, stante statuto fœminarum exclusivo: limitatur numer. 71.*

69 *Verbum, descendens, restringitur ad masculos tantùm, stante dicto statuto exclusivo fœminarum. limitatur num. 71.*

70 *An in Emphiteusi recepta pro se, & filiis, comprehendantur nepotes.*

71 *Quando fœminæ admittantur ad emphiteusim simpliciter receptam, vel pro se, & filiis.*

72 *Emphiteusis privati in dubio præsumitur perpetua.*

73 *An emphiteusis præsumatur perpetua, quando quinti emphiteuta spatio 30. annorum canonem solvit.*

74 *Præ-*

74 *Præscriptio eam naturam sequitur, quam res ipsa generaliter, & propriè habet;*

75 *Quando emphiteusis privati transeat etiam ad extraneos.*

76 *Quid si talis emphiteusis deinde perveniat in personam, seu locum privilegiatum, ut est Ecclesia.*

77 *Emphiteusis semel facta transmissibilis ad hæredes extraneos semper durat talis.*

Quæstio II.

An, & quando bona Ecclesiæ concedi possint in emphiteusim perpetuam, & quando hæc in extraneos transeat.

44 IN jure non est permissa concessio emphiteusis Ec-
clesiæ ultra tres personas, idest recipientis, filio-
rum, & nepotum. *§. emphitensim. Auth. de non alien.
reb. Eccles. Bald. consil.375. numer.1. lib.4. Ruin. cons.*
160. *numer.1. lib.1. Covar. var. resolution. lib.2. cap.*
17. *numer.6. Comitol. decision.96. numer.32. Rot. dec.*
45 314. *numer.9. & 10. par.5. tom.1. Recent.* unde non
transit in extraneos hæredes, etiamsi concessa fuerit
pro hæredibus, & successoribus, vel pro hæredibus in
perpetuum ipsius contrahentis cum Ecclesia: quia quan-
do agitur de emphiteusi ecclesiastica, hæredum appel-
latione veniunt solum hæredes sanguinis, & descen-
dentes, & sic emphiteusis dicitur ex pacto, & providen-
tia. *§. alienationis. Auth. de non alienan. cons.96. num.
6. & sequent. & numer.18. cum sequent. lib.1. Jo. Mar. Ri-
minal. cons.437. numer.4. & 5. Ruin d. cons.160. numer.9.
10. & 15. lib.1. Rot. decision.381. numer.2.4. & sequent. &
decision.66. numer.11. par.5. tom.1. Recent. Merlin. decis.*
46 583. *num.2.3. & 16. Surd. decision.154. numer.22.* ubi,
quod talis emphiteusis non transit in fiscum, *& de-
cision.11. numer.8.* ubi, quod emphiteusis Ecclesiæ non po-
47 test venire in generali institutione bonorum. *Genuens. in
tract. de Eccles. quæstion.88. numer.4. Honded. consil.
92. numer.19. & sequent. lib.1. Gratian. discept. for.
cap.351. num.17. Covar. var. lib.2. cap.17. nu.6. Card.
Mantic. de Tacit. lib.22. tit.19. Card. Seraphin. decis.868.
numer.2.*

48 Hoc tamen procedit in dubio, quando simpliciter
conceditur emphiteusis Ecclesiæ: præsumitur enim Ec-
clesia investiens se conformasse cum dispositione ju-
ris communis, *Rot. d. decision.314. numer.10. par.5.
tom.1. recent. Covar. var. libr.2. cap.17. numer.6.* ubi
etiam dicit, quod emphiteusis ecclesiastica ex præscri-
ptione acquisita, si de ejus origine non constat, eamdem
conditionem, & qualitatem habet, ut nec ad hæredes ex-
traneos transeat, nec perpetua sit.

49 Unde limitatur 1. quando ex investitura constaret,
emphiteusim esse perpetuam: potest enim emphiteusis
ecclesiastica accedente beneplacito Apostolico, seu so-
lemnitate à jure requisita, in perpetuum concedi, cum ea-
dem res possit etiam liberè alienari. *§. licentiam. Auth.
de Alienat. & Empiteus. Rot. d. decision.314. numer.
11. & 12. & decis.381. numer.13. par.5. tom.1. Re-
cent. Card. Mantic. de Tacit. lib.22. titul.19. num.33.*
& sic potest concedi filiis, nepotibus, & omnibus de-
scendentibus in infinitum. *ut observat etiam Roland.
cons.96. numer.18. & sequent. libr.1.* quinimmò etiam-
50 si concedatur ad tertiam generationem, diligenter
consideranda sunt verba investituræ: nam si in ea po-
sita sint aliqua verba, ex quibus appareat, esse distin-
ctam personam acquirentis ab aliis descendentibus, pu-
ta si emphiteusis concessa fuerit usque ad tertiam ge-
nerationem expletam, vel usque ad tertiam ipsius ac-
quirentis generationem, tunc comprehenderentur etiam
pronepotes; nisi fortè præcederet expressa determina-
tio personarum, puta si concessa fuit pro se, filiis,
& nepotibus, & posteà addita fuerint verba, usque
in tertiam ipsius generationem: hoc enim casu hæc
verba, nè contrarientur antecedentibus, debent simili-
ter exponi pro recipiente, ejusque filiis, & nepoti-
bus. *Rota in Foro Sempronien. seu Eugubina, seu nul-
lius, emphiteusis 16. Junii 1636. coram Coccino, &
in Romana Casalis veteris 6. Junii 1655. coram Al-
bergato, quas refert Paulus Rubens in annot. ad de-
cis.199. num.108. & sequent. par.8. Recent. & nos la-
tius diximus in tract. de Regim. Eccles. lib.1. cap.6. numer.8.
& sequent.*

Idemque dicendum est, si eo pacto emphiteusis Ec- 51
clesiæ tradita sit, ut etiam ad hæredes extraneos tran-
seat; sicut enim interveniente debita solemnitate to-
talis rei ecclesiasticæ alienatio permittitur, ita etiam
potest Ecclesia pacisci, ut in tali emphiteusi extra-
nei etiam succedant. *Afflict. decision.100. & ibi Ur-
sill. Ruin. cons.161. numer.34. lib.1. Ricc. in Prax. part.1.
res.130.*

Item transit ad hæredes extraneos, quando emphi-
teusis concessa fuit pro se, & hæredibus quibuscun-
que *Afflict. decision.38. numer.5. & Ursill. ibid. num.
1. Menoch. lib.4. præsumpt.197. numer.13.* ubi dicit,
quod in hoc casu talis emphiteusis etiam in fideicom-
misso continetur; idem procedit si in concessione ad-
essent clausulæ, *& quibus dederit, vel ad habendum,
&c.* quarum singulæ adeò afficiunt substantiam emphi-
teusis, ut illam ex pacto, & providentia transfundant
in emphiteusim hæreditariam. *Rot. decis.381. num.5.
par.5. tom.1. Recent. Beltramin. ad Greg. decis.529.
num.22.* subdens, quod per clausulam, *& quibus de-* 52
derit, censetur solùm data facultas alienandi primo
acquirenti. *Card. Seraphin. decis.559. num.18.* ubi,
quod clausula, *pro se, hæredibus, & successoribus
quibuscunque*, capit etiam singulares successores; ni-
si in investitura tacitè, vel expressè prohibeatur alie-
natio: ex hac enim prohibitione, & pacto eliditur,
vel saltem ita temperatur virtus dictarum clausula-
rum, ut tribuant quidem facultatem disponendi, sed
inter personas in eadem investitura comprehensas,
magisque attendi debet, & plus influit in emphiteu-
sim prohibitio alienandi, quam dictæ clausulæ, quæ
ut plurimum ex stylo Notariorum apponuntur. *Mer-
lin. decis.583. num.7. & sequent. ubi citat. Dec. cons.
171. numer.3. vers. quarto, & ultimò &c. Curt. jun.
cons.130. num.6. Bero. cons.66. num.13. & 14. libr.1.
Gabr. cons.91. num.12. & 13. libr.1. Menoch. cons.61.
num.29. & cons.930. num.47. Rot. in Romana domus,
& hospitii 7. Junii 1592. coram Card. Blanchetto, &
in Imolen. bonorum 22. Junii 1592. coram Card. Pam-
philio, & in Romana domus 9. Martii 1609. coram
Patriarcha Manzanedo, vide, quæ diximus quæstion.
præcedenti nu.10. & seq.*

An verò emphiteusis ecclesiastica transeat in fiscum,
quando vel ex pacto, vel consuetudine, aut ex Sum-
mi Pontificis constitutione transire potest in extra-
neos? Resp. negativè, quia in tali casu Ecclesia pri-
varetur spe caducitatis, ac solitis laudemiis, cum fis-
cus nunquam moriatur. *Bart. communiter receptus in
l. si finita. §. de vectigalibus, num. 6. ff. de Damn.
infr. Farinac. in Pract. crim. quæstion.25. & numer.
55. & seq.*

Limitatur 2. quando pensio est magna, & coæqua- 53
lis fructibus: quia tunc præsumitur contractus loca-
tionis, quæ transit ad quemlibet hæredem etiam ex-
traneum. *ut d. Bald. in cap. litteræ tuæ. numer.2. de
dilat. Vinc. de Franch. decis.235. Roland. cons.96. nu-
mer.27. lib.1. Cephal. cons.9. numer.12. Beltramin. ad
Greg. decis.529. numer.21. Surd. decis.198. numer.3.*
ubi observat, quod dicitur pensio magna, etiam quan-
do est solum mediocris, ita ut non possit dici parva.
*ex trad. per Thesaur. dec.20. num.8. ubi alios refert.
vide Ruin. cons.160. num.9. & sequent. lib.1.* ubi di-
cit, quod quando transfertur omne jus, vel locatur
res Ecclesiæ pro successoribus in perpetuum, contra- 54
ctus dicitur censualis, non emphiteuticus; hoc tamen
procedit in dubio, an contractus sit emphiteusis, vel
locatio; secus si constaret, contractum esse emphiteu-
ticum: tunc enim, etiamsi magna solvatur pensio, re-
tinet suam naturam, cui non repugnat, quod pensio
sit magna. *Surd. d. decis.198. num.20. & seq. quem
nos sequuti sumus in tract. de Tempor. legal. libr.2.
cap.55. num.50.*

55 Limi-

55 Limitatur 3. quandò in contrarium adesset loci consue-
tudo. *Rot. decision.*381. *numero*4. *in fin par.*5. *tom.*1. *Re-
cent.* in hoc tamen casu debet probari, talem fuisse con-
suetudinem tempore, quo fuit celebratus contractus.
*Mantic. de Tacit. d. lib.*22. *titul.*19. *num.*33. ubi etiam di-
cit, quòd si Prælatus in aliquo vellet ab illa consuetudine
recedere, veluti pro minore pensione, vel in ulteriorem
generationem, quàm fieri consuevit, non posset ejus limi-
tes transilire sine solemnitate canonica; idemque dicen-
dum, si teneatur reinvestire unum, & reinvestiat plures.
Clar. in §. *emphiteusis. qu.*6. *vers. sciat tamen &c. & q.*28.
*vers. aut vero &c. Rot. decision.*107. *num.*12. *&* 13. *par.*4.
*tom.*2. *Recent.*

56 Limitatur 4. quando emphiteusis Ecclesiæ semel tran-
sivit ad extraneos hæredes. *Ruin. cons.*161. *numero* 33.
& 34. *libr.*1. ubi dicit, quod emphiteusis Ecclesiæ,
quæ semel jure hæreditario cœpit esse apud hæredem
extraneum, transit etiam ad alios extraneos, ad quos
transit hæreditas. *Card. Mantic. d. libro* 22. *titul.* 19.
*numer.*35. *Rot. d. decision.*381. *numer.*12. *par.*5. *tom.*1.
Recent.

57 Limitatur 6. quando res sterilis in emphiteusim datur
ei, qui illam fertilem fecit; tunc enim non solum potest
in perpetuum concedi. *juxta textum in cap. ad aures. ubi
glos. in ver. hæreditario. & ibidem DD. de Reb. Eccles. non
alienan. Ricc. in Prax. for. Eccles. par.*1. *resolution.*130.
vers. Terræ Ecclesiæ incultæ &c. sed etiam ad extraneos
hæredes transit. *latè Mantic. de Tacit. d. lib.*22. *titul.*19.
*numer.*30. *& titul.*24. *numer.*16. *& seq.* dicitur autem res
58 sterilis, non tantum si sit omninò sterilis. sed etiam si
aliquam modicam afferat utilitatem. *Ricc. in Prax. for Ec-
cles. par.*1. *res.*130. *Rot. dec.*211. *nu.*13. *par.*8. *Recent.* ubi ad-
59 dit, quod in tali casu Ecclesia, etiam pro se retinere vo-
lens, tenetur renovare.

60 Observa tamen, quod quando emphiteusis est hæredi-
taria, puta si recepta sit pro se, filiis, & hæredibus, pe-
tens renovationem, debet esse hæres ultimo loco investiti;
secus quando non est hæreditaria, puta si non sit concessa
hæredibus, sed consanguineis, vel filiis, & nepotibus:
tunc enim sufficit, quod sit proximior. *Ruin. cons.*12. *nu-
mer.*20. *&* 21. *& cons.*151. *num.*16. *&* 21. *lib.*1. *Rip. in l.*1. *nu.
ff. de Privil. Credit. Gabr. de Jur. emphit. conclus.*1. *numer.*
19. *Rot. in recent. decision* 704. *& decision.*741. *numero* 12.
*par.*4. *tom.*3. ubi, quod in bonis emphiteuticis attenditur
61 proximitas ultimi successoris, non autem primi acqui-
rentis. *& decision.*501. *numero* 19. *par.*5. *tom.*2. *Card.
Seraphin. decision.* 610. *numero* 10. *&* 11. ubi, quod
62 Prælatus non tenetur renovare, nisi cum eisdem con-
ditionibus, quæ ab extraneo offeruntur. *vide, quæ
scripsimus in tract. de Regim. Eccles. lib.*1. *cap.*6. *numer.*4.
& sequent.

63 Observa 2. quod emphiteusis tam privati, quàm
Ecclesiæ transit etiam ad fœminas, quando verba ipsius
concessionis apta sunt comprehendere tam filios, quam
filias, puta si emphiteusis concessa sit pro se, & hæredi-
bus, vel pro se, & descendentibus. *Clar. in* §. *emphiteu-
sis. quæstion.*32. *Ricc. in Prax. for. Eccles. par.*1. *resolut.*
130. *vers. emphiteusis Ecclesiæ &c. Ruin. cons.*24 *numer.*9.
*& cons.*160. *numer.*12. *lib.*1. *& alii apud Magon. decision.
Lucen.*7. *numer.*4. *& sequent. Surd. decision.*95. *numer.*14.
*Cephal. cons.*11. *numer.*2. *&* 14. *quibus adde Alex. consil.*9.
*numer.*1. *lib.*5. ubi dicit, quod si quis recepit feudum, vel
64 emphiteusim pro se, & hæredibus suis masculis, & fœ-
minis, non censentur fœminæ vocatæ simul, sed ordine
successivo, juxta naturam feudi, vel statuti municipalis
postponentis fœminas in successione intestati; sed si statu-
tum loci ita non disponat, tunc in receptione in emphi-
teusim dicta verba non intelliguntur ordine successi-
vo, sed pariter vocarentur mares, & fœminæ, sicut de
jure communi pariter succedunt. *l. maximum vitium. C.
de liber. præter. l. lege XII. tabularum. C. de legitim.
hæred.*

65 Si verò emphiteusis concessa sit pro se, & filiis, & ne-
potibus, eo casu non comprehenduntur filiæ, sive aga-
tur de emphiteusi Ecclesiæ, sive de emphiteusi privati,
quia in contractibus masculinum non concipit fœmininum,
66 *secundum veriorem, & communiorem sententiam, quam
sequuntur Covar. lib.*2. *var. capit.*18 *numer.*1. *circa med.
Ruin. cons.*121. *num.*4. *lib.*1. *Marsil. sing.*191. *Valasc. de
Jur. emphit. quæstio* 41. *numer.*3. *& alii apud Mantic. de
Tacit. lib.*22. *titul* 14. *num.*5. *Card. Seraphin. decis.*603. *nu.*
2. *Magon decis. Lucen.*7. *num.*14 *& seq.* ubi etiam dicit,
quod emphiteusis simpliciter accepta, nulla facta men- 67
tione filiorum, vel descendentium, intelligitur pro mas-
culis tantum, non pro fœminis, præsertim si in loco adesset statutum exclusivum fœminarum; immò etiam in testa- 68
mentis ea verba, si sine filiis decesserit, intelliguntur de
masculis, non autem de fœminis, stante statuto fœmina-
rum exclusivo. *Clar. in* §. *emphiteusis. qu* 32. ubi, quod
concurrente dicto statuto exclusivo fœminarum, verbum, 69
descendens, aliàs commune, & generale, restringitur ad
masculos tantum, quia præsumitur, testatorem, seu con-
trahentem voluisse se conformare cum dispositione statuti.
*latè Paulus Rubeus in annot. ad decision.*199. *numer.*74. *&
seq. par.*8. *Recent* ubi subiicit, quod si quis recipiat rem 70
in emphiteusim pro se, & filiis, non comprehenduntur
nepotes, quia secundum propriam, & strictam significa-
tionem appellatione filiorum non veniunt nepotes. *l.
filium eum definimus. ff. de his, qui sunt sui, vel
alien. jur.*

Excipiuntur tamen plerique casus, in quibus fœminæ 71
etiam admittuntur ad emphiteusim receptam simpliciter,
vel pro se, & filiis; primus est, quando fœminæ cum
masculis ex statuto ad successionem admittuntur. 2. quan-
do in investitura contrahentes usi essent terminis, seu ver-
bis utrique sexui communibus, quale est verbum, libero-
rum, hæredum, & etiam verbum, descendentium, sal-
tem quando in loco non adesset statutum fœminarum ex-
clusivum. 3. quando data est facultas recipienti, in casu
obitus sine filiis, nominandi personam extraneam. 4. quan-
do concessio facta fuit ob benemerita. 5. si is, cui facta
fuit concessio, eo tempore unicam tantum habebat filiam,
& erat ejus ætatis, in qua verisimiliter filios generare non
poterat. 6. quando emphiteusis concessa fuit fœminæ pro se,
& filiis, ne videatur recipiens proprium sexum abhorruisse.
*Rot. dec.*125. *p.*2. *Diver. Marescott. var. lib.*1. *c.*2. *Gabr.
lib.*6. *tit. de Verbor signif. concl.*6. *n.*45. *&* 96. *Benintend. dec.*
52. *Vinc. de Franch. decis.*30. *Magon. decis. Lucen.*7. *num.*25.
& 27. subdens, quod verbum filii, etiam in ultima
voluntate prolatum à fœmina intelligitur tam de filio, quàm
de filia.

Observa 3. quod emphiteusis privati in dubio præ- 72
sumitur perpetua. *Ruin. consil.*160. *numer.* 1. *lib.*1. ubi
dicit, quod talis præsumitur, quando quis uti emphi- 73
teuta spatio 30. annorum canonem solvit: quia præ-
scriptio eam naturam sequitur, quam res ipsa genera- 74
liter, & propriè habet: unde talis emphiteusis regu-
lariter transit etiam ad extraneos. *Clar. in* §. *emphi- 75
teusis. qu.*28. *Merlin. decis.*872. *num.*1. *& seq.* ubi etiam
dicit, quòd hæc qualitas semper attendenda est, quam- 76
vis dominium directum perveniat in personam, seu
locum privilegiatum, ut est Ecclesia: quia emphiteu- 77
sis semel facta transmissibilis ad hæredes extraneos semper
durat talis. *ut supra diximus num.*31.

S U M M A R I U M.

78 *Emphiteusis non potest alienari in personam potentem,
etiam in casibus, in quibus licita est alienatio irrequisi-
to Domino.*
*Probibitio hominis, si concurrat cum prohibitione legis,
operatur suum effectum etiam in casu licito, & à jure
permisso. ibid.*
79 *Dominus directus in emphiteusi perpetua ad quoscum-
que heredes transitoria prohibere non potest, nè bona
perveniant ad Ecclesiam.*
*Ecclesia non dicitur potentior, nisi quando haberet po-
testatem in Dominum directum. ibid.*
80 *Ecclesia non dicitur persona prohibita, quando vult em-
phiteusim retinere per annum, & posteà illam dimit-
tere, seu vendere.*

Quæstio

Quæstio III.

An Dominus directus in emphiteusi perpetua ad quoscunque hæredes transitoria possit prohibere, ut bona perveniant ad Ecclesiam.

78 ALii affirmant, ea ducti ratione, quia hujusmodi prohibitio convenit naturæ emphiteusis, quæ in quo licita est alienatio irrequisito Domino, ut in donatione, non permittit fieri alienationem in personam prohibitam, & potentem, sicut censetur Ecclesia, quæ nunquam moritur. *latè Marescott. var. lib. 3. cap. 3. Rota coram Greg. XV. decision. 520. ubi Beltramin. & decision. 529. numero 1. & sequent.* ubi etiam, quod consuetudo concedens Ecclesiæ facultatem retinendi per annum, & vendendo subrogandi alium emphiteutam non potentem, locum non habet in hoc casu propter vim pacti, quod resistit potestati relinquendi Ecclesiæ: quia ubi concurrit prohibitio hominis cum prohibitione legis, operatur suum effectum etiam in casu licito, & à jure permisso. *juxta textum in §. santissimas. de Alien & emphit.*

79 Alii verò negant, tum quia Ecclesia non est incapax emphiteusis laicalis, quando illa est perpetua, & transitoria ad quoscunque hæredes. *ut tenuit Rot. in Romana, seu Viterbien. cessionis bonorum 17. Maii 1619. coram Buratto, in impress. decision. 394. numer. 5. ubi aliæ decisiones referuntur;* tum etiam quia Ecclesia non censetur potentior, nisi quando haberet potestatem in Dominum directum. *Roman. cons. 518. num. 5. Gomes ad reg. Cancell. de subrog. collitigan. quæstion. 1.* nec dicitur persona prohibita, nisi
80 quia est manus mortua, & sic quando excluditur spes devolutionis, & laudemii, propter quam Ecclesia ex æquitate cogitur vendere. *Rota in Ferrarien. bonorum 9. Decembris 1611. coram Coccino, & in alia Ferrarien. bonorum 3. Junii 1618. coram Remboldo.* unde quando Ecclesia dimittit penes alium, in quo cessant prædicta præjudicia, cessare etiam debet prohibitio hominis, quæ recipere debet interpretationem, nè emphiteusis ad Ecclesiam perveniat ad effectum retinendi, non autem ad effectum dimittendi, vel vendendi, & ità fuit judicatum in magna Curia Siciliæ *teste Mastrill. decision. 128. num. 18. in fin. & hanc opinionem æquiorem esse dicit Ferentill. ad Buratt. decision. 477. num. 9.* ubi etiam contrariis respondet.

SUMMARIUM.

81 *Ecclesia, finita emphiteusi, vel feudo absque culpa emphiteutæ, tenetur reficere melioramenta hæredibus emphiteutæ, seu Vassalli: limitatur num. 82. & seq.*

82 *Quid si concessione fuerit conventum, quod res redeat in tali casu ad Ecclesiam cum melioramentis.*

83 *Et quid si in investitura conventum fuerit, quod emphiteuta, seu Vassallus rem meliorem faciat.*

84 *Ecclesia an & quando teneatur reficere melioramenta, si emphiteusis, vel feudum finitur culpa investiti, & num. 86. cum seq.*
Quando cesset æquitas investiendi proximiores agnatos. ivid.

85 *An emphiteuta possit bona Ecclesiæ meliorata retinere, donec sibi reficiantur melioramenta.*

86 *Qui cadit à locatione ex culpa sua, meliorationes non amittit.*

87 *Ex quantitate pensionis colligitur, an contractus sit emphiteusis, vel locatio.*

88 *Clericus, qui rem incultam Ecclesiæ reduxit ad culturam, potest hujusmodi meliorationibus frui, quandiù vivit, etiamsi beneficio privetur.*

89 *An, & quando Clericus, qui rem Ecclesiæ meliorem fecit, vel ejus hæres possit repetere hujusmodi meliorationes.*

Quæstio IV.

An Ecclesia, finita emphiteusi, vel feudo, teneatur reficere melioramenta.

IN hoc puncto Doctores distinguunt: aut enim em- 81
phiteusis, vel feudum finitur absque culpa emphiteutæ, puta ob cursum temporis, vel ob generationem finitam, & tunc Ecclesia, si vult pro se retinere, tenetur reficere melioramenta hæredibus emphiteutæ etiam extraneis. *l. 2. & 3. C. de Jur. emph. c. 1. §. si Vassallus, in titul. Hic finitur lex &c.* ubi, quod est in electione Domini directi, finita emphiteusi, vel feudo, æstimationem melioramentorum solvere, vel pati, quod ædificium auferatur. *Bald. in d. §. si Vassallus. & in l. Senatus. ff. de leg. primo, Clar. in §. emphiteusis quæstion. 45. & in §. feudum. quæstion. 78.* ubi dicit, quod tunc inspici debet valor ipsorum melioramentorum, non autem ædificii diruti. *Decision. in l. qui rem. numero decimoquarto Cod. de Sacros. Eccles. Rot coram Penia dec. 675. Gratian. discept. for. cap. 934. nu. 7. & seq.*

Limita, stante pacto, quod finita emphiteusi etiam 82
absque culpa emphiteutæ, res perveniat ad Ecclesiam cum melioramentis: hujusmodi enim pactum validum esse, tenet *Valasc. de Jur. emphit. quæstion. 25. numero decimo octavo, Card. Seraphin. decis. 1496. Genuens. in tract. de Eccles. qu. 70.*

Limita 2. quando in investitura appositum est pactum, 83
quod emphiteuta rem meliorem faciat, quia hoc pactum debet operari, ut Dominus lucretur melioramenta. *secundum Mantic. de Tacit. lib. 22. titul. 21. num. 18. Genuens. d. quæstion. 70.* contrariam tamen sententiam in hoc puto veriorem, & æquiorem, quia de natura contractus emphiteutici est, ut detur ad meliorandum: & ideò exprimendo illud, quod inerat, non impeditur repetitio melioramentorum, præsertim si melioramenta sint magis magni valoris, & notabilia, *Pinell. in l. 2. par. 2. capit. 3. numer. 10. C. de rescind. vendit. Gratian. d. capit. 934. numero decimo, & sequent.*

Aut emphiteusis, vel feudum finitur culpa investiti, & 84
tunc Dominus melioramenta reficere non tenetur. *l. 2. C. de jur. emphit.* quod procedit, quando culpa emphiteutæ cedit in aliquod damnum directi Domini, ut si emphiteuta, vel Vassallus cessaverit in solutione pensionis, vel negaverit dominium Ecclesiæ, vel possessionem Domini intervertere tentaverit. *ut tradunt communiter DD.* quo casu cessat etiam æquitas investiendi proximiores agnatos, *ut d. Pen. d. decision. 675.* secus esset, quando culpa non cederet in damnum Ecclesiæ, ut si res Ecclesiæ non solita alienari, concedatur in emphiteusim absque beneplacito Sedis Apostolicæ: tunc enim resoluto contractu, emphiteuta non amittit melioramenta, quia ex omissione hujusmodi solemnitatis Ecclesia nullum patitur præjudicium; si enim vult stare contractui, potest, cùm talis solemnitas inducta fuerit in ejus favorem, *Card. Seraphin. decision. 546. Pen. d. decision. 675.* ubi subjicit, quod si Ecclesia aliquem indebitè investivit, potest denuò illum investire, qui de jure erat investiendus, *Genuens. in d. tract. de Eccl. quæstion. 71.* ubi etiam observat, quod emphiteuta potest 85
in tali casu bona Ecclesiæ meliorata retinere, donec sibi reficiantur melioramenta, nam principaliter incumbit possessioni rei suæ, licèt in consequentiam impediatur reversio fundi ad Ecclesiam, *arg. l. si quis nec causam, cum ibi not. per DD. ff. de reb. cred.*

Limita hanc ultimam conclusionem in contractu loca- 86
tionis: qui enim cadit à locatione ex culpa sua, meliorationes non amittit, *l. colonus & ibi Bart. ff. locat.* ratio est, quia in emphiteusi regulariter solvitur quid modicum; colonus vero solvit pensionem æquivalentem fructibus, *Card. Seraphin. & Genuens. locis cit.* ubi, quod ex quantitate pensionis colligitur, an sit locatio, etiamsi contractus no- 87
minetur emphiteusis, *vide Natt. cons. 49. Clar. in § emphiteusis. quæst. 1.*

Limita 2. Clerico, qui rem incultam Ecclesiæ re- 88
duxit ad culturam: potest enim hujusmodi meliorationibus frui, quandiu vivit, etiamsi ob delictum beneficio

fi:io privetur. *cap. fin. ubi Innoc. & Abb. de Pecul. cleric.* sed post ejus mortem cedunt Ecclesiæ, *ut not. idem Abb. loc. cit.* quod intelligendum est, quando Clericus ex fructibus beneficii rem meliorem reddidit; secus si ex pecuniis proprii patrimonii: hoc enim casu ipse, vel ejus hæres hujusmodi meliorationes posset repetere. *ut subdit Abb. ibid. nu.2.*

SUMMARIUM.

90 *Si Prælatus servitium non præstiterit, Ecclesia privatur feudo, sed eo mortuo feudum ad Ecclesiam revertitur: limitatur n.95. & seq.*
91 *Prælatus non potest, nisi in sui damnum, Ecclesiæ præjudicare.*
92 *Tutor non potest præjudicare pupillo.*
93 *An ex culpa mariti non præstantis servitium, amittatur feudum in dotem datum, & numer. sequent.*
94 *Uxor naturaliter manet Domina rei dotalis.*
95 *Quando succurratur Ecclesiæ per beneficium restitutionis, & n.100.*
96 *Quid si Prælatus culpam commiserit in Vassallum, propter quam, si esset laicus, amitteret proprietatem feudi.*
97 *Et quid si tempore delicti non erat Prælatus, sed postea cœpit esse.*
98 *Dolus commissus ante mandatum Domino nocere non debet.*
99 *An, & quando Ecclesia privetur emphiteusi, si ejus Rector canonem non solverit Domino directi, & numer. seq.*
100 *In Ecclesiæ electione est, an velit agere contra Prælatum, an verò rem vindicare à tertio.*
101 *Ecclesia potest uti jure minoris.*
102 *Ecclesia, quæ recepit emphiteusim ab alia Ecclesia, cadit à jure suo, si canonem per biennium non solverit.*

Quæstio V.

An Ecclesia privetur feudo, si Prælatus servitium non præstiterit.

90 RESp. quod Ecclesia privatur quidem feudo ob culpam Prælati, sed eo mortuo revertitur feudum ad
Ecclesiam, & successorem. *capit.1. §. fin. ubi glos. Bald. & alii, de Capit. Corrad. Luc. de Penna in l.2. circa med. C. de fund. patrim. lib.11. Genuens. in tractat. de Eccles. quæstion 37. numer.1. & sequent.* ratio est, tum quia alioquin aperiretur via fraudibus, tum etiam quia Prælatus non,
91 est Dominus, sed administrator, & ideò non potest, nisi
in sui damnum, Ecclesiæ præjudicare. *capit. delictum. de reg. Jur. in 6. l. meminerint. C. Unde vi.* ubi tutor non
92 potest præjudicare pupillo. *ut advertit Genuens. loco cit.*
subdens, quod ex culpa mariti non præstantis servi-
93 tium amittitur feudum in dotem datum, quia maritus est Dominus rei dotalis. *l. doce ancillam. C. de rei vendic.* nec mirum videri debet, quia cum mulier præsumatur scivisse negligentiam viri. *l. octavi. ff. Unde Cognat. l.1. ff. de Rit. nupt.* debuit supplere ejus negligentiam. *l. si suspecta. ubi Bart. ff. de inoffic. testam.* potest tamen mulier agere contra virum de dolo, vel culpa commissa, *l. in rebus. C. de Jur. dot.* quamvis eidem mulieri imputetur, si vir non sit solvendo. *l.1. & ibi DD. C. Nè fidejuss. dot. dent.* alii tamen in hoc re-
94 ctius sentiunt, delictum mariti diutius non prodesse Domino, quàm jus mariti duret, exemplo Prælati; & ideò feudum uxori esse reddendum dissoluto matrimonio per mortem viri; idemque asserunt, quandocunque uxor constante matrimonio impetrat separationem bonorum ob inopiam mariti, vel ejus sævitiam, nulla habita distinctione, an maritus sit solvendo, nec ne: ratio est, quia uxor naturaliter manet Domina rei dotalis. *ut in d.l. in rebus, & ita sensit Bald. cons.476. numer.2. vol.4. Tiraq. de retract. convent. §.3. glos.1. numer.32. & alii, quos refert, & sequitur Rosenth. de feud. cap.10. conclus.5. nu.6. & seq. & in litt. D.*

Limita principalem conclusionem, quando ex tali 95
amissione temporali Ecclesia læderetur, ut si bona erant communia inter Prælatum, & Capitulum, quo casu succurritur Ecclesiæ per beneficium restitutionis, sicut & pupillo, & minori. *glos. in cap. imperialem. §. prætered si quis infeudatus. ver. quatuordecim annis, de Prohib. feud. alienat. Genuens. d. quæstion.37. numer.3.* ubi etiam observat, quòd si Prælatus amisso feodo non posset decenter vivere, competeret Ecclesiæ restitutio usque ad decentem ipsius Prælati sobstentationem: nam quæ pertinent ad victum Prælati, dicuntur concernere ipsius Ecclesiæ utilitatem, vel damnum. *capit. cum secundùm. cum ibi not. de Præb.*

Limita 2. quando Prælatus, à quo laicus habet feu- 96
dum ut ab Ecclesia, culpam commiserit in Vassallum, propter quam si esset laicus, amitteret proprietatem feudi. *ut in titul. Qualit. Domin. propriet. feud. privet. cap. 1. de Vassall. mil. qui contum. est.* hoc enim casu Ecclesia non privatur proprietate feudi vivente Prælato, cum id non sit jure cautum, nec pœna privationis imponi debeat, nisi in jure exprimatur. *glos. & DD. in capit. fin. de Jurepatr. Bald. in capit.1. §. fin. de Capit. Corrad. Genuens. ubi supra quæst.38. num.1. quamvis alii contrarium asserunt.*

Limita 3. quando quis tempore delicti non erat 97
Prælatus Ecclesiæ, sed post cœpit esse, quia neque
tunc Ecclesia feudo privanda est, quemadmodum nec
dolus commissus ante mandatum, Domino nocere 98
debet. *Bald. ubi supra d. §. fin. in fin. Genuens. d. quæst. 37. num.4.*

An verò Ecclesia privetur emphiteusi, si ejus Rector 99
non solvit canonem directo Domino? Resp. quod aut emphiteusis concessa fuit simpliciter nullo expresso pacto devolutionis in casu non soluti canonis, & tunc Ecclesia non privatur emphiteusi; aut fuit concessa cum hoc pacto, & tunc privatur: quia cum in hoc non reperiatur expresse privilegiata, per consequens servari debet jus commune. *l.2. & 3. C. de Jur. emph. cap.1. de alien. feud. Bald. in auth. qui rem. C. de Sacros. Eccles. Spec. de locat. §. nunc aliqua. quæst.15 nu.25. Genuens. in d. tract. q.112. num.1. & qu.114. per tot.*

Datur tamen in tali casu Ecclesiæ restitutio, ut 100
canonem solvat, & rem retineat. *Spec. loco cit. num. 26. Mantic. de Tacit. lib.22. titul.27. num.69.* & in ejus electione est, an velit agere contra Prælatum, an verò rem vindicare à tertio. *secundum glos. notab. in cap.2. ver. restituimus. in fin. de in integ. restit. cujus opinio comprobatur ex tex. in l. etiam. C. si Tut. vel Curat. interven.* ubi datur talis electio minori, an velit agere
contra Curatorem, vel restitui contra possesso- 101
rem, etiamsi Curator esset solvendo; Ecclesiam verò posse uti jure minoris, constat *ex cap.1. de in integr. restit.*

Notandum est etiam, quod Ecclesia, quæ emphiteu- 102
sim recepit ab alia Ecclesia, cadit à jure suo, si canonem per biennium non solverit: non enim requiritur in tali casu lapsus triennii. *Spec. de locat. §. nunc aliqua d. qu. 15. num.33.*

SUMMARIUM.

103 *Civitas feudum amittit, si propter delictum ex sententia Superioris omninò destruatur: limitatur numero 108.*
104 *Quid si ex causa Civitas ita destrueretur, ut nulla esset spes novæ instaurationis.*
105 *An restituatur feudum restituta Civitate.*
106 *An feudum Ecclesiæ concessum à laico destructa eadem Ecclesia ad Dominum revertatur.*
107 *Restituta Ecclesia, an redeant jura perdita.*
108 *Civitas ob delictum Administratoris jure suo non privatur, nisi quamdiù ipse Administrator in officio est.*

109 *Ma-*

Quæstio VI.

An, & quando Civitas, seu Universitas feudum amittat.

103 RESp. quòd si Civitas, aliave Universitas propter delictum ex sententia Superioris omnino destruatur, feudum amittit, illudque ad Dominum redit, quia tunc Universitas dicitur mortua. *Afflict. decision. 282. numero 13. Alex. consil. 43. numero 2. libro 1. & alii, quos refert, & sequitur Rosenth. de feud. capit. 10 conclus. 4.*
104 *numero 15. & in glos. litter. P.* idemque dicendum, si ex alia causa, aut aliunde Civitas ità destrueretur, ut spes nulla esset novæ instaurationis: quia tunc etiam feudum, tanquam defuncta Vasalla, Domino
105 aperitur. *Rosenth. loco citato.* ubi etiam observat, quod non restituitur feudum etiam restituta Civitate, quia esset nova Civitas in tali casu.

106 An verò feudum Ecclesiæ, vel monasterio concessum à laico, destructa eadem Ecclesia, vel monasterio ad Dominum revertatur? Resp. quod aut Ecclesia destructa fuit auctoritate Summi Pontificis, & tunc feudum revertitur ad Dominum, cum in tali casu privilegium Ecclesiæ evanescat. *capit. 2 de nov. oper. nunciat.* aut Ecclesia, vel monasterium destructum est ab hostibus, vel casu corruit, vel translatum fuit de loco ad locum auctoritate Superioris, & tunc retinet omnia jura, & privilegia. *capit. pastoralis 7. qustion. 1. ita Andr. de Isern. & Afflict. in cap. 1. §. fin. de Cap. Corrad. quos refert Genuens. in tractat. de Eccles. quæstion. 41.* quamvis contrarium sentiat *idem Genuens. ibid. num. 2.* ubi dicit, quod destructa Ecclesia, aut reprobato Collegio, vel Religione, feudum non revertitur ad Dominum, sed remanet sub dispositione Summi Pontificis.

107 Observa tamen, quòd si Ecclesia jam auctoritate Summi Pontificis destructa, posteà restitueretur, redirent jura perdita. *l. & Atilicinus. ff. de servit. rust. præd.*

108 Observa 2. quod secundùm leges Resp. seu Civitas ob delictum Administratoris jure suo non privatur: nec jure feudorum aliud in specie decisum est, nisi quod Administratore in Dominum delinquente, feudum Civitati, aut Reip. tandiu aufertur, quandiu ipse Administrator in Officio est. *Rosenth. de feud. cap. 1. concl. 15. nu. 9. & seq.*

109 Observa 3. quod marito delinquente, & bonis ejus publicatis, feudum dotale, & alia bona dotalia statim ad uxorem revertuntur, etiamsi matrimonium solutum non fuerit. *l. si marito. ff. solut. matr. auth. bona damnat. C. de bon. proscript.* ratio est, tum quia uxor naturaliter manet Domina rei dotalis. *l. in rebus ubi DD. C. de Jur. dot.* tum etiam quia regula, juris est, quod favore tertii alienare prohibitus, non potest delinquendo eadem perdere, *ut tradunt DD. in l. lex Julia 4. & sequent. ac tot. titul. ff. de fund. dot. & in auth. sive a me. C. Ad Senatusc. Vellejan. Peregr. de Jur. fisc. libr. 5. titul. 1. numer. 82.* ubi subiicit, quod uxor propria auctoritate potest iniicere manus in bona mariti confiscata pro recuperatione suæ dotis, etiamsi bona mariti publicentur ex causa læsæ majestatis. *Boss. in titul. de Bonor. public. numero 73. in fin. Clar. libr. 5. §. fin. quæstion 78. vers. quæro si bona mulieris &c. Rosenth. de feud. capit. 1. conclus. 15. numer. 9. & sequent. & cap. 10. conclus. 3. numer. 11. & sequent.*

Et hoc quidem certum est in delictis communibus; 110
secus esset in delictis feudalibus, ut si maritus Dominum feudi uxoris suæ offenderit, & feloniam commiserit: tunc enim maritus privatur feudo, aut ejus honoribus, & commoditatibus durante ejus vita, eo verò defuncto feudum uxori reddendum est, sive maritus sit solvendo, sive non, ut supra diximus exemplo Prælati Ecclesiæ. *arg. l. Statius florus §. Cornelio. ff. de Jur. fisc.* ubi, bona 111
fideicommisso subjecta, ob delictum transeunt in fiscum durante delinquentis vita. *Bald. cons. 476. vol. 4. Tiraq. de Retract. conven. §. 3. glos. un. numer. 32. Peregr. de Jur. fisc. lib. 5. titul. 1. num. 69.* subdens, quod si contingeret, vi- 112
vente reo decedere fideicommissarium substitutum, bona ipsa jure libero in fiscum cederent. *Rosenth. d. cap. 10. concl. 5. num. 6. & seq.*

Quæres, an feuda, vel bona emphiteutica existentia 113
in territorio Castri, si ob non solutum canonem, vel alia de causa devolvantur, spectent ad Principem infeudantem, vel potiùs ad feudatarium ejusdem castri? Resp. quod hujusmodi feuda, vel bona devoluta spectant quidem quoad directum dominium ad Principem infeudantem, & ei acquiruntur; emolumenta tamen ex re devoluta obvenientia pertinent ad feudatarium. *Jo. Andr. in addit. ad Specul. titul. de locat. §. nunc aliqua &c. quæst. 93. numer. 116. ver. qui tabernas &c. Oldrad. cons. 240 numer. 6. & 7. Tiraq. de Retract. lignag. ad fin. titul. num. 110. Guid. Pap. decision 472. & alii apud Honded. cons. 86. num. 21. & sequ. lib. 2.* qui licèt loquantur in usufructuario, idem tamen 114
est in hoc casu, cum feudatarium non solùm habeat usumfructum in feudo. *juxta tex. in cap. 1. in fin. In quibus caus. feud. amitt.* sed etiam potentius jus, quàm usufructuarius: nam feudatarius est Dominus fructuum etiam pendentium propter utile dominium, quod habet in re: usufructuarius verò tantùm perceptorum habet dominium. *Bald. in cap. quæ in Ecclesiarum. num. 20. vers. sed statim. quæritur &c. de Constit. Natt. cons. 501. n. 50. & cons. 563. nu. 22. & seq. lib. 3.*

SUMMARIUM.

Quæstio VII.

An, & quando filius legitimatus succedat in emphiteusi ecclesiastica.

REgula est, quod filius legitimus ex rescri- 115
pto non succedit in emphiteusi ecclesiastica,

ea, tam de jure communi, *ut dict. Bart. in leg. ex facto §. si quis rogatus numer.*8. *in fin. & ibi Alexand. numer.*17. *ff. Ad Trebell. Clar. in §. emphiteusis quæst.*30. quàm etiam ex constitutione *Pii V.*117. *in nov. Bullar. de quo latè Honded. consil.*37. *num.*24. *& seq. lib.*2. quia propter honestatem non videtur Ecclesia de illis sensisse, *Rot. decis.*359. *num.*20. *& seq. part.*5. *tom.*1. *recent. & in Ariminen. bonorum* 4. *Aprilis* 1578. *coram Robust. Mantic. de Tacit. lib.*22. *tit.* 11. *num.*1. *& seq.* ubi dicit,
116 quod filius naturalis, legitimatus per rescriptum, in feudo non succedit, *Gratian. discept. for. capit.* 218. *numer.*39.

117 Limitatur tamen hæc conclusio in filiis legitimatis per matrimonium subsecutum: isti enim succedunt in emphiteusi ecclesiastica, & etiam in feudo, *cap. tanta ubi DD. Qui fil. sint legit. Mantic. dict. tit.*11. *in fin. Gabr. in titul. de legitimat. conclus.*1. *num.*22. *& alii communiter.*

118 Limitatur 2. quando quis est legitimatus specialiter quoad bona emphiteutica, vel feudalia, ab eo, qui potestatem habet *glos. in cap.*1. §. *naturales si de feud. defunct. cont. &c. Mantic. dict. titul.*11. *num.*7. *& sequ.* subdens, quod legitimatio facta cum clausula, *ut legitimatus in quibuscumque bonis possit succedere*, non extenditur ad emphiteusim ecclesiasticam, nisi expressum fuerit, *Gratian. discept for. cap.*218. *num.*44. *Card. Seraphin. dec.*34.

119 Limitatur 3. secundùm aliquos, quando concessio facta fuit pro se, hæredibus, & successoribus, & quibus dederit: hæc enim clausula, sicut operatur, ut hujusmodi emphiteusis transire possit etiam ad extraneos, ita etiam ad filios legitimatos, *ut sensit Afflict. decis.*386. *Alciat. cons.*34. *num.*4. *& seq. libr.*1. contrariam verò sententiam existimo veriorem, quia de extraneis in dicto casu videtur fuisse ab initio cogitatum, & ideò admittuntur; hæc autem ratio cessat in filiis legitimatis ex rescripto, quos Ecclesia abhorret, ut supra diximus; & ideò tamquam odiosi repelluntur, nisi specialiter fuerit expressum, *Bald. cons.*207. *num.*3. *&* 4. *libr.*2. ubi dicit, quod per dicta verba, *hæredibus, & successoribus, & quibus dederit*, non includuntur personæ prohibitæ, lege, vel moribus, vel natura incapaces, sed tantùm idoneæ, *Ruin. cons.*105. *num.*8. 10. *& seq. lib.* 3. *Mantic. loco cit. num.*15.

120 Limitatur 4. quando emphiteusis Ecclesiæ concessa fuit pro filiis, & hæredibus quibuscumque: tunc enim comprehenditur etiam legitimatus, *Gratian. dict. capit.*218. *num.* 41. *& ita resolvisse Rotam coram Cardin. Seraphin. in Bononien. bonorum de Bologninis* 22. *Martii* 1568. *refert Mantic. dict. libr.* 22. *titul.*11. *num.*15. *&*
121 16. ubi subjicit, quod si emphiteusis conceditur pro se, filiis, & hæredibus legitimis, & naturalibus, & quibus dederit, naturales legitimati censentur exclusi, quia sub dicta clausula generali, *& quibus dederit*, comprehendi nequeunt, cum nemo præsumatur in continenti se voluisse corrigere, *l. non ad ea ubi glos. & DD. ff. de cond. & demon.*

122 Limitatur 5. ut non procedat in nova acquisitione: potest enim Ecclesia illegitimum ad emphiteusim ecclesiasticam nominare, & investire, *ut d. Bald. in cap. quæ in Ecclesiarum num.*42. *de constit. Cherubin. ad d. constit.*117. *Pii V. schol.*1. *Rot. dec.*474. *num.*3. *&* 4. *par.*1. *divers. Seraph. dec.*1358. *num.*1. *& dec.*478. *num.*1. *& seq.* ubi quod dicta constitutio Pii V. non tollit dispositionem juris communis, sed tantùm habilitationem jure speciali provenientes, *Duran. dec.*251. *num.*11. *&* 12. ubi dicit, quod ter-
123 tius habens jus nominandi ab Ecclesia, non potest nominare incapacem, quia intelligitur hoc jus concessum sub tacita conditione, ut nominetur persona de jure capax, ea nimirum ratione, quia cum Ecclesia sit speculum pudicitiæ, non intelligit in dubio de filiis illegitimis: quando verò cum illis immediatè contrahit, notitiam habere videtur de illorum qualitate, *leg. qui cum alio ff. de reg. jur. Dec. in cap. in præsentia num.*47. *de probat. & ita etiam sensit Flav. Cherubin. in compend. Bullar. ad d. const.*117. *Pii V. schol.*1.

SUMMARIUM.

124 *Quando Vassallus, vel emphiteuta possit absque consensu Domini formam rei feudalis, vel emphiteuticæ mutare.*

125 *Si concedatur area in emphiteusim, an possit ibi emphiteuta ædificare.*

126 *Concesso prato, an possit quis ex eo agros facere.*

127 *An emphiteuta, vel Vassallus molendinum frumenti, vel alterius rei concessum, in aliud sine consensu Domini mutare possit.*

128 *An possit Vassallus, vel emphiteuta invito Domino molendinum extruere.*

129 *An possit emphiteuta invito Domino sylvam extirpare, & in vineam redigere.*
An Beneficiatus possit olivetum extirpare, ut vineam plantet, ibidem.

130 *An usufructuarius possit rei formam mutare, &* *num.*132.

131 *Et an possit ædificium inchoatum perficere.*

Quæstio VIII.

An Vassallus, vel Emphiteuta possit absque consensu Domini formam rei feudalis, vel emphiteuticæ mutare.

Resp. affirmativè, quando res per hoc efficitur me- 124
lior, vel alteratio formæ talis est, quæ ad pristinum statum facilè reduci possit, etiamsi non efficiatur melior, dummodò non fiat deterior perpetuò, *ita Bald. in l.*1. *num.*12. *Cod. de Jur. emphit. Cepoll. de servit. rustic. præd. cap.*22. *de montibus num.*10. *Pinell. in l.*1. *par.* 2. *num.*52. *Cod. de bon. matern. Rosental. de feud. cap.*10. *conclus.*33. *n.* 15. *&* 16.

Hinc infertur, quod si area concedatur in emphi- 125
teusim, poterit ibi emphiteuta ædificare, tum quia demolito ædificio res redit in priorem statum, tum etiam quia inde res efficitur melior, & uberior; eademque ratione, concesso prato, poterit quis ex 126
eo agros facere, *ut tradunt DD. citati, & alii apud Rosental. dict. conclus.* 33. *numer.* 17 *&* 18. ubi etiam observat, hoc in prato pascuorum non semper verum esse.

Infertur 2. quod emphiteuta, vel Vassallus molen- 127
dinum frumenti, vel alterius rei concessum, in aliud sine consensu Domini mutare potest, modò facilè detracto illo, quod adjecit, & rursus appositis instrumentis illis, quæ ademit, in statum pristinum restituere possit: vel si mutatio illa paulo difficilior esset, cautionem præstiterit de reducendo illud in priorem formam; quia si qua in hoc casu etiam foret deterioratio, ea non consisteret in rei substantia, sed in fructuum perceptione, & sic ad Vassallum, non ad Dominum pertineret, *Bald loco citat. Rosenthal. dict. cap.*10. *conclus.*33. *num.*21. *& sequen.* ubi etiam dicit, quod si ipsemet emphiteuta, vel Vassallus in fundo feudali, vel emphiteutico molendinum extruxisset, faciliùs mutare formam ejus poterit, subdens *num.*25. quod potest Vassallus, vel emphiteuta, etiam invito Domino, molen- 128
dinum extruere.

Infertur 3. posse similiter emphiteutam invito Domi- 129
no sylvam extirpare, & in agros, vel vineam redigere, præsertim si ex hujusmodi sylva pauci redditus percipiantur: agri vero, vel vinea longè majoris sint emolumenti, *l. æquissimum §. inde quæsitum est vers. etsi fortè in hoc ff. de Usufruct. Cepoll. in dict. tract. de serv. rust. præd. dict. cap.*22. *num.*10. *Tiraq. de Retract. convent.* §.3. *glos.* 1. *num* 27. *&* §.7. *glos.*1. *num.*16. *Ricc. in prax. for. Eccles. par.*1. *resol.*130. ubi, quod Beneficiatus in tali casu potest olivetum extirpare, ut vineam plantet; quod intelligendum est, quando prædium feudale, vel emphiteuticum, aut Ecclesiæ plus agri requireret, & sylvæ, aut oliveto commodè carere posset: nam si ad amœnitatem prædii, vel aliam ob causam sylva, vel olivetum etiam necessarium foret, non licebit sylvam, aut olivetum extirpare, ut in vineam, vel agrum redigatur, præsertim si

paulo major ex agro, vel vinea hujusmodi, quam ex sylva, vel oliveto fructus colligeretur: tunc enim talis mutatio in notabilem fundi feudalis, vel emphiteutici deteriorationem potius vergeret, *Rosenth. dict. cap. 10. conclus. 33. numer. 28. & sequen. Cepoll. dict. cap. 22. num 10.* ubi etiam notat, quod sylva ad culturam reduci non posset, quando aliquot plaustra lignorum ex ea pro victu ex pacto tradenda sunt: quia tacitè eo casu videtur actum inter contrahentes, ne sylva destruatur, *per text. in leg. si debitor §. verisimile ff. de contrah. empt. leg. legatum ff. de usufr. leg.*

130 Limita in usufructu, in quo mutatio hujusmodi permissa non est, quinimmo forma rei mutata ususfructus perit, *leg. repetit 5. ff. Quib. mod. usufruct. amitt.* ubi si areæ ususfructus sit legatus, & in ea ædificium positum sit, ususfructus extinguitur, *leg. usufructus legato 7. §. hac ratione, & ibi glos. & DD. ff. de usufruct. & quemadm. &c. Pinell. in dict. leg. 1. part. 2. numer. 52. Codic. de Bon. mater.* ubi dicit, ususfructuarium non posse suo
131 jure ædificium inchoatum consummare, etiamsi aliter eo uti nequeat; nec mirum videri debet, quia usufructuarius non habet in re perpetuum jus, quemadmodum emphiteuta, & Vassallos, *ut observat Rosenth. loco cit. numer. 19. Cepoll. dict. cap. 22. numer. 10.* ubi etiam dicit,
132 quod usufructuarius non potest sylvam extirpare, & in vineam redigere.

SUMMARIUM.

133 *Domum, vel fundum emphiteuticum ruina, vel incendio consumptum tenetur emphiteuta reficere: declaratur n. 134. & seq.*
Et an liberetur emphiteuta, si emphiteusi renunciet, ibidem, & n. 135.

134 *Emphiteuta tenetur non solùm de dolò, sed de lata, & levi culpa.*
In culpa est, qui non facit, quod diligens paterfam. fecisset, vel non prævidit quod de facili poterat evenire, ibid.

135 *Emphiteuta tenetur ad refectionem, quando pro emphiteusi solvitur modica pensio, secus si magna, & excessiva.*

136 *Conclusio, quod de consuetudine emphiteusis conceditur pro modico canone in recognitionem dominii, qualiter sit intelligenda.*

137 *Quando emphiteuta fieri debeat remissio pensionis, seu canonis.*

Quæstio IX.

1 *An domum, vel fundum emphiteuticum ruina, vel incendio consumptum teneatur emphiteuta reficere, ac integram pensionem solvere.*

133 QUoad primam partem dubii, affirmativè respondent communiter Doctores, tum quia ad emphiteutam spectat periculum casus fortuiti, tum etiam quia non aliter interitu rei liberatur emphiteuta, nisi tota pereat: & ideò donec area, vel quid aliud etiam minimum superest, durat contractus, & obligatio *l. 1. Codic. de jur. emphit. §. lex itaque vers. dudum autem &c. ubi glos. in ver. casus in Auth. de non alienan. §. adeo Instit. de locat. & conduct. Alexand. in leg. interdum §. quod ex naufragio vers. fin. ff. de acquir. poss. Afflict. dec. 83. numer. 12.* ubi dicit, quod quando solum fuisset concessum, ubi erat domus, tunc resoluta domo, remanet emphiteutæ solum *latè Surd. decis. 198. num. 9. & 10.* ubi ampliat, hoc procedere etiam quando ex superextante parte non potest percipi integra pensio; & in specie, quod si domus fortuito casu comburatur, emphiteuta teneatur illam reficere, dixit *Ang. in dict. §. lex itaque in auth. de non alienan. Imol. in cap. potuit. num. 44. extr. de locat. Cepoll. de servit. urban. præd. cap. 59. de refect. numer. 18. Natt. consil. 13. num. 5. & cons. 377. per tot. Corn. cons. 289. colum. penult. lib. 1.* unde non posset eo casu emphiteuta emphiteusi renunciare invito Domino, *ad trad. per Thesaur. dec. 20. num. 2. & 3.*

134 Hæc tamen sententia meo judicio procedere potest in duobus casibus 1. quando culpa ipsius emphiteutæ domus incendio fuisset consumpta, *ut dict. Bald. in d. l. 1. num. 10. in fin. C. de jur. emphit. & in authent. qui rem. numer. 3. Codic. de Sacros. Eccles. Aufrer. ad Capell. Tholos. decision. 353. Surd. dict. decis. 198. num. 23. & sequent.* ubi etiam dicit, quod emphiteuta tenetur non solum de dolo, & lata culpa, sed etiam de levi, in tantum, quod sive modicum, sive magnum sit damnum, semper tenetur ad refectionem, & ad interesse, *vide textum in l. si quis fundum §. Imperator ff. locat. leg. in judicio Codic. eodem titul. §. penult. Inst. eodem §. scire in Auth. de non. alienan. & ibidem DD.* culpa autem in eo præsumitur, qui non facit quod diligens paterfam. fecisset, vel non prævidit, quod de facili poterat evenire, *ut dict. Bart. in leg. ea igitur ff. de pignor. act. Cravett. consil. 97. num. 6. & consil. 179. numer. 5. Menoch. de Præsumpt. libr. 5. præsumpt. num. 132. Surd. loco cit. num. 15. & seq.*

Secundo casu, quando pro emphiteusi solvitur mo- 135
dica pensio: tunc enim emphiteuta ad refectionem cogi potest; secus si pensio corresponderet fructibus, vel aliàs esset magna, & excessiva, quia tunc debemus recedere à terminis emphiteusis, cum contractus eo casu magis accedat ad locationem, quàm ad emphiteusim, *Bald. in d. l. 1. num. 4. vers. Quinto in expendendo &c. & numer. 10. Codic. de jur. emphit. Rol. consil. 96. num. 26. volum. 1. Bellon. cons. 21. num. 8. quos refert, & sequitur Thesaur. dict. decision. 20. num. 6. & 7. & ibidem Add.* subdens, quod potest emphiteuta invito Domino renunciare emphiteusi, quoties non potest re frui, nisi cum maxima impensa, vel difficultate, quæ æquiparetur impossibilitati: idemque dicendum, si res devenerit in hostium potestatem, ita ut non sit spes eam recuperandi, *ad trad. per Alexand. in d. l. interdum §. quod ex naufragio, versus fin. ff. de acquir. poss.* vel si mutata fuerit forma ipsius rei, *l. repeti. §. rei mutatione ff. Quib. mod. usufr. amitt. Bald. in d. l. 1. num. 10. quicquid in contrarium asserat Surd. d. dec. 198. num. 25. & seq.*

Quoad secundam partem dubii, an teneatur emphi- 136
teuta interim solvere integram pensionem, affirmat *Natt. d. cons. 377. num. 2. & alii apud Surd. d. dec. 198. num. 10. & seq.* sive pensio sit modica, sive magna: quod enim dicitur, consuetudine emphiteusim concedi pro modico canone in recognitionem dominii, procedit, vel quia à principio solvitur quantitas pecuniæ ultra canonem conventum, *ut notat Bart. in d. l. 1. in princ. Cod. de jur. emphit.* vel quia res sterilis conceditur, ut fiat fertilis, *ut tradunt DD in d. aut. qui rem;* secus, quando res culta est, & fertilis; tunc enim nunquam conceditur pro minimo canone, nec aliquis invenitur rerum suarum ita prodigus, qui cum possit ex re singulis annis centum percipere, illam concedat pro decem; unde ab Ecclesia nunquam conceditur, nisi ea pensio sit æqualis fructibus, quia aliàs non cederet in evidentem utilitatem, *ex trad. per Capic. dec. 182. Franc. dec. 191. num. 10. & seq.*

Venustamen mihi videtur, quod emphiteutæ ob hu- 137
jusmodi damnum fieri debeat remissio pensionis arbitrio Judicis: quamvis enim non excusetur à solutione canonis, quando pensio est modica, secus tamen, quando est magna ex rationibus supra deductis, *Bart. in dict. l. 1. num. 4. & 9. Cod. de Jur. emphit.* ubi dicit, quod si ex re, quæ periit, non perciperentur sufficientes fructus ad pensionem, non cogitur emphiteuta ad præstandum integrum canonem, sed tunc tenetur pro rata fructuum juxta declarationem peritorum, *Thesaur. dec. 20. num. 6. & seq. Boss. in titul. de remiss. merced. conduct. num. 114. Caroc. de Locat. & conduct. tit. de remiss. merced. qu. 3. num. 10. & quæst. 4. num. 6. Mascard. de probat. concl. 1333. numer. 10. vol. 3. Genuens. in tract. de Eccl. q. 73. vide quæ scripsimus in tract. de Temp. legal. lib. 1. cap. 38. num. 24. & seq.* quod tamen intelligendum est, nisi damnum evenerit culpa ipsius emphiteutæ, quia tunc non solum reficere illud tenetur, ut supra diximus, sed etiam totam pensionem interim solvere, etiamsi magna sit, *ut sensit Bald. in d. l. 1. n. 10. & pro indubitato asserit Surd. d. dec. 198. num. 13. ubi alios refert.*

SUM-

SUMMARIUM.

Quæstio X.

An fundus emphyteuticus, inter hæredes emphiteutæ divisus, incidat in commissum, si unus ex hæredibus per biennium, vel triennium canonem non solverit.

138 RESp. quòd totus fundus in tali casu incidit in
commissum, etiamsi cæteri hæredes solverint
alias canonis partes: nam sicut emphiteuta invito Do-
mino non potest solvere canonem per partes, sed semel
totum, & integrum tenetur solvere, *Paul. de Castr. in
leg. quidam existimaverunt ff Si cert. pet.* ita nec hæ-
redes possunt solvere per partes, quia obligatio ad ca-
nonem est realis: & licèt ipsi hæredes dividant inter se,
tamen quilibet tenetur in solidum ad censum, cum ex fa-
cto hæredum minimè mutari debeat conditio primæ obli-
gationis, *leg. 2. §. ex his ff. de Verb. oblig.* nec ad evi-
tationem pœnæ sufficiat particularis solutio, *leg. in exe-
cutione §. penult. ff. eodem titul. glos. in leg communi
dividundo 7. ver. confunderetur ff. Commun. divid. quam
communiter sequuntur DD. ibidem Bartol. in leg. fraudati
numer 3. ff de Publican. & vectigal. Alexand. cons.
7. colum. 2. volum 5. Host. in summ. titul. de locat. §.
quid sit de natura hujus &c. numer. 12. vers. quid si ex
pluribus &c. Alb. de Ros. in l. 2. colum. 9. Codic. de Jur. em-
phit. Specul. in titul. de locat. §. nunc aliqua num. 92.* sub-
dens, quod hæres, qui solvit, ab alio, qui non solvit,
139 suum interesse consequetur per judicium fam. erciscun-
dæ, *Fed. de Sen. cons. 228. prout eos refert, & sequitur
Afflict. decis. 153. numer. 2. & sequ.* ubi idem dicit in col-
140 lateralibus evincentibus rem emphiteuticam jure con-
grui, & inter se dividentibus, si alter ipsorum canonem
non solverit, *Clar. in §. emphiteusis quæst. 8. vers. quæro
quid si &c.*
141 Limita, quando Dominus consensit dictæ divisioni;
tunc enim sibi præjudicat in hoc, quòd si unus solvit
partem suam, & alter non solvit, pars non solventis tan-
tùm incidat in commissum, non autem pars alterius sol-
ventis, nisi Dominus jus suum sibi reservaverit, *ut sen-
sit Bald. in dict. l. fraudati Afflict. dec. 153. num. 5. & ibi-
dem Ursill. num. 2.*

Limita 2. in minore: hic enim adversus commis- 142
sum, sive devolutionem restituitur ob canonem non so-
lutum, *juxta text. in leg. si ex causa §. si in commis-
sum ff. de minor. Ursill. loco cit. num. 2.* ubi etiam dicit,
quod ista restitutio prodest habenti rem communem 143
cum minore.

Limita 3. ubi res emphiteutica duobus conceditur: 144
tunc enim unusquisque pro parte tenetur ad canonem,
nisi expressè fuerit concessa in solidum, *Bald. cons. 116.
part. 1.* ubi dicit, quod quando plures obligant se in eo-
dem contractu simpliciter, quilibet tenetur pro parte 145
virili, *Socin. Jun. consil. 70. part. 1. Ursill. ad Afflict.
decision. 153. numer. 4. & 5.* ubi addit, hoc procedere
etiam in duobus fundis, seu domibus sub uno redditu, 146
seu censu submissis: nam istæ res pro parte, sive pro ra-
ta redditus singulariter tenentur, *juxta textum in cap. con-
stitutus, vers. juxta ratam de Relig. domib. & ibi Abb.
num. 8. & 9.* ubi, quòd si plures scholares domum con-
duxerint, unusquisque pro rata in dubio ad pensionem 147
tenetur, sicut quando plures condemnantur per senten-
tiam, *vide eumdem Ursill. dict. decision. 153. num. 6. &
decision. 215.* ubi subiicit, quod quando plures obli- 148
gati in solidum per sententiam condemnantur simplici-
ter, videtur facta condemnatio pro parte, nisi in fine
sententiæ posita fuerit clausula, *omni meliori modo:* quia
tunc ratione dictæ clausulæ intelliguntur omnes in so-
lidum condemnati, *ut observat etiam Theodos. Rub. in
suis singular. tom. 2. in tractat. de clausul. clausul. 517.
numer. 40.*

Limita 4. si in loco adesset specialis consuetudo in con- 149
trarium: in hac enim materia multum defertur consue-
tudini; unde consuetudo etiam attenditur, an in emphi-
teusis concessione usque ad tertiam generationem, primi
investiti constituant primam generationem, *Rot. coram
Penia decis. 220. numer. 1. & dec. 259. num. 1. & 2.* ubi
subiicit, quod ad probandam consuetudinem contra jus
requiritur quadragenaria.

Observa tamen, quod consuetudo contra jus non 150
dicitur, si ageretur de interpretatione contra commu-
nem Doctorum opinionem, sed requiritur, ut sit con-
tra expressam juris dispositionem, vel expressam ipsius
rationem, *latè Rota in Hispalen. juris nominandi 10.
Octobris 1583. coram Cardin. Seraphino, in impress.
decision. 639. numer. 1. & sequ. & coram Penia d. dec. 259.
num. 3. & 4.*

Limita 5. in casu, quem ponit *Afflict. dec. 80. numer.* 151
1. & sequ. ubi dicit, quòd si res valoris v. gr. mille aureo-
rum, submissa fuit oneri, & naturæ contractus emphiteu-
tici pro aureis 300. non devolvitur in casu devolutionis, nisi
pro dicta rata aureorum 300.

An verò pater possit filiis præjudicare, non solven- 152
do canonem, aut rem alienando irrequisito Domi-
no, quando emphiteusis concessa fuit intuitu, &
contemplatione etiam filiorum, vel ex mera libera-
litate concedentis? Resp. negativè, *ex trad. per Surd.
decision. 290. numer. 1. Clar. in §. feudum quæstion. 66.
vers. Ego alias &c. & in §. emphiteusis, quæst. 8. vers.
sed hic quæro &c.* factum enim, vel negligentia patris
non potest filiis præjudicare in re, quæ ad eos pervenire
debet, non ex facto, aut jure patris, sed ex mero bene-
ficio, seu liberalitate concedentis: nisi fortè emphiteusis
quæsita fuerit ex re patris, idest data pecunia a patre:
quo casu pater posset filiis præjudicare, si emphiteusis ha-
beret originem in persona ipsius patris, secus si quæsita
fuerit ab alio ascendente pro se, & filiis, *vide Bart. in
l. 3. num. 4. ff. de Interd. & releg. Corn. cons. 282. num. 10.
vol. 3. Natt. cons. 531. num. 43. Paris. cons. 2. num. 22. lib. 1.
Alex. cons. 28. vol. 5. Surd. loco cit. Beltram. ad Greg. dec.
129. num. 23.*

SUMMARIUM.

Quæstio XI.

An in dubio contractus præsumatur censualis, vel emphiteuticus.

153 RESp. quod præsumitur potius censualis, quàm
emphiteuticus, *Covar. variar. lib. 3. cap. 7. numer.*
3. Cardin. Mantic. decision. 134. numer. 3. ubi dicit, quod
154 verbum, *pro canone, seu responsione*, est ambiguum,
& potest intelligi ex causa census: & ideò si non appa-
ret, utrum quis sit emphiteuta, vel censuarius, non sol-
vendo, jure suo privari non potest, *Mascard. de Probat.*
conclus. 281. numer. 1. cum sequent. ubi dicit, quod magis
census, quàm emphiteusis præsumitur, etiamsi quis per
30. annos solvisset uti de re emphiteutica, si de contra-
ctu non constet, *Menoch. præsumption. 106. numer. 3. &*
sequent. lib. 3. Ruin. consil. 42. numer. 6. & 7. & consil. 160.
numer. 5. & 6. libr. 1. Natt. consil. 3. numer. 3. ubi dicit,
quod si ex instrumento, seu alia scriptura constet, pen-
siones fuisse solutas pro emphiteusi, & nihil aliud dica-
tur, contractus præsumitur censualis, tum quia emphiteu-
sis continet sub se censum, tum quia contractus non cen-
setur emphiteuticus, nisi evidentissimè appareat, *Hond.*
consil. 81. numer. 2. lib. 2. Capic. decision. 196. Crescen. de-
cision. 1. de Censib. ubi dicit, quod excusatur quis à cadu-
155 citate, quando potest dubitari, an ratione census, vel
emphiteusis pensio soluta fuerit, quamvis mero jure esset
emphiteusis, *Gratian. discept. for. cap. 566. numer. 9. & 10.*
& cap. 188. numer. 26. Afflict. decision. 129. numer. 4. Va-
lasc. de Jur. emphit. quæst. 32. num. 33. vers. illa tamen &c.
Cardin. Mantic. decision. 134. numer. 3. & alii communiter;
quod procedit non solum in privato, sed etiam in Ec-
clesia, *Mascard. loco citat. num. 4. Menoch. ubi supra nu-*
mer. 7. Gratian. dict. cap. 188. num. 28. Mantic. d. dec. 134.
num. 3. Natt. dict. cons. 3. numer. 3. Valasc. dict. quæst. 32.
num. 3. vers. Item si in ea provincia &c. Rot. recent. par. 2.
decision 170. per tot. prout refert Thomat. dec. 60. num. 27.
quicquid dicat Genuens. in tract. de Eccl. quæst. 91. Bero.
q. 14. num. 1. & 2.
156 Unde agenti ad caducitatem, & rem emphyteuticam
prætendenti incumbit onus probandi non solum emphi-
teusim, sed etiam illius dominium plenè, & concluden-
ter, ac identitatem bonorum emphiteusi subjectorum,
Spec. in titul. de locat. §. nunc aliqua &c. numer. 72. & seq.
Alex. cons. 10. lib. 4. ubi dicit, quod venditio, locatio, &
liber censualis non probant dominium, nec quasi, nec 157
possessionem contra tertium, *Gratian. dict. cap. 188. num.*
10. Cavalcan. dec. 43. num. 53. & seq. par. 1. Caput. decis.
280. par. 1. ubi dicit, quod ex instrumentis locationum,
solutionibus, & aliis confessionibus, & adminiculis non 158
probatur dominium ad effectum rei vindicationis, quia
ex istis præsumptivè, non plenè probatur dominium, nisi
constet de traditione, *Cardin. Seraphin. decision. 1453.*
num. 1. Cardin. Millin. decision. 11. Rot. in recentior. par. 1.
dec. 150. num. 1. & sequent. & decision 249. num. 1. & decis.
606. num. 1. prout refert idem Thomat. dict. decision. 60.
num. 1. & seq. ubi etiam dicit, quod ad hunc effectum 159
non sufficit instrumentum locationis, seu concessionis in
emphiteusim, quia sola investitura dominium investien-
tis non probat: quemadmodum nec dominium hujusmo-
di probatur ex instrumento emptionis, conductionis,
solutionis, & recognitionis, quia dominia non pendent 160
ab assertione concedentis, vel recognitione recipientis
rem emphiteuticam, cùm etiam res aliena emi, vendi, ac
concedi possit in emphiteusim, vel locari, licèt ab alio
possideatur, *ex trad. per Alexand. cons. 12. num. 4. libr. 4.*
Cravet. cons. 157. num. 5. & seq. Gratian. cap. 533. num. 43.
& 44. ubi dicit, quod ad hunc effectum non sufficit in-
strumentum locationis emphiteusis, nisi pleniùs de illa ap-
pareat, *& cap. 188. num. 6. 10. & sequent. Cardin. Cava-*
ler. decision. 399. numer. 4. Seraphin. dict. decision. 1453.
num. 1.

Prædicta tamen conclusio limitatur 1. quando ultra 161
præstationem annuam uniformem aliæ concurrerent con-
jecturæ, ut si appareat de solutione laudemii in recognitio-
nem dominii, vel si in rei alienatione fuerit requisitus con-
sensus Domini; tunc enim præsumitur potius solutum ju-
re emphiteutico, quàm jure census, *Natt. cons. 3. num. 3.*
& alii, quos refert, & sequitur Genuens. d. quæst. 91. Tho-
mat. d. dec. 60. num. 41. & 49. Rot. dec. 117. num. 10. part. 5.
tom. 1. & dec. 164. num. 4. & seq. part. 6. recent. ubi addit,
quod si cum instrumento investituræ concurrerent alia ad-
minicula, videlicet enunciativæ antiquæ, solutiones ca- 162
nonum, & laudemii, recognitio in Dominum, reservatio
dominii, & similia, eo casu probaretur dominium tam ad
effectum caducitatis, & devolutionis, quàm contra ter-
tium, *de quo latè scripsimus in tractat. de Temp. legal. lib.*
2. cap. 55. num. 33. & seq. ubi aliæ regulæ recensentur, ex
quibus dominium probatur, vide Seraph. dec. 1453. in princ.
ubi subiicit, quod dominium absolutè non probatur ex so-
lutione laudemii, & ex confessione, quod fundus sit sub
proprietate Ecclesiæ, vel privati, quando est unica tan-
tùm recognitio facta ad effectum habendi consensum Re-
ctoris in emptione fundi, *Menoch. d. præs. 281. n. 9. Gra-*
tian. d. cap. 188. num. 27.

Limitatur 2. quando in ipsa Regione magis frequens 163
esset usus concedendi bona in emphiteusim, quia tunc præ-
sumitur contractus emphiteuticus, *Mascard. d. conclus.*
281. num. 7. Menoch. d. lib. 3. præsumpt. 281. num. 14. Af-
flict. d. dec. 129. num. 5. Valasc. d. q. 32. n. 33. vers. Item si in
ea Provincia &c. ubi etiam observat, quod in casu du- 164
bio non est admittenda caducitas.

Notandum est etiam, quòd Dominus directus potest 165
intentare remedium possessorium, quando clara, & indu-
bitata est devolutio; secus quando est dubia, & probabili-
ter potest controverti, quia tunc tenetur judicio petito-
rio experiri, *Beltram. ad Greg. dec. 105. ubi plures Rotæ*
decisiones refert Thomat. dec. 60. num. 13. & 14. Valasc.
de Jur. emphit. quæst. 18. num. 16. Thesaur. qq. for. libr. 4.
quæst. 42. num. 8. Hond. cons. 21. num. 22. & seq. lib. 2. ubi
dicit, quod quando emphiteusis præsupponitur finita ob
lapsum temporis, vel aliter constat, emphiteusim fuisse
finitam, potest Dominus directus propria auctoritate pos-
sessionem emphiteusis accipere, & emphiteutam expelle-
re secundùm magis receptam Doctorum sententiam; Rota
tamen sequitur opinionem, quod etiam stante pacto capien-
di possessionem propria auctoritate in casu devolutionis,
prius debeat coram Judice liquidari parte citata, quod
sit factus locus devolutioni, quia potest emphiteuta ha-
bere melioramenta, ex quibus sibi competeret reten-
tio, vel alium titulum, ex quo posset prætendere suc-
cessionem, *vide Greg. dict. dec. 105. num. 12. & ibi Bel-*
tram. litt. A.

166 No-

166 Notandum 2. quod quando non agitur de dominio principaliter ad effectum caducitatis, sed tantùm incidenter ad alium effectum, videlicet pro solutione canonis, tunc sufficerent leviores probationes, *Gratian. capit.912. numer. 3. & 34. & cap. 188. numer.15. & 16. Cardin. Seraphin. dec.1453. numer. 12. Millin. dec.11. Thomat. dec.60. numer.9. & seq.*

167 Notandum 3. quòd si Ecclesia concessit in emphiteusim territorium usque ad talem locum, puta usque ad talem vineam, dictio, usque, stat exclusivè, si locus ille jam erat vinea tempore contractus: quia cum alienatio rerum Ecclesiæ sit de jure prohibita, ideo stricta fieri debet interpretatio, *leg. si præser 32. & leg. interpretatione 42. ff. de Pœn.* secus si ille locus quondam fuit vinea, sed tempore contractus non est vinea, quia tunc non censetur exclusus, *leg. veteribus ff. de pact. leg. forma ff. de censibus Genuens. in tractat. de Eccles. quæstion.488. vide Bald. in authent. hoc amplius numer. 24. & 25. Codic. de fideicommiss.* ubi dicit, quod dictio, usque, apposita numero stat inclusivè: idem, si personis, nisi sit contraria ratio extremorum; item si apponatur quantitati continuæ, in favorabilibus stat inclusivè, non in odiosis.

S U M M A R I U M.

1 *Quomodo intelligenda sit locatio facta non designato loco, nec tempore.*

2 *Quando locus declarari possit à conductore.*

3 *Renovata locatione, censetur etiam renovata qualitas loci.*

4 *Quando testes ad perpetuam rei memoriam examinati faciant fidem coram Judice competente.*

5 *Dominus, qui locavit domum, seu prædium ad certum tempus, potest interim domum, vel prædium alteri vendere.*

6 *Quando colonus, & inquilinus agere possint contra locatorem ad damna, & interesse.*

7 *Locator bona invecta, & illata habet tacitè hypothecata, & ea potest sua auctoritate includere: limitatur num. seq.*

8 *Quando locator possit uti jure executivo, & quando non.*

9 *Bona aliena invecta, non sunt tacitè obligata pro pensione: limitatur num. seq.*

10 *Quid si interveniat fraus ex parte Domini dictorum bonorum.*

11 *Calliditati Mulieris non succurritur, sed tantùm ejus firmitati.*

12 *Quid si bona aliena fuerint inducta Domino rei sciente, & patiente, ut perpetuo ibi sint, & numer. 15. & 17.*

13 *Bona, quæ ad certum tempus fuerunt in domo, vel fundo reposita, non sunt obligata pro pensione: limitatur num. seq.*

14 *Invecta, & illata ab eo, qui unica tantùm nocte mansit in hospitio, sunt tacitè obligata locatori.*

15 *Bona uxoris invecta in domum viro locatam, an, & quando sint tacitè obligata.*

16 *Quando uxor teneatur ad pensionem domus viro locatæ.*

17 *An contrahatur tacita hypotheca, si conductor mala fide in domum conductam inferret rem alienam.*

18 *Locans operam pro vehenda re aliqua de loco ad locum, tenetur resarcire damnum, quod sua culpa accidit: item tenetur de dolo, lata, & levi culpa, non autem de levissima: limitatur num. sequent.*

19 *In rebus, quæ leviter franguntur, venit etiam culpa levissima.*

20 *An vector teneatur probare, se in hujusmodi rebus vehendis adhibuisse exactissimam diligentiam.*

21 *Quando præsumatur culpa, & quando casus.*

22 *Casus fortuitus non excusat, quando præcessit culpa ordinata ad casum, & quomodo id intelligatur.*

23 *Is, qui locat operas suas tanquam artifex, tenetur de damno contingenti ex culpa levissima eorum, quorum opera utitur.*

Promittens opus, an teneatur illud facere omnibus suis expensis ibid.

24 *Casum fortuitum allegans, tenetur illum probare.*

Casus fortuitus qualiter probetur, ibidem, & num. sequent.

25 *Ubi casum quis patitur, ibi potest examinare testes, qui postea fidem facient coram Judice competente.*

26 *Testes possunt examinari in loco non apto, ubicumque necessitas imminet.*

27 *Navicularius, qui dicit, se substinuisse naufragium, debet hoc per testes probare coram Judice illius loci, & Præfecto denunciare intra annum.*

An passus naufragium, audiatur post annum, ibidem.

28 *Ad probandum casum fortuitum admittuntur nautæ, & ministri navis, & etiam familiares, & domestici in subsidium.*

29 *An, & quando salarium non conventum debeatur.*

C A P. VI.

De locatione, & conductione.

QUæritur 1. quomodo intelligenda sit locatio facta 1
non designato loco, nec tempore? Resp. quod lo-
cus declarandus erit per conductorem; tempus verò decla- 2
rari debet arbitrio boni viri, *Bald. in leg. liberti. numer.11.
Codic. de oper. libert.*

Quæritur 2. an renovata locatione, censeatur etiam re- 3
novata qualitas loci? Resp. affirmativè, *vide Carac. ti-
tul. de renovat. location. quæst.30. incip. quid in conditioni-
bus &c. fol.159.*

Quæritur 3. an testes examinati ad perpetuam rei memo- 4
riam, seu parte non citata in loco, ubi moritur equus con-
ductus, probent, seu faciant fidem coram Judice compe-
tente? affirmat *Bartol. communiter receptus in l.4. nu-
mer.2. Codic. de Naufrag. lib.11.* ubi dicit, quod in lo-
co, ubi patitur quis aliquem casum, potest examinare te-
stes super dicto casu, & illæ probationes posteà faciunt fi-
dem ubique: quod procedit, dummodò per testes de-
signentur equi, seu alterius rei signa, & qualitates,
*vide Cancer. variar. libr.1. cap.14. de locat. & conduct.
num.57.*

Quæritur 4. an Dominus, qui locavit domum, seu 5
prædium ad certum tempus, possit interim domum, seu
prædium alteri vendere? Resp. affirmativè, *per textum
in leg. emptorem ubi gloss. & DD. Codic. locat.* si verò co-
lonus, & Inquilinus prohibeantur ab emptore, agere 6
possunt contra locatorem ad damna, & interesse *leg. si
merces, & leg. qui fundum ubi DD. ff. locat. vide quæ
diximus in tractat. de Tempor. legal. lib.1. cap.39. num.25.
& sequen.*

Quæritur 5. an locator bona invecta, & illata habeat ta- 7
citè obligata, & ea possit sua auctoritate includere? Resp.
affirmativè, *leg. utique ff. de damn. inf. leg. licet ff. in quib.
caus. pign. tac. contrah.*

Limita, ubi res illæ perveniunt ad tertium habentem 8
causam à debitore: tunc enim non potest locator jure exe-
cutivo uti, sed debet agere hypothecaria, vel salviano
interdicto; quia hoc jus exequendi sua auctoritate est li-
mitatum certo loco, ut includantur, donec sunt in do-
mo: & ideò si extrahantur de domo, cessat dictum jus
*leg.1. ff. de Salv. interd. Bartol. in leg.3. in 2. lect. nu-
mer.24. Codic. de pignor.* subdens, quod si essent in domo
tamquam alienatæ, & traditæ, adhuc posset exerceri dictum
jus includendi.

Quæritur 6. an bona aliena invecta, tacitè sint obligata 9
pro pensione? Resp. negativè: quia sicut conductor rem alie-
nam expressè obligare non potest, ita nec tacitè *l.2. ubi DD.
C. si alien. rer. pignor. data sit.*

Hæc tamen conclusio limitatur 1. quando inter- 10

venit fraus ex parte Domini ipsius rei, fortè quia com-
modavit rem inquilino, ut appareret ditior, & locator al-
liceretur ad locandum *dict. leg. 2. ubi Bald. & alii leg. si fi-*
ne. Cod. ad Senatusc. Vellejan. ubi si maritus obligat res uxo-
11 ris asserendo eas proprias uxore præsente, & dolosè tacen-
te, tenet obligatio, quia non calliditati mulieris, sed in-
firmitati tantum Senatusconsulto consultum est, *Afflict.*
decision. 184. numer. 4. Caroc. de locat. part. 5. quæst. 15.
numer. 9.

12 Limitatur 2. quando concurrunt tria illa requisita *per glos. in leg. si non inducta Codic. in quibus caus. pign. vel hypot. tacit. contrahen.* videlicet quod bona fuerint inducta Domino rei sciente, & patiente, ut perpetuò ibi sint, idest durante locatione, *ut post Paul. de Castr. observat Afflict. dict. decision. 144. numer. 3.* subdens, quod si aliquid de tribus prædictis deficiat, res illa non est tacitè obligata, *latè Caroc. de locat. part. 5. quæst. 15. numer. 3.*

13 Ex quo infertur, quòd si aliqua bona ad certum tempus fuerint in fundo, vel domo reposita, ea non erunt pro pensione obligata, *ut tradunt DD. in dict. leg. si fine Codic. ad Vellejan. Afflict. dict. decision. 144. numer. 2. & 4.* ubi etiam dicit, quod si dedi Sartori vestem, ut arctaret, ea non est tacitè obligata pro pensione, quia non fuit tradita, ut ibi esset durante locatione.

14 Observa tamen, quod merces hospitatæ sunt tacitè obligatæ pro pensione, etiamsi in loco non fuerint positæ, ut ibi perpetuò starent, *Alexand. in leg. divortio §. ob donationes in fin. numer. 11. ff. solut. matrimon.* ubi dicit, quod invecta, & illata ab eo, qui unica tantum nocte mansit in hospitio, sunt tacitè obligata locatori, *Ursill. ad Afflict. dict. decision. 184. numer. 2. Caroc. loco citat. quæst. 18.*

15 Observa 2. quod bona uxoris invecta in domum viro
locatam, non sunt tacitè obligata pro pensione, etiamsi
ibi perpetuò existant, scilicet donec duret locatio, *leg.*
si Adversarius ubi DD. Codic. ad Senatuscons. Vellejan.
nisi domus locata fuerit viro, & uxori simul: nam tunc
etiam bona uxoris erunt obligata, *Bald. in dict. leg. Ad-*
versarius, Ursill. ad Afflict. dict. decision. 184. numer. 5.
& sequent. ubi subjicit, quod si uxor post mortem viri mo-
ratur in domo eidem viro locata, tenetur ad pensionem pro
16 rata temporis, pro qua inhabitavit, nisi jure familiarita-
tis cum ipsis hæredibus viri inhabitasset, *ex trad. per Bald.*
in l. contractus Cod. locat.

17 Observa 3. quod si conductor mala fide in domum conductam inferret rem alienam, non contraheretur legalis, & tacita hypotheca, sive inferret Domino sciente, sive eo ignorante, *Caroc. de locat. dict. part. 5. quæstion. 15. numer. 8. & 11. & sequent.* ubi etiam observat, quod si conductor intulisset rem, pro qua competeret publiciana, censebitur obligata, *de quo vide glos. in leg. si ab eo ff. de Pignor.* ubi dicit, quod comparente vero Domino, sicut non defenderetur debitor, ita nec creditor. cui verò competat actio publiciana, *vide, quæ scripsimus in tract. de Temp. legali lib. 2. cap. 55. n. 40.*

18 Quæritur 7. an locans operam pro vehenda re aliqua de loco ad locum, teneatur de culpa levissima? Resp. negativè, quia licèt in tali casu damnum, quod sua, & eorum, quorum opera usus est, culpa acciderit, resarcire teneatur, *leg. cum proponas ubi Bald. numer. 8. Codic. de Naut. fœnor. leg. item quæritur §. 1. & leg. si merces §. qui columnam ff. locat. leg. utique §. 1. ff. de rei vendict.* non tamen tenetur de culpa levissima, sed tantùm de dolo, lata, & levi culpa, *juxta text. in leg. si certo loco §. nunc videndum, ubi Bartol. ff. commodat. leg. contractus ubi Dec. numer. 33. ff. de Regul. jur. Bald. consil. 441. numer. 1. volum. 1. Caroc. de locat. & conduct. part. 4. tit. de dolo, & culp. quæst. 1. & quæst. 2. num. 13.*

19 Hæc tamen regula limitatur 1. in rebus, quæ leviter
franguntur, in quibus venit etiam culpa levissima; nam
ratione subjecti, de quo agitur, locatio, & conductio
requirunt majorem, vel minorem diligentiam, *Dec. in*
dict. leg. contractus numerum 33. ff. de reg. jur. Caroc. ubi
supra dict. quæstion. 2. numer. 6. & sequentis, ubi exempli-
ficat in salmis vitri, ollarum, & similium, quo casu
vector debet probare, se adhibuisse exactissimam dili-
gentiam, & eam, quam quilibet diligentissimus in si-
mili negotio adhibuisset, præsertim quando damnum 20
contingit aliquo ex illis casibus, qui regulariter sine cul-
pa accidere non consueverunt, *de quo vide Bart. in*
leg. si quis ex argentariis §. an nec hæredit. numer. 6. ff.
de Eden. ubi dicit, quod in furto, incendio, fuga ser-
vorum, & aliorum, qui debuerunt custodiri, & in si- 21
milibus casibus, qui non possunt faciliter evenire absque
culpa, præsumitur culpa, nisi probetur casus; secus ubi
agitur de vi hostium, impetu aquarum, & similibus, quæ
possunt evenire sine culpa: tunc enim probata amissio-
ne præsumitur casus, nisi culpa probetur, *Cyriac. con-*
trovers. 166. numer. 6. & sequent. Mascard. de probat.
conclus. 271. numer. 6. & sequent. & conclusion. 467. numer.
20. & sequent. volum. 1. Paris. consil. 156. numer. 5. & 6.
part. 4.

Notandum tamen est, quòd casus fortuitus non excusat, quando præcessit culpa ordinata ad casum, ut si ex ea casus evenire poterat, *Menoch. libr. 5. præsumpt. 3. numerum 138. latè Cyriac. dict. controvers. 166. numer. 34. & sequentis* ubi, quod non est necesse, ut culpa sit præcisè necessariò ordinata ad casum, sed satis esset, quod secundùm possibilitatem actus dicatur ordinata, hoc est, quod possibile sit, ex illa causa effectum sequi. 22

Limitatur 2. quando quis locat operas suas tamquam artifex: tunc enim tenetur de damno contingenti ex culpa levissima illorum, quorum opera utitur, *leg. si merces §. qui columnam ubi Paul. de Castr. ff. de locat. Caroc. dict. part. 4. titul. de dol. & culp. quæst. 2. numer. 9. & 10.* 23

Addit *Bald. in leg. liberti. numerum 11. Codic. de oper. libert.* quod promittens opus, debet facere omnibus suis expensis, & fabris, nisi aliter se habeat loci consuetudo, *vide Bartol. in leg. continuus §. item qui insulam, ff. de verb. oblig.* ubi dicit, quod promittens opus, ut supra, tenetur fabros invenire ex locis circumstantibus, quando non sunt in loco, ubi opus faciendum est, *Caroc. de locat. titul. de sext. grad. accident. quæstion. 6. incip. facta est locatio &c. fol. 242. à terg.*

Notandum est etiam, quòd casum fortuitum allegans, debet illum probare, *latè Mascard. de probat. vol. 1. conclus. 271. numer. 1. & seq. & conclus. 272. numer. 1. 2. & 21.* ubi, quòd id arbitrio Judicis relinquitur, qui inspecta facilitate probationis, vel difficultate, & considerata personæ qualitate, interdum exiget plenam probationem, aliquando non, *vide Bart. in dict. l. si quis ex argentariis, §. an nec hæredi. numer. 5.* ubi dicit, quòd in casibus manifestis, ut in ruina, incendio, vi hostium, & similibus requiritur manifesta probatio; in casibus verò clandestinis, & occultis, ut in furto, sufficit probatio per conjecturas, ut si ostium ruptum fuit, famulus aufugit &c. *Boss. in tit. de furt. sub num. 2.* subdens, quòd per clamorem, seu vociferationem nocturnam non probatur furtum, ubi aliud vestigium non appareret, aliàs fingi possent multæ fraudes. 24

Notandum 2. quòd ad probandum casum satis est 25
servare naturalem justitiam, hoc est jus gentium, se-
cundùm quod in ore duorum, vel trium stat omne ver-
bum, non attenta solemnitate civili; & ideò ubi ca-
sum quis patitur, ibi debent examinari testes, qui po-
steà fidem facient coram Judice competente, etiamsi
pars citata non fuerit: quemadmodum etiam exami-
nari possunt testes in loco non apto, ubicunque ne- 26
cessitas imminet propter periculum mortis, vel ab-
sentiæ in loco longinquo, *Bart. in leg. si quis. Cod.*
de Naufrag. lib. 11. ubi, quòd navicularius, qui di- 27
cit, se substinuisse naufragium, debet hoc per testes
probare coram Judice illius loci, & Præfecto denuncia-
re intra annum, aliter posteà non auditur; quamvis con-
trarium sentiat *Stephan. Aufrer. ad Capell. Tholosan.*
quæst. 447. ubi dicit, quod passus naufragium etiam
post annum audiri debet, quia allegatio casus fit per
mercatorem ad suam defensionem: defensiones verò
sunt perpetuæ regulariter, *vide Gabr. commun. conclus.*
libr. 2. titul. de citat. conclus. prim. numer. 352. Mas-
card. de Probat. dict. conclus. 272. numer. 4. & sequen.
ubi etiam observat, quòd ad probandum casum fortuitum

28 ad-

28 admittuntur nautæ, & ministri navis, & etiam familiares, & domestici in subsidium.

29 Notandum 3. quòd si de mercede conventum est, actio locati competit: si verò non est conventum, competit tacita actio locati, vel condictio, *leg. si & me, & Titium ff. si cert. pet. Bellon. decision. Gen.* 115. ubi etiam observat, quod in taxanda mercede, seu salario, quando famulo non fuit constitutum, debet prius inspici consuetudo loci, deinde qualitas personæ, cujus industriæ, & peritiæ sit; & illud præsertim debet considerari, si sit pauper, & non habeat unde vivat, nisi de suo labore: nam non est verisimile, quod voluerit operari gratis, *ex trad. per Petr. de Ubald. in tractat. de Duob fratribus in 6. part. princ. ante numer.* 27. nec requiruntur copulativè illa duo, videlicet quod Dominus sit solitus conducere operas ministrorum, & famulus locare: satis enim est, ut alterum ipsorum concurrat; nam eo ipso quod Dominus conducit aliquem ad servitium, ad quod solebat constituere mercedem, censetur conduxisse cum illa mercede consueta; & è contra eo ipso quod quis est solitus locare operas suas, censetur serviviſſe cum mercede, quam solebat ab alio lucrari, *Bart. in leg.1. §. sed etsi comites ff. de var. & extraord. cognit. Bald. in leg. excepto numer.1. Cod. locat. Socin. consil.196. versic. Quarto, & ultim. &c. Bellon. d. dec.115. per tot.*

SUMMARIUM.

1 *Vendita, vel legata domo, censentur etiam vendita, & legata quæ ad ejus perpetuum usum destinata sunt, quæve ipsi domui sunt affixa, & numer. seq.*

2 *Fundo simpliciter legato, continentur molæ olivariæ, prælum, & quæcunque infixa sunt.*

3 *Si testator legat res, quæ sunt in tali domo, vel fundo, de quibus legatum intelligatur.*

4 *Quid si testator legat domum, & quæcunque in ea erunt.*

5 *Modus, qui ponitur in favorem contrahentis, vel legatarii, non coarctat dispositionem, vel legatum.*

Quando plena proprietas rei censeatur concessa, & quando usus, vel ususfructus, ibid.

6 *Vendita, vel legata domo, censetur etiam venditus, vel legatus hortus contiguus, domui serviens, stabulum, & horrea contigua, ad quæ per ipsam domum aditus intrinsecus patet.*

7 *Vendita domo, veniunt vitreatæ, seu specularia domus.*

8 *Claves, seræ, ostia, & his similia domui cedunt.*

9 *Quæcunque contractus tempore ostenduntur, ea omnia veniunt in ipso contractu.*

10 *Venditor ostendens equum ornatum, an teneatur etiam ad traditionem ornamentorum.*

11 *Vendita domo, an censeatur vendita apotheca, quæ subtus domum existit.*

12 *Legata domo non censetur legata supellex, & legato fundo non censetur legatum instrumentum ejus.*

13 *An molendinum constructum in domo contineatur cum ipsa domo.*

14 *In jure congrui vicinus mediante domo præfertur vicino mediante horto.*

15 *Quid si non existeret vicinus conjunctus cum domo.*

16 *Statuæ quando veniant in venditione domus.*

17 *An, & quando vendens partem fundi teneatur præstare servitutem per aliam partem retentam.*

18 *Ex instrumento venditionis non probatur possessio.*

19 *Per instrumentum divisionis probatur possessio contra dividentem.*

20 *Venditor, qui ex pacto tenetur pecuniam reinvestire, satisfacit suæ obligationi, si semel reinvestivit.*

21 *Promissio facta alicui intelligitur pro prima vice.*

22 *Ad dissolutionem obligationis sufficit unicum implementum.*

23 *Promissor in dubio intelligitur obligatus ad id, quod minus est.*

24 *Reinvestimentum subsequutum post contractum, præsumitur factum in executionem præcedentis obligationis.*

CAP. VII.

De emptione, & venditione.

Quæstio I.

Vendita, vel legata domo, quid etiam venditum, aut legatum censeatur.

RESp. quod vendita, vel legata domo, censentur 1
etiam vendita, vel legata, quæ ad ejus perpetuum
usum destinata sunt, quæve ipsi domui sunt affixa, *leg.
prædiis §. qui domum ff. de leg.3. leg. fin. ff. de Supell.
legat. leg. granaria ff. de Action. emption. leg. fundi §.
Labeo ff. eodem leg. quæsitum §. fistulæ ff. de fund. in-
strum.* quemadmodum fundo simpliciter legato continen- 2
tur molæ olivariæ, prælum, & quæcunque infixa; inædificataque sunt, *leg. cum fundus ff. eodem titul. de fund. instrum. Alexand. consil.54. numer.4. volum.3. & consil.223. numer.1. volum.2. Anchar. consil.291. Tiraq. de Retract. lignag. §. 1. glos. 7. numer.* 115. *Ursill. ad Afflict. decision.* 298. *numer. 4. & seq. Cyriac. controvers.162. numer.4. & seq.* ubi dicit, quod legato fundo debetur quoque palatium super eo existens: nec requiritur utrumque, videlicet quòd sint destinata ad perpetuum usum, & quòd sint affixa, sed alterutrum sufficeret, *ut probat Surd. decision.* 134. *numer.* 13. *& sequent.
Corn. consil.244. numer.8. volum.2.* ubi subiicit, quod si 3
testator legat res, quæ sunt in tali domo, vel fundo, veniunt ea, quæ ibi solent esse, licèt tunc non sint: non tamen censentur legata ea, quæ casu, seu temporaliter ibi fue-
runt; item si testator legat domum, & quæcunque in ea 4
erunt, non censentur legati nummi tempore mortis existentes in domo, ut aliis nominibus collocarentur, *leg. si ità legatum ff. de leg. 3. Corn, loco citat. & alii communiter.*

Præterea in hoc diligenter inspicienda sunt verba con- 5
trahentium, vel testatoris, nam si conceditur, vel legatur uni, vel pluribus domus ad habitandum, seu ad usum, seu pro usu, vel fundus ad usumfructum, seu ad alimenta, tunc videtur plena proprietas concessa, sive in contractibus, sive in ultimis voluntatibus: & ideò transit ad hæredes, quia causa de futuro, seu modus, qui ponitur in favorem legatarii, seu alterius contrahentis, nunquam legatum, seu dispositionem coarctat, *leg.4. ff. de Alim. legat. leg. donationes §. species ff. de Donat.* è contra si conceditur, seu legatur usus, vel ususfructus domus, vel fundi, vel alimenta ex fundo, tunc videtur concessus tantùm usus, vel ususfructus, *totum titul. de Usufruct. legat. Bartol. communiter receptus in dict. §. species Rot. decision.168. numer.2. part.2. Divers. Capye. decision.* 188. *per tot.*

Hinc infertur, quòd vendita, seu legata domo, censetur 6
etiam venditus, seu legatus hortus contiguus, domui serviens, quia tunc hortus pars domus censetur *dict. leg. prædiis §. qui domum ff. de leg.3. Alexand. dict. consil.54. numer.4. Ursill. ubi supra numer.5. Buratt. decision.354. numer.2.* ubi dicit, quod sub legato, seu donatione domus veniunt hortus, stabulum, & horrea contigua, ad quæ per ipsam domum aditus intrinsecus patet *leg. olympico ff. de servit. urban. præd. l. prædiis §. balneas ff. de leg.3. Natt. consil. 117. num.2.*

Infertur 2. quod vendita domo veniunt vitreatæ, seu 7
specularia domus, vel quia destinata sunt ad perpetuum usum, *dict. leg. prædiis §. qui domum ff. de leg. 3. Abb. consil.88. volum.2. Mantic. de Conjectur. ultim. volum. libr.9. titul.2. numer.43.* vel quia ipsi domui affixa sunt, cùm sustineri soleant cancellis muro infixis, & calce, aut tenaci gipso conclusis, *dict. leg. quæsitum §. specularia ff. de fund. instrum.* & quamvis amoveri possint dimis-

ſis cancellis, id tamen non ideò fit, ut vitreatæ amoveantur, ſed ut eveniente neceſſitate refici poſſint, *ut obſervat Surd. dec.134. numer.4. per text, in dict. §. ſpecularia, & In leg. fundi §. ea quæ ex ædificio ff. de Action. empt.* ubi ea, quæ ſunt domus cauſa parata, non deſinunt illius pars eſſe, ſi aliquando amota ſunt animo reponendi, *& in dict. leg. granaria ff. eod.* ubi, regulæ detractæ animo reponendi, habentur pro parte domus.

8 Infertur 3. quòd claves, feræ, oſtia, & his ſimilia, licèt affixa non ſint, domui cedunt, quia hæc poſita ſunt in domo, ut perpetuò ſint *leg. quæſitum §. fiſtulæ ff. de fund. inſtr. Bald. in leg. 2. Cod. de Verb. ſignu. Cæphal. conſ.92. numer. 34. Surd. dict. deciſ. 134.*
9 *numer. 5. & ſeq.* ſubdens, quod quæcumque contractus tempore oſtenduntur, ea omnia veniunt in ipſo con-
10 tractu; ex quo fit, ut venditor oſtendens equum ornatum, teneatur etiam ad traditionem ornamentorum, dummodò in ornamentis infixa non ſint inſignia venditoris, *ex trad. per Bald. in leg. 2. numer. 4. Cod. de Ædil. act. Roch. de Cur. in tractat. conſuetud. ſection. 8. numer. 44.*

11 Infertur 4. quòd vendita domo cenſetur etiam vendita apotheca, quæ ſubtus domum exiſtit, ſi eadem contignatione, muro, & fundamento teneatur, iiſdemque finibus includatur, etiamſi per domum ad apothecam non pateat aditus, quia domus tamquam caput ad ſe trahit reliqua, quæ ſunt ei conjuncta. *Mantic. de Tacit. lib. 13. tit. 23. num.32. & ſeq. & de Conjectur. ultim. vol. lib.9. tit.2. num.36. & ſeq. Anchar. conſ. 291. Urſill. loco cit. num.6.*

12 Infertur 5. quòd legata domo non cenſetur legata ſupellex, cum hæc ad perpetuum ejus uſum deſtinata, vel ſaltem ipſi domui affixa non ſit: quemadmodum legato fundo, eadem ratione non cenſetur legatum inſtrumentum ejus. *l. fin. ff. de ſupell. legat. Mantic. de Conjectur. ult. volunt. lib.9. tit.2. num.43. Coccin. deciſ. 387. num.2.*
13 ubi ſubiicit, quod molendinum conſtructum in domo, cenſetur quid diverſum à domo: quod intellige, quando ad illud per ipſam domum aditus intrinſecus non patet, vel quando iiſdem finibus non includitur, aliàs ſecus, *ut ſupra diximus de ſtabulo, horreis, & apotheca. numer. 6. & 11.*

14 Infertur 6. quod licèt in jure congrui vicinus mediante domo præferatur vicino mediante horto, tamen ſi non exiſteret vicinus conjunctus cum domo, jus congrui com-
15 peteret vicino conjuncto cum horto, quia hortus domui contiguus cenſetur pars domus, *ut poſt Alex. conſil.223. vol.2. & alios reſolvit Urſill. ad Afflict. deciſ. 223. numer. 1.*

16 Infertur 7. quod ſtatuæ affixæ parieti domus venditæ, veniunt in venditione domus, quia eo caſu pars domus cenſentur, *Rot. deciſ. 822. num. 1. & ſeq. par. 3. lib. 3. Diverſ.* ſecus eſſet in ſtatuis non affixis, etiamſi videantur ibi poſitæ, ut perpetuò conſerventur, quales ſunt illæ, quæ ſunt in cortile domus, ubi ſunt cellulæ pro eiſdem ſtatuis collocandis: iſtæ enim pars ædium non ſunt, & ideò non veniunt in domus venditione, *per tex. in l. pen ff. de Verb. ſign.* ubi, quod hujuſmodi ſtatuæ ornatus ædium cauſa parantur, non quò ædes perficiantur.

17 Quæres, an vendens partem fundi, teneatur præſtare ſervitutem eundi per aliam partem retentam? Reſp. negativè, niſi adjecta eſſet clauſula, *cum acceſſibus, & egreſſibus &c. latè Corn. conſil. 154. per tot. volum. 2. Urſill. ad Afflict. dec. 298. numer. 4* nam quæ anteà erat pars fundi, per venditionem, & ſegregationem non dicitur amplius pars, ſed plures fundi ſunt, & dicuntur, & ideò unus alteri amplius ſervire non debet, *l. ſi quis §. ſi quis verſ. planè ff. comm. præd. leg. locus ff. de Verb. ſign. leg. planè 34. §. ſed & ſi quis ubi gloſ. in ver. rectè appellatur, ff. de leg. 1. leg. quod in rerum §. ſi quis ff. eodem titul.* ſervitutes enim hujuſmodi, & aliæ ſimiles non veniunt in venditione, niſi de eis expreſſa fiat mentio, *ut trad. Corn. & Urſill. locis cit. & alii communiter.*

18 Quæres 2. an ex inſtrumento venditionis probetur poſſeſſio? Reſp. negativè, quemadmodum nec probatur
19 ex quocunque alio contractu, qui rei dominium transferre aptus per ſe ſit: ex his enim non benè infertur ad acquiſitionem poſſeſſionis, quæ eſt quid facti, *leg. ſi pater tuus Cod. de Action. empt. Peregrin. conſil. 6. numer. 10. Rot. apud Poſt. in tract. mandat. de manuten. dec.640. num.8. & ſeq.*

An verò inſtrumentum diviſionis probet poſſeſſionem contra dividentem? Reſp. affirmativè, *vide Rot. apud Poſt. dec.398. num 7.*

Quæres 3. an venditor, qui promiſit pecuniam ex ven- 20
ditione acceptam reinveſtire in cenſibus, vel ſtabilibus, ſatisfaciat ſuæ obligationi, ſi ſemel illam reinveſtivit? Reſp. affirmativè, niſi aliud expreſsè conventum fuerit, *Bart. in leg. qui res §. aream. ff. de ſolut. Gratian. diſcept. forenſ. capit. 962. numer. 47. & 48. Rot. deciſion. 373. numer. 64. part. 4. tom. 1. & deciſion. 218. numer. 11. part. 5. tom. 1. recentior.* ubi, quod promiſſio facta 21
alicui, intelligitur pro prima vice, *Grammat. deciſion. 102. numer. 92.* ubi, quod ad diſſolutionem obligatio- 22
nis ſufficit unicum implementum, *per textum in leg. inter Soceram §. ultim. ff. de Pact. dotal. leg. fin. ff. de bon. authen. Judic. poſſ. leg. cum pater §. pater certam. ff. de leg.2.* promiſſor enim in dubio intelligitur obli- 23
gatus ad id, quod minus eſt, *Ciriac. controv. 510. num. 33. & controv. 495. num 13.* ſubdens, quod reinveſti- 24
mentum ſubſequutum poſt contractum, præſumitur factum in executionem præcedentis obligationis, *ut ſenſit etiam Mareſcott. variar. libr. 1. cap. 8. num.16. Maſcard. de Probat. concluſ. 1244. num. 4. Surd. dec. 221. num.13. & dec.308. num.19.*

S U M M A R I U M.

25 *Reſervatio dominii in contractu venditionis operatur, ut venditio reſolvatur in locationem, aut aliud genus contractus, in quo dominium non transfertur.*
26 *Pactum dominii reſervativum tacitè ineſt in contractu venditionis, & num. ſeq.*
27 *An gabella ſolvi debeat pro venditione facta cum reſervatione dominii.*
An locum habeat in tali caſu hypotheca ad favorem creditorum ibidem.
28 *Dominium rei venditæ nunquam tranſit in emptorem, niſi per eum fuerit ſolutum integrum pretium.*
29 *Fructus rei venditæ ſpectant ad emptorem pro rata pretii ſoluti, & num. ſeq.*
30 *Emptor non poteſt fructus pro rata pretii ſoluti petere, niſi ſolutio integro pretio.*
31 *Salvianum non competit ſuper re, cujus dominium venditor ſibi reſervavit.*
32 *Reſervatio dominii impedit, nè jus quæratur anterioribus creditoribus emptoris, niſi ſoluto pretio venditori.*

Quæſtio II.

Quid operetur reſervatio dominii in contractu venditionis.

RESp. quòd ſtante hujuſmodi reſervatione vendi- 25
tio reſolvitur in locationem, aut aliud genus contractus, puta pignoris, vel emphiteuſis, vel commodati, vel depoſiti, in quibus dominium non transfertur, *leg. cum manu ſata, 80. in fin. juncta gloſ. in ver. genus contractus ff. de contrah. emption. Magon. deciſion. Luceuſ. 31. numer. 9.* ubi, quod pactum dominii reſer- 26
vativum tacitè ineſt in tali contractu, *Surd. deciſion. 157. numer. 2. & 3. deciſion. 305. numer. 39.* ubi dicit, quod cum dominium in tali caſu remaneat penes ven- 27
ditorem, ideò non poteſt dici novus contractus, & conſequenter pro eo non eſt ſolvenda gabella, *ut ſenſit etiam Alexand. in addit. ad Bart. in l. ſancimus 4. Cod. de Conſul. libr. 12. Rota in Romana vineæ 11. Maii 1636. coram Peruvano;* nec locum habet hypotheca ad favorem creditorum, cùm dominium rei venditæ, etiam ceſſante iſta reſervatione expreſſa, nunquam tranſeat in emptorem, niſi per eum fuerit ſolutum pretium, ita ut non ſufficiat illud pro parte ſolviſſe,

cum

cum neque pro rata pretii soluti dominium dicatur acquisi-
28 tum. l. quod vendidi, 19. ff. de contrah. empt. Bart.
in l. fistular. §. qui fundum. ff. eod. tit. licèt fructus rei ven-
29 ditæ spectent ad emptorem pro ea parte, pro qua solvit pre-
tium, non quidem ratione dominii, sed ex quadam ge-
nerali æquitate, ne venditor locupletetur cum jactura
emptoris, ex qua æquitate officio judicis veniunt fru-
ctus pro rata pretii soluti. Alexand. consil. 121. numer.
1. & 2. libr. 4. Ruin. consil. 66. numer. 7. libr. 4. latè
Surd. decis. 220. numer. 11. & seq. Tiraq. de contract.
convent. §. fin. numer. 71. Beltram. ad Greg. XV. de-
30 cis. 347. numer. 18. subdens, quod non potest emptor
fructus pro rata pretii soluti petere, nisi prius soluto in-
tegro pretio, & tunc debentur ei fructus etiam tempo-
ris præteriti pro rata pretii anteà soluti. Rot. recent.
decis. 107. numer. 5. par. 3. & dec. 128. num. 1. & seq.
par. 8.

31 Ex dictis infertur, quod Salvianum non competit super
re, cujus dominium venditor sibi reservavit, etiamsi em-
ptor partem pretii solverit. Merlin. de Pignor. lib. 4. tit. 1.
quæst. 41. num. 75. & seq. Rot. dict. dec. 128. par. 8. & dec.
194. num. 30. par. 5. recent. ubi addit, quod si domi-
32 nium per antecedentes clausulas in eodem instrumen-
to prius fuerit translatum, & posteà adiicitur pactum
dominii reservativum, hæc dominii subsequens reservatio
impedit, ne jus quæratur anterioribus creditoribus em-
ptoris, nisi soluto pretio venditori, quicquid in con-
trarium sentiant Socin. jun. consil. 76. numer. 2. vol. 4.
Cyriac. contr. 55. num. 9. & seq. vol. 1. asserentes, quod
simplex reservatio dominii intelligitur pro parte non
soluta, & non impedit illius translationem pro parte
soluta.

S V. M M A R I V M.

33 *Quando jurisdictio unà cum mero, & mixto imperio transferatur per venditionem Castri, & quando non, & num. 37. & seq.*

34 *Si locus venditus certum territorium habeat annexum, an hoc quoque intelligatur translatum.*

35 *Quid si jurisdictio concedatur sine Castro, vel territorio.*

36 *Quando verbum potest capi in suo genere, & in certa specie, si sumus in materia favorabili, debet capi in genere, & non in specie, secus in materia odiosa.*

Concessio jurisdictionis inter favorabilia computatur. ibidem.

37 *Ex circumstantiis rei, personæ, vel pretii exiguitatis stricta aliquando fit interpretatio.*

38 *Jurisdictio in dubio non præsumitur translata, quando concedens eam non potest sine Superioris licentia in alium transferre.*

39 *Quid si Castro nulla jurisdictio cohæreat, sed illud subsit alteri Castro, seu Civitati, & numer. 41.*

40 *Castrum dicitur, quod muro cingitur: territorium verò est, quod extra muros Castri continetur.*

41 *Quid si concessio fiat Ecclesiæ.*

42 *Quando quis de jurisdictione simplici fuit investitus, non veniunt ea, quæ sunt meri imperii.*

43 *Statuta condere, est meri imperii.*

44 *Quando Civitas jurisdictione carens, possit statuta condere.*

45 *Concesso mero, ac mixto imperio, ac omnimoda jurisdictione, Vassallus non posset legem condere, neque alia expedire, quæ sunt maximi gradus meri imperii, & num. seq.*

46 *An Vassallus, cui concessum fuit merum, & mixtum imperium, de causis appellationum cognoscere possit,*

Quæstio III.

An Castro simpliciter vendito, censeatur translatum merum, & mixtum imperium.

Resp. quòd si Castro jurisdictio cohæreat, idest si 33
in ipso per magistratum proprium exerceri ità sit
solita, ut alteri Civitati, seu Oppido locus concessus
non subsit, sed immediatè subditus sit concedenti,
tunc jurisdictio unà cum mero, & misto imperio tam-
quam accessorium transfertur cum universitate ipsius
Castri, præsertim si concessio fiat à Principe. l. 1. §.
in initio ejusdem. ubi DD. ff. de offic. Præfect. Urb.
Jo. Andr. ad Spec. in tit. de Jurisd. omn. Jud. §. 1.
num. 16. in ver. pastoralis. Paris. cons. 20. num. 59. vol.
1. Rol. consil. 42. num. 30. & 37. vol. 2. Covar. pract.
quæst. cap. 1. num. 10. Menoch. lib. 3 præsumpt. 97. num. 14.
& 46. latè Rosenth. de feud. cap. 5. conclus. 6. num. 1. & 2.
& in glos. litt. A. B. & C. ubi, quod si locus venditus 34
certum territorium habeat annexum, illud quoque intelli-
gitur translatum.

Idem dicendum, ubi jurisdictio conceditur sine Ca- 35
stro, Oppido, vel territorio: nam tunc etiam me-
rum, ac mixtum imperium continetur; quia quando
verbum potest capi in suo genere, & in certa specie, 36
si sumus in materia favorabili, prout in concessione ju-
risdictionis, debet capi in genere, & non in specie, li-
cèt secus sit in materia odiosa. Abb. in cap. Rodulphus.
num. 3. in fin. de Rescript. Alciat. in cap. quod sedem.
num. 38. & seq. de offic. ord. Dec. in l. imperium. nu-
mer. 27. ff. de jurisd. omn. Jud. Alex. in l. 1. num. 66.
ff. de offic. ejus. cui mand. est jurisd. Menoch. lib. 3. d.
præsumpt. 97. num. 40. Rol. dict. consil. 42. num. 40. vol.
2. Villalob. commun. opin. litt. I. num. 163. Covar. loco
cit. dict. cap. 1. versus fin. vers. Quartò & regulariter
&c.

Limita 1. quando aliæ circumstantiæ rei, personæ, 37
vel pretii exiguitatis, strictam suaderent interpretatio-
nem. Jo. Andr. ad Spec. in tit. de jurisd. omn. Iud. §.
expedito. num. 16. litt. H. Menoch. d. præsumpt. 97. nu-
mer. 47.

Limita 2. si concedens non possit jurisdictionem, 38
quam ibi habet, sine consensu Superioris in alium
transferre; tunc enim in dubio non præsumitur trans-
lata. Rosenth. dict. conclus. 6. numer. 4. & in glos. litt.
A. ubi observat, quòd in Regno Neapolitano Baro-
nes ex constitutione Regni merum imperium non con-
sequuntur in Baronia concessà, nisi expressum conce-
datur.

Limita 3. quando castro nulla jurisdictio cohæret, ut 39
quia in ipso non sit solita exerceri per Magistratum pro-
prium, sed illud subsit alteri castro, seu Civitati, &
per illius Magistratum justitia ibi expediri consueverit:
quia tunc concesso tali castro, nulla jurisdictio in du-
bio concessa præsumitur, cùm in tali casu Castrum cen-
seatur quid separatum à jurisdictione. Innoc. in cap. ex
litteris. de Jurepatr. Menoch. lib. 3. præsumpt. 97. nu-
mer. 1. ubi describit castrum, & territorium: castrum 40
enim dicitur, quod muro cingitur; territorium verò est
quod extra muros Castri continetur: & ideò nihil im-
pedit, quin jurisdictio possit esse unius, & Castrum
alterius. Covar. pract. quæst. cap. 1. num. 10. vers. de-
cima conclusio &c. Rolan. consil. 421. num. 30. Rosenth.
dict. cap. 5. conclus. 6. num. 5. & in glos. litt. F. & con-
clus. 7. num. 3. & in glos. litt. D. subdens, quod me-
rum, & mixtum imperium censeretur concessum in 41
supradicto casu, si concessio facta fuerit cum omni-
moda, vel plenissima jurisdictione, aut cum pertinen-
tiis omnibus, vel si concedens quædam sibi reservavit
ex mero imperio, quia tunc cætera concessa intelligun-
tur. l. ex eo. ff. de testib. Dec. in l. 1. num. 24. & seq.
ff. de reg. Jur. idem dicendum, si concessio fiat Ecclesiæ,
quia tunc etiam transit merum, & mixtum imperium,
cum ejus favore concessio sit latissimè interpretanda. arg.
l. ut inter Divinum. C. de Sacros. Eccles. l. sunt personæ. ff.
de Relig. & sumpt. fun. Genuens. in tract. de Eccles. tricen.
1. quæst. 2.

Limita 4. ubi quis de jurisdictione simplici fuit inve- 42
stitus; eo enim casu non veniunt ea, quæ sunt meri
impe-

fis cancellis, id tamen non ideò fit, ut vitrearæ amo-
veantur, sed ut eveniente necessitate refici possint, *ut
observat Surd. dec.134. numer.4. per text, in dict. §.
specularia, & inleg. fundi §. eaque ex ædificio ff. de
Action. empt.* ubi ea, quæ sunt domus causa parata, non
desinunt illius pars esse, si aliquando amota sunt ani-
mo reponendi, *& in dict. leg. granaria ff. eod.* ubi, te-
gulæ detractæ animo reponendi, habentur pro parte
domus.

8 Infertur 3. quòd clavea, feræ, ostia, & his similia,
licèt affixa non sint, domui cedunt, quia hæc posita
sunt in domo, ut perpetuò sint *leg. quæsitum §. fistu-
læ ff. de fund. instr. Bald. in leg. 2. Cod. de Verb. si-
gn. Cæphal. cons.92. numer. 34. Surd. dict. decis. 134.*
9 *numer. 5. & seq.* subdens, quod quæcumque contractus
tempore ostenduntur, ea omnia veniunt in ipso con-
10 tractu; ex quo fit, ut venditor ostendens equum ornatum,
teneatur etiam ad traditionem ornamentorum, dummo-
dò in ornamentis infixa non sint insignia venditoria,
*ex trad. per Bald. in leg. 2. numer. 4. Cod. de Ædil.
act. Roch. de Cur. in tractat. consnetud. section. 8. nu-
mer. 44.*

11 Infertur 4. quòd vendita domo censetur etiam vendi-
12 apotheca, quæ subtus domum existit, si eadem con-
tignatione, muro, & fundamento teneatur, iisdemque
finibus includatur, etiamsi per domum ad apothecam
non pateat aditus, quia domus tamquam caput ad se tra-
hit reliqua, quæ sunt ei conjuncta. *Mantic. de Tacit.
lib. 13. tit. 23. num.32. & seq. & de Conjectur. ultim. vol.
lib.9. tit.2. num.36. & seq. Anchar. cons. 291. Ursill. loco
cit. num.6.*

12 Infertur 5. quòd legata domo non censetur legata supel-
lex, cùm hæc ad perpetuum ejus usum destinata, vel sal-
tem ipsi domui affixa non sit: quemadmodum legato
fundo, eadem ratione non censetur legatum instrumen-
tum ejus. *l. fin. ff. de supell. legat. Mantic. de Conjectur.
ult. volunt. lib.9. tit.2. num.43. Coccin. decis. 387. num.2.*
13 ubi subiicit, quod molendinum constructum in domo,
censetur quid diversum à domo: quod intellige, quan-
do ad illud per ipsam domum aditus intrinsecus non patet,
vel quando iisdem finibus non includitur, aliàs secus, *ut
supra diximus de stabulo, horreis, & apotheca. numer.
6. & 11.*

14 Infertur 6. quod licèt in jure congrui vicinus mediante
domo præferatur vicino mediante horto, tamen si non
existeret vicinus conjunctus cum domo, jus congrui com-
15 peteret vicino conjuncto cum horto, quia hortus domui
contiguus censetur pars domus, *ut post Alex. consil. 223.
vol.2. & alios resolvit Ursill. ad Afflict. decis. 223. nu-
mer. 2.*

16 Infertur 7. quod statuæ affixæ parieti domus venditæ,
veniunt in venditione domus, quia eo casu pars domus
censentur, *Rot. decis. 822. num. 1. & seq. par. 3. lib. 3.
Divers.* secus esset in statuis non affixis, etiamsi videan-
tur ibi positæ, ut perpetuò conserventur, quales sunt il-
læ, quæ sunt in cortile domus, ubi sunt cellulæ pro eis-
dem statuis collocandis: istæ enim pars ædium non sunt,
& ideò non veniunt in domus venditione, *per tex. in l.
pen ff. de Verb. sign.* ubi, quod hujusmodi statuæ or-
natus ædium causa parantur, non quò ædes perfi-
ciantur.

17 Quæres, an vendens partem fundi, teneatur præstare
servitutem eundi per aliam partem retentam? Resp. ne-
gativè, nisi adjecta esset clausula, *cum accessibus, &
egressibus &c. latè Corn. consil. 154. per tot. volum. 2.
Ursill. ad Afflict. dec. 298. numer. 4* nam quæ anteà
erat pars fundi, per venditionem, & segregationem non
dicitur amplius pars, sed plures fundi sunt, & dicun-
tur, & ideò unus alteri amplius servire non debet, *l. si
quis §. si quis vers. planè ff. comm. præd. leg. locus ff. de
Verb. sign. leg. planè 34. §. sed & si quis ubi glos. in ver.
rectè appellatur, ff. de leg.1. leg. quod in rerum §. si quis
ff. eodem titul.* servitutes enim hujusmodi, & aliæ similes
non veniunt in venditione, nisi de eis expressa fiat men-
tio, *ut trad. Corn. & Ursill. locis cit. & alii communi-
ter.*

18 Quæres 2. an ex instrumento venditionis probetur pos-
sessio? Resp. negativè, quemadmodum nec probatur
19 ex quocunque alio contractu, qui rei dominium trans-
ferre aptus per se sit: ex his enim non benè infertur ad
acquisitionem possessionis, quæ est quid facti, *leg. si pa-
ter tuus Cod. de Action. empt. Peregrin. consil. 6. numer.
10. Rot. apud Post. in tract. mandat. de manuten. dec. 640.
num. 8. & seq.*

An verò instrumentum divisionis probet possessionem
contra dividentem? Resp. affirmativè, *vide Rot. apud Post.
dec. 298. num 7.*

Quæres 3. an venditor, qui promisit pecuniam ex ven- 20
ditione acceptam reinvestire in censibus, vel stabilibus,
satisfaciat suæ obligationi, si semel illam reinvestivit?
Resp. affirmativè, nisi aliud expressè conventum fuerit,
*Bart. in leg. qui res §. aream. ff. de solut. Gratian. di-
scept. forens. capit. 962. numer. 47. & 48. Rot. decision.
373. numer. 64. part. 4. tom. 1. & decision. 218. numer.
11. part. 5. tom. 1. recentior.* ubi, quod promissio facta 21
alicui, intelligitur pro prima vice, *Grammat. decision.
102. numer. 92.* ubi, quod ad dissolutionem obligatio- 22
nis sufficit unicum implementum, *per textum in leg. in-
ter Soceram §. ultim. ff. de Pact. dotal. leg. fin. ff. de
bon. authen. Judic. poss. leg. cum pater §. pater certam.
ff. de leg.2.* promissor enim in dubio intelligitur obli- 23
gatus ad id, quod minus est, *Ciriac. controv. 510. num.
33. & controv. 495. num 13.* subdens, quod reinvesti- 24
mentum subsequutum post contractum, præsumitur fa-
ctum in executionem præcedentis obligationis, *ut sen-
sit etiam Marescott. variar. libr. 1. cap. 8. num. 16. Ma-
scard. de Probat. conclus. 1244. num. 4. Surd. dec. 221.
num. 13. & dec. 308. num. 19.*

S U M M A R I U M.

25 *Reservatio dominii in contractu venditionis opera-
tur, ut venditio resolvatur in locationem, aut
aliud genus contractus, in quo dominium non trans-
fertur.*
26 *Pactum dominii reservativum tacitè inest in contractu
venditionis, & num. seq.*
27 *An gabella solvi debeat pro venditione facta cum re-
servatione dominii.
An locum habeat in tali casu hypotheca ad favorem
creditorum ibidem.*
28 *Dominium rei venditæ nunquam transit in empto-
rem, nisi per eum fuerit solutum integrum pre-
tium.*
29 *Fructus rei venditæ spectant ad emptorem pro rata pre-
tii soluti, & num. seq.*
30 *Emptor non potest fructus pro rata pretii soluti petere,
nisi solutio integro pretio.*
31 *Salvianum non competit super re, cujus dominium ven-
ditor sibi reservavit.*
32 *Reservatio dominii impedit, nè jus quæratur ante-
rioribus creditoribus emptoris, nisi soluto pretio ven-
ditori.*

Quæstio II.

*Quid operetur reservatio dominii in contractu
venditionis.*

RESp. quòd stante hujusmodi reservatione vendi- 25
tio resolvitur in locationem, aut aliud genus con-
tractus, puta pignoris, vel emphiteusis, vel commo-
dati, vel depositi, in quibus dominium non transfer-
tur, *leg. cum manu sata, 80. in fin. juncta glos. in ver.
genus contractus ff. de contrah. emption. Magon. decision.
Lucens. 31. numer. 9.* ubi, quod pactum dominii reser- 26
vativum tacitè inest in tali contractu, *Surd. decision.
157. numer. 2. & 3. decision. 305. numer. 39.* ubi dicit,
quod cum dominium in tali casu remaneat penes ven- 27
ditorem, ideò non potest dici novus contractus, &
consequenter pro eo non est solvenda gabella, *ut sen-
sit etiam Alexand. in addit. ad Bart. in l. sancimus 4.
Cod. de Consul. libr. 12. Rota in Romana vineæ 11. Maii
1636. coram Pirovano*; nec locum habet hypothe-
ca ad favorem creditorum, cùm dominium rei vendi-
tæ, etiam cessante ista reservatione expressa, nunquam
transeat in emptorem, nisi per eum fuerit solutum
pretium, ita ut non sufficiat illud pro parte solvisse,
cum

cum neque pro rata pretii soluti dominium dicatur acquisi-
28 tum. *l. quod vendidi*, 19. *ff. de contrah. empt. Bart.*
in l. fistulas, §. qui fundum. ff. eod. tit. licèt fructus rei ven-
29 ditæ spectent ad emptorem pro ea parte, pro qua solvit pre-
tium, non quidem ratione dominii, sed ex quadam ge-
nerali æquitate, ne venditor locupletetur cum jactura
emptoris, ex qua æquitate officio judicis veniunt fru-
ctus pro rata pretii soluti. *Alexand. consil.* 121. *numer.*
3. *& 2. libr.* 4. *Ruin. consil.* 66. *numer.* 7. *libr.* 4. *latè*
Surd. decis. 220. *numer.* 11. *& seq. Tiraq. de contract.*
convent. §. fin. numer. 71. *Beltram. ad Greg. XV. de-*
30 *cis.* 347. *numer.* 18. subdens, quod non potest emptor
fructus pro rata pretii soluti petere, nisi prius soluto in-
tegro pretio, & tunc debentur ei fructus etiam tempo-
ris præteriti pro rata pretii anteà soluti. *Rot. recent.*
decis. 107. *numer.* 5. *par.* 3. *& dec.* 128. *num.* 1. *& seq.*
par. 8.

31 Ex dictis infertur, quod Salvianom non competit super
re, cujus dominium venditor sibi reservavit, etiamsi em-
ptor partem pretii solverit. *Merlin. de Pignor. lib.* 4. *tit.* 1.
quæst. 41. *num.* 75. *& seq. Rot. dict. dec.* 128. *par.* 8. *& dec.*
194. *num.* 30. *par.* 5. *recent.* ubi addit, quod si domi-
32 nium per antecedentes clausulas in eodem instrumen-
to prius fuerit translatum, & posteà adiiciatur pactum
dominii reservativum, hæc dominii subsequens reservatio
impedit, ne jus quæratur anterioribus creditoribus em-
ptoris, nisi soluto pretio venditori, quicquid in con-
trarium sentiant *Socin. jun. consil.* 76. *numer.* 2. *vol.* 4.
Cyriac. contr. 55. *num.* 9. *& seq. vol.* 1. asserentes, quod
simplex reservatio dominii intelligitur pro parte non
soluta, & non impedit illius translationem pro parte
soluta.

SUMMARIUM.

33 *Quando jurisdictio unà cum mero, & mixto imperio transferatur per venditionem Castri, & quando non, & num. 37. & seq.*

34 *Si locus venditus certum territorium habeat annexum, an hoc quoque intelligatur translatum.*

35 *Quid si jurisdictio concedatur sine Castro, vel territorio.*

36 *Quando verbum potest capi in suo genere, & in certa specie, si sumus in materia favorabili, debet capi in genere, & non in specie, secus in materia odiosa.*

Concessio jurisdictionis inter favorabilia computatur. ibidem.

37 *Ex circumstantiis rei, personæ, vel pretii exiguitatis stricta aliquando fit interpretatio.*

38 *Jurisdictio in dubio non præsumitur translata, quando concedens eam non potest sine Superioris licentia in alium transferre.*

39 *Quid si Castro nulla jurisdictio cohæreat, sed illud subsit alteri Castro, seu Civitati, & numer. 41.*

40 *Castrum dicitur, quod muro cingitur: territorium verò est, quod extra muros Castri continetur.*

41 *Quid si concessio fiat Ecclesiæ.*

42 *Quando quis de jurisdictione simplici fuit investitus, non veniunt ea, quæ sunt meri imperii.*

43 *Statuta condere, est meri imperii.*

44 *Quando Civitas jurisdictione carens, possit statuta condere.*

45 *Concesso mero, ac mixto imperio, ac omnimoda jurisdictione, Vassallus non posset legem condere, neque alia expedire, quæ sunt maximi gradus meri imperii, & num. seq.*

46 *An Vassallus, cui concessum fuit merum, & mixtum imperium, de causis appellationum cognoscere possit.*

Quæstio III.

An Castro simpliciter vendito, censeatur translatum merum, & mixtum imperium.

RESP. quòd si Castro jurisdictio cohæreat, idest si 33
in ipso per magistratum proprium exerceri ità sit
solita, ut alteri Civitati, seu Oppido locus concessus
non subsit, sed immediatè subditus sit concedenti,
tunc jurisdictio unà cum mero, & mixto imperio tam-
quam accessorium transfertur cum universitate ipsius
Castri, præsertim si concessio fiat à Principe. *l.* 1. *§.*
in initio ejusdem. ubi DD. ff. de offic. Præfect. Urb.
Jo. Andr. ad Spec. in tit. de Jurisd. omn. Jud. §. 1.
num. 16. *in ver. pastoralis. Paris. cons.* 20. *num.* 59. *vol.*
1. *Rol. consil.* 42. *num.* 30. *&* 37. *vol.* 2. *Covar. pract.*
quæst. cap. 1. *num.* 10. *Menoch. lib.* 3 *præsumpt.* 97. *num.* 14.
& 46. *latè Rosenth. de feud. cap.* 5. *conclus.* 6. *num.* 1. *&* 2.
& in glos. litt. A. B. & C. ubi, quod si locus venditus 34
certum territorium habeat annexum, illud quoque intelli-
gitur translatum.

Idem dicendum, ubi jurisdictio conceditur sine Ca- 35
stro, Oppido, vel territorio: nam tunc etiam me-
rum, ac mixtum imperium continetur; quia quando
verbum potest capi in suo genere, & in certa specie, 36
si sumus in materia favorabili, prout in concessione ju-
risdictionis, debet capi in genere, & non in specie, li-
cèt secus sit in materia odiosa. *Abb. in cap. Rodulphus.*
num. 3. *in fin. de Rescript. Alciat. in cap. quod sedem.*
num. 38. *& seq. de offic. ord. Dec. in l. Imperium. nu-*
mer. 27. *ff. de jurisd. omn. Jud. Alex. in l.* 1. *num.* 66.
ff. de offic. ejus. cui mand. est jurisd. Menoch. lib. 3. *d.*
præsumpt. 97. *num.* 40. *Rol. dict. consil.* 42. *num.* 40. *vol.*
2. *Villalob. commun. opin. litt. I. num.* 163. *Covar. loco*
cit. dict. cap. 1. *versus fin. vers. Quartò & regulariter*
&c.

Limita 1. quando aliæ circumstantiæ rei, personæ, 37
vel pretii exiguitatis, strictam suaderent interpretatio-
nem. *Jo. Andr. ad Spec. in tit. de jurisd. omn. Iud. §.*
expedito. num. 16. *litt. H. Menoch. d. præsumpt.* 97. *nu-*
mer. 47.

Limita 2. si concedens non possit jurisdictionem, 38
quam ibi habet, sine consensu Superioris in alium
transferre; tunc enim in dubio non præsumitur trans-
lata. *Rosenth. dict. conclus.* 6. *numer.* 4. *& in glos. litt.*
A. ubi observat, quòd in Regno Neapolitano Baro-
nes ex constitutione Regni merum imperium non con-
sequuntur in Baronia concessâ, nisi expressum conce-
datur.

Limita 3. quando castro nulla jurisdictio cohæret, ut 39
quia in ipso non sit solita exerceri per Magistratum pro-
prium, sed illud subsit alteri castro, seu Civitati, &
per illius Magistratum justitia ibi expediri consueverit:
quia tunc concesso tali castro, nulla jurisdictio in du-
bio concessa præsumitur, cùm in tali casu Castrum cen-
seatur quid separatum à jurisdictione. *Innoc. in cap. ex*
litteris. de Jurepatr. Menoch. lib. 3. *præsumpt.* 97. *nu-*
mer. 1. ubi describit castrum, & territorium: castrum 40
enim dicitur, quod muro cingitur; territorium verò est
quod extra muros Castri continetur: & ideò nihil im-
pedit, quin jurisdictio possit esse unius, & Castrum
alterius. *Covar. pract. quæst. cap.* 1. *num.* 10. *vers. de-*
cima conclusio &c. Rolan. consil. 421. *num.* 30. *Rosenth.*
dict. cap. 5. *conclus.* 6. *num.* 5. *& in glos. litt. F. & con-*
clus. 7. *num.* 3. *& in glos. litt. D.* subdens, quod me-
rum, & mixtum imperium censeretur concessum in 41
supradicto casu, si concessio facta fuerit cum omni-
moda, vel plenissima jurisdictione, aut cum pertinen-
tiis omnibus, vel si concedens quædam sibi reservavit
ex mero imperio, quia tunc cætera concessa intelligun-
tur. *l. ex eo. ff. de testib. Dec. in l.* 1. *num.* 24. *& seq.*
ff. de reg. Jur. idem dicendum, si concessio fiat Ecclesiæ,
quia tunc etiam transit merum, & mixtum imperium,
cum ejus favore concessio sit latissimè interpretanda. *arg.*
l. ut inter Divinum. C. de Sacros. Eccles. l. sunt personæ. ff.
de Relig. & sumpt. fun. Genuens. in tract. de Eccles. tricen.
1. *quæst.* 2.

Limita 4. ubi quis de jurisdictione simplici fuit inve- 42
stitus; eo enim casu non veniunt ea, quæ sunt meri

impe-

venit fraus ex parte Domini ipsius rei , fortè quia com-
modavit rem inquilino , ut appareret ditior , & locator al-
liceretur ad locandum *dict. leg.2. ubi Bald. & alii leg. si fi-*
ne.Cod. ad Senatusc.Vellejan. ubi si maritus obligat res uxo-
11 ris asserendo eas proprias uxore præsente , & dolosè tacen-
te , tenet obligatio , quia non calliditati mulieris , sed in-
firmitati tantùm Senatusconsulto consultum est , *Afflict. decision.184. numer.4. Caroc. de locat. part.5. quæst.15. numer.9.*

12 Limitatur 2. quando concurrunt tria illa requisita *per glos. in leg. si non inducta Codic. in quibus caus. pign. vel hypot. tacit. contrahen.* videlicet quod bona fuerint inducta Domino rei sciente , & patiente , ut perpetuò ibi sint , idest durante locatione , *ut post Paul. de Castr. observat Afflict. dict. decision.144. numer. 3.* subdens , quod si aliquid de tribus prædictis deficiat , res illa non est tacitè obligata , *latè Caroc. de locat. part.5. quæst. 15. numer.3.*

13 Ex quo infertur , quòd si aliqua bona ad certum tempus fuerint in fundo , vel domo reposita , ea non erunt pro pensione obligata , *ut tradunt DD. in dict. leg. si sine Codic. ad Vellejan. Afflict. dict. decision.144. numer.2. & 4.* ubi etiam dicit , quod si dedi Sartori vestem , ut arctaret , ea non est tacitè obligata pro pensione , quia non fuit tradita , ut ibi esset durante locatione .

14 Observa tamen , quod merces hospitatæ sunt tacitè obligatæ pro pensione , etiamsi in loco non fuerint positæ , ut ibi perpetuò starent , *Alexand. in leg. divortio §. ob donationes in fin. numer.11. ff. solut. matrimon.* ubi dicit , quod invecta , & illata ab eo , qui unica tantùm nocte mansit in hospitio , sunt tacitè obligata locatori , *Ursill. ad Afflict. dict. decision.184. numer.2. Caroc. loco citat. quæst.18.*

15 Observa 2. quod bona uxoris invecta in domum viro
locatam , non sunt tacitè obligata pro pensione , etiamsi
ibi perpetuo existant , scilicet donec duret locatio , *leg.*
si Adversarius ubi DD. Codic. ad Senatuscons. Vellejan.
nisi domus locata fuerit viro , & uxori simul : nam tunc
etiam bona uxoris erunt obligata , *Bald. in dict. leg. Ad-*
versarius , Ursill. ad Afflict. dict. decision.184. numer. 5.
& sequent. ubi subiicit , quod si uxor post mortem viri mo-
ratur in domo eidem viro locata , tenetur ad pensionem pro
16 rata temporis , pro qua inhabitavit , nisi jure familiarita-
tis cum ipsis hæredibus viri inhabitasset , *ex trad. per Bald.*
in l. contractus Cod. locat.

17 Observa 3. quod si conductor mala fide in domum conductam inferret rem alienam , non contraheretur legalis , & tacita hypotheca , sive inferret Domino sciente , sive eo ignorante , *Caroc. de locat. dict. part.5. quæstion.15. numer.8. & 11. & sequent.* ubi etiam observat , quod si conductor intulisset rem , pro qua compereret publiciana , censebitur obligata , *de quo vide glos. in leg. si ab eo ff. de Pignor.* ubi dicit , quod comparente vero Domino , sicut non defenderetur debitor , ita nec creditor , cui verò competat actio publiciana , *vide , quæ scripsimus in tract. de Temp. legali lib.2. cap.55. n.40.*

18 Quæritur 7. an locans operam pro vehenda re aliqua de loco ad locum , tenetur de culpa levissima ? Resp. negativè , quia licèt in tali casu damnum , quod sua , & eorum , quorum opera usus est , culpa acciderit , resarcire teneatur , *leg. cum proponas ubi Bald. numer.8. Codic. de Naut. fænor. leg. item quæritur §. 1. & leg. si merces §. qui columnam ff. locat. leg. utique §.1. ff. de rei vendict.* non tamen tenetur de culpa levissima , sed tantùm de dolo , lata , & levi culpa , *juxta text. in leg. si certo loco §. nunc videndum , ubi Bartol. ff. commodat. leg. contractus ubi Dec. numer. 33. ff. de Regul. jur. Bald. consil.441. numer. 1. volum.1. Caroc. de locat. & conduct. part.4. tit. de dolo , & culp. quæst.1. & quæst.2. num.13.*

19 Hæc tamen regula limitatur 1. in rebus , quæ leviter
franguntur , in quibus venit etiam culpa levissima ; nam
ratione subjecti , de quo agitur , locatio , & conductio
requirunt majorem , vel minorem diligentiam , *Dec. in*
dict. leg. contractus numerum 33. ff. de reg. jur. Caroc. ubi
supra dict. quæstion.2. numer.6. & sequentis , ubi exempli-
ficat in salmis vitri , ollarum , & similium , quo casu
vector debet probare , se adhibuisse exactissimam dili-
gentiam , & eam , quam quilibet diligentissimus in si-
mili negotio adhibuisset , præsertim quando damnum 20
contingit aliquo ex illis casibus , qui regulariter sine cul-
pa accidere non consueverunt , *de quo vide Bart. in*
leg. si quis ex argentariis §. an nec hæredit. numer.6. ff.
de Eden. ubi dicit , quod in furto , incendio , fuga ser-
vorum , & aliorum , qui debuerunt custodiri , & in si- 21
milibus casibus , qui non possunt faciliter evenire absque
culpa , præsumitur culpa , nisi probetur casus ; secus ubi
agitur de vi hostium , impetu aquarum , & similibus , quæ
possunt evenire sine culpa : tunc enim probata amissio-
ne præsumitur casus , nisi culpa probetur , *Cyriac. con-*
trovers.166. numer. 6. & sequent. Mascard. de probat.
conclus.271. numer.6. & sequent. & conclusion.467. numer.
20. & sequent. volum.1. Paris. consil.156. numer.5. & 6.
part.4.

Notandum tamen est , quòd casus fortuitus non excusat , quando præcessit culpa ordinata ad casum , ut si ex ea casus evenire poterat , *Menoch. libr.5. præsumpt.3. numerum 138. latè Cyriac. dict. controvers. 166. numer. 34. & sequentis* ubi , quod non est necesse , ut culpa sit præcisè necessario ordinata ad casum , sed satis esset , quod secundum possibilitatem actus dicatur ordinata , hoc est , quod possibile sit , ex illa causa effectum sequi . 22

Limitatur 2. quando quis locat operas suas tamquam artifex : tunc enim tenetur de damno contingenti ex culpa levissima illorum , quorum opera utitur , *leg. si mercer §. qui columnam ubi Paul. de Castr. ff. de locat. Caroc. dict. part.4. titul. de dol. & culp. quæst. 2. numer.9. & 10.* 23

Addit *Bald. in leg. liberti. numerum 11. Codic. de oper. libert.* quod promittens opus , debet facere omnibus suis expensis , & fabris , nisi aliter se habeat loci consuetudo , *vide Bartol. in leg. continuus §. item qui insulam , ff. de verb. oblig.* ubi dicit , quod promittens opus , ut supra , tenetur fabros invenire ex locis circumstantibus , quando non sunt in loco , ubi opus faciendum est , *Caroc. de locat. titul. de sext. grad. accident. quæstion.6. incip. facta est locatio &c. fol. 242. à terg.*

Notandum est etiam , quòd casum fortuitum allegans , debet illum probare , *latè Mascard. de probat. vol.1. conclus.271. numer. 1. & seq. & conclus. 272. numer.1.2. & 21.* ubi , quòd id arbitrio Judicis relinquitur , qui inspecta facilitate probationis , vel difficultate , & considerata personæ qualitate , interdum exiget plenam probationem , aliquando non , *vide Bart. in dict. l. si quis ex argentariis , §. an nec hæredit. numer.5.* ubi dicit , quòd in casibus manifestis , ut in ruina , incendio , vi hostium , & similibus requiritur manifesta probatio ; in casibus verò clandestinis , & occultis , ut in furto , sufficit probatio per conjecturas , ut si ostium ruptum fuit , famulus aufugit &c. *Boss. in tit. de furt. sub num.2.* subdens , quòd per clamorem , seu vociferationem nocturnam non probatur furtum , ubi aliud vestigium non appareret , aliàs fingi possent multæ fraudes . 24

Notandum 2. quòd ad probandum casum satis est 25
servare naturalem justitiam , hoc est jus gentium , se-
cundum quod in ore duorum , vel trium stat omne ver-
bum , non attenta solemnitate civili ; & ideò ubi ca-
sum quis patitur , ibi debent examinari testes , qui po-
steà fidem facient coram Judice competente , etiamsi
pars citata non fuerit : quemadmodum etiam exami-
nari possunt testes in loco non apto , ubicunque ne- 26
cessitas imminet propter periculum mortis , vel ab-
sentiæ in loco longinquo , *Bart. in leg. si quis. Cod.*
de Naufrag. lib.11. ubi , quòd navicularius , qui di- 27
cit , se substinuisse naufragium , debet hoc per testes
probare coram Judice illius loci , & Præfecto denuncia-
re intra annum , aliter posteà non auditur ; quamvis con-
trarium sentiat *Stephan. Aufrer. ad Capell. Tholosan.*
quæst. 447. ubi dicit , quòd passus naufragium etiam
post annum audiri debet , quia allegatio casus fit per
mercatorem ad suam defensionem : defensiones verò
sunt perpetuæ regulariter , *vide Gabr. commun. conclus.*
libr. 2. titul. de citat. conclus. prim. numer. 352. Mas-
card. de Probat. dict. conclus.272. numer.4. & sequen.
ubi etiam observat , quòd ad probandum casum fortuitum

28 ad-

28 admittuntur nautæ, & ministri navis, & etiam familiares, & domestici in subsidium.

29 Notandum 3. quòd si de mercede conventum est, actio locati competit: si verò non est conventum, competit tacita actio locati, vel condictio, *leg. si & me, & Titium ff. si cert. pet. Bellon. decision. Gen.* 115. ubi etiam observat, quod in taxanda mercede, seu salario, quando famulo non fuit constitutum, debet prius inspici consuetudo loci, deinde qualitas personæ, cujus industriæ, & peritiæ sit; & illud præsertim debet considerari, si sit pauper, & non habeat unde vivat, nisi de suo labore: nam non est verisimile, quod voluerit operari gratis, *ex trad. per Petr. de Ubald. in tractat. de Duob fratribus in 6. part. princ. ante numer.* 27. nec requiruntur copulativè illa duo, videlicet quod Dominus sit solitus conducere operas ministrorum, & famulus locare: satis enim est, ut alterum ipsorum concurrat; nam eo ipso quod Dominus conducit aliquem ad servitium, ad quod solebat constituere mercedem, censetur conduxisse cum illa mercede consueta; & è contra eo ipso quod quis est solitus locare operas suas, censetur servivisse cum mercede, quam solebat ab alio lucrari, *Bart. in leg.*1. *§. sed etsi comites ff. de var. & extraord. cognit. Bald. in leg. excepto numer.*1. *Cod. locat. Socin. consil.*196. *versic. Quarto, & ultim. &c. Bellon. d. dec,*115. *per tot.*

S U M M A R I U M.

1 *Vendita, vel legata domo, censentur etiam vendita, & legata quæ ad ejus perpetuum usum destinata sunt, quæve ipsi domui sunt affixa, & numer. seq.*

2 *Fundo simpliciter legato, continentur molæ olivariæ, prælum, & quæcunque infixa sunt.*

3 *Si testator legat res, quæ sunt in tali domo, vel fundo, de quibus legatum intelligatur.*

4 *Quid si testator legat domum, & quæcunque in ea erunt.*

5 *Modus, qui ponitur in favorem contrahentis, vel legatarii, non coarctat dispositionem, vel legatum.*

Quando plena proprietas rei censeatur concessa, & quando usus, vel ususfructus, ibid.

6 *Vendita, vel legata domo, censetur etiam venditus, vel legatus hortus contiguus, domui serviens, stabulum, & horrea contigua, ad quæ per ipsam domum aditus intrinsecus patet.*

7 *Vendita domo, veniunt vitreatæ, seu specularia domus.*

8 *Claves, seræ, ostia, & his similia domui cedunt.*

9 *Quæcunque contractus tempore ostenduntur, ea omnia veniunt in ipso contractu.*

10 *Venditor ostendens equum ornatum, an teneatur etiam ad traditionem ornamentorum.*

11 *Vendita domo, an censeatur vendita apotheca, quæ subtus domum existit.*

12 *Legata domo non censetur legata supellex, & legato fundo non censetur legatum instrumentum ejus.*

13 *An molendinum constructum in domo contineatur cum ipsa domo.*

14 *In jure congrui vicinus mediante domo præfertur vicino mediante horto.*

15 *Quid si non existeret vicinus conjunctus cum domo.*

16 *Statuæ quando veniant in venditione domus.*

17 *An, & quando vendens partem fundi teneatur præstare servitutem per aliam partem retentam.*

18 *Ex instrumento venditionis non probatur possessio.*

19 *Per instrumentum divisionis probatur possessio contra dividentem.*

20 *Venditor, qui ex pacto tenetur pecuniam reinvestire, satisfacit suæ obligationi, si semel reinvestivit.*

21 *Promissio facta alicui intelligitur pro prima vice.*

22 *Ad dissolutionem obligationis sufficit unicum implementum.*

23 *Promissor in dubio intelligitur obligatus ad id, quod minus est.*

24 *Reinvestimentum subsequutum post contractum, præsumitur factum in executionem præcedentis obligationis.*

C A P. VII.

De emptione, & venditione.

Quæstio I.

Vendita, vel legata domo, quid etiam venditum, aut legatum censeatur.

RESp. quod vendita, vel legata domo, censentur 1
etiam vendita, vel legata, quæ ad ejus perpetuum
usum destinata sunt, quæve ipsi domui sunt affixa, *leg.*
*prædiis §. qui domum ff. de leg.*3. *leg. fin. ff. de Supell.*
legat. leg. granaria ff. de Action. emption. leg. fundi §.
Labeo ff. eodem leg. quæsitum §. fistulæ ff. de fund. in-
strum. quemadmodum fundo simpliciter legato continen 2
tur molæ olivariæ, prælum, & quæcunque infixa; inædificataque sunt, *leg. cum fundus ff. eodem titul. de fund. instrum. Alexand. consil.*54. *numer.*4. *volum.*3. *& consil.*223. *numer.*1. *volum.*2. *Anchar. consil.*291. *Tiraq. de Retract lignag. §.* 1. *glos.* 7. *numer.* 115. *Ursill. ad Afflict. decision.* 298. *numer.* 4. *& seq. Cyriac. controvers.*162. *numer.*4. *& seq.* ubi dicit, quod legato fundo debetur quoque palatium super eo existens: nec requiritur utrumque, videlicet quòd sint destinata ad perpetuum usum, & quòd sint affixa, sed alterutrum sufficeret, *ut probat Surd. decision.*134. *numer.*13. *& sequent.*
*Corn. consil.*244. *numer.*8. *volum.*2. ubi subiicit, quod si 3
testator legat res, quæ sunt in tali domo, vel fundo, veniunt ea, quæ ibi solent esse, licèt tunc non sint: non tamen censentur legata ea, quæ casu, seu temporaliter ibi fue-
runt; item si testator legat domum, & quæcunque in ea 4
erunt, non censentur legati nummi tempore mortis existentes in domo, ut aliis nominibus collocarentur, *leg. si ita legatum ff. de leg.* 3. *Corn. loco citat. & alii communiter.*

Præterea in hoc diligenter inspicienda sunt verba con- 5
trahentium, vel testatoris, nam si conceditur, vel legatur uni, vel pluribus domus ad habitandum, seu ad usum, seu pro usu, vel fundus ad usumfructum, seu ad alimenta, tunc videtur plena proprietas concessa, sive in contractibus, sive in ultimis voluntatibus: & ideò transit ad hæredes, quia causa de futuro, seu modus, qui ponitur in favorem legatarii, seu alterius contrahentis, nunquam legatum, seu dispositionem coarctat, *leg.*4. *ff. de Alim. legat. leg. donationes §. species ff. de Donat.* è contra si conceditur, seu legatur usus, vel ususfructus domus, vel fundi, vel alimenta ex fundo, tunc videtur concessus tantùm usus, vel ususfructus, *totum titul. de Usufruct. legat. Bartol. communiter receptus in dict. §. species Rot. decision.*168. *numer.*2. *part.*2. *Divers. Capyc. decision.*188. *per tot.*

Hinc infertur, quòd vendita, seu legata domo, censetur 6
etiam venditus, seu legatus hortus contiguus, domui serviens, quia tunc hortus pars domus censetur *dict. leg. prædiis §. qui domum ff. de leg.*3. *Alexand. dict. consil.*54. *numer.*4. *Ursill. ubi supra numer.*5. *Buratt. decision.*354. *numer.*2. ubi dicit, quod sub legato, seu donatione domus veniunt hortus, stabulum, & horrea contigua, ad quæ per ipsam domum aditus intrinsecus patet *leg. olympico ff. de servit. urban. præd. l. prædiis §. balneas ff. de leg.*3. *Natt. consil.*117. *num.*2.

Infertur 2. quod vendita domo veniunt vitreatæ, seu 7
specularia domus, vel quia destinata sunt ad perpetuum usum, *dict. leg. prædiis §. qui domum ff. de leg.* 3. *Abb. consil.*88. *volum.*2. *Mantic. de Conjectur. ultim. volum. libr.*9. *titul.*2. *numer.*43. vel quia ipsi domui affixa sunt, cùm substineri soleant cancellis muro infixis, & calce, aut tenaci gipso conclusis, *dict. leg. quæsitum §. specularia ff. de fund. instrum.* & quamvis amoveri possint dimis-

sis can-

cum neque pro rata pretii soluti dominium dicatur acquisi-
28 tum. *l. quod vendidi*, 19. *ff. de contrab. empt. Bart. in l. fistular. §. qui fundum. ff. eod. tit.* licèt fructus rei ven-
29 ditæ spectent ad emptorem pro ea parte, pro qua solvit pretium, non quidem ratione dominii, sed ex quadam generali æquitate, ne venditor locupletetur cum jactura emptoris, ex qua æquitate officio judicis veniunt fructus pro rata pretii soluti. *Alexand. consil.* 121. *numer.* 1. *&* 2. *libr.* 4. *Ruin. consil.* 66. *numer.* 7. *libr.* 4. *latè Surd. decis.* 220. *numer.* 11. *& seq. Tiraq. de contract. convent. §. fin. numer.* 71. *Beltram. ad Greg. XV. de-*
30 *cis.* 347. *numer.* 18. subdens, quod non potest emptor fructus pro rata pretii soluti petere, nisi prius soluto integro pretio, & tunc debentur ei fructus etiam temporis præteriti pro rata pretii anteà soluti. *Rot. recent. decis.* 107. *numer.* 5. *par.* 3. *& dec.* 128. *num.* 1. *& seq. par.* 8.

31 Ex dictis infertur, quod Salvianum non competit super re, cujus dominium venditor sibi reservavit, etiamsi emptor partem pretii solverit. *Merlin. de Pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 41. *num.* 75. *& seq. Rot. dict. dec.* 128. *par.* 8. *& dec.* 194. *num.* 30. *par* 5. *recent.* ubi addit, quod si domi-
32 nium per antecedentes clausulas in eodem instrumento prius fuerit translatum, & posteà adiiciatur pactum dominii reservativum, hæc dominii subsequens reservatio impedit, ne jus quæratur anterioribus creditoribus emptoris, nisi soluto pretio venditori, quicquid in contrarium sentiant *Socin. jun. consil.* 76. *numer.* 2. *vol.* 4. *Cyriac. contr.* 55. *num.* 9. *& seq. vol.* 1. asserentes, quod simplex reservatio dominii intelligitur pro parte non soluta, & non impedit illius translationem pro parte soluta.

S V M M A R I V M.

33 *Quando jurisdictio unà cum mero, & mixto imperio transferatur per venditionem Castri, & quando non, & num. 37. & seq.*

34 *Si locus venditus certum territorium habeat annexum, an hoc quoque intelligatur translatum.*

35 *Quid si jurisdictio concedatur sine Castro, vel territorio.*

36 *Quando verbum potest capi in suo genere, & in certa specie, si sumus in materia favorabili, debet capi in genere, & non in specie, secus in materia odiosa.*

Concessio jurisdictionis inter favorabilia computatur. ibidem.

37 *Ex circumstantiis rei, personæ, vel pretii exiguitatis stricta aliquando fit interpretatio.*

38 *Jurisdictio in dubio non præsumitur translata, quando concedens eam non potest sine Superioris licentia in alium transferre.*

39 *Quid si Castro nulla jurisdictio cohæreat, sed illud subsit alteri Castro, seu Civitati, & numer. 41.*

40 *Castrum dicitur, quod muro cingitur: territorium verò est, quod extra muros Castri continetur.*

41 *Quid si concessio fiat Ecclesiæ.*

42 *Quando quis de jurisdictione simplici fuit investitus, non veniunt ea, quæ sunt meri imperii.*

43 *Statuta condere, est meri imperii.*

44 *Quando Civitas jurisdictione carens, possit statuta condere.*

45 *Concesso mero, ac mixto imperio, ac omnimoda jurisdictione, Vassallus non posset legem condere, neque alia expedire, quæ sunt maximi gradus meri imperii, & num. seq.*

46 *An Vassallus, cui concessum fuit merum, & mixtum imperium, de causis appellationum cognoscere possit.*

Quæstio III.

An Castro simpliciter vendito, censeatur translatum merum, & mixtum imperium.

RESP. quòd si Castro jurisdictio cohæreat, idest si 33
in ipso per magistratum proprium exerceri ità sit
solita, ut alteri Civitati, seu Oppido locus concessus
non subsit, sed immediatè subditus sit concedenti,
tunc jurisdictio unà cum mero, & mixto imperio tam-
quam accessorium transfertur cum universitate ipsius
Castri, præsertim si concessio fiat à Principe. *l.* 1. *§.*
in initio ejusdem. ubi DD. ff. de offic. Præfect. Urb.
Jo. Andr. ad Spec. in tit. de Jurisd. omn. Jud. §. 1.
num. 16. *in ver. pastoralis. Paris. cons.* 20. *num.* 59. *vol.*
1. *Rol. consil.* 42. *num.* 30. *&* 37. *vol.* 2. *Covar. pract.*
quæst. cap. 1. *num.* 10. *Menoch. lib.* 3 *præsumpt.* 97. *num.* 14.
& 46. *latè Rosenth. de feud. cap.* 5. *conclus.* 6. *num.* 1. *&* 2.
& in glos. litt. A. B. & C. ubi, quod si locus venditus 34
certum territorium habeat annexum, illud quoque intelli-
gitur translatum.

Idem dicendum, ubi jurisdictio conceditur sine Ca- 35
stro, Oppido, vel territorio: nam tunc etiam me-
rum, ac mixtum imperium continetur; quia quando
verbum potest capi in suo genere, & in certa specie, 36
si sumus in materia favorabili, prout in concessione ju-
risdictionis, debet capi in genere, & non in specie, li-
cèt secus sit in materia odiosa. *Abb. in cap. Rodulphus.*
num. 3. *in fin. de Rescript. Alciat. in cap. quod sedem.*
num. 38. *& seq. de offic. ord. Dec. in l. imperium. nu-*
mer. 27. *ff. de jurisd. omn. Jud. Alex. in l.* 1. *num.* 66.
ff. de offic. ejus. cui mand. est jurisd. Menoch. lib. 3. *d.*
præsumpt. 97. *num.* 40. *Rol. dict. consil.* 42. *num.* 40. *vol.*
2. *Villalob. commun. opin. litt. I. num.* 163. *Covar. loco*
cit. dict. cap. 1. *versus fin. vers. Quartò & regulariter*
&c.

Limita 1. quando aliæ circumstantiæ rei, personæ, 37
vel pretii exiguitatis, strictam suaderent interpretatio-
nem. *Jo. Andr. ad Spec. in tit. de jurisd. omn. Ind. §.*
expedito. num. 16. *litt. H. Menoch. d. præsumpt.* 97. *nu-*
mer. 47.

Limita 2. si concedens non possit jurisdictionem, 38
quam ibi habet, sine consensu Superioris in alium
transferre; tunc enim in dubio non præsumitur trans-
lata. *Rosenth. dict. conclus.* 6. *numer.* 4. *& in glos. litt.*
A. ubi observat, quòd in Regno Neapolitano Baro-
nes ex constitutione Regni merum imperium non con-
sequuntur in Baronia concessa, nisi expressum conce-
datur.

Limita 3. quando castro nulla jurisdictio cohæret, ut 39
quia in ipso non sit solita exerceri per Magistratum pro-
prium, sed illud subsit alteri castro, seu Civitati, &
per illius Magistratum justitia ibi expediri consueverit:
quia tunc concesso tali castro, nulla jurisdictio in du-
bio concessa præsumitur, cùm in tali casu Castrum cen-
seatur quid separatum à jurisdictione. *Innoc. in cap. ex*
litteris. de Jurepatr. Menoch. lib. 3. *præsumpt.* 97. *nu-*
mer. 1. ubi describit castrum, & territorium: castrum 40
enim dicitur, quod muro cingitur; territorium verò est
quod extra muros Castri continetur: & ideò nihil im-
pedit, quin jurisdictio possit esse unius, & Castrum
alterius. *Covar. pract. quæst. cap.* 1. *num.* 10. *vers. de-*
cima conclusio &c. Rolan. consil 421. *num.* 30. *Rosenth.*
dict. cap. 5. *conclus.* 6. *num.* 5. *& in glos. litt. F. & con-*
clus. 7. *num.* 3. *& in glos. litt. D.* subdens, quod me-
rum, & mixtum imperium censeretur concessum in 41
supradicto casu, si concessio facta fuerit cum omni-
moda, vel plenissima jurisdictione, aut cum pertinen-
tiis omnibus, vel si concedens quædam sibi reservavit
ex mero imperio, quia tunc cætera concessa intelligun-
tur. *l. ex eo. ff. de testib. Dec. in l.* 1. *num.* 24. *& seq.*
ff. de reg. Jur. idem dicendum, si concessio fiat Ecclesiæ,
quia tunc etiam transit merum, & mixtum imperium,
cum ejus favore concessio sit latissimè interpretanda. *arg.*
l. ut inter Divinum. C. de Sacros. Eccles. l. sunt personæ. ff.
de Relig. & sumpt. fun. Genuens. in tract. de Eccles. tricen.
1. *quæst.* 2.

Limita 4. ubi quis de jurisdictione simplici fuit inve- 42
stitus; eo enim casu non veniunt ea, quæ sunt meri
impe-

imperii. *ut tradunt DD. apud Rosenth. dict. cap. 5.*
43 *conclus. 9. num. 9.* ubi, quod in tali casu investitus non possit statuta condere, cùm id ad merum spectet imperium.

44 Notandum tamen est, quod populus etiam jurisdictione carens potest circa ea disponere, in quibus liberam habet disponendi facultatem, ut de expendenda pecunia communi. *Bart. in l. omnes populi. numer. 3. & seq. ff. de jurisdict. omn. jud. Bald. in l. nulli. num. 3. C. de sent. & interlocut. omn. Jud. Gonzad. consil. 35. num. 16.*

45 Notandum 2. quod concesso in feudum mero, ac mixto imperio, ac omnimoda jurisdictione, Vassallus non possit legem condere, neque alia expedire, quæ sunt maximi gradus meri imperii, hæc enim sub hujusmodi concessione non comprehenduntur, quemadmodum nec continentur regalia, sed censentur reservata, nisi ex conjecturis aliter constet. *vide Alciat. in dict. cap. quod sedem. num 42. & seq. de offic. ordin.* item
46 non possit Vassallus de causis appellationum cognoscere, sed istæ intelliguntur Domino similiter reservatæ. *Jo. Andr. ad Spec. in tit. de Jurisd. omn. Jud. dict. §. 1. num. 16. ver. pastoralis. versus fin. Boss. in tit. de for. compet. num. 45. & in tit. de Princip. num. 281. & seq. Cravet. cons. 209. num. 9. & 10. & cons. 411. numer. 42. Covar. pract. quæst. cap. 4. num. 6. Soc. jun. consil. 126. num. 38. vol. 3.* ubi quod Dominus solus cognoscit de crimine læsæ majestatis, & falsæ monetæ. *Rosenth. dict. cap. 5. conclus. 5. num 5. & seq* ubi etiam observat, quod si Vassallus non solùm de jurisdictione, sed & cum appellationibus investitus foret, eo casu primæ tantùm appellationes ad ipsum devolverentur. *Natt. cons. 487. num. 24.* ubi dicit, quod appellationes sunt species superioritatis, quæ in dubio non intelligitur concessa, nisi specificè exprimatur. *latè Peregrin. de Jur. fisc. lib. 1. tit. 3. num. 75. Rosenth. d. conclus. 5. num. 11.* ubi subjicit, quòd si Judex ad unam causam datus est, tunc ab isto Judice dato ad Vassallum dantem provocari potest. *per tex. in l. 2. & in fin. ff. Quis & à quo &c.*

S U M M A R I U M.

47 *Si res duobus vendita fuerit, is potior est, cui priori res tradita fuit: limitatur nu. seq.*
48 *In piam causam ex solo contractu transfertur dominium sine traditione.*
49 *Si quis uni Ecclesiæ prius vendidit soluto pretio, & non tradidit, deinde alteri Ecclesiæ vendidit, & tradidit, potior erit prima Ecclesia.*

Quæstio IV.

Re vendita duobus, quis censeatur potior.

47 RESp. quòd potior est is, cui priori res tradita est. *l. quoties. C. de rei vendit.* quod procedit sive venditio fiat à privato, sive ab Ecclesia. *Abb. in cap. continebatur. num. 5. de his, quæ fiunt à Prælat. & alii apud Tiraq. de Privil. piæ caus. privil. 107. vers. sed quid quando &c.*

48 Limita si prius res vendita fuerit piæ causæ, quia tunc pia causa præfertur alteri emptori, cui fuit prius tradita: ratio est, quia licèt in privatis ex contractu non transeat dominium sine traditione. *l. traditionibus. C. de Pact. l. si ager. ff. de rei vindic.* tamen in piam causam ex solo contractu transfertur dominium sine traditione. *Bart. & alii in l. ult. Cod. de Sacros. Eccles. Canonistæ in cap. 2. extrav. de Consuetud. glos. in dict. l. ult. ver. in rem.* ubi dicit, quod si quis uni
49 Ecclesiæ prius vendidit soluto pretio, & non tradidit, deinde alteri Ecclesiæ vendidit, & tradidit, potior erit prima Ecclesia. *Bald. consil. 86. lib. 5. & alii communiter.*

S U M M A R I U M.

50 *Emptor conventus remedio l. 2. C. de Rescind. vend. quando ad restitutionem fructuum teneatur.*
Si in venditione læsio enormissima intervenerit, contractus judicatur nullus, & quando enormissima læsio dicatur. ibid. & nn. seq.
51 *Quando minor, & mulier, & eorum hæredes rescindere possint renunciationem etiam juramento vallatam.*

Quæstio V.

An emptor conventus remedio l. 2. C. de Rescind. vendit. nolens supplere pretium, teneatur restituere fructus à tempore contractus celebrati.

RESp. quod emptor non tenetur restituere fructus perceptos à tempore contractus celebrati, seu traditionis: hos enim irrevocabiliter retinet uti Dominus ipsius rei, etiamsi rem ipsam restituat; sed tantùm tenetur restituere fructus, qui percepti sunt à tempore moræ, quia cum textus *in dict. leg. 2.* nihil de fructibus loquatur, ideò ad avocationem fructuum trahi non debet, & ità in praxi servari testatur *Covar. var. lib. 2. cap. 3. num. 9. & communem, & veriorem dicit Cavall. quæst. 536 num. 20. ubi refert, quod ità sensit Rota in noviss. dec. 116. Sylv. in ver. usura 2. quæst. 15. Cancer. var. par. 1. cap. 13. num. 48.* ubi dicit, quòd emptor, qui eligit restituere rem, tenetur ad fructus post litem contestatam perceptos, & ei solvendum est interesse pretii. *latè Pinell. in l. 2. par. 2. cap. 4. Cod. de rescind. vend. num. 1. 2. & per tot.* ubi dicit, quod imputandum est ipsi venditori, qui agere distulit, cùm potuerit quocunque tempore jus suum experiri, licèt alii aliter sentiant, quorum argumentis rectè respondet *Pinell. loco cit.* 50

Observa tamen, quod si in venditione læsio enormissima intervenerit, ità ut non solum ultra dimidiam, sed etiam ultra bessem justi pretii venditor deceptus fuerit, tunc contractus judicatur nullus, quasi eo casu adsit dolus ex proposito *s.* & ideò emptor præcisè cogitur rem restituere unà cum fructibus, quos percepit, vel percipere potuit à die contractus, & traditionis, ut servatur in quolibet malæ fidei possessore. *Cancer. dicto cap. 13. num. 43. ubi citat. Gam. decis. 94. & 95. Borrell. consil. 100. Alva. Valas. consul. 43. lib. 1. & alior.*

Notandum est etiam, quod minor restituitur adversus obligationem etiam pro patre factam, non obstante renunciatione, & juramento, quando constaret de enormissima læsione, ut si minor non possit indemnis relevari, aut summa, pro qua se obligavit, excedat proprium patrimonium; eo enim casu præsumitur dolus, qui eum re ipsa contingat, æquiparatur dolo vero, & ex proposito. *Afflict. decis. 322. num. 7. & seq. Caphal. consil. 207. num. 74.* ubi dicit, quòd dispositio *auth. sacramenta puberum. Cod. si adversus vend.* non habet locum data enormi læsione. *Rot. divers. decis. 102. num. 1. & seq. par. 2.* ubi, quod hæredes mulieris possunt impugnare, ac rescindere ex capite enormissimæ læsionis renunciationem ejusdem mulieris, non obstante juramento, decreto Judicis, auctoritate tutoris, vel curatoris, interventu consanguineorum, & aliis cautelis: præsertim si renunciatio facta sit ad favorem patris, quo casu censetur facta metu reverentiali, propter quem rescinditur officio Judicis absque alia probatione minarum præcedentium, stante enormissima læsione. *& decis. 428. num. 3. ead. par. 2. Greg. decis. 333. numer. 7. & seq. & decis. 120. numer. 14. latè Burat. decis. 75.* 51

S U M M A R I U M.

52 *Qui vult uti remedio l. 2. C. de Rescind. vend. probare debet læsionem ultra dimidiam justi pretii tempore contractus.*
Pretium conventum inter partes regulariter præsumitur justum. ibidem.
53 *Quoad pretium, seu valorem rei, attenditur consuetudo loci, & nu. 65.*
54 *Minuitur pretium rei sitæ in loco periculis obnoxio.*

55 *Va-*

55 *Valor rei consideratur, dum res extabat penes venditorem.*
56 *Res tanto minus valere dicitur, quantum importat onus, quo eadem res gravata est.*
57 *Res litigiosa multo minus æstimatur.*
58 *Cum venditur res cum qualitate minuente rei pretium, debet plenius probari læsio ex parte venditoris longè supra dimidiam justi pretii.*
59 *Pactum de revendendo minuit valorem rei.*
60 *Venditor sciens rei valorem, si donaverit emptori quicquid ultra pretium conventum res ipsa valet, excluditur à beneficio dict. leg. 2. limitatur numer. 61.*
61 *Scientia probatur ex conjecturis, & n.62.*
62 *Sciens rei valorem, excluditur à dicto beneficio, etiamsi nulla facta fuerit mentio donationis in instrumento.*
63 *Sciens rei valorem censetur partem vendere, & partem donare.*
64 *Quando hujusmodi scientia præsumatur.*
65 *Clausula, quod plus valet, donavit &c. quando referatur ad modicam quantitatem.*
66 *Modicum qualiter intelligatur.*

Quæstio V I.

Valor rei stabilis, seu immobilis quomodo considerari debeat, ut locum habeat remedium l.2. Cod. de rescind. vendit.

52 CErtum est, quòd, ut sit locus dicto remedio, probari debet læsio ultra dimidiam justi pretii inspecto tempore contractus: non enim sufficeret læsio citra dimidiam. *ut in dict. l.2. in fin. & l. si voluntate tua, Cod. eod. titul.* pretium enim conventum inter partes regulariter præsumitur justum. *Mascard. conclus.* 1231. *Cyriac. controvers.* 123. *num.*4. *& controvers.* 261. *numer.* 51. *& seq. & controv.* 162. *num.*25. ubi subiicit, quod ædificia accessoria fundo præsumuntur æstimata cum ipso fundo, licèt in æstimatione periti non fecerint de eis aliquam mentionem. *Card. Seraphin. decis.* 1378. *num.*3. ubi dicit, quòd ædificia sita in prædiis rusticis non habentur in consideratione, nisi uti quid accessorium; & licèt reddant prædium pretiosius, tamen non æstimantur, prout æstimantur prædia urbana, nisi inter partes aliud fuerit conventum. *Ursell. conclus* 62. *num* 97.

53 Ad discernendum autem verum valorem, animadvertere debet Judex consuetudinem loci: quia res quandoque minus valet in uno loco, quàm in alio. *l. fin. §. ult. ubi DD. Cod. de Admin. Tut. Pinell. in dict. l. 2. par. 3. cap.*
54 *ult. num.* 22. ubi dicit, quod minuitur pretium rei sitæ in loco periculis obnoxio. *Cyriac. contr.* 421. *num.* 10. *& contr.* 1. *num.* 29. ubi dicit, quod justum rei pretium est, quòd communi hominum æstimatione statutum est, & communiter in loco frequens in usu est. *per textum in l. pretia rerum. 63. ff ad l. falcid. l. in quantitate. 73. §. magna. ff. eod. tit. l. fin. §. his adiicimus. Cod. de Admin. tit.*

55 Secundò considerare debet valorem rei, dum extabat penes venditorem; nam apud debitorem debitis implicitum, & qui non potest cavere de evictione, res minus valet, quæ apud alium plus valeret. *Bart. communiter receptus in l.1. §. si hæres. num. 3. ff. Ad Senatusconf. Trebell. Cyriac. dict. controv.* 421. *num.9. & alii apud Pinell. in d. l. 2. par. 3. cap. ult. num.20. Cod. de Rescind. vend.*

56 Tertiò deducere debet onera, quibus res gravata est, quia res tanto minus valere dicitur, quantum importat onus. *l. obsignatum. §. bona. ff. de verb. signific. leg. si quar. 16. Cod. de Rescind. vend. l. quantitas. 72. ff. ad l. falcid. dict. l. 1. §. si hæres. ubi Bart. & alii. ff. ad Trebell. Cravett. consil.* 202. *num.* 19. *Pinell. ubi supra. dict. cap. ult. num.* 19. ubi dicit, quòd res litigiosa mul-
57 to minus æstimatur. *latè Mascard. de Probat. conclus.* 1396. *num.* 13. *& seq. vol.* 3. ubi dicit, quod cum ven-
58 ditur res cum qualitate minuente rei pretium, debet plenius probari læsio ex parte venditoris longè supra dimidiam justi pretii. *Tiraq. de Retract. convent. in præfat. num.* 25.
ubi etiam dicit, quòd pactum de revendendo minuit valorem rei. 59

Quartò inspicere debet diligenter verba instrumen- 60
ti venditionis: nam si venditor sciens rei valorem, donaverit emptori quicquid ultra pretium conventum res ipsa valet, excluderetur à beneficio *dict. l. 2. Cod. de rescind. vend.* præsertim si venditor in donatione adjecerit ea verba, si plus valet, donavit quantumcumque sit sive magnum, sive parvum. *Bart. in dict. l. 2. num.* 14. *Cod. de rescind. vend. Boer. decis.* 142. *num.* 6. *& seq. latè Cagnol. in dict. l. 2. num.* 123. *& seq.* ubi dicit,
quod scientia probatur ex conjecturis, cùm in animo 61
consistat; & ideò is, qui versatur circa culturam rerum, præsumitur scire illarum valorem ex redditu; hoc tamen non procederet in minore, muliere, Tutore, Curatore, Beneficiato, seu Rectore Ecclesiæ, & aliis non habentibus potestatem donandi, nec in rustico, & aliis simplicibus personis, nisi essent sagaces. *Boer. decis.* 142. *per totum.* ubi addit, quòd sciens valorem rei, 62
excluditur à dicto beneficio, etiamsi nulla facta fuerit
mentio donationis, quia sciens valorem rei, censetur 63
partem vendere, & partem donare. *Cyriac. contr.* 421.
num. 11. *& seq.* ubi, quòd scientia venditoris de va- 64
lore rei dicitur probata, si de redditu ipsius rei facta fuerit mentio in instrumento. Secus esset, si venditor valorem rei ignoraverit, quia tunc illa clausula.
quod plus valet, dedit & donavit &c. ad modicum 65
tantummodò refertur. *Bart. in dict. leg. 2. num.* 15. *&*
communem dicit Cagnol. ibidem num. 129. ubi etiam resol- 66
vit, quòd modicum, cùm non sit à jure determinatum, relinquitur arbitrio Judicis. *Boer. dict. decis.* 142. *num.* 6. *& seq.*

S V M M A R I V M.

67 *Quando pro melioramentis res tota retineri possit, & quando pars tantum.*
68 *Quando fructus computentur in sortem.*
69 *Possessor, qui in termino sibi præfixo non probavit melioramenta, condemnatur ad rei restitutionem, præstita cautione de reficiendo melioramenta, facta legitima liquidatione.*
70 *Exceptio melioramentorum illiquida, non retardat immissionem.*
71 *Possessor, qui rem meliorem reddidit, conventus hypothecaria ab aliquo creditorem, si vult retinere rem, potest solvere creditori agenti valorem rei, detractis melioramentis; limitatur numer. seq.*
72 *Quid si creditor velit solvere meliorationes.*
73 *In liquidatione melioramentorum debet probari status antiquus rei melioratæ.*
74 *Melioramenta facta in arborum plantatione non perpetuò duratura, non habentur in consideratione.*
75 *In materia melioramentorum non attenditur quid impensum fuerit, sed quid fuerit melioratum, & num. seq.*
76 *Quid si minus impensum sit, quàm melioratum.*
77 *Quando melioramenta non debeantur.*
78 *Creditori competit retentio, etiamsi nullam haberet hypothecam, vel in possessionem nulliter immissus sit.*
Favorabilior est retentio, quàm actio. ibid.
79 *An possessor domus, seu fundi censiti, qui censum redemit, seu extinxit, uti possit beneficio retentionis.*
80 *In judicio summariissimo manutentionis leviores probationes, & adminicula admittuntur.*
81 *In dicto judicio satis est unicus testis, vel duo etiam nulliter examinati ex defectu jurisdictionis, & citationis, & etiam examinati in alia causa, & inter diversas personas, & num. seq.*
82 *Possessio probatur ex assertione enunciantis aliquem occupatorem, & ex implicita confessione Adversarii petentis immissionem.*

Quæ-

Quæstio VII.

Quomodo, & quando competat retentio pro melioramentis.

67 COmmuniter distinguitur, quòd aut melioratus est
totus fundus, & totus similiter retineri potest pro
melioramentis; aut pars fundi tantùm est meliorata,
puta unus ager, & tunc non potest retineri totus fun-
dus, sed ager tantùm melioratus: quo casu ille, qui
68 rem meliorem reddidit, superlucratur fructus pro par-
te tantùm meliorata, & si quid perceperit ex parte
fundi non meliorati, debet illud computare in sortem.
*Neguſ. de pignor. 4. mem. 5. par. princ. num. 20. Za-
barell. consil. 78. num. 3. quos refert, & sequitur Lu-
dovic. dec. Rot. Lucen. 7. num. 10. & seq.*
69 Tenetur autem possessor probare hujusmodi meliora-
menta, & ideò solet in judicio præfigi competens ter-
minus ad ea liquidanda; & si in termino præfixo li-
quidatio facta non fuerit, non erit ampliùs locus re-
tentioni, & justè poterit talis possessor condemnari ad
rei, seu fundi restitutionem, præstita cautione de re-
ficiendo melioramenta facta legitima liquidatione. *Ne-
guſ. loco cit. num. 10. Cyriac. controv. for. 194. num.
4. Rot. decis. 127. num. 6. & seq. par. 4. tom. 2. Recent.*
70 *Merlin. decis. 118. numer. 15.* ubi dicit, quòd exce-
ptio melioramentorum illiquida non retardat immissio-
nem.
71 Notandum est autem, quòd si possessor, qui rem
meliorem reddidit, conveniatur hypothecaria ab ali-
quo creditore, non cogitur solvere debitum, ut cogi-
tur alius possessor, qui nulla in re fecit melioramen-
ta. *l. quandiu. Cod. de distract. pignor.* sed potest, si
vult retinere rem, solvere creditori agenti valorem rei,
detractis melioramentis, secundùm tempus præsens,
hoc est æstimationem rei de præsenti, cum agumento
etiam intrinseco, quo ex beneficio temporis aucta est.
*Neguſ. loco cit. num. 21. & communem dict. Thesaur.
qq. for. lib. 1. quæst. 71. num. 5. Cyriac. dict. controv.
194. num. 1. & seq.* ubi quòd in tali casu tota pecu-
72 nia deponi debet penes montem pietatis, vel apud ido-
neum mercatorem; verùm hæc sententia non procederet,
si creditor vellet solvere meliorationes, quia tunc posset
à tali possessore rem avocare. *Covar. var. lib. 1. cap.
8. num. 3. vers. tandem his omnibus &c. Cyriac. ubi su-
pra num. 9.*
73 Notandum 2. quòd in liquidatione melioramento-
rum debet probari status antiquus rei melioratæ. *Card.
Seraphin. decis. 898. num. 6. & decis. 952. num. 3. Mer-*
74 *lin. decision. 118. numer. 14.* subdens *numero sequen.*
quòd melioramenta facta in arborum plantatione non
perpetuò duratura, non habentur in considera-
tione.
75 Notandum 3. quod in materia melioramentorum non
attenditur, quid impensum fuerit, sed quid fuerit melio-
76 ratum: immò & si minus impensum sit, quàm meliora-
tum, solùm debetur, & attenditur id, quòd minus est,
dictante hoc ratione naturali, ut scilicet solùm recupere-
tur id, quòd verè fuit impensum, & non repetatur id,
quòd inutiliter fuit erogatum, ex quo res non est effecta
melior, nec pretiosior. *ex latè deductis per Merlin. decis.
546. num. 1. & seq.*
77 Notandum 4. quòd melioramenta non debentur,
nisi constet de utilitate ejus, quòd impensum est, &
quòd facta fuerint ab eodemmet, qui illa petit; ad
hunc enim effectum non sufficit, quòd fundum quis
melioratum detineat, nisi probet, se, vel illos, qui-
bus ipse successit titulo universali, vel singulari cùm
cessione jurium, melioramenta fecisse. *Rolan. consil. 28.
num. 26. lib. 1. Hond. cons. 85. num. 41. lib. 1. Gratian.
discept. for. cap. 193. num. 1. & seq. Thomat. dec. 59. num.
22 & seq.*
78 Notandum 5. quod creditori competeret retentio,
etiamsi nullam haberet hypothecam, dummodò credi-
tum sit liquidum, & clarum. *Rot. decis. 237. num. 3.
& 4. par. 8. recent. Buratt. decis. 914. numer. 5.* ubi,
quòd favorabilior est retentio, quàm actio. *Surd. de-
cis. 46. numer. 7. & sequen. Galles. de form. cameral.
oblig. in fin. numer. 32.* ubi, quòd creditor immissus
in possessionem etiam nulliter, potest uti jure reten-
tionis.
An verò possessor domus, seu fundi censiti, qui cen- 79
sum redemit, seu extinxit, uti possit beneficio retentionis?
negat *Card. Cavaler. decis. 539. numer. 2. & 3.* quia de-
bitor non potest molestari à Domino census pro restitutio-
ne sortis principalis. *ex constitutione Pii V. de creandis cen-
sibus*: hoc tamen procedere potest de rigore, secus de
æquitate, *per tex. in l. si & me, & Titium. in fin. ff. si
cert. pet.*
Notandum 6. quòd in judicio summariissimo manu- 80
tentionis leviores probationes, & adminicula admittun-
tur, unde satis esset unicus testis, vel duo etiam nul- 81
liter examinati. *latè Covar. pract. qq. cap. 17. num. 4.*
ubi dicit, quòd in hoc judicio non sunt admittendi defe-
ctus adversùs testes productos, nec admittitur reproba-
tio testium, eo quòd agitur de præjudicio, quod potest
tolli per sententiam diffinitivam. *Rolan. consil. 8. numer.
30. lib. 4. Burat. decis. 533. per tot.* ubi, quòd admit-
tuntur testes nulliter examinati etiam ex defectu juris-
dictionis, & citationis, quia tales testes faciunt admi-
niculum. *Post. in tract. mandat. de manuten. observat.
38. numer. 49.* ubi, quòd in tali judicio admittuntur te-
stes etiam in alia causa examinati, & inter diversas per-
sonas. *Rot. apud Post. in d. tract. decis. 269. num 4.
& 5. & coram Greg. decis. 458.* ubi, quòd possessio
ad effectum manutentionis probatur ex assertione partis 82
adversæ enunciantis aliquem detentorem, & occupato-
rem: licèt enim ex his verbis videatur confiteri possessio-
nem vitiosam, tamen ista confessio, cùm habeat præ-
sumptionem contra se, quia possessio præsumitur ju-
sta, & legitima, & non vitiosa, potest acceptari con-
fessio respectu possessionis, rejecta qualitate vitii. *vide
Burat. decis. 393. numer. 1. & seq.* ubi, quòd posses-
sio probatur etiam ex implicita confessione Adversarii
petentis immissionem. *Post. in dict. tract. dict. obser.
38. num. 49.*

SUMMARIUM.

1 *Census impositus super certo fundo juxta formam bullæ Pii V. censetur in eodem loco esse, ubi fundus existit.*
2 *Quid si contractus fuit celebratus in uno loco, & fundus censitus existat in alio loco.*
3 *Donans fundum, super quo est impositus census, non tenetur luere censum, & liberare fundum: limitatur num. 5. & 8.*
4 *In donatione non competit evictio.*
5 *Si testator legavit scienter rem censui suppositam, tenetur hæres luere censum: limitatur numer. 9. & 10.*
6 *Quid si ignoranter legaverit rem censui suppositam, vel alteri obligatam, & nu. 10.*
7 *Pro legato competit evictio.*
8 *Quid si maritus fundum censui suppositum sciens acceperit in dotem, eumdemque postea legaverit uxori.*
9 *Et quid si res relinquatur cum omnibus juribus, & pertinentiis.*
10 *An hæres teneatur luere onera, quæ sunt perpetua ex dispositione legis, vel indictione superiorum.*
11 *Usufructuarius tenetur ad solvendum collectam, & alias præstationes: limitatur ibidem.*
12 *An, & quando super re emphyteutica possit imponi census, & nu. 17.*
13 *Quando census, seu servitus imposita ab emphyteuta, extinguatur, & quando non.*
14 *Facultas alienandi concessa emphyteutæ, finita locatione, ac resoluto jure ipsius emphyteutæ expirat.*
15 *Regula, quod bona prohibita alienari, non prohibentur hypothecari, quando procedat.*
16 *Census impositio super rebus tacitè alienari prohibitis, non inducit caducitatem.*
17 *Census impositus super fructibus rei emphyteuticæ,*

sub-

substinetur, secus si super re ipsa.

18 *Census in dubio præsumitur impositus super re ipsa, non autem super fructibus.*

19 *Quando Dominus directus agere possit ad caducitatem rei in emphyteusim concessæ.*

20 *An Vassallus possit imponere censum, vel aliam servitutem super re feudali, & numer. 21. cum sequen.*

21 *Emphyteuta, & Vassallus possunt sine consensu Domini constituere usumfructum in re emphyteutica, vel feudali.*

22 *Quando Vassallus super feudo possit imponere censum perpetuò duraturum.*

23 *Hæres gravatus potest censum imponere super fructibus rei fideicommisso suppositæ: limitatur num. seq.*

24 *Census impositus super re ipsa restitutioni obnoxia, nullius est roboris, si testator expressè prohibuerit alienationem, vel pignorationem.*

Probibitio testatoris comprehendit etiam casus exceptos in auth. res, quæ, Cod. commun. de leg. ibidem.

25 *Quid si res fideicommisso supposita in parte esset libera, vel census imponeretur ab eo, cui competunt detractiones legitimæ, & trebellianicæ.*

26 *An, & quando usufructuarius possit imponere censum super re, cujus usumfructum habet.*

An possessor bonorum majoratus possit censum imponere super dictis bonis. Ibidem.

27 *An, & quando census imponi possit super melioramentis, & num. seq.*

28 *Census constitui non potest super credito, nec super juribus incorporalibus.*

Actiones inter immobilia computantur, ibid.

29 *Usufructuarius an, & quando repetere possit melioramenta.*

30 *Usufructuarii partes sunt tueri, quod accepit.*

31 *An, & quando colono usufructuarii denegetur repetitio melioramentorum factorum in re conducta.*

32 *An agi possit ad restitutionem sortis, si census impositus fuit super re supposita fideicommisso, & perpetuæ prohibitioni alienationis.*

33 *An, & quando substineatur census impositus super re aliena.*

34 *Census imponi non potest super re empta cum pacto, quod emptor ejus dominium non acquirat ante integram pretii solutionem.*

35 *Quando obligatio fidejussoris firma remaneat, licèt nulla sit obligatio principalis debitoris.*

36 *Quando damna, & interesse debeantur.*

37 *An census impositus super re de sui natura fructifera validus sit, si expensæ superant fructus.*

38 *Extinguitur census impositus super bonis, quæ posteà redduntur infructifera.*

39 *An census censeatur usurarius, si fuerit constitutus ad rationem scutorum decem pro centenario vigore consuetudinis loci.*

40 *Pensio emphyteutica, & similes redditus fundales, dicuntur bona immobilia, & sequuntur locum rei, ob quam debentur: limitatur nu. seq.*

In confiscatione bonorum immobilium veniunt annui redditus. ibid.

41 *Annui redditus, qui non percipiuntur ex certis fundis, sed generaliter ex bonis mobilibus, & immobilibus, sequuntur personam creditoris.*

CAP. VIII.

De Censibus, & aliis annuis redditibus.

1 QUæritur 1. in quo loco census dicatur existere? Resp. quòd census impositus super certo fundo juxta formam bullæ Pii V, censetur in eodem loco esse, ubi fundus: census enim inest prædio tamquam accidens in subjecto, & ideò cum prædio identificatur; accidentia enim naturaliter cum subjecto identificantur, & illius subsistentia subsistunt, ut docent Philosophi; unde fit, ut inter immobilia connumeretur, & pereunte fundo, ipse quoque census pereat, & extinguatur. *Covar. var. libr. 3. cap. 7. numer. 6. Thesaur. jun. quæst. forens. libro 2. quæst. 5. in fin. Barz. decis. 109. numer. 10. & sequen. Peregr. consil. 90. numer. 29. libr. 1. Gabr. consil. 141. numer. 15. libr. 2. Tiraq. de Jure primog. quæst. 49. numer. 9. Rota decis. 757. numer. 2. par. 1. Divers. & in Narnien. bonorum 26. Junii 1637. coram Motmanno, & decis. 290. numer. 8. & sequen. & decis. 144. numer. 13. & sequen. par. 8. Recent.* ubi hanc esse veriorem opinionem testatur. *quicquid dicat Gratian. discept. for. cap. 11. num. 12. & cap. 29. numer. 7. & seq. & præcipuè num. 28. cum seq.*

Hinc infertur, quòd census non subiicitur statuto loci, 2
ubi contractus fuit celebratus, seu ubi moraturis, ad cujus favorem fuit impositus, si fundus censitus existat extra territorium statuentium. *ut latè deductum fuit in d. decis. 290. par. 8. recent.*

Infertur 2. quòd donans fundum, super quo est im- 3
positus census, nec ipse, nec ejus hæres tenetur luere censum, & liberare fundum: quia donans eo modo, quo possidebat, præsumitur rem donare; unde in donatio-
ne non competit evictio. *l. Aristo. §. fin. ff. de Donat.* 4
& ità resolvit Rota in Romana census 7. Februarii 1628. coram Pirovano, quæ est decis. 143. par. 5. tom. 1. Recent. quicquid dicat Gratian. discept. for. cap. 955. num. 23. & seq.

Limita in legato: nam si testator legavit scienter rem 5
censui suppositam, tenetur hæres luere censum, & rem liberare. *l. prædia obligata. C. de fideicomm. latè Cenc. de Censib. par. 2. cap. 2. quæst. 3. art. 7.* secus si ignorantet. *l. si res obligata. ff. de leg. 1.* exceptis tamen
duobus casibus, videlicet quando testator legavit con- 6
junctæ personæ, vel si res pro tanto erat obligata, quanti valebat, tunc enim hæres tenetur similiter luere, *ut in dict. l. res obligata. ubi glos. & DD.* idemque dicendum, quando onus absorberet majorem partem fructuum. *ut post Jas. in dict. l. res obligata. num. 5. dixit Rota dict. decis. 143. num. 9.* nec mirum videri debet,
quia pro legato competit evictio. *l. si domus. §. de evi-* 7
ctione. ff. de leg. 1.

Observa tamen, quòd si maritus fundum censui suppos- 8
itum sciens acceperit in dotem, eumdemque posteà legaverit uxori, non cogetur hæres hujusmodi fundum liberare, nisi expresse dixerit in testamento. *l. licèt placeat. ff. de dot. præleg.*

Observa 2. quòd quando res relinquitur cum omnibus 9
juribus, & pertinentiis, tunc quia transeunt jura tam activa, quàm passiva, onus luendi non spectat ad hæredem. *Bursat. consil. 5. numer. 6. Pedroc. consil. 2. numer. 42. & 159. quos refert, & sequitur Cenc. de Censib. dict. par. 2. cap. 2. quæst. 3. articul. 7. numer. 15. Rot. dict. decision. 143. numer. 9. par. 5. tom. 1. Recent.*

Observa 3. quòd in prædictis casibus tenetur quidem 10
hæres luere censum, & alia onera, quæ imminent personæ, seu quæ à persona debentur, & inhærent rei tamquam qualitates extrinsecæ; non autem teneretur luere onera, quæ imminent rei, illique inhærent tamquam qualitates intrinsecæ, & sunt perpetua ex dispositione legis, vel indictione superiorum. *l. hactenus. 8. ubi glos. in ver. ab eo. l. si pendenter. 34. §. si quid cloacarum, & ibid. Alberic. ff. de Usufr. leg. quæro. ff. de*
Usufr. legat. ubi usufructuarius tenetur ad solvendum 11
collectam, & alias præstationes. *Rim. jun. consil. 172. numer. 22. & seq. lib. 2. Ant. Gomez. var. resol. tom. 1. cap. 11. ante num. 4. & alii apud Cenc. loco cit. d. ar. 7. num. 13. & 14.*

Notandum tamen est, quòd usufructuarius non teneretur solvere collectam, nec alias præstationes, nec annua legata, quando ususfructus in tali casu remaneret inutilis, sed tunc hæres proprietarius teneretur solvere de proprio. *Cavalcan. de usufr. num 216. Surd. decis. 28. numer. 6. Castill. eod. tit. de usufr. cap 58. num. 13.* quòd procedit, etiamsi aliquid modicum pro usufructua-

rio adhuc superesset, quòd Judicis arbitrio relinquitur.
Beer. dec. 142. num. 6. & seq. modica verò, vel magna
quantitas metienda est non ex valore rei in usumfructum re-
lictæ, sed ex fructu ipsius rei. *ex trad. per Cavalc. de
usufr. num. 225.*

12 Quæritur 2. an super re emphyteutica possit imponi
census? Resp. quòd aut in investitura emphyteusis fuit
expressè prohibita alienatio, & tunc super re emphy-
teutica non potest imponi census; aut verò non fuit pro-
hibita alienatio, & tunc census quidem validè ab initio
potest imponi, sed resoluta, aut devoluta emphyteusi
resolvitur census, & res emphyteutica revertitur libera
ad Dominum. *l. lex vectigali. ff. de Pignor. DD. in
l. & in provinciali. Cod. de servit. & aqua. Osasc. de-
cis. 156. numer. 13. Afflict. decis. 380. numer. 2. & seq.
& ita pluries resolvisse Rotam Romanam testatur Theo-
dos. Rub. in suis singular. tom. 2. in ver. census. §. 5.
Cenc. de Censib. par. 1. cap. 2. quæst. 2. art. 2. numer. 6.*
13 *& seq.* subdens, censum, seu servitutem impositam ab
emphyteuta non extingui, nisi quando dominium uti-
le consolidatur cum directo ex natura emphyteusis, &
ex causa necessaria, videlicet jure prælationis, vel
commissi, vel finitæ generationis: secus si ex causa
voluntaria, ex aliquo particulari titulo venditionis, do-
nationis, vel simili. *latè Rota decis. 86. numer. 30. &
seq. par. 5. tom. 1. Recent.* ubi addit, quòd facultas
14 alienandi concessa emphyteutæ, finita locatione, ac re-
soluto jure ipsius emphyteutæ expirat. Ratio prædictæ
conclusionis est, quia licèt, quando adest expressa pro-
15 hibitio hominis, vel legis, prohibita censeatur etiam
hypotheca; secus tamen est, quando non concurrit
expressa prohibitio, sed tantùm tacita: hoc enim casu
procedit communis conclusio, quòd bona prohibita alie-
nari, non prohibentur hypothecari, & veniunt in ge-
nerali obligatione bonorum. *juxta glos. communiter re-
ceptam in l. fin. ver. aliis. Cod. de jur. emphyt. Bart.
in leg. si constante. numer. 73. ff. solut. matrim. Afflict.
decis. 191. numer. 3. Neguf. de pignor. par. 2. memb. 2.
numer. 28. fol. 35. Clar. in §. emphyteusis. quæst. 18.
Rota apud Cenc. de Censib. decision. 40.* ubi, quòd
16 census impositio super rebus tacitè alienari prohibitis
non inducit caducitatem. *& decision. 116. num. 19. par.
6. Recen.*

17 Observa tamen, quòd tunc substinetur hujusmodi
census, quando fuit impositus super fructibus rei em-
phyteuticæ; secus si impositus fuit super re ipsa una cum
hypotheca, quo casu impositio est nulla. *juxta distin-
ctionem Bart. in leg. codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2.
Rot. decision. 48. numer. 1. apud Cenc. de Censib. &
decision. 480. num. 1. par. 1. Divers. Mantica de Taci-
tis, & ambig. conven. libr. 22. titul. 28. numer. 50 &
tradit idem Cenc. dict. par. 1. cap. 2. quæst. 2. artic. 2.
numer. 10. & seq.* ubi observat, quòd in dubio census
18 præsumitur impositus super re ipsa, & ipsius proprieta-
te, non autem super fructibus. *Gratian. discept. for.
cap. 43. num. 21.* ubi dicit, quòd in hoc secundo casu
19 poterit agi ad caducitatem per Dominum. *de quo ta-
men vide Card. Seraphin. decision. 794. num. 9. vers. ne-
que obstat &c. & decision. 1290. sub num. 12.* ubi dicit,
quòd tunc demum emphyteuta per impositionem census
caderet à jure suo, quando in investitura adesset pactum
expressum de non alienando sine consensu Domini, cùm
adjectione etiam pœnæ caducitatis in casu alienationis. *ut
sensit etiam Cenc. ubi supra d. quæst. 2. art. 2. num. 14. &
seq.*

20 Quæritur 3. an Vassallus possit imponere censum su-
per re feudali? Resp. affirmativè: census verò du-
rabit durante jure suo, quemadmodum potest super ea-
dem re feudali imponere servitutem quoad suimet præ-
judicium. *ut tradunt DD. communiter. latè Roland.
consil. 59. num. 12. & sequen. libr. 2.* ubi etiam dicit,
21 quòd tam emphyteuta, quàm Vassallus possunt sine
consensu Domini constituere usumfructum in re emphy-
teutica, vel feudali, quia per constitutionem usuf-
fructus non transfertur in usufructuarium utile domi-
nium, quòd ipsi habent. *Ruin. consil. 150. numer. 14.
vol. 3. Clar. qui etiam de communi testatur in §. feu-
dum. quæst. 37. in princip.* ubi, quòd talis impositio
neque Domino nocet, neque iis, qui succedere de-
bent in feudo ex providentia primi acquirentis. *Cenc. de
Censib. d. par. 1. cap. 2. q. 2. art. 1. num. 12. & seq.*

Limita, quando feudum est hæreditarium acquisitum 22
pro se, & hæredibus, vel quando in investitura Vassal-
lo data fuit facultas alienandi, quia tunc poterit cen-
sum etiam perpetuò duraturum imponere. *ut post In-
trigl. super bull. de Censib. quæst. 26. num. 12. cum se-
quent. & alios trad. Cenc. loco citat. numer. 15. &
sequent.*

An verò Vassallus possit censum imponere super melio-
ramentis, dicemus infra.

Quæritur 4. an hæres gravatus possit censum impone- 23
re super fructibus rei suppositæ fideicommisso? Resp.
affirmativè: census autem hujusmodi durabit durante
jure imponentis, ut supra diximus de Vassallo. *Gratian.
discept. for. cap. 43. num. 21. Mantic. de Tacit. lib. 22.
tit. 28. num. 50. & alii, quos refert, & sequitur Cenc.
dict. par. 1. cap. 2. quæst. 2. art. 2. num. 10.* subdens,
quòd census nullius esset roboris, si impositus fuerit su- 24
per re ipsa restitutioni obnoxia, ut supra diximus de cen-
su imposito super re emphyteutica: quòd procedit,
quando testator prohibuit expressè alienationem, vel
pignorationem. *Card. Seraphin. decision. 757. numer. 2.
& sequent. Guid. Pap. decision. 611. numer. 4.* ubi di-
cit, quòd eo casu res subjectæ restitutioni neque in ca-
sibus exceptis *in auth. res quæ. Cod. commun. de leg.*
poterunt alienari, quia illa prohibitio testatoris compre-
hendit casus exceptos; secus esset, quando non adesset
expressa prohibitio alienandi, aut pignorandi: eo enim
casu impositio census subsisteret, licèt resolvatur reso-
luto jure imponentis, seu eveniente casu restitutionis.
*Guid. Pap. decision. 611. numer. 1. Card. Seraphin. de-
cision. 693. numer. 5.* idem dicendum, ubi res fideicom- 25
misso supposita, in parte esset libera, vel census impo-
neretur ab eo, cui competerent detractiones legitimæ,
& trebellianicæ, quia tunc etiam census subsisteret.
*Rot. apud Cenc. decision. 49 num. 1. & seq. & decision. 53.
numer. 5. & in Romana, seu Civitatis Castelli census 27.
Maii 1630. coram Pirovano. & decision. 116. num. 24. par.
6. recent.*

Quæritur 5. An usufructuarius possit imponere cen- 26
sum super re, cujus usumfructum habet? Resp. posse
Usufructuarium imponere censum super commoditate
percipiendi fructus, quemadmodum possessor bonorum
majoratus potest super commoditate percipiendi fructus
ex dictis bonis imponere censum, dummodò hujusmo-
di bona non sint expressè prohibita alienari. *ut post Host.
in Summ. in titul. de censib. §. Quis imponere potest.
Mastrill. decision. Sicil. 92. numer. 14. lib. 1. & alios re-
solvit Cenc. de Censib. par. 1. cap. 2. quæst. 3. articul. 3.*
ubi, quòd talis commoditas censetur obligata durante
vita ipsius Usufructuarii, vel possessoris bonorum ma-
joratus.

Quæres, an census validè imponi possit super me- 27
lioramentis? Resp. quòd aut is, qui melioramenta fe-
cit, interim est Dominus ipsius rei melioratæ, & pleno
jure, ac bona fide tanquam Dominus illam possidet,
qualis est gravatus ex fideicommisso restituere post ejus
obitum, vel sub aliqua conditione. *ut in l. generali-
ter. §. sub conditione. ff. Qui & à quibus manumiss. &c.*
vel habet dominium saltem utile, veluti feudatarius,
& emphyteuta. *ut in l. 1. ubi DD. ff. si Ager vecti-
gal. &c.* & tunc rectè census imponi potest super me-
lioramentis, & substinetur etiam, postquam venit casus
restitutionis rei melioratæ, quia ab initio proprietas me-
lioramentorum acquisita fuit ipsi melioranti; ideòque
hujusmodi melioramenta non veniunt in restitutione fi-
deicommissi, sed per viam detractionis remanent libe-
ra ipsi hæredi gravato: quemadmodum melioramenta
facta à feudatario, vel emphyteuta non dicuntur feu-
dalia, aut emphyteutica, licèt subjectum principale sit
feudale, seu emphyteuticum, sed transeunt ad hære-
des emphyteutæ, seu Vassalli meliorantis. *Rota decis.
158. numer. 4. par. 4. tom. 2. & latius decision. 116. nu-
mer. 20. & sequen. par. 6. Recent. Cenc. de censib. par.
1. cap. 2. art. 1. num. 16. & art. 2. nu. 17.*

Aut is, qui fecit melioramenta nullum habebat do- 28
minium in re meliorata, sed solummodò quamdam pos-
sessionem, qualis est usufructuarius, qui dicitur ha-
bere

bere jus dumtaxat in re, eaque frui debet, non quidem jure dominii, sed jure servitutis. l. uti frui. §. utrum autem. ff. si usufruct. pet. quòd jus multo debilius est, quam jus emphyteutæ, & gravati. ut dict. Alba consil. 454. numer. 5. Castill. de usufr. cap. 5. numer. 17. & in hoc casu census nullatenus substinetur, utpote impositus super credito impensarum in melioramentis factarum: non enim constitui potest census super credito, nec super juribus incorporalibus, & actionibus etiam ad res immobiles competentibus; quia licèt actiones inter immobilia computentur, nihilominus stabiles non sunt, nec de sui natura fructiferæ, prout requirit Bulla Sanctæ mem. Pii V. ita Rebell. de oblig. just. lib. 10. quæst. 6. num. 4. vers. non tamen &c. Eugen. consil. 100. numer. 39. libr. 1. Cenc. de censib. par. 1. cap. 3. quæst. 1. art. 5. num. 5. & seq. Duard. ad d. Bull. §. 1. quæst. 32. num. 3. & 4. Mastrill. in addit. ad Petr. Gregor. de censib. quæst. 5. num. 105. Avedan. de censib. Hispan. cap. 56. num. 15. Rot. d. decis. 116. numer. 14. & seq. par. 6. Recent.

29 Anverò Usufructuarius repetere possit melioramenta? affirmat Bart. in l. 2. C. de Præd. & omnib. reb. navicul. lib. 11. Negusant. de Pignor. par. 5. mem. 4. num. 18. & 21. Covar. var. resol. lib. 5. cap. 8. numer. 2. & communem dicit Thesaur. jun. qui alios citat, lib. 1. qu. for. 71. nu. 4. & 5.

Verùm hoc procederet concurrentibus infrascriptis conditionibus: videlicet quòd usufructuarius fecerit impensas pro conservatione rei necessarias. 2. quòd impensæ non sint modicæ. 3. quod impensæ ad perpetuam proprietarii utilitatem pertineant. vide tex. in l. hactenus. ff. de usufr. Rot. dict. decis. 116. num. 40. & seq. par. 6. Recent. ubi, quod Usufructuarius non repetit expensas factas in constructione novi ædificii, vel additamento tectorii, sive incrustationum ad ædificium jam constructum, quia potius ad sui ipsius voluptatem, & oblectamentum spectant, & excedunt metas
30 facultatis ipsius usufructuarii, cujus partes sunt tueri quòd accepit, non novum facere etiam in favorem Domini. l. usufructuarius. 55. & 68. ff. de usufruct. l. si quis domum. §. hic subjungi. vers. idem quærit. ff.
31 locat. ubi etiam colono usufructuarii denegatur repetitio melioramentorum factorum in re conducta, quia prospicere debuit debilitatem, & resolubilitatem juris ipsius usufructuarii: quòd tamen intelligendum est, si domum quis locavit tamquam fructuarius, secus si tamquam Dominus. ut notat glos. in dict. §. hic subjungi. vers. prospicere.

32 Quæres 2. an agi possit ad restitutionem sortis, quando fundus, in quo impositus fuit census, est subjectus fideicommisso, & perpetuæ prohibitioni alienationis? Resp. quòd si fundus est suppositus fideicommisso ità arcto, ut non tantùm sit prohibita alienatio omnium bonorum, sed etiam prohibita sit detractio legitimæ, & trebellianicæ, tunc potest agi ad restitutionem sortis, tum quia contractus eo casu attenta testatoris prohibitione est invalidus. Dec. consil. 103. Alex. cons. 63. numer. 10. & 11. lib. 6. Rota in Romana census de Cuppis 27. Martii 1577. coram Card. Seraphino, & in Spoletana terrarum 11. Decembris 1599. & 6. Martii 1600. coram Card. Millino, prout refert Penia decis. 657. numer. 1. & sequent. tum etiam quia, cum fundus hujusmodi in tali casu dari non possit liber, perinde est ac si fuisset evictus. leg. si in venditione. ff. de evict. leg. super empti. Cod. eod. titul. quamvis enim ante secutam evictionem agi regulariter non possit, l. qui rem. Cod. de evictionib. hæc tamen regula limitatur multis modis, quorum unus est, ut contra promittentes rem liberam, agi possit ante evictionem. glos. in dict. l. qui rem. ver. convenire non potest. Osasc. decis. 24. numer. 4. Rot. in dict. Romana census.

33 Quæritur 6. an valeat census impositus super re aliena sine consensu Domini? Resp. quòd census impositio super re aliena regulariter est nulla, cùm in tali casu census remaneat sub obligatione personali duntaxat, sine fundo, contra formam constitutionis Pii V. Rota in Viterbien. census 6. Aprilis 1590. coram Card. Platto, & decis. 33. num. 6. coram Martino Andrea, & decis. 556. numer. 17. par. 6. Recent. Cenc. de Censib. par. 1. cap. 2. quæst. 5. art. 1. num. 6. & 7.

Hæc tamen conclusio procedit duobus concurrentibus, videlicet, quod emptor sciverit, rem esse alienam, & quod Dominus rei reclamet. Rot. apud Cenc. de censib. decis. 13. & in recentior. decis. 46. numer. 11. & sequent. par. 7. & decision. 48. numer. 15. & sequen. par. 8. ubi, quod ad excludendum emptorem à consecutione fructuum, saltem loco damnorum, & interesse, non sufficit scientia facti, idest quòd fundus sit alienus, sed necessaria est etiam scientia prohibitionis, quæ impedit illius hypothecam, seu alienationem, cum requiratur scientia omnium qualitatum. juxta glos. communiter approbatam in cap. concertationi. ver. sciverit. de appellat. in 6. & ad effectum amissionis juris sui scientia debet esse certa, & indubitata, nec sufficeret præsumpta. ad not. per Card. in clem. unic. §. cæterum. numer. 36. vers. tertiò quæro &c. de concess. præb. Mohed. decis. 4. de probat. Card. Seraphin. decis. 991. num. 2. & decis. 1239. num. 1.

Secus esset, quando emptor census nescivit, rem, in qua census imponitur, esse alienam, vel quando census imponitur super re aliena, ipso Domino sciente, & consentiente: tunc enim census substinetur, & fructus debentur. l. rem alienam. ff. de contrah. empt. ubi, quod valet emptio, si venditur res aliena, licèt res auferri possit ab emptore. Rota apud Cenc. de censib. dict. decis. 13. & decis. 17. num. 2. & 3. & in Recentior. decis. 46. num. 11. & decis. 271. num. 8. par. 7. & decis. 48. nu. 10. par. 8.

Anverò emptor rei cum pacto, quòd non acqui- 34
rat ejus dominium, nisi soluto integro pretio, possit super ea censum imponere ante pretii integram solutionem? Resp. negativè, quia census in tali casu imponeretur super re non libera, & alienari prohibita. Gratian. decis. March. 13. & in discept. forens. cap. 175. numer. 6. & sequent. Paul. Bellon. in tract. de eorum, quæ fiunt incontinen. vel ex intervallo, vi, & potest. lib. 1. capit. 582. numer. 7. quos refert, & sequitur Cenc. de censib. par. 1. cap. 2. art. 4. ubi dicit, quod licèt per talem census impositionem res ipsa onere reali non afficiatur, nisi eventualiter, idest quatenus dictus emptor per pretii solutionem acquisiverit rei dominium, & interim validitas census stet in suspenso, ipse tamen imponens remanet obligatus saltem ad interesse. ex trad. per Petr. Caball. consil. civil. 94. numer. 4. libr. 1.

Addunt alii, quod licèt census sit nullus respectù 35
imponentis, hæc tamen nullitas non suffragaretur ei, qui principaliter, & in solidum se se obligavit: hoc enim casu ejus obligatio stat per se, & non accessoriè. ità Marescott. var. lib. 2. cap. 65. numer. 7. Gratian. discept. forens. cap. 122. num. 21. Mohed. decis. 2. de fidejuss. ubi, quod fidejussor, qui sic se pro minore obligavit, tenetur promissa adimplere, etiamsi contractus ex parte minoris corruat. latè Greg. decision. 321. num. 7. idemque dicendum, si adessent clausulæ æquipollentes obligationi, principaliter, & in solidum, qualis est clausula, omni meliori modo, obligatio cameralis, interpositio juramenti, & similia. Mohed. loco cit. Card. Seraphin. decis. 1324. num. 5. Gratian. discept. for. cap. 522. num. 10. Cevall. quæst. 382. num. 4. ubi de communi. Marescot. loco cit. dict. lib. 2. cap. 65. ubi alios casus recenset, in quibus firma remanet obligatio fidejussoris, licèt nulla sit obligatio debitoris principalis. Beltramin. ad Greg. dict. decis. 321. num. 13. & in puncto census nulliter impositi, quòd is, qui se principaliter, & in solidum obligavit, saltem ratione damnorum, & interesse teneatur tam ad sortem, quàm ad fructus, dixit Rota coram Gregor. decis. 560. num. 1. & 2. & decis. 564. per tot. & apud Cenc. de censib. decis. 139. & 229. & in recentior. decis. 271. num. 7. & decis. 273. num. 5. & seq. par. 7. & decis. 48. per tot. par. 8. ubi
quòd generaliter damna, & interesse debentur, non 36
tantùm, quando illa expressè stipulata fuerunt, sed etiam stante conventione de evictione in forma juris valida, & in Urbe consueta, quæ continet obligationem

ad

ad damna, & interesse in casu nullitatis, invaliditatis, & rescissionis contractus ex quocumque capite, & causa etiam in corpore juris clausis.

37 Quæritur 7. an census impositus super re de sui natura fructifera validus sit, quando expensæ superant fructus? Resp. negativè: hoc enim casu res hujusmodi non potest dici fructifera respectu dictorum fructuum, prout requirit Bulla Pii V. cùm non dicantur fructus, nisi deductis expensis. *l. divortio. §. fin. ff. solut. matr. l. si à Patre. §. fin. ff. de petit. hæred. l. fundus qui dotis. ff. famil. ercisc. latè Rota decis.* 227. *ex recollectis per*
38 *Farinac.* ubi, quòd extinguitur census impositus super bonis, quæ posteà redduntur infructifera.

39 Quæritur 8. an census censeatur usurarius, si fuerit constitutus ad rationem decem pro centenario vigore consuetudinis alicujus loci? Resp. negativè. *extrav. un. de empt. & vendit. Rot. ex recollect. per Farinac. decision.* 43. *numer.* 5. *&* 6. consuetudo enim facit contractum licitum, qui aliàs esset illicitus. *l. quis sit fugitivus. §. apud Labeonem. ff. de Ædil. edict. l. tutor qui repertorium. §. sed etsi negavit. ff. de Admin. Tut.* & ita ad hujusmodi etiam rationem Velitris, ubi natus sum, super stabilibus census imponuntur vigore antiquæ consuetudinis, licèt ut plurimum rationem scutorum octo pro centenario constituantur.

40 Notandum est etiam, quòd pensio emphyteutica, & similes redditus fundales, qui scilicet ex fundis percipiuntur, dicuntur bona immobilia, & sequuntur locum rei, ob quam debentur, cùm ei cohæreant, & ejus naturam sortiantur. *Tiraq. de retract. lignag. §.* 32. *glos. un. num.* 83. *& in tract. de Jur. primogen. q.* 49. *num.* 9. *&* 10. *quem refert, & sequitur Caball. resolut. crim. cas.* 268. *num.* 16. *Surd. decis.* 204. *num.* 6. ubi etiam observat, quòd in confiscatione bonorum immobilium veniunt hujusmodi.

41 Cæteri verò annui redditus, qui non percipiuntur ex certis fundis, sed generaliter ex bonis mobilibus, & immobilibus, sequuntur personam creditoris. *Tiraq. de Retract. lignag.* §. 1. *glos.* 6. *num.* 3. ubi dicit, quòd illi annui redditus nec inter bona mobilia, nec inter immobilia computantur, sed constituunt tertiam speciem, & ad eos tantùm competit actio, quæ etiam nec mobilis, nec immobilis est. *ex trad. per Abb. in cap. nulli. de Reb. Eccles. non alien.*

SUMMARIUM.

1 *In his, quæ respiciunt ordinationem litis, servandum est statutum fori, ubi lis agitur, & num. seq. limitatur num.* 4.

2 *Forenses, & clerici gaudent beneficio statuti tribuentis paratam executionem instrumentis liquidis, si ibidem litigent.*

3 *Causæ clericorum decidendæ sunt secundùm jus canonicum.*

4 *An, & quando Judex appellationis sequi debeat consuetudinem, seu statutum loci principalis causæ.*

5 *In his, quæ respiciunt formam, aut solemnitatem actus, vel causæ decisionem, attenditur statutum loci, ubi actus celebratur.*
Quid si agatur de delicto. ibid.

6 *Interpretatio contractus facienda est secundùm statutum, & consuetudinem loci, ubi celebratur.*

7 *Christianus existens in territorio Saracenorum, si velit ibi condere testamentum, quam solemnitatem servare debeat.*

8 *In dote non inspicitur locus contractus, sed locus, ubi vir habet domicilium.*

9 *Statutum quando dicatur decisorium, & quando ordinatorium.*

10 *In ordinariis servantur statuta, & consuetudines loci judicii.*

11 *Stylus in decisoriis, vel ordinatoriis quomodò probetur.*

12 *Testamentum factum juxta statutum, vel consuetudinem loci, extenditur etiam ad bona extra territorium: limitatur n.* 19. *& seq.*
An fiscus succedens subdito ab intestato, admittatur ad bona extra territorium. ibid. d. n. 12.

13 *Testamentum, quòd jure speciali valet, tollit primum jure communi valitum.*

14 *In donationibus, & aliis actibus sufficit servare solemnitatem ejus loci, ubi fiunt, ut locum habeant etiam in bonis alibi sitis, & nu. seq.*

15 *Si statutum principaliter respiceret personam, cujus favore exigit illam solemnitatem, an operetur quoad forenses contrahentes in loco.*

16 *Decretum, quo Judex prodigo interdicit administrationem bonorum, extenditur ad omnem locum.*

17 *Si statutum tribuat certo generi personarum facultatem conficiendi instrumenta, an talia instrumenta valeant in aliis locis.*

18 *Insinuatio donationis in uno loco facta, an porrigat vires suas ad bona extra territorium sita.*

19 *An statutum extendatur ad forenses, vel extra territorium, si disponat non circa solemnitatem, sed circa habilitandam, vel inhabilitandam personam ad faciendum testamentum, vel ad succedendum.*

20 *Inhabilitas ad beneficia restringitur intra diœcesim, ubi quis deliquit.*

21 *Quid si consuetudo concernat personam, ut si disponat, quod primogenitus succedat.*
Et quid si concerneret principaliter bona, ut si disponat, quòd conjux supervivens lucretur certam partem bonorum alterius conjugis decedentis. ibidem.

22 *Quando locus bonorum debeat attendi, & supra num.* 5.

23 *Quid si ex statuto loci mater ab intestato non succedit, & filius in testamento præteriit matrem.*

24 *Et quid si forensis testaretur in loco hostili, vel rebelli Populo Romano.*

25 *Statuta Urbis quoad processum, & ordinem, seu modum procedendi non servantur, nisi in foro Capitulino.*

26 *Instrumentum habens in uno loco vigore statuti, aut consuetudinis paratam executionem, gaudet eodem privilegio, si executio petatur in alio loco: declaratur, & limitatur nu. seq.*

27 *In executivis inspicitur locus judicii.*

28 *Statutum disponens, ut in testamento servetur certa solemnitas, intelligitur, si in eo loco conficitur testamentum, secus si extra territorium.*

29 *Interpretatio quomodo fieri debeat, si ageretur.*
de significatione alicujus verbi ambigui in testamento descripti.

30 *Quando valeret testamentum inter liberos.*

31 *Quando defectus dici, vel loci vitiet testamentum inter liberos, & quando non.*

32 *An, & quando debeantur legata extraneis relicta in testamento inter liberos.*

33 *Instituta pia causa in minus solemni testamento, an valeant legata extraneis relicta.*

C A P. IX.

De testamentis, legatis, & fideicommissis.

Quæstio I.

An testamentum conditum juxta formam statuti loci extendatur ad bona extra territorium.

PRæmittendum est, quòd in his, quæ respiciunt ordinationem litis, servandum quidem est statutum fori, ubi lis agitur. *Surd. decision.* 13. *nu.* 7. *& seq.* 1

& sequen. Goler. de Process. execut. part.1. cap.3. num 181.
182. *& sequen.* ubi, quod Clerici, & forenses litigantes co-
2 ram sæculari Judice ligantur statuto illius loci quoad or-
dinatoria litis: quemadmodum gaudent etiam beneficio
statuti tribuentis paratam executionem instrumentis liqui-
dis, si ibidem litigent, quia statutum hujusmodi respi-
cit ordinem processus, *Abb. in cap. quod clericis numer.*
35. *de for. comp.* subdens, quòd causæ clericorum deci-
3 dendæ sunt secundum jus canonicum, etiamsi clerici
agant contra laicos in foro civili, *Rot. decision.*552. *nu-
mer.6. par.3. recent. Ruin. conf.* 69. *numer.* 5. *& sequent.
libr.4. Alexand. cons.*164. *num.3. libr.6.* ubi etiam obser-
4 vat, quod in præparatoriis, vel ordinatoriis judiciorum,
si judex appellationis debet judicare ex actis præteritis,
debet sequi consuetudinem, seu statutum loci principalis
causæ; si verò agitur de actis futuris in loco, ubi causa ap-
pellationis agitatur, inspicitur consuetudo, & statutum
loci causæ appellationis, *vide glos. in cap. licèt canon. ver.
de cætero, de elect.*

5 Sed in iis, quæ respiciunt formam, aut solemnita-
tem actus, vel causæ decisionem, attendi debet statu-
tum loci, ubi actus celebratur, etiamsi forenses ibi
contrahant, *Rolan. consil.*33. *numer.6. libr.* 3. *Comitol.
decision.*99. *numer.*10. *& seq. Corn. consil.*232. *numer.*5.
volum. 4. *Fenzon. ad statut. Urb. libr.* 1. *capit.* 149.
numer. 23. *Mantic. de Tacit. libr.* 3. *titul.* 14. *in fin.
Bellon. decision.*38. *numer.*4. *Buratt. decision.*675. *num.*
6. *& decis.*116. *numer.*7. *& sequent. & dec.* 40. *numer.*
2. *& sequent. & decision.*882. *numer.* 5. *Scacc. de Judic.
libr.2. cap.2. numer.*651. *& sequent.* ubi dicit, quod in
decisoriis forenses non ligantur statuto illius loci, ubi li-
tigant, etiamsi in eo loco bona possideant, sed attendi
debet statutum ejus loci, in quo litigantes contraxe-
runt, vel in quo delictum est commissum, si agatur de
delicto, vel loci, in quo sita est res, de qua agitur,
Bald. in leg. cunctos populos numer. 20. *&* 21. *Codic. de
Sum. Trin.* ubi dicit, quod si in loco contractus suffi-
ciunt duo testes, in loco verò judicii requiruntur qua-
tuor, inspicitur locus contractus, *& consil.*447. *num.*5.
volum. 1. ubi, quod si in loco requiruntur duo nota-
rii, unus non faceret fidem in illo loco, vel alibi,
quia statutum loci inspicitur quoad numerum tabellio-
num, vel testium, cum sit quædam solemnitas necessa-
ria, quæ debet adesse loco, & tempore contractus, vel
ultimæ voluntatis: nam omnis solemnitas debet esse con-
juncta cum actu, sicut forma cum materia, *Spec. in ti-
tul. de fer. §.* 1. *numer.* 5. *versic. sed pone &c. Cravett.
consil.*271. *numer.*3. *in fin. & consil.*325. *numer.* 3. ubi,
6 quod interpretatio contractus fit secundùm statutum, aut
consuetudinem loci, ubi celebratur, *Ludovic. decision.
Lucen.*39. *numer.*2. *& seqn. Dilect. de Art. testam. in tit.
de testamen. ordin. caut.*6. *numer.*3. ubi dicit, quod testa-
7 tor Christianus existens in territorio Saracenorum, vel
aliorum Christiani nominis hostium, potest facere te-
stamentum servata solemnitate juris gentium, quam ser-
vant ipsi hostes Christianæ fidei in suis testamentis, quam-
vis in hoc contrarium senserit *Bartol. in l.* 1. *numer.* 10.
*& seqn. Codic. de Sum. Trin. & in l. qui à latronibus nu.*3.
ff. de test.

8 In dote verò non inspicitur locus contractus, sed lo-
cus, ubi vir habet domicilium, *l. exigere dotem ubi DD.
ff. de Judic.*

9 Statutum autem dicitur decisorium, si respiciat pro-
bationem, vel extinguat jus partis quoad proceden-
dum, ut si prohibeat appellare, de nullitate dicere;
vel restitutionem petere; dicitur verò ordinatorium,
si loquatur de instantia judicii, vel si certam formam
subhastationis, & adjudicationis præscribat, *Burat. de-
cision.*96. *num.*14. *& decision.*170. *numer.*6. *& seqn.* ubi
10 etiam, quod in ordinatoriis servantur statuta, & con-
suetudines loci judicii, non autem Judicis, à quo,
*Beltram. ad Greg. decision.*251. *numer.* 16. ubi, quod
etiam delegatus Apostolicus in ordinatoriis servare de-
bet stylum loci, in quo causa agitur, *Put. decision.*122.
libr. 1. *Rot. decision.*729. *numer.*2. *part.3. recentior.* ubi,
11 quod ad probandum stylum decisorium, non sufficiunt
informationes extrajudiciales, prout in ordinatoriis, sed
requiruntur plenæ probationes, *Ruin. cons.*69. *num.*5. *&
seqn. lib.*4.

Ad quæsitum resp. quod testamentum factum secun- 12
dum statutum, vel consuetudinem loci, extenditur etiam
ad bona extra territorium, etiamsi conditum fuerit à fo-
rense: nam in testamentis, sicut & in contractibus ser-
vanda est ea solemnitas, quæ servatur in loco, ubi con-
duntur, sive testator sit civis, sive forensis, *Anchar.
consil.*163. *numer.* 1. *Alexand. cons.*44. *numer.* 20. *libr.* 5.
ubi de communi. & consil. 31. *&* 128. *libr.* 1. ubi, quod
quando fiscus succedit subdito ab intestato decedenti,
deficiente liberorum, parentum, & propinquorum, &
conjugis legitima successione, admittitur ad nomen de-
bitoris etiam alterius territorii, *Galgan. ad statut. Urb.
lib.2. cap.*89. *in* 29. *except. Paris. consil.*12. *numer.*45. *&
sequent. part.*3. ubi, quod testamentum conditum Hispa-
niæ, extenditur, & locum habet ad omnia bona ubi-
cunque existentia, sive conditum ibi fuerit secundum jus
commune, sive secundum legem Hispaniæ, *latè Cra-
vett. consil.*695. *num.*1. *tom.*4. *Gabr. comm. conclus. lib.*4.
*titul. de Testament. conclus.*4. *Cancer. variar. lib.1. cap.*4.
*num.*91. *& seqn.* ubi, quod testamenta, quæ jure spe- 13
ciali valent, tollunt primum jure communi validum ha-
bens omnes solemnitates, *Mantic. de conject. ultim. vol.
lib.*6. *titul.*8. *num.*14. *Rot. dec.*355. *num* 22. *& sequ. part.* 5.
tom.1. recent.

Idem dicendum in donationibus, & aliis actibus, 14
in quibus sufficit servare solemnitatem illius loci, ubi
fiunt, ut locum habeant etiam in bonis alibi sitis, etiam-
si in loco bonorum major solemnitas requiratur, *Ma-
rescott. variar. lib.2. capit.*139. *num.*1. *& sequent. ubi de
communi. Put. decision.*217. *libr.* 2. ubi, quod legitima-
tio, seu dispensatio filii spurii facta per Principem Pa-
tre instante, seu consentiente, vel legitimationem rati-
ficante, valet etiam quoad bona extra territorium le-
gitimantis, *Gabr. comm. conclus. libr.6. titul. de consuet.
conclus.* 2. *numer.*3. *&* 8. ubi dicit, quod contractus non
servata solemnitate loci, in quo contrahitur, est nul-
lus, sive de eo quæratur in loco contractus, sive de eo
contingat alibi dubitari, subdens *ibidem num.* 9. quod
si statutum loci requirens solemnitatem in contractu, 15
principaliter respiceret personam, cujus favore exigit il-
lam solemnitatem, tunc non operaretur quoad foren-
ses contrahentes in loco, *vide Bartol. in leg. relegato-
rum §. interdicere numer.* 2. *ff. de Interd.* ubi dicit, 16
quod decretum, quo Judex prodigo interdicit admini-
strationem bonorum, extenditur ad omnem locum, &
ad bona ubicunque sita, *Bald. in l.* 1. *num.*16. *Codic. de
Sum. Trinit.* ubi, quod si statutum tribuit certo ge-
neri personarum facultatem conficiendi instrumenta, ta- 17
lia instrumenta facta in loco permisso, valebunt ubi-
que locorum.

An vero insinuatio donationis in uno loco facta 18
porrigat vires suas etiam ad bona extra territorium si-
ta? affirmat *Cancer. variar. libr.* 1. *capit.* 8 *numer.* 8.
quod quidem procedit respectu validitatis donationis,
non autem in præjudicium creditorum: quia insinua-
tio in uno loco facta, non est sufficiens ad evitandas
fraudes in alio loco, in quo publicata non fuit, *Cra-
vett. consil.*325. *in fin. Gratian. discept. for. capit.* 389.
num. 44.

Limita, si statutum disponeret non circa solemni- 19
tatem, sed circa habilitandam, vel inhabilitandam per-
sonam ad faciendum testamentum, vel ad succedendum,
quia tunc non extenditur ad forensem, neque extra ter-
ritorium, *Bald. in l.* 1. *num.*14. *Codic. de Summ. Trinit.
Alexand. consil.*44. *num.* 20. *in fin. libr.* 5. *Jordan. Elu-
cubr. divers. libr.*8. *titul.*1. *de Constit. num.*8. ubi obser-
vat, quod inhabilitas ad beneficia restringitur intra diœce- 20
sim, ubi quis deliquit.

Idem dicendum, quando consuetudo concernit per- 21
sonam, qualis est consuetudo Anglicana, secundùm
quam primogenitus succedit: vel quando concernit
principaliter bona, ut si disponat, quod conjux su-
pervivens lucretur certam partem bonorum alterius con-
jugis decedentis: tunc enim hujusmodi consuetudo non
extenditur ad bona alibi sita, seu extra locum con-
suetudinis, *latè Anchar. consil.* 163. *num.* 1. ubi subli-
cit, quod quando consuetudo certi loci respicit effe- 22
ctum, qui ex testamento resultat, ut detractio falci-
diæ, & trebellianicæ; tunc si ista non viget in loco conditi

testamenti, sed in loco bonorum, locus bonorum debet attendi.

23 Limita 2. in casu, quem ponit *Alexand. conf. 19. lib. 6.* ubi dicit, quod si ex statuto loci mater ab intestato non succedit, & filius in testamento præterit matrem, valebit testamentum directò quoad bona existentia in loco, ubi filius decedit: sed quoad alia bona existentia in aliis locis filius decedit intestatus, *Gabr. titul. de Testament. conclus. 4. numer. 4.* ubi, quod tale testamentum non operatur quoad bona alibi sita, *latè Thesaur. decision. 141. in fin.* ubi, quod mater vigore clausulæ codicillaris censetur gravata restituere hæredi instituto partes hæreditatis, quas caperet ab intestato, retentis sibi duabus quartis, legitima scilicet, & trebellianica, *Honded. conf. 74. num. 21. & seq. lib. 1.*

24 Limita 3. quando forensis testaretur in loco hostili, vel rebelli populo Romano: tunc enim tale testamentum ibi conditum secundùm consuetudinem illius loci, non operatur quoad bona existentia in loco non hostili, *secundùm Gabr. dict. titul. de Testam. conclus. 4. num. 5. ubi alios refert.*

25 Notandum est autem, quod statuta Urbis quoad processum, & ordinem, seu modum procedendi non servantur, nisi in foro Capitolino; sed in aliis tribunalibus Urbis, & in locis districtus servatur vel jus commune, vel stylus, vel statutum particulare, *ut observat Scaccia loco cit.*

26 Notandum 2. quod instrumentum habens in uno loco vigore statuti, aut consuetudinis paratam executionem, gaudet eodem privilegio, si executio petatur in alio loco, *secundùm Bartol. in leg. à Divo Pio §. sententiam in fin. ff. de re jud.* quod intelligendum est, si in eo loco, ubi
27 petitur executio, tale instrumentum similiter paratam habeat executionem vigore statuti ejusdem loci: tunc enim ibi debitæ executioni demandari posset; alioquin via ordinaria esset agendum: quia in executivis inspicimus locum judicii, sive loquamur de ordine processus, sive de ordine executionis, *Bald. in leg. 1. numer. 4. Codic. Ne fil. pro patr. Cavalcan. decision. 10. num. 31. part. 1. Cancer. lib. 2. var. cap. 3. numer. 19.* subdens ibidem, quod si instrumentum in loco, in quo est confectum, non habet paratam executionem, non posset executivè procedi, etiamsi illud in alio loco habeat vim executivam, & ibi petatur ejus executio.

28 Notandum 3. quod statutum disponens, ut in testamentis conficiendis servari debeat certa solemnitas, intelligitur, si in eo loco conficitur testamentum, secus si extra territorium, *Menoch. libr. 2. præsumpt. 2. numer. 7. & 8. vers. declaratur &c.* ubi etiam dicit, quod quando civis mutavit domicilium, & ibi acquisivit bona, tunc respectu illorum bonorum statuto loci primi domicilii non ligatur.

29 Notandum 4. quod ubi ageretur de significatione alicujus verbi ambigui in testamento descripti, interpretatio facienda est secundùm mores regionis testatoris, illiusque loci, ubi versatus fuit, *ut tradunt DD. in leg. si servus 53. §. fin. ff. de leg. 1. & est communis opinio*, quod intelligendum est, nisi testator in loco conditi testamenti diu versatus sit, *ut post Soccin. consil. 247. lib. 2. declarat Cancer. var. part. 1. cap. 4. de Testament. num. 92.*

30 Notandum 5. quod valet testamentum inter liberos, etiamsi in eo non adsit dies, nec locus, *authen. quod sine Codic. de Testamen.* quod quidem procedit, quando liberi sunt universaliter instituti; secus si fuisset institutus extraneus principaliter, & filii instituti in re certa: tunc enim non dicitur testamentum inter liberos, quia attendi debet principale propositum dispositionis; idemque dicendum, si in institutione facta ad favorem filiorum sit immixtus extraneus: quo casu dici propriè non potest tastamentum inter liberos; idem esset, si extraneus est institutus, & filius per vulgarem fuerit substitutus, nam neque in hoc casu dicitur testamentum inter liberos, *ut latè probat Cancer. variar. libr. 1. cap. 4. num. 100. & seq.*

31 Prædicta tamen conclusio procederet, quando de voluntate testatoris constaret vel ex testium depositionibus, vel ex scriptura manu ipsius testatoris scripta, vel subscripta: tunc enim defectus diei, aut loci non vitiat dispositionem; secus si tantùm constaret per rogitum Notarii, quia tunc solemnia testamenti debent interesse, *ut post Menoch. consil. 288. num. 34. dict. Cancer. var. cit. num. 107. vers. ex his obiter &c.*

Item in testamento inter liberos legata extraneis reli- 32
cta non valent, nisi intervenerint duo testes, *Bald. in d. authen. quod sine numer. 1. & ibidem Corn. Alexand. consil. 76. num. 14. libr. 3. Menoch. cons. 267. num. 12. Cancer. dict. cap. 4. num. 102.*

An verò legata extraneis relicta valeant, si princi- 33
paliter sit instituta pia causa in minus solemni testamento? affirmativè respondet *Cancer. loco citat. dict. numer. 102. ex trad. per Grass. in §. testamentum quæstion. 18. numer. 7.*

SUMMARIUM.

34 *Clericus regulariter testari non potest de bonis quæsitis ex redditibus Ecclesiæ: limitatur numer. 35. & sequ.*

35 *Quid si à Sede Apostolica facultatem testandi impetraverit.*

36 *Et quid si Clericus aliquid contulit Ecclesiæ, vel in opera pia ex suis bonis patrimonialibus.*

37 *Clericus testari potest de bonis, quæ suo labore, personalique opera lucratus fuit.*

38 *Similiter testari potest de iis, quæ parciùs vivendo acquisivit.*

39 *Remittitur arbitrio prudentis viri, quantum requiratur ad honestam clerici substentationem.*

40 *Quando bona possessa per Clericum præsumantur quæsita ex personali labore.*

41 *Camera Apostolica in locis, in quibus deputantur subcollectores spoliorum, nihil exigit ex bonis Clericorum, quorum beneficia, vel pensiones 30. ducatorum auri de camera valorem non excedunt.*

42 *An Clerici testari possint de bonis quæsitis ex redditibus Ecclesiæ in locis, ubi talis consuetudo viget.*

Quæstio II.

An, & quando Clericus testari possit de bonis quæsitis ex redditibus Ecclesiæ.

QUamvis regulariter de hujusmodi bonis Cleri- 34
cus testari non possit, *capit. cum in officiis, & capit. ad hæc de Testament. capit. Episcopi 12.*
quæst. 1. tamen hæc regula limitatur 1. ubi quis à Sede 35
Apostolica facultatem testandi impetravit, *ut notant DD. communiter.*

Limitatur 2. ubi Clericus aliquid contulit Ecclesiæ, 36
vel in opera pia ex suis propriis, seu patrimonialibus bonis: tunc enim relinquere posset testamento tantumdem cui voluerit ex redditibus ecclesiasticis, *capit. si quis qualibet 12. quæstion. 2. capit. si Episcopus eadem quæst. 5.*

Limitatur 3. quoad ea, quæ Clericus suo labore, 37
personalique opera lucratur, etiamsi ea quæsita sint per eos actus, ad quos tenetur ratione sui beneficii, ut si Parochus extra proventus certos sui beneficii lucratus fuerit aliquid ex celebratione missarum, exercitio Capellaniæ, Vicariatus, ex administratione Sacramentorum, vel ex piorum legatis, aut concionando: hæc enim æquiparantur bonis patrimonialibus, de quibus disponere liberè possunt Clerici æquè, ac laici de suis *d. cap. Episcopi 12. quæst. 1. cap. fixum ead. qu. 5. cap. quia nos de Testam.*

Limitatur 4. in iis, quæ parciùs vivendo acquisivit: 38
nam cum hæc Clericus in honestam sui substentationem impendere potuerit, ideò de illis liberè disponere potest, *Nav. de Reddit. Eccles. quæst. 1. numer. 59. & quæst. 2. numer. 20. quem refert, & sequitur Piasec. in Prax. Episc. part. 2. capit. 5. numer. 40. versic. similiter & de illis &c.* ubi etiam, quod remittitur arbitrio prudentis
viri, quantum requiratur ad honestam Clerici substen- 39
tationem.

Limitatur 5. ubi Clericus possideret beneficia, aut 40
pen-

pensiones modici valoris, ut si omnia ejus beneficia, vel
pensiones valorem 30. ducatorum auri de camera secun-
dùm communem æstimationem non excedunt: tunc enim
nihil præsumitur superesse ultra victum, & bona Benefi-
ciati censentur quæsita personali labore, *ut observat*
Piasec. loco citat. numer. 40. versic. similiter, & de il-
41 *lis &c.* ubi subdit, quod Camera Apostolica in lo-
cis, in quibus deputantur subcollectores spoliorum,
nihil in tali casu exigit ex bonis Clericorum, dummo-
dò ab omni illicita negotiatione se se abstinuerint, *ex*
constitut. Pii V. incip. Romani &c. edit. Kal. Septem-
bris 1567.

42 Limitatur 6. in locis, in quibus vigeret talis consue-
tudo, prout servatur in pluribus Hispaniarum locis,
& etiam alibi, *ut tradunt DD. in capit. ultim. de of-*
fic. ordin. in 6. Covar. in dict. cap. cum in officiis numer.
8. de Testamen. & alii apud Piasec. dict. part. 2. cap. 5.
in fin. vide quæ diximus in tractat. de Regim. Eccl. libr.
3. cap. 17.

S U M M A R I U M.

43 *Legatum ibi præstari debet, ubi testator expressè, vel tacitè solvi voluit.*
44 *Quid si de testatoris voluntate non constet, & num. sequent.*
45 *Quando hæres teneatur perquirere rem, & suis impensis advehere in locum legatarii.*

Quæstio III.

In quo loco præstari debeat legatum.

43 RESp. quod ibi præstari debet, ubi testator expres-
sè, vel tacitè solvi voluit, *secundùm communem*
sensum Doctorum in leg. quod legatur & in leg. sed & si
susceperit §. si libertis ff. de Judic. si verò de ejus volun-
44 tate non constet, legatum generis, aut quantitatis sol-
vendum est, ubicunque legitimè ab hærede petitur,
idest ubi hæres forum sortitur, si ibi ab eo petatur;
legatum verò speciei præstari debet, ubi res est, *dict.*
leg. quod legatur, vel ubi est major, vel saltem ali-
qua pars hæreditatis, quæ sit sufficiens ad solvendum,
leg. 1. ff. de Ann. legat. dict. leg. sed & si susceperit §. si
libertis Carleval. de Judic. libr. 1. titul. 1. disp. 2. quæst. 5.
numer. 387.
45 Limita supradictam conclusionem, quando species le-
gata existeret in loco valdè remoto, ita ut si hæres eam
in illo loco præstaret, legatum esset penè inutile: tunc
enim hæres tenetur perquirere rem, & suis impensis adve-
here in locum legatarii, *leg. cum servus ubi gloss. Bart. &*
alii ff. de leg. 1.

S U M M A R I U M.

46 *Quando uni fundus relictus fuit, alteri usufructus ejusdem fundi, uterque legatarius concurrit in illius fundi usufructu: limitatur numer. sequent.*
47 *Quid si uni relinquatur usufructus omnium bonorum, alter hæres universalis instituatur.*
48 *Qui pro medietate percipiunt fructus, debent etiam pro medietate subire onera.*
49 *Quando usufructuarius, cui relictus fuit usufructus animalium, teneatur alia submittere in locum demortuorum.*
50 *Usufructuarius, modò absit ab eo negligentia, & culpa, de interitu rerum non tenetur.*
51 *Quam cautionem teneatur præstare usufructuarius.*
52 *Grege legato, id quod adiicitur, vel diminuitur, legatario accrescit, vel decrescit: limitatur numer. 54.*
53 *Quid si fuerit legata hæreditas, vectigal, peculium, & similia.*
54 *Equis legatis, fœtus legatario non debetur, nisi post moram hæredis.*
55 *Quot animalia gregem constituant.*
56 *Bonorum appellatione in dispositione testatoris veniunt tantùm præsentia, & non futura: limitatur num. sequen.*
57 *Quando in legato comprehendantur etiam quæsita post testamentum.*

Quæstio IV.

Ad quem spectet usufructus, si uni fundus relictus sit, alteri usufructus ejusdem fundi.

RESp. quod uterque legatarius concurrit in illius fun- 46
di usufructu, nisi expressè constet de contraria
mente testatoris, *leg. si alii ff. de usufruct. leg.* quia no-
men; fundus, non potest verificari sine usufructu, *leg.*
Mevius §. fundo ff. de leg. 2. & ideò non mirum, si po-
steà legando alteri usumfructum ejusdem fundi, detur
concursus, quia eadem res duobus relinquitur, *leg. si*
pluribus ff. de leg. 1. Rot. dec. 30. num. 4. part. 3. recentior.
subdens, quod cessaret concursus, quando relicto alicui 47
usufructu omnium bonorum, alter hæres universalis in-
stituitur, cum hæreditas consistat in jure, & institutio
verificari possit sine usufructu, *latè Ruin. consil. 190. nu-*
mer. 10. & 11. libr. 2. Bald. in l. cum quando num. 1. & seq.
Com. de leg.

Ex quo infertur, quod sicut in prædicto casu ambo 48
pro medietate percipere debent fructus, ita etiam pro
medietate subire debent onera, & expensas, *arg. leg.*
secundùm naturam, ubi Dec. ff. de reg. jur. unde in
vinearum demortuarum, vel arborum locum, aliàs
communibus expensis debent substituere, *juxta tex-*
tum in §. in pecudum versic. sed si gregis Inst. de rer.
divis.

Quæres, an quando relinquitur usufructus anima- 49
lium, teneatur usufructuarius alia submittere in loco
demortuorum? Resp. distinguendo, aut enim relictus
fuit usufructus capitum, & tunc non tenetur, *l. quid*
ergo. versic. sed quod dicitur ff. de usufruct. aut relictus
fuit usufructus gregis, armenti, vel equitii, & tunc
tenetur alia substituere in locum capitum mortuorum,
vel inutilium, *leg. vetus, & leg. vel inutilem ff. de*
usufruct. dict. §. in pecudum versic. sed si gregis in-
stitut. de rer. divis. quod tamen intelligendum est,
quando Usufructuarius potuit ex fœtibus gregem sup-
plere: quia si aliqua essent perempta, vel inutilia effe-
cta absque culpa usufructuarii, nec potuisset usufru-
ctuarius ex natis substituere, aliunde supplere non te-
netur, nisi restituere gregem tantùm, & talem, pro-
ut reperitur tempore usufructus finiti, *ut constat ex*
citatis textibus, & ex mente communi, sic post alios
declarant Paul. de Montepico. in leg. Titia cum testa-
mento, §. Titia cum nuberet. quæstion. 32. numer. 124.
ff. de leg. 2. Paulus Parisius consil. 95. numer. 6. & sequ.
volum. 2. Cavalcan. de usufruct. mulier. relict. numer. 48.
Anton. Gomez tom. 2. var. cap. 15. de Servit. num. 7. Mich.
Crass. §. legatum quæstion. 30. numer. ultim. Connanus
Commentar. Juris civilis libr. 4. cap. 2. num. 5. & alii, quos
refert, & sequitur Castill. de usufruct. cap. 27. numer. 10.
& sequent. ubi etiam dicit, quòd usufructuarius, mo-
dò absit ab eo negligentia, & culpa, de interitu rerum 50
non tenetur; & ideò si totus grex, aut ejus capita casu
aliquo pereant, ei non imputatur; unde usufructua- 51
rius tenetur præstare tantum cautionem de utendo, ac
fruendo arbitrio boni viri, & de restituendis rebus, si-
ve capitibus finito usufructu, ut extabunt, prout
in rebus immobilibus, nec fieri debet aliqua æsti-
matio, *quicquid in contrarium afferat gloss. in dict. §.*
in pecudum. ver. ex fœtu, & ibi Add. inst. de rer.
divis.

Notandum est etiam, quod grege legato, id, quod 52
adiicitur, vel diminuitur, legatario accrescit, vel decre-
scit, etiam ante moram hæredis *§. si grex. inst. de legat. l.*
grege 21. & leg. si grege 22. ff. de legat. 1. leg. equis ff. de usu-
ris &c. quod locum habet in quocunque alio legato 53
universali, ut si fuerit legata hæreditas, peculium, dos,
vectigal, possessio, & similia: tunc enim ad legatarium
pertinent emolumenta, ac onera, augmenta etiam, &
decrementa; quod tamen non accidit, si pecudes, boves,
vel equi singulariter relinquantur, *ut constat ex dict. leg.* 54

equis, ubi equis legatis fœtus legatario non debetur, nisi post moram hæredis, *& tradunt DD. communiter in legibus citat. Castill. dict. capit.* 27. *numer.* 5. *& sequentis, & numer.* 14. *ubi alios refert*.

55 Quot verò oves gregem constituant? vide *textum in l. oves, & ibi glos. Bartol. & alios ff. de Abig.* ubi, quod decem oves faciunt gregem: item quatuor, vel quinque sues, aut equi similiter gregem constituunt, qua in re loci consuetudini multum tribuendum esse, dicit *Castill. dict. cap.*27. *num.*18.

56 Notandum 2. quod bonorum appellatione in dispo-
sitione testatoris veniunt tantum præsentia, & non fu-
tura, etiamsi testator usus fuerit verbis universalibus,
leg. si ita legatum, & leg. ultim. ff. de aur. & argen.
leg. Corn. consil. 14. *numer.* 5. *& sequent. libr.* 1. *Paris.*
consil. 21. *numer.* 31. *& sequent. part.* 2. *Covar. pract. qq.*
capit. 2. *numer.* 2. unde legato usufructu omnium bo-
norum, non intelligitur legatus ususfructus eorum bo-
norum, quæ testator post conditum testamentum ac-
quisivit, *latè Socin. Junior. consil.* 99. *libr.*3. nisi fortè
57 ex conjecturis constet, quod testator respexit etiam
ad tempus futurum, puta si legatum conceptum sit
verbis generalibus, & geminatis, ut si testator dixe-
rit, lego usumfructum omnium, & quorumcumque
bonorum mobilium, & immobilium: tunc enim com-
prehenduntur etiam acquisita post testamentum; quam-
vis enim referantur verba ad tempus præsens, tamen
verborum rigor, & forma postergatur in ultimis vo-
luntatibus, ubi de mente testatoris constat, *ut in-*
quit Rolan. consil. 39. *numer.* 20. *& seq. libr.*4. *Man-*
*tic. de Conject. ultim. volun. libr.*3. *titul.*11. *numer.*23.
Rota in Spoletana ususfructus 20. *Februarii* 1585. *co-*
ram Clemente VIII. tunc Rotæ Auditore, prout re-
fert Marescot. variar. libr. 1. *capitul.* 30. *numer.* 39.
& sequent.

S U M M A R I U M.

58 *In legato omnium rerum veniunt ea, quæ sunt destinata ad perpetuum usum.*

59 *Sub tali legato non continentur res venales, pecuniæ, & nomina debitorum, limitatur numer.*62. *& sequ.*

60 *An in tali legato contineantur instrumenta emptionum.*

61 *An res venales contineantur sub hypotheca tacita ad certum locum restricta.*

62 *In ultimis voluntatibus attenditur semper voluntas testatoris.*

63 *In relicto simplici non restricto ad locum, etiam venalia continentur.*

64 *An sub legato omnium bonorum mobilium, non restricto ad certum locum, veniant pecuniæ.*

65 *Jura, & actiones sunt tertia species à mobilibus, & immobilibus.*

66 *Pecunia, quæ separata ab usu quotidiano, præsidii causa tanquam thesaurus reponitur, censetur esse in loco, ut quid immobile.*

67 *Quid si legatum factum fuerit cum signo universali omnium rerum, quæ quomodocumque, vel cujuscunque conditionis sunt in domo.*

68 *Et quid si testator dives legavit filio, vel conjunctæ personæ res omnes, quæ in domo sunt.*

69 *Testator legans omnia, quæ domi habet, excepta lana venali, censetur legasse res alias omnes venales.*

70 *Quid si testator nil aliud in domo habebat, quàm venalia.*

71 *Legato frumento existente in Civitate, quando debeatur frumentum existens in suburbio.*

72 *Quid si res collectæ fuerunt ex agris ipsius testatoris, easque testator negotiationis causa venales non habebat.*

73 *Quando generalis obligatio extendatur etiam ad venalia.*

74 *An in legatis loco circumscriptis contineantur ea, quæ post legatum empta fuerunt à testatore in eodem loco.*

75 *In dispositione hominis, quando fit mentio de re particulari, non comprehenditur incrementum superveniens separabile ab antiquo, & præterito jure: limitatur num. seq.*

76 *Incrementum alluvionis est incrementum latens, quod ab alio neque discerni, neque separari potest.*

77 *Legatum factum per verba præsentis temporis, restringitur ad tempus testamenti, ita ut bona postea quæsita non includat.*

78 *Quid si testator legavit omnes res, quas habebat in tali villa, & unam ex illis vendiderat.*

79 *Qualitas loci adjecta legato, restringit legatum quamvis universale: limitatur numer.* 81. *& sequent.*

80 *Relictis omnibus, quæ sunt in tali territorio, non veniunt ea, quæ sunt in alio territorio, nec jura, quæ cohærent personæ: limitatur numero* 81.

81 *Quando urgentes concurrunt conjecturæ, legatum, seu dispositio extenditur ad aliud territorium.*

82 *Quando donatio facta de bonis existentibus in Civitate, comprehendat etiam bona in Comitatu existentia.*

83 *Legata relicta conjunctæ personæ latè interpretantur.*

84 *Quid si Testator expresserit nomen proprium Civitatis.*

85 *Legato frumento, quod Testator habebat tantùm in suburbiis, censetur legatum frumentum, quod est in suburbiis, & n.*87.

86 *Legatis chartis libri veniunt, si testator nil præter libros habebat.*

87 *Quid si Testator frumentum habebat in Suburbiis causa custodiæ.*

88 *Legato fundo existente incerto loco, quando veniant etiam prædia alibi existentia.*

89 *Legatis prædiis, quæ sunt in territorio, veniunt etiam horrea, & cellæ vinariæ ad usum prædiorum comparatæ, etiamsi in Oppido existant.*

90 *Legatum factum de bonis in certo loco existentibus, non censetur ademptum, si eadem bona, vel eorum partem testator ad alium locum casualiter transtulit: limitatur numer. sequent.*

91 *Quid si Testator eadem bona, vel eorum partem de eo loco ad alium transtulerit, ut ibi perpetuò sint.*

92 *An legans simpliciter domum, censeatur legasse etiam instrumentum domus, vel supellectilem.*

93 *Quid si domus legata paulatim ita refecta sit, ut nihil ex pristina materia supersit.*

94 *Et quid si ea domo destructa, aliam eodem loco testator ædificaverit.*

Quæstio V.

An in legato omnium rerum, quæ sunt in domo, contineantur res venales, pecuniæ, & nomina debitorum.

RESP. quod licèt in tali casu ea legata intelligan- 58
tur, quæ tempore testamenti erant destinata ad
usum perpetuum ipsius domus, *Mantic. de conject. ul-*
tim. volun. libr. 9. *titul.*2. *numer.* 42. *& sequent.* non
tamen censentur legata nomina debitorum, pecuniæ,
& res venales: quia non censentur esse in loco ea, quæ 59
ibi extant ad tempus, seu quodam, vel ut quamcitò in-
de amoveantur, *leg. generali §. uxori ff. de usu, & usu-*
*fruct. leg. si chorus §.*1. *leg. si ita legatum, & ibi Bar-*
*tol. & leg. si fundus ff. de leg.*3. *idem Bartol. in leg. ge-*
*nerali §. uxori numer.*4. *ff. de usufruct. leg. Put. dec.*20.
*numer.*2. *&* 3. *libr.*3. *Hond. consil.*63. *num.*50. *libr.*1. ubi,
quod in tali legato neque continentur instrumenta emptio- 60
num,

num, *Ruin. consil.32. numer.5. lib.2. Afflict. decision.*
166. numer.5. Mantic. de conject. ultim. volun. libr.9.
titul. 3. numer. 3. & 4. ubi dicit, quod in dubio, si
non apparet, ob quam causam pecunia fuit reposita,
magis credendum est, eam non censeri legatam, nisi
ex aliis conjecturis, quam ex generalibus verbis testa-
menti, hoc concipi possit, *Covar. variar. libr.2. cap.*
5. in 3. & 4. conclus. ubi etiam dicit, quod sub hypo-
theca tacita ad certum locum restricta, qualis est illa re-
rum invectarum in domum conductam, res venales,
quæ scilicet retinentur negotiationis causa, minimè con-
tinentur.

62 Limita 1. quando manifestè constat de voluntate te-
statoris, quia tunc non solùm pecunia, & nomina de-
bitorum sub tali legato continentur, sed etiam omnes aliæ
res, quæ non essent positæ in domo, ut ibi perpetuò sta-
rent, puta animalia, & similia, *Corn. cons.49. num.10.*
& seq. lib.3.

63 Limita 2. in relicto simplici non restricto ad locum:
tunc enim etiam venalia continentur, *Pinell. in leg. 1.*
par. 2. numer. 46. Codic. de bon. mater. Fontanell. de
pact. nupt. tom.2. clausul.5. glos.8. par. 7. numer. 14.
64 ubi dicit, quod sub legato omnium bonorum mobi-
lium non restricto ad certum locum, veniunt pecuniæ
in domo testatoris existentes, vel alibi in sacculo per
alium nomine testatoris custoditæ; non tamen veniunt
pecuniæ depositæ penes mercatorem, quia dominium
pecuniæ, quæ non fuit deposita in sacculo, sed ut tan
eundem redderetur, dicitur translatum in depositarium:
& ideò pecunia tunc non dicitur mobilis, sed jus, &
65 actio depositi: jura enim, & actiones sunt tertia spe-
cies à mobilibus, & immobilibus, *ex trad. per Ga-*
br. commun. conclus. lib. 3. titul. de reb cred. conclus.
2. num.8. & sequ. Rot. apud Pacif. de Salv. interd. dec.
132. num.1.

66 Limita 3. in pecunia, quæ separata ab usu quotidia-
no, præsidii causa tamquam thesaurus reponitur, tunc
enim pecunia in loco esse censetur ut quid immobile,
non ut pecunia, & ideò in tali legato comprehendi-
tur, *latè Pinell. in dict. leg. 1. part. 2. numer.48. Co-*
dic. de Bon. matern. Menoch. lib.4. presumpt. 138. nu-
mer.2. Mantic. de conject. ultim. volun. lib.9. tit.2. num.
45. & seq.

67 Limita 4. in legato facto cum signo universali omnium
rerum, quæ quoquo modo, seu quomodocumque, aut
qualitercumque, vel cujuscumque conditionis sunt in
domo, quia tunc veniunt etiam res venales in domo
existentes: in tali enim casu restrictio loci, & à loco
proveniens tollitur per tales clausulas universales, per-
indeac dispositio, vel legatum factum esset sine loci desi-
gnatione, *Bart. in d. §. uxori. num.4. Alex. cons.118. num.*
5. libr.5. Gozad. consil.14. numer.22. Ruin. consil.32. nu-
mer.5. libr.2. Pinell. in dict. leg. 1. part.2. numer. 47.
Codic. de Bon. matern. Afflict. decision.166. numer. 6.
Menoch. dict. presumpt. 138. num. 1. latè Covar. dict.
libr.2. cap.5. num.3. vers. Primò siquidem &c. cum ver-
sic. sequ.

An verò in tali casu comprehendantur pecunia, &
nomina debitorum in domo reperta? vide *Pinell. in dict.*
l.1. part.2. num 47. Codic. de bon. matern. ubi dicit, quod
relicto fundo cum omnibus, quæ essent ibi, non veniunt
nummi, nec nomina debitorum, etiamsi relictus esset fi-
lio, & per verba generalia, nisi manifestè de his quo-
que legandis defuncti voluntas probaretur, *per text. in l.*
quæsitum 76. ff. de leg.3. vide Mant. de conject. ultim. vol.
lib.9. tit.3. num.4.

68 Limita 5. quando testator dives legavit filio, aut con-
junctæ personæ res omnes, quæ in domo sunt, quia tunc
res etiam venales censentur comprehensæ, *Menoch. lib.4.*
præsumpt.137. num.9. & seq.

69 Limita 6. si testator legaverit omnia, quæ domi ha-
bet, excepta lana venali, quia tunc in legato continentur
res aliæ omnes venales, *Menoch. dict. præsumpt.137. nu.*
9. & seq.

70 Limita 7. quando testator nil aliud in domo habe-
bat, quàm venalia, quia tunc ea legata censentur, nè
legatum reddatur inutile, *Covar. variar. lib.2. capit.5.*
numer.3. Menoch. libr. 4. præsumpt. 126. numer. 8. &
dict. præsumpt. 137. num.9. & sequent. ubi etiam dicit,
quod legato frumento existente in Civitate, debetur fru-
mentum existens in Suburbio, si testator in Civitate nul-
lum habebat frumentum, ne similiter inutile reddatur 71
legatum.

Limita 8. quando res collectæ fuerunt ex fundis, & 72
agris ipsius testatoris, easque testator negotiationis cau-
sa venales non habebat, sed quia necessariò erant ven-
dendæ, venales dicebantur, *Menoch. dict. præsumpt.137.*
num.9. & seq. Gait. de credit. cap.4. quæst.5. num. 152.
& sequent. ubi observat, quod in dictis casibus gene- 73
ralis obligatio extenditur etiam ad venalia, licèt regula-
riter ad ea non extendatur, *Pinell. de Bon. matern. nu.*
19. Mantic. de conject. ultim. volun. libr.9. tit.6. nu.13.
versus fin.

Notandum est etiam, quod in legatis loco circumscri- 74
ptis non continentur ea, quæ post legatum empta fue-
runt à testatore in eodem loco, si bona acquisita sint
æquè principalia, vel primis pretiosiora: hoc enim casu
non possunt dici accessoria ad primas res legatas, immò
primæ res dicerentur accessoriæ ad istas preciosiores ac-
quisitas, *Alexand. cons. 25. num. 2. libr.7.* ubi dicit,
quod in dispositione hominis, quando fit mentio de re par-
ticulari, non comprehenditur incrementum superveniens
separabile ab antiquo, & præterito jure; unde si conce-
do tibi usumfructum fundi existentis juxta aquam flu- 75
minis, & posteà in loco, ubi erat aqua, nascatur Insula,
talis locus non comprehenderetur in illa dispositione homi-
nis, & concessione ususfructus, sed tamquam separatus
fundus spectabit ad eum, cujus erat proprietas fundi;
secus esset in incremento alluvionis, quia est incremen- 76
tum latens, & quod ab alio neque discerni, neque sepa-
rari potest, *Gait. de credit. capit. 4. numer. 200. &*
sequent. latè Honded. consil.63. numer. 34. & sequent.
lib.1. ubi, quod tunc augmentum cedit legato, quando est
inferius, & minus jure legato.

Idem dicendum, quando legatum factum fuit per ver- 77
ba præsentis temporis; tunc enim restringitur ad tempus
testamenti, ita ut bona posteà quæsita non includat, *Bart.*
communiter receptus in l. si ita legatum num.4. ff. de Aur. &
argen. leg. ubi dicit, quod si testator legaverit omnes res,
quæ sunt in tali villa, vel omnes res mobiles, & sic non
intelligeret de tota hæreditate, tunc legatum refertur so-
lum ad præsens tempus; idemque esset, si quis dixerit,
lego tibi podere, quod habeo in tali loco: nam si intelli-
gitur podere, idest plura prædia contenta sub una appel-
latione, idem est, quod in legato fundi, & in eo inspici-
tur tempus præsens, scilicet testamenti, *Bald. cons. 284.*
num 1. lib.2. ubi, si pater legavit filio libros, quos tunc
habebat, & deinde alios emit, illi posteà empti non ce-
dunt legato, *latè Hond. cons.63. num.29. & seq. lib.1.* ubi
etiam observat, quod si testator dicit, lego omnes res 78
meas, quas habeo in tali Villa, & testator vendiderat unam
rem ex illis, & tradiderat, illa res in legato non includitur,
etiamsi contractus esset nullus.

Notandum 2. quod qualitas loci adjecta legato restrin- 79
git legatum quamvis universale, *l. nam quod liquidè §.*
si ita legetur ff. de pen. leg. ubi, si legetur penus, quæ est
in Urbe, seu Civitate, ea sola videtur legata, quæ est in-
tra muros; si urbana penus sit legata, videtur etiam le-
gata ea, quæ est in Villa urbico usui destinata; si verò
legetur penus, quæ est Romæ, non tantum ea, quæ est
intra muros, sed etiam ea, quæ est intra continentia ædifi-
cia extra muros, sicut sunt suburbia, legata censetur, quia
Urbem ferè omnes dicunt murotenus finiri, Romam con-
tinentibus, & urbem Romam æquè continentibus ædifi-
ciis, *leg. urbis ff. de verb. sign. latè Bald. in capit. Ro-*
dulphus numer.8. de rescript. Surd. decision.241. numer.
1. & sequ. item relictis, vel concessis omnibus, quæ 80
sunt in tali territorio, non veniunt ea, quæ sunt in alio
territorio, nec jura, quæ cohærent personæ, *Menoch.*
lib.4 presumpt.126. num.2. & de arbitr. Jud. lib.1. qu.99.
num.16. & seq.

Limita, quando urgentes concurrunt conjecturæ, 81
quia tunc legatum, seu dispositio extenditur ad aliud
territorium, *Rot. decision.716. num.2. & sequen. par.4.*
tom.3. recentior. ubi, quod donatio facta de bonis exi- 82
stentibus in Civitate comprehendit etiam bona in Co-
mitatu existentia, quando concurrunt alia adminicula,
& conjecturæ.

83 Limita 2. in legatis, quæ largam admittunt interpretationem, sicuti sunt illa relicta sanguine conjunctis: hoc enim casu legata etiam præsumuntur ea, quæ sunt in Suburbiis, *Cravet. conf. 297. num. 2. Menoch. libr. 4. præsumpt. 126. numer. 7. & de Arbitr. Jud. dict. qu. 99. num. 15.*

84 Limita 3. quando testator dixit, lego bona, quæ habeo Papiæ: tunc enim censentur legata bona etiam in Suburbiis existentia, *secundum Menoch. de Arbitr. Jud. libr. 1. quæst. 99. numer. 16. & libr. 4. præsumpt. 126. num. 13. & sequen.* ubi dicit, quod quando testator expressit nomen proprium Civitatis; tunc præsumuntur legata bona existentia etiam in Suburbiis, sive talis Civitas sit Roma, sive alia quæcunque, *licèt contrarium sentiat Bald. in cap. Rodulphus num. 8. de Rescript.* ubi dicit, quod Roma continentia ædificia includit, non aliæ Civitates.

85 Limita 4. quando testator non habebat bona, puta frumentum, in Civitate, sed solum in Suburbiis: quia tunc etiam præsumitur legatum frumentum, quod est in Suburbiis, nè inutile reddatur legatum, *leg. librorum §. quod tamen Cassius ff. de leg. 3.* ubi legatis chartis li-
86 bri veniunt, si testator nil præter libros habebat, *Bald. in l. 1. §. in initio num. 2. vers. sed quid si non dicit ff. de off. Præf. Urb. Menoch. dict. libr. 4. præsumpt. 126. num. 8.*

87 Idem dicendum, si testator frumentum habebat in Suburbiis causa custodiæ, ut illo in loco conservaret, donec deferret ad Urbem; tunc enim præsumitur legatum hoc frumentum, quia frumentum illud existens causa custodiæ in Suburbiis, habetur ac si esset in ipsa Civitate; dicitur enim potius casu ibi repositum, quàm deliberatè, ut ibi existat, & ideò perinde est ac si non extet eo in loco, *leg. si ita legatum est ff. de leg. 3. leg. si fundus ubi Bart. ff. eod. tit. Menoch. d. præsumpt. 126. nu. 11. & 12.*

88 Notandum 3. quòd legato fundo existente in certo loco, veniunt etiam prædia alibi existentia, quæ eodem nomine à testatore vocabantur, quia cum testatoris voluntas teneat primum locum, *leg. in conditionibus, ff. de Cond. & demonst.* interpretatio fieri debet, non quemadmodum se habet veritas, sed secundum ipsius testatoris opinionem, & usum, *leg. quo loco §. 1. ubi gloss. in ver. alterum assem. & ibidem Bartol. ff. de Hæred. instit. leg. prædiis 89. §. Titio, ubi etiam Bartol. ff. de leg. 3. leg. Seiæ §. Tyrannidæ. ff. de fund. instr.* ubi, pascua deputata ad usum fundi, & cum eo uno nomine nuncupata, legatu fundi cedunt: prædia enim non debent judicari ex aliorum sententia, vel ex instrumentis emptionis, sed ex voluntate, usu, & destinatione patrisfam. *leg. quod in rerum §. si quis post. ff. de leg. 1. & ita tenuit Alexand. consil. 150. numer. 1. libr. 7. Cæphal. consil. 144. numer. 15. & sequen. lib. 1. Socin. jun. consil. 65. numer. 28. libr. 1. Mantic. de Conjectur. ultim. volun. libr. 9. titul. 2. numer. 6. & sequen.* ubi, quod præ-
89 diis legatis, horrea, & cellæ vinariæ, quæ ad usum prædiorum sunt comparatæ, & sub nomine eorum prædiorum à testatore habitæ legato cedunt, etiamsi horrea, & cellæ vinariæ sint in oppido, & testator legaverit bona, & prædia, quæ sunt in territorio, *latè Surd. dec. 241. num. 7. & seq.*

90 Notandum 4. quod legatum factum de bonis in certo loco existentibus, non censetur ademptum, si eadem bona, vel eorum partem testator ad alium locum casualiter transtulit, præsertim si prædicta bona cum onere legaverit, & onus hujusmodi posteà non ademerit, *Gozad. consil. 82. numer. 8. Corn. consil. 92. num. 1. vers. quia ad hoc respondetur & lib. 1. & e. consil. 155. num. 3. & 4. volum. 2. latè Penia decision. 19. numer. 1. & sequen.*
91 secus esset, si testator eadem bona, vel eorum partem de eo loco ad alium transtulerit, ut ibi perpetuò essent, *per tex. in l. penul. §. ult. ubi glos. in ver. translatum ff. de Aur. & arg. legat.*

92 Notandum 5. quod si testator simpliciter legaverit domum, non censetur legasse instrumentum domus, vel supellectilem, *Mantic. de conject. ultim. volun. libr. 9. titul. 2. numer. 42. & sequen.* ubi etiam observat, quod
93 licèt domus legata paulatim ita refecta sit, ut nihil ex pristina materia supersit, tamen manet utile legatum; at si ea domo destructa, aliam eodem loco testator ædificaverit, legatum perit, nisi aliud testatorem sensisse 94
fuerit probatum, *per tex. in leg. si ita legatum §. ultim. de leg. 1.*

SUMMARIUM.

95 *Quando dispositio testatoris est certa respectu loci, & potest impleri, sicut ipse disposuit, non est alteranda: declaratur, & limitatur numer. sequen.*

96 *Quid si testator in onere principaliter habuit respectum ad remedium animæ suæ.*

97 *Legatum factum Monialibus cum onere, ut missam singulis diebus celebrari facerent in earum Ecclesia sub pœna devolutionis, an adimpleri possit in Ecclesia, ad quam fuerunt translatæ.*

98 *Quid si testator mandavit, Ecclesiam ædificari in domibus suis, & in dictis domibus commodè fieri non possit.*

99 *Legatum pium factum absque expressione certi loci, adimpleri debet in loco, ubi testator habitabat, vel solitus erat plerunque accedere.*

100 *Quid si testator legaverit suæ Ecclesiæ, & tempore testamenti habitabat in una parochia, tempore verò mortis in alia.*

Quæstio VI.

An, & quando dispositio testatoris certa respectu loci possit alterari, ut alium in locum transferatur.

QUando dispositio testatoris est certa respectu lo- 95
ci, & potest impleri, sicut ipse disposuit, regulariter non potest alterari etiam cum auctoritate Episcopi, *Bald. in leg. ultim. numer. 57. in fin. Codic. de His, quæ pœn. nom. Nav. consil. 8. numer. 10. de Testamen.* quod quidem procedit in loco principaliter à testatore contemplato, puta si testator mandet, 96
celebrari missas in tali altare, vel Ecclesia ob particularem devotionem erga dictam Ecclesiam, vel altare, *ut dict. Navar. in Man. cap. 25. numer. 135. Cevall. qu. 686. numer. 6.* secus esset, ubi cessaret hujusmodi conjectura, ut si testator in onere principaliter habuit respectum ad remedium animæ suæ: eo enim casu tam in uno loco, quàm in alio liceret missas celebrare, cum utroque modo satisfiat animæ testatoris, *Cardin. Seraphin. decision. 1149. à numer. 10.* ubi resolvit, moniales, quibus sub pœna devolutionis injunctum fuit, ut
missam celebrari facerent singulis diebus in earum Ec- 97
clesia, non esse legato privandas, si missæ in Ecclesia, ad quam sunt translatæ, celebrentur: quia cùm testator non expresserit locum per nomen proprium Ecclesiæ Monialium, sed dixerit in earum Ecclesia, talis dispositio verificatur in Ecclesia, ad quam fuerunt translatæ; prout in simili si testator mandaverit in genere, ut Ecclesia ædificetur in domibus suis, quas posteà cum aliis permutavit, hæres ædificando in ædibus permutatione acquisitis, satisfacit testatoris dispositioni, qui, cum dixerit, in domibus suis, intellexit tam de tunc
habitis, quam de iis, quas habiturus erat, *Bartol.* 98
consil. 26. numer. 3. libr. 1. subdens, quod si in dictis ædibus Ecclesia commodè non posset fieri, tunc auctoritate Episcopi, convocatis his, quorum interest, potest alibi construi, non enim per hoc redderetur inutile legatum, *leg. legatum ff. de usu, & usufruct. legat. Innoc. in cap. nos quidem de Testam. Tiraq. de Privil. piæ caus. privil. 43.* ubi id intelligit, nisi testator aliter expressè disposuisset, *Spec. in titul. de instrum. edit. §. nunc verò num. 64. Socin. jun. conf. 162. num. 26. & seqn. vol. 2. Grat discep. for. cap. 73. n. 5. & seq.* ubi subiicit, quod facta translatione ab habente potestatem, omnia jura pertinentia ad antiquam Ecclesiam transfunduntur ad novam.

Notandum est etiam, quod si absque expressione 99
loci fiat aliquod legatum pium, debet impleri in loco, ubi testator habitabat, vel solitus erat plerumque accede-

cedere, *Spec. in titul. de Instrum. edit. §. nunc verò numer.64. Cardin. Seraphin. dict. decision.t149. numer.*
100 *5. & sequen.* ubi etiam dicit, quòd si quis, cum esset v. gr. parochianus S. Petri, legaverit suæ Ecclesiæ, deinde efficiatur parochianus S. Mariæ, legatum debetur Ecclesiæ S. Petri.

S V M M A R I V M.

101 *Hæres solvens unum legatum in certo loco, non tenetur ibidem alia legata solvere.*
102 *Valet argumentum de tempore, ac de re ad locum.*
103 *Hæres solvens unum legatum ante tempus, non est cogendus ad solvenda alia legata ante tempus.*
104 *Hæres scienter solvens unum legatum ex testamento inutili non tenetur solvere alia similia legata inutilia.*

Quæstio VII.

An hæres solvens unum legatum in certo loco, teneatur in eodem loco alia legata solvere.

101 RESp. negativè, *leg. vinum 22. ff. si cert. pet. l. si res ultim. ff. de Condict. trit. leg. si quis ita 32. ff. de aur. & arg. legat.* valet enim argumentum de
102 tempore, ac de re ad locum, hæres verò, si unum legatum ante tempus solvat, non propterea cogi posset ad
103 solvendum alia legata ante tempus, *l. Lucius 90. §. testator. ff. de leg.2.* quemadmodum, si scienter solvat unum
104 legatum ex testamento inutili, non ob id manebit obligatus ad alia similia legata inutilia solvenda, *l. non dubium 16. C. de Testam.*

S V M M A R I V M.

105 *Quando hæres instituto in testamento possit consequi prælegatum sibi relictum, si hæreditatem testatoris repudiaverit, & quando non.*
106 *Legatum, quod effectum fuit caducum repudiatione, cum hæreditate consolidatur, & venit in restitutione hæreditatis cum cæteris bonis hæreditariis.*

Quæstio VIII.

An hæres institutus in testamento, possit consequi prælegatum sibi relictum, si hæreditatem testatoris repudiaverit.

105 HÆc quæstio ardua est propter textus, qui videntur invicem pugnare: nam per textum *in leg. Marcellus §. quidam ff. ad Trebell. & in l. quid ergo 92. ff. de leg.1.* prælegati actio hæredi denegatur, qui non agnovit hæreditatem: contrarium verò colligitur ex *leg. filio cum sequen. & leg. qui filiabus §. fin. ff. eodem titul. de deleg.1.* ubi prælegatum uni ex hæredibus debetur, etiamsi abstinuerit se hæreditate, unde ad conciliandos dictos textus varii varia excogitarunt; alii enim dixerunt, quod textus *in dict. leg. quid ergo & in dict. §. quidam,* procedit, quando hæres habet prælegatum à lege; textus verò *in dict. leg. filio. & in leg. qui filiabus §. fin.* procedit, quando prælegatum est a testatore, *vide glos. in dict. leg. quid ergo ver. planè, & ver. si pluribus.* Alii dixerunt, textum *in dict. leg. Marcellus §. quidam & in dict. leg. quid ergo.* procedere, quando testator prælegavit pluribus hæredibus: textum verò *in dict. leg. filio, & leg. qui filiabus §. fin.* habere locum, quando testator prælegavit uni ex hæredibus, ita *Bartol. in dict. l. quid ergo in princ. Peregr. de fideicomm. art.7. num.61. post med.*

Ego verò ita distinguendum arbitror: aut enim testator prælegavit ferè totum patrimonium, vel majorem ejus partem, & in tali casu hæredi deneganda est actio ad prælegatum, nisi etiam hæreditatem agnoverit, *d. leg. Marcellus §. quidam ff. ad Trebell. & dict. leg. quid ergo ff. de leg.1.* & si prælegatum jam occupaverit, censetur adivisse hæreditatem prælegantis, cum hujusmodi prælegatum ex conjectura voluntatis ipsius testatoris capi nequeat, nisi jure hæreditario; unde & in substitutione fideicommissaria dictum prælegatum includitur, & per consequens fideicommissario restitui debet, *ita Bald. in leg. cum virum numer.9. Codic. de fideicomm. Alexand. in dict. leg. Marcellus §. quidam numer.2. versic. quarto limitavit &c. ff. Ad Senatusconf. Trebell. Paris. consil. 94. numer.50. & sequen. par.2. & cons.t8. numer.t8. par. 3. Rolan. à Vall. consil.34. numer.21. & sequen. volum.4. & communem dicit Ruin. consil.116. numer.8. tom.2. Honded. cons.71. numer.17. & sequen. lib.1. & cons.62. numer.31. lib.2.* ubi, quod prælegata in tali casu succedunt in locum portionis hæreditatis, & de eis sicut de portionibus hæreditatis judicatur, *Menoch. libr.4. præsumpt. 194. numer.46. versic. & hujus declarationibus &c. Card. Mantic. de Conjectur. ultim. volun. lib.7. titul.7. numer.9. & sequen. Burat. dec.847. num.10.* ubi dicit, quod in dicto casu prælegata assumunt naturam hæreditatis, nec possunt separari ab hæredis institutione, *Card. Seraph. dec. 382. num.6.*

Idem videtur dicendum, quando bona prælegata essent insignia, & acquisita per majores ipsius testatoris, *ex trad. per Burat. dec.168. n.13.*

Limita, quando filius fuit hæres institutus, & rogatus extraneo restituere: tunc enim prælegatum ex conjectura voluntatis pleno jure spectaret ad filium, nè subjaceret fideicommisso, propter naturalem erga filios charitatem, *Bald. cons.318. & 328. vol.5. quem refert, & sequitur Card. Mant. loco cit. d. tit.7. n.11.*

Præsumitur verò, quod prælegatum absorbeat ferè totum patrimonium, vel majorem ejus partem, & huic præsumptioni standum est, nisi contrarium probetur, *Ruin. dict. consil.116. num.8. tom.2.* ubi, quod ista juris præsumptio potest allegari etiam post conclusionem in causa, *Honded. dict. cons.71. num.21. lib.1. ubi de communi testatur.*

Aut verò prælegatum non absorbet majorem partem patrimonii testatoris, & in tali casu potest is, qui institutus est hæres, prælegatum consequi, etiamsi hæreditatem repudiet, *per tex. in d. l. filio. & l. qui filiabus §. fin. ff. de leg.1. Bald. in dict. leg. cum virum num.9. C. de fideicomm. Alex. in d. l. Marcellus §. quidam num.2. vers. quarto limitavit. &c. ff. Ad Senatusc. Trebell. & ita sentiunt alii DD. cit.*

Notandum est autem, quod prælegatum, quod effectum fuit caducum repudiatione, accrescit hæredibus, & cum hæreditate consolidatur, & venit in restitutione hæreditatis cum cæteris bonis hæreditariis, *latè Surd. decis. 269. num 2. 3. & 15.* 106

S V M M A R I V M.

107 *Legatum indefinitè relictum personis, seu civibus certi loci, debetur ipsi loco.*
108 *Quod relinquitur administratoribus Universitatis, videtur ipsi Universitati relictum.*
109 *Legatum factum Canonicis indefinitè debetur ipsi Ecclesiæ.*
110 *Quid si legatum relictum fuerit Episcopo, vel Canonico.*

Quæstio IX.

Cuinam debeatur legatum indefinitè relictum personis, seu civibus certi loci.

RESp. quòd debetur ipsi loco, quia censetur factum 107
loci contemplatione, *l. civibus ff. de reb. dub.* ubi, quod relinquitur administratoribus alicujus Universitatis, videtur ipsi Universitati relictum; quemadmodum lega- 108
tum factum omnibus Canonicis universaliter, vel Canonicis indefinitè, videtur relictum contemplatione Eccle- 109
siæ, ipsique Ecclesiæ debetur, *l. annua §. 1. ff. de Ann. legat. Bart. in dict. leg. civibus ff. de reb. dub.* ubi etiam dicit, quod relictum Episcopo, vel Canonico, si relin- 110
quatur ab extraneo, debetur Ecclesiæ, quia intuitu Ecclesiæ videtur relictum; si verò relinquatur à conjuncto, 111
tunc intuitu personæ videtur relictum; ipsique personæ de-

betur, *per text. in cap. requisisti, cum ibi not. de testament. vide Dilect. de Art. testan. titul. 6. de legat. caut. 7. num. 3.*

S V M M A R I V M.

111 *Si legentur redditus ex certa domo, vel fundo, ex tali legato non oritur actio hypothecaria, sed tantùm competit actio personalis: limitatur num. sequen.*

112 *Quid si redditus hujusmodi legentur pro alimentis, vel in favorem Ecclesiæ.*

Quæstio X.

An, si legentur redditus ex certa domo, vel fundo, ex tali legato oriatur actio hypothecaria.

111 RESp. negativè, sed tantùm competit actio personalis, *leg. liberto. juncta glos. in ver. vendita sint ff. de Ann. legat. Bart. in leg. Cajus num. 2. ff. eodem titul.* subdens, quod pro tali prællatione fundus, vel domus, licèt obligata non sit obligatione speciali, tamen obligata est obligatione generali, *per text. in leg. 1. Codic. commun. de leg. l. creditoribus ff. de separ.*

112 Hæc tamen conclusio limitatur, nisi redditus hujusmodi legentur pro alimentis, vel in favorem piæ causæ: tunc enim talis fundus, in quemcunque pervenerit, censetur tacitè obligatus, & ad illum agi potest hypothecaria, etiam de jure digestorum, *l. 2. ubi Bart. ff. de Alim. & cibar. legat. DD. in l. Mela. ff. eod. tit. latè Rot. cons. 388. num. 3.*

S V M M A R I V M.

113 *Ad quem Episcopum spectet executio legati pii, quando testator in uno loco habebat domicilium, in alio originem.*

114 *Quid si patrimonium testatoris extaret in diversis locis.*

115 *Episcopus executoris testamentarii, potest eumdem executorem compellere, ut exequatur voluntatem testatoris.*

116 *Ad alienationem rerum immobilium minoris requiritur decretum illius Judicis, in cujus territorio res ipsæ sitæ sunt.*

117 *Tutor, vel curator etiam in eo loco debet peti, ubi minor immobilia possidet.*

118 *Alienatio rei Ecclesiæ fieri non potest, nisi cum decreto illius Episcopi, in cujus diœcesis res existit.*

Quæstio XI.

Ad quem Episcopum spectet executio legati pii, si testator in uno loco habebat domicilium, & in alio originem.

113 NOnnulli existimant, in tali casu locum esse præventioni, *ut voluit glos. in l. nulli. ver. oritur C. de Episc. & cleric. Spec. de Instrum. edit. sub tit. de ultim. volun. execut. n. 81. & alii.*

Ego verò arbitror, illum Episcopum esse competentem, in cujus diœcesi sita sunt bona testatoris, sive sit Episcopus originis, sive domicilii, sive rei sitæ, sive illius Civitatis, seu loci, in quo testator obiit, cum talis Episcopus, in cujus territorio bona existunt, celeriùs possit exequi voluntatem ipsius testatoris, & ita intelligendus est textus *in dict. leg. nulli §. sin autem, & sensit Bald. ibidem numer. 14. Roman. cons. 250. per tot.* subdens, quòd si patrimonium testatoris extaret in
114 diversis locis, tunc unusquisque Episcopus illorum locorum posset distribuere res suæ diœcesis, *latè Ciarlin. controvers. for. cap. 5. num. 17. & sequ. libr. 1.* ubi ad-
115 dit, quod Episcopus executoris testamenrarii potest eumdem executorem compellere, ut exequatur voluntatem testatoris.
116 Prædicta conclusio probatur etiam ex textu *in l. si prædium Cod. de Præd. min.* ubi ad alienationem rerum immobilium minoris requiritur decretum illius Judicis, in cujus territorio sunt sitæ.

Secundò probatur ex *leg. unic. Codic. ubi petant. tutor. vel curat.* ubi, quod etiam in eo loco tutor, 117
vel Curator debet peti, in quo pupillus immobilia possidet.

Tertiò probatur ex *cap. hoc jus porrectum, cum ibi* 118
nat. per glos. & DD. 10. quæst. 2. ubi alienatio rei Ecclesiæ fieri non potest, nisi cum decreto illius Episcopi, in cujus diœcesi res existit.

S V M M A R I V M.

119 *Canonica portio non debetur de legato relicto pauperibus, vel pro ornamentis Ecclesiæ, vel pro subsidio terræ sanctæ: declaratur, & limitatur num. 121.*

120 *Canonica Parochialis, & Episcopalis parificantur in jure, & privilegio.*

121 *Quid si relinquatur pauperibus certi loci.*

Quæstio XII.

An, & quando debeatur Canonica portio de legato facto Pauperibus.

RESp. quod regulariter nihil detrahitur, quando 119
quis relinquit pauperibus pro remedio animæ suæ; idemque procedit, quando relinquitur pro ornamentis Ecclesiæ, vel si relinquuntur arma, & equi pro subsidio terræ sanctæ, *secundum glos. communiter receptam in cap. 2. ver. decreverit. de Sepult.* quæ licèt loquatur de
canonica parochiali, idem tamen debet intelligi de Epis- 120
copali, quia parificatur in jure, & privilegio *cap. ultim. de Testam.*

Limitatur tamen prædicta conclusio, ut procedat, 121
quando relinquitur pauperibus generaliter, & sine determinatione loci: secus si relinquatur pauperibus certi loci, quia tunc debetur canonica portio: videtur enim legatum in tali casu factum intuitu loci, *ut dict. Abb. in cap. 2. num. de Sepult. & in cap. officii numer. 7. de Testament.* ubi observat, quod quarta debetur, si legatum sit factum pauperibus certi Hospitalis, quia testator videtur habuisse respectum ad locum, & non ad personas pauperes, *Bald. consil. 500. libr. 2. Tiraquel. de Privileg. piæ caus. privil. 28.*

S V M M A R I V M.

122 *Quando requiratur, quod conditio substitutionis existat in persona utriusque instituti, & quando non, & num. 123. & seq.*

123 *Quid si testator jussit construi Ecclesiam, si filii instituti decesserint sine filiis.*

124 *Quando substitutus excludatur ex mente testatoris, & num. 126. 131. & 135.*

125 *Testator præsumitur præposuisse animam suam extraneis.*

126 *Substitutio vulgaris locum habet ante aditam hæreditatem.*

127 *Compendiosa continet etiam vulgarem.*

128 *In habitatione, & usufructu conjunctim relicto est locus juri accrescendi.*

129 *Facta substitutione in tota hæreditate, non vocatur substitutus, nisi omnes instituti decesserint, & quando id procedat.*

130 *Quando Ecclesia substituta liberis, & nepotibus testatoris admittatur ad partem ejus, qui sine filiis decessit, superstite pronepte.*

131 *Testator censetur se conformare cum dispositione juris communis, vel municipalis.*

132 *Substitutione facta post mortem cujuslibet, substitutus admittitur etiam in portione primi morientis.*

133 *In substitutione fideicommissaria, & pupillari, si in unius persona existat conditio, est locus fideicommisso: declaratur ibidem.*

134 *Descendentes testatoris gravati post eorum mortem restituere hæreditatem, intelliguntur gra-*

vati

vati, si decesserint sine filiis.

135 *In fideicommissaria facta uni filio, non videtur testator prætulisse substitutum extraneum soboli nascituræ, aut jam natæ.*

136 *Quid si conditio extitit in persona ultimi morientis.*

137 *Quando substitutus excludatur per existentiam fratris superstitis, & quando non.*

138 *Explicatur textus in l. hæredes. §. cum ita. ff. ad Trebell.*

139 *In hæreditatibus etiam inter omnino disjunctos locus est juri accrescendi.*

140 *In legatis non datur jus accrescendi, nisi inter conjunctos.*

141 *An, & quando legatariis substitui possit.*

142 *Jus accrescendi competit etiam in successione ab intestato, & in bonorum possessione contra tabulas.*

143 *Conjuncti quidam sunt re, & verbis, alii re tantùm, & alii verbis tantum, & nu. seq.*

144 *Conjunctus re, & verbis, præfertur cæteris.*

Quando inter conjunctos locum habeat jus accrescendi, & quando jus non decrescendi. ibid.

145 *An jus accrescendi transmittatur ad hæredes.*

146 *An, & quando substitutio pupillaris tacita excludat matrem.*

147 *Substitutio concepta per verba communia, & sub conditione, si decesserit sine filiis, est fideicommissaria, & compendiosa, & ideò continet etiam vulgarem.*

Quando filii substituti ex propria persona succedant. ibidem.

Quæstio XIII.

An, si Testator jussit, construi Ecclesiam, seu monasterium, vel alium locum pium sub conditione, si hæredes instituti decesserint sine liberis, talis conditio adimpleri debeat in persona omnium, vel satis sit, si adimpleatur in persona singulorum.

122 Resp. quòd si plures filii simul, & simpliciter
instituti sunt, talis conditio adimpleri debet
in persona omnium: nam in tali casu testator videtur
habere respectum ad omnia bona sua vacatura, ut scilicet
de eis fiat Ecclesia, vel monasterium, quando
omnes sui decesserint, præsertim, quia sic ex consue-
123 tudine videmus servari, seu disponi per omnes ferè
testatores. *ut observat Marian. Socin. in l. hæredes. §. cum ita. num. 95. & 96. ff. ad Trebell.* quia in tali
casu superest persona, quæ ex mente testatoris substi-
124 tutum excludit. *Rip. ibid. num. 137.* quòd multo magis
procederet, si testator dixerit, si ambo, vel omnes,
vel si uterque sine filiis decesserint. *l. codicillis. ff. de usu, & usufr. leg.*

Et hæc quidem conclusio indubitata est, quando liberi sunt instituti: sed *Socin.* idem sentit, si fuerunt instituti extranei: quia non aliter videtur voluisse testator illud opus, quod est individuum, quàm si omnes sine liberis decesserint, & omnium partes vacaverint. *arg. l. in executione. § secunda. ff. de verb. oblig.* sed contraria sententia videtur verior; est enim valde
verisimile, quòd testator præposuerit animam suam
125 extraneis. *ut dict. Bart. in repet. l. 1. num. 74. C. de Sacros. Eccles. Alex. cons. 38. num. 4. lib. 1.* & ideo sive conditio verificetur in persona primi decedentis, sive in persona ultimi decedentis, erit locus substitutioni pro portione ejus, in cujus persona est purificata conditio. *Corn. cons. 283. num. 2. & seq. vol. 1. Genuens. in tract. de Eccles. quæst. 245.*

126 Amplia supradictam conclusionem, ut procedat etiam in substitutione vulgari: quia substitutio vulgaris locum habet ante aditam hæreditatem, & sic eo tempore, quo est locus juri accrescendi inter hæredes; unde nisi conditio existat in persona utriusque, non vocatur substitutus, cum sit alius, cui potest quæri per jus accrescendi ex præsumpta voluntate defuncti. *leg. quamvis. Cod. de Impub. & aliis subst. l. un. § his ita. vers. hoc ità tam variè. Cod. de caduc. toll. Bart. in l. hæredes. §. cum ita. ubi etiam Rip. numer. 131. ff. ad Trebell. Corn. consil. 298. numer. 8. lib. 4.* ubi notat, quòd quando est locus juri accrescendi, dicitur superesse persona, quæ ex verisimili mente substitutum ex-
cludit. *Alexand. consil. 38. numer. 3. libr. 1.* idem- 127
que dicendum in compendiosa, si succeditur ex vulgari. *ex trad. per DD. in l. precibus. Cod. de Impub. & aliis subst.*

Amplia 2. in habitatione, & usufructu conjunctim 128
relicto; tunc enim inter eos, quibus facta est substitutio, est etiam locus juri accrescendi; & ideò non vocatur substitutus, nisi conditio existat in persona utriusque, ut supra diximus. *l. si Titio, & Mevio. ff. de leg. 2. l. codicillis. ff. de usu, & usufr. legat. Bart. in d. §. cum ita. num. 5. ubi etiam Rip. num. 135.*

Amplia 3. quando substitutio fuit facta in tota hæ- 129
reditate: nam quando testator dicit, si decesserint sine liberis, substituo Ecclesiam, vel alium in tota hæreditate, videtur non vocare substitutum, nisi quando tota hæreditas vacat; unde cùm totam hæreditatem alias habere non possit substitutus, nisi omnes decedant, uno moriente, substitutus non vocatur. *l. quidam testamento. ubi Bart. Bald. & alii. ff. de vulg. & pup.* quòd procedit, quando purificatur conditio in persona primi, quia si conditio eveniat in persona ultimi, substitutus admitteretur ad illius partem, *dict. l. hæredes. §. cum ita. ff. ad Trebell. Rip. ibid. numer. 136. vers. defendendo hanc fallentiam &c.*

Observa tamen, quòd Ecclesia substituta liberis, 130
& nepotibus ipsius Testatoris sub conditione, si decesserint sine filiis, admittitur ad partem ejus, qui sine filiis decessit, superstite pronepte exclusa, vel per statutum, vel per testamentum ipsius decedentis sine filiis. *ut consuluit Corn. cons. 330. lib. 1. & consil. 138.*
vol. 2. ubi dicit, quòd Testator faciendo hujusmodi 131
substitutionem, sive sit pupillaris, sive fideicommissaria, censetur se conformare cum dispositione juris communis, vel municipalis; & ideò ille, qui ab intestato non excluderet substitutum, non censetur esse persona, quæ ex conjecturata mente defuncti excludat substitutum. *ut in simili not. Bart. in l. ut jurisjurandi. §. si liberi. ff. de oper. libert.*

Observa 2. quòd si substitutio facta esset pluribus 132
separatim, tunc in cujuscunque persona existat conditio, locus est substitutioni. *l. penult. ff. de Injust. rupt. & irrit. testam. l. pater filium. §. fin. ff. ad leg. falcid. Bart. in l. hæredes. §. cum ita. ff. Ad Trebell. Rip. ibidem num. 132. & 136.* ubi dicit, quòd substitutione facta post mortem cujuslibet, substitutus admittitur etiam in portione primi morientis. *Abb. consil. 58. numer. 1. par. 2.*

Observa 3. quòd in substitutione fideicommissaria, & 133
pupillari, in cujuscumque persona extiterit conditio, locus est substitutioni: quia istæ substitutiones locum habent post aditam hæreditatem, & post emolumentum quæsitum, & sic cessat jus accrescendi; & ideò si in unius persona existat conditio, est locus fideicommisso. *l. 1. ff. de usufruct. accresc. l. Lucius. §. Cajo. ubi DD. communiter. ff. ad Trebell. l. fin. §. filium. ff. de leg. 2.* idem esset in casu substitutionis compendiosæ, si succedatur ex pupillari, vel fideicommissaria. *Bart. in d. §. cum ita. Dec. in l. cum quidam. num. 4. vers. ex cujus dictis &c. Cod. de Impub. & aliis subst. Petr. de Ancha. consil. 390. col. 2. num. 4. Alex. cons. 38 num. 1. & 3. lib 1.*

Hæc tamen conclusio limitatur, quando superest aliqua persona, quæ ex præsumpta voluntate defuncti excludat fideicommissarium, vel substitutum. *l. generaliter. §. fin. C. de instit. & subst. l. cum acutissimi. C. de fideicom.* illa verò persona dicitur ex præsumpta mente excludere substitutum, quæ est de liberis testatoris, & simul instituta cum aliis. *Bar in d. §. cum ita. Alex. cons. 38. num. 2. & 3. lib. 1. Corn. consil. 330. & consil. 283. num. 4. lib. 1.* ubi dicit, quòd talis persona censetur, quæ sit ab intestato successura ei, cui fit substitutio. *& cons. 138. num. 2. lib. 2.* ubi, quòd illa, quæ ab intestato non excluderet substitutum, non censetur esse persona, quæ ex conjecturata mente defuncti excludat substitutum.

An

An verò liberi unius ex institutis prædefuncti sint ta-
les, qui ex præsumpta mente substitutum excludant?
negat Bald. consil.435. lib.3. Rip. in dict. §.cum ità.
numer.132. & sequent. quòd quidem procedit, quando
substitutus est in pari gradu; secus si esset extraneus,
vel in inferiori gradu: tunc enim substitutus semper ex-
cluderetur à nepotibus, seu liberis unius ex institutis præ-
defuncti, sive fuerint expressè positi in conditione. ut
dict. Bart. in dict. §.cum ita. Corn. consil.283. & 330. lib.
1. & consil.298. lib.4. Dec. consil.594. per totum. sive
non, cum semper tacitè dicantur in conditione positi.
ut dict. idem Corn. dict. consil.298. numer.3. & 5. lib.
4. Rip. in dict. §.cum ità. numer.133. & sequent. ubi
etiam observat, quòd liberi alterius defuncti puberis exclu-
dunt substitutum pupillarem, etiamsi non fuerint in condi-
tione positi, vel cum liberis institutis admixta esset persona
extranea: additio enim personæ extraneæ non facit cessare
favorem liberorum. l.1. §.si sit filius. ff. de conjungen.
cum emancip. liber. Bart. in l. Titia cum testamento. §.fin.
ff. de leg.2.
134 Observa 4. quòd descendentes testatoris gravati post
eorum mortem restituere hæreditatem, intelliguntur
gravati, si decesserint sine filiis. Corn. consil.298. nu-
mer.5. lib.4. Rom. consil.131. in fin. Rip. in dict. l. hæ-
redes. §. cum ità. numer.130. ff. ad Trebell. ubi di-
135 cit, quòd sicut in fideicommissaria facta uni filio,
non videtur testator prætulisse substitutum extraneum
soboli nascituræ ex filio gravato, ità non videtur præ-
tulisse soboli jam natæ; unde si conditio extitit in
persona primi morientis, & remanet alius filius testa-
toris, substitutus excluditur. l. cum Avus. ff. de
cond. & demon. l. penult. Cod. de impub. & aliis substit.
136 secus esset, si conditio extitit in persona ultimi mo-
rientis, & non superest alius, qui ex præsumpta volun-
tate defuncti substitutum excludat. Bart. in dict. §.
cum ità. num.3.
137 Observa 5. quòd si testator duos filios instituit, & post
mortem eorum decedentium sine filiis alium substituit per
fideicommissum, & primus decessit sine liberis non in-
stituto fratre, sed extraneo, tunc substitutus non ex-
cluditur per existentiam fratris superstitis: quia præsu-
mitur, testatorem solummodò voluisse excludere substi-
tutum per existentiam fratris superstitis, quando primus
sine liberis decessit ab intestato. l. qui duos. ff. de reb.
dub. l. qui duos. ff. de vulg. & pup. secus si decessit con-
dito testamento, in quo extraneum instituit. Bald. in leg.
cum quidam, in ult. col. num.11. & ibi Dec. & alii. Cod. de
Impub. & aliis substit.
138 Nec obstat text. in dict. leg. hæredes. §. cum ità.
ff. ad Trebell. quia dispositio hujus textus procedit,
quando instituti descendentes, quibus datus fuit sub-
stitutus fideicommissarius, fuerunt invicem substituti,
secus si non fuissent invicem substituti. ut not. Dec.
loco cit.
139 Observa 6. quòd in hæreditaribus etiam inter omni-
nò disjunctos locus est juri accrescendi, nè quis decedat
pro parte testatus, & pro parte intestatus. l. un. §. his
ità. Cod. de caduc. toll. leg. hæredes sine partibus. ff. de
hæred. instit. Bart. communiter receptus in leg. re con-
juncti. numer.25. ff. de leg.3. sed in legatis non da-
140 tur jus accrescendi, nisi inter conjunctos. leg. 1. ff.
de usufruct. accresc. ubi, quòd si separatim unicuique
partis rei ususfructus relictus sit, sine dubio jus accrescen-
di cessat. Bart. loco proximè cit. Corn. consil.298. nu-
mer.8. vers. & licet &c. lib.4. ubi dicit, quòd textus
in l. ut hæredibus. ff. de leg.2. disponens, quòd etiam
141 legatariis potest substitui, procedit, quando legatarii,
quibus facta est substitutio, sunt conjuncti. latè Castill.
de usufruct. lib.1. cap.48. numer.39. & sequent. ubi,
142 quòd etiam in successione ab intestato, & in bo-
norum possessione contra tabulas competit jus accre-
scendi.
143 Conjuncti verò alii sunt re, & verbis, ut si Titio,
& Mevio fundum lego: alii re tantùm, cùm duobus
separatim eadem res legatur, puta Titio fundum lego,
& eumdem fundum lego Sempronio: alii verbis tantùm
conjuncti sunt, ut eum dico, Titio, & Mevio fun-
dum pro æquis portionibus lego. glos. communiter rece-
pta in leg. re conjuncti. ff. de leg.3. ubi, quòd solidum
in primo, & secundo casu cuique censetur relictum, li-
cèt faciant sibi æquas partes per concursum. & in l.1. §.
fin. ver. separatim. ff. de usufruct. accresc. ubi, quòd 144
re, & verbis conjunctus præfertur cæteris. latè Cancer.
var. lib.3. cap.22. numer.17. & sequent. ubi dicit,
quòd conjuncti verbis ad hunc effectum dicuntur, quan-
do ad eandem rem, seu hæreditatem vocantur eadem ora-
tione portionibus cuilibet designatis, quæ tamen ad ocu-
lum demonstrari nequeant; nam si partes ad oculum de-
monstrari possent, non haberet locum jus accrescendi. l.
hujusmodi. 86. §. quibus. ubi Bart. ff. de leg.1. quia si
testator sic designasset partes, quælibet pars sic designata
diceretur fundus per se. l. rectè dicimus. §. fin. ff. de verb.
sign. & sic partes solùm debent intellectualiter demonstrari.
l. Mevius. §. duobus. ff. de leg.2.

Ex quo infertur, quòd si testator dixerit, Petrus ex di-
midia, Joannes, & Franciscus ex altera dimidia hæredes
sint, si Franciscus repudiat, ejus pars accrescit Joan-
ni, & non Petro; quia Joannes, & Franciscus sunt
re, & verbis conjuncti, Petrus verò est verbis tantùm
conjunctus. leg. hæredes sine partibus. ubi DD. ff. de
hæred. instit. secus si inter hæredes concurrant aliqui
conjuncti verbis tantùm, alii re tantùm; tunc enim
uno decedente, non præfertur alius, qui est ei verbis,
aut re conjunctus, cùm non reperiatur lege cautum,
quòd una ex his conjunctionibus sit fortior alia, sed om-
nibus cohæredibus pro hæreditariis portionibus pars ac-
crescit. glos. in §. si eadem res. Instit. de legat. Paul.
de Castr. in leg. Mevio. ff. de leg.2. & alii apud Can-
cer. dict. lib.3. cap.22. numer.31. 34. & sequent. ubi
etiam observat, quòd inter verbis tantùm conjunctos ha-
bet locum jus accrescendi, quia hi primariò ad partem vo-
cantur, licèt secundariò ad integram rem vocentur altero
repudiante; sed inter re, & verbis, aut re tantùm
conjunctos habet locum jus non decrescendi, seu jus
non diminuendi, quia isti ad integram rem censentur
vocati, licèt si omnes concurrant, æqualiter admittan-
tur. ut supra diximus. vide Bart. & alios in d. l. re con-
juncti. ff. de leg.3.

An verò jus accrescendi transmittatur ad hæredes? 145
affirmat Mantic. decis. 319. numer. 9. & sequent. ubi
etiam dicit, quòd simili modo fideicommissaria substi-
tutio conjuncta cum jure accrescendi debet transmit-
ti, sicuti transmittitur pupillaris, quæ est conjuncta cum
ipso jure accrescendi. per tex. in l. qui patri. de vulg. subst.

Observa 7. quòd substitutio pupillaris tacita regu- 146
lariter non excludit matrem. l. precibus. Cod. de impub.
& aliis substit. leg. fin. Cod. de instit. & substit. Bart. in leg.
Centurio. numer.26. & 28. ff. de vulg. Corn. consil.322.
numer.11. lib.3. Alex. consil.38. numer.4. libr.1. & de
communiori testatur Afflict. decis.367. ubi dicit, quòd
in tali casu mater detrahit legitimam, & trebellianicam,
ac succedit in fructibus perceptis per pupillum post mor-
tem testatoris. Menoch. de Præsumpt. lib.4. præsumpt.39.
Thesaur. decis.200. numer.4. Gasp. Anton. Thesaur.
l.3. quæst.22. numer.12. cum sequen. quam opinionem
uti æquiorem amplexa est Rota in Firmana bonorum
5. Novembris, & 10. Decembris 1584. coram Bubal.
& in Faventina bonorum 14. Novembris 1594. coram
Litta, & 11. Martii 1566. coram Cardin. Pamphilio.
prout refert Merlin. in tract. de legit. quæst.14. numer.
11. & crebriori calculo approbatam dicit Cancer. var.
lib.1. cap.1. num.25.

Limita, quando ex conjecturis contrarium appareret
fuisse de mente testatoris. glos. communiter recepta in d.
leg. precibus. Bart. & alii in l.2. ff. de vulg. & pup.
& inter cæteras conjecturas ea etiam numeratur, quan-
do substitutio facta esset ad favorem animæ testatoris:
tunc enim tacita pupillaris substitutio facta ad favorem ani-
mæ excluderet matrem, cùm verisimile sit, quòd testator
prædilexerit, & præposuerit animam suam cæteris rebus.
ut post Ang. & Paul. de Castr. in d. l. precibus. trad. Alex.
d. consil.38. num.4. lib.1.

Limita 2. quando compendiosa facta fuit per verba
communia cum expressa temporum dinumeratione, seu
distinctione, ut si testator dixerit, si decesserit intra
pupillarem ætatem, vel posteà quandocunque, substi-

tuo

tuo Sempronium, vel pleno jure substituo. *Bart. in dict. leg Centurio. numer. 26. Cancer. loco cit. numer. 25. in princ.*

Limita 3. si mater non petiit, tutorem dari filio, dum ad secundas nuptias transivit. *ex latè congestis per Menoch. lib 4. præsumpt. 39. nu. 66. & 70.*

147 Observa 8. quod substitutio concepta per verba communia, & sub conditione, si decesserit sine filiis, non solum est fideicommissaria, sed ob mentionem mortis indefinitè factam, est compendiosa, etiamsi non fuerit adjectum verbum, quandocunque. *Bart. in l. Centurio. numer. 32. ff. de vulg. Surd. decis. 37. num. 8. & decis. 333. numer. 12. Gratian. discept. for. cap. 528. numer. 1. Rot. decis. 656. numer. 2. par. 4. recent.* & ideo inter alias substitutionum species continet etiam vulgarem, vel tacitam, vel ut alii dicunt, expressam verbis generalibus. *Bart. in dict. leg. Centurio. numer. 32. Socin. sen. cons. 140. lib. 1. Aym. consil. 283. circa med. vers. sed in casu &c.* ubi dicit, quod intelligitur facta substitutio, si decesserit, adita, vel non adita hæreditate: non quidem respectu instituti, qui jam adivit, sed respectu substitutorum, qui adire vel noluerunt, vel ob prædecessum ante hæredem gravatum, non potuerunt. *Rot. decis. 222. numer. 13. par. 5. recent.* Unde si testator instituit Titium, cui decedenti sine filiis substituit Mevium, ambobus verò decedentibus sine filiis substituit Cajum, licèt ante Titium primo institutum prædecesserit Mevius substitutus, & ideò videatur defecisse conditio substitutionis ejus filiorum. *per textum in l. penult. ff. de vulg. & pup.* tamen cum filii Mevii sint tacitè vocati etiam per vulgarem in compendiosa comprehensam, & Mevius, qui prædecessit Titio, hæreditatem adire non potuerit, sequitur, quod decedente posteà Titio primo instituto, intelligitur purificata conditio, & aperta via vulgari substitutioni ad favorem filiorum Mevii, qui proinde ex propria persona succedunt subintrando in locum Mevii, ac si immediatè substituti fuissent Titio, & eo modo, & forma, quo Mevius successisset, nisi prædecessisset, ità ut caducatus quidem fuerit gradus Mevii, sed hæreditas remanserit penes Titium cum eodem onere restituendi filiis Mevii loco ejusdem Mevii vi vulgaris subrogatis. *l. quandiu 68. & ibi Bart. numer. 10. vers. item facit. ff. de acquir. hæredit. Socin. junior cons. 42. numer. 16. & 20. lib. 1. Aym. cons. 263. numer. 2. Peregrin. de fideicom. art. 15. numer. 14. latè Rot. decis. 201. numer. 6. & seq. par. 8. recent. & decis. 374. numer. 1. par. 1. divers.* filii verò in conditione politi censentur per fideicommissum substituti, si concurrant conjecturæ enumeratæ *per Mantic. de conjectur. ultim. vol. lib. 11. titul. 2. in fin. & tit. 3. per tot.* & in Urbe ità apertè disponitur *lib. 1. Statutorum cap. 142.* quòd locum habet etiam in districtu. *Rot. decis. 201. num. 1. par. 8. recent.*

S U M M A R I U M.

148 *Impensæ aliæ sunt necessariæ, aliæ utiles, aliæ voluptuariæ.*

149 *Si res perierit, quæ etiam omninò periisset factis impensis necessariis, nihil esset omittenti imputandum.*

150 *Hæres gravatus impensas necessarias, & utiles, quæ concernunt præsentis temporis utilitatem, cum fructibus compensat, eas verò, quæ pertinent ad perpetuam utilitatem, deducit.*

151 *Quando melioramenta debeantur, & quando non.*

152 *Hæredi gravato ultra retentionem succurritur etiam jure actionis ad repetendas impensas utiles perpetuas etiam post rem restitutam.*

153 *Emphyteutæ, & aliis habentibus aliquem titulum super re, quam meliorem fecerunt, competit actio, & retentio: limitatur numer. 158. & seq.*

154 *An, & quando marito pro melioramentis detur actio, & retentio dotis.*

155 *Quando impensæ consernentes temporalem utilitatem deducantur.*

156 *Quid si reparationes factæ pereant, & num. 158. & 179.*

157 *Et quid si illi, qui rem meliorem reddiderunt, posteà melioramenta pro aliqua parte consumpserint, vel eisdem melioramentis pro aliquo tempore usi fuerint.*

158 *An impensæ utiles debeantur, si non extent, & num. 179.*

159 *Possessor bonæ fidei, qui nullum habet titulum, vel invalidum, tenetur fructus cum impensis compensare: limitatur num. seq.*

160 *Quid si fructus non fuerunt percepti à bonæ fidei possessore, sed ab alio.*

161 *An, & quando is, qui emit à minore, vel ab Ecclesia, teneatur fructus compensare cum melioramentis.*

162 *Quid si maritus impensas fecerit in rebus parapheralibus.*

163 *Maritus, & alii, qui finito jure suo fructus percipiunt, tenentur eos compensare cum expensis.*

164 *Possessori bonæ fidei, qui in re aliena impendit, competit non solum retentio, sed etiam actio, re, aut fundo restituto.*

165 *Possessori cum titulo adversùs suum auctorem competit actio pro melioramentis.*

166 *Possessor bonæ fidei fructus perceptor ex ipsius meliorationibus non tenetur compensare cum impensis meliorationum.*

167 *Emptor prædii pro rata pretii soluti lucratur fructus.*

168 *Quando possessor consequatur solùm id, quod impensum est, & quando illud etiam, in quo ultra expensam fundus factus est pretiosior.*
Impensa, quæ fit gratia fructuum colligendorum, non deducitur. ibidem.

169 *An, & quando possessor malæ fidei impensas repetere possit, & num. 179.*
In rei vindicatione possessor bonæ fidei ità demum expensas potest deducere, si res extet. ibidem dict. num. 169.

170 *An, & quando hæres gravatus deducat impensas factas in ædificiis.*
Quando deducantur expensæ factæ in disciplinis, & artificiis servorum, & animalium. ibidem.

171 *Emphyteuta, & Vassallus melioramenta deducunt, quando sine eorum culpa finitur emphyteusis, vel feudum, secus si ob culpam.*

172 *Colonus, & Inquilinus semper repetunt meliorationes perpetuas, etiamsi ob eorum culpam finita sit locatio.*

173 *An, & quando colonus repetat expensas factas in fossatis.*

174 *Quid si Dominus finita emphyteusi nollet, vel non posset meliorationes solvere.*

175 *Quas impensas repetat Usufructuarius.*

176 *An colonus Usufructuarii repetere possit melioramenta facta in re conducta.*

177 *An Pater repetere possit expensas factas in bonis adventitiis filii.*

178 *An Clericus, qui de pecuniis patrimonialibus melioravit rem Ecclesiæ, possit hujusmodi expensas repetere ab Ecclesia, vel successore in beneficio.*

179 *Quid si hæres gravatus, vel maritus, aut usufructuarius seminaverint fundum restitutioni subjectum.*

180 *An mutuans in reparationem ædificii præferatur creditoribus anterioribus.*

181 *Dicenti, totam pecuniam mutuatam, non fuisse in refectionem conversam, incumbit onus probandi.*

182 *An, & quando impensæ voluptuariæ deduci, vel repeti possint, & quando permittatur abrasio.*

183 *Pos-*

Quæstio X I V.

An, & quando hæres gravatus deducere possit impenpensas, seu melioramenta facta in fundo restitutioni subjecto.

148 PRæmittendum est, quòd impensæ aliæ sunt necessariæ, aliæ utiles, aliæ voluptuariæ; necessariæ sunt, quæ si non fiant, res aut peritura, aut deterior futura sit: utiles, quæ rem meliorem faciunt, deteriorem esse non sinunt: voluptuariæ, quæ speciem dumtaxat ornant, non etiam fructum augent. *l. impensæ. ff. de Verb. sign. l. 1. l. voluptuariæ. l. impens. ff. de Impens. in reb. dot. fact. l. utiles. ff. de Petit. hered.* latè *Peregrin. de fideicomm. art. 50. numer. 1. & seq. & numer. 25. cum seq.* ubi etiam observat, quòd si res perierit, ut si do-
149 mus combusta sit, quæ etiam omninò periisset factis impensis necessariis, nihil esset omittenti imputandum. *per tex. in l. & in totum. ff. eod. tit. de impens. in reb. dotal. fact.*

150 His præmissis dico 1. quòd hæres gravatus impensas necessarias, & utiles, quæ concernunt præsentis temporis utilitatem, cum fructibus compensat; eas verò, quæ pertinent ad perpetuam utilitatem, quales sunt, quæ fiunt in plantandis vineis, & arboribus fructiferis, deducit, dummodò modicæ non sint, quòd arbitrio Judicis remittitur. *l. 3. §. nos generaliter. l. pen. & fin. ff. de Impens. in reb. dot. fact. glos. in leg. hactenus. ver. pertinet. ff. de Usufr. Tomat. decision. 59. numer. 22. & seq.* ubi dicit, quòd magna, vel parva impensa accipitur attenta qualitate sumptuum arbitrio Judicis, subdens *num. 26. cum seq.* quod melioramen-
151 ta non debentur, nisi constet de utilitate ejus, quòd impensum est, adeò ut non sufficiat probare impensam, nisi simul probetur ipsa melioratio cum utilitate, & quòd sint facta ab eodemmet, qui illa petit. *Gratian. discept. for. cap. 193. num. 1. & seq.* ubi dicit, quòd non valet consequentia, est in possessione melioramentorum, ergo possidens melioravit, cùm melioramenta potuerint fieri ab eo, à quo possidens non habet jura cessa, sine quibus nihil ei acquireretur. *Hond. consil. 85. numer. 41. lib. 1.* ubi dicit, quòd is, qui fundum melioratum detinet, probare debet, se, vel illos, quibus ipse successit titulo universali, & hæreditario, vel titulo singulari cum cessione jurium, melioramenta fecisse. *Rol. consil. 28. numer. 26. lib. 1. Peregrin. d. art. 50. numer. 4. & seq. & numer. 38. & 56.* ubi addit,
152 quòd hæredi gravato ultra retentionem succurritur etiam jure actionis ad repetendas impensas utiles perpetuas etiam post rem restitutam; ratio est, quia licèt hæres gravatus jure dominii de præsenti rem teneat, eam tamen restituturus est in aliquem eventum: & ideò si in ea utiliter, vel necessariò impendit, videtur negotium suum agere pro tempore, quo est Dominus: pro tempore verò sequenti negotium futuri Domini; unde ex eo actu, cùm alia capi possit con-
153 jectura, animus donandi non præsumitur, sed potius repetendi; idemque dicendum est de iis, qui rem non tenent, aut possident ut suam, sed eam uti alienam recognoscunt, habent tamen aliquem titulum, quales sunt feudatarius, emphyteuta, creditor, socius, vel cohæres, qui in rem communem impendit, usufructuarius, maritus, emptor, qui ex pacto, aut ex lege tenetur retrovendere, tutor, vel Curator, negotiorum gestor, mandatarius, commodatarius, colonus, & inquilinus: isti enim, si in re impendunt necessariò, vel utiliter, Dominum obligant actione ex eo contractu, vel quasi, vel ex negotio utiliter gesto, ideoque ultra retentionem actio datur excepto marito, cui regulariter datur actio, non autem retentio, 154
nè executio ipsa retardetur. *l. unic. §. sed nec ob impensas. C. de rei uxor. act. l. in hoc judicium. ff. comm. divid. l. sed an ultro. §. 1. ff. de neg. gest.* ubi, quòd sufficit, negotium utiliter esse gestum respectu Domini, licèt effectum utilem non habuerit. *l. quæ utiliter. ff. eod. tit. de negot. gest. leg. in rebus. §. possunt. ff. commod. leg. si verò. §. si mihi. ff. mand. leg. cum plures. §. fin. ff. de Admin. tut. leg. si necessarias, & l. si servos. ff. de Pignor. act. Ang. in §. certè illud. numer. 8. Inst. de rer. divis. Alex. consil. 162. lib. 7.* subdens, quòd si mulier est solvendo, marito datur etiam retentio dotis. *Marescott. var. lib. 2. cap. 110. numer. 5. & cap. 112. num. 38. & seq. Thomat. decis. 59. numer. 13. & 14. Boer. decis. 44. numer. 20. & 25.* ubi dicit, quòd illi non tenentur fructus perceptos compensare cum expensis, aut melioramentis à se factis. *Corn. consil. 86. & cons. 180. numer. 8. vol. 4.* ubi idem dicit in legatario, sive res sit purè legata, sive sub conditione. *Peregrin. d. art. 50. numer. 4. & seq.* ubi etiam observat, quòd impensæ etiam concernentes temporalem utilitatem, aliquando deducuntur pro eo tempore, quo possef- 155
sor, qui eas fecit, re fruiturus non est, ut si maritus, vel colonus impensas aliquas fecerint duraturas per aliquot annos ultra tempus matrimonii, vel conductionis. *Thomat. decis. 59. num. 14. & seq.*

Observa tamen, quòd hæres gravatus, maritus, 156
emphyteuta, & alii, qui uti Domini utilitatem ex re percipiunt, licèt aliquo casu sit restitutioni subjecta, impensas necessarias repetunt, etiamsi reparationes factæ pereant. *latè Rolan. consil. 28. num. 18. lib. 1. Rum. cons. 14. col. 3. in fin. lib. 1. Peregrin. dict. art. 50. num. 76. vers. in istis tamen &c.* ubi subjicit, quod pro 157
ea parte, pro qua ipsi melioramenta consumpserunt, cessaret repetitio, quemadmodum etiam conductores, & coloni impensas necessarias deducunt, subducto tempore, quo interim usi sunt.

Limita 1. in impensis utilibus: istæ enim non de- 158
bentur, nisi extent, & ideò possessori pereunt. *secundùm Peregrin. loco cit. num. 76. ubi de communi;* contraria tamen opinio mihi videtur æquior, & in praxi sequenda. *ex deductis per Tiraquell. de Retract. convent. §. 7. glos. 1. num. 10.*

Limita 2. in possessore bonæ fidei, qui nullum ha- 159
bet titulum, vel invalidum, ità ut fructus tempore, quo percepti fuerunt, ad ipsum non spectassent, sed ad eum, qui nunc agit ad rem: talis enim possessor, si impensas in re fecerit, & fructus ex ea perceperit, tenetur fructus cum impensis compensare: tum quia in tali casu non habuit animum repetendi, cùm crediderit facere tales impensas in re sua: tum etiam quia fructus lucratur solùm propter bonam fidem, & tunc non lucratur illos de rigore, sed de æquitate, & propter eamdem æquitatem expensæ compensari debent cum fructibus. *Bart. in leg. in fundo. num. 9. ubi etiam Add. litt. g. ff. de rei vendic. Marescott. lib. 2. cap. 112. numer. 38. Corn. consil 86. num. 8. volum. 4. Peregrin. d. art. 50. nu. 64.* quòd procedit, si fructus à bonæ fidei possessore fue- 160
runt percepti; secus si ab alio fuerunt percepti: hoc enim casu impensa restitui debet. *Thomat. decis. 59. num. 43. Rot. decis. 186. num. 5. par. 2. Divers. Gabr. de acquir. rer. dom. concl. 1.*

Ex quo infertur, quòd si talis possessor emit rem 161
à minore, vel ab Ecclesia non servatis solemnitatibus, tenetur in tali casu fructus compensare cum melioramentis, quia titulum quidem habuit à vero Domino, sed invalidum. *l. si prædium. Cod. de Præd. min. Corn. consil. 243. col. pen. vol. 2. Cavalc. de Tutor. & Curat. num. 166. Peregrin. d. art. 50. num. 66. vers. idem quoque &c.* secus esset, si contractus fuit cum cautelis judicialibus celebratus, ità ut emptor fuerit in bona fide, quia tunc fructus suos faceret, nec teneretur illos cum melioramentis compensare. *vide Afflict. decis. 87. num. 6. & seq. Marescott. & Thomat. locis cit.*

Eadem ratione maritus, qui impensas fecit in 162
rebus

rebus paraphernalibus, tenetur fructus, si eos percepe-
rit, cum impensis compensare, quia tales fructus uxori
restituendi sunt, & maritus eos non lucratur. *l. pen. ff.*
Ad l. falcid. Peregrin. d. art. 50. num. 64. verf. aut verò
possessor &c. & num. 65. ubi etiam observat, quòd maritus,
163 & alii, qui finito jure suo fructus percipiunt, tenentur
eos compensare cum expensis.

164 Item talis possessor bonæ fidei, qui in re aliena im-
pendit, ignorans, eam esse alienam, si incumbat posses-
sioni, potest quidem per viam retentionis expensas con-
sequi repellendo actorem ope exceptionis doli mali,
nisi expensas, quatenus res est meliorata, reficiat;
non autem jure actionis, re, aut fundo restituto. *leg.*
plane. ff. de Petit. hæred. l. sumptus. ff. de rei vendic.
leg. si in area. ff. de condict. indeb. Bald. in leg. si
quis sciens. num. 2. Cod. de Rei vend. Ruin. consil. 24.
num. 10. lib. 1. ubi dicit, quòd possessori bonæ fidei,
qui ædificavit in alieno solo, datur solùm retentio, non
autem actio, quia credidit in suo ædificare, & quòd in
futurum non subjaceret restitutioni, & sic animum non
habuit alium obligandi; & hoc quidem de juris rigo-
re procedit, nam de æquitate datur etiam actio: na-
turalis enim ratio resistere videtur, ut is, qui rem abs-
que melioramentorum deductione restituerit, ea amit-
tere cogatur, & alius locupletetur cum aliena jactura.
leg. plane. ff. de Petit. hæred. Vinc. de Franch. decis.
112. numer. 9. & 10. & alii, quos refert, & sequitur
Peregrin. de fideicomm. dict. art. 50. numer. 56. post
med. vers. Verum communis hæc &c. præsertim si pos-
sessor absque sua culpa cecidisset à possessione. *leg.*
idemque. ff. de Action. empt. vel si opus aliquod fece-
rit, ad quod Dominus compelli poterat ex jussione
publica, aut privata. *leg. hæreditas. 53. ff. de Petit.*
hæred. leg. si possessor. ff. de relig. & sumpt. fun. aut
verum Dominum liberasset ab aliqua obligatione, puta
solvendo creditori hæreditario, quia tunc restituta re,
seu fundo, etiam actio proculdubio competeret. *l. fin.*
Cod. de Petit. hæred. vide Peregrin. loco cit. num. 56. 57.
165 *& 66.* ubi dicit, quòd possessori cum titulo adversus
suum auctorem competit etiam actio pro melioramentis.

166 Observa tamen, quòd fructus perceptos ex ipsis melio-
rationibus possessor bonæ fidei non tenetur compensare
cum impensis meliorationum, sed eos suos facit, quia
isti fructus percipiuntur de re ipsius impendentis pro ra-
167 ta, sicut emptor prædii pro rata pretii soluti lucratur
fructus. *Afflict. decis. 87. numer. 6. & 7. Capic. decis. 93.*
Neguſ. de Pignor. in 4. membr. 5. part. princ. num. 20.
ubi dicit, quòd si prædium, quòd prius sine melioramen-
tis reddebat decem, ex causa meliorationum reddit quin-
decim, possessor bonæ fidei lucrabitur quinque. *Peregrin.*
dict. art. 50. num. 67.

168 Observa 2. quòd possessor aliquando consequitur so-
lùm id, quòd impensum est, aliquando illud etiam, in
quo ultra expensam fundus factus est pretiosior; sed pro
faciliori intelligentia distinguendi sunt nonnulli casus,
quorum primus est, quando is, qui melioramenta fecit,
non pro se impendit, nec ad sui utilitatem, sed pro
Domino, & tunc solùm fit æstimatio ejus, quod est impen-
sum tempore meliorationis, nec attenditur incremen-
tum, vel deterioratio in pretiis rerum. *ex trad. per*
Marescott. lib. 2. cap. 114. num. 9. Thomat. decision. 59.
numer. 49. & sequent. quòd intelligendum est de im-
pensa utili, non autem de impensa gratia fructuum col-
ligendorum, quæ non deducitur. *arg. leg. ex conducto. §.*
1. ff. locat.

Secundus casus est, quando minor, vel Ecclesia in integrum restituitur adversus contractum: & tunc attenditur tempus factæ meliorationis; nisi tempore restitutionis meliorationes minus valerent, quàm esset impensum: quia eo casu æstimatio fieret secundum tempus præsens, alioquin Ecclesia, vel minor, quibus succurritur per restitutionem in integrum, nimium læderentur, dum plus solverent, quàm ad eos perveniret. *Thomat. ubi supra num. 52. Marescott. d. cap. 114. num. 6. & 7. Rot. divers. par. 2. decis. 186. num. 3.*

Tertius casus est, quando contractus rescinditur tamquam nullus, vel injustus: tunc enim pretium integrum melioramentorum solvendum est, si possessor ex re nullos percepit fructus. *leg. apud Celsum. §. si minor. ff. de dol. except.* secus si fructus perceperit, quia eo casu tenetur illos cum melioramentis compensare, *ut post Barbos. d. Thomat. d. dec. 59. num. 57.*

Quartus casus est, quando is, qui impendit, est solùm possessor bonæ fidei, nullum habens dominium in re; & tunc attenditur, quòd minus est, ità ut si impensa fuerint centum, fundus verò ob id melior factus sit in centum quinquaginta, restituenda sint centum, idest quantum impensum est, non quantum res pretiosior est tempore restitutionis; è contra si impensa sint centum, & melior effecta sit tantùm in quinquaginta, ea tantum quinquaginta restituenda sunt. *l. in fundo. ff. de rei vindic. Neguſ. de pignor. membr. 4. par. 5. numer. 11. Velasc. de Jur. Emphyt. quæst. 25. num. 28. Marescott. dict. cap. 114. num. 8. Rolan. cons. 28. numer. 18. lib. 1. Menoch. de Arb. Jud. cas. 258. num. 2.*

Quintus casus est, ubi is, qui rem meliorem reddidit, est Dominus directus, vel utilis, licèt revocabiliter, ut hæres gravatus, emphyteuta, Vassallus, Usufructuarius, Maritus, &c. & tunc in urbanis ædificiis æstimatio fieri debet inspecto tempore restitutionis rei, ità ut si ex temporis cursu pretium augeatur, vel diminuatur, utilitas, sicut & damnum sit ipsius possessoris, qui rem tenetur restituere. *Rolan. dict. consil. 28. numer. 15. 16. & 18. & consil. 30. num. 6. lib 1. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 32. num. 5. & 6. Marescott. dict. cap. 114. num. 10. Velasc. de Jur. emphyt. d. quæst. 25. num. 28. Natt. cons. 256. num 4. Ruin. consil. 38. num. 25. & consil. 14. numer. 2. & 3. vol. 1.* dicit, quòd in tali casu non tantum præstandum est quòd impensum, sed etiam quantum per meliorationem ædificium, seu domus est effecta pretiosior. *Peregrin. de fideicomm. art. 50. numer. 73. & sequent.* ubi, quòd res ipsa, seu materia posita in ædificio æstimatur prout extat pro pretio temporis præsentis ad commodum, vel incommodum possessoris, qui impendit, ita ut si ligamina, lapides, ferramenta, vel alia per usum, & temporis cursum attrita sint, æstimentur uti talia, & quanti nunc valent, si in opere ponerentur. *Surd. de Alim. tit. 6. quæst. 8. numer. 18. Boer. decis. 44. numer. 12. Borgn. decis. 44. numer. 62. par. 1. latè Thomat. dict. decis. 59. num. 60. quibus adde Bald. in cap. 1. §. si Vassallus, in titul. Hic finit. lex D. Federic.* ubi dicit, quòd si Vassallus in feudo fecit ædificium, debet Dominus permittere finito feudo, ut illud tollatur, vel debet æstimationem ædificii integrè solvere: nec sufficeret, si vellet offerre quantum ex ruina ædificii esset is percepturus; quòd procedit, quando per Dominum fuisset facta electio, quòd auferatur ædificatum; quia tunc Dominus non debet audiri, si vellet solvere id, quòd reperiretur de ruderibus, *ut inquit Roland. dict. consil. 28. num. 18. & 30. lib. 1. vide Peregr. dict. art. 50. numer. 33. & 47. versus fin.* ubi subdit, quòd impendens amitteret expensas factas in ædificiis, si Dominus est pauper, & non solvendo. *per tex. in dict. leg. in fundo. ff. de rei vindic. leg. utilium. ff. de impens. in reb. dotal. fact.* quo casu possessori abrasio conceditur: sed Dominus offerendo ruderum æstimationem auditur ad impediendam abrasionem. *ut d. idem Peregrin. dict. art. 50. num. 78. vers. secundus casus &c.*

In prædiis verò rusticis attenditur id, quòd est impensum tempore plantationis, seu factarum meliorationum, non autem quanti de præsenti valent. *dict. leg. in fundo. ff. de rei vindic. Tiraq. de retract. conv. §. 7. glos. 1. num. 8. Ursill. ad Afflict. decis. 87. num. 3. post med. vers. in hic verò &c. Rot. apud Pacif. de Salv. interd. decis. 81. num. 2. & 3. latè Thomat. d. decis. 59. num. 64. Peregrin. de fideicomm. art. 50. numer. 73. & seq.* ubi dicit, quòd in plantis arborum, & vitium æstimatio fit non habita consideratione, quanti nunc valent arbores virentes, & fructificantes, sed quantum impensum fuit tempore plantationis in operis, & earum precio, habita etiam ratione custodiæ, & curæ adhibitæ, & quòd ex mille plantis vitium, & arborum plurimæ pereunt; nec mirum hoc videri debet, quia augmentum pretii arborum, & vitium procedit ex fundo, qui Domini est, cui restituitur, & ideò incrementum

illud

illud ex re sua proveniens, sibi cedere debet. *per textum in l. penult. ff. locat. vide Roland. cons. 28. num. 26. & seq. lib. 1.* ubi addit, quòd in plantatis non datur abrasio, postquam radices emiserunt, & ideò Dominus tenetur ad illorum æstimationem.

169 Observa 3. quòd possessor malæ fidei aliquando impensas repetere potest, veluti si fuissent adeò necessariæ, ut illis non factis res periisset. *l. domum. C. de rei vindic.* nisi de novo aliquid fecerit: tunc enim non deducit, etiamsi perpetuam utilitatem rei concernerent; quia cum malæ fidei possessor sciat, rem esse alienam, donare videtur. *l. adeò. ff. ex diverso. ff. de acquir. rer. dom. §. ex diverso. Inst. de rer. divis. leg. si is. Cod. de ædific. privat. Bart. in d. l. in fundo, num. 11.* subdens, quòd si antiquum ædificium ampliavit, vel per cameras divisit, tunc permittitur sibi deductio. *Corn. consil. 222. num. 1. & seq. & consil. 243. num. 6. vol. 2.* impensas item utiles auferre quidem potest, sed sine læsione prioris status rei. *ut in d. l. domum. Cod. de rei vendic. vide Peregrin. d. art. 50. num. 29.*

An verò possessor malæ fidei possit repetere impensas utiles? Resp. quod licèt regulariter non repetat, præsertim si impensas fecerit lite pendente. *ex trad. per Peregrin. d. art. 50. num. 29.* tamen in nonnullis casibus eas potest repetere, primò quando Dominus eam impensam erat facturus. *d. l. in fundo in princ. ff. de rei vindic.*

2. Quando denunciavit Domino, ut rem repeteret, si putaret, illam esse suam, & tamen non repetiit. *l. aut si ante. ff. de rei vindic. Neguf. de pignor. in 4. membr. 5. part. princ. num. 20. Cagnol. in l. nn. num. 72. & seq. C. de sent. quæ proeo &c.*

3. Quando possessor male fidei rem meliorem reddidit: tunc enim impensam deducit, præsertim si propter impensam hujusmodi res pluris vendita fuit, cum non debeat quis ex aliena jactura lucrum facere; hæc enim est differentia inter possessorem bonæ fidei, & malæ fidei, quòd possessor bonæ fidei omninò impensas deducit, licèt res non extet, in quam impendit: possessor verò malæ fidei non aliter, quàm si res melior sit facta. *ut constat ex l. planè. ff. de Petit. hæred. l. si pupilli. §. sed & si quis. ff. de neg. gest. vide Bart. in d. l. in fundo. num. 8. & 11. Aret. in §. certè illud. numer. 3. Inst. de rer. divis. Peregrin. d. art. 50. numer. 37.* ubi limitant in rei vindicatione, quo casu possessor bonæ fidei ità demum expensas potest deducere, si res extet.

4. Repeti possunt expensæ in casu. *l. cum vir. ff. de dol. mal. & met. except.* ubi si vir prædium uxori donavit, & in eo uxor ædificavit, & deinde vir repetat, quod donavit, potest uxor in tali casu repetere expensas, sive uxor fuerit in bona fide credens, donationem valere, sive in mala. *secundùm gloss. ibid. Aret. in d. §. certè illud. num. 4. Inst. de rer. divis.* ubi idem dicit in minoribus, & aliis, qui de jure, aut ex statuto non possunt donare sine certa solemnitate. *Peregr. loco cit. num. 29.*

170 Observa 4. quòd expensæ factæ in ædificiis pro usu, & habitatione colonorum, & animalium, sine quibus ager coli non potuisset, inter expensas necessarias computantur, & ideò illas hæres gravatus deducit. *Peregrin. d. art. 50. numer. 7.* quod procedit etiam quoad impensas factas in foveis, canalibus, & aggeribus ad arcendas aquas, & similibus, sine quibus ager coli non posset, secus esset, si hujusmodi ædifica rustica non sint necessaria pro usu, & habitatione colonorum, & animalium, ità ut sine illis ager coli possit, quia tunc non dicuntur melioramenta utilia, & reficienda, sed à meliorante auferuntur rudera. *l. in fundo. ff. de rei vindic. Rolan. cons. 28. nu. 30. lib. 1.* ubi dicit, quòd est in facultate Domini, ad quem fundus spectat, vel pati, quod tollatur ædificium factum in fundo, vel solvere æstimationem melioramentorum, habita ratione, quantum is, qui ædificavit, laturus est ex tali ruina, prout valent rudera ab ædificio separata, quia in plus sua non interest, *Merlin. decis. 705. num. 10. Peregrin. ubi supra num. 47. & 49.* ubi tamen subdit, quòd juxta communem traditionem abrasio non conceditur in ædificiis in Civitate, vel Rure ædificatis, nè urbs, vel ager deformetur, sed datur retentio illi, qui ædificavit, donec sibi satisfiat de materia, idest quantum valeret illa detracta. *Ruin. cons. 24. num. 10. vol. 1.*

Præterea sunt alii casus, in quibus hæres gravatus deducit expensas factas in ædificiis, videlicet si Dominus sit dives, ità ut sine gravi detrimento reddere possit: 2. si Dominus erat facturus, tunc enim eas restituere cogitur, etiamsi pauper esset. 3. si Dominus rem venalem habeat: 4. si Domino denunciatum sit. *Bart. in dict. leg. in fundo. num. 7. ff. de rei vend. Aret. in d. §. certè illud. num. 2. & seq. latè Peregrin. d. art. 50. num. 44. 47. & 51.* ubi dicit, quòd in his casibus deducuntur etiam expensæ factæ in disciplinis, & artificiis servorum, & animalium.

Observa 5. quòd emphyteuta, & Vassallus, & co- 171
rum hæredes melioramenta deducunt, quando sine eorum culpa finitur emphyteusis, vel feudum, puta si finita sit generatio, aut tempus præfixum expiraverit; secus si ob culpam, ut si canonem non solverit. *Bald. in leg. senatus. §. Marcellus. ff. de leg. 1. Dec. in auth. qui rem. numer. 14. Cod. de Sacros. Eccles. Guid. Pap. decis. 169.*

Colonus verò, & inquilinus semper repetunt melio- 172
rationes perpetuas, etiamsi ob eorum culpam finita sit locatio, puta si affictum non solverint. *leg. colonus. ubi Bart. ff. locat. Bald. in l. ædem. C. eod. Ruin. consil. 14. num. 2. tom. 1.* ubi dicit, quòd impensa fossatorum
facta ad utilitatem temporalem, pro tempore locatio- 173
nis spectat ad conductorem, & ubi concernit majus tempus, pertinet ad locatorem. *Rolan. cons. 28. numer. 24. lib. 1.* ubi etiam observat, quòd si fossata annuatim debent fieri, ad colonum spectat talis impensa; si verò debent purgari ad perpetuam utilitatem rei, vel longiori tempore, quàm sit tempus conductionis, tunc colonus non tenetur facere suis expensis.

Verum si Dominus finita emphyteusi nollet, vel 174
non posset meliorationes solvere, ubi istæ deberentur, licitum erit emphyteutæ, vel ejus successoribus insistere possessioni ejusdem rei. *ex trad. per Ruin. consil. 24. num. 10. vol. 1.*

Observa 6. quòd usufructuarius à proprietario re- 175
petit eas tantùm expensas utiles perpetuas, quæ refectionem concernunt. *l. hactenus. ff. de Usufr.* unde à repetitione excluderetur, si novum ædificium construxerit, aut constructo nova addiderit, vel diviserit, aut immutaverit, nec ei licitum esset tollere novum illud ædificium *l. æquissimum. §. sed neque dietas. & l. sed si quid. 1. l. usufructuarius novum tectorium. & l. usufructuarius novum rivum. ff. eod. tit.* ubi quòd usufructuarius neque ædificia inchoata perficere potest, etiamsi vetere ædificiu aliter uti non posset. *Merlin. decis. 546. num. 43. & seq. Peregrin. dict. art. 50. num. 42.* ubi dicit, quòd usufructuarius novum quidem ædificium construere potest necessarium ad colligendos fructus, sed impensa sua, quia usufructuarius scit, rem esse alienam, & ideò subjacet regulæ. *text. in §. ex diverso. Inst. de rer. divis.* quamvis mihi verius videatur, quòd talem impensam repetere possit. *per tex. in d. l. æquissimum. §. sed nec ædificium. ff. de usufruct.*

Addit *Merlin. d. decis. 546. num. 8.* quòd colono 176
usufructuarii denegatur repetitio melioramentorum factorum in re conducta, quia prospicere debuit, evenire posse, ut jus usufructuarii resolvatur. *per tex. in l. si quis domum. §. hic subjungi. & §. idem quærit. ff. locat.* quòd intellige respectu usufructuarii, vel ejus hæredis, non autem respectu proprietarii: nam si fundus impensis coloni melior factus fuerit, æquum est, ut proprietarius melioramenta solvat, ut supra diximus.

Observa 7. quòd etiam pater, qui usufructuarius le- 177
galis bonorum adventitiorum filii est, hujusmodi utiles impensas perpetuas repetere potest. *secundùm Bald. in auth. excipitur. Cod. de bon. quæ liber. Corn. consil. 86. num. 3. & 4. volum. 4.* ubi dicit, quòd ascendens repetit à descendente expensas factas in bonis descendentis, quia præsumuntur factæ animo repetendi. *Pinell. in l. 1. par. 2. num. 69. Cod. de bon. matern. Peregrin. dict. art. 50. num. 42. in fin. & num. 43.* ubi dicit, quod
Prælatus, aut clericus, qui in beneficialibus usufru- 278

ctuario

ctuario comparatur, si expenderit de pecuniis patrimonialibus in rebus Ecclesiæ, poterit ipse, & ejus hæredes repetere eas expensas ab Ecclesia, & successore in beneficio, & si rem habent, poterunt retinere. *ex trad. per Abb. in cap. de multa. numer. 14. de Præb. & in cap. 1. de solut. & in cap. de his. numer. 5. de Eccles. ædific. quicquid dicat Bald. in d. auth. excipitur. num. 4. in fin.*

179 Observa 8. quòd si hæres gravatus seminaverit fundum restitutioni subjectum, successor non cogitur illum habere in partiarium, sed solutis impensis seminum, fructus omnes ad eum pertinent; idemque dicendum est, si maritus fundum dotalem, aut usufructuarius fundum proprietarium seminaverit. *Bald. in leg. si quis sciens. num. 1. Cod. de rei vendic. & in l. si pater. C. de usufr. Cæphal. consil. 181. numer. 10. & seq. vol. 2.* ubi etiam dicit, quòd impensas factas pro colligendis fructibus, quales sunt quæ fiunt in colendo, & serendo agro, etiam malæ fidei possessor ex fructibus deducit. *Peregrin. dict. art. 50. num. 24. & 31.* ubi dicit, quod is, qui non suo nomine possidet, sed alterius, veluti mandatarius, commodatarius, depositarius, colonus, creditor, socius, cohæres, tutor, & negotiorum gestor, omnem impensam necessariò, aut utiliter factam deducit, etiamsi fructus adversa fortuna pereant. *per tex. in leg. sed an ultro. §. 1. & leg. sive hæreditaria. ff. de neg. gest. l. si necessariar. ff. de Pignor. act. leg. si servus. ff. famil. ercisc. l. in summa. ff. comm. divid. l. 3. §. sed & si servum. ff. de in rem vers. l. 3. §. sufficit. ff. de contr. & util. act. tut.*

180 Observa 9. quòd etiam is, qui mutuas dedit pecunias in hujusmodi impensas necessarias, vel qui res necessarias credidit, actionem habet adversus successorem pro suo credito, si constet, rem, aut pecuniam in eam causam expositam fuisse, pro modo tamen, non supra modum necessitatis. *Rip. in l. si ventri. §. Divus. num. 1. & seq. ff. de Privil. cred.* ubi dicit, quòd mutuans specialiter in reparationem ædificii, pro ea quantitate, quæ fuit realiter conversa, non solùm habet personale privilegium prælationis, sed etiam tacitam hypothecam ità privilegiatam, ut præferatur omnibus creditoribus anterioribus etiam habentibus expressam hypothecam, dummodò reparatio extet, cùm reparatio sit causa privilegii; dicenti verò, totam pecu-
181 niam mutuatam non fuisse in refectionem conversam, incumbit onus probandi. *Cravet. consil. 197. numer. 1. latè Negus. de Pignor. in 2. membr. 5. part. princ. num. 16.*

182 Dico 2. quòd impensæ voluptuariæ non repetuntur, sed Dominus pati debet, ut removeantur, dummodò removeri possint sine læsione, & damno ipsius Domini, & possessor ex tali remotione, seu abrasione aliquam utilitatem sit percepturus. *l. in fundo. ff. de rei vend. leg. si fine. §. interposito. ff. de Admin. & peric. tut. leg. idemque. §. idemque ait. ff. mand.* potest tamen Dominus hujusmodi abrasionem impedire, offerendo id, quod possessor consecuturus esset ex tali abrasione. *dict. §. idemque ait. ubi glos. & DD. Corn. consil. 86. nu. 8. vol. 4.* si verò Dominus nollet abrasioni, seu remotioni consentire, vel recusaret solvere id, quòd possessor lucrari posset ex ipsa abrasione, teneretur hujusmodi expensas reficere. *Peregrin. dict. art. 50. num. 54. vers. bona fidei &c.*

Hoc tamen intellige, nisi possessor perceperit fructus, ad quorum restitutionem cogi posset: quia tunc prædictas impensas cum fructibus debet compensare. *Bart. in d. l. in fundo. num. 10. ff. de rei vend.*

2. Intellige, quando Dominus non erat facturus, vel distracturus: tunc enim permittitur abrasio; secus si erat facturus, vel distracturus, quo casu expensæ voluptuariæ utilibus comparantur. *ut dict. Bart. in dict. leg. in fundo. num. 10.* idemque dicendum est, quando hujusmodi impensæ augerent valorem fundi, aut introitum, vel si præcesserit intimatio, quia tunc etiam deducuntur. *Alex. cons. 100. dub. 4. vol. 2. Peregr. d. art. 50. num. 54.*

3. Intellige in bonæ fidei possessore non habente causam à Domino, de quo loquitur *tex. in d. l. in fundo:* tunc enim permittitur Domino offerre tantum, quantum possessor habiturus esset ex ipsis rebus ablatis; secus esset, si possessor haberet causam à Domino, qualis est usufructuarius, feudatarius, maritus, & alii. *vide Corn. consil. 86. num. 8. vol. 4.*

Possessor verò malæ fidei has impensas nec recu- 183
perat, nec aufert, præterquam in petitione hæreditatis: aliud enim est in petitione hæreditatis, aliud in rei vindicatione, cum magis faveatur Domino, qui evincit ratione dominii, quàm hæredi, qui evincit ratione tituli. *ut inquit Bart. in dict. leg. in fundo. num. 11. ff. de rei vendic.* quòd intellige juxta superius dicta: in hoc enim judicio petitionis hæreditatis possessor malæ fidei censeri non debet melioris conditionis, quàm possessor bonæ fidei.

Quæres, an pro melioramentis factis in una re, 184
possint aliæ retineri? Resp. negativè, quia id jure non reperitur scriptum. *l. planè. juncta glos. in ver. deducat. ff. de Petit. hæred. Negus. de Pign. in 4. membr. 5. par. num. 17. Surd. decision. 311. num. 7. & alii apud Peregrin. loco cit. num. 69.* ubi id limitat in judicio petitionis hæreditatis. *per tex. in leg. planè. ff. eod. titul. de Petit. hæred.*

Quæres 2. an, & quando hæres gravatus teneatur fru- 185
ctus perceptos restituere? Resp. quòd regulariter fructus percepti non veniunt in restitutione fideicommissi, nisi de eis quis fuerit specialiter gravatus, vel nisi hæres fuerit in mora restituendi hæreditatem. *leg. in fideicommissariam. ubi glos. & DD. ff. Ad Senatusc. Trebell. latè Gail. lib. 2. observ. 133.* subdens, quòd si hæres gravatus velit uti beneficio falcidiæ adversus legatarios, vel trebellianicæ contra fideicommissarios, fructus medio tempore percepti non cedunt lucro hæredis, sed in falcidiam, vel trebellianicam computantur, exceptis tantùm liberis primi gradus, quorum favore fructus medio tempore percepti nec legitimam, nec trebellianicam exrenuant. *per tex. in leg. jubemus. ubi DD. Cod. ad Trebell.*

Notandum tamen est, quòd fructus tempore mor- 186
tis testatoris recollecti, ut vinum, oleum, frumentum, & similia, etiam quoad filios primi gradus in legitimam, & trebellianicam computantur, licèt secus sit in posteà perceptis; ratio est, quia hujusmodi fructus tempore mortis testatoris in horreis, vel alibi reperti, patrimonium defuncti dicuntur, & augent ipsam hæreditatem, sive ante, sive post aditionem hæreditatis accesserint. *l. item veniunt. §. item non solum. vers. fructus. ff. de Petit. hæred. l. 2. §. fructibus. C. eod. titul. Alexand. cons. 49. num. 8. vol. 3. Franc. Marc. decis. 829. Gail. lib. 2. observ. 133. num. 8.*

S U M M A R I U M.

187 *Bona fideicommisso supposita possunt obligari, & alienari pro dote filiarum, neptum, & aliarum descendentium ipsius fideicommittentis, & num. seq. ampliatur nu. 193. cum seq.*

188 *Explicatur auth. res quæ. C. Commun. de leg. & num. seq.*

189 *In constituenda dote habenda est ratio legitimæ ipsi mulieri debitæ in bonis matris.*

190 *Bona subjecta fideicommisso, non possunt ex causa dotis alienari, quando legitima, & trebellianica ad constituendam dotem congruam sufficiunt.*

191 *Quid si extarent bona libera, vel fructus bonorum fideicommissi, & nu. 207.*

192 *Dos excessiva non potest promitti in præjudicium fideicommissi.*

193 *Allegans, adfuisse alia bona, tenetur probare.*

194 *Bona fideicommissi possunt alienari etiam pro dote restituenda.*

195 *Mulier habet intentionem fundatam, si dicat, non adesse alia bona mariti præter illa, quæ subjecta sunt fideicommisso: limitatur nu. 209.*

196 *An d. auth. res quæ, procedat in dote filiæ, vel neptis illegitimæ.*

197 *Quid si fideicommissum præcessit dotis receptionem.*

198 *Et*

198 *Et quid si bona gravata fideicommisso, divisa fuerint inter fratres.*

199 *An res fideicommisso subjectæ, alienari possint ob causam alimentorum, vel pro liberatione filii capti ab hostibus, vel pro redemptione vitæ.*

200 *An gravatus possit alienare bona fideicommisso subjecta, ut se, vel filium eximat à carcere.*

201 *An bona fideicommissaria alienari possint pro apparatu, qui mulieribus nubentibus dari solet.*

202 *Quando bona omnia fideicommissi dari possint in dotem.*

203 *An mulier minor possit sine decreto Judicis dare viro immobilia in dotem.*

204 *Quando domus fideicommissaria possit tota alienari in causam dotis.*

205 *An domus, seu alia res fideicommisso supposita possit tota subhastari, & deliberari pro concurrenti quantitate legitimæ.*

206 *Quid si restitutio fideicommissi facienda esset Ecclesiæ, vel piæ causæ.*

207 *Bona, quæ pro dote, aut legitima assignantur, debent esse libera ab omni onere, & litium involucro.*

208 *Quando hæres teneatur probare, non extare alia bona, præter fideicommisso subjecta, ex quibus possit fieri detractio legitimæ, & trebellianicæ.*

209 *Quando agitur de fideicommisso particulari, alleganti bona libera non sufficere, incumbit onus probandi.*

210 *Feudum sine consensu Domini potest ex causa dotis alienari, nec specialiter obligari.*

211 *Prohibitio alienationis facta, ut res perpetuò maneat in familia, non extenditur ultra quartum gradum.*

212 *An bona à fideicommisso distracta vigore d. auth. res quæ, redeant ad fideicommissum nullis remanentibus ex matrimonio liberis.*

213 *An bona fideicommissi possint permutari cum aliis rebus sine beneplacito Principis.*

214 *An emens scienter rem subjectam fideicommisso agere possit de evictione.*
Quid si scienter emerit rem alienam. ibid.

215 *Re evicta, oritur actio pro consequutione damnorum, & interesse, seu restitutione ipsius rei, vel pretii.*

216 *Filius non imputat in legitimam ea, quæ habet aliunde, quàm ex dispositione parentis.*

217 *Quando defunctus consideretur ut duplex, vel multiplex persona, prout sunt territoria.*

218 *Filius non potest pro legitima propria auctoritate occupare possessionem vacantem rerum hæreditariarum.*

219 *Fideicommissarius non potest propria auctoritate capere possessionem vacantem bonorum fideicommissi.*

220 *Clausula constituti nihil operatur, quando possessio est incerta ratione loci, & quotæ.*

Quæstio XV.

An, & quando bona fideicommisso supposita possint alienari.

187 RESp. quòd bona primogenituræ, vel fideicommisso sive universali, sive particulari supposita alienari, & obligari possunt pro dote filiarum, neptum, & aliarum descendentium ipsius fideicommittentis pro modo honestati personarum congruo, quamvis testator alienationem expressè prohibuerit etiam ex causa dotis. *auth. res quæ. Cod. commun. de leg. Rolan. cons.85. num.7. Surd. decis.62. num.11. latè Rot. decis. 30. num.13. & seq. par.7. & decis.312. num.12. part. 6. Recent.* ubi, quòd *d. textus* dispositio solùm proce-
188 dit in descendentibus fideicommisso gravatis per Ascendentes: hi enim pro dote constituenda possunt alienare bona fideicommissi, quia quodammodo censentur adimplere votum, & officium Ascendentium erga descendentes; secus in collateralibus, & aliis extraneis fideicommisso gravatis: quia tunc fideicommittens non tenetur dotem constituere pro filiis extranei gravati, prout tenetur erga descendentes. *ex trad. per Castrens. in d. auth. res, quæ. num.4. & in l. mulier. §. cum proponeretur. num.2. & 3. ff. Ad Trebell. Petr. de fideicomm. quæst.8. num. 409. Fusar. de substit. quæst.531. numer. 50. & 114. latè Peregrin. de fideicomm. art.42. numer. 54. & 67. Card. Mantic. decis. 329. num.3.*

Item *textus in dict. auth. res quæ.* intelligendus 189
est in subsidium, quando alia bona libera non extant. *ut ibi notant communiter scribentes*; & ideò si mulier posset se dotare de suo, vel ex bonis maternis, aut paternis, cessaret dispositio *d. auth. Rot. decis. 49. nu. 1. par.6. Recent.* ubi, quòd in constituenda dote habenda est ratio legitimæ ipsi mulieri debitæ in bonis
matris. *Card. Mantic, decis.329. num.1.* ubi, quòd 190
bona subjecta fideicommisso non possunt ex causa dotis alienari, quando legitima, & trebellianica ad constituendam dotem congruam sufficiunt. *Rolan. d. cons. 85. num.1. & seq. Marescott. var. lib.2. cap.69. num. 25. Ferentill. ad Buratt. decis.641. numer. 19. & seq.* ubi dicit, quòd *d. authentica* non habet locum, quan-
do sufficiunt, & extant fructus bonorum fideicom- 191
missi, *& num. 22.* ubi, quòd si alienata fuerint bona fideicommissaria, retentis bonis liberis, posset fideicommissarius ea vindicare; idemque dicendum, si dos esset excessiva, quæ non potest promitti in præ-
judicium fideicommissi. *Rot. decis.771. nu.1. & seq.* 192
par.1. Divers. & in Recent. decis.164. num. 2. & dec. 351. num.4. par.5. tom.1. Cravett. cons.19 num.18. lib.
1. ubi, quòd allegans, adfuisse alia bona, tenetur 193
probare. *Beltram. ad Greg. dec.266. num.16.*

Amplia prædictam conclusionem, ut non solùm 194
pro constituenda dote possint bona fideicommissi alienari, sed etiam pro ipsa dote restituenda, etiamsi pro dotis restitutione datus sit fidejussor. *Surd. decis. 62. numer.1. & seq. Rot. decis.312. num.12. par.6. & d.*
decis.351. num.4. par.5. tom.1. Recent. ubi, quòd 195
mulier, si dicat, non esse alia bona mariti præter illa, quæ subjecta sunt fideicommisso, habet suam intentionem fundatam, ità ut dicenti, alia bona extare, incumbat onus probandi, & dicta bona ostendendi.

Amplia 2. ut *textus in d. auth. res quæ.* procedat in 196
dote filiæ, vel neptis tam legitimæ, quàm illegitimæ, sive velit nubere in sæculo, sive profiteri in monasterio. *Ferentill. ad Buratt. d. decis.641. numer. 22. & seq. Card. Seraphin. decis.58. Rota in Recentior. decis. 88 num.9. & seq. par.5. tom.1. & decis.314. nu.21. & seq. par.6. & decis. 30. num.13. cum seq. par.7.*

Amplia 3. etiamsi gravamen, seu fideicommissum 197
præcesserit dotis receptionem, nam adhuc, ut dos constituatur, sive restituatur, possunt bona fideicommisso subjecta alienari. *latè Covar. lib.3. cap.6. num.10.*

Amplia 4. ut habeat locum non tantùm in portione 198
patris, sed etiam aliorum, ut quia bona gravata fideicommisso, divisa fuerint inter fratres, quia cum hoc onus sit reale, divisio non præjudicat, *ut decisum refert Marescott. var. lib.2. cap 69. num.6.*

Amplia 5. ut res fideicommisso subjectas possit te- 199
statoris filius alienare ob causam etiam alimentorum, si non habeat, unde se alat, quia par censetur esse debitum dotis constituendæ, & alimoniæ præstandæ. *Roman. cons.277. ubi de communi. latè Peregrin. de fideicom. art.42. num.86. & seq.* ubi addit, quòd bona fideicommissi possunt etiam alienari pro liberatione filii capti ab hostibus, seu latronibus, vel pro redemptione vitæ, ut si filius fuisset condemnatus pro delicto, pro quo capitalis pœna, vel membri abscissio inflicta sit. *Genuens. in tract. de Ecclef. q.755. num.1. & q.394. num.3. Rot. decis.408. num.9. & 10. par.5. tom. 1. & dec.30. num.17. par.7. Recent.* ubi, quòd hoc procedit in descendentibus testatoris, non autem in extraneis.
Surd. decis.86. num.6. ubi, quod gravatus potest alie- 200
nare bona fideicommisso subjecta, ut se, vel filium

eximat

caimat à carcere, quando pro debito privato detineretur; ratio est, quia sic pater vivens esset facturus, & ideò ab hærede sic fieri voluisse credendum est, *l. cum servus, ff. de Condition. & demonstr. leg. quoniam desideria, C. de Natural. liber.*

201 Amplia 6. ut bona fideicommissaria alienari possint etiam pro apparatu, qui mulieribus nubentibus dari solet, quia apparatus est de appendicibus dotis, *Marescott. var. lib. 2. cap. 69. n. 4. & seq. Card. Mantic decis. 152. num. 3. & dec. 329. num. 7.*

202 Amplia 7. ut filia possit sibi dotem constituere, etiam vivente Patre, & dare in dotem marito etiam bona fideicommissaria, si omnia necessaria sint, ut honorificè nubat, *Roland. consilio 85. num. 1. & sequent. Marescott. var. libr. secundo, cap. 69. numer. 4. & seq. Burat. decision. 568. nu. 2. Rot. in recent. decision. 88. num. 9. & seq par. quinta, tom. 1.* quo casu patens debet esse hujusmodi necessitas, cùm in dubio bona fideicommissi censeantur alienata causa evertendi fideicommissum, *ut d. Card. Mantic decis. 329. num. 4. & seq.*

203 Addit *Rota decis. 588. num. 6. par. 4. recent.* quod mulier minor absque decreto Judicis potest viro dare immobilia in dotem, dummodò det inæstimata, quia hæc non videtur alienatio, vel translatio; secus si debet æstimata, *l. plerumque, ff. de Jur. dot. l. quoties, C. eod. titul. de quo latè Surd. dec. 287. n. 21. & seq.*

204 Amplia 8. ut domus fideicommissaria possit etiam tota alienari in causam dotis etiam minoris summæ, si commodam non patiatur divisionem, prout præsumitur in urbanis, licèt superabundans pretii residuum per hæredem gravatum investiri debeat in alia re fructifera, fideicommisso supponenda, *Rota decision. 771. numer. primo, & seq. par. 1. Diversor. latè Merlin. decisio.*
205 *683. numer. primo, & seq.* quemadmodum domus, seu alia res fideicommisso subiecta potest tota subhastari, & deliberari pro concurrenti quantitate legitimæ, *Bald. in leg. fin. numer septimo, versic. fin. Cod. de Jur. domin. impetr.* ubi dicit, non vitiari secundum decretum, per quod adjudicatur creditori res pignorata, quæ plus valet, quàm sit debitum, sed illud plus reddendum esse debitori.

206 Amplia 9. etiamsi restitutio fideicommissi sit facienda Ecclesiæ, vel piæ causæ, *ut post Bald. & alios in d. auth. res, quæ trad. Marescott. libr. 2. cap. 69. num.* 10. quorum opinio procedit, quando fideicommissum privatam causam continet, ut si factum fuit pro sepulchro, vel Capella privata, vel anniversario particulari, vel ex alia simili causa; secus si fideicommissum publicam causam continet, ut si factum fuerit pro construenda, vel amplianda Ecclesia: tunc enim dispositio *d. auth.* non haberet locum, quemadmodum nec procedit in majoratibus, *latè Genuens. in tract. de Eccles. q. 394.* quia tam in majoratibus, quàm in Ecclesia non favor privatus, sed publicus versatur, *leg. prim. §. hujus studii, ff. de instit. & jur.*

207 Observa tamen, quod non censentur extare alia bona ad hunc effectum, si ea obnoxia essent aliis obligationibus, & hypothecis aliorum creditorum, ac facilem evictionem pati possent; tunc enim bona fideicommissaria possunt adhuc distrahi, cùm non expediat, hujusmodi bona aliis implicita debitis, & hypothecis, assignare pro dote, quæ debet esse libera ab omni onere, & litium involucro, instar legitimæ, *ut post Castrens. consilio 393. numer. primo, lib. 1. Corn. consil. 40. numer. 13. & 14. libr. 1. Alexand. cons. 55. num. 7. & 10. lib. 2. dixit Rota coram Merlin. decision. 683. num. 2. & seq. Marescott. var. lib. 2. cap. 69. num. 22.*

208 Observa 2. quod hæres, qui hæreditatem adivit non confecto inventario, propter præsumptionem subtractionis bonorum hæreditariorum, tenetur probare, non extare alia bona, præter fideicommisso subjecta, ex quibus possit fieri detractio legitimæ, & trebellianicæ, *latè Grat. discept. forens. cap. 670. numer. 20. Rota in Romana de Herculanis 7. Junii 1581. coram Bravo, & in Rom. legati 29. Aprilis 1613. coram Card. Cavalerio. in impress. decisio. 246. & in aliis, prout refert Beltram. ad Greg. decisio. 266. numer. 16.* subdens, quod ubi confectum est inventarium,
209 allegans fuisse factas detractiones, tenetur probare; idem dicendum est, quando agitur de fideicommisso particulari: tunc enim alleganti, bona libera non sufficere, incumbit onus probandi, *Rot. decision. 301. numer. 15. par. 6. Recent.*

Observa 3. quod feudum sine consensu Domini non 210
potest ex causa dotis alienari, nec specialiter obligari; non enim potest mulier dotari de alieno, *cap. 1. §. donare, Qual. olim pot. feud. alien. cap. 1. ubi Bald. num. 6. de Prohib. feud. alien. per Frideric. Alexand consil. 2. numer. 2. libr. 4. Paris. consil. 98. num. 3. & 4. lib. 2. Card. Mantic. decis. 195. num. 3.*

Observa 4. quod prohibitio alienationis facta ex ea 211
causa, ut res perpetuo maneat in familia, non extenditur ultra quartum gradum, itaut descendentes constituti in quinto gradu possint alienare, nisi ex conjecturis constet, testatorem eam prohibitionem perpetuam esse voluisse, maximè ex consuetudine loci, *§. nos igitur, in Author. de restit. fideicomm. Covar. libr. 3. var. cap. 5. nu. 4. Card. Mant. de conjectur. lib. 8. titul. 2. num. 21. Genuens. in tract. de Eccles. q. 330.*

Quæres, an bona à fideicommisso distracta vigore 212
dict. author. res quæ redeant ad fideicommissum nullis remanentibus ex matrimonio liberis? Respond. quod alii affirmant, quia causa matrimonii est temporalis, donec maneant reliquiæ matrimonii, ideòque temporalem effectum habere debet, *Bald. consilio 77. libr. quarto, & alii apud Peregrin. de fideicommiss. articul. 42. numer. 25. & 28.* Alii vero negant, quorum sententia verior est: non enim reperitur jure cautum, quod bona semel à fideicommisso distracta redeant ad fideicommissum, quinimmò contrarium colligitur *ex text. in leg. mulier, §. cum proponeretur, ff. ad Trebellianic.* ubi, filia rogata restituere hæreditatem, si sine liberis decesserit, censetur gravata restituere fideicommissario id, quod supererit de hæreditate, excepta dote, *latè Merlin. in tractat. de legitim. libr. 3. titul. primo, quæstion. 9. numer. 45. & sequent. & præsertim numer. 48. Rot. in Rec. decision. 312. numer. 46. par. sexta,* ubi, quod bona semel ex fideicommisso distracta, ex justis remedio semper remanent libera; ratio est, tum, quia hæc portio assequitur naturam legitimæ, & de ea judicatur, sicut de legitima, & transmittitur, sicut legitima liberè absque aliquo onere: tum etiam, quia de privatione ad habitum non datur regressus; & ideò effectus extractionis à fideicommisso consummatus ex ipso actu dotationis ob causam matrimonii semper durat, licèt ipsa causa matrimonii de medio tollatur, *Rota in recent. decision. 196. numer. 23. par. 5. tom. primo, & decision. 245. numer. 46. & seq. par. octava,* ubi ampliat, etiamsi vocata fuerit pia causa, quia privilegium piæ causæ prævalere non debet doti descendentium ipsius fideicommittentis, *ex trad. per Roman. consilio 267. Menoch. lib. quarto, præsumption. 189. numer. 120. 135. & 138. Marescott. dict. libr. secundo, capit. 69. num. 10. Peregr. de fideicomm. art. 42. num. 20. & 56.* ubi, quod hoc procedit, quamvis bona fideicommissi alienata ex causa dotis, soluto matrimonio ad Patrem revertantur, *quicquid dicat Bartol. in dict. author. res quæ, numer. 8. & alii.*

Quæres 2. an bona fideicommisso subjecta pos- 213
sint permutari cum aliis rebus utilioribus, aut magis commodis sine beneplacito Principis? Respond. affirmativè, nisi testator expressè alienationem interdixerit: tunc enim necessarius est Principis assensus, *Specul. in titul. de emptor. & vendit. §. tertio loco, numer. 12. Peregrin. de fideicom. art. 40. num. 32. & 33. Duran. decis. 271. numer. 5.*

Quæres 3. an emens scienter rem subjectam fidei- 214
commisso, agere possit de evictione? Respond. negativè, sed solum pretium repetere potest, neque duplæ stipulatione, neque melioratione locum habente, *leg. fin. §. emptor autem, ubi Bartol. Cod. commun. de legat. Covar. var. libr. 3. cap. decimoseptimo, col. quarta, vers. ad eam quæstionem, &c. Surd. decision. 243. per tot. & decis. 208. num. 1.* ubi, quod hæc conclusio locum habet respectu evictionis promissæ, secus quoad alias cautiones in favorem emptoris appositas, *Ruin. consilio 146. nu. quarto, vers. & ubi etiam dici posset, &c. libr. prim. Corn. consil. 2. num. 5. vers. præterea dicta emptor, &c. vol. 3.* ubi dicit, hoc esse speciale in tali casu: nam emens scienter rem alienam regulariter nec pretium repetit, nec agit de evictione, nisi expressè de evictione sit stipulatus, *leg. si fundum*

sciens, Cod. de evict. leg. si fratres, Cod. commun. utriusque jud. Add. ad dec. 10. num. 1. par. 3. recent. Rot. in recent. decis. 281. num. 1. & seq. par. 4. tom 1. ubi, quod si emptor specificè de evictione stipulatus fuerit, sive ignoraverit, sive sciverit, rem esse alienam, actio ex stipulatu ei non denegatur pro consequendo interesse intrinseco, quod à pari procedit cum restitutione pretii, *& decis. 143. numer. 8. par. 6. Merlin. decision. 758. numer. 3. & decision. 874. num.*
215 2 ubi dicit, quod loco damnorum, & interesse venit
restitutio pretii; quod intellige sequuta evictione, seu re evicta, tunc enim oritur actio pro consequutione damnorum, & interesse, seu restitutione ipsius rei, vel pretii, *Rot. dec. 390. n. 10. p. 5. tom. 1. recent.*

216 Notandum est etiam, quod filius non imputat in le-
gitimam ea, quæ habet aliunde, quàm ex dispositione parentis; unde si filius aliquid caperet ex dispositione statuti, puta si statutum prohibeat, ne mulier decedens cum filiis de sua dote ultra decimam partem disponere possit, illud non imputatur in legitimam, cum id habeat filius tamquam filius, non autem jure hæreditario, nec ex judicio testatoris, quo casu dicitur virtualiter per hujusmodi statutum aucta legitima filii usque ad novem partes, *ut dict. Merlin. de legitim lib. 3. tit. 1. quæst. 24. num. 12. & seq. & hanc magis communem dicit Thesaur. qq. forens. libr. 3. quæst. 65. num. 10. usque ad num. 16. Rot. decision. 588. part. 4. Recent.* ubi, quod attento dicto statuto non potest mulier filio substituere per fideicommissum, nec illum gravare ad restituendum id, quod sibi à statuto, non ex judicio matris defertur, *& coram Merlin. decision. 828. num.*
217 7. *& seq.* ubi, quod licèt patrimonia, & hæreditates
non scindantur, itaut una tantùm legitima ex universis bonis consideretur, quia semper est una, & eadem persona defuncti, & ideo etiam una est hæreditas, & unum patrimonium: hoc tamen verum est, quando versamur in bonis, quæ omnia sint sub uno, & eodem territorio, & sic sub una tantùm lege pariformiter disponente circa successionem defuncti; secus si bona sint in diversis territoriis, & diversimodè à statutis sit dispositum: tunc enim defunctus consideratur ut duplex, vel multiplex persona, prout sunt territoria, in quibus bona consistunt, *ex trad. per Socin. Sen. consil. 292. sub nu. 2. lib. 2. Gozad. cons. 49. num. 8. & 11. Aldobr. cons. 2. num. 13. & seq lib. 1. Bursat. cons. 8. num. 35. lib. 1. Cephal. cons. 309. num. 46. Menoch. cons. 1021. sub num. 8.*

218 Notandum 2. quod sicut filius ratione legitimæ, licèt
in secerta sit, propria auctoritate occupare non potest possessionem vacantem rerum hæreditariarum, cum sit incerta ratione loci, & etiam ratione quotæ fundi, quia nescitur, propter æs alienum ante legitimam detrahendum, an tertia, vel alia pars ipsi filio in fundo debeatur:
219 ità fideicommissarius etiam particularis propter eam-
dem incertitudinem provenientem ex detractione legitimæ, & æris alieni ratione loci, & quotæ, non potest propria auctoritate in possessionem vacantem bonorum ingredi; alioquin si propria auctoritate fuerit ingressus, nullam acquireret possessionem, immò pœna amissionis fideicommissi plecteretur, *ut latè probat Osasc. decis. 34. num. 22. & seq. vide Rub. in suis singular. par. 4. circa clau-*
220 *sul. ex Rot. Roman. claus. 217. num.* 76. ubi addit, quod
clausula constituti nihil operatur, quando possessio est incerta ratione loci, & quotæ.

SUMMARIUM.

221 *Prædia empta ab hærede ex pecunia hæreditaria, vel in solutum accepta pro credito hæreditario, restitui non debent fideicommissario universali, sed tantùm ipsa pecunia, & n. 226.*
222. *An res empta per socium de communi pecunia efficiatur communis.*
223 *Acquisitio in dubio præsumitur facta nomine proprio, non hæreditario.*
224 *Quid si testator mandaverit, ut pecuniæ investirentur.*
225 *An emens proprio nomine de pecuniis alienis, sibi acquirat.*

Quæstio XVI.

An prædia empta ab hærede ex pecunia hæreditaria, aut in solutum accepta pro credito hæreditario, restitui debeant fideicommissario universali.

RESpond. negativè, si hæres proprio nomine ac- 221
quisivit, quia quod hæres acquisivit ex sua diligentia, non computatur in hæreditate, *leg. si hæres institutus, ubi Alexand. ff. ad leg. falcid. leg. item veniunt, in princip. ubi Bald. & alii, ff. de Petit. hæred. gloss. in l. Imperator, §. fin. ver. non videtur, ff. de leg. 2. Card. Mantic. de Conjectur. ultim. vol. libr. 7. titul. 8 num.* 19. quem- 222
admodum res empta per socium de communi pecunia non efficitur communis, si nomine proprio socius eam emerit, *Peregrin. de fidecommiss. art 44 num. 28. & sequent.* ubi
etiam dicit, quod in dubio acquisitio præsumitur facta 223
nomine proprio, non hæreditario, præsertim si in instrumento dictum fuerit, *pro se, & hæredibus suis*, & multo magis si addita fuerit clausula. *ad vendendum, & alienandum, &c.* nam clausula hæc naturæ fideicommissi
repugnat, *latè Riminal. consilio 25. num.* 31. idque pro- 224
cedit, etiamsi testator mandaverit, pecunias investiri, *Burat. decision. 650. numer. 6. & sequent.* ubi, quod e- 225
mens proprio nomine de pecuniis etiam alienis sibi acquirit.

Subdit tamen *Mantic. d. lib. 7. tit. 8. num.* 19. quod licèt 226
prædia tali casu non subjaceant restitutioni, tamen ipsa pecunia restituenda est, *vide Peregr. de fideic. d. art. 44. nu. 29.*

SUMMARIUM.

227 *Quando hæres gravatus teneatur restituere tantùm dimidiam partem prælegati, vel hæreditatis, & n. sequent.*
228 *Substitutio fideicommissaria regulariter comprehendit portiones omnes, quæ gravato supervenerunt ex reciproca substitutione.*
229 *Hæres gravatus, si est filius Testatoris, adveniente tempore restitutionis, non tenetur restituere nisi dimidiam hæreditatis.*
230 *Hæres gravatus detrahit pecunias pro sorte soluta creditoribus, & legatariis, & alias expensas necessariò, & utiliter factas in causis hæreditariis.*
Hæres gravatus non tenetur solvere debita de fructibus hæreditatis, ibid.
231 *Liberi primi gradus non imputant in trebellianicam fructus perceptos judicio testatoris.*
232 *Liberi ulterioris gradus, & nepotes fructus non lucrantur, sed imputant in quartam: declaratur num. 234.*
233 *Trebellianica liberis primi gradus prohiberi non potest.*
234 *Quælibet quarta debetur unà cum fructibus.*
235 *Falcidia prohiberi potest liberis primi gradus.*
236 *Fructus percepti ex re legata imputantur in falcidiam.*

Quæstio XVII.

Quando hæres gravatus teneatur dimidiam tantùm bonorum partem restituere.

IN nonnullis casibus hæres gravatus dimidiam tan- 227
tùm tenetur restituere: primus est, quando testator instituit sibi aliquos hæredes, puta Titium, & Sejum, & Titio prælegavit fundum, eumdemque Titium rogavit, ut suam partem hæreditatis restitueret Cajo: tunc enim eveniente casu fideicommissi Titius non tenetur restituere totum prælegatum, sed tantùm dimidiam, quam habet jure hæreditario, *per tex. in leg. in fideicommissariam, §. si legatum, ff. ad Trebell.*

nam

nam eo casu Titius debet habere dimidiam fundi jure legati à cohærede suo, & aliam dimidiam jure hæreditario, quia jure legari illam dimidiam non potest à se accipere, *l. legatum est, §.1.ff.de legat.1.* non igitur restituet partem, quam accepit à cohærede suo jure prælegati, cùm non debeat restituere, nisi illud, quod habet jure hæreditario, & sic dimidiam tantùm, *ut explicant ibidem gl. & Doctores*.

228 Secundus casus est, quando testator pro æqualibus portionibus Titium, & Cajum instituit ea lege, & conditione; quod decedente uno sine liberis, succedat alter, & decedente aliquo cum liberis dicta ejus portio hæreditatis remaneat prædictis suis liberis; in quo quidem casu licèt Cajus per mortem Titii sine liberis, portionem ejusdem Titii acquisiverit, non censetur tamen gravatus portionem Titii restituere filiis, sed tantùm dimidiam hæreditatis, propter illam dictionem relativam, *dicta*, quæ restringit dispositionem ad portionem supra nominatim expressam, de qua immediatè anteà testator fuerat loquutus; de alia verò dimidia portione nullo modo censetur testator cogitasse, & sic illa non est restituenda, *ut post Ruin.consilio 29.num.4.& seq.Alexand in leg.omnibus, §. qui suspectam, numer.sexto, ff.Ad Trebell.Menoch.libr.4. præsumpt.193.num.octavo, & seq.& aliàs dixit Rot.coram Merlino decision.158.numer.3.& seq.* quamvis regulariter substitutio fideicommissaria intelligatur de omni parte hæreditatis, quæ ad gravatum ex dispositione Testatoris quomodocumque pervenerit mediatè, vel immediatè, & comprehendat portiones omnes, quæ gravato supervenerunt ex reciproca substitutione, *Alexand.consil.66 numer.decimo, lib secundo, Greg.decision.337. numer. quinto, Peregrin.de fideicom.articul.octavo, numer.19. versic. sed contra, &c.Menoch.dict.libr.quarto, præsumpt.193. num. 15. & seq.* ubi dicit, quod si testator pluribus hæredibus institutis, & invicem substitutis, ultimum decedentem gravavit restituere portionem suam, tenetur iste restituere etiam portiones aliorum cohæredum; sed vide *textum in dict. leg. in fideicommissariam, §.si legatum, ff. Ad Trebellianic.* ubi contrarium in tali casu probari videtur.

229 Tertius casus est, quando hæres gravatus, est filius ipsius testatoris: tunc enim adveniente tempore restitutionis non tenetur restituere, nisi dimidiam hæreditatis, retenta sibi legitima, & Trebellianica, quæ aliam dimidiam constituunt, ubi testator unum, aut duos, vel tres filios reliquerit, *ex latè deductis per Rot. in Bononien. bonorum de Mulettis 18 Aprilis 1603.coram Pamphilio, quæ apud Merlinum tract.de legit.est dec.20.*

230 Observa tamen, quod ante legitimam, & trebellianicam deducenda sunt funeris impensa, debita ipsius testatoris, ac legata per gravatum soluta, nec non expensæ factæ causa litis pro defensione bonorum hæreditariorum, ac pecuniæ solutæ ex causa transactionis, vel pro conservandis bonis emphiteuticis devolutis in vita testatoris; & ideò tempore restitutionis hæres gravatus detrahit quicquid pro sorte creditoribus, & legatariis solvit, & aliàs expensas necessariò, & utiliter factas in causis hæreditariis, *l.Papinianus, §.quarta, ff de Inoff.testam.leg.fin.§. in computatione, Cod.de Jur.deliber.l.qui quadringenta, & leg.ubi purè, §.qui in distrahendis, ff.ad Trebell.& ibid. DD.Roland consil.30.numer.3.& seq.libr.1.Paris.cons.86. numer.10.par.3.Cravet.consil.316.numer.quarto, parte 2. Ruin.consil.135.num.10.libr.3.* subdens, quod non potest hæres repetere id, quod solvit creditoribus pro usuris, sed tantùm quod solvit pro sorte, ut supra, *Rot.decis.9.num. 5.& 6.apud eundem Merlin.loco cit.* ubi, quod hæres gravatus non tenetur solvere debita de fructibus hæreditatis, cùm fructus medio tempore percepti ad ipsum hæredem spectent, *juxta communiorem Doctorum sententiam*.

231 Observa 2. quod licèt liberi primi gradus non imputent in Trebellianicam fructus perceptos judicio testatoris, hoc est pendente die, vel conditione fideicommissi, & per consequens debeant habere quartam in rebus principalibus, & non per imputationem fructuum, *l.jubemus, Cod.Ad Trebell.* alii tamen liberi ulterioris gradus, & nepotes fructus non lucrantur, sed imputant in quartam, *l. mulier, §.si hæres, ff.eod.titul.gloss.in leg. quod de bonis, §. quod Avus. ver.compensabuntur, ff. Ad leg. falcid. Bartol.in leg.Papinianus, §. unde, numer.secundo, ff. de Inoff.Testam.Bald.consil.291.numer.quarto, libr. quinto, Roland.consilio 30.numer.primo, & secundo, lib. primo,*
ubi dicit, quod dicti fructus, quatenus concurrunt cum 232
Trebellianica, in ea computandi sunt: si enim percepti
fuissent ultra summam competentem pro dicta Trebellianica, illud, quod supra ascendit, cedit lucro ipsius hæredis, *Rot.coram Comitolo decision.161.numer.primo, & seq.Beltramin.ad Gregor.decision.266.nu.14.Cancer. var.*
par.prim.cap.2.numer.14.& seq. ubi etiam dicit, quod 233
Trebellianica liberis primi gradus prohiberi non potest.

Hoc autem intelligendum est quoad fructus hæredi- 234
tatis, quæ subjacet restitutioni, non autem respectu fructuum legitimæ, quæ debetur filiis unà cum fructibus, nec trebellianicæ, quàm similiter una cum fructibus hæres gravatus consequi debet à die obitus testatoris: hoc enim generale est in qualibet quarta, ut ea debeatur una cum fructibus, ut supra, *leg. quod de bonis, §. fructus, ubi Bartol ff.Ad leg.falcid.gloss.commun.recepta in leg. in fideicommissariam, ff.Ad Trebelliac.Bald.dict.cons.291. num quarto, vol.5.Rot.apud Merlin.de legit. dict. decision. 20.num.16.& 17.*

An autem falcidia prohiberi possit liberis primi 235
gradus? affirmat *Cancer.dict par.1.cap.2.numer.18. vide Bartol.in d.leg.Papinianus, §.unde, nu.2.ff.de Inoff testam.*
Roland.d.cons.30.num.11.lib.1. ubi subiicit, quod fru- 236
ctus percepti ex re legata imputantur in falcidiam ad commodum omnium legatariorum.

SUMMARIUM.

237 *In indaganda voluntate defuncti inspici debet consuetudo loci, in quo ipse commoratus est.*

238 *In ultimis voluntatibus interpretandis attendi debet communis usus loquendi, qui viget in loco.*

239 *Testator, qui per plures annos in aliqua Civitate commoratus fuit, præsumitur se conformasse cum statuto ejusdem Civitatis.*

240 *Bona emphiteutica Ecclesiæ non subjacent statutis laicorum.*

241 *Contrahens in aliquo loco, præsumitur conformasse cum statuto ejusdem loci, etiam respectu bonorum, quæ illius dispositioni non subjacent.*

Quæstio XVIII.

Utrùm in indaganda voluntate defuncti inspici debeat consuetudo loci, in quo ipse commoratus est.

Respond. affirmativè, *l.servus plurium, §.finumerus, ff.de leg.1.ibi. ante omnia ipsius patrisfam.* 237
consuetudo, deinde regionis, in qua versatus fuit, exquirenda est, Alexand.consil.131.numer.4.libr.7. ubi di- 238
cit, quod in ultimis voluntatibus interpretandis attendi debet communis usus loquendi, qui viget in loco, unde erat testator, vel in quo ipse conversabatur, *Corn. consil. 244.num.18.lib.2.Card.Mantic.de Conject.ultim.vol.lib.6. tit.8.num.13.* ubi dicit, quod in interpretanda ambigua voluntate testatoris inspicitur consuetudo loci originis ipsius testatoris, non autem consuetudo loci, in quo tamquam forensis fecit testamentum, *Rot. decis.355.num.11.*
& seq.par.5.tom.1.Recent. ubi, quod testator, qui per 239
plures annos Romæ commoratus est, præsumitur se conformasse cum statuto ejusdem Urbis *libr.primo, cap.* 142. disponente, quod filii in conditione positi censeantur vocati: quod procedit etiam respectu bonorum, quæ extra territorium statuentium sita sunt, *Card. Seraphin. decision.1329.numer.12.& dict.decision.355.numer.15.& seq.* ubi rectè observat, quod quando quis instat, admitti ad bona existentia in alio territorio ex voluntate, & dispositione testatoris, non dicitur admitti ex dispositione statuti Urbis, quia tunc posset opponi de defectu

jurisdictionis respectu alieni territorii, sed utitur solummodo statuto pro simplici interpretatione dictæ voluntatis conjecturatæ ex eo, quòd testator voluerit se conformare cum consuetudine, seu statuto loci, in quo com-
240 moratus est. Unde licèt bona emphiteutica Ecclesiæ non subjaceant statutis laicorum, *Viv.commun.opin.812.num.36.Surd.decis.95.num.22.Rot.coram Merlin. sub die 28.Maii 1631.prout refert Dian post 5.par.resol.moral.in fin.fol.456.* tamen si quis conducat bona Ecclesiæ pro filiis
241 masculis, & fœminis, censetur prius stipulasse pro masculis, & solummodo illis deficientibus, pro fœminis, sibi extet statutum fœminarum exclusivum, quia conducens præsumitur se conformasse cum dicto statuto etiam respectu bonorum, quæ illius dispositioni non subjacent, *juxta doctrinam Bart. communiter recept. in l. ut jurisjurandi, §. si liberi. num.5.ff.de oper. libert.* & masculi non dicuntur venire ex dispositione statuti, sed ex voluntate stipulantis: solumque ex statuto desumitur latens voluntas stipulantis, cùm censeatur se conformasse cum dicto statuto, *ut inquit Card.Caval.dec.583.n.8.& 9.*

SUMMARIUM.

1 *Inventarium bonorum intra quod tempus inchoari, & perfici debeat.*
2 *An, & quando solus tutor possit hæreditatem adire pro pupillo infante, & quando non, & n.5.*
3 *Tutor testamentarius, vel datus ex inquisitione relevatur ab onere cavendi, non tamen à confectione inventarii.*
4 *Tutor creditor hæreditatis, qui diù administravit, præsumitur sibi satisfecisse de suo credito.*
5 *Pupillus non potest adire hæreditatem sine solemnitatibus statutariis.*
Et an ejus tutor sine solemnitate possit adire, vel inire actum, ex quo resultet aditio, ibid.
6 *In solemnitatibus inventarii statur statutis, & consuetudini locorum.*
7 *An dictæ solemnitates præsumantur.*
8 *In inventario locus apponi debet, in quo ipsum conficitur.*
9 *Inventarium fieri debet in loco, ubi est major pars hæreditatis.*
10 *Testes, qui adhibentur in inventario, debent esse ejusdem loci.*

CAP. X.

Intra quod tempus inventarium bonorum ab hærede confici, & perfici debeat.

1 Respond. quod debet inchoari infra 30. dies, à die, quo hæres scivit, sibi delatam esse hæreditatem, numerandos, & finiri intra tres menses, si bona sunt in eodem loco, vel parum distante: aliàs infra annum, *l. fin.ubi DD.Cod.de Jur.delib.* quod procedit, etiamsi hæres simpliciter à principio dictam hæreditatem adiverit, & absque aliqua protestatione, *gl. in auth.sed cum testator, ver.statutum, Cod. Ad l. falcid. Spec.in tit.de Instrum.edit.§.Dicto, &c. numer. 21. ubi Jo. Andr litt.E.Michael Grassus relat.in tract.var.de Inventar.benef.quæstion.251.numer.primo, & sequent.* ubi dicit, quod dies hujusmodi sunt continui, *Dilect. de Arte testan.tit.de Acquir.vel repud.hæred.caut.octava, numero secundo, & caut.15.numer.quarto, Suarez commun.opin. ver.inventarium, numer.169.Cavalcan. de Tutor. & Curator.cap.1.num.80.* ubi observat, quod licèt hæc non inchoaverit intra triginta dies, non ideò tenebitur ultra vires hæreditarias, cum talis omissio sit levis solemnitas, & satis sit, si intra tres menses inventarium perficiatur, *Guid. Pap.decis.571.num.primo, Cancer.var.libr.3.cap.secundo, numer.19.* annus verò prædictus currit à morte testatoris, *ut dict.leg.fin.versic.sin autem à locis, vide quæ scripsimus in tractat.de tempor.legal.libr.quarto, cap.30.numer.1.& seq.*

2 Hic autem notandum est, quod licèt solus Pater, vel solus tutor adire possint hæreditatem pro pupillo infante, idest minore septem annis, *l.si infanti, Cod.de Jur.delib.* hoc tamen intelligendum est, quando tutor solemnia legis adimplevit, ut si inventarium confecerit, & cautionem præstiterit, & alia, quæ recenset, *Cavalcan.d.cap.1.num.23.* alioquin nec tacitè, nec expressè adire potest hæreditatem pro pupillo, *Bald. cons.226.num.1.circa med.vers.illud est certum, &c.lib.2.* ubi dicit, quod tutor, qui non fecit inventarium, nec recepit administrationem per Judicis decretum, non potest infantes obligare, nec majori infante auctoritatem præstare in aliquo actu, & maximè in aditione hæreditatis, quæ est actus solemnis, & nimis obligatorius, *Ruin.cons.95.num.11.lib.2.* ubi dicit, quòd tutor, qui solemnia non adimplevit, non potest administrare, & per consequens, nec adire; quamvis enim talis tutor ipso jure sit tutor, & gesta per eum valeant, non tamen dicitur idoneus ad effectum, ut pupillis possit obesse, nisi fortè communiter ab omnibus reputatus fuerit pro tutore, quod tamen probari debet, quia tunc communis error jus faceret, *juxta tex. in l.Barbarius, ff.de offic.Prætor Socin.sen.consil.153.circa princip.lib.2.Caputaq.decision.323.num.3.& sequent part. 3.Rot.in Recent.decision.64.num.7 & 8.par.8.& decis.204. par. 4. tom. 2.* ubi subjicit, quod licèt tutor testamenta- 3
rius, sicut etiam datus ex inquisitione, relevetur ab onere cavendi, *juxta tex.in §.1.cum ibi not.Instit.de satisd.tut.* non tamen liberatur à confectione inventarii, nisi aliter testator disposuerit, *l.fin.§.ult.C.Arbitr.tutel. vide Afflict.decision.13.numer.16.Surd. de Aliment.tit.3. quæstion.7.numer.22.* ubi addunt, quòd tutor creditor
hæreditatis, qui diù administravit, sive sit extraneus, 4
sive mater ipsa, præsumitur sibi satisfecisse de suo credito, præsertim si inventarium non confecerit, *ut sensit etiam Rota decision.130.numer.15.par.quinta, tom primo, recent.*

Notandum 2. quod si pupillus septem annos æta- 5
tis excesserit, tunc nec solus Pater, nec solus Tutor adire potest, sed ipse pupillus adire debet consentiente tamen Patre, si sub ejus potestate sit, vel cum Tutoris auctoritate, si sit sui juris, vel demum cum Judicis auctoritate, si nec Patrem, nec Tutorem habeat, *dict. l. si infanti, ubi Alexand.& alii, Cod.de Jur. delib. vide Merlin.decision.873.numer.3.& sequent.* ubi dicit, quòd pupillus non potest adire sine solemnitatibus statutariis, cum ex aditione resultare possit præjudicium, & læsio, sive aditio sit positiva, sive virtualis, & implicita, *& decision.888.numer.2.& 3.* ubi, quod tutor sine solemnitate non potest adire, vel inire actum, ex quo resultet aditio.

Notandum 3. quod in solemnitatibus inventarii statur 6
statutis, & consuetudini locorum, *Rot.dec.351.num. 5. par.5.tom.1.Recent.vide Phanu relat.in tract.var. de Inventar.benef.quæst.240.n.77.* ubi dicit, quod solemnitates 7
hujusmodi non præsumuntur, si ex facie instrumenti constet, eas non fuisse servatas.

Notandum 4. quod in inventario locus apponi de- 8
bet, in quo ipsum conficitur, *ut dict. Phanu. loco cit. numer.76.*

Notandum 5. quod inventarium fieri debet in loco, ubi 9
est major pars hæreditatis; unde ad prædictum locum omnes creditores, legatarii, fideicommissarii, & interesse prætendentes, certi personaliter, & incerti voce Præconis per proclama citandi sunt pro certa die, & hora, *latè Gasp.Ant.Thesaur.quæstion.forens.lib. primo, quæstion. 10.* ubi, quod requiritur etiam, ut testes sint de eo- 10
dem loco, & cogniti, & in dicto loco possideant bona stabilia.

Alia requisita in confectione inventarii vide apud *Thesaur.d.quæstion.10. quæ registrata reperitur in tract. variar.de Inventar.benefic.quæstion.277.*

SUMMARIUM.

1 *Locus taxativè adjectus limitat dispositionem, secus si demonstrativè.*
2 *Tantum est dicere, lego super illo fundo, quantum obligo illum fundum.*

3 *Di-*

3 *Dictio, super hypothecam inducit.*

4 *Quando locus censeatur adjectus causa demonstrationis, & quando causa taxationis, & numer. 6. & 11.*

5 *Obligatus alteri solvere annuam pensionem super fructibus beneficii, si illius fructus non percipit, non tenetur pensionem solvere.*

6 *Quando donatio censeatur universalis.*

7 *Jura, & actiones nullo loco possunt circumscribi.*

8 *In legato, aut donatione omnium bonorum, quæ quis habet in tali loco, non veniunt nomina debitorum.*

9 *Si ex loco designato debeantur fructus per modum taxationis, onus probandi, non adesse tot fructus, qui sufficiant ad solutionem, incumbit ei, qui illos percepit, vel percipere potuit.*

10 *Demonstratio falsa adjecta rei, quæ non reperitur, vitiat legatum.*

11 *Quando suppleri debeat ex sequentibus annis id, quod deest fructibus primi anni.*

12 *An testator, si alienavit rem, ex qua voluit legatum solvi, censeatur legatum revocasse.*

Legatum ad pias causas, non censetur ademptum per alienationem ipsius rei, ibid.

13 *In dubio verba videntur apposita potius causa demonstrationis, quam taxationis.*

C A P. XI.

Quando locus censeatur adjectus demonstrativè, vel taxativè in legatis, donationibus, & aliis dispositionibus.

1 NOn mediocris ex resolutione hujus dubii provenit utilitas: nam si locus taxativè censetur adjectus, limitat dispositionem, secus si demonstrativè, *ut tradunt Doctores communiter*; similiter si fundus fuit expressus causa demonstrandæ, aut designandæ solutionis dumtaxat, non inducitur hypotheca super tali fundo: secus si fundus fuit expressus per modum taxationis, ut videlicet tantum inde solveretur, *gloss. in l. hactenus, ver. ab eo, ff. de Usufr. Bart. in l. fundus, 9. ff. de Ann.*
2 *leg.* ubi, quod tantum est dicere, lego super illo fundo, quantum obligo illum fundum, *Natt consil. 341. num. 6.*
3 ubi dicit, quod dictio, super, hypothecam inducit, & ideò potest agi actione reali, *Card. Mantic. de Tacit. libro 11. tit. 3. num 9. & 10.* ubi etiam observat, quod si hæc dictio, super, generaliter adiicitur super bonis, intelligitur contracta hypotheca generalis; si verò adiicitur super certis bonis, intelligitur specialis; unde si alicui facta fuerit à Sede Apostolica assignatio super introitibus gabellarum urbis, illi intelliguntur obligati, *latè Gratian. discept. for. cap. 256. num. 49. & seq.* his præmissis.

4 Dico, quod locus censetur adiectus causa demonstrationis, quando adiicitur in executione, non in obligatione, seu dispositione, ut si facta donatione, vel legato, deinde illius solutio designatur ex aliquo certo loco in diversa oratione, veluti si testator dixerit, lego centum Titio, quæ volo ei solvi ex fructibus fundi Sejani; quo casu debetur legatum ab hærede, etiamsi ex loco designato solvi nequeat, *l. quidam testamento, ubi Bartol. ff. de leg. 1. l. Paulo Callimacho, §. ult. ff. de leg. 3. l. Lucius, ff. de Alim. & cibar. legat.* ubi, si prædia pro alimentis relictis obligentur, ex hoc legatum alimentorum non augetur, vel minuitur: Secus si sub eadem oratione relinqueretur, ut si quis dixerit, promitto, vel lego Titio decem corbes frumenti super, vel ex fundo Semproniano, vel volo, ex fructibus fundi Sejani decem solvi Titio: tunc enim præsumitur, locum adiectum esse causa taxationis, & ideò non existentibus fructibus in illo loco, hæres ad solutionem legati non est compellendus: hoc enim casu non cogitur hæres solvere ultra quantitatem fructuum, qui ex eo loco percepti fuerint, *l. nomen debitoris, § uni ex hæredibus, ubi Bartol. ff. de leg. 3. l. si quis servum, §. si quis ita legaverit, ff. de leg. 2. l. cum certus, ff. de Trit. vin. & oleo legat. idem Bartol. in l. quidam testamento, ff. de leg. 1. Alexand. consilio 216. numer. 3. libr. 7. Gig. de Pension. quæst. 62. num. 3 & seq.* ubi dicit, quod is, 5
qui est obligatus alteri solvere annuam pensionem super fructibus beneficii, si illius fructus non percipit, non tenetur pensionem solvere, *Dilect. de Arte testan. tit. 6. de legat. cautel. 59. num. primo, & seq. latè Card. Mantic. de conjectur. ultim. vol. libr. 9. titul. 3. num. 20. Surd. de Alim. tit. 4. q. 26. num. 1. & seq. Rot. dec. 11. num. 8. & 9. de testam. in antiq. & in Romana bonorum 10. Decembris 1593. coram Orano.*

Ex his infertur, quòd donatio censetur universalis, 6
non particularis, quando est facta de omnibus, singulis, & quibuscunque bonis mobilibus, & immobilibus, ac se moventibus, omnibusque actionibus, creditis, & nominibus debitorum in Urbe, & ejus territorio sitis: quamvis enim talis donatio fuerit circumscripta certo loco Urbis, & territorii, tamen videtur locus adiectus potius causa demonstrationis, quàm taxationis: tum quia illa verba, omnia, singula, & quæcunque bona mobilia, & immobilia faciunt non solum dispositionem generalem, sed etiam universalem, tum etiam, quia jura, & actiones nullo loco possunt circumscribi, *Tiraq. de Retract. lignag. §.* 7
1. glos. 7. num. 26. latè Gratian. discept. for. cap. 256. num 2. & seq. ubi subdit, quod in legato, aut donatione omnium bonorum, quæ quis habet in tali loco, non veniunt no- 8
mina debitorum.

Observa tamen, quòd si ex loco designato debeantur 9
fructus per modum taxationis, onus probandi, non adesse tot fructus, qui sufficiant ad solutionem, incumbit ei, qui illos percepit, vel percipere potuit, si res erat fructifera, quia talis negatio est fundamentum intentionis negantis: agens vero fundat se in qualitate rei fructiferæ, & habet intentionem suam fundatam super legato, vel promissione, quæ continet certam quantitatem præstandam, *vide Bartol. in l. in illa stipulatione si calendis, ff. de Verbor. obligation. Benintend. decision. 64. nu. 1. & seq.*

Observa 2. quod aliud est dicere, lego Titio decem, 10
quæ in arca habeo, vel quæ Cajus mihi debet, aliud est dicere, lego Titio decem, quæ solvantur de his, quæ Cajus mihi debet, vel de eo, quod in arca habeo: primo enim casu, si in arca parum, vel nihil sit, vel Cajus parum, aut nihil debeat, non valebit legatum, nisi usque ad summam, quæ reperietur in arca, vel quæ à Cajo debebitur, quia demonstratio falsa adiecta rei, quæ non reperitur, vitiat legatum, *l. si servus legatus, §. qui quinque, ubi Bartol. ff. de leg prim.* secundo casu legatum debebitur, etiamsi Cajus nihil debeatur, vel in arca nihil sit, quia in tali casu Testator purè, & simpliciter legavit quantitatem certam, *Bartol. in l. quidam testamento, ff. de leg. prim. Bald. consilio 151. vol. 5. Gratian. dict. cap. 256. numer. 59. & seq.*

Observa 3. quod locus taxationis causa censetur etiam 11
adjectus, quando apponitur participium futuri temporis passivum, ut si testator dixerit, lego centum saccos frumenti percipiendos ex tali fundo, vel quando adiicitur locus per relativum, & verbum futuri temporis, ut si dixerit, lego frumentum, quod nascetur ex tali fundo, *l. cum certus numerus, ff. de Trinit. vin. & oleo leg. Ruin. consilio 160. num. undecimo, libr. secundo, Rolan. consilio 43. num 34. vol. quarto. Jo. de Amicis consil. 46. num. octavo, & alii apud Surd. de Alim. titul. quarto, quæst. 26. num. 6. & seq. & apud Gratian. dict. cap. 256. num. 53. & seq.* quod quidem procedit, quando legatum unica vice præstari debet, & fundus fuit positus sub conditione, ut in propositis casibus, tunc enim si fructus non nascantur primo anno, extinguitur legatum, itaut amplius non debeatur, *d. l. cum certus numerus, leg. si debitor, ff. de Contrah. empt.* secus si fundus fuit simpliciter adjectus, ut si testator dixerit, lego decem aureos Titio ex fructibus prædiorum meorum: hoc enim casu quamvis præstatio sit unica, tamen suppletur ex sequentibus annis id, quod deest fructibus primi anni, *leg. Firmio Eliodoro, ff. Quando dies leg. ced.* idemque dicendum, si legatum sit annuum, quia tunc non attenditur, quòd locus, seu fundus fuerit positus sub conditione, vel non, sed semper, si fructus primi anni

non adsint, vel non sufficiant, suppletur ex fructibus sequentium annorum, & fertilitas sequentis anni compensat sterilitatem præcedentis, *l.legatum, §. vini falerni, ubi Bart.ff.de Ann.leg.l.ex eo vino, ff.de Trit. vin. & oleo leg.latè Surd.de Alimen.tit.4.q.26.n.11.& seq.Gratian d.cap.256 n.39 & seq.& n.55.cum seq.vide Bart.in l.inter stipulantem, §.sacram,n.6.ff.de verb.oblig.Mantic.de Tacit.lib.3.tit.13.n.62.& seq.*

12 Observa 4. quod si testator alienaverit rem, ex qua voluit legatum solvi, non videtur legatum revocasse, quando illa res, ex qua legatum solvi debet, posita est in diversa oratione: quia hoc ideò testator præsumitur fecisse, vel legatum facilius solvatur, non ut præcisè ex ea re solvatur; secus si ea res, ex qua testator voluit, legatum solvi, adiicitur in eadem ratione: tunc enim legatum extinguitur, quia censetur testator eam rem in eadem oratione posuisse, ut illud legatum ex ipsa re necessariò solvatur, *latè Mantic de conject.ultim.vol.lib.12.tit.6.nu. 24. & seq. Gratian.d.cap 256.num.28.& seq.* subdens, quod legatum ad pias causas nunquam censetur ademptum per alienationem ipsius rei, quia non intelligitur præcisè testator voluisse, ex ea legatum solvi oportere, sed pro legato potius esse obligatam, *ex tradit. per Roman. Singul.* 430.

13 Observa 5. quod in dubio verba videntur apposita potius causa demonstrationis, & sic non censetur taxare, aut limitare præcedentia, *Bartol. in leg. Centurio, numer. 31. ff. de vulg.& pupill.& alii apud Gratian. dict.cap.256.num.20.& 21.*

SUMMARIUM.

1 *Quando genus præcedit, & species subsequitur cum adjectione certi loci, genus ad locum expreßum restringitur.*

2 *Ex præcedentibus specificatis verba generalia restringuntur.*

3 *Qualitas loci adjecta legato restringit legatum etiam universale.*

CAP. XII.

An generalis dispositio ex adjectione loci restringatur.

1 RESpond. quod quando genus præcedit, & species subsequitur cum adjectione certi loci, genus ad locum expressum restringitur, *l.nam quod, §.fin.ff.de pen. legat.* unde si testator legavit omnem supellectilem, & quidquid habet in prædio Semproniano, legatum ad ea solum restringitur, quæ erant in prædio Semproniano, *l.quæsitum, §.1.ubi gloss.Bart.& alii, ff.de leg.3.* idemque dicendum, si testator legasset uxori omnes res, ornamenta lanea, & linea, & alias domus massaritias: legatum enim in tali casu intelligitur de omnibus rebus domus, & non de aliis extra domum existentibus, *Dec. in cap.sedes, num.49.& seq.de Rescript.* ubi observat, quod
2 etiam ex præcedentibus specificatis verba generalia restringuntur, quemadmodum dispositio generalis ex subsequentibus verbis specialibus restrictionem recipit, *per tex.in l.legatorum, §.1.ff.de leg.2.l.fin.§. cui dulcia, ff.de Trit.vin.& oleo leg.* ubi, quod licèt legatis dulcibus simpliciter, intelligantur legata dulcia tam potabilia, quàm comestibilia, tamen, si testator legavit vinum amphorarium Amineum, Græcum, & omnia dulcia, non computabitur inter dulcia, nisi quod potari potest, *vide gl. & DD.in d.§ cui dulcia, Mantic.de conject.ultim.vol.libr.*
3 *9.tit 3.n.13.* ubi dicit, quod qualitas loci adjecta legato, restringit legatum etiam universale.

SUMMARIUM.

1 *An, & quando unus actus præsumatur factus contemplatione alterius, & quando non.*

2 *Omnis actus, in quo non apparet determinatio certa, debet determinari secundùm consuetudinem loci.*

3 *Actus præsumitur factus locus, tempore, & ex causa licita.*

CAP. XIII.

Quando actus præsumantur invicem correspectivi.

RESp. quod actus præsumuntur invicem correspectivi, si facti fuerint in eodem instrumento, vel etiam in diversis instrumentis, dummodò instrumenta hujusmodi eadem die, ab eodem Notario, & inter easdem personas confecta fuerint, *latè Dec.in l.certi condictio, §. si nummos, num.14.ff.si cert.pet.* quod præcipuè procedit, si instrumenta coram eisdem testibus, & eodem loco celebrentur, *Menoch.lib.6.præsumpt.12.num.4.& 5.Pacian.consil.112.num.13.Cyriac.controvers.128. numer. 84.& 96.* quo casu unus actus præsumitur factus gratia, & contemplatione alterius, *vide Surd.decision.71.num.9.& decisio.170.num.13.& decision.288.num.33.* ubi dicit, quod actus sequens præsumitur gestus in executionem præcedentis tractatus, & promissionis, & ex præcedenti causa; & quando plures causæ præcedunt, præsumitur factus ex causa necessaria, *ex trad. per Bartol. in leg. 2. ff. de cond. & demon.Cravett.consilio 108.numer.8.Cæphal.cons.156. num.13.* 1

Limita, quando duo actus sunt diversæ naturæ, & unus non habet necessariam dependentiam ab alio: tunc enim non dicuntur inter se correspectivi, etiamsi fiant in eodem contractu, & instrumento, *Menoch.lib.6.d.præsumpt.12.n 39.Cyriac.contr.90.n.26.*

Notandum est etiam, quod omnis actus, in quo non apparet determinatio certa, debet accipi, & determinari secundùm consuetudinem loci, *Castill. in tract.controvers. jur.cap.22.num.12.* 2

Notandum 2. quod actus, qui potuit fieri in uno loco licitè, in alio illicitè, præsumitur in dubio factus in loco, in quo licitè fieri potuit, *Bart.in leg.non solum, 8. §. sed ut probari, sub num.1.ff.de nov.oper.nunc.Menoch.libr. 5. præsumpt.2.num.10.Cyriac.controv.38.num.13.& controvers.150.num.38.* ubi dicit, quod actus præsumitur factus locus, tempore, & ex causa licita. 3

SUMMARIUM.

1 *Usufructuarius, vel ejus hæres tenetur mobilia restituere in loco, in quo fuerunt accepta.*

2 *Res commodata restituenda est Commodatori in eodem loco, in quo fuit commodata.*

3 *Pretium rei in quo loco solvi debeat.*

4 *An sit in facultate Usufructuarii restituere eadem mobilia, quæ accepit, vel eorum æstimationem.*

Quomodo cavere debeat Usufructuarius, ibid.

5 *Res in eadem æstimatione, in qua erant tempore traditionis, debent proprietario restitui.*

6 *In Usufructuarium transit dominium tam earum rerum, quæ brevi usu consumuntur, quàm illarum, quæ usu non consumuntur, sed minuuntur: limitatur num.9.*

7 *Quid si Usufructuarius mobilia vendiderit pretio non justo.*

8 *Usufructuarius tenetur ad omne damnum culpa sua etiam levißima contingens.*

9 *Vasa argentea, aurea, & ea, quæ ex ferro, aut metallo constant, non transeunt in dominium usufructuarii.*

10 *Si res absque culpa Usufructuarii pereant, non tenetur usufructuarius illarum æstimationem restituere.*

11 *Usufructuarius an, & quando teneatur equos mortuos, aut inutiles supplere.*

12 *Agri usufructu legato, in locum demortuarum arborum aliæ substituendæ sunt.*

Quid si arbores vi ventorum, aut tempestatis evulsæ fuerint, ibidem.

CAP.

C A P. XIV.

In quo loco Usufructuarius, vel ejus hæres teneatur mobilia restituere.

1 Respond. quod tenetur ea restituere in loco, in quo
2 fuerunt accepta, quemadmodum res commodata Commodatori restituenda est in eodem loco, in quo fuit commodata, *Azor. Instit. mor. par. 3. lib. quarto, tit. de Rest. cap. 33. versic. ex quo sequitur, &c. prout illum refert Scacc. de Commerc. §. 2 gloss. 5. num* 196. & 243. ubi etiam
3 observat, quod quando debetur pretium rei emptæ, permutatæ, aut locatæ, vel annui census super re impositi, tunc ejusmodi pretium in dubio solvi debet eo in loco, ubi extat res empta, permutata, locata, seu censuata.

4 Quæres, an in ipsius usufructuarii arbitrio sit restituere eadem mobilia, vel eorum æstimationem?

Respond. quod aut Usufructuarius cautionem præstitit proprietario de restituenda æstimatione finito usufructu, & tunc omninò compellitur ad æstimationem reddendam, *l. 1. §. si convenit, ff. Deposl. l. si tibi vini 7. ff. de usufr.* Idemque dicendum, si æstimatio præcessit: nam sicut tunc non potest interponi cautio, nisi de æstimatione reddenda, ita etiam æstimatio præstari debet, etiamsi hujusmodi cautio omissa fuerit, *Alex. cons.* 120. *num. 2 vol. 6. Ruin. cons. 206. n. 25. vol. 2. Castill. de usufr cap. 17. n. 15. & 30. Cyriac. contr. 243. n. 23. tom. 2.*

Si verò nulla conventio, aut æstimatio præcessit, tunc in bonis, quæ servando servari non possunt, & ultra triennium non durant, qualia sunt vinum, oleum, frumentum, vestes quotidianæ, lanæ, linum, fructus, & pecuniæ, quæ expenduntur, usufructuarius tenetur ad tantundem in genere ejusdem qualitatis, & bonitatis, & non ad æstimationem, *d. leg. si tibi vini, ff. de usufruct. Alex. d. consil. 120. numer. 1. libr. sexto*, ubi dicit, quod est in facultate Usufructuarii cavere de restituendo similes res in eadem qualitate, vel earum pretium rebus æstimatis, *Paris. consil. 96. num. 3. & seq. par. 2. Cyriac d. controvers. 243. n. 23. & 24.*

Sed si usufructus consistit in bonis, quæ servando servari possunt, & usu non consumuntur, sed minuuntur, ut sunt vegetes, vestes pretiosæ, vasa aurea, argentea, & alia, quæ ex ferro, aut metallo constant, servi, jumenta, supellectilia, & massaritiæ, & his similia, Usufructuarius tenetur eadem bona restituere, si non reperiuntur deteriorata: & si deteriorata sint, tenetur restituere eadem deteriorata, & pretium deteriorationis, *Gabr. commun. conclus. lib. 5 tit. de Usufr. concl. 1. Paris. d. cons. 96. num. 5. par. 2. Roland. cons. 92. num. 23. vol. 1. Cavalcan. de Usufr. n. 146. vers. communis tamen opinio, &c. Cyriac. d. contr. 243. n. 26.* ubi, quod pro hujusmodi rebus non præstatur cautio de restituenda æstimatione, vel tantundem, sed de utendo arbitrio boni viri, & illis restituendis in illo statu, quo extabunt finito usufructu.

5 Notandum tamen est, quod æstimatio fieri debet habito respectu ad tempus constitutionis ususfructus, seu traditionis, non autem ad tempus restitutionis: & ideò res in eadem æstimatione, in qua erant tempore traditionis, debent restitui proprietario, *gloss. in §. constituitur, ver. æstimatæ, Inst. de usufruct. Rolan. consil. 92. num. 23. lib. 4. Gabr. commun. concl. lib. 5. tit. de usufruct. concl. 1. num. 21. Cavalcan. de usufr. n. 143. Surd. dec. 67. n. 5. Castill. de usufr. cap. 17. n. 23. vide quæ diximus in tract. de Temp. legal. lib. 3. cap. 10. n. 17. & seq.*

6 Notandum 2. quod in Usufructuarium transit dominium tam earum rerum, quæ brevi usu consumuntur, quàm illarum, quæ usu non consumuntur, sed minuuntur, *juxta textum in §. constituitur, Inst. de usufr.* & ideò potest hujusmodi res Usufructuarius vendere absque metu privationis, *ut post Rol. Surd. & alios trad. Cyriac. d. contr. 143. nu.*
7 *23. & seq.* subdens, quod Usufructuarius vendens pretio non justo, tenetur ad interesse; Usufructuarius enim te-
8 netur ad omne damnum culpa sua etiam levissima contingens, *latè Castill. cap. 20. num. 13. & seq & capit. 21. ferè per tot.*

Excipiuntur ab hac regulà vasa argentea, au- 9
rea, & ea, quæ ex ferro, aut metallo constant, & similia, quæ usu non consumuntur, nec minuuntur, nisi longissimo tempore: hæc enim non transeunt in dominium Usufructuarii, ut probat *textus in leg. si vasorum, ff. Usufruct. quemadmod. cau.* & ideò si vendita fuerint nulla existente necessitate, privaretur usufructuarius, quia in tali casu non usus fuisset arbitrio boni viri, nec ad usum destinatum, cum ususfructus sit jus utendi, & fruendi alienis rebus salva earum substantia, *ut inquit Cyriac. dict. controvers. 243. num. 26. & sequent.*

Notandum 3. quod si res absque culpa ipsius Uso- 10
fructuarii consumptæ fuerint, aut alio casu perierint, non teneretur Usufructuarius illarum æstimationem restituere, etiamsi hujusmodi res brevi usu consumantur, tum quia in tali casu Usufructuarius illis uti non potuit saltem plenariè juxta mentem concedentis, & naturam Usufructus: tum etiam quia ususfructus est jus in corpore, quo sublato, & ipsum tolli necesse est, *§. 1. & §. finitur, Instit. de usufr. leg. quid ergo, ff. eodem titul.* ubi
Usufructuarius non tenetur equos mortuos, aut inutiles 11
supplere, quando capita relinquuntur, sed tantùm quando gregis, vel armenti, aut equitii, idest universitatis ususfructus legatus est, *leg. agri, & leg. arborer, ff. eodem,*
ubi, quod etsi agri usufructu legato, in locum demortua- 12
rum arborum aliæ substituendæ sint, hoc tamen non procedit, si arbores vi ventorum, aut tempestatis eversæ, seu evulsæ fuerint, *Aretin. in §. in pecudum, numer. 3. Institut. de Rer. divis. Giovagnon. consilio 41. numer. quinto, vide quæ in simili diximus de hærede, & tutore, in tract. de Temp. legal lib. 1. cap. 68 num. 13. & 14.*

S U M M A R I U M.

1 *Statuta locorum regulariter extra territorium non extenduntur: etiamsi respiciant causæ decisionem, limitatur n. 3. & seq.*

2 *Prohibitus, ne exerceat aliquam artem, vel exercitium, non censetur prohibitus extra territorium.*

3 *Quid si statutum prohibeat, ne dominium alienetur extra consortes.*

4 *Et quid si statutum concernat diminutionem status, & num. 7.*

5 *Si sententia respicit diminutionem status, pœna imposita in uno loco, habet effectum ubique.*

6 *Excommunicatus, suspensus, interdictus, vel irregularis in uno loco, ubique dicitur, & est excommunicatus, suspensus, &c. declaratur numero sequent.*

7 *Subditus, si delictum sub censura ab Episcopo prohibitum commiserit extra diœcesim, non ligatur censura.*

8 *Quid si statutum prohibeat donationes sine certis solemnitatibus.*

9 *Statutum habilitans personam, trahitur etiam extra territorium.*

10 *Si statutum disponat, ut filiusfamil. possit testari, an filiusfamil. testari possit extra territorium.*

11 *An Romanus major 20. annis, licèt minor 25. possit contrahere absque solemnitatibus in alio territorio.*

12 *An statutum inhabilitans personam, trahatur extra territorium.*

Tutor datus in uno loco, est tutor in alio loco, secus in curatore, ibid.

13 *Inhabilitas per statutum inducta, an operetur, si persona tempore contractus non sit subdita.*

14 *Quid si statutum respiciat principaliter formam, & solemnitates contractus, secundariò personam.*

15 *Et quid si verba statuti sint concepta in personam, & prohibitio sit odiosa.*

16 *Quando statutum ligare possit subditum etiam extra territorium, & n. 17. & 25.*

Statutum loquens de Cive, intelligi debet de originario, ibid.

17 *Quo casu statutum, vel sententia extendatur ad beneficia, vel bona etiam alibi existentia, & numer. 18. & 19.*

18 *Potest interponi decretum de rebus, quæ non sunt in territorio, ratione personæ subjectæ.*

19 *Quarta bonorum mariti, quæ de jure defertur uxori viduæ, debetur de omnibus bonis ipsius viri, etiam in alio territorio sitis.*

20 *Subditus propter delictum relegari potest in aliquo loco etiam extra territorium.*

21 *Contrahens, vel testans in loco statuti, præsumitur cum ipso statuto se conformasse etiam respectu bonorum, quæ statuti dispositioni non subjacent.*

22 *In pecunia, & mobilibus, quæ à defuncto possidebantur extra territorium, animo remittendi in patriam, servanda sunt statuta loci ejusdem defuncti.*

C A P. XV.

De legibus municipalibus.

Quæstio Prima.

An statuta loci extendantur extra territorium.

1 STatuta locorum regulariter extra territorium non ex-
tenduntur, etiamsi respiciant causæ decisionem, *leg.
fin. ubi DD. ff. de Jurisdict. omn. Jud. leg. Duumvirum, C.
de Decurion. lib. decimo, Bald. in cap. super eo 1. num. quar-
to de Testib. Abb. in cap. pastoralis, §. verum, num. decimo
2 nono, de Appell.* ubi dicit, quod dispositio pœnalis con-
cernens exercitium personæ, vel bona, non extendit vi-
res suas extra territorium jusdicentis; unde prohibitus,
ne exerceat aliquam artem, vel exercitium, non cense-
tur prohibitus extra territorium, *Jordan. Elucubr. divers.
lib. 8. tit. 1. de Constit. num. 76 latè Natt. consil. 643. numer. 6.
& seq. Surd. decision. 197. num. 1. & seq.* quod procedit, si-
ve statuta loquantur in rem, sive in personam, cum u-
troque casu obstet defectus jurisdictionis, *ut rejecta di-
stinctione Bart. tenuit Rota in Collen. hæreditatis 10. Junii
1616. coram Buratto. in impress. decis. 188. num. 3. ubi latè
Ferentill. num. decimo, & in Civitatis Castelli supplemen-
ti legitimæ 11. Decembris 1617. coram Pamphilio, prout
refert Beltramin. ad Greg. decision. 255. num. 7. & in Nar-
nien. successionis 22. Maii 1628. coram Merlin. in impress.
decis. 353. per tot. & dec. 228. num. 21. & seq. par. 8 Recent. &
ità contra Bartol. sentiunt Doctores ferè omnes, vide Me-
noch. lib. 2. præsumption. 2. numer. 8. versic. declaratur hic
casus, &c.*

3 Hæc tamen conclusio limitatur 1. si statutum est pro-
hibitivum in rem, & respectu rei, ut si prohibeat, ne
dominium alienetur extra consortes: tunc enim, ubicun-
que fiat dispositio de tali re, non valet: quia tale statu-
tum afficit rem, & impedit, ne dominium transferatur,
*Bart. in leg. 1. num. 32. Cod. de Sum. Trin. Ruin. consilio 36.
versus fin. versic. ultimò dicitur, &c. lib. 5.* ubi dicit, quod
si statutum est simpliciter prohibitorium, locum habet
extra territorium inter subditos, sive prohibitio sit in rem,
sive in personam, *Menoch. libr. secundo, præsumpt. 2. num.
11. Cravett. consil. 271. numer. quarto, versicul. secus esset,
&c.* ubi dicit, quod si statutum simpliciter loquitur,
aut disponit respectu rei prohibendo simpliciter, ne aliene-
tur, tunc afficit rem, ubicumque fiat contractus, aut alie-
natio, etiam extra territorium.

4 Limitatur 2. ubi statutum concernit diminutionem
status, ut si ex statuto quis efficiatur infamis ob aliquod
delictum, *Bart. in leg. 1. num. 49. & seq. Cod. de Sum. Trin.
Bald. ibidem, numer. 26.* ubi dicit, quod si sententia respi-
5 cit diminutionem status, pœna imposita in uno loco
habet effectum ubique: quia pœnæ, quæ respiciunt sta-
tus diminutionem, infliguntur in personam, & ipsam
personam sequuntur, sicut lepra leprosum: quemadmo-
dum excommunicatus, suspensus, interdictus, vel ir-
regularis in uno loco, ubique dicitur, & est excommu- 6
nicatus, suspensus, &c. *cap. quisquis, 4. qu. 5. vid. Jor-
dan. Elucubr. divers. lib. 8. tit. 1. de constit. num. 75.* ubi dicit,
hoc procedere, quando subditus incurrisset censuram, vel 7
aliàs pœnas diminutivas status, ante egressum à jurisdi-
ctione, & diœcesi; unde si subditus delictum sub censu-
ra ab Episcopo prohibitum commiserit extra diœcesim,
non ligatur censura, *cap. ut animarum, de Constitution.
in sexto.*

Limitatur 3. in statuto prohibente donationes sine cer- 8
tis solemnitatibus: hujusmodi enim statutum trahitur ad
subditum ubique donantem, *secundùm Gratian. dec. Mar-
ch. 28. num. 13. & dec. 102 num. 2.* sed contraria sententia vi-
detur verior, quam sequuta fuit *Rota coram Card. Se-
raphin. decision 746. num. 2. & seq.* ubi, quod solemnitas
statuti Urbis non requiritur in actu, qui fit in alia
Civitate.

Limitatur 4. in statuto habilitante personam: tunc e- 9
nim trahitur etiam extra territorium; ratio est, quia jus
habilitationis respicit personam, ipsamque qualificat, id-
est habilitat ubicunque locorum, *Bald. in leg. 1. numer. 13.
& sequent. Cod. de Sum. Trin.* ubi dicit, quod si statutum 10
disponat, ut filiusfam. possit testari, poterit talis filius-
fam. etiam extra territorium validè testamentum con-
dere saltem respectu bonorum, quæ sunt intra terri-
torium statuentium, cum iste actus sit hominis pri-
vati, in quo non consideratur territorium, nisi ratio
legis territorium ponderet; nullum enim in hoc casu
est præjudicium alterius territorii, si subditus statuto
in alieno territorio de rebus in territorio statuentium
sitis disponat, *ut dict. Achill. decision. secunda de Con-
stitut. Put. decision. 365. lib. 3. Card. Seraph. decis.
746. num. 1. & seq.* idem dicendum, si Romanus 11
major 20. annis, licèt minor 25. contraheret Perusiæ:
quia tunc nulla opus esset solemnitate adhiberi solita
in contractibus minorum: Statutum enim Urbis *libr.
1. cap. 47.* ubi cavetur, quod major 20 annorum ha-
beatur, ac si esset major 25. habilitat personam, & ideò
trahitur etiam extra territorium, *ut resolvit Rot. coram
Card. Seraph. dec. 746. num. 2. & seq. Put. dec. 365. lib. 3.* ubi,
quod in tali casu in judicio extra territorium statuentium
moto, non est deputandus Curator, præsertim si talis
minor, dum existeret in territorio statuentium, dedisset
mandatum ad litigandum, quia ille locus est attendendus,
Comitol. decision. 56. numer. 7. ubi subiicit, quod statutum
Urbis *d. lib. 1. cap. 47.* non habet locum quoad bona extra
territorium.

An verò statutum inhabilitans personam trahatur etiam 12
extra territorium? affirmat *Bartol. in leg. si quis pro eo, nu.
11. ff. de fidejuss. & in leg. 1. num. 32. Cod. de Sum. Trinitat.
Achill. dec. 2 num. 3. de Constitut Burat. decision. 27. numero
quarto, Rot. decision. 103. numer. 19. par. 2. Diversor. & de-
cis. 238. num. 1. & seq. par. 6. recent. Alexand. consil. 41. num.
7. & seq. lib. 5. Ruin. consil. 201 num. 8. lib. 1. Cravet. consilio
271. num 3. vers. quinto igitur, &c. Pic. ad statut. Urb. gloss.
2. num. 51.*

Hæc tamen conclusio ità intelligi debet, ut statutum possit quidem inhabilitare personam subditam, quocunque in loco reperiatur, in illis actibus, qui personæ principaliter hærent, nec extra illam exercentur, ut in obligationibus, depositionibus, pœnis personalibus, & similibus: non autem respectu actuum, quorum effectus principaliter oritur in rebus, & ipsas afficit; & ideò si bona extra territorium existant, ad ea statutum non extenditur, *ut declaravit Rota coram Merlin. decis. 353. numer. 225. & sequent. Bellon. dec. 93. numer. 3. Rolan. consilio 80. num. 32. lib. 4.* nec mirum hoc videtur: quia tutor etiam datus in uno loco, est tutor in alio loco, quia tutor datur personæ, *Bald. in leg. 1. Cod. ubi petan. tut.* è contra datus in uno loco, non est curator in alio loco, quia curator datur principaliter bonis, *Bartol. in leg. pupille, ff. de Tutor. & Curator. vide Cravett. consil. 201. nu. 15.* ubi, quod valet datio Curatoris facta adulto etiam forensi pro bonis sitis in territorio Judicis dantis curatorem.

Item supradicta conclusio intelligi debet, ut statutum possit inhabilitare suum subditum quoad bona sita in territorio ipsius statuti, *Rot. decis. 304. nu. 3. par. 1.*

par. 1. Diverſ. Card. Millin deciſion 146. numer. quinto, & ita intelligenda eſt deciſion. 828. numer. decimoquarto, & decimoquinto apud Merlin. ubi dicit, quod ſi ſtatutum inhabilitet matrem ad teſtandum in præjudicium filiorum, ſemper ligat matrem, quocunque ipſa vadat, etiamſi extra locum ſtatuti diſponat, *latè Theſaur. qq. for. lib. 2. qu. 8. numer. decimoquarto*, ſubdens, quod inhabilitas per ſta-
13 tutum inducta non operatur, ſi perſona tempore contractus non ſit ſubdita, & in eam neque ratione loci, neque ratione bonorum ſtatuentes joriſdictionem exercere nequeant. *Ciriac. contr. 10. num. 70. & 71. lib. 1. & controverſ. 252. numer. 26. & ſequent. lib. ſecundo, Gratian. diſcept. for. cap. 886. numer. 13.* ubi, quod ſi ſubditus ſtatuentibus mutaverit domicilium, & illud tranſtulerit de loco ſubdito ad alium locum, ceſſaret inhabilitas inducta per ſtatutum prioris domicilii. *Cephal. conſilio 171. numer. 24. verſ. poſtremo &c. Hond. conſilio decimo, numer. 26. lib. 2. Cravett. conſilio 201. numer. 15. & conſilio 271. numer. 4. verſ. ſecus eſſet &c.*

14 Obſerva tamen, quod ſi ſtatutum reſpiciat principaliter formam, & ſolemnitates contractus, ſecundariò perſonam, ut ſi principaliter prohibeat, nè contractus fiat, niſi ſervata certa forma, & ſolemnitate, tunc non traheretur extra territorium. *Coccin. deciſ. 116. num. 2. & deciſion. 123. num. 2. Buratt. deciſ. 17. num. 2. & ſeq. Merlin. deciſ. 601. nu. 3.* ubi dicit, quod ſi ſtatutum non arctet perſonam, nec eam inhabilitet præcisè, ſed ſolum det formam, & præſcribat ſolemnitates in contractibus ſervandas, tunc non ſolemnitates ſtatuti, cui ſubſunt contrahentes, ſunt adhibendæ, ſed attendi debent ſolemnitates requiſitæ à ſtatuto illius loci, in quo celebratur contractus, *latè Cravett. conſ. 271. num. 3. & ſeq. quicquid dicat Menoch. lib. 2. præſumt. 2. num. 9.*

25 Obſerva 2. quod quando verba dubia ſtatuti ſunt concepta in perſonam reſpectu ipſius perſonæ, quam ſtatutum inhabilitat, & prohibitio eſt odioſa, tunc non præſumitur, quod ſtatuentes voluerint ligare civem contrahentem, vel diſponentem extra territorium: ut ſi ſtatutum diſponat, quod filia non ſuccedat, vel quod uxor teſtari non poſſit ſine conſenſu mariti, vel quod teſtamentum, ſeu aliud inſtrumentum non conficiatur ab alio, quàm à Notario ipſius Civitatis ſub pœna nullitatis; hujuſmodi enim ſtatutum uti odioſum non ligaret ſubditos extra territorium, *ut d. Corn. conſ. 222. numer. 4. & 6. lib. 4. & conſilio 241. num. 6. lib. 2. Cravett. conſilio 467. num. 5. Dec. conſilio 314. numer. 6. & alii apud Menoch. lib. 2. præſumpt. 2. num. 10. Roman. conſil. 39. num. 1. & ſeq.*

16 Limitatur 5. ubi ſtatutum diſponit expreſsè de ſubdito, ſeu Cive, extra territorium teſtante, vel delinquente, ſeu alium actum faciente: tunc enim ſubjaceret ſtatuto; poſſunt enim ſtatuentes ligare cives etiam extra territorium actum conficientes, *Bart. in l. 1. n. 48. C. de Sum. Trin. Bald. ibid. numer. 23. Rol. conſilio 80. numer. 32. lib. 4. Surd. deciſion. 197. numer. 6. 7. & 9. & deciſion. 329. numer. primo & ſequent.* ubi dicit, quod ſi ſtatutum loquatur de cive, intelligi debet de cive originario, non de cive ex privilegio, *Gratian. diſcep. for. capit. 709. numer. decimoſexto, & capit. 253. Menoch. lib. 2. præſumpt. ſecundo, num. 5. & ſeq.*

17 Limitatur 6. ratione rei ſitæ in diœceſi, ut accidit in non reſidente: nam ſi ſtatutum inducat ob hanc cauſam privationem, ſive alias pœnas, afficit clericos manentes etiam extra diœceſim, *ut poſt Feder. de Sen. conſilio 182. & alios trad. Jordan. elucubr. diverſ. lib. 8. titul. primo de Conſtit. numer. 78. & ſequent.* ubi, quod ſtatutum, vel ſententia extenditur etiam ad beneficia alibi ſita, ſi de illis in ſententia, vel ſtatuto ſpecialis mentio fiat, quemad-
18 modum poteſt interponi decretum de rebus, quæ non ſunt in territorio, ratione perſonæ ſubjectæ, *Gratian. diſcept. for. cap. 389. numer. 22. & ſequent.* ubi dicit, quod judex ſimpliciter decernens immiſſionem, cenſetur quidem ſe reſtringere ad bona tantum ſui territorii; poteſt tamen, ſi velit, ſuam ſententiam extendére ad bona etiam extra territorium, ſi id exprimat: licèt executio talis ſententiæ, vel decreti fieri debeat ab Epiſcopo, ſeu Judice ejus loci, in quo beneficium, vel bona reperiuntur, *juxta textum in cap. poſtulaſti. ubi DD. de for. comp. & in l. à Divo Pio. §. 1. ff. de re jud.* quod quidem procedit in privatione, quam de novo inducit ſtatutum, vel ſententia; ſecus in pri- 19
vatione inducta à jure: hæc enim extenditur ad beneficia ubicunque ſita, etiamſi de iis ſpecialis mentio in ſententia non fiat, *ut rectè adverti Jordan. loc. citat. numero 80. vide Bart. in l. relegatorum. § interdicere. numero 2. ff. de Interd. & releg. Gratian. capit. 389. numero 44. & cap. 120. numero 85.* ubi addit, quod quarta bonorum mariti, quæ à jure defertur uxori viduæ, debetur de omnibus bonis ipſius viri, etiam in alio territorio ſitis, *de quo latè diximus in tractat. de Temp. legal. libr. primo, cap. 66.*

Limitatur 7. quando ſubditus propter delictum re- 20
legatus fuit in aliquo loco extra ipſum territorium ſtatuentium, & prohibitus ſub certa pęna, ne tranſgrediatur terminum aſſignatum, *ut poſt Salic. & Felin. obſervat Jordan. d. libro octavo, titul. primo, de Conſtit. num. 77.*

Limitatur 8. ratione præſumptæ voluntatis ipſius con- 21
trahentis, vel teſtantis in loco ſtatuti, ſi ſtatutum ita declarat voluntatem ejus, qui in eo loco contraxit, vel teſtatus eſt; tunc enim attendi debet ipſummet ſtatutum, ſeu conſuetudo loci, ubi quis commoratus fuit, etiam reſpectu bonorum, quæ extra territorium ſtatuentium ſita ſunt, *Rota in Auximana fideicommiſſi 4. Martii 1630. coram Merlino, in impreſſ. deciſion. 447. per. tot. & præcipue num. 13. & 14.* ubi, quod ſtatutum Urbis *libro primo cap. 142.* diſponens ut filii in conditione poſiti cenſeantur vocati, extenditur etiam extra territorium ſtatuentium, ſi teſtator in Urbe teſtamentum condidit, & diu commoratus fuit: quia præſumitur cum dicto ſtatuto ſe conformaſſe, *ut dixit eadem Rota coram Card. Ceraphin. 1329. numero decimoſecundo*, ſimiliter, licèt bona emphiteutica Eccleſiæ juxta ſententiam Rotæ ſtatutis laicorum non ſubjaceant, tamen ſi quis conducat bona Eccleſiæ pro filiis maſculis, & fœminis, cenſetur prius ſtipulaſſe pro maſculis, & ſolummodò, illis deficientibus, pro fœminis, ſi ibi extet ſtatutum fœminarum excluſivum: quia ſtipulans præſumitur ſe conformaſſe cum dicto ſtatuto, etiam reſpectu bonorum, quæ ſtatuti diſpoſitioni non ſubjacent, *Card. Cavaler. deciſion. 583. numero octavo, & nono Merlin. deciſion. 447. numer. decimoſexto, & ſequent.* ubi, quod maſculi in tali caſu non dicuntur venire ex diſpoſitione ſtatuti, ſed ex voluntate ſtipulantis, ſolumque ex ſtatuto deſumitur latens voluntas recipientis, qui cenſetur ſe conformaſſe cum dicto ſtatuto, *vide Alciat. conſilio 53. numero quarto, & ſequet. lib. 9. Peregr. de fideicom. articul. 28. num. 92. Menoch. preſumpt. 83. num. 53. lib. quarto*, ubi addit, quod ſi ſtatutum loci prohibeat, nè Eccleſia ſuccedat, quamvis hoc ſtatutum nullius ſit roboris, tamen præſomitur, teſtatorem voluiſſe excludere Eccleſiam, quæ in tali caſu non dicitur excludi diſpoſitione ſtatuti, ſed voluntate teſtatoris.

Limitatur 9. in pecunia, & mobilibos, quæ à defun- 22
cto poſſidebantur extra territorium, animo remittendi in patriam: nam in iſtis ſervanda ſunt ſtatuta loci, ubi is deceſſit, de cujus ſucceſſione contenditur. *Magon. deciſion. Flor. 107. numer. octavo, Surd. conſilio 343. numer. 18. & conſilio 346. per tot. & alii apud Theſaur. qq. for. lib. ſecundo, quæſtion. 5. num. decimoquarto*, ubi dicit, quod in hujuſmodi bonis inſpicitur animus, & deſtinatio.

SUMMARIUM.

23 *Quando mulieres poſſint ſe ſe obligare abſque ſolemnitatibus.*

24 *Mulieres non tenentur ſervare ſolemnitates originis, vel domicilii, ſed loci contractus: limitatur num. ſequent.*

25 *Quid ſi ſtatutum originis, vel domicilii expreſsè præcipiat, ut ſerventur ſolemnitates etiam extra territorium.*

26 *In omnibus ferè locis adſunt ſtatuta, ne mulieres, & minores contrahant ſine conſenſu proximiorum.*

Quid

Quid agere debeat Judex, si proximiores suum consensum præstare recusent. ibidem, & numer. sequent.

27 *Asserenti, non extitisse consanguineos tempore contractus, qui possent consentire, probandi onus incumbit.*

28 *Statutum requirens consensum consanguineorum, excludit fœminas, & alios, qui ex eodem statuto inhabilitantur.*

29 *An tempore pestis mulier, & minor contrahere possint absque solemnitatibus statuti.*

Quæstio II.

An, & quando mulieres contrahere possint absque solemnitatibus statuti.

23 RESP. quod si in loco, ubi mulieres contrahunt, nullum adsit statutum mandans, ut certæ serventur solemnitates in earum contractibus, si quidem majores sint 25. annis, poterunt secundùm jus commune liberè contrahere, & se obligare, etiamsi in loco originis, vel domicilii nequeant se sine certis solemnitatibus obligare, cum non teneantur servare solemnitates statuti originis,
24 vel domicilii, sed loci contractus, *l.2. ubi glos. C. ad Vellejan. l. sed si eum. l. aliquando. l. nec interest. l. debitrix. ff. eod. titul. Merlin. decision. 601. num. 13. Caputaq. decision. 283. par. 1. Gratian. discept. forens. cap. 124. num. 15. latè Pic. ad statut. Urb. 151. lib. 1. glos. 2. num. 51. & alii apud Clarim. contr. for. cap. 121. num. 21. & seq. lib. 2.*
25 nisi statutum originis, vel domicilii expressè præcipiat, ut serventur solemnitates etiam extra territorium: possunt enim statuentes ligare suos subditos nominatim ad sic contrahendum etiam extra territorium, præsertim circa res in territorio existentes, *ut supra diximus num. 16.* quia potestas statuendi inter subditos non arctatur territorio, *l. fin. de decret. ab ord. faciend. Bald. in l. extra. num. 2. in fin. lib. 1. Ruin. consilio 39. num. 16. in fin. lib. 1. Gabr. commun. conclus. lib. 6. titul. de statut. conclus. 8. num. 4. Gratian. discept. forens. capit. 253. numero 16.*

26 Verùm quia in omnibus ferè locis adsunt statuta prohibentia, nè mulieres, & minores contrahant sine consensu proximiorum, videndum est, quid agere debeat Judex, si proximiores suum consensum præstare recusent.

Et quidem si Judex cognoverit, proximiores ex justa causa contradicere, debet minori, vel mulieri prohibere, nè contrahant: & si contraherent spreto præcepto, contractus esset nullus, *Honded. cons. 32. n. 96. lib. 1. Pic. ad statut. Urb. lib. 1. cap. 151. glos. 19. nu. 10. & seq. Mantic. dec. 238. num. 9.*

Si verò absque justa causa contradicant, potest Judex eos compellere, *Corn. consilio 167. nu. 2. vol. 2. Mantic. d. decision. 238. num. 9. Rot. apud Pic. decision. 24. num. 15.* vel potest alios proximiores in gradu adhibere; & si alii proximiores in gradu non extent, poterit admittere conjunctos remotiores; & si nullus conjunctus reperiatur, seu citatus non compareat, deputari debet Curator loco illorum, vel ipse Judex poterit conjunctorum consensum supplere, ac minores, & mulieres ad liberè contrahendum admittere, *secundùm Bald. in l. vidua. num. 3. C. de Nupt. Bart. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. num. 2. & seq. ff. solut. matr. Plot. de in lit. jur. §. 7. num. 37. Cavalcan. de Tutor. & curat. num. 138.* ubi, quod potest minor sine propinquorum consensu contrahere cum solo Judicis decreto, si propinquiores omnes habiles ad consentiendum fuerint vocati, & citati, & consentire recusent. *Mantic. d. decision. 238. num. 9 Corn. d. consil. 167. num. 2. vol. 2. Natt. consilio 1. numer. 181. & seq. lib. 2.* ubi, quod si statutum requirit consensum proximiorum, & Judicis, & proximi nolint consentire, solus consensus Judicis non sufficeret ob defectum proximiorum recusantium: sed cautela est, ut adhibeatur unus Judex ad interponendum suum decretum, seu consensum, & alius Judex, qui suppleat defectum propinquorum recusantium sine justa causa consentire, vel alii consanguinei in tali casu erunt adhibendi, *ut supra. Menoch. de Arbit. Jud. cas. 211. numer. 7. & seq.* ubi dicit, quod Judicis arbitrio relinquitur, quæ sit justa, vel injusta causa contradictionis consanguineorum, *latè Pic. ad statut. Urb. lib. 1. cap. 151. d. glos. 19. num. 10. & seq.* ubi observat, quod in Urbe, si conjuncti proximiores recusent, & causa recusationis sit injusta, tunc facta mentione de illorum recusatione absque rationabili causa, loco illorum alii proximiores in gradu adhibentur: & in eorum defectu admittitur curator; si verò conjuncti citati nolunt comparere, registrata in instrumento citatione, proceditur ut supra absque alia interlocutione, causam esse, vel non esse justam, *Rota in Romana Societatis officii 13. Febr. 1606. coram Litta. & in Terracinen. molendini 2. Maii 1608. coram Cardin. vide Ruin. cons. 126. num. 1. in fin. lib. 2. Cravett. cons. 80. num. 14. lib. 1.* ubi, quod asseren- 27
ti, non extitisse consanguineos tempore contractus, qui possent consentire, probandi onus incumbit, *Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glos. 9. num. 202. & seq. Gabr. commun. conclus. lib. 6. tit. de verbor. signif. conclus. 6. num. 52.* ubi, quod statutum requirens consensum proximiorum, 28
excludit fœminas, & alios, qui ex eodem statuto inhabilitantur; quia cum in contractu proprio inhabiles sint, censentur etiam inhabiles ad præstandum consensum in contractu per aliam mulierem, vel minorem celebrando; secus si statutum requireret præsentiam proximiorum: quia tunc admitterentur etiam fœminæ, *secundùm Socin. jun. consilio 41. num. decimoquarto, vol. primo quem refert. & sequitur Gabr. loco cit. numero 53.*

Addit *Menoch. de Arbitr. Jud. d. cas. 211. numer.* 29
12. quod tempore pestis mulier, & minor sine consanguineorum consensu contrahere possunt, modò pestis tam acerbè sæviat, ut impossibile penè sit, consanguineos adhibere.

SUMMARIUM.

30 *In contractibus inter mulieres, seu minores, & Ecclesiam non sunt necessariæ solemnitates statuti loci, ubi contractus celebratur.*

31 *An sint necessariæ solemnitates statuti, quando minor cum alio minore, vel muliere contrahit.*

32 *An valida sit obligatio mulieris, vel minoris ex causa dotis, non servata solemnitate statuti, & num. 47. & 49.*

33 *An, quando frater teneatur alere, & dotare sororem.*

34 *Filius tenetur matrem alere, sed non dotare.*

35 *Filia, quando habet aliunde, ex quo se alat, non potest alimenta petere à patre.*

36 *An pater teneatur dotare filiam divitem.*

37 *Pater tenetur relinquere legitimam etiam filiis divitibus.*

38 *Pater naturalis tantùm filiam alere tenetur, non autem dotare.*

39 *Mater tenetur dotare filiam in subsidium.*

40 *Mater pro communi filia dotanda potest cum viro se obligare.*

41 *Dos à matre profecta non revertitur ad matrem superstitem, etiamsi filia prædecedat.*
Item non imputatur in legitimam debitam nepti in bonis Aviæ. ibidem.

42 *Dos data à patre, prædecedente filia, ad patrem revertitur.*

43 *Bona dotalia, si proveniunt ad nepotes, imputantur in legitimam: limitatur nu. 45.*

44 *Pater constituendo dotem, potest apponere pactum, ut prædefuncta filia, dos ad ipsum dotantem revertatur, non obstante consuetudine, secundùm quam dos non revertitur ad patrem.*

45 *Si pater stipulatus fuerit, dotem reddi soli filiæ, tunc nepotes non computant illam sibi in legitimam.*

46 Si

46 *Si minor ex causa necessaria constituens dotem, in ea assignatione lædatur, restituendus est quoad excessum.*

47 *Quid si mulier, quæ dotem promisit, ex tali promissione remaneret indotata.*

48 *Quando rescindatur obligatio mulieris facta pro viro.*

49 *Mulier nupta sine dote, si postea dotem marito constituat, tenetur servare solemnitatem statuti.*

50 *Quando agitur inter æquè privilegiatos, potior est causa illius, qui agit de damno vitando, & conventitur.*

51 *Quando uterque tractat de damno vitando, potior est causa illius, qui convenitur.*

Quæstio III.

An in contractibus inter mulieres, seu minores, & Ecclesiam, necessariæ sint solemnitates statuti loci, ubi contrahunt.

30 AFfirmant *DD. apud Pic. ad statut. Urb. glos. 7. nu. 81.* sed negativa sententia, videlicet, quod non sint necessariæ in tali casu, verior est, & ita sensit *Cephal. cons. 109. num. 18. ubi alios refert Verall. decis. 172. num. 9. & decis. 194. par. 3. Comitol. decis. 99. nu. 20. Rot. in Romana dotis 29. Maii 1602. coram Ortembergo. & dec. 190. num. 27. & 28. par. 6. Recent.*

31 Confirmatur hæc conclusio, quia neque servandæ necessariò sunt solemnitates statutariæ, quando minor cum alio minore, vel muliere contrahit; privilegiatus enim contra privilegiatum privilegio non utitur, *Rota in Romana vineæ de Scappuccis 10. Martii. & 18. Aprilis 1578. coram Blanchetto. prout refert Rubeus in singul. tom. 2. par. 6. circa statutor. interpret. ex Rota Rom. in p. conclus. circa solemnitat. d. statut. requisit. &c. num. 60. fol. 661.* quamvis contrarium senserit *Alex. consilio 119. num. 34 lib. 6. Ruin. cons. 97. num. 2. libro quinto.*

32 Confirmatur 2. quia valida est etiam obligatio minoris, & mulieris ex causa dotis, etiamsi adhibitæ non fuerint solemnitates statuti, præsertim si interveniat juramentum, *l. si dotare. & l. ult. ubi DD. C. Ad vellejan. Caputaq. decision. 199. par. 3. Comitol. decision. 99 num. 18. Rot. decision. 924. num. decimo, coram Buratto. & in recentior. decision. 365. num. 6. & 7. par. 4. tom. 1. & decision. 460. num. 12. & 13. par. 4. tom. 2. & decision 168. num. 7. par. 7.* quod tamen respectu minoris, sive sit masculus, sive fœmina, procedit, quando ex causa necessaria dotem constituit, veluti si ad id cogi poterat ex dispositione legis, vel hominis; secus si ex causa voluntaria: quia de jure non reperitur causa dotis specialiter in hoc privilegiata, ut minor possit pro illa se obligare, *ut observant Doctores communiter*; quemadmodum respectu mulieris intelligitur, dummodo sit major; tunc enim pro dote etiam voluntaria potest se obligare, cùm in hoc casu dos sit in jure specialiter privilegiata, ut pro illa mulier se obligare possit, *ut in d. l. si dotare. & l. ult. C. Ad Vellejan. l. promittendo. ff. de Jur. dot. ita Dec. in l. 1. num. 8. vers. ex quo infert. ff. de Reg. Jur. Rip. in repet. l. primo num. decimoquinto, ff. solution. matrim. Gabr. de legib. & constit. conclu. primo. in fin. Tiraq. de Retract. lignag. §. primo, glos. decimoquarto, num. 96. & seq. Pic. ad statut. Urb. lib. primo, cap. 151. glos. septimo, num. 157. & seq. Theodos. Rub. loc. cit. num. 56. & seq. fol. 661. Gozad. consilio 97. num. septimo, Socin. jun. cons. 12. num. 14. lib. 2. Hond. consilio decimooctavo, num. 57. lib. 1. Surd. decision. 164. num. secundo, & decision. 287. nu. 4. Osasc. decis. 135. num 3. Vinc. de Franch. decis. 219. num. 4. Put. decis. 160. num. 1. lib. 3. Millin. dec. 76. Caputaq. dec. 199. num. 2. par. 3. Rot. apud. Pacif. de Salv. interd. decision. 289. num. 29. & in recent. decis. 692. par. 4. tom. 3. & decision. 168. num. 7. & decis. 241. num. 15. & seq. par. 7. & dec. 190. num. 2. & seq. par. 8.*

Limita, ut hæc conclusio non procedat in terminis statuti Urbis *libro primo cap. 151.* requirentis solemnitates in obligationibus minorum, & mulierum, cùm verba dicti statuti sint generalia, universalia, prægnantia, geminata, & apta comprehendere etiam causam dotis: idemque dicendum de aliis similibus statutis, *secundùm Cravett. consilio 294 numero primo, versc. videmus etiam &c. & alior. quos refert, & sequitur Pic. ad statut. Urb. d. cap. 151. glos. septimo, num. 258.*

Contrarium tamen sentiunt *alii apud Galganet. ad d. statut. versic. item 21. procedere non credimus &c. & pluries resolvit Rot. decision. 557. & 558. par. primo, Divers. & decision. 461. num. 11. par. 1. Recent. & in Toletana pecuniaria 26. Januar. 1590. coram Comitulo & in Romana dotis 29. Maii 1602. coram Ortembergo. & in Romana census 8. Aprilis 1633. coram Merlino, quæ est decision. 190. num. 29. & seq. par. 6. Recent. ubi aliæ decisiones allegantur. Theodos. Rub. in singular. tom. 2. par. 6. circa statutor. interpret. in 1. conclus. circa solemnit. d. statut. requisit. in contract. min. & mulier. num. 61. fol. 661.* quemadmodum possunt minor, & mulier sese obligare absque solemnitatibus statuti ex causa pia, ut pro liberando à carceribus viro, patre, matre, filio, fratre, & quovis alio conjuncto, *ut d. idem Pic. loco cit. d. glos. 7. num. 283. & seq.*

Notandum est etiam, quod frater tenetur dotare so- 33
rorem in subsidium, quando mater, vel pater, aut alii ascendentes egestate laborant, dummodò ipse in eadem paupertate non sit. *Bero. quæst. familiar. cap. 113. num. 6.* ubi id ampliat, etiamsi soror monasterium ingredi velit, *Crot. in repet. l. 1. num. 91. ff. solut. matr.* ubi dicit, quod si pater justè exhæredavit filiam, ita ut nihil possit consequi ex bonis paternis, adhuc frater tenetur dotare sororem inopem, *Honded. cons. 18. nu. 32. tom. 1. Gratian. discept. for. cap. 65. num. 2. Benincas. de Pauper. quæstion. 8. in 3. special. in contract. num. 19. Natt. consilio 173. & 658.* ubi, quod frater ita demum cogitur dotare sororem, si soror valdè egeat, & frater valdè abundet, *Rot. dec. 145. nu. 3. & seq. par. 6. Recent. Coccin. dec. 77. n. 3. Vincen. de Franch. dec. 87. n. 12. Afflict. dec. 371. numer. 3. Boer. decision. 129. num. 7. Thesaur. decision. 192. num. 7. & alii, quos refert, & sequitur Rub. in annot. ad decision. 460. num. 1. & seq. par. 4. tom. 2. Recent. Surd. in tract. de Alim. titul. 1. quæstion. 23. num. 11. & seq.* ubi, quod ad id tenetur etiam frater Clericus, etiam ex redditibus Ecclesiæ, vel beneficiorum, si bona patrimonialia non sufficiant; hoc etiam casu Clericus redditus ecclesiasticos non dicitur expendere in prophanos usus, quia dos, & pia causa æquiparantur, *cap. pervenit. de Arbitr. cap. ult. de sent. & re jud. Bald. in l. legatum. C. de Condit. inser. Mantic. decis. 235. num. 9.* quod quidem procedit, quando soror est utrinque conjuncta, vel consanginea; secus si esset tantùm uterina, *l. cum plures. §. fin. ff. de Admin. Tut. ibi. sed non dabit dotem sorori pupilli, alio Patre natæ. etiamsi aliter ea nubere non possit. glos. communiter recepta in l. non omni. ver. nulla. C. eod. tit. Guid. Pap. decision. 439. in fin.* ubi dicit, quod frater tenetur alere sororem inopem, & eam etiam dotare, si sit soror ex parte patris, secus si ex alio patre, licèt ex eadem matre, *Pinell. in l. 1. C. de bon. mater. par. 3. num 101. Soarez. recept. senten. litt. f. in ver. Frater. num. 338. & seq. Rot. decision. 137. num. 19. par. 6. Recent.* quamvis enim frater teneatur alere sororem inopem etiam uterinam, *l. 3. §. 1. ff. de Tutel. & ration. distra. l. qui filium. ff. ubi pupill. educ. deb. l. tutor secundùm dignitatem. §. in solvendis. ff. de Admin. Tut.* non tamen ex hoc infertur, quod tenetur illam etiam dotare: nam argumentum de alimentis ad dotem procedit, quando contrarium in jure non reperitur dispositum, secus si jus aliter disponat, ut in hoc casu disponit, *d. textus in l. cum plures. §. fin. ff. de Admin. Tut. & latè probat Rub. in annot. ad d. decision. 460. num. 64. & seq. Osasc. decision. 124. num.*
15. ubi etiam observat, quod licèt filius teneatur ale- 34
re matrem, *l. 1. C. de alien. lib. l. si quis à liberis. ff. de liber. agnosc.* non tamen eam cogitur dotare, *Surd. de Alim. d. titul. 1. quæst. 28. num. 9. & 10. Peregrin. de fideicom. art. 42. num. 87. Gratian. discept. for. capit. 832. numer. 33.*
item filia, quando habet aliunde, ex quo se alat, non po- 35
test

test alimenta petere à patre; *d. l. si quis à liberis. §. solent*
36 *Judices. vers. alimenta.* & tamen filiam divitem, quæ ha-
bet aliunde, ex quo se dotare possit, pater dotare
cogitur, *l. fin. ubi glos. & DD. C. de dot. promiss. Alex.*
consilio septimo, num. 10. in fin. libro secundo, & cons. 169.
numer. quarto, lib. septimo, Paris. consilio 29. num. 60. &
61. lib. 3. Socin. jun. consilio 79. num. 109. lib. 3. Rip. in l. do-
tis causa. num. 54. ff. solut. matr. & alii communiter. contra
Bart. in l. mulier. §. cum proponeretur. nu. 3. ff. ad Trebell.
37 quemadmodum pater tenetur relinquere legitimam etiam
filiis divitibus, *Rot. decision. 62 num. 40. par. 5. recent.* si-
38 militer pater naturalis tantum, filiam alere tenetur, non
autem dotare, *auth. licèt. C. de natural. liber. Osasc. d. dec.*
124. num. 15.
39 Notandum 2. quod mater similiter tenetur dotare fi-
liam in subsidium ob inopiam patris, & dum dotat, cen-
setur donare, & habetur in hoc tamquam extraneus do-
tans, ad quem amplius dos non revertitur, sed liberè di-
citur translata, nisi contraria stipulatio intercesserit, *l. un.*
§. accedit. C. de rei uxor. act. Bart. in l. fin num. 3. C. de
Jur. dot. Hond. consilio 91. num. 78. & seq. lib. 1. Rot. decis.
692. num. 8. & 9. par. 4. tom. 3. Recent. ubi, quod ma-
40 ter pro communi filia dotanda potest cum viro se
obligare, unde hujusmodi dos à matre profecta, eùm per-
41 fectè, & irrevocabiliter acquiratur filiæ, nec revertatur
ad matrem superstitem, etiamsi filia prædecedat, non im-
putatur in legitimam debitam nepti in bonis Aviæ, *Mer-*
lin. decision. 433 numero quinto, & seq. secus esset, quan-
42 do dos datur à Patre, ipsaque filia prædecedit: hoc enim
casu dos revertitur ad patrem, ut illa patri sit solatium fi-
liæ amissæ, ne & filiam, & dotem amiserit, *l. dos à patre*
profecta. C. solut. matrimon. & ideò si posteà hæc bona
43 doralia proveniunt ad nepotes, dicuntur provenisse ex
judicio, & providentia Avi, & sic tamquam profecti-
tia imputantur in legitimam, *l. scimus, §. repletionem. C.*
de Inoff. testament. idemque procedit etiam in termi-
nis consuetudinis, secundum quam dos non revertitur ad
patrem, quando filia prædecedit superstitibus liberis:
quia hæc consuetudo interpretatur solummodò volunta-
tem patris dotantis, ut ipse scilicet usque tunc consenserit,
dotem remanere penes nepotes suos, si contigerit, filiam
dotatam prædecedere superstitibus liberis; & propterea
hæc acquisitio nepotum referenda est Avo, & illius libe-
ralitati ita à consuetudine interpretatæ, non autem con-
suetudini interpretanti; quod ex eo etiam constat, quia
pater constituendo dotem, potest apponere pactum, ut
44 prædefuncta filia dos ipsa nequaquam remaneat penes li-
beros, sed ad ipsum patrem dotantem revertatur, *Bart.*
in l. post dotem quæstion. 5. num. 29. ff. solution. matrim. Ca-
pic. decision. 176. num. 24. & 25. subdens, quod si pater
45 stipulatus esset, dotem reddi soli filiæ, tunc filii ejus non
computant illam sibi in legitimam, *Thesaur. decision.*
237. num. 3. & 4. ubi de communi. Giovagnon. consil.
92. num primo, & seq. lib. primo, Gratian. discept. for. cap.
556. num. 36. Coccin. decis. 211. num. 12. Merlin. d. dec 433.
num. 8. & seq.
46 Notandum 3. quòd si minor ex causa necessaria consti-
tuens dotem, in ea assignatione lædatur, restituendus est
quoad excessum non obstante juramento, à quo absol-
vendus est, *ut notatur in l. primo, C. si advers. dot.* ubi
quod hæc exceptio competit etiam hæredi. *Natt. consilio*
173. numero primo, & consilio 658. numero secundo, & se-
quent. Card. Millin. decision. 76. Honded. consilio decimo-
octavo, à num. 34. lib. primo, Rub. ad d. decision. 460. num.
219. & seq. par. 4. tom. 2. Recent. ubi dicit, quod in hoc
adverti debet, an suppetant facultates, & an vir tanta do-
te dignus sit.
47 Notandum 4. quod licèt mulier constituens dotem, si
major sit, validè se obliget etiam ex causa voluntaria sine
solemnitatibus statuti, *ut supra diximus, & notat etiam*
Paul. Rub. ad d. decision. 460. num. 228. par. quarta, tom.
secundo, Recent. id tamen intelligitur, dummodo ex tali
promissione non remaneat penitus indotata, *Rot. decision.*
365. num. septimo, par. 4. tom. primo, Recent. quo casu non
obligaretur juramento, *Abb. consilio 8. num 6. par. 2. Du-*
ran. decision. 141. num. 6. Rot. decision. 304. numer. 5. par. 4.
tom. 2. recent. unde obligatio subsisteret, quando mulieri
se ita obliganti remaneret saltem dimidia pars dotis, *juxta*
celebrem decisionem Thesaur. 223. num. 13. Rot. decis. 304.
numero quinto, & sexto par. quarta tom. secundo, Recent.
Duran. decision. 141. numero septimo, ubi etiam observat, 48
quod ad effectum invalidandi obligationem mulieris fa-
ctam pro viro, probari debet, quod de tempore obli-
gationis maritus non habuerit bona; quæ sufficerent
pro restitutione medietatis dotis, *Buratt. decision. 783.*
numer. 2.
Notandum 5. quod mulier nupta sine dote, si posteà 49
dotem marito constituat, tenetur servare solemnitates sta-
tuti, ea potissimum ratione, quia facit actum sibi præju-
dicialem, privando se dominio, & administratione bo-
norum, *Theodos. Rub. in singular. tom. 2. par. 6. circa sta-*
tut. interpr. in 1. conclus. circa solemnit. à statut. requisit.
numero 59. fol. 661. ubi refert. ita resolvisse Rotam in Sa-
binen. dotis 18. Junii 1576. coram Card. Lancellotto
Sen.
Notandum 6. quod quando agitur inter æquè privile- 50
giatos, potior est causa illius, qui agit de damno vitan-
do, & convenitur; is enim tunc rectè opponit de defectu
solemnitatum statuti, etiamsi agatur de causa dotis, vel
Ecclesiæ; *Rot. in Anconitana dotis 27. Novembris 1598.*
coram Card. Lancellotto. & in Bononien. census 17. Mar-
tii 1608. coram Card. Marquemontio, prout refert Theod.
Rub. loco supra cit. num. 61. & sequent. fol. 661. ubi etiam
dicit, quod quando uterque tractat de damno vitando, 51
potior est causa illius, qui convenitur, *Rot. decision. 190.*
numero 27 & sequen. par. sexta, recent. ubi aliæ decisiones
allegantur. Gregor. decision. 473. num. 14. Merlin. decision.
737. numero 22. & sequen.

SUMMARIUM.

52 *Non valet statutum, vel præceptum testatoris de non nubendo in certo loco, vel cum certis personis, sub pœna amissionis bonorum: declaratur, & limitatur nu. seq.*

Quando debeatur legatum alicui relictum sub conditione, si non nupserit Titio. ibidem d. numero 52.

53 *Jussus contrahere cum certa persona, oblato lucro, si non contrahat, lucrum amittit.*

54 *Reiicitur conditio à legato, in quo pater reliquit filiæ centum, si de matris suæ consensu nubat.*

55 *Jussa jungi certæ personæ, oblato emolumento, quid facere debeat, ut emolumentum lucretur, & numer. seq.*

56 *Conditio, si nupserit Titio, habetur pro impleta, si mulier ex voluntate patris alteri nupserit.*

Quæstio IV.

An valeat statutum, vel præceptum testatoris de non nubendo in certo loco, vel cum certis personis sub pœna amissionis bonorum.

ALii affirmativam tuentur sententiam, ut scilicet 52
valeat statutum, vel præceptum hujusmodi quo-
ad incurrendum pœnam, non verò quoad dirimen-
dum matrimonium, quia non tollitur in tali casu fa-
cultas nubendi, sed tantum restringitur, nam in aliis
locis, vel cum aliis personis nubere quis posset, ut
videtur colligi *ex Genes. cap. 28.* dum Isaac filio suo
Jacob præcepit, ne acciperet uxorem de genere Cha-
naan, *& ex textu in l. hoc modo, & l. cum ita legatum. ff.*
de Condit. & demonstr. & ita sensit Bart. in l. edici-
mus. 7. sub num. 2. C. de Murileg. lib. 11. Mantic. de
Conject. ultim. volunt. lib. 11. tit. 18. num. 3. & tit. 19. num. 9.
ubi etiam observat, quod hæc conditio, si non nupserit
Titio, hoc habet, ut post mortem Titii legatum re-
lictum censeatur, *Surd. decision. 30. numer. 28. & 29.*
ubi de communi, & alii apud Duran. de Condit. &
mod. impossibil. par. 2. cap. 3. nu. 46. & seq. Gratian. discept.
for. cap. 863. per tot.

Con-

Contraria tamen sententia mihi semper placuit, quia matrimonia non debent obstringi vinculo pęnæ, *l. Titia. ff. de verb. oblig. l. Titio centum. §. 1. ff. de condit. & demonstr. cap. gemma. 29. de Sponsal. Conc. Trident. sess. 24. de refor. matrim. cap. 9.* unde hujusmodi statutum, seu pręceptum Testatoris neque quoad pœnam contravenientes adstringit, *ut sentiunt magis communiter DD. Abb. in cap. 1. sub numer. 8. de Sponsal. Alex. in rubr. ff. solution. matrim. sub num. 35. & consilio 97. numer. 3. vol. 1. Alciat. consilio primo num. 32. & seq. lib. 2. Clar. §. fin. quæstion. 82. statut. 3. & alii, quos refert, & sequitur Ciriac. contr. 451. n. 74. & seq.*

Quare si purè data est hæreditas, & posteà adempta, si non contrahatur matrimonium ad votum præscriptum à Patre, talis conditio tamquam pœnalis sperni potest, cum ex ea quis reddatur timidior ad matrimonium contrahendum, *l. uxorem. §. hæres, vel legatarius, ff. de leg. 3. Cancer. lib. 3. var. resolution. cap. 7. num. 295. & seqq. Ciriac. ubi supra. num. 83. & 88.* subdens *num. 135.* quòd si matrimonium sequutum sit consilio, & hortatu eorum, qui in casum contraventionis vocati sunt, illi proculdubio agere non possent ad privationem, *arg. l. cum pater. §. libertis. ff. de legat. 2.*

53 Et hoc quidem procedit in præcepto negativo, quando scilicet quis prohibitus est contrahere; secus esset in præcepto affirmativo, quando videlicet quis jussus est contrahere cum certa persona, oblato lucro: hoc enim casu non contrahendo lucrum amitteret, *d. l. Titio centum. §. 1. ff. de condit. & demon.* nisi per modum pœnæ alicui auferretur legatum, aut hæreditas, si cum certa persona non contraheret, quia tunc invalida esset ea conditio, cum quævis pœna à matrimonio reiicienda sit, *ut supra diximus*; unde si quis Sempronium hæredem instituerit ea conditione, ut matrimonium cum Mævia contraheret, aliàs non contracto matrimonio censeatur hæreditate privatus, Sempronius adhuc hæreditatem consequeretur, etiamsi matrimonium cum Mævia non contraxerit, quia hujusmodi hæreditatis privatio videtur adjecta in pęnam non contracti conjugii: privatio enim emolumenti jam dati dicitur pęna, *glosa in l. 1. §. si quis propter. versic. per in integrum restitutionem. ff. de itin. actuq. privat. Dec. in l. 1. sub num. 4. C. de Instit. & substit. & in cap. Ecclesia S. Marię num. 121. de Constit. Thesaur. jun. quæstion. for. lib. 3. quæstion. 24. num. 3. & seq.* ubi addit, quod reiicitur

54 conditio à legato, in quo pater reliquit filiæ centum, si de matris suæ consensu, aut arbitratu nuberet, *& ita sentiunt alii, quos refert, & sequitur Ciriac. loco cit. numer. 84. 85. & 86.* subdens *num. 100.* quod jussa jungi certæ personæ, tenetur denunciare illi, an velit secum contrahere matrimonium, antequam alteri nubat: alioquin non lucraretur emolumentum sibi relictum; secus quando jussa est contrahere cum uno ex universa Civitate: tunc enim pudori Virginis non convenit publicare proclama, an aliquis velit eam in uxorem accipere, sed sufficit esse paratam consentire, si requiratur à condigno, *arg. textus in cap. honorantur. 32. quæstion. secunda, & in l. si Titius decimoquarto, & l. cum ita legatum. 62. ff. condit. & demonstr.*

55 Unde non probato, quod fuerit tempestivè requisita ab aliquo, cui dignè nubere posset, poterit alteri nubere, *l. hoc modo. ff. de condit. & demon. l. cum tale. §. rescriptum est. ff. eod. Thesaur. jun. d. quæstion. 24. sub numero 3. Mantic. d. lib. 11. titul. 18. num. 46.* ubi subiicit, quod conditio, si nupserit Titio, habetur pro impleta, si ex voluntate Patris alteri nupserit: non enim virginalis pudoris est eligere maritum, sed ejus electio parentibus committenda est, *ut in d. cap. honorantur. 32. qu. 2. quicquid in contrarium asserat Duran. in d. tr. de condit. & mod. impossibil. par. 2. cap. 3. num. 49. & seq.*

S V M M A R I V M.

57 *Statuta locorum regulariter non ligant forenses: limitatur num. 60. & seq.*

58 *Statutum prohibens, nè vir legare possit uxoris vel è contra, non comprehendit uxorem forensem legantem viro subdito.*

59 *Statutum Urbis disponens, majorem 20. annis, censeri majorem 25. non comprehendit forenses.*

60 *Forenses si contrahunt in loco statuentium, tenentur servare solemnitatem à statuto inductam: limitatur num. 94.*

61 *Sortiri forum, & ligari statutis, à pari procedunt.*

62 *Quando statutum loci contractus attendi debeat, & quando statutum loci destinatæ solutionis, & num. 68.*

63 *In contractibus attenditur statutum loci, ubi contractus ratificatur.*

64 *Contractus secundùm leges territorii, in quo partes contraxerunt, judicatur, etiamsi lis in alio loco agatur.*

65 *Quando mensura ejus loci adhibenda est, ubi contractus fuit celebratus, & quando ejus regionis, in qua prædia sunt sita.*

66 *Solutio monetæ fieri debet secundùm locum contractus.*

67 *Locus contractus dicitur ille, in quo destinatur solutio cambii.*

68 *Contrahens etiam forensis ligatur consuetudine loci contractus.*

69 *Verba contrahentium interpretanda sunt secundùm consuetudinem loci, in quo celebratus est contractus.*

70 *Statutum requirens insinuationem in instrumento donationis, ligat forensem donantem, seu contrahentem in loco ipsius statuti.*

71 *Judex loci, in quo bona sunt sita, dicitur competens ad effectum interponendi decretum in contractu mulieris, vel minoris super ejusdem bonis.*

72 *In testamentis etiam servanda est illa solemnitas, quæ reperitur in loco, ubi conduntur.*

73 *Actus etiam à forensi factus contra formam statuti loci, est nullus.*

74 *Solemnitates juris communis tantùm servandæ sunt, non autem statuti loci, quando testamentum, seu alius actus conditur in loco exempto: limitatur num. seq.*

75 *Quid si statutum fuerit confirmatum à Papa.*

76 *Statutum ordinatorium comprehendit etiam forensem.*

77 *Statutum, per quod forensi prohibetur acquirere, prohibet etiam subditis, nè in inforensem rem alienent.*

78 *Statutum loci ligare potest etiam forensem quoad bona sita in territorio statuentium.*

79 *Quid si verba statuti concepta sint in rem, vel si effectus respicit non personam, sed rem.*

80 *Quando agitur de jure rei, inspicitur statutum loci, ubi res est sita.*

81 *An statutum possit cogere forensee ad solvendum collectam.*

82 *Qui domicilium contraxerunt in loco, subiiciuntur statutis ejusdem loci.*

83 *In his, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, statutum ligat etiam forenses.*

84 *Forensis contrahens in loco, an teneatur ad gabellam debitam ex dicto contractu vigore statuti.*

85 *In quo loco solvi debeat gabella, quando in uno loco celebratus est contractus, & in alio extat fundus, seu res vendita.*

86 *Quid si contractus celebratur in uno loco, & solutio destinatur in alio.*

87 *Forensis contrahens in fraudem propriæ patriæ, adhuc ligatur statuto ejusdem patriæ, etiamsi contraheret extra territorium, & nu. seq.*

88 *Fraus quomodo probetur.*

89 *Nullitas semper potest allegari à tertio, quando non agitur cum illa persona, in cujus favorem inducta est nullitas.*

90 *Validum est judicium ubique locorum factum contra forensem minorem, per statutum suæ Civitatis effectum majorem.*

91 *Solemnitas statuti non requiritur, quando agitur de modica summa.*
Quæ dicatur modica summa. Ibidem.
92 *Quid si in loco non extet statutum præscribens mulieribus contrahentibus certam solemnitatem.*
93 *An valeat contractus factus à minore, si ei non fuerit datus Curator.*
94 *An statutum, quando dat certam formam, aut qualitatem contractui, liget forenses.*

Quæstio V.

An, & quando statutum loci liget forenses.

57 RESp. quod statuta locorum regulariter non ligant
forenses, quia isti statuentibus subiecti non sunt,
late Surd. decision. 197. *numer.* 6. *Gratian. discept. for. cap.*
824 *num.* 32. *& seq.* ubi loquuntur de statuto habilitante,
vel inhabilitante personam. *Rot. decision.* 103. *numer.* 21.
par. 2. *divers. & apud Picum decision.* 63. *numer.* 17. *& in*
recent. decision. 160. *numer.* 9. *par.* 8. ubi, quod statutum
58 prohibens, nè vir legare possit uxori, & è contra, non
comprehendit uxorem forensem legantem marito subdito,
& decision. 294. *numer.* 1. *& sequen. par.* 6. ubi, quod sta-
59 tutum Urbis *libro primo, cap.* 47. disponens, majorem
20. annis censeri majorem 25. non comprehendit foren-
ses, nisi fortè constet de eorum dubitatione decennali
in Urbe, cum animo perpetuò manendi, *Buratt. de-*
cision. 75. *Rot. decision.* 103. *numer.* 13. *par.* 2. *Divers. de quo*
vide Rot. in recent. decision. 119. *num.* 8. *& decision.* 81. *num.*
9. *par.* 7.
60 Limitatur tamen hæc conclusio, quando forenses
contrahunt in loco statuentium: tunc enim tenentur ser-
vare solemnitatem à statuto inductam, tum quia solemni-
tas actus pertinet ad jurisdictionem ejus, in cujus territo-
rio actus explicatur, tum etiam quia tacitè intelliguntur
consentire legibus ejus loci, in quo contrahunt, *Bart. in*
l. cunctos populos. numer. 13. *C. de Summ. Trin. Bald. con-*
silio 389. *libro primo, Abb. in cap. primo numero decimo, &*
11. *de Spons. Rot. decision.* 103. *numero* 22. *par.* 2. *divers. &*
decision. 294. *numer.* 7. *& sequen. par.* 6. *recent. Card. Cava-*
ler. decision. 257. *numer.* 2. *& seq. Seraphin. decision.* 1170.
numer. 1. *Rot. apud Cenc. de Censib. decision.* 195. *num.* 4. *&*
61 *decision.* 201. *num.* 2. ubi, quod forenses ligantur statutis
loci, ubi contractus fuit celebratus, vel destinata solu-
tio, quia sortiri forum, & ligari statutis, à pari proce-
dunt, *Ferentill. ad Buratt. decision.* 98 *numer.* 6. *& sequen.*
Corn. consilio 205. *numer.* 9. *lib.* 3. *Ruin. consilio* 117. *num.*
11. *&* 12. *libro quinto*, ubi dicit, quod si quis in uno loco
62 contractum celebret, & solutio alibi destinetur, tunc
non statutum loci contractus, sed ejus loci, ubi fuit de-
stinata solutio, attendi debet; quia in iis, quæ oriuntur
post contractum propter moram, vel negligentiam at-
tenditur statutum loci solutionis, *latè Coccin. decision.* 133.
numero quarto, & sequen. ubi dicit, quod in decisoriis
servanda est lex, seu statutum loci contractus quoad ea,
quæ respiciunt solemnitatem actus, vel quæ oriuntur se-
cundùm naturam ipsius contractus tempore contractus,
& debent adhiberi in contractu, vel impleri tempore con-
tractus; in iis verò, quæ implenda sunt post contractum
in esse productum, in loco ad impletionem destinato, non
est consideranda lex, vel consuetudo loci initi contra-
ctus, sed destinatæ solutionis; unde si in loco destinatæ
solutionis adsit statutum disponens circa materiam præscri-
ptionis, ut si mandet, quod creditum intra certum termi-
num exigatur, aliàs debitor molestari amplius non possit,
tale statutum afficeret etiam forenses ratione negligentiæ
contractæ in loco destinatæ solutionis, *Paul. Rub. in annot.*
ad decision. sexto numero 51. 52 *&* 53. *par.* 3. *Recent. Tiraq.*
de Retr. lignag. §. 1. *glos.* 10. *numer.* 68. *Duran. decision.* 27.
numero 10. *&* 11. ubi dicit, quod in contractibus attendi-
63 tur statutum loci, ubi contractus ratificatur, non ubi
contractus fuit celebratus nulliter, vel ubi nomine ratifi-
cantis gestus fuit, *Host. in sum. titul. de Rescript. Vant. in*
titul. de nullit. ex defect. process. &c numer. 56. *Mant. de Ta-*
cit. lib. 3. *titul.* 14. *numer.* 8. *& in fin.* ubi dicit, quod si lis
in alio loco agatur, tamen contractus secundùm leges ter- 64
ritorii, in quo partes contraxerunt, judicatur, etiamsi
contrahentes sint exteri, *& titul.* 13. *num.* 14. *& sequen. us-*
que ad num. 58. ubi etiam dicit, quod mensura ejus loci 65
adhibenda est, ubi verè contractus est celebratus, si am-
bo contrahentes sint ejus regionis, in qua contractum est,
aut in ea soliti sint versari: secus si sint ejus regio-
nis, in qua prædia sunt sita: quia tunc verisimilius vi-
detur, eos sensisse de mensura illius regionis, in qua
prædia existunt: quod si unus ex contrahentibus fue-
rit ejus regionis, in qua negotium gestum est, alter
illius, in qua prædia sunt sita, vel in quam solutio
collata est, ea mensura adhiberi debet, quæ promis-
sori utilior est: quia in dubio secundùm promissorem
interpretamur, & quod minimum est, sequimur, *Ce-*
vall. quæstion. 733. *numero decimosecundo*, ubi, quod 66
etiam solutio monetæ fieri debet secundum locum con-
tractus, *Galt. de cred. capit. secundo titul. secundo numer.*
39. *& titul. septimo, num.* 2446. ubi, quod locus contra- 67
ctus dicitur ille, in quo destinatur solutio cambii, non
autem ille, in quo cambium celebratum fuit, *Coler. de*
Process. execut. par. 1. *cap.* 3. *num.* 171. *& sequen.* ubi di- 68
cit, quod contrahens etiam forensis ligatur consuetudine
loci contractus, adeò ut secundùm illam consuetudinem
actus videatur esse celebratus, *Alex. consilio* 44. *numer.* 20.
lib. quinto, & consilio 37. *num. septimo libr. secundo*, ubi
etiam dicit, quod semper servari debet statutum loci con-
tractus quoad ea, quæ concernunt litis decisionem, &
quæ oriuntur secundum naturam ipsius contractus, non
autem ex mora, *Natt. consilio* 192. *numer. secundo* ubi,
quod verba contrahentium interpretanda sunt secundùm 69
consuetudinem loci, in quo celebratus est contractus,
Caput. decision. 283. *par. prima & decision* 206. *par.* 3. ubi,
quod statutum requirens insinuationem in instrumento 70
donationis, ligat forensem donantem, seu contrahentem
in loco ipsius statuti, *Rimin. consilio* 601. *num.* 11. *Fenzon.*
ad statut. Urb. libro primo, cap. 149. *num.* 23. ubi, quod
donatio facta in Urbe ab extero, debet insinuari juxta
ejusdem Urbis statutum, *Achill. de Grass. decision.* 2. *nu.*
5. *de constit. Gratian. discept. for. cap.* 525. *num.* 3. *&* 22 *&*
cap. 827. *num* 10. *& cap.* 42. *num.* 39. *& seq. & cap.* 124. *nu.*
15. *& seq.* ubi etiam dicit, quod judex loci, in quo bo- 71
na sita sunt, dicitur competens ad effectum interponendi
decretum in contractu mulieris, vel minoris super eisdem
bonis, *Cancer. var. libro primo cap. quarto num.* 91. *& seq.*
ubi dicit, quod etiam in testamentis servanda est illa so- 72
lemnitas, quæ reperitur in loco, ubi conduntur, *Rolan.*
consilio 100. *num.* 13. *& consilio* 33. *num.* 6. *libr.* 3. ubi dicit,
quod actus etiam à forensi factus contra formam statuti lo- 73
ci est nullus: subdens *num.* 18. *cum sequen.* quod solem-
nitates juris communis tantùm servandæ sunt, non autem 74
statuti loci, quando testamentum, seu alius actus condi-
tur in loco, seu Monasterio exempto, licèt sit intra terri-
torium statuentium, *ut sensit etiam Natt. consilio* 643.
numer. 6. *& sequen.* quod tamen intelligendum est de sta- 75
tuto non confirmato à Papa; secus si a Papa confirma-
tum fuerit, quia tunc statuti solemnitas servanda est etiam
in loco exempto à jurisdictione statuentium, *ut d. Grat. d.*
cap. 124. *num.* 15. *& seq. Achill. decis.* 2. *de Const.* ubi addit, 76
quod statutum ordinatorium comprehendit etiam fo-
rensem.

Limitatur 2. quando forensis per statutum prohibe- 77
tur acquirere, quo casu virtute correlationis subditus vi-
detur etiam prohibitus alienare, vel ipsamet res similiter
censetur prohibita alienari *Ruin. cons.* 160. *num.* 5. *vers. quin.*
etiam si prohibitio &c. vol. 4.

Limitatur 3. in bonis sitis in territorio statuentium: 78
in his enim statutum loci ligare potest etiam foren-
ses, *Bart. in l. prima numer.* 27. *in* 4. *quæstion. C. de Sum.*
Trinit. Bald consilio 228. *in fin. libro quinto Mandell. con-*
silio 370. *numer.* 20. *& sequen.* ubi dicit, quod etiamsi sta-
tutum simpliciter loquatur, comprehenderet forenses, 79
si verba sint in rem concepta; idemque dicendum,
etiamsi verba non ita expressè dirigantur in rem, sed
in personam, quando scilicet effectus respicit non per-
sonam, sed rem, quia tunc perinde est, ac si verba
essent concepta in rem, *Cravett. consilio* 427. *num.* 3. *&*
7. ubi dicit, quod quando agitur de jure rei, puta de alie-
nando,

nando, vel præscribendo, aut modo præscribendi rem,
80 inspicitur statutum loci, ubi sita est res, *& consil.*467.
*numer.*2. ubi, quod in materia successionis inspicitur
jus loci, in quo bona sunt sita, *Cephal. consilio* 170.
*num.*21. *& consilio* 171. *num.*24. *& seq.* ubi, quod statu-
81 tum potest cogere forenses, seu non subditos ad solven-
dum collectas pro bonis existentibus in territorio sta-
tuentium.
82 Limitatur 4. in forense, qui in loco per decennium ha-
bitavit animo perpetuò permanendi, & acquirendi do-
micilium, vel ibi familiam transtulit, ac bona stabilia
emit: tunc enim subiicitur statutis ejusdem loci, *latè Rot.
decision.*172. *par.*8. *recent.* ubi etiam, quod Præfectus ar-
cis, scholaris, & Curialis in loco ementes bona, &
contrahentes matrimonium, censentur ibi contraxisse do-
micilium.
83 Limitatur 5. in his, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis:
tunc enim statutum ligat etiam forensem, *secundùm Bart,
in l.*1. *nu.*24 *& seq. C. de Sum. Trin.*
84 Observa tamen, quòd forensis contrahens in aliquo
loco, tenetur ad gabellam debitam ex dicto contra-
ctu vigore statutorum illius loci: quia gabella est onus
consecutivum contractus, ita etiam ratione gabellæ sub-
iicitur statutis loci, *Riminal. consilio* 30. *numer. quarto
vol. primo Alex. consilio* 49. *numer.*3. *& seq. lib. quinto*,
85 ubi dicit, quòd si in uno loco celebratus est contractus
venditionis, & in alio loco extat res, vel fundus ven-
ditus, gabella solvi debet in loco venditionis cele-
86 bratæ; item si duo contrahant Perusii, & solutio fie-
ri debeat Bononiæ, gabella solvenda erit Perusii, &
non Bononiæ, *Gratian. discept. for. capit.*409. *numer.*
41. *& sequen. & cap.*824. *numer.*31. *& seq. Coccin. decision.*
133. *num.*9.
87 Observa 2. quod si constaret, contractum fuisse fa-
ctum à forense in fraudem statuti propriæ patriæ, con-
trahens ligaretur statuto ejusdem patriæ, etiamsi actus
fiat extra territorium, *Ruin consilio* 160. *numer.*4. *vol.*4.
Bellon. decision 93. *numer.*3. *in fin. Grat. decision. March.*
28. *numer.*13. *& decision.*102. *numer. sexto & sequen.* ubi,
88 quod fraus hujusmodi probatur indiciis, & conjecturis ar-
bitrio Judicis, *Picus in tract. de contract. fin. cert. solemn.
non valitar. glos.*2. *num.*55. ubi dicit, quod in tali casu
contractus erit nullus, ac si celebratus fuisset sine so-
lemnitatibus in loco statuti, *Cavalc. decision.*42. *numer.*
35. *par.*1. *Ciriac. contr.*10. *numer.*82. *& sequen. libr. primo*
ubi, quod fraus diceretur probata ad effectum nullitatis
inducendæ, quando partes ea de causa tantùm proficis-
cuntur in aliud territorium pro celebrando contractu, &
statim eo perfecto ad locum statuti revertuntur, *& contr.*
252. *numer.*38. *& sequen. lib.*2. ubi addit, quòd nullitas
89 semper potest allegari à tertio, quando non agitur cum
illa persona, in cujus favorem inducta est nullitas, *Paris.
cons.*99. *num.*58. *&* 59. *par.*1. *Ciarlin. contr. for. cap.*121. *nu,*
24. *lib.*2.
90 Observa 3. quod validum est judicium, ubique locorum
factum contra forensem minorem, per statutum suæ
Civitatis effectum majorem, *ut d. Achill de Grass. decis* 2.
*numer.*1. *& seq. de Const. per doctrinam Bald. in l. cunctor
populor. numer.*25. *C. de Sum. Trinit. Alex. consilio* 41.
*num.*5. *vol.*5.
91 Observa 4. quod solemnitates statuti non requiruntur,
quando agitur de modica summa, *latè Gratian. discept,
forens. cap* 879. *num.*4. *& seq.* ubi etiam, quod arbitrio Ju-
dicis relinquitur, quæ sit modica summa, inspecta quali-
tate loci, & personarum.
92 Observa 5. quòd si in loco nullum extet statutum
præscribens mulieribus contrahentibus certam solemni-
tatem, servandum est jus commune, secundùm quod
mulier, si est major, non prohibetur contrahere sine
solemnitatibus, prout mares, *l.*2. *ubi glos. in ver. obliga-
verit. C. ad Vellejan. l. sed si eum. l. aliquando. l. nec inte-
rest. l. debitrix. ff. eod. titul. Rot. decision.*238. *numer.*12. *&
sequen. par. sexta recent. Buratt. decision.*27. *numer. primo*
ubi dicit, quod valet etiam contractus factus à mino-
93 re, si ei non fuerit datus curator, præsertim stante jura-
mento, *per tex. in l.*3. *C. de in integr. rest. min. l.* 1. *C. de filio-
fam. min. auth. sacramenta puberum. ubi DD. C. si advers.
vendit. & hanc esse communem dicit Cavaler. decision.*257.
*numer.*1.

Observa 6. quod quando statutum non inhabilitat 94
simpliciter, & absolutè personam venditoris prohiben-
do venditionem, aut alienationem, sed solùm dat cer-
tam formam, aut qualitatem ipsi contractui, ut si dis-
ponat, quod volens rem vendere, teneatur prius re-
quirere proximiores, aut vicinos, non ligaret foren-
ses, *Cravett. consilio* 271. *numer.* 3. *& sequent.* licèt
contrarium videatur sensisse *Rot. decision.* 103. *numer.*
19. *& seq. & decision.* 162. *numer.* 3. *par.*2. *Divers.* ubi,
quod statutum inhabilitans personam non simpliciter, &
absolutè, sed cum modificatione respiciente solemnitatem
actus, ligat etiam forenses, *vide, quæ supra diximus num.*
70. *& quæ infra dicemus num.*129.

S V M M A R I V M.

cessionem exclusit feminis.

120 *Quando forensis censeatur subditus, & gaudeat beneficio statuti.*

121 *Si statutum disponat, ut filia non succedat superstite masculo, includitur in dicto beneficio clericus, & monachus.*

122 *Nomina debitorum censentur esse de loco, ubi est celebratus contractus, vel destinata solutio.*

123 *Redditus fundales, veluti census, vectigal, pensio emphiteutica, sequuntur locum rei, ob quam debentur. cæteri verò redditus sequuntur personam creditoris. limitatur nu. seq.*

124 *Quid si actio daretur ad quantitatem in genere, nec ullo loco esset circumscripta.*

125 *Quando fit mentio de bonis existentibus in certo loco, tunc non veniunt jura, & actiones.*

126 *Statuta si sunt realia, nocent etiam non subjectis, in rebus territorii.*

127 *Statutum potest compellere ad munera forenses prædia possidentes in loco statuti.*

128 *Statutum de jure congrui ligat forenses respectu bonorum, quæ ipsi possident.*

129 *Statutum prohibens, nè quis possit altiùs tollere ædificium, ligat forensem, cujus est ædificium.*

130 *In successione intestati inspicitur locus rerum acquirendarum, & ejusdem loci statuta. ibid. d. numero 130.*

131 *Statutum respectu bonorum existentium in territorio, potest habilitare personam etiam non subditam.*

132 *Statutum, etiamsi loquatur per verba generalia, comprehendit etiam forensem, & alibi habitantem, respectu bonorum existentium in territorio statuti.*

133 *Quid si statutum tractaret de aliquo effectu, qui directò respiceret personam, ac illius statum.*

134 *Statutum excludens sorores à successione parentum propter fratres, intelligendum est de fratribus utrinque conjunctis, non autem uterinis tantùm.*

135 *Statutum vocans fratrem, excludensque sororem, intelligitur de fratre primi gradus, non autem de patruelo.*

136 *Fœminæ exclusæ à statuto computantur in numero liberorum, & faciunt numerum, & partem, quando filiis prodest.*

Quæstio VI.

An statutum exclusivum feminarum locum habeat, quando contrahentes de successione sunt forenses.

95 RESp. quòd hujusmodi statutum regulariter non
habet locum in tali casu: quia cum talia statuta
fiant intuitu, & favore agnationis conservandæ;
statuentes censentur prospexisse solùm commoditatibus
familiarum, & civium suorum, non autem exterorum,
cum ad statuentes spectet proprias, non autem
alienas agnatione conservare, *Bald. cons. 460. lib. primo*
Alex. consilio 41. lib. 7. Paris. consil. 12. num. 25. libr. 3.
Hond. consilio 5. num. 16. libro primo ubi dicit, quod in
materia successionis forensis non potest uti beneficio statuti
ad alterius exclusionem, *& cons. 11. num. 22. eod. libr. 1.*
Ruin. cons. 195. num. 9. vers. nec etiam &c. & nu. 10. & consil.
200. num. 12 vol. 2. Put decis. 31 nu. 6. & 7. lib. 2. in noviss. Rot.
decis. 673. num. 2. par. 1. Divers. & in recent. decis. 265. num.
32. & seq. par. 4. tom. 2 ubi, quod statuta fœminarum exclusiva
locum non habent, quando masculi non extant,
vel quando illi nolunt, vel non possunt succedere, *& dec.*
228. num. 45. & seq. par. 8.

96 Idemque dicendum est de eo, qui ex privilegio factus
est civis, si non habitet, & onera non sustineat:
hic enim non potest uti beneficio statutorum loci;
tum quia in nihilo differt ab ipso forensi, tum quia
desinit esse municeps per non habitationem, licèt non
desinat esse civis, *Gratian. discept. for. cap. 709 nu. 16.*
Rolan. cons. 79. lib. 3. ubi etiam dicit, quod civis origina- 97
rius habitans extra civitatem, amittit privilegium civitatis,
& desinit esse civis, *Afflict. decis. 384. num. 7.* ubi dicit,
quod civis muneribus, & oneribus cognoscitur: &
ideò qui non participat de muneribus, & oneribus civitatis,
non dicitur propriè civis, *latè Ruin. cons. 200. nu. 11.*
& seq. lib. 2.

Quare, ut statutum fœminarum exclusivum afficiat, 98
requiritur utraque subjectio, tam ratione bonorum, quàm
ratione personarum, ita ut alterum non sufficiat, etiamsi
uterque locus, scilicet originis, & ubi defunctus bona
possidet, eidem Principi subjaceat, & utriusque loci statuta
essent ab eodem Principe confirmata, *Rota in Collen. hæreditatis 10. Junii 1616. coram Buratto. in impress.*
decis. 188. ubi latè Ferentill. num. 14. & seq. quicquid dicat
Thesaur. qq. forens. lib. 2. quæst. 5. num. 13. quod procedit
sive statutum loquatur in rem, sive in personam, rejecta
distinctione Bartoli, quæ communiter reprobatur, *ut dicit Rota in d. Collen. hæreditatis coram Buratto, & in*
Civitatis Castelli supplementi legitimæ 11. Decembris
1617. coram Pamphilio, prout refert Beltram. de Greg.
decis. 279. num 25. Duran. dec. 31. num. 9. Marescott. var.
lib. 1. cap 9. nu 10.

Ex quo infertur 1. quod Dominus loci non com- 99
prehenditur sub statuto fœminarum exclusivo, sicut
nec sub aliis statutis: ratio est, tum quia nemo sibi
imperare potest, tum etiam quia Dominus loci non
potest dici civis, *Bald. in l. cum ipse. num. 6. C. de contrah. empt. & in auth. quibuscunque. num. 5. C. de Sacros.*
Eccles. Alex. in l. 1. num. 3. ff. Quod quisq. jur. Cor. consilio
4. num. 10. lib. 2. Hond. consilio 13. num. 59. & 60. lib. primo
Surd. decis. 13. num. 12. ubi addit, quod edictum Præ- 100
toris de non extrahendo bladum, non includit ipsum
Prætorem, *Comitol. decis. 167. num. 12. Gregor. decis. 279.*
num. 7. & seq. ubi, quod neque sub statuto comprehen- 101
ditur Vicarius perpetuus pro Sede Apostolica deputatus,
cum censeatur utilis Dominus, & in omnibus fungatur
vice Principis, *Beltram. ibidem num 22. & seq.* filiæ verò,
& neptes ipsius Domini sub tali statuto comprehen- 102
duntur, quia istæ non Dominæ, sed subditæ reputantur,
Rot. in Balneoregien. bonorum 18. Maii 1588. coram Litta, quem refert Beltram. loco cit. num. 22. quod intellige,
si statutum conditum fuerit ab ipso Domino loci: secus
si ab Universitate: quia tunc non comprehenduntur,
etiamsi tale statutum ab ipso loci Domino fuerit confirmatum;
natura enim confirmationis est addere robur statuto
confirmato quoad jus, non autem quoad actum, ut comprehendat
filias ipsius Domini, quæ anteà non comprehendebantur,
Rot. in Balneoregien. bonorum de anno 1589.
coram Orano. & in alia Balneoregien. 9. Martii 1591. coram Card. Pamphilio. prout refert Marescott. var. lib. 1. c. 9.
num. 3. & seq.

Observa tamen, quod licèt statutum loci non afficiat 103
Dominum ipsius loci, id tamen intelligitur in partibus
præjudicialibus: & ideò in partibus favorabilibus potest
Dominus loci, si vult, uti eodem statuto, instat Ecclesiæ,
quæ etsi non ligatur laicorum statutis, potest tamen
eis uti in partibus favorabilibus, *ex trad. in Mediolanen.* 104
hæreditatis 11. Martii 1596. coram. Card. Millino. in impress. decis. 146. & in Papien. bonorum 17. Februarii 1578.
coram Card. Lancellotto Seniore. latè Alex. consilio 111.
num. 8 lib. 7. ubi subdit, quod si Ecclesia vult uti beneficio 105
statuti, tenetur servare illius formam, *Hond. cons. 70. nu.*
110. & seq. lib. 2.

An verò fiscus ligetur statuto loci? Resp. affirmativè, 106
ut sensit Senatus Mantuan. teste Surdo decision. 13.
in fin.

Infertur 2. quod statutum exclusivum feminarum 107
non porrigit vires suas ad bona sita extra territorium,
etiamsi de bonis in alieno territorio sitis expressè disponeret,
quia in tali casu deficit subjectio bonorum,
Dec. in l. fin. num. 8. ff. de Jurisd. omn. Jud. Alex.
consilio 128. num. 1. & seq. lib. 1. latè Thesaur. qq. forens. lib. 2. quæst 5. num. 4. & 16. Buratt. d. decis. 188. ubi
latè Ferentill. Beltram. ad Greg. decis. 255. num. 7. ubi de
communi. Rot. dec. 295. num. 2. par. 1. Divers. & in recent.
dec. 461.

dec. 461. numer. 5. & 6. part. 4. tom. 2. ubi, quod sta-
tuta disponentia circa successionem non habent locum
108 quoad bona existentia extra loci territorium, & in
Tarvisina feudi 10. Junii 1619. coram Innocentio X. ubi
quod statutum de duobus conformibus non procedit in
109 bonis sitis extra territorium, nec in foro ecclesiasti-
co, neque super bonis Ecclesiasticis, etiam ubi agitur
inter laicos de illorum utili dominio, & coram Mer-
lino 28. Maii 1631. prout refert Dian. post part. 5. re-
solut. moral. in fine operis, Gratian. discept. for. capit.
120. numer. 86. Marescott. var. libr. 1. cap. 9. numer. 9.
13. & sequ.

Unde si testator possidet bona in loco, in quo dege-
bat, & etiam extra illius territorium, fœmina cum ma-
sculis æqualiter admitteretur in successione bonorum exi-
stentium extra territorium juxta juris communis dispo-
sitionem, etiamsi in utroque loco vigeret statutum ex-
clusivum fœminarum, extantibus masculis, nisi fortè
personæ subjacerent jurisdictioni utriusque loci, ut si in
utroque loco haberent domicilium, Bartol. in l. 1. nu-
mer. 33. Cod. de Summ. Trin. Thesaur. qq. for. lib. 2. quæst.
5. numer. 7. Surd. decision. 329. numer. 11. ubi, quod
110 prævalet domicilium habitationis, quando pugnat cum
domicilio originis, latè Merlin. decision. 353. numer. 1.
& sequ. ubi etiam observat, quod bannitus, & hostis
111 patriæ, qui omninò est incapax successionis, succe-
dit ab intestato in bonis extra territorium, quia hæc bo-
na non subjacent statuto Civitatis bannientis, ex trad. per
Castr. in l. 1. num. 4. C. de hæred. instit. Menoch. cons. 271.
numer. 19. Rot. in Mantuana bonorum 17. Novembris 1579.
coram Bubal.

112 Idem dicendum in statuto disponente, quod primo-
genitus solus succedat in totum, ut non habeat locum
in bonis sitis extra territorium, nisi ultra statutum pri-
mogenitura per pactum, vel testamentum constituta es-
set, nam hæc duo porrigunt vires suas ad bona ubicun-
que existentia, Gabr. commun. conclus. libr. 6. titul. de
statut. conclus. 9. numer. 10. Thesaur. qq. for. lib. 2. quæst.
5. numer. 6. Rot. dec. 355. numer. 30. part. 5. tom. 1. recent.
113 ubi, quod si quis in diversis territoriis habeat bona,
uniuscujusque territorii statutum dispositivum attendi-
tur, ac si diversa essent patrimonia, Rol. consil. 80. nu-
mer. 27. lib. 4. & consil. 24. num. 15. & sequ. lib. 3. ubi, quod
statuta loci, in quo bona sunt sita, in successionibus
servari debent.

114 Infertur 3. statutum hujusmodi fœminarum exclusi-
vum non suffragari masculis, quando tam defunctus,
quàm fœmina, & masculi sunt forenses, tum quia in
tali casu deficit subjectio personarum, tum etiam quia
sicut forensis, quando agitur de ejus præjudicio, non
comprehenditur in dispositione statuti, ita nec statutum
ad eum extenditur, ut ei prosit, & ideò forensis statu-
ti beneficio non utitur, Bald. in l. 1. numer. 13. Cod. de
Summ. Trin. & consil. 460. numer 2. libr. 1. ubi dicit,
115 quod statuentes nec habilitare, neque inhabilitare pos-
sunt non subditum, Rol. consil. 79. numer. 35. lib. 3. Ruin.
consil. 48. numer. 4. lib. 3. ubi, quod statutum non potest
excludere forensem ab hæreditate etiam respectu bono-
rum existentium in territorio statuentium, quia perso-
na non est subdita, latè Gratian. discept. for. cap. 709.
num. 12. & seq. Hond. cons. 11. num. 25. & seq. & cons. 5. nu.
15. & 16. lib. 1. Rot. dec. 188. num. 7. coram Burat. & decis.
295. numer. 4. part. 1. Divers. Beltram. ad Greg. dec. 255.
num 8.

116 Idem esset, si defunctus, & ejus bona statuto sub-
jaceant, sed tam masculus, qui vult succedere, quàm
fœmina, essent forenses: quia neque in hoc casu fœ-
mina excluderetur; requiritur enim, quod is, qui vult
succedere, sit subditus statuto, Alexand. consil. 44. nu-
mer. 15. lib. 5. Ruin. consil. 48. numer. 4. lib. 3. Ferentill. ad
Burat. decis. 188. nam mens statuentium non est statuere
in commodum illorum, quibus incommodum, & dam-
num præstare non possunt, Natt. consil. 148. numer. 1.
Rot. dec. 295. numer. 3. & 5. par. 1. Divers. ubi, quod
neque mulier excluderetur, si ipsa subjecta sit statuto,
& is, qui prætendit succedere, esset forensis, & decis.
68. numer. 10. & sequ. par. 6. recent. ubi, quod quan-
do defunctus est statuto subjectus, sed successionem præ-
tendentes sunt forenses, fœmina non excluditur à ma-
sculis, nec est locus statuto, sed secundùm juris commu-
nis dispositionem successio est regulanda, Marescot. var.
libr. 1. cap. 9. numer. 1. & sequ. Honded. consil. 11. numer.
21. libr. 1. ubi, quod statutum fœminarum exclusivum
disponens, ut mulier dotata non succedat, non ex- 117
cludit mulieres forenses, neque eis aliquo modo potest
obesse.

Limita 1. quando masculi essent Cives, & fœmina 118
forensis, quia tunc talis fœmina censetur per statutum
exclusa: nam cum statutum principaliter emanaverit ad
favorem Civium masculorum, & solùm secundariò ex-
cludat fœminas, videtur, quod intentio statuti prin-
cipalis sit favere suis civibus masculis, non minus adver-
sus fœminas subditas, quàm forenses; si enim statuen-
tes voluerunt excludere fœminas propria magis dilectas
favore civium masculorum, multo magis censentur vo-
luisse excludere fœminas forenses minus dilectas favore
eorumdem masculorum, Surd. consil. 343. & 553. &
communem dicit Peregrin. consil. 90. numer. 10. libr. 1.
prout refert Beltramin. ad Gregor. decis. 255. numer. 8.
Thesaur. qq. for. libr. 2. quæst. 19. Rota decision. 484. nu-
mer. 1. & sequen. par. 4. tom. 1. recentior. quod proce-
dit, etiamsi tam defunctus, quàm persona exclusa, es-
sent forenses, ut resolvit Rot. decision. 304. part. 1. Di-
vers. ubi, quod quando defunctus, & persona exclu-
sa sunt forenses, is verò, qui agit ad exclusionem,
subjacet statuto exclusivo fœminarum, excludit soro-
rem, & coram Duran. dec. 31. num. 6. & sequ. quamvis
contrarium videatur sensisse Rot. apud Burat. dec. 262. nu-
mer. 12. & 13.

Limita 2. quando statutum expressè vocaret foren- 119
ses ad successionem exclusis fœminis, cùm possint sta-
tuentes statuere de bonis sui territorii, & afficere eadem
bona quomodocumque, latè Alexand. consil. 111. num.
5. & sequen. & præcipuè numer. 13. lib. 7. Natt. consil. 148.
num. 1. & sequen. libr. 1.

Limita 3. quando forensis subit non tantùm onera 120
realia, sed etiam personalia, quia tunc censetur subdi-
tus, & gaudet beneficio statuti, Alexand. dict. consil.
111. numer. 4. libr. 7. ubi dicit, quod ad hunc effectum
non sufficeret, ut quis onera tantùm realia subiret,
quia onera realia imponuntur rebus, & ad illa solvenda
coguntur etiam non subditi: sed requiritur, ut etiam one-
ra personalia substineat, ex quo præcipuè arguitur, ali-
quem esse subditum, Ruin. consil. 200. numer. 12. libr. 2.
ubi, quod non sufficit, ut quis teneatur ad realia tan-
tùm, vel ad personalia tantùm, sed necesse est, si vult
uti beneficio statutorum, quod subeat realia, & perso-
nalia, latè Hond. consil. 10. num. 22. & seq. lib. 2. & cons. 5.
num. 33. lib. 1.

Limita 4. quoad clericos, & Monachos, Bald. in 121
l. cunctos populos numer. 10. Codic. de Summ. Trinit. ubi
dicit, quod si statutum disponat, ut filia non succedat
superstite masculo, cùm tale statutum sit favorabile,
includitur in dicto beneficio Clericus, & Monachus,
etiamsi statuentibus non subdantur, latè Alexand. dict.
consil. 111. numer. 6. Abb. in cap. quod Clericus numer. 42.
de for. compet.

Notandum est autem, quod pecuniæ, seu nomina de- 122
bitorum censentur esse de loco, ubi est celebratus contra-
ctus, vel destinata solutio, l. si fideicommissum 50. §. tra-
ctatum est ff. de Judic. Alexand. consil. 16. numer. 3. &
4. libr. 1. Mandell. consil. 370. numer. 20. Peregrin. de jur.
fisc. libr. 5. titul 1. numer. 142. Gratian discept. for. capit.
29. numer. 26. & sequen. Pinell. in rub. Cod. de bon. ma-
tern. 1. par. numer. 12. & ideò si solutio destinata sit in
loco, ubi viget statutum fœminarum exclusivum, hu-
jusmodi pecuniæ, seu nomina debitorum censetur esse
de bonis in dicto loco sitis, & consequenter ab eorum suc-
cessione arcentur fœminæ, sicut à successione aliorum
bonorum in eodem loco existentium, licèt alibi contra-
ctus fuerit celebratus: quia spectari debet locus, ubi actio-
nes ipsæ exerceri, & ad effectum deduci possunt, Ale-
xand. dict. consil. 16. num. 4. Vinc. de Franch. dec. 93. num.
5. & sequen. Peregrin. dict. lib. 5. titul. 1. num. 242. vers.
consultus in casu &c. & vers. & ad illam rationem &c.
Caball. resol. crim. cas. 268. numer. 4. circa med. subdens nu-
mer. 16. quod census, vectigal, pensio emphiteutica, &
hujusmodi redditus fundales sequuntur locum rei, ob 123

quam debentur , licèt cæteri redditus sequantur perso-
nam creditoris , *Rot. decision.* 290. *numer.* 8. *part.* 8. *re-
centior.* ubi , quod census impositus super certo fundo
juxta formam Bullæ Pii V. censetur in eodem loco es-
se , ubi fundus existit , *& in Romana hæreditatis* 24.
Maii 1577. *coram Oradino , Marescot. var. libr.* 1. *cap.*
9. *numer.* 9. 13. *& sequen.* secus esset , si actio daretur
124 ad quantitatem in genere ; nec ullo loco esset circum-
scripta , quia tunc non computatur inter mobilia , sed
facit tertiam speciem , & consequenter non comprehen-
ditur sub statuto excludente fœminas à successione bo-
norum , præsertim si loquatur explicitè de bonis in ter-
ritorio sitis : quia quando fit mentio de bonis existenti-
125 bus in certo loco , tunc non veniunt jura , & actiones
l. Cajus ff. de leg. 2. *Lap. allegat.* 92. *incip. In primis vi-
dendum &c. Roman. cons.* 509. *num.* 16. *& seq. Tiraq. de
retract. lignag.* §. 36. *glos.* 3. *num.* 16. *&* 17. *vide quæ infra
dicemus in cap. de Action.*
126 Notandum 2. quod statuta , si sunt realia , nocent
etiam non subjectis , in rebus territorii : & ideò ligant
etiam forenses possidentes bona sub jurisdictione statuen-
tium , *Bald. consil.* 460. *numer.* 2. *libr.* 1. *Gravet. consil.*
201. *numer.* 14. *& sequen. libr.* 2. *& cons.* 844. *numer.* 8.
libr. 5. ubi dicit , quod statui potest etiam contra foren-
ses circa bona , quæ possident in statuentium territorio :
unde valeret statutum , quod forenses , qui prædia possi-
127 dent in loco statuti , compellantur ad munera : prout
etiam valet statutum , quo forenses prohibentur acqui-
rere bona in territorio statuentium , cum illud censeatur
conditum occasione bonorum statuentibus subjectorum ,
latè Hond. consil. 11. *numer.* 21. *libr* 1. *& consil.* 10. *num.*
4. *& sequent. libr.* 2. ubi dicit , quod sicut statutum de
128 jure congrui ligat forenses respectu bonorum , quæ
ipsi possident , si ea vellent alienare irrequisitis consor-
tibus , vel vicinis , ita conveniens est , ut & ipsi utan-
tur beneficio ejusdem statuti , & illius vigore retrahe-
re possint bona alienata ; quia jus congrui inductum ra-
tione vicinitatis , est jus reale , *ex tradit. per Bartol. in
l.* 1. *Codic. de Summ. Trinit.* ubi dicit , quod quando
quæstio est de aliquo jure descendente ex re ipsa , debet
servari consuetudo , vel statutum loci , ubi res est sita ,
Bald. ibidem numer. 17. *Rot. decision.* 452. *numer.* 4. *par.*
1. *Divers. Mandell. consil.* 50. *numer.* 5. *& sequent.* ubi
dicit , quod quando statutum potest forensibus nocere ,
debet etiam ipsis prodesse , *Cepoll. de servit. Urban.
præd. cap.* 27. *numer.* 5. *de serv. alt. non toll.* ubi dicit ,
129 quod statutum prohibens , nè quis possit altius eleva-
re , seu tollere ædificium suum , si per illud noceat vi-
cini luminibus , ligat forensem , cujus est domus , quia
illud jus descendit ex re , *Tob. Non. consil.* 1. *numer.* 57.
130 ubi dicit , quod in succedendo inspiciuntur statuta il-
lius loci , ubi bona sunt sita , nulla habita distinctione
personarum , an sint subditæ , vel forenses , *ut sensit
etiam Bald. in l.* 1. *numer.* 17. *Codic. de Summ. Trinit.
Natt. consil.* 148. *&* 149. *libr.* 1. ubi etiam observat ,
quod si statutum disponat , ut mater transiens ad secun-
da vota , possit de bonis suis disponere ad libitum in se-
cundum , & ulteriorem virum exclusis liberis primi ma-
trimonii , statutum hujusmodi includit etiam mulierem
forensem , ut ei liceat disponere in secundum virum
quoad bona sita in territorio statuentium , quia respe-
ctu bonorum existentium in territorio , statutum potest
habilitare personam etiam non subditam , *Paris. consil.*
131 84. *num.* 45. *libr.* 1. ubi , quod statutum , etiamsi lo-
132 quatur per verba generalia , comprehendit etiam foren-
sem , & alibi habitantem , respectu bonorum existentium
in territorio statuti .
133 Secus esset , si statutum tractaret de aliquo effectu ,
qui directò respiceret personam , ac illius statum , quia
tunc non prodesset forensibus , *ut subdit Mandell. loco
cit. num.* 5.
134 Notandum 3. quod statuta exclusiva fœminarum ,
cum sint correctoria juris communis , debent strictè in-
terpretari ; & ideò statutum excludens sorores à succes-
sione parentum propter fratres , intelligendum est de
fratribus utrinque conjunctis , non autem uterinis tan-
tum , *Rota in Firmana pecuniaria* 10. *Junii* 1615. *&* 27.
Januarii 1616. *coram Verospio , & in Camerinen. seu
Callien. bonorum* 26. *Junii* 1617. *coram Reverendiss.
Seleucien. & in Romana legitimæ* 25. *Junii* 1618. *coram
Remboldo , & in Anconitana prædii* 11. *Decemb.* 1623.
coram Ubaldo , quæ est decision. 502. *numer.* 2. *& se-
quent. part.* 4. *tom.* 2. *recentior. ubi Doctores contrarium
tenentes reprobantur* , item intelligendum est de fratre 135
primi gradus , non autem de fratribus patruelibus , *Ale-
xand. cons.* 97. *num.* 4. *lib.* 2. *Gabr. commun. concl. libr.* 6. *de
statut. concl.* 7. *num.* 11. *Rot. in Perusina bonorum* 27. *Junii*
1597. *coram Gypsio , & dec.* 68. *num.* 3. *&* 4. *par.* 6. *recent.*
ubi , quod Statutum Urbis non excludit fœminam propter
patruelem , sed solum propter fratrem , *Greg. decis.* 464.
num. 8. *&* 9.
Notandum 4. quod fœminæ exclusæ à statuto com- 136
putantur in numero liberorum , & faciunt numerum ,
& partem , quando filiis prodest , sive agatur de suc-
cessione patris , sive matris , *latè Gabr. de legit. concl.*
2. *Cephal. consil.* 245. *numer.* 34. *Rota in Civitatis Ca-
stelli supplementi legitimæ* 4. *Martii* 1614. *coram Car-
dinal. Lancellotto , & in Romana , seu Urbevet. legi-
timæ* 7. *Junii* 1632. *coram Pirovano , quæ est decision.*
137. *numer.* 13. *&* 14. *part.* 6. *recent.* non est enim in-
conveniens , quod quis faciat partem , & non admitta-
tur ad partem , *Rot. in Anconitana legitimæ* 28. *Junii*
1606. *coram Penia , & dec.* 101. *numer.* 8. *&* 9. *coram
Andrea .*

S U M M A R I U M .

137 *An consuetudo , qua primogenitus succedit , & exclu-
dit alios , extendatur etiam ad clericos .*
138 *Statutum laicale non potest disponere de re Ecclesiæ ,
etiam respectu utilis dominii .*
139 *Judex laicus non est Judex competens clerici venien-
tis ad causam .*
140 *Causa decimarum , quæ datæ sunt in feudum sæ-
cularibus , discutienda est coram Judice ecclesia-
stico .*
*Causa jurispatronatus non nisi ecclesiastico judicio
potest diffiniri , ibid.*
141 *Bona emphiteutica Ecclesiæ à laicis possessa
alienari possunt in forenses non obstante sta-
tuto .*
142 *Statutum disponens de bonis emphiteuticis Ec-
clesiæ , an sit contra libertatem ecclesiasti-
cam .*
143 *Forensis alteri forensi vendere non prohibetur , si
statutum subditis alienationem immobilium interdi-
ceret in non subditos .*
144 *Dicitur quis propriè subditus ratione domici-
lii .*
145 *Statutum prohibens alienationem per contractus , &
actus inter vivos , an impediat alienationem , quæ
fit in ultima voluntate .*
*Quando stante incapacitate hæredis instituti , hære-
ditas devolvatur ad fiscum , & quando ad proxi-
miores , ibid. & n. seq.*
146 *Quando emphiteuta alienans sine consensu Domini
cadat à jure suo , & quando non .*
Quid si alienatio esset nulla , ibid.
147 *Quando venientes ab intestato , vel fiscus teneantur
præstare legata à testatore relicta .*
148 *An Civis loci ex privilegio possit acquirere
bona existentia in eodem loco , non obstante sta-
tuto prohibente alienationem bonorum in foren-
ses .*
149 *Quid si forensi conditionaliter aliquid relinquatur
contra prohibitionem statuti .*
150 *Filius ab hostibus captus , propter spem postliminii , im-
pedit , nè alii succedant .*
151 *Senator Urbis , & aliorum locorum , ejusque filii ,
nepotes , & pronepotes possunt acquirere non ob-
stante prohibitione statuti .*
152 *Senator , ubicunque sortitur hanc dignitatem , ibidem
contrahit domicilium .*
153 *Civilitas acquisita à Patre an transeat in fi-
lios .*
154 *An Pratores , Advocati , & alii Doctores , qui
ratione officii merentur stipendia in aliqua Ci-
vitate , milites , seu stipendiarii , & scholares*
possint

possint acquirere in loco, in quo morantur, non obstante statuto.

155 *Beneficiatus efficitur Civis, quamdiù beneficium possidet.*

156 *Uxor forensis nupta Civi potest acquirere stabilia non obstante statuto.*

157 *Statuto simpliciter prohibente alienationem stabilium in forenses, potest quis forensibus cedere jura, & actiones.*

158 *Quid si statutum de juribus, & actionibus specificè loquatur.*

Quæstio VII.

An sub statuto laicorum prohibente alienationem bonorum stabilium in forenses comprehendantur bona emphiteutica Ecclesiæ à laicis possessa.

1

137 AFfirmat *Anchar. consil.125. sub numer.7. & cons. 433. numer.3.* ubi etiam dicit, quod consuetudo, qua primogenitus succedit, & excludit alios, extenditur etiam ad clericos, *Alexand. cons.9. num.2. volum.5. Surd. dec.160. num.13. & alii*, ea ratione moti, quia utile dominium, dum est apud emphiteutam laicum, habetur pro laicali; & per consequens de eo potest disponere statutum laicorum.

138 Sed negativam sententiam uti veriorem alii sequuntur, asserentes, non posse statutum laicale ex defectu potestatis disponere de re Ecclesiæ etiam respectu utilis dominii, quia dominium utile connexum est cum dominio directo Ecclesiæ, in quo tamquam in prima causa inseparabiliter inhæret; unde sicut dominium directum Ecclesiæ non subiicitur dicto statuto, *ut dict. Bart. in l. dudum Codic. de contrah. empt. & alii apud Ciriac. controvers.530. numer. 12. 13. 52. & sequen. & est communis opinio Doctorum*: ita nec eidem subiicitur utile dominium, etiamsi à laicis possideatur, *arg. l. si communem ff. Quem. serv. amit. & ita tenuit Butr. in cap. quæ in Ecclesiarum, & in cap. Ecclesia S. Mariæ, de Constit. Socin. Sen. consil.55. lib.1. Laderch. consil.103. numer. 3. post med. quos refert, & sequitur Rot. in Ferrariensi bonorum de Schianchis 28. Aprilis 1617. coram Pamphilio, prout refert Ciriac. post controvers.205. lib. 2. Farinac. post tom. 2. cons. decis. 305. & in Romana domus de Scapucciis 19. Januarii 1611. coram Coccino, quæ apud Pacif. de Salv. interd. est dec. 238.* ubi

139 subiicit, quod Judex laicus non est Judex competens clerici venientis ad causam, etiamsi renunciet privilegio fori, *& ita censuit eadem Rota 28. Maii 1631.*

140 *coram Merlino, prout refert Diana post 5. part. resol. moral. fol. 456.* ubi addit, quod causa decimarum, quæ datæ sunt in feudum sæcularibus, discutienda est coram Judice ecclesiastico, licèt dominium hujusmodi fructuum spectet ad laicos, quia cum feudum prædictum oriatur, & dependeat à jure spirituali, & ecclesiastico, non potest Judex laicus de eo cognoscere: quemadmodum causa jurispatronatus, quia connexa est spiritualibus causis, non nisi ecclesiastico judicio potest diffiniri, *vide text. in cap. quanto, & cap. cæterum de Judic.* unde hujusmodi bona emphiteutica Ecclesiæ

141 non obstante statuto alienari possunt in forenses, cum originaliter tanquam ecclesiastica, sint exempta à statutis laicorum, *Bartol. in l. filiusfam. 117. §. Divi. 2. numer.12. ff. de leg.2.* ubi etiam observat, quod ta-

142 le statutum, si disponeret de bonis emphiteuticis ecclesiæ, esset contra libertatem ecclesiasticam, *Rip. respons.4. numer.5. & sequen. titul. de Jure gent. civil. Castrens. consil.5. volum.2. Plot. cons.19. num.11. & seq. Menoch. consil.165. & alii apud Ciriac. d. controv.205. num.156. & seq.*

143 Immò tale statutum non semper inter laicos locum habet: nam forensis alteri forensi vendere non prohiberetur, si statutum subditis alienationem immobilium interdiceret in non subditos: forensis enim, qui vendit, non censetur propriè subditus, cum non substineat onera

144 personalia, licèt substineat realia ratione bonorum: sed dicitur quis propriè subditus ratione domicilii, *Bartol. in l. multum interest.33. vers. Unde si statutum est hic ff. de Verb. oblig. Bald. cons.411. sub num.2. volum.1. Rip. respons.4. numer.11. sub titul. de Jure gent. civil. Cephal. cons.13. num.8. & cons.161. num.10. Card. Seraphin. dec.843.*

2. Si statutum hujusmodi prohibeat alienationes per 145 contractus, & actus inter vivos, non impediret alienationem, quæ fieret in ultima voluntate, *l. verba contraxerunt 20. ff. de Verb. signif. Bald. consil 358. numer. 4. volum.1. & consil.253. & cons.310. numer. 3. volum. 3. Alexand. cons.120. sub num.2. volum.1. & alii apud Ciriac. controv.205. num.149. & seq.* & si statutum comprehenderet etiam alienationes, quæ fiunt in testamento, seu ultima voluntate, per simplicem institutionem bona non devolverentur ad fiscum, quando hæreditas non fuit adita: vel si adita, adhuc non fuit apprehensa actualis possessio à forensi, sed tunc stante incapacitate hæredis instituti, hæreditas devolvitur ad proximiores capaces, *Rip. respons.4. numer.16. & sequ. sub tit. de Jure gent. civil.* ubi etiam dicit, quod emphiteuta alienans sine consensu Domini, non cadit à re emphiteutica, nisi se- 146 quuta traditione, quia tunc alienatio dicitur perfecta, *Socin. Jun. cons.3. numer.19. & sequ. volum.3. Alciat. cons.31. numer.51. libr.9. & cons.43. & 47. libr. 2.* ubi idem dicit, si possessio translata esset per clausulam constituti, quia cum simus in materia odiosa, fieri debet stricta interpretatio, ut lex requirens traditionem, intelligatur de actu naturali, non de civili tantum, *Ciriac. controv.230. numer.16. & sequ.* ubi etiam observat, quod fisco non acquiruntur bona ob alienationem factam contra prohibitionem statuti, si alienatio est nulla, *& contr. 205. num. 171.* subdens, quod si statutum hujusmodi non reservat aliquod jus proximioribus, dicitur principaliter contemplatus fiscus.

An verò, annullato testamento ob incapacitatem 147 hæredis instituti, teneantur venientes ab intestato præstare legata? Resp. affirmativè, si in testamento adsit clausula codicillaris, *Turret. in tract. de clausul. codicill. q.42. & 44. quem refert, & sequitur Ciriac. d. controv. 230. num.18. & 19.* ubi addit, quod fiscus etiam tenetur ad legata, si talia bona caperet tanquam vacantia, quando non adessent proximiores.

3. Si forensis fiat per privilegium civis illius loci, 148 ubi adest tale statutum, posset tunc acquirere bona existentia in eodem loco: civis enim per privilegium fruitur beneficiis, quæ competunt originariis civibus, *l.1. ubi Bartol. numer.16. ff. ad municip. l. cives 7. Codic. de Incol. libr.10. idem Bartol. in l. si maritus 15. §. legis ff. Ad l. Jul. de Adulter. Bald. in l.3. §. hæc verba. ff. de Negot. gest. Alexand. consil.99. numer.5. vol. 6. Ruin. cons.139. numer.23. vol.5.* ubi dicit, quod alienatio facta in forensem, confirmatur, si fiat civis, *Cravet. cons.515. numer.16. Rol. cons.60. num.19. vol.1. & cons.67. sub num.44. vol.3. Ciriac. controv.273. num.4. & controv.205. num.56. & sequ. Castr. cons.234. sub num. 3. vol.2. Decian. cons.16. num.97. vol.4. Plot. cons.19. num. 18. Menoch. cons.165. sub num.9. Bart. Socin. cons.19. sub num.3. & 4. vol.3. Alciat. cons.21. in fin. lib.2. Rip. respons. 4. numer.24. sub titul. de Jure gent. civil.* ubi etiam 149 observat, quod si forensi conditionaliter relinquitur contra prohibitionem statuti, jus alteri non defertur, sed stat in suspenso, donec spes, & possibilitas adest, ut fiat capax; quemadmodum filius ab hostibus captus, 150 propter spem postliminii, impedit, ne alii succedant, *l.2. §. si verò apud hostes ff. Ad Senatusc. Tertyll. l. si duobus 16. ff. de leg.1. l. 1. §. si quis proximior ff. Unde cognat. l.3. §. utique, & ex lege ff. de suis, & legit.* & tunc si alter, ad quem spectarent bona, apprehendat eorum possessionem, retinet illa uti administrator, non autem tamquam sua, & superveniente capacitate resolvitur omne jus possessoris, ac tenetur illa met restituere cum redditione rationis administratorum, *Bald. in l. si quis instituatur in princ. ff. de hæred. instit. Menoch. lib.4. præsumpt.159. num.18. Ciriac. d. controv. 205. num.88. & seq.*

. Idem dicendum in Senatore Urbis, & aliorum 151 locorum, ejusque filiis, nepotibus, & pronepotibus: isti enim, quamdiù morantur in loco dignitatis; possunt acquirere non obstante statuti prohibitione, quia Se-

 152 nator,

152 nator, ubicumque sortitur hanc dignitatem, ibidem
contrahit domicilium, *l. Senatores 11. ff. de Senator.*
153 & civilitas acquisita à patre, transit etiam in filios eo
tempore oatos, *juxta tex. in l. filii 22. §. Senatores 1. ff. Ad municip. latè Ciriac. controverf. 273. num. 34. &*
controverf.450. numer.3. & sequen. ubi id etiam exteo-
dit ad Prætores, Advocatos advocationis officium actu
154 exercentes, & alios Doctores, qui ratione officii me-
rentur stipendia in aliqua Civitate, sive actu legant, sive
non; quemadmodum milites, seu stipendiarii haben-
tur pro civibus in loco, ubi stipeodium merentur, &
ibi forum sortiuntur, *glos. in l. cives ver. allectio, in princ.*
Codic. de Incol. libr.10. Bartol. in l. municeps 23. §. mi-
les ff. Ad municip. ubi id intelligit, donec ibi meren-
tur stipendium, *& in tractat. de Represal. in 5. quæst.*
5. quæst. principal. numer. 12. ubi idem dicit de scola-
ribus in loco studii, *Boer. decision.260. sub numer. 19.*
155 *& sequen.* ubi, quod etiam Beneficiatus efficitur ci-
vis, quamdiu beneficium possidet, *Gratian. discept. for.*
cap.186. num.3.
156 Item uxor forensis nupta civi non impeditur acqui-
rere stabilia non obstante tali statuto, & si vidua sit,
non prohibetur viro succedere: quia uxor acquirit civi-
litatem mariti, non solum habitationis, sed etiam ori-
ginis, vel alterius loci, tam constante matrimonio,
quàm eo soluto, donec permanet in viduitate, & gau-
det omnibus privilegiis mariti, *l. filii 22. §. vidua ff.*
Ad municip. l. quoties 3. ubi Bartol. Codic. de Privil.
scholar. libr. 12. Bald. in l. cum te. 10. sub numer. 1.
Codic. de Nupt. Socin. Sen. consil. 81. volum. 3. ubi,
quod potest retinere jam quæsitum, etiamsi deinde nu-
bat forensi, *Corn. consil. 111. sub numer. 4. volum. 3.*
& alii, quos refert, & sequitur Ciriac. controv. 173. nu.
41. & seq.
157 4. Si statutum simpliciter prohibeat alienationem sta-
bilium in forenses, poterit quis vendere, seu cedere fo-
rensibus jura, & actiones, quia tale statutum uti exor-
bitans à jure communi hæc non comprehendit, *Ri-*
min. Sen. consil.244. & alii apud Ciriac. controverf.230.
numer. 1. & sequen. ubi addit, quod si statutum hujus-
158 modi etiam de juris, & actionibus specificè loqua-
tur, intelligendum est in dubio de juribus, & actioni-
bus ad stabilia competentibus, propter præcedentem qua-
litatem stabilium, & ideò non comprehenderet credita al-
terius generis, *quicquid in contrarium sentiat Roman. cons.*
509. num.18.

S V M M A R I V M.

159 *Civitas subjecta subiicitur etiam statutis Civitatis, seu loci dominantis, quando non habet particulare statutum: declaratur n.163.*
160 *Ægidiana constitutio non extenditur ad loca, in quibus adsunt statnta particularia.*
161 *Quando statutum possit tolli sine auctoritate Superioris.*
162 *In casu non deciso per statutum loci particulare, semper recurritur ad statuta loci dominantis.*
163 *Quando deficit statutum loci particularis, recurrendum est ad Civitatem Superiorem.*
164 *Quando locus inferior ligetur statutis loci dominantis.*
165 *An locus subjectus subiiciatur etiam consuetudini loci dominantis.*
166 *Quid si nec in loco subjecto, nec in loco dominante adesset aliqua consuetudo.*
167 *An consuetudo loci extendatur ad alium locum vicinum.*
168 *An statutum faciens mentionem de persona, comprehendat universitatem, vel collegium.*

Quæstio VIII.

An Civitas subjecta subiiciatur etiam statutis Civitatis, seu loci dominantis.

159 RESp. affirmativè, quando Civitas subjecta non
habet particulare statutum; secus si habeat
statuta propria: ubi enim concurrunt duo statuta, alte-
rum particulare loci, alterum verò generale Provinciæ,
magis attenditur statutum speciale loci, *l. fin. Codic. de*
Testament. §. fin. ubi DD. Inst. de satisdat. Bald. con-
sil.201. numer.2. vers. in contrarium, lib.1. Roman. con-
sil.218. & cons.61. in fin. Cephal. cons.169. numer.7. lib.
2. Paris. consil.25. numer 42. volum.4. Seraph. dec.343.
& decision.942. numer.15. Rot. Diverf. decis.384. part.
1. & dec.330. par. 2. ubi, quod Ægidiana constitutio
non extenditur ad loca, in quibus adsunt statuta par- 160
ticularia, *Gratian. discept. forens. cap.9. numer.3.* quod
præcipuè procederet, quando statutum loci inferioris es-
set confirmatum à Principe, quia tunc diceretur condi-
tum à confirmante, *l.1. §. sed neque Codic. de vet. jur.*
enucl. Bartol. in l. more majorum numer.5. ff. de Jurisd.
omn. Jud. Alexand. consil.123. numer. 17. volum. 4. &
cons.151. numer.5. volum.2. Ciriac. controv.321. numer.90.
Gratian. dict. cap.9. numer.4. & seq. ubi etiam observat,
quod statutum per se validum tamquam non indigens con-
firmatione, quamvis posteà confirmatum, poterit tol- 161
li sine auctoritate Superioris: secus quando sine confir-
matione erat invalidum, *ex trad. per DD. in l. omnium*
C. de Testam.
Prædicta tamen conclusio intelligenda est, ut pro- 162
cedat, quando statutum loci determinat casum, de quo
dubitari contingit: nam in casu non deciso semper re-
curritur ad statuta Civitatis, seu loci dominantis, *latè*
Hond. cons.13. num.11. & 58. lib. 1. Cavalcan. de Tu-
tor. num.93. Greg. XV. dec.260. numer.4. ubi, quod con-
stitutio Marchiæ requirens insinuationem, non tollitur
per statutum loci particularis requirentis certas solemni-
tates nulla facta mentione de insinuatione; quando enim
dispositiones non sunt ad invicem incompatibiles, una non
est abrogatoria alterius, *ut ibi observat Beltramin. num.*
19. Gratian. dict. cap.9. num.24. ubi etiam observat, 163
quod quando deficit statutum loci particularis, recur-
rendum est ad Civitatem superiorem, etiamsi in loco per
aliud statutum disponatur, quod deficientibus statutis
servetur jus commune, quia statutum Civitatis superio-
ris vim obtinet juris communis, *Ciriac. dict. controverf.*
321. num.90.
Observa tamen, quod locus inferior non ligatur 164
statutis loci dominantis, nisi sit suppositus totali ipsius
loci dominantis jurisdictioni, *Riminal. consil.9. num.23.*
volum.1.
Sed quæres, an Civitas, seu locus subjectus subii- 165
ciatur etiam consuetudini loci dominantis? Resp. affir-
mativè, quando in Civitate subjecta non adest particu-
laris consuetudo; secus si ibi adesset specialis consuetu-
do, *Rota coram Card. Blanchetto in Sutrina donationis*
bonorum 13. Maii 1593. quam refert Gratian. discept.
forens. cap.965. numer.19. Si verò nec in Civitate subje- 166
cta, nec in loco dominante adesset consuetudo, tunc
recurrendum est ad jus commune, *Cardin. Seraphin.*
dec.1161.
Quæres 2. an consuetudo loci extendatur ad alium 167
locum vicinum? Resp. quod consuetudo regulariter non
extenditur de loco ad locum quamvis vicinum, sicut nec
extenditur de persona ad personam, nec de casu ad ca-
sum, *Cravet. consil.96. numer. 4. Cardin. Mantic. de-*
cision 284. numer.6. nisi eadem subsit ratio, vel æqui-
tas: tunc enim conceditur extensio usus, & consuetu-
dinis de loco ad locum, de persona ad personam, &
de casu ad casum, *vide Menoch. de retinen. rem.5. nu-*
mer. 65.
Quæres 3. an statutum faciens mentionem de per- 168
sona, comprehendat universitatem, vel collegium? Resp.
negativè, quia Universitas est persona ficta, *Bald. in l. om-*
nes populi in pen. q. ff. de Just. & Jur. Ludov. dec. Lu-
cen.39. num.35. & sequ. ubi etiam dicit, quod constituens
procuratorem ad agendum contra omnem personam, non
videtur illum constituisse ad agendum contra Universita-
tem, vel Remp.

S V M M A R I V M.

169 *Lex, & statutum semper præsumuntur esse in viridi observantia, nisi contrarium probetur: limitatur num. seq.*

170 *Sta-*

170 *Statutum usu receptum in uno loco, non præsumitur usu receptum in alio.*
171 *Quando probetur contrarius usus.*
172 *Lex indeterminatè loquens circa locum, & tempus, intelligi debet de omni loco, & tempore.*
173 *Testes indeterminatè loquentes circa locum, & tempus, non probant maleficium.*
174 *Valet argumentum regulariter à verbis legis ad verba hominis.*

Quæstio IX.

An leges, & statuta locorum præsumantur usu recepta.

169 ALii sentiunt, quod non præsumuntur usu recepta, & ideò probari debeat de usu à majore parte populi, tum quia id est quid facti, tum quia leges, & statuta semper habent tacitam conditionem, dummodò usu recipiantur, cùm tollantur per contrarium usum, *Socin. jun. cons.32. num.47. lib.3. Menoch. lib.2. præsumpt.2. numer.1. & seq.* contrarius verò non usus probatur eo ipso, quod non probatur usus, *Caputaq. dec.203. par.3.* subdens, quod de usu non constaret, si probaretur, statutum per paucas vices usu fuisse receptum.

Contraria tamen sententia videtur verior: lex enim, & statutum semper præsumuntur esse in viridi observantia, nisi contrarium probetur; unde is, qui allegat legem, vel statutum, habet intentionem fundatam in illis, *l. Arriani Codic. de Haret. Bartol. in l. certa forma numer.5. Codic. de Jur. fisc. libr.10. Gozad. consil. 16. numer.16. Natt. consil.340. numer.11. libr.2. Alciat. consil 2. numer.33. libr.9. Rolan. consil.90. numer. 53. libr.1. Rot. dec.775. num.1. par.1. divers. Put. dec. 1. in fin. libr.1. Benitend. dec.13. numer.10.* quod præcipuè procedit in constitutionibus Summi Pontificis, quæ eo ipso ac sunt promulgatæ, censentur effectuatæ, nec potest contra illas induci non usus, neque contrarius usus, si ex conjecturis colligatur, Papam velle independenter ab acceptatione populi obligare, *Bonacin. in tract. de legib. disp.1. quæst.1. pun.4. num.28. & 29. Dian. par.7. resol. mor. tract.1. resol.8. Card. Cavaler. dec.423. num.4. de quo latius diximus in tract. de Regim. Eccl. lib.1. cap.1. num. 21. & seq.*

170 Limita, quando statutum unius loci traheretur ad alium locum: statuta enim regulariter non operantur extra territorium statuentium, *l. fin. cum ibi not. ff. de Jurisd. omn. Jud.* idemque dicendum, quando statutum loci dominantis traheretur ad loca subjecta, in quibus extent particularia statuta; tunc enim hujusmodi statutum, licèt præsumatur usu receptum in loco dominante, non tamen ita præsumeretur in locis subjectis, si in subjectis extent particularia statuta, *Cephal. cons.13 num.8. Ciriac. controv.205. num.140. & seq.*

171 Notandum est autem, quod contrarius usus non probatur per aliquos actus in contrarium factos, nisi etiam probetur, quod illi habuerint effectum, & quod talis observantia devenerit ad notitiam majoris partis populi, *Mantic. de Tacit. lib.5. titul.13. num.42. Seraphin. dec.153. num.3.*
172 Quæres, quomodo intelligatur lex indeterminatè loquens circa locum, & tempus? Resp. quod intelligi debet
de omni loco, & tempore, *Bart. in l.1. ff. de Aleat.* ubi sub-
173 jicit, quod si testes indeterminatè loquerentur circa locum, & tempus, non probarent maleficium, *Alba cons.*
174 *243. nu.5. & seq.* ubi etiam dicit, quod valet argumentum regulariter à verbis legis ad verba hominis.

SUMMARIUM.

175 *Potest appellari à statuto, si conditum fuerit contra certam personam.*
Quando dicatur conditum contra certam personam, ibidem.
176 *An in tali casu sufficiat contradictio facta in tempore.*

Quæstio X.

An, & quando appellare quis possit à statuto.

REsp. quod aut statutum, seu alia constitutio fit 175
contra certam personam, & tunc illa potest appellare: aut fit generaliter, & eo casu non conceditur appellatio, *in l. omnes populi numer.53. in 5. quæst. in fin. ff. de Just. & jur.* ubi dicit, quod licèt statutum, seu constitutio verbis generalibus concipiatur, si tamen probari potest legitimis conjecturis, fuisse tale statutum in odium certæ personæ specialiter confectum, tunc à tali iniquitate licita esset appellatio, & posset per Superiorem corrigi, *& in l. fin. numer. 3. ff. de Appell. recip. Bald. in l.2. §. postea ff. de orig. jur.* ubi, quod à speciali iniquitate, quæ non tangit omnes, sed paucos, appellari potest, *& in l. judicibus numer.2. Codic. de Appell. & in l. quisquis numer.2. Codic. Quor. appell.* ubi dicit, quod potest appellari à statuto, si verbis sit generale, & in effectu singulare, puta si statutum conditum fuerit in præjudicium tertii; tunc enim appellare poterit tertius iniquè per statutum oppressus, *ut inquit Alexand. consil.130. numer.14. libr.2. Rot. divers. decision. 64. & decision.50. par.2.* ubi, quod licita est appellatio à statuto cogente homines, ut accedant ad molendina Civitatis, tamquam facto in præjudicium particularis personæ, hoc est eorum, qui molendina extra Civitatem existentia possident, *Rot. consil.22. numer.16. & sequen. & cons.99. numer.11. & sequen. & num.42. libr.2.* ubi dicit, quod statutum dicitur factum in præjudicium certæ personæ, si ligaret unum quarterium Civitatis tantùm.

In tali tamen casu, quando statutum conditum fuit 176
in præjudicium certæ personæ, non requiritur necessariò appellatio, sed sufficit contradictio facta in tempore. *Bart. in d. l. fin. num.3. ff. de Appell. recip. Rot. d. dec.50. num.13. & seq. par.2. Divers.*

SUMMARIUM.

177 *Constitutiones Ægidianæ in toto Ecclesiastico statu servantur: constitutiones verò Carpenses non egrediuntur Picenum.*
178 *Dictæ constitutiones non habent locum in foro ecclesiastico, & ubi agitur de re Ecclesiastica, vel de personis ecclesiasticis.*
179 *Constitutiones Ægidianæ locum habent tantùm in Terris, & Civitatibus immediatè subjectis Romanæ Ecclesiæ, non verò in aliis: limitatur numer. sequ.*
180 *Quid si bona non sint Sedi Apostolicæ immediatè subjecta, sed tantùm personæ litigantes, & lis vertatur in loco eidem Sedi Apostolicæ immediatè subjecto.*
181 *Et quid si lis ageretur in loco quidem Sedi Apostolicæ immediatè subjecto, sed litigantes non essent eidem Sedi immediatè subjecti.*
182 *Constitutiones Ægidianæ non sunt servandæ in locis, ubi super eisdem articulis adsunt particularia statuta, seu consuetudines.*
183 *Constitutiones à Superiore editæ pro uno loco, an, & quando extendantur ad alia loca.*
184 *Quando constitutio dicatur favorabilis.*

Quæstio XI.

In quibus locis servari debeant constitutiones Ægidianæ, & Carpenses.

REsp. quòd constitutiones Ægidianæ in toto Eccle- 177
siastico statu servantur: constitutiones verò Carpenses non egrediuntur Picenum; nam Rodulphus Cardinalis Carpensis solùm Piceni Legatus fuit, & ideò ejus constitutiones in dicta tantùm ditione servandæ sunt, quia per constitutionem Pauli III. *quæ in nov. Bullar. est 17.* non fuerunt extensæ ultra legationem ejusdem Card. Carpensis, prout extensæ, seu potius confirmatæ fuerunt constitutiones Ægidianæ: nam Ægidius Cardinalis Carillus

pro tota Italia, dum Summi Pontifices Avenione degebant, legatus fuit constitutus, & ideò in toto statu Ecclesiastico servari debent ejus constitutiones, *Caput. dec.226. par.*1. ubi dicit, quod Sixtus IV. extendit constitutiones Ægidianas ad omnes terras Ecclesiæ, *prout in ejus constit.15. in nov. Bullar.* & ideò Civitas Avenionensis, quæ etiam est sub potestate Ecclesiæ, venit in illa extensione Sixti potius per viam comprehensionis, quàm extensionis, *Beltram. ad Gregor. dec. 260. numer.17. Rot. dec.780. num.4. part.1. Diversf. & apud Pacif. de Salv. interd. decision. 208. numer. 5. & 6. & in Imolen. damnorum 22. Junii 1611. coram Cardin. Sacrato. & in Cesenaten. prædii 29. Maii 1626. coram Manzanedo, & in Romana dotis 20. Novembris 1630. coram Pirovano, & decision.238. numer.15. & 16. & decision. 260. numer. 3. & 4. par.6. recentior. Ridolphin. in Prax. judic. part.1. cap.6. num.121. cum sequen.*

178 Observa tamen, quòd dictæ constitutiones locum non habent in foro Ecclesiastico, & ubi agitur de re ecclesiastica, vel de personis Ecclesiasticis, quia Cardinalis Ægidius, qui eas condidit, erat Legatus ad temporale gubernium, & ideò non habebat jurisdictionem in dictis casibus, *Cherubin. ad constitut. 17. Pauli III. schol. 2. & ad constitut. Sixti IV. schol.1. Cardinal. Seraphin. decision. 424. Gratian. decis. March. 55. numer. 10. Ridolphin. loco citat. numer. 149. & sequen.* ubi dicit, quod Ægidianæ non est locus, quando agitur de quocunque præjudicio Ecclesiæ, etiamsi lis ageretur inter laicos.

179 Observa 2. quod constitutiones Ægidianæ locum habent tantùm in terris, & Civitatibus immediatè subjectis Romanæ Ecclesiæ, non verò in aliis, *ut declaravit Sixtus IV. dict. constitut. 15. & observat Cherubin. ibidem schol.* 2. ubi dicit, quod in terris Romanæ Ecclesiæ mediatè subjectis servandæ non sunt, quia in exordio dictæ constitutionis Sixti IV. expressa fit mentio de locis immediatè subjectis, *Gratian. dict. decision. 55. numer.8. & 9. Ridolphin. dict. par.1. cap.6. numer. 122. & 139. cum sequen.* ubi subjicit, quod etiamsi bo-
180 na, de quibus agitur, non sint Sedi Apostolicæ immediatè subjecta, si tamen lis vertatur in Curia, vel in alio loco eidem Sedi Apostolicæ immediatè subjecto, & personæ litigantes similiter sint Sedi Apostolicæ immediatè subjectæ, locum haberet Ægidiana, *ut sensit. Rot. apud Pacif. de Salv. interd. decision. 233. numer.2. & decision.79. numer. 19. par.5. tom.1. recentior.* immò lo-
181 cus esset Ægidianæ, si lis ageretur in Rota, vel in alio loco immediatè subjecto Romanæ Ecclesiæ, etiamsi litigantes non essent eidem Romanæ Ecclesiæ immediatè subjecti, quia debet servari jus fori, in quo litigatur, *Rot. in Reatina confinium 9. Junii 1606. coram Cardin. Lancellotto. & dec.117. num.18. & 19. eadem par.5. tom.1. rec.*

182 Observa 3. quod constitutiones Ægidianæ non sunt servandæ in locis, ubi super eisdem articulis adsunt particularia statuta, seu consuetudines, *ut declaravit Sixtus IV. dict. constit.15. Rot. dec.330. num. 3. par. 2. Diversf. Corn. consil.151. num.6. vol.3. Cherubin. ad constit. 17. Paul. III. schol. 1. Ridolphin. in Prax. judic. par.1. cap.6. num.126.*

183 Notandum est etiam, quod constitutiones à Superiore editæ pro uno loco, si sint favorabiles, & militet eadem ratio, extenduntur ad alia loca, *Caput. d. dec.226. par.1. Gratian. d. dec.55. num.3. & seq.* ubi, quod con-
184 stitutio dicitur favorabilis, si per eam reducamur ad jus commune.

S V M M A R I U M.

185 *An, & quando Advenæ subiiciantur statutis locorum, in quibus morantur, & quando non, & n.186. & 191. cum seq.*
186 *Consuetudines, quæ à jure communi exorbitant, non debent extendi, sed restringi tanquam odiosæ.*
187 *An Advenæ teneantur servare dies festos particulares ejus loci, per quem transeunt.*
188 *An Sacerdos Græcus, vel latinus possit servare ritum Ecclesiarum ejus loci, in quo hospitatur.*
189 *An extraneus ligetur censuris latis à Superiore loci, si ibi brevi tempore intendat morari.*
190 *An forenses visitantes consanguineas moniales, subiiciantur pœnis ab Episcopo ejus loci noviter inductis.*
191 *An Vagi, seu vagabundi obligentur legibus, & consuetudinibus locorum, in quibus hospitantur.*
Et an possint puniri à loci Magistratu ob delicta etiam alibi commissa, ibid.
192 *Quid si eædem leges, & consuetudines vigerent in docilio exterorum, & n. seq.*
193 *Præceptum semel tantum obligat.*
194 *Exteri tenetur servare edicta, & constitutiones loci, ad quem perveniunt, quando aliàs sequeretur aliquod damnum ejusdem loci.*
195 *Quid si alioquin scandalum oriretur.*
196 *Forenses etiam tenentur servare solemnitates loci, ubi contrahunt.*

Quæstio XII.

Utrùm advenæ, & peregrini teneantur servare leges locorum, in quibus pro tempore morantur.

RESp. quòd aut accedunt ad locum animo inhabi- 185
tandi ad longum tempus, & tunc, cum ejus loci
torum sortiantur, & quasi domicilium ibi contrahant, *l. hæres absens §. proinde ff. de Judic.* omnibus ejusdem loci legibus, & consuetudinibus obligantur, *Palud. in 4. dist.15. quæst.4. art.3. S. Anton. par.2. titul. 6. cap.2. §.2. Sylv. in ver. domicilium numer.2. Navar. in tract. de Jubilæo. not. 32. ver. incolæ. numer.43. Jordan. var. elucubr. libr.8. titul.1. de constit. numer.30.* ubi dicit, quod quando advenæ ad locum accedunt animo manendi majore anni parte, tunc, etiam prima die accessus ob præfatam animi destinationem subiiciuntur statutis ejusdem loci, & ligantur censuris, & ad hunc effectum satis est, ut accedant animo tractandi aliquod negotium, majorem anni partem requirens; secus si non decreverint ibi manere majore anni parte: quamvis enim regulariter eo ipso quod aliquis committit delictum in aliquo territorio, fiat statim subditus Superioris illius loci, *cap. fin. de for. comp.* hoc tamen non procedit ad effectum incurrendi censuras: quia in tali casu prærequiritur, ut faciens contra præceptum continens censuram, esset anteà subditus: censura enim non fertur nisi in subditos; extraneus autem, qui non accedit animo permanendi majore anni parte, non fit subditus superioris loci, cujus præceptum violavit, consequenter non ligatur censura, *Bonacin. de Censur. in commun. disp.1. quæstion.1. punct.11. numer.20. & sequen. & in tract. de legib. disp.1. quæstion 1. punct.6. numer.38. vers. dixi &c. & alii apud Layman. in theol. mor. libr.1. tract.4. cap.12. numer.1.* ubi etiam dicit, quod longum tempus in tali casu censetur, si advenæ non majorem anni parte inhabitare velint, sed aliquanto breviori tempore, dummodò in eo loco, certo permanendi proposito alicujus negotii, vel negotiationis causâ domum, officinam, vel tabernam fiaerint, vel saltem conduxerint, *per dict. tex. in l. hæres absens §. proinde, & in hoc conveniunt ferè omnes Doctores.*

Aut advenæ in loco moraturi non sunt, sed tantùm hospitaturi, vel transituri, & tunc obligantur quidem communibus legibus, & consuetudinibus, etiamsi in eorum patria fortè non observentur, non tamen obligantur legibus, & consuetudinibus ejus loci propriis, sive specialibus, cùm ad hunc effectum requiratur certa scientia, *gloss. in cap. illa ver. veneris dist.12. Bald. in l.1. num.22. Codic. de Summ. Trinit. & alii apud Layman. dict. libr. 1. tract.4. cap.12. num.3. quicquid dicat Abb. in cap. consilium num.6. de observ. jejun. Navar. in man. cap.13. num.5. & cap.23. num.120.*

Hinc inferunt DD. quòd si civis Mediolanensis re- 186
periatur Romæ, peccaret, si primis quatuor diebus
qua-

quadragesimæ non jejunaret, etiamsi in patria sua ad id non teneatur, *Abb. in dict. capit. consilium numer.6.* ratio est, quia leges ecclesiasticæ omnes Christianos obligant, nisi speciali privilegio, aut jure eximantur; specialis autem illa consuetudo Mediolani, est veluti privilegium locale, quo cives Mediolanenses frui nequaquam possunt, dum absentes sunt: tales enim consuetudines, cum à jure communi exorbitent, non debent extendi, sed potius tamquam odiosæ restringi, *Nav. dict. cap.23. numer.120. Layman. dict. libr.1. tract.4. cap. 12. num.3. & alii.*

187 Inferunt 2. quòd advenæ, & Peregrini, qui in aliena Civitate, vel loco nun inhabitandi, sed tantum hospitandi causa adsunt, non tenentur per se loquendo servare dies festos proprios, seu particulares ejus loci, etiamsi ibi per totum diem mansuri sint: quia ad obligandum aliquem legibus requiritur jurisdictio, sed peregrini ob brevem hospitii moram non subiiciuntur jurisdictioni, nec forum sortiuntur, *dict. l. hæres absens §. proinde ff. de Judic. capit. ultim. à contrario sensu de for. comp. & sensit gloss. in dict. capit. illa ver. veneris dist.12. & alii apud Layman. loco cit. dict. cap.12. numer.4.*

188 Inferunt 3. Sacerdotem Græcum transeuntem per Ecclesiam latinam, huic se conformare posse, & in azimo consecrare, vel si malit, propriæ Ecclesiæ morem retinere; similiter Sacerdotem latinum transeuntem per Ecclesiam Græcam, posse vel illi se conformare, & in fermentato sacrificare, vel Romanæ Ecclesiæ morem servare; ratio est, quia peregrinus legibus, & consuetudinibus suæ patriæ propriis liberatur, dum absens est; verùm neque astringitur alienis ejus loci, per quem tantùm transit, aut in quo hospitatur, *ut post Sanch. libr. 3. de matrim. disput.18. numer.20. observat Layman. dict. libr.1. tractat.4. capit. 12. numer. 6.* subdens ibidem, quod si inter latinos existat Ecclesia Græca, ut Romæ, tunc latinus Sacerdos in ea celebraturus, Romanæ Ecclesiæ ritus observare debet, quia Græcis veluti privilegium personale concessum est, ut in fermentato ibi consecrare liceat.

189 Inferunt 4. quod extraneus non ligatur censuris latis à Superiore loci, si ibi brevi tempore intendat commorari, quia ad incurrendas censuras requiritur, ut delinquens sit subditus Superiori loci, in quo reperitur; extraneus verò non est subditus Superiori illius loci, nisi decreverit ibi manere majore anni parte, *Coninch. disput.13. dub.7. num.52. & 58. & alii, quos refert, & sequitur Bonacin. de Censur. in comm. disput.1. quæst.1. pun.11. numer.20. & sequen. quibus adde Bald. in l.1. num.22. Cod. de Summ. Trin.* ubi dicit, quod foren-
190 ses visitantes consanguineas moniales, quando pœna est noviter inducta per constitutionem Episcopi, non tenetur ad dictam pœnam.

191 Limitatur supradicta conclusio quoad eos, qui vagi, seu vagabundi dicuntur: isti enim cum nullibi fixum domicilium habeans, obligantur legibus, & consuetudinibus locorum, per quæ transeunt, vel in quibus hospitantur, alioquin essent melioris conditionis, quàm alii; unde à loci Magistratu capi, ac puniri possunt ob delicta etiam alibi commissa, *Clar in Pract. crim. §. fin. quæst.39. versic. sed hic quæro &c. & ita sensit Sotus in 4. dist.18. quæst.4. art.2. §. est hic tamen &c. Sanchez, libr. 1. moral. cap.12. numer.23. & alii apud Bonacin. de legib. disput.1. quæst.1. pun.6. numer.54.* ubi dicit, quod vagi quoque censentur illi, qui priore domicilio relicto aliud quærunt, sed nondum constituerunt, *Jordan. libr.8. titul. de Constitut. numer.36.* quamvis alii contrarium teneant, asserentes, quod licèt per consuetudinem introductum sit, ut isti, cùm proprium Judicem non habeant, puniri possint, ubicunque reperiuntur, nè eorum crimina remaneant impunita, in cæteris tamen forum non sortiuntur ejus loci, in quo existunt, *arg. cap. ultim. de for. compet. ita Less. libr.4. cap.2. dub.7. num.49. Layman. d. cap.12. num.7.*

192 Limitatur 2. quando eædem leges, & consuetudines vigerent in domicilio exterorum, seu advenarum, quia tunc tenerentur hujusmodi leges, & consuetudines etiam in alio loco observare, *secundùm Sanchez, in oper. mor. libr.1. cap.12. numer.21. & 38. Suar. tom. 1. de Relig. libr.2. cap.14. numer. 15. & alios, quos refert, & sequitur Bonacin. de legib. disput.1. quæst.1. punct. 6. numer.52.* ubi dicit, quod hæc est praxis, & usus quasi communi jure gentium introductus, & unanimi fidelium Superiorum consensu receptus, & approbatus; contraria tamen opinio mihi probabilis videtur, quia statutum domicilii extra territorium non obligat: statutum verò loci, quò ipsi perveniunt, non potest eos obligare, nisi interveniat animus ibidem contrahendi domicilium, aut manendi majore anni parte, *ut supra diximus, & ita sensit Sanclus in Select. disp.54. numer.31. Dian. part.1. tract. 9. resol.18. Layman. dict. libr.1. tract.4. cap.11. numer. 6. Jordan lib 8. titul. de Constit. num.38. vers. sed in terminis nostris &c.* quæ tamen opinio procedit, cessante scandalo, *ut infra dicemus.*

Notandum est autem, quod si quis legem utrique lo- 193
co communem v.gr. alicujus festi, vel vigiliæ in uno territorio, sive suo, sive alieno explevisset, & posteà in aliud territorium perveniat, in quo ob calendarii diversitatem vigilia, aut festum nondum celebratum est, hic non teneretur festum hujusmodi, vel vigiliam observare, cessante scandalo, cùm jam præcepto, quod semel tantùm obligat, satisfecerit, *ut dict. Less. libr.4. de Just. cap.2. dub.7. numer.52. Layman. dict. libr.1. tract.4. cap.11. in princ.*

Limitatur 3. quando sequeretur aliquod damnum ejus- 194
dem loci, quò exteri perveniunt, ut si ibi prohibita sit extractio frumenti; tunc enim tenentur, statim ac perveniunt, servare loci statuta, & edicta, *Bart. in l.1. num.25. ubi etiam Bald. num.22. Cod. de Summ. Triu. Abb. in cap. à nobis 21. num.7. de Sent. excomm. Bonacin. de legib. dict. disp.1. q.1. pun.6. num.38.*

Limitatur 4. quando alioquin scandalum oriretur: 195
quia tunc ratione scandali, quod quilibet vitare tenetur, exteri etiam statim subiiciuntur particularibus loci statutis, & edictis, *Bonacin. loco cit. num.59. ubi de communi. Jordan. ubi supra num.37.*

Limitatur 5. quoad solemnitatem contractus: nam 196
etiam forenses tenentur servare solemnitates loci, ubi contrahunt, cum ratione contractus statim ibi forum sortiantur, *cap. fin. de for. comp. latè Gabr. tit. de consuet. conclus.2. num.4. & sequ.* ubi subdit, quod etiam in contractu matrimonii servanda est solemnitas juxta consuetudinem regionis.

S V M M A R I V M.

197 *Cives, vel diœcesani non obligantur legibus propriæ Civitatis, vel diœcesis, dum absentes sunt: limitatur n.206. & seq.*

198 *Extra territorium jus dicenti non paretur impunè.*

199 *Censura ab Episcopo lata per modum statuti perpetuo durat, non tamen obligat existentes extra territorium, & n.204.*

200 *Is, qui mutavit domicilium, non subiicitur ampliùs legibus Episcopi loci, à quo recessit: limitatur numer. 207.*

201 *An Peregrini teneantur jejunare Mediolani primis quatuor diebus quadragesimæ.*

202 *An in locis, ubi Concilium Tridentinum receptum non est, possit advena inire matrimonium sine parocho, & testibus.*

203 *Statuta, & consuetudines locales affixæ sunt loco, & obligant tantum existentes in eo.*

204 *Quid si statutum Episcopi loquatur etiam de delinquentibus extra territorium.*

205 *Jurisdictio contentiosa non potest exerceri extra proprium territorium, nec in loco exempto: limitatur num.206.*

206 *Quid si Episcopus impediatur, ne jurisdictionem exerceat in proprio territorio.*

207 *Qui actum aliquem gessit sub censura prohibitum, dum erat subditus prioris Episcopi, ligatur censura, etiamsi posteà mutaverit domicilium.*

208 *An censura lata per modum sententiæ liget subditos etiam extra territorium, & n.213.*

209 *Prælati regulares possunt suos subditos citare, & excommunicare etiam in alieno territorio.*

210 *Si in proprio territorio celebratur particularis dies festus, tenetur subditus missam audire, etiamsi eodem die perventurus sit ad locum, ubi talis dies festus non celebratur.*

211 *Episcopus contra Clericos non residentes etiam in aliena diœcesi existentes procedere potest.*

Et an possit procedere contra Clericos absentes, qui ad Synodum non accedunt, ibid.

212 *Valet statutum, vel edictum prohibens incolis, nè adeant Provinciam peste infectam, vel nè deferant triticum extra territorium.*

213 *Statutum privans aliquem beneficiis, non porrigitur ad beneficia sita extra territorium.*

214 *Pœnæ respicientes diminutionem status, porrigunt effectum etiam extra territorium.*

215 *Servus pœnæ quis dicatur.*

Quæstio XIII.

An Cives, vel Diœcesani obligentur legibus propriæ Civitatis, vel Diœcesis, dum absentes sunt.

197 RESp. negativè; sicut enim legislator extra proprium territorium jurisdictionem extendere non potest, ita nec subditi extra territorium degentes comprehenduntur sub ejus legibus, vel statutis, cum ex-
198 tra territorium jusdicenti non pareatur impunè, *capit.2. de constit. in 6. leg. fin. ff. de Jurisdict. omn. jud. Abb. in capit. à nobis* 1. *numer.* 11. *de sent. excomun. Nav. capit.* 23. *numer.* 120. *Sylv. in ver. excommunicatio* 2. *numer.* 7. *Sanchez, libr.* 3. *de matrimon. disput.* 18. *Bonacin. de censur. in comm. disput.* 1. *quæst.* 1. *pun.* 11. *numer.* 2. ubi dicit, quod censura lata ab Episco-
199 po etiam per modum statuti, ut si illam in Synodo, vel in edicto tulerit, obligat tantùm existentes, & delinquentes in territorio, licèt in tali casu perpetuò duret, *Layman. in Theolog. mor. libr.* 1. *tractat.* 4. *cap.* 11. *num.* 1.

200 Amplia prædictam conclusionem, ut eo magis procedat, si is, qui erat subditus, mutavit domicilium: tunc enim amplius non subiicitur legibus Episcopi loci, à quo recessit, cùm non sit amplius subditus, *Alter. libr.* 3. *disput.* 9. *cap.* 5. *propos.* 1. *quem refert, & sequitur Bonacin. dict. disput* 1. *quæst.* 1. *pun.* 11. *num.* 13. ubi dicit, quod in tali casu is, qui erat subditus, non incurrit censuram, sive lata sit per modum statuti, sive per modum sententiæ.

201 Ex dictis inferunt Doctores, eum, qui noctu pervenit ad locum, ubi non jejunatur, posse ibidem carnibus vesci, etiamsi in proprio territorio, unde illo die exierat, lex jejunii obliget, *ita Sanch. libr.* 3. *de matrim. disput.* 18. *numer.* 22. *& libr.* 1. *moral. capit.* 12. *num.* 33. *Less. libr.* 4. *capit.* 2. *dub* 8. *quos refert Layman. dict. libr.* 1. *tractat* 4. *cap.* 11. *num.* 7. *& sensit etiam Navar. in man. cap.* 23. *num.* 120. ubi dicit, quod Navarrus, & Lusitanus vescentes in Regione Castellæ die Sabbathi extremis, vel interioribus partibus animalium, non peccant, licèt in suis terris id eis non liceat, *Dian. resolut. mor. part.* 1. *tract.* 9. *resol.* 18. ubi, quod Mediolani non tenentur peregrini jejunare primis quatuor diebus quadragesimæ.

202 Inferunt 2. eos, apud quos jus commune Tridentini Concilii viget, posse in alia regione, ubi illud receptum non est, inire matrimonium sine Parocho, & testibus, dummodò ex aliqua justa causa proficiscantur ad eam regionem, *Sanch. dict. libr.* 3. *de matrim. disp.* 18. *& libr.* 1. *moral. cap.* 12. *num.* 35. *Suar. libr.* 2. *de fest. cap.* 13. *numer* 6. *Jo. Capeavil. de mod. ministran. Sacramen. temp. pest. capit. ultim. quæst.* 16. *quos refert Layman. dict. cap.* 11. *numer.* 9. *&* 10. subdens, quod licèt peccarent, si id facerent in fraudem, matrimonium tamen validè contraheretur absque Parocho, & testibus: quia hoc est speciale in matrimonio, quod cùm sit etiam contractus, regulari debet secundum leges, & consuetudines locorum, ubi celebratur, *ut tradunt DD. in capit. ult. de for. comp.*

Inferunt 3. quod non tenetur quis ad recitandum 203
officium Divinum, quod in patria recitari consuevit, quando ab illa est absens, quia statuta, & consuetudines locales affixæ sunt loco, & obligant tantùm existentes in eo, *cap. illa. dict.* 12. *& capit.* 2. *de constitut. in* 6. *Nav. cap.* 23. *numer.* 120. *Villalob. in Summ. tom.* 1. *tractat.* 2. *diff.* 34. *numer.* 1. *& sequ. Filliuc. tom.* 2. *tractat.* 27. *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 108. *Less. lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 8. *numer.* 54. *Sanch. libr.* 3. *de matrim. disput.* 18. *num.* 18. *Reginald. tom.* 1. *lib* 4. *cap.* 12. *num.* 136. *Dian. dict. par.* 1. *tract.* 9 *resol.* 18.

Inferunt 4. statutum Episcopi v. gr. excommunican- 204
tis eos, qui furtum committunt etiam in alieno territorio, non arctare existentes extra territorium ejusdem Episcopi, quia delictum inferioris tunc physicè, & moraliter consummatur in territorio alieno, *capit.* 2. *de constitut. in* 6. *l. fin. ff. de Jurisdict. omn. Jud. Abb. in cap. à nobis* 21. *numer.* 11. *de sent. excommun. Sylv. in ver. excommunicatio.* 2. *numer.* 7. *Bonacin. de censur. in comm. disput.* 1. *quæst.* 1. *pun.* 11. *numer.* 3. *&* 6. ubi dicit, quod in ferenda censura servanda est circumstantia loci, seu 205
proprii territorii, quando ad illam ferendam opus est jurisdictione contentiosa: quia jurisdictio contentiosa non potest exerceri extra proprium territorium absque licentia Ordinarii, sicut neque potest exerceri in loco exempto, *cap. fin. de Constit. in* 6.

Limita 1. quando non est opus hujusmodi jurisdi- 206
ctione contentiosa; tunc enim Episcopus potest ferre censuram etiam in alieno territorio: quemadmodum potest eam ferre cum licentia Ordinarii illius loci, *Avil.* 2. *part. capit.* 3. *disput.* 2. *dub.* 1. *& alii quos refert, & sequitur Bonacin. de censur. in commun. disput.* 1. *quæst.* 1. *pun.* 11. *numer.* 3. *&* 4. ubi etiam observat, quod si Episcopus impediatur, nè jurisdictionem exerceat in proprio territorio, potest illam exercere in alieno in loco vicino suo Episcopatui, *juxta clem.* 1. *de for. comp.*

Limita 2. ubi quis actum aliquem gesserit sub cen- 207
sura prohibitum, dum erat subditus prioris Episcopi, & posteà mutaverit domicilium: quia tunc ligaretur censura; quamvis enim per mutationem domicilii desinat esse subditus Episcopi, qui censuram tulit, nihilominus remanet subditus secundum quid, videlicet ratione delicti in illius territorio commissi, *capit. fin. ubi DD. de for. comp.* idemque dicendum est, si causa jam inchoata sub uno tribunali, reus mutaverit domicilium, *cap. proposuit. eodem tit. latè Bonacin. dict. disp.* 1. *quæst.* 1. *pun.* 11. *num.* 13.

Limita 3. in censura lata per modum sententiæ; hæc 208
enim ligat subditos etiam extra territorium, quia respicit personam subditam, ejusque ossibus inhæret, *Ugolin. de Censur. tab.* 1. *capit.* 9. *§.* 4. *Suarez, tom.* 5. *de Censur. disput.* 5. *sect.* 5. *numer.* 14. *quos refert, & sequitur Layman. libr.* 1. *tractat.* 4. *cap.* 11. *numer.* 1. *& sequent.* ubi dicit, quod Prælati ordinum regularium, 209
quibus jurisdictio in suos subditos competit, non ratione territorii, sed per se ratione personalis obligationis ex obedientiæ voto, eos ubicunque terrarum existentes præceptis, ac sententiis, atque etiam statutis ligare, eosdemque in alieno territorio citare, excommunicare, ac fugitivos propria auctoritate capere, & punire possunt, *Sylvan. in verb. excommunicat.* 2 *numer.* 15. ubi, quod totus mundus est eis pro territorio, *Bonacin. dict. disp.* 1. *q.* 1. *pun.* 11. *num.* 5. 14. *& seq.*

Limita 4. in præcepto audiendi missam, quando in 210
proprio territorio celebratur particularis dies festus; tenetur enim eo casu subditus missam audire, etiamsi eodem die perventurus sit ad locum, ubi talis dies festus non celebratur; ratio est, tum quia præceptum affirmativum audiendæ missæ tenetur quisque quamprimum implere, si posteà impleturus non sit, aut prævidet, se posteà ab audienda missa impeditum iri; tum quia dies festus ubi ipsum deprehendit, ad id ipsum obligavit: tum etiam quia hæc videtur esse mens Ecclesiasticorum legislatorum, ut incolæ die festo missam audire teneantur, si per tale temporis spatium in Oppido commorentur, ut commodè audire

pos-

possint, sicuti consuetudo, & fidelium persuasio interpretata est. *Nav. in man. cap. 13. num. 5. Sà in verb. festum. num 8. Suar. lib. 2. de fest. cap. 15. num. 9. Lopez par. 2. cap. 52. quorum sententiam communem dicit Layman. dict. lib. 1. tract. 4. cap. 11. num. 6.* & per consequens dum in eo territorio morantur, ab operibus servilibus abstinere debent: licèt cùm primùm pervenerint ad alium locum, in quo hujusmodi festivitas non agitur, servilibus operibus insistere possint. *Sanch. lib. 3. de matrim. disp. 18. num. 22. Less. lib. 4. cap. 2. dub. 8. num. 57. Layman. loco cit. cap. 11 num. 7.* & hæc est non tantùm tutior, sed etiam meo judicio verior sententia: quamvis contrariam sequantur alii Doctores, quando is, in cujus patria celebratur dies festus, ante meridiem futurus esset extra limites sui territorii, ea moti ratione, quia hic pro tempore, quo reperitur extra terminos proprii territorii, exemptus est ab obligatione audiendæ missæ, nec ante lapsum meridiem peccavit non audiendo missam, cùm posset usque ad eam horam differre; in meridie autem liber est ab obligatione. *ut post Nald. in ver. missa. numer. 15. & alios sensit Bonacin. de Sacram. disp. 4. quæst. ult. punct. 12. numer. 5.*

211 Limita 5. quando delictum committitur, seu censetur committi, aut inchoatum fuit in proprio territorio, seu Diœcesi, ut si habens curam animarum non resideret, sed existat in aliena diœcesi, quia in tali casu omissio residentiæ fit in propria diœcesi, adeòque poterit à suo Episcopo puniri. *cap. ex tuæ, de Cleric. non resid. Abb. in cap. postulasti. numer. 9. & sequen. de for. comp. Sylv. in ver. excommunicatio 2. num. 8. Nav. cap. 27. num. 6. Præpos. in 3. par. quæst. 1. de Cens. in gen. dub. 5. num. 26. Villalob. in summ. tom. 1. tract. 16. diff. 16. num. 9. Dian. resolut. moral. part. 5. tract. 9. resol. 37.*

Idem dicendum, si Episcopus præcipiat, ut omnes clerici subditi accedant ad Synodum: quia in tali casu etiam existentes in alio territorio, ligantur præcepto, si ad Synodum non accedant: delictum enim omissionis censetur ibi committi, ubi actus præscriptus exercendus erat. *l. qui non facit. ff. de reg. jur. Sylv. loco cit. & alii apud Bonacin. de Censur. in commun. disp. 1. quæst. 1. punct. 11. num. 7. Layman. in Theol. mor. lib. 1. tr. 4. cap. 11. num. 3.*

212 Item valeret statutum, vel edictum justa de causa prohibens incolis, nè adeant Provinciam peste infectam. *ut dict. Layman. loco cit. num. 3.* quia eo casu statutum hujusmodi respicit proprii territorii commodum; quòd eo magis procederet, si statutum prohiberet, nè quis deferat triticum extra Provinciam, quia tunc delictum quoad actionem, qua defertur triticum, consummatur in proprio territorio, quamvis quantum ad terminum extrinsecum consummetur in alieno; quemadmodum homicidium censetur intra territorium consummatum quantum ad totam actionem, si ibi quis lethaliter vulneratus fuerit, licèt extra territorium decesserit. *ut d. Coruejo in 3. par. S. Tho. tract. 5. de Censur. in gen. disp. 6. dub. 2. quem refert Dian. d. par. 5. tr. 9. res. 37. vers. sed obiter &c. Bonacin. de Censur. in comm. disput. 1. qu. 1. pun. 11. num. 9.*

213 Notandum est autem, quòd pœna contenta in præcepto, vel sententia diversimodè potest afficere personam: nam aut respicit interdictum certi loci, & tunc non porrigitur extra territorium interdicentis, nisi per quamdam consequentiam, quia interdicto loco habitationis videtur interdictus locus originis, licèt non è contra. *ut in l. relegatorum. §. 1. ff. interdicere. & ff. seq. ff. de interd. & releg.* ubi etiam, quòd Judex non potest in sententia præcipere, ut condemnatus ire debeat ad locum sibi non subditum, quando fit in pœnam illius, contra quem fertur sententia; secus si statuto caveatur, nè subditi eant ad aliquem locum non subditum propter commodum Civitatis. *ut supra diximus.* vel in odium ejus regionis, ad quam prohibetur accessus. *juxta l. mercatores. cum ibi not. C. de Commer.*

Aut non concernit interdictum certi loci, sed alicujus artis, ut nè subditi certam artem exerceant, & tunc neque porrigitur extra territorium. *l. ex ea. ff. de Postul.* quemadmodum nec statutum privans aliquem beneficiis, porrigitur ad beneficia sita extra territorium disponentis, cùm sit odiosum. *ut d. Calder. consil. 17. de Constit. Abb. in c. postulasti. 14. num. 11. de for. compet.*

Aut verò pœna non respicit interdictum loci, nec ar- 214
tis, sed diminutionem status, ut quando quis efficitur
infamis &c. & tunc cum hujusmodi pœna infligatur in
personam, & sit personæ afflictiva, porrigit effectum
etiam extra territorium, quia sequitur personam, ut
lepra leprosum, *dict. l. ex ea. ubi gloss. in ver. non irro-
gat. ff. de Postul. Innoc. in cap. qualiter, & quando. 2.
de Accusat. Abb. in d. cap. postulasti 14. num. 9. & seq.*
ubi etiam dicit, quòd condemnatus ad mortem, li- 215
cèt postea eripiatur violenter de manibus familiæ, non
potest, ubicunque sit, contrahere, nec facere testa-
mentum, aut similia, quia eo casu est effectus servus
pœnæ, etiam secundùm jura hodierna. *ut tradunt DD.
in l. qui ultimo. ff. de Pœn. & in auth. sed hodie nemo. Cod.
de donat. int. vir. & uxor.*

S V M M A R I U M.

216 *Quid requiratur ad legem humanam condendam, & ad ipsius obligationem inducendam.*

217 *Lex Divina obligat statim ac nobis innotescit.*

218 *Leges Pontificiæ in Romana Curia promulgantur.*

219 *Promulgatio legum Imperialium facienda est in singulis Provinciis.*

220 *Quid si Rex, vel alius Princeps plura regna, vel Provincias possideat.*

221 *An Princeps possidens plures Provincias possit de sua potestate absoluta unica publicatione facta in uno loco, obligare omnia sua Regna.*

222 *Quid servandum sit in publicatione legum, quæ feruntur ab inferiore.*

223 *Quando subditi alibi commorantes ab observatione legum excusentur, & num. seq.*

224 *An ignorantia excuset à pœna intrinseca legis.*

Quæstio XIV.

In quo loco promulgatio, seu publicatio legis facienda sit, ut obligare incipiat.

PRæmittendum est, quòd ad legem humanam condendam, & ad ipsius obligationem inducendam requiritur. 1. ut feratur à legitimo Superiore. 2. ut feratur ob commune bonum. 3. ut sit justa. 4. ut lapsus fuerit terminus in lege præscriptus. 5. requiritur acceptatio populi, nisi aliter de mente legislatoris constet, quòd voluerit independenter ab acceptatione obligare. 6. requiritur promulgatio. *l. leges. ubi DD. communiter. Cod. de legib. Sylv. in verb. lex. quæst. 6. Nav. in man. cap. 23. num. 44. latè Bonac. in tr. de legib. disp. 1. q. 1. pun. 4. per tot.* 216

Dixi, ad legem humanam &c. quia de ratione legis Divinæ sufficit, ut Divina voluntas obligans innotescat; cùm enim Deus sit superior animæ, & spiritus, tenetur more humano cognitionem, & obligationem legis ad homines transmittere per publicationem. *ut post Vasq. par. 2. disput. 155. cap. 2. observat Bonacin. loco cit. num. 24.* 217

His præmissis resp. promulgationem legum Ponti- 218
ficiarum faciendam esse in Curia Romana, & hanc pro-
mulgationem sufficere ad obligationem inducendam ser-
vandæ legis: usu enim receptum est, ut leges Pontifi-
ciæ in Romana Curia tantum promulgentur. *Sylv. in
ver. lex. quæst. 6. Salas disp. 12. qu. 2. num. 10. Regi-
nald. lib. 13. num. 155. Sotus 1. de Justit. q. 1. art. 4.
& alii apud Bonacin. d. pun. 4. num. 16.* promulga- 219
tio verò legum imperialium facienda est in singulis Pro-
vinciis: consequenter lex imperialis non obligaret subdi-
tos illius Provinciæ, in qua facta non fuerit promulgatio.
*Sylv. loco cit. Valent. disput. 7. q. 5. punct. 5. Layman. lib.
1. tract. 4. cap. 2. Sot. 1. de Just. qu. 1. art. 4.* ubi, 220
quòd hoc procedit etiam quoad leges latas ab aliquo
Rege,

Rege, vel Principe habente plura Regna, vel Provincias, quia distincta Regna, vel distinctæ Provinciæ censentur distinctæ Universitates: consequenter distinctam promulgationem postulare videntur. *Bonacin. ubi supra numer.* 16. ubi etiam observat, quòd Rex, vel alius Princeps, qui non est subditus legibus imperii, posset de potestate sua absoluta unica publicatione in uno loco facta, obligare omnia sua Regna, vel Provincias, quia hoc non est contra jus naturæ, neque Rex ullo jure adstringitur ad plures publicationes adhibendas, cùm una in rigore sufficere videatur, ità ut legis obligatio processu temporis possit ad singulorum aures
222 pervenire; promulgatio verò legum, quæ feruntur à Principe inferiore, facienda est in ipsa Curia Principis juxta morem ibidem receptum, non enim necesse est, ut in singulis Civitatibus, vel oppidis fiat promulgatio; idemque dicendum est de legibus, quæ feruntur ab Archiepiscopo, Episcopo, & similibus. *vide Azor. lib. 5. cap. 3. dub. 2. Salas de legib. disp. 12. sect. 2. num. 11. Suarez lib. 3. de legib. cap. 16. numer. 7. Layman. lib. 1. tr. 4. cap. 2. Bonacin. d. pun. 4. num. 16.*
223 ubi subiicit, quòd subditi alibi commorantes non peccant, si leges Pontificias non servent, quandiu ad ipsorum aures non perveniunt.
224 Observa tamen, quod is, qui legem rescissoriam contractus sufficienter promulgatam ignorat, licèt non peccet, si contractum aliquem interim ineat contra legem: non tamen validè celebrat contractum, quia etsi ignorantia excusat à culpa, non tamen excusat à pœna intrinseca legis sufficienter promulgatæ, & acceptatæ. *Azor. l. 5. cap. 3. quæst. ult. Suar. l. 3. de legib. cap. 17. num. 2. & c. 33. num. 7. Layman. l. 1. tract. 4. cap. 2. Molin. tom. 2. disp. 395. Sanch. de matri. l. 3. disp. 17. num. 10.*

S U M M A R I U M.

1 *Privilegium certo loco circumscriptum non extenditur extra illum locum: limitatur nu. 3.*
2 *Ratione delicti, contractus, vel rei efficitur quis de jurisdictione illius loci: limitatur nu. seq.*
3 *Exempti, non ratione certi loci, sed simpliciter, seu generaliter gaudent exemptionis privilegio, ubicunque contraxerint, vel deliquerint.*
4 *Exempti prorogare possunt jurisdictionem eorum, quibus circumscripta exemptione erant subjecti: limitatur num. 5. & seq.*
5 *Superior non obstante prorogatione facta à subdito, potest causam avocare, & reassumere.*
6 *Exempti immediatè subjecti Sedi Apostolicæ an possint prorogare.*

C A P. XVI.

An, & quando privilegium loco, ejusque civibus concessum, extendatur extra territorium ejusdem loci.

1 Resp. quòd ubi privilegium est certo loco circumscriptum, puta si concessa sit exemptio tali Civitati, ejusque civibus, tunc privilegium non extenditur extra locum exemptum. *cap. 1. cum ibi not. de Privil. in 6.* ubi si exempti conveniantur ratione rei sitæ extra locum exemptum, possunt coram Ordinario ratione rei sitæ conveniri; ratio est, quia actio, qua agitur ad rem principaliter, respicit rem ipsam, & quodammodo ipsi rei videtur cohærere. *§. omnium Inst. de action. l. fin. C. de Præscript. long. temp. l. non alias. §. fin. ff. de Judic.* & ideò reus eam defendere tenetur in loco, in quo sita est, etiamsi reus habeat privilegium, nè teneatur respondere nisi coram certo Judice. *Barbos. in l. hæres absens. §. proinde. in art. de foro ratione rei sitæ. ff. de Judic. quem refert, & sequitur Rota decis. 165. numer. 1. & seq. & decis. 306. num. 4. & seq. par. 7. Recen.* ubi, quòd ratione deli-
2 cti, contractus, vel rei efficitur quis de Jurisdictione illius loci, quantumcumque contrahens, vel delinquens sit exemptus, licèt non dicatur, nec efficiatur subditus. *& in Baren. jurisdictionis 20. Maii 1603. coram Card. Verospio.*

Secus esset, si eximerentur personæ, earumque bona absque circumscriptione loci. *Covar. pract. qq. cap. 11. num. 5. vers. igitur in summa &c.* ubi dicit, exemptos simpliciter non ratione certi loci, sed generaliter, gaudere hoc exemptionis privilegio, ubicunque contraxerint, vel deliquerint. *Rot. d. decis. 165. num. 20. & seq. par. 7. Recent.* 3

An verò exempti possint prorogare jurisdictionem eorum, quibus circumscripta exemptione erant subjecti? Resp. affirmativè. *Corn. consil. 214. num. 8. l. 2. Card. Seraphin. decis. 595. num. 7. Rot. d. decis. 306. nu. 15. par. 7. Recent.* 4

Limita, ut hæc conclusio procedat, quando prorogatio hujusmodi non redundat in præjudicium alicujus, nisi prorogantis: secus si ageretur de præjudicio Superioris. *Card. Seraphin. loco cit. Greg. decis. 325. num. 23. Rot. d. decis. 165. num. 28. par. 7. Recent.* ubi, quòd potest Superior non obstante prorogatione causam avocare, & reassumere. 5

Limita 2. quando exempti essent immediatè subjecti Sedi Apostolicæ: isti enim sine consensu Romani Pontificis non possunt prorogare. *Greg. d. decis. 325. num. 23. & ibi Beltram. Card. Mantic. dec. 237. num. 4.* 6

S U M M A R I U M.

1 *Arbitrio Judicis remittitur, quæ nam dicatur dos congrua, & num. 19.*
2 *Pater majorem dotem uni ex filiabus tradere potest, quàm alteri: limitatur nu. seq.*
3 *Pater non potest dotem filiæ constituere supra moderatam quantitatem in præjudicium fideicommissarii.*
4 *Dos subsidiaria non est rigorosè taxanda, sed ad meram dotandæ necessitatem, & nu. 19.*
5 *Dos data à Patre, in dubio præsumitur congrua: limitatur nu. seq.*
6 *An hæc præsumptio per contrariam probationem elidi possit.*
Quando filia possit petere supplementum dotis, vel legitimæ, ibidem, & nu. 8. & 13.
7 *Aliquando dos taxari potest infra legitimam, aliquando usque ad legitimam, aliquando ultra legitimam.*
8 *Quando filiæ imputetur in legitimam dos, quam à Patre recepit.*
9 *Statutum excludens fœminas propter agnatos, comprehendit successionis utrumque casum, videlicet mortis cum testamento, & sine, licèt loquatur in casu intestati.*
10 *Statutum excludens fœminas propter agnatos non habet locum, agnatis non existentibus.*
11 *Si extant fratres tempore, quo soror renunciat, præsumitur facta renunciatio Patri propter fratres, quibus decedentibus deficit renunciatio: limitatur ibidem.*
12 *Quid si fratres non aderant tempore renunciationis.*
13 *Quando dos succedat loco legitimæ, & quando non, & nu. 15. & 17.*
14 *Si statutum filias excludit propter masculos, & mandat, eas dotari, dotes ità detrahendæ sunt, ut non lædatur legitima filii.*
15 *Dos, quæ succedit loco legitimæ, detrahenda est ex ipsa legitima, non autem ex fideicommisso.*
16 *Supplementum legitimæ, & supplementum dotis congruæ debetur cum fructibus.*
17 *Dos habita loco legitimæ, non revertitur soluto matrimonio ad patrem.*
18 *Congruitas, vel incongruitas dotis consideratur attento tempore dotationis, & nu. 26.*
19 *Quando pater teneatur filiæ præstare tantùm alimenta, vel dotem alimentis adæquatam.*
20 *Quæ censeatur dos congrua mulieris stupratæ.*

21 *Quan-*

21 *Quàndo dos mulieri stuprata debeatur.*
22 *Delinquens non debet remanere impunitus.*
23 *Pater eam dotem, quæ ad se reversa fuit ex primo matrimonio, tenetur secundo marito tradere absque diminutione : limitatur nu.25.*
24 *Quid si mulier post contractas primas nuptias, & mortem mariti monasterium ingrediatur, & num. seq.*
25 *Quando pater dotem diminuere possit.*
26 *Dos, quæ solita est dari moniali, est sufficiens ad excludendam filiam à successione, ubi statutum excludit filias extantibus masculis : limitatur numer.28.*
27 *An monialis excludatur à successione in bonis maternis.*
28 *An, & quando filia ingressa monasterium, possit consequi legatum sibi à patre relictum pro nuptiis.*
29 *In dotibus, quæ debentur in subsidium ab Avo, & similibus, mera necessitas inspicitur.*
30 *Quando dos dicatur inofficiosa, & nu.32.*
31 *Si pater omnia amisit in ludo, vel alias dilapidavit, filii revocant usque ad legitimam, etiam patre vivente.*
32 *Quando querela inofficiosæ dotis, vel donationis competat filiis.*
33 *Quid operetur statutum excludens mulierem à successione cum conditione, si fuerit legitimè dotata.*
Et quid si statutum non loquatur conditionaliter. ibidem.
34 *Non extantibus masculis succeditur prout de jure.*
An filius teneatur in divisione conferre bona, quæ habuit vivente patre. ibidem.
35 *An, & quando valida sit confessio dotis receptæ facta per maritum constante matrimonio.*
Quid si confessio hujusmodi facta sit ad favorem soceri, vel socrus. ibidem.

CAP. XVII.

De Dote, ejusque privilegio.

Quæstio I.

Dos congrua quæ dicatur.

1 RESp. id arbitrio Judicis remittendum esse, qui inspicere debet vires patrimonii, numerum filiorum, dignitatem familiæ, qualitatem viri, & consuetudinem regionis. *l. quæro. 61. & l. cum post. 70. §. gener. ff. de Jur. dot. l. si filiæ pater. ff. de leg. 3. auth. res quæ. C. Commun. de legat. Menoch. de Arbitr. Jud. cas. 149. numer 38. & seq.* ubi, quòd temporis etiam qualitas observanda est; contingit enim aliquàndo, ut quæ magnæ, ac opulentæ dotes olim habebantur, hodiè parvæ, & admodum tenues reputentur. *Card. Mantic. decis. 329. num 5. & 8. Mascard. de Probat. conclus. 571. num. 13. Corn. consil. 202. numer. 10. lib. 2. Hond. consil. 10. num. 31. & 34. vol. 1. Thesaur. decis. 198. num. 5. Fontanell. de Pact. nuptial. claus. 5. glos. 8. par. 1. num. 2. & 22.* ubi, quòd potest pater majo-
2 rem dotem uni ex filiabus, quàm alteri tradere: possunt enim talia accidentia concurrere in uno matrimonio, quæ obligent ad majorem dotem, quàm in alio, & præterea posset talis variatio, & mutatio temporis inter unum, & alterum matrimonium contingere, ut quæ in primo dos congrua visa fuit, incongrua posteà in secundo appareat. *Marescot. var. resol. lib. 2. cap. 69. num. 16. & seq.* ubi observat, non posse patrem
3 constituere filiæ dotem supra moderatam quantitatem in præjudicium fideicommissarii, nisi ratio ità postularet. *ut d. Rot. decis. 88. num. 9. & seq. par. 5. tom. 1. recen.* ubi, quòd si ratio ita postulet, omnia bona subjecta fideicommisso possunt in dotem dari. *Mantica de Tacit. lib. 12. tit. 22. num 1. & seq. Vinc. de Franch. dec. 616. Greg. decis. 63. num. 11. Card. Cavaler. decis. 260. num. 2.*
ubi, quòd dos subsidiaria non est rigorosè taxanda,
sed ad meram dotandæ necessitatem. *& decis. 298.* ubi, 4
quòd dos data a patre præsumitur congrua: præsumit
enim lex, quòd pater benè providerit filiæ propter 5
amorem, quo eam prosequitur. *l. isti quidem. in fin.*
ubi glos. in ver. magis. ff. de eo quod met. caus. l. nec
in ea ff. Ad l. Jul. de Adult. glos. in l. quidam cum
filiumfam. in ver. institueret. ff. de hæred. instit. latè
Menoch. dict. cas. 149. à num. 6. Honded. cons. 10. nu.
32. lib. 1. Marescot. var. lib. 2. cap. 69. num. 29. quamvis
hæc præsumptio per contrariam probationem elidi 6
possit; nam si constaret de læsione enormi, vel enormissima,
liceret filiæ etiam vivente Patre petere supplementum
dotis. *Ruin. cons. 98. num. 4. lib. 2. Cæphal.*
cons. 208. num. 6. & seq. Gratian. discept. forens. cap.
148. nu. 13. & seq. ubi, quòd hoc procederet, etiamsi
statutum prohiberet, ne aliquid ultra dotem peti
possit. *& decis. March. 17. num. 10. Fontanell. d. claus.*
5. glos. 8. par. 1. num. 31. & seq. dicit verò enormis læsio,
quando dos est adeò parva, ut colligatur, Patrem
fuisse in dolo. *Corn. consil. 77. num. 3. & 4. lib. 2. latè Honded. d. cons. 10. num. 33. lib. 1.*

Ex his infertur, quòd aliquando dos taxari debet 7
infra legitimam, aliquando usque ad legitimam, aliquando
ultra legitimam, prout attentis supradictis circumstantiis
prudens Judex judicabit. *Hond. dict. cons.*
10. num. 31. Rot. apud Pacific. de Salvian. interd. decis. 160. num. 7. Fontanell. dict. claus. 5. glos. 8. par. 1. num.
6. & sequen. ubi dicit, quod in hoc attendi debet tempus
dotationis, non autem mortis Patri. *Card. Mantic. dict.*
decis. 329. num. 6.

Observa tamen, quòd si dos fuerit minor legitima, 8
vel Patris facultates auctæ postmodum fuerint, posset
filia etiam competenter dotata, petere supplementum legitimæ:
quia mulier dotata ex dispositione juris communis
non prohibetur petere supplementum legitimæ
post mortem Patris, nisi obstet renunciatio facta cum
juramento, vel statutum excludens mulieres dotatas ab
hæreditate paterna. *Fontanella dict. claus. 5. glos. 8. par.*
1. num. 11. latè Honded. dict. consil. 10. lib. 1. Cravet.
consil. 11. num. 13. & 14. Rot. decis. 36. apud Merlin.
post tract. de legitim. ubi, quòd statutum excludens 9
fœminas propter agnatos, comprehendit successionis
utrumque casum, videlicet mortis cum testamento,
& sine, licèt loquatur in casu intestati. *& decision. 538.*
numer. 2. par. 3. Recen. ubi, quòd hujusmodi statutum 10
non habet locum, non existentibus agnatis. *Alexand.*
consil. 29. numer. 9. lib. 3. ubi, quòd si extant fratres 11
tempore, quo soror renunciat, præsumitur facta renunciatio
Patri propter dictos fratres, & illis deceden- 12
tibus deficit renunciatio; secus si fratres non extarent
tempore renunciationis. *Rot. apud Pacific. de Salv.*
interd. decis. 160. numer. 7. & 8. Marescot. var. lib. 2.
cap. 8. numer. 1. ubi subiicit, quòd si ille institutus sit, 13
qui ab intestato filiam excluderet, eo casu filia prohibetur
petere supplementum legitimæ; si verò alius sit
hæres institutus, & non is, qui eam ab intestato excluderet,
tunc filia legitimæ supplementum petere potest.
juxta opinionem Castrens. consil 190. lib. 1. quemadmodum
admittitur etiam ad legitimæ supplementum, quando
statutum excludit filias non simpliciter, sed cum
qualitate dotationis, quia tunc dos succedit loco legitimæ,
eo quòd cessante dote, filiæ præservata est successio
ab intestato; secus esset, si statutum excluderet
filias simpliciter, & posteà mandet, eas dotari:
hoc enim casu dos constituta non succederet loco legitimæ,
quia tunc non est permissa successio ab intestato.
ut post Castrens. in l. Titio centum. §. Titio Genero. ff. de condit. & demon. sæpius tenuit Rota in
Rom. de Lante 1. Febr. 1577. coram Robust. & coram
Card. Seraphin. decis. 959. & coram Card. Millin. decis. 317. & decis. 4. & 5. apud Merlin. post tract. de
legitim. ubi, quòd si statutum filias excludit propter 14
masculos, & mandat, eas dotari, dotes ità detrahendæ
sunt, ut non lædatur legitima filii: cùm enim statutum
fuerit inductum in favorem masculi, ideò non
debet in ejusdem odium, & præjudicium retorqueri.
& decision. 399. numer. 32. & sequen. par. 5. tom. 1.
Recen. ubi, quòd quando dos succedit loco legitimæ, 15
detra-

dotrahenda est ex ipsa legitima, non autem ex fidei-
commisso. *latè Beltram. ad Greg. decis.565. numer.*
11. & sequen. ubi dicit, quòd dos succedit etiam lo-
co legitimæ, quando à Patre fuit relicta in testamen-
to jure institutionis, aut aliter de legitima fuit facta
mentio, vel quando constituta fuit pro juribus legiti-
16 mæ. *Cæphal. consil.165. numer.27. & 28.* ubi etiam
dicit, quod sicut supplementum legitimæ debetur cum
fructibus, ità etiam supplementum dotis congruæ.
Paris. consil.53. numer.78. & sequen. lib. 3. Honded.
consil.53. numer.12. lib.2. Fontanell. dict. claus.5.glos.
17 *8.par.1. ferè per tot.* ubi addit, quòd dos habita lo-
co legitimæ non revertitur soluto matrimonio ad pa-
trem. *juxta tex. in l.dos à Patre. Cod. solut. matrim.*
sed quæritur soli filiæ, & in ea succedunt hæredes filiæ,
idest liberi ab intestato. *latè Cravet.consil.84. numer.5.*
ubi, quòd quando dos constituitur filiæ pro omni jure,
quòd habere posset in bonis patris, dicitur constituta loco
legitimæ. *vide, quæ scripsimus in tract. de Temp.legali lib.*
2.c.98.num.20.& seq.

18 Observa 2. quòd mos, seu consuetudo regionis est
probanda de tempore dotationis, secundùm quod con-
sideratur congruitas, vel incongruitas dotis, nam ta-
lis consuetudo facile mutari solet. *Paris. consil. 16.*
numer.77. & 82. vol.2. Rol. à Vall. consil.85. numer.
16. lib.1. Fontanell.dict.claus.5. glos.8. par.1. numer.
8.& 36.

19 Observa 3. quòd sicut pater non tenetur dotare fi-
liam, quæ sine ejus consensu nupsit indigno, nisi mi-
serationis gratia: ita in tali casu non sunt servandæ
circumstantiæ, quas supra retulimus, sed tunc tenebi-
tur pater, si vir pauper sit, ad præstanda alimenta,
seu ad tradendam dotem alimentis adæquatam arbitrio
Judicis. *Fontanell.d.claus.5. glos.8. par.1. n.39.* idem
dicendum quoad filias illegitimas: quia cum obligatio
dotandi deducatur ex obligatione alendi, dos congrua
filiæ illegitimæ ea censenda erit, quæ non excedit me-
tam alimentorum, idest id, quo indiget mulier pro se
alenda pro toto tempore vitæ. *l. hæreditatum. ff. ad*
l.falc. cap.cum haberet. ubi glos. in ver. secundum. de
eo qui dux. in matrim. Capyc. decision.181. numer. 1.
Surd.de Alimen. tit.1. quæst.10. numer.10.& sequen.&
alii apud Fontanell. dict.claus.5.glos.8.par.1. num.72.&
sequen. ubi dicit, quod Judex in hoc attendere debet filiæ
dotandæ ætatem, & conditionem, ac ejus patris faculta-
tes. *latè Vinc. de Franch.decis.283.nu.18.& sequen.* ubi,
quòd in hoc habenda est etiam ratio de dubio eventu in-
firmitatis.

20 Quæ verò censeatur dos congrua mulieris stupratæ?
Resp. quòd aut stuprator mulierem corruptam ducit
in uxorem, vel per ipsum non stat, & tunc non te-
netur dotare; aut stuprator non vult cum corrupta
matrimonium contrahere, & tunc si mulier dives est,
vel parentes habet divites, debet mulier, vel ejus pa-
rentes constituere dotem consuetam dari virginibus, &
stuprator tenetur ad id supplendum, quo pluris indi-
ger corrupta ad inveniendum virum sibi æqualem,
cum propter deflorationem mulier sit effecta deterior,
& ideò majori dote indigeat; si verò mulier, ejusque
parentes pauperes sint, tenetur stuprator ad totam il-
lam dotem, quæ mulieri necessaria erit arbitrio Ju-
dicis ad nubendum; idemque dicendum, quando stu-
prator inferioris conditionis vellet cum muliere matri-
monium contrahere, & mulier ea de causa renueret:
ita enim videtur sufficienter resarciri damnum mulie-
ris, quòd in utroque foro non est resarciendum, nisi
quatenus læsio attulit. *Abb. in cap.1. numer.1. & se-*
quen. de adulter. Osasch. de 107. numer.10. & sequen.
Rot. apud Farin. post lib.1. consil. dec. 74. numer. 3.
ubi, quòd istud argumentum cessat, quando corrupta
cum dote consueta dari virginibus, potest consequi,
aut consequitur maritum sibi æqualem. *Cancer. var.*
lib.3. cap.11. numer.130. & sequen. & alii, quos re-
fert, & sequitur Fontanell. de Pact. nuptial. d. claus.
5. glos.8.par.1. numer.85. & sequen. ubi etiam obser-
vat, quòd dos hujusmodi taxanda est habito respectu ad
facultates stupratoris, & conditionem ipsius stupratæ,
non autem ad divitias, aut paupertatem patris, nè con-
tingat, quòd si pater est dives, stuprator autem pau-
per, obligetur stuprator ad id, quòd est sibi impossi-
bile; & è contra si stuprator multis abundet divitiis,
pater verò ita pauper sit, ut filiam dotare nequeat, stu-
prator ab omni pœna immunis evadat. *Thesaur. decis.*
3. numer. 2. Cavalcan. in repertor. suarum decisionum
in ver. matrimonium. numer. 6. & sequen. ubi dicit,
quòd ista dos non debetur statim sequuta copula, sed 21
quando mulier nuptias contrahit, ita ut non sufficiat cau-
tio de nubendo à muliere oblata: quamvis in hoc con-
trarium rectiùs judicaverit Senatus Pedemon. *teste Thes.*
junior. in addit ad dict. decis. 3. Thes. senior. litt.b. quia
cum hæc dos debeatur in pœnam stupri, & possit con- 22
tingere, quòd mulier stuprata non reperiat virum, stu-
prator remaneret impunitus, & ideò compellendus est
ad solutionem dotis, etiamsi mulier stuprata tunc non
habeat virum paratum. *vide Farinac. in Prax. crim.*
quæst.147. §. dos. num.129. Rot. apud eundem d.dec.
74. nu.4. & seq.

Observa 3. quod pater eandem dotem, quæ ad se re- 23
versa fuit ex primo matrimonio, tenetur secundo marito
tradere absque diminutione, etiamsi tantam dotem secun-
dus Maritus non mereatur, quia dotis donatio filiæ à Pa-
tre facta irrevocabilis est, ita ut nec revocari possit per
ingratitudinem. *l.fin. C.de dot.promiss. auth.sed quam-*
vis. ubi Bald. Salicet.& alii. Cod. de Rei uxor. action. Ri-
painl.1. numer.60. & sequen. ff. solut. matrim. Boer.
decis.131. numer.7. & sequen.& alii, quos refert, &
sequitur Fontanell.dict.claus.5. glos.8. par.1. num. 41.
& sequen. ubi, quod si mulier semel dotata post contra- 24
ctas primas nuptias, & mortem mariti, monasterium in-
grediatur, dos primò data, tota etiam in monasterium abs-
que diminutione cum persona transit, quia per primam
dotationem jus fuit filiæ quæsitum irrevocabiliter in eo,
quòd sibi à Patre pro dote donatum est: quæ enim con-
stante matrimonio appellatur dos, eo soluto proprium
mulieris patrimonium dicitur. *ut notant DD. in rubr. ff.*
solut. matrim.

Limita, quando inter primum, & secundum matri- 25
monium sive carnale, sive spirituale paternæ substan-
tiæ diminutæ fuerint: tunc enim potest pater dotem
etiam diminuere. *ut in dict. auth. sed quamvis, &*
not. Fontanell. loco cit. num.41. & 43. subdens ibidem,
quòd in aliis casibus patri non est permissa dotis dimi-
nutio: quamvis contrarium senserit *glos. in dict. auth.*
sed quamvis. ver. mensuram. ubi dicit, quòd potest
pater dotem etiam diminuere, quando filia contra ipsius
patris voluntatem nubit, *per tex. in l.si ut proponis. 2.*
Cod. de Nupt.

Observa 4. quòd dos, quæ solita est dari moniali, 26
est sufficiens ad excludendam filiam à successione, ubi
statutum excludit fœminas extantibus masculis; ità ut
filia cum dicta dote ingrediens monasterium petere haud
possit supplementum: in hac enim dote constituenda
non sunt considerandæ paternæ facultates, & aliæ cir-
cumstantiæ, prout in matrimonio carnali. *Vincen. de*
Franch. decis.44. numer. 1. & sequen. ubi, quòd in
hoc attenditur consuetudo loci, *Honded. consil. 64.*
numer.35. vol.2. latè Fontanell. de pact. nuptial. dict.
claus.5. glos.8. par.5. numer.53. & sequen. ubi etiam
observat, quòd non propterea monialis excluditur à 27
successione in maternis bonis, de quibus dotata non
fuit. *vide Afflict. decis.348.* ubi dicit, quòd filia in-
gressa in monasterium debet habere legitimam tantùm
in bonis maternis: quòd quidem procedit virtute *constit.*
Regni, in aliquib. ut ibidem declarat Urfill. num. 2.
nam de jure communi filia æqualiter admittitur unà cum
masculis ad successionem. *jux. l.maximum vitium. C.*
delib.præter.

Limita, quando filiæ pingue aliquod fuit à Patre fa- 28
ctum legatum, quòd excederet quantitatem dari solitam
monialibus: tunc enim posset integrum legatum petere,
etiamsi legatum fuerit relictum pro nuptiis, seu matrimo-
nio, quia sub his verbis etiam matrimonium spirituale
comprehenditur, nisi ex conjecturis constet, de matri-
monio tantùm carnali testatorem sensisse, *ut dict. Menoc.*
lib.4. præsumpt.148. num.8. & seq. Cancer. var.par.3.
cap.11. num.204. cum seq. ubi de communi. Capyc. dec.204.
Peregrin. de fideicom. art.28. num.74. Fontanell. d. claus.5.
glos.8. par.1. num.61. & seq.

29 Ob-

29 Observa 5. quòd in dotibus, quæ debentur in subsidium ab Avo, & similibus, non est facienda rigorosa taxatio, sed mera necessitas inspicienda est, per ea, quæ in simili de alimentis subsidiariis tradunt *DD. apud Fontanell. loco cit. num.92. vers. de aliis &c.*

30 Observa 6. quod si pater omnia bona, vel majorem partem dedisset filiæ in dotem, ità ut aliis filiis non remaneret legitima, possunt alii filii agere contra maritum revocatoria, usque ad legitimam, cùm in tali casu dos sit inofficiosa. *juxta textum in l. un. Cod. de in off. dot. & ità fuit decisum in Sac. Consilio Neapol. ut refert Afflict. decis. 86. per tot.* ubi etiam observat, quòd fratres constante matrimonio non possunt agere contra maritum de inofficiosa dote, sed soluto matrimonio recuperabunt legitimam ab hæredibus viri; quamvis contrarium in hoc resolverit idem Sac. Consilium, ut scilicet filii etiam constante matrimonio possint agere contra maritum revocatoria ex capite inofficiosæ dotis. *teste Vinc. de Franch. decis. 104. & ità senserunt alii apud Ursill. ad Afflict. dict. dec. 86.* ubi addit,
31 quòd si pater omnia amisit in ludo, vel aliàs dilapidavit, filii revocant usque ad legitimam, etiam patre vivente.

32 Ego sentio querelam inofficiosæ dotis non competere filiis, nisi post mortem patris, sicut nec querelam inofficiosæ donationis, quia antè non habent jus in legitima. *secundùm omnes*, unde defuncto Patre filii agere possunt revocatoria contra maritum sive constante, sive soluto matrimonio. *Bald. in l. 1. numer. 6. & 13. God. de inoff. donat. Gratian. discept. foren. cap. 729. numer. 24. & seq. vide quæ diximus in tract. de Temp. legal. lib. 2. cap. 61. nu. 6.*

33 Observa 7. quòd statutum excludens mulierem à successione cum conditione, si fuerit legitimè dotata, vindicat quidem sibi locum, si mulier tempore successionis sit competenter dotata; secus si eo tempore condecenter dotata non fuerit, ita ut hoc casu non sufficeret posteà supplere dotem usque ad congruitatem. *ut consuluit Corn. cons. 202. num. 9. & 12. lib. 2.* subdens, quòd quando statutum non loquitur conditionaliter, tunc agendum est ad supplementum congruæ dotis. *vide Alex. cons. 151. lib. 2. Rolan. cons. 45. numer. 9. & 10. lib. 1.* ubi dicit, quòd si statuto caveatur, ut dotata excludatur, probanda est illa qualitas, quòd sit dotata. *Rot. decis. 391. num. 1. & seq. par. 5. tom. 1. recent.* ubi; quòd agnato agenti vigore statuti fœminarum exclusivi, obstat semper exceptio dotis congruæ traditæ, & interim immissio retardatur, nec attenditur sola promissio dotandi, aut cautio de solvendo, vel stando juri, sed requiritur effectus, idest, ipsa actualis dotis congruæ traditio, præsertim si nuptiæ sequutæ jam fuerint. *Surd. decis. 46. numer. 9. Card. Cavaler. decis. 260. num. 2. & 3.*

34 Observa 8. quòd non extantibus masculis, vel eorum filiis succeditur prout de jure, quia hujusmodi statuta inducta sunt favore masculorum, per quos agnatio conservatur: unde filiæ in tali casu æqualiter Patri ab intestato succedunt. *d. l. maximum vitium, ubi DD. latè Cancer. var. lib. 1. cap. 5. num. 1. & seq.* illæ verò, quæ fuerunt vivente patre dotatæ, debent dotem conferre, idest, communicare. *Honded. cons. 24. num. 31. lib. 2. & consil. 14. num. 39. lib. 1.* quemadmodum filius bona, quæ habuit à Patre vivente, tenetur in divisione conferre secundùm eorum valorem considerato tempore mortis patris, & collationis faciendæ. *Cyriac. contr. 368. num. 7.* ubi quòd collatio hujusmodi fit minus accipiendo de bonis dividendis. *Afflict. decis. 247.* ubi dicit, quòd si bona tantùm mobilia data fuerint in dotem uni ex sororibus, eaque consumpta fuerint non dolo, vel culpa conjugum, adhuc illa soror debet admitti ad successionem, etiamsi dicta bona non possint conferri.

35 Observa 9. quòd invalida esset confessio dotis receptæ facta per maritum constante matrimonio, nisi de veritate numerationis aliter constet; præsumitur enim talis confessio simulata, & in fraudem prohibitæ donationis inter conjuges; & ideò nec marito, aut ejus hæredibus, nec creditoribus ejusdem mariti nocet. *ex latè congestis per Rot. apud Merlin. de pignor. decis. 141. & 23.* ubi quòd in judicio civili sola suspicio falsi, & simulati habetur pro falso, & simulato. *& in Ferrarien. dotis 11. Aprilis 1622. & 4. Maii 1626. coram Burat. in impress. decis. 612. & 925.* ubi, quod hoc procedit, etiamsi confessio facta sit ad favorem Soceri, & non solius uxoris, quia Socero donari ità prohibetur, ut propriæ uxori. *l. 3. §. qui in ejusdem. ff. de donat. int. vir. & uxor. Menoch. lib. 3 præsumpt. 22. nu. 83.*

Limita, quando dos ante contractum matrimonium fuit promissa, deinde constante matrimonio maritus confitetur, se recepisse dotem: tunc enim tollitur omnis suspicio, & confessio non solum nocet ipsi marito, sed etiam ejusdem mariti creditoribus. *latè Menoch. lib. 3. præsumpt. 12. num. 53. & seq. Duran. dec. 409. num. 14. Buratt. d. dec. 612. 925. & 108.*

Notandum tamen est, quòd exemplum apocæ promissionis in instrumento confessionis à Notario sine Judicis auctoritate insertum, non facit fidem; quemadmodum nec sufficeret instrumentum promissionis confectum post celebratum matrimonium. *Rot. apud Merlin. de Pignor. d. decis. num. 3.*

Limita 2. quando confessio dotis fuit facta à viro non ad favorem uxoris, sed tertii. *Marescott. var. lib. 1. cap. 8. num. 8. ubi refert, ità resolvisse Rotam in Camerinen. pratensæ dotis 12. Novembris 1599. coram Litta, quæ est decisio 15. num. 3. par. 4. tom. 1. Recent. & ità sensit eadem Rota coram Durano dict. decis. 409. numer. 15. & coram Merlin. decis. 652. num. 8. & apud Merlin. de Pignor. dict. decis. 141. numer. 14.* unde valida esset confessio dotis facta constante matrimonio inter maritum, & fratrem uxoris, qui est sui juris, cùm inter eos non sit prohibita donatio. *ut in his terminis tenuit Rota apud Merlin. dict. tract. de Pignor. decis. 59. num. 18.* idemque dicendum, si confessio hujusmodi facta fuerit ad favorem socrus, quia donatio inter socrum, & maritum nullibi prohibetur. *d. l. 3. Socrui. ff. de Donat. int. vir. & uxor.*

Limita 3. quando concurrerent conjecturæ, & adminicula pro numerationis dotis probatione: tunc enim confessio mariti probaret veram numerationem, etiam contra tertium. *latè Marescot. d. lib. 1. cap. 8. num. 9. Rota coram Merlin. decis. 652. per totum.* etiamsi non constet de dotis antecedenti promissione: hæc enim necessaria non est, quando aliæ conjecturæ concurrunt, ex quibus probabile sit, dotem fuisse solutam. *Rota dict. decis. 59. num. 19. & apud Merlin. d. tract. de Pignor. & decision. 24. numer. 3. & sequent. par. 7. Recent. vide Gratian. decis. March. 103. numer. 20. Rot. apud Pacif. de Salv. interd. decis. 18.* ubi, quod ex enunciatione promissionis dotis facta in instrumento confessionis, junctis aliis adminiculis, probatur solutio dotis.

Limita 4. quando lapsa sunt tempora ad opponendam exceptionem non numeratæ dotis: tunc enim confessio mariti, etiamsi non præcesserit dotis promissio, probat realem exactionem in sui, & suorum hæredum præjudicium, & quòd magis est, in præjudicium etiam creditorum, ità ut eo ipso non præsumatur facta in fraudem prohibitæ donationis. *latè Gratian. discept. forens. cap. 362. num. 16. Rota apud Pacif. de Salvian. interd. decis. 48. num. 1. & coram Durano dict. decis. 409. num. 15. & 16.* contrarium tamen in hoc sensit *Rota coram Buratto decis. 108. num. 17. & hanc partem nos sequuti sumus in tract. de Tempor. legal. lib. 2. cap. 45. num. 17.* ea ratione, quod cum talis confessio sit simulata, & facta animo donandi, potest quandocumque opponi de ista simulatione.

S U M M A R I U M.

36 *Dos restituenda est in loco domicilii viri, & num. seq.*

37 *Quid si vir post contractum matrimonium mutaverit domicilium.*

Quæ-

Quæstio II.

In quo loco dos restitui debeat?

36 RESp. quòd restituenda est in loco domicilii viri: nam in contractu dotis respectu restitutionis non inspicitur locus, in quo instrumentum dotis factum est, sed attenditur locus ipsius viri; domicilium enim viri censetur locus contractus: quia animi destinatione matrimonium videtur contractum in domicilio viri. *l. exigere dotem. ubi Bart, & alii communiter. ff. de Judic.* quòd procedit, etiamsi post con-
37 tractum matrimonium maritus mutaverit domicilium, quia nihilominus servari debent statuta, & consuetudines prioris domicilii viri, ubi fuit orta obligatio. *l. quæro. ff. de solut. l. contraxisse. ff. de Action. & oblig. Alexan. cons. 100. num. 12. vers. item tenet &c. lib. 3. Abb. in cap. 1. num. 11. de Sponsal.*

S U M M A R I U M.

38 *Mulier agere potest ad fundum dotalem etiam æstimatum in subsidium, quando videlicet non potest aliunde consequi suam dotem.*
39 *Hoc remedium non competit, nisi facta excussione in bonis mariti, & num. 43.*
40 *An possessor fundi dotalis possit mulieri offerre æstimationem ipsius fundi, & nu. seq.*
41 *An, & quando mulier agere possit ad rem emptam ex pecunia dotali.*
42 *Et an hoc privilegium competat militi, & minori. ibidem.*
43 *Quando res empta ex pecunia dotali efficiatur dotalis.*
44 *Quando æstimatio non faciat emptionem, & venditionem.*
45 *An mulier loco censuum dotalium, qui fuerunt extincti, teneatur tempore restitutionis recipere alios census ex eadem pecunia emptos à marito.*

Quæstio III.

Quando mulier agere possit ad fundum dotalem æstimatum.

38 POsse mulierem agere ad fundum dotalem etiam æstimatum non solùm actione hypothecaria, in qua præfertur omnibus creditoribus mariti, sed etiam utili rei vindicatione, constat *ex l. in rebus. Cod. de jure dot.* cujus textus dispositio procedit in subsidium, quandò videlicèt mulier, vel ejus hæres non potest aliundè consequi suam dotem. *ut not. ibi glos. communiter recepta in ver. æstimatæ. in fin. Bald. ibid. numer. 1. & seq. Pinell. in l. 1. par. 3. num. 15. C. de bon. matern. Card. Mantic. de Tacit. lib. 12. tit. 27. num. 20. & tit. 28. num. 16. Rot. decis. 145. par. 4. tom. 2. Recent.* ubi, quòd fundus censetur dotalis, licèt dos promissa fuerit in pecunia numerata, & ad computum dotis fuerit assignatus fundus cum pacto, quòd talis fundus debeat esse dotalis: tunc enim ad evitandam contrarietatem æstimatio censetur facta ad sciendum verum valorem. *Bald. in l. si inter virum. in princ. C. de Jur. dot. Afflict. decision. 270. sub num. 4.*

39 Hoc autem remedium non competit nisi facta excussione in bonis mariti. *Fontanell. de Pact. nupt. claus. 5. glos. 8. par. 13. num. 78.* ubi dicit, quòd in hoc casu resolvuntur hypothecæ interim à marito impositæ. *Neguf. de pignor. par. 5. mem. 3. num. 28. vers. ego autem &c. & par. 8. memb. 1. num. 27.* ubi etiam observat,
40 quod utilis rei vindicatio datur mulieri quasi ad rem propriam: hypothecaria autem quasi ad rem obligatam; & ideò si eligit rei vindicationem, cùm eo casu agat ad dominium rei, non potest possessor, seu alius creditor ei offerrè æstimationem ipsius rei, quia oblatio quantitatis tunc admittitur, quando agitur ad quantitatem. *ità Neg. loc. cit.*

Mihi verò in hoc placet alia Doctorum opinio, asserentium, quod quando agitur utili tantùm rei vindicatione in subsidium, tunc possit etiam offerri æstimatio, tum quia maritus uxori agenti pro repetitione dotis, potuisset æstimationem offerre, & ideò hoc denegandum non est possessori fundi, qui jus habet à marito; tum quia hæc utilis rei vindicatio conceditur mulieri in subsidium ex æquitate, nè aliàs remaneat indotata: cessat autem hæc æquitas, si offeratur æstimatio, cùm mulier eo casu indotata non remaneat. *& ita sensit Rot. decis. 590. num. 16. & seq. par. 4. to. 3. Recent.* subdens, quod dispositio *d. l. in rebus.* non procedit, quando mulier prædecessit viro; hoc enim privilegium fuit concessum mulieri dissoluto matrimonio per mortem viri, ideò non transit in hæredes uxoris, si matrimonium per mortem ipsius uxoris solutum fuerit. *ex trad. per Bart. in l. Nescimus. §. fundum. num 1. ff. de rei vendic. Ruin. cons. 163. num. 2. vers. & fortè &c. & num. 3. lib. 4.*

Idem dicendum, quando ex pecunia mulieris dota- 41
li fuit aliqua res empta: tunc enim, licèt res non sit dotalis, quemadmodum nec res empta ex pretio rei pupillaris, vel hæreditariæ, fit pupillaris, seu hæreditaria. *ad not. in l. ex pecunia. C. de Jur. dot. Mantic. de Tacit. lib. 12. tit. 27. num 9. & 15. Burat. decis. 784. num. 5. & ibi Add. litt. A.* tamen in subsidium potest mulier agere ad rem emptam. *ut tradunt DD. in d. l. ex pecunia. Bart. in l. uxor marito. ff. de donat. int. vir. & uxor. Honded. cons. 14. num. 51. lib. 1.* ubi dicit, quòd tunc 42
etiam competit uxori utilis actio rei vendicationis; idque procedit etiam favore militis, & minoris. *l. si ut proponis. 8. C. de rei vendic. l. 2. ff. Quand. ex fact. tutor.* quo casu potest etiam possessor offerre æstimationem. *Rot. in recent. d. dec. 590. num. 25. & seq. par. 4. tom. 3. & dec. 187. num. 1. par. 3. & decis. 91. num. 7. & 17. & dec. 259. num. 7. par. 8.* ubi subiicit, quod res empta ex pecunia dotali efficitur dotalis, quando 43
tacitè, vel expressè ita fuit actum, concorrente tamen utilitate mulieris. *de quo vide textum in l. æstimatis. cum ibi not. per Scribentes. ff. solut. matr. Covar. pract. qq. cap. 28. num. 2. vers. sed ex contrario &c. Honded. cons. 14. num. 50. lib. 1. Rolan. cons. 86. nu. 15. lib. 4. Neguf. de Pignor. in 3. memb. 5. par. princ. num. 28. Mantic. d. lib. 12. tit. 27. num. 15.* ubi addit, quòd si mulier sit minor, & ei sic expediat, res empta ex pecunia dotali efficeretur dotalis, etiamsi id actum non fuerit inter mulierem, & virum. *ex trad. per glos. in d. l. ex pecunia. C. de Jur. dot.*

Item si tempore, quo datur in dotem prædium æsti- 44
matum, maritus non erat solvendo, tunc æstimatio non facit emptionem, & venditionem, & per consequens prædium non desinit esse dotale. *Bald. in l. interest. in fin. C. de usufr. Neguf. de Pignor. 2. memb. 2. par. princ. num. 59. Rota in Romana Salviani 5. Decembris 1603. coram Card. Lancell. jun. & d. dec. 590. num. 14. & 15.* ubi, quod tunc etiam est necessaria excussio bonorum.

Notandum 2. quod si mulier marito in dotem dederit 45
census cum pacto, quod eveniente casu restitutionis dotis, teneatur uxor recipere eosdem census: & deinde census hujusmodi extinguantur, & ex illorum pretio alii census emantur à marito, in tali casu uxor non teneretur tempore restitutionis recipere tales census emptos à Marito. *ex trad. per Genc. de censib. in addit. ad 2. par. cap. 2. q. 2. art. 1. num. 43. & 44. Rot. apud eundem Cenc. post Addit. dec. 99. num. 3. & 4.*

S U M M A R I U M.

46 *Mulier vivente viro possidet jure familiaritatis, eoque mortuo pro suis juribus dotalibus transfert familiarem possessionem in veram, & realem jure proprio: declaratur nu. seq.*
47 *Mulieri competit retentio in domo, vel mobilibus jure familiaritatis ab ea possessis, non autem in prædiis rusticis, aut aliis bonis.*
48 *An contra mulierem detinentem bona viri procedi possit executivè per Creditores ipsius viri.*
49 *Quando bona præsumantur viri, & non uxoris.*
50 *Contra mulierem petentem assecurationem suæ dotis ob vergentiam viri ad inopiam, non datur jus offerendi posterioribus creditoribus.*

Fru-

Fructus, qui supersunt uxori, deductis ejus, & familiae alimentis, cedunt in beneficium mariti, & creditorum. ibid.

51 *Mulier, vel alius creditor ingrediens in possessionem fundi jure pignoris, facit fructus suos, si valor fundi aequivaleat credito.*

Quæstio IV.

An mulier bona defuncti viri jure proprio retinere possit pro sua dote.

46 NOtissima est illa juris conclusio, quòd mulier vivente viro possidet jure familiaritatis, eoque mortuo pro suis juribus dotalibus transfert familiarem possessionem in veram, & realem jure proprio, superveniente sibi novo titulo. *l. cum nemo. C. de Acquir. poss. Bald. in l. pignoris. num.2. C. de Pignor. act. Duran. decis.269. num.12. & 13.* etiamsi non intervenerit declaratio. *Put. decis.441. libr.1. Rot. in Recen. decis.97. num.5. par.5. & in Romana haereditatis de Caccinis 9. Decembris 1622. coram Navarro. Merlin. decis.861. numer.2. & 3.* ubi, quòd hæc possessio est legitima, & manutenibilis, & præfertur posteriori alterius, *& decis.645. num.13. Coccin. decis.67. numer.1.* ubi, quòd pro dote competit retentio non tantùm mulieri, sed etiam ejus successoribus, mortuo viro, ex hypotheca dotis. *Burat. decis.179. num.6. & sequen. Rot. decis.165. number.45. & 46. par.7. Recent.* ubi,
47 quòd mulieri competit retentio in domo, vel mobilibus, vel aliis rebus jure familiaritatis ab ea possessis, non autem in prædiis rusticis, neque in aliis bonis, quæ non constat, ab ea fuisse possessa vivente viro, cum talis possessio non extendatur de re ad rem. *ex trad. per Aretin. cons.77. num.25. Gabr. cons.34. lib.1.* unde mulier, quæ cum viro in una Civitate vixit, non potest occupare possessionem domus, seu alterius rei existentis in alia Civitate, seu loco, quàm vivente viro jure familiaritatis non detinuit.

48 Notandum tamen est, quòd cum mulier in tali casu possideat non jure dominii, sed tantùm jure pignoris, tenetur pati exequutionem contra bona hæreditaria sui viri instantibus creditoribus, quibus licitum est in tali casu agere via executiva; & ideò non poterit mulier uti tertia impedire executionem mandatorum, nec subhastationem, & adjudicationem. *l. à Divo Pio. §. quod si rei. ff. de re jud. l. quamvis. ff. de Pignor. act. auth. hoc ita. Cod. de Pignor. & hypoth. Bart. & alii in d. l. à Divo Pio. §. sed & illud. Gratian. discept. for. cap.941. numer.3. & 4. Rot. decis. 181. numer.2. & sequent. part.7. recent. latè Fontanell. de Pact. nupt. claus.7. glos.3. par.8.* ubi dicit, quod instantibus creditoribus etiam posterioribus, & hæredibus mariti, mulier tenetur præstare patientiam, ut bona vendantur, & pretium deponatur, ea tamen non amota a possessione, donec plenariè satisfiat de sua dote. *Neguſ. de Pignor. 6. par. memb.1. num.23. Cancer. var. par.3. cap.17. de sent. & earum execut. num.4.17. & seq. Cavalcan. de usufr. mulier. relict. num.212. Marescot. var. lib.1. resol.29. num.34.*

49 Notandum 2. quòd si mulier passa fuit, bona mobilia describi, & inventariari sine aliqua contradictione, vel protestatione, quòd essent propria, tunc dicta bona præsumuntur viri. *DD. in l. à Divo Pio. §. si super rebus. ff. de re jud. Bald. in l. ob maritorum. numer.2. & 4. C. Ne uxor pro marit. Burat. dec.191. num.7.*

50 Notandum 3. quòd contra mulierem petentem assecurationem suæ dotis ob vergentiam viri ad inopiam, non datur jus offerendi posterioribus creditoribus, tum quia hæc assecuratio non est restitutio, sed positio dotis in tuto, ut fructus deserviant pro alimentis uxoris, & filiorum: tum etiam quia bona viri vergentis ad inopiam consignantur mulieri, ut existant penes eam, & non dissipentur. *Mantic. de Tacit. lib.11. titul.30. num.10. & sequen. Osasc. decis.135. Andr. Gail. lib.2. observat.92. Rolan. consil.9. num.39. vol.1. Vinc. de Franch. dec.54. vide Fontanell. d. claus.7. glos.2. par.3. numer.50. & seq. Surd. de Aliment. tit.1. quæst.35. num.5.* ubi subiicit, quòd fructus, qui supersunt uxori deductis ejus, & familiæ alimentis, cedunt in beneficium mariti, & creditorum.

Notandum 4. quòd mulier, sicut & alius creditor 51
ingrediens in possessionem fundi jure pignoris, si valor fundi æquivalet credito, & sic cessaret spes luitionis, faceret in tali casu fructus suos, quia tunc perinde est ac si esset ipsius creditoris. *l. qui habebat. §. suavissimæ. ubi glos. & DD. ff. de leg.3. Rot. recent. decis.145. num.10. & seq. par.4. tom.2. & dec.46. numer.7. par.6.*

S V M M A R I U M.

Quæstio V.

An, & quando mulier fundum dotalem alienare possit.

QUamvis fundi dotalis alienatio regulariter prohi- 52
beatur à jure. *ut ex tot. tit. ff. & Cod. de fund. dotal.* etiamsi uxoris assensus accedat. *§. 1. ubi Aret. & alii. Inst. Quib. alien. lic. &c.* ita ut si maritus alienaret, posset ipsemet revocare non obstante juramento. *ex trad. per Spec. in tit. de empt. & vend. §. tertio loco. numer. 11.* id tamen procedit in casibus, 53
in quibus uxor de proprio non tenetur: & consequenter dicta prohibitio legalis non includit alienationem necessariam. *ut tradunt DD. in l. 1. ff. de fund. dotal. & in l.2. C. eod. tit. Azor. in Sum. C. de fund. dot. numer.7. & seq. Caputaq. dec.199. par.3.*

Unde uxor ad redimendum maritum è carceribus, 54
vel eum alendum, potest fundum dotalem alienare: quia, cùm uxor eadem sit caro cum viro. *juxta illud Genes.2. erunt duo in carne una.* tenetur propterea eum alere, illique in necessitatibus subvenire. *Spec. in tit. Qui fil. sint legit. numer.40. vers. quid si mulier. &c. Bart. in l. si cum dotem. §. si maritus. ff. solut. matrim. Bald. in l. illud. num.1. C. de Sacros. Eccles. & consil.478. numer.2. vol.5. Nat. consil.547. numer.19. Surd. decis.86. numer. 4. & seq.* ubi etiam observat, 55
quod gravatus potest alienare bona fideicommisso subjecta, ut se, vel filium eximat à carcere, quando pro debito privato detinetur.

Idem dicendum, si mulier legitimæ ætatis, idest 56
major 25. annis dotem promiserit; valida enim esset ejus obligatio etiam absque solemnitatibus statutariis. *Neguſ. de Pignor. par.8. memb.1. num.26.* ubi, quòd statutum disponeret, ut nulla mulier possit contrahere sine certa forma, talis dispositio non comprehenderet mulierem etiam minorem 25. annis, puberem tamen, promittentem dotem pro se, cùm mulier etiam

minor

minor possit se moderatè dotare absque curatore : sta-
57 tuta enim laicorum , sicut non possunt disponere cir-
ca matrimonia , ita neque circa dotes , quæ accesso-
riè , & consecutivè veniunt ad ipsa matrimonia . *Pa-
ris. consil.* 81. *num.* 9. *lib.* 3. ubi , quòd provisio , vel
58 statutum generaliter loquens non porrigitur ad causam
dotis . *Caputaq. decis.* 199. *par.* 3. *Put. decis.* 160. *lib.*
3. *Galganet. ad statut. Urb. lib.* 1. *c.* 151. *vers. item*
21. *procedere non credimus &c. Pic. ad d. statut. Urb.
glos.* 7. *num.* 255. *Rot. in Romana dotis* 29. *Maii* 1602.
coram Ortembergo, apud eumdem Pic. post ejus tract.
59 *decis.* 13. ubi , quòd hoc procedit tam in muliere , quę
necessariò tenetur dotare , quàm in ea , quæ ad id non
tenetur , præsertim si dos pauperi mulieri fuerit pro-
missa , quo casu dicitur causa pia , in qua non exigun-
tur statutariæ solemnitates . *Burat. decis.* 924. *num.* 10.
60 *& ibi Ferentill. num.* 17. ubi , quòd donatio facta con-
templatione matrimonii non requirit solemnitates , nec
insinuationem .
61 Addunt citati DD. quòd etiam obligatio minoris
ex causa dotis valida est absque statutariis solemnita-
tibus .
62 Observa tamen , quòd in his , & similibus casibus
non potest mulier totum fundum dotalem alienare ,
quando ex hujusmodi alienatione remaneret omninò
indotata : id enim esset contra publicam utilitatem .
63 *Thesaur. decis.* 223. *num.* 13. ubi dicit , quòd potest
mulier se usque ad medietatem dotis obligare , cujus
sententiam amplexa fuit *Rota Romana coram Burat.
decis.* 783. *num.* 2. *Pen. decis.* 489. *num.* 12. *Merlin. de-
cis.* 749. *num.* 3. *& seq.* ubi subdit , quòd mulier , si
64 habet idoneum relevatorem , non dicitur remanere in-
dotata . *& apud Pic. post ejus tractat. decis.* 10. *num.*
10. *& dec.* 11. *num.* 12.

S U M M A R I U M.

65 *Quæsita per uxorem post matrimonium , præsu-
muntur quæsita ex bonis viri : limitatur nu-
mer.* 66.
67 *An , & quando admittatur confessio mariti de-
clarantis , se emisse fundum de pecunia uxo-
ris .*
68 *Quando stetur confessioni patris asserentis , se ha-
buisse pecuniam à filio .*
69 *Asserenti , instrumenta esse simulata , incumbit onus
probandi .*
70 *Res empta ab uxore de pecuniis viri ad ipsam uxo-
rem jure dominii spectat.*

Quæstio V I.

*Acquisita per uxorem , an , & quando præsumantur
quæsita ex bonis viri .*

65 REgula est , quòd quæsita per uxorem post matri-
monium præsumuntur quæsita ex bonis viri ,
evitandi turpis quæstus gratia . *l. Quintus. ubi Bart. &
alii. ff. de Donat. int. vir. & uxor. Gabr. commun. conclus.
lib.* 1. *tit. de Præsumption. conclus.* 15. *Boer. dec.* 81. *nu.* 5.
Burat. dec. 141. *num.* 2. *& seq.*
66 Sed ab hac regula receditur , concurrentibus con-
jecturis : nam si maritus erat pauper , mulier verò bo-
na propria habuerit , ex quibus acquirere potuit , ces-
saret præsumptio *d. legis* , & bona sic quæsita specta-
bunt ad mulierem , non autem ad maritum , ita ut
mulier nec à marito , neque ab ejus creditoribus mo-
lestari possit . *l. & si instrumenta. ubi glos. in Ver. trans-
latum. & Bart. num.* 6. *C. de fid. Instrum. & jur. hast.
fisc. lib.* 10. *Natt. consil.* 543. *num.* 20. *vers. quod corro-*
67 *boratur &c.* ubi dicit , quod licèt confessio mariti de-
clarantis , se emisse fundum de pecunia uxoris , sit sus-
pecta , propter prohibitam donationem inter virum ,
& uxorem , tamen ex verisimili præsumptione admitti-
tur , si constet , uxorem habuisse aliunde bona , ex
quibus potuerit illam pecuniam colligere ; quemad-
68 modum confessio facta à Patre asserente , se habuis-
se pecuniam à filio in potestate , licèt censeatur inva-
lida , tanquam facta in fraudem legis prohibentis do-
nare , tamen si appareat , quòd filius ex aliquo artifi-
cio lucrabatur , ita ut tantum ex industria lucrari po-
tuerit , & Patri tradidisse , ex hac verisimili præsum-
ptione substinetur dicta confessio , præsertim si jura-
mentum accesserit . *latè Alex. cons.* 18. *num.* 2. *& seq.
lib.* 3. *Gabr. d. conclus.* 15. *Burat. d. dec.* 141. *per tot.*
ubi etiam dicit , quòd asserenti , instrumenta esse si- 69
mulata , incumbit onus probandi . *per tex. in l. cum
propria. ubi Sal. C. si quis alter. vel sib. l.* 2. *& ibidem
Bald. C. Plus val. quod agit.*
Notandum est etiam , quod res empta ab uxore 70
de pecuniis viri , non ad virum , sed ad ipsam uxo-
rem jure dominii spectat , licèt teneatur eo casu pre-
tium viro restituere . *l. multum interest. C. si quis alter.
vel sib.*

S U M M A R I U M.

71 *In lucro dotis servandum est statutum domicilii
viri , & num.* 72. *& seq. limitatur num.* 76. 78.
& 81.
72 *Quid si in loco domicilii mariti nullum quoad hoc
extet statutum , vel consuetudo .*
73 *Quando agitur de executione , vel aliis observan-
dis post contractum matrimonium , debet attendi
consuetudo domicilii ipsius mariti .*
74 *Quid si maritus postea ad alium locum domicilium
transtulit , & nu. seq.*
75 *Et quid si causa restitutionis dotis non agatur in
loco domicilii mariti , sed in alio loco .*
76 *Quando in lucro dotis inspiciatur statutum domici-
lii mulieris , & nu.* 78.
77 *An , & quando censeatur quis renunciasse l. exige-
re dotem. ff. de Judic.*
79 *Si maritus in uno loco aliquando habitat , & in
alio frequentiùs , attendi debet domicilium , in quo
habitat frequentiùs .*
80 *Quid si in quolibet se collocet æqualiter .*
81 *An in bonis alibi sitis attendatur domicilium ma-
riti .*
82 *Quando mulier alibi nupta , reputetur de origine
sua paterna .*

Quæstio V I I.

*In lucro dotis an statutum domicilii uxoris , vel
mariti servandum sit .*

REsp. servandum esse statutum , vel consuetudi- 71
nem domicilii viri , non autem domicilii uxoris ,
in quo contractus dotis est celebratus ; unde si in lo-
co domicilii mariti nullum quoad hoc extet statutum , 72
vel consuetudo , hujusmodi lucrum non debetur ; quam-
vis enim regulariter debeat servari statutum illius loci ,
in quo contrahitur . *ut d. Alex. cons.* 41. *numer.* 4. *lib.*
5. *& consil.* 100. *lib.* 3. *Ruin. consil.* 69. *num.* 5. *lib.* 4.
tamen in contractu dotis favore matrimonii aliud de-
ciditur in *l. exigere dotem. ubi DD. ff. de Judic.* ra-
tio est , quia uxor vi matrimonii trahitur ad domici-
lium viri , & ideò secundùm leges , seu statuta domi-
cilii viri , seu mariti intelligitur contraxisse . *l. de jure.
ubi glos. in ver. nupta est. & l. imperatores. §. item re-
scripserunt.* 1. *ff. Ad municip. Bart. in l. cunctos popu-
los. num.* 19. *Cod. de Sum. Trinit. Bald. in auth. om-
nes peregrini. num.* 4. *Cod. commun. de success. Abb. in
cap.* 1. *nu.* 11. *de Spons.* ubi dicit , quòd quando agitur 73
de executione , vel aliis observandis post contractum
matrimonium , debet attendi consuetudo domicilii ip-
sius mariti . *Alexand. consil.* 100. *num.* 9. *lib.* 3. ubi id
intelligit de domicilio viri ratione habitationis , non
autem solius originis . *& consil.* 129. *num.* 13. *lib.* 7. *la-
tè Ruin. consil.* 58. *&* 59. *lib.* 3. *Alc. consil.* 3. *num.* 9.
lib. 2. *tom.* 1. *Soc. jun. consil.* 14. *num.* 2. *lib.* 1. *ubi de
commun. Rimin. cons.* 30. *nu.* 7. *& seq. & cons.* 314. *nu.* 33. *&
seq. vol.* 1. *Thesaur. qq. for. lib.* 2. *q.* 6. *num.* 3. *&* 6. *Cyriac.
contr.* 273. *Mant. de Tac. & ambig. convent. lib.* 3. *tit.* 14. *n.* 1.
Rot. dec. 110. *n.* 8. *& dec.* 172. *n.* 1. *& seq. par.* 8. *rec.* quę quidem
sententia procedit , sive uxor accesserit ad domum viri , sive
non . *Ruin. cons.* 58. *n.* 3. *&* 4. *lib.* 3. *Mant. ubi supra num.* 3.

74 In

74 In hoc autem attenditur statutum prioris domicilii ipsius viri; unde nulla ratio habenda est de statuto alterius cujuscumque loci, ad quem maritus posteà domicilium transtulit: quia posset maritus ad eum locum transferre domicilium, in quo statutum disponeret, ut maritus lucretur totam dotem, quod esset irrationabile, & contra textum *in d.l.exigere*, *ut d.Abb.in cap.1.num.11. de Spon. Alexand.consilis* 100.*num.*12.*lib.*3.*Ruin.consilio* 58.*numer.* 3.*lib.*3.*& de communi testatur Mantic.d.lib.*3.*titul.*14.*num.*
75 *secundo*, *& seq.* quod procedit, etiamsi causa restitutionis dotis non agatur in loco domicilii mariti, sed in loco originis ipsius mariti, vel Partis, vel in loco originis uxoris, quia tacitè actum intelligitur, ut dos in loco habitationis mariti, & secundùm leges illius restituatur, *per tex.in d.l.exigere*, *ff.de Jud.*

Prius autem domicilium non dicitur, si ibi maritus tempore contractus dotis, habitabat quidem, sed in eo loco non erat permansurus, vel quia in alio loco habebat majorem partem fortunarum, vel propter inimicitias, vel aliam causam; & ideò servari tunc debent statuta ejus loci, ad quem maritus primò se transtulit animo perpetuò manendi, *ut post Grat.cons.*113.*n.*16.*lib.* 2. *observat Mantic.d.tit.*14.*num* 5.*&* 8.

76 Si verò statutum loquatur tantùm de Sponsa futuri temporis, non autem de uxore, puta si disponat, quod sponsus lucretur dotem constitutam, vel parte pro matrimonio contrahendo, tunc non inspiceretur statutum domicilii sponsi, sed sponsæ, in quo conscriptum est instrumentum, *Bald in d.auth.omnes Peregrin.C. Commun. de Succ.* item inspicitur statutum domicilii uxoris, quando vir non ducit uxorem, sed uxor ducit virum ad suum domicilium, *Bald.in leg.ult.num.quarto*, *C.si à non comp. Jud. Dec.cons* 283.*num.*8.*Rot de lucr.dot.quæst.*16. *& alii apud Mant.loco cit num.*6.7.*&* 9. ubi idem dicit, quando dos ea lege data fuit, seu constituta, ut soluto matrimonio secundùm statutum loci, in quo contractus celebratus est, restituatur, quia contractus ex conventione legem accipiunt, *leg.*1.*§.si convenit*, *ff. depos.* & sicut per
77 statutum, ita etiam per pactum potest derogari, *dict.l. exigere*, *ut inquit Bald.cons.*357.*num.*5.*lib.*1.*Cravett.cons.* 880.*num.*20.

Notandum tamen est, quòd per ea verba generalia promisit dotem restituere tam in loco contractus, quàm in loco domicilii, & alibi in quacunque parte terrarum, non censetur renunciatum, *d.l.exigere*, *ut sensit Bald. in d.l.exigere*, *in fin.vers.sed tunc quæro*, *&c.Alex.consil.*100.*n.*8.*& seq.lib.*3.

78 Addunt nonnulli DD. quod servari etiam debet statutum domicilii uxoris, ubi bona data in dotem, sunt immobilia, & sita in territorio, in quo contractus dotis est celebratus, & uxor habet domicilium, quia in alio loco non possunt restitui; sed contrarium asserit *Purpur. in leg.cunctos populos*, *numer.*130.*versicul.ex hac prima ampliatione*, *Cod.de Sum.Trin.Ruin.consilio* 58.*numero* 12. *libr.*3.*quos refert*, *& sequitur Mantic dict.lib.*3.*titul.*14. *num.*10.

79 Notandum est etiam, quòd si Maritus in uno loco aliquando habitat, & in alio frequentiùs; domicilium, in quo habitat frequentiùs, attendi debet; quod
80 si in quolibet se collocet æqualiter, & statuta in dictis locis diversimodè providerent, & unum esset favorabile ad lucrum dotis, aliud non, attendi debet illud, quod prodest, *Alexand.consilio* 100.*num.sexto*, *versicul.postremo*, *&c.lib.*3.*Ruin.consilio* 58.*num.septimo*, *& seq.lib.*3.

81 2. Notandum est, quòd quantum ad bona alibi sita non attenditur domicilium mariti, sed illa debent dividi secundùm consuetudines locorum, ubi existunt, *Anchar. cons.*163.*n.*1.*Cravett.cons.*30. *& communem dicit Gozad. cons.*49.*n.*10.*Corn.cons.*202.*lib.*2.*Natt.cons.*514.*n.*14.*Rolan. consil* 80.*num.*28.*lib.*4.*Thesaur.jur.quæst.for.libr.*2.*quæst.* 6.*num.*2.*&* 4.

82 3. Notandum est, quòd mulier alibi nupta in his, quæ illam non sejungunt à servitio, & obsequiis conjugalibus, semper reputatur de origine sua paterna, *ex trad. per Cephal.consilio* 13.*numer.*45. ubi, quod mulier etiam alibi nupta, suæ Civitatis privilegia retinet, & potest in territorio suæ Civitatis acquirere, & ligatur uti subdita statuto suæ originis, *Alciat.consilio decimo*, *num. sexto*, *& sequent.lib.secundo*, ubi dicit, quòd statutum excludens fœminas nuptas à successione, cùm non retrahat ab obsequiis viri, ligat etiam mulierem alibi nuptam, *latè Menoch.lib.secundo*, *præsumpt.*2.*num.octavo*, *&* 9. *Rot. recent.par* 9.*decis.*66.*num.*24.*& decis.*175.*num.*10. *& seq. Scacc.de Jud.lib.*2.*cap.*2.*num.*654.*& seq.*

SUMMARIUM.

83 *Uxor propter viri sævitiam potest petere separationem thori.*
84 *Maritus non potest corrigere, & castigare uxorem, nisi leviter, & moderatè.*
85 *Quando thorus separatur ob adulterium uxoris, instante marito, uxor recluditur in monasterio.*
86 *Quid si in loco non adsit monasterium, vel si adsit, recuset recipere mulierem adulteram.*
87 *Vir, vel mulier committens adulterium, qua pœna plectatur, & n.*88.*& seq.*
88 *Quoad accusandum civiliter ad imparia non judicantur vir, & uxor: limitatur n seq.*
89 *Respectu pœnæ criminaliter imponendæ mulier virum adulterum accusare non potest.*
90 *Quid si uxor petat separationem ob sævitiam viri, & n.*91.*cum seq.*
91 *In alimentis taxandis non proceditur rigorosè, sed ad meram necessitatem.*
92 *Sævitia viri concludenter probari debet, qua probata vir cogitur ad restitutionem dotis, & donationis propter nuptias, una cum fructibus dotis durante lite à marito perceptis.*
93 *Quid si mulier contra virum sæviat.*
94 *An uxor cogi possit ad redeundum cum viro sub cautione fidejussoria de eam non offendendo.*

Quæstio VIII.

An, & quando Judex præscribere possit mulieri certum locum, ubi degere debeat.

CErtum est in jure, quòd uxor propter viri sæ- 83
vitiam potest petere separationem thori, *cap.literas*, 13.*ubi DD.de restitut.spoliat.* etiamsi odium, & sævitia mariti provemat culpa uxoris ex aliqua gravi causa, *latè Farinac.in Pract.criminal.quæstion.*143. *num.* 148.*Mascard.de Probat.conclus.*1019.*num.quarto*, *& seq. vol.*2. maritus enim non potest corrigere, & castigare u- 84
xorem, nisi leviter, & moderatè, *Cyriac.controv.* 172. *numer.*70.*& seq.* ubi, quod maritus ex gravi causa potest etiam carcerare uxorem, moderatè tamen, & ad breve tempus; unde competentem punitionem Judici relinquere debet, *cap quemadmodum*, *§.illud autem*, *ubi Canonistæ communiter*, *extr.de Jurejur.* alioquin maritus puniretur, si sine causa, vel enormiter id faceret, *Abb.in d. §.illud autem*, *sub num.*15.*Roland.consil.*27 *num.* 15. *& seq.tom.*3.

Ad quæsitum igitur respond. quòd aut thorus separa- 85
tur ob culpam uxoris, puta ob adulterium ab ea commissum, & tunc illa recludi debet in loco præscripto, ubi non habeat ampliùs peccandi facultatem, puta in monasterio, ut ajunt, Convertitarum, seu mulierum malè nuptarum, si talia monasteria in ea Civitate; vel loco existerent, *cap. de Benedicto*, 32.*quæst.*1.*auth.sed hodiè*, *C. ad l Jul. de Adult.* quod procedit, dummodo maritus id peteret, & offerret expensas, si mulier non haberet, unde eas præstaret, *Cyriac.dict.controvers.*172.*num.*106.*latè Farinac.in Prax. criminal.quæst.*141.*de delict.carn num.*19.*& seq.* ubi etiam 86
dicit, quod Judex, si non adest monasterium, vel si adsit, recuset recipere uxorem adulteram, potest illi commutare pœnam, condemnando eam in exilium, & confiscando illi eam partem bonorum, quæ juxtà dispositionem *dict.auth.sed hodie*, erat applicanda monasterio, *Surd.de Aliment.tit.*7.*quæstion.*16. *numer.* 30. ubi etiam

L obser-

87 observat, quod vir committens adulterium, amittit donationem propter nuptias, & uxor committens similiter adulterium, perdit dotem, *Rolan.conf.50.num.5.vol.pr.*
88 ubi dicit, quod sicut maritus accusare potest civiliter de adulterio uxorem quoad separationem thori, & ad lucrum dotis, ità è contra uxor poterit accusare maritum quoad separationem thori, & ad hoc, ut consequatur dotem suam, & donationem propter nuptias, quia quoad accusandum civiliter ad imparia non judicantur vir, & u-
89 xor, *Socin.jun.conf.32.n.1.& seq.vol.2.* subdens, quod respectu pœnæ criminaliter imponendæ mulier virum adulterum accusare non potest.

Qua verò pœna adulteri puniantur, vide *Clar.in §.adulterium, versic.sed quæro, quæ sit pœna, &c.* ubi dicit, quod de generali consuetudine tam adulteri, quàm adulteræ non pœna corporali, sed pecuniaria, vel exilio, aut fustigatione secundùm personarum qualitatem puniuntur, præsertim si violentia, vel aliæ qualitates aggravantes concurrerent, *Vulpel.conf.94.n.9.quem refert, & sequitur Bajard.ad Clar.loco cit.n.55.*

90 Aut uxor petit separationem ob culpam viri, puta propter ejus sævitiam, & tunc, licèt dum hujusmodi causa pendet, ipsa mulier loco sequestri committi debeat custodiæ consanguineorum, vel alicujus honestæ matronæ, vel collocanda sit in aliquo monasterio monialium, *capit. ex transmissa, ubi DD.de Restit.spoliat.* finita tamen causa, si appareat, uxorem marito non esse restituendam, potest mulier eligere habitationem, ubi velit; alioquin, si in tali casu ei præscriberetur locus, puniretur absque culpa, *Thesaur.decision.130.* ubi dicit, quod mulier propter sevitiam viri poterit divertere, & interim pendente judicio super separatione thori maritus extra domum alimenta uxori subministrare tenetur, etiamsi fructus dotis nou sufficerent, vel si nulla esset data dos, *Gra-*
91 *tian.discept.forens.cap.857.numer.23.& seq.* ubi, quod hoc remittitur arbitrio Judicis, qui in hujusmodi alimentis taxandis non debet procedere rigorosè, sed ad meram necessitatem, *& cap.738.num.69.& seq.Surd.de Alim. tit. primo, quæst.118.num.5.latè Cyriac.d.controv.172.numer. 107.& seq.*

92 Sævitia verò est concludenter probanda, itaut non sufficerent minæ, nisi processerint ab eo, qui consueverit minas exequi, *Natt.conf.616.Cyriac.loco cit.n.1.& seq.& nn. 91.cum seq.* ubi Judicis arbitrio remittit, quæ sævitia sufficiens sit ad separationem thori.

Probata autem sævitia vir cogendus erit ad restitutionem dotis, & douationis propter nuptias, quo casu dos verè, & statim restitui debet, nec habet privilegium anni, *auth.sed novo, §.si verò causam, C.de repud. §. mitiores, Auth.de nupt.Card.Seraphin.decis.1315.Thesaur. d. decision.130.Gratiat.discept.forens.cap.199. num. 11.* quod etiam procedit, quando separatio thori fit ob morbum gallicum, *Cyriac.d.contr.172.n.91.& seq.*

Item fructus dotis durante lite à marito percepti, post sententiam latam super separatione thori, uxori restituendæ sunt, etiamsi in hujusmodi sententia nou fuisset facta expressa condemnatio quoad dictos fructus; ratio est, quia cum maritus fuerit in mala fide, & pro tempore, quo duravit lis, non substinuerit onera matrimonii, non fecit fructus suos: fructus enim prædicti dantur contemplatione matrimonialium onerum; tum etiam, quia cùm vir commiserit in legem matrimonii, non debet ex eo aliquod lucrum consequi, *latè Gratian. discept. forens.cap.857.per tot.Gregor.decision.93. ubi etiam Beltramin.Penta decision.350.Card.Millin.decision.217.Cravett. consilio 31.num sexto*, ubi addit, quòd si uxor seorsum habitans seipsam aluerit, potest tales expensas marito repetere.

93 Quid verò dicendum sit, si mulier contra virum sæviat, *vide Mascard.de Prob.concl.1019.n.6.*

94 Quæres, an uxor cogi possit ad redeundum cum viro sub cautione fidejussoria de eam non offendendo? Respond. negativè, si appareat de maxima viri sævitia, & ejus odio capitali adversùs uxorem: eo enim casu satisdatio non mutat malevolum animum, sed diutiùs grassandi facultatem præstat, *§.novissimè, ubi glos. in verb.grassandi, Instit de Suspect.tutor. l. quia satisdatio, ff.eod.titul.dict.cap.ex transmissa, & cap.litterar, in fin.ubi DD.de restit.spol.latè Cravett.conf.31.numer.4. & seq.* ubi dicit, quod ubi est odium capitale, non tenetur, nec debet quis confidere fragilitati cautionis, cùm in hoc casu cautio sufficiens considerari non possit, *Gratian. discept.forens.cap 738.num.60.Cyriac.d.controv.172.numer. 85.& 90.* ubi, quod satis esset unicus actus sævitiæ, ut uxor nou teneatur redire cum marito, quia quando maritus semel sævus fuit, præsumitur talis in posterùm, *ex trad. per Bald.conf.176.num.3.libr.1.Mascard.de Probat.d.concl.1019.num.3.Farinac.d.quæst.143.num.147.*

SUMMARIUM.

95 *Valet pactum, quòd maritus teneatur semper habitare in domicilio uxoris, nisi nova causa emergat mutandi domicilii.*

Quæstio IX.

An valeat pactum, quòd maritus teneatur semper habitare in domicilio uxoris, aut parentum certi loci.

Respond. affirmativè, præsertim si additum fuerit 95
juramentum; ratio est, quia tale pactum non ponitur ad obligandum maritum, ut perpetuò habitet in certo loco, sed ne mulier cogatur dimittere Civitatem, in qua nata, & educata fuit, & ne separetur à parentibus, & consanguineis, quæ separatio est nimis dura, *leg. liberorum, ff.de verb.signific.Emman.Suarez in Thesaur.recept.sent.in ver.locus, latè Genuens.in tract.de Ecclef. q. 772.Dian.par.3.resol.moral.tract.quarto, resol.* 212. ubi dicit, quod in tali casu si contra fit, potest exigi pœna.

Limita, nisi nuva causa emergat mutandi domicilii, puta infirmitas, intemperies aeris, inimicitia, &c. tunc enim, etiamsi pactum sit juramento firmatum, licebit resilire, & mulier tenebitur virum sequi, *ut dict.Diana loco cit. versic.limitanda tamen est, &c.Aufrer.ad Capell.Tholos.decision.87.*

In aliis verò casibus is, qui se in uno loco habitaturum promittit, non cogitur in illo semper habitare, sed astringitur ad id, quod stipulantis interest, *ut dict. Suarez loco cit. in ver. locus.*

SUMMARIUM.

1 *Hypotheca constituta super bonis existentibus in uno loco, non extenditur ad bona sita extra dictum locum.*
2 *Quando hypotheca restricta ad bona existentia in una Civitate, vel loco, extendatur etiam ad bona existentia in territorio.*
3 *Qualitas loci adjecta legato restringit legatum etiam universale.*
4 *Bona mobilia regulariter continentur in generali obligatione, sicut stabilia: limitatur n.seq.*
5 *Merces venales propter earum celerem motum non videntur esse in loco.*
6 *Relicto usufructu domus, & omnium rerum, quæ in domo sunt, non debentur legatario ea, quæ mercis causa fuerunt comparata: limitatur n.9.& 10.*
7 *An frumentum, & pecuniæ, quæ in domo erant, sub tali legato comprehendantur.*
8 *An in legatis loco circumscriptis contineantur ea, quæ post legatum empta, & acquisita fuerunt per testatorem in eodem loco.*
9 *Quid si testator reliquisset simpliciter usumfructum omnium rerum suarum, vel bona omnia, quæ domi quoquo modo sunt.*
10 *Merces in legato generali continentur, quando legatum aliàs redderetur inutile.*
11 *An sub generali hypotheca bonorum comprehendantur bona extra territorium.*

12 *Is,*

12 *Is, qui credidit in una Provincia, etiamsi posterior sit, quoad bona illius præfertur omnibus aliis creditoribus etiam anterioribus, qui in alia Provincia contraxerunt.*

13 *Quid si plures sint creditores ex diversis negociationibus.*

C A P. XVIII.

De Pignoribus, & Hypathecis.

1 QUæritur 1. An hypotheca constituta super bonis existentibus in una Civitate, vel loco, extendatur ad bona sita extra illum locum? Resp. negativè, quia qui obligavit bona existentia in tali Civitate, vel loco, dicitur ab obligatione, & hypotheca exclusisse ea, quæ existunt extra Civitatem, & locum, quia est limitata, & determinata hypotheca, *arg. l. nam quod liquida, §. si ita legetur, ff. de Pen leg. l. quæsitum, §. 1. ff. de leg. 3.*

2 An verò veniant res, & bona, quæ sunt in territorio Civitatis? Respond. distinguendo, aut enim sumus in obligatione, quæ latam admittit interpretationem, & tunc veniunt etiam bona existentia in territorio, quia bona, quæ sunt sub territorio, reputantur pro uno, & eodem loco, ut in donatione resolvit *Rot. decis. 716. num. 2. & 3. par. 4. tom. 3 Recent.* aut sumus in obligatione, quæ latam non admittit interpretationem, & tunc hypotheca non extenditur ad bona existentia in territorio, nisi aliud colligatur ex conjecturis, *Gravet. cons. 671. nu. 1. par. 4. Mantic de conject. lib. 9. tit. 3. n. 13.* ubi dicit, quod qualitas loci
3 adjecta legato restringit legatum etiam universale, *Merlin. de Pignor. lib. 4. tit. 5. q. 174.*

4 Quæritur 2. an bona mobilia debitoris contineantur in generali obligatione? Respond. quod bona mobilia regulariter continentur in generali obligatione, quemadmodum stabilia, ut de mercibus, & pecunia est textus *in l. cum tabernam, juncto §. creditor, ff. de Pignor.*

5 Hæc tamen conclusio limitatur, quando generalis obligatio restricta est ad certum locum: tunc enim sub hujusmodi obligatione non comprehenduntur merces venales, quia propter earum celerem motum non videntur esse in loco, *Mantic. de Tacit. libr. 11. titul. 4. num. 36. versic. sed advertendum est, Pacif. de salv. interd. insp. 3. c. 2. n. 194. Rot. apud eundem dec. 225 n. 1.*

6 Ex quo infertur, quod relicto usufructu domus, & omnium rerum, quæ in domo sunt, ea, quæ mercis causa fuerunt comparata, non debentur legatario, quia venalia, cùm ad tempus ibi sint, non videntur esse in domo, *l. generali, §. uxori, ubi Bart. ff. de usufr.*
7 *leg.* unde neque frumentum, quod in domo erat causa vendendi, in tali legato contineretur, *idem Bart. in d. §. uxori, num. 4. & ibi Alex. lit. C.* ubi, quod neque pecunia comprehenderetur in tali legato, quia semper dicitur venalis, & parata alienationi, *l. uxorem, §. legaverat, ff. de legat. 3.*

8 Item in legatis loco circumscriptis non continentur ea, quæ post legatum empta, & acquisita fuerunt per testatorem in eodem loco, quando bona acquisita sunt æquè principalia, vel primis pretiosiora, quia in tali casu non possunt dici accessoria ad primas res legatas, *Bero. consil. 44. num. 46. lib. 2. Alex. cons. 25. nu. 2. lib. 7. & alii apud Honded. cons. 63. n. 34. & seq. lib. 1.*

9 Secus esset, si testator reliquisset simpliciter usumfructum omnium rerum suarum, vel bona omnia, quæ domi quoquo modo sunt, quia tunc omnia continentur tam venalia, quàm non venalia, *arg. l. Julianus, ff. de l. 3 Bart. in d. l. generali, §. uxori, n. 4. ff. de usufr. leg. & ibid. Alex. &*
10 *alii communiter, Pacif. d. insp. 3. c. 2. n. 185.* ubi, quod etiam merces in legato generali continentur, quando legatum aliàs redderetur inutile.

11 An verò sub generali hypotheca bonorum comprehendantur bona extra territorium, seu extra locum originis debitoris contrahentis? Respond. affirmativè, nisi extra territorium debitoris bona essent prohibita alienari, & hypothecari, *glos. in §. hæc considerantes, ver. hypotheca, in Auth. ut omn. obed. Jud. Provinc. Bald. in l. 2. C. mandat. Neguf. de Pignor. par. 8. mem. 2. nu. 8.* ubi etiam observat, quod debitor sortitur forum in loco contractus etiam quoad bona existentia extra illum locum, quando agitur hypothecaria, quæ est realis, vel saltem mixta, *Tiraq. de retract. lignag. §. 8 gloss. 5. num. 11. Gratian. discep. forens. cap. 91 r. n. 30. Merlin. de Pignor. libr. secundo, tit. 1. quæst. 5. num. 3. & seq.* licèt executio in tali casu non possit consummari contra debitorem extra territorium, nisi vigore litterarum remissorialium Judicis, qui debitorem condemnavit, *juxta textum in leg. à Divo Pio, §. primo, ubi Bartol. ff. de rejud.*

Quæritur 3. quando creditor posterior ratione lo- 12
ci præferatur creditori anteriori? Resp. quod si quis crediderit in una Provincia, etiamsi sit posterior, debet quoad bona illius præferri omnibus aliis creditoribus etiam anterioribus, qui in alia Provincia contraxerunt, *l. procuratoris, §. si plures, ubi DD. ff. de Tribut. act. glos. in l. privilegia, ver. ex causa, ff. de Privil. credit. Ripa ibidem, num 51. & seq Gait. de credit. cap. 4. in appendic. num. 128.* ubi dicit, quòd si plures sint creditores ex diversis negociationibus, veluti si unus ex causa mer- 13
cium unius speciei, alter verò ex causa alterius diversæ speciei, vel si ejusdem speciei, sed in diversis tabernis, aut apothecis, tunc quilibet admittitur separatim, habito respectu ad creditam mercem, in qua cæteris præfertur, *latè Merlin. de Pignor. lib. 4. tit. primo, quæst. 13. nu. 1. & seq.* quod procedit tam respectu creditorum habentium solam personalem actionem, quàm habentium expressam, aut tacitam hypothecam, *Decian. consil. 109. numer. 29. & seq. libr. secundo, Card. Seraphin decision. 1214. Rot. in Florentina, seu Lugdunen. pecuniarum 23. Februarii 1598. coram Peregrino: quamvis contrarium senserit Card. Mantic. de Tacit. libr. 11. titul. 23. num. 33. & seq.*

S U M M A R I U M.

1 *In quo loco præstari debeant alimenta, & num. 2. cum seq.*
2 *Quando per unum actum consuetudo inducatur.*
3 *An inter se differant solitum, & consuetum.*
4 *Debitor regulariter non tenetur deferre debitum ad domum creditoris: limitatur n. 5.*
5 *Quid si hæres, & legatarius ejusdem sint fori.*
6 *Et quid si in deferendo requiratur impensa.*
7 *An usufructuarius teneatur ad collectas.*
8 *Quid si usufructus remaneret inutilis ex solutione collectarum.*
9 *Ad quem spectet solvere gabellam pro rebus, quæ dantur in alimenta.*
10 *Alimentarius petere potest alimenta extra domum debitoris, seu alere debentis, nec cogitur cum illo habitare: limitatur n. 11. & seq.*
11 *Pater non cogitur filium alere extra domum, & è contra: limitatur n. 13.*
12 *Item uxor non potest à marito alimenta petere extra domum: limitatur d. n. 13.*
13 *Si pater exulet, vel captus fuerit ab hostibus, filius ad eum locum, ubi pater moratur, tenetur mittere alimenta.*
14 *Quid si pecunia, quæ defertur ad alimenta, casu aliquo periret.*
15 *Et quid si relinquantur alimenta ex fructibus certi fundi.*
16 *In illis casibus, in quibus pater tenetur filium spurium alere intra triennium, cogi ad id potest in domo matris.*
17 *Vidua quando alenda est ab heredibus viri intra annum luctus, an teneatur stare cum heredibus viri.*
18 *Si testator, qui reliquit alimenta, plures haberet habitationes, seu domos commodas, Alimentarius tenetur in earum una habitare, quam hæres assignaverit.*

C A P. XIX.

De Alimentis.

Quæstio I.

In quo loco præstari debeant alimenta.

1 HAe in re primò inspicienda est voluntas testatoris sive expressa, sive tacita: nam si de ea constet, certum est, ibi alimenta præstari debere, ubi testator voluit, *leg. in conditionibus primum locum, ff. de Condit. & demonstr. §. disponat. in Auth. de Nupt. Cavalcan. de Usufr. mul. relict. num. 138. Surd. de Alim. tit quarto, quæstion. 14. num. 16.*

Secundò inspici debet consuetudo locorum: hæc enim semper attenditur, quando quæritur, quo in loco debitor teneatur solvere, *ut post Bart. & alios observat Duen. reg. 161. num 9.*

Tertiò inspiciendum est, ubi hæres cœpit alimenta præstare, nam in eodem loco cogitur perseverare in solutione, *leg. si fideicommissum, §. fin. ff. de Judic. gloss. magna in leg. quod legatur, post med. ff. eod. Duen. dict. reg. 161. limit.* 4. sicut enim contrahentis consuetudo attenditur, & declarat contractum, *leg. hæredes palam, §. si quid post. in fin. ff. de Testam. leg. si servus plurium, §. fin. ff. de leg. prim.* ità attendi debet consuetudo hæredis, qui videtur quasi contrahere cum legatario, *§. hæres. Instit. de oblig. quæ ex quasi contr. nasc. leg. ex maleficiis, §. hæres, juncta glos. ibi-*
2 *dem, ff. de Action. & obligat.* quæ quidem consuetudo per unum actum inducitur, *leg. Mela, §. quid ergo, ff. de Alim. & cibar. legat. Alexand. consil. 5. num. 22. & seq. vol. 5.*
3 ubi, quod solitum præstari dicitur illud, quod una vice tantùm præstitum est, licèt consuetum non verificetur in una vice tantùm, *Dec. in l. nemo alieno, §. temporalis, nu. 2. ff. de reg. Jur. quicquid dicat Surd. d. tit. 4. q. 16. n. 27. & seq. Natt. cons. 77. num. 6. & 7.*

Quartò inspici debet, ubi habeant domicilium hæres, & legatarius: nam si hæres, & legatarius diversa habeant domicilia, hæres alimenta præstabit in loco sui domicilii, non autem ubi degit legatarius, *l. 3. ff. de Alim. & cibar. legat. Bart. in l. 1. num 4. & in d. l. 3. n.*
4 *4. ff. eod. tit. Duen. d. reg. 161. in princ.* ubi dicit, quod debitor regulariter non tenetur deferre debitum ad domum creditoris.

Limita in alimentis in subsidium studii relictis: hæc enim præstanda sunt in loco, ubi legatarius studio incumbit, *Bartol. & alii in leg. sed & si susceperit, §. si libertis, ff. de Judic. Surd. dict. tit. quarto, quæstion. 16. num. 37. & seq.*

Limita 2. quando est determinatus locus, in quo debeat fieri solutio, quia tunc ad illum locum debet accedere tam debitor, quàm creditor, *Bald. in l. fin. num. 7. C. de Cond. inser.*

5 Si verò hæres, & legatarius ejusdem sunt fori, & in delatione non cadit impensa, hæres tenetur alimenta deferre ad domum legatarii, quia sic se habet regula, quòd ubi debitor, & creditor ejusdem sunt fori, tunc debitor ire debet ad Domum creditoris, *l. item illa, ubi Bartol. & alii, ff. de Const. pecun. Abb. in cap. significante, num. 9. de Pignor. Bald. in l. fin. num. 7. C. de Cond. insert. Duen. d. reg. 161. limit. 1. & alii apud Surd. d. tit. 4. q. 16. num. 7 & 8.* si verò in
6 deferendo exigitur impensa, hæres præstare debet vecturam, nisi alimentarius esset vilis persona, cui non sit turpe humeris propriis portare; quod eo magis procederet, quando impensa diminueret legatum alimentorum, illudque redderet inutile, quia tunc hæres illam solvit, ut integra alimenta legatarius consequatur, multa enim conceduntur, ne dispositio sit inutilis, quæ aliàs
7 non concederentur; Unde licèt usufructuarius teneatur ad collectas, *leg. quæro, ubi DD. ff. de usu, & usufr. leg.* tamen hoc fallit, quando solvendo collectas ususfructus remaneret inutilis, quia tunc Proprietarius eas solvit, *gloss. in leg. qui concubinam, §. qui hortos, ff. de leg. 3. Natt. consilio 415. num. 1. Surd. loco cit. dict. quæstio. 16. num. 11. & seq.* quod procedit, quando ususfructus 8
esset omninò inutilis, vel modicum arbitrio Judicis remaneret, quia hoc etiam casu ususfructus censeretur inutilis, *vide Cavalcan. de usufruct. mul. relict. numer. 162.*

Ad quem verò spectet solvere gabellam pro rebus, quæ 9
dantur in alimenta? Respond. quod hoc onus subire debet hæres, seu debitor, si gabella solvitur pro his rebus, quas hæres præstare debet; secus si personæ imponatur, *Bartol. in l. 1. num. 5. ff. de Alim. & cibar. legat. Surd. d. titul. 4. quæst. 16. num. 15.*

Illud autem notandum est, quòd sive alimenta de- 10
beantur ex dispositione hominis, sive ex dispositione legis, Alimentarius potest ea petere extra domum debitoris, seu alere debentis, ne cogatur cum illo habitare; alioquin legatum induceret quandam speciem servitutis, *Bald. in l. in annalibus, num quarto, Cod. de legat. Ruin. cons. 45. num. quarto. versic. ex quo ista, &c. num. octavo, vers. nec obstat, quod ille, &c. vol. 2. Duran. de Art. testan. titul. 6. caut. 56. in princ. Cavalcan. ubi supra nu. 138. vers. quid autem si testator, Cravet. cons. 205. & alii, quos refert, & sequitur Surd. in d. tract. de Alim. tit. 4. quæstio. 14. num. 16. & seq.*

Hæc tamen conclusio limitatur quoad filium, qui 11
alendus est in domo Patris: non enim cogitur pater filium alere extra domum, quemadmodum nec filius tenetur Patrem inopem extra domum alere, *Pinell. in l. 1. par. 1 num. 54. C. de bon. matern. Boer. decision. 195. num. 5. & alii apud Surd. loco cit. d. quæst. 14 nu. 8. cum seq.* ubi etiam
dicit, quòd nec uxor potest à marito alimenta petere ex- 12
tra domum, *ex trad. per Aufrer. ad Capell. Tholos. decis.*
87. quod intellige, nisi causa subsit, nam si filius cum pa- 13
tre litigaret, interim tenetur pater filium alere extra domum, *ut post Corn. & alios not. Surd. loco cit. dict. titul. quarto, quæst. 14. num. 17. 18. & 27.* idemque dicendum, si alia justa causa concurrat, ut patris, vel mariti sævitia, vel mali mores, &c. *Pinell. loco cit. num. 54. Surd. ubi supra,* subdens, quod cogitur pater filiam nuptam alere, ubi ipsa degit.

Notandum est etiam, quòd si pater exulet, vel ca- 14
ptus fuerit ab hostibus, tenetur filius ad eum locum, ubi moratur pater, mittere alimenta, etiamsi esset extra Provinciam, *§. si verò contigerit, in auth. de incest. nupt. collat. 2. juncta gloss. ibid. in ver. alia necessaria, Bart. in tract. de alim. num. 25. Surd. eodem tract. tit. quarto, quæstio. 16. num. 4. & seq.* ubi id extendit ad alios, cui reverentia est debita. Unde si pecunia, quæ defertur ad alimenta, casu aliquo periret, non ideo debitor liberatur, cum antè solutionem periculum spectet ad debitorem, *leg. incendium, Cod. si cert. petition. latè Surd. d. q. quæstion. 16. num. 16. & seq.*

Notandum 2. quod si alimenta relinquantur ex fru- 15
ctibus certi fundi, catenus debentur, quatenus se extendunt fructus ex eo fundo percepti, *arg. leg. maritum, §. 1. ff. ad leg. falcid. leg. liberto, §. à liberto, ff. de Ann. legat.*

Notandum 3. quòd in illis casibus, in quibus pa- 16
ter tenetur filium spurium alere intra triennium, cogi ad id potest in domo matris, *Abb. in cap. ex litteris, num. quarto, de Convers. infid. Surd. dict. tit. 4. quæstio. 14. num. 17. 25. & seq.* ubi dicit, quod licèt pater cogere possit filium legitimum, & naturalem ad secum habitandum ex vi patriæ potestatis, non potest tamen ad se advocare filium spurium, quia illum non habet in potestate, *§. fin. institut. de Nupt. leg. vulgo concepti, ff. de stat. hom. vide, quæ diximus in tract. de Tempor. legal. lib. secundo, capit. 20. & 58.*

Notandum 4. quòd Vidua, quando alenda est ab hæ- 17
redibus viri intra annum luctus, licèt tunc non teneatur stare cum hæredibus viri, tamen de alimentis deduci debet quantum interest hæredis, ipsam in domo operari, *ut d. Bart. in l. divortio, num. 4. ff. solut. matrim.* quod tamen non procedit in iis mulieribus, quarum nullæ sunt operæ, ut Dominæ magnæ, quæ suis manibus nihil operantur, *l. fin. ff. de oper. serv.*

Observa 3. quod si testator, qui reliquit alimenta, 18
plures haberet habitationes, seu domos commodas, Alimentarius teneretur in earum una habitare, quam hæres as-

res assignaverit, dummodò domus sit talis, ut in ea possit Alimentarius commodè, & honestè habitare, quod arbitrio Judicis relinquitur, *Bald. in l. in annalibus, circa fin. C. de leg. & alii apud Surd. d. q. 14. num. 23. & 24. 7. quæst. 32. num. 29. Rot. coram Penia decision. 424. & in d. Neapolitana alimentorum 11. Januarii 1616. coram Pirovano, quæ est decis. 201. numer. 3. par. 4. tom. 1. recent. Gratian. dict. cap. 552. num. 10. & 17. cum seq.*

SUMMARIUM.

19 *Alimenta taxari debent juxta vires patrimonii, dignitatem personæ, & consuetudinem loci.*
20 *Quid si redditus non sufficiant pro eo alendo, à quo petuntur alimenta.*
21 *Quando patronus prætendere possit alimenta ab Ecclesia, & n. seq.*
22 *Quando libertus teneatur alere patronum egentem.*
23 *Si Rector curæ animarum vacare non potest, detrahi prius debet de redditibus Ecclesiasticis portio pro alimentis Vicarii, & id, quod superest, assignatur Rectori.*
24 *Paupertas est præcisè probanda, ut sit locus præstationi alimentorum.*

Quæstio II.

Alimenta qualiter à Judice taxari debeant.

19 RESP. quod taxari debent juxta vires patrimonii, dignitatem personæ, & consuetudinem loci, *leg. si quis à liberis, §. fin. ubi DD. ff. de liber. agnosc. Anchar. cons. 389. n. 7. Aymon. cons. 189. in fin. & alii communiter;* quod pro-
20 cedit etiam respectu illius, à quo petuntur alimenta: nam
si attenta loci consuetudine constabit, redditus non sufficere pro eo alendo, Judex alteri alimenta decernere non debet: nemo enim tenetur minuere sibi victum, ut alterum alat, *d. l. si quis à liberis, §. fin. & l. 2. Cod. de Alien. lib. Natt. cons. 387. num. 8.* ubi dicit, quod non tenetur quis coarctare victum suum propter alimenta matris, vel alterius cujuscumque, nisi largas habeat facultates, *Surd. de*
21 *Alim. tit. 7. q. 8. per tot.* quemadmodum nec Patronus prætendere potest alimenta ab Ecclesia, nisi quando Ecclesia abundat divitiis, vel quando superfunt fructus deductis alimentis Curati, seu Rectoris, ac aliis necessariis pro servitio ipsius Ecclesiæ: militat enim in hoc casu eadem ratio, quæ militat in parentibus, fratribus, & similibus, quorum salus, & necessitas præferenda est alienæ indigentiæ, *d. l. si quis à liberis, §. alimenta*, ubi, quod sic
22 servatur in liberto, qui tenetur alere patronum egentem, *glos. in cap. quicumque, 30. in ver. ad inopiam, 16. quæst. 7. Bart. in d. l. si quis à liberis, §. de alimen. ff. de liber. agnosc. Abb. in cap. nobis, num. 6. de Jurepatr. Rolan. consil. 5. nu. 33. lib. 3. Surd. ubi supra d. tit. 7. quæst. 32. num. 1. & seq. Rota in Neapolitana alimentorum 31. Maii 1606. coram Manzanedo, & in eadem 11. Januarii 1616. coram Pirovano, prout refert Gratian. discep. forens. cap. 352. num. 11. & seq.* ubi etiam observat, quod si patronus haberet fratrem, vel alium, à quo posset ali, tunc ab eo esset alendus, non ab Ecclesia.

23 Observa tamen, quòd si Rector curæ animarum vacare non posset; & ideò deputetur Vicarius, detrahi prius debet de redditibus Ecclesiasticis portio pro alimentis Vicarii, etiamsi id, quod superest, non sufficiat pro Rectore: cùm sit magis tolerabile, ut egeat Rector, quàm Vicarius, qui curam exercet, *ut post Abb. Card. Rebuff. & alios resolvit Surd. dict. titul. septimo, quæst. 32. num. quarto, & quinto.*

24 Observa 2. quòd paupertas est præcisè probanda, ut sit locus præstationi alimentorum, *glos. in l. si vero, §. qui pro rei qualitate, ff. Qui satisd. cogan. Natt. cons. 344. n. 3. Surd. de Alim. dict. titul. 7. quæst. octava, num. 14.* paupertas autem in tali casu sufficienter etiam probatur respectivè ad conditionem nobilitatis personæ; & ideò satis esset, si probetur, quod frater, vel alius non habeat quantum sufficit ad concedentem ejus statum, *Covar. var. lib. 2. cap. 6. num. 8. Menoch. de Arbitr. Jud. cas. 65. num. 9. Surd. d. titul.*

SUMMARIUM.

25 *Legatarius, cui relicta sunt alimenta cum onere habitandi in certo loco, non potest alimenta petere, nisi in eo loco inhabitet: limitatur numer. 26. 27. 28. 29. 34. & 35.*
26 *Quid si ex aliqua justa causa impeditur, ex qua morari non possit in loco destinato.*
27 *Arbitrio Judicis remittitur, quænam censeatur justa causa.*
28 *Quid si testator legavit alimenta cum onere habitandi in domo sui hæredis, & hæres ex mera voluntate vellet domum, seu habitationem mutare.*
29 *Et quid, si legatarius vellet cum uxore, vel filiis habitare, & n. 34.*
30 *Legatario allegantì causam, ex qua impeditur, ne in loco à testatore destinato inhabitet, incumbit onus probandi.*
31 *An in hoc casu sufficiant testes singulares, & per famam.*
32 *Legatarius habitando cum uno ex filiis, seu hæredibus testatoris, an, & quando consequatur alimenta ab omnibus.*
33 *Si plures Domini in usu jurisdictionis ejusdem Castri non concordent, habet locum inter eos judicium divisorium, ut alternis utantur temporibus.*
35 *An hæres legatario alimenta præstare possit extra domum invito ipso legatario.*
36 *An legatarius, cui relicta sunt alimenta in domo hæredis, teneatur habitare cum hærede hæredis, vel cum secundo hærede.*
37 *An minor consequi possit alimenta præterita, non obstante, quòd cum hærede non habitaverit.*
38 *An, & quando minor restituatur adversus præceptum, vel prohibitionem testatoris.*
39 *Ecclesiæ, quæ secundùm voluntatem testatoris non ædificavit monasterium, conceditur restitutio, etiam si in defectum conditionis inducta esset privatio.*

Quæstio III.

Quando Legatarius, seu Alimentarius jussus habitare in domo testatoris, consequatur alimenta, si in ea non habitet.

QUamvis legatarius, cui relicta sunt alimenta cum 25
onere habitandi in certo loco, seu domo, vel cum hæredibus ipsius testatoris, petere non possit alimenta, nisi in eo loco inhabitet, cùm voluntas testatoris sit lex, *§. disponat, in Auth. de Nupt. Bart. in l. Cajo, §. Imperator, ff. de alim. & cibar. legat. Bald. cons. 484. num. 1. vol. 4. Alex. cons. 100. in princ. vol. 1. & cons. 178. numer. 5.*
vol. 6. Rol. cons. 22. num. 9. vol. 1. nihilominus adhuc conse- 26
qui debet alimenta, si ex aliqua justa causa impeditur, ex qua morari non possit cum hæredibus, seu in loco destinato, cùm eo casu per ipsum non stet, *d. l. Cajo, §. Imperator, l. Mævia, in fin. ff. de Ann. legat. l. si quis ita legaverit, & l. illis libertis, ff. de cond. & demon. Spec. in tit. Qui fil. sint legit. §. 1. vers. quid si dixit in testamento, num. 36. Natt. cons. 387. num. 5.*

Justa autem causa censetur, si legatarius ibi habi- 27
tare non possit propter sævitiam hæredis, vel propter odium, seu inimicitiam, aut litem inter ipsum legatarium, & hæredem: vel si legatarius non posset honestè habitare cum hærede sine periculo impudicitiæ, vel alia justa causa concurreret, arbitrio Judicis examinanda, *leg. pen. ff. ubi pup. educ. deb. Bartol. consilio 211. numer. 3. vol. primo, & in d. leg. Cajo, §. Imperator, ff. de alim. & cibar. legat. Bald. in l. prim. num. 9. Cod. de legat.*

Rol consilio 22.*num* 12.*& seq.vol.primo*, *Menoch. de Arbitr.Jud.cas.*170.*num*.14.*& seq.* ubi etiam dicit, quod justam causam non habitandi haberet Alimentarius, si hæredes bona Testatoris inter se diviserunt, & communem habitationem separarunt, *Pinell.in l.*1.*par.prima, numer.* 54. *Cod. de bon.matern.& alii, quos refert, & sequitur Surd.de Aliment titul.quarto, q.*15.*n.*12.*cum seq.* ubi di-
28 cit, quod si testator legavit alimenta cum onere habitandi in domo sui hæredis, videtur sensisse de domo, quam tunc hæres inhabitabat; & ideò si hæres ex mera voluntate, nulla adductus necessitate, vellet domum, seu habitationem mutare, poterit Legatarius extra domum petere alimenta, *ex trad.per Specul. in dict.titul.Qui fil.sint legit.§.primo,num.*36.*& alios per eum allegator.*

29 Item alimenta præstari debent etiam extra domum, quando Legatarius vult cum uxore, vel filiis habitare, nisi fortè hæredes patiantur, ut Legatarius introducat in eamdem domum uxorem, & filios: quis enim liberos à parentibus, à fratribus sorores, à viris conjuges ferret segregari? *ut inquit textus in leg. possessionum, C. commun. utriusque Judic.& observat Surd.loc.cit, numer.* 36, *&* 37.

30 Causas verò hujusmodi tenetur Alimentarius probare, *arg.leg.qui commeatus, ff.de re milit.leg.secunda, §.si non propter. ff.si quis caut.Anch.consilio* 254.*numer.primo, & seq.Alexand.consilio* 100.*numer.primo, & seq.vol.primo, Ruin.consil.*34.*numer.secundo, vol.*2. *Dilect. de arte testan. titul.*6.*caut.*56.*numer.primo, Gabr commun.conclus.libr.*1. *tit.de Prob.concl.*6 *num.*33.*Surd.d.tit.*4.*q.*15.*numer.* 45.*&*
31 *seq.* ubi, quod in hoc casu sufficiunt etiam testes singulares, & per famam.

32 Observa tamen, quòd si filii, cum quibus ex forma testamenti tenetur quis habitare ad divisionem bonorum deveniant, & seorsim habitent, legatarius eo casu habitando cum uno ex dictis filiis, consequitur alimenta ab omnibus, quia per ipsos filios stat, qui actum habitandi per divisionem ad impossibilitatem reduxerunt, *Ruin.consilio* 80.*num.secundo, & seq.& consilio* 81.*num.quarto, &* 12.*vol.*2. subdens, quod Alimentarius in tali casu debet potius habitare cum eo hærede, qui remansit in domo testatoris, quàm cum alio, quia hoc modo videtur magis satisfieri testatoris voluntati, *Dilect.d.caut.*56.*num.*3.*Rolan.consil.*22.*numer.* 15.*vol.primo,& consil.*89.*num.*14.*vol.*3. *Menoch. dict. cas.* 170.*numer.*16.*Surd.d.tit.quarto, quæst.*15.*num.* 18.*& seq.* ubi, quod hoc casu potest etiam fieri præstationis divisio, videlicet, ut quilibet hæredum alimenta præstet per tempora in domo propria, *ex trad.per Bart in l.solent.nu.*12. *ff.de Alim.& cibar legat.Ruin.d.cons.*81.*num.*4.*& seq. vol.*
33 2.ubi dicit, quod si plures Domini in usu jurisdictionis ejusdem Castri non concordant, habet locum inter eos judicium divisorium, ut alternis utantur temporibus.

34 Observa 2 quòd legatarius adhuc consequeretur alimenta extra domum, si filii omnes, cum quibus ipse habitare debet, moriantur, cùm per eum non stet, *leg.* 1. *ubi DD.C.de Legat.*

35 Observa 3. quòd potest hæres Legatario alimenta præstare extra domum invito ipso Legatario, etiamsi testator mandaverit, ut alimenta in domo hæredis præstari debeant, quia in dubio adjectio domus præsumitur apposita favore hæredis, *ut post Castr.& Cordu.not. Surd.d.tit.* 4.*q.*15.*num.*66.

36 Observa 4. quod Legatarius, cui relicta sunt alimenta in domo hæredis, non tenetur habitare cum hærede hæredis, vel cum secundo hærede, quia quando testator meminit de suo hærede, non venit hæres hæredis, sed primus solummodò, licèt aliud sit, quando loquitur de hærede tertii, *ut probat textus in l. qui liberis, §. hæc verba, ubi DD ff.de vulg.& pup & resolvit Bertran.apud Surd.dict titul.quarto, quæst.*15.*nu.*67. *& seq.*

37 Observa 5. quod minor per viam restitutionis in integrum consequi potest alimenta præterita non obstante, quod cum hærede non habitaverit, *Corn.consil.*184.*num.* 5.*& seq.vol.*3. ubi dicit, quod non id omne consequitur in tali casu, quod alimenta important, sed habenda est ratio minoris expensæ, quam in domo fecisset hæres; & ideò non plus eo nomine hæres impendet, quàm fecisset, si minor in domo fuisset moratus, *ut dicit Surd. d. tract. de Alim.tit.*9.*quæst.*45. ubi, quod minor restituitur etiam 38
adversus præceptum, vel prohibitionem testatoris, etiamsi prohibitio, vel præceptum hujusmodi esset juri communi conforme, dummodò id, quod à jure prohibetur, non sonet in delictum, *vide Bald. in leg. pupillorum, Cod.de repub.hæred.* ubi dicit, quod conce- 39
ditur restitutio Ecclesiæ, quæ secundum voluntatem testatoris non ædificavit Monasterium, licèt in defectum conditionis inducta esset privatio.

SUMMARIUM.

Quæstio IV.

An Judex possit assignare locum, ubi pupillus educari debeat.

RESpond. affirmativè, etiamsi in testamento pater- 40
no contrarium dispositum fuerit: hoc enim arbitrio Judicis relinquitur, qui id agere debet, ut sine ulla maligna suspicione alatur partus, & educetur, *l.*1.*ff.ubi pup. educ.deb.l.si disceptetur, ff.eod.tit.l.*1.*C.eod.l.utilitatem, ff. de confirm.tut.Cravett.cons.*18.*num.*3.*Surd.de Alim.titul.* 4.*quæst.*13 *num.*4. ubi dicit, quod si Judici constiterit, locum à Patre designatum non esse pupillo tutum, poterit causa cognita discedere à Patris voluntate, *Rot.decisio.* 12.*numer.sexto, & sequent.par.octava, recent.* ubi, quod 41
Judex permittere non debet, ut pupillus educetur in domo ejus, qui eidem pupillo fuit substitutus, ut tollatur maligna spes succedendi, *& decision.*270.*num.primo, & seq.ead.par. octava,* ubi, quod Judex potest, omisso 42
tutore, eligere personam matris, ut penes eam pupillus educetur, præsertim si inde speretur, ut sub Avunculorum patrocinio bona, ac jura pupilli validius defendantur: quo casu Judex præcipere potest, ut penes matrem educetur, etiamsi ad secundas nu- 43
ptias convolaverit, *Rot.in Urbevetana educationis* 20. *Martii* 1628. *coram Card.Ubaldo.*

SUMMARIUM.

CAP.

CAP. XX.

Obligatus satisdare, in quo loco cautionem præstare teneatur.

1 RESpond. quòd aut fidejussio præstanda est ex causa voluntaria, & tunc tenetur eam præstare in eadem Civitate, in qua promittit, & de hominibus ejusdem Civitatis, qui sint idonei, *l. si fidejussor. 7. §. si necessaria, ubi Bart. num primo ff. Qui satisd. cog. Boer. decision 99. numer. 4. Rolan. cons. 58. num. 15 & seq. lib.* 1. ubi etiam observat, quod is, qui promisit præsentare reum delatum Judici, tenetur illum præsentare in loco promissionis, non autem in alio tribunali, aut in diverso loco, ad quæ virtus obligationis fidejussoriæ, quæ stricti juris est, non extenditur, *l. banditus, Cod. de fidejuss. Boer. loc. cit. Gratian. discept. forens. cap. 13. num. 18. & 19. & cap. 230. num. 3. & sequent.*

Aut fidejussio præstanda est ex causa necessaria, quæ videlicet ex legis dispositione præstari debet, & tunc si non potest eam præstare, ubi convenitur, ut si esset forensis, poterit illam præstare in alia Civitate ejusdem Provinciæ, vel in loco domicilii, aut vicino, dummodò sint sub eodem Præside, nisi aliter se haberet fori consuetudo, *d. l. si fidejussor. §. si necessaria, Bald. cons. 312. num. 5. libr. 5. Farinac. cons. 165. num. 22. & 83. cum seq. lib. 2.* ubi dicit, id præcipuè esse admittendum, quando judicium primo loco cœptum fuit in partibus, *Vermigliol. cons. crimin. 310. numer. primo, & seq. Gratian. discept. forens. cap. 230. num. 3. & seq.*

2 Observa tamen, quod fidejussor idoneus dicitur, qui vel in loco judicii, vel in Provincia, seu alio loco subdito eidem Præsidi stabilia possidet, *ut tradunt DD. in l. 6. & in l. sciendum, §. possessor. ff. qui satisd. cog.* dummodò fidejussor facilè conveniri, & exigi possit, aliàs non censeretur idoneus, etiamsi stabilia possideret, *latè Farinac. d. cons. 265 num. 2. 9. 83. & seq. Alex. in l. si fidejussor. num. 4.*
3 *ff. eod. tit. Qui satisd. cogan.* ubi subiicit, quod si principalis esset dives, tunc admitteretur fidejussor etiam non idoneus facultatibus, *vide tex. in l. mulier cum ibi not. per gl. in ver. præstitisse. C. de jur. dot.*

4 Hæc autem regula procedit, quando inveniri potest fidejussor possidens immobilia, alioquin accipiendus esset possessor mobilium, puta mercator, quo casu statur etiam juratoriæ cautioni, *Spec. in tit. de satisd. §. dicto. num. 5. Alexand. in d. l. si fidejussor. num. 5. & in consil. 57. numero 7. vol. 3.*

5 Observa 2. quòd si Civitates sub diversis Præsidibus constitutæ sint, tot reputantur provinciæ, quot sunt Civitates, *l. si eadem. ff. de offic. Assess. Bart. in l. 1. num. 4. vers. arbitror, &c. C. de Metropol. Beriit. lib. 11. Alex. d. cons. 57. nu. 5. vers. sed dubium facit, &c. Farinac. d. cons. 165. num. 4. & seq. Gratian. discept. for. cap. 230. num. 18. vers. ultimo adde, &c.* ubi dicit, quod hodie quælibet Civitas habet sua regimina distincta, ut olim quælibet Provincia; & ideò de qualibet Civitate judicatur, ut olim de Provincia, quando agitur inter laicos non recognoscentes Præsidem Provinciæ: quicquid aliud sit, ubi agitur de causis clericorum, qui coram Metropolitano conveniri possunt, *cap. Romana, cap. venerabilibus, de Sent. excom. in 6. cap. 1. de supplen. neglig. Præl. eod. lib. cum ibi notatis per DD.*

6 Observa 3. quòd obligatus ad reinvestiendum pretium, tenetur illud reinvestire in loco, vel territorio, seu Civitate, ubi contractus fuit celebratus, *Alex. in d. l. si fidejussor. 7. §. si necessaria, num. 3. ff. Qui satisd. cog. Boer. d. decis. 99. num. 4. Ursill. ad Afflict. dec. 137. n. 4. & alii apud Grat. cap. 230. n. 1 & seq.* ubi etiam dicit, quòd si adesset difficultas reinvestiendi in illo loco, ubi contractus fuit celebratus, pretium eo casu reinvestiri poterit in alio territorio, vel Civitate, subdita tamen eidem Præsidi.

7 Observa 4. quòd quando debitor principalis est absens à loco, in quo judicium agitatur, potest sine excussione agi contra fidejussorem, *Dec. in l. fin. num. 26. ff. si cert. pet. Alex. cons. 100. num. 10. & seq. lib. 5. Thesaur. decis. 40. & ibi Add.* subdens, quod non est cogendus creditor ad excussionem bonorum alterius territorii, quando locus remotus est, & in aliena Provincia, itaut excussio difficilis sit, & incommoda; secus si locus esset vicinus, & sub eadem Provincia, seu sub eodem Præside.

Observa 5. quod non sufficit, ut quis possideat bona stabilia in eadem Provincia, & sub eodem Præside, nisi etiam eadem bona existant in loco vicino ipsi judicio, quod arbitrio Judicis relinquitur inspecta qualitate personarum, loci, & factorum, *ut inquit Alexand. d. cons. 57. num. 6. Marant. de ord. judic. par. 6. mem. 8. tit. de satisdat. num. 1. & seq.* ubi, quod is, qui possidet immobilia in loco propinquo, relevatur à satisdatione de stando juri, seu de judicio sisti: secus si possideret immobilia in loco remoto, quamvis intra eandem Provinciam: quia tunc teneretur satisdare, *Alexand. in l. sciendum, §. 1. num. 3. ff. Qui satisd. cog.* 8

SUMMARIUM.

1 *In quo loco solutio fieri debeat, & num. 2. 3. & 6. cum sequent.*
2 *Mutuator obligans mutuatarium ad restituendum in alio loco, in quo pecunia pluris valeret, usuram committeret.*
3 *Emphyteuta an, & quando teneatur pro canone solvendo perquirere Dominum, & quando non, & num. 10.*
4 *Locus, & conditio in dubio capitur ad commodum creditoris.*
5 *Tempus, & res in obligationem deducta, in dubio capitur ad favorem debitoris.*
6 *Quando debitor teneatur suis expensis deferre ad domum creditoris, & n. 7. cum seq.*
7 *An decimæ deferri debeant in horreum Ecclesiæ sumptibus coloni.*
8 *An id, quod traditur in recognitionem feudi, deferendum sit in domum Domini expensis ipsius feudatarii.*
9 *Possessor malæ fidei tenetur rem alienam restituere in loco, in quo Dominus reperitur.*
10 *Quid si debitum esset ita modicum, ut plus incommodi, quam utilitatis afferret, si creditor cogeretur debitum accipere in domo debitoris.*
11 *Quid si census deberetur Ecclesiæ.*
12 *Consuetudo loci attenditur, quando quæritur, in quo loco debitor teneatur solvere.*
13 *Debitor cogitur continuare solutionem in eo loco, ubi cœpit solvere: limitatur n. 14.*
14 *Quid si hæres præstitisset legatum uni ex legatariis in loco, ubi forum non sortitur.*
15 *Solitum quando inducatur per unum actum.*
16 *Quid si creditor sit talis, cui reverentia debita sit, & num. seq.*
17 *Quando creditor teneatur ire ad domum debitoris, & num. 22.*
18 *Legatum scholari relictum in auxilium studii, debet præstari in loco studii.*
19 *Quid si locus appositus fuerit gratia ipsius debitoris.*
20 *Et quid si debitor solveret id, quod creditoris interest, sibi non solvi in loco destinatæ solutionis.*
21 *Tutor, vel administrator in quo loco conveniri possit pro redditione rationum.*
22 *Legatum tradi debet in loco, in quo est res legata, nisi aliò transferatur dolo hæredis.*
23 *Id, quod pondere, aut numero, vel mensura continetur, ibi dari debet, ubi petitur.*
24 *Pensio reservata super beneficio in loco ipsius beneficii regulariter solvi debet.*
25 *Quid si solutioni certa dies adjecta est, & in loco destinatæ solutionis nec creditor, nec debitor domicilium habent.*
26 *An creditor possit debitorem convenire in loco domicilii, vel originis ipsius debitoris, quando in alio loco fuit destinata solutio.*
27 *In æstimatione nummorum attendendus est locus, ubi solutio fieri debet, non ubi gratia facta est.*
28 *An creditor, cui fit solutio, teneatur cedere jura contra seipsum.*

CAP. XXI.

De Solutionibus.

Quæstio I.

In quo loco solutio fieri debeat.

1 RESpon. quod si destinatus fuerit certus locus, ibi solutio facienda est, & non alibi, *l. si is, qui certo loco, ubi Bartol. ff. de eo, quod cert. loc.* quod etiam procedit, quando locus intelligitur tacitè destinatus ex natura contractus sine ministerio contrahentium, ut in mutuo, & commodato: res enim mutuata, seu commodata in eodem loco, quo accepta fuit, restituenda est, *Azor. inst. moral. par. 3. libr. 3. titul. de Restitut. cap. 33. versic. ex quo sequitur, &c. quem refert, & sequitur Scacc in tract. de
2 Commer. §. 2. gloss. 5. num. 194. & seq.* ubi etiam notat, quod mutuator obligans mutuatarium ad restituendum in alio loco, in quo pecunia pluris valeret, usuram committeret.

Si verò locus non est expressus, distinguendum est, aut enim creditor, & debitor sunt diversi fori, & tunc solutio facienda est in loco, seu domo debitoris: aut sunt ejusdem fori, sive ejusdem Civitatis, & in tali casu fieri debet solutio in domo creditoris, quia in dubio videtur actum, ut solvatur in loco, ubi peti potest, *l. quod legatur, ff. de Judic. gloss. in l. item illa verba, ver. non venit, & ibidem DD. ff. de Cost. pecun. Bald. in l. acceptam, numer. 22. Cod. de usur. Bartol. in l. item illa, num. 9. & 13. ff. de Constit. pec. Abb. in cap. significante, numer. 9. & seq. de Pignor.* ubi
3 dicit, quod si emphyteuta non est de foro Domini, non tenetur pro canone solvendo perquirere Dominum; secus ubi essent ejusdem fori, *& in cap. licet 31. num. 13. de Simon. Riminal. cons. 601. num. 12. Rolan. cons. 87. numer. 14. & seq. lib. 1.* ubi dicit, quòd si is, qui pro re emphyteutica Domino canonem solvere debet, esset alterius fori, protestari debet ea die, qua tenetur solvere, coram Notario, & testibus, se esse paratum canonem solvere, si esset, qui reciperet, *latè Alphons. de Olea in tract. de cession. jur. & action. tit. 1. q. 6. n. 62.*

4 Locus autem, sicut & conditio in dubio capitur ad commodum creditoris, *l. si ita, ff. de verb. oblig.* tempus verò,
5 & res in obligationem deducta, in dubio capitur ad favorem debitoris, *l. 3. ff. de eo, quod cert. loc.* ubi, quod electio loci datur actori, & electio rerum reo; idemque dicendum est, quoties non apparet, ad quem verba sint relata, nam in dubio accipiuntur ad favorem debitoris, & promissoris, *l. stipulatio ista, § inter certam, ff. de ver. obl. Bart in l. eum, qui, ff. de Ann. leg. Jordan. Elucubr. diversf. lib. 14. tit. 8. num. 86.*

6 Amplia 1. supradictam conclusionem, ut debitor, qui est ejusdem fori, sive ejusdem Civitatis, seu territorii, teneatur suis expensis, & periculo rem deferre ad domum creditoris, *ut d. Bald. in d. l. acceptam, num. 22. & in leg. fin. num. 8. C. de condit. insert.* quod tamen intelligendum est in debitore in genere, puta si quis deberet alicui tradere decem dolia vini in genere: tunc enim vinum deferri debet expensis debitoris; secus esset, si quis debitor esset alicujus speciei, ut si deberet decem salmas vini de tali vegete, vel de tali vinea, quia tunc debitor non tenetur deferre, sed satis est, si hujusmodi res tradat, ubi sunt, dummodò dolo ipsius debitoris in locum extraneum translatæ non fuerint, *Bartol. in dict. leg. item illa, num. 13. & sequent. ff. de Cost. pec. Scacc. de Commer. §. 2. gloss. 5. numer. 241.*

7 Amplia 2. in decimis; istæ enim deferri debent in horreum Ecclesiæ sumptibus coloni, *juxta illud Exod. 23. primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei;*
8 idemque dicendum est in eo, quod traditur in recognitionem feudi: nam hoc etiam deferendum est in domum Domini expensis ipsius feudatarii, *Cepoll. de servit. urban. præd. cap. 72. numer. quarto, Alphons. de Olea in dict. tract. de cession. jur. tit. primo, quæstion. sexta, numer. 64. Scacc. de Commer. §. 2 gloss. 2 numer. 222. & seq.* ubi addit, quod possessor malæ fidei tenetur etiam propriis sumptibus rem a- 9
lienam Domino restituere in loco, in quo Dominus reperitur, *Scacc. de Commer. §. 2. de gloss. 5 numer. 241.* ubi dicit, quod debitor eo magis tenetur accedere ad domum creditoris, & ibi solvere, si deberet pecuniam, vel aliam rem, quam sine sumptibus, & impensis deferre posset.

Limita, quando debitum esset ita modicum, ut plus 10
incommodi, quàm utilitatis afferret, si creditor cogeretur debitum accipere in domo debitoris, puta si pro emphyteusi teneatur emphyteuta censum decem florenorum solvere, tunc enim tenetur emphyteuta censum solvere Domino etiam extra territorium, præsertim si census 11
deberetur Ecclesiæ, *Bald. in dict. leg. accepta, numer. 23. Cod de usur. Duen. reg. 161. num. 2. Surd. de Alim. titul. 4. q. 16. num. 14.*

Limita 2. ubi adesset particularis consuetudo: hæc e- 12
nim semper attendi debet, quando quæritur, quo in loco debitor teneatur solvere, *Bart. in l. suo victu, ff. de oper. libert. Bald. in l. fin. num. 8. Cod. de condit. insert. Duen. d. reg. 161. num. 9. Surd. ubi supra numer. 23. & seq. Gratian. discept. forens. cap. 62. num. 5. & seq.* ubi etiam observat, quod 13
debitor cogitur continuare solutionem in eo loco, ubi cœpit solvere, *& cap. 28. num. 5. & seq. Peregr. fideicomm. art. 53. num. 3.* ubi dicit, quod hæres, qui cœpit præstare legatum in uno loco, ibi tenetur etiam alia legata præstare, dummodò in eo loco forum sortiatur aliqua ratione, puta communis patriæ, originis propriæ, aut paternæ: nam ex eo solo, quod uni ex legatariis præstitisset lega- 14
tum in loco, ubi forum non sortitur, non induceretur obligatio fori in eo loco, quia facilius, quod est, prorogatur, non autem de novo inducitur, *arg. tex. l. sed etsi manet, ff. de Precar. Surd. loco cit.* ubi addit, quod soli- 15
tum in materia alimentorum inducitur per unum actum.

Limita 3. quando creditor talis est, cui reverentia 16
debeatur: tunc enim debitor etiam diversi fori tenetur debitum deferre ad domum creditoris, *Bald. in leg. fin. numer. septimo, Cod. de cond. insert.* ubi exemplificat in Vassallo, qui cum renovat fidelitatem, tenetur Dominum adire extra Provinciam, *Bart. in d. l. item illa, num. 13. ff. de const. pecun. Natt. cons. 513. num. 4. Surd. d. tract. de Alim. tit. 4. q. 16. num. 6.* ubi dicit, quod filius cogitur patri deferre alimenta, etiamsi esset diversi fori.

Limita 4. quando debitor esset vir nobilis, vel doctor, 17
& creditor esset multò inferioris conditionis: eo enim casu, etiamsi essent ejusdem Civitatis, deberet creditor ire ad domum debitoris, *Natt. loco cit. Gratian. disc. for. capit. 128. num. 14. & seq.*

Limita 5. in legato relicto scholari in auxilium studii, 18
quia tunc debet præstari in loco studii, *Duen. d. reg. 161. num. 12.*

Limita 6. quando locus esset appositus gratia ipsius de- 19
bitoris, quia tunc ubique solvere potest, ubi actor habet domicilium, *glos. & Bart. in l. is, qui certo loco, ff. de eo, quod cert. loc.*

Limita 7. quando debitor solveret id, quod credi- 20
toris interest, sibi non solvi in loco destinatæ solutionis, quia tunc creditor cogitur alibi recipere, *secundum Bart. in d. l. is, qui certo loco, vers. quod intellige, &c. Gait. de credit. cap. 2. numer. 2573. & seq.* ubi dicit, creditorem posse convenire debitorem, etiam in loco non destinatæ solutionis, & è converso debitorem posse adstringere creditorem ad recipiendum solutionem alibi, quàm in loco destinatæ solutionis, dummodò per quemlibet sic agentem solvatur interesse, & expensæ, tam ratione loci, quàm temporis, *Alphons. de Olea in tract. de cession. jur. & action. tit. primo, quæst. 6. num. 56. & seq.* ubi, quod tutor, vel administra- 21
tor conveniri potest in loco domicilii, si actor suis sumptibus libros rationum deferre paratus sit, etiamsi tutor, vel alius administrator regulariter pro redditione rationum conveniri non possit in loco domicilii, sed in loco administrationis, *juxta l. 1. Cod. ubi de ratiocin.*

Limita 8. quando debitum est merè gratiosum ex libe- 22
ralitate; eo enim casu creditor, idest is, cui debetur,

ire

ire debet ad domum debitoris, sive sit ejusdem, sive diversi fori, *Abb. in cap. significante. num. 10. de Pignor.* ubi, quod si alicui relinquitur libertas, si solverit hæredi centum, is tenetur ire, si vult consequi libertatem, ad domum hæredis, quia ibi libertas peti potest, *l. fin. C. de cond. insert. l. quod nisi. ff. de oper. libert. Bart. in d. l. item illa. num. 9. ff. de constit. pec. Tiraq. de Retract. lignag. §. 9. glos. 3. & ult. num. 6.* item legatum tradi debet in loco, in quo est res legata, *l. quod legatur. ff. de Judic.* ubi, quod species tradi debet eo in loco, in quo est, nisi alio transferatur dolo hæredis, quia tunc tradi debet, ubi petitur.

23 Notandum est etiam, quòd id, quod pondere, aut
numero, vel mensura continetur, ibi dari debet, ubi
petitur, *latè Scacc. de Commer. d. §. 2. glos. quinto,*
24 *numer. 228, & sequen.* ubi etiam dicit, quod pensio
reservata super beneficio, in loco ipsius beneficii regulariter solvi debet.

25 Notandum 2. quod quando solutioni certa dies adjecta est, & in loco destinatæ solutionis nec creditor, nec debitor domicilium habent, creditor debet probare, se illa die fuisse in illo loco ad hunc effectum: alioquin videtur debitori remisisse illam diei interpellationem, & instantiam petendi; & ideò ut debitor constituatur in mora, requiritur nova creditoris interpellatio, quia tunc remanet actio, ac si esset debitor sine adjectione diei, *ut d. Bart. in d. l. item illa. num. 11. ff. de Constit. pecun. Alex. cons. 210. sub num. 2. lib. 6. Tiraq. de Retract. lignag. §. 15. glos. 2. numer. 10. Rol. cons. 57. num. 36. & seq. lib. 1. Scacc. d. §. 2. glos. 5. num. 201. & seq.* ubi, quod hoc procederet data etiam mora debitoris, quia etiamsi debitor accessisset, non habuisset, cui solveret.

26 Notandum 3. quod creditor, etiamsi in certo loco sit destinata solutio, potest tamen debitorem conveniere etiam in loco domicilii ipsius debitoris, vel in loco originis, si ibi repetiatur, *latè Bellon. decis. Gen. 104. num. 7.* idque locum habet, etiamsi creditor non doceat, quod in loco destinatæ solutionis summam debitam consequi non potuerit, vel si constaret, debitorem non fuisse in mora accedendi ad locum destinatæ solutionis, *Cresc. decision. 2. alias 34. lib. 2. de solut. Scacc. loco cit. d. §. 2. glos. 5. numer. 216. & sequen.* subdens, quod quando non constat de mora, aut culpa debitoris non solventis in loco destinato, creditor ex summa sibi debita deducere debet id, quod interest debitoris, si solveret in loco, ubi destinata fuit solutio.

27 Notandum 4. quod in æstimatione nummorum attendendus est locus, ubi solutio fieri debet, non ubi gratia facta est, *juxta cons. Oldrad. 168. quem refert, & sequitur Alex. consilio 21. numer. 3. vol. 2.* ubi dicit, quòd si quis impetravit, sibi conferri beneficia usque ad certam summam turonensium, non debet attendi æstimatio respectu loci, ubi gratia facta, sed loci, ubi sunt beneficia, *arg. l. si ut proponitur. ff. de fidejuss. l. vinum. in fin. ff. si cert. pet.*

28 Quæres, an creditor, cui fit solutio, teneatur cedare jura contra seipsum? Respon. quod regulariter non tenetur, *l. si peculium. §. sicut. ff. de Pecul. legat. glos. in l. emptor. ubi Bald. C. de hæred. vel action. vendit. Dec. consilio 504. numero secundo, Surd. consilio 47. num. 23. Bertaz. clauf. 27. glos. 18. à num. 1. latè Vinc. de Franch. decis. 260.*

Limita, quando cessio fieri debet solventi ex causa, seu titulo oneroso, puta fidejussori, tertio possessori, aut alteri interesse habenti, quia tunc creditor tenetur cedere jura etiam contra seipsum: quinimmò si simpliciter cedat, virtute hujusmodi cessionis poterit adhuc conveniri, *Cost. de Ration. rat. quæst. 115. nu. 6. & 7. Ronit. consil. 53. num. 7 & alii, quos refert, & sequitur Gait. de credit. cap. 4. numero 1850. & sequen. Alphons. de Olea in tract. de cession. jur. & act. titul. 5. quæst. 2. numer. 7. & sequen.* ubi dicit, quod creditor tenetur etiam contra seipsum cedere jura fidejussori, si ipse creditor possideret pignus ex alia causa, & credito posteriori: non tamen si causa anterior esset, dummodò non descenderet ex credito chirographario.

SUMMARIUM.

29 *Creditor de jure communi tenetur bona debitoris in solutum recipere, quando debitor non potest debitum solvere.*

30 *Quando debitor speciei solvere possit ejus æstimationem.*

31 *In obligationibus facti quis non compellitur præcisè, sed liberatur solvendo interesse, & quando id procedat.*

Quid si domus communis non patiatur commodam divisionem.

Quæstio II.

An, & quando creditor teneatur bona debitoris recipere in solutum.

RESp. quod de jure communi creditor tenetur bo- 29
na debitoris recipere in solutum, quando debitor non potest debitum solvere, & sic in subsidium, ad effectum effugiendi carcerationem, *§. quod autem. in Auth. de fidejuss.* ubi, quod tunc licet creditori eligere res meliores, *Bart. in l. si constante. §. si uxor. numero quinto, ff. solution. matr. & in l. 1. numer. 12. ff. de Act. empt. Spec. in titul. de oblig. & solution. §. sequitur videre &c. numer. 10. Bald. in l. ordo. num. decimoquinto, versic. quæro quid si creditor &c. C. de execut. rei jud. Dec. in l. secundo, §. mutui datio. in 3. lect. num. 23. & 24. ff. si cert.
pet.* ubi etiam dicit, quod licèt regulariter debitor speciei 30
aliud pro alio solvere non possit, fallit tamen hæc regula, quando species debita præstari nequit, quia tunc æstimatio solvitur, *§. non solum. Inst. de legat. l. non dubium. in fin ff de leg. 3.* dicitur autem non posse præstari, si deterior facta sit, vel Dominus rei excessivum pretium peteret, *ut in d. l. non dubium. ubi glos. in ver. immodico.*

Notandum est etiam, quod in obligationibus facti quis 31
non compellitur præcisè, sed liberatur solvendo interesse non obstante juramento, quando factum præstari non potest, ut si fundus, aut res esset penes tertium possessorem. *Bart. in d. l. 1. num. 12. ff. de Act. emp.* secus si factum præstari posset, quia tunc stante juramento præcisè quis cogi potest, nec liberatur præstando interesse, *Cravett. cons. 12. nu. 1. Afflict. dec. 23. nu. 7.*

Addit *Ursill. ad Afflict. loco cit. numer. 1. & sequ.* quod quando aget, vel domus non patitur commodam divisionem, fit æstimatio, & eo casu qui habet majorem partem, præfertur alteri in solvenda æstimatione, aliàs præferendus esset qui plus pretii offert, *vide Bald. in l. sancimus. nu. 9. C. de Donat. Corn. cons. 81. num. 2. vol. 2. Buratt. dec. 350. per tot.*

SUMMARIUM.

32 *Hypotheca inducitur ex designatione loci, unde est facienda solutio, & numer. sequent. limitatur numer. 34.*

33 *Dictio, super, quid operetur.*

34 *Quid si constituatur simpliciter annua præstatio super fructibus fundi, & n. 36. & seq.*

35 *An Substitutus, vel fideicommissarius, cui hæreditas fuit restituta, teneatur ad legata non soluta.*

36 *Solutio annuorum legatorum spectat ad Usufructuarium omnium bonorum, non ad hæredem.*

37 *Pro pensione Ecclesiastica, alimentis, & legatis piis bona censentur hypothecata, etiamsi ea solvi debeant ex fructibus eorumdem bonorum.*

38 *An, si testator mandet, solvi legatum ex tali, vel super tali fundo, hujusmodi legatum extinguatur per alienationem ipsius fundi.*

Quæstio III.

An inducatur hypotheca ex designatione loci, unde est facienda solutio.

32 Resp. affirmativè, sive loquamur in ultimis voluntatibus, ut si testator mandet, solvi, aut præstari legatum ex tali, vel super tali fundo, sive loquamur in quocumque annua præstatione in contractu deducta ex certa re; nam res illa censetur obligata, & hypothecata, *l. fin. Cod. Quæ res pign. oblig. poss. Bart. in l. fundus quem. numero 1. ff. de Ann. leg.* ubi, quod tantum est dicere, lego super illo fundo, quantum obligo illum fundum, *& in l. codicillis 91. §. instituto. numer. secundo, ff. de leg. secundo*, verba illa, *lego*, *vel mutuo centum super tali fundo*, inducunt ipsius fundi tacitam hypothecam, etiamsi de hypotheca expressa mentio facta non fuerit, *Roman. consilio 508. numero secundo, Neguf. de Pignor. in 4. mem. 2. par. princ. numer. 164. Card. Mantic. de Tacit. lib. 11. titul. 3. numero 9. & 10.* ubi dicit, quòd
33 hæc dictio, *super*, si adiicitur super bonis, intelligitur contracta hypotheca generalis; si super certis bonis, intelligitur contracta specialis; si verò adiicitur super persona, importat obligationem illius personæ, eo consentiente, vel mandante, *Honded. consilio 86. numer. 3. libr. 2. Afflict. decision. 162. num. 6. Cravett. consilio 20. numer. 10. Gail. de Credit. cap. 4. quæst. 6. nua. 281. Pacif. de Saln. interd. insp. 3. cap. 4. numer. 602. Gratian. discept. for. cap. 256. num. 49. & seq. & cap. 683 num. 8. Rot. decision. 458. num. 4. par. 4. tom. 1. recent. & dec. 44. num. 2. par. 1. Divers. laté Merlin. de Pignor. lib. 2. tit. 3. quæst. 91. num. 1. & seq.* ubi, quod hoc procedit tam in materia favorabili, quàm odiosa.

34 Limita in casu, quo constituitur simpliciter annua præstatio super fructibus fundi: tunc enim non oritur hypotheca in fundo, sed personalis tantùm actio contra debitorem, aut ejus universalem successorem, *laté Surd. decision. 28. numero secundo, & sequen.* ubi dicit, quod pro legato annuo non competit hypotheca, cum solvi illud debeat de fructibus: sed pro eo datur actio solùm contra illum, qui fructus percipit; ea quo infertur,
35 quod licèt substitutus, seu fideicommissarius, cui hæreditas fuit restituta, teneatur ad legata non soluta, tamen hoc non habet locum in legatis annuis, quia pro tempore, quo fructus fuerunt ab hærede percepti, onus solutionis incumbit hæredi, & ei, qui illi successit, nec fideicommissarius potest molestari, *ut d. idem Surd. loco cit.*
36 idemque dicendum est in usufructuario omnium bonorum, ad quem spectat solutio annuorum legatorum, & non ad hæredem: quia testator onus hoc non bonis, sed fructibus videtur imponere, *Cenc. de censib. par. 2. cap. 2. quæst. 3. art. 6. num. 1.* ubi dicit, quod quando census constituitur, & creatur tantùm super fructibus alicujus fundi, onus solvendi annuas pensiones non transit ad eum, in quem transit fundus, sed tenetur duntaxat is, qui censum imposuit, & ejus hæres universalis, *Merlin. d. lib. 2 qu. 91. numer. 12.*

37 Sublimita in pensione Ecclesiastica, in alimentis, & legatis piis, quorum favore inducitur hypotheca, etiamsi testator ea solvi mandaverit super, vel ex fructibus alicujus fundi, *Roman. consilio 388. numer. 3.* ubi, quod pensio solvenda de redditibus Ecclesiæ censetur imposita ex causa alimentorum, *Azo. in sum. ff. de Alim. & cibar. leg. num. 5.* ubi, quod quilibet possessor fundi in tali casu conveniri potest, *Surd. in tract. de Alim. titul. 8. privil. 51. numer. 1. & sequen.* ubi, quod filiis obligata sunt paterna bona pro alimentis: ideò agere possunt ad bona, quia onus illud sequitur quemlibet possessorem, *laté Gratian. discept. for. cap 683. numero 11. & sequen.*

38 Notandum est etiam, quod si testator mandet, solvi legatum ex tali, vel super tali fundo, hujusmodi legatum non extinguitur per alienationem ipsius fundi, *ex deductis per Gratian. loco cit.*

SUMMARIUM.

39 *Quando depositum operetur solutionis effectum.*
40 *Quis dicatur locus congruus.*
41 *An creditor teneatur recipere, si debitor offerret in loco, vel tempore incongruo, & paratus esset solvere interesse.*
42 *Si locus non fuit expressus, intelligitur de loco contractus.*
43 *Quis censeatur Judex competens in causa depositi.*
44 *Depositum debet esse integrum: limitatur numer. seq.*
45 *Quid si debitum non esset penitus liquidum.*
46 *Et quid si depositum fiat de certa re debita, quæ sit deteriorata.*
47 *Antequam depositum fiat, interpellari debet vel ipsemet creditor, vel procurator, qui habeat speciale mandatum ad exigendum, vel generale, cum libera.*
48 *Depositum factum auctoritate Judicis, vel à parte ratificatum, non potest repeti.*
49 *An Judex possit se in Depositarium eligere.*

Quæstio IV.

Quando depositum operetur solutionis effectum.

Resp. quòd depositum operatur omnes solutionis effectus, concurrentibus infrascriptis conditionibus, 39
videlicet quod fiat parte citata. 2. quòd fiat purè, & liberè, ita ut non sit conditionatum, vel qualificatum aliqua qualitate, modo, vel conditione non conventa, vel non intrinseca, hoc est tali conditione, quæ non veniat ex natura rei, vel contractus. 3. quòd pecunia verè, & realiter numeretur. 4. quòd deponatur pecunia, quæ eo tempore currere solet, dummodò non sit statim reprobanda. 5. quod integra summa deponatur. 6. quòd fiat loco, & tempore congruo, *laté Menoch. de Arbitr. Jud. casu 232. Neguf. de Pignor. 2. par. 3. mem. 5. par. princ. per tot. Nig. de except. cap. 2. §. primo, cum sequent.*

Locus autem congruus censetur is, quem Judex elegerit, *Bald. in l. acceptam num. 2. C. de usur. Neguf. ubi supra num. 26. Rolan. cons. 63. num. 32. lib. 1.* vel qui conventus fuit inter partes, vel ubi destinata est solutio, *l. usuras. C. de solut. Rolan. cons. 58. num. 17. lib. 1. Neguf loco cit. numero 9.* 40
ubi etiam observat, quod si debitor offerret incongruo loco, vel tempore non solùm sortem principalem, sed etiam omne interesse, quod prætendere posset creditor ratione loci, & temporis incongrui, tunc creditor teneretur recipere: quemadmodum debitor cogi potest ad solvendum extra locum promissionis soluto interesse, ex regula, *quæ mihi non nocent, & alteri prosunt, de facili sunt concedenda, laté Nig. de except. d. capit. 2. §. 2. numer. 15. & seq.* 41
ubi addit, quod si locus non fuit expressus, intelligitur de loco contractus. 42

Notandum est autem, quòd Judex competens in causa depositi erit Judex ipsius debitoris, si depositum fiat in contumaciam creditoris nolentis recipere, *ut post Bald. & alio observat Nig. d. capit. 2. §. 2. numer. 11. & seq.* 43

Notandum 2. quod licèt depositum debeat esse integrum, ita ut nihil operetur, si deficeret etiam unus nummus, *l. 2. C. Debitor vendit. pignor. impedir. non poss. l. obsignatione. C. de solution.* tamen si debitum non esset penitus liquidum, satis esset, si pro liquido fiat depositum, & pro non liquido præstetur cautio de solvendo quidquid ulterius appareret esse debitum, *Cagnol. in l. 2. nu. 113. C. de pact. int. empt. & vend. Cancer. var. lib. 3. cap. 8. de Deposit. num. 7.* nisi debitor esset notoriè dives, quia tunc sufficeret sola ejusdem debitoris obligatio de solvendo, *Nig. d. cap. 2. §. 1. nu. 4.* subdens *n. 9.* quod si depositum fiat de certa re debita, quæ sit deteriorata, debet etiam offerri æstimatio deteriorationis. 44 45 46

47 No-

47 Notandum 3. quod antequam depositum fiat, interpellari debet ipsemet creditor ad recipiendum, nec sufficeret interpellasse procuratorem creditoris habentem generale mandatum, nisi haberet speciale mandatum ad exigendum, vel generale cum libera, *Alex. conf. 120. nu. 4. lib. 5. Tiraq. de Retract. lignag. § 9. glos. 3. & ult. nu. 7. Nig. d. cap. 2. §. 3. nu. 10.*

48 Notandum 4. quod non potest repeti depositum, quando est factum auctoritate Judicis, vel à parte ratificatum, *Trentacinq. var. resolut. lib. 3. de solut. resolut. 22. vers. nono &c. quem refert, & sequitur Niger. d. cap. 2. §. 10. numer. 2.*

49 Quæres, an Judex possit se ipsum in Depositarium eligere? affirmant *glos. & DD. in l. si fidejussor. §. ult. ff. Qui satisd. cog. latè Tiraq. de Retract. convent. § 4. numer. 1. & seq.* ubi tamen Judicem admonet, ut abstineat quantum fieri potest, ne aliquam de se suspicionem præbeat, *Menoch. de Arbitr. Jud. cas. 231. n. 10.*

SUMMARIUM.

1 *Gabella solvi debet in loco contractus, & n. seq.*
2 *Solutio gabellæ non dicitur onus reale, nec personale, nec mixtum.*
3 *Quid si contractus celebratur sub conditione in uno loco, & in alio purificatur conditio.*
4 *Ubi solvi debeat gabella, quæ pro contractu census imponitur.*
5 *Ubi solvi debeat gabella imposita pro testamento.*
6 *An gabella debeatur, si contractus celebratus fuit in loco immuni ab illius solutione.*
7 *Cui incumbat onus probandi gabellam non fuisse solutam.*
8 *Locus contractus intelligitur, ubi est facta conventio, non ubi celebratum est instrumentum.*
9 *Si statutum jubeat, solvi gabella ex quolibet instrumento, ea non debetur ex contractu facto sine instrumento.*
10 *Quando forensis ad gabellam non teneatur.*
11 *In venditionibus confectis per epistolam quis locus inspiciatur.*
12 *Si in uno loco fiat venditio, in alio traditio, gabella solvi debet in loco traditionis.*
13 *Quid si in loco traditionis gabella non debetur, sed tantum in loco venditionis.*
14 *Si statutum prohibeat venditionem stabilium in extraneum, non incideret in pœnam statuti is, qui tantum vendidit, & non tradidit.*
15 *Retractus non habet locum nondum re tradita, & nondum soluto pretio.*
16 *An is, qui in uno loco originem, in alio domicilium habet, cogatur in utroque loco munera sustinere.*
17 *Ecclesia, & ecclesiasticæ personæ immunes sunt à gabellis.*
18 *Pro rebus, quæ ad usum proprium, vel ad fiscum, vel ruris gratia vehuntur, gabella non solvitur.*
19 *Quando quis dicatur negotiator.*
20 *In dubio pro non solutione gabellæ pronunciandum est.*
21 *Pro ratificatione contractus gabella non debetur.*
22 *Quid si statutum jubeat, ut de re sita in loco solvatur gabella, etiamsi contractus fuerit alibi celebratus.*
Pro eodem facto, vel pro eadem re gabella bis solvi non debet. ibid.
Executio datiorum, & collectarum spectat ad eum officialem, in cujus territorio est res affecta pro datiis, & collectis. ibid.

CAP. XXII.

De Gabellis, & collectis.

Quæstio I.

In quo loco gabella, quæ debetur pro conventionibus, solvi debeat.

RESP. quod regulariter solvi debet in loco contractus, 1
non autem in loco rei sitæ, vel destinatæ solutionis,
sive contractus fiat ab incolis, vel civibus, sive fiat à forensibus,
Bald. in l. 1. num. 3. C. ubi convenit. qui cert. loc. &c. & in l. magis puto. §. illud. vers. item est hic &c. ff. de Reb. cor. ubi dicit, quòd si vendo hic rem, quæ est Florentiæ, hic debet solvi gabella, quia hic peraguntur solemnia,
Alex. consilio 143. num. 5 lib. 6. & consilio 51. num. 1. lib. 3. Coler. de process. execut. par. 2. cap. 1. num. 76. & sequ. ubi dicit, quod ad effectum subiiciendi contractum legibus loci, locus destinatæ solutionis non habetur pro loco contractus, sed is demum, ubi negotium gestum, & perfectum est, *Cephal. consilio 58. num. 33. lib. 1.* ubi dicit,
quod solutio gabellæ non dicitur onus reale, nec persona- 2
le, nec mixtum, sed onus est, sive solemnitas contractus,
Fabr. commun. conclus. lib. 6. de Consuet. conclus. 2. numer. 12. vers. septimo amplia &c. Gratian. discept. for. cap. 11. num. 1. & seq. Cevall. opin. commun. quæst. 733. num. 12. & sequ.
quod procedit etiam, quando contractus celebratur sub 3
conditione in uno loco, & in alio purificatur conditio,
quia adhuc attenditur locus contractus, *Bertaz. claus. 30. glos. 12. num. 8. quem refert, & sequitur Gratian. d. capit. 11.*
num. 10. & seq. ubi etiam observat, quod gabella pro con- 4
tractus census solvenda est in loco contractus, non autem
ubi res sita est, quæ censui subiicitur; quemadmodum ga-
bella pro testamento solvi debet in loco celebrati testamen- 5
ti, non autem ubi bona hæreditaria sita sunt, *latè Ciriac. controvers. 370. num. 12. & seq. Dec. consilio 497. numer. 2. Bursatt. consilio 408. sub num. 3. Alderan. Mascard. de Statut. conclus. 7. num. 7. Caball. consilio 124. per tot. vol. 2. Alphons. de Olea in tract. de cession. jur. & actio. titul. 7. q. 5. per tot.*

Observa tamen, quod quando contractus celebratus 6
fuit in loco immuni ab hujusmodi oneribus, seu gabellis, tunc neque in foro conscientiæ, neque in foro exteriori gabella debetur, etiamsi solvatur in loco, ubi res est sita, *Bald. in l. 1. C. de Nundin. & alii apud Gratian. d. capit. 11. numer. 15.*

Observa 2. quod si vigore statuti bona ob non solutam 7
gabellam ad fiscum devolvuntur, fisco incumberet onus probandi, gabellam in loco contractus, vel testamenti non fuisse solutam, aliàs reus deberet absolvi, *l. fin. C. de Probat. Ciriac. d. contr. 370. n. 16.*

Observa 3. quod locus contractus intelligitur, ubi est fa- 8
cta conventio, non ubi est factum instrumentum, *Abb. in cap. fin. num. 30. de for. comp. Gabr. loco cit. num. 16. Gratian. d. cap. 11. num. 26. Tiraq. de Retract. lignag. §. 2. glos. 1. nu. 3.*
ubi subiicit, quòd si statutum jubeat, solvi gabellam ex 9
quolibet instrumento, ea non debetur ex contractu facto sine instrumento.

Observa 4. quod si statutum loci gravaret personam ad 10
gabellam solvendam, tunc forensis contrahens illam non solveret in loco contractus, *ut d. Gabr. conclus. 2. num. 14.*

Observa 5. quòd in venditionibus confectis per episto- 11
lam, ut si venditor degens Perusiis venderet emptori existenti Bononiæ, inspicitur locus Bononiæ, quia ibi demum, & non alibi perficitur contractus emptionis: in eo enim loco tandem pro precio æstimato merces in contractum deductas emptor accipit, *Coler. de Process. execut. par. 2. cap. 1. nu. 76. & seq.*

Ex quo infertur, quod si in uno loco facta fuerit vendi- 12
tio mercium, & in alio traditio, gabella solvi debet in loco traditionis, non autem in loco factæ venditionis, quia
in eo loco perficitur emptio, ubi res traditur; unde si in 13
loco traditionis gabella non debetur, emptor ad illam solvendam cogendus non est, etiamsi in loco venditionis debeatur, *Bald. cons. 254. in fin. vol. 4. & in l. multum. num. 12. vers. pone ergo &c. C. si quis alter. vel sibi. Tiraq. de Retra. lignag. §. 1. glos. 2. n. 48. & seq.*

14 Infertur 2. quòd si statutum prohibeat sub certa pœna venditionem stabilium in extraneum, non incideret in pœnam statuti is, qui tantum vendidit, & non tradidit, *Bald. consilio.314. numer.2.in fin. vol.3.Tiraq.d. § 1.glos.2.nu. 48.* subdens, quod si stante statuto eodem quis extraneo vendiderit, & posteà ei facto civi tradiderit, valeret alienatio, inspecto scilicet tempore traditionis, non venditionis.

15 Infertur 3. quod neque retractus haberet locum nondum re tradita, & nondum soluto pretio, nisi de eo habita fuerit fides, *ut d.Tiraq.loco cit.n.49.*

16 Observa 6. quòd is, qui in uno loco originem, in alio domicilium habet, cogitur in utroque loco munera subſtinere, *l. cum te C. de municip. & origin.* cujus textus dispositio procedit in munere merè personali, & habet locum, ubi utrique muneri potest satisfieri; in munere enim reali non consideratur origo, vel domicilium, sed locus, ubi res est; & in personali, quod indicitur personæ pro re, consideratur etiam locus, ubi res est, non quidem simpliciter, sed ut pro rebus solvant tantum cives, & incolæ, *ut d.Bald.ibidem nu.1.vide Alex. conf.143. lib.6.*

17 Observa 7. quod Ecclesia, & ecclesiasticæ personæ immunes sunt à gabellis, & aliis oneribus quavis consuetudine in contrarium non obstante, *cap. quamquam. ubi DD. communiter. de Censib.in 6.* ubi singulares personæ, quæ contrafecerint, ipso facto excommunicantur, & Universitas interdicitur.

18 Observa 8. quod pro rebus, quæ ad usum proprium, vel ad fiscum, vel ruris gratia vehuntur, gabella non solvitur; secus si extra prædictos casus, vel negotiationis causa deferuntur, *l. universi ubi DD.C.de vectigal. Galganett. ad Statut.Urb.lib.3.cap.11.Cravet.conf.6.nu.116. Vivi. commun. opin.in ver. statutum. opin.817.num.10.* ubi

19 dicit, quod stante statuto, ut pro negotiatione vini, frumenti, olei, & similium solvatur gabella, non tenetur, quis eam solvere pro venditione hujusmodi rerum in prædiis propriis perceptarum, sed solum solvenda est ab iis, qui emunt, & vendunt: quia non dicitur negotiari, qui vendit vinum, seu frumentum ex fundo suo recollectum; *cap. eiciens, 88. dist. Dec.in cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.273.de Constit.Abb.consilio 6.numer.2. vers.ad secundum dubium. par.1.* ubi, quòd ille propriè dicitur negotiari, qui emit rem, ut eam integram lucri causa vendat; *Gratian. discept. for.cap.17.num.17. & seq.* ubi etiam dicit,

20 quod in dubio pro non solutione gabellæ uti odiosæ pronunciandum est.

21 Observa 9. quòd pro ratificatione contractus nulla debetur gabella, seu datium, sed tantùm pro ipso contractu, & in loco, ubi fuit celebratus, ut supra, *Bald. in l.observare.§.post hæc, in 10.qu.ff.de Offic. Proconf.& Legat.Cabll.conf.124.num.23 & seq.vol.2. Ciriac. controv. 370.num.27.*

22 Observa 10. quod statutum præcipiens, ut de re sita in loco solvatur datium, etiamsi contractus fuerit alibi celebratus, procedit tantum in habentibus domicilium, & habitationem in loco rei sitæ, & aliò se transferentibus ad contrahendum; non autem in alibi habitantibus, in quibus nulla fraus considerari potest, *vide Dec.conf.457.num.6.& alios apud Ciriac.d.contr.370.num. 18. & seq.*

Observa 11. quod pro eodem facto, vel pro eadem re gabella bis solvi non debet, *ut d. Alex. conf. 143. num.5. lib.6.*

Observa 12. quod executio datiorum, & collectarum spectat ad eum officialem, in cujus territorio est res affecta pro datiis, & collectis, *Bart. in l.si fideicommissum. §. tractatum est.num.2 ff. de Judic.*

S U M M A R I U M.

23 De jure communi forenses collectari non possunt, etiamsi possideant bona sub dominio collectantis: declaratur, & limitatur num. seq.

24 Quid si adesset privilegium, statutum, vel consuetudo in contrarium.

25 Et quid si forensis solveret collectam in loco sui domicilii pro possessionibus etiam alibi sitis.

26 Statutum, quo forenses obligantur ad collectas, debet esse conditum à non recognoscente Superiorem.

Collectam imponere, est de reservatis Principi.

27 Consuetudo adstringens forenses ad collectas pro bonis per eos possessis in territorio, debet esse immemorabilis, ac specificè probari debet in casu, de quo agitur.

28 Consuetudo, quæ est contra jus, non debet extendi ad alios casus.

29 Pœnæ ab hæredibus peti non possunt, si quæstio mota non fuit vivente eo, qui deliquit: limitatur num. seq.

30 Quid si pœna est indicta ipso jure.

31 Fisco obstat præscriptio quinquennalis ad vindicandum commissa.

32 An valeat consuetudo, vel statutum cogens forenses ad onera personalia.

33 Forensis recusans solvere collectam, non detruditur in carcerem, sed executio fit super re, vel ejus fructibus.

Quæstio II.

An, & quando forenses collectari possint.

DE jure communi forenses collectari non possunt, quia 23 collecta est munus, quod imponitur personæ pro rebus; unde si persona non est subdita collectanti vel ratione domicilii, vel originis, non potest ei imponi collecta ex defectu jurisdictionis, etiamsi forensis habeat bona sub dominio collectantis, *latè Rota in Avenionen. & Cavallicen. collectarum 16. Maii 1583. coram Card.Lancellotto, quam refert Gratian.discept.for.cap.29.nu.7. & sequ. Natt.conf.160.n.6.& seq.& communem dicit Gabr.lib.6.tit. de jur.Immun.conclus.2.n.1.& seq.*

Ex quo infertur, quod forenses non tenentur ad collectas, quæ imponuntur pro refectione Castri, pontium, & viarum, vel pro custodia, & securitate loci, nisi talis securitas, custodia, & refectio concerneret quoque utilitatem ipsarum possessionum, *Alex.conf.68.num.3. libr.2. Paris.conf.25.num.7.& seq.lib.1.Natt.conf.157.numer.4.& alii apud Gail.lib.2. observ.52.n.15. Thesaur.decision.149. per tot.& ibi Add.*

Verùm hæc conclusio intelligenda est, dummodò non 24 adsit privilegium, statutum, vel consuetudo in contrarium, *Cravett.conf.201. num.14 & seq.* ubi dicit, quod consuetudo generaliter observatur in tota Italia, collectandi forenses pro bonis, quæ possident in alieno territorio, *latè Gabr. loco cit.d.concl.2.nu 6.7.8.& 15.* ubi dicit valere privilegium, vel statutum, per quod obligantur forenses ad collectas pro bonis, quæ possident, in territorio statuentium, *Gail.lib.2.observ.52.*

Observa tamen, quod si forensis solveret collectam in 25 loco sui domicilii pro possessionibus etiam alibi sitis, non teneretur eam solvere in loco, ubi eadem bona possidet, *Gabr.d.conclu.2.num.14 Natt.conf.160.num.9. & 10.* ubi dicit, quod quando unus locus habet personam, alius prædium, persona, quæ dignior est, præponderat, & trahit ad se minus dignum, *Ciriac. controv.370. num. 12. & seq.*

Observa 2. quod statutum, quo forenses obligantur 26 ad collectas, debet esse conditum à non recognoscente Superiorem: quia cum collectam imponere sit de reservatis Principi, super hoc inferiores statuere non possunt, *Ruin.conf.111.num.23.lib.5.Natt.conf.447.num.6.Rota in d. Avenionen. & Cavallicen.collectarum. vers.tertia est conclusio, in fin.*

Observa 3. quod consuetudo adstringens forenses ad 27 collectas pro bonis per eos possessis in territorio, debet esse immemorabilis, *Natt.loco cit.n.8.* ubi dicit, quod tunc consuetudo vim habet privilegii, *latè. Paris.conf.25.num. 19.& 23.vol.1.& hanc esse veriorem, & magis communem opinionem testatur Rota in d. Avenionen.& Cavallicen. collectarum coram Card. Lancellotto. vers.quarta est conclusio &c.& vers.seq.* ubi, quod hujusmodi consuetudo debet specificè probari in casu, de quo agitur, ita ut in

hoc

hoc non credatur Doctori attestanti de hac consuetudine,
vide Cravett. cons.96. num.4.Corn.cons.83.num 13. & 14.
vol.4.Alex.cons.196.num.13 lib.2.& cons.68. num.5. libr.2.
28 ubi, quòd consuetudo, quæ est contra jus, non debet extendi ad alios casus.

29 Observa 4. quòd pœnæ ab hæredibus peti non possunt,
si quæstio mota non fuit vivente eo, qui deliquit; & hoc
sicut in cæteris pœnis, ita & in vectigalibus est, *ut inquit*
l. fin.§. fin. vers. pœna &c. ff. de Publican.

30 Limita, quando pœna est indicta ipso jure, ut in commissis vectigalium nomine: tunc enim pœna hæredibus
peti posset, *l. commissa ff. eod. tit. de Public. latè Giriac. d.*
contr.370.num 25.66.& seq. subdens, quod fisco obstaret
31 præscriptio quinquennalis ad vindicandum commissa, si
intra id tempus quæstio mota non fuerit, contra hæredes,
per tex in l.2.C.de vectigal. vide quæ scripsimus in tractat.
de Temp legal.lib.2.cap.99. n.15. & seq.

32 Observa 5. quòd non valeret consuetudo, nec statum
cogens forenses ad onera personalia, tum quia munus personale non imponitur contemplatione rerum, sed propter ipsam personam, quæ cùm non sit supposita statuentibus, non potest per eos distringi, etiamsi res possideat
in territorio; tum etiam quia hæc consuetudo, seu statutum videtur esse temerarium, & irrationabile contra omnia jura tam civilia, quàm canonica, & ideò nullius esset
roboris, *ut tradunt Jo. And. Ant. de Butr. Imo. Abb. & Innoc. in cap. postulasti, de for. comp. quorrefert, & sequitur*
Natt. consil.157.num.11.& cons.158.num.1.& seq. ubi addit, quod liceat statuto, vel consuetudine induci possit,
ut forensis teneatur solvere collectas, quæ imponuntur
personæ contemplatione rerum, ut supra diximus, tamen
33 si recusat solvere, persona capi non debet, nec in carcerem detrudi, sed executio fit super re, vel ejus fructibus,
ex trad. per Bald. in l. etiam. num.28. versus fin. C. de execut. rei jud. quamvis contrarium teneat Gail. lib.2. oserv.52.
num.18.

SUMMARIUM.

1 *Prædium tam rusticum, quàm urbanum locus appellatur.*
2 *Quando locus dicatur area, & quando ager, & fundus.*
3 *Nostra destinatione fundorum nomina, & domus non natura constituuntur.*
4 *Quæ anteà erat pars domus, aut fundi, post divisionem factam plures fundi, seu domus sunt, & dicuntur.*
5 *Via est locus, per quem itur.*
6 *Quotuplex sit via, & n.7.& seq.*
7 *Via publica non potest per privatum occupari aliquo modo, etiamsi id nemini noceat.*
8 *In via publica non est licitum scalas facere, immò nec primum, vel secundum gradum scalæ.*
9 *Via vicinalis potest esse publica, & privata.*
10 *Via privata potest venai, ac præscribi.*
11 *Quando via publica est destructa, licet iter facere per fundum vicini.*
12 *Via designanda est in angulo, seu parte fundi vicini minus damnosa, non autem per medium fundum.*
13 *Quando alibi potest quis habere viam, licèt remotiorem, vicinus ad id astringi non debet.*
14 *Quando quis non potest aptare domum suam, nisi transeundo per domum vicini, eo casu vicinus hujusmodi transitum præstare debet.*
15 *Vendita re immobili, non facta mentione de via, venditor ad eam tenetur.*
16 *Servitus eundi per fundum alterius ad unum prædium, non potest trahi ad aliud prædium etiam contiguum.*
17 *Potest quis ingredi in fundum alienum colligendi causa fructus, qui in alieno fundo ceciderunt, usque ad tres dies.*
18 *Qui ivit 30. diebus in uno anno per fundum alienum, dicitur esse in quasi possessione itineris; declaratur num.19.*
19 *Usus in dubio præsumitur potius jure facultatis, quàm jure proprio.*
20 *Si non potest haberi ventus ad triturandum frumentum, nisi ab una parte, vicinus non potest in illa parte, licèt sua, ædificando ventum impedire.*

CAP. XXIII.

De Prædiis rusticis, & urbanis.

PRædium tam rusticum, quàm urbanum à Doctoribus, 1
locus appellatur, *ut constat ex l. fundi §. locus, & l.*
locus. versic. loci appellationem. ff. de verbor. signif. ubi, 2
quod locus sine ædificio in urbe, area, rure autem ager
appellatur, idemque ager cum ædificio fundus dicitur,
Bart. in l. inter stipulantem.83.§. sacram.num.5.& 6. ff. de
verbor. oblig. Boer. decision.99.num.1. Mantic. de Tacit. lib.
3. titul.13.num 62. versic. priore casu &c. nostra autem de- 3
stinatione fundorum nomina, & domus, non natura constituuntur, *l. quod in rerum.§. si quis ff. de legat.1.* & ideò
quæ anteà erat portio, seu pars fundi, aut domus, post 4
divisionem factam non amplius pars fundi, aut domus,
sed plures fundi, seu domus sunt, & dicuntur, *l. si quis.*
§. si quis, versic. planè &c. ff. commun. præd. l. locus. ff.
de verbor. signif. l. plane.34.§. sed etsi quis. ubi glos. in ver.
rectè appellatur. ff de legat.1. quod notandum est ad explicationem *cap. terrulas 12. quæst.2.*

Quæstio I.

In quo loco iter fieri debeat, quando via publica est destructa.

PRæmittendum est, quòd via secundùm communem
loquendi modum est locus, per quem itur, *glos. in §.*
1. verb. jumentum. Instit. de servit. rustic. præd. Azo in Sum.
C. de servit. num.6. vers. est autem iter &c. hæc autem aut
est publica, aut privata, aut vicinalis: via publica dicitur, quæ exiens ab una publica, ducit in aliam publicam,
vel ad Urbem, aut mare, vel flumina, *l.2.§. viarum. ff.*
Ne quid in loc. publ. Cepoll. de servit. rust. præd. cap.3. titul.
de servit. viæ. num.16. & seq. subdens *num.26.* quòd via 7
publica non potest per privatum occupari aliquo modo,
etiamsi id nemini noceat; & ideò non est licitum in via 8
publica scalas facere, immò nec primum, vel secundum
gradum scalæ, *Boss. in tit. de via publ. n.3. & seq. latè Surd.*
decis.42. nu.1. & seq. ubi dicit, quòd adhuc dicitur publica, etiam quando sine illo exitus intermoritur.

Via vicinalis dicitur, quæ in vicis est, vel in vicos du- 9
cit, & potest esse publica, & privata: publica dicitur
etiam illa, quæ constituta est ex collatione privatorum
fundorum, si tamen non extet memoria, *d. l.2.§. vicinales. & ibi glos. ver. publicæ. ff. Ne quid in loco publ.* ubi, quod
si hæc via ex collatione privatorum reficitur, non censetur privata: refectio enim idcirco de communi fit, quia
usum, utilitatemque communem habet, *Cepoll. ubi supra*
num.27. & hæc claudi non potest per vicinos, etiam omnibus consentientibus, quia est juris publici, nec potest
super ea fieri ponticellus, etiam ab eo, qui utrinque habet
prædia, *Surd. dec.42. nu.15.* ubi etiam dicit, quòd ea via
debet vicinis semper patere.

Privata verò via vicinalis est, cujus solum alienum est, 10
& non publicum, *l.2.§. via enim. ff. Ne quid in loc. publ.*
item dicitur privata, quando ab uno facta est, vel à pluribus collatis fundis, si tamen extet memoria, *l.2.§. privatæ. & d.§. vicinales. ubi glos. ff. Ne quid in loc. publ.*
ideòque privata appellatur, quod ejus usus non publicus,
sed privatus fit; & dicitur etiam agraria, quia ideò ab
initio constituta est, ut in alterius agrum ducat, *Surd.*
d. decision.42. num.16. ubi etiam dicit, quòd hæc via, cùm
privati juris sit, potest vendi, ac præscribi, sicut prædia
privatorum.

Ad quæsitum verò resp. quòd quando via publica est 11
destructa, licet iter facere per fundum vicini, *l. si locus.*
§. fin.

§. fin. ff. Quemad. serv. amit. Cepoll. quæst. 23. ubi, quòd eo casu ducens oves per fundum vicini, non accusatur de damno dato, si duxit civiliter & fecit quantum potuit, ut eas custodiret, *& in tractat. de servit. rust. præd. cap. 1. numer. 21. vers. & intelligo &c. & num 24. vers. Nono fallit. &c. Natt. consilio 643. num. 5. & seq.* ubi dicit, quod si via esset penitus destructa, compellitur vicinus facere viam publicam per agrum suum, propter publicam utilitatem; quando verò impedimentum non est perpetuum, sed temporale, puta propter inundationem fluminis, vel propter difficultatem luti, transiri potest per agrum vicinum via etiam invito Domino, *Rolan. consilio 69. num. 16. vol. 2.* ubi, quòd si destructio sit perpetua, debet nova via fieri in fundo vicini, soluto sibi pretio à fisco, quia cum agatur de commodo omnium transeuntium, æquum est, ut omnes conferant, *Surd. d. dec. 42. n. 51. Rot. dec. 101. nu. 25. & seq. par. 4. to. 2. rec.*

12 Observa tamen, quòd via in tali casu designanda est in angulo, seu parte fundi vicini minus damnosa, non autem per medium fundum, *ut probat textus in l. sicut. ff. de servit. l. si quis sepulchrum, cum ibi not. per glos. & DD. ff. de Relig. & sumpt. fun.*

13 Observa 2. quod ubi quis alibi potest habere viam, licèt remotiorem, tunc vicinus ad id adstringi non debet, *l. si mercedem. §. si eum fundum. ubi Bart. ff. de Action. empt. Rot. d. decision. 101. num. 26. par. 4. to. 2. recent.*

14 Observa 3. quòd quando quis non potest aptare domum suam, nisi transeundo per domum vicini, eo casu vicinus hujusmodi transitum præstare debet, quia etiam in hoc casu concurrit utilitas publica, alioquin ædificia vel corruerent, vel inutilia redderentur, *Luc. de Penn. in l. 2. C. de bon. vacan. lib. 10. Boer. decision. 322. numer. 5. & 10.*

15 Observa 4. quod vendita re immobili non facta mentione de via, venditor ad eam tenetur, cùm sit accessoria, alioquin res empta inutilis esset emptori, *Luc. de Penn. ubi supra.*

16 Observa 5. quòd si mihi debetur servitus eundi per fundum alterius ad prædium meum, non possum dictam servitutem trahere ad aliud prædium, etiamsi contiguum sit prædio, cui talis servitus debetur; æquum enim non est, ut servitus debita uni prædio, ad aliud trahatur; quia eo casu prædium serviens magis oneratur, quàm pati deberet, *Luc. de Penn. in l. Parphippum. versicul. & no. ex his &c. C. de curs. publ. lib. 12.*

17 Observa 6. quòd potest quis ingredi in fundum alienum colligendi causa fructus, qui in alieno fundo ceciderunt, *l. un. ff. de glan. legen.* quòd intellige usque ad tres dies, *ut in d. textu, & not. Cepoll. in tract. de servit. rust. præd. cap. 1.*
18 *num. 24.* ubi etiam observat, quod si quis ivisset 30. diebus
saltem in uno anno per fundum alienum, non posset per
Dominum fundi prohiberi, cum eo casu dicatur esse in
quasi possessione itineris, *per tex. in l. 1. in princ. juncto §.*
hoc interdicto. ff. de itin. actuq. privat. quod intellige, in-
19 terveniente scientia, & patientia Domini illius fundi, ita,
ut non sufficeret scientia conductoris, seu alterius possidentis vi, clam, vel precariò, *l. 2. C. de servit. l. quoties. §. servitutum. ff. eod. tit. Balb. de præscript. in 2. par. 4. princ. q. 1. num. 12. Cancer. var. lib. 3. cap. 4. num. 159.* & ultra concurrere debet voluntas utendi jure proprio, non per modum facultatis: quod probari potest, vel ex facto utentis, aut ex verbis ejus hoc ipsum denotantibus, quia in dubio usus præsumitur potius jure facultatis, quam jure proprio, *l. 1. §. Aristo. ff. de Aq. quotid. & æstiv. Cepoll. de servit. urb. præd. cap. 20. num. 1. Jordan. Elucubr. divers. lib. 14. titul. 24. de Præscript. num. 407. & seq. vide, quæ scripsimus in tract. de Temp. legal. lib. 2. cap. 81. n. 1. & seq.*

20 Addu *Boer. dec. 322. num. 12.* quod si non potest haberi ventus ad triturandum frumentum, nisi ab una parte, vicinus non potest in illa parte, licèt sua, ædificando ventum impedire, quamvis nulla servitus debita sit; in hoc enim casu suadet etiam utilitas publica, nè quis Domini aream inutilem reddat cum detrimento fructuum, *ut inquit textus in l. fin. §. C. de servit. & aq.*

SUMMARIUM.

21 *Quantum spacii relinqui debeat, si fiat ædificium, & nu. 22. & seq.*
22 *Quid si quis effodiat puteum juxta regionem alterius.*
23 *Quando detur utilis actio finium regundorum, & quando directa.*
24 *Explicatur textus in l. fin. ff. fin. regund. & numer. 26.*
25 *Prædium rusticum, & urbanum non dicitur à loco, sed à qualitate prædii.*
26 *Explicatur textus in l. moeniana. C. de Aedific. privat.*
27 *Spacium dimitti debet, quando ædificia sunt ex obiecto, secus si fiant ex latere.*
28 *An in muro communi possit socius invito altero socio ædificare, & num. 30.*
In dubio murus censetur communis pro diviso, ibidem num. 28.
29 *Quando murus dicatur communis pro diviso, & quando pro indiviso.*
30 *Socius non potest uti muro communi pro indiviso per alterum socium superædificato, nisi prius soluta portione expensarum.*
31 *In pariete ad elevandum destinato non consideratur, an noceat prohibenti, sed nunquid prosit facienti: limitatur in muro divisorio, ibid.*
32 *Quantum spacii relinquendum sit, quando plantantur arbores.*
33 *Passus, & pedes quomodo intelligantur.*
34 *Quid si arbor plantata fuerit in confinio.*
35 *Si in instrumento partes enunciant confines, statur illis confinibus enunciatis, illique fines probant dominium inter ipsas partes.*
36 *In materia antiqua sufficit, ut verificetur locus, in res existit etiam cum uno confine.*

Quæstio III.

An, & quale spacium relinquendum sit, si ædificia fiant, vel arbores plantentur juxta domum, vel prædium alienum.

PRima conclusio, quando quis ædificat murum de 21
lapidibus cum calce, debet dimittere spacium unius
pedis juxta domum alterius: & si ædificet domum, debet
dimittere spacium duorum pedum, *Franc. Marc. decision.*
501. num. 7. 8. & 9. 10. 12. & 25. ubi etiam, quod si quis ef- 23
fodiat puteum juxta regionem alterius, tenetur dimittere
de spatio unum passum, *vide text. in l. fin. ff. fin. regund.*
glos. in l. 2. ver. ædificium. eod. tit. ubi quod quando interve-
nit ædificium, datur utilis actio finium regundorum, li- 23
cèt non detur directa, quæ tantùm competit in prædiis ru-
sticis, *juxta textum in l. sed & loci. §. hoc judicium. ff. eod.*
titul. finium regund. latè Cepoll. de servit. urban. præd. tit. de
pariete, seu muro, num. 2. ubi dicit, quòd *d. l. fin.* licèt 24
sit posita in titulo finium regun. habet locum etiam, quan-
do ædificatur juxta fundum vicini tam rusticum, quàm ur-
banum: præsertim quia prædium rusticum potest esse in 25
Civitate, & extra, quemadmodum prædium urbanum po-
test esse in rure, & in Civitate, cùm prædium rusticum,
& urbanum non dicatur à loco, sed à qualitate prædii,
ut post Cyn. in l. si prædium. Cod. de Præd. minor. sensit
Franc. Marc. d. dec. 501. n. 18. & 19.

Nec obstat textus *in l. moeniana. C. de ædific. privat.* ubi 26
is, qui vult ædificare juxta ædificium privatum, debet dimittere spacium 10. pedum, & qui juxta ædificium publicum, debet dimittere spacium 15. pedum, quia d. lex loquitur in ædificiis mœnianis, seu solariis, sive ponticellis, qui ita provehuntur, ut non requiescant in alia parte, *ut dicit. glos. in d. l. fin. ff. fin. regund. Azo. in sum. C. de ædific. privat. num. 3. Cepoll. de servit. urban. prædior. titul. de Menian. & in titul. de pariete, seu muro. num. 2.* subdens,
quod

quod textus *in d. l. fin. ff. fin. regund.* habet locum in cæteris ædificationibus, & constructionibus; præterea textus *in d. l. meniana*, non servatur, *ut dicit glos. ibidem in ver. idest decem pedum.*

27 Notandum tamen est, quòd tunc debet dimitti spacium, quando ædificia sunt ex obiecto; secus si fiant ex latere, quia tunc non requiritur aliquod intervallum: unde videmus, habitatores habere muros communes, *ut post Ang. in d. l. meniana. not. Franc. Marcus. d. dec. 501. num. 22. & 26.*

28 Notandum 2. quòd in muro communi potest socius etiam invito altero socio ædificare, sive murus sit communis pro diviso, sive pro indiviso: cum hac tamen distinctione, quòd si murus est communis pro diviso, poterit socius ædificare in ea parte, quæ ipsum socium respicit, capiendo medietatem muri recta linea, etiamsi murus esset pro clausura destinatus, & talis murus pro dicta parte efficitur ipsius ædificantis, *ex latè deductis per Thesaur. decision 41. num. 21.* ubi etiam dicit, quod in dubio murus censetur communis pro diviso, *Cepoll. de servit. urban. prædior. cap. 40. de pariete, seu muro num. 19. Corn. consilio 78. vol. 4. Menoch. lib. 6. præsumpt. 73. num. 23. & seq.* si vero murus sit communis pro indiviso, poterit similiter socius murum communem altiùs tollere, ita tamen, ut superædificatum sit commune, sicut prima pars muri inferioris est communis, & non aliter, *ut de Cepoll. loco cit. num. 11. 12. & 19.* ubi, quod murus
29 dicitur communis pro diviso, quando est inter me, & te, & nihil per te, & me est immissum, vel si est immissum, missum non perforat parietem ultra dimidium muri, quæ est pro parte tua; & hæc non est propriè communio: unde non dicitur quis elevare murum communem, sed proprium, nec super communi ædificare, sed super proprio, quod nemini est prohibitum, *l. altius, & l. si in ædibus. C. de servit. cum simil.* dicitur verò communis pro indiviso ex societate incidenti, vel tacita, v. g. tu imponis tignum in pariete, & ultra dimidiam, & ego etiam impono, & tu uteris, quantum tibi expedit, & ego etiam utor. *vide Bart. in l. inter quos. nu. 1. ff. de damn. infect.*

30 Hoc tamen intelligendum est, quando paries inferior potest substinere superædificatum: item si ædificatio socio non nocet, & ædificanti prodest, aliàs secus, *ut probat Cepoll. d. cap. 40. de Pariete, seu muro. num 20. & ita intelligendus est Ciriac. controvers. forens. 460. num. 4. & sequent. & sensit. Corn. d. consilio 78. vol. 4. Thesaur. d. decision. 41. num. 18. & decision 23. num. 2.* ubi subiicit, quòd socius non poterit uti muro communi pro indiviso per alterum socium superædificato, nisi priùs soluta portione expensarum in eo factarum, *Mascard. de Probat. vol. 3. conclus. 1144. num. 12. & 13.*

31 Observa tamen, quod in pariete ad elevandum destinato, seu pro ædificio, non consideratur, an noceat prohibenti, sed nunquid prosit facienti, *Alex. consilio 174. n. 1. vol. 2. Menoch. de Præsumption. lib. 6. præs. 29. numero 14. Thesaur. d. decision. 23. num. quinto,* ubi etiam dicit, quòd offensionis consideratio habetur in muro divisorio, seu facto pro clausura.

32 Secunda conclusio. Si quis plantet olivam, aut ficum, debet dimittere spacium 9. pedum: si verò plantet alias arbores, vel vites, debet dimittere spacium 5. pedum, *ut in l. fin. ff. fin. regund.* quòd si posteà hujusmodi arbores, aliàs à principio plantatæ ita creverint, ut earum radices noceant fundamento domus vicini, Judex rem ad suam æquitatem redigere debebit, exemplo, *l. 1. §. si arbor & §. deinde. ff. de Arbor. cæd. l. si plures §. si arbor. ff. arbor. furt. cæs. l. 1. C. de Interd. cum ibi not. per glos. & DD.* ubi si arbor ædibus impendeat, succidi debet: si verò agro impendeat, tantùm usque ad 15. pedes à terra debet coerceri: & nisi dominus adimat arborem, poterit vicinus, facta priùs denunciantione, arborem vel succidere, vel coercere ut supra, & ligna tollere, *latè Franc. Marc. d. decision. 501. numero 11. & sequent.* ubi addit, quòd si quis illicitè plantaverit non dimisso spacio, tunc etiam totum evellitur.

33 Quomodo verò passus, & pedes intelligendi sint, vide *glos. in cap. sicut antiquitus. 17. q. 4. Franc. Marc. d. dec. 501. n. 12.* ubi, quod passus est mensura quinque pedum, pes verò est spacium 15. digitorum.

34 Notandum est etiam, quòd si arbor plantata fuerit in confinio, communis sit adeò ut fructus ex æquo utrinque partiri debeant, licèt consuetudines plerisque in locis receptæ aliud jus introducant; secus si arbor in vicino quidem fundo, non etiam in confinio posita sit, tunc enim, etsi radices aliquot in vicini fundum porrigat, vicino tamen nihil juris est acquisitum, sed ejus permanet, in cujus solo fuerit ipsius origo, *§. si Titius alienam plantam. in fin. Inst. de Rer. division. Mynsinger. in d. §. si Titius &c. num. quinto.*

Notandum 2. quòd si in instrumento partes enunciant 35
confines, statur illis confinibus enunciatis inter partes, & illi fines probant dominium inter ipsas partes, maximè in facto antiquo, *Afflict. decision. 83. num. 2. Marescott. var. lib. 1. cap. 12. num. 45.* ubi dicit, quòd in materia antiqua
satis est, ut verificetur locus, in quo res existit, etiam cum 36
uno confine, si aliæ probationes non suppetunt, *ex trad. per Corn. cons. 280. nu. 5. lib. 3. Rot. in Bononien. de Rubeis 15. Decembris 1597. coram Horatio Card. Lancelloto, & in alia Bononien. de Malvetiis 27. Junii 1582. coram Cardinali Lancellotto Seniore.*

SUMMARIUM.

Quæstio III.

An is, qui habet partem in aliqua domo, possit totam inhabitare.

RESp. affimativè, quando altera pars non est locata, 37
Mohedan. dec. 13. de locat. ubi dicit, quòd habitans domum communem pro indiviso non tenetur pensionem solvere, quia utitur jure proprio, *Rip. in l. quominus num.*
140. ff. de flumin. ubi addit, quòd si domus non capiat com- 38
modam divisionem, volens inhabitare præfertur volentibus locare.

Limita 1. si domus hujusmodi sit solita locari: tunc 39
enim consocius habitans tenetur alteri consocio solvere pensionem pro rata, *ut post Ang. Imol. Paul. de Castr. & alios resolvit Card. Mantic. de Tacit. lib. 5. tit. 2. nu. 7. & seq.*
ubi, quòd domus non dicitur solita locari ex eo, quòd quis 40
illam conduxerit, antequam esset Dominus illius: sed tunc dicitur solita locari ad effectum, ut quis teneatur solvere

vere pensionem, quando unus ex sociis eam conduxerit, *Rot. dec. 217. num. 8. & 9. par. 4. tom. 2. Recent. Rip in d. l. quominus num. 141. ff. de flumin.* subdens, quòd socius, si finito tempore conductionis inhabitet domum communem, non censetur reconduxisse, ideò non tenebitur consociis quicquam solvere.

42 Limite 2. quando consocius impeditur ab eo, qui domum inhabitat, quominus possit & ipse accedere ad habitandum partem suam, quia tunc etiam tenetur socius alteri consocio pensionem pro rata solvere, *Rot. d. dec. 217. n. 10.*

43 Notandum est autem, quod domus communis pro indiviso, quæ locari non consuevit, regulariter non potest locari, nisi de omnium sociorum consensu, ita ut non sufficiat consensus majoris partis, *Gom. tit. de locat. & conduct. cap. 4. n. 14. tom. 2. quem refert, & sequitur Farinac. in repertor. de contract. q. 69. n. 17. & 18.*

44 Notandum 2. quòd unus ex sociis domum, vel fundum locari solitum, potest utiliter locare etiam invito altero socio, concurrentibus infrascriptis conditionibus, videlicet quòd domus, vel fundus non patiatur commodam divisionem. 2. quòd locetur personæ honestæ. 3 quòd pretium sit competens, *late Rip in d. l. quominus, num. 138. & seq.* ubi dicit, quod si omnes velint locare personis honestis, & concordare nequeunt, Judex interponet officium suum, in cujus arbitrio erit, vel præferre eum, qui ex offerentibus honestior erit, vel meliorem conditionem fecerit, vel plus obtulerit, vel dividere inter partes tempus fruitionis, *ex trad. per Menoch d. cas. 442. num. 3. & sequ. Gom. d. cap. 4. num. 14. tit. de locat. & conduct. Farinac. d. qu. 69. num. 10. & seq.* si verò domus, aut fundus commodam 45 patiatur divisionem, tunc ea dividi debet, nec per unum ex sociis altero invito locari potest, etiamsi solita sit locari, & utiliter locetur, *Menoch. de Arbitr. Jud. cas. 442. nu. 2. & seq. Gom. d. cap. 4. n. 14. prout refert. Farinac. d. q. 69. n. 13. &* 46 *seq.* ubi etiam observat, quòd si unus ex sociis velit conducere partem alterius socii, omnibus aliis conductoribus præferendus est, *ut sensit etiam Ripa loco cit. nu. 140.*

47 Notandum 3. quòd in rebus solitis locari præfertur qui vult locare, ei, qui vult retinere, *Rip. in d. l. quominus, nu.* 48 138. ubi dicit, quòd si molendinum sit solitum locari, & pretium sit competens, cogitur alius consentire locationi.

49 Notandum 4. quòd si constet, domum fuisse communem, & deinde divisam, censetur constituta servitus luminibus non officiendi, *Hond. cons. 80. num. 10. & 39. libr. 1. Rot. dec. 253. num. 60. & 61. par. 7. recent.* ubi, quod non dieitur fieri contra impositam servitutem, ne luminibus officiatur, quando videretur tanta pars cœli in quacunque parte plani nobilis post elevationem, quanta ante elevationem conspiciebatur; *vide Cepoll. in tract. de servit. urban. præd. cap. 36. n. 2.*

Notandum 5. quòd si in loco communi opus fiat per tertium, tunc potest habere locum nunciatio novi operis; si verò opus fiat ibi per unum ex sociis, non habet locum nunciatio ex hoc edicto, sed recurritur ad actionem communi dividundo, & ad officium Judicis mercenarium illi actioni deserviens, *Alex. in l. in Provinciali. §. si in loco. ff. de nov. oper. nunciat.* ubi quòd remedium extraordinarium cessat, quando habet locum remedium ordinarium.

S V M M A R I V M.

50 *Potest quis venari in fundo alieno, nisi à Domino prohibitus fuerit.*

51 *An in fundo alieno sit permissa piscatio.*

52 *Quando Princeps possit venationem, & piscationem interdicere.*

53 *An Barones, & alii superiorem recognoscentes possint piscationes, & venationes prohibere.*

Quæstio IV.

An quis possit venari, seu aucupari in fundo alieno.

50 Resp. affirmativè, dummodò damnum fundo non inferat, *§. feræ, ubi Ang. Inst. de Rer. divis. l. quosdam. C. de Mell. lib. 11.*

Potest tamen Dominus: si præviderit, jure prohibere, nè alius ingrediatur, *ut in d. §. feræ. vers. planè &c.* sed postquam Domino non prohibente est ingressus, non potest expelli, *ut not. Ang. in d. §. feræ. n. 7.*

Si verò post prohibitionem aliquid ceperit, non facit suum, *secundum glos. in d. §. feræ ver. ingrediatur*; cujus dictum procedit, quando fructus fundi consistunt in venatione, aliàs secus, *glos. in l. Divus. ff. de servit. rust. præd. & in l. 3. ff. de Acq. rer. dom. Ang. ubi supra n. 3.*

An verò in fundo alieno sit permissa piscatio? Resp. ne- 51 gativè, si ibi Dominus piscinam construxerit, & in ea pisces incluserit; secus si fundus inundatus esset à flumine, & ibi aqua fluens secum pisces deferret, quia tunc posset quis ibi piscari, sicut aucupari, *l. 3. §. item feras. ff. de Acquir. poss. l. usufructuarium. §. si in vivariis. ff. de usufr. & sensit Ang. in d. §. feræ. n. 4.*

Notandum tamen est, quòd Princeps ex causa pu- 52 blicæ utilitatis, aliasque justas ob causas potest venationem, ac piscationem interdicere etiam locis privatis, *§. si quis rusticus. vers. nemo. de Pac. tenen. Cepoll. de servit. rust. præd. rub. de Piscation. num. 3. Boss. de Aq. & flumin. num. 4. & 19. Bald. in tract. de Præscript. 4. par. 5. par. princ. qu. 6. num. 4. Peregrin. de Jure fisc. tit. 1. num. 20. & seq. lib. 1. Gramm. dec. 67. n. 9. & seq. Rosenth. de feud. c. 5. concl. 23. n. 3. litt. D. & concl. 24.* inferiores verò à Principe, ut du- 53 ces, comites, & Barones, aliique Superiorem recognoscentes non possunt subditis piscationes, & venationes prohibere, nisi ipsi soli piscati, aut venati fuerint, & subditos piscari, aut venari volentes prohibuerint, ipsique huic prohibitioni, licèt iniquæ acquieverint, cum lapsu 30. annorum, *Gratian. discept. for. cap. 564. n. 52. & seq. vide, quæ scripsimus in tract. de Temp. legal. lib. 4. cap. 10. & lib. 2. cap. 105. n. 10. & seq.*

S V M M A R I V M.

54 *Jus prælationis non habet locum in fundo, vel domo donata.*

55 *Et an locum habeat in contractu facto, ut des.*

56 *Si valet plus res, quæ datur pro re, quàm pecunia, censetur facta permutatio, è contra verò censetur emptio.*

57 *Si in eamdem æqualitatem concurrunt res, & pecunia, in dubio judicandum est esse contractum emptionis, & venditionis.*

Quæstio V.

An in fundo, vel domo donata, vel permutata locum habeat jus prælationis.

Resp. negativè, *Guid. Pap. decision. 47.* ubi dicit, 54 quòd Dominus directus non potest capere rem donatam jure prælationis, *& decision. 508.* ubi dicit, 55 quòd cessat etiam jus prælationis in contractu facto, ut des, quando requiritur personæ industria, *ad not. per DD. in l. fin. C. de Jur. emphit. & in cap. potuit, de locat. Spec. in eod. tit. §. nunc aliqua. vers. centesimo septimo &c.*

Notandum tamen est, quòd si principaliter emitur, 56 licèt aliqua species detur, totum erit emptio, *l. tenetur. § 1. ff. de Action. empt.* si verò principaliter permutatur, totum erit permutatio, licèt certa pecuniæ quantitas refudatur, *cap. ad quæstiones. 6. de rer. permut.* nam in dubio inspiciendum est, utrùm plus valeat: ut si valet plus res, quæ datur pro re, quàm pecunia, sit permutatio, è contra verò sit emptio, *arg. l. quicquid. §. cum partes. ff. de Acquir. rer. dom.* si verò in eamdem æqualitatem concurrunt res, & pe- 57 cunia, in dubio judicandum est, esse contractum emptionis, & venditionis, *Bart. in l. Aristo. num. 2. ff. de Donat. Bald. in Proœm. feud. num. 9. vers. pro intellectu horum &c.*

S V M M A R I V M.

58 *Aedificium, quod fit in solo alieno, regulariter cedit solo: limitatur n. 59. & seq.*

59 *Quid*

59 *Quid si id fiat sciente, & non contradicente Domino.*

60 *Et quid si ædificium constructum fuerit in solo publico, nemine prohibente.*

61 *An Inquilino tollere liceat ostium, & alia, quæ ædificio adjecit.*

62 *Quando alia conjectura, quàm donationis, cadere potest, non præsumitur factum ædificium in solo alieno, animo donandi.*

63 *An, & quando ædificanti in re aliena detur retentio.*

64 *Ædificium qualiter æstimari debeat.*

65 *Quando ædificia rustica dicantur melioramenta utilia.*

66 *Quando Dominus, cui restituitur fundus, excusetur à refectione expensarum, seu melioramentorum.*

67 *Ecclesia potest ædificari in alieno solo, soluto tamen pretio Domino soli.*

68 *Si testator mandavit construi Ecclesiam in loco communi, socius tenetur partem suam vendere, & hæres redimere favore religionis.*

69 *Rogatus restituere quicquid sibi de hæreditate supererit, tenetur reservare quartam partem hæreditatis fideicommissario: limitatur numer. sequent.*

70 *Quid si hæres gravatus pro Ecclesia, vel alia pia causa expenderit.*

71 *Et quid si ex causa dotis, vel captivorum redemptionis hujusmodi quarta diminuta fuerit.*

72 *Quando Dominus castri possit cogere subditos ad molendum in suo molendino.*

73 *Quando solum cedat ædificio.*

74 *Quid si clericus ex pecuniis Ecclesiæ ædificaverit in solo suo.*

75 *Beneficiatus non potest testari de bonis ex fructibus beneficii acquisitis, potest tamen, dum vivit, de illis liberè disponere.*

76 *An emptum ex pecuniis Ecclesiæ efficiatur ipsius Ecclesiæ.*

Quid si empta res fuerit ex pecunia uxoris, militis, & minoris, ibid.

77 *Clericus, qui de redditibus sui beneficii fundum emit, sua vita durante eodem fundo frui debet, etiamsi beneficium dimittat.*

78 *Quid si in terra inculta sui beneficii vineam plantavit.*

79 *Ædificia sita in prædiis rusticis non habentur in consideratione per se, sed tantùm uti quid accessorium.*

80 *Ædificia hujusmodi præsumuntur æstimata unà cum fundo.*

Quæstio VI.

An, & quando ædificium solo cedat.

58 ÆDificium, quod fit in loco alieno, regulariter cedit solo, *§. cum in suo, ubi DD. Inst. de rer. divis. l. adeò §. ex adverso ff. de acquir. rer. domin.* unde per Dominum soli vel tolli potest, vel vindicari, & evinci à possessore, solutis tamen mercedibus fabrorum, ac pretio materiæ, si fuit bona fide ædificatum, secus si scienter, *ut in d. §. ex adverso Bald. in l. si inferiorem Cod. de rei vendic. Honded. cons. 84. num. 37. & seq. lib. 2. Peregr. de fideicom. art. 50.*

59 Hæc tamen conclusio limitatur 1. quandu quis ædificat in loco alienu id, quod sui natura non est ad tempus, sed perpetuò duraturum, sciente, & non contradicente, & sic tacitè permittente Domino: tunc enim ædificans redditur tutus, *Honded. loco citat. num. 55. Ruin. consil. 55. numer. 3. lib. 4.* ubi dicit, quod in tali casu Dominus amittit possessionem soli, & ea acquiritur ædificanti.

60 Limitatur 2. quando ædificium construitur in loco publico, nemine prohibente; hoc enim casu non debet destrui, ne Urbs deformetur ruinis, dummodò non fuerit constructum super via, sed imposito ædificanti solario, id est pensione pro solo publico, permittitur retentio, *l. 2. §. si quis nemine ff. Nè quid in loc. publ. Cravet. consil. 204. num. 18. lib. 2. & cons. 518. num. 6. lib. 3. Ruin. consil. 165. num. 3. lib. 4.* idemque dicendum, ubi quis propria auctoritate ædificaverit super muris publicis Civitatis etiam existentibus super viam publicam, nemine prohibente, dummodò tale ædificium publico usui non sit impedimento, nec præjudicet alicui juri privatu, *arg. d. l. 2. §. si quis nemine, & trad. Corn. cons. 33. num. 13. vol. 4. & consil. 90. num. 8. lib. 2.*

Limitatur 3. in Inquilino ostium, vel quædam alia 61 ædificio adiciente: huic enim competit ex conducto actio, ut ei tollere liceat, sic tamen, ut damni infecti caveat, ne in aliquo, dum aufert, deteriorem causam ædium faciat, sed ut pristinam faciem ædibus reddat, *ut inquit textus in l. sed addes §. si Inquilinus ff. locat. Alexan. in l. Senatus §. Marcellus numer. 4. ff. de leg. 1.* ubi dicit, quòd si alia conjectura, quàm donationis cadere 62 potest, non præsumeretur factum ædificium in solo alieno animo donandi, *& in l. domos, numer. 6. ff. eodem titul.* ubi, quod legatarius ædificando pendente conditione legati in re legata, non præsumitur fecisse animo donandi.

Limitatur 4. quandu ædificans habet aliquod jus in 63 re, qualis est emphiteuta, qui finita emphiteusi non culpa, sed casu, potest ædificium, quod supposuit, tollere; eademque facultas conceditur maritu, & hæredi gravato ædificantibus in fundo dotali, vel subjecto restitutioni: quia non videntur ædificasse in tali casu animo donandi, *l. domos ubi DD. ff. de leg. 1. Bald. in d. l. si inferiorem, latè Ruin. consil. 165. num. 2. 4 & sequ. vol. 4.* ubi observat, quod licèt in dictis casibus detur facultas tollendi ædificium, non tamen conceditur ædificanti retentio ædificii in Villa constructi, donec de expensis ædificii satisfiat, *l. Senatus §. Marcellus ubi DD. ff. de leg. 1.*

Secus si ædificatum fuerit in Civitate: hoc enim casu ædificium tolli non debet, nè ruinis Civitas deformetur, ut supra diximus, sed datur retentio, & repetitio expensæ, *l. in fundo cum ibi not. per DD. ff. de rei vindic. Merlin. decision. 546. numer. 8. & 9. Ruin. loco citat. numer. 5. & sequent.* ubi etiam dicit, quòd 64 non debet æstimari ædificium secundùm tempus, quo fuit constructum, nec valur illius temporis debet attendi, quia ædificans tunc erat Dominus, & interim usus est ædificio: sed debet æstimari habito respectu ad tempus restitutionis, sive æstimatio decreverit, sive aucta fuerit, *Bartol. Bald. & alii in l. domos ff. de leg. 1. Merlin. decision. 546. & decision. 695. num. 7. & dec. 705. num. 10.* subdens, quod ædificia rustica non dicuntur melioramenta utilia, nisi constet, ea pro necessitate Colono- 65 rum, atque animalium fuisse constructa, ita ut sine illis ager coli nou posset; sed à meliorante auferuntur rudera, *ex trad. per Castrens. cons. 270. numer. 4. lib. 2. Rol. cons. 28. numer. 30. lib. 1. Peregrin. de fideicom. art. 50. num. 7.*

Quandu verò Dominus excusetur à refectione hujus- 66 modi expensarum in prædiis rusticis à possessore factarum? vide textum, *in dict. l. in fundo ff. de rei vindic.* ubi, quod Dominus pauper excusatur, si tales sumptus non erat facturus, nec fundum receptum venditurus: potest tamen possessor in tali casu tollere sine læsione prioris status ea, quæ impendit, ut supra, & sensit etiam *Ruin. dict. consil. 165. num. 6. vol. 4. Peregrin. de fideicom. art. 50.*

Limitatur 4. favore Ecclesiæ, quæ potest ædificari 67 in alieno solu, sive sit Ecclesia cathedralis, vel parochialis, in quibus Sacramenta ministrantur, sive alia Ecclesia, aut monasterium virorum, vel mulierum, soluto tamen pretio Domino soli; tunc enim ædificium non cedit solu, sed solum ædificio, *ut tradunt DD. communiter in l. si quis sepulchrum, ff. de Relig. & sumpt. fun. Cepoll. in tract. de servit. urban. præd. capit. 82. Gram. decision. 75. per tot. Ricc. in Collect. dec. 2350. par. 6. Barbos. de offic. & pot. Episc. part. 2. alleg. 26. num. 1. latè Genuens. in tract. de Eccles. quæst. 343.* ubi dicit, quòd si Ecclesia constructa fuerit in fundo alieno invito Domino, non potest Dominus propria aucturitate illam destruere, *& quæstion. 333.* ubi etiam observat, quòd cùm hæres gravatus habeat quartam

trebellianicam super bonis fideicommisso suppositis: poterit ædificare Ecclesiam in fundo restitutioni subjecto, quia ratione dictæ quartæ habet partem dominii illius, & per consequens talis fundus dicitur communis hæredi, & fideicommissario, qui eveniente casu fideicommissi tenebitur recipere pretium, non autem fundum, ex trad. per Bald. in l. In communes in fin. Codic. de commun. serv. manumiss. ubi dicit, quòd si testator manda-
68 vit, construi Ecclesiam in loco communi, socius tenetur partem suam vendere, & hæres redimere, favore religionis.

69 Item rogatus restituere quicquid sibi de hæreditate superverit, licèt teneatur eo casu reservare quartam partem hæreditatis fideicommissario, juxta tex. in auth. contra. cum rogatus Codic. Ad Trobell. non tamen tenebitur il-
70 lam reservare, si pro Ecclesia, vel alia pia causa expenderit, arg. citati textus in dict. auth. contra cum rogatus ubi, si quis fuerit rogatus ita restituere, non te-
71 netur quartam reservare, si ex causa dotis, seu propter nuptias donationis, seu captivorum redemptionis hujusmodi quarta diminuta fuerit, Genuens. in d. tractat. quæst.336. & quæst.248. ubi etiam observat, quod
72 Dominus Castri potest in præjudicium aliorum habentium molendinum, vel furnum; cogere subditos ad molendum in suo molendino, & coquendum panem similiter in suo furno, ut ex tali lucro construi, vel reparari possit Ecclesia, vel monasterium alicujus Religionis propter publicam utilitatem, vide Bald. consil.410. vol. 5. Rip. in tract. de Pest. titul. de remed. ad curan. pest. numer.24. Cravet. de antiquit. temp. par.4. §. circa præmissa num.4.

73 Illud quoque notandum est, quòd si Principes in solo suæ Jurisdictioni obnoxio ædificium aliquod construxerit, illudque destinaverit in alterius usum, censetur in eundem usum translatum nedum ædificium, sed etiam ipsum solum, quod in hoc casu inverso juris ordine cedit ædificio. Abb. consil.62. numer.14. & 15. lib. 2. Rot. decision.432. numer.15. & sequen. par.5. tom.2. recent.

74 Item ædificium non cedit solo, sed solum ædificio, si clericus ex pecuniis Ecclesiæ ædificaverit in solo suo: quod est favore Ecclesiæ, & ut clerici temeritas, & avaritia puniatur; clericus enim ea, quæ acquisivit de bonis Ecclesiæ, debet deducto victu in Ecclesiæ usus expendere, & non in proprios usus, secundùm glos. in cap. Apostolicos ver. construxisse 12. quæstion.2. Specul. de emption. & vend. §. tertio loco versic. quid si clericus numer.18. Bald. in l. in tantum ff. de rer. divis. Abb. in cap. cum esses num.21. de Testamen. Genuens. in tract. de Eccles. quæst.249.

Sed in hoc casu verior videtur sententia aliorum asserentium, quod res sit communis pro rata: alioquin Ecclesia locupletaretur cum aliena jactura, & favor Ecclesiæ injustitiam pareret, ita Jo. Andr. in addit. ad Specul. loco cit. dict. numer. 28. litt. g. Tiraq. de Privil. piæ caus. privil. 121. Rip. in l. Senatusconsulto numer. 17. ff. In quib. caus. pign. vel hypoth. ubi dicit, quod si Prælatus, vel ejus hæres velit restituere pecuniam Ecclesiæ, ædificium cederet solo, Jo. Franc. de Potest. Proreg. in titul. de abundan. Civit. §.4. numer.13. ubi dicit, quod tantùm meliorationes sunt Ecclesiæ. Unde post mortem Beneficiati meliorationes hujusmodi ad Ecclesiam pertinent, hoc est ad successorem in beneficio, vel Capitulum, si ex capitulari mensa fructus percipiebat ut Canonicus, cap.1. cum sequen. de Pecul. Cleric. cap. cum in officiis cap. ad hæc cap. quia ad nos cap. relatum 2. de Testamen. quod intellige, nisi de his
75 Beneficiatus in vita disposuerit; quamvis enim Beneficiatus testari nequeat de bonis ex fructibus beneficii acquisitis, cum tempore mortis usuario comparetur, ut in dictis juribus, potest tamen, dum vivit, de illis liberè disponere, quemadmodum de ipsis fructibus, quia in vita usufructuario æquiparatur, unde & eorum dominium acquirit, juxta communiorem Doctorum sententiam, communi etiam praxi, & consuetudine approbatam, cap. cæterum ubi DD. extr. de Donat. & ita docet S. Thom. Sot. Cajet. Covar. & alii, quos refert, & sequitur Garc. de Benef. par. 2. cap. 1. numer. 5. & sequen. Barbos. de offic. & potest. Episcop. par.3. alleg. 114. numer. 4. inde inferentes, Beneficiatum malè, ac vanè consumentem fructus beneficii, non teneri ad restitutionem, licèt peccet etiam graviter, quando excessus esset magnus, latè Rot. coram Greg. XV. decis. 401. per tot.

An verò emptum ex pecunia Ecclesiæ efficiatur ip- 76
sius Ecclesiæ? Resp. affirmativè: hoc enim privilegium competit uxori, militi, & minori, cui Ecclesia comparatur, l. si ut proponis ubi glos. & DD. Codic. de rei vindic. l.3. Cod. Arbitr. tutel. glos. & DD. in cap. inquirendum de Pecul. Cleric. Bald. in l. si tutor. Codic. de Serv. pign. dat. Bartol. in l. idemque ff. Qui pot. in pign. hab. Neguſ. de Pignor.4. mem.2. par. numer.163. latè Genuens. in tractat. de Eccles. quæstion. 283. licèt in aliis secus sit de jure communi, ut constat ex l. si ex ea. Cod. de rei vendic.

Notandum est 2. quod si Clericus de redditibus sui be- 77
neficii aliquas possessiones emerit, sua vita durante eisdem possessionibus frui debet, neque iis privandus est, etiamsi beneficium dimittat, vel eò privetur, cap. fin. ubi Innoc.
& alii de Privil. cleric. idemque dicendum est, si in terra 78
inculta sui beneficii vineam plantaverit, vel eamdem terram ad culturam reduxerit, Innoc. & Abb. in d. cap. fin. Genuens. q.614.

Notandum 3. quod ædificia sita in prædiis rusticis non 79
habentur in consideratione per se, sed tantùm uti quid accessorium, Ar. Pinell. in l.2. par.3. cap.4. num.28. Codic. de Rescin. vend. Cardin. Seraphin. decision.1377. numer.3. ubi dicit, quod licèt reddant prædium pretiosius, tamen non æstimantur, prout æstimantur prædia urbana, Cardin. Mantic. de conject. ultim. vol. lib.9. titul.2. numer. 10. Merlin decision.449. numer.4. & sequen. ubi dicit, quod ex hoc ipso, quod ædificium est in prædio rustico, cedit eidem predio, & venit uti quid accessorium, sive constructum fuerit ad usum coloni, sive ad usum Domini; & ideò vendito fundo censetur etiam venditum ædificium in eo existens, Vinc. de Franch. dec.254. num.8. Ciriac. controv.160. num.57. 58. & 59. cum seq. to.1. & contr.261. num 27. & seq. & num.51. cum seq. tom.2. ubi etiam dicit, quod ædificia præsumuntur æstimata unà cum
fundo, licèt periti non fecerint de eis aliquam mentio- 80
nem, Ursill. conclus.62. numer.97. ubi dicit, quòd ædificium rusticum non æstimatur, nisi inter partes aliud fuerit conventum.

S U M M A R I U M.

1 *Quando bona divisa inter fratres præsumantur paterna, & quando propria; & num.2. & 5.*
2 *Solutio in dubio præsumitur facta ex pecuniis solventis.*
3 *Actor veniens jure fideicommissi, tenetur probare, quid in bonis testator reliquerit.*
4 *Pecuniæ existentes penes uxorem hæredem institutam à Marito, & per fideicommissum gravatam, non præsumuntur hæreditariæ.*
5 *Triennium censetur congruum temporis spatium.*
6 *Si inter fratres res aliqua dividatur tanquam communis, talis divisio non operatur translationem dominii, si verè ad unum solum pertinebat.*

C A P. XXIV.

Bona divisa inter fratres an præsumantur propria, vel paterna.

IN hac quæstione distinguendum est, aut enim bona 1
fuerunt divisa statim, vel paulò post mortem Patris, & tunc præsumuntur paterna, cum eo casu ex brevitate temporis non possit colligi, quod illa bona ex propria industria, vel labore fuerint quæsita, latè Peregrin. de fideicommiss. art.44. num.21. Merlin. dec.406. num.3. in fin. nisi filii essent talis qualitatis, & industriæ, ut ex ea potuerint aliquid lucrari vivente Patre, tunc enim bona præsumerentur propria ipsorum filiorum, etiamsi bona paterna administrassent, præsertim si ex patrimonio patris non potuisset facilè fieri hujusmodi lucrum, attentis redditibus dicti patrimonii, numero filiorum, & aliis oneribus Patri incumbentibus, ut d. Ruin. cons.23. num.37. lib.5. Rol. cons.90. num.8.

num.8. vol.2. Merlin. d. dec.406. num.6. & 7. latè Menoch.
lib.3. præsumpt.50. per tot. ubi etiam dicit, quòd si filius
seorsum habitet à Patre, & negotiatur, præsumitur sua in-
dustria acquisivisse.
2 Aut divisio facta fuit post longum tempus ab obitu pa-
tris, & hoc casu bona præsumuntur propria, non autem
paterna, quia præsumptio est, quod bona sint possiden-
tis, *l. ob maritorum, ubi glos. & DD. Cod. Nè ux. pro
marit. Rot. dec.704. num.2. par.3. recent. Menoch. de præ-
sumpt.50. in fin. lib.3.* quemadmodum in dubio solutio
censetur facta ex pecuniis solventis, *l. & magis ff. de
solut. l. cum pecuniam ff. de Negot. gest.* notabilis enim di-
stantia temporis per se inducit præsumptionem, quod bo-
na potuerint acquiri ex bonis propriis, nempe ob parsimo-
niam, donationem, & alio modo, nam ea consequen-
tia, quod habet filius, paternum est, non semper valet,
Alex. cons.104. num.1. lib.4. Alciat. cons.260. num.5. & seq.
3 *l.9.* ubi dicit, quod actor veniens jure fideicommissi te-
netur probare, quid in bonis testator reliquerit, *Mare-
scot. var. lib.1. cap.12. num.15. Rot. apud Giovagnon. post
cons.20. num.34. lib.2. Peregrin. dict. art.44. num.21.* ubi
4 etiam dicit, quod pecuniæ existentes penes uxorem hære-
dem institutam à marito, & per fideicommissum grava-
tam, non præsumuntur hæreditariæ, nisi aliud probetur,
quia mulier matrimonio soluto licitè sibi quærere potest,
Merlin. d. dec.406. n.5.
5 Idem dicendum, quando concurrit industria filiorum
in mercatura, vel aliis muneribus: tunc enim bona præsu-
muntur propria, etiamsi desit longa diuturnitas temporis,
*Bald. in l. cum oportet. num. 11. Codic. de bon. quæ li-
ber. Peregrin. loco cit. Surd. decision.339. num.19. Meno-
ch. lib.3. præsumpt.50. num.3. Rot. decision.226. num.5. &
sequen. & dec.258. num.1. cum sequen. par.5. tom.1. re-
cen. Merlin. d. dec.406. num.5.* ubi dicit, quod data indu-
stria personæ quodcunque congruum temporis spatium,
prout videtur triennium, potest per se inducere præsum-
ptionem acquisitionis.
6 Illud etiam notandum est, quod si inter fratres res ali-
qua dividatur tamquam communis, talis divisio non ope-
ratur translationem dominii, si verè ad unum solum perti-
nebat, non autem ad omnes fratres dividentes, *ut post An-
char. cons.291. num.3. & 4. & alios dixit Rot. dec.590. num.
12. & 13. par.4. tom.3. recen.*

S U M M A R I U M.

1 *Loca deputata ad usum publicum, ex quibus nullus percipitur redditus, præscribuntur spatio temporis, cujus initii memoria non extat in contrarium.*

2 *Loca, quæ non sunt in usu publico, sed in redditu, & patrimonio populi, præscribuntur spatio 40. annorum.*

3 *Explicatur textus in l. fin. Cod. de Sacros. Eccles. requirens præscriptionem centum annorum contra Communitatem, vel Remp.*

4 *Quando prohiberi possit navigatio, & piscatio maris, & fluminis.*

5 *Per occupationem quis non consequitur dominium loci publici, sed tantùm dominium ejus, quod in illo loco construxit, accedente decreto Principis.*

6 *Possidens locum publicum, cogitur illum dimittere, nisi legitimum ostendat privilegium.*

7 *Actor obtinere nequit super possessorio recuperandæ possessionis loci publici, vel regalium, etiamsi fuerit spoliatus, nisi probet titulum suæ possessionis, & jus petitorii.*

8 *An dominium probetur contra tertium ex solutione affictuum, vel ex testibus deponentibus, aliquem disposuisse de re, prout faciunt veri Domini de rebus propriis.*

9 *Non requiritur præscriptio, sed sufficit occupatio quoad aquam publicam non destinatam ad usum publicum.*

C A P. XXV.

An, & quando loca jure gentium publica præscribi possint.

Dico 1. quod quando talia loca deputata sunt ad usum 1
publicum, ex quibus nullus percipitur redditus, ut
platea, theatrum, aut via publica, tunc non præscribun-
tur præscriptione communi, sed requiritur præscriptio, cu-
jus initii memoria non extat in contrarium: ratio est,
quia loca deputata ad usum publicum, non dicuntur es-
se in commercio, nec possunt transire in dominium pri-
vati per contractum, & ideò præscribi non possunt præ-
scriptione communi, *l. usum aquæ ubi DD. Codic. de
Aquæduct. lib.11. Aret. in §. flumina numer.4. & 5. Inst.
de rer. divis.* ubi dicit, quòd Veneti, & Januenses tanto
tempore præscripserunt, gulphum eorum maris, *latè Bald.
de Præscript. in 1. par. sextæ, & ult. princ. numer.4. &
in 4. par.5. princip. quæstion.6. num.5.* ubi dicit, quod in
præscriptione tanti temporis, cujus initii memoria non ex-
tat, regulariter non requiritur scientia, & patientia Prin-
cipis, *vide Bartol. in l. injuriarum actio §. fin. ff. de In-
jur. Alexand. consil.6. circa fin. vol.1. Ciriac. controv.178.
num.7. & seq.*

Dico 2. quod quando loca hujusmodi non sunt in usu 2
publico, sed in redditu, & patrimonio populi, ut molen-
dina communia, vel fundi Civitatis, quæ propriè dicun-
tur bona Universitatis, tunc præscribuntur præscriptio-
ne communi, videlicet spatio 40. annorum; ratio est,
quia ea, quæ sunt in redditu populi, seu Civitatis, di-
cuntur esse in commercio, & vendi possunt, servata ta-
men solemnitate, *l. fin. Codic. de vend. reb. Civit. lib.11.
latè Balb. in dict. 1. par. sexta, & ultim. princip. numer.4.
& in 3. part. 5. princip. numer.1. & sequen.* ubi etiam
dicit, quod textus *in l. fin. Codic. de Sacros. Eccles.* requi-
rens præscriptionem centum annorum contra Civita- 3
tem, vel Remp. procedit tantum in illis quatuor casi-
bus, videlicet in venditione, donatione, institutione,
vel relicto factis Reip. *prout declarant glos. & DD. ibi-
dem.*

Dico 3. quod minus tempus requiritur ad acquiren- 4
dum jus quoddam, ut de possessione hujusmodi lo-
corum, quæ jure gentium publica sunt, non expel-
lamur, *Bald. in dict. 4. par. 5. princip. quæstion.6. nu-
mer.10.* ubi dicit, quod vigore talis possessionis agere
possumus contra turbantem, & prohibere, nequis in-
tret locum nobis invitis; & ideò prohibere possumus
ratione possessionis navigationem, & piscationem ma-
ris, & fluminis, quæ alias nobis sunt communia de ju-
re gentium.

Notandum tamen est, quod licèt per occupationem 5
quis non consequatur dominium loci publici de jure gen-
tium, consequitur tamen dominium ejus, quod con-
struxit, vel ædificavit in illo loco publico, puta in ma-
ri, vel in littore maris, donec durat, accedente decre-
to Principis, *per tex. in l. quod in littore & in l. quam-
vis ff. de Acquir. rer. domin. l.2. ff. Nè quid in loc.
publ.* ubi, quod diruto ædificio, & concurrente ne-
gligentia reficiendi, locus in pristinam causam reci-
dit, & publicus fit, *Balb. loco proximè cit. numer.8. &
11. Luc. de Penn. in l.2. versic. è contra est lex ista Codic.
de fund. limitroph. lib.11.* ubi dicit, quod cùm jure com-
muni à possessione loci publici quis veniat depellendus, 6
cogendus est illum dimittere, nisi legitimum ostendat pri-
vilegium, cujus vigore valeat possidere, *Ciriac. con-
troverf.178. numer.7. & sequent.* ubi dicit, quod actor 7
obtinere nequit super possessorio recuperandæ posses-
sessionis loci publici, vel regalium, etiamsi fuerit spo-
liatus, nisi probet titulum suæ possessionis, & jus pe-
titorii.

An verò dominium probetur contra tertium ex solu- 8
tione affictuum, aut ex testibus deponentibus, aliquem
disposuisse de re, prout faciunt veri Domini de rebus
propriis? negat *Ciriac. loco cit. n.75. & seq.* & ideò talis pro-
batio non sufficit ad obtinendum in petitorio, *vide Alex.
cons.182. n.1. in fin. vol.7. Mascard. de Probat. conclus.542.
& 544. Rolan. cons.46. n.17. vol.3. & ea quæ scripsimus in
tr. de Tempor. legal. lib.2. cap.55. n.33. & seqq.*

9 Dico 4. quod non requiritur præscriptio, sed sufficit oc-
cupatio quoad aquam publicam non destinatam ad usum
publicum, sicut sufficit in his, quæ cœlo, terra, marique
capiuntur, *l.1. in princ. ff. de Acquir. poss. Balb. ubi su-
pra in 4. par. 5. princ. quæst. 6. num. 6. vers. sed Paul. de
Castr. &c.*

S U M M A R I U M.

1 *Identitas dicitur probata eo ipso, quòd constat, fideicommittentem possedisse bona in aliquo loco, si postea per descendentes illa possideantur in eodem loco, & num. seq.*
2 *Probatis extremitatibus media probata censentur.*
3 *In antiquis leviores sufficiunt probationes, & sat est, si duo confines verificentur, licèt alii non adaptentur.*
3 *Bona censentur emphiteutica, si in loco emphiteusis ab emphiteuta possideantur.*
5 *Si ex mutatione confinium non potest constare, quæ sint res in investitura comprehensæ, & canonis solutio facta sit, omnia bona in eodem loco possessa per emphiteutam præsumuntur emphiteutica.*
6 *Testes de auditu, vel de publica voce, & fama, in antiquis plenè probant.*
7 *Ille tenetur probare, & designare distinctè confines antiquos, cujus facto, & culpa confusi, & mutati sunt.*
8 *Identitas de facili præsumi debet.*
9 *Pluralitas rerum, personarum, & factorum non præsumitur.*

C A P. XXVI.

Identitas bonorum an ex loco probetur.

1 Resp. affirmativè: & ideò identitas satis dicitur pro-
bata eo ipso, quod constat, fideicommittentem
possedisse bona in aliquo loco, si posteà illa possidean-
tur per descendentes in eodem loco, nisi novus titu-
lus exhibeatur, quo non exhibito præsumitur possessio
translata, & continuata in successores ex titulo testato-
ris, *Natt. consil. 235. numer. 17.* ubi etiam dicit, quod
2 si constet, primos, & ultimos in linea possedisse, pro-
batur etiam, medios possedisse, quia probatis extremi-
tatibus media probata censentur, *Peregrin. de fidei-
comm. art. 44. numer. 22. Rot. decision. 470. numer. 4.
par. 3. recentior.* ubi quod ad probandum, fideicom-
missaria bona esse illa, in quibus fideicommissum fa-
ctum fuit, sufficit probare, quod aliàs fuerint in bo-
nis fideicommittentis, *& in Viterbien. bonorum 23. Fe-
bruarii 1604. coram Cardinali Pamphil. quem refert
Gratian. discept. for. cap. 969. numer. 16. Gregor. deci-
sion. 575. numer. 9.* quod præcipuè procedit, quando con-
stat de continuata successione de uno in alium, vel quan-
3 do versamur in antiquis, in quibus leviores sufficiunt pro-
bationes, & sat est, si duæ demonstrationes, seu con-
fines verificentur, licèt alia non adaptentur, *Rot. deci-
sion. 42. numer. 2. & sequen. par. 5. tom. 1. recen.* sicut
in simili dicimus de Emphiteuta: bona enim censentur
emphiteutica, si in loco emphiteusis ab Emphiteuta pos-
4 sideantur, quia Dominus directus habet intentionem
fundatam in omnibus bonis ab emphiteuta ibidem pos-
sessis, nisi emphiteuta exhibeat novum titulum acqui-
sitionis factæ de bonis in eodem loco, *Ruin. consil. 50.
numer. 13. & 14. libr. 1.* ubi subiicit, quod si ex muta-
5 tione confinium non potest constare, quæ sint res in in-
vestitura comprehensæ, & canonis solutio facta sit,
omnia bona in eodem loco possessa per emphiteutam
præsumuntur emphiteutica, *Rot. decision. 69. numer. 6.
par. 5. tom. 1. recent. & apud Post. decision. 93. num. 4.
6 & sequen.* ubi, quòd testes de auditu, vel de publica
voce, & fama, in antiquis plenè probant, maximè acce-
dentibus adminiculis, *Beltram. ad Gregor. dict. dec. 575.
7 num. 11.* ubi dicit, quod ille tenetur probare, & designa-
re distinctè confines antiquos, cujus culpa, & facto con-
fusi, & mutati sunt, vide *Peregr. dict. art. 44. per tot. &
præsertim numer 44.* ubi dicit, quòd identitas de facili 8
præsumi debet, quia pluralitas rerum, personarum, & 9
factorum non præsumitur, *ut tradunt DD. in cap. in
præsentia de Probat. & in l. in bello §. factæ ff. de
Captiv.*

S U M M A R I U M.

1 *Pascua, & Sylvæ de jure communi spectant ad Universitatem: declaratur num. 2.*
2 *An, & quando Princeps habens jurisdictionem territorii, præsumatur habere dominium rerum particularium existentium in territorio.*
3 *Si omnes aliquid solverunt pro rebus per eos possessis in recognitionem dominii, exceptis uno, vel duobus, Dominus habet intentionem fundatam etiam contra non solventes.*
4 *Locum desertum, & pro derelicto habitum quilibet auctoritate propria potest occupare, sed Dominus deserens intra biennium recuperare potest.*
5 *Interdicitur mutatio formæ, quando jus pascendi in aliquo agro debetur jure servitutis, secus si alio jure.*

C A P. XXVII.

Ad quem spectent Sylvæ, & pascua existentia in territorio Castri, vel alterius loci.

Resp. quod de jure communi spectant ad Commu- 1
nitatem, *l. in tantum §. Universitatis ff. de
Rer. divis. l. omnes 2. Codic. de oper. publ. Covar. pract.
quæstion. cap. 37. numer. 1.* ubi dicit, quod pascua ita ad
Universitatem pertinent, & sub ejusdem Universitatis
dominio censentur, ut Dominus alicujus Civitatis, Vil-
læ, vel Castri habens in his locis jurisdictionem civi-
lem, vel etiam criminalem, nullum habeat ex hoc ju-
re dominium in hujusmodi pascuis publicis illius territo-
rii, intra quod jurisdictione utitur, & uti potest, *latè
Honded. consil. 84. numer. 1. & sequen. vol. 2. Rot. in Tu-
sculana Sylvarum 18. Maii 1616. coram Verospio, quæ
apud Post. in tract. mandat. de manuten. est decision. 40.*
unde super pascuis, & Sylvis ad ipsas Communitates de
jure spectat edicta promulgare; cùm in concernentibus
bonorum suorum administrationem habeant facultatem
statuendi, *l. 1. & l. ambitiosa ff. de Decret. ab ord.
facien. Bartol. in l. omnes populi num. 26. versic. præ-
dicta vera &c. ff. de Just. & Jur. Burat. decision. 312.
num. 4.*

Notandum tamen est, quod Communitas solum po- 2
test habere fundatam intentionem super sylvis, & pa-
scuis, si non constat, quòd alius possideat; sed si alius
possidet, cessat præsumptio pro Communitate, *Abb. in
cap. si diligenti, de Præscript. Socin. Sen. cons. 127. num.
5. lib. 1. Paleaz. de Majorat. par 4. quæst. 20. num. 20. Hon-
ded. d. cons. 84. num. 24. Mascard. de Probat. conclus. 217. n.
16. & seq.*

Notandum 2. quod Princeps habens jurisdictionem ter- 3
ritorii, non præsumitur habere dominium rerum parti-
cularium existentium in territorio; nisi habeat domi-
nium territorii cum jurisdictione: hoc enim casu præsu-
mitur habere dominium universitatis agrorum existen-
tium in territorio, *Honded. dict. cons. 84. num. 12. Rolan.
consil. 46. num. 34. vol. 3.* ubi dicit, quod fundata est in-
tentio habentis dominium totius territorii, ut etiam di-
catur habere dominium rerum particularium, *Mascar.
dict. conclus. 217. num. 21.* subdens, quod si omnes ali-
quid solverunt pro rebus per eos possessis in recognitio- 4
nem dominii, exceptis uno, vel duobus, aut tribus, Do-
minus habet fundatam intentionem etiam contra non sol-
ventes.

Notandum 3. quod licèt locum desertum, & pro 5
derelicto habitum quilibet auctoritate propria possit oc-
cupare, sive occupans sit vicinus, sive non, *latè Pe-
regrin. de Jur. fisc. lib. 4. titul. 3. num. 29.* tamen Do-
minus deserens intra biennium recuperare potest, re-
stitutis cultori expensis, quo elapso non auditur, *l.
qui agros ubi Bartol. Codic. de omn. agr. desert. lib. 11. Rip.
in l.*

in l. possessio num.14. & sequen. ff. de Acquir. poss.

6 Notandum 4. quod Dominus fundi, super quo alius habet jus pascendi, potest in eo arbores, & vites plantare: quia solum interdicitur mutatio formæ, quando jus pascendi debetur jure servitutis; secus si alio jure, *Cepoll. de servit. rustic. præd. cap.9. num. 40. & sequen. Honded. consil.84. num.30. & sequen. vol.2. vide quæ scripsimus in tractat. de Temp. legal. lib. 2. cap. 110. num.4.*

SUMMARIUM.

1 *Quando per destructionem molendini amittatur quasi possessio, & alter occupare possit locum, & aquam, & num.2. & seq.*

2 *Prætor non tuetur aliquem in quasi possessione ducendi aquam, nisi eum, qui illam duxit priori æstate.*

3 *Æstatis tempore aqua naturaliter fluit.*

4 *Æstas incipit ab æquinoctio verno, & finitur æquinoctio autumnali.*

5 *Solitus aquæ cursus dicitur, qui fuit præcedente æstate.*

6 *Quid si jus molendini provenerit ex privilegio, seu concessione Principis.*

7 *Et quid si molendinum sit fabricatum in aqua.*

8 *Quando non reparanti molendinum, subvenitur per restitutionem in integrum.*

9 *Molendino destructo Dominus adhuc retinet jus suum, si de hoc fuerit protestatus ante cœptum opus ab alio.*

CAP. XXVIII.

Quando ob destructionem molendini quis amittat quasi possessionem, & alter occupare possit locum, & aquam.

1 DOctores distinguunt inter molendinum terraneum, seu solo cohærens, & fabricatum in aqua; primo casu si quis desinat possidere per annum, & molendinum adeò sit dirutum, ut aqua primum suum cursum receperaverit, tunc ejusdem aquæ cursum alius licitè poterit occupare, etiamsi antiquum molendinum non sit totaliter destructum, *Bart. communiter receptus in l. quominus numer.29. ff. de flumin. & in l. præscriptio ff. de Usucap. Ruin. consil.88. num.1. & seq. lib.4.* ubi dicit, quod Prætor non
2 tuetur aliquem in quasi possessione ducendi aquam, nisi eum, qui illam duxit eo anno, vel priori æstate; ideò
3 enim attenditur æstas, quia tunc aqua naturaliter fluit, *l.1. in princ. & §. deinde, & §. æstatem ff. de Aq. quotid.*
4 *& æstiv.* ubi, quod æstas incipit ab æquinoctio verno, & finitur æquinoctio autumnali: & ita senis mensibus æstas, atque hyems dividitur, *vide Bald. in l. item lapilli num.6.*
5 *in 8. q. ff. de rer. divis.* ubi, quod solitus cursus dicitur, qui fuit præcedente æstate.

6 Prædicta autem conclusio procedit, quando jus competit vigore præoccupationis antiquioris: quia si jus antiqui molendini provenerit ex privilegio, & Principis concessione, tunc non utendo, ac Domino non reparante per spatium decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes hoc jus amittitur, & licitum est alteri occupare, seu obtinere aquam pro novo molendino, *latè Ciriac. controv.310. n.120. & seq.*

7 Secundo casu quando molendinum est fabricatum in aqua, requiritur totalis ejus destructio; & ideò donec remanet aliqua ipsius molendini facies, seu pars, durat occupatio aquæ, & quasi possessio, *ut post Ang. Cuman. Imol. & alios observat Ciriac. loco cit. num.125. & sequ. vide quæ scripsimus in tract. de Temp. legal. lib.2. cap.81. num.13. & seq.*

8 Observa tamen, quod si quis justam causam allegaverit, quare eo anno molendinum non reparaverit, subvenitur ei per restitutionem in integrum, *l.1. §. si quis propter ff. de Itin. act. priv. Bartol. in d. l. quominus num.31 ff. de flumin.*

9 Observa 2. quod molendino destructo Dominus adhuc retinet jus suum, si de hoc fuerit protestatus ante cœptum opus ab alio, *Bartol. in dict. l. quominus numer.16.* *quæst. 5. Cepoll. in tract. de Servit. rust. præd. cap. 4. num.44. Viv. comm. opin.511. Ciriac. dict. controv.310. num.139.*

SUMMARIUM.

1 *Potest quis regulariter aquas in suo fundo nascentes alio divertere: limitatur n.4. & seq.*

2 *In quo differat flumen privatum à flumine publico.*

3 *Rivus quando dicatur publicus.*

4 *Quid si aqua non nascitur in proprio fundo, sed aliunde fluit.*

5 *Et quid si alius aquæ ducendæ jus ex pacto, seu conventione, aut privilegio habeat, vel eandem aquam per tempus, cujus initii memoria non extat, ad suum fundum duxerit.*

6 *Et quid si aqua publico usui serviret.*

7 *Aquam descendentem in fundum inferiorem ex opere manufacto, non potest Dominus ejusdem fundi divertere: declaratur, & limitatur num. sequen.*

8 *Qui patitur, opus fieri in loco, in quo potest prohibere, præsumitur pati jure servitutis.*

9 *Aqua alio diverti non potest ad æmulationem, vel in damnum vicini.*

CAP. XXIX.

An, & quando possit quis aquas divertere, seu impedire.

POtest quis regulariter aquas in suo fundo nascentes 1
alio divertere, cum quilibet rei suæ sit moderator, & arbiter, *l. in re mandata, Cod. mandat. DD. in l. fluminum §. fin. ff. de damn. inf. Bald. in l. item lapilli num.4. vers. & est simile, &c. ff. de rer. divis.* ubi dicit, quod potest quis venas aquarum nascentium in suo fundo præcidere, & impedire, nè transeant in fundum vicini; idemque dicendum est, si aqua fluit in flumine proprio, seu privato, *Bald. loco cit. num.2. & 4.* ubi, quod proprium flumen est scilicet eatenus quatenus in suo ingreditur, quod 2
non semper fluit, ut sunt gurgites, & quædam fossata, quæ causam continuam non habent, & sæpè arescunt, vel pusillum aquæ in se continent, ad distinctionem fluminis publici, quod tunc dicitur, quando semper fluit, *Rimin. consil.624. num 2. & 3.* ubi etiam observat, quod ti- 3
vus etiam parvus dicitur publicus, si semper fluit.

Limita 1. si aqua non nascitur in tuo fundo, sed ad 4
agrum tuum aliunde fluit, quia tunc auferre non poteris, *secundum Bald. loco cit. num.4. vers. sed si ad agrum tuum &c.*

Limita 2. quando alius dictæ aquæ ducendæ jus ex pa- 5
cto, seu conventione, aut privilegio habet, vel eamdem aquam per tempus, cujus initii memoria non extat, ad suum fundum duxerit, *Thesaur. dec.245. n.5. & 6. Cepoll. in tract. de servit. rust. præd. cap.4. de servit. aquæduct. n. 51. & seq. Rot. dec.425. n.9. & seq. par.4. to.2. recen. quicquid dicat Ciriac. contr.310. n.155. & seq. Cancer. var. lib. 3. cap.4. n.240. & seq.*

Limita 3. quando aqua publico usui serviret, *Rim. Sen. 6
cons.264. nu.5. & seq. lib.4 quem refert, & sequitur Thesaur. sum. ad dec.245. Thesau. lit.a.*

Limita 4. ubi aqua descenderet in fundum inferiorem ex 7
opere manufacta: tunc enim non posset Dominus fundi aquam divertere, quia in tali casu videtur inducta servitus, *Thesaur. d. dec.245. nu.4. latè Ciriac. d. contr.310. nu.4. & sequ. & num.160.* ubi, quod hoc procedit, quando tale 8
opus est in loco ejus, contra quem allegatur servitus: nam eo ipso quod patitur, opus hujusmodi fieri in loco, in quo potest prohibere, præsumitur pati jure servitutis; secus si existat tantùm in loco Domini fundi allegantis servitutem, *Cepoll. de servit. rust. prædior. cap.4. sub n.58. Rot. dec.425. n.15. par.4. to 2. rec.*

Limita 5. si id fieret ad æmulationem, vel in damnum 9
vicini, *Cancer. var. lib.3. cap.4. n.250.*

S V M M A R I V M.

C A P. XXX.

De Thesauris, & Metallis.

1 IN hoc capite notabimus, quid in hac materia jus civile præscripserit: scio enim, quod ex Principum constitutionibus, & ex consuetudine Regionum variè, & aliter provisum est.

Pro majori verò intelligentia præmittendum est, quod thesaurus est vetus pecuniæ, seu aliorum pretiosorum mobilium depositio, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat; alioquin si quis aliquid vel lucri causa, vel metus, vel custodiæ sub terra condiderit, non censeretur thesaurus; cujus etiam furtum fit, cum proprietas, & possessio eo casu sit ejus, qui recondit, *l. nunquam §. thesaurus, ubi glos & DD. ff. de acquir. rer. domin.* unde inventor, ut thesaurum lucretur, conditiones in dicta descriptione positas, probare debet, *ut dict. Peregrin. de Jur. fisc. lib.4. titul.2. num.*10. nisi pecunia inventa ex se ostenderet antiquitatem, quia tunc præsumeretur thesaurus, *ut dict. Farinac. in Pract. crim. quæst.*104. *num.*19. *& seqn.* subdens, quod domo vendita, in qua non antiquitus abscondita fuit aliqua pecuniæ quantitas, non cen- 2
setur vendita ipsa pecunia: ideò hæc spectat ad venditorem, *vide Valasc. de Jur. emphit. q.15. n.8. Cavalcan. dec. 15. n.16. p.2.* his præmissis.

Dico 1. quod thesaurus inventus in fundo proprio sive 3
casu, sive de industria, totus acquiritur Domino fundi, *l.1. Cod. de Thesaur. lib.10. §. thesauros instit. de rer. divis. Afflict. decision.321. numer.7. Farinac. dict. quæst.104. num.3. & sequen.* idemque dicendum est de statuis, & lapidibus absconditis in agro: id enim, quod disponitur in the- 4
sauro, videtur etiam dispositum in hujusmodi statuis, & lapidibus, *Rota in Romana lapidum, & statuarum 14. Maii 1612. coram Manzanedo, quæ est decisio 359. ex collectis per eundem Farin. & sensit etiam Grat. discept. for. cap.453. num.5. & seq.*

Limita, si in inveniendo thesauro magica ars adhibi- 5
ta fuerit; quia tunc thesaurus ubique inventus, etiam in proprio fundo, acquiritur fisco, *dict. l.1. ubi glos. in ver. arte Cod. de Thesaur. & ibidem Azo. in sum. num.2.*

Dico 2. quod thesaurus in alieno loco sive privato, si- 6
ve publico, sive Cæsaris, Fisci, aut Civitatis, non data opera, sed fortuito casu inventus, pro dimidia ad inventorem, pro alia dimidia ad privatum, Fiscum, Civitatem, aut Cæsarem loci dominum pertinet, *dict. §. Thesauros, vers. at si quis Inst. de rer. divis. dict. l.1. Codic. de Thesaur. lib.10. Villalob. comm. opin. litt. f. ver. thesaur. numer.112. & 113. Peregrin. de Jur. fisc. lib.4. titul.2. de Thesaur. num.8. vers. communiter &c. quibus adde* 1
Valasc. dict. quæst.15. num.2. ubi dicit, quod non est necesse, ut interveniat realis apprehensio thesauri, sed sufficit sola inventio, modò inventor acquirendi animum aliquo signo monstraverit, *Gratian. discept. for. cap.453. num.24.*

Dixi, *non data opera &c.* quia si data opera inventus 7
fuerit, etiam volente Domino, totus applicatur Domino loci; non enim fas est, abditas opes etiam volentibus Dominus inquirere, *ut in dict. l.1. vers. in alienis Cod. de Thesaur. Azo. ibidem num.2. Villalob. loco cit. Valasc. dict. quæst.15. num.7.* ubi dicit, mirum esse, quod etiam ipsi Domino non liceat alteri facultatem concedere quæ- 8
rendi thesauri in suo predio, nec potuisse unquam concludentem sans rationem invenire, nisi quod lex voluit, saltem quoad non Dominos prædiorum, extinguere effrænatas cupiditates hominum, qui forsan illis temporibus toti erant in thesauris perquirendis: præterea inventor in tali casu non tantum privatur thesauro, sed eo invento extra ordinem Judicis arbitrio punitur, *Farinac. dict. quæst.104. num.3. & sequen.* ubi subjicit, quod nec publici metallarii possunt in fundo alieno thesaurum perquirere invito Domino.

Hoc tamen procedit in foro externo, non autem in foro 9
conscientiæ: nam si thesaurus etiam data opera de consensu Domini fuerit quæsitus, totus cedet inventori, *ut dict. Nav. in man. cap.17. numer.172. & 175. vers. sexagesimo quarto &c.* ubi etiam resolvit, quod potest quis retinere thesaurum etiam arte magica, aut aliis divinationibus, & modis illicitis inventum, seu quæsitum, quousque condemnetur, quia pœna est, *arg. glos singul. in cap. fraternitas 12. q.2.* quamvis contrarium in hoc senserit *Valasc. de Jur. emphit. d. q.15. num.4. cujus opinionem veriorem existimat Farin. d. q.104. n.18.*

Notandum est autem, quod inveniens thesaurum, cu- 10
jus partem ad fiscum pertinentem suppressit, totum cum altero tanto cogitur fisco inferre, *l. non intelligitur §. fin. ff. de Jur. fisc. ubi glos. in ver. totum,* declarat, quanta sit pœna per legem constituta: & pro hac causa inventor torqueri potest pro interesse fisci, *Peregr. de Jur. fisc. lib.4. tit.2. num.9.*

11 Notandum 2. quod emens prædium sive urbanum, sive rusticum, in quo posteà thesaurum invenit; nihil tenetur restituere venditori, etiamsi sciens, in fundo thesaurum esse, emerit ab eo, qui id ignorabat, *S. Thom. 2. 2. quæst. 66. artic. 5. quem refert, & sequitur Nav. in man. dict. cap. 17. numer. 175. vers. sequitur tertio &c.* hujus conclusionis ratio esse videtur, quia venditor, seu Dominus nulla re sua fraudatus est: non enim thesaurus, quem ignorabat, suus erat quoad dominium, vel possessionem, cum thesaurus in nullius bonis sit, *d. l. nunquam, §. thesaurus ff. de acquir. rer. domin.* unde
12 ex inventione thesauri in fundo vendito non rescinditur venditio, *Gabr. libr. 3. titul. de empt. & vendit. concl. 1. num. 181.* quamvis contrarium teneant alii Doctores asserentes, eo casu thesaurum pro dimidia spectare ad venditorem; nam cùm emptor ante contractum notitiam habuerit thesauri, videtur eo tempore invenisse, quo fundus non erat suus, & considerato illo tempore debetur Domino dimidia, quasi ex thesauro reperto in penitus alieno fundo, *ita Franc. Cona in Commenta. jur. civil. lib. 3. cap. 4. num. 4. quem refert, & sequitur Valasc. d. qu. 15. num. 6. vers. sed quia &c. Farinac. d. q. 104. num. 22. vers. addo ad præmissa &c.*

13 Notandum 3. quod licèt Dominus fundi non possit alteri concedere facultatem perquirendi thesaurum in suo fundo, potest tamen ipse Dominus famulos, & operarios ponere, ut thesaurum perquirant, *Farinac. dict. q. 104. numer. 3. & sequ. Valasc. dict. quæst. 15. numer. 3. & 7.* venas verò metallorum etiam in agris alienis per-
14 quirere licet, volentibus Dominis, *per tex. l. cuncti C. de metallar.*

15 Dico 3. quod secundùm jus civile thesaurus casu inventus in locis sacris, & religiosis, totus inventori cedit; si verò ex industria inventus fuerit, totus fisco applicatur, *ut ex dict. §. thesauros Inst. de rer. divis. & ex aliis juribus probat Peregrin. de Jur. fisc. libr. 4. titul. 2. numer. 6. & 7.* ubi etiam observat, quod per *dict. §. thesauros*, correctus fuit textus *in l. 3. §. si in locis ff. de Jur. fisc.*

Verùm, cùm hujusmodi jura civilia non habeant locum in rebus Ecclesiæ ex defectu jurisdictionis, *ut tradunt omnes in cap. Ecclesia S. Mariæ de Constit.* & Ecclesia non debeat esse inferioris conditionis, quàm privatus, idem censeo dicendum in Ecclesia, quod diximus supra in privato, ut scilicet thesaurus in fundo Ecclesiæ inventus ab ejus Rectore, totus eidem Ecclesiæ acquiratur; inventus verò ab alio, dividatur pro medietate inter inventorem, & Ecclesiam, si casu inventus fuerit; si verò data opera, totus similiter Ecclesiæ cedat, *& ita sensit glos. in §. feræ. ver. simul atque Inst. de rer. divis. & alii apud Cavalcan. decision. 15. numer. 2. & sequent. par. 2.* ubi etiam dicit, quod si Rector ipse thesaurum inveniat in loco publico, v. gr. in Ecclesia, Cœmeterio, vel sepulchro, medietas spectaret ad fiscum Ecclesiæ, *Villalob. commun. opin. in dict. ver. Thesaurus numer. 11. Azor. in Summ. Codic. de Thesaur. lib. 10. numer. 2. in fin. Navar. in man. cap. 17. numer. 175. Peregrin. de Jur. fisc. libr. 4. titul. 2. numer. 7. in fin. Cepoll. de servitt. urban. pred. cap. 45. litt. A. in fin. Papien. in forma libell. in action. real. §. jure dominii, vel quasi num. 6.*

16 Quæres, ad quem spectet thesaurus inventus in re emphiteutica, vel feudali? Resp. quòd si inveniatur ab ipso emphiteuta, vel Vassallo, totus ad Emphiteutam, vel Vassallum spectat, non autem ad Dominum directi, quia omnis utilitas, & commoditas fundi ad eum pertinet, qui habet utile dominium, *DD. in dict. §. thesauros Inst. de rer. divis. Rosenth. de feud. cap. 5. conclus. 93. numer. 1. & sequen* ubi dicit, quod dominium utile quoad utilitates directo præfertur, *latè Rot. in Romana lapidum, & statuarum 14. Maii 1612. coram Manzanedo, quæ apud Farinac. cons. libr. 2. est decision. 359. Gratian. discept. for. dict. cap. 453. num. 1. & sequen. Genuens. dict. quæst. 393.* ubi dicit, quod thesaurus debetur possidenti majoratum, licèt post ejus mortem majoratus in successorem transferri debeat, *latè Farinac. d. quæst. 104. numer. 13.* ubi etiam observat, quòd si extraneus inveniat thesaurum in fundo emphiteutico, vel feudali, debet illum partiri cum Domino utili, non autem cum directo; quamvis contrarium sentiant Doctores, quos refert, & sequitur *Valasc. de Jur. emphit. qu. 15. numer. 1. vers. sunt tamen aliqui &c.* ubi dicit, quod thesaurus inventus in fundo emphiteutico, vel feudali ab emphiteuta, vel Vassallo, dividi debet cum Domino directi.

Si verò thesaurus inveniatur à Domino directi, to- 17
tus etiam ipsi Domino acquiritur, excluso emphiteuta, *ut probatur ex dict. §. thesauros, inst. de rer. divis.* ubi, thesauros, quos quis in loco suo reperit, Divus Adrianus naturalem æquitatem sequutus ei concessit, qui eos invenerit, *vide glos. ibidem in ver. suo*, ubi dicit, quod locus dicitur suus ad istum effectum, sive jure directo, sive utili, *Rot. dict. decision. 359. numer. 4. Papien. in form. libell. in act. real. §. jure dominii, vel quasi numer. 5. licèt contrarium teneat Navar. d. cap. 17. num. 173.*

Quæres 2. ad quem spectet thesaurus inventus à cre- 18
ditore in re pignorata, vel ab Usufructuario in fundo fructuario? Resp. quod medietas spectat ad fructuarium, vel creditorem, altera medietas ad Dominum fundi; quia cum nec creditor, nec fructuarius sit Dominus fundi, de utroque judicatur, ac si in alieno fundo invenisset, *l. si is, qui §. quod si servus, & §. fin. ff. de Acquir. rer. domin. glos. in dict. §. fin* ubi id intellige, si debitor posteà luat, non aliàs, *DD. in dict. §. thesauros Costill. de Usufr. cap. 37. numer. 20. & alii, quos refert, & sequitur Cavalcan. dec. 15. numer. 4. & 5.* ubi subiicit, quod usufructuarius debet habere medietatem thesauri inventi ad utendum, & fruendum arbitrio boni viri, & finito usufructu tenetur illam medietatem restituere proprietario: quod tamen intelligendum est retenta alia medietate ad ipsum tamquam inventorem spectante, *ut declarat Farinac. dict. quæst. 104. numer. 15.* idemque videtur dicendum in Rectore Ecclesiæ inveniente thesaurum in fundo ejusdem Ecclesiæ, cùm is usufructuario comparetur, nec debeat esse deterioris conditionis, quàm alii usufructuarii, *ut tradunt glos. & DD. in cap. præsenti, de offic. ordin. in 6. & sensit Cavalcan. dict. decis. 15. numer. 4. & 6. Farinac. loco citat. numer. 15. Navar. in man. cap. 17. numer. 173. & ita intelligenda sunt quæ diximus in tract. de Regim. Eccles. libr. 3. cap. 9. numer. 4.* quamvis contrarium teneat *Genuens. in tract. de Eccles. quæst 393. & quæst. 544.* ubi dicit, quod thesaurus eo casu ita acquiritur Ecclesiæ, ut nullo modo pertineat ad illius Rectorem, nisi quantum ad administrationem, *Peregrin. de jur. fisc. dict. lib. 4. titul. 2. num. 14.* ubi dicit, quod thesaurus inventus in fundo fructuario, non ad fructuarium, sed ad proprietarium spectat, quia thesaurus non est in fructu fundi, *juxta l. divortio §. si fundum ubi DD. ff. solut. matrim.*

Quæres 3. ad quem spectet thesaurus à marito inventus 19
in fundo dotali? Resp. quod dimidia pars spectat ad maritum uti inventorem, altera pars spectat ad uxorem; ita tamen, ut possit hanc etiam partem ad uxorem spectantem retinere durante matrimonio, licèt eo soluto teneatur restituere, *Bartol. & alii in l. divortio §. si fundum ff. solut. matrimon. Navar. dict. cap. 17. numer. 173. Rosenth. de feud. cap. 5. conclus. 93. num. 5. & 6. Farinac. dict. qu. 104. num. 16.*

Quæres 4. ad quem spectet thesaurus inventus à Co- 20
lono, vel conductore in re locata? Resp. quod dividi debet inter conductorem, & locatorem, *Navar. loco cit. nu. 173. Cravet. tom. 2. cons. 209. n. 1.*

Observa tamen, quod quicquid sit de jure, hodie de 21
consuetudine ferè totius orbis thesaurus ad Reges, & ad fiscum pertinet, *Covar. in reg. peccatum par. 3. §. 2. nu. 4. de reg. jur. in 6. quem refert Farinac. d. q. 104. nu. 32.* quod intellige, quando reperitur in re privati, non autem si in- 22
veniatur in fundo Ecclesiæ, quæ est exempta ab omni sæcularis Principis jurisdictione, *Ricc. in Collect. dec. par. 2. collect. 331. & alii communiter.*

Dico ultimo, quod venæ auri, argenti, & aliorum 23
metallorum inventæ à privato in suo fundo, de jure ad ipsum spectant, excepta decima, quæ Principi debetur, *l. 1. 2. & 3. Codic. de metallar. lib. 11. Boss. in titul. de metall. & argentifodin. numer. 3. 4. & 12. Afflict. dec. 321. numer. 5. & sequent.* ubi etiam dicit, quod in proprio prædio potest quis venas metalli, vel lapidicinas effodere,

& locare sine privilegio Principis, *& ibidem Ursill. num. 1. Peregrin. de Jur. fisc. lib.4. titul.1. num.11. Cravet. consil.209. num.1. tom.2. Farinac. quæst.104 num.38. cum se-*
24 *quen.* ubi dicit, quod Usufructuarius potest in fundo lapidicinas, cretæfodinas, æris, ferri, & aliorum metallorum fodinas incidere, dummodò non faciat conditionem fundi deteriorem, *juxta textum in l. æquissimum §. inde quæsitum est, & §. proinde ff. de usufr.*

Si verò reperiantur ab alio, tunc decima debetur fisco, decima Domino fundi, & residuum est metallarii, *l. cuncti, ubi DD. Cod. de metallar. libr. 11. Peregrin. loco cit. num.11. Boss. dict. titul. de metall. num.3. Afflict. loco cit.*

Sed si inveniantur in locis publicis, tunc ad fiscum pertinent, *Boss. loco citat. numer.14. Ursill. ad Afflict. decision.321. numer.1. Peregrin loco citat. numer.12.* ubi subiicit, quod servari debet pars inventori, quemadmodum diximus in thesauro, *vide Farinac. dict. quæst.104. num. 35. & sequent.* ubi observat, quod prædicta conclusio hodie procedit in aliis metallorum venis, non autem in venis auri, & argenti, quia argentum, & aurum est de regalibus Principis.

25 Notandum est etiam, quod venæ metallorum inventæ in fundo emphiteutico, vel feudali, non ad Dominum directum, sed ad emphiteutam, vel feudatarium spectant cum onere tradendi decimam Principi, *juxta citatum tex. in l. cuncti Boss. in dict. titul. de metall. numer.11. Rot. dict. decision.359. post cons. Farinac. lib.2.* ubi, quod statuæ,
26 & similia ad eundem emphiteutam spectant, excluso Domino directi, *Gratian. discept. for. dict. cap.453. numer.1.*
27 *& seq.* ubi, quòd non est permissum Domino Directi effodere lapides, & arenas in fundo emphiteutico, *Farinac. ubi supra num.38.*

28 An verò lapidicinæ, & metalla inventa in fundo dotali spectent ad maritum, vel ad uxorem, *vide text. in l. divortio §. si vir. & in l. si fundus, & ibi DD. ff. solut. matrim.*

S U M M A R I U M.

1 *An Dominus prædii debentis servitutem stillicidii possit ibi ædificare.*
2 *Quantum spatii relinquere debeat construens ædificia, vel plantans arbores.*
3 *Spacium duorum pedum à regione, seu muro vicini relinqui debet, non autem à loco, in quo stillicidium cadit.*
4 *Quando locus subjectus dicatur præscripsisse libertatem servitutis jurisdictionalis adversus locum dominantem.*
5 *Quid requiratur, ut Ordinarius præscribere possit libertatem adversùs servitutem jurispatronatus.*
6 *Servitus urbana quando præscribatur.*
7 *Præsentantes non dicuntur in quasi possessione jurispatronatus, quando præsentarunt ignorantibus veris patronis.*
8 *Ad præscribendam libertatem servitutis rusticæ non requiritur scientia, & patientia adversarii, sed sufficit non usus, sive negligentia non utentis.*
9 *Quando locus medius non serviens, impediat servitutem acquiri, & quando non.*

C A P. XXXI.

De Servitutibus.

1 QUæritur 1. an Dominus prædii debentis servitutem stillicidii, possit in loco, in quo cadit stillicidium, ædificare altiùs extollendo? Resp. affirmativè, dummodò servitutem stillicidii debitam non impediat relinquendo debitum spacium, vel eam recipiat, *l. servitutes, §. si servitus ubi glos. communiter recepta in verb. ibi ædificare juncto §. fin. ubi Bartol. ff. de servit. urban. præd.* nam quando domus inferior debet servitutem stillicidii recipiendi, locus, in quo cadit, est ipsius, cujus est domus inferior, & ideò in loco, in quem cadit, licet Domino domus inferioris ædificare, eo modo, quo supra diximus, *Socin. Sen. cons.105. numer.1. vers. confirmatur, & cons.141. num.1. vers. confirmo hoc lib.1. Bursat. consil.111. num.15. lib.1. & communem dicit Veronen. in tractat. de Servit. urban. præd. cap.28. de servit. stillic. num.7. circa princ.* licèt ipse à communi dissentiat, *Bellon. cons.61. numer.3. prout refert Honded. cons.80. nu. 42. lib.1.*

Quantum verò spacii relinquere debeat construens ædi- 2
ficium, vel plantans arbores? Resp. id colligi ex textu *in l. fin. ff. fin. regun. ibi, si maceriam feceris, pedem relinquito, si verò domum, pedes duos, si sepulchrum, aut scrobem foderis, quantum profunditatis habuerint, tantum spatii relinquito; at verò oleam, aut ficum ab alieno ad novem pedes plantato: cæteras arbores ad pedes quinque, vide Honded. dict. consil.80. numer.43.*
ubi dicit, quod spatium duorum pedum à regione vicini, 3
& sic à muro relinqui debet, non autem à loco, in quo stillicidium cadit.

Quæritur 2. quando Castrum, seu locus subjectus di- 4
catur præscripsisse libertatem servitutis jurisdictionalis adversus Civitatem, seu locum dominantem? Resp. quod hujusmodi libertas non intelligitur præscripta ex longissimo temporis cursu, ut quia Civitas, seu locus dominans talem jurisdictionem non exercuerit, per centum annos, sed requiritur, quod Castrum pro libero se gesserit, & sic fecerit actum directè contrarium servituti, *Bald. in l. hac autem vers. unde est ff. de servit. urb. præd. quem alii communiter sequuntur, Rot. decision. 109. numer. 10. part. 2. Divers.* ubi subiicit,
quod Ordinarius non dicitur præscribere libertatem ad- 5
versus servitutem jurispatronatus per solam negligentiam patronorum in præsentando, sed requiritur factum ejusdem Ordinarii directè contrarium servituti jurispatronatus, hoc est libera collatio, ita tamen, ut collatio hujusmodi fiat non ex gratia, vel necessitate, sed jure libertatis, & animo illam acquirendi, & concurrat bona fides, tempus 10. vel 20. annorum, ac scientia, & patientia patronorum, quia servitus jurispatronatus similis est servi-
tuti urbanæ, ad cujus præscriptionem prædictæ conditio- 6
nes requiruntur, *l. & si forte §. sciendum, ubi DD. ff. si serv. vind. Ægid. decision.107. & 212. Rip. in cap. cum Ecclesia Sutrina numer.64. vers. & ideò Episcopus &c.*
de caus. poss. & prop. ubi etiam dicit, quod nec pre- 7
sentantes dicuntur in quasi possessione jurispatronatus, quando præsentarunt ignorantibus veris patronis: quic-
quid sit in servitute rustica, ad cujus libertatem præscri- 8
bendam non requiritur scientia, & patientia adversarii, sed sufficit non usus, sive negligentia non utentis, *d. dec. 109. num.12.*

Quæritur 3. an locus medius non serviens, impediat 9
servitutem acquiri? Resp. negativè, si servitus talis sit, quæ nihil exigat fieri in loco medio, aliàs secus *l. in tradendis §.1. ff. Commun. præd. l. loci corpus §. fin. & l. seq. ff. si serv. vind. l. si prius §. fin. ubi Bart. ff. de Aqua plu. arc. l. servitutes 14. §. publico ff. de servit. glos. & DD. in l. prohibere, ff. Quod vi, aut clam &c.*

S U M M A R I U M.

1 *In quo loco censeatur esse actio.*
2 *Si mobilia sint in loco ad tempus, tunc concernunt personam, ipsamque sequuntur, non autem locum, ubi existunt.*
3 *Actio, quæ datur ad quid mobile, computatur inter mobilia, & quæ datur ad immobile, numeratur inter immobilia, & numer. 20. limitatur numer. 4.*
4 *Quid si actio daretur ad quantitatem in genere.*
An talis actio comprehendatur sub statuto excludente fœminas à successione bonorum, ibid.
5 *Quando sit mentio de bonis existentibus in certo loco, tunc non veniunt jura, & actiones.*
6 *Actio competens ad exigendas pecunias in certo loco, censetur esse de bonis in eodem loco sitis.*
7 *Statutum excludens fœminas à successione bonorum propter masculos, comprehendit pecuniam, cujus exactio est destinata in loco, ubi viget tale statutum.*

8 *In quo*

8 In quo loco dicantur esse nomina debitorum.
9 Instrumenta, in quibus scripta sunt nomina debitorum, non sunt tacitè obligata pro pensione domus.
10 Pecunia illata non est tacitè obligata pro pensione: declaratur, & limitatur nu. seq.
11 Quid si illata fuerit ad conservandum.
12 An, si quis legaverit, vel donaverit omnia, quæ habet in tali loco, veniant nomina debitorum, vel actiones personales, quas ibi testator, vel donator habebat.
Et an veniant pecuniæ in eo loco existentes. ibidem.
13 Si quis dixerit, dono tibi omnes res meas, non videtur donare nomina debitorum: limitatur numer. 18.
14 Pronomen meum, est pronomen possessivum.
15 Jura personalia non possidentur.
16 Quid si dixerit, dono tibi res ad me pertinentes, vel omnia bona, quæ habeo.
17 Appellatione bonorum mobilium, vel immobilium non veniunt nomina debitorum, & numer. seq.
18 Nomina debitorum non concluduntur loco.
19 Adjectio localis restringit dispositionem ad ea, quæ sunt localia.
20 Actio competens ad quid annuum, vel menstruum, inter immobilia computatur.
21 Actio competens ad mobile, vel immobile, quanto tempore præscribatur.
22 Nomina debitorum contracta cum extero, non dicuntur bona extra territorium.
23 Hæreditas est quid intellectuale, & loco circumscribitur.

CAP. XXXII.

De actionibus, & nominibus debitorum.

1 Dico 1. quòd de actione judicatur, prout de re,
ad quam competit; unde si competat actio ad
rem immobilem, vel mobilem perpetuò in loco mansuram,
ibi dicitur esse actio ubi res est. Bart. & alii
in l. potest. ff. de Author. tut. latè Alex. consil. 31.
num. 6. & consil. 16. numer. 4. lib. 1. ubi dicit, quòd
actiones censentur esse de territorio ejus loci, in quo
res hujusmodi existunt; unde tales actiones confiscantur
fisco illius loci, ubi res sunt; si verò mobilia es-
2 sent in loco ad tempus, tunc concernunt personam,
ipsamque sequuntur, non autem locum, ubi existunt.
l. ex facto. §. rerum autem. ff. de Hæred. instit. Bald.
in l. mercatores. Cod. de Commer. & mercat. Hond. cons.
13. num. 18. lib. 1. Gratian. discept. for. cap. 120. numer. 87.
Farinac. cons. 71. num. 2. Thesaur. quæstion. forens. lib. 2.
qu. 5. num. 14. ubi dicit, quòd in hoc casu servanda sunt
statuta loci ejus personæ, de cujus successione contenditur.
Tiraq. de Retract. lignag. §. 1. glos. 6. num. 3. latè Corn.
cons. 14. num. 6. & 7. lib. 1. vide Clar. in Pract. crimin. §. fin.
quæst. 78. vers. sed hic quæro &c. Peregrin. de Jur. fisc. lib. 5.
titul. 1. num. 141.
3 Dico 2. quòd si actio detur ad quid mobile, computatur
inter mobilia; si verò detur ad immobile,
inter immobilia computatur; unde si jura, & actiones
competerent Ecclesiæ, vel minori ad quid immobile,
non possent sine solemnitatibus alienari. Bald. in l. ea
demum in fin. Cod. de Collat. Alex. consil. 125. in fin. lib. 1.
Corn. consil. 236. num. 14. lib. 4. Marescot. var. lib. 1. cap.
9. numer. 17. verùm si actio detur ad quantitatem in
4 genere, tunc non computatur inter mobilia, sed facit
tertiam speciem, ita ut neque comprehendatur sub statuto
excludente fœminas à successione bonorum, præsertim
si statutum loquatur explicitè de bonis in territorio
sitis: nam quando fit mentio de bonis existen-
5 tibus in certo loco, tunc non veniunt jura, & actiones.
l. quæsitum. 76. ff. de legat. 3. l. Cajus. ff. de leg.
2. & post Lap. & alios tradit Marescot. var. lib. 1. dict.
cap. 9. num. 16. & seq. Alex. cons. 31. num. 5. & seq. &
cons. 16. lib. 1. Card. Seraphin. decis. 352. ubi dicit,
quòd si successio esset limitata ad certum locum, non
venirent actiones, licèt secus sit, quando non est limitata.
Mantic. de Conject. ultim. volun. lib. 9. tit. 3.
num. 13. ubi dicit, quod si quis legat omnia, quæ habet
in tali loco, non intelligitur legasse jura cohærentia personæ,
quæ loco circumscribi non possunt.
Dico 3. quòd si actio competeret ad exigendas pe- 6
cunias in certo loco, censentur esse de bonis in eodem
loco sitis. Card. Seraphin. dec. 352. num. 2. Marescot.
var. lib. 1. cap. 9. num. 13. & seq. ubi dicit, quòd 7
statutum excludens fœminas à successione bonorum propter
masculos, comprehendit pecunias, quarum exactio
destinata est in loco, ubi viget tale statutum, licèt contractus
fuerit alibi celebratus.
Dico 4. quòd nomina debitorum, licèt non cir- 8
cumscribantur loco, tamen per effectum exactionis dicuntur
esse in loco, & de loco, ubi de jure, & de facto
exigi possunt, aut debent. l. si fideicommissum. 50.
§. tractatum est. ff. de Judic. Alexand. consil. 16. num.
3. & seq. lib. 1. ubi dicit, quòd nomina debitorum censentur
esse de bonis illius loci, ubi est celebratus contractus
vel collata solutio. Thesaur. quæst. for. lib. 2. quæst. 5.
num. 15. Socin. cons. 101. vol. 1. Mandell. consil. 370.
num. 20. Tiraq. de Retract. lignag. §. 36. glos. 3. num.
16. & seq. Pinell. in rubr. Cod. de Bon. mater. 1. par.
num. 12. Marescot. var. lib. 1. d. cap. 9. num. 14. & 15.
Caball. resol. crimin. centur. 3. cas. 268. num. 4. & 5. Peregrin.
de jur. fisc. lib. 5. tit. 1. num. 142. Cyriac. contr.
218. num. 9. tom. 2. Corn. consil. 49. num. 10. & sequen.
lib. 3. Vinc. de Franch. decis. 93. num. 7. & seq. Carleval.
de Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 3. num. 146. ubi
dicit, quòd Judex loci, in quo censentur esse ista incorporalia,
petente eo, cui jus fuerit, potest nomina debitorum
sequestrare, & exigere.
Observa tamen, quòd instrumenta, in quibus scri- 9
pta sunt nomina debitorum, non sunt tacitè obligata
pro pensione domus, quia nomina debitorum non clauduntur
loco. Ursill. ad Afflict. decis. 184. nu. 3. Corn.
cons. 49. num. 10. lib. 3. Carac. de Locat. par. 5. quæst. 15.
num. 23. & 29. ubi quòd, neque pecunia illata est ta- 10
citè obligata pro pensione, quia nec pecunia circumscribitur
loco. per textum in l. si fideicommissum. §. tractatum.
ff. de Judic. quòd quidem intelligendum est 11
de pecunia illata ad expendendum pro quotidianis necessitatibus;
secus si illata fuerit ad conservandum,
quòd judicis arbitrio relinquitur: hoc enim casu esset
tacitè obligata, sicut alia supellectilia. ex tradit. per
Tiraq. de Retract. lignag. §. 1. glos. 7. num. 104. Boer.
dec. 209.
Observa 2. quòd si quis legat omnia, quæ habet 12
in tali loco, non veniunt nomina debuorum, eadem
ratione, quia non circumscribuntur loco. Bald. in l.
1. ff de Stat. hom. Alex. consil. 31. num. 7. lib. 1. ubi
dicit, quòd si quis donaverit quicquid habet in aliquo
loco, actiones personales, quas ibi Donator habebat,
non veniunt in donatione, quia locus, seu territorium
illas non circumscribit. Corn. d. consil. 49. num.
10. lib. 3. ubi dicit, quòd si legantur uxori omnia,
quæ sunt in domo viri, non veniunt nomina debitorum
contenta in instrumentis repertis in domo. Mantic.
de conject. ultim. vol. l. 9. tit. 3. num. 13. & tit. 2.
num 45. & seq. ubi etiam dicit, quòd si testator legaverit
domum cum omnibus rebus in ea existentibus, non
censetur legasse pecuniam, nisi præsidii causa, vel loco
thesauri esset reposita.
Observa 3. quòd si quis dixerit, dono tibi omnes 13
res meas, non videtur donare nomina debitorum, quia
hoc pronomen, meum, est pronomen possessivum; 14
jura verò personalia propriè non possidentur. Bald. in
l. 1. ff. de stat. hom. secus si dixisset, dono tibi res 15
ad me pertinentes, vel omnia bona, quæ habeo, quia 16
tunc nomina debitorum includerentur: verbum enim,
res, & verbum, pertinere, est generale, & habere dicimur
ea, quæ creditò habemus. l. 1. ff. si cert. pet. l. qui
actionem. ff. de reg. Jur. l. rem in bonis ff. de Acquir.
rer. domin.
Observa 4. quòd appellatione bonorum mobilium, 17
vel immobilium non veniunt nomina debitorum: hæc
enim nec mobilia, nec immobilia sunt, sed faciunt
tertiam speciem; quia mobilium, & immobilium appella-

pellatio cadit in his, quæ certo loco concluduntur:
immobile enim dicitur, quod non potest à loco mo-
veri: mobile verò, quod secundùm suam naturam ap-
18 tum est moveri; nomina autem debitorum non con-
cluduntur loco, & sic non possunt dici mobilia, vel
immobilia. *latè Abb. in cap. nulli. 5. num. 9. de reb. Ec-
cles. non alien. Ruin. consil. 167. num. 5. lib. 4.* ubi dicit,
quòd nomen debitoris non cohæret territorio domici-
lii debitoris: idque præcipuè procederet, ubi sermo es-
set de immobilibus, vel mobilibus in aliquo loco exi-
stentibus, quia nomina debitorum non circumscribun-
tur loco. *ut supra diximus. vide Surd. decision. 241.*
19 *numer. 2.* ubi dicit, quòd adjectio localis restringit dis-
positionem ad ea tantùm, quæ sunt localia.
20 Secus esset in actionibus, quæ dantur ad mobilia,
vel ad immobilia: istæ enim computantur inter mobi-
lia, vel immobilia, si ad mobilia, vel immobilia com-
petunt. *Abb. loco cit. Vinc. de Franc. decis. 93. numer.
7. Caball. resol. crimin. cas. 268. num. 7. & sequen.* ubi
etiam dicit, quòd actio competens ad quid annuum,
vel menstruum, inter immobilia computatur. *Roman.*
21 *consil. 509. num. 16. & seq.* subdens, quòd actio compe-
tens ad rem mobilem, præscribitur triennio, prout ipsa res
triennio usucapitur, competens verò ad rem immobilem,
præscribitur spatio x. vel xx. annorum, prout res ipsa præ-
scribitur.
22 An verò nomina debitorum contracta cum extero di-
cantur bona extra territorium? negativè respondet *Merlin.
dec. 828. num. 15. & 17.*
23 Notandum est etiam, quòd hæreditas est quid intel-
lectuale, & loco non circumscribitur *Ruin. consil. 48.
num. 2. & consil. 49. num. 8. lib. 3.* ubi dicit, quòd de
ea judicandum est prout de bonis, & rebus sub ea com-
prehensis. *Cyriac. contr. 218. num. 9. tom. 2.* ubi etiam
observat, quòd defunctus habens bona in diversis territo-
riis, repræsentat duplicem personam, & uti duplex homo
consideratur, & ob id diversimodè etiam judicantur ta-
lia bona.

SUMMARIUM.

1 *Res, vel actio litigiosa alienari, seu cedi non po-
test.*
2 *Quando res efficiatur litigiosa.*
Quid si esset quæstio de usufructu. ibidem.
3 *An ad hunc effectum requiratur litis contestatio, &
num. 14.*
4 *An res efficiatur litigiosa per actionem hypotheca-
riam, vel quando super illius possessione est con-
troversia.*
5 *An, & quando sententia lata contra alienantem
rem litigiosam, mandetur executione contra ter-
tium emptorem.*
Quid si possessor esset Clericus. ibidem.
6 *An, & quando possessori competat retentio ratione
melioramentorum.*
7 *Is, qui est particeps doli, non potest nullitatem al-
legare.*
*An vendens rem litigiosam, de evictione teneatur.
ibidem.*
8 *Tam res, quam actio litigiosa ad pias causas alienari,
& cedi potest.*
9 *Recensentur alii casus, in quibus res litigiosa alienari
potest, & num. 10.*
10 *An alienans rem litigiosam incurrat in aliquam pœ-
nam, si eam non tradidit.*
11 *Lis super petitorio non facit fructus litigiosos.*
12 *Perempta instantia res non dicitur ampliùs liti-
giosa.*
13 *An requiratur litis contestatio, ut actio realis fiat
litigiosa.*

CAP. XXXIII.

An res litigiosa alienari possit ad pias causas:

PRæmittendum est, quòd regulariter res, vel actio 1
litigiosa cedi, aut alienari non potest, aliàs ces-
sio, & alienatio ipso jure esset nulla, & invalida, &
cedens, vel alienans incurreret in pœnas contentas *in l.* 2
fin. Cod. de litigios. res autem efficitur litigiosa, quan-
do agitur actione reali civiliter intentata super dominio
fundi dicto, vel utili, & non aliter. *auth. litigiosa. C.
eod. tit. glos. in clem. cum litt. in ver. ad partem. Ut
lit. pend. ubi etiam Zabarell. num. 1. Bald. in d. auth.
litigiosa*, ubi dicit, quòd res efficitur litigiosa, si est
quæstio de usufructu, quia ususfructus est pars domi-
nii. *Guid. Pap. dec. 337. num. 6. & decis. 479. num. 3.
& decis. 488. num. 1. & seq. Natt. cons. 2. num. 1. Can-
cer. var. par. 2. cap. 12. num. 7. & 8. Hond. consil. 20.
num. 30. & seq. lib. 1. Farinac. Fragmen. crimin. par.
2. in ver. litigiosa. num. 276. cum seq. & num. 354. &
seq.* ubi etiam observat, quòd ad hunc effectum non 3
requiritur litis contestatio, sed sufficit citatio facta co-
ram Judice competente, per quam potuerit quis instrui,
ad quid citatus sit. *ut sensit etiam Bald. loco cit.* un-
de res non efficeretur litigiosa per actionem hypotheca- 4
riam, nec quando super illius possessione est contro-
versia, quia tunc non agitur de dominio, nec ad do-
minium rei obtinendum, sed in effectu actio tendit
ad debitam pecuniam consequendam. *glos. in l. lite
pendente. Cod. de litigios. Bart. in l. 1. Cod. eod. titul.
Lancell. de Attentat. par. 2. cap. 4. limit. 2. numer. 33.
Natt. de cons. 2. num. 2. Covar. pract. quæst. cap. 15.
num. 6. post med. Farinac. d. cons. 70. num. 51.* ubi di-
cit, quòd lis super possessorio rem litigiosam non facit,
etiamsi primò intentatum fuerit petitorium, & posteà sus-
pensum.

Præmittendum 2. quòd sententia lata contra alienan- 5
tem rem litigiosam mandatur executioni recta via abs-
que alio processu contra eum, in quem facta fuit alie-
natio, non obstante appellatione, ubi res, vel actio li-
tigiosa lite pendente alienatur, vel ceditur, possessio
minimè transfertur. *Natt. cons. 350. numer. 4. Sylv. in
ver. lis. num. 7. Cancer. d. par. 2. cap. 12. num. 14. 17.
& seq.* ubi dicit, quòd appellatio in tali casu non
suspendit, sed tantùm devolvit. *latè Farinac. in dict.
ver. litigiosa. num. 236. & 323. cum seq. Afflict. dec.
331. num. 1. & seq. & alii communiter:* quòd qui-
dem procedit concurrentibus infrascriptis conditionibus,
quarum prima est, ut in actis constet de scientia utrius-
que, venditoris scilicet, & emptoris, aliàs vitium li-
tigiosi non operatur executionem contra tertium emen-
tem. *Gait. de Cred. cap. 2. num. 641. Capyc. decis. 128.
num. 9. & 12. Cartar. decis. 55. num. 13. Gratian. di-
scept. for. cap. 502. num. 22. & seq.* secunda conditio
est, ut tertius emens sit subditus eidem Judici; senten-
tia enim lata à Judice sæculari contra laicum, non pos-
set executioni demandari contra Clericum, qui rem lite
pendente emit. *Gait. d. cap. 2. num. 649. & seq. Vinc.
de Franch. decis. 545. numer. 4. & seq. quicquid dicat
Ursill. ad Afflict. decis. 331. numer. 3. Boss. in tit. de
pœn. num. 42.* unde praxis observat, ut prius citetur
possessor coram suo Judice competente, & summatim 6
audiatur, antequam contra eum executio fiat, nè tol-
latur defensio, præsertim quia posset eidem competere
retentio, vel ratione melioramentorum, si rem litigio-
sam bona fide meliorem reddidit, vel ratione præscri-
ptionis, si eam bona fide præscripserit. *vide Natt.
d. cons. 350. num. 4. Cancer. d. cap. 12. num. 21. Afflict.
dec. 331. & alios DD. citator.*

Præmittendum 3. quòd hujusmodi nullitatem non 7
potest allegare is, qui rem litigiosam scienter emit,
nec unus contra alium, quando uterque est particeps
doli. *Bart. in l. fin. C. de litigios. Osasc. decis. 144.
num. 11. Farinac. in d. ver. litigiosa. num. 242. 336. &
seq.* ubi dicit, quòd vendens rem litigiosam, si de
evictione promisit, evicta re tenetur. *vide DD. in l. 2.
& fin. C. de litigios.* His præmissis.

8 Ad

8 Ad quæsitum resp. quòd tam res, quàm actio litigiosa ad pias causas alienari, & cedi potest, quemadmo-
9 dum alienari potest pro impensis funeris, & ex causa dotis, donationis propter nuptias, transactionis, legati, aut fideicommissi. *l. fin. ubi glos. & DD. C. eod. tit. de litigios. Natt. consil. 401. num. 1. & seq. & cons. 350. Bellame. decis. 749. Cancer. d. cap. 12. num. 15.* ubi etiam observat, quod res litigiosa potest alienari in alterum ex litigantibus.

10 Item res litigiosa alienari potest ex causa necessaria, ut pro solutione debiti, pro cibariis familiæ, vel si esset tempore peritura. *l. fin. ff. de requir. reis. Bart. in l. interesse. ff. de Acquir. poss. Bald. in l. alienationis. ff. fam. ercisc. & in l. si olenm. ff. de Dol. Alex. in l. si constante. §. fin. num. 2. ff. solut. matr. Surd. de Alim. titul. 8. privil. 45. num. 6. Cancer. d. cap. 12. num. 50.* unde cedi potest vicinis pro executione tetractus juris congrui, ac dividi, si divisio fiat ex causa necessaria. *Gait. de Cred. cap. 2. num. 652. Farinac. in d. ver. litigiosa num. 253. & seq. Lancell. de Attentat. 2. par. cap 4. limit. 8. numer. 2. & 12. Guid. Pap. decis. 337.* ubi, quod vendi etiam potest sub conditione, ut venditio locum non habeat, nisi tunc quando res non erit amplius litigiosa.

11 Observa tamen, quòd rem litigiosam alienans nullam incurrit pœnam, si rem non tradiderit, *ut decisum refert Farinac. in d. ver. litigiosa. num. 274.*

12 Observa 2. quòd lis super petitorio non facit fructus litigiosos, & ideò vendi possunt. *Farinac. cons. 70. num. 51.*

13 Observa 3. quòd res non esset amplius litigiosa, quando perempta esset instantia per sententiam Judicis absolventis reum, vel per renunciationem, aut lapsum temporis, cùm cesset eo casu pendentia litis. *Osasc. decis. 144. num. 9. Natt. d. cons. 2. num. 2. Honded. d. cons. 20. num. 32. Ursill. ad Afflict. decis. 331. numer. 2. Boss. in tit. de Pæn. num 42. Cancer. d. cap. 12. num. 24. & seq.*

14 Observa 4. quòd ipsa actio realis non efficitur litigiosa per solam citationem, sed requiritur litis contestatio: & ideò ante litis contestationem cedi potest. *secundùm Cyn. in dict. auth. litigiosa. Natt. d. cons. 2. num. 3. Farinac. cons. 70. num. 51. Sylv. in ver. lis, vers. Quinto quæritur &c.* sed contrarium mihi verius videtur: sicut enim non requiritur litis contestatio, quando agitur de ipsa re, ut supra diximus, ita nec videtur necessaria, quando agitur de actione ad rem. *ut sensit Bart. in l. 1. digest. de litigio, & in l. 2. C. eod.*

S U M M A R I U M.

1 *Quando res Domino pereat.*
2 *Commodatarius non tenetur de casu fortuito.*
3 *Locator non tenetur de casu fortuito, vel violentia.*
4 *Creditor non tenetur de pignore perdito sine ejus culpa, vel vitio.*
5 *Procurator tenetur de dolo, & omni culpa, non tamen de casu fortituito.*
6 *Quando periculum depositi spectet ad deponentem, & quando ad Depositarium.*
7 *Si depositarius sit pauper, præsumitur consumpsisse pecunias in proprios usus.*
8 *Qualiter probetur amissio rei, & nu. 11.*
9 *Furtum, & alii casus clandestini, & occulti probantur per conjecturas.*
10 *Quando per indicia probetur violentia.*
11 *Quid si casus contigit eo in loco, ubi res solita erat manere.*
12 *An, & quando super quantitatem rerum amissarum stari debeat juramento conquerentis.*

C A P. XXXIV.

Quomodo probetur amissio rerum.

1 PRæmittendum est, quòd in multis casibus, quando res alicujus casu fortuito apud alium perit, Domino perit, ita ut ille, apud quem periit, non teneatur ad
ullam restitutionem, ut in commodato *est textus in l.
1. ubi DD. C. de Commodat.* ubi Commodatarius de ca- 2
su fortuito non tenetur; & in locato *est textus in l. 1.
C. de Locat.* ubi locator horrei similiter non tenetur de 3
casu fortuito, vel violentia; & in pignore *est textus
in l. si creditor. 4. C. de Pignor. act.* ubi creditor, 4
non tenetur de pignore perdito sine ejus culpa, vel vitio; & in mandato *est textus in l. à procuratore. Cod.
mandat.* ubi procurator tenetur quidem de dolo, & om- 5
ni culpa, non tamen de casu fortuito; & in deposito
est textus in l. 1. Cod. depos. ubi periculum depositi con- 6
tingens casu, non dolo, vel lata culpa Depositarii, spectat ad deponentem: quòd procedit, sive pecunia data fuerit ad numerum, sive obsignata. *l. certi condictio. §. fin. & l quod si ab initio, ff. si cert. pet.* nisi Depositario expressè, vel tacitè data fuerit potestas utendi pecunia deposita, eaque usus fuerit; tunc enim dicitur mutuum, & transfertur dominium in Depositarium. *ut in dd. legibus. & trad. Bald. cons. 355. num. 2. lib. 3. latè Gabr. commun. concl. lib. 3. titul. de reb. cred. conclus. 2. per tot.* ubi idem dicit, quando fuit actum, ut reddatur tantundem, vel quando pecunia fuit consumpta in utilitatem ipsius recipientis. *Cancer. var. lib. 3. cap. 8. n. 64.* ubi dicit, quòd in pecuniis, quæ in banchis deponuntur, cùm de notoria consuetudine Bancherii dictis pecuniis utantur, incontinenti dominium in Banclierios
transit. *Cyriac. contr. 342. num. 23. lib. 3.* ubi etiam ob- 7
servat, quod si Depositarius esset pauper, præsumitur consumpsisse pecuniam in proprios usus. *Farinac. de furt, q. 169. par. 2. num. 43.*

Ad quæsitum resp. quòd ad probandam amissionem 8
rei, ut quis excusetur ab illius restitutione, duo requiruntur, videlicet quod per testes probetur casus fortuitus, puta depopulatio, incendium, vis hostium, naufragium &c. secundò quod res, quæ asseruntur deperditæ, fuerint in illa navi, vel loco. *cap. fin. de iis, quæ vi, metu, sive casu fiunt. l. si quando. Cod. unde vi n Bart. in l. si quis ex argentariis. §. an nec hæredi. nu.
5. ff. de Eden.* ubi dicit, quod furtum, & alii casus 9
clandestini, & occulti probantur per conjecturas, ut quia ostium fuit ruptum, famulus aufugit &c. *Abb. i. d. cap. fin. num. 2.* ubi dicit, quòd si indicia essent violenta, tunc per indicia posset probari violentia. *Mare-
scot. var. lib. 2. cap. 10. num. 3. & 5.* ubi id remittit Judi- 10
cis arbitrio, inspecta conditione personarum, & rei, de qua agitur. *Cyriac. contr. 442. numer. 26. vers. licèt autem &c.* subdens, quòd si casus contigit eo in loco, ubi res solita erat manere, & verisimiliter manebat, tunc non est necessaria hæc probatio, sed qui diceret, servatam fuisse in alio loco, teneretur probare. *ex trad. per Felic de Societ. cap. 25. numer. 26. Christofor. Mart. Medic. in decision. Senen. examin. 53. num. 9.*

Quæres, an, & quando super quantitate rerum amis- 12
sarum stari debeat juramento conquerentis? Resp. quòd statur juramento conquerentis, quando concurrit difficultas probandi, & maleficium conventi, ut si quis solus erat, quando fuit à latronibus expoliatus, *d. l. si quando. C. unde vi, & in d. cap. fin. de iis, quæ vi, metu sive casu fiunt,* ubi contra violentum, constito de violentia, damna, & interesse probantur per actoris juramentum. Judicis taxatione præmissa. *glos. in d. cap. fin. ver. per testes,* ubi dicit, quòd interesse, quod surgit ex maleficio, probatur per jusjurandum; secus si surgit ex contractu, quia tunc per testes probandum est, *latè Abb. in eodem cap. fin. numer. 5.* ubi ex hoc infert, quod si ex statuto Villa teneatur ad reficienda damna passa per Viatorem ex causa furti in territorio commissi, tunc non statur juramento ipsius Viatoris, cum Villa non commiserit maleficium, sed solum teneatur de maleficio alterius.

S U M M A R I U M.

1 *Annuarum nundinarum concessio ad solum Principem spectat.*
2 *Mercatus fieri possunt etiam sine Principis licentia.*
3 *Quid si mercatus, aut nundinæ eisdem diebus fiant*

fiant in duabus Civitatibus, vel Oppidis vicinis.

4 *Quando mercatus, qui fieri solet in certo loco Civitatis, possit in alium locum transferri.*

5 *Quando Princeps possit privilegium, quod concessit, revocare.*

6 *De rebus emptis in nundinis non solvitur gabella, si extrahantur tempore nundinarum.*

7 *Quid si tempore nundinarum factus fuit contractus, & non traditio.*

8 *Et quid si navim durantibus nundinis quis extraxerit, & deinde à vento agitata, reversa fuerit in locum nundinarum.*

9 *An habeat locum privilegium, quando ante nundinas fuit conventum, & in nundinis traditum.*

C A P. XXXV.

Ad quem spectet nundinas concedere.

1 ANnuarum quidem nundinarum concessio ad solum Principem spectat, vel ad alium, qui imperii jura obtinet, cùm hoc sit specialiter de reservatis supremæ potestatis. *l. 1. ubi DD. ff. de Nundin.*
2 mercatus verò, qui semel, vel bis fieri solent singulis
hebdomadis in Civitate, vel Oppido, fieri possunt etiam sine Principis licentia, tum quia continent potius factum, idest, observantiam, quam jus, cùm careant privilegiis, & aliis immunitatibus, quæ nundinis concedi solent, tum etiam quia videntur esse etiam de jure gentium, ut homines simul uno loco conveniant mercandi causa. *l. ex hoc jure. ff. de Just. & jur. l. 1. §. conventionis. ff. de Pact. Bald. in l. 1. nu 1. C. de Nundin. Thesaur. dec. 264. num. 4.*

3 Observa tamen, quod si mercatus, aut nundinæ hujusmodi fiant eodem, vel eisdem diebus in duabus Civitatibus, aut Oppidis vicinis ad decem milliaria, potest Princeps, vel Superior Magistratus ad instantiam Civitatis, vel loci, qui prior est tempore, alteri inhibere, quia alter alteri per concursum noceret. *arg. l. qui prior. ff. de Judic. Thesaur. dict. decis. 264. num. 4. & 5.*

4 Observa 2. quòd potest Princeps mercatum, qui fieri solet in certo loco Civitatis, in alium locum pro publico beneficio transferre, si locus sit inhabilis, & aliis onerosus. *vide Luc. de Penn. in l. 1. col. 1. & 2. Cod. Nè rustican. ad ull. obseq. &c. lib. 11. Thesaur. ubi supra num. 3.*

5 Observa 3. quòd potest Princeps nundinas auferre Civitati, vel Oppido, quamvis illas per longissimum tempus, & excedens hominum memoriam exercuerit: quia istud jus non est præscriptibile tamquam de regalibus. *late Natt. cons. 511. & 512. lib. 3.* ubi dicit, quòd quando Princeps concedit aliquid, ut Princeps illud ad libitum potest revocare, etiamsi elapsum sit tantum temporis, cujus origo hominum memoriam excedat; licèt secus sit, si concedit ut privatus, & per viam contractus, vel si concurreret propter hujusmodi concessionem datio, vel factum aliquod commensurabile ipsi privilegio; quamvis contrarium sentiat *Thesaur. d. dec. 264. num. 3.*

6 Observa 4. quòd de rebus emptis in nundinis non
solvitur gabella, si extrahantur durantibus nundinis,
seu tempore nundinarum, vel statim post, si intervenerit impedimentum. *ut d. Bald. in l. 1. num. 3. Cod. de*
7 *Nundin.* ubi etiam observat, quod si tempore nundinarum
factus fuit contractus, & non traditio, licèt talis traditio fiat post nundinas finitas, privilegium tamen adhuc duraret. *arg. l. 3. §. scio. ff. de minor.* ubi, quòd ini-
8 tium inspicitur. Idem dicendum, si quis navim v. g. du-
rantibus nundinis extraxerit, licèt navis a vento agitata, reversa fuerit in locum nundinarum. *per tex. in l. Cæsar. ff. de Public. & Vecti.*

9 Si verò ante nundinas fuit conventum, & in nundinis traditum, non habet locum privilegium, nisi contractus fuerit celebratus intuitu nundinarum, ut in nundinis solverentur. *Bald. loco cit. num. 3. vers. si verò &c.* ubi dicit, quòd istud privilegium conceditur ratione mercatus in loco, ita ut locus contractus sit de substantia istius privilegii.

S V M M A R I V M.

1 *An tutor datus in uno loco sit etiam tutor in alio territorio, & nu. 2. & seq.*

2 *Quid si in alio territorio pupillus alium tutorem habeat.*

3 *Tutor in eo loco debet peti, in quo pupillus originem, vel domicilium habet, vel ejus bona sunt sita.*

4 *Curator datus à Judice unius loci non potest administrare in alio territorio.*

5 *Tutor datur personæ, curator bonis.*

6 *Tutor, vel Curator debet esse de jurisdictione Judicis decernentis, aliàs non valet datio ipso jure: limitatur num. seq.*

7 *Quid si tutor datus fuerit à Testatore.*

8 *Tutor legitimus admittitur, etiamsi esset alterius jurisdictionis.*

9 *Tutor dativus cedit legitimo, & legitimus testamentario.*

10 *Quando dati sunt duo tutores in duobus locis, an alter tutor ingerere se possit in exactione ad alterum spectante.*

11 *In quo loco ratiocinia reddi debeant.*

12 *An, & quando Doctores excusentur à muneribus.*

An Doctores pro causa criminali capi personaliter possint. ibid.

13 *An Doctores excusentur à tutela.*

14 *An officium publicum obtinens excusetur à tutela.*

15 *Quid si in Patria quis præbendam theologalem obtineat.*

C A P. XXXVI.

De Tutore, & Curatore.

QUæritur 1. an tutor datus in loco, sit etiam tu- 1
tor in alio territorio, ibique administrare possit bona pupilli? Resp. affirmativè. *l. quia personæ. ff. de Testam. tutor.*

Limita 1. si in alio territorio pupillus alium tutorem 2
habeat; possunt enim dati diversi tutores à diversis judicibus respectu bonorum in diversis territoriis existentium, & tunc potestas unius tutoris non extenditur ad bona ejusdem pupilli in alio territorio sita. *l. si tamen. ff. eod. tit. de Testam. tut. l. 1. ubi Bald. & Sal. C. ubi*
per tut. ubi, quòd tutor datur in eo loco, in quo 3
pupillus originem, vel domicilium habet, vel ejus bona constituta sunt. *Bart. in l. pupillo. ff. de Tut. & Curat. & in l. quæro. ff. de solut. Alex. consil. 128. num. 4. lib. 1. Roman. cons. 39. num. 3. circa med. Corn. consil. 202. num. 6. lib. 2. Borginin. de tut. & curat. num. 281.*

Limita 4. in Curatore, qui si datus fuerit à Judi- 4
ce unius loci, non potest administrare in alio territorio: ratio differentiæ est, quia tutor datur personæ, curator verò datur bonis. *Bart. & Bald. locis cit.* ubi
dicunt, quòd si minor in loco non habet domicilium, 5
neque originem, sed tantum bona, potest Judex illius loci dare curatorem illis bonis. *Rot. decis. 177. numer. 27. & 29. par. 5. tom. 1. recent. Gonz. ad reg. 8. Cancell. glos. 5. §. 7. num. 60. latè Rolan. cons. 24. nu. 23. & seq. vol. 3.*

Observa tamen, quòd is, qui datus est tutor, vel 6
curator, debet esse de jurisdictione Judicis decernentis, alioqui non valeret datio ipso jure. *l. 1. ubi Bart. & l. jus dandi. ff. de Tut. & Curat. glos. in l. etiam. ff. de Tutel.* quod procedit in tutore, vel Curatore
dato à Judice; secus si datus fuerit à testatore, quia 7
tunc tenet datio. *Papien. in form. libell. quo agit. ad redd. ration. tut. §. eidem Jacobo &c. num. 4.* idemque
dicendum est in tutore legitimo, qui scilicèt à lege con- 8
stituitur, qualis est Avus, Avia, mater, pater, patruus, & conjunctus: isti enim possunt esse tutores, etiamsi

essent

essent alterius jurisdictionis. *latè Borgin. loco cit. num. 1.*
9 *& seq.* ubi etiam dicit, quòd tutor dativus cedit legitimo, & legitimus testamentario.

10 Observa 2. quòd si inter duos tutores divisa sit administratio bonorum pupilli existentium in diversis territoriis, ut quia uni esset assignata administratio bonorum existentium Bononiæ, si debitor pupilli occasione rerum existentium Mutinæ, reperiatur Bononię, poterit conveniri à tutore Civitatis Bononiæ. *ut dict. cons. 101. vol. 1.*

11 Quæritur 2. in quo loco ratiocinia reddi debeant? Resp. quòd ibi reddi debent, ubi gesta est administratio; ibi enim facilius, & plenius tam per testes, quàm per instrumenta, & alias legitimas probationes veritas inveniri potest. *l. 1. ubi Bald. Cod. ubi de ratiocin. &c. l. Prætor. ait. §. is etiam. ff. de eden.*

Hæc tamen conclusio limitatur, si is, qui petit, ut rationes in alio loco reddantur, paratus esset facere necessarias impensas pro habendis probationibus ad effectum, ut de redditione rationum sibi in eodem loco responderetur. *Rota in Romana, seu Lugdunen. redditionis rationis 17. Martii 1589. coram Penia, in impressis dec. 13. num. 2. & seq.* ubi, quòd potest reus conveniri in loco domicilii ad rationes ibidem reddendas, dummodò libri, cæteraque actorum instrumenta transportentur impensis, & periculo ipsius agentis.

12 Quæritur 3. an, & quando Doctores excusentur à tutela, & aliis muneribus? Resp. 1. quòd Medici, Grammatici, & professores aliarum litterarum, ac Doctores legum unà cum uxoribus, & filiis suis, ab omni functione, & ab omnibus muneribus vel civilibus, vel publicis immunes sunt. *l. medicos. Cod. de Profess. & Med. lib. 10.* unde nec custodiam facere, nec hospites in Provinciis recipere coguntur, nec pro criminali causa capi personaliter, aut detineri possunt, exceptis gravissimis delictis. *ut in d. l. Medicos, cum ibi not. per glos. & DD Bart. ibid. num. 2.* ubi dicit, quòd familia non potest Doctores perquirere de armis.

Amplia 1. ut dicti textus dispositio non solùm procedat in muneribus personalibus, sed etiam in patrimonialibus. *glos. in d. l. Medicos. ver. muneribus. vers. & è contra &c. Bart. ibidem num. 2.* ubi dicit, quòd Doctoribus legum, & aliarum scientiarum non potest de jure imponi collecta. *Add. ad Guid. Pap. decis. 88. litt. C. & G.*

Amplia 2. ut non solùm procedat in Doctoribus actu legentibus, sed etiam in aliis, dummodò isti etiam docti sint, cum appellatione Doctorum non veniant indocti. *Guid. Pap. dict. dec. 88. numer. 2. & ibi Add. lit. C.*

13 Resp. 2. quòd à tutela non excusantur, nisi Medici in propria patria curent, & Doctores, aliique scientarum professores in patria doceant, vel saltem Romæ, quæ habetur, & est communis patria, sive doceant cum salario, sive sine. *l. sed & reprobari. §. amplius. ff. de Excusat. tut.* quod etiam procedit in iis, qui disciplinis valdè instructi sunt: nam isti immunes sunt à tutela, etiamsi in aliena patria doceant. *d. l. sed & reprobari. §. amplius. vers. valde tamen &c. & not. Bald. ibidem:* eodemque privilegio gaudere debent qui in conscribendis libris operam navant, quibus etiam permissum est, ut possint expellere artifices, & alios propè obstrepentes. *l. 2. §. juris civilis. ff. de orig. jur. Gratian. discept. for. cap. 186. num. 7. Aret. in §. item Divus. Inst. de Excus. tut.* ubi, quòd etiam is, qui officium pu-
14 blicum obtinet, à tutela excusatur.

15 Ex his infertur, quòd obtinens in patria præbendam theologalem, excusatur ab aliis muneribus capitularibus. *per d. tex. in l. sed & reprobari. §. amplius. ff. de Excus. tut.*

SUMMARIUM.

1 *Obligatio facta ab injustè carcerato ad favorem detinentis, nulla est ipso jure, & n. 2. & seq. limitatur num. 11. cum seq.*
2 *Juramentum non obligat, quando contractus est ipso jure nullus.*
3 *Carcer est species torturæ.*
4 *An prosit cautela, qua carceratus contrahens ponitur extra carceres cum custodia satellitum.*
5 *Injusta carceratio probat metum cadentem in constantem virum.*
6 *An valeat fidejussio facta pro carcerato injustè.*
7 *Gesta in carceribus adeò nulla sunt, ut non requiratur sententia revocatoria, nec absolutio à juramento.*
8 *Quid si post obligationem fuerit susceptus terminus ad solvendum, vel facta solutio.*
9 *Et quid si periculum carcerationis immineat.*
10 *An consuetudo loci servanda sit, si ex ea inducatur, ut valeat contractus in favorem injustè carcerantis.*
11 *Valet contractus factus ab injustè carcerato ad favorem tertii, qui non carceravit, dummodò contractus non tendat in commodum detinentis.*
12 *Item valet, si fiat ad favorem Commentariensis pro expensis, & salario custodiæ.*
13 *Qualiter carcer in proposito intelligatur.*
14 *Quis dicatur carceratus injustè.*
15 *Valida est obligatio, ubi contractus respicit utilitatem ipsius carcerati.*
16 *Quid si carceratus injustè contractum in carceribus initum, in loco tuto ratificaverit.*
17 *Obligatio facta ab eo, qui justè carceratus fuit, valida est etiam in favorem detinentis: limitatur num. 19. & seq.*
18 *Juris executio nec injuriam, nec metum incutit.*
19 *Quid si obligatio facta fuerit ad favorem Judicis, seu Officialis.*
20 *Prætores, & Provinciarum Rectores non possunt contrahere in locis sibi commissis, nisi pro necessitate victus, & vestitur.*
21 *Contractus gesti inter subditum, & Principem, vel alium Officialem perpetuum quando valeant.*
22 *Quid si carceratio facta fuerit ad extorquendum alium contractum separatum, & à causa carcerationis non dependentem, in favorem carcerantis.*
23 *Confessio facta à reo in causa criminali ex solo carcere non potest dici nulla.*
24 *Carceratus potest facere testamentum etiam in favorem detinentis, quando carceratio est justa.*
25 *Officiali potest per ultimam voluntatem relinqui, & legari.*
26 *An, & quando solvens pro carcerato, possit ab eodem repetere.*

CAP. XXXVII.

An, & quando valida, vel invalida sit obligatio facta in carceribus, vel alio loco pro carcere assignato.

REsp. quòd promissio, & obligatio, confessio, 1
& quilibet alius contractus ab injustè carcerato
factus ad favorem carcerantis, seu detinentis, regulariter est ipso jure nullus, ita ut talis injustè carceratus nec civiliter, nec naturaliter remaneat obligatus
non obstante juramento: juramentum enim non obli- 2
gat, quando contractus est ipso jure nullus. *l. qui in carcerem. ubi Bart. & alii. ff. Quod met. caus.* ratio est, quia carcer incutit justum metum, & ubi non est
libertas corporis, ibi non præsumitur libertas mentis: 3
tum etiam quia carcer est species torturæ: & ideò sufficit probare, aliquem fuisse detentum, licèt aliter non probetur tortura, ad hoc ut dicatur confessio facta metu tormentorum. *ut d. Mars. in Pract. crim. §. attingam. num. 22. & seq.* ubi etiam observat, quod non prodest cautela, qua carceratus contrahens poni-
tur extra carceres cum custodia satellitum, & facta ob- 4
ligatione iterùm ad carcerem reducitur; quia cùm non sit in sua libertate, adhuc dicitur carceratus. *Alex. cons. 241. num. 10. vol. 6.* ubi quod hoc procedit, etiamsi contractus fieret in favorem ipsius Principis,

aut

aut perpetui officialis. *Rot. decis. 26. num. 5. & seq. par.*
6. recen. ubi, quod hujusmodi injusta carceratio probat
metum cadentem in constantem virum, ita ut nulla alia
justificatione opus sit. *Ruin. consil. 113. num. 3. vol. 5.*
ubi dicit, quòd metu carceris fit, dum quis adhuc est
sub custodia, nec obstarent in tali casu illa verba. *non*
vi, aut metu, sed sponte &c. Clar. in Pract. crim. §.
fin. quæst. 46. vers. plerumque &c. Natt. consil. 451.
num. 1. & seq. & num. 15. & 25. lib. 2. Rol. cons. 2.
num. 47. & seq & num. 82. cum seq. vol. 1. Menoch. de
Arb. Jud. cas. 136. num. 5. Alba cons. 77. Boer. decis.
100. num. 14. Farinac. in Pract. crim. q. 35. num. 1. &
seq. Cæphal. cons. 118. num. 32. vol. 1. Afflict. dec. 149.
6 *num. 2. & dec. 263.* ubi, quòd nec valet fidejussio fa-
cta pro carcerato injustè non obstante juramento, etiam-
si fidejussor uti principalis, principaliter, & insolidum
se se obligaverit, nisi expresse dixerit, se velle teneri,
etiamsi obligatio carcerati esset nulla. *latè Scanarol. de*
visit. carcerat. lib. 1. §. 5. cap. 3. sect. 2. numer. 1. &
7 *seq.* ubi dicit, quòd gesta in carceribus adeò nulla sunt,
ut non requiratur sententia revocatoria, nec absolutio à
juramento.

8 Amplia prædictam conclusionem, etiamsi post hu-
jusmodi obligationem fuerit suceptus terminus ad solven-
dum, vel etiam facta solutio, quia hæc censetur gesta
per metum, nè videlicet debitor capiatur, & executio-
nis molestiam subeat; unde & solutum repeti potest.
Nat. cons. 451. num. 16. Gratian. discep. for. cap. 501.
num. 1. & seq. & cap. 824. num. 19. vers. nam etiam
accipiens &c. Millin. dec. 293. numer. 5. Scanarol. ubi
supra d. sect. 2. num. 16. & 17. Farinac. d. quæst. 35.
num. 39.

9 Amplia 2. ut nec valeat contractus factus à carceran-
do, si periculum carcerationis imminebat vel ob para-
tam executionem cameralis obligationis, vel ob rela-
xationem mandati: paria enim sunt esse carceratum,
vel carcerationis periculum imminere. *Rot. decis. 731.*
num. 4. par. 3. rec. Scanarol. d. cap. 3. sect. 2. num. 28. &
29. & sect. 1. num. 9.

10 Amplia 3. ut neque consuetudo loci in contrarium
servanda sit, si ex ea inducatur, ut valeat contractus
factus in favorem ejus, qui injustè carceravit, vel qui
vim, aut metum intulit, quia esset contra bonos mo-
res. *Farinac. d. qu. 35. num. 44. & 45. Scanarol. dict.*
cap. 3. sect. 3. num. 10. quicquid in contrarium sentiat
Clar. in pract. crimin. quæst. 46. vers. plerunque &c.
Guaz. def. 6. nu. 15. vers. 9. limit.

11 Limita 1. ut valeat contractus ab injustè carcerato fa-
ctus ad favorem tertii, qui eum in carcerem non detru-
sit, nec fuit particeps carcerationis. *l. metum 9. §. sed*
licet. ff. Quod met. caus. glos. in d. l. qui in carcerem,
& ibi Bart. & alii. ff. eod. Bald. in rub. C. de Re-
scind. vendit. num. 4. Alex. consil. 241. in fin. vol. 6.
Mars. loco cit. num. 23. Rol. cons. 57. num. 38. vol. 3.
Ruin. cons. 113. num. 7. vers. & istud etiam confirma-
tur &c. vol. 5. Nat. cons. 451. num. 5. ubi, quòd hoc
procedit, quando contractus non tendit in commodum
detinentis, sed illius tertii, vel quando carceratus non
contraxit cum illo tertio ad instantiam carcerantis. *Fa-*
rinac. d. qu. 35. num. 32. & seq. Scanarol. dict. sect. 2.
num. 24. & 25. & sect. 3. num. 4. subdens, quòd obli-
12 gatio injustè carcerati erit valida, si fiat ad favorem
Commentariensis pro expensis, & salario custodiæ.
Guid. Pap. decis. 448. ubi dicit, quòd de consuetudi-
ne custos in tali casu potest carceratum retinere, do-
nec solverit, aut concordaverit.

13 Carcer autem in proposito censetur non tantùm lo-
cus publicè ad id deputatus, sed etiam quilibet lo-
cus, à quo quis liberè discedere nequit; unde in car-
cere intelligitur esse, qui est sub fida custodia, vel qui
in domo propria de mandato Judicis detinetur. *Nat.*
cons. 451. num. 16. Farinac. qu. 35. num. 10. Rot. decis.
26. num. 40. & seq. par. 6. recent. Scanarol. d. cap. 3.
sect. 1. num. 9.

14 Injustè verò carceratus dicitur non solùm is, qui
debitor non est, sed etiam, licèt debitor sit, non ta-
men ritè, ac juris ordine servato captus fuit, ut quia de
jure non potuit capi personaliter, & carcerari. *Afflict.*
decis. 149. post num. 1. Rot. d. decis. 26. num. 7. & seq.
par. 6. Recent. Farinac. d. q. 35. num. 28. Scanarol. loco cit.
sect. 1. num. 1. & seq.

Limita 2. quando contractus respiceret utilitatem ip- 15
sius carcerati, quia tunc obligatio valida est. *Bald. in*
Rub. Cod. de Rescind. vend. num. 4. Farinac. d. qu. 35.
num. 35. & 40. Scanarol. d. lib. 1. § 5. cap. 3. sect. 3. nu.
2. Rot. dec. 98. num. 8. par. 4. rec.

Limita 3. si carceratus injustè contractum in carce- 16
ribus initum, in loco tuto cessante metu ratificaverit,
quia tunc valet talis ratificatio. *latè Farinac. d. qu. 35.*
num. 38. & seq. Rol. cons. num. 87. & seq. vol. 1. Natt.
cons. 451. num. 16. & 17.

Limita 4. in obligatione facta ab eo, qui justè car- 17
ceratus fuit, hæc enim valida est etiam in favorem de-
tinentis, quia juris executio nec injuriam, nec metum 18
incutit. *Bart. in l. qui in carcerem. ff. Quod met. caus.*
Mars. d. §. attingam. num. 22. Gratian. discep. for. cap.
479. num. 30. Natt. cons. 451. num. 1. Rol. cons. 57. nu.
38. vol. 3. Scanarol. d. cap. 3. sect. 4. num. 1. & seq.
& sect. 2. num. 27. Rot. d. decis. 26. num. 1. & 8. par. 6.
recent. nisi obligatio facta fuerit ad favorem Judicis, 19
seu officialis cum jurisdictione ad tempus, hoc enim ca-
su, etiamsi justa esset carceratio, adhuc contractus es-
set ipso jure nullus, nec juramento firmaretur ob dupli-
cem metum, subjectionis scilicet, & carceris, per quem
obligatio præsumitur extorta. *Natt. cons. 50. num. 23.*
Pereg. de Jur. fisc. lib. 4. tit. 7. num. 12. & seq. Boss.
in tit. de carcer. num. 22. & 23. Rot. d. decis. 26. nu.
12. & seq. par. 6. recent. ratio est, quia officialis pro-
hibetur contrahere, & obligationes recipere à subditis,
sive carcerati sint, sive etiam in plena libertate existant,
quia semper lex suspicatur, quòd officialis subditos me-
tu inducat ad contrahendum. *l. un. C. de Contract. Ju-*
dic. l. qui officii. ff. de contrah. empt. l. si impressionem.
Cod. de iis, quæ vi, metusve caus. &c. ubi Prætores, 20
& Provinciarum Rectores non possunt per se, vel alios
contrahere in loco sibi commisso, nisi pro necessitate
victus, & vestitus. *l. quisquis C. si cert. pet. l. princi-* 21
palibus. ff. eod. excepto Principe, seu Barone; & alias
officialibus perpetuis, quorum contractus gesti cum
subditis valent, dummodò subditi in plena libertate sint
constituti. *ut tradunt communiter Doctores in dict. l.*
principalibus. Mantic. de Tacit. lib. 8. tit. 5. numer. 9.
Rot. d. decis. 26. num. 8. & seq. ubi subiicit, quòd li- 22
cèt carceratio justa fuerit, si tamen facta fuit ad extor-
quendum alium contractum separatum, & à causa
carcerationis non dependentem in favorem ejus,
qui carcerationem procuravit, talis contractus esset
nullus.

Limita 5. in confessione facta à Reo in causa cri- 23
minali: hæc enim ex solo carcere non potest dici nul-
la. *Farinac. d. qu. 35. nu. 18.*

Limita 6. in testamento, vel alia ultima volunta- 24
te: tum quia in istis nulla est obligatio, tum etiam
quia leges prohibitivæ loquuntur de contractibus. *l. qui*
à latronibus. ff. de Testam. Bart. in d. l. qui in car-
cerem, ubi etiam Bald. in 1. lectur. ff. Quod met.
caus. ubi, quòd carceratus potest facere testamentum
etiam in favorem detinentis, quando carceratio est ju-
sta, secus si injusta. *Boss. in tit. de carcer. post num.*
22. ubi de communi testatur. Farinac. d. qu. 35. num.
43. Pereg. de Jur. fisc. lib. 4. tit. 7. num. 13. ubi dicit,
quòd officiali, qualiscunque sit, sive cum jurisdictione, 25
sive non, potest per ultimam voluntatem relinqui, &
legari.

An verò solvens pro carcerato, possit ab eodem 26
repetere? vide *Afflict. decis. 149. num. 3. & 4.* ubi di-
cit, posse repetere, si coactè solvit. *Farinac. d. q. 35.*
num. 37.

S U M M A R I U M.

1 *Consuetudo loci tollitur per contrariam consuetudinem, si fuit observata tanto tempore, quo prior inducta fuit.*

2 *Consuetudo non inducitur ex actibus difformibus: declaratur nu. 3.*

3 *Unicus actus contrarius probat, non extare consuetudinem.*

4 *Quan.*

4 *Quanto tempore inducatur consuetudo contra Ecclesiam, vel contra jus canonicum.*

5 *An consuetudo induci possit contra jus sine Principis approbatione.*

An consuetudo à lege reprobata excuset delinquentem à pœna temporali. ibid.

6 *Consuetudo laicorum clericos non ligat.*

7 *An Doctoribus attestantibus de consuetudine, & observantia loci stari debeat.*

C A P. XXXVIII.

Quantum temporis requiratur, ut consuetudo loci tollatur per contrariam consuetudinem.

1 RESp. quòd requiritur, ut consuetudo contraria fuerit observata tanto tempore, quo prior inducta fuit. *cap. fin. ubi DD. de consuet. Rot. in Senogallien. dotis* 28. *Novembris* 1607. *coram Card. Pamphilio. Merlin. decis.* 473. *num.* 15. ubi dicit, quòd contra consuetudinem inveteratam, & ultra spatium centum annorum legitimè præscriptam requiritur consuetudo ejusdem temporis.

2 Notandum tamen est, quòd ex actibus difformibus, seu vario modo gestis non inducitur consuetudo; aut observantia: & ideo tunc recurrendum est ad jus commune. *Alex. cons.* 5. *num.* 7. *lib.* 5. *Cravet. consil.* 96. *num.* 5. ubi, quòd nec inducitur consuetudo ex sententiis difformibus, quando vario modo fuit judicatum. *Rot. decis.* 72. *num.* 28. *par.* 2. *Divers. Greg. decis.* 162.
3 *num.* 8. ubi, quòd unicus actus contrarius probat, non extare consuetudinem; hoc tamen intelligendum est, quando actus difformes sunt inter se incompatibiles; secus si non essent incompatibiles, quia tunc eorum difformitas non impediret consuetudinem. *Doc. consil.* 11. *num.* 12. *Rot. decis.* 356. *num.* 4. *par.* 1. *recen. Beltram. ad Greg. d. dec.* 162. *num.* 14.

4 Notandum 2. quòd quando consuetudo detrahit juribus Ecclesiæ, vel Clericorum, vel etiam juri Laicorum simul cùm jure Ecclesiæ, etiamsi non sit contra jus, tamen ad illam inducendam requiritur tempus quadraginta annorum, quemadmodum in præscriptione. *Abb. in d. cap. fin. num.* 11. *ver. quod videtur limitandum, de Consuet. Alex. cons.* 5. *num.* 9. *Cravet. de Antiquit. temp. par.* 4. *num.* 7. *in fin. Merlin. decis.* 554. *num.* 5. *& seq.* ubi dicit, quòd ad inducendam consuetudinem, ut emphyteusis Ecclesiæ ex pacto, & providentia fiat hæreditaria, requiritur etiam spatium quadraginta annorum, quia hæc detraheret juri Ecclesiæ, tum ex eo quòd cogeretur magis habere unum emphyteutam, quàm alium, & invita compelleretur præstare consensum alienationibus bonorum emphyteuticorum, cùm in tali casu possent tamquam hæreditaria in quoscunque hæredes transferri: tum ex eo quia bona difficilius ad ipsam Ecclesiam reverterentur, dum essent ad omnes transibilia, & fraudaretur Ecclesia laudemiis, caducitatibus, & devolutionibus, quòd etiam est notabile præjudicium. *vide Alciat. cons.* 8. *num.* 16. *lib.* 6. *Ruin. cons.* 149. *num.* 11. *lib.* 1.

Notandum 3. quòd sicut statutum sine Principis auctoritate non subsistit, dum est contra jus, ita quoque corruit in tali casu consuetudo sine Principis approbatione. *Rot. dec.* 177. *nu.* 55. *&* 56. *par.* 5. *recent. Merlin. dec.* 740. *num.* 16. 5

Observa tamen, quòd consuetudo loci etiam injusta, & invalida, & à lege; seu à Principe reprobata excusaret delinquentem à pœna temporali, non tamen à Divina. *glos. in cap. denique, in ver. consuetudine, distinct.* 4. *Rom. consil.* 466. *numer.* 1. *Grammat. decis.* 50. *numer.* 3. *& sequent. Anchar. consil.* 51. *&* 283. *Paris. consil.* 29. *numer.* 18. *lib.* 4. *Gabriel. lib.* 7. *conclus.* 8. *num.* 16. *Natt. consil.* 498. *num.* 25. *in fin. & cons.* 586. *num.* 10. *lib.* 3. *Menoch. de Arbitr. lib.* 2. *cas.* 400. *post numer.* 9. *Rolan. cons.* 75. *num.* 47. *lib.* 1. *Farinac. in Pract. crimin. quæst.* 95. *num.* 44 unde consuetudinem excusare à pœna privati carceris dixie *Alexand. consil.* 233. *numer.* 13. *lib.* 6. *Decian. tractat. criminal. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 10. *num.* 14. *Farinac. dicta quæst.* 95. *num.* 10. *Ruin. cons.* 143. *num.* 27. *lib.* 5. *Plot. de in lit. jur.* §. 2. *num.* 17. *&* §. 6. *num.* 57. *Menoch. dict. cas.* 400. quòd intellige quoad ea, quæ sunt prohibita à jure positivo. *ut dict. Abb. in cap. cum venerabilis. num.* 5. *de Consuet.* secus in prohibitis de jure Divino, vel naturali, *cap. flagitia.* 32. *quæst.* 7. *& ibi glos. in ver. quæ si omnes. cap. fin. ubi Canonistæ communiter, de Consuet. Gabr. dict. lib.* 7. *conclus.* 8. *nu.* 27. *Gramm. decis.* 50. *numer.* 5. *Farinac. dict. quæst.* 95. *numer.* 38. *& seq.* ubi dicit, quòd in tali casu consuetudo sufficienter dicitur probata, si probatus fuerit cursus decem annorum à tempore primi actus de consensu populi, sive ipso sciente, & tolerante gesti.

Notandum 4. quòd consuetudo laicorum Clericos 6
non ligat, nisi introducta fuerit consensu tam laicorum, quàm Clericorum. *Bald. in cap. cum venissent. num.* 6. *De eo qui mitt. in possess. Burat. decis.* 3. *num.* 8. *Dian. resol. moral. par.* 6. *tract.* 3. *resol.* 6.

Notandum 5. quòd Doctoribus attestantibus de con- 7
suetudine, & observantia standum est quoad ea loca, in quibus ipsi versati sunt, non autem quoad alia, quorum notitia in eis non præsumitur. *Rolan. consil.* 58. *numer.* 27. *lib.* 4. *latè Gratian. discept. for. cap.* 973. *num.* 43.

JOAN-

JOANNIS CAROLI ANTONELLI SAC. THEOLOGIÆ, AC I.U.D. VELITERNI

LIBER TERTIUS.

DE LOCO LEGALI.

SUMMARIUM.

1 *Delinquens forum sortitur in loco delicti, originis, & domicilii.*
2 *Reus puniri potest etiam in loco litis contestatæ.*
3 *Judex originis, & domicilii contra reum etiam absentem procedere potest.*
4 *In delictis attenditur locus, ubi delictum consummatum fuit.*
5 *Quid si dubium sit, in quo loco delictum commissum fuerit.*
6 *Habitans in confinibus duarum Civitatum, vel Provinciarum, ab utroque Judice puniri potest.*
7 *Assassini, & publici latrones, ac viarum grassatores ubique locorum puniri possunt, & numer. 14.*
8 *Non attenditur locus personæ offensæ, sed attenditur tantum persona offendens.*
9 *Vagabundus potest ubique locorum puniri.*
10 *An Judex loci, in quo reus per decem annos fuit conversatus, possit contra eum procedere.*
11 *Banniti, qui habent in aliquo loco certam habitationem, seu domicilium, non dicuntur vagabundi.*
12 *Quando Banniti habeantur pro vagabundis.*
13 *Si deficiant aliqua requisita ad hoc, ut quis dicatur contraxisse domicilium in aliquo loco, puniri potest tanquam vagabundus.*
14 *De qualitate Assassinii, seu latrocinii ad prædictum effectum debet constare aliunde, quàm ab ore ipsius delinquentis.*
15 *An requiratur declaratoria ad hoc, ut dicatur constare de qualitate assassinii, seu latrocinii.*
16 *Quando dicatur assassinium.*
17 *Judex originis, vel domicilii potest cognoscere de delicto per subditum commisso in alieno territorio, & nu. 18. & seq.*
18 *Inquisitio succedit in locum accusationis.*
19 *Delicta non puniuntur principaliter propter offensam territorio factam, sed propter odium criminis.*
20 *Judex originis, & domicilii potest procedere tantùm ad pœnam extraordinariam.*
21 *Quando reus remitti debeat ad Judicem loci delicti.*
22 *Quid si reus sit in aliquo ex dictis locis carceratus, & in eo loco punitus, vel absolutus, & nu. 24. & seq.*
23 *Si reus in primo judicio compareat, & suam purget contumaciam, potest impedire secundum, allegando præventionem.*
24 *Reus ex hactenus deductis absolutus à Judice loci originis, vel domicilii, potest à Judice loci delicti carcerari.*
25 *Quando reus ab uno Judice punitus, possit ab alio iterum puniri.*
26 *Si reus in loco delicti compareat, sed debitam condemnationem non solvat, potest condemnari per Judicem originis, vel domicilii.*
27 *Reus in uno loco in contumaciam bannitus, & condemnatus, non potest in alio loco absolvi.*
28 *Reus in contumaciam condemnatus, non potest alibi admitti ad faciendas suas defensiones, quàm in loco, ubi condemnatio sequuta est.*
29 *An reus, qui in uno territorio, seu loco domicilii, originis, vel delicti obtinuit gratiam à Principe illius loci, possit in alio loco puniri.*
30 *Reus contumax non potest opponere de pendentia litis, vel de præventione alterius Judicis.*
31 *Reus, qui passus est, se condemnari in duobus locis, an possit cogi ad solendam condemnationem in utroque loco.*
32 *An Judex originis, vel domicilii possit suum subditum, delinquentem in alieno territorio, punire secundum statuta loci originis, vel domicilii.*
33 *Reus in loco delicti, si ibi reperiatur, conveniri potest etiam civiliter.*
34 *Exemptus delinquens extra locum exemptum potest conveniri coram Ordinario ejus Diœcesis, in qua deliquit.*
35 *Delinquens in loco, efficitur de foro illius loci.*
36 *Quid si delictum commissum sit in mari.*
37 *An Judex loci commissi delicti possit privare clericum delinquentem beneficio, quod possidet in alio territorio.*

CAP. I.

In quo loco delinquens sortiatur forum.

DOctores in hac materia plures congerunt 1
conclusiones; nos præcipuas, & magis
practicabiles adducemus.
Prima conclusio. Delinquens forum
sortitur in loco delicti, originis; & domicilii.
l. ubi DD. C. Ubi de crim. ag. opor. cap. fin. de for. compet. Boer. decis 270. num 2. & alii apud Ceval. in spec. commun. opin. q. 678. num. 1. & seq. ubi 2
dicit, quod reus puniri potest etiam in loco litis contestatę. *Clar. in pract. crim. q. 38.* ubi dicit, quòd Ju- 3
dex originis, & domicilii contra reum etiam absentem procedere potest. *Vincen. de Franc. decis. 37. num. 1. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 16. & 17. tom. 1.* ubi
observat, quòd de jure communi confunduntur man- 4
datum, tractatus &c. quia de jure communi delictum denominatur à fine, & sic à consummatione, & ideò attenditur locus delicti. *Boss tit. de for. compet. num.*
60. ubi dicit, quòd si est dubium, in quo loco de- 5
lictum commissum fuerit, puta quia commissum sit in confinibus, uterque Judex procedere potest. *Bajard.*
dict. Clar. q. 39. num. 7. & seq. ubi, quòd habitans in 6
confinibus duarum Civitatum, vel Provinciarum, ab utroque Judice similiter puniri potest. *Farinac. in Pract.*
crim. q. 7. in princ. & num. 9. & 10. subdens, quòd 7
Assassi-

Assassini, & publici latrones, ac viarum grassatores, ubi-
cunque locorum repertiantur, poterunt a Judicibus pu-
niri, etiamsi illi foro non sint subditi aliqua ratione deli-
cti, originis, vel domicilii, *Caball. resol. crimin. cas.* 3.
8 *numer.* 6. *& seq.* ubi rectè advertit, quod non attenditur
locus personæ offensæ, sed attenditur tantum persona of-
fendens, quæ est illa, quæ offendit principaliter locum,
in quo delinquit, & etiam secundariò locum, suæ ori-
ginis, & domicilii, & ideò Florentinus v. g. occidens
Romæ Placentinum, non potest Placentiæ conveniri:
immò nec valeret statutum, quod quicunque offende-
rit Placentinum in quacunque parte mundi, possit pu-
niri Placentiæ, quia Civitas in tali casu statutum conderet
de eo, quod non pertinet ad suam jurisdictionem, *Lu-
dovic. decis. Lucen.* 16. *numer.* 26. *& sequent. Ursell.
conclus.* 12. *numer.* 13. *Cancer. variar. libr.* 2. *cap.* 2. *nu-
mer.* 71. *& sequent.* ubi dicit, quod vagabundus à quo-
9 cunque Judice loci, ubi ipse moram fecerit, vel per
quem transierit, potest sine alicujus instantia puniri,
juxta glos. communiter receptam in l. 1. *Cod. ubi de cri-
min. ag. opor.*
10 Addit *Abb. in cap. quod clericis, numer.* 5. *de for.
compet. Boss. dict. titul. de for. comp. numer.* 46. 72. *&
& sequent.* quod potest etiam procedere Judex loci, in
quo reus per decem annos fuerit conversatus, licèt de hoc
dubitet *Clar. quæst.* 39. *vers. quæro nunquid &c. Alex.
cons.* 166. *num.* 2. *vol.* 7. *Farinac. quæst.* 7. *num.* 2. *Peguer.
dec.* 87. *num* 1. *& seq.*
11 Observa tamen, quod sicut Bannitus, qui habet in ali-
quo loco certam habitationem, seu domicilium, non di-
citur vagabundus, *Clar. qui communem dicit dict. quæst.*
39. *vers. fui interrogatus &c.* ità si sine certa habitatio-
12 ne per mundum vagaretur, utique habendus esset pro va-
gabundo, prout & alii ita vagantea, nec propter ban-
num efficeretur in hoc melioris conditionia, quàm ce-
teri non banniti, *vide Ludovic. decision. Lucen.* 16.
13 *numer.* 43. ubi dicit, quod si fortè deficiant aliqua
requisita ad hoc, ut quis dicatur contraxisse domici-
lium in aliquo loco, puniri posset tanquam vagabun-
dus.
14 Observa 2. quod de qualitate Assassinii, seu latroci-
nii ad prædictum effectum debet constare aliunde, quàm
ab ore ipsius delinquentis, alioquin confessio tamquam
sine indiciis extorta, nullius esset momenti, *Alexand.
consil.* 166. *vol.* 7. *Ciriac. controv.* 180. *numer.* 21. *& con-
trov.* 187. *numer.* 21. nec sufficeret, si solùm fiat contra ali-
quem processus, & imputetur *Farinac. quæst.* 7. *num.* 10.
15 *vers. verum hæc limitatio &c.* ubi, quod requiritur decla-
ratoria ad hoc, ut dicatur constare de qualitate assassinii, seu
latrocinii.
16 Notandum tamen est, quòd assassinium dicitur, quan-
do quis pretio, aut præmio convento mandat interfici,
vel interficit Christianum, secus si Judæum, vel alium in-
fidelem, *Alexand. dict. consil.* 166. *vol.* 7. *Corn. consil.*
202. *numer.* 4. *& consil.* 249 *numer.* 1. *versus fin. vol.* 1.
latè Gabr. de malefic. lib. 7. *concl.* 1. *numer.* 6. *Clar. in §.
assassinium, in princip. ubi de communi Ciriac. controv.*
105. *numer.* 31. ubi etiam observat, quod quando com-
munis est causa facientis, & dantis pecuniam, tunc non
dicitur assassinium, *& controvers.* 399. *numer.* 10 *& se-
quent.* ubi, quod assassinium non committitur nec per
mandantem, nec per occidentem, præmio etiam interve-
niente, quando occidens erat pariter inimicus, vel passus
fuerat injuriam ab occiso; unde si pater mandat filio, ut
alium occidat, etiam proposito præmio, non dicitur
committi assassinium, quia si pater erat inimicus, talis præ-
sumitur etiam filius, vel saltem valde suspectus, ita ut occi-
sus debuerit ab eo cavere, *vide Decian. tract. crim. lib.* 9.
num 18. *Caball. resol. crim. cas.* 289. *num.* 2. *Farinac. q.* 123.
num. 150. *& seq.*
17 Secunda conclusio. Judex originis, vel domicilii po-
test cognoscere de delicto per subditum commisso in
alieno territorio, sive præcedat querela, seu accusativo
partis offensæ, *Bartol. in l. cunctos populos numer.* 47.
*vers. item quæro &c. Codic. de Summ. Trin. & fid. cathol.
Bald. cons.* 393. *num.* 2. *&* 3. *lib.* 1. *& consil.* 348. *vers. se-
cundo quia &c. lib.* 5. *Boer. dec.* 270. *sub numer.* 3. *Clar.
dict. quæst.* 39. *vers. sed quæro nunquid Judex originis,
vel domicilii &c. Farinac. dict. quæst.* 7. *numer.* 22. in
quo conveniunt omnes utriusque juris interpretes; sive
Judex ex officio procedat: nam cùm possit procedere ad
accusationem partis, sequitur, quod etiam per inquisi-
tionem procedere possit, cum inquisitio succedat in lo- 18
cum accusationis; interest enim Reip. & Judici habere
bonos subditos, & expurgare Provinciam malis homi-
nibus; ex quo capite potest Judex procedere etiam per
inquisitionem cum inquisitio principaliter fiat propter uti-
litatem publicam, *l. si quis in hoc genus Codic. de Episc.
& cleric.* & hæc est magis communis opinio, magisque
conducibilis ad conservationem pacifici status Reip. *Bar-
tol. in dict. l. cunctos populos numer.* 47. *Bald. dict. cons.*
393. *numer* 3 *Boss. in titul. de for. comp. num.* 182. *ver-
sic. ultimo in hac materia &c. Abb in cap. cum contingat,
numer.* 7. *de for. compet. Guid. Pap. decision.* 202. *num.*
5. *Decian. tractat. crimin. tom.* 1. *lib* 4. *cap.* 17. *numer* 2.
Clar. dict. quæst. 39. *vers. sed quæro nunquid &c.* ubi di-
cit, quòd hanc opinionem generalis consuetudo videtur
approbasse: publicè enim interest, ut hi, qui origine,
vel habitatione sunt subditi, rectè vivant, & ubicun-
que delinquant, à suo etiam Judice puniantur; alioquin
magna daretur occasio delinquendi, quia quilibet sce-
lestus ad delinquendum in alienas Provincias propera-
ret, si sciret, se in loco, ubi habitat, puniri posset,
Vinc. de Franch. decision. 66. *Thesaur. decision.* 90. *nu-
mer.* 2. *&* 5. ubi dicit, quod delicta non puniuntur 19
principaliter propter offensam territorio factam, sed
propter odium criminis, & ne delicta remaneant impu-
nita, cùm jura, & pax publica violentur, quæ ubique
vigent, & dominantur tam in loco originis, & domi-
cilii, quàm in loco delicti, *Ludovic. dec. Lucen.* 16. *num.*
25. *& sequent. Magon decis. Lucen.* 36. *numer.* 1. *& dec.*
70. *num.* 3. quamvis contrarium sentiant *Covall. in spec.
opin. commun. quæst.* 678. *num.* 9. *& sequent. & alii apud
Ciriac. controv* 399 *num.* 13. ubi asserunt, quod civis, 20
vel domicilium habens in loco, non potest puniri sine
querela partis pro homicidio commisso in alieno territo-
rio, *Farinac. in Pract. crim. q.* 7. *n.* 23. *vers limita* 3. ubi
dicit, Judicem originis, vel domicilii ita demum posse
procedere, si Judex loci delicti fuerit negligens, secus
si ipse contra delinquentem processerit, *Carleval. de Ju-
dic. lib.* 1. *tit.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 7. *sect.* 2. *numer.* 845. *&
sequent.* ubi dicit, pro delicto commisso in uno Regno,
& Principatu, non posse reum puniri in alio Regno, sed se-
curum esse, & liberum ab omni accusatione, & molestia,
dum ibi degit, sive sit originarius, sive domiciliarius, si-
ve vagabondus, vel profugus.

Tu verò non recedas à primò dicta sententia, quæ verior
est, & magis consulit bono publico.

Quare statim commisso delicto quelibet Judex tam 21
originis, quàm domicilii, & loci, ubi commissum fuit
delictum, potest contra delinquentem procedere sive
ad instantiam partis, sive etiam ex officio, servatis ta-
men servandis, & habitis legitimia indiciis: nec erit lo-
cus remissioni, si ipsi Judices procedentes sint sub di-
versis Præsidibus Provinciæ; sed si sunt sub eodem
Præside, solet semper reus remitti ad Judicem loci
delicti, si ipse remissionem petierit, & processerit sta-
tim post commissum delictum: & in contumaciam in-
quisitum damnaverit, nisi aliud ex causa ipsi Præsidi vi-
deatur; debentque dicti Judices alter alterum adjuva-
re, & indicia, quæ habent, ad alium transmittere, ut
melius justitiæ locus esse possit; verum si reus sit in ali-
quo ex dictis locis carceratus, solent alii Judices su- 22
persedere: & si in eo loco fuerit punitus, vel abso-
lutus, facta fide de hujusmodi punitione, vel absolu-
tione, non potest amplius per alios Judices mole-
stari, sive fimus sub eodem Præside, vel Principe,
sive in diversis jurisdictionibus, & territoriis, dummo-
dò fraus absit, *Clar. dict. quæstion.* 39. *vers. sed quæ-
ro nunquid &c. & quæst.* 38. *versic. hoc tamen &c. Ca-
ball. resol. crimin.* 162. *num.* 26. *& sequent Franc. dec.* 37.
numer. 2. *&* 3. *& dec.* 88. *num.* 5. *&* 6. *Thesaur. decis.* 90.
num. 7. *Farinac. dict. quæst.* 7. *num.* 25. *&* 26. alioquin se-
queretur, quod bis de delicto quæri posset, *contra textum
in d. l. licet §. fin. vide Decian. tract. crim. lib.* 4. *capit.* 16.
numer. 7. *Bajard. ad Clar. d. q.* 39. *num.* 3. ubi, quod pos-
sunt alii Judices bona publicare, si reus primam conde- 23
mnationem solverit, *Boss. de for. comp. numer.* 96. ubi di-

cit, quod si reus in primo judicio compareat, & suam purget contumaciam, poterit impedire secundum, allegando præventionem.

24 Et hoc quidem procedit, quando quis fuit absolutus tanquam innocens, vel quia probaverit negativam, vel mortuum fuisse ab altero occisum, vel quid simile; secus si fuerit absolutus ex hactenus deductis, quia tunc poterit judex loci delicti molestare, & carcere reum absolutum in loco originis, vel domicilii, *Farinac. d. q. 7. numer. 26. & quamvis &c.*

25 Item procedit, si delinquens convenienti, & debita pœna fuerit punitus; quia tunc pro eodem delicto amplius molestari, seu condemnari non posset, etiamsi omissa esset in primo judicio aliqua qualitas, quæ aggravaret delictum, *ut dict. Bald. in l. & si severior. numer. 18. versic. unde dicit &c. Cod. ex quib. caus. infam. irrog. Boss. dict. tit. de for. comp. numer. 82. & 83. Clar. d. quæst. 39. vers. sed quæro nunquid Judex originis &c.* secus si pœna fuerit extraordinaria, & minor ea, quæ imponi debuisset: tunc enim posset delinquens iterum molestari, & puniri per alios Judices usque ad supplementum convenientis pœnæ, *Boss. ubi supra num. 84.* ubi hoc intelligit, quando minor illa pœna esset absurda, & reprobata à lege, ut si pro homicidio fuerit inflicta pœna pecuniaria, secus, si conveniret, licèt esset minor, *Caball. dict. cas. 162. num. 20. & sequent.* ubi dicit, quod
26 etsi reus in loco delicti comparuerit, tamen si debitam condemnationem non solvit, potest molestari, & condemnari per Judicem originis, vel domicilii, ne delicta remaneant impunita, *Farinac. d. q. 7. num. 26. vers. benè autem &c.*

27 Observa tamen, quòd si quis fuerit in uno loco, puta delicti, in contumaciam bannitus, & condemnatus, non potest in alio loco absolvi, quàm in loco, ubi condemnatus fuit, *juxta constitutionem Pii IV. edit. 12. Kal. Junii* 1565. qua cavetur, ut rei in contumaciam
28 condemnati, & banniti non alibi ad suas defensiones faciendas admitti possint, quàm in loco, ubi condemnatio sequuta est, vel in Curia generali Provinciæ, ubi delictum fuerit commissum: & quæcunque absolutiones in contrarium obtentæ sint nullius roboris, vel momenti, iisque non obstantibus contra ipsos absolutos ad executionem condemnationum factarum deveniri possit, & debeat, *prout refert Farinac. d. q. 8. num. 26. vers. item pariter &c.*

29 Observa 2. quòd si reus in uno territorio, seu loco domicilii, originis, vel delicti obtinuit gratiam à Principe illius loci, adhuc poterit in alio loco puniri, & molestari; quia etsi satisfactum sit quoad Principem illum, qui concessit gratiam, tamen non est satisfactum quoad alium Principem, *Boss. dict. titul. de for. comp. numer. 85.* quod procedit, quando essent diversi Domini, & Principes; secus si locus delicti, domicilii, & originis est subjectus eidem Principi: tunc enim gratia facta prodest delinquenti ubique locorum, etiamsi fuerit ubique condemnatus, *ut d. Farinac. d. qu. 7. num. 26. in princ.*

30 Observa 3. quod reus contumax non potest opponere de pendentia litis, vel de præventione alterius Judicis, etiamsi in loco delicti fuerit in contumaciam condemnatus: nam si dicto beneficio uti posset, in ejus potestate esset eludere pœnam; in loco enim originis, vel domicilii non posset conveniri, quia processus esset captus in loco delicti; & in loco delicti posset non comparere, & sic pœnam eluderet, *Bartol. in l. sepulchri violati numer. 2. & sequent. ff. de Sepul. viol. Clar. dict. quæst. 39. vers. sed quæro nunquid Judex originis &c. Grammat. dec. 26. num. 10. Boss. in titul. de for. comp. num. 82. vers. istam tamen præventionem &c. & num. 96. versic. sed licet pars contumax &c. & in titul. de Banni nullit. ad fin. num.*
31 11. ubi dicit, quòd si reus passus est se condemnari in duobus locis, poterit cogi ad solvendam condemnationem in utroque loco, nisi in primo judicio compareret, & suam contumaciam purgaret, vel primam condemnationem solvisset, *ut supra diximus, vide Bald. cons. 124. n. 1. vers. in contrarium facit &c. lib. 5. Alciat. resp. 3. lib. 3. Caball. cas. 162. num. 12 & seq.*

32 Observa 4. quod Judex originis, vel domicilii tenetur punire suum subditum delinquentem in alieno territorio, non secundùm statuta loci originis, vel domicilii, si simpliciter loquantur de delinquente, sed secundum pœnam impositam à jure communi, vel secundùm statuta loci, in quo deliquit, quatenus possit haberi notitia statutorum loci delicti, *Bartol. in dict. l. cunctos populos sub num. 48. Cod. de Summ. Trinit. & fid. cathol.* ubi dicit, quod statuta loci originis, vel domicilii, quæ respiciunt litis decisionem, non porriguntur ad ea, quæ extra territorium commissa sunt, nisi expresse disponant de eo, quod civis facit extra territorium, *Bald. cons. 124. num. 1. vers. item considera &c. lib. 5. Clar. quæst. 85. vers. tertius est casus &c. ubi de communi Corn. cons. 232. num. 3. vers. & hinc est &c. lib. 4. & alii apud Caball. d. cas. 162. n. 31. & seq.*

Observa 5. quod reus in loco delicti, si ibi reperia- 33
tur, conveniri potest etiam civiliter personali, reali, & etiam mixta actione, *cap. fin. de for. compet. capit. de illis 6. quis quæst. 3. cap. 1. de privil. in 6.* ubi, quod exem-
ptus delinquens extra locum exemptum, potest conve- 34
niri coram Ordinario ejus diœcesis, in qua deliquit, non obstante privilegio exemptionis, *l. si cui §. idem Imperator, & l. ultim. ff. de Accusat. l. 1. & auth. qua in Provincia, cum ibi not. Codic. ubi de crimin. ag. opor. l. 1. ubi Salyc. Codic. ubi Senator. vel clariss. Auth. ut null. Judic. §. si verò quis comprehensorum, ubi glos. in ver. comprehendere, Azor. in Summ. Codic. ubi de crimin. ag. opor. numer. 1. Clar. quæst. 38. in princip. Boss. titul. de for. compet. numer. 46.* ubi dicit, quod de-
linquens in loco, non efficitur quidem subditus, sed de 35
foro illius loci quoad omnem effectum, & distringendi personam, & bona, si in loco delicti reperitur; & eodem modo, si non reperitur, facta citatione per litteras subsidiales, si Judex, cui scribitur, paret, *Decian. tractat. crimin. lib. 4. cap. 17. num. 1. & seq. & numer. 29.* ubi addit, quod non tantum potest Judex in suo territo- 36
rio punire delictum in eo commissum, sed etiam si fuerit commissum in mari adjacente territorio suo, *Gandin. de malefic. tit. Quom. de malefic. cognosc. per inquisit. num. 2. Boer. dec. 270. n. 2. Carleval. de Jud. l. 1. tit. 1. disput. 2. qu. 7. sect. 1. num. 716. & seq.*

Observa 6. quod Judex loci commissi delicti potest 37
privare clericum delinquentem beneficio, quod habet in alia Diœcesi sub diverso Episcopo, si id in sententia expresserit, *cap. postulasti, ubi glos. & DD. de for. compet. Oltrad. cons. 17. num. 3. Card. in clem. pastoralis vers. denique, num. 10. in 2. qu. in fin. de re jud. Diaz. in Pract. crimin. canon. cap. 134. num. 4. vers. & adverte, quod Judex &c. Caball. resol. crim. cas. 25. num. 9. & 10.* ubi dicit, quod tunc Judex loci beneficii exequitur sententiam Judicis loci commissi delicti, *Jordan. Elucubr. divers. lib. 8. tit. 1. de Constit. num. 79.*

SUMMARIUM.

1 *Quando reus remitti debeat ad locum delicti, & quando non, & n. 2. cum seq.*

3 *Officialis à loco officii aufugiens, ubique puniri potest de delictis in officio commissis.*

4 *Judex remittens semper debet cognoscere, an reus sit culpabilis.*

5 *In delictis publicis est facienda remissio ad Judicem loci delicti, etiamsi offensus reum accusaverit apud Iudicem loci originis, vel domicilii.*

6 *Remissio non est facienda in levioribus delictis, nec etiam in atrocibus, quando agitur civiliter de crimine.*

7 *In privatis delictis non fit remissio.*

8 *An Iudex loci originis, vel domicilii, qui in captura prævenit, vel reum condemnavit, teneatur reum remittere ad Iudicem loci delicti.*

9 *Si Iudex loci delicti non petierit remissionem, Iudex loci originis, vel domicilii potest licitè cognoscere, & punire.*

10 *Curia Romana nunquam remittit delinquentem ad aliam Civitatem, seu Provinciam.*

11 *An*

11 *An Judex requisitus teneatur reum remittere, si nullam jurisdictionem in eum habeat.*
12 *Curia major non remittit ad inferiorem.*
13 *Quando remissio deneganda sit.*
14 *Cujus expensis fieri debeat remissio.*
15 *Quid si in remissione magnæ essent faciendæ expensæ.*
16 *Et quid si reus captus fuerit in loco alterius jurisdictionis.*
17 *Qua pœna plectantur satellites capientes reum in alieno territorio.*
18 *Quando in causa hæresis fiat remissio.*

CAP. II.

An, & quando reus remitti debeat ad locum delicti.

1 QUando agitur de gravibus, & publicis criminibus, quibus principaliter offenditur Resp. & Judices, inter quos tractatur de remissione, subsunt uni, & eidem Principi, sive Regi, aut Reip. reus remittendus est ad Judicem loci delicti, alioquin Judex requisitus per Superiorem cogi potest, & condemnari ad pœnam trium librarum auri, *l. non dubium est §. illud ff. de Custod. reor. auth. qua in Provincia Cod. ubi de crim. ag. opor. §. si vero quis comprehensorum, Auth. ut null. Jud. coll.9. auth. si verò Cod. Ad l. Jul. de Adult. Canonistæ in cap. in Romana §. contrahentes de for. comp. in 6 Rol. cons.60. num.2. cum sequ. & num.23. vol.2. Innoc. in cap.1. de Raptor. Panorm. in cap. ultim. num.21. de for. comp. Guid. Pap. dec.202.* ubi
2 dicit, quod in remissione rei facienda, vel impedienda hæc sunt consideranda, videlicet quod constet, crimen, de quo agitur, fuisse commissum in territorio Judicis requirentis. 2. quod reus non commiserit majus crimen in territorio Judicis, ubi detinetur, quia tunc pœna gravior absorberet minorem, 3. quod Judex debitè requiratur, *Cevall. quæst 678. n.18. & 19. Farin. in Pract. crimin. quæst. 7. num. 17.* subdens *numer.* 18. quod offi-
3 cialis à loco officii ausugiens, ubique etiam puniri poterit de delictis in officio commissis, *latè Ricc. in prax. Eccles. for. part.2. resolut. 75. usque ad 86.* ubi dicit,
4 quod Judex remittens semper debet cognoscere, an reus sit culpabilis, *Boer. decis. 29. numer.1. Covar. pract. cap.11. numer.7. Clar. in Pract. crimin. §. fin. quæst. 38. versic. est autem &c. Decian. tractat. crimin. lib.4. cap.13. numer.7. & 8. & cap.19. numer.1. & seq. latè Carleval. de Judic. lib.1. titul.1. disp.2. quæst.7. sect.*
5 *2. per tot.* ubi etiam observat, quod in delictis publicis, etiamsi offensus reum accusaverit apud Judicem loci originis, aut domicilii, adhuc est facienda remissio ad Judicem loci delicti, quia non potest offensus præjudicare Reip. offensæ, *l. jurisgentium 7. §. si paciscar. ff. de Pact.* quod quidem optima ratione inductum est, tum quia maximè expedit Reip. ut scelera publicè puniantur in eo loco, in quo commissa sunt, propter exemplum, tum etiam quia in loco, in quo quis deliquit, facilius invenitur delicti auctor, testesque comprobationis, quorum examen, si alibi fieret, delicta quotidiè remanerent impunita, *l. ult. ff. de Accusat. l. capitalium §. famosos ff. de Pæn. §. hæc considerantes Auth. ut omn. obed. Judic.*

6 Ex his infertur 1. quod non est facienda remissio in levioribus delictis, nec etiam in atrocibus, si agitur de crimine civiliter, quia tunc cessaret ratio publici exempli, *Clar. in dict. quæst.38. versic. item scias &c. Panorm. in cap. fin. numer.15. de for. compet. Aufrer. ad Capell. Tolosan. dec.319. Covar. pract. cap. 11. num 7. vers. octavo &c. Duen. reg.378. limit.3. Decian. tract. crimin. lib.4. cap.19. num.5. Farinac. in Pract. crim. qu.7. numer.36. Carleval. dict. lib.1. tit.1. disp.2. qu.7. sect.2. num.853.*

7 Infertur 2. quod in privatis delictis, qualia sunt furta; injuriæ, & alia hujusmodi, si principalis offensus accusaverit reum apud Judicem domicilii, vel originis, vel aliàs competentem, reus remitti non debet, quia in privatis delictis principalis offensa fit parti, seu privatæ personæ, accessoriè verò, & secundò fit Reip. *latè Carleval. dict. disp.2. quæst.7. sect.2. numer 807. & sequent.*

8 Infertur 3. quod Judex originis, vel domicilii etiamsi in captura quocunque modo prævenerit, vel etiam reum condemnaverit, tamen requisitus à Judice loci delicti tenetur reum remittere, ut per eum fiat executio in eodem delicti loco, *d. l. capitalium §. famosos ff. de Pæn. Boss in tit. de for. comp. num.48. Thesaur. dec. 90. Alciat. resp.13. num.2. lib.7. Carleval. loco proximè citat.* quamvis alii in tali casu contrarium senserint, *quos vide apud Farinac. q.7. num.24. Decian. tract. crim. lib.4. cap. 19. num.12. Grammat. dec.26. num.5. Covar. pract. cap. 11. vers. sexto in hoc &c.* ubi, quod non tenetur Judex originis, vel domicilii remittere, postquam condemnavit.

Infertur 4. quòd si Judex loci delicti non petierit remis- 9
sionem, Judex loci originis, vel domicilii poterit licitè
cognoscere, & punire, cùm non teneatur id agere ex officio, *Panorm. in d. cap. ult. num 15. de for. comp. Guid.*
Pap. d. dec.202. Boer. dec.29. ubi etiam dicit, quod Cu- 10
ria Romana nunquam in aliquo casu remittit delinquentem ad aliam Civitatem, seu Provinciam, *Cevall. d. q. 678. num.18. & seq. Thesaur. dec.90. nu.7. Covar. pract. cap.11. numer.5. vers. quarto erit animadvertendum &c. Decian. tract. crimin. lib.4. cap.19. num.1. Farinac. dict. quæst.1. num.38.*

Infertur 5. quod Judex requisitus tenetur reum re- 11
mittere, etiamsi nullam jurisdictionem in eum habeat ratione originis, vel domicilii, vel alio modo, *Covar. pract. dict. cap.11. numer.6. Clar. dict. quæst.38. versic. sed quid si Judex &c.* ubi dicit, quod attendi debet solummodò jurisdictio Judicis id petentis, non autem ejus, à quo petitur remissio, *Mandell. consil. 208. numer.15.* ubi dicit, quod Judex in tali casu eo ipso quod requiritur à Judice majori, qui jurisdictionem habet in reum, censetur actum expedire uti delegatus, *Fari-*
nac. dict. quæst.7. numer. 33. ubi observat, quod inter 12
Judices, qui sint sub eodem Principe, facienda est remissio, quando petitur à Judice, qui sit in jurisdictione par, vel superior Judice requisito: quia si Judex requisitus superior jurisdictione sit, non remittit ad Judicem inferiorem, etiamsi esset sub eodem Principe, sed ipse cognoscit de crimine, ex vulgato dicto, quod Curia major non remittit ad inferiorem, *Carleval. lib.1. tit. 1. disp.2. quæst.7. sect.2. num.819. & sequ.* ubi contrarius respondet.

Infertur 5. remissionem esse denegandam, ubi Ju- 13
dices, inter quos de remissione agitur, subsunt diversis imperiis, & Principibus, *Bald. in l. Præses 3. numer 4. ff. de offic. Præsid. Boer. decision.29. num.5. Aufrer. ad Capell. Tholos. decision 319. Decian. tractat. crim. lib.4. cap.19. num.10. Covar. pract. cap.11. num.10.* ubi dicit, hanc sententiam communi usu, & praxi Christiani orbis esse receptam, *Carleval. loco cit. dict. disp.2. q.7. sect.2. num.827. & 829. cum sequent.* quod procedit, etiamsi diversa regna, & principatus sint sub uno Principe, quando conjunguntur æquè principaliter, ita ut unumquodque regatur suis legibus, quemadmodum regebantur ante unionem; tunc enim ex uno istorum regnorum ad alterum remissio fieri non debet, quis eo casu considerari debent, ac si essent omninò separata, & persona Regis subit vicem duorum Regnorum; secus quando essent unita accessoriè, ita ut unum alteri accedat, & fiat unum cum illo, illiusque, cui accedit, legibus regatur, *per text. in l. tutorem 22. ff. de His quib. ut indign. Bart. in l. si convenerit 18. §. si nuda num.1. & seq. ff. de Pign. act. Gonz. ad reg.8. Cancell. glos.5. §.7. num. 119. cum seq.*

Quærea, cujus expensis fieri debeat remissio? Resp. 14
quod facienda est expensis accusatoris, si ille eam petierit, aut eo instante fuerit à Judice loci delicti postulata, alioquin si ex officio petatur à Judice requirente, ille, qui remissionem petit, ex publico ærario expensas subministrabit, *Covar. pract. cap.11. num.11. Vinc. de Franch. decision.332. numer. 4. Ursill. ad Afflict. decision. 71. numer.2. Menoch. de Arbitr. Judic. cas.228. num. 5. Carleval. de Judic. d. lib.1. tit.1. disput.2. quæst.7. sect.2.*
num.863. & sequ. ubi subiicit, quod si in remissione hujus- 15
modi deberent fieri magnæ expensæ, ut quia remissio pete-

retur ad locum longè distantem, tunc remissioni non esset locus, præsertim si plus haberet dispendii translatio, quàm esset pœna, præsenti reo insligenda, *per text. in l. mediterraneæ, Codic. de Annon. & tribut. lib.10.*

16 Notandum est etiam, quòd reus captus in loco alterius jurisdictionis, restituendus est Domino territorii, ubi captus fuit, sive exequutores loci delicti insequuti eum fuerint à loco commissi delicti ad locum alterius Judidicis, sive eum ceperint in territorio ejusdem loci delicti, & captus de manibus exequutorum, seu satellitum aufugerit in alium locum alterius jurisdictionis, & illi insequentes, eum ibi ceperint, *Bald. in l. fin. in 1. lectur. ff de jurisd. omn. Jud. Boer. decision. 29. numer'8. Clar. in Pract. crimin. quæst. 96. vers. sed quid si bannitus &c. Farinac. quæst. 7. num.40. limit.9. Rolan. consf.60. num.16. Corn. cons. 159. num.9. vol.2. Boss. titul. de captur. num.34.* ubi, quod captus in alio territorio debet statim dimitti, & pristinæ libertati restitui, cum talis captura sit nulla, *& titul. de favor. defens. num.7. Caball. resol. crimin. cas.291. per tot.* ubi etiam
17 dicit, quod ipsi exequutores, qui in alieno territorio
reum ceperunt, cum Dominum illius territorii offenderint, ibique forum ratione offensæ sortiantur, veluti carcerem privatum committentes, & jurisdictionem, & merum imperium usurpantes, pœna ultimi supplicii puniri possunt; quòd quidem procederet, quando alterius jurisdictionem usurpant in arduis; secus in levibus, quia tunc mitiori pœna puniuntur, *vide Cæphal. cons. 229. num.6. & sequent. lib.2. Vermigliol. cons.276. num. 5. & seq.*

18 Notandum 2. quod licèt in causa hæresis sæpè soleat fieri reorum remissio ad Inquisitorem, in cujus jurisdictione delictum fuit commissum, *juxta auth. ut nulli judicum §. si verò quis comprehensorum, ubi Bartol.* tamen aliquando ex justis causis denegatur, ut si timeretur, ne reus in itinere intereiperetur ab amicis, vel consanguineis: tunc enim melius est, ut reus puniatur in loco, ubi moratur, quàm ut remittatur ad locum commissi delicti. *Scacc. de Judic. lib.1. cap.43. num.4.* ubi etiam observat, quod licèt Inquisitor territorii, in quo reus delictum commisit, possit per proprium nuncium citare eundem reum, ipsumque capere in alieno territorio, cùm in tali casu procedat uti delegatus Papæ, *cap. ut inquisitionis de Hæret. in 6. cap. multum 3. quæst. 6. ita Dominus dist. 19.* solet tamen talis Inquisitor attenta praxi in casibus occurrentibus litteras requisitorias mittere ad Episcopos, & Inquisitores eorum locorum, *vide Dian. resol. mor. par.4. tract.9. resol.7.*

S V M M A R I U M.

1 *Judex loci potest sua auctoritate ministros Curiæ constituere.*
2 *Judex tam ordinarius, quàm delegatus Assessorem sibi adjungere potest.*
3 *Quando Judex à litigantibus cogi possit, ut Assessorem assumat.*
4 *Assessor Judicis jurisdictionem non habet, & ideò judicare, ac sententiam ferre non potest.*
5 *Judex deputare potest Notarium, Nuncium, ac promotorem fiscalem.*
An tales adstringi possint ad officium exercendum, ibid.

C A P. III.

An Judex possit sua auctoritate Ministros curiæ constituere in loco suæ jurisdictionis.

1 RÉsp. affirmativè: quia jurisdictione concessa, vel
data sive à lege, sive ab homine, ea data censentur, sine quibus illa commodè exerceri nequit, *cap.1. & cap. præterea, de offic. deleg. Guid. Pap. dec.60. Rosenth. de feud. cap.12. conclus.5. num.50. & alii communiter.* Un-
2 de Judex tam ordinarius, quàm delegatus Assessorem si-
bi asciscere, & adjungere potest, *l.1. & tot. tit. ff. de Offic. Assess. l. metum 9. §. sed ex facto ff. Quod met. caus. l. 1. & l. liceat 12. Cod. de Assess. cap. cum ab omni 10. ubi Canonistæ de vit. & honest. cleric. cap. statutum §. Assessorem, ubi etiam DD. de Rescript. in 6. latè Menoch. de Arbitr. Judic. cas.253. Rosenth. loco cit. conclus.9. num.3. & sequent.* non tamen Judex invitus, à litigantibus, ut si-
bi Assessorem adjungat, compelli potest, nisi sit imperi- 3
tus, seu scientia juris non instructus: tunc enim altero litigantium, etiam solo petente, talis Judex ad id cogi posset, *ut d. Rosent. d. concl.9. num.3. & seq. & ibidem litt. F. ubi alios allegat.*

Observa tamen, quod jure civili Assessores Judicum 4
jurisdictionem non habent, ac propterea judicare, ac sententiam proferre nequeunt, cùm eorum officium sit tantùm Judicem instruere, & juvare, *l 2. C. de Assess. glos. in l.1. ver. epistolis ff. eod. tit. de Offic. Assess. Bart. in l. præcipimus 32. §. quod si à Duce nu.2. C. de Appell. Bald. in auth. ad hæc num.2. C. de Judic. Specul. in tit. de Assess. §.5. rubr. Assessoris officium, quod sit Rosent. d. conclus.9. num.6. & 8.*

Item Judex deputare potest Notarium, sive Actua- 5
rium, ac Nuncium, & Promotorem fiscalem, *Bald. in cap. quoniam contra numer.9. de Probat. Rosent. dict. cap.12. concl.9. numer.19. & sequent.* ubi etiam dicit, quòd tales astringi possunt ad officium exercendum, exceptis iis, quorum dignitati non congrueret tali munere fungi.

S V M M A R I U M.

1 *Carceratus pro una causa civili, potest pro alia causa civili, vel criminali detineri.*
2 *Carceratus pro debito fiscali, potest recommendari pro debito privato, & è contra.*
3 *An carceratus pro causa criminali, possit detineri pro causa civili, & num.4. cum seq.*
4 *Post condemnationem criminalem non debet executio differri: limitatur n.8.*
5 *Judex criminalis dicitur major Judice civili.*
6 *Quid si aliquis non detineatur in carceribus, sed in alio loco sub fidejussione de non discedendo.*
7 *Relaxatus à carceribus, in quibus pro causa criminali detinebatur, non potest per spatium horæ pro civili causa capi.*
8 *Quando differri possit executio condemnationis criminalis.*
9 *Carceratus pro causa criminali, potest arrestari pro debito fiscali.*
10 *Carceratus pro una causa criminali, potest detineri pro alia criminali.*
11 *Quando carceratus ab uno Judice, possit ab alio Judice in eisdem carceribus arrestari.*
12 *Captus injustè, vel nulliter pro uno debito, non potest pro alio debito arrestari, sed relaxandus est, & reponendus ad locum, ubi fuit captus: limitatur num. 13. & seq.*
13 *Quid si verè constaret de debito.*
14 *Et quid in mandato suspicionis fugæ.*
15 *Et quid in causis criminalibus.*
16 *An is, qui detinetur in carcere pro una causa criminali, validè citari possit pro alia.*
17 *Quando Judex in causa criminali teneatur pro reo admittere procuratorem, & n.20.*
18 *An reus, cui assignata fuit domus pro tuto carcere, si inde aufugit, & postea redeat, incidat in aliquam pœnam.*
19 *An pæna relegationis, & exilii censeatur pæna corporis afflictiva, & n.21.*
20 *In Judiciis, in quibus pæna non infligitur corporalis, procurator admittitur.*

C A P. IV.

An, & quando carceratus pro una causa possit in eisdem carceribus detineri pro alia.

PRæmittendum est, quod carceratus pro una causa 1
civili, potest etiam pro alia causa civili detineri,
qua-

quatenus prima captura subsistit : quemadmodum car-
ceratus pro causa civili potest etiam recommendari pro cau-
sa criminali, *Bartol. in tractat. de carceribus numer.* 19.
& 20. *& in l. quoties Cod. de Exactor. tributor. libr.* 10.
ubi etiam dicit, quod carceratus pro debito fiscali, po-
2 test recommendari pro debito privato, & è contra,
*Bald. consil.90. libr.5. Guid. Pap. dec.61. numer. 3. Pere-
grin. de Jur. fisc. lib.6. titul. 7. de Debitor. fiscal. numer.
23. vers. item debitor. Caball. resol. crim. cas.299. numer.
30. & sequent. Coler. de Proces. execut. par.1. cap.2. nu-
mer.*139.

3 Quæritur igitur, an carceratus pro causa criminali,
possit detineri pro causa civili? negativè respondet *Fa-
rinac. in Pract. crimin. quæst.27. numer.*115. *vers. ca-
ptus tamen pro delicto &c.* ubi dicit, hanc esse verio-
4 rem, & receptiorem sententiam : ratio est, tum quia
post condemnationem criminalem non debet executio dif-
5 ferri; tum quia Judex criminalis dicitur major Judice ci-
vili; & ideò detentus à majore tribunali, non potest
retineri ab inferiore, *l. contra pupillum ff. de re Jud.
latè Caball. dict. cas.299. numer.*18. *& sequent.* quod
6 procedit etiam quoad eum, qui fuit detentus in pala-
tio, in Civitate, in Castro, vel in alio loco determi-
nato sub pœna, aut fidejussione de non discedendo,
*Peguer. decis.*135. *Vermigliol. consil.* 351. *numer.* 2. ubi
7 addit, quod relaxatus à carceribus, in quibus pro cau-
sa criminali detinebatur, non potest per spatium horæ
pro civili causa capi, seu carcerari, *ex Constitut. Pau-
li V.*

8 Limita 1. quando habita modica dilatione in execu-
tione pœnæ corporalis potest consuli illi, qui petit pe-
cuniam, præsertim si causa civilis esset tempore peritu-
ra, *Bartol.consil.*221. *vers. quandoque una executio &c.
vol.*1. *Clar. in pract. crim. §. fin. quæst.* 97. *in princ.
vers. ego verò dicerem &c.* ubi asserit, non esse dene-
gandam brevem dilationem, puta bidui, vel tridui,
quando appareret, illam non peti in fraudem differen-
dæ, aut vitandæ executionis, nec subesset timor, quod
condemnatus posset è carceribus evadere, aut alterius
scandali, *Peguer. decision. 69. numer.* 2. quod magis,
procederet, quando reus condemnatur in pœnam exi-
lii, vel aliam leviorem, *vide Cancer. var. par. 2. cap.
7. numer.*138. *Boss. in titul. de Captur. numer.* 91. *versic.
scias etiam &c.*

9 Limita 2. in debito fiscali, quia tunc carceratus etiam
pro causa criminali poterit arrestari, nam fiscus in hoc est
privilegiatus, nec aliquis ordo requiritur, dummodò
constet de credito, *Caball. d. cas.299. num.* 32. *Vermi-
gliol. consil.*351. *num.*1. *&* 2. *post Bald. consil.*90. *in fin.
vol.*5.

10 Limita 3. quando agitur de alia causa criminali, nam
carceratus pro una causa criminali potest detineri pro
alia criminali, *Bartol. in tractat. de Carcer. sub num.*21.
*vers. sed si esset positus in carceribus &c. & cons.*22. *vers.
si verò executio &c. lib.*1. *& in l.2. §. qui exibendi num.*4.
versic. ulterius quæro &c. ff. de Custod. & exhib. reor. ubi
dicit, quod illa recommendatio prævalebit, quæ fit
propter gravius crimen; unde executio prima differtur,
si causa, super qua debet secundò cognosci, continet
gravius delictum, *Clar. in pract. crim. §. fin. quæst.* 34.
*vers. de carcerato &c. Farinac. quæst.*7. *num.* 42. *versic.
limita* 10. *ad fin. & quæst.*27. *nu.*154. *vers. limitando &c.
Caball. d. cas.*299. *n.*1. *& seq.*

11 Sed quæres, an carceratus ab uno Judice, possit ab alio
Judice in eisdem carceribus arrestari? Resp. affirmativè,
quando ambo Judices sunt sub eodem Præside Provinciæ,
secus si sub diversis dominiis, *vide Clar. & Farin locis su-
pra cit.*

12 Quæres 2. an captus injustè, vel nulliter pro uno debi-
to, possit pro alio debito arrestari? Resp. negativè, *Bald.
consil.*90. *vol.*5. ubi dicit, quod non potest quis uti admi-
niculo carceris, nisi cum sua causa, suisque vitiis, unde
oportet, quòd primò relaxetur qui injustè detinetur, *Bor-
gnin. dec* 1. *num.*45. ubi dicit, quod is, qui relaxatur, de-
bet ita relaxari, ut non possit iterum capi saltem per spa-
tium horæ, *ut supra diximus Thesaur. dec.*220. *num.*
2. *&* 3.

13 Hæc tamen conclusio limitatur 1. quando verè consta-
ret de debito vel per confessionem carcerati, vel alio mo-
do, *Cravet cons.*46. *num.*7. *& cons.*65. *num.*4. *Cancer. var.
par.*2. *cap.*10. *num.*27. *Rot. dec.*151. *num.*5. *par.*2. *Divers.*
ubi resolvit, quòd si captura, & carceratio esset nulla etiam
ex defectu citationis, in tali casu deberet substineri, nec
esset locus relaxationi.

Limitatur 2. in mandato suspicionis fugæ, quando 14
periculum est in mora : tunc enim receditur à regulis
juris communis, ut periculum evitetur, *latè Mascard.
de Probat. conclus.* 823. *numer.*19. *& sequent.* ubi etiam
observat, quod suspicionum causæ post capturam de-
bent plenè probari, & justificari, alioquin captura red-
deretur injusta, & ideò tanquam facta contra justitiam
esset revocanda, *Alexan. cons.*19. *lib.*3 *Cancer. loco cit. d.
cap.*10. *num.*26.

Limitatur 3. in causis criminalibus, in quibus ad evi- 15
tandos inanes circuitus captura confirmatur, ubi superve-
nirent probationes liquidæ, ita ut si captus non fuisset,
capi posset, dummodò Judex non uti privatus, sed ut Ju-
dex processerit, licèt in aliquo requisito ad capturam de-
fecerit, *Cancer. var. d. cap.*10. *num.*28. *Scacc. de Jud. lib.*
1. *cap.*94. *num.*1. ubi id intelligit, quando notoriè, & ple-
nè constaret, quod reus denuo esset carcerandus, aliàs es-
set liberè relaxandus.

Quæres 3. an is, qui detinetur in carcere pro una cau- 16
sa criminali, validè citari possit pro alia? negat *Bart. in
l.2. num.8. ff. de in jus voc.* ubi dicit, quòd citatio facta,
seu exequuta contra carceratum, non valet ipso jure, si
Judex citans id sciat, contrarium verò tenuit *Bald. in l.
nemo carcerem num.*6. *Cod. de Exactor. tribut. lib.*10. *cu-
jus sententia verior est per dict. text. in l. nemo carcerem*,
vers. si quis in obdurata &c. quia talis carceratus potest
comparere per procuratorem, *ut d. Mars. in pract. crim.
§. attingam. num.*20. quod procedit, quando quis est car-
ceratus in eodem loco, *Clar. in Pract. crim §. fin. quæst.*
34. *vers. de carcerato autem &c. post. med.* ubi dicit,
quod si est causa, propter quam ingeratur pœna corpo-
ralis, in tali casu non supersedetur in procedendo, sed
reus solet recommendari in carceribus pro secundo de-
licto, & uno, eodemque tempore pro utroque proce-
ditur; si verò non ingeritur pœna corporalis, solet ex-
pectari, donec fuerit perfectus primus processus, & ip-
se id petat, non tamen relaxatur, nisi præstita fidejus-
sione de judicio sisti, & judicato solvendo ex secun-
da causa.

Secus esset, quando reus reperitur carceratus in alio
loco : in hoc enim casu expectandus est, donec relaxe-
tur; alioquin sententia lata contra reum esset nulla, dum-
modo talè impedimentum reus per suum procuratorem
allegaverit, & terminum petierit ad illud probandum;
ratio est, quia carcerati in uno loco, difficiliter possunt
se in alio defendere, *Clar. loco cit. dict. quæst.*34. *vers.
de carcerato autem &c.* ubi dicit, quod etiamsi hujusmo-
di exceptio carcerationis opposita non fuerit, & ideò se-
quuta sit condemnatio in contumaciam, condemnatus,
constito de ipsa carceratione, admittitur ad novas defen-
siones, *latè Farinac. cons.*17. *num.*28. *& sequent.* ubi di-
cit, quod talis carceratio, si fuerit affectata, reum nullo
modo excusat, ut si citatus in loco delicti, se constitue-
rit in loco domicilii, vel alias malitiosè se gesserit arbitrio
Judicis, *Boss. in titul. de for. compet. num.* 99. *Marsil.
dict. §. attingam. num.*21. ubi observat, quod reus ac-
cusatus, & carceratus in uno loco, si accusatus, vel in- 17
quisitus fuerit in alio loco, potest tunc, si velit, pro-
pter necessitatem imminentem comparere, seu responde-
re per procuratorem, ita ut teneatur Judex in tali casu pro-
curatorem pro reo admittere, vel supersedere in causa, do-
nec reus è carcere relaxetur, ut supra, & sic possit compa-
rere personaliter.

Quæres 4. an reus, cui assignata fuit domus, vel 18
alius locus pro tuto carcere sub certa pœna, si inde au-
fugerit, & deinde statim revertatur, incidat in prædi-
ctam pœnam? Resp. quod alii affirmant propter con-
temptum Judicis, præsertim si juramento se se obliga-
verit de non discendendo : quo fit, ut mora redeundo
purgari non possit, *ita Vulpel. respons.* 139. *lib.* 1. *Clau.
Bertazol. in addit. ad cons. Bartolomei patris* 80. *litt. A.
vol.*1. *Horat. Giovagnon. relat. inter consil. Farinac. cons.*
228. *num.*27. *& sequent. lib.*3. ubi subnicit, quod si pœ-
na delicti sit corporalis, semper tota pœna pecuniaria

exigitor: si verò sit pecuniaria, tonc nihil ultra eam exigi potest, promissione non obstante.

Alii verò negant, tum quia per reversionem nihil deperit fisco, & Judici ex discessu, seu fuga carcerati: & ideò pœna in fidejussione conventa exigi non potest: in prætoriis enim stipulationibus, quæ videlicet jussu Judicis, seu Prætoris fiunt, pœna conventionalis exigi non potest, non dato interesse fisci, nec attenditur interesse alterius causæ, sed tantùm illius, quo fuit facta promissio; unde nec pœna conventionalis in stipulationibus conventionalibus extrajudicialibus exigitur, nisi ad metam interesse: tum etiam quia fugere, seu discedere non dicitur is, qui statim redit, *Roman. consil.* 193. *Herculan. de Caut. de non offen. cap.* 50. *numer.* 17. ubi dicit, quod non tenetur pœna fracti carceris qui exivit de carcere, si posteà redit, præsertim si injustè detinebatur; quemadmodum nec dicitur fregisse cautionem, qui ad Superiorem recurrit, quia in tali casu non habet animum aufugiendi, *Honded. consil.* 94. *numer.* 13. *vol.* 2. *Osasc. dec.* 70. *numer.* 13. *& sequent. Rot. dec.* 371. *numer.* 3. *part.* 1. *in noviss. Ciriac. controvers. for.* 101. *numer.* 26. *Farinac. consil.* 122. *numer.* 29. *& sequent.* ubi dicit, quod in hoc casu nunquam vidit nec reum, nec ejus fidejussores condemnari: & hæc quidem sententia uti mitior in praxi sequenda est.

Alii tamen mediam sequentes viam, asserunt, reum, seu fidejussorem in tali casu non esse condemnandum ad integram pœnam in promissione contentam, attenta ejus reversione: sed de sua temeritate impunitum non esse dimittendum; & ideò mitiori pena plectendum putant arbitrio Judicis, *ita Gramm. consil. civil.* 93. *quem refert, & sequitur Farinac. in Pract. crim. quæst.* 30. *numer.* 23. *& sequent.* ubi etiam observat, quod pæna conventionalis simpliciter adjecta etiam in prætoriis stipulationibus ultra id, quod interest, exigitur, nisi appareat, quod expressè adjecta sit ratione interesse, *ex trad. per Seraph. de Privil. juram. privil.* 54. *Bursat. cons.* 53. *num.* 38. 41. *&* 42. *vol.* 1.

Addit *Farinac. d. cons.* 122. *num.* 31. quod is etiam, qui extra domum sibi pro carcere assignatam captus fuit, non condemnatur ad integram pœnam, sed cum eo ad compositionem devenitur, & pœna in tali casu minui solet pro medietate.

19 Quæres 5. an pœna relegationis, & exilii censeatur pœna corporis afflictiva? Resp. negativè, sed medio collocatur inter corporales, & pecuniarias, *ut inquit Cabal. resolut. crim. cas.* 146. *numer.* 16. & ideò quando agitur de hujusmodi pœna, potest procurator intervenire pro reo, ex regola communiter recepta, quod in judiciis,
20 in quibus pœna non infligitur corporalis, procurator admittitur, *latè Menoch. de Arb. Jud. quæst.* 80. *num.* 87. *& sequent. & communem dicit Farinac. quæst.* 99. *num.* 67. *& sequent. Clar. in Pract. crim.* §. *fin. quæst.* 32. *versic. Hinc est &c.* ubi, quod procurator potest intervenire, sive relegatio sit ad certum locum, puta in aliquam insulam, vel Civitatem, quam vulgò confinationem appellant, sive à certo loco, puta ab aliqua Provincia, seu Territorio, quod vocamus exilium, *Cherubin. in Compen. Bullar. ad constit.* 40. *Pii V. schol.* 2.

21 Limita, quando quis deportatur in Insulam cum perpetuis vinculis, hæc enim pœna dicitur corporis afflictiva, *ut observat etiam Cherub. loco cit.*

S V M M A R I U M.

1 *Quis sit Judex competens, quando delictum in uno loco inchoatur, & in alio perficitur, & numer. sequent.*

2 *Mandatum ad delictum, etiamsi seorsim consideratum est punibile.*

3 *A quo Judice puniri debeat is, qui existens in uno territorio emisso sclopo occidit aliquem existentem in alio territorio.*

4 *Quid si in confinio duorum regnorum, aut Civitatum aliquis delinquat.*

5 *In delictis sub censura prohibitis attenditur territorium, in quo delictum consummatur, non autem in quo inchoatur.*

6 *Is, qui existens in Ecclesia, jacit sagittam ad occidendum hominem existentem extra Ecclesiam, non incurreret censuram latam contra occidentem in Ecclesia.*

7 *Quid si dum existit extra Ecclesiam, sagittam jaceret intra Ecclesiam, ibique hominem occideret.*

8 *Et quid si lethaliter alium vulneravit in Ecclesia, & vulneratus non in Ecclesia, sed extra eam moritur.*

9 *An vulnerans lethaliter aliquem in uno territorio, in quo lata est censura contra homicidas, ligetur censura, si vulneratus moriatur in alio territorio.*

10 *An censura lata ab Archiepiscopo, extendatur ad Suffraganeos, & ad subditos suorum Suffraganeorum.*

C A P. V.

A quo Judice puniri debeat Reus, quando delictum committitur in diversis locis.

In hac quæstione duo casus sunt distinguendi, primus est, cùm delictum in uno loco inchoatur, & in alio perficitur, tam respectu agentis, quàm respectu patientis, idest, illius, qui deliquit, & illius, in quem delinquitur: puta si quis in uno territorio vulneret, & fugientem insequutus in alio territorio occidat, vel si uno territorio capiat, & liget, ligatumque ducat in aliud territorium, & spolier, vel si in uno loco rapiat puellam, in alio violenter cognoscat: & tunc delinquens potest puniri à Judice utriusque territorii, ita tamen ut sit locus præventioni, quia utriusque Judicis, & Reipublicæ censetur facta injuria, *l. eum qui nocentem* 18. *§. si nuptæ ff. de Injur. l.* 1. *Ubi de crimin. agi oport. Boss. in titul. de for. compet. numer.* 59. *&* 60. *Decian tractat. crim. libr.* 4. *cap.* 17. *numer.* 6. *Clar. §. fin. quæstion.* 38. *vers. prætereà quæro &c. Farinac. quæstion.* 7. *numer.* 45. subdens, quod si actus inchoationis esset licitus, vel non punibilis, tunc Judex loci perfecti delicti tantùm competens erit; & ita sentiunt etiam *alii apud Carleval. de Judic. libr.* 1. *titul.* 1. *disput.* 2. *quæst.* 7. *Sect.* 1. *num.* 728. *& sequent.* 1

Secundus casus est, quando delictum in uno territorio inchoatur, in alio perficitur, non respectu utriusque simul, sed respectu agentis tantùm, vel patientis tantùm: puta si quis in uno loco mandet, seu tractet, ut delictum fiat in alio loco, vel ratificat delictum in alio loco commissum: & tunc uterque Judex est competens, videlicet Judex loci, ubi mandatum factum est, & Judex loci, ubi delictum ex mandato consummatum est; mandatum enim etiam seorsim consideratum, est punibile: nam is, qui in aliquo loco mandat, ut delictum fiat, re vera delinquit, & offendit Rempublicam illam, apud quàm degit; & ideò ibi imponenda est pœna condigna mandato, minor quidem effectu non sequuto, major verò sequuto effecto; unde solus Judex loci, ubi factum est mandatum, erit competens, nec tenebitur remittere mandantem ad Judicem loci, ubi delictum est consummatum: quemadmodum ad puniendum delictum consummatum ex mandato ortum, solus Judex loci, ubi delictum est consummatum, censendus est competens, cùm Judex loci, ubi mandatum est delictum, non possit punire eum, qui in loco suæ jurisdictioni supposito non deliquit, videlicet mandatarium, *t. l. ubi Bald. & Sal. Cod. Ubi de crim. ag. opor. Gand. de Malef. rubr. Ubi puniatur delinquens, numer.* 4. *Decian. tractat. crim. libr.* 4. *cap.* 17. *numer.* 7. *Farinac. quæst.* 7. *numer.* 48. *versic. verum iis non obstantibus Bajard. ad Clar.* §. *fin. quæst.* 38. *numer.* 11. *& seqn. Vinc. de Franch. dec.* 37. *num.* 5. *& alii, quos refert, & sequitur Carleval. de Jud. lib.* 1. *titul.* 1. *disp.* 2. *quæst.* 7. *sect.* 1. *numer.* 733. *& sequent.* quamvis contrarium teneat *Panorm. in cap. ult. numer.* 27. *de for. comp.* ubi dicit, quod mandans in uno loco, ut committatur delictum in alio territorio, sequuto effectu debet puniri, non ubi mandavit, sed ubi delictum subsequutum est, tum quia ibi destinatus est effectus delicti, tum etiam quia regulariter ex mandato solo quis non punitur, & hanc communem 2

dicit

dicit Clar. libr. 5. sentent. §. fin. quæst.38. vers. item quæro &c. Duen. reg.378. ampliat. 3. Jo. de Madilsrelat. inter consil. crimin. Zilet. consil.60. numer. 2. libr. 1, ubi dicit, hanc opinionem esse magis tutam, maximè attenta consuetudine totius Italiæ, secundum quam attenditur delictum, non animus quantum ad corporalem pœnam infligendam, & ita sensit etiam Jo. Baptista Spada relat. inter consil. Farinac. consil. 203. numer. 1. & sequent. ubi dicit, quòd Baro fabricans falsam monetam in suo Castro, si mandet, illam expendi in statu Ecclesiastico, sequuto effectu sortitur forum in dicto statu Ecclesiastico ratione hujus delicti, etiamsi Castrum, in quo moneta cudebatur, sit feudum imperiale: & ideò potest in statu Ecclesiastico citari, & condemnari, dummodò repertus fuerit in loco, ubi delictum fuit consummatum, per text. in clem. pastoralis, vers. quod si punitio, de re jud. l.1. & auth. quia in Provincia C. Ubi de crim. ag. opor. cap. fin. de for. comp. sed prior sententia juri magis consona videtur, & ideò in praxi ab ea non est recedendum.

3 Quæres, a quo Judice puniri debeat is, qui existens in uno territorio emissa sagitta, vel sclopo occidit aliquem in alieno territorio existentem? Resp. quod uterque Judex tam loci, in quo emissa est sagitta, quàm loci, in quem est emissa, & in quo homicidium, vel vulnus infligitur, est competens ad puniendum talem delinquentem, servata præventionis prærogativa, d. l.1. C. Ubi de crim. ag. opor. Panorm. in cap ult. num.25. de for. compet. Carleval. loco cit. d. quæst.7. sect.1. num. 730. & sequent. & communem dicit Clar. d. q.38. vers. item pone &c. Decian. tract. crim. lib.4. cap.17. num.9. & 10. Farinac. quæst.7. num.36. ubi dicit, quòd ne delicta remaneant impunita, delictum debet cuique territorio in solidum attribui.

4 Idem dicendum, quando in confinio duorum Regnorum, aut Civitatum aliquis delinquit: is enim potest similiter à Judice utriusque loci puniri, ita ut sit locus præventioni, quia locus ille dicitur communis, Bart. in tract. de Jurisd. num.14. Panorm. loco cit. num.26. Boss. ubi supra num.60. Decian. n.16. Farinac. num.51. Clar. d. q.38. vers. prætereà quæro &c.

5 Observa tamen, quòd in censuris, seu delictis sub censura prohibitis attenditur territorium, in quo delictum consummatur, non autem in quo inchoatur, quia ad censuram incurrendam actus completus requiritur, secundùm communem Doctorum sensum, & tradit Bonacin. de Censur. in commun. disp. 1. quæst. 1. pun. 11. numer.10. ubi dicit, quod si in aliquo loco lata esset per statutum, seu constitutionem particularem excommunicatio contra stupratores Virginum, stuprator non incurreret censuram trahendo Virginem extra territorium illius loci, & consummando cum ea copulam extra territorium.

6 Ex quo infertur 1. eum, qui dum existit in Ecclesia,
jacit sagittam ad occidendum hominem existentem extra
Ecclesiam, non incurrere censuram latam contra occi-
dentem in Ecclesia: quia delictum in tali casu inchoa-
7 tur quidem in Ecclesia sed extra eam consumatur, &
completur: e contra verò censuram incurreret is, qui
dum extra Ecclesiam existit, sagittam jacit intra Ecclesiam,
ibique hominem existentem occidit: quia homicidium
completur in Ecclesia, licèt extra eam inchoatum sit,
ut post Suar. disp.5. sect.4. num 9. & alios d. idem Bo-
nacin. dicto pun.11. numer.11. & 12. ubi subjicit, quod
vulnerans lethaliter alium in Ecclesia, incurrit censuram
8 latam contra occidentem in Ecclesiam, etiamsi vulnera-
tus non moriatur in Ecclesia, sed extra, quia delictum in
tali casu censetur commissum in Ecclesia: quemadmodum
vulnerans aliquem lethaliter in uno territorio, in quo la-
9 ta est censura contra homicidas, ligatur censura, quam-
vis vulneratus moriatur in alio territorio, ubi nulla con-
tra homicidas censura lata est, quia delictum quoad actum
externum censetur consummatum in eo territorio, in quo
lata est censura, & in eo reus conveniri potest, non autem
in eo territorio, in quo vulneratus moritur, cùm vulne-
rans in eo territorio non deliquerit, ut d. Bonacin. ubi su-
pra num.12. Suar. loco cit. num.10. Salar de legib. disp.14.
sect.5. num.73.

10 Quæres, an censura lata ab Archiepiscopo extendatur ad Suffraganeos, & ad subditos suorum Suffraganeorum? Resp. negativè, quia Archiepiscopus non potest regulariter censuris ligare Suffraganeos, nec eorum subditos, nisi existant in territorio ipsius Archiepiscopi, Sayr. l.1. c.7. num.3. & alii apud Bonacin. in d. disp.1. q.1. pun.11. num.19.

SUMMARIUM.

1 In accusatione, & inquisitione inseri debet locus, & tempus, alias accusatio, & inquisitio est ipso jure nulla, & numer. 2. & sequ. limitatur num.15. & seq.

2 Quid si delictum committatur in navi.

3 Locus, & tempus in accusatione, vel inquisitione deductum, probari debet, aliàs reus absolvitur.

4 Quando accusatio reddatur incerta.

5 Locus commissi delicti certificandus est saltem per duo confinia.

6 Quid si dictum fuerit, crimen fuisse commissum in domo Francisci existente in tali vicinia.

Non præsumitur pluralitas actuum, sed præsumitur pluralitas rerum, nisi probetur identitas, ibidem.

7 Quid si pars non opponat de loco, & tempore.

8 Quando locus loci sit necessariò exprimendus.

9 Dies, & hora delicti necessariò inseri non debent, & numer. 30. & sequent. limitatur ibidem d. numer. 9.

10 Quando dies commissi criminis exprimi debeat, & num.30.

11 Debet exprimi locus, & tempus, etiam quando opponuntur crimina per viam exceptionis.

12 Quid si ageretur civiliter aliqua actione, quæ infamat de jure, vel de facto, & n. seq.

13 In libello, in quo intentatur interdictum unde vi, exprimi debet locus, & tempus spolii.

14 Quid si statuto caveatur, ut in causis criminalibus procedatur summariè, de plano, vel sine figura judicii.

Et quid si Notarius, vel alius falsitatem commiserit, ibidem.

15 An, quando agitur de delictis, quæ committuntur in omittendo, debeat inseri locus.

16 Quid si locus sit publicè notorius.

17 Et quid si fiat generalis inquisitio.

18 Et quid si inquisitio fiat ad aliquem removendum ab officio.

19 Expressio loci, & temporis necessaria non est, quando inquiritur de crimine læsæ majestatis Divinæ, vel humanæ.

20 Item non requiritur, quando agitur de delictis, quæ habent tractum successivum.

21 Nec in interdicto turbatæ possessionis.

22 Nec quando agitur actione civili, quæ non infamat.

23 An de hoc possit opponi post sententiam.

24 Locus, & tempus probari debent, quando agitur de delicto iterabili, secus si de delicto non reiterabili.

25 Quid si ageretur de falsitate commissa per testem.

26 Et quid si reus fateatur quidem delictum, sed diverso loco, & tempore, ab eo, quod fuit deductum in accusatione, vel inquisitione, & num. seq

27 Quando ex processu inordinato, & nullo sequi possit condemnatio.

28 Quando omissio probationis qualitatis in inquisitione deductæ operatur nullitatem inquisitionis, & quando non.

29 Variatio circa locum, & tempus facit censeri diversum factum, & diversum delictum.

30 Si accusator in accusatione posuit diem commissi criminis, & non probavit, debet succumbere: limitatur num. seq.

31 *Quid si dies appositus fuerit, parte, seu inquisito hoc petente.*

32 *In libello contra mandantem fieri delictum, debet describi locus, & tempus commissi maleficii, non autem locus, & tempus facti mandati; contrarium num.35.*

33 *Inspicitur locus, & tempus commissi delicti quoad pœnam delicti augendam, vel minuendam.*

34 *Quando opem ferre, vel consilium dare in furto noceat in foro externo.*

35 *Mandans, ex mandato delinquit, etiam delicto aliter non sequuto.*

36 *Quando insultus sit in uno loco, & sequitur vulnus in alio, attenditur locus vulneris.*

37 *Quid si statutum pro insultu imponeret pœnam pecuniariam, & pro vulnere aliam pœnam.*

38 *In libello inseri debet locus, ubi quis percutitur, non locus, ubi quis moritur.*

39 *Locus homicidii, & non locus in cœpta rixa inspicitur.*

40 *Si una qualitas in inquisitione exprimatur, & non probetur, sequi non potest condemnatio: declaratur, & limitatur num. seq.*

41 *Quid operentur clausulæ, non se adstringens, salvo jure, deducens, & super quibus omnibus &c.*

42 *In contractibus libellus non vitiatur ob non expressionem loci, & temporis, parte non opponente.*

43 *Ad quem spectet offensam remittere, seu pacem facere.*

44 *In accusatione quis præferatur.*

45 *An, & quando pendente causa civili, supersederi debeat in criminali.*

C A P. VI.

An in accusatione, & inquisitione inseri debeat locus certus.

1 RESp. affirmativè tam in delictis publicis, quàm
privatis: quemadmodum inseri etiam debet tempus certum, videlicet annus, & mensis, alioquin accusatio, & inquisitio esset ipso jure nulla ex defectu formæ, *l. libellorum, ubi DD. ff. de Accus. Bartol. in l. 2. §. si publico numer.12. ff. ad l. Jul. de Adult.* ubi dicit, quod in accusatione, & inquisitione poni debet annus, mensis, locus, & aliæ solemnitates, quæ ponuntur, in *d. l. libellorum Bald. consil.353. num.3. & consil. 428. numer.1. vol.5. Ang. in §. ex maleficiis num* 10. *Inst. de Action. Socin. Jun. consil.38. numer.23. lib.2. Corn. consil.273. numer.7. vers. nam respectu facti &c. vol.* 1. ubi
2 dicit, quod si delictum committatur in navi, exprimi
debet locus ipsius navis saltem expressis pertinentiis circumstantibus, puta in mari Anconitano, vel simili, nam in maris aqua dari non possunt confines, qui non sunt, quia in alto maris aqua est communiter uniformis, & ideò non habilis ad demonstrandum aliter nisi per loca circumstantia, *& consil.233. numer.1. vol. 3.* ubi etiam observat, quod cum libellus accusationis, vel inquisitionis ob hujusmodi defectum sit nullus, totus processus, & sententia vitiatur, & est nulla, cum sententia necessariam relationem habeat ad libellum, *& cons.260. numer.12. eodem vol.3. & consil.192. numer. 9. vol.* 4. ubi, quod locus, & tempus in accusatione,
3 vel inquisitione deductum probari debet, aliàs reus ab-
solvitur, *Farinac. in pract. crim. quæst.1. numer.5. 12. & 29.* ubi dicit, quod si inquisitio contineat locum, & tempus, si de dicto loco, & tempore non probetur, sed de alio, non potest sequi condemnatio: sed reus absolvendus est; quicquid dicat *Mich. de Acolt. relat. int. consil. Zilet. consil.53. numer.16. lib.2.* nisi enim expri-
4 meretur locus, & tempus commissi criminis, proculdu-
bio incerta redderetur accusatio, ita ut non posset reus probando negativam coarctatam, se aliquo modo defendere, neque, si opus esset, testes, qui contra eum deponerent, de falso convincere, *Bartol. in l. Prætor edixit ff. de Injur. Alexand. in l.1. num.30. ff. de Eden. Gail.*
Pract. observat, lib.1. observ.64. num.9. & sequent. Clar. in Pract. crim. lib.5. §. fin. quæst.12. vers. dixi exprimendum &c. Papien. in forma inquisitionis, §. cui cohæret &c. ubi
dicit, quod locus delicti commissi certificandus est saltem per duo confinia, *Ruin. consil.10. numer.2. vol.5.* ubi
observat, quod si fuerit dictum, crimen fuisse com- 5
missum in domo Francisci existente in tali vicinia, non
redditur ex hoc locus certus, quia potest quis in vicinia habere plures domos: quamvis enim non præsumatur pluralitas actuum, præsumitur tamen pluralitas rerum, nisi probetur identitas, *ex tradit. per*
Jo. Andr. in cap. auditis, de Præscript. unde in ta- 6
li casu inquisitio esset incepta eo quod peccaret in forma; & ideò processus non valeret, sed reus esset absolvendus ab observatione judicii, *per text. in dict. l. libellorum, versic. quod si libelli ubi Bartol. ff. de Accusat.*

Amplia, ut prædicta conclusio procedat, etiamsi pars 7
non opponat, *ut tradunt DD. in l. edita Codic. de Eden, & in specie Dec. numer.34. Alexand. num.13. & communem dicit Farinac. d. q.1. num.15. Clar. loco cit. quicquid dicat Papien. in form. libell. in act. hypothec. §. ex memoratis num.9.*

Amplia 2. ut etiam locus loci sit necessariò exprimen- 8
dus, quando delictum non esset æqualiter ubique punibile, quicquid sit; quando delictum est æqualiter punibile in utroque loco. *Farinac. d. quæst.1. num.12. Papien. in forma inquisitionis §. in domo dicti Jacobi &c. post Bartol. in l. non solum, §. sed ut probari possit ff. de Nov. oper. nunc.* ubi dicit, quòd quando factum non est punibile in qualibet parte loci, debet exprimi, & probari illa pars loci, in qua factum est punibile, aliàs sequi non potest condemnatio, *& in d. l. libellorum numer.3. & 12. ff. de Accusat.* ubi etiam observat, quod li-
cèt dies, aut hora delicti necessariò inseri non debeat, sed 9
tantùm mensis, & annus, fallit tamen, si delictum esset solum punibile certa die, vel hora certi mensis, quia tunc inseri debet etiam dies, vel hora, cum in tali casu qualitas temporis, & illius particularis diei sit fundamentum intentionis inquirentis, & ideò debet præcisè probari, *juxta text. in l. matrem, ubi Paul. de Castr. Cod. de Pro-*
bat. idem dicendum, si reus id petat, quia fortè inten- 10
dit ad sui defensionem probare, quòd eo die erat in alio loco remoto à loco delicti, nisi id calumniosè petat, quod arbitrio Judicis relinquitur, *Gail. loco supra citat. Farinac. d. quæst.1. numer.18. 19. & 22.* ubi etiam dicit, quòd si Accusator, aut Judex ignorant diem commissi delicti, tunc non tenetur illum exprimere, etiamsi reus illum exprimi petat, *latè Boss. in titul. de Inquisit. numer.92. vide quæ scripsimus in tractat. de Tempor. legal. libr. 4. cap.12.*

Amplia 3. ut debeat exprimi locus, & tempus, etiam 11
quando opponuntur crimina per viam exceptionis, *Bartol. in l.1. numer.8. ff. de except. & in l. Prætor edixit. numer.1. ff. de Injur. & in l. viro, atque uxore numer. 6. ff. solut. matrim. Bartolom. Cocin. in d. l.1. numer.13. & 14. ff. de except.* quod procedit, quando quis opponit ad suam defensionem; secus si simpliciter ad repellendum *Clar. loco citat. ver. adde quod hæc conclusio &c. Boer. dec. 321. n.2. & seq.*

Amplia 4. ut debeat inseri locus & tempus, si agere- 12
tur civiliter aliqua actione, quæ infamat de jure, vel de facto, *Bartol. in l. inde Neratius ff. ad l. Aquil. & in d. l. viro, atque uxore numer. 6. ff. solut. matrim. & in d. l. Prætor edixit numer.1. Clar. d. §. fin. quæst. 12. vers. Adde, quod hæc conclusio &c.* quod intellige, quando pars opponit: tunc enim necesse est exprimere locum, & tempus; sed parte non opponente, quando civiliter agitur, procedit libellus, etiamsi locus, & tempus non exprimatur, *Bald. in cap.1. num.20. Quib. mod. feud. amitt. Ursill. ad Afflict. dec.150. num.5. & sequen. Ang. in §. maleficiis, numer.19. Inst. de Action. & alii communiter.*

Amplia 5. ut etiam in libello, in quo intentatur 13
interdictum, unde vi, exprimi debeat locus, & tempus spolii, sicut cum agitur criminaliter, *ut d. Bartol. in dict. l.1. §. sive autem numer. 2. ff. de vi, & vi arm. Maran. de ord. judic. par.4. dist.7. num.27. fol.69. à terg.*

14 Am-

14 Amplia 6. ut solemnitas *d. l. libellorum*, non censeatur sublata, etiamsi statuto caveatur, quòd in causis criminalibus procedatur summariè, de plano, vel sine figura judicii: tunc enim censeretur sublata tantum solemnitas formalis, quæ non respicit probationes; & ideò eo casu posset porrigi talis qualis petitio propter dictas clausulas; non autem censetur sublata solemnitas substantialis, quæ respicit probationes, qualis est solemnitas *d. l. libellorum*, quæ est inducta in favorem rei ad hoc, ut possit facilius suas defensiones producere, coarctando negativam loco, & tempore. *ut supra diximus, & sensit etiam Roman. cons.* 191. *numer.* 9. *Maran. de ord. judic. par.* 4. *dist.* 1. *num.* 75. & 76. *quicquid dicat Boss. in tit. de Inquis. num.* 98. *Farinac. d. qu.* 1. *num.* 17.

Amplia 7. ut locus, & tempus apponi etiam debeat, quando agitur de falsitate commissa à Notario, vel ab alio. *Farinac. in Pract. crim. qu.* 1. *nu.* 13.

15 Limita principalem conclusionem, ut procedat tantùm in delictis, quæ committuntur aliquid faciendo; secus si comittantur ommittendo. *ut d. Clar. quæst.* 12. *vers. est autem exprimendus &c.* quod intellige, si id, quòd debeat fieri, non habebat locum determinatum; secus si debeat fieri in certo loco, ut si quis tenebatur facere custodiam, vel aliud agere in certo loco, & non fecit, hoc enim casu debet inseri locus, *ut declarat Bart. in d. l. libellorum, num.* 10.

16 Limita 2. quando locus est publicè notorius, ut platea communis, vel palatium Potestatis, quia tunc non est, cur per confines designetur: notoria enim alia demonstratione non indigent. *Bart. in d. l. libellorum. num.* 5. *ff. de Accusat. Clar. ubi supra. vers. sè pone &c. ubi de magis communi. Papien. loco cit. §. cui cohæret &c. Ruin. cons.* 10. *num.* 2. *vol.* 5.

17 Limita 3. in generali inquisitione, quæ fit ad investigandum malefactorem, de quo Curia nullam habet notitiam; nam cum hæc fiat generaliter, & per eam non procedatur ad condemnationem, non requiritur necessariò descriptio loci, & temporis. *Bald. cons.* 428. *num.* 1. & *cons.* 353. *numer.* 3. *vol.* 5. *Boss. in titul. de Inquis. numer.* 100. *Ang. in dict. §. ex maleficiis. numer.* 10. *Inst. de Action. Farinac. in Pract. crim. d. qu.* 1. *num.* 4. & 16.

18 Limita 4. ut supradicta conclusio procedat, quando inquisitio fit ad aliquem puniendum; secus si fiat ad aliquem removendum ab officio, quia neque in tali casu exiguntur dictæ solemnitates. *Bald. cons.* 428. *num.* 1.

19 Limita 5. quando inquiritur de crimine læsæ majestatis Divinæ, vel humanæ: tunc enim non requiritur expressio loci, & temporis, nec aliqua solemnitas. *d. l. libellorum, secundum Ang. in §. fin. in Auth. quo. opor. Epi. quem refert, & sequitur Maran. de Ord. judic. par.* 4. *dist.* 1. *numer.* 8. *in fin. & part.* 6. *titul. de inquisit. numer.* 36. ubi exemplificat in hæresi, & blasphemia.

20 Limita 6. ut dicta conclusio procedat in delictis, quæ temporis momento committuntur, in quibus tempus, & locum apponi necesse est; secus in iis, quæ habent tractum successivum, & in quibus locus, & tempus est incertum, & indeterminatum. *Farinac. d. qu.* 1. *num.* 17. *vers. limita tertiò &c.*

21 Limita 7. in interdicto turbatæ possessionis, quia inde non oritur infamia juris, nec facti. *Boss. dict. tit. de inquisit. num.* 97. *vide Bart. in l. Prætor edixit. ff.*
22 *de injur.* ubi dicit, quòd quando agitur actione civili, quæ non infamat, qualis est actio descendens ex quasi maleficio, tunc non cogitur quis exprimere locum, & tempus. *Ang. in §. cæterum. num.* 4. *Inst. de leg. Aquil.* ubi, quòd in formatione libelli *in l. Aquil.* non est necesse, quòd inferatur locus, vel tempus danni dati, quia damnatus ex *l. Aquil.* non efficitur infamis. *Clar. in §. fin. quæst.* 12. *vers. Adde, quod hæc conclusio &c.*

23 Limita 8. ut non possit de hoc opponi post sententiam, quia hæc exceptio uti dilatoria debet opponi, & probari ante sententiam. *ex trad. per Gandin. in tit. qual. fiat. accusat. nu.* 5.

24 Limita 9. quando delictum non est reiterabile, ut homicidium, quòd impossibile est pluries committi in eamdem personam, quia tunc sequitur condemnatio, etiamsi non probetur locus, & tempus in inquisitione deductum: locus enim, & tempus probari debent in delicto iterabili, qualis est injuria, furtum, adulterium, & simonia. *Ang. in l. denunciasse. §. quid tamen. num.* 4. *ff. de Adult. Castr. in l. cum te. nu.* 8. *C. de Probat. & alii, quos refert, & sequitur Farinac. d. q.* 1. *nu.* 18.

Limita 10. in perjurio commisso per testem: quo ca- 25
su non tenetur quis exprimere locum, & tempus, secundum *Farinac. loco cit. nu.* 13.

Limita 11. quando delictum probatur ex confessio- 26
ne rei: tunc enim etiamsi reus fateatur de diverso loco, & tempore ab eo, quòd fuit deductum in inquisitione, sequi adhuc debet condemnatio; quia ubi de delicto constat ex confessione rei, tunc sequitur condemnatio etiam ex processu inordinato, seu nullo. *Bart. in l. si confessus. ff. de Custod. reor. Ang. in d. l. denunciasse. §. quid tamen. num.* 5. *Mars. sing.* 201. *Clar. d. §. fin. qu.* 55. *vers. posset etiam dicere &c. & vers.*
potest etiam &c. ubi id intelligit, dummodò aliter con- 27
stet de delicto: Judex enim debet inquirere de veritate confessionis, quia aliquando delictum quidam confessi sunt, licèt reipsa non deliquerint. *Farinac. d. qu.* 1. *num.* 55. *vers. limita* 5. *&c.*

Limita 12. ut tunc demum omissio probationis quali- 28
tatis in inquisitione deductæ operetur nullitatem inquisitionis, quando scilicet illa qualitates erat aggravans, & alterans delictum, & talis, ut effectum condemnationis variasset, si probata fuisset; secus si non erat alterativa, & aggravativa delicti, quia tunc ejus omissio nihil nocet, *Clar. d. §. fin. quæst.* 66. *vers. sed quid si pro parte &c. latè Andr. Gail. de Pace publ. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 21. & *seq. Farinac. d. q.* 1. *num.* 37.

Notandum est etiam, quòd variatio circa locum, 29
& tempus, facit, ut censeatur diversum factum, & diversum delictum; & ideò si unus locus, vel tempus exprimatur in accusatione, vel inquisitione, de alio fiat probatio, non potest sequi condemnatio, ut supra diximus. *vide Bart. in l. de nunciasse. §. quid tamen. num.* 3. *ff. Ad l. Jul. de Adult. & in l. is qui*
reus. num. 9. *ff. de Publ. judic.* ubi dicit, quòd licèt 30
in accusatione de necessitate non debeat poni dies commissi criminis, tamen si accusator posuit diem, & non probavit, debet succumbere; imputet enim sibi, quia se ad diem astrinxit. *Ruin. cons.* 10. *num.* 2. *vers. si verò*
dicatur &c. vol. 5. quòd intellige, quando dies fuit 31
appositus parte non petente; secus si fuerit appositus instante inquisito. *ut d. Farinac. d. qu.* 1. *nu.* 30. *ubi citat Boss. tit. de Inquisit. nu.* 93. *Bertran. cons.* 16. & 117. *lib.* 6. *Mascard. conclus.* 28. *nu.* 4.

Notandum 2. quòd in libello contra mandantem, 32
fieri delictum, debet describi locus, & tempus commissi maleficii, non autem locus, & tempus facti mandati. *secundum Bart. in l. Prætor.* 4. *§. hoc autem edicto. ff. de vi honor. rapt. & in l. non solum §. si man-*
dato meo. num. 10 & *seq. ff. de Injur.* ubi etiam di- 33
cit, quòd inspicitur locus, & tempus commissi delicti quoad pœnam delicti augendam, vel minuendam: ratio prædictæ conclusionis est, quia contra mandantem videtur oriri actio ex ipso delicto propter mandatum præcedens, non autem ex ipso mandato. *arg. l. si*
quis uxori. §. neque verbo. ff. de furt. ubi quòd opem 34
ferre, vel consilium dare in furto tunc nocet in foro externo, cum sequuta est contrectatio; & ideò revocatio superveniens impedit pœnam. *ut notatur in cap. cum quis, de sent. excommn. in* 6.

Ego tamen sentio, quòd describi in tali casu debeat 35
etiam locus, & tempus facti mandati, quia mandans ex mandato delinquit, etiam delicto aliter non sequuto. *Bellemer. decis.* 542. *titul. de Accusat. fol.* 256. *ubi cit. Jo. Andr. in add. ad Spec. in tit. de Test. part.* 1. præsertim si mandatum per se reciperet consummationem, ut si ex statuto solum mandatum puniatur pœna ultimi supplicii. *Farinac. dict. quæst.* 1. *num.* 14. ubi dicit, quod tutius est apponere semper, & in omni casu locum, & tempus mandati, & consummati delicti ad hoc, ut saltem ex mandato sequi possit pœna juris, quæ
est extraordinaria. *Boss. in tit. de Inquis. num.* 94. ubi 36
etiam

etiam observat, quòd quando insultus fit in uno lo-
co, & sequitur vulnus in alio, attenditur locus vul-
neris, si jus commune inspiciamus, quia vulnus insul-
tum confundit; & similiter si statum inspiciamus,
37 quando jus commune non confundit; secus si statum
aliter disponeret, puta si pro insultu imponeret pœnam
pecuniariam, & pro vulnere aliam pœnam sive pecu-
niariam, sive corporalem. *vide Bart. in d. l. libello-
rum. num.* 14. *ff. de Accusat.* ubi dicit, quòd si sta-
tuto caveatur, ut is, qui fecerit insultum contra ali-
quem, & sequuta fuerit percussio, puniatur pœna cen-
tum aureorum, tunc debet poni locus, & tempus per-
cussionis, quia isto casu insultus punitur principaliter,
sed aggravatur propter percussionem.

38 Notandum 3. quòd inseri debet in libello locus,
ubi quis percutitur, non locus, ubi quis moritur,
quia ibi videtur interfectus, ubi est percussus. *Bart.
in d. l. libellorum. num.6. ff. de Accus. & in l. quod
39 ait lex. §. quod ait lex. ff. ad l. Jul. de Adult.* ubi
etiam dicit, quòd locus homicidii, & non locus ince-
ptæ rixæ inspicitur: idque inductum est favore rei,
ne de utroque puniatur.

40 Notandum 4. quòd si aliqua qualitas exprimatur in
inquisitione, & non probetur (puta fit inquisitio de
vulnere cum cicatrice, probatur vulnus, sed non ci-
catrix) sequi non posset eo casu condemnatio, &
ideò reus esset absolvendus, nisi pendente judicio fiat
detractio illius qualitatis. *l. in delictis. §. si detracta.
ff. de Noxal. Natt. cons.* 581. *num.* 2. *vol.*3. *Tob. No-
nius. cons.*96. *num.*1. *Rolan. cons.*45. *num.*17. *& seq.
lib.*1. *& communem dicit Clar. in pract. crimin. §. fin.
qu.*66. *vers. sed quid si pro parte &c.* quòd intellige
41 ubi in querela non fuerint appositæ clausulæ. *non se ad-
stringens, aut salvo jure, vel deducens, vel super qui-
bus omnibus &c.* secus si hujusmodi clausulæ, vel alte-
ra earum adsint in querela, vel si in causa procederetur
sola facti veritate inspecta. *latè Farinac. in Pract. crim.
d. q.*1. *num.*32. *& seq. & præsertim num.* 39. ubi cum
hac restrictione intelligit communem consuetudinem,
cujus meminit *Clar. loco proximè cit.*

42 Notandum 6. quòd in contractibus libellus non vitia-
tur, si in eo non fiat expressio loci, & temporis, parte
non opponente. *Papien. in form. libell. in act. hypoth.
§. ex memoratis. num* 9.

43 Notandum 7. quòd jus faciendæ pacis, seu remis-
sionis transit ad hæredes occisi, seu offensi, tam san-
guinis, quàm bonorum. *Cancer. var. par.* 2. *cap.* 11.
*num.*67. unde si unus sit hæres sanguinis, & alter ex-
traneus sit hæres bonorum, requiritur, ut pax ab utro-
que habeatur; aliàs si ab uno ex eis tantùm pax obti-
neretur, alter posset pro suo interesse accusationem pro-
sequi. *latè Farinac. q.*13. *&* 14. *Clar. in Pract. crim.
q.*58. *vers. visum est &c.* ubi dicit, quòd ad proximio-
res quidem offensi spectat pacem facere, eo tamen or-
dine, ut qui præfertur in accusatione, pariter præfe-
ratur in remissione facienda. *& quæst.*15. *vers. succes-
44 sivè quæro &c.* ubi dicit, quòd inter eos, qui pro-
sequuntur suam, vel suorum injuriam, proximior præ-
fertur; si autem omnes sint in pari gradu, omnes si-
mul admittuntur. *vide, quæ diximus in tr. de Temp.
legal. lib.*2. *cap.* 82. *num.*13. ubi, quòd accusatio de
adulterio hodie est tantùm permissa marito, patri,
fratri, patruo, & avunculo. *per tex. in l. quamvis
adulterii. C. ad l. Jul. de Adult.*

45 Notandum 8. quòd si causa criminalis fuerit mota
post causam civilem, debet in criminali supersederi,
donec civilis terminetur, quando civilis causa est præ-
judicialis criminali, puta si causa civilis excludit jus
adversarii in criminali, & sententia in civili lata parit,
vel parere potest exceptionem rei judicatæ in criminali.
Rot. in Romana de Stoch. 9. *Martii* 1598. *coram Giptio,
quæ apud Farinac. post.* 2. *tom. consil. est decisio* 124.
*idem Farinac. tom.*2. *q.*100. *num.*78. *& seq. & num.*
128. ubi dicit, quòd in tali casu ratione præjudicii, quòd
ex una actione infertur in aliam, impeditur cumulatio
actionis civilis, & criminalis. *Boss. titul. de for. compet.
num.*121. *& seq.*

S U M M A R I U M.

1 *Quando fidejussor de repræsentando liberetur, & nu. 2. & seq.*

2 *In quacunque promissione semper tacitè subintelligitur clausula, rebus sic stantibus.*

3 *Fidejussor non tenetur reum, qui mutavit statum, repræsentare: limitatur nu.*5.

Quando dicatur reus mutasse statum. ibid. d. num. 3. *& seq.*

4 *Fidejussio, qua pater tenetur pro filio, finitur, cùm filius factus est sui juris.*

5 *An fidejussor ab usu exceptionis jam prævisæ repellatur.*

6 *Fidejussor, qui tenetur reum repræsentare ex una causa, non potest adstringi ad eum repræsentandum ex alia causa.*

7 *Fidejussio est stricti juris, & nu.*13.48. *&* 53.

8 *Quid si promissio de repræsentando indefinitè facta fuerit.*

9 *Fidejussor liberatur per mortem rei: limitatur num.* 10. *& seq.*

10 *Quid si reus culpa fidejussoris decesserit, vel si fidejussor fuerit in mora.*

11 *Fidejussor de solvendo judicatum, etiam mortuo reo, tenetur.*

12 *Fidejussor non liberatur per mortem rei, quando certa pœna est deducta in stipulationem, & obligatio purè, vel in diem est contracta.*

13 *Fidejussor liberatur, si reus bannitur, & condemnatus fuerit, vel de proximo condemnandus sit capitaliter pro novo delicto post præstitam fidejussionem commisso.*

14 *Promissio de non offendendo, ad causam antiquam tantum restringitur, ita ut si sequatur offensio ex nova causa, non dicatur contraventum promissioni.*

15 *Quid si reo offeratur salvusconductus respectu novi delicti.*

16 *Ad liberationem fidejussoris sufficit quælibet nova causa superveniens, ex qua repræsentatio vel reddatur impossibilis, vel saltem difficilis, & num.* 19.

17 *Quando Judex inferior possit salvumconductum concedere, & nu.* 18. *&* 86.

19 *Quid si reus fuerit simpliciter accusatus, vel denunciatus, aut inquisitus pro novo delicto, & num. seq.*

20 *Et quid si Judex fuerit in culpa, dando causam fugæ ipsius rei, & n.* 21. 22. *&* 33.

23 *Fidejussor liberatur, quando reus obtenta à Judice licentia discedendi è domo, seu Civitate sibi loco carceris assignata discessit, & posteà non rediit.*

24 *Concessa hujusmodi licentia, statim expirat promissio fidejussoris: limitatur nu. seq.*

25 *Quid si promissioni de non discedendo de domo sine licentia, adjecta sit obligatio de se præsentando in casu licentiæ.*

26 *Reus qui discessit cum licentia etiam limitata ad certum tempus, non potest condemnari, si non redeat elapso tempore, nisi prius monitus, & interpellatus fuerit ad redeundum.*

27 *Quid si fidejussor promiserit, reum ex uno loco non discessurum, & Judex eundem reum in alium locum conjecerit, indeque reus discesserit, & num.* 28.

29 *An fidejussor liberetur, quando reus commisit novum delictum, sed nondum fuit accusatus, vel inquisitur.*

30 *Fidejussor excusatur, quando reus captus fuit pro eadem causa.*

31 *Debitor liberatur, etiamsi solutio debiti fiat ipso invito.*

32 *Quid si reus carceribus aufugerit.*

33 *Et quid si fidejussor promisit repræsentare toties quoties &c.*

34 *An fidejussor liberetur, si reus captus fuit ex alia causa.*

35 *Obli-*

35 *Obligatus ad aliquem repræsentandum etiam cum clausula toties quoties &c. non tenetur, nisi semel.*

36 *Fidejussio de judicio sisti durat usque ad sententiam, & non ultra: limitatur n.28. & seq.*

37 *Promissio fidejussoris de judicio sisti, respicit instantiam, qua perempta, finitur.*

38 *Quid si talis fidejussio data fuerit pro securitate Curiæ, & nu.seq.*

39 *Fidejussio de solvendo judicatum durat etiam post sententiam.*

40 *Quid si aliquis fidejuberet post condemnationem.*

41 *Fidejussor statim liberatur, si reus diffinitivè fuerit absolutus à prætenso delicto, pro quo fuit fidejussum.*

42 *Perempta instantia resolvitur fidejussio de judicatum solvendo: limitatur nu.seq.*

43 *Quid si instantia esset perempta per desertionem appellantis.*

44 *An fidejussor de judicatum solvendo liberetur, lata prima sententia in favorem debitoris.*

45 *Quid si proprio nomine vocatus fuerit Judex, & ad eum proprio nomine habita fuerit consideratio in satisdando.*

46 *Excusatur fidejussor, qui certo tempore aliquem repræsentare promisit, si per Judicem monitus, seu citatus non fuerit ad repræsentandum: limitatur num.47.*

48 *Fidejussor datur in uno loco, non tenetur repræsentare in alio.*

49 *Qui promisit dare fidejussorem, intelligitur promisisse dare in Civitate, in qua promisit, & de hominibus illius Civitatis.*

50 *Venditor, qui in certo loco prædium vendidit, & promisit pretium convertere in emptionem stabilium, potest cogi ad emenda stabilia in eo loco, non in alio.*

51 *Fidejussio non patitur aliquam extensionem de loco ad locum.*

52 *Item extendi non debet de re ad rem.*

53 *In dubio capienda est interpretatio, ne fidejussor teneatur.*

54 *Fidejussio præstita in causa civili non extenditur ad causam criminalem.*

55 *An cautio data coram Judice inquirente de maleficio, duret, si ipsemet Judex desistat ab inquisitione, & procedat per accusationem.*

56 *Fidejussor liberatur finito officio illius Judicis, coram quo fuit fidejussum: declaratur, & limitatur num.59.*

57 *Fidejussio coram uno Judice præstita, vel propter unam causam, non trahitur coram alio, vel propter aliam causam.*

58 *Juramentum quando perpetuet actionem.*

59 *Quid si fidejussio præstita fuerit coram Judice delegato, vel coram Ordinario, expresso nomine ipsius Judicis, vel sub nomine dignitatis, & nu. seq.*

60 *Et quid si in satisdatione est adjectum tam nomen proprium ipsius Judicis, quàm officii.*

61 *Quando fidejussio dicatur concepta coram Judice sub nomine dignitatis.*

62 *Fidejussor excusatur, quando fidejussit pro reo, qui fuit injustè, seu indebitè captus, & sine sui culpa.*

63 *Contractus factus ad utilitatem carcerantis cum injustè carcerato non valet.*

64 *Quando non valet contractus principalis, nec etiam valet contractus accessorius.*

65 *An fidejussor, qui solvit pro principali injustè, vel indebitè capto, possit solutum ab eo repetere.*

Levis metus à non comparitione excusat. ibidem.

66 *Fidejussor excusatur, si omnem diligentiam adhibuerit, ut principalem repræsentaret, & non potuit, & n.seq.*

67 *Is, qui promisit factum, & sine culpa suæ implere non potuit, excusatur à pœna.*

68 *Fidejussor liberatur, ubi fiscus accipit possessionem bonorum confiscatorum ipsius rei, quem fidejussor repræsentare promisit.*

Quid si bona ad fiscum delata, non sint solvendo, ibid.

69 *Fidejussor excusatur, quando contra reum nova non supervenerunt indicia, & num. seq. limitatur num.73.*

70 *Relaxatus sub cautione de se repræsentando, causa cognita, censetur dimissus tanquam innocens, vel saltem censetur absolutus ab observatione judicii.*

71 *Absolutus in judicio inquisitionis non potest ampliùs molestari per viam accusationis.*

72 *Regula illa, quòd indicia sunt Judici arbitraria, qualiter sit intelligenda.*

74 *Fidejussor liberatur, quando datur alius fidejussor per viam renovationis, seu loco primi.*

75 *An possit fidejussor ad effugiendam condemnationem pœnæ, suscipere defensionem rei, qui aufugit.*

76 *Quando tota pœna pecuniaria in fidejussione contenta exigi possit in casu fugæ, & quando non.*

77 *Quando mora purgari possit.*

78 *Pœna conventionalis non exigitur, nisi ad metam interesse.*

79 *In criminalibus reus dare debet fidejussorem in loco judicii: declaratur, & limitatur num 83. & seq.*

80 *An teneatur Notarius, si fidejussor non sit idoneus, & n.seq.*

81 *Discussio fieri non debet, quando bona sunt extra territorium.*

82 *An teneatur Notarius, qui recepit fidejussorem minus idoneum, quando principalis est dives.*

83 *Fidejussor, qui præstatur in executionem sententiæ diffinitivæ, præstari potest etiam extra locum judicii.*

84 *Satisdatio necessaria præstari similiter potest extra locum judicii.*

85 *Quæ sit satisdatio necessaria.*

86 *Salvusconductus concessus alicui ad effectum eundi ad aliquem locum, intelligitur datus etiam pro redeundo ex dicto loco.*

87 *Quid si is, qui salvumconductum obtinuit, captus fuit extra jurisdictionem concedentis.*

C A P. VII.

De fidejussore, qui se obligavit reum repræsentare.

QUæritur primò, quando fidejussor de repræsentan- 1
do liberetur? Resp. quòd liberatur, ubi ante
moram aliquid supervenit de novo, quòd fi-
dejussorem ab hujusmodi obligatione, seu promissio- 2
ne verisimiliter divertisset, quia in quacunque promis-
sione etiam jurata, & in forma cameræ, semper tacitè
subintelligitur clausula, *rebus sic stantibus. cap. cum inter. P. extr. de Renunc. cap. quemadmodum & cap. clericus. de jurejur. l. ult. ff. Ad. municip. l. si decesserit. in fin. & l. ult. ff. Qui satisd. cog. Caphal. cons.* 187. *n.* 1. *& seq. Honded. cons.* 11. *n.* 49. *lib.* 1. ubi, quòd superveniente nova causa, licitum est ab ea recedere. *Farinac. in Pract. crimin. q.* 34. *n.* 36. 42. *& seq. Gozadin. cons.* 27. *n.* 1. *Gratian. discept. foren. cap.* 708. *n.* 3. *& alii communiter.*

Hinc fidejussor ab hujusmodi onere eximetur, si 3
reus, qui repræsentandus est, mutavit statum, ut si
de laico effectus sit clericus, *Caphal. dict. cons.* 187.
n. 8. ubi etiam dicit, quòd fidejussio, qua pater tene- 4
tur pro filio, finitur, cùm filius factus est sui juris, *Boss. de Carcerat. fidejuss. &c. nu.* 42. *& seq. Farinac. d. q.* 34. *n.* 38. *Vermigl. cons. crim.* 306. *nu.* 2. *& cons.* 323. ubi, quòd dicitur reus mutasse statum, si fuerit bannitus, vel condemnatus ad mortem, vel ad triremes, vel deportatus, aut relegatus, vel in exilium pulsus.

Hon-

Honded. d. conf. 111. *num.* 12. *&* 38. quòd procedit,
quando pro aliis delictis reus fuit condemnatus, secus
si pro delicto, pro quo fuit fidejussum. *ut latius infra dicemus.*

5 Observa tamen, quòd si reo injunctum fuerat exilium
ante fidejussorem, & nihilominus fidejussor sciens eum
repræsentare promisit, exceptio exilii antecedentis nihil
proderit ad evitandam pœnam; quia remanet in tali
casu eadem causa, quæ fidejussionis tempore fuerat,
status rei non mutatur, & nulla supervenit repræsentandi difficultas, & ideò ab usu exceptionis jam prævisæ fidejussor meritò repellitur. *l. si quis domum. §.
1. ff. locat. Vermigl. conf.* 444. *num.* 2. *Farinac. d. q.* 34.
num. 79.

6 Secundò fidejussor, qui tenetur reum repræsentare
ex una causa, non potest adstringi, si Judex illum intendit habere ex alia causa, vel ex alio delicto: fide-
7 jussio enim, cùm sit stricti juris, non extenditur ad
causas extraneas. *l.* 2. *in fin. ff. de fidejuss. Herculan. de
Caution. de non offend. cap.* 23. *numer.* 20. *Rolan. consil.* 58. *numer.* 10. *lib.* 1. *Thob. Non. consil.* 103. *num.* 1.
& seq. Roman. consil 210. *Hond. consil.* 111. *numer.* 17.
& 64. *lib.* 1. ubi dicit, quòd fidejussio ad causam, pro
8 qua reus detinebatur, restringitur, nec ad aliam causam
extrinsecam, & incognitam refertur, licèt indefinitè promissio facta fuerit. *Farinac. conf.* 59. *num.* 3. *& in Pract.
in crim. d. quæst.* 34. *num.* 31. *& seq. & præcipuè nu.*
63. *&* 68.

9 Fidejussor liberatur, mortuo reo: tum quia sicut morte
rei crimen extinguitur, ita etiam fidejussoris obligatio,
quæ est accessoria, finitur: tum etiam quia sistere reum,
est factum cohærens personæ: consequenter extincta persona extinguitur & ipsum factum. *d. l. si decesserit. ff. Qui
satisd. cog. l. sancimus. C. de fidejuss. late Rolan. d. conf.* 58.
nu. 6. *&* 7. *lib.* 1.

10 Limita 1. quando reus culpa fidejussoris decessit, aut si
fidejussor fuit in mora. *l. si eum. §. homo ubi glos. in ver.
periit. ff. si quis caution. latè Farinac. d. q.* 34. *n.* 34. *& seq.
Card. Mantic. de Tacit. lib.* 16. *tit.* 10. *num.* 5. *Vermigliol.
conf.* 323. *num.* 5.

11 Limita 2. in fidejussore de solvendo judicatum: hic
enim etiam mortuo reo tenetur, cùm mors rei non impediat, quin fidejussor solvere possit id, quòd promisit,
quando consistit in quantitate; quòd procedit, etiamsi fidejussor copulativè promiserit, & in judicio sistere,
& judicatum solvere, quia per mortem rei liberatur ab
illa parte promissionis de judicio sisti, non tamen ab
altera parte de solvendo judicatum. *l. si verò pro condemnato. ff. Qui satisd. cog. Boss. de Carcerat. fidejuss.
&c. numer.* 15. *Farinac. d. quæst.* 34. *numer.* 37. *Thesaur.
dec.* 202. *num.* 12. *Aretin. conf.* 87. *Rolan. conf.* 58. *num.*
13. *lib.* 1.

12 Limita 3. ut prædicta conclusio procedat, quando
fidejussor ad certam pœnam se non adstrinxit, sed simpliciter promisit sistere: tunc enim eo defuncto intelligitur liberatus. *juxta textum in d. l. si decesserit;* secus si
certa pœna sit deducta in stipulatione, & obligatio
purè, vel in diem sit contracta. *l. ad diem ff. de verbor. oblig. Rolan. d. consil.* 58. *numer.* 7. *lib.* 1. *Card.
Mantic. de Tacit. d. lib.* 16. *tit.* 20. *num.* 6. ubi dicit,
quod hujusmodi obligatio transiret etiam ad fidejussoris
hæredes.

13 Quartò fidejussor liberatur, ubi reus fuit bannitus,
& condemnatus, vel de proximo condemnandus esset
capitaliter pro novo delicto post præstitam fidejussionem comisso, sive reus fuerit condemnatus, vel condemnandus sit ab eodem Judice, coram quo fuit præstita fidejussio, sive ab alio: ratio est, tum quia reus ita
condemnatus, vel condemnandus præsentari non potest, & ideò ratio impossibilitatis, seu difficultatis fidejussorem excusat: tum etiam quia cum fidejussor promiserit repræsentare reum tempore, quo de uno tantùm delicto erat imputatus, ad illam tantùm causam promissio de repræsentando refertur, etiamsi fidejussor promiserit repræsentare toties quoties &c. *l. sed & si quis,
ubi Bart. ff. quis caution. Gandin. de malefic. tit. de
aliquib. quæstion. var. numer.* 19. *Boss. ubi supra num.*
41. *Hond. conf.* 111. *num.* 19. *& seq. lib.* 1. ubi dicit,
14 quòd fidejussio respectu causæ, pro qua fuit præstita,
strictissimè interpretatur, ut minus obliget, quàm fieri
possit. *& numer.* 31. *&* 32. unde promissio tantùm
restringitur, & si sequitur offensio ex nova causa, promissioni contraventum minimè dicitur. *Cæphal. conf.*
187. *num.* 4. *& seq. lib.* 2. *Card. Mantic. loco cit. numer.*
14. *& seq. Clar. in Pract. crim. §. fin. quæst.* 47. *vers.
quæro pone &c. ubi de communi. Farinac. d. quæst.* 34.
numer. 39. *& seq. & numer.* 70 *cum seq.* quòd proce- 15
dit, etiamsi reo offeratur salvusconductus respectu novi delicti: hoc enim non obstante fidejussor excusatur,
cùm non teneatur quis credere litteris salviconductus,
quando agitur de periculo capitali. *Grat. d. cap.* 708.
numer. 5. *& seq. Vermigliol. conf.* 306. *numer.* 2. *& seq.
conf.* 323. *numer.* 2. ubi dicit, quòd ad liberationem 16
fidejussoris sufficit quælibet nova causa superveniens,
ex qua repræsentatio vel reddatur impossibilis, vel saltem
difficilis.

An verò Judex inferior possit salvumconductuum 17
concedere? negant *Hond. d. consil.* 111. *numer.* 61. *&
sequen. lib.* 1. *Afflict. decision.* 4. *in fin.* asserentes, quòd
salvusconductus à solo Principe concedi potest: contrarium tamen tenuit *Clar. d. §. fin. quæst.* 32. *vers.
sed hic quæro &c.* ubi dicit, quòd etiam inferior salvum conductum de jure potest concedere, dummodò
justa, vel rationabilis causa concurrat. *vide Menoch.
de Arbitr. Jud. quæst* 81. *numer.* 4. *& cas.* 336. *num.* 27.
Farinac. in Pract. crim. quæst. 29. *num.* 88. ubi, quòd 18
etiam inferior ex causa salvumconductum concedit,
quando bannum ab eodem Judice inferiore, vel ejus
Antecessore processit. *Vermigliol. d. consil.* 444. *num.* 6.
& seq. ubi dicit, quòd si Princeps mandavit Judici,
ut ad ulteriora procedat, potest talis Judex salvumconductum concedere, quatenus ille pro processu ad ulteriora necessarius sit. *Boss. in tit. de citat. num.* 35. *& seq.*
ubi, quòd bannitus, cui salvusconductus conceditur,
debet esse cautus, ut illum publicari faciat, & poni in
loco, in quo de ejus banno publicè constat, sub eo banno
offendatur.

Amplia supradictam conclusionem, ut procedat, 19
etiamsi reus fuerit simpliciter accusatus, vel denunciatus ex novo delicto, etiam non capitali, licèt nondum
fuerit condemnatus, & timens, ne in carcerem conjiciatur, fugam arripuerit. *l. a. §. fin. ff. de Custod. reor. glos. in l. sed etsi quis, in vers. uti non possit, in
princ. ff. si quis caution. Cæphal. d. conf.* 187. *numer.* 7.
Thob. Non. conf. 103. *num.* 3. *Honded. conf.* 111. *nu.* 45.
lib. 1. *Farinac. conf.* 59. *num.* 31. *lib.* 1. *& d. qu.* 34. *num.*
56. quod intellige, quando reus est accusatus coram eodem Judice, à quo puniri potest: secus si fuit accusatus
coram alio Judice diversi territorii, seu diversæ jurisdictionis. *d. l. sed & si quis. §. illud. ff. si quis caution.*

Idem dicendum est, si fuerit tantùm per Curiam 20
inquisitus de novo delicto: & multò magis, si ultra
inquisitionem deventum fuerit ad aliquam citationem
contra reum, puta ad respondendum inquisitioni, vel si
reus positus fuerit in banno, etiamsi nondum fuerit condemnatus; quia tunc fidejussor videtur impeditus facto
Judicis, qui licèt justè procedat ex novo rei delicto,
culpa tamen non caret, eo quòd fidejussorem debito
tempore non requisiverit. *Boss. tit. de Carcerat. fidejuss. num.* 41. *&* 51. *& alii apud Farinac. d. quæst.*
34. *num* 57. *seq. Vermigliol. conf.* 312. *num.* 5. *& seq.*
ubi dicit, quòd excusatur fidejussor, quotiescunque Judex fuerit in culpa, dando causam fugæ ipsius rei,
ut si fecerit inventarium ejus bonorum, quòd delicti
titulus non exigebat. Unde inolevit praxis, ut ante- 21
quam reus pro alio delicto citetur, aut ponatur in
banno, fidejussor requiratur, & constituatur in mora:
& si reum non repræsentet, condemnetur in pœnam
in fidejussione contentam, & deinde procedatur contra reum ex primo, & secundo delicto. *Gandin. de
malefic. tit. de mult. quæstion. nu.* 33. *Honded. d. conf.* 111.
num. 13. *lib.* 1. *Clar. in pract. crim. d. §. fin. qu.* 46. 22
vers. quæro pone &c. ubi addit, quòd fidejussor etiam
excusatur, quando eo irrequisito Judex ex primo delicto reum citavit, & in contumaciam bannivit: deinde post bannum vocavit fidejussorem, ut reum sisteret: quia tunc fidejussor videtur etiam ex facto Judicis impeditus, ne illum consignet, cùm tempore debito
moni-

monitus non fuerit, ut reum consignaret, contraria tamen sententia in hoc casu verior videtur, quia potuit fidejussor id præmeditari. *Farinac. d. quæst. 34. num. 83. & seq. & num.* 170. ubi dicit, quòd fidejussor non liberatur, quando reus fugam arripuit ex eo quòd fuerit citatus, seu etiam condemnatus, & bannitus à Judice pro eodem delicto. *& ita sensit etiam Vermigliol. cons. 323. num. 2. & seq.*

23 Hinc etiam excusatur fidejussor, si reus obtenta à Judice licentia discedendi è domo, seu Civitate sibi loco carceris assignata, discessit, & posteà non redit, sive discesserit cum licentia in scriptis obtenta, sive voce tantùm: licentia enim à Superiore voce tantùm, seu etiam nutu concessa, sufficit, ne alioquin quis decipiatur sub fide publica. *contra textum in l. 1. ff. de Constit. pecun. l. conventionum. ff. de Pact.* ratio prædictæ conclusionis est, tum quia tunc etiam facto Judicis impeditur, quominus reum repræsentet: tum etiam quia non præsumitur fidejussor voluisse se ulterius obligare, nisi usque ad tempus datæ licentiæ, & obligatus ad unum tempus, non censetur ad aliud tempus obligatus. *l. Lucius. 2. §. Paulus. & ibi Bart. ff. de Admin. tutor. Farinac. consil. 59. num. 20. lib. 1. & consil. 228. numer. 3. & seq. lib. 3. Vermigliol. consil. 315. numer. 6. & consil. 312. num. 1. & seq.* ubi etiam observant,
24 quòd statim concessa hujusmodi licentia sive in scriptis, sive voce tantùm, aut nutu, vel clausis oculis, expirat promissio fidejussoris, ita ut tali licentia posteà revocari non possit in ipsius rei, & fidejussoris præjudicium. Unde ad tollenda hujusmodi dubia, datur
25 cautela, ut promissioni de non discendendo de domo sine licentia, adiiciatur obligatio de se præsentando in casu licentiæ, vel tempore licentiæ requiratur novus fidejussor pro dicto casu. *Gabr. cons. 170. lib. 2. Farinac. d. cons. 228. num. 14.*

26 Observa tamen, quòd si reus discesserit cum licentia etiam limitata ad certum tempus, non poterit condemnari, si non redeat elapso tempore, nisi prius monitus, & interpellatus fuerit ad redeundum. *juxta glos. communiter receptam in cap. quoniam frequenter. §. porrò, ver. canonibus, Ut lit. non contest. & dict. etiam Farinac. dict. cons. 228. num. 4. ubi citat Gabr. cons. 173. lib. 2.*

27 Observa 2. quòd si quis promiserit, reum ex uno loco non discessurum sub certa pœna, evanesceret similiter promissio, si Judex eum in alium locum conjecerit, indeque reus discesserit. *Gram. cons. 66. num. 64. quem refert, & sequitur Farinac. d. cons. 228. num. 15. lib. 3. & d. qu. 34. num. 92. Vermigliol. consil. 311. num. 2. & seq.* ubi, quòd fidejussor liberatur, quando
28 reus carceratus in carcere publico tuto, ac securo, ad quem fidejussor in obligatione se restrinxit, de mandato Judicis positus fuit in alium carcerem minus tutum, & inde aufugit, quamvis contrarium sentiat *Bajard. ad Clar. q. 46. num. 68. & seq.*

29 Amplia 2. principalem conclusionem, ut etiam procedat, si reus commiserit novum delictum sive capitale, sive non capitale, etiamsi nondum fuerit accusatus, vel inquisitus: quia tunc etiam fidejussor eximitur ab obligatione reum præsentandi, præsertim si hujusmodi delictum esset notorium. *Thob. Non. dict. cons. 103. num. 3. Farinac. d. quæst. 34. num. 54. & seq. & cons. 59. num. 31. & seq. lib. 1. Vermigliol. cons. 308. num. 16. & 17.*

30 5. Fidejussor excusatur, quando reus à Curia captus fuit pro eadem causa: quia non refert, qualiter quid fiat, dummodò fiat. *l. cum servus. ff. de Verbor. obli-*
31 *gat.* unde liberatur debitor, si solutio facta fuerit ipso invito. *l. solvendo. ff. de negot. gest. l. solutionem. ff. de solut.* quòd procedit, etiamsi reus è carceribus de-
32 inde aufugerit, quia fidejussor non tenetur eum amplius repræsentare, licèt promiserit repræsentare toties
33 quoties &c. *Bald. in l. qui crimen. num. 23. Cod. qui accus. non pos. Thob. Non. consil. 103. num. 8. Card. Mantic. de Tacit. lib. 16. tit. 20. nu. 9. Vermigliol. cons. 311. nu. 6. latè Afflict. decis. 130. & ibi Ursill. per tot.* ratio est, tum quia, cum Curia cœperit à se ipsa reum, videtur recessisse à fidejussoria cautione: tum etiam quia per fugam novum dicitur commissum delictum, ex quo repræsentandi iterum difficultas oritur facto curiæ, vel custodis, quòd fidejussori nocere non debet. *Caball. resol. crimin. cas. 47. numer. 1. & seq. Vermigliol. consil. 315. num. 4. Franc. Marc. decis. 797. num.*
4. par. 1. ubi addit, quòd si reus captus fuit ex alia 34
causa, licèt in tali casu fidejussor non liberetur, tamen si protestaretur coram judice, quòd haberet illum pro præsentato, ad aliud non tenetur, si ille posteà aufugerit. *Boss. in dict. tit. de Carcerat. fidejuss. num. 39. Honded. consil. 111. num. 33. & 34. lib. 1. Herculan. d. cap. 23. num. 19. Farinac. d. quæst. 34. num. 45. & seq.*
latè Peguer. decis. 47. per tot. ubi dicit, quòd obliga- 35
tus ad aliquem repræsentandum etiam cum clausula toties quoties &c. non tenetur nisi semel, ad tollendam infinitatem. *ut colligitur ex text. in l. qui bis. ff. de Verbor. obligat. & in l. qui bona. §. ult. ff. de dam. infect. quicquid in contrarium senserint Rolan. cons. 58 num. 4. lib. 1. Franc. Marc. decis. 797. nu. 5. Boer. decis. 131. num. 19. & seq. & alii apud Mantic. de Tacit. lib. 16. tit. 20. n. 8. & seq.*

6. Liberatur fidejussor, quando fuit lata sententia: 36
nam usque ad sententiam, & non ultra durat fidejussio de judicio sisti; videtur enim data hujusmodi fidejussio respectu litis, vel judicii; & ideò cum per sententiam sit finita lis, & judicium, cessat etiam fidejussio. *l. grecè. §. & post litem, ubi glos. in ver. exercitationis. ff. de fidejuss. glos. in l. si quis reum. in ver. non exhibuerit, ubi etiam Bart. num. 2. ff. de Custod. reor. Bald. in l. qui crimen. num. 11. & seq. C. Qui accusar. non poss. Luc. de Penn. in l. si quis decurio. col. 4. ver. Amplius fidejussor &c. C. de Decurion. lib. 10. Thob. Non. cons 103. num. 4. Franc. Marc. decis. 797. num. 6. par. 1. Farinac. cons. 47. num. 23. & d. qu. 34. num.*
123. ubi dicit, quòd promissio fidejussoris de judicio 37
sisti, respicit instantiam, & sic ea perempta finitur, secus esset, si constaret, quòd talis fidejussio data fuerit pro securitate Curiæ: quia tunc duraret etiam post
sententiam, sicut fidejussio de solvendo judicatum. 38
Honded. d. consil. 111. num. 37. lib. 1. ubi dicit, quòd
sequuta sententia condemnatoria fidejussor tenetur eo 39
casu reum præsentare. *Farinac. d. qu. 34. num. 103. & seq. Franc. Marc. decis. 357. num. 3. & 4. par. 1. Card. Mantic. d. lib. 16. tit. 20. num. 10. Boss. in tit. de Car-*
cerat. fidejuss. num. 34. ubi dicit, quòd si quis fideju- 40
beret post condemnationem, & non videtur fidejubere de præsentando, sed de solvendo; & ideò per casum supervenientem in personam condemnati, fidejussor in tali casu non eximitur. *Thesaur. decis. 202. num. 4. & alii communiter.*

Observa tamen, quòd si reus deffinitivè fuerit ab- 41
solutus à prætenso delicto, pro quo fuit fidejussum, fidejussor statim liberatur, cùm in tali casu finita sit causa, pro qua sistendus erat reus. *Cremens. sing. 11. Thob. Non. consil. 103. num. 4. & alii apud Honded. d. consil. 111. nu. 35. & seq. Mantic. de Tacit. dict. lib. 16. tit. 20. nu. 10.*

Observa 2. quòd perempta instantia resolvitur etiam 42
fidejussio de judicatum solvendo. *l. 2. ubi Bart. ff. Ju-*
dicat. solu. nisi instantia esset perempta per desertionem 43
appellationis, quia tunc fidejussio duraret. *Thesaur. d. decis. 202. num. 12.*

An verò lata prima sententia in favorem debitoris, 44
liberetur fidejussor de judicatum solvendo? affirmat *Gabr. de fidejussor. concl. 4. num. 10.* contrarium tamen
sensit *Vinc. de Franch decis. 320. num. 7.* ubi dicit, 45
quòd fidejussor tenetur, quando Judex appellationis posteà reum condemnavit: nisi proprio nomine expressus esset Judex, & ad eum proprio nomine habita fuerit consideratio in satisdando; tunc enim si sententiam tulerit in favorem ejus, pro quo fidejussor accessit, mutato judice per appellationem expirat fidejussio; quia fidejussor in tali casu videtur satisdedisse de solvendo, si & quatenus ita à d. Judice fuerit judicatum; & ideò ejus consensus non est ad alium casum extendendus; secus esset si dictus Judex condemnavit reum, pro quo satisdatum est, & deinde per viam appellationis causa ad alium Judicem devenerit: quia tunc duraret fidejussio: censetur enim idem judicium, cùm discutiendum sit tantùm eo casu, an sit benè, vel malè judi-

judicatum. Bellemer. dec.353. Vinc. de Franch. dec.320.
Thesaur. loco cit. num.14. & seq.
46 7. Excusatur fidejussor, qui certo tempore aliquem
repræsentare promisit, si per judicem monitus, seu ci-
tatus non fuerit ad repræsentandum: promissio enim
illa de præsentando videtur habere hanc conditionem,
scilicet si, & quando fidejussor jussus fuerit præsentare,
quia tunc incipit currere tempus, & non ante, cum
censeatur hujusmodi tempus collatum in voluntatem
Judicis. Boss. dict. tit. de Carcerat. fidejus. num. 61.
Roman. cons. 137. num. 1. vers. præterea &c. Rolan. cons.
58. num. 14. lib. 1. Ursill. ad Afflict. decis. 234. num.
1. Card. Mantic. d. lib. 16. tit. 20. num. 11. & 13. Osasc.
decis. 49 num. 2. nisi fidejussor promiserit reum repræ-
47 sentare etiam irrequisitus, quia tunc nulla requireretur
monitio. ut d. Farinac. d. qu. 34. num. 125. & seq. &
num. 134.
48 8. Fidejussor datus in uno loco, non tenetur repræ-
sentare in alio, quia promissio illa intelligitur in loco
ipsius Judicis, & non alibi, cum virtus obligationis
fidejussoriæ sit stricti juris, l. blanditus. C. de fidejus.
latè Rolan. consil 58. num. 15. & seq. lib. 1. ubi etiam
49 dicit, quòd ille, qui promisit dare fidejussorem, in-
telligitur promisisse dare in Civitate, in qua promisit,
& de hominibus illius Civitatis. Boer. decis. 99. num.
50 4. ubi dicit, quòd si Titius vendiderit in Civitate Bo-
noniæ domum Cajo, & inter eos actum fuerit, ut ven-
ditor teneatur pretium convertere in emptionem præ-
diorum, non potest venditor compelli ad emenda præ-
dia in alieno territorio, quàm Bononiensi. Farinac. d.
q. 34. num. 161. latè Vermigliol. cons. 32;. num. 2. & seq.
51 & cons. 312. num. 12. & seq. ubi dicit, quòd fidejussio
non patitur aliquam extensionem de loco ad locum,
52 neque de re ad rem, & in dubio semper est capien-
53 da interpretatio, ne fidejussores teneatur. ex trad. per
Caball. resol. crim. cas. 59. num. 4. Gabr. consil. 181.
num. 27. lib. 1. & cons. 173. num. 23. lib. 2. Giurb. cons.
35. num. 19. Rot. decis. 70. num. 3. par. 1. Recent. Fa-
rinac. d. quæst. 34. num 182. Thesaur. decis. 202. num. 13.
54 ubi, quòd fidejussio præstita in causa civili, non exten-
ditur ad causam criminalem.
55 An verò cautio data coram Judice inquirente de ma-
leficio, duret, si ipsemet Judex desistat ab inquisitio-
ne, & procedat per accusationem? affirmat Gabr. tit.
de fidejuss. conclus. 4 num. 13.
56 9. Liberatur fidejussor finito officio illius Judicis,
coram quo fuit fidejussum, ita ut ab alio Judice suc-
cessore cogi non possit ad repræsentandum. l. non à
Judice. §. 1. ff. de Judic. l. cum apud. ff. judicat. solu.
l. fin. de Pen Roman. cons. 210. num. 1. Rolan. cons. 58.
num. 11. & seq. lib. 1. ubi, quòd fidejussio coram uno
57 Judice præstita, vel propter unam causam, non tra-
hitur coram alio, vel propter aliam causam, etiamsi
firmata fuerit juramento, quia juramentum perpetuat
58 quidem actionem contra principalem promittentem,
non autem contra fidejussorem. Gabr. lib. 3. tit. de fi-
dejuss. conclus. 4. nu. 9. Farinac. d. q. 34. num. 172. The-
saur. dec. 202. num. 13 Vermigliol cons. 312. nu. 11.
59 Hoc tamen procedit in fidejussione data coram Ju-
dice delegato, vel etiam coram Ordinario, dummo-
dò in fidejussione fuerit expressum nomen Judicis. ut
in simili diximus supra num. 45. secus si fidejussio re-
cepta fuerit non coram delegato, sed coram Ordina-
rio sub nomine dignitatis: tunc enim fidejussio per
mutationem Judicis non expirat. Roman. d. cons. 210.
num. 2. ubi dicit, quòd si in satisdatione est adjectum
60 tam nomen proprium, quàm officii, tunc debet in
judicio inspici, quod nomen præcedat. Rol. d. consil.
58. num. 13. Gabr. d. tit. de fidejuss. conclus. 4. num. 8.
Bellemer. decis. 353. Farinac. d. qu. 34. num. 175. & seq.
61 ubi observat, quod ut fidejussio dicatur concepta co-
ram Judice sub nomine dignitatis, non sufficit, pœ-
nam esse stipulatam, & applicatam Cameræ Principis,
sed debet stipulari de mandato ipsius Principis.
62 10. Excusatur fidejussor, quando fidejussit pro reo,
qui fuerat injustè, seu indebitè captus, & sine sui cul-
pa, tum quia cessat in tali casu fisci interesse, cùm reus
sit in statu absolutionis. Ant. var. lib. 3. res. 29. &
alii apud Vermigliol. cons. 308. num. 5. & seq. Boss. de
Carcerat. fidejuss. num. 28. tum etiam quia contractus
factus ad utilitatem carcerantis cum injustè carcerato 63
non valet; carcer enim inducit justum metum, & ideò
promissio facta in carcere nullius est momenti, licèt
valeat in commodum, & utilitatem carcerati. l. qui in
carcerem, ubi Bart. & alii. ff. de eo quod met. caus.
unde si non valet contractus principalis, nec etiam va- 64
let contractus accessorius. Afflict. decis. 149. per tot. 65
ubi etiam dicit, quòd si fidejussor sine fraude solvit,
repeteret eo casu solutum à principali, qui per talem fi-
dejussoriam cautionem fuit liberatus, etiamsi ipso invi-
to facta fuerit talis solutio, latè Ursill. ibid. Capel.
Tholos. decis. 39.
11. Excusatur fidejussor, si omnem diligentiam ad- 66
hibuerit, ut principalem præsentaret, nec potuit id ef-
ficere. l. si vehenda. §. idem juris. ff. Ad l. Rhod. de
jact. Feder. de Sen. cons. 122. Dec. in l. fin. §. Labeo.
numer. 9. & seq. ff. si cer. pet. & alii apud Cæphal.
cons. 164. num. 25. & seq. lib. 2. ubi dicit, hanc esse
communem, & in practica servari, etiamsi promissioni
accesserit juramentum. Mantic. de Tacit. lib. 16. titul.
20. num. 16. latè Afflict. decis. 295. & ibidem Ursill.
ubi dicit, quòd quando quis promisit factum, & sine 67
culpa sua implere non potuit, excusatur à pœna, licèt
contrarium sentiat Farinac. cons. 59. num. 40. ubi di-
cit, quòd fidejussor tenetur non obstante quacunque
diligentia adhibita; sed prima sententia æquior est, &
ideò ab ea non est recedendum.
12. Liberatur fidejussor, ubi fiscus accepit possessio- 68
nem bonorum confiscatorum ipsius rei, quem fidejus-
sor repræsentare promiserat, quia tunc confusa est actio,
nec possunt fidejussori cedi actiones contra principa-
lem, & ipse solvens repeteret ab eodem fisco. l. in
fraudem. §. si principalis, & ibi glos. ff. de Jur. fisc.
l. heres à debitore. §. quod si stipulator, & l. Ura-
nius. ff. de fidejuss. Boss. in tit. de Carcerat. fidejuss. nu.
43. Honded. cons. 111. num. 40. Farinac. d. qu. 34. num.
183. quòd procedit, etiamsi bona ad fiscum delata,
non sint solvendo. secundum Cuma. quem refert Card.
Mantic. d. lib. 16. tit. 20. num. 27. ubi tamen subdit,
quod fidejussor in tali casu non liberatur in totum, li-
cèt possit opponere exceptionem excussionis.
13. Fidejussor excusatur, quando contra reum no- 69
va non supervenerunt indicia, præsertim si reus esset 70
de jure absolvendus: nam relaxatus sub cautione de se
repræsentando, causa cognita, censetur dimissus tan-
quam innocens, vel saltem censetur absolutus ab obser-
vatione judicii, & consequenter non est iterum in car-
ceres conjiciendus, nisi supervenientibus aliis inditiis.
juxta communem praxim. Boss. in tit. de senten. num.
60. & 61. & in tit. de plurib. violen. num. 114. &
seq. Cravett. cons. 321. num. 4. vers. non omitto &c. ubi 71
etiam dicit, quòd absolutus in judicio inquisitionis,
non potest amplius molestari per viam accusationis:
quia sæpius de eodem delicto regulariter quæri non
debet. Thob. Non. cons. 103. num. 5. latè Farinac. cons.
59. num. 1. & seq. & num. 35. cum seq. & in Pract.
crim. q. 37. num. 29. cum seq. & num. 194. & seq. ubi
subdit, quod licèt indicia sint judici arbitraria, tamen 72
Judex non potest nova inducere, & formare ex propria
cervice, sed ea debent esse juri conformia, & à Docto-
ribus approbata.
Limita, si aliqua justa causa concurrat, ut si Ju- 73
dex in promptu habeat nova inditia, & testes, sed du-
bitat, ne reus aufugiat, vel eosdem testes subornet:
tunc enim cogi potest fidejussor ad reum repræsentan-
dum nondum novis inditiis in actis deductis; immò,
si ita expediat, potest judex, etiam non citato fidejus-
sore, ipsum reum in carcerem conjicere. ut post Clar.
q. 46. vers. pariter etiam &c. observat Farinac. consil.
59 num. 29. & quæst. 4. num. 25. vers. limita præceden-
tem ampliationem &c & qu. 33. num. 68. subdens, quòd
Judex, qui sine causa id fecerit, non solùm parti ad dam-
na, & interesse tenetur, sed etiam punitur.
14. Liberatur fidejussor, quando datur alius fide- 74
jussor per viam renovationis, seu loco primi. Menoch.
præsumpt. 134. num. 14. & seq lib. 3. Surd. cons. 298. nu.
2. & 44. lib. 2. Gabr. cons. 170. num. 1. & seq. non ta-
men censeretur liberatus per simplicem dationem alterius
fide-

fidejussoris. *Vermigliol conf. 315. n. 6. vers. nullus autem &c. Card. Mantic. de Tacit. d. lib. 16. tit. 20. n. 20.*

75 Quæres, an possit fidejussor ad effugiendam condemnationem pœnæ, suscipere defensionem rei, qui aufugit, & probare illius innocentiam, ejusque exceptionibus uti? Resp. quòd aut agitur de crimine, pro quo imponenda est pœna corporalis, & tunc id non permittitur; aut imponenda esset pœna pecuniaria, & tunc potest fidejussor suscipere defensionem rei, quia in tali casu non requiritur rei præsentia, & ideò per procuratorem admittitur. *l. si eum. ff. si quis caution. l. sancimus. vers. sed siquidem post statutum &c. Cod. de fidejuss. Gandin. de malefic. in titul. de mult. quæstion. &c. nu. 33. in fin. Caball. resol. crimin. cas. 190. in fin. Farinac. d. qu. 34. num. 26. & seq. & cons. 228. nu. 26. & seq.*

76 Notandum est autem, quòd in stipulationibus judicialibus, seu Prætoriis semper attenditur, quæ sit pœna delicti, nam si pœna sit corporalis, tota pęna pecuniaria in promissione, seu fidejussione contenta, in casu fugæ exigi potest, quia nulla est pecuniaria quantumvis magna, quæ æquet pœnam corporalem etiam minimam; si verò pœna delicti sit pecuniaria, non excedens v. g. centum aureos, tunc nihil ultra eam neque contra reum, neque contra fidejussorem exigi potest, etiamsi promissio, seu fidejussio majorem contineat pœnam; ratio est, quia in hujusmodi stipulationibus, quæ jussu Judicis, seu Prætoris fiunt, non attenditur, quid sit conventum, sed quanti verè intersit: in his enim servatur æquitas, quæ non permittit, ut quicquam ultra interesse exigatur. *l. 2. in fin. ubi Bart. ff. si quis in jus vocat. non ierit &c.* ubi si non interest actoris, Prætor pœnam remittit. *Farinac. dict. consil.*
228. num. 26. & seq. Osasc. decis. 70. num. 7. & seq Vermigl. cons. 312. num. 10. Caball. resol. crimin. cas. 190. num. 9.
Card. Mantic. de Tacit. lib 16. titul. 20. num. 17. & 18. ubi
77 etiam dicit, quòd si fidejussor statim reum non præsentaverit, sed paulo post, seu intra modicum tempus, non
tenetur ad pœnam, quia si nihil intersit, mora purgari potest. *per tex. in l. & si post tres. ff. si quis caution. Rot. dec.*
371. num. 3. par. 1. in noviss. prout refert Farinac. dict. cons.
228. *num.* 32. ubi, quòd pœna conventionalis non exigitur
78 nisi ad metam interesse. *quicquid dicat Anchar. cons. 148.*
Osasc. ubi supra. nu. 12. Menoch. de Arb. Jud. cas. 260. nu. 27. & seq. & alii.

79 Notandum 2. quòd in criminalibus non admittitur reus ad dandum fidejussorem extra locum judicii; sed in loco judicii eum præstare debet, qui sit civis, vel forensis ibidem bona possidens, vel saltem in Provincia, dummodò locus sit sub jurisdictione ejusdem Judicis, ita ut non reddatur difficilis exactio. *l. si fidejussor. §. si necessaria. ff. Qui satisd. cog. Alex. consil. 57. num. 6. lib. 3.*
Farinac. consil. 165. num. 30. 35. 61. & 83. cum sequen. ubi
80 etiam dicit, quòd si fidejussor non est idoneus, tenetur Notarius in subsidium, excusso tamen prius principali. *vide Gabr. lib. 3. titul. de fidejussor. conclus. 1. numer. 64.*
Thesaur. decision. 40. num. 3. ubi, quòd discussio fieri
81 non debet, quando bona sunt in loco remoto, seu extra territorium.

82 Observa tamen, quòd Notarius, qui recepit fidejussorem minus idoneum, non tenetur, quando principalis est dives. *Farinac. d. cons. 165. num. 23.*

83 Observa 2. quòd fidejussor præstari quidem debet in loco judicii, quando agitur de repræsentando; secus quando præstatur in executionem sententiæ diffinitivæ: hoc enim casu sufficit, ut præstetur extra locum judicii, saltem sub eodem Præside, quia agitur tunc de solvendo pœnam. *Farinac. dict. consil. 165. numer. 35.*

84 Observa 3. quòd quando agitur de satisdatione necessaria, sufficit etiam extra locum judicii satisdare. *Aret. cons.*
87. *num. 2. quem refert, & sequitur Farinac. d. cons. 165.*
85 *num. 60.* ubi, quod satisdatio necessaria censetur, quæ à carcerato pro sua libetatione exigitur.

86 Notandum 3. quòd salvusconductus concessus alicui ad effectum eundi, vel veniendi ad aliquem locum, intelligitur datus etiam pro redeundo ex dicto loco, quia non dicitur securè venire, qui securè non potest recedere. *Farinac in Pract. crim. quæst. 29. num. 53. & cons. 131. num. 3. & seq.* ubi dicit, quòd concesso salvoconductu censetur etiam concessa licentia, seu facultas securè transeundi per territorium interjacens.

An verò salvusconductus servandus sit, quando is, 87
qui eum obtinuit, captus fuit extra jurisdictionem concedentis? Resp. negativè, nisi fortè superior, salvumconductum habere vires extra suam jurisdictionem, dixisset, quia tunc servari debet, etiamsi dari non debuisset, nè quis sub fide publica decipiatur. *vide Farinac. d. qu. 29. per tot.*

SUMMARIUM.

1 *Sententia, & condemnatio facta in uno territorio non facit fidem in alio territorio diverso: limitatur nu. 5. & 14.*
2 *Ficta confessio resultans ex contumacia, & banno, præjudicat solùm in eo loco, & judicio, ubi ipsum bannum exequi prætenditur, & ubi contumacia contracta est, non autem alibi.*
3 *An sententia Judicis loci delicti faciat indicium contra condemnatum, & n. 3. 4. & 5.*
6 *An sententia condemnatoria in uno territorio lata exequi possit per Judicem alterius territorii, si requisitus fuerit ab eo Judice, qui sententiam tulit, & nu. 7. & seq.*
7 *Quid si delictum esset merè Ecclesiasticum.*
8 *Et quid si Judex requisitus, esset Superior.*
9 *An Judex requisitus possit procedere ad executionem sententiæ, non examinando justitiam.*
10 *Quid si sententia contra reum lata fuerit, non de jure communi, sed de jure municipali illius loci.*
11 *Contumax quando condemnari possit, & nu. 12.*
13 *Sententia si non potest in totum substineri, pro parte etiam corruit.*
Quando unus Judex possit exequi sententiam alterius, & nu. seq.
Bannitus ab uno loco, censetur bannitus ab omnibus aliis locis Sedi Apostolicæ subjectis.

CAP. VIII.

An, & quando sententia condemnatoria lata per Judicem unius territorii executioni demandari possit per Judicem alterius territorii.

Ut hæc quæstio faciliùs intelligatur, aliquæ præ- 1
mittendæ sunt conclusiones.

Prima conclusio est, quando territoria sunt diversa, separata, & distincta, sententia condemnatoria lata contra delinquentem in loco commissi delicti in contumaciam, non est in loco originis, vel domicilii ipsius delinquentis exequenda ex sola instantia partis offensæ, sive territoria sint sub diversis Principibus, sive sint sub uno, & eodem Principe, sub diverso tamen Præside Provinciæ; ratio est, quia talis sententia, & condemnatio facta in uno territorio non facit fidem in alio territorio diverso, nec probat contra condemnatum, quòd commiserit delictum. *ita Bart. in l. à Divo Pio. §. sententiam Romæ. num. 1. ff. de re jud. Boss. in tit. de for. compet. num. 86. vers. sed an Judex domicilii possit exequi &c. Clar. in Pract. crimin. §. fin. qu. 54. vers. sed pone &c. & latiùs quæst. 96. vers. item quæro nunquid Judex unius territorii &c.* ubi ex hoc infert, quòd officialis in Ducatu Mediolani non potest exequi sententiam latam per officiales in Regno Neapolis, quia licèt ambo illa territoria sint sub eodem Rege Hispaniarum, tamen habentur tamquam dominia separata. *Farinac. qu. 11. limit. 10. num 61.* ubi etiam dicit, quòd ficta confessio resultans ex contumacia, & banno, præjudicat solùm in eo loco, & judicio, ubi ipsum

ſum bannum exequi prætenditur, & ubi contumacia contracta eſt, non autem alibi. *Caball. reſol.crimin.caſ.* 161. *num.*1. *& ſeq.*

3 Obſerva tamen, quòd talis ſententia loci delicti facit in-
dicium contra condemnatum, ita ut etiam aliter non con-
4 ſtito de delicto poſſit contra eum procedi per Judicem ori-
5 ginis, vel domicilii, licet non ſufficiat ad torturam. *Clar.*
d. quæſt. 54. *verſ.ſed pone &c. Farinac. dict. quæſt.*11. *ſunt num.*75.

6 Secunda concluſio, ſententia condemnatoria in uno territorio lata, exequi poteſt per Judicem alterius territorii diverſi, & ſeparati, ad petitionem, & litteras illius Judicis, qui ſententiam tulit. *Boſſ. d.tit. de for.comp. num.*86. *Alex.in d.l.à Divo Pio. §.ſententiam Romæ. nu.*5. *Farinac. d. qu.*11. *limit.*10. *numer.*61. *Caball. d. caſ.*161.*num.*8. *&* 9. *Clar. in pract. crim. qu.*96. *verſ, item quæro &c. ubi de communi.*

7 Notandum tamen eſt, quòd talis ſententia non ſolet exequi per Judicem alterius territorii, niſi prius cognoverit, quod ritè, & rectè lata fuerit à Judice competente, legitimis præcedentibus indiciis, & ſecundùm juſtitiam; & ideò videndus eſt proceſſus, ut cognoſci poſſit de validitate, & juſtitia condemnationis, niſi delictum eſſet merè eccleſiaſticum, de quo Judex ſæcularis non poteſt cognoſcere, quale eſt crimen hereſis. *Bald. in auth.Clericus quoque. num.*11. *C.de Epiſc.& Cleric. Clar. d.quæſt.*54. *in fin. Abb. in cap.*1. *de off. ordin. Cagnol. in l.cum quædam puella. num.*33. *verſ. quinto colligitur. ff. de Juriſd. omn. Jud. Card. Seraphin. deciſ.*723. *num.*13. *Guid. Pap. deciſ.*574. *ſub nu.*
8 1. ubi ſubdit, quòd ſi Judex requiſitus eſſet ſuperior, poteſt etiam ſententiam revocare. *Covar. lib.* 1. *var. cap.*1. *nu.*10. *verſ. ſed etſi judex ordinarius &c. Boſſ. in d.tit.de for. compet. num.*87. *Farinac. d. quæſt.*11. *num.*61. *ad fin. verſ.limita rurſus præcedentem ſublimitationem &c. Vermigliol. conſ.*415. *num.*1. *& ſequen.*
9 poteſt tamen Judex requiſitus, ſi vult, procedere ad executionem ſententiæ, non examinando juſtitiam, niſi fortè ſciret, illam eſſe injuſtam; & ita exequendo nullum gravamen partibus affert: nulla enim lege cautum eſt, ex qua cogi poſſit ad cognoſcendum de juſtitia ſententiæ Judicis requirentis: quinimmò Doctores, qui aſſerunt, executorem poſſe examinare nullitates, & juſtitiam talis ſententiæ arbitrio executoris eam cognitionem remittunt. *arg. textus in d.l.à Divo Pio. §.ſententiam Romæ.ibi.ſi hoc viſum fuerit.ff. de re Jud. vide Boſſ. loco ſup.cit.*

10 Notandum 2. quòd in tali caſu requiritur, ut ſententia lata fuerit de jure communi Romanorum: non enim ſufficeret, quòd talis condemnatio facta fuerit de jure municipali tantùm illius loci, quia Judex exequendo ſuam, non alterius juriſdictionem ſequi debet, & ſui tantùm, non alterius territorii ſtatuta attendere. *Bald. in l.un. in fin. Cod. de Confeſſ. Alex. in d. §. ſententiam Romæ, ſub num.*6. *Boſſ. tit. de ſenten. ſub num.* 115. niſi in loco Judicis exequentis vigeret idem ſtatutum, in quo fundata eſt ſententia Judicis, qui eam protulit, quia tunc executio facienda eſſet, prout ſi jure communi Romanorum attento ſententia lata fuiſſet. *ut d. Boſſ. loco cit. Caball. d. caſ.*161. *num.* 12. *& ſeq.*

11 Notandum 3. quòd contumax de jure condemnari
non poteſt, niſi præcedant plenæ probationes de delicto. *ut latè probat Farinac. d. quæſt.*11. *num.*16. ſubdens, quòd in Urbe, & in ſtatu Eccleſiaſtico ad id ſufficiunt legitima inditia ad inquirendum, non quidem
ea, quæ regulariter ſatis eſſent ad aſſumendas informa-
12 tiones de delicto, ſed debent eſſe valdè propinqua, & im-
mediata, gravia, & urgentia arbitrio Judicis. *vide Menoch. lib.*1. *præſumpt.*88. *nu.*1.*& ſeq.*

13 Notandum 4. quòd cum de jure ſententia reputetur individua, ideò ſi in totum ſubſtineri, pro parte etiam corruit. *l.ſi non ſortem. §.ſi centum, & ibi Bart. & alii. ff. de Condict.indeb. Capic. deciſ.*51. *num.*1. *& ſeq. Rot. dec.*205. *par.*2. *Diverſ.Vermigliol.conſ.*415. *nu.*6.

14 Notandum 5. quòd in ſtatu Eccleſiaſtico ſemper, & indiſtinctè unus Judex poteſt exequi ſententias capitales alterius, ſive ſimus in una, vel diverſis Civitatibus,
ac Provinciis, & ſic ſive ſimus ſub eodem, vel diverſo Præſide, quia ſufficit, loca eſſe ſubjecta Sedi Apoſto-
licæ, juxta Conſtitutiones Julii II. Leonis X. Clemen- 3
tis VII. Pii IV. & Pii V. contra homicidas, Bannitos,
Contumaces, & alios facinoroſos editas, quibus cave- 15
tur, ut Banniti ab uno loco, cenſeantur etiam banniti ab omnibus aliis locis mediatè, vel immediatè ſubjectis S.R.E. ibidemque capi, carcerari, & plecti debeant. *ut poſt Vulpell. conſ.*59. *num.* 16. *lib.*1. *Cartar. in tract. de Execut. ſenten. cap.*1. *numer.*237. *& ſeq. obſervat Farinac. d.qu.*11. *nu.*61. *verſ. ſublimita hanc decimam &c. Caball. d. caſ.*161. *num.*3, *quibus adde Boſſ. in tit. de for. compet. ſub nu.*86. ubi dicit, quod ſi duo Judices eſſent ſub eodem Præſide, tunc unus poteſt exequi ſententiam alterius abſque aliqua requiſitione.

S V M M A R I V M.

1 *Quando delegatus Papæ, vel Principis delinquens puniatur ab Ordinario loci, & quando à delegante, & num.*2.

2 *Quando à ſententia delegati appelletur ad delegantem.*

C A P. IX.

An delegatus Papæ, vel Principis delinquens puniri poſſit ab Ordinario loci, in quo deliquit.

RESp. affirmativè, ſi delinquat extra terminos cau- 1
ſæ delegatæ, præſertim ſi jam finita fuerit delegatio: quia licèt in procedendo ſit major Ordinario. *l. etſi Prætor, ubi Bart. ff. de offic. ejus, cui mand. eſt juriſd. cap.ſtuduiſti, de offic. legat.* tamen ſi delinquat, Ordinario ſubiicitur, & ab eo punitur, quia tunc non convenitur ut delegatus, ſed ut privatus. *Auth. ut Judi. ſine quoq. ſuffrag. &c. §.volumus, ubi etiam Bart. & ita ſenſit etiam Bald. in auth. qua in Provincia. numer.*10. *Cod. ubi de crim. ag. opor. Capel. Tholoſ. dec.*423. *& ibidem Aufrer. in addit.* ubi dicit, quòd Præſes Provinciæ permittere non debet, ut delegati à Principe aliter utantur ſua poteſtate, quàm in ſuis litteris continetur: & ſi formam earum excedant, poteſt eis reſiſtere. *latè Decian. in tract.crimin. lib.*4. *cap.* 17. *num.* 26. *verſ. undecimò extende. tom.*1.
ſubdens, quòd ſi delegatus circa ipſam cauſam delega- 2
tam delinqueret, ut ſi pecunia fuiſſet corruptus, vel per fraudem, & ſordes pronunciaſſet, tunc non poſſet puniri ab Ordinario, ſed à delegante, quia circa materiam, & concernentia dictam cauſam delegatus major eſt quocunque Ordinario, & in omnibus eſt ſubditus quoad illam cauſam deleganti, & ab eo ad delegantem appellatur. *Barbat. in addit. ad Bald. loco cit. in apoſtil. in ver. ultimò, ſub litt.A. Caball. reſol. crim.caſ.*53. *per tot.*

S V M M A R I V M.

1 *Qua pœna puniatur aleatorum receptator, & nu.* 2.3.4. *&* 7.

3 *Colluſores inter ſe percutientes occaſione ludi an poſſint ſe accuſare.*

4 *Frequentia ludi judicatur non ex uno actu ludendi continuatè una die ſola, ſed ex diverſis temporibus.*

5 *Actio civilis an denegetur aleatorum receptatori.*

6 *Quando res ſubtracta in pauperum uſus erogari debeat.*

C A P. X.

Qua pœna puniatur aleatorum receptator.

VAriis quidem pœnis aleatorum receptator in ju- 1
re punitur; nam ſi tenens ludum, verberetur,

ex ta-

ex tali injuria nulla actio oritur, nec punitur injurians,
aut damnum illi inferens, sive eo tempore è domo ejus a-
liquid subtrahens, *l.1.ff. de Aleæ lusu, & aleator*, & ultra
pecunialiter arbitrio Judicis punitur, *Bonifat. de Vitalin.
in tit. de ludo azard. n.*15.
2 Observa tamen, quod ut prædictæ pęnæ locum ha-
beant, requiritur, ut publicè is locus aleatoribus pateat,
2. quod id non semel, sed pluries, & pluries observatum
sit; nam si semel incidenter id evenisset, non posset quis
dici aleatorum receptator: quemadmodum nec aleator
dicituris, qui semel tantum luserit, sed ex frequentia,
idemque dicendum est de mercatore, meretrice, & si-
milibus, 3. quod retineat domi ludum lucri, & emolu-
menti causa, non autem causa recreationis, 4. ut dam-
num, seu furtum, & injuria illata retinenti ludum in do-
mo sua, provenerit occasione ludi; secus si alia occasio-
ne, 5. quod damnum, & injuria facta fuerit tempore lu-
di, & in illo loco: secus si alio tempore, vel in alio lo-
co, 6. quod scienter domi suæ ludum retineat, 7. quod
damnum fuerit illatum in re ipsius, qui domi ludum re-
3 tinet, secus si in re alterius; unde injuria, seu furtum
commissum etiam inter collusores punitur, *gloss. & DD.
in d.l.1. ff. de Aleæ lus. & aleator, Farinac. in Pract. crimin.
quæst.109. num.151. & seq. Azo. in sum. Cod. de Relig. &
sumpt. fun. &c. num.28. Bonaf. de Vitalin. loco cit. n.7.10. et
12. Menoch. de Arbitr. Jud. lib.2. cas.399. n.18. et seq. et cas.
400. n.16. cum seq.*
4 Notandum tamen est, quod non denegatur accusatio
aleatorum receptatori, quando injuria, vel damnum esset
grave: quemadmodum etiam collusores se se percutientes
occasione ludi possunt accusare, quando offensio est gra-
vis, *ut d. Farin. et alii DD. citati*.
Notandum 2. quod frequentia ludi non judicatur ex
uno actu ludendi continuato una die sola, etiamsi variis
ludis, & cum variis, & diversis personis quis luserit: sed ex
9 diversis temporibus, itaut constet, eum consuevisse in uno
ludo vitam agere, *Bart. in l. inficiando, §. infans, num.5. ff.
de furt. Menoch. d. cas.399. numer.*21.
5 Notandum 3. quod tali receptatori pœnalis, seu crimi-
nalis actio tantum denegatur, non autem actio civilis, *ut
dict. leg.1. §. quod autem, ff. de Aleæ lus. et aleator, Menoch.
dict. cas.399 numer 23. Sylv. in verb. ludus, numer.* 9. ubi
6 dicit, quod subtrahens in conscientia rem subtractam re-
tinere non potest; non tamen receptatori restituere tene-
tur, quia lex eum privat in pœnam, & ideò in pau-
perum usus res subtracta erogari debet, *arg. cap. cum
tu, de Usur.*
7 Notandum 4. quod is, qui graviter offendit eum, qui
domum, & aleas ad ludendum paratas habet, puniri qui-
dem debet, ut supra, non tamen pœna ordinaria, seu
arbitraria, quia tunc offendens pro excessu punitur,
*Caccialup. in tractat. de Ludo, numer.70. quem refert, et
sequitur Menoch. dict. cas.400. numer. decimo septimo, et
sensit etiam Farinac. d. quæst.109 num.*168.

SUMMARIUM.

1 *Notarius condemnatus in uno loco, an possit alibi officium
notariatus exercere.*
2 *Qua pæna puniatur faciens instrumenta, si nunquam
fuerit notarius, vel si fuerit officio privatus.*

CAP. XI.

*An Notarius condemnatus in uno loco possit in aliis locis
instrumenta conficere.*

1 RESp. quod Notarius condemnatus in uno loco, si
efficiatur infamis, vel amittat ea, quæ sunt juris
civilis, & sic statum, & bona, non potest in aliis locis in-
strumenta conficere, quia tunc desinit esse Notarius, *Bald.
in l. quod ait Prætor, in addit. circa fin. ff. de His, qui not. in-
fam. Afflict. dec.6. num.4. Caball. resol. crim. cas.66. num.1. et
seq.* unde Notarius ex adulterio deportatus vel condem-
natus ob crimen læsæ majestatis, vel rebellionis, non po-
test in alia Provincia Notariatum exercere, quia in tali
casu amittit omnia, quæ sunt juris civilis, *l. amissione, ff.
qui deficiunt, ff. de cap. dimin. leg. quisquis, Cod. ad l. Jul.
majestat. leg.1. §. finali, deportatos, ff. de Bon. poss. con.
tab.*
Notandum est etiam, quod faciens instrumenta tam- 2
quam Tabellio, cùm non sit, nec antea fuerit, punitur
pœna mortis; si verò semel fuit, & posteà privatus, non
punitur pœna mortis, sed alia mitiori judicis arbitrio, quia
in tali casu juvatur primordio veritatis, *Boss. in tit. de fals.
n.131. Menoc. de Arb. Jud. cas.320. n.9. latè Marsil. sing.*35.

SUMMARIUM.

1 *Quando forenses in alieno territorio delinquentes pu-
niantur secundùm pęnas statutorum illius loci, et quan-
do excusentur, num.5. & seq.*
2 *Delinquens efficitur de jurisdictione loci, ubi delin-
quit.*
3 *Delictum, quod de novo inducitur per statutum,
non trahitur ad actum perpetratum extra territo-
rium.*
4 *Excommunicatio, vel alia censura non ligat probabili-
ter ignorantes.*
5 *Pæna statutaria infligens pænam mortis an procedat
contra forensem delinquentem in loco statuti.*
6 *Statutum prohibens, ne vendantur carnes, vel pi-
sces infecti, ligat forensem etiam ignorantem tale sta-
tutum.*
7 *An statutum prohibens, ne extrahatur frumentum, com-
prehendat forensem ignorantem.*
8 *Merces aliunde delatæ in aliquem locum, possunt
exportari extra illius territorium non obstante. Edicto
Curiæ.*
9 *Quid si forensis in genere sciat adesse statutum prohibi-
tivum.*
10 *Et quid si forensis tantam moram traxerit in loco,
ut verisimiliter prohibitionem sciverit, vel scire de-
buerit, vel si actus communiter sit prohibitus in aliis
locis.*
11 *An pæna temperanda sit in casu supinæ, vel crassæ
ignorantiæ, vel quando dubitatur de scientia, vel igno-
rantia.*
12 *Quando ex conjecturis, & præsumptionibus etiam vio-
lentis judicatur in criminalibus, judex debet tempera-
re sententiam, & minorare condemnationem.*
13 *Exteri transeuntes per aliena territoria, si arma defe-
rant, excusantur à pænis impositis per statuta loco-
rum, & n.16.*
14 *Itinerantes, et navigantes possunt arma im-
punè deferre secundùm jus commune, et nu-
mer. 16.*
15 *Retinens domi arma prohibita, de consuetudine non pu-
nitur.*
16 *Clericis transeuntibus per loca periculosa licitum est
arma deferre pro sui defensione.*
17 *Judex originis, vel domicilii delinquentem in alieno
territorio tenetur punire secundùm statuta loci delicti,
si de eis notitia haberi potest, sin minus secundùm jus
commune.*
18 *An, et quando statuta, quæ respiciunt litis de-
cisionem, porrigantur ad ea, quæ extra territo-
rium committuntur.*

CAP. XII.

*An forenses delinquentes in alieno territorio puniri
possint secundùm pænas statutorum ejus-
dem loci.*

RESpond. quod aut delinquunt in his, quæ sunt 1
delicta de jure naturali, gentium, vel civili, & tunc
puniuntur secundùm pœnas statutorum loci, ubi delin-
quunt,

quunt, nec excusantur ignorantia dictorum statutorum, cum faciant actum etiam cessantibus statutis prohibitum; 2 ratio est, quia ratione loci, in quo delictum committunt, efficiuntur de illa jurisdictione, *cap. ut animarum, §. statuto, ubi DD. de Const. in 6.* aut delinquunt in his, quæ de jure communi non sunt delicta, sed tantum secundum statuta loci commissi delicti, & eo casu non puniuntur secundum dicta statuta, sed ab eorum pœna excusantur, nisi tantam ibi traxerint motam, ut verisimiliter potuerint scire, *Bart. communiter receptus in l. cunctos populos, num. 20.45. & seq. Cod. de Sum. Trin. latè Corn. consil. 232. num.* 3 *3. & sequens lib. quarto*, ubi dicit, quod statutum, per quod de novo inducitur delictum, contrahitur ad actum perpetratum extra territorium, *Gandin. in tract. de malefic. tit. de Pœn. reor. num. 16. & in tit. de reb. non portan. contra devet. num 7. Boss. in tit. de Pœn num 18. & seq. Clar. in Pract. crim. §. fin. quæst. 85. vers. secundus est casus, & c. Vincent. de Franch. decision.* 521. subdens, quod pœna spiri-4 tualis, qualis est excommunicatio, non ligat probabiliter ignorantes etiam in actu jure communi prohibito, & damnato, *& ita senserunt alii apud Caball. resol. crimin. cas. 129. n. 2. & 9. & 13. cum seq.*

5 Ex quo infertur 1. quod statutum imponens pœnam mortis pro primo furto contra jus commune, comprehendit forensem, etiamsi ignorantiam habeat dicti statuti, cum faciat actum alioquin de jure communi prohibitum *secundum Vinc. de Franch. d. decis. 521. Gandin. d. titul. de Pœn. reor. & alios apud Caball. d. cas. 129. num. 3. & seq.* quorum sententia mihi admodum dura videtur; & ideo, ubi agitur de pœna mortis, arbitror eam esse commutandam in aliam mitiorem, *ad not. per DD. in l. sanctio legum, ff. de Pœn.*

6 Infertur 2. quod statutum prohibens, ne vendantur carnes, vel pisces infecti, vel alia humano generi nociva, ligat etiam forensem ignorantem tale statutum, cum id jus naturale, & commune prohibeat, *l. 1. §. cura carnis, ff. de offic. Præf. Urb. & tradunt DD. apud Caball. d. cas. 129. num. 13. & seq.*

7 Infertur 3. quod statutum prohibens sub certa pœna, ne extrahantur à territorio frumentum, vinum, oleum, animalia, vel aliæ res, non comprehendit forensem extrahentem, statutariæ prohibitionis ignarum, nisi scientia statuti probetur, *Gandin. d. tit. de Pœn. reor. sub numer. 16. & d. tit. de reb. non portan. contra devet. sub n. 7.* unde data ignorantia hujusmodi prohibitionis non amittuntur res, nec animalia, quibus res ipsæ extrahuntur, *Caball. loco cit. n. 5. & seq.*

8 Observa tamen, quod merces aliunde delatæ in aliquem locum possunt exportari extra illius territorium, licet aliæ similes de illo territorio exportari non possint propter bannum, vel edictum Curiæ, *Caball. loco cit. num. 23.*

9 Observa 2. quod ad incurrendam pœnam statuti satis est, ut forensis in genere sciat, adesse statutum prohibitivum, licet nesciat qualitatem pœnæ à statuto impositæ, *Covarr. in c. alma mater, §. 10. n. 8. & seq. quem refert, & sequitur Caball. d. cas. 126. n. 9.*

10 Observa 3. quod si forensis tantam moram traxerit in loco, ut verisimiliter prohibitionem sciverit, vel scire debuerit, vel actus communiter est prohibitus in aliis locis, ut est extractio frumenti, quæ per totam Italiam est prohibita, contraveniendo tenetur ad pœnam statuti; tum quia ignorantia crassa, & supina quoad obligandum, scientiæ comparatur, tum etiam, quia sciens contraveniendo delinquit, & ratione delicti efficitur de foro loci, *Bart. in d. l. cunctos populos, sub n. 20. Gandin. locis cit. Boss. d. tit. de Pœn. n. 20. Clar. qu. 82. in septimo statuto circa blada, vers. quaro nunquid talia statuta, & c. & q. 85. vers. sed quid si delictum, & c.*

11 Observa 4. quod in casu supinæ, vel crassæ ignorantiæ, & quando dubitatur de scientia, vel ignorantia, pœna temperanda est, *ex not. per Bart. in d. l. cunctos populos, sub num. 20. Clar. d. q. 85. vers. sed quid si delictum, & c.* ubi dicit, quod in tali casu standum est Judicis arbitrio, qui inspecta facti, & personarum qualitate pro sua religione decernet, an forensis plectendus sit pœna statuti, vel in totum excusandus, vel saltem pœna ex aliqua parte temperanda, *Caball. d. cas. 129. num. 17. & seq.* ubi etiam 12 observat, quando ex conjecturis, & præsumptionibus etiam violentis judicatur in criminalibus, Judex debet temperare sententiam, & minorare condemnationem, quæ alioquin imponeretur, *ex trad. per DD. in l. 1. ff. si cert. pet. ubi præcipuè Dec. in 2. lectur. num. 60. & seq. Cepoll. consilio crim. 27.*

Observa 5. quod exteri transeuntes per aliena ter- 13 ritoria, si arma deferant, excusantur à pœnis impositis per statuta locorum contra deferentes arma, quia 14 itinerantes, & navigantes possunt arma impunè deferre secundum jus commune, *ut constat ex l. 1. ff. Ad leg. Jul. de vi publ. & observat. Clar. quæst. 82. ad sextum statutum circa delationem armorum, vers. item quaro nunquid, & c. & vers. seq.* ubi etiam dicit, quod retinens 15 domi arma prohibita, de consuetudine non punitur, *Declan. tractat. criminal. tom. secundo, lib. octavo, cap. 3. de Probib. usu armor. numer. 34. versic. limitatur* 2. ubi addit, 16 quod etiam clericis transeuntibus per loca periculosa licitum est arma deferre pro sui defensione, *Menoch. de arbitr. Jud. lib. secundo, cas. 394. num. 58. & seq.* ubi dicit, quod viatores etiam per Urbes transeuntes, vel etiam in illas se conferentes habitandi causa, vel dum ostium propriæ domus exeunt peregrinationis gratia, arma ferre possunt, libera, non autem ligata, *ut observat etiam Caball. dict. cas. 129. numero 20. & sequent.*

Hoc tamen intelligendum est de ensibus: nam pugiones, & archibusios, cum per totam Italiam prohibiti sint, non liceret exteris per transitum deferre absque privilegio, *vide Caball. loco cit. n. 22.*

Observa 6. quod Judex originis, vel domicilii te- 17 netur punire delinquentem in alieno territorio, non secundum statuta loci originis, vel domicilii, si simpliciter loquantur de delinquente, sed secundum statuta loci delicti, si de eis notitia haberi potest; sin minùs, secundum pœnas à jure communi inflictas, *Bart. in dict. leg. cunctos populos, sub numer. 48.* ubi dicit, 18 quod statuta, quæ respiciunt litis decisionem, non porriguntur ad ea, quæ extra territorium commissa sunt, nisi expressè disponant de eo, quod Civis facit etiam extra territorium, *Bald. consilio 124. numero primo, versic. item considera, & c. lib. quinto, latè Clar. in Pract. crim. quæst. 85. versic. tertius est casus, & c. ubi de communi, Corn. consil. 232. num. 3. versic. & hinc est, & c. lib. 4. & alii apud Caball. cas. 162. num. 31. & seq.*

SUMMARIUM.

1 *Committens delictum in loco exempto, an, & quando possit ab Episcopo puniri, & n. 5. & 6.*
2 *Exemptum esse, & nullius jurisdictionis esse differunt.*
3 *Judex laicus potest punire reum, qui in Ecclesia deliquit.*
4 *Subditi Episcopi, qui intra Religiosorum Monasteria delinquunt, possunt ab eodem Episcopo puniri.*
5 *Quando regulares delinquentes extra Monasterium puniri possint ab Episcopo.*
6 *Quando Regularis dicatur degere extra monasterium, & quando non.*

CAP. XIII.

An is, qui commisit delictum in loco exempto possit ab Episcopo puniri.

Respond. quod aut locus hujusmodi est intra e- 1 jusdem Episcopi diœcesim, & tunc delinquens potest ab Episcopo puniri *cap. cum Episcopus, de offic. ordin. in sexto, Gonzal. ad reg. 8. Cancell. glos. 43. numero 187. Ricc. in Prax. par. quarta, resol. 108. latè Rot. decision. 207. num. 2. & seq. par. 2. Divers.* ubi, quod exemptum es- 2 se, & nullius jurisdictionis esse, differunt; quia locus nullius jurisdictionis nec est in Diœcesi, nec de Diœcesi locus

locus verò exemptus, licèt non sit de Diœcesi, adhuc tamen est in Diœcesi; & hoc discrimen constituit Concilium Tridentinum *sess. 21. de ref. cap. octavo, & sess. 28. cap. 9.* ubi loca exempta per Episcopum, in cujus diœcesi sunt, uti Apostolicæ Sedis delegatum, præcipit visitari; quæ verò nullius jurisdictionis sunt, per viciniorem.

3 Eadem ratione judex etiam sæcularis punire potest reum, qui in Ecclesia deliquit: quia licèt locus sit sacer, & exemptus à Jurisdictione Principis sæcularis, non tamen desinit esse de territorio ipsius Principis, *Coccin. dec. 346. num. 8. Sperell. dec. 51. num. 28. Barbos. de offic. et potest. Episc. alleg. 102. num 75. par. 3. Clar. in Pract. crim. §. fin. q. 38. num. 18.*

4 Ex quo infertur; quod subditi Episcopi, qui intra monasteria Religiosorum delinquunt, possunt ab eodem Episcopo puniri: hæc enim monasteria exempta non sunt, nisi præcisè quantum ad Religiosorum personas, *ita Cornejo in 3. part. tractat. quinto, de Cens. in gen. disputat. sexta, dub. 2. Nald. in sum. ver. exemptio, numero quinto, Hurtad. de Cens. in commun. diff. 8. num. 33. Dian. resol. moral. par. quinta, tract. 9. de Excom. resol. 66. diximus supra lib. 1. cap. 4. nu. 26. & sequent. quicquid in contrarium sentiat Marcell. Vulp. in Prax. for. Eccles. cap. primo, num. 32. & alii.*

5 Aut talis locus situs est in loco exempto, & tunc is, qui in eo loco delinquit, non potest ab Episcopo puniri, *Barbos. de offic. & potest. Episc. part. 3. alleg. 102. numer. 75.* nisi

6 talis exemptus delinqueret in diœcesi Episcopi, seu in loco non exempto, quia tunc posset ab Episcopo puniri, *cap. 1. § fin. de Privil. in 6. Bart. in l. beneficium n. 5. ff. de Const. Princ. Rol. cons. 24. per tot. vol 2. Covar pract. qu. cap. 11. n. 5. Capyc. dec. 59. in fin. Card. Seraph. dec. 1058. n. 6. Ricc. in Prax. p. 4. res. 107.*

7 Notandum est etiam, quod licèt Regulares extra monasterium degentes, ab Ordinario, si delinquant, puniri possint, tamen si intra clausuram vivant, & extra eam delinquant, à suis Superioribus puniendi sunt, itaut non possit Episcopus hujusmodi Regulares delinquentes in suis carceribus detinere, sed statim remittendi sunt, etiamsi Superior nullam faciat instantiam, *ut constat ex Concilio Tridentino sess. 25. de Regular. cap. 14. & sess. 6. de ref. cap. 3. & resolvit Sac. Congregatio, teste Ciarlin. controv. 50. num secundo, & 10. lib. 1.* ubi, quod in tali casu potest Episcopus capere informationem super delicto hujusmodi Regularium, illamque transmittere, vel offerre eorum Superioribus cum præfinitione termini ad docendum de punitione.

8 Dicitur verò Regularis degere extra monasterium, qui moram trahit in aliquo loco, ubi non viget regularis observantia, etiamsi maneat in domo deputata ad erectionem monasterii, *juxta decretum Sac. Congregationis, quod referunt Piasec. in Prax. Episc. p. 2. cap. 3. nu. 42. Ciarlin. d. controv. 50. num. sexto, & sequent. Barbos. de offic. pot. Episc. par. 3. alleg. 105. num. 16.* subdens *num.* 17. quod si Regularis maneat de licentia Superioris sub regulari observantia in aliquo membro, vel grancia sui monasterii pro Religionis servitio, si delinquat non ab Ordinario, sed à suo Superiore puniri debet, *secundum formam Concilii d. sess. 25. de Regular. cap. decimo quarto,* quia cum Superior illi licentiam dare possit, *ut ex eodem Concilio dict. sess. 25. cap. quarto,* & dicta loca sint membra, & dependentia à suis monasteriis, censentur eodem jure, & gaudent privilegiis suorum monasteriorum, *cap. recolentes, § cæterum, de Stat. Monach.* eadem ratione, qui cum licentia Superioris ad tempus morantur extra monasterium ex causa prædicationis, vel confessionis, vel eleemosynæ quærendæ, non dicuntur degere extra monasterium; & ideò si interim delinquant, non puniuntur ab Ordinario, *ut post Roder. qq. can. & reg. tom. secundo, quæstion. secunda, art. octavo, versic. animadvertendum, &c. observat Ciarlin. d. controv. 50. ante num. 4.*

SUMMARIUM.

1 *Sacerdos sollicitans pœnitentem in confessione, qualiter puniatur.*

2 *An in dubio præsumatur, Confessarium protulisse verba animo provocandi ad libidinem.*

3 *An pœnitens teneatur denunciare Confessarium, qui ad alia peccata non venerea sollicitavit.*

4 *An pœnitens teneatur denunciare eum, qui dum sollicitavit, non erat Sacerdos.*

5 *An pœnitens teneatur denunciare Confessarium, qui jam se emendavit.*

6 *An pœnitens teneatur denunciare Confessarium, si eidem sollicitanti consensum præbuit.*

7 *An pœnitens teneatur denunciare Confessarium, qui cum eodem pœnitente inhonestos sermones, sive tractatus habuit.*

8 *An Confessarius à fœmina sollicitatus, teneatur eam denunciare.*

9 *An Ordinarii locorum possint procedere contra Regulares sollicitantes.*

10 *An crimen sollicitationis probetur testibus singularibus.*

Fractio sigilli Confessionis qualiter probetur, ibidem.

11 *An Inquisitores cogere debeant sollicitantem ad abjurandum.*

12 *An pœnitens absolvi possit à peccatis, antequam denunciet.*

CAP. XIV.

De Confessore sollicitante mulieres ad turpia.

Sacerdos etiam regularis, cujuscunque ordinis ille sit, sollicitans sive verbis expressis, sive tacitis mulierem in confessione, suspectus est de hæresi, & ideò potest inquiri ab Inquisitoribus contra hæreticam pravitatem, qui illum culpabilem repertum condigna pœna puniri debent pro criminum qualitate, & circumstantiis, videlicet suspensione ab executione ordinis, privatione beneficiorum, dignitatum, & officiorum quorumcumque, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, necnon vocis activæ, & passivæ, si regularis fuerit, exilii, damnationis ad triremes, & carceris etiam in perpetuum absque ulla spe gratiæ, aliisque pœnis etiam gravioribus usque ad degradationem inclusivè, si pro delicti enormitate tales pœnas meruerit, *ex constitutionibus Pii IV. incip. Cum sicut, sub die 16. Aprilis 1561. Gregorii XV. incip. Universi Dominici gregis, 30. Augusti 1622.* ubi prædictas pœnas extendit ad sollicitantem etiam masculos ad actus turpes, *vide Barbos. de offic. & potest. Episcop. allegat. 40. numer. 41. & sequent. Quaran. in verb. Confessor. vers. ampliatur, &c. Cherubin. in compend. Bullar. ad constitut. 31. Pii IV. schol. 1. & 2.* ubi quod easdem pœnas incurrit Confessor delinquens extra actum confessionis, si actus sit proximus ex identitate rationis, *Bonacin. in tractat. de oner. & obligat. denuncian. &c. disputat. sexta, punct. 3. numer. 6.* ubi dicit, quod pœnitens tenetur denunciare Confessarium ad inhonestos actus sollicitantem, sive Confessarius tentaverit provocare, seu allicere pœnitentem ad peccandum secum, sive cum tertia persona: sive tentaverit in actu Confessionis, sive ante, sive post immediatè, seu occasione, vel prætextu Confessionis, sive Confessio, vel absolutio secuta fuerit, sive non: immò etiam extra occasionem Confessionis, si Confessarius sollicitaverit in Confessario, seu in loco, ubi Confessiones audiuntur, seu electo ad Confessiones audiendas, *ut constat ex dict. constitut. Gregor. XV. ibi, qui personas, quæcunque illæ sint, &c.* 1

Sed quæres, an in dubio præsumatur, Confessarium protulisse verba tacita animo provocandi ad libidinem, ut si pœnitentem laudaverit à venustate, pulchritudine, motum elegantia, & his similibus? negant nonnulli DD. quorum sententiam probabiliorem dicit *Bonacin. loco citat. d. punct. 3. num. 5.* sed alii contrarium sentiunt, quia fortissima præsumptio desumitur à communiter accidentibus: communiter autem accidit, ut fœminæ, & adolescentes his verbis alliciantur, provocentur, & subvertantur, *ita Rodericus à Chuna in tract. de Confessar. sollicit. quæstion. septima, numer. 15. & sequent.* 2

Sanctarell. in tract. de Hæres. cap. 44. n. 9. quæ quidem sententia corroboratur *ex cap. perniciosum, 18. q. 2. & cap. Clericus, dist. 81.* ubi sola consabulatio cum fœmina in deteriorem partem accipi solet,

3 Quæres 2. an pœnitens teneatur vi prædictarum constitutionum denunciare Confessarium, qui ad alia peccata non venerea sollicitavit, vel provocare tentavit? Resp. negativè, tum, quia Summi Pontifices loquuntur de sollicitantibus ad inhonesta; nomine autem inhonestorum per antonomasiam, & ex communi loquendi usu intelliguntur peccata venerea: tum etiam, quia in dictis non est facienda extensio, *cap. in pœnis, de reg. jur. in 6. leg. interpretatione, ff. de Pœn. Roder. à Chuna q. 8. num. 6. & seq. Sanctarell. cap. 46. n. 1. & alii apud Bonacin. d. disp. 6. pun. 3 num. 7. vers. limitatur tamen, &c. & n. 13. quicquid in contrarium asserat Pen. in Direct. Inquis. 2. p. comm. 8. versicul. ille quoque, &c.*

4 Quæres 3. an pœnitens teneatur denunciare laicum, vel clericum sollicitantem, qui tunc temporis non erat sacerdos, licèt finxerit, se esse talem? Respond. negativè, quia prædictæ constitutiones loquuntur de sacerdotibus sollicitantibus, *ut post Sanctarell. cap. 46. numer. nono, docet Bonac. d. punct. 3. num. 8. Diana resol. mor. par. 1. tractat. 4. resol. 15.*

5 Quæres 4. an pœnitens teneatur denunciare Confessarium, qui jam se emendavit? negat *Roder. à Chun. quæst. 3. num. 15. & seq.* quia obligatio edictorum præcipientium, aliquem denunciari, cessare videtur posita emendatione delinquentis, sicut cessante causa cessat effectus; causa autem denunciandi hæc videtur esse, ut Confessarius emendetur, & non amplius sacramento confessionis abutatur; unde secundùm hanc sententiam pœnitens ab hoc onere eximitur, si Confessarium post sollicitationem statim pœniteat, vel si elapsum jam sit triennium, quo temporis spatio præsumitur emendatio, & multo magis si talis confessarius ob aliorum delationem jam convictus, vel confessus abjuravit, *vide Seraph. de Freitas in addit. ad Roder. à Chun. d. quæst. 3. nu. 32. & seq. Mascard. conclusion. 600. numer. 14. Farinac. in Prax. quæst. 13. num. 16.*

Sed alii contrariam sententiam rectiùs tenent, quia denunciatio, & inquisitio contra hujusmodi delinquentes judicialiter fieri debet, nec solum instituta fuit ad emendationem delinquentis, sed etiam in pœnam, ut tam ipse, quàm cœteri metu pœnæ ab hujusmodi crimine retrahantur; unde nec tenetur pœnitens correctionem fraternam præmittere, sed statim denunciare debet, *Henriq. lib. 6. cap. 24. numer. 10. Bonac. d. disput. 6. punct. 3. num. 9. & 15.* ubi subdit, quod pœnitens tenetur adhuc confessarium denunciare, etiamsi talis confessarius confessus, vel convictus de provocatione alterius pœnitentis, abjuraverit, quia talis confessarius non censetur sufficienter punitus, cum graviores pœnas pro pluribus delictis, quàm pro uno rependere debeat, *ex trad. per Rojas de Hæret. 2. par. assert. 49. & seq. vide quæ scripsimus in tract. de Regim. Eccles. lib. 6. cap. 6.*

6 Quæres 5. an pœnitens teneatur denunciare confessarium, quando eidem sollicitanti consensum præbuit, seu peccatum cum ipso perpetravit: negat *Roderic. à Chuna quæst. 19.* prædictæ enim constitutiones non videntur obligare in casu, quo imminet grave damnum, & incommodum vitæ, honoris, & famæ, præsertim quia nullus obligari potest ad detegendam suam turpitudinem, *cap. si quis aliquando, de Pœnit. dist. 1.*

Sed alii contrarium substinent, quorum opinio congruentioribus fulcitur rationibus: pœnitens enim non obligatur ad detegendam propriam turpitudinem, sed tantùm ad manifestandum confessarium, qui sollicitavit; unde non tenetur, dicere, se consensum confessario sollicitanti præbuisse, vel cum ipso peccasse, sed hoc reticere potest; nec debent Inquisitores, aut Episcopi pœnitentes interrogare, an ipsi consenserint, & quatenus ità interrogentur, non tenentur respondere, immò possunt negare, se consensisse, addita tamen in mente aliqua restrictione, ut teneantur dicere;ptætereà pœnitens, qui volens, aut imprudens crimen patratum confessario manifestavit, non ob id puniendus est, quia denunciatio non præcipitur, ut pœnitens puniatur, sed Confessarius, qui pœnitentem sollicitavit, *ita Sanctarell. in tractat. de Hæres. cap. 44. numer. decimo secundo, & alii apud Bonac. d. pun. 3. numer. decimo, & sequent.* ubi observat, quod præcepta etiam humana aliquando obligant cum gravi incommodo, dum ita postulat bonum communitatis, vel religionis, ut in casu nostro, *Lezan. in Sum. qq. reg. tom. 1. cap. 19. num. 34.*

7 Quæres 6. an pœnitens teneatur denunciare confessarium, qui pœnitentem non sollicitavit, seu provocavit ad turpia, sed cum eo inhonestos sermones habuit? Respond. affirmativè, *ut constat ex Constit. Greg. XV. ibi, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint, & observat etiam Bonacin. loco cit. d. punct. 3. num. 11. & 19.*

8 Quæres 7. an Confessarius à fœmina in confessione sollicitatus teneatur fœminam Sancto Inquisitionis Officio deferre? Respond. negativè, quia prædictæ Constitutiones editæ sunt ad comprimendam confessariorum audaciam, & de confessariis sollicitantibus, non autem de fœminis sollicitantibus confessarios loquuntur; unde nec pœnitens tenetur denunciare confessarium, quem ipse pœnitens sollicitavit, & ad peccatum aliquod venereum induxit, *Roder. à Chun. quæst. 9. numer. 3. & quæst. 11. numer. quarto, ubi etiam Seraph. de Freitas numer. 24. Sanctarell. cap. 46. numer. secundo, & quarto,* quod quidem procedit, quando fœmina turpem suum amorem confessario significavit animo ipsum provocandi, & confessarius occasionem inde arripuit turpem aliquem actum cum ea exercendi; secus si hoc aperiat confessario animo confitendi, seu se accusandi de pravo illo affectu, & confessarius occasionem inde assumat explendæ libidinis, hoc enim casu confessarius dicitur sollicitare pœnitentem, & ideò est denunciandus, *ut rectè sensit Bonacin. d. punct. 3. num. 17.*

9 Quæres 8. an loci ordinarius possit procedere in hujusmodi crimine sollicitationis etiam contra Regulares, & exemptos? Resp. affirmativè, *ex Const. Greg. XV. ibi, & prætereà omnes hæreticæ pravitatis Inquisitores, & locorum ordinarios, &c. vide Bonac. d. pun. 3. n. 23.*

10 Quæres 9. an delictum hujusmodi probetur testibus singularibus? Resp. affirmativè, concurrentibus tamen præsumptionibus, indiciis, & aliis adminiculis; unde plenè probatur per plures fœminas, quæ singulæ seorsim affirment, se à confessario fuisse in confessione sollicitatas: quemadmodum fractio sigilli confessionis per testes etiam singulares plenè probatur, & ita expressè decernitur *in d. Const. Greg. XV. ibi, dantes etiam facultatem, &c. vide Suar. de Pœnit. disp. 33. sect. 8. n. 3. Henriq. lib. 6. cap. 19. n. 10. Roder. à Chun. q. 21. n. 10. Bonac. d. pun. 3. n. 25. & 26.* ubi subdit, quod tale delictum minimè probatur testimonio duarum tantum fœminarum.

11 Quæres 10. an Inquisitores cogere debeant confessarium sollicitantem ad abjurandum? Respond. affirmativè, quia confessarius sollicitans est suspectus de hæresi, ut supra diximus; suspectus autem de hæresi cogi debet ad abjurandum, *Sanctarell. cap. 44. num. 3. Roder. à Chun. q. 24. num. 12. Menoch. de Arbitr. cent. 4. casu 372. Bonac. loco cit. num. 28.*

12 Quæres 11. an pœnitens absolvi possit à peccatis, antequam denunciet? negat *Avila de Censur. par. 2. capit. 7. dub. 7.* Alii tamen asserunt, pœnitentem esse absolvendum, si firmiter promittat, se denunciaturum, & adsit causa, propter quam prudenti confessario videatur, denunciationem esse differendam, ut si necessitas communionis urgeret, & persona sit timoratæ conscientiæ, &c. *vide Zanard. in Director. Theol. par. 2. præcep. 2. cap. 11. in fin. Eman. Rodriq. in sum. tom. 2. cap. 34. nu. 6. Pelliz. in Privil. Mimin. tom. 1. const. 4. Greg. XV. §. 9. num. 24. Sanctarell. d. tract. de Hæres. cap. 9. dub. un. num. 16. in fin.* ubi, quod sufficit propositum denunciandi, etiamsi denunciandus esset hæreticus, *Sanc. in select. disp. 11. num. 62. Portell. in addit. ad dubia regul. in ver. sollicitare fœminas, num. 24. Ortiz in sum. cap. 24. numer. 11. Dian. part. 1. resolut. moral. tract. 4. resol. 27.*

SUMMARIUM.

1 *Fur puniri potest in eo tantùm loco, in quo rem furatus fuit, non autem alibi, etiamsi reperiatur eum re furtiva, & numer. 2. & 5. limitatur nu. 7. & 20.*
2 *Fur potest ubique capi, sed remittendus est ad locum furti, & n.6.8.& 12.*
3 *An res furtiva possit ab ipso fure intra Ecclesiam auferri per vim, ut Domino restituatur, & numer.6.*
4 *An fur in Ecclesia furtum committens gaudeat Ecclesiæ immunitate.*
5 *Et an possit carcerari, & puniri à Judice Ecclesiastico, ibid.*
6 *Quilibet Judex contra furem procedere potest quoad restitutionem rei furto ablatæ.*
7 *Vagabundus ubique locorum potest tam criminaliter, quàm civiliter conveniri.*
8 *An, & quando Judex loci originis, vel domicilii teneatur remittere reum, seu delinquentem ad Judicem loci delicti, & n 12.*
9 *Vagabundus quis dicatur, & n.seq.*
10 *Bannitus an, & quando dicatur vagabundus.*
11 *Debitor pecuniæ fugitivus potest pro debito coram quocunque Judice conveniri.*
12 *Hæreticus ubique puniri potest.*
An fiat in tali crimine remissio, ibidem, & numero 19.
Judex originis, vel domicilii an possit punire subditum, qui extra territorium deliquit, ibidem num. 12.
13 *Quid si reus à loco delicti fugerit in eum locum, à quo remissio fieri non potest, vel in eo domicilium, aut originem non habet, & n seq.*
14 *Et quid si deliquerit in una Civitate ex confæderatis, & aufugerit in aliam confæderatam.*
15 *An in casu, in quo remissio delinquentis conceditur, stari debeat processui Judicis remittentis.*
16 *An ex confessione à Reo facta coram Judice remittente possit reus condemnari.*
17 *Et an sufficiens sit ad torquendum.*
18 *An Judex requisitus possit reum remittere sine jussu Principis.*
19 *Quando in crimine hæresis fiat remissio.*
20 *Fur, qui cum re furtiva reperitur in Urbe, ibi puniri potest, & n.seq.*
21 *Roma communis est patria, ibique puniri possunt omnes, etiamsi extra territorium Ecclesiæ deliquerint.*
22 *Curia Romana non tenetur delinquentem remittere.*
23 *An fur, qui duo furta extra territorium commisit, & unum in territorio, puniri possit pœna statuti infligentis pœnam mortis pro tertio furto, vel pro tribus furtis, & n.24. & seq.*
24 *Famosus fur dicitur, qui tria furta commisit.*
25 *An, & quando fur de jure puniri debeat pœna mortis.*
26 *Quid si reus de primo, ac secundo furto fuerit absolutus à Judice.*
27 *Et quid si plura furta commissa fuerint una die, vel nocte in uno loco, vel in pluribus.*
28 *Item quid si fur confessus fuerit, se plura furta commisisse eodem in loco diversis temporibus.*
29 *An possit Judex primi, vel secundi furti procedere ad pœnam mortis contra furem.*
30 *An, & quando fur capi possit in alieno territorio.*
31 *Bannitus existens extra territorium bannientis, si per vim ductus sit in territorium Judicis, qui eum bannivit, an possit puniri.*
32 *In quo loco restitutio rei alienæ fieri debeat.*
33 *Furti tenetur, qui in via aliquid invenit: limitatur nu. 24. & seq.*
34 *Quid si inveniens rem acceperit animo restituendi Domino.*
Talis animus qualiter probetur, ibid.
35 *Et quid si invenerit res, quæ non fuerunt in bonis alicujus.*
36 *Item quid si accipiat rem, quæ pro derelicta habebatur.*
Quando res censeatur habita pro derelicta, ibidem.
37 *Quid si rem invenerit in loco privato.*
38 *Quando delictum dicatur notorium.*
39 *An actor possit post criminalem actionem intentare etiam civilem, & u.seq.*
Et an possit simul utramque intentare, ibidem numer. 39
40 *Quando actio criminalis dicatur præjudicialis civili.*

CAP. XV.

De Furtis.

QUæritur 1. an fur puniri possit in quocunque loco, 1
in quo apprehenditur cum re furtiva? Resp. non
posse furem puniri ubicunque inventus fuerit cum
re furtiva, sed tantum in loco, in quo rem furatus est, *ita
Jul.Clar.in Pract.crim.lib.5.senten.§.fin q.38.vers. tu scis,
quod furtum, &c. Decian.tract.crim.lib.4.cap.17.n.15* potest
tamen ubique capi, sed remittendus est ad locum fur- 2
ti, *Covar.lib.2.var.cap.20.num.15.vers.28.&c.& in practic.cap.11.num.9.* ubi etiam dicit, quod res furtiva potest 3
ab ipso fure etiam intra Ecclesiam per vim auferri, ut Domino
restituatur, ne Ecclesia occupantem rem alienam
tutari videatur, *Farinac.in Pract.crim q.7.n.7. Cevall in
spec.pract.lib.1.q.318 & alii passim*, ratio est, quia sicuti
ex assidua rei furtivæ contrectatione non nascitur nova actio
furti, sed tantùm ex prima, ita nec nova accusatio,
*l. ei, qui, 9. ubi DD.ff.de furt.vide Clar.in libr.1.cap.19.nu.
34.& seq.* ubi subjicit, quod si fur in Ecclesia furtum com- 4
miserit, non erit extrahendus ab Ecclesia, ut curiæ
sæculari tradatur, sed carcerandus erit, & puniendus
à Judice Ecclesiastico, cujus jurisdictionem offendit.

Contrarium tamen tenuit *Bartol in leg si dominium*, 48. 5
numer.secundo, ff.de furt. ubi dicit, quod si fur in aliquo
loco res subtraxerit, & posteà in alium locum transtulerit,
potest in illo loco, ad quem talia furta transtulit, capi,
& puniri, dummodo saltem per diem ibi steterit: &
hanc quidem sententiam uti communem multi sequuti
sunt tam veteres, quàm recentiores, eamque communiter
in praxi servari dicit *Boer.decision decima tertia, num.
47.Capic.decision.104.Boss.in titul.de furt. numer. decimo
octavo*, ubi dicit, quod potest puniri saltem crimine stellionatus
tanquam celans rem alienam, *Vivi comm. opin.
420.numer.sexto,& seq.Bajard.ad Clar.in § furtum, nu.
53.Peguer.decision.28.Ursell.conclus.12.numer.13.Caball.
cas.163.Carleval.de Judic.lib.1.titul.1 disput.2.quæstio.7.
sect.1.num.720.& seq.* ubi dicit, quod etiamsi ex furto continuato
nova actio non nascatur, una tamen actio potest
coram diversis Judicibus proponi, & sub diversis
Judicibus agitari tam civiliter, quàm criminaliter.

Sed hæc ratio procederet, quando alioquin Judex esset competens, qualis est Judex loci delicti, originis, litis contestatæ, domicilii, vel ubi reus conversatur, *ut tradunt DD.in cap.ult.de for.comp.Cevall commun.con.commun.q.678.n.2.Decian.tract.crim.lib.4.cap.17. per tot.Gail pract.obs.libr.2.obs.36.nu.12.& seq.Gandin.de Malef.in rub.Quomod.de malef.cogn. per inquisit.nu.2.& seq.Boer.dec.270.num.2.* unde non quilibet Judex in casu proposito esset competens; & ideò non est recedendum à sententia, quæ verior, & æquior est, & hodie magis communis.

Quare in facti contingentia res furtiva poterit à fu- 6
re auferri, ut Domino restituatur, & ipse fur è loco,
ubi captus fuerit, eiici debet sub aliqua pœna, *ut
d.Clar.loco cit.versus fin.Vermigliol.consil.271.* ubi dicit,

quod quilibet Judex in tali casu procedere potest quoad restitutionem rerum, vel æstimationis, *Farin d.quæst.7. n.7.vers.sed quid erit, &c.* ubi, quod si Judex ejus loci fuerit de remissione talis delinquentis requisitus, eam denegare non debet, de quo mox dicemus.

7 Limita præcedentem conclusionem in vagabundo: hic enim ubique locorum puniri potest de delicto ubicunque commisso, quemadmodum etiam potest ubicunque civiliter conveniri, *l.1.ubi gloss.& DD C. Ubi de crim.agi oper.* unde illud, ubi te invenero, ibi te judicabo, *Decian.tract.crim.lib.4.cap.3.num.4.tom.1.Peguer. decis.3.num.10.Ludovic decis.Lucen.16.numer. 18.& seq. Covar.pract.quæst.cap 11.num.7.Duen.reg.378.numer.4. in fin.Farinac.d.quæst.7.num.13.& seq.* ubi etiam obser-
8 vat, quòd de consuetudine generali Judex loci originis, seu domicilii non tenetur remittere delinquentem ad Judicem loci delicti, quando imperia sunt distincta, seu quod idem est, quando Judex requirens, & requisitus sunt sub diversis Principibus, præsertim si unus alterum in Superiorem non recognoscit, licèt possit remittere, si velit, *Covar.d.cap.11.numer.decimo*, ubi dicit, quòd apud Italos consuetudine inductum est, ut remissio non fiat etiam in locis, quæ Imperatori subsunt, *Caball.resol.crim.cas.162.nu.10.* ubi, quod non fit remissio, etiamsi Judices sint sub uno tantum Principe, sub diversis tamen Præsidibus diversarum, & separatarum Provinciarum, secus si Judices sint sub eodem Principe, & eodem Præside Provinciæ, quia tunc semper ad locum, seu forum delicti reus remitti debet, *Auth.Ut nulli judic.§.si verò, Vinc. de Franch. decis.37.n.1.Guid.Pap.decis.202.num.1.& seq.Cepoll.cons. crim.58.n.23.Boss.in tit.de for.comp.num.70.Gram.decisio. 26.n.9.Caball.loco cit.num.11.Farinac.ubi supra, & alii communiter.*

9 Observa tamen, quod vagabundus dicitur, qui per mundum vagatur, nec certum habet domicilium, ubi habitet; ad hunc enim effectum non consideratur domicilium originis, quia eo non attento adhuc dicitur vagabundus, dummodò non habeat certum domicilium habitationis, *Peguer.decis.3.num.9. latè Farinac.d.*
10 *quæst.7.num.15.* ubi etiam dicit, quod ex solo banno non efficitur quis vagabundus; hoc tamen procedit, quando domicilium sibi elegit in aliquo loco, nec per orbem vagatur; secus si bannitus vagetur per orbem modò huc, modò illuc, pedes non figendo, & domicilium sibi non eligendo: tunc enim vagabundus reputatur, *ex trad.per Cepoll.dict.consil.58.num.25.versic.nec obstat, &c.Clar.in Pract.crim.§.fin.quæst.39.versicul.fui interrogatus, &c.vide Covar.pract.quæst.d.cap.11.num. 10.vers.attamen est animadvertendum, &c. Carleval.de Judic.libr.primo,tit.1.pisp.2.quæst.1.num.46.& quæstio.7. sect.2.num.*838 ubi addit, quod debitor pecuniæ fugiti-
11 vus potest pro debito coram quocunque Judice conveniri, *per tex.in l.ait Prætor.10. §.si debitorem, ff. Quæ in fraud.credit.*

12 Observa 2. quod si Judices sint sub eodem Principe, plures, ut fiat remissio, requiruntur conditiones: quarum prima est, ut remissio petatur à Judice loci delicti, 2. ut delicta sint gravia, & criminaliter intentata: nam in levibus non fit remissio, sicut nec in gravibus civiliter intentatis, 3. ut constet saltem summariè, delictum fuisse commissum in territorio Judicis requirentis: quod constare poterit ex ipsiusmet Judicis requirentis informatione, seu litteris requisitoriis, 4. ut Judex requirens sit in jurisdictione par, vel Superior Judice requisito: quia Curia major non remittit ad inferiorem, 5. ut Judex requirens provideat de expensis necessariis ad remissionem faciendam, alioquin Judex requisitus remittere non tenetur, 6. ut reus non sit accusatus de hæresi, quia tunc ubique potest puniri, quo casu regulariter non fit remissio: præsumitur enim in eadem hæresi ubique animo pravo perseverare, & sic ubique delinquere, 7. ut Judex requisitus non prævenerit in cognitione ejusdem delicti; potest enim Judex domicilii, vel originis punire subditum, qui extra territorium deliquit, si in loco originis, vel domicilii reperiatur, non solùm quando ad punitionem criminis agitur per accusationem, in quo omnes ferè conveniunt, sed etiam quando agitur per inquisitionem, seu ex officio, *Bart. in leg. si cui, 7. §.cum sacrilegium, nu.6.ff.de Accusat. Panorm. in cap.ultim numer.38.de for.comp.& hanc esse communem, & in praxi receptam dicit Boss.in titul.de for. compet. num. 182.Clar.§.fin.quæstion.39.in princip.Guid. Pap. decision. 202.numer.primo, & seq.* ubi subdit, quod si reus commiserit aliud crimen in territorio Judicis requisiti, non remittitur, nisi postquam fuerit de dicto crimine punitus.

Observa 3. quòd Judex originis, vel domicilii procedere potest contra reum, non solùm quando reperitur in loco originis, vel domicilii, sed etiamsi sit absens: adhuc enim poterit Judex originis, vel domicilii illum citare, & si contumax sit, condemnare; nam regula illa, quod reus conveniri possit in loco originis, si ibi inveniatur, procedit tantum in causis civilibus, non verò in delictis, *Clar.loco proximè citat.Caball.resol criminal. cas.114 numer.decimo, Covar.pract.quæstion.cap.undecimo, numer.sexto, & seq. Decian.tract.crimin.libr.quarto, cap.16.numer.primo, Ludovic.decision.Lucen.16. numero 26 & sequent.Thesaur.quæstion.forens.lib.quarto, quæst. 55.* subdens, quòd Judex originis, vel domicilii potest quidem procedere, quando Judex delicti non processit, ne delicta remaneant impunita; sed quando Judex delicti processit, tunc non erit ulteriori inquisitioni locus, dummodò condigna pœna reus punitus fuerit, *Cavall. commun.contr.commun.quæstion.678.numer. undecimo, Cancer.var.par.2.cap.2.numer.70.& sequent.* ubi, quod nec præventio habet locum, quando aliquis in loco domicilii, sive originis non fuit condignè punitus, quia eo casu poterit puniri in loco delicti, *Caball. resolut.criminal. cas.162.numer.primo, & sequent.* ubi observat, quod non obstante sententia etiam capitali lata in contumaciam in loco delicti, Judex originis, seu domicilii procedere potest contra delinquentem, & eum punire, quia contumax non potest oppenete de pendentia litis, vel de præventione alterius Judicis, nisi contumaciam purgaverit, comparendo coram eodem Judice, & condemnationem solverit; tunc enim amplius molestari non posset, etiamsi in primo judicio omissa fuerit aliqua qualitas, quæ aggravaret delictum, cum de eodem delicto sæpius quæri non debeat; secus si condemnationem non solverit, vel non solverit competentem, seu delicto condignam: quia tunc posset delinquens iterùm molestari, & puniri per Judicem domicilii, vel originis usque ad supplementum convenientis, & debitæ pœnæ, *Farinac in Pract. crimin.quæstion.prima, numer.decimo, & quæstion. 7. num. 19.& sequent.*

Observa 3. quod si quis fuerit in uno loco, puta delicti, in contumaciam bannitus, & condemnatus, non potest in alio loco absolvi, quàm in eodem loco, ubi condemnatus reperitur, *ex constitutione Pii IV. edit.12. Kal. Junii* 1565. qua cavetur, quòd rei in contumaciam condemnati, & banniti, non alibi ad suas defensiones faciendas admitti possint, quàm in loco ubi condemnationis sententia lata fuit, vel in Curia generali Provinciæ, ubi delictum fuerit commissum, itaut quæcunque absolutiones in contrarium obtentæ sint nullius roboris, vel momenti, *Farinac.loco citat. Caball. cas.162.numer.vigesimo sexto, & sequent.* ubi dicit, quod lata absolutoria in loco delicti, non potest Judex originis, vel domicilii absolutum molestare, nisi fraus, & collusio intervenerit, quo casu absolutoria Judicis unius loci non pareret exceptionem rei judicatæ in alio, *Carleval. de Judic.lib.primo, tit.primo, disp.2.quæstion.7.sect.prima, num.239.& seq.*

Observa 4. quòd Judex originis, vel domicilii non semper tenetur inquirere de delictis extra territorium commissis, sed id ejus arbitrio remittitur attentis circumstantiis locorum, personarum, & delictorum: posset enim inquirere contra civem improbum, & corruptis moribus perditum, qui adhuc paratus sit, & promptus ad alia perpetranda crimina; secus si modestè, ac sine aliorum offensione vivat, præsertim si extra territorium casu potius, aut provocatus, quàm sponte, aut præmeditato animo deliquerit, *ex trad.per Bald in leg.2.§.deindè ex his, ff.de orig.jur.Rol.cons.19 nu.13 & 24.vol.2.Carleval. loco citat.*

Observa 5. quòd si reus à loco delicti fugerit in eum 13
locum,

locum, à quo remissio fieri non potest, quia diversi principatus sit, nec in eo domicilium, aut originem habeat, potest Judex ejus loci in delictis atrocibus petente offenso punire dictum delinquentem, *secundùm Covar. pract. quæstion. cap. undecimo, numer. decimo, versicul. sed & si quis, &c. Cancer. var. resol. par. secunda, cap. secundo, numer. 71 post med Thesaur. quæstion. forens. lib. quarto, quæstion. 55. numer. sexto, versus fin. Decian. tract. crimin. lib. 4.*
14 *cap. 29. num. 12.* ubi, quod si quis delinquat in una Civitate ex confœderatis, & aufugiat in aliam confœderatam, poterit ibi capi, & puniri, licèt illi non sit subditus, nec ratione domicilii, nec ratione originis, *Ludovic. decisio. Rot. Lucen. 16. numer. 26. & seq.* contraria tamen sententia videtur verior; quia de jure non potest reus puniri in alio loco, quàm delicti, originis, vel domicilii; & ideò nec in Civitate confœderata puniri potest, si ad eam confugerit, alioquin juris regula destruentur; tenetur tamen quilibet Judex reum remittere ad locum delicti, sive sit Judex originis, vel domicilii, sive alius, qui careat jurisdictione in delinquentem, concurrentibus prædictis requisitis, *& ita sensit Farinac. d. quæst. 7. numer. 6. & 70. cum sequent. Vinc. de Franch. decision. 37. num. 1. & seq. & decisio. 88 num. 5.*

15 Observà 6. quòd in casu, in quo remissio delinquentis conceditur, stari non debet processui Judicis remittentis, utpotè à non competente Judice fabricato, sed novus debet fabricari per Judicem, qui requisivit, *Guid. Pap. dec.*
16 *202. num. 6. & decision 419. num. 1.* ubi etiam dicit, quod ex confessione à Reo facta coram Judice remittente, non potest reus condemnari, cum talis confessio tanquam facta coram Judice non competente nulla sit, *Farinac. dict. 7. num. 43.*

17 An verò talis confessio sufficiens sit ad torquendum? affirmat *Farinac. loc. proximè cit.* quod tamen intelligendum est, si talis confessio spontè facta fuerit; secus si vi, vel metu tormentorum, *ut d. Clar. d. §. fin. q. 21. vers. hanc tamen &c. & q. 36. vers. ultimò quæro, &c.*

18 Observa 7 quod ubi remissio petitur à Judice, qui sit sub eodem Principe, potest Judex requisitus à se ipso, Principe etiam inconsulto, remissionem concedere; secus si remissio petatur à Judice diversi Principatus: tunc enim non potest Judex remittere, nisi Principe ità jubente, *ut observat Farinac. d. q. 7 n. 32.*

19 Observa 8. quod etiam in crimine hæresis aliquando fit remissio, si hæc petatur à Judice illius loci, in quo hæreticus per actum exteriorem hujusmodi crimen contraxit, seu commisit, *ut d. Covar. d. cap. 11. numer. 12.* secus quando hæreticus ità palam, aut publicè, utrobique deliquit, quia tunc remissio non est facienda, *ut subdit Covar. ibidem.*

20 Limita 2. principalem conclusionem, ut non procedat, si fur cum re furtiva reperiatur in Urbe Roma, quia eo casu ibi puniri potest: Roma enim communis est pa-
21 tria, & ideò in ea omnes, ubicunque, & quomodocunque deliquerint, puniuntur, etiamsi delicta extra territorium Ecclesiæ commissa fuerint; cum hac tamen distinctione, quod delinquentes intra territorium Ecclesiæ pœna etiam ordinaria plectuntur: delinquentes verò citra Ecclesiæ territorium, pœna tantùm extra ordinaria arbitrio Judicis puniri possunt, *leg. Roma, ff. Ad municip. Covar. pract. quæstion. dict. cap. undecimo, num. nono, versicul. undecimo, &c.* ubi etiam dicit, quod
22 Curia Romana non tenetur delinquentem remittere, *Boer. decision. 29 numer. septimo,* ubi refert, sic de facto fuisse Regi Angliæ petenti remissionem denegatam, & eos, qui consenserunt in capiendo, & extrahendo quemdam Lombardum de Curia Romana tempore Benedicti Papæ VI. capitis pœna fuisse damnatos, *Boss. in tit. de for. comp. num. 75. Clar. § fin. quæst. 38. versic. sciat etiam, &c. Thesaur. q. forens. lib. 4. q. 55. num. 7. late Farin. d. q. 7. num. 12.*

23 Quæritur 2. aliquis commisit duo furta extra territorium, & unum in territorio, in quo statutum viget, ut fur pro tertio furto pœna mortis plectatur, an illa duo suo furta commissa extra territorium, computanda sit in dicto numero? Respond. quod diligenter inspicienda sunt verba statuti: nam si statutum dicit, *puniatur fur pœna mortis pro tribus furtis*, & tunc fur non potest dicta pœna puniri, quia non dicitur commisisse tria furta, cum duo fuerint extra territorium commissa; aut statutum dicit, *puniatur fur pœna mortis pro tertio furto*, & hoc casu, cum statutum puniat tertium furtum, & ultimum commissum in territorio sit proculdubio tertium, fur dicta pœna statutaria puniri debet, constito tamen, quod alia duo extra territorium commiserit, & quod illa gravia fuerint, non autem levia, *ut rectè distinguit Clar. in Pract. crimin. §. furtum versic. sed quæro, &c.* ubi dicit, quod textus *in cap. 1. §. si quis quinque solidos, de Pac tenen.* disponens, ut pro furto quinque solidorum quis suspendatur, de consuetudine non servatur, *& vers. sed pone, stat statutum, &c.* ubi etiam observat, quod si statutum diceret, quod famosus, vel publicus fur certa mortis pœna puniatur, utique illa furta extra territorium commissa aggravarent, itaut pro tertio commisso in territorio esset puniendus dicta pœna statutaria; quia ea interpretatione facta à consue-
tudine ille dicitur famosus fur, qui tria furta com- 24
misit; neque in hoc sit ulla distinctio, an consuetudo furandi sit in uno territorio tantùm, vel in pluribus, sive an priora furta fuerint dignè punita, vel non, *vide Bald cons. 348. vol. 5. Covar. resol. lib. 2. capit. 9.*
num. 7. ubi dicit, quod quamvis fur de jure puniri 25
non debeat pœna mortis, famoso latrone excepto, qui scilicet grassatoris crimen exercet, vel qui furari consueverit, *leg. capitalium, § famosos, ff. de Pœn.* tamen non ex hoc Judici vetitum est, ob criminis qualitatem ex eo, quod ratione loci, temporis, aut quantitatis furtum sit extraordinarium, & maximè grave, pœnam augere, & ad exemplum furem istum ultimo supplicio afficere, *juxta textum in §. item lex Julia peculatus, inst. de public. judic. l. aut facta, juncta §. nonnunquam, ff. de Pœn. Aret. in §. ex maleficiis, num. 5. & seq. Instit. de Action. Gandin. in titul. de furib. & latron. numero secundo, & seq. Alciat. in cap. cum non ab homine, num. 35. & seq de Judic.*

Observa tamen, quod si quis fuerit inquisitus de 26
tribus furtis, & de primo, ac secundo fuerit absolutus à Judice, illa duo prima non debent computari, ut aggravent ultimum, *Bajard. ad Clar. dict. § furtum, num. 63.*

Observa 2. quod si plura furta una die, vel nocte com- 27
missa fuerint in uno loco, vel in pluribus, censetur unum furtum, *secundùm Boer. decision. 219. Menoch. de Arbitr. Jud. cas. 295. num. decimo,* ubi, quod furta censentur tria, si diversis, interpolatisque temporibus commissa fuerint, *Bajard. loco cit. numer. 65. & seq.* ubi dicit, quod si fur confessus fuerit, se plura furta commisisse eodem in loco 28
diversis temporibus, confessio hujusmodi debet interpretari pro fure in mitiorem partem, scilicet, quod commiserit diversis temporibus continuatis; & ideò erit unum furtum tantum, & non plura: nisi dixerit, cum temporis intervallo, *ex trad. per Bald. in auth sed novo jure, num. 6. vers. item quid si confitetur, Cod de Servo fug.*

Observa 3. quod Judex tertii furti poterit quidem fu- 29
rem punire pœna mortis, si alia duo prius extra territorium commiserit, *ut supra diximus*, non autem Judex primi, vel secundi furti, etiamsi alia alibi idem fur commiserit, quia furta sequentia non aggravant præcedentia, sed præcedentia aggravant sequentia, præsertim si de alibi commissis pœna soluta fuisset, *Bald. cons. 340. vol. 5. Bertaz. consil. 39. n. 21. vol. 1. Gomes. in tit. de delict. c. 5. n. 9. Bajard. in d. § furtum num. 50. & seq.* ubi etiam observat, quod si reus confiteatur alia duo furta alibi commissa, Judex loci, ubi tertium furtum commissum est, debet mittere literas requisitorias ad alia loca, ubi priora delicta commissa fuerunt ad effectum, ut ea verificentur, alioquin devenire non posset ad condemnationem.

Quæritur 2. an fur, qui in delicti territorio arripuit 30
fugam, & insequutus à familia, sive a satellitibus, in alienum territorium confugit, possit ibi capi? Respond. negativè, & si captus fuerit, debet à Judice statim dimitti, seu relaxari, *Bald. in cap. cum olim numer quinto, de dol. & contum, Corn. consilio 59. numer. nono, & seq. libr. secundo, Boss. qui de communi testatur, in tit. de captur. numer. 34. Boer. decisio. 29. num. 8.* ubi dicit, quod in alieno territorio captura non conceditur, & si fiat, datur repetitio,

31 *Rolan.conf.60.num.9.& seq.lib.2.* ubi dicit, quod Bannitus existens extra territorium bannientis, si per vim ductus sit in territorium Judicis, qui eum bannivit, non debet puniri, sed pristinæ libertati est relaxandus, *Clar. in tract.crim.§.fin.quæstion. 96. versicul.sed quid si bannitus, &c.* ubi declarat, hoc procedere, quando ita per vim capitur, & ducitur à privatis; secus si captus fuerit de mandato Judicis illius territorii, & ab eodem Judice remissus fuerit ad Judicem bannientem, quia tunc poterit puniri. *Farinac. qui hanc communem, & magis receptam dicit, in pract. crimin. d. q. 7. num.40.& 41.*

32 Quæritur 3. in quo loco restitutio rei alienæ fieri debeat? Respond. quòd si obligatio restitutionis insurgat ex contractu, vel quasi contractu celebrato in aliquo certo loco, restitutio in eodem loco, in quo res accepta fuit, fieri debet, nisi aliter in contractu caveatur: & quidem expensis debitoris, si in ipsius utilitatem contractus celebratus fuit, sin minus expensis creditoris, *Bonac. de rest. disp 1.quæst.5 pun.un.nn.10.& alii apud Mancin in pract. visit.infirm.pract.6.de restit.dub.24.versic.Dico tertio, &c.* ubi etiam dicit, quòd si quis alteri in via pecuniam, equum, &c. mutuaret, intelligeretur implicitè initum pactum, ut in propria mutuantis domo fiat restitutio.

Respond. 2. quòd si obligatio restituendi nascatur ex re bona fide accepta, restitutio facienda est expensis ipsius Domini in loco, ubi cognoscitur esse aliena, *Rebell.par. 1.lib.2.quæst.17.sect.2.num.4.Filiuc.tract.32.cap.4.quæs.8. n 111.Reginald.lib.10.n.194.vers.quartum est, &c. & alii apud Mancin.d.dub.24.vers. Dico secundò, &c. Bonacin. loco cit.num.10.*

Respond. 3. quòd si obligatio restituendi nascatur ex injusta acceptione, res est restituenda in loco, in quo verus Dominus domicilium habet, expensis debitoris, *Bonac. d.disp.1.q.5.pun.un.num.10.Mancin.loco cit.d pract.6.dub. 24 vers.Dico 2.&c.*

33 Quæritur 4. an inveniens aliquid in via furti teneatur? Respond. affirmativè, sive sciat Dominum rei, sive ignoret, *leg. falsus creditor, §. qui alienum, ff. de furt.*

34 Hæc tamen conclusio limitatur 1. quando inveniens rem acceperit animo restituendi Domino, quandocunque apparuerit; se tali autem animo constabit, si inveniens ita palam de declaravit, & protestatus fuit, vel libellum, seu bannimentum publicari curavit, *d.§.qui alienum, vers. proinde videamus, & ibi Bartol.num.4.& seq.Boss.in tit. de furt.n.50.ad fin.Menoch.lib 5.præsump.30.n.9.& seq.*

35 Limitatur 2. in inveniente res, quæ non fuerunt in bonis alicujus, prout sunt lapilli, gemmæ, & cætera, quæ inveniuntur in littore maris: hæc enim fiunt primi occupantis, *§.item lapilli, ubi DD.commun. Inst.de rer. divis. Bald.in l.1.n.2.vers.tertiò quæritur, ff.eod. tit. Menoch. d. præsump.30.n.2.& 3.*

36 Limitatur 3. in accipiente rem, quæ pro derelicta habebatur, *d.l.falsus creditor, §.qui alienum versic. quod si Dominus, &c.ubi Bart.nn.2.& seq.Sylv.in verb. inventum, num 3.* ubi dicit, quod res censetur habita pro derelicta, si Dominus tacet, non perquirens per se, vel per alios, *Menoch.loco cit.num.15.* ubi dicit, quod in tali casu inventor ita rem sibi acquirit, ut alteri, eam restituere non teneatur.

37 Observa tamen, quòd si quis rem invenerit in loco privato, furtum adhuc committeret, quia in tali casu non præsumitur derelicta, sed esse illius, in cujus loco inventa fuit, *Bald.in dict.l.1 num.2.vers.tertiò quæritur, ff.de divis.rer.& qual.Farinac.in Pract.crimin quæst.167. num.69.*

38 Quæritur 5. an delictum commissum in via publica, & coram multitudine personarum, dicatur notorium? Respond.negativè, *Card.Seraph.dec.376.n.1.& 2.p.1.Farinac. conf.205.n.33.& seq.* ubi quòd delictum non dicitur notorium, nisi patratum fuerit coram majori parte populi, *ad tex.in cap.de manifesta, 2.q.1.*

Addit *Farinac.loco cit.n.34.* quòd delictum non censetur notorium, nisi prius fuerit super eo cognitum, & per Judicem declaratum reo citato, *vide Mascard. de Probat. concl.1101.n.10.& seq.*

39 Quæritur 6. an Dominus rei possit post criminalem actionem intentare actionem civilem contra furem pro restitutione rei furto ablatæ? Resp. quòd potest utramque actionem, civilem scilicet, & criminalem intentare, non tamen simul, sed successivè, itaut una terminata, aliam intentare possit, *l.2.§.hoc edicto, ff.de vi bonor.rapt. l.interdum, 4.ff.de Publ.jud.l.un.C.Quan.civil. act.crimin. præjud.l.damus licentiam 23.ff.Ad l.Corn de fals.l.1.C.ad l.Flav.de plagiar.Bart.in d.l interdum, & ibid.Alberic.n. 2.& 3.Ang.n.1.Clar.§.fin.q.2.Farinac.q.100.n.157.& seq.* quod procedit, sive reus fuerit absolutus, sive condemnatus, quia in tali casu causa criminalis non dicitur præjudicialis civili, itaut sententia in criminali pariat rem judicatam, quæ obstet civili, *ut latè probat Carleval.de judic.tom.2.lib.1.tit.2.disp.6.num.1.2.3.& 44.* ut enim causa 40
criminalis dicatur præjudicialis civili, tria requiruntur, videlicèt ut actio criminalis sit exclusiva juris agentis civiliter, itaut criminali finita amplius procedi non possit in civili, ut si quis agat ex testamento, vel instrumento donationis, contra verò Adversarius accuset actorem de falsitate testamenti, vel instrumenti donationis, 2. quod utraque actio, criminalis videlicet, & civilis coram eodem Judice proponatur, 3. quod causa criminalis principaliter intentetur: nam si actore petente hæreditatem ex testamento, vel rem donatam ex instrumento donationis, reus opponeret per modum exceptionis falsitatem instrumenti, eo casu non suspenditur causa civilis, sed Judex eodem tempore utramque quæstionem suam sententia dirimit, *juxta tex.in l.cum civili, 3.C.de ord.jud Farinac.d. q.100.num.86.Carleval.loco cit.d.disp.6.num.4.& seq.* ubi etiam observat, quod si è contra causa civilis esset præjudicialis criminali, Judex supersedere debet in causa criminali, & civilem cognoscere, etiamsi hæc intentata fuerit post criminalem, *ex trad.per gl.in l.ult.C.de ord.jud. Gravett.conf.280.n.2.vers.& adeo, &c.Nat.conf.138.n.3.26.& 37.lib.1.Farinac.d.q.100.nn.61.& seq Gratian discept.for. cap.394.num.25.& seq.*

Actio verò criminalis furti non est talis, ut actionem civilem ex eodem furto provenientem absorbeat, & silere faciat, & totum illius jus tollat, & excludat, quinimmò eam præservat, *ut tradunt DD. citati.*

SUMMARIUM.

1 *Animus deliberatus præsumitur ex frequentatione loci, ubi commissum fuit delictum, & quando id procedat.*

2 *Pœnæ contra duellantes inflictæ quando incurrantur, & quando non.*

Quando dicatur aliquid fieri calore iracundiæ, ibidem.

3 *Quando cambium ratione loci sit illicitum.*

CAP. XVI.

Quando ex loco præsumatur animus deliberatus, & præmeditatus.

RESpond. quod talis animus præsumitur ex fre- 1
quentatione loci, ubi fuit commissum delictum, quia hujusmodi frequentatio ostendit animum paratum ad delinquendum, *Boss.de Homicid.num.63. Mascard.de Probat.conclus.98.num.13.& seq.* quod intellige, quando nulla præcessit rixa, seu ira: vel si dubium est, an præcesserit, nec ne: tunc enim locus præsumptionem facit contra delinquentem, quod præmeditatè deliquerit; secus si rixa, vel ira præcesserit: eo enim casu locus conjecturam non facit præmeditati animi, immò præsumitur, quod tam acer fuerit dolor, & tam ardens ira, ut hunc impulerit ad sumendam vindictam quovis in loco, *ut declarat Menoch. de Arb. Jud.cas.361.num.38.& 44.quem sequitur Mascard.loco cit. num.14.*

Idem dicendum in duello: nam si duo calore ira- 2
cundiæ sese ad dimicandum in certo loco invitent, & ad eundem locum incontinenti accedant, non incur-

rerent

rerent in excommunicationem, & alias pœnas contra duellantes inflictas *in constit. 78. Greg. XIII incip. Ad tollendum detestabilem duellorum usum &c. & in constit. 2. Clementis VIII. incip. Illus vices &c. vide Bald. in cap. 1. num. 36. de Pac. tenen Ricc. in Prax. for. Eccles. par. 2. resol. 170. Megal. var. resol. tom. 2. ref. 141. num. 3. Cherubin. ad d. constit. 2. Clementis VIII. schol. 1. Joseph. Ludovic. decision. Lucen. 11. num 10. & seq.* ubi observat, quòd tunc dicitur propriè fieri calore iracundiæ, quando non devenitur ad aliquem intermedium, in quo versatur satis arbitrium Judicis, *Bonacin. de Censur. in part. disput. 2 quæstion. 3. pun. 48. num. 5. & seq. & num. 5.* ubi etiam observat, quod in prædictas pœnas non incidunt, qui se provocant ad duellum etiam animo deliberato, si locus, aut tempus statutum non fuerit. Unde pęnæ prædictæ locum habeot, quando ante congressum præcessit præmeditatio, ac deliberatio, ac etiam tractatus, seu pactio de duellando cum assignatione loci, & temporis, etiamsi duellum fuerit in loco privato, & non commissum sine patrinis, sociisque, ac sine provocatoriis litteris, & cartellis, etiamsi duellantes duellum, seu pugnam non perfecerint, si per ipsos noo steterit, quominus duellum seu, pugna perfecta fuerit, *ut in dictis constitutionibus, & declarat Farinac. cons. 9. n. 34. & seq. lib. 1. & aliis recentiores communiter.*

3 Addit *Bonacin. tractat. de contract. disput. 3. quæst. 5. pun. un. num. 1. & seq.* quòd cambium ratione loci aliquando est illicitum, ut si Campsor pecuniam tradit Campsario solvendam, sive reddendam cum interesse cambii in eodem loco, in quo contrahitur, confictis litteris ad locum distantem, ad quem revera litteræ non mittuntur: vel si mittuntur, nihil operantur, ac si non mitterentur, eo quòd Campsor sciat, Campsarium non habere pecuniam actu, aut potestate in eo loco, ad quem litteræ mittuntur; hoc enim dicitur cambium siccum, quia non est verum cambium, sed fictum, & simulatum, & in effectu est mutuum cum lucro, *vide Nav. in man. cap. 17. num. 300. Sacc. de Com. mer. § 1. per tot. & pręcipue quæst. 5. num. 3. & 10. & quæst. 7. par. 3. limit. 4. num. 1. & 3. & limit. 7. num. 1. & seq. & limit. 11. num. 1. cum seq.* unde interesse cambii io tali casu nec debetur, nec tuta conscientia exigi potest, etiamsi Campsor, qui pecuniam dedit, fuerit, in bona fide, secluso tamen lucro cessante, & damno emergente: quia ex parte Campsarii non adest vera promissio, & ex parte Campsoris non adest commutatio pecuniæ in uno loco pro pecunia in alio, *ut rectè docent Salon. quæst. 4. de Camb. art. 2. contr. 7. num. 3. Salar tract. de Camb. dub. 15. num. 2. & alii, quos refert, & sequitur Bonacin. d. quæst. 5. pun. un. num. 24. quicquid in contrarium afferant Molin. de Justit. tract. 2. dispu. 404. num. 7. Less. lib. 2. cap. 23. dub. 7. num. 69. Dian. resol. moral. par. 1. tract. 8. de Contract. ref. 14.*

S U M M A R I U M.

1 *Quid requiratur ad incurrendas pęnas privati carceris, & n. 2. & seq.*

2 *Non punitur pœna privati carceris is, qui aliquem posuit in aliquo carcere, à quo de facili potuisset fugere.*

3 *Quando ob privatum carcerem lædatur propriè majestas Principis.*

4 *In hoc inspici debet animus, & non factum.*

5 *Qui aliquem volentem detinet in carcere, non tenetur pœna hujus criminis, sed arbitrio Judicis punitur, & seq.*

6 *An valeat pactum, ut liceat creditori detinere debitorem, donec solvat.*

7 *Ex momentanea, seu modica inclusione, aut detentione non incurritur crimen privati carceris: limitatur num. 12.*

An in tali casu detinens accusari possit, ibidem. num 7.

8 *Qui ex justa, & rationabili causa aliquem detinet, excusatur à prædictis pœnis.*

9 *Qui jus capiendi tantùm habent, possunt impunè aliquem detinere spatio 20. horarum, non ultra, aliàs carcerem privatum committerent.*

10 *Enumerantur personæ jus capiendi habentes.*

Jus capiendi de consuetudine conceditur tam in gravibus, quàm in levibus delictis, ibidem

11 *Officiales destinati ad capiendum malefactores, an incurrant pœnas privati carceris, si captum Judici non præsentaverint.*

12 *Quando momentanea inclusio probet actum consummatum.*

13 *In Regno Neapolis, quando captura est licita, potest captus detineri per duos dies.*

14 *Illis, qui jus habent capiendi, & retinendi, non est tempus detensionis præfinitum: declaratur numer. 18.*

15 *Quinam jus habeant capiendi, & retinendi, & nu. 16. 19. & 21.*

16 *An valeat promissio mariti de non corrigendo uxorem.*

17 *An S. R. E. Cardinales possint habere privatum carcerem ad puniendum domesticos, & familiares suos.*

18 *Pater, Dominus, vel maritus &c. si excedant in corrigendo filium, servum, vel uxorem respectivè, puniuntur arbitrio Judicis.*

19 *Consanguineis licitum est furiosos sibi conjunctos detinere, ligare, & carcere continere.*

20 *Quid si aliquis detineatur, vel includatur, nè in sua potestate positus in aliquod malum, vel periculum incidat.*

21 *Frater, patruus, vel avunculus in Urbe, & ejus districtu detinere possunt fratrem, vel nepotem respectivè, & alios familiares ad effectum corrigendi ex statuto ejusdem Urbis.*

22 *Is, qui alium detinet non animo publicam jurisdictionem usurpandi, sed ob aliam causam, non committit privati carceris crimen.*

23 *Quid si detineret mulierem ad explendam libidinem.*

24 *Et quid si alium detineret, vel caperet animo eum occidendi, vel vulnerandi.*

25 *Exercens privatum carcerem, de consuetudine non punitur pœna mortis, sed alia mitiori, & ut plurimùm pecuniaria.*

26 *Quid si creditor suum debitorem detinuerit.*

27 *Quâ pœna plectatur Judex, qui scit, committi privatum carcerem, & tolerat.*

28 *Consuetudo excusat à pœna privati carceris.*

29 *Judex incompetens, si detineat in carcere non subditum, non committit privatum carcerem.*

30 *Ad evitandam condemnationem, ita ut pro delicto quis puniri non possit, sufficit aliquid probare, ex quo appareat, illud ex aliqua causa potuisse licitè fieri.*

31 *Ubicunque aliquid est prohibitum certo, vel limitato loco, vel tempore debet constare de illo loco, vel tempore, aliàs reus absolvitur.*

CAP. XVII.

De privato carcere, seu quando ejus pœna locum habeat.

AD incurrendas pœnas privati carceris duo con- 1
currere debent: primum, ut quis alium invitum
per notabile tempus absque justa causa ita detineat,
aut includat, ut recedere non possit, sive illum detineat
in Civitate cum custodia, sive in domo, aut in
via, vel in alio quocunque loco, sive cum vinculis,
sive sine, *Plo. consil. 73. num. 9. int. consil. crimin. di-
vers. vol. 2. quem refert, & sequitur Bajard. ad Clar.
in Pract. crimin. lib. 5. §. fin. quæst. 58. num. 89. 90. 92.
& 94.* ubi dicit, quòd non ponitur pœna privati car- 2
ceris is, qui aliqnem posuit in aliquo carcere, à quo

de fa-

de facili potuisset fugere, Decian. tract. crim. libr. 7.
cap. 10. nu. 15. & 19. ubi, quod lex de privatis carceribus
punit detinentem, & impedientem libertatem hominis
liberi.
3 Secundum, ut quis aliquem detineat tamquam habens
publicam jurisdictionem vel animo eam usurpandi: tunc
enim propriè læditur majestas Principis contra formam
textus, in l. primo, C. de Privat. carcer. Bart. in l. verum
est, 49 num. primo, & 5. ff. de furt. ubi dicit, quod in
4 hoc inspici debet animus, & non factum, Bald. in d. l.
primo, num. primo, versic. & hic si usurpet merum impe-
rium &c. Bajard. ad Clar. d. qu. 68. num. 99. Luc. de Penn. in
l. primo, col. 2. propè fin. versic. primo casu &c. C. de Cohort.
lib. 12. ubi dicit, quod in his terminis loquitur textus in d.
l. prima, C. de Privat. carcer. Decian. d. lib. septimo. cap. 10.
num. 15. & 17.
5 Dixi, invitum, quia si quis aliquem volentem de-
tineret in carcere, non teneretur pœna hujus crimi-
nis, l. 3. §. si quis volentem. ff. de liber. hom. exhib.
Decian. d. lib. septimo cap. decimo num. octavo & decimose-
cundo quidquid in contrarium sentiat Bajard. ad Clar. d. q.
68. num. 89.
6 Observa tamen, quòd licèt detinens aliquem volentem
immunis sit à pœna privati carceris, puniri tamen debet
alia pœna arbitrio Judicis, quia illicitè eo casu deti-
neret, Auth. ut nulli Jud. §. quia verò, Decian. d. libr.
septimo, cap. decimo num. decimoquinto, ubi dicit, quòd
non valeret pactum etiam juramento firmatum, ut liceat
creditori detinere debitorem, donec solvat: tum quia
id est contra bonos mores, ut d. Bart. in l. alia causa. §.
eleganter. num. sexto & septimo ff. solut. matr. tum etiam
quia detinere in carcere, est species jurisdictionis, quæ
pactis privatorum dari non potest, l. privatorum. C.
de Jurisd. omn. Jud. & tradunt DD. in l. imperium.
eod. tit.
7 Dixi, per notabile tempus, quia ex momentanea, seu
modica inclusione, aut detentione, puta per unam, vel
duas horas non incurritur crimen privati carceris: requi-
ritur enim, ut quis tanto tempore detineatur, ut detentus
possit dici privatus propria libertate, secundum verio-
rem sententiam, quam sequuntur Bald. in d. l. prima
numero primo Plot. relat. int. consil. crimin. Zilet. tom. pri-
mo, consil 108. num. 65. & alii, quos refert, & sequitur
Bajard. d. quæst. 68. num. 93. & 94. subdens, quod de-
tentor, quia illicitè violentiam adhibet, accusari poterit,
l. Jul. de vi publ. & privat. quicquid in contrarium sentiant
Clar. d. q. 68. vers. privatum &c. Boer. dec. 275. nu. 4. Boss. in
tit. de Carcer. nu. 26.
8 Dixi, absque justa causa, quia concurrente justa, & ra-
tionabili causa sic detinens excusatur, secundum commu-
nem DD. sententiam.
9 Justam verò causam censentur habere tam ii, qui
de jure habent jus capiendi tantùm, quàm etiam si
habeant simul jus capiendi, & retinendi, quorum ta-
men non idem jus est, sed valde diversum, ut mox
dicemus; nam qui jus capiendi tantum habent, pos-
sunt impunè aliquem detinere spatio duntaxat 20. horarū,
captumque Judici post hujusmodi tempus præsentare de-
bent, Bart. in l. capite quinto. num. 3. ff. Ad l. Jul. de A-
dult. Boer. decision. 275. num. qarto, Clar. in Pract. crim. lib.
quinto, §. fin. quæst. 68. versic. privatum carcerem &c. De-
cian. tract. crim. d. lib. septimo. cap. decimo. num. secundo,
vers. neque obstat &c. nam si ultra 20. horas captum
detinerent, carcerem privatum committerent, d. l. ca-
pite quinto, ubi Bart. ff. de Adult. Luc. de Penn. in l. prima,
col. 3. post med. versic. secundo casu &c. C. de Cohort. libro
decimosecundo, ubi dicit, quòd parvi refert, ab ipso
principio usurpare velle quòd solitus est majestatis, & im-
perii; vel ex post facto, vide Bajard. ad Clar. d. qu.
68. num. 91.
10 Tales sunt qui furem, vel adulterum capiunt, Bald. in
d. l. prima, num. quinto, vers. privatum carcerem &c Ba-
jard. loco cit. num. 96. & 104. ubi etiam dicit, quòd potest
quis clericum adulterantem, vel turpiter agentem cum
uxore, filia, vel sorore, vel similibus per 20. horas abs-
que metu excommunicationis retinere, Boer. d. decision.
275. num. quarto, ubi dicit, quod is, qui statuto permit-
tente potest impunè occidere bannitum, potest illum à
fortiori detinere per dictum spatium 20. horarum, Luc.
de Penn. in d. l. prima, collat. secunda, in med. vers. tales
enim &c. ubi exemplificat in capiente debitorem fugien-
tem, & secum pecuniam ferentem, Specul. in titul. de ac-
cusation. §. primo, num. quarto, versic. hoc tamen &c. id-
que locum habet etiam in falsificante monetam, agrorum
depopulatore, latrone publico, Virginis raptore, & de-
sertore militiæ, Decian. d. lib. septimo, cap. decimo. num.
quarto, & seq. Scacc. de Jud. lib. 1. cap. 78. num. 8. ubi dicit,
quòd jus capiendi de consuetudine conceditur indistinctè
tam in gravibus, quàm in levibus delictis, contra Jodoc. in
pract. crim. capit. 15. numer 4. ubi id solùm concedit in deli-
ctis capitalibus.
Item Officiales destinati ad capiendum malefactores 11
possunt eos apud se retinere spatio 20. horarum, non ul-
tra, licèt possint ex causa eos aliis tradere custodiendos,
Paris. de Syndicat. in §. Official. dest. nat. fol. 28. Bajard.
d. quæst. 68. num. 91. non tamen incurrerent pœnas privati
carceris, si captum Judici non præsentaverint, sed pro-
pria auctoritate liberaverint, dummodò eum ultra 20. ho-
ras non detinuerint, l. capite quinto. vers. sed semel remis-
sus &c. ubi glos. & DD. ff. Ad l. Jul. de Adult. Luc. de
Penn. in d. l. prima, collat. secunda, post. med. versic. quid
autem si Baro &c. Cod. de Cohortal. libro decimosecundo,
Decian. d. lib septimo, cap. decimo, numer. decimosecundo,
versic. concederem tamen &c. Bajard. d. quæst. 68. num. 93.
& sequent. Paris. de Put. loco cit. in fin. ubi dicit, quòd
tales officiales aliquem capientes injustè, possunt ipsum im-
punè liberare, per tex. in l. si quis uxori. §. si fugitivum.
ff. de furt.
Observa tamen, quòd etiam momentanea inclusio 12
probaret actum consummatum, quando quis habens
facultatem capiendi, captum includit, non animo præ-
sentandi Judici, sed detinendi etiam ultra 20. horas; si de
eo animo constaret, secundum Decian. d. lib. 7. cap. 10. nu.
2. in fin.
Observa 2. quòd in Regno Neapolis, quando ca- 13
ptura est licita, potest captus detineri per duos dies
absque pœna privati carceris, ut d. Afflict. in constit.
Duram, num. decimo, in fin. quem refert Bajard. loco citat.
num. 100.
Illis verò, qui jus habent capiendi, & retinendi, non 14
est tempus detentionis præfinitum; tales sunt Dominus
respectu servi, pater respectu filii, vel nepotis, & ma-
ritus respectu uxoris. Rol. à Vall. consil. 27. num. 13. & se- 15
quent. vol. 3. ubi etiam dicit, quòd non valeret promis-
sio mariti de non corrigendo uxorem, quia id esset contra
bonos mores, & præberet materiam delinquendi, latè 16
Boer. dec. 275. per tot. ubi idem dicit in Abbate incarce-
rante Monachum, & in Magistro corrigente discipulum,
Bajard. d. quæst. 68. num 95. & sequent. ubi addit, quòd
pater potest detinere filium, etiamsi esset Clericus, Luc.
de Penn. in d. l. 1. col. 2. vers. de jure communi. C. de Cohort.
lib. 12. ubi dicit, quod isti tandiù poterunt detineri, do-
nec corrigantur, Clar. d. q. 68. vers. privatum carcerem &c.
ubi etiam observat, quòd dispositio d. l. 1. Cod. de Privat.
carcer. non habet locum in S.R.E. Cardinalibus, qui pro-
pter eminentiam dignitatis possunt habere privatum carce- 17
rem ad puniendum domesticos, & familiares suos, & ita
usum obtinuisse testatur Manfred. in tract. de Cardin. cap.
8. in 19. privileg. vide Scanarol. de visit. carcerat. lib. 1. cap.
2. num. 20.
Hoc tamen cum discretione intelligendum est, dum- 18
modò sævitia non interveniat; non enim licet Patri sævire
in filium, vel Domino in servum, & sic de aliis, sed mo-
derata correctio est eis tantùm permissa; ideò si excede-
rent in corrigendo, puniendi sunt arbitrio Judicis, l. se-
cunda, §. fin. ff. de His qui sunt sui &c. Clar. quæst. 56. vers.
potest etiam &c. & d. q. 68. vers. privatum carcerem &c. ubi
etiam Bajard. num. 88. Rolan. consil. 27. num. 16. vol. 3. Boer.
d. dec. 275.
Consanguineis quoque licitum est detinere furiosos sibi 19
conjunctos, eosque ligare, & carcere continere, donec
ad sanam mentem redierint, l. congruit. §. furiosi, ubi Bald.
ff. de offic. Præsid. Boer. decis. 275. num. 3. idemque dicen-
dum est de aliis, qui aliquem detinent, vel includunt, ne 20
in sua libertate positus in aliquod malum, vel periculum in-
cidat, arg. d. §. furiosi.

21 Sub

21 Sub hoc numero in Urbe, & ejus districtu comprehenditur etiam frater, patruus, vel avunculus, qui detinent fratrem, vel nepotem respectivè, & alios familiares ad effectum eos corrigendi, *ut ex statuto ejusdem Urbis libr.2. cap.86.& ibi Galganet.*

22 Dixi denique, *tamquam habens publicam jurisdictionem, vel animo eam usurpandi* : quia si non eo animo, sed ob aliam causam alium quis detineret, crimen privati carceris non committeret, *Bart. & Bald. locis cit. Decian. d lib.7.capit.10.num.11.& 17. Bajard.d.quæst.68.num.99.*

23 ubi ab hujusmodi pœna eum excusant, qui detineret mulierem ad explendam libidinem, *Farinac.consf.74.num.3.4. & 11.* & apud nos clarè disponit statutum Urbis *lib.2.cap. 56 ibi, animo carcerandi, vel in eum privatum carcerem committendi &c. vide Scanarol. de Visit. carcerat lib.1.cap. 2.num.21.*

24 Idem dicendum, quando quis illum detinet, vel capit animo eum occidendi, vel vulnerandi : tunc enim teneretur tantum de vulnerato, vel de occiso, si id immediatè exequatur, *arg.l.illud. §.fin.ff. Ad l. Aquil.* secus si ex intervallo occidat, vel vulneret, quia eo casu utrumque crimen committit, & de utroque tenetur: *d. §. fin. ubi Bart. l.2.ff.ff.de Privat. delict. Boer.d.dec.275.num.4. Bajard.d.q.68.n.98.*

25 Exercens verò privatum carcerem secundùm jus commune punitur pœna capitis, *d. l.1. C. de Privat.carcer.* verùm de consuetudine non imponitur pœna mortis, sed alia mitior, & ut plurimùm pecuniaria, *Clar.d. qu. 68.vers.privatum carcerem &c. Boer.d.decision.275. Farinac.quæst.27.num.35.Vermigliol. consil. crim.388. num. 25. & 26.*

26 Item creditor, qui suum debitorem præsumpserit retinere, à debito cadit, & tantundem tenetur dare debitori, *Auth. Ut null. Judic. §.quia vero. Bajard. loco citat. num.103.* nisi in actu fugæ eum detinuerit ; creditor enim in tali casu suum debitorem impunè potest capere, & detinere, ut supra diximus, & sensit etiam *Scanarol. de Visit. carcerat lib.1.cap.2.n.22.*

Item detentus in carcere privato, si aliquid agit cum ipso detentore, potest postmodum allegare metum, & instare pro actus rescissiune, *Capell Tholosan. decis.399.*

27 Eademque pœna arbitraria puniendum Judicem arbitror, qui scit committi privatum carcerem, & tolerat, ne severius agatur cum Judice, qui eo casu delinquit tantùm in omittendo, quàm cum reo, qui committendo delinquit, licèt de jure communi Judex in tali casu reus læsæ majestatis fiat, *ut d. Bart. in d.l.1.C. de Privat.carcer. Ghirlan.in tract.de Relaxat.carcerat.quæst.1.num.16. Gig. de Crimin.læs.majest.in rub. Qualiter, & à quibus &c. qu. 35.n.2.quos refert Bajard.d.q.68.n.102.*

28 Notandum tamen est, quòd consuetudo excusat à pœna hujus delicti, *ut post Petr.de Anchar. Alex & Jas.tradit Decian.d.c.10.n.15.*

29 Notandum 2. quòd Judex incompetens, detinens in carcere non subditum, non ideò committeret privatum carcerem, quia Judex habet jurisdictionem saltem habitu, & in eum potest protogari jurisdictio, *ut d. Decian.loco cit. num.17.*

30 Notandum 3. quòd ad evitandam condemnationem ita ut pro delicto quis puniri non possit, sufficit aliquod probare, ex quo appareat, illud ex aliqua causa potuisse licitè fieri, licèt punctualiter non probetur, quòd factum fuerit jure licito, *Bart.in l.non solum. §.sed ut probari.nu. 1.ff.de Nov. oper. nunc.De in cap.in presentia. numer.52.de Probat.Rimin.cons.44.post num.4.Boss.in tit.de Convict.nu. 60.Clar.in d.§ fin.qu.56.vers.ult.& q.60.vers.& generali-*
31 *ter &c.* ubi etiam dicit, quòd ubicumque aliquid est prohibitum certo, vel limitato loco, vel tempore, debet constare de illo loco, vel tempore, alioquin reus absolvendus est, *Villalob.commun.opin.litt.cap.num.23.Boer.decis. 168.num.11.*

S U M M A R I U M.

1 *Referuntur pœnæ contentæ in l.si quis in tantam.C.Unde vi, contra invadentem possessionem rei alienæ, vel suæ ab altero possessæ.*

2 *Nemo propria auctoritate sibi jus dicere potest.*

3 *De consuetudine totius Christiani orbis dispositio d. l. si quis in tantam, non servatur.*

4 *Invadens rem suam ab altero possessam, vel alienam, non condemnatur ad aliquid in utilitatem partis, præter restitutionem possessionis.*

5 *Fur in crimine furti non condemnatur in pœnam dupli, vel quadrupli parti applicandam, sed tantùm ad rei restitutionem, & ad pœnam criminalem.*

6 *Qua pœna plectatur invadens rem suam ab alio possessam, vel alienam.*

7 *Quid si rem suam vacantem, & à nemine possessam quis propria auctoritate occupaverit.*

8 *Et quid si clam ingressus fuerit possessionem, nemine in ea reperto.*

9 *Et quid si dejectus ex sua possessione, incontinenti deiiciat illum, à quo dejectus fuit.*

10 *Constitutio 75. Sixti V. contra eos, qui convocant homines armatos pro recuperanda sua possessione, quando procedat.*

11 *Quando dicatur quis deiicere incontinenti.*

12 *Hodie servatur constitutio Pauli V. ubi Sixti V. prohibitio declaratur.*

13 *Ingrediens propria auctoritate possessionem alterius ex præcedente pacto, nullam incurrit pœnam.*

14 *Debitor, qui dat licentiam creditori, ingrediendi fundum propria auctoritate, si intra terminum non solverit, censetur constituisse hypothecam in illo fundo.*

15 *Creditor censetur recessisse à jure ingrediendi fundum propria auctoritate, si adiit Judicem, judiciumque contra debitorem intentavit.*

16 *Quid si creditor petat à Judice sibi dari manum militarem, ut ipsum associet ad capiendam possessionem.*

17 *Et quid si debitor factis resisteret, ne creditor possessionem capiat.*

18 *Quando violentia non puniatur, & nu.41.*

19 *Post interversam possessionem, pactum capiendi illam propria auctoritate, nihil operatur.*

20 *An jus ingrediendi propria auctoritate possessionem, cedi possit.*

21 *Debito non liquidato pactum ingrediendi possessionem propria auctoritate, non habet executionem : limitatur nu.24.*

Liquidatio debiti quomodo sit facienda. ibidem d. num.21.

22 *Quid si creditori data fuerit facultas ingrediendi in possessionem propria auctoritate in casu contraventionis.*

23 *Quando uxor vigore pacti executivi possit propria auctoritate ingredi possessionem.*

24 *Quando liceat ingredi possessionem, & eam retinere ante liquidationem.*

25 *Captura facta pro credito non liquido, non retractatur, si in continenti creditum liquidetur.*

26 *Pactum ingrediendi possessionem rei pignoratæ, vel hypothecatæ non potest exerceri contra singularem successorem, & tertium possessorem : limitatur nu.27. & seq.*

27 *Quid si alienatio facta fuit lite pendente, vel si debitor promisit rem non vendere.*

28 *Et quid si in instrumento adesset clausula constituti.*

29 *Et quid si pactum ingrediendi possessionem propria auctoritate appositum sit in traditione rei suæ.*

30 *Hæres potest propria auctoritate res hæreditarias apprehendere : limitatur nu. seq.*

31 *Fideicommissarius sive universalis, sive particularis hæreditatem non potest capere propria auctoritate, sed de manu hæredis, aliàs jure suo privatur, & nullam acquirit possessionem : limitatur nu. seq.*

32 *Quando fideicommissarius possit capere propria auctoritate.*

33 *An, & quando Usufructuarius possit usumfructum capere propria auctoritate.*

An

20 Observa 3. quòd hujusmodi jus ingrediendi propria auctoritate possessionem cedi potest, dummodò cedatur etiam actio personalis, ad cujus executionem venit illud jus, *Ruin. consilio* 191 *numer.*2. *lib.*1. *Gabr. de Acquir. vel amitt. poss. conclus.* 8. *num.* 30. ubi dicit, quò istud jus transit etiam in singularem successorem, si nominatim cessum fuerit, *latè Farinac.d.q.*175. *nu.*193. *& seq.*

21 Observa 4. quòd debito non liquidato, pactum ingrediendi possessionem propria auctoritate, non meretur executionem, *Bart in l.*3. *in* 2. *lectur. num. decimoquarto, & decimoquinto, C. de Pignor.* ubi dicit, quòd liquidatio de-
22 biti isto casu est facienda solemniter parte citata, ac dato libello: quemadmodum si in casu contraventionis data fuerit facultas ingrediendi in possessionem propria auctoritate, non poterit creditor capere possessionem, nisi verificata contraventione coram Judice, *Bald. in l. si causam, C. de execut. rei jud. Neguf. de Pignor. par. quarta nu.* 22. *versic. Duodecima conclusio &c. Paris conclusion.* 102. *num.*19. *lib.*3. *Rolan. consil.*20 *nu.*13. *lib.*1. ubi quod
23 uxor vigore pacti executivi non potest propria auctoritate ingredi possessionem nisi liquidato instrumento, videlicet quod evenerit casus dotis restituendæ per mortem viri, *Menoch.de Adipisc. possess. remed.*5. *n.*57. *& seq.*

24 Limita, ubi expressè inter partes conventum fuit, quòd liceat ingredi possessionem, & eam retinere ante liquidationem, & declarationem, vel si pacto ingrediendi propria auctoritate, adjecta fuit clausula constituti, seu precaril, vel si fuit dictum, quòd debitor possit ingredi absque requisitione debitoris, & absque licentia Judicis, quia tunc censetur data licentia ingrediendi ante liquidationem, *Bart, in l.*3. *num.decimoquinto, in* 2. *lectur. C. de Pignor. Neguf. d.par. quarta, num.*22. *in duodecima conclusione. versic. nisi in pacto &c. Gabr. d. tit. de Acquir. vel amitt. possess. conclus. octava, num. decimo-*
25 *septimo, Ruin. cons.*152. *num.*9. *lib.*4. ubi etiam dicit, quòd captura facta pro credito non liquido non retractatur, si incontinenti creditum liquidetur, *vide Farinac. d. q.*175. *nu.*205. *& seq.*

26 Observa 5. quòd pactum ingrediendi possessionem rei pignoratæ, vel hypothecatæ non potest exerceri contra singularem successorem, & tertium possessorem, quia tale pactum videtur personale, & non reale, *secundum glos. communiter receptam in l.*3. *ver. non videtur. C. de Pignor.*

27 Limitatur tamen hæc conclusio, quando alienatio facta fuit lite pendente: tunc enim pactum executivum transit etiam contra singularem successorem, *Bart. in l.*3. *in secunda, lect. num* 23. *versic. aut habet causam ab eo &c. & nu,*24. *C. de Pignor.* quòd etiam procedit, quando debitor promisit, rem non vendere: nam eo casu venditio facta non valet, & contra successorem transit jus executivum, sicut in re litigiosa, *Neguf. de Pignor. par.*4. *num.* 21. *in fin.*

28 Limitatur 2. quando in instrumento adesset clausula constituti: tunc enim pactum executivum potest exequi contra tertium possessorem, *Bart. in d. l.*3. *nu.*25. *Neguf. d. par.*4. *num.*21. *in fin. & nu.*20. *in* 8 *conclusione. Gabr. d. tit. de Acquir. vel amitt. poss. conclus.*8. *nu.*17. *&* 18. *Farinac. d. p.*175. *nu.*275. *&* 282.

29 Limitatur 3. quando pactum ingrediendi possessionem propria auctoritate, est appositum in traditione rei suæ, quia tunc exerceri potest etiam contra tertium possessorem, *Gabr. ubi supra d. conclus.*8. *num.*22. *Farinac. loco cit. num.*280.

30 Observa 6. quod licèt hæres possit propria auctoritate res hæreditarias apprehendere, *l. qui habeat. ff. de man. testam.* tamen fideicommissarius sive universalis, sive par-
31 ticularis hæreditatem non potest capere propria auctoritate. sed de manu hæredis: cum enim hæres dilectus possideat, consequenter ab ejus manu accipienda est hæreditas, *l. cohæredi. §. cum filio. ff. de Vulg. & pup. l. restituta. ff. Ad Trebell. Rol. cons.*78. *num.*14. *& sequen. lib.*3. *Osasc. decision.*34. *num.*22. *& sequen.* & ideò si fideicommissarius aliquas res fideicommisso subjecta surripuerit, & propria auctoritate occupaverit, in surreptis, & occupatis jure suo privatur, *l. Paulus respondit.* 48. *ff. ad Trebellian. l. non est dubium, ubi glos. & Doctores Cod. de legat. Osasc. d. decision.*34. *num.*23. ubi dicit, quod fideicommissarius etiam particularis possessionem vacantem propria auctoritate ingrediens, nullam acquirit possessionem: 32
quòd tamen procedit in fideicommissario primo, eo videlicet, qui est institutum post hæredem primum gravatum immediatè; secus in alio fideicommissario instituto post alterum præcedentem fideicommissarium; nam iste secundus fideicommissarius potest capere propria auctoritate, *Cephal. consilio* 39. *numer.*5. *& sequent. lib.*1. *quem refert, & sequitur Farinac. d. qu.*175. *numer.* 293. *& seq.*

Limita in infrascriptis casibus, in quibus fideicommissarius etiam primus, propria auctoritate hæreditatem capiens, non privatur jure suo, videlicet quando hæreditas non fuit adita per hæredem, vel si adita, non tamen fuit per eundem hæredem apprehensa possessio: tenetur tamen possessionem hæredi restituere, ut possit detrahere falcidiam, vel trebellianicam.

2 Potest propria auctoritate hæreditatem capere, si data illi fuit hæc licentia à testatore vel expressè, vel tacitè, ut si dixerit, quòd bona sua liberè in illum deveniant, vel si prohibuit, ne vis aliqua, aut molestia eidem inferatur in rebus per fideicommissum relictis.

3 Quando fideicommissarius relictus est etiam executor testamenti: tunc enim poterit etiam res fideicommisso subjectas propria auctoritate apprehendere.

4 Quando fuit directè substitutus, *de quo vide Bald. consilio* 234. *lib* 3. *Rip. in l. Centurio. num.*52. *ff. de vulg. & pup. Rol. cons.*78. *nu.*16. *& seq. lib.*3. *Boer. dec.*156. *nu.*17. *Paris. cons* 54. *nu.*30. *cum seq. lib.*3.

Observa 7. quòd nec Usufructuarius potest usum- 33
fructum capere propria auctoritate, sed de manu hæredis, *Gozad. consilio* 21. *num. decimoseptimo, Gabr. lib. quinto, titul. de usufr. conclus. prima, num. quarto, Rolan. consilio* 74. *num. decimosexto. lib. secundo*, exceptis quibusdam casibus, videlicet quando testator usufructuario concessit licentiam capiendi usumfructum propria auctoritate sive expressè, sive tacitè, ut supra, puta si usumfructum reliquerit liberè, & pleno jure, vel sine contradictione, aut cum clausula, omni meliori modo, vel si prohibuit, ne Usufructuarius in usufructu molestetur, *ut tradunt DD. in l. quoties. C. de hæred. instit. Gozad. d. cons.*21. *nu.* 17. *& cons.*91. *num.*9. *Gabr. lib.*5. *tit. de usufr. conclus.*1. *nu.* 5. *&* 7. *Rol. consil.*42. *num.*17. *& seq. lib.*1. *Alex. consil.*214. *num.*4. *lib.*6.

5 Quando Usufructuarius fuit relictus à testatore executor testamenti, ut supra diximus de fideicommissario, *Gabr. loco cit. n* 6. *Farinac. d. q.*175. *n.*313.

6 Quando Usufructuarius sua auctoritate usumfructum accipit non clam, sed palam, *Roman. consilio* 312. *num.*1. *Menoch. de Adipisc. poss. remed.*1. *num.*77. *Farinac. loco cit. nu.*315.

7 Quando hæres est institutus post mortem Usufructuarii, *Rolan. d. cons.*74. *num.*16. *lib.*2. ubi loquitur de Usufructuario omnium bonorum.

8 Uxor relicta Domina, & usufructuaria, filiis hæredibus institutis, potest etiam propria auctoritate alimenta percipere, *Gozad. consilio* 95. *num.*11. *Rol. consilio* 74. *numer.*20. *& sequen. lib.*2. *Viv. opin.* 1054. *num. quinta, Farinac. d. quæst.*175. *num.*306. *&* 308. quòd procedit, quando uxor usufructuaria relicta non habet nisi alimenta; secus quando revera habet usumfructum, ut in casu, in quo est institutus extraneus: quia tunc non poterit propria auctoritate usumfructum capere, sed illum de manu hæredis accipere debet, *ex trad. per Anchar. Regiens. quæst.*1. *nu.* 36. *par.*2.

9 Quando relictus est fructus annuus certi fundi, & hæres negligens est in eo colendo: hoc enim casu poterit usufructuarius ejusdem fundi possessionem propria auctoritate apprehendere, *Franc. Marc. decision.* 814. *num.*1. ubi dicit, quòd Usufructuarius potest colere fundum propria auctoritate, dummodò protestetur, se id facere causa juris sui conservandi, *Farinac. d. quæst.* 175 *num.*316.

Observa 8. quòd nec legatarius potest propria auctori- 34
tate legatum capere, sed tantùm de manu hæredis, alioquin privatur jure suo, *l. eam quam C. de fideicom. l. non est dubium, ubi Alex. C. de legat. glos. communiter recepta in cap. Raynaldus. ver. petendo extr. de Testam. Gabr. in titul. de Acquir. vel amitt. poss. conclus.*1.

cluf. prima, num.55. Rol. confilio 78. numer. duodecimo, lib. 3. Cephal. confilio 49. numer. 7. & fequen. lib. primo, ubi
35 etiam obfervat, quod priufquam hæreditas adeatur, fructus non pertinent ad legatarium, vel fideicommiffarium, *late Farinac. d. quæft. 175. num. 317. & fequen. & numer.*
36 *348* fubdens, quod fi legatarius non occupavit totum legatum, fed illius partem, non amittit nifi partem.

37 Verùm in plerifque cafibus legatarius etiam excufatur, quando non clam, vel ex dolo legatum occupavit, fed palam. 2. quando apprehendit poffeffionem rei legatæ vacantis, feu, quando hæreditas eft vacans. 3. quando à teftatore fuit hæc licentia conceffa, ut legatum caperet propria auctoritate, prout cenfetur conceffa, fi legatum fuerit ei liberè relictum, vel fi teftator jufferit, ne legatarius in re legata vexetur, five moleftetur. 4. quando ad id confenfus hæredis accederet etiam tacitus, & etiam poft captam poffeffionem, ut fi hæres fciens per longum tempus tacuit, nullamque controverfiam contra legatarium excitavit. 5. fi legatarius relictus fuit executor teftamenti. 6. quando hæres non poffet detrahere falcidiam. 7. quando res legata fine vitio, & non contra voluntatem teftatoris tempore ipfius mortis reperitur penes legatarium. 8. quando teftator conftituit fe precario nomine legatarii rem legatam tenere. 9. quando legatum factum fuit caufæ, vel perfonæ privilegiatæ, *vide Bart. in l. prima, §. fi quis ex mortis. num. primo, ff. Quor. legat. Bald. in l. non eft dubium C. de legat. Menoch. de Adipifc. poff. remed. fecunda, num. 57. Dilect. de Art. teftan. rub. de legat. cautel. 12. Gabr. de ufufr. conclus. prima, nu. octavo, Covar. var. lib. 3. cap. decimofexto, num. feptimo, verfic. his prætered &c. Rol. conf. 78 nu. 20. lib. 3. Farinac. d. quæft. 175.*
38 *num. 317. & feq & num. 353.* ubi addit, quòd Donatarius caufa mortis poteft occupare propria auctoritate rem donatam, poft mortem donantis, *per tex. in l. 1. §. fi quis ex mortis. ff. Quor. legat.*

39 Sed hæc intellige, ut procedant, quando hæres non refiftit: fi enim refifteret, non liceret legatario in fupradictis cafibus poffeffionem capere per vim, *Rip. in l. Centurio. nu. 52. verfic. nifi falves. ff. de vulg. & pup.* fubdens, quod in
40 prædictis cafibus violentia non punitur, quia cenfetur legatarius vim intuliffe non animo fpoliandi, fed jus fuum defendendi, *ut in fimili diximus fupra, vide Clar. in §. teftamentum. quæft. 68. verfic. fed quid &c. Farinac. d. quæftion. 175. num. 354. & feq.*

S V M M A R I V M.

1 *Ad probandam alicujus infamiam, vel bonam famam in genere fufficiunt teftes fingulares, & quando probent. nu. 2.*

2 *Quando quis repellatur à teftimonio in caufa criminali, & admittatur in civili.*

3 *Duo teftes fufficiunt ad infamiam probandam, dummodo contefles fint in ipfa infamia irrogata.*

4 *Teftes, ut probent bonam, vel malam famam, debent nominare auctores, à quibus ipfi audiverint.*

5 *Teftis nihil probat, fi deponat, fe audiviffe à majore parte populi, fed non recordatur de nomine alicujus.*

6 *Teftes quid deponere debeant, ut probent bonam, vel malam famam: & nu. 8. & 11.*
Prælatus ex dictis paucorum ad inquirendum moveri non debet. ibidem n. 6.

7 *Informatio extrajudicialis fuper mala fama, non facit reo præjudicium judiciale.*

8 *Teftes non probant alicujus bonam, vel malam famam, nifi deponant de loco, in quo fama viget.*

9 *Teftis fuper infamia, vel bona fama deponens, etiam non interrogatus debet reddere fufficientem rationem dicti fui, aliàs non probat.*

10 *Quando teftes probent confuetudinem.*

11 *Infamia quomodo probetur, & n. 12.*

12 *Infamia non probatur ex voce populi, de qua non eft curandum.*

13 *Teftis deponens fuper bona fama, fi reddendo rationem dixerit, id fcio, quia fum vicinus, probat bonam famam, fecus fi deponat fuper infamia.*

14 *In criminalibus fama an, & quando fit fufficiens indicium; & num. 15. & 16.*

C A P. XIX.

De Indiciis, & tortura.

Quæftio I.

Quando teftes probent alicujus bonam, vel malam famam.

IN multis conformia eft probatio bonæ famæ, & in- 1
famiæ; nam ad probandam alicujus infamiam, vel bonam famam in genere fufficiunt teftes fingulares, *Bald. in l. eaquidem. num. 64. C. de Accufat.* ubi dicit, quòd fi unus dicit, talem diffamari de adulterio, al-
ter de lenocinio, ex hoc refultat in genere, quòd in 2
fpecie eft malæ famæ, & ideò in criminali repellitur à teftimonio, non autem in civili, *Gabr. de Teftib. conclus. 2. num 38. & feq.* ubi etiam dicit, quòd teftes fingulares non probant famam, nifi fint conteftes in tempore, loco, & perfonis, *Mafcard. de Probat. concl. 236. num. 1 & feq. & concl. 749. num. 24. & feq & concl. 895. num. 1. & feq.* ubi dicit, duos teftes fufficere ad infamiam
probandam, dummodò conteftes fint in ipfa infamia 3
irrogata.

2 Teftes probare volentes, aliquem effe bonæ, vel 4
malæ famæ, debent nominare authores, à quibus ipfi audiverint, alioquin fciri non poffet, an tales authores fint honefti, vel malevoli, *Specul. in tit. de Inquif. §. vifo igitur. num. 8. Alex. conf. 150. num. 18. lib. 1.* ubi di-
cit, quòd teftis nihil probat, fi deponeret, fe audivif- 5
fe à majore parte populi, fed non recordatur de nomine alicujus, à quo audiverit, *Farinac. in Pract. crim. qu. 47. num. 314.*

3 Teftes fuper bona, vel mala fama deponentes de- 6
bent dicere, quod ità audiverunt à majori parte populi, vel viciniæ illius loci, *glof. in cap. inquifitionis. §. quæfivifti, in ver. dicta paucorum, de Accufat.* ubi, quòd Prælatus ex dictis paucorum ad inquirendum moveri non debet, *Bart. in l. 3. ejufdem quoque, nulla ubi etiam Bald. ff. de teftib. Mafcard. de Probat. d. conclus. 895. num. 12.* unde bona, vel mala fama alicujus non probaretur per teftes dicentes, ita audiviffe ab omnibus eum cognofcentibus, vel à majori parte hominum habentium de eo notitiam: quia tales cognofcentes poffunt effe minor pars hominum, qui de jure neceffarii funt ad talem probationem, *Bald. conf. 406. nu. 3. lib. 1. Cravett. confil. 41. num. 5. Mafcard. de Probat. concl. 749. num. 10.*

4 De bona, vel mala fama alicujus poteft Judex fe 7
extrajudicialiter informare, etiam juris ordine non fervato, *ut poft Innoc. Marfil. & alios obfervat Farin. d. quæft. 47. nu. 319.* ubi tamen fubdit, quod talis extrajudicialis informatio non facit reo præjudicium judiciale ad effectum illum torquendi, vel puniendi.

5 Teftes non probant alicujus bonam, vel malam 8
famam, nifi deponant de loco, in quo fama viget, & fic debent deponere de loco originis, domicilii, vel delicti, *Bart. in l. de minore. §. plurimum. numero decimo, ff. de Quæftion. Bald. in l. 3. d. §. ejufdem quoque. ff. de teftib. Gandin. in rub. Unde aut quo loco poffit fama procedere. numer. primo, Natt. con. 473. numero decimofexto, verficu. item prædicti &c. Farin. ubi fupra num. 320.*

6 Teftis fuper infamia, vel bona fama deponens, 9
etiam non interrogatus debet reddere fufficientem rationem dicti fui, aliàs probatio dicitur incerta, & obfcura tamquam generalis, *Gandin. in titul. Quomod. de malefic.*

malefic. cognosc. per inquisit. numero 11. *Cravett. consilio*
134. *numer. sexto*, ubi etiam dicit, quòd consuetudo non
10 probatur per testes dicentes, de consuetudine ita esse, vel
ità observari, nisi deponant de actibus, & de tempore,
ex quibus consuetudo inducitur, *Alex. ad Bart. in d. l. de*
minore §. plurimum, post num. 19. litt. D. & consil. 25. num. 7.
lib. 4. Natt. cons. 96. num. 10. & cons. 362. num. 11. Osasc. decis.
79. nu. 53. Mascard. de Probat. d. concl. 895. n. 7. & 9. & concl.
1369. num. 8.

11 In nonnullis tamen probatio bonæ famæ non est conformis cum probatione infamiæ: nam testes super infamia
deponentes debent dicere, aliquem esse diffamatum apud
bonos, & honestos viros, ac dilucidè explicare præsumptiones, & conjecturas, sive factum, ex quo dicunt, infamiam ortam esse, & tale factum debet verificari, aliàs
12 non probant: non enim probatur infamia simpliciter ex
voce populi, de qua non est curandum, cùm hæc non dicatur fama, sed magis vox populi vana, *l. decurionum. C.*
de Pœn. cap. Osius, de elect. Bart. in d. l. de minore §. plurimum, numero decimooctavo, & 30. & ibid. Alex. in addit.
post. numero decimonono, litt. D. ff. de Quæstion. Innoc. in cap.
cum oporteat. numer. sexto, de Accusat. Spec. Instit. de Inquis. §. viso igitur. numer. octavo, idem Alex. consil. quinto,
num. 3. lib. primo. ubi, quòd testes dicentes, aliquem esse
malæ famæ, non probant, nisi dicant, eum esse malum
in eodem genere mali, de quo nunc quæritur, *Cravett.*
consilio 41. numer. primo, Mascard. de Probat. conclus. 233.
& d. conclus. 895. numer. decimo, & sequen. ubi, quòd te-
13 stis super alicujus infamia deponens, non dicitur illam
probare, si reddendo rationem dixerit, scio, talem esse
infamem, quia sum vicinus, etiamsi talis ratio admittatur
ad probandam bonam famam, *ex trad. per Bart. & alios in*
l. 1. ff. si cert. pet.

14 Observa tamen, quòd in criminalibus fama non est sufficiens inditium ad inquirendum, nisi quis esset diffama-
15 tus de crimine in specie, de quo Judex intendit procedere, vel coadjuvetur alia conjectura, vel indicio, *Alex.*
ad Bart. in d. l. de minore §. plurimum, post numer. decimononum, litt. d. ff. de Quæstion. & consilio quinto, num. 3. libr.
primo, Vermigliol. consilio 25. num. 13. secus si diffamatus
sit de crimine in genere: hoc enim casu talis infamia ne ad
inquirendum quidem sufficit, *Bald. in l. ea quidem. numer.*
64. C. de Accusat. & in cap. delicti, numer. 3. de appell. Alex.
consil. 5. num. 3. lib. primo, Item ad effectum, ut fama faciat
inditium ad inquirendum, probari debet, quòd habuerit
16 originem tempore delicti, & non posteà, *ex latè deductis per Caball. resolut. crimin. cas. 200. num 133.* præsumitur enim in dubio, quòd orta fuerit post inchoationem
processus, & post querelam partis, & ideò censetur ab ipsa parte, vel à malevolis originem habuisse, *Boss. de mand.*
ad homicid. num. 38. & in tit. de Part. suppos. num. 21. subdens, hoc procedere, quando solum fundamentum famæ esset in personis, à quibus auditum esset; secus si
post inchoationem processus manifestetur aliquid, ex quo
populus deducitur in opinionem: quia tunc potest oriri
fama, quæ habeat omne robur famæ, & tempore maleficii, & posteà etiam ex intervallo post litem motam, *Farinac. quæst. 47. num. 173. 174. & 176. Caball. resol. crim. cas.*
200. num. 132. & seq. Vermigl. consilio 20. num. 23. consilio 22.
num. 9. & consilio 74. num. 14.

SUMMARIUM.

17 *Testes aliàs inhabiles admittuntur in iis, quæ sunt difficilis probationis: declaratur num. 10. & seq.*

18 *Mulieres non possunt esse testes, quando de crimine agitur criminaliter.*

19 *Mulieres admittuntur, quando per mares veritas haberi non potest.*

20 *Quando testes deponentes de judicio suo, vel de credulitate admittantur.*

21 *Vulneratus coram testibus inhabilibus, potest probare delictum per eosdem testes.*

22 *Regula, quod testes inhabiles non admittuntur, quando ex natura actus alii potuerunt intervenire, procedit, ubi quis in culpa fuit eos non adhibendi.*

23 *Qui inhabiles testes producit, & dicit, alios reperiri non posse, id probare tenetur, & qualis debeat esse probatio in tali casu.*

24 *Testes inhabiles ratione delicti contra reum non probant plenè, sed aliqualem faciunt probationem concurrentibus conditionibus, quæ hic recensentur, & nu. 11. & 12. & 21. cum seq.*

25 *Judex potest supplere ex officio, etiamsi pars contra testem infamem nihil opponat.*

26 *Testes infames, & domestici omninò repelluntur.*

27 *Jure gentium testimonium inimici rejicitur, etiam reconciliati, ignoti, vel præsumpti, etiamsi ageretur de crimine hæresis, vel læsæ majestatis, & num. 38.*

28 *An hæc aliqualis probatio sufficiens sit ad torquendum reum.*

29 *Quando testis prorsus à lege repellitur, non facit inditium, nisi ad inquirendum, seu ad capturam, non autem ad transmittendam inquisitionem, aut ad torturam.*

30 *Fama non est sufficiens inditium ad torturam.*

31 *Fama ut plurimum est fallax, & ex dicto unius aliquando oriri potest.*

32 *Testes inhabiles ratione delicti an admittantur ad defensionem rei, vel ad reprobationem testium.*

33 *Quando socius criminis exculpans socium, tollat omnia inditia contra socium.*

34 *An socius criminis, si nominet socium, faciat aliquod inditium, & n. 35. & seq.*

36 *Ad torturam, & ad condemnationem requiruntur testes omni exceptione majores.*

37 *Socius criminis, qui patitur plures defectus, nullum facit inditium etiam in exceptis, & atrocissimis, etiamsi adhibita fuerit tortura non obstante consuetudine in contrarium.*

38 *Quid si socius criminis probetur inimicus.*

39 *Socii criminis depositio facta in tortura an sit attendenda ad revocationem primæ depositionis emanatæ extra torturam.*

40 *Socius criminis qui dicatur, & quando ei diminuatur fides, & nu. 41.*

42 *Testes inhabiles non ratione delicti, sed ratione affectionis, ætatis, aut alia de causa, admittuntur indistinctè ad probandam innocentiam Rei.*

43 *Testes consanguinei non admittuntur ad reprobationem aliorum testium.*

44 *Ad probandam innocentiam rei admittuntur consanguinei tantùm transversales, non autem ascendentes, vel descendentes.*

45 *Frater etiam admittitur ad probandam innocentiam fratris.*

46 *Testes consanguinei non torquentur, ut fidem faciant, sed relinquitur arbitrio Judicis, quanta hujusmodi testibus fides adhibenda sit.*

47 *Unicus testis sufficit ad probandam innocentiam.*

48 *Testes inhabiles ratione affectionis, ætatis &c. si producantur contra reum, non censentur idonei; nisi in crimine Simoniæ, hæresis, læsæ majestatis, & aliis exceptis: declaratur numero 54. & 55.*

49 *Inditia, quæ desumuntur, ex depositionibus testium inhabilium, ut supra, non conjunguntur ad efficiendam semiplenam probationem, & ideò non sufficiunt ad inquirendam torturam, sed tantùm ad inquirendum.*

50 *Ad torturam requiritur semiplena probatio.*

51 *Unumquoque inditium plenè, & concludenter probari debet per duos testes contestes, & omni exceptione majores.*

52 *Ad torturam saltem duo inditia legitimè probata requiruntur.*
Et quando sufficiat unum inditium, vel unicus testis, ibidem.

53 *Quando inditia probata per testes singulares sufficiant ad inferendam torturam.*

54 *Testes inhabiles ratione affectionis, ætatis, &c.*
non

non sunt integræ fidei ad probandum crimen heresis, & alia excepta.
55 *Crimen heresis quando per testes inhabiles probetur.*
56 *Quæ crimina dicantur excepta.*

Quæstio II.

An, & quando testes inhabiles admittantur.

17 Regula est, quòd testes aliàs inhabiles admittuntur
in iis, quæ sunt difficilis probationis, ut sunt ea,
quæ in domo, vel in alio privato, vel secreto loco com-
muniter occultè fieri consueverunt, *l. consensu. §. fin. au-
tem. ubi Doctores communiter. C. de Repud. latè Alexan.
consilio duodecimoquarto, num. quarto, 11. & 14. lib. secun-
do*, ubi dicit, quòd etsi mulieres non possint esse testes,
18 quando de crimine agitur criminaliter, *ut ex text. in cap.
forus. §. testes, ubi glos. in ver. non fœmina, de Verb. si-
gnif. glos. in cap. tam litteris, ver. fœmina, de Testib.*
19 admittuntur tamen, quando per mares veritas haberi non
potest; quinimmò in iis, quæ difficilioris sunt probatio-
20 nis, ut in filiatione, vel adulterio, admittuntur, etiamsi
deponant de judicio suo, vel de credulitate, *idem Alex.
consilio 152. num. undecimo, & sequen. vol. quinto*, ubi
quod vulneratus coram testibus inhabilibus, potest pro-
21 bare delictum per eosdem testes, quia nulla culpa potest
imputari vulnerato, quod alios testes habiles non adhi-
buerit: nam ea regula quòd testes inhabiles non admit-
22 tuntur, quando ex natura actus alii potuerunt intervenire,
procedit, quando quis in culpa fuit eos non habendi,
*Alciat. reg. primo, præsumpt. 47. num. quarto, & ibi Add.
litt. b.* tenetur tamen is, qui inhabiles testes producit, &
dicit; alios reperiri non posse, id probare, alioquin sem-
per quis possit producere inhabiles, dicendo, quòd alios
habere non potest, *Corn. consilio 42. num. primo, vol. pri-
mo, Rolan. consilio 27. num septimo, & sequen. vol. 3.* ubi,
23 quòd in tali casu constare debet de deficientia aliarum pro-
bationum, nec sufficeret, si testes ipsi deponant, id per
alios testes probari non posse, *ut d. Gabr. commun. conclus.
lib. primo, titul. de Testib. conclus. septimo, Bajard. ad Clar.
quæst. 24. num. 123. & seq. Ruin. cons. 120. nu. 5. vol. 5. Osasc.
decis. 99. num. 42. Cephal. cons. 75. num. 42. & seq. Gabr. lib. 1.
de Testib. conclus. 7. num. 18. Boss. in tit. de opposit. contr. test.
num 83. & in tit. de Indit. num. 164. & seq. Beninten. decis. 43.
num. 4. latè Bajard. ad Clar. d. quæst. 24. num. 113.* ubi dicit,
hanc inspectionem, quòd aliter veritas haberi non potest,
Judicis arbitrio remittit, qui attenta qualitate persona-
rum, loci, negotii, temporum, & hujusmodi poterit ar-
bitrari, an veritas aliter haberi possit, nec ne, *ex trad. per
Plot. in l. si quando. §. 2. nu. 8. C. Unde vi. Mascard. de Pro-
bat. concl. 1403. n. 4.*
24 Sed ne termini confundantur, distinguendum est in-
ter testes inhabiles ratione delicti, & inhabiles ratio-
ne affectionis, vel alia de causa: nam si sunt inhabi-
les ratione delicti, contra reum non probant plenè,
sed aliqualem faciunt probationem concurrentibus in-
frascriptis conditionibus, quarum prima est, ut torturæ sub-
jiciantur: 2. ut deponant verisimilia: 3. ut non patiantur
plures defectus: 4. ut in causa procedatur ex officio, secus
si ad instantiam partis, *Gramm. consil. 45. num. 12. Bajard.
loco cit. num. 122. Crot. in tract. de Testib. par. 3. nu. 43. Alex.
cons. 11. num. 6 lib. 1. & cons. 152. num. 15. lib. 5.* ubi subjicit,
25 quòd Judex potest supplere ex officio, etiamsi pars con-
tra testem infamem nihil opponat, *Mascard. de Probat.
concl. 1359. n. 10. 19. & seq. vol. 3. Bajard. ad Clar. q. 24. num.
113. & seq.*
26 Unde si testes sint infames, & domestici, omninò re-
pelluntur, nec ad inquirendum sufficiunt, cùm tali
casu plures defectus patiantur, *Gabr. de Testib. d. con-
clus. 7. num. 13. Rolan. d. cons. 3 num. 51.* ubi dicit, quòd ju-
ra disponentia, ut in certis casibus stetur dicto socii crimi-
nis, debent intelligi de socio criminis aliàs non infame ex
alio delicto, *& cons. 24. num. 61. vol. 1. & cons. 57. numer. 41.
vol. 4. Cephal. cons. 65. numer. 27. & sequ. Mascard. d. conclus.
1359. num. 10. latè Bajard. d. quæst. 24. num. 128.* ubi quòd
hujusmodi testes neque in crimine hæresis, læsæ majesta-
tis, stupri violenti, nec in aliis exceptis admittuntur, præ-
sertim si tales testes essent inimici, quia jure gentium testi-
monium inimici rejicitur, etiam reconciliati, ignoti, vel 27
præsumpti, etiamsi ageretur de heresi, vel crimine læsæ
majestatis, *ut post Gram. cons. 45. num. 19. Bertaz. cons. 528.
tradit idem Bajard. d. q. 24. nu. 117. latè Menoch. de arbitr.
Jud. qu. 28. Boss. in tit. de Crim. læsæ majest. nu. 111. Farinac.
con. 41. nu 13.*
An autem hæc aliqualis probatio sufficiens sit ad 28
torquendum reum? affirmat *Bajard. d. quæst. 24. nu.
118.* licèt non sufficeret ad condemnandum; contra-
rium tamen tenet *Clar. in Pract. crim. §. fin. quæst.
24. vers. ult.* ubi dicit, quod quando testis prorsus à 29
lege repellitur, non facit indicium nisi ad inquirendum,
idest, ad assumendas informationes, vel ad capturam,
non autem ad transmittendam inquisitionem, neque ad
torturam, præsertim parte opponente; quemadmodum
nec fama est sufficiens inditium ad torturam, cum ut
plurimum sit fallax, & ex dicto unius aliquando oriri pos- 30
sit, *Farinac. in Pract. crimin. quæst. 47. num. 7. Vermigliol.* 31
*cons. crim. 72. num. 13. & cons. 25. nu. 13. Caball. tract. de homi-
cid. num. 302.*
Quæres, an hujusmodi testes admittantur ad proban- 32
dam innocentiam, seu ad defensionem rei? Resp. quòd
admittuntur quidem, sed plenè non probant; relin-
quitur enim Judicis religioni, quanta sit eis fides præ-
standa, facti, & personarum qualitate inspecta, *ut d.
Clar. quæst. 24. versic. item scias &c. Bajard. ibidem, nu.
129.* non tamen admittuntur ad reprobationem testium,
cum sit materia odiosa, *Grammat. decision. 34. numer.
14. latè Farinac. quæst. 62. numer. 90. & sequen. & consilio
161. numer. 1. & sequent.* ubi subjicit, quòd quando so-
cius criminis non inducitur in testem ab inquisito, 33
sed carceratus, & à Judice examinatus, cessante om-
ni subornationis timore socium exculpat, præsertim in
tortura, tunc talis exculpatio omnia tollit indicia con-
tra socium.
Quæres 2. an socius criminis, si nominet socium, 34
faciat aliquod indicium? Resp. quòd non facit indi-
tium ad inquirendum, nisi alia indicia concurrant: nec
facit indicium ad torturam, nisi tribus concurrentibus
conditionibus, videlicet ut assertio, si non fuerit spon-
tanea, sponte ratificetur: 2. ut post ratificationem ite-
rùm in tortura confirmetur: 3. ut tortura inferatur in
faciem inquisiti, *Clar. in §. fin. quæst 45. versic. cæterum
scire &c. Vulpell. consilio 83. num. 6. Farinac. consilio 99.
num. 47. & 61. & consilio 55. num. 4. 21. & 41.* ubi etiam ob-
servat, quòd tortura, quæ in tali casu infertur socio,
moderata esse debet, ac legitima, legitimis videlicet
præcedentibus indiciis, *Natt. consilio 18. numer. 14. vol.
1. Rolan. consilio 73. numer. 2. vol. 1. Boer. decision. 319. nu-
mer. 1. & sequent.* ubi dicit, quod etiam in casibus 35
privilegiatis, & exceptis confessio, aut depositio socii
sola sine aliis indiciis, facit tantùm aliqualem præsum-
ptionem, non tamen est indicium sufficiens ad tortu-
ram *Boss. in titul. de indit. num. 181. & sequen.* ubi, quòd 36
ad torturam regulariter requiruntur testes omni exceptione
majores, & multo magis ad condemnationem, *Gozad.
cons. 2. n. 21. Vermigliol. cons. 15. n. 39. & cons. 20. nu. 13. & cons.
267. nu. 8. & cons. 342. nu. 6.* ubi dicit, quòd socius criminis,
qui patitur plures defectus, puta si sit socius, & perjurus,
etiam in exceptis, & atrocissimis nullum facit inditium, 37
etiamsi adhibita fuerit tortura non obstante consuetudine
in contrarium, *Farinac. cons. 79. n. 1. & 23.* ubi dicit, quòd
quando socius criminis patitur plures defectus, ejus depo-
sitio neque sufficeret ad inquirendum, etiamsi aliter veritas
haberi non posset, & ageretur de crimine læsæ majestatis,
& aliis exceptis, *& cons. 60. n. 38.* ubi quòd etiam in casibus
exceptis dictum socii, vel sociorum criminis etiam cum
tortura deponentium, nihil operatur, quando nominatus
est bonæ famæ, etiamsi ageretur de crimine læsæ majestatis;
immò si socius probetur inimicus, nullum facere inditium
ad torturam contra socium nominatum etiam in casibus ex-
ceptis, licèt socius nominatus sit malæ famæ, & alia admi- 38
nicula concurrant, *vide Mascard. de Probat. concl. 1311. n.
9. & seq. Alciat. cons. 127. vol. 4. Gram. cons. 38. nu. 13. Farin.
d. cons. 60. nu. 40.*
Item socii criminis depositio facta in tortura non 39
est

est attendenda ad revocationem primæ depositionis ema-
natæ extra torturam, quando socius non fuit exami-
natus simpliciter ut testis, sed ut principalis quoad se,
& testis quoad alios, *ut dict. Farinac. consil. 39. nu-
mer. 7.*
40 Socius verò criminis non dicitur, quando nunquam
de crimine fuit inquisitus, aut carceratus, *Farinac. consil.*
41. *num.*12. ubi etiam observat, quod quando Doctores
41 tractant de diminuendo fidem testi propter criminis par-
ticipationem, semper præsupponunt illius confessionem su-
per crimine.
42 Si verò testes sint inhabiles non ratione delicti, sed ra-
tione affectionis, ætatis, aut alia de causa, ut dome-
stici, consanguinei, minores, fœminæ, & similes,
tunc admittuntur indistinctè ad probandam innocen-
tiam Rei, & dummodò sint bonæ conditionis, & fa-
mæ, *Innoc. in cap. in litteris, de Testib. in l.*1. *num.*
4. *Codic. eodem titul. Roman. consil.*420. *num.*5. *Ruin.*
consil. 53. *numer.*6. *vol.*4. *Alexand. consil.* 5. *numer.* 8.
43 *lib.* 1. subdens, quòd consanguineus non esset idoneus
testis, quando non deponit ad simplicem defensionem,
sed ad impugnationem alterius, *Grammat. decision.* 34.
*numer.*14. ubi, quod testes consanguinei non admittun-
tur ad reprobationem aliorum testium, *Gabr. commun.*
*conclus. lib.*1. *titul. de Testib. concl.*1. *numer.*37. *&* *concl.*7.
*numer.*11. *& lib.*7. *titul. de malefic. concl.*22. ubi dicit, quod
ad defensionem admittuntur consanguinei tantum trans-
44 versales, non autem ascendentes, vel descendentes, *la-*
*tè Mascard. de Probat. conclus.*1350. *numer.*16. *&* 18. *vol.*
45 3. *& latius concl.*904. *per tot.* ubi quod etiam frater ad-
mittitur ad probandam innocentiam fratris, præsertim si
esset valdè notæ fidei, & integræ famæ, sive agatur de præ-
judicio fisci, sive partis, *Bajard. ad Clar. quæst.*24. *num.*
46 113. *&* 129. *cum sequen.* ubi etiam observat, quod hu-
jusmodi testes non torquentur, ut fidem faciant; relin-
quitur tamen arbitrio Judicis quanta eis fides adhibenda
sit, *Vrvi. comm. opin.*960. *num.*10. *& sequ. Farinac. cons.*
47 6. *num.*40. *& sequ.* ubi addit, quod unicus testis sufficit
ad probandam innocentiam: quod intelligendum est, dum-
modò testis sit omni exceptione major, *ex trad. per Boss. d.*
*tit. de Indic. num.*181.
48 Secus esset, quando hujusmodi testes producerentur
contra reum, quia tunc non censentur idonei, nisi in
crimine simoniæ, hæresis, læsæ majestatis, & aliis exce-
ptis *latè Alexand. consil.*11. *numer.*6. *vol.*1. *Cepoll. con-*
*sil. crimin.*32. *numer.*2. *&* 3. *Alciat. reg.*1. *præsumpt.*47.
*numer.*4. *Farinac. in Pract. crimin. quæst.*37. *num.*28 *&*
29. *& quæst.*56. *n.*72.
49 Item inditia, quæ desumuntur ex talium testium depo-
sitionibus, tamquam in suo genere imperfecta, non con-
junguntur ad efficiendam semiplenam probationem; & ideò
non sufficerent ad inferendam torturam, ad quem semiple-
50 na probatio requiritur, sed tantum sufficerent ad inqui-
rendum, *Clar. in pract. crimin. §. fin. quæst.*62. *in princ.*
*Farinac. consil.*34. *num.*7. *& consil.*70. *num.*47. ubi subji-
51 cit, quòd unumquodque inditium sive remotum, sive
proximum per se debet plene, & concludenter probari
per duos testes contestes, & omni exceptione majores,
etiam in atrocissimis, quando agitur de inferenda tortu-
ra, alioquin non conjungitur, *& in Pract. crimin. quæst.*
37. *num.*38. *& sequent.* ubi, quod ad torturam saltem duo
52 inditia legitimè probata requiruntur: licèt aliquando suf-
ficiat unum, si sit valde proximum delicto, hoc est, si infe-
rat valdè verisimiliter ad delictum: quemadmodum unicus
etiam testis sufficit ad torturam, si deponat immediatè de
ipso delicto, *Caball. resol. crim. cas.*200. *num.*139. *Vermi-*
*gl. cons. crim.*33. *num.*30. *&* 31. *cons.*60. *numer.*2. *&* 3. ubi,
quod etiam in delictis occultis ad effectum inferendi tortu-
ram, inditia debent legitimè probari, *vide Osasc. dec.*79.
*num.*57. *Rolan. cons.*3. *num.*37. *vol.*3. *Honded. cons.*100 *nu.*
5. *& seq. lib.*1.
53 Observa tamen, quod aliquando inditia probata per te-
stes singulares sufficiunt ad inferendam torturam, si infra-
scripta conditiones concurrant, videlicet ut inditia sint
plura, ac proxima delicto: 2. ut omnia tendant ad eum-
dem finem, unumque coadjuvet aliud: 3. ut testes ea pro-
bantes, sint idonei, & omni exceptione majores, aliàs
secus, *ut post Blanch. in tractat. de Jud. & tortu. nu-*
mer. 366. *& sequent. & alios tradit Farinac. dict.*
*quæst.*37. *num.*38. *& sequent. vide Add. ad eumd. Farin.*
*cons.*34. *lit. c.*
Observa 3. quod ad probandum crimen hæresis, & 54
alia excepta, admittuntur quidem testes inhabiles ratio-
ne affectionis, ætatis, &c. non tamen sunt integræ fidei,
& omni exceptione majores, *Alexand. cons.*11. *numer.*9.
*vol.*1. *Farinac. in Pract. crim. quæst.*56. *num.*70. *& sequ. &*
*q.*62. *n.*81. *cum seq.* ubi etiam dicit, quod crimen hæresis, 55
per testes inhabiles non probatur, nisi testes hujusmodi plu-
res sint, quàm duo: vel si duo sint, cum eorum dicto con-
currant alia adminicula.
Quæ verò sint crimina excepta, *vide Spec. in tit. de Ac-* 56
*cusat. §.*1. *n.*37. *Farin. q.*56. *num.*70.

SUMMARIUM.

57 *Confessio, ut noceat reo, non debet esse generalis, sed specifica cum expressione loci, temporis, causa, aliisque qualitatibus, & circumstantiis delicti.*
58 *Confessio rei extorta non præcedentibus inditiis, nec probato corpore delicti, non sufficit ad torturam.*
59 *Factum alio loco, & tempore, dicitur realiter diversum.*
60 *Quid si reus confiteatur, se plura homicidia, vel latrocinia commisisse, non exprimendo nomen personæ occisæ, vel cujus res furto subtraxit.*
61 *An talis confessio generica faciat indicium ad torturam.*
62 *An possit quis ex sola confessione condemnari, & num.*63.
64 *Corpus delicti per confessionem rei regulariter non probatur.*
65 *Non censetur constare de facto, nisi constet de ejus qualitate.*
66 *Quid si reus in tormentis delictum fateatur.*
67 *An possit reus confessionem in tormentis extortam revocare, & num.*68.
69 *Quando articuli objectivi admitti debeant.*
70 *An confessio rei cum qualitate exclusiva delicti dividi possit.*
71 *Quando Judex abstinere se debeat à tortura.*
72 *An condemnatus in contumaciam, & habitus à statuto pro confesso, & convicto, possit appellare.*
73 *Convictus, & sponte confessus de jure non appellat.*
74 *Non est facienda extensio de casu vero ad casum fictum.*
75 *Quando Bannitus non possit impunè offendi.*
76 *An Princeps possit appellationem omninò tollere.*
77 *Quis censeatur verus contumax, & quis fictus.*
78 *Quando contumax citatus non teneatur comparere.*

Quæstio III.

Quando confessio noceat reo.

Regula est, quod confessio sive judicialis, sive ex- 57
trajudicialis, ut confitentem afficiat, debet esse
non generalis, sed specifica, tam de persona, in quam
delinquitur, quàm de loco, & tempore commissi deli-
cti: generalitas enim ambiguitatem parit, & ambiguitas
confitenti non nocet, *l.* 1. *§. quæstioni, & §. si quis*
*ultro, ubi DD. ff. de Quæstion. Roman. consil.*455. *num.*
4. *Boss. in tit. de Confess. numer.*43. *& sequent. Farinac.*
*cons.*156. *num.*15. *& cons.*80. *num.*42. ubi dicit, quod con-
fessio, ut noceat reo, debet esse specifica cum expressione
loci, temporis, causa, aliisque omnibus qualitatibus, &
circumstantiis delicti.
Ex quo infertur 1. quod confessio rei extorta non præ- 58
cedentibus inditiis, nec probato corpore delicti, non suf-

P ficit ad

ficit ad torturam, *Vermigl. consil.* 113. *number.* 5. *Hirutius relat. inter consil. Farinac. consil.* 25. *num.* 23. *Boss. in titul. de Delict. num.* 15. ubi dicit, quod Judex non comperto delicto debet reum absolvere, *Mascard. de Probat. conclus.* 345. *num.* 39. *vol.* 1. *Bartol. Socin. in l. haeredes num.* 10. *post med. ff. de Vulg. & pup.* ubi dicit, quod si quis confitetur factum, sed negat tempus, vel locum, videtur omnino confiteri aliud maleficium, & contentum in accusatione omninò negare, quoniam factum
59 alio loco, & tempore dicitur realiter diversum, *ut tradunt DD. in l. si non sortem §. libertus ff. de Cond. indeb.*

60 Infertur 2. quod reus non poterit condemnari, si generaliter confitetur, se plura latrocinia commisisse, non exprimendo in specie, cujus res furto subtraxerit, aut aliquem occidisse non expresso nomine personæ occisæ, etiamsi dicat, se ignorare nomen personæ, *l.* 1. *§. si quis ultro ff. de Quæstion.* quòd procedit, etiamsi reus esset malæ conditionis, & famæ: in delictis enim nemo potest sibi præjudicare, contra veritatem aliquid dicendo, vel asserendo, *ut advertit. Peguer. dec.* 17. *num.* 3. & 4.
61 ubi etiam dicit, quod talis confessio generica non facit indicium ad torturam, *Rolan. cons.* 51. *num.* 13. & *sequent. libr.* 1. ubi dicit, quod si fur confitetur, plura furta se commisisse, non debet Judex talia credere, sed tenetur omnia furta per reum confessa verificare, destinando nuntium ad habendam informationem in loco pro veritate, alioquin exponeret se periculo puniendi innocentem: contingit enim aliquando, quod etiam innocens ea, quæ vera non sunt, metu tormentorum confitetur, *l.* 1. *§. quæstioni, & §. si quis ultro, ubi DD. ff. de Quæstion. Farinac. cons.* 156. *number.* 15. & *sequen. Cravet. cons.* 211. *num.* 2. ubi dicit, quod in delictis facti permanentis, quale est homicidium, incendium &c. non potest quis ex sua confessione condemnari, nisi
62 constet de corpore delicti; vel saltem appareant aliqua vestigia, ut si reperiatur sanguis, vel aliquid aliud in loco designato ab ipsomet reo, quod proximè referri possit ad delictum, *Clar. in Pract. crimin. lib.* 5. *§. fin. quæst.* 55. *vers. quomodo autem &c.* ubi subiicit, quod in delictis facti transeuntis, quale est fornicatio, adulterium &c. confitens, se cum certa etiam muliere copulam habuisse, condemnari non potest, nisi ultra confessionem adsit querela partis, vel aliqua alia informatio.

63 Limita, quando delictum est tale, quod solo animo perfici potest, quale est hæresis, & similia: tunc enim ex sola confessione, dummodò sit verisimilis, potest quis condemnari, cùm tale delictum vix aliter probari possit, nisi per propriam confessionem, *ut d. Clar. dict. quæst.* 55. *vers. quomodo autem &c. & alii communiter.*

64 Observa tamen, quod si reus confitetur, se cognovisse certam mulierem nuptam, non posset adulterio puniri, nisi ex parte fisci probetur matrimonium; nec obstaret, quod idem reus nuptias fateatur, quia corpus delicti per confessionem rei regulariter non probatur, *Farinac. dict. cons.* 156. *numer.* 17. & *sequent.* quemadmodum nec is, qui fatetur, se receptasse bannitum, posset ex causa hujusmodi receptationis condemnari, nisi fiscus aliter, quàm per rei confessionem, probaverit,
65 eum, qui receptatus est, fuisse bannitum: non enim censetur constare de facto, nisi constet de ejus qualitate, *Cephal. cons.* 230. *n* 11. *lib.* 2. *Rolan. d. cons.* 51. *nu.* 12. *Boss. in tit. de Delict. n* 4. & 15.

66 Observa 2. quod si reus in tormentis delictum confiteatur, adhuc stari non debet tali confessioni, nisi reus in illa perseveret, & eam ex intervallo ratificet saltem die sequenti, non quidem in carcere, sed ad bancum juris, & in loco, ubi reus tormenta, seu instrumenta ad torquendum videre non possit: aliter enim censeretur adhuc durare metus tormentorum, & ita observat consuetudo, *ut inquit Clar. quæst.* 64. *vers. cæterum &c. cum vers. seq.*

67 An verò reus confessus possit suam confessionem in tali casu revocare? Resp. affirmativè, etiamsi talis confessio fuerit per torturam extorta præcedentibus inditiis, & posteà extra tormenta ex intervallo legitimè ratificata, dummodò error allegetur, & ejus probatio offeratur, quia non fatetur, qui errat, *l. non fatetur, ubi DD. ff. de Confess.* quo casu Judex reo statuere, debet competentem terminum ad producendum, & allegandum omnes suas defensiones, quas facient intendit contra suam confessionem, quia aliàs tamquam indefensus non posset condemnari, *Farinac. in Pract. crimin. quæst.* 81. *num.* 315. & *sequent. latè Caball. resol. crimin. cas.* 186. subdens, quod si reus fuerit præcedentibus legitimis inditiis tortus, & confessus, & deinde legitimè ratificaverit, requiritur eo casu clara erroris probatio, nec aliàs relevatur revocans, etiamsi revocationem in tormentis vellet substinere: immò fatuus esset Judex, qui tunc reum torqueret, cum adhuc remanserit sufficiens probatio ad condemnandum; confessio enim legitima nulla ex parte eliditur, nisi probetur error, secus esset, si deventum fuerit ad quæstionem, sed nondum reus ratifi- 68
cavit extra tormenta, & sic confessio non erat sufficiens ad condemnandum: tunc enim, cum non remaneat plena probatio, sed tantùm semiplena, nisi revocans probet contrarium, compellitur perseverare in confessione per repetitionem tormentorum, *Boss in tit. de Confess. numer.* 57. & *sequent.* ubi addit, quod non requiritur probatio erroris, si incontinenti fieret revocatio, *Vermigliol. cons.* 205. *num.* 1. & *sequent.* ubi etiam observat, quod articuli, quamvis objectivi admittendi sunt, si inde resultet defen- 69
sio articulantis à criminalitate, quia tunc non censentur dati animo partem injuriandi; alioquin denegatio defensionum resultans ex rejectione articulorum non solùm præberet justam causam appellandi, sed post defensiones denegatas processus, omniaque acta essent nulla ipso jure, etiamsi non fuerit appellatum, *per tex. in clem. pastoralis, de Sent. & re jud.*

Quæres, an confessio rei cum qualitate exclusiva de- 70
licti dividi possit? Resp. quod alii negant, asserentes, eo casu fisco, vel parti nihilominus incumbere onus probandi delictum, *ita Boss. in tit. de Confess. num.* 23. & *alii apud Vermigliol. cons.* 282. *num.* 8. *Caball. centur.* 3. *resolut. crim.* 254. *num.* 3. *Gabr. lib.* 7. *de malefic. conclus.* 19 *num.* 10. ubi dicit, quod confessio non potest, quando quis confitetur recepisse, & expendisse monetam falsam ignoranter, quam æstimavit bonam, *Ciriac. contr.* 418. *num.* 19. ubi dicit, quod in delicto ex causa extractionis frumenti, & aliarum mercium confessio Rei similiter scindi non potest, sed acceptari debet à fisco cum omnibus suis qualitatibus: quod est regulare in omni facto à natura, vel jure communi non prohibito, & contra se juris præsumptionem non habente, *Boss. d. tit. de Confess. sub numer.* 23 *Farinac. in Pract. crim. quæst.* 81. *num.* 149. & *cons.* 113. *num.* 6. contrarium tamen tenet *Bart. Soc. in l. hæredes nu.* 10. *versus fin. ff. de Vulg. & pup.* ubi resolvit, quod ille, qui dicit, se occidisse ad sui defensionem, si non probaverit qualitatem allegatam, habetur pro confitente, licèt talis confessio non sufficiat ad imponendam pœnam ordinariam, sed tantùm extraordinariam; quod intellige, quando reus plenè non est convictus; secus si plenè convictus sit, & qualitatem defensionis non probaverit: tunc enim poterit in pœnam ordinariam condemnari, cum in tali casu opus non sit confessione, *l. qui sententiam Codic. de Pœn. Clar. qu.* 55. *vers. posset quoque &c. cum vers. sequent. latè Farinac. dict. quæst.* 81. *num.* 110. & *sequent.* & *num.* 131. ubi subiicit, quod in tali casu, sive reus sit convictus, sive 71
non, Judex abstinere se debet à tortura propter periculum, nè reus substinendo veniat absolvendus, cum per torturam non obstante quacunque protestatione tamquam contraria facto, purgentur nedum inditia, sed etiam probationes.

Quæres 2. an condemnatus in contumaciam, & habitus 72
à statuto pro confesso, & convicto, possit appellare? Resp. affirmativè; quamvis enim convictus, & sponte confessus de jure non appellet, quando utraque qualitas concurrit, 73
l. observare, cum ibi not. C. Quor. appell. non recip hoc tamen procedit, quando verè quis esset confessus, & convictus, secus si fictè per contumaciam, cum non sit facien- 74
da extensio de casu vero ad casum fictum, *Bart. communiter receptus in l.* 3. *§. hæc verba sive quis ff. de neg. gest.* unde bannitus, qui vigore statutorum potest impunè offendi, 75
non tamen offendi posset pendente appellatione à sententia banni, vel pendente causa nullitatis ipsius banni, seu pendente tempore ad appellandum ab ipsa banni sen-

sententia; & ideò si reus post sententiam contra re latam in-
fra tempora ad appellandum vel captus, vel sponte ad Cu-
riam venerit, & à sententia appellare voluerit, audien-
dus est jure communi inspecto, ita ut sententia contra eum
executioni demandari non possit, cum per appellationem
sit suspensa; secus si post lapsa tempora ad appellandum
75 comparuerit, quia tunc appellans non auditur, *Clar. in
ver. homicidium, vers. successivè quaero &c. Lancell. de
Attentat. appell. pend. 2. par. cap. 12. ampliat. 4. num. 3.
& sequent. Menoch. de Arbitr. Jud. lib 1. quaest. 90. num.
58. Farinac. quaest 11. numer. 48.* ubi subdit, quod vi-
gore constitutionum Pii IV. & Pii V. si reus non solùm
infra tempora ad appellandum, sed infra annum spontè
compareat, de novo iterùm auditur, ac de directo ex in-
tegro contra sententiam adversus eum latam admittuntur;
verùm si captus sit quandocunque etiam infra legitima tem-
pora ad appellaodum, vel spontè compareat post annum,
tunc nullatenus auditur, etiamsi non sit verus contumax:
quia in tali casu vigore dictarum constitutionum sententia
facit crimen notorium, & executioni demandanda est, ac
si in judicatum transivisset, dummodo legitimis praece-
dentibus inditiis lata fuerit; nec potest reus admitti ad
novas, vel alias defensiones absque speciali gratia Papae,
quo casu indistinctè appellatio prohibetur, *ex trad. per
Flamin. Cartar. in tract. de execut. sentent. capto ban-
nito cap. 1. num. 54. & sequen. & num. 262. cum sequen.
Gravat. ad Vestr. in Prax. lib. 7. cap. 3. num 53. Covar.
pract. qq. cap. 23. num. 6.* ubi, quod Princeps potest ap-
76 pellationem omninò tollere secundùm communem Do-
ctorum sententiam, verus autem contumax dicitur, qui
77 fuit personaliter citatus, & comparere contempsit; fictus
verò dicitur, quando fuit citatus domi, *Gravat. ad Vestr.
d. cap. 3 n. 53. & seq.*

78 An verò contumax citatus ad comparendum in loco
sibi non tuto, teneatur comparere? Resp. negativè, prae-
sertim si notoriè constet, locum non esse tutum, *latè
Farinac. in Pract. crim. quaest. 11. num. 55. & sequen. &
quaest. 18. num. 43.* ubi inter casus loci non tuti ponit metum
judicis minantis, inimicorum, belli, pestis, ac tempe-
statis maritimae.

S V M M A R I U M.

1 *An conductor domus teneatur ad Emendam damni occasione incendii sequuti ob culpam familiae, & nu. 2. & seq.*
2 *An conductor domus teneatur ad casus fortuitos.*
3 *Regula, quod incendium praesumitur evenisse culpa inhabitantium, quomodo intelligatur, & numer. 4.*
4 *Conductor non tenetur de culpa levissima, sed tantùm de dolo, lata culpa, & levi.*
5 *Quid probari debet ad hoc, ut quis de incendio teneatur.*
6 *Loci congruitas culpam excludit, incongruitas includit.*
7 *Quinam teneatur ex facto, vel delicto familiae, & n. 8. & 9.*
8 *Quid si clarè non constet de principio ignis.*
9 *Dolus, vel culpa servi quoad ea, in quibus non est deputatus, non debet obesse Domino.*
10 *Quid si villam aliquis conduxerit, ut incorruptam redderet, praeter vim, & vetustatem.*
11 *Culpa levis quomodo probetur.*
Quando committatur dolus, lata culpa, & levissima, ibid.
12 *Quid si contra conductorem actum fuerit civiliter actione l. Aquiliae ad Emendam damni.*
13 *Incendium praesumitur originem habuisse in loco, in quo ignis visus fuit prius, quàm in alia parte.*
Incendium, & alii casus ambigui quomodo probentur, ibid.

C A P. XX.

De damno dato.

Quaestio I.

An conductor domus teneatur ad Emendam damni, occasione incendii sequuti ob culpam famuli, sive familiae ipsius conductoris.

Resp. negativè, si nulla concurrat culpa vel lata, vel 1
levis ipsius conductoris, praesertim si tempore
incendii absens fuerit ab eo loco; ratio est, tum quia
incendium dicitur casus fortuitus, *l. incendium, & ibi
glos. Codic. Si cert. pet.* casus verò fortuitus non im- 2
putatur conductori, nisi conventio, vel culpa praeces-
serit, *l. quae fortuitis Codic. de Pignor. act. l. si ut
certo. §. nunc videndum, ubi Bartol. ff. Commod.* tum
quia Dominus non tenetur pro famulo, si idoneum ele-
git, *l. si vendita, ubi Bald. ff. de Peric. & commod.
rei vendit. l. si servus servum §. Proculus ff. Ad l. Aquil.*
tum etiam quia, licèt incendium praesumatur evenisse 3
culpa inhabitantium, nisi probetur, quod casu fortui-
to evenerit, *dict. l. si vendita, & l. qui insulam §.
fin. ff. locat. Afflict. decision. 57. numer. 2.* tamen illa cul-
pa incendii praesumitur levissima, nisi aliud in opposi-
tum probetur, *glos. in §. praeterea ver. debet. Instit.
Quib. mod. re contr. oblig. latè Roland. consil. 95. num. 15.
& 25. lib. 2.* de levissima verò culpa non tenetur condu-
ctor, sed tantùm de dolo, lata culpa, & levi, quia 4
contractus gratia utriusque celebratur, *l. contractus ubi
Dec. numer. 33 ff. de Reg. Jur. l. si ut certo. §. nunc vi-
dendum, & ibi Bartol. ff. Commod. Affl. dec. 57. num. 4.
& 9. in fin.* unde regula praedicta locum habet in casibus, in
quibus quia tenetur de levissima culpa, ut in commodato
Grammat. in addit. ad Afflict. loco citat. litt. a. ubi sub-
dit, quod ad hoc, ut quis de incendio teneatur, debet 5
probari culpa certi determinati hominis, tum quia licèt
praesumatur culpa inhabitantium, tamen absque culpa de-
terminatae personae fieri non potest: tum etiam quia quan-
do non probatur culpa determinatae personae, remanet in-
certitudo, & sic non potest sequi condemnatio, *l. licèt §.
fin. ff. Naut. caupon. stabul. latè Rolan. d. consil. 95. n. 9.
& seq. lib. 2.*

Et haec quidem conclusio praecipuè procederet, quan- 6
do res, ex qua incendium processit, conservabatur in
loco congruo, & communiter igni non propinquo,
& casui ignis verisimiliter non supposito: tunc enim
non potest conductori culpa levis ascribi ratione loci,
cum loci congruitas culpam excludat; sicut incongrui-
tas includit, *dict. l. si ut certo §. sed interdum ff. Com-
mod. ita Gozad. consil. 63. numer. 14. & sequen. Anchar.
consil. 348. numer. 1. & sequent. Anan. consil. 71. numer. 2.
& sequent. Menoch. de Arbitr. Judic. cas. 390. num. 19.*
quod procedit, etiamsi conductor promiserit uti re lo-
cata more boni inquilini, eamque restituere potius me-
lioratam, quàm deterioratam, *Farinac. cons. 63. num. 1.
& sequ.*

Limita in publicanis, nautis, cauponibus, stabulariis 7
hospitibus, & similibus: isti enim tenentur ex facto, &
delicto, vel quasi familiae suae, dummodo constet de cul-
pa famulorum, seu familiae: secus si non potest apparere,
quis fuerit in culpa, ut quia non constat, an incendium
processerit culpa hospitum, vel conductoris hospitii,
vel ejus famulorum, *Anan. dict. consil. 71. numer. 3.
Afflict. decision. 57. numer. 4.* ubi dicit, quod quando
clarè non constat de principio ignis, debet ferri sen- 8
tentia absolutoria, *Gozad. dict. consil. 63. numer. 14.* sub-
dens, quod aliae personae ita demum tenentur, si ali-
quis de familia deputetur ad certum officium, & in
officio illo delinquat, quia tunc dicitur paterfam. in
culpa, deputando ministrum non idoneum, seu non
sufficientem, *ad not. per DD. in l. 1. §. familia ff. de
Publican. & in l. nè quid ff. de Incen. ruin. & naufrag.
vide Farinac. dict. consil. 63. numer. 1. Roland. dict. con-
sil. 95. numer. 11. & sequent. Rot. in Romana incendii,
sive praetensorum damnorum, & interesse 17. Martii 1587.
apud Farinac. post dict. consil. 63. num. 4.* ubi, quod do- 9

lus, vel culpa servi qooad ea, in quibus non est deputatus, non debet aliquo modo obesse Domino, *Afflict. d. dec, 57. num.7.*

10 Limita 2. in casu *l. qui Insulam, colonus ff. locat.* ubi colonus tenetur de incendio facto per servum, non ex eo quod villa fuerit combusta culpa famuli, sed quia hac lege ipse villam conduxerat, ut incorruptam redderet, præter vim, & vetustatem; unde cum duo tantum casus exceperit, respectu aliorum censetur se obligasse, & per consequens tenetur de damno, quod illarum fuit à servo, *l. nam quod liquidæ ff. de Pen. leg. Rot. in d. Romana incendii, apud Farinac. loco cit.*

11 Notandum est autem, quod ad probandam levem culpam opus est articulare, & probare, quod reus conventus non adhibuit illam diligeotiam, quam adhibent homines diligentes ejusdem conditionis, & professionis, *glos. in dict. §. prætereà, ver. debet. Inst. Quib. mod. re contrah. oblig.* ubi etiam dicit, quod dolus est machinatio studiosa, lata culpa est, non facere, quod fieri consuetum est, levissima verò est, quando quis quocunque modò potuit prævidere, & oon prævidit, *latè Rolan. dict. cons.95. num.15. & sequen. lib.2.* ubi observat, qood culpa non est tenere ignem, nisi sit immoderatus, qui tribus dicitur modis, re, loco, & tempore; re videlicet ex nimia quantitate lignorum, propter quam ignis nimis fuit excessivus: loco, ut quia in loco incongruo, & periculoso ignis accensus fuerit: tempore, ut quia flante vento ignis immissus fuerit in loco aperto debitis diligeotiis non adhibitis, *vide Anan. d. cons.71. n.2. Gozad. cons.63. n.17.*

12 Notandum 2. quòd licèt conductor non teoeatur ex locaio, & conducto, nisi de levi culpa, tamen si actum fuerit civiliter actione *l. Aquiliæ* ad emendam damni, teneretur etiam de levissima, dummodò culpa in committendo consistat, scilicet in supponendo ignem, *Afflict. dec.57. numer.8. Rolan. d. cons.95. numer. 29. & sequen.* ubi, qood quælibet minima culpa io faciendo comissa major est quacunque alia commissa in non faciendo, *Cravett. cons.97. numer.2. & 5.* ubi subiicit, quod quando agitur de culpa levi, punitur quis indistinctè *l. Aquil.* non habita distinctione, ao agendo, vel omittendo commissa fuerit.

13 Notandum 3. quod incendium præsumitur haboisse originem in loco, in quo ignis visus fuit priùs, quam in alia parte, quia à communiter accidentibus ignis videtur in loco suæ originis, & præsumptio adaptatur ad id, quod frequentius accidit, *Bald. cons.174 num.2. vers. modo est alius casus &c. lib.2.* ubi dicit, quod incendium, & alii casus ambigui probantur per indicia, & conjecturas, *Alexand. cons.50. num.3. in fin. & numer.6. lib.1.* ubi, quod in his, quæ occultè aguntur de nocte, quaodo civiliter agitur, sufficiunt probationes per coojecturas propter difficultatem, *latè Greg. dec.427. n.1. & seq.* ubi, quod testes deponentes de eorum judicio, & credulitate, efficacissimum præstant indicium: immò plenè probant quando judicium esset conjunctum cum sensu visus, *Campeg. in tr. de Testib. reg.209 vers.21. fallit &c. Caput. dec.70. nu.6. par. 3. Farin. in Pract. crim. q.110. n.73. & 74.* subdens, quod licèt causa, & origo incendii probetur conjecturis, corpus tamen delicti ipsius incendii debet probari manifestè, *Beltramin. ad Greg. d. dec.427. lit.a.*

S V M M A R I V M.

14 *An Dominus fundi possit retinere vel occidere aliena animalia, & n.15. 16. 17. 18. & 19.*
20 *Quod est licitum in termino à quo, an sit etiam licitum in termino ad quem, & n.21.*
22 *Inspicitur initium quoad locum, & quoad tempus declaratur, & limitatur n.23. & 24.*
25 *Quando Dominus teneatur in solidum ad damnum, & quando liberetur dando animal.*
26 *Damnum datum in messe nondum matura, quomodo sit æstimandum, & n.27.*

Quæstio II.

An liceat Domino fundi occidere animalia, quæ damnum inferunt in ipso fundo.

RESp. negativè, *l. Quintus mutius, & l. si boves*, 14
cum ibi not. ff. Ad l. Aquil. immò oec posset illa re-
tinere, si sciret, cujus sint, quia majus est periculum in re-
tentione animalium, quàm io aliis rebus, cum animalia
facilius pereant, præsertim quia Dominus fundi habet 15
actionem de pastu pecoris, vel l. aquil. *ut d. Bartol. in l. hoc
amplius n.3. ff. de Damn. inf. Spec. in tit. de Actor. §.1. nu.
59. vers. sed pone invenio pecudem, &c. Abb. in cap. si læ-
serit. n.3. de Injur. & damn. dat.*

Limita 1. si Dominus nesciat, cujus sint animalia, 16
quia tunc ea retinere potest, donec fuerit satisfactus, *Spe-
cul. loco cit. num.60. Bald. in repet. l.1. ff. si quadrup. pau-
per. fecit. &c. & in l. Quintus mutius ff. Ad l. Aquil. Ang.
in §. animalium num.11. Inst. eodem tit. si quadrup. pau-
per. &c. Boss. in tit de Damn. dat. in fin. Gratian. decision.
March.57. num.12. Cancer. var. lib.2. cap.10. numer. 86.*
ubi subdit, quod licita etiam est retentio pro pabulo ani-
mali præstito.

Limita 2. nisi consuetudo, vel statutum in loco con- 17
cederet facultatem prædicta faciendi, *Cepoll. de servit.
rust. præd. cap 9. de servit. juris pascen. numer.30. Boss.
& Gratian. loco cit.* ubi asserunt, quod statuta, & con-
suetudines locorum, ut plurimùm hujusmodi animalium 18
retentionem permittunt, *vide Hypp. de Marsil. sign.225.*
ubi dicit, qood stante statuto, ut unicuique liceat pro-
pria auctoritate occidere animalia recepta in proprio 19
fundo, potest quis ea occidere etiam extra fundum, si
ea animalia in alium locum aufugerint, dummodò in-
continenti id fiat, *Benign. ad Statut. nob. Artis Agri-
cult. Urb. capit.47.* quidquid enim est licitum in ter- 20
mino à quo, est licitum in termino ad quem, continuato
actu, quando videlicet est eadem ratio, & congruitas
terminorum: tunc enim propter continuationem actus,
totum loci spatium reputatur idem locus inspecto ini-
tio; secus si esset diversa ratio, & qualitas termino- 21
rum, *Anan. consil.11. numer.4.* ubi dicit, quod atten-
ditur initium, *Bartol. in l. quod ait, §. fin. ff. Ad* 22
l. Jul. de Adult. ubi dicit, quod deprehendens ali-
quem in domo, si eum fugientem per horam alibi of- 23
fendat, censetur in eadem domo, & incontinenti offen-
dere, *Bald. in l. sicuti §. Aristo. ff. si serv. vendict. Alex.
cons.24. num.28. lib.2. Benign. ubi supra Viv. commun.
opin. in ver. statutum, opin. 765. num.11.* ubi dicit,
quod edictom puniens extrahentem frumentum extra ter-
ritorium, non comprehendit illom, qui ante edictum in-
cæpit exportare, *Guid. Pap. decision.373. & ibi Add.*
ubi subdunt, quod exteri bona ibi possidentes non ob-
stante edicto possunt extrahere fructus propriorum bono-
rum, *Thesaur. dec.152.* ubi, quod dum magna urget pe-
nuria, exteris permittitur, ut eam fructuum quantitatem
extrahant, quæ ad eorum necessitatem sufficit, & id,
quod superest, vendere coguntur civibus ejus loci, ubi
victualia orta sunt, *Cancer var. lib.1. cap.14.* ubi, quod
statutum prohibens, ne quis ex loco extrahat frumentum,
vel aliud, est intelligendum, præterquam ad proprium
usum.

Et hæc quidem procedunt, quando principium est li- 24
citum, & habet causam licitam, quia tunc illud princi-
pium inspicimus; secus quando utrumque, & ioitium, &
finis essent illicita: quia hoc casu inspicimus finem, & hoc
est favore rei, ne de utroque puniatur; unde apprehen-
dens aliquem in platea, & transferens eum extra plateam,
& ibi eum percutiens, punitur tamquam percutiens extra
plateam, *Bartol. in d. l. quod ait. §. fin. numer.3. & seq. &
alii communiter.*

Notandum est aotem, quo de jure Dominus ani- 25
malium aut damnum tenetur sarcire, aut animal damnum
faciens pro noxa dare, *l.1. §. cum arieter. & §. inter-
dum ff. si quadrup. pauper. fecis. &c. Ang. §. anima-
lium, numer.6. Inst. eodem titul. Bald. in l.1. ff. eodem
Benign. ubi supra capit. 47.* nisi Dominus animalium
sciverit, ea esse vitiosa: tunc tenetur insolidum ad
damnum, & ideò non liberatur dando animal pro noxa,

cap.

cap. si bos, & cap. fin. ubi DD. de injur. & damn. dat. quemadmodum nec liberatur dando animal, si animal nocuit, culpa, vel negligentiæ ipsius Domini, vel custodis: Dominus enim tenetur Aquilia ad emendationem damni etiam propter malam custodiam, & electionem, *l. si servus servum §. si fornacarius ff. ad l. Aquil. l. 1. §. interdum ff. si Quadrup. pauper. fecis. &c. Bartol. in l. nè quid, num. 1. ff. de Incend. ruin. & naufrag. Bald. in dict. l. 1. ff. si quadrup. pauper, &c. & in d. l. si servus servum §. si fornicarius Ang. in d. §. animalium num. 9.*

26 Notandum 2. quod damnum datum in messe nondum matura, judicatur secundùm illud tempus, non autem ex tempore superveniente, *Bald. consil. 182. num 4. vol. 1.* ubi dicit, quod frumentum tunc æstimatur quantum

27 valet in herba, tantum, & non plus, quia multa accidere possunt, quæ impediant fructus ad maturitatem, & effectum perduci, puta nives, grandines, &c. & ideò de omnino futuris non potest certè judicari, *Cravet. consil. 40. num. 10. Menoch. de Arbitr. Jud. cas. 149. nu. 21. Ang. in d. §. animalium, nu. 10. Gratian. dec. March. 57. num. 5. & seq.*

S U M M A R I U M.

28 *Operarii laborantes in fundo alieno regulariter excusantur: limitatur n. 29. & seq.*
29 *Quid si faciant quod de sui natura est illicitum, seu de genere prohibitorum.*
30 *Et quid si verè, vel præsumptivè sciverint, fundum esse alienum.*
31 *Item quid si eis fuit denuntiatum, ne laborarent in tali fundo, vel ut ab opere desisterent.*
32 *An, & quando excusetur, qui de mandato Judicis aliquid facit.*
33 *Mitiùs cum servis agitur etiam in atrocioribus, si Domino parent.*

Quæstio III.

Quando excusentur operarii laborantes in fundo alieno.

28 QUamvis regulariter excusentur operarii putantes, fundum esse illius, à quo conducti sunt, *secundùm Bartol. & alios in l. in rem. 24. §. tignum ff. de rei vendict.* ubi, quod tales operarii nec de damno dato, nec de turbata possessione tenentur, sed sufficit allegare nomina eorum, de quorum mandato id fecerunt, & mandatum probare etiam per assertionem

29 eorum, qui eos conduxerunt: in multis tamen casibus puniuntur, videlicet si quid faciunt, quod de sui natura est illicitum, seu de genere prohibitorum, ut si violentiam aliquam committant, ædificia destruant, terram feminatam evertant, arbores non incidendos incidant maximè tempore incongruo, fructus immaturos colligant, terminos amoveant, noctis tempore, aut cum armis laborent, vel actum clandestinè faciant, vel fines mandati operis excedant, vel aliquid aliud agant, quod non sit de natura operarum locari solitarum: tunc enim, cum dent operam rei illicitæ, accusari possunt, & tenentur de damno, ac de turbata possessione, & contra eos jurari potest in litem, *latè Plot. de in lit. juran. §. 49. numer. 27. & sequent. Clar. in Pract. crimin. §. fin. quæst. 60. vers. solet dubitari &c. Farinac. q. 97. num. 139. & seq.*

30 2. Non excusantur, quando verè, vel præsumptivè sciverint, fundum esse alienum, quia eo casu cessat bona fides, *Plot. d. §. 49. numer. 27. in 4. limit.* ubi dicit, quod non excusantur operarii, qui prius laborarunt in uno prædio nomine unius, & deinde in eodem nomine alterius, *Rolan. cons. 54. num. 2. & 3. & numer. 14. cum sequent. lib. 1.* ubi, quod non excusantur, quando publica fama est in loco, fundum non esse illius, à quo fuerunt conducti, dummodò de tali fama legitimè constet, *Dec. in l. velle non creditur num. 11. ff. de re Jur.* ubi, quod non excusantur operarii, si & ipsi fundum habent vicinum illi fundo, in quo laborarunt, quia præsumuntur ratione vicinitatis habere scientiam; nisi vicini essent infirmi, vel novi, vel absentes; tunc enim cessaret præsumptio scientiæ, *ut subdit Plot. d. §. 49. n. 27. vers. & idem ubi laboratores &c.*

3. Operarii non excusantur, quando eis fuit denuntiatum, nè laborarent in tali fundo, seu ut ab opere desisterent: quia sicut faciles fuerunt ad credendum conductori, ita etiam debent eadem facilitate credere contradicenti, *Menoch. de Arbitr. Jud. lib. 2. cas. 354. num. 40. Clar. d. quæst. 60. vers. solet dubitari &c.* quod quidem ab omnibus admittitur, quando operarii moniti fuerunt re integra ante opus cæptum, vel quando præceptum Judicis intercessit; secus si denunciatio facta fuerit post cæptum opus, tunc enim eos excusari censet *Rolan. d. cons. 54. num. 22. & sequent. Plot. loco cit. d. §. 49. numer. 27. in 2. limit.* ubi, etiam dicit, quod si non apparet, an ante, vel post locationem operarum protestatio facta fuerit, præsumitur in dubio locatio, sive conductio operarum præcessisse, *Ruin. cons. 122. numer. 12. lib. 5. Farinac. d. quæst. 97. num. 138.* subdens *numer. 148.* quod is, qui operarios conduxit, tenetur eis actione injuriarum ad damna, & interesse, nisi fortè excesserint fines mandati, *ut declarat idem Plot. ubi supra n. 27. in 3. limit. in fin. & n. 29.* 31

Ex dictis infertur, quod excusatur etiam is, qui de mandato Judicis aliquid facit, *Dec. in d. l. velle non creditur num. 12. ff. de Reg. Jur. Clar. d. quæst. 60. vers. solet dubitari &c.* ubi dicit, hoc tantùm procedere in delictis levibus: quia in delictis atrocibus mandatum Superioris nunquam excusat quoad hoc ut in totum non puniatur, licèt excuset, ut mitius puniatur, *juxta glos. com. receptam in l. 2. in ver. relegatione C. de Sepulc. viol.* ubi dicit, quod etiam in atrocioribus mitiùs cum servis agitur, si Domino parent. 32 33

S U M M A R I U M.

34 *An Universitas inspecto jure communi teneatur pro damno dato in suo territorio.*
35 *An valeant statuta, quòd Universitates tenentur emendare damnum in earum territoriis.*
36 *Referuntur quoad hoc constitutiones Pii V.*
37 *Quid si sciantur, à quo fuit illatum damnum, & is solvendo sit.*
38 *Et quid si Communitas probaret, furtum, seu damna contigisse non obstante custodia.*
39 *An in hoc stari debeat juramento damnum passi.*
40 *Probato furto, juramentum super quantitate defertur Domino rei.*
41 *An furtum probari possit per testes aliàs inhabiles.*
Quid servetur in statu Ecclesiastico, ibid.
42 *Communitas, si emendationem damni præstiterit, absque alia jurium cessione habet regressum contra ipsum malefactorem.*
43 *Quid si is, qui damnum passus est, non ivit per iter rectum.*
44 *Articulans, maleficium fuisse commissum in via publica, debet se referre ad tempus maleficii.*

Quæstio IV.

An Universitas inspecto jure communi teneatur pro damno dato in suo territorio.

AFfirmat *Bartol. in l. 1. §. summa ff. de his, qui dejecer. & in l. nè quid numer. 2. ff. de Incen. ruin. & naufrag.* ubi dicit, quod Dominus Castri, vel Villæ, & etiam ipsa Universitas de jure tenetur in simplum civiliter, non autem criminaliter, *& ita sentiunt alii, quos refert, & sequitur Dian. resol. mor. part. 8. tract. 7. resol. 38.* quia generaliter constitutum est, quemvis Magistratum curare debere, ut malis hominibus provinciam purget, *juxta text. in l. congruit 13. ff. de offic. Præs.* quod procedit, si damnum illatum esset sciente Domino Castri, vel universitate, & prohibere valente, *ut tradunt communiter Doctores;* & tunc pro solvenda ista condemnatione imponitur Universitati collecta pro quantitate patrimonii, *l. 1. Codic.* 34

*de Muner. patr. lib.*10. *Alex. conf*.88. *num*.36. *vol*.5. *Fa-*
rinac. in Pract. crim. q.24. *num*.200. ubi dicit, quod ad
hujusmodi collectam tenentur etiam absentes tempore ma-
leficii, licèt in hoc contrarium teneat *Menoch. lib*.5. *præ-*
sumpt.1.*n*.25.

35 Sed in multis Italiæ partibus per particularia statuta
cavetur, quòd Universitates teneantur emendare dam-
num in earum territoriis; quæ quidem statuta valida sunt,
etiamsi Uuniversitates prædictæ nihil verè, vel præsum-
ptivè commiserint, quia per hujusmodi statuta homi-
nibus municipii tacitè committitur custodia persona-
rum, & bonorum ejusdem loci, & ideò videntur esse
in culpa propter negligentiam, *arg. l. dolus ff. mandat.*
Bartol. loco cit. & in l. jure provisum Codic. de fabri-
cens. lib.11. *Bald. consil*. 174. *numer*.2. *& sequen. vol.*
2. *Luc. de Penn. in l*.1. *ver. conveniri Codic. de omn.*
agr. defer. lib.11. *Menoch. de Arb. Jud. cas*.345.*num*.10.
& sequent. Covar. var. lib.2.*cap*.8. *num*.7. *Osasch. decis.*
88. *num*.13. *& sequent. Grammat. dec*.47. *Farinac. dict.*
quæst.24. *num*.198. *Caphal. cons*.230. *num*.4. *vol*.2. *Natt.*
cons.574. *num*.11. *vol*.3. *Mascard. de Probat. concl*.1413.
numer.21. & ita statuit Pius V. *constit*.10. contra Baro-
36 nes, & Universitates S. R. E. mediatè, vel immediatè
subjectos, seu subjectas, vide *Clar. in Pract. crimin. q.*
82. *incip. Statutum primum circa damna data, vers. sed*
quid si damnum datum &c. ubi dicit, quòd si damnum
datum sit in confinibus duarum villarum, utraque in tali
casu teneretur.

37 Observa tamen, quod hujusmodi statuta non proce-
dunt, quando scitur, à quo fuit illum damnum, & is
est solvendo; tunc enim non debet quis gravari odio al-
terius; unde hæc statuta in duobus casibus intelligi de-
bent, scilicet quando ignoratur, à quo damnum fuerit il-
latum, vel si scitur, is, qui damnum intulit, non est sol-
vendo, *Barb. cons*.66. *num*.6. *quem refert, & sequitur*
Osasc. dec.88. *num*.31. licèt de hoc dubitet *Farinac. d.*
q.24. *num*.213.

38 Observa 2. quod talis culpæ præsumptio recipit proba-
tionem in contrarium; unde si Communitas probaret, fur-
tum, seu rapinam contigisse non obstante custodia, quia
videlicet non poterat resistere furum multitudini, qui da-
mnum dederunt, non teneretur ad emendationem damni,
ut resolvit Farin. d. q.24. *n*.207.

39 Observa 3. quod de damno dato, ac rebus furto sub-
tractis aliter constare debet quàm per juramentum da-
mnum passi, sed per testes id probandum est, alioquin
aperiretur via fraudibus; immò cum Communitas in
tali casu teneatur ad emendationem damni ex alterius
delicto, stari non debet juramento damnum passi super
æstimatione rerum subtractarum, licèt regulariter pro-
40 bato furto juramentum super quantitate deferatur Do-
mino rei, *latè Mascard. de Probat. conclus*. 832. *nu-*
41 *mer*.1. *& sequent. & concl*. 831. *numer*. 35. subdens,
quod furtum probari potest per testes aliás inhabiles, ut
sunt familiares, domestici, & similes, *Farin. d. qu*.24.
n.215. *& seqq.*

42 Observa 4. quod Communitas, si emendationem da-
mni præstiterit, malefactore invento habet pro relevatio-
ne indemnitatis regressum contra ipsum absque alia jurium
cessione, *ut probat Farinac. loco cit. n*.214.

43 Observa 5. quod Civitas non tenetur resarcire damnum,
si is, qui damnum passus est, non ivit per iter rectum,
sed per alpes, quia debebat iter facere per viam, per
quam communiter itur, *Bartol. in l. Prætor ait §. sum-*
ma numer.2. *ff. de his, qui dejecer. vel effuder. Dian.*
dict. part.8. *tractat*.7. *dict. resol*.38. *in fin. ubi alios re-*
fert, non tamen sequitur, publicè itur per talem lo-
cum, ergo est locus publicus, *ut not. Bartol. loco cit.*
ubi etiam advertit, quod articulans, maleficium fuisse
44 commissum in via publica, debet se referre ad tempus
maleficii, non enim sufficit probare, quod aliàs fuerit
locus publicus.

S V M M A R I V M.

45 *Universitas verè, & proprie non potest delinquere: de-*
claratur, & limitatur n. seq.
46 *Quid si ageretur de iis, quæ per universitatem expedi-*
ri, & fieri possunt.
47 *In quo loco Universitas citari debeat.*
48 *Universitas pœna pecuniaria regulariter punitur, &*
n.55. *limitatur n*.52.
49 *Quid si Universitas non habeat bona sufficientia ad*
pœnam solvendam.
50 *Quando Universitas cogatur ad imponendam colle-*
ctam.
51 *An innocentes, & absentes collectari possint pro delicto*
Universitatis.
52 *Quando Civitas, & Universitas puniatur morte ci-*
vili.
53 *Pœna Universitatis non relevat singulares delin-*
quentes.
54 *Autores seditionis quomodo puniantur.*
55 *Quando Universitas teneatur de ratificatione delicti*
commissi per cives.

Quæstio V.

An, & quando Universitas puniri possit.

QUamvis Universitas verè, & propriè non dica- 45
tur, nec possit delinquere, cum Universitas sit
nomen juris, quæ non habet animum, nec in-
tellectum, sed sit unum corpus, & quædam persona re-
præsentata per Rectores, & Gubernatores, *l*.1. *§. qui-*
bus, & l.2. *l. sicut §. fin. ff. Quod cujusque univers. nom.*
l. metum 3. *§. animadvertendum, ubi glos. & DD. ff.*
Quod met. caus. capit. novit, de his, quæ fiunt à Præ-
lat. hoc tamen procedit in iis, quæ Universitati con- 46
venire non possunt, ut committere homicidium, vio-
lentiam, rapinam, & similia; secus esset in iis, quæ
per ipsam Universitatem expediri, & fieri possunt, ut
condere statuta, dare jurisdictionem, & similia: tunc
enim verè, & propriè Universitas delinquere dicitur,
auth. item nulla Communitas, Codic. de Episcop. & Cle-
ric. Bald. consil.367. *numer*.6. *libr*.3. *And. Gaill. in tra-*
ctat. de Pac. pub. lib 2. *cap*.9. *numer*.1. *&* 2. *Paris con-*
sil.21. *numer*. 31. *libr*.4. id ubi intelligit, quando more
solito, & convocata Uuniversitate, & servata solemni-
tate à jure requisita celebratur, seu sit talis actus, aliàs
secus, *latè Farinac. in Pract. crim. quæst*.24. *numer*.111.
& sequent. & num.129. ubi, quod Universitas potest in
tali casu, sicut alia persona privata, pro delictis citari,
banniri, & condemnari, *Boss. in titul. Banniri qui poss.*
numer.2. *Villalob. commun. opin. ver. Universitas in lit.*
V. numer. 45. subdens, quòd Universitas citari debet 47
per edictum propositum in loco, in quo congregari
consuevit.

Observa tamen, quod ubi pro delicto à jure impo- 48
nitur pœna mortis, vel alia corporalis, talis pœna non
cadit in ipsa Universitate, cum, *ut supra*, Universi-
tas sit persona ficta, sed regulariter pœna extraordina-
ria, hoc est pecuniaria imponitur, *Bartol. in l. nè quid*
ff. de incend. ruin. naufrag. & in l.4. *§. actor. ff. de re*
jud. ubi dicit, quòd si Universitas non habeat bona suf- 49
ficientia ad pœnam solvendam, cogenda est, ut impo-
nat collectam, *Boss. loco cit. numer*.1. *Add. ad Cap. Tho-*
los. dec.347. *Clar. in Pract. crimin. §. fin. quæst*.16. *vers.*
sed quomodò punitur Universitas &c. Gail. de Pac. publ.
lib.2. *cap*.9. *numer*.17. *& seq. & num*.36. ubi, quod isto
casu collecta imponitur, non per capita, sed per æs, & li- 50
bram, *Magon. dec. Lucen*.72. *num*.7. *& sequent. part*. 1.
Osasc. dec.90. *per tot. & præcipuè num*.9. *& sequent.* ubi
dicit, quod eo casu innocentes, & absentes minimè col- 51
lectari possunt, *Farinac. d. quæst*.24. *num*.118. *& sequen.*
ubi etiam dicit, quod in delictis atrocissimis, ut in cri- 52
mine læsæ Majestatis Divinæ, & humanæ potest Civitas,
& Universitas puniri morte civili, ipsam diruendo, &
aratro subvertendo.

Observa 2. quod puniri possunt etiam particulares 53
Cives, qui verè, & realiter delictum commiserunt:
pœna enim Universitatis non relevat singulares delin-
quentes, quia Universitas isto casu tenebitur tanquam
mandans, singulares verò personæ tanquam Mandata-
rii, nec per pœnam mandantis mandatarii fiunt à sua
pœna immunes, *Andr. Gail. de pac. public. libr*.2. *cap.*
9. *numer*. 33. *&* 34. ubi dicit, quòd authores sedi- 54
tionis, & duces factionum detruncatione capitis,
exi-

exilio, publicatione bonorum, condemnatione ad triremes, vel ad operas publicas ad tempus, vel in perpetuum juxta facti, & personarum qualitatem Judicis arbitrio plectuntur: & si gravius delictum sit, puta læsæ majestatis, tunc de illius authoribus non solùm capitale supplicium sumitur, sed etiam eorum memoria damnatur, ædificia solo æquantur, & insignia familiæ perpetuæ ignominiæ causa tolluntur, *Clar. d. q. 16. vers. sed quomodo puniatur Universitas, &c.*

55 Observa 3. quod ut Civitas, & Universitas teneatur de ratificatione delicti per Cives commissi, tria requiruntur, videlicet, quòd delictum fuerit commissum nomine ipsius Universitatis, 2. quòd Universitas delictum ratificaverit tanquam sit ipsius nomine gestum, 3. quòd interveniat debita solemnitas, videlicet convocatio, congregatio, & deliberatio consilii, *ut supra diximus, latè Osasc. dec.* 138. *numer.* 18. 26. *& sequent.* ubi subiicit, quod scientia, & tolerantia in universitate non præsumitur, nisi probetur, *Farinac. quæst.* 24. *num.* 145. *& seq.*

S V M M A R I U M.

1 *De jure communi non est prohibitum loqui, vel conversari cum bannito, vel eum receptare.*
2 *Quid, si id prohibeatur ex statuto, vel edicto alicujus loci.*
Statutum loquens de tenentibus practicam cum Bannitis, an comprehendat cum eis loquentes, vel conversantes, ibid.
3 *Is, qui dat una vice cibum bannito, vel eum semel receptat, an incurrat pœnam à statuto inflictam.*
4 *Is, qui associat se bannito invento in itinere, an dicatur contravenire statuto.*
5 *Statutum puniens loquentem cum bannito, an afficiat eum, qui bannito litteras, vel nuncium mittit.*
6 *Statutum puniens eos, qui bannitos receptant, an, & quando comprehendat contravenientes extra territorium statuentium.*
7 *Quando conversantes cum bannitis incurrant pœnam à statuto impositam, & n. 8. & seq.*
8 *Dolus, & præjudicium fisci, vel Domini, debet concludenter probari.*
Dolus in dubio non præsumitur, ibid.
9 *Licitum est supplicare Superiori pro gratia banniti, non obstantibus statutis, quod eis non detur auxilium, vel quod cum eis non habeatur commercium.*
An licitum etiam sit, de hoc commonere bannitum, ibid.
10 *Statutum faciens de non delicto delictum, non comprehendit minorem.*

C A P. XXI.

De Bannitis.

Quæstio I.

An, & quando conversatio cum Bannitis sit punibilis.

1 DE jure quidem communi non est prohibitum loqui, vel conversari cum Bannito, vel eum receptare: nam receptare proximum est actus charitatis, & homo homini jure naturali ad benefaciendum astringitur, *Farinac. q.* 133. *sub num.* 58. *Bajard. ad Clar. q.* 90. *num.* 36. *Ciriac. contr.* 345. *num.* 58.

2 Si vero id prohibeatur vigore statuti, vel edicti alicujus loci, inspicienda sunt verba statuti, vel edicti: nam si ibi sermo est de tenentibus practicam cum Bannitis recipiendo ab eis litteras, vel nuncios, vel eis mittendo, statutum hujusmodi non comprehenderet loquentes oretenus, & præsentialiter conversantes, *l.* 4. *§. toties, cum ibi not. ff. de damn. infr. Farinac. consil.* 70. *numer.* 6. *in fin.* statutum enim in tali casu strictissimè est interpretandum, *Roland. consil.* 55. *numer.* 12. *& 13. vol.* 1. *Cephal. consil.* 277. *numer.* 17. *& sequent. Hond. consil.* 8. *numer.* 69. *vol.* 1. item non comprehenderet eos, qui per modicum tempus morati fuerint cum Bannito, puta à manè usque ad prandium, quia verba illa, tenentes practicam, significant actum frequentem, & valdè continuatum, *Ciriac. controvers.* 345. *numer.* 35. *& sequent.* ubi concludit, pœnam similis statuti non incurri ex uno, vel duobus actibus conversationis, nisi sit longa, diutina, & continua: modicum enim stare in
loco, vel nullo modo stare æquiparantur; & ideò dans 3
una vice cibum Bannito, vel eum semel receptans non incurrit pœnam à statuto inflictam, *Gandin. in titul. de Bannit. pro malef. num.* 15. *Tob. consil.* 101. ubi dicit, quod
si quis associet se Bannito invento in itinere, non dicitur 4
contravenire statuto, quia id contingit accidentaliter, & incidenter.

Item si statutum puniat loquentem cum Bannito, non 5
afficeret eum; qui eidem litteras scribit, vel mittit nuncium; *Alciat. in l.* 1. *num.* 20. *ff. de verb. oblig. ubi de communi Clar. §. fin. q.* 82. *in* 2. *statut. vers. quæro si statutum &c. quicquid dicat Bajard. in addit. ad Clar. ibidem nu.* 41. *Ciriac. contr.* 345. *n.* 65.

Præterea statutum hujusmodi intelligendum est de iis, 6
qui in territorio statuentium contravenerunt, non autem in extero, *Bertazol. consil.* 126. *numer.* 9. *Honded. consil.* 88. *numer.* 48. *vol.* 2. *& alii, quos refert, & sequitur Ciriac. dict. controvers.* 345. *numer.* 31. *vers. tertio &c. & numer.* 58. *& 61. Farinac. quæst.* 1331. *numer.* 67. *&* 68. ubi tamen subdit, quod hæc excusatio parum prodesset in statu Ecclesiastico, attenta Bulla Sixti V. violentis, isto casu puniri subditos Ecclesiæ receptantes Bannitos status Ecclesiastici, etiam extra statum, & territorium Ecclesiæ.

Item non incurritur pœna, nisi conversatio cum Ban- 7
nito fuerit dolosa, & in præjudicium Domini bannientis; secus si tractetur de negotiis diversis fisco non præjudicialibus, *Gandin. in titul. de furib. & latron num.* 13. *in fin. Farinac. d. quæst.* 133. *sub num.* 13. 55. *&* 57. ubi
quòd dolus, & præjudicium fisci, vel Domini debet con- 8
cludenter probari: & ideò Sacra Consulta sæpissimè mandavit, nè procedatur contra conversantes, receptantes, seu quomodolibet auxilium Bannitis præstantes, nisi id dolosè egerint, *Bajard. ad Clar. quæst.* 82. *numer.* 40. *Ciriac. d. controv* 345. *num.* 55. *& sequ.* ubi quod in dubio non censetur, aliquem loquutum fuisse cum Bannito ex causa dolosa.

Ex quo inferunt Doctores, quòd cùm licitum sit sup- 9
plicare Superiori pro gratia Banniti, non obstantibus statutis, quod eis non detur auxilium, vel quod cum eis non habeatur commercium, *ut d. Bartol. in l. in furti* 51. *§. ope, sub numer.* 1. *ff. de furt. latè Farinac. d. quæst.* 133. *numer.* 73. licitum etiam erit de hoc commonere bannitum, cum id dolosum non sit, nec præjudiciale Principi, *l. ad rem mobilem* 56. *& l. qui procuratorem* 57. *& l. ad legatum* 62. *ff. de Procur. cum ibi not. per glos. & DD. Cyriac. loc. supra cit. num.* 63. *&* 64.

Inferunt 2. quod statutum hujusmodi cùm faciat 10
de non delicto delictum, non comprehendit minorem, *Roman. singul.* 816. *Cavalcan. de Brachio Regio part.* 1. *sub num.* 69. *Farinac. quæst.* 92. *num.* 153. *Ciriac. controv.* 345. *num.* 65.

S V M M A R I U M.

11 *Receptatio banniti quando probari possit per domesticos, & impuberes.*
12 *An, & quando socii confessio faciat indicium ad torturam.*
13 *Quando in aliis delictis admittantur minores, & alii testes inhabiles, & n. seq.*
14 *An, & quando pupillus in testem admittatur.*
15 *Fiscus plenè probare debet, eum, qui fuit domi receptus, fuisse capitaliter bannitum tempore receptationis.*
16 *An sufficiat confessio rei dicentis, eum, quem receptavit, esse bannitum.*
17 *Item fiscus probare debet, quod receptator habuerit scientiam de banno.*

18 *In dubio præsumitur ignorantia, nisi pro parte fisci probetur publica vox, & fama,*
An ignorantia probari possit juramento, ibidem.
19 *Item fiscus probare debet, quod ad malum finem bannitus fuerit receptatus, & num. seq.*
20 *Receptans sine dolo, non punitur.*
21 *Quando confessio facta cum aliqua qualitate scindi nequeat à fisco.*
22 *Item fiscus probare debet, quod receptatus fuerit bannitus validè, ac juris ordine servato, & numer. sequent.*
23 *Contumax nulliter non potest dici contumax.*
24 *Si certa pœna imposita sit contra offendentes ex causa officii, hæc qualitas probari debet.*
25 *An bannimenta generalia status Ecclesiastici serventur in Terris Baronum.*

Quæstio II.

An receptatio banniti probari possit per domesticos, & impuberes.

PRæmittendum est, quod Pius V. *constit.* 10. & Gregorius XIII. *constit.* 65. & alii Summi Pontifices varias imposuerunt pœnas contra receptantes bannitos pro capitali crimine; unde in casu occurrenti videri poterunt dictæ constitutiones.

11 Ad dubium verò propositum affirmativè respondet *Fa-*
rinac. consil. 29. *numer.* 3. *& sequent.* ubi dicit, quod cum
receptatores bannitorum vigore dictarum constitutionum
incurrant in crimen læsæ majestatis, ideò in hoc casu ad-
mittuntur domestici, familiares, socii criminis, & alii
quantumvis inhabiles, quando per alios veritas haberi non
potest, *l. de minore, in princ. ff. de Quæstion. capit.* 1.
extr. de Confess. Capic. dec. 130. *numer.* 57. *Boer. deci-*
sion. 319. *numer.* 2. *& sequent.* subdens, quod socii con-
12 fessio non facit indicium sufficiens ad torturam, nisi ali-
qua alia præsumptio concurrat, *Jo. Crot. in tractat. de Te-*
stib. part. 3. *numer.* 70. *& sequent.* ubi dicit, quod quan-
13 do ex natura negotii verisimiliter habitu, vel actu plures
testes habiles intervenire non potuerunt, tunc in subsidium
admittitur probatio per testes minores 20. annis, & alios
minus habiles, & idoneos, *Spec. in titul. de Teste* §. 1.
num. 34. ubi, quod minor 20. annis admittitur ad judi-
cium, nè probationis facultas angustetur, quia quando-
que admittuntur aliqui, non quantum ad plenam fidem,
14 sed quantum ad præsumptionem faciendam, in crimine
verò læsæ majestatis etiam pupillus cogitur ad testifican-
dum, & potest torqueri, si opus sit, dummodò sit do-
li capax, & facit hoc casu indicium, *latè Mascard. de Pro-*
bat. conclus. 472. *numer.* 9. *lib.* 1. *& conclus.* 1246. *num.* 4. *&*
sequent. lib. 3. ubi dicit, quod etiam in aliis delictis impu-
bes fidem facit, dummodò sit proximus pubertati, & ex
officio Judicis examinetur, non autem ad instantiam pa-
tris, & in actis constet, aliter veritatem haberi non possit
Campeg. de Testib. reg. 112. ubi dicit, quod etiam pupil-
lus quandoque potest recipi, maximè si Dominus dicatur
à familia occisus.
15 Observa tamen, quod pro parte fisci plenè, & conclu-
denter probari debet in tali casu, illum, qui fuit domi re-
ceptus, fuisse capitaliter bannitum tempore receptationis,
alioquin non esset locus pœnæ, sed potius absolutioni,
ut supra diximus, *l. actor. Cod. de Probat. DD. in cap. si*
clericus, de for. comp. Boss. de delict. numer. 4. *Farinac.*
consil. 37. *numer.* 1. 2. *&* 12. ubi quod neque ad torturam
16 deveniri potest, si id probatum non fuerit, *& cons.* 205.
num. 1. ubi addit, quod nec sufficeret confessio Rei di-
centis, eum, quem receptavit, esse bannitum, nisi aliter
de banno constet.
17 Secundò constare debet plenè, & concludenter,
quod receptator habuerit notitiam de hujusmodi ban-
18 no capitali, quia in dubio præsumitur ignorantia, nisi
pro parte fisci probetur publica vox, & fama, eum, qui
fuit receptus, fuisse capitaliter bannitum, *Bald. in l.*
1. *Codic. de His, qui latron. &c. Rolan. consil.* 45.
num 9. *& sequent. lib.* 1. *Cherubin. ad constit.* 10. *Pii V.*
schol. 2. *Farinac. d. cons.* 37. *num.* 15. *Boss. in tit. de Rapin.*
sub num. 16. *Ciriac. controvers.* 345. *numer.* 1. *&* 60. ubi
etiam dicit, quod ignorantia probatur, si constiterit de ab-
sentia à loco, vel Civitate, *Bajard. ad Clar. q.* 90. *nu.* 36.
& seq. ubi, quod ignorantia probatur etiam ex juramento
ipsius Inquisiti, nisi probetur publica vox, & fama in con-
trarium, ut supra diximus.
Tertiò constare debet, quod ad malum finem Banni- 19
tus receptatus fuerit, quia receptans sine dolo non pu-
nitur; unde excusatur, qui banitum ad bonum finem re-
ceptavit, ut si receptavit ad finem tractandi pacem inter 20
bannitum, & partem, *Bartol. in l. quicunque numer.* 1.
Codic. de serv. fugit. ubi dicit, quod ad hoc ut quis pu-
niatur de receptatione, requiritur dolus, quia receptatio
est per se bona, *Cherubin. ad d. constit. Greg. XIII. schol.*
2. *& alii apud Farinac. d. cons.* 37. *num.* 16. ubi etiam ob-
servat, quod si aliunde non constaret de hujusmodi re- 21
ceptatione, quàm ex confessione Inquisiti deponentis, se
receptasse bannitum ex causa tractandi pacem, talis con-
fessio non posset scindi per fiscum, sed in totum vel acce-
ptari, vel refutari debet.
Quarto constare debet, quod receptatus, fuerit ban- 22
nitus validè, ac juris ordine servato: nam si sententia
condemnatoria esset nulla, ut si fuerit lata banno non
præcedente, receptans puniri non potest; quia nulliter
bannitus, seu condemnatus habetur pro non bannito,
& pro non condemnato, *Dec. in cap. prudentiam num.* 95.
de offic. de leg. Grammat. dec. 29. *num.* 1. *& seq.* ubi, quod
contumax nulliter, non potest dici contumax, *Farinac.* 23
cons. 205. *n.* 2. *& seq.*
Notandum est etiam, quod si certa pœna imposita est 24
contra offendentes aliquem ex causa officii, hæc qualitas
probanda est, alioquin cessaret pœna, *l. si per alium* §.
docere ff. Nè quis eum, qui &c. Farinac. dict. cons. 205. *n.*
30. *& seq.*
An vero bannimenta generalia status Ecclesiastici ser- 25
ventur in Terris Baronum? negativè respondet *Farinac.*
d. cons. 205. *num.* 17. ubi etiam refert, ita sæpius Sacram
Consultam resolvisse.

S U M M A R I U M.

26 *An, & quando Judex inferior absque alia Principis licentia possit admittere bannitos ad novas defensiones, & num.* 27. *& seq.*
27 *Quid si reus ad novas defensiones de facto fuerit admissus, & num. seq.*
28 *Refertur constitutio Pii IV. & Pii V.*
29 *Declaratur textus in l.* 1. §. *si quis ultro, ff. de Quæst.*

Quæstio III.

An Judex inferior absque alia Principis licentia possit admittere bannitos ad novas defensiones.

NEgat *Clar. in Prax. crimin. lib.* 5. §. *fin. q.* 94. *vers.* 26
est etiam alius modus &c. ubi dicit, quod talis ad-
missio non fit nisi per Principem; ratio est quia Judex sen-
tentiæ ea lata non potest ampliùs se intromittere, nisi ex au-
ctoritate Principis sibi concessa, cum ejus jurisdictio sit fi-
nita, *l.* 1. §. *si quis ultro ff. de Quæstion. l. Divi Fratres ff.*
de Pœn. l. Divus ff. de re jud.
Sed in statu Ecclesiastico Judices absque alia Princi-
pis licentia possunt admittere ad novas defensiones ban-
nitos spont. comparentes infra annum, vigore constitu-
tionis Pii IV. & Pii V. secus si compareat post annum,
vel si intra annum capti fuerint, *latè Farinac. in Pract.*
crimin. quæst. 11. *numer.* 68. ubi etiam observat, quod si 27
de facto, & fisco, seu parte non opponente Judex ad-
mitteret condemnatum, & bannitum ad novas defensio-
nes, quarum vigore posteà relaxaretur, vel absolvere-
tur, talis absolutio valeret, & substineretur, *ex trad.*
per Boss. in titul. si advers. rem judicat. restit. postul.
num. 28.
Contrarium tamen tenet *Bajard. ad Clar. d. quæst.* 28
94. *numer.* 66. quia dictæ constitutiones, seu motus pro-
prii hoc non dicunt expressè, nec tacitè, hæc enim sunt
verba constitutionis Pii IV. *Statuimus, quod in contu-*
maciam condemnati ad suas defensiones faciendas ad-
mitti non possint, nisi infra sex menses à die condemnationis

quo

quo verò ad jam factas condemnationes, à die publicationis præsentium computandos, nec alibi, quàm in loco, ubi condemnatio sequuta est, vel in Curia generali Provinciæ, ubi delictum fuerit commissum; & si secus fieri contingat, quæcunque absolutiones desuper obtinendæ, etiamsi vigore commissionis signaturæ nostræ, nullius sint roboris, vel momenti, sed ad ipsarum condemnationum jam factarum executionem deveniri possit, & debeat.

In constitutione verò Pii V. terminus sex mensium prorogatur quidem ad annum, sed in ea expresse cavetur, ne hujusmodi banniti, si post annum comparuerint, aut capti ad manus Curiæ devenerint, per Judices ad novas, seu alias defensiones faciendas admittantur, nisi habita à Signatura Sanctissimi desuper speciali gratia; ex quo constat, quòd per dictam constitutionem Pii V. adimitur Judicibus facultas admittendi ad novas defensiones, *ut fatetur Farinac. d. qu. 11. num. 14. & 68. vers. Benè verum est &c.* qui propterea in secunda impressione in hoc se retractavit: subdit tamen ibidem, quòd si reus ad novas defensiones admissus quamvis nulliter, suam innocentiam probasset, Judex in tali casu principem consulere debet, & interim in executione sententiæ supersedere; verisimile est enim, quòd Princeps, qui veritati, & æquitati inniti debet, non autem juris apicibus, seu rigoribus, reum in tali casu dimittendum, ac liberandum esse rescribat.

29 Verùm, quòd in statu Ecclesiastico Judex absque alio Principis rescripto possit ad novas defensiones admittere bannitos sponte comparentes intra annum, plenè, & uberiùs testatur *idem Farinac. d. qu. 11. num. 68. in fin. in 2. impressione*, ubi *juncto n.13.* observat, quòd textus. *In d. l. 1. §. si quis ultrò. ff. de Quæstion.* & alii supra allegati, procedunt in sententia lata contra præsentem, & ex veris probationibus, non autem contra absentem contumacem ex præsumptivis, & privilegiatis probationibus, seu ex ficta confessione inducta à statuto vigore contumaciæ.

S V M M A R I V M.

30 *Bannitus capitaliter, & in pœnam vitæ occidi non potest extra territorium bannientis, alias occidens punitur pœna ordinaria: limitatur n.33. & seq.*

31 *Bannitus, qui ex statuto est incapax successionis, succedit ab intestato in bonis extra territorium.*

32 *Quando quis dicatur Bannitus à loco.*

33 *Quid si territoria uni Domino subsint, vel eidem Præsidi.*

34 *Et quid si bannitus occidatur in Civitate confœderata Civitati, à qua fuit bannitus.*

35 *Bannitus vagabundus potest ubique locorum occidi.*

36 *Assassinus, si bannitus fuerit, potest extra territorium bannientis occidi.*

37 *Bannitus pro crimine læsæ majestatis an extra territorium bannientis occidi possit.*

Reus falsæ monetæ dicitur reus læsæ majestatis. ibidem.

38 *An bannitus ab una Civitate Ecclesiæ vigore bullarum Summorum Pontificum possit alibi impunè occidi.*

39 *Quid si in Provincia extaret statutum, quòd bannitus ab uno loco, intelligatur bannitus ab omnibus locis ejusdem Provinciæ.*

40 *Bannitus ab una Civitate status, censetur bannitus ab omnibus locis ejusdem status etiam quoad effectum impunè occidendi.*

41 *Bannitus à Civitate Neapoli censetur etiam bannitus ab Urbe, & à statu Ecclesiastico.*

42 *Constitutiones de offendendo impunè bannitos extendendæ sunt ob favorem publicum.*

43 *Bannitus à propria patria censetur etiam bannitus ab Urbe, sed non è contra.*

44 *In Urbe omnes puniuntur, & præsertim homicidæ cum animo deliberato, & per insidias.*

45 *Banniti in Regno Neapolitano possunt impunè in Urbe occidi.*

46 *Bannitus simpliciter in pœnam capitis comparatur deportato, nec potest de jure communi impunè occidi, & num. seq.*

47 *Deportatus non amittit ea, quæ sunt juris gentium, sed ea tantùm, quæ sunt juris civilis.*

48 *Occidens bannitum extra territorium in casibus à jure non permissis potest in illo territorio puniri pœna ordinaria.*

49 *An possit puniri in loco, à quo ille erat bannitus.*

50 *Occidens bannitum extra territorium bannientis, præmium in loco banni concessum consequi debet.*

51 *Forensis occidens bannitum in territorio bannientis, non potest puniri in loco domicilii, vel originis.*

52 *Judices, & Magistratus non possunt aliquem bannire à loco ipsis non subdito.*

53 *Quid si aliquem ita bannirent, & alius in dicto loco talem bannitum occideret.*

54 *Occidens debet adhibere consilium, an bannum fuerit rectè latum.*

55 *Quando quis possit impunè occidi ante Judicis sententiam, & nu. 56. cum seq.*

56 *Quid si occidens non sit subditus Principi, contra quem facta est rebellio.*

57 *An lex civilis, & ejus pœna intelligatur etiam recepta, & approbata de jure canonico contra Clericos rebelles.*

58 *Bannitus pro homicidio non potest remitti in locum, ubi sunt hæredes occisi, nisi prius habita pace.*

59 *Bannitus existens in Ecclesia loci, unde bannitus fuit, non censetur exilium fregisse.*

Quæstio IV.

An, & quando Bannitus possit impunè occidi extra territorium bannientis.

BAnnitus capitaliter & in pœnam vitæ, regulariter extra locum, seu territorium bannientis occidi non potest, sive bannitus sit subditus, sive non, alioquin occidens ordinaria pœna punitur in loco homicidii. *ut tradunt DD. in l. fin. ff. de Jurisd. omn. Jud. Bald. in l. 1. nu. 9. C. de Summ. Trin. & fid. Cathol. Dec. in l. fin. n.4. ff. de Jurisd. omn. Jud. Menlin. dec. 353. nu. 23. & seq.* ubi addit, quòd bannitus, & hostis patriæ, qui 31 ex statuto est incapax successionis, succedit ab intestato in bonis extra territorium. *Cravett. cons. 409. numer. 15. Bajard. ad Clar. in §. homicidium. nu. 268. Peregrin. de Jur. fisc. lib. 3. tit. 7. num. 28. Viv. opin. 770. nu. 21. & 25. latè Farinac. in Pract. crim. q. 103. nu. 208. & cons. 113. nu. 1.* dicitur autem bannitus à loco, quando illi in eodem lo- 32 co est interdicta habitatio. *Bald. in cap. 1. num. 14. in fin. de Pac. tenen. Veronen. cons. 8.* 30

33 In nonnullis tamen casibus bannitus impunè occidi potest etiam extra territorium, & locum, à quo bannitus fuit, & primò quando territoria, licèt diversa sint, tamen uni Domino subsunt, vel eidem Præsidi: tunc enim, ubicunque Bannitus occidatur, occidens immunis est ab omni pœna. *Decian. in tract. crim. lib. 4. cap. 29. num. 2. Cravett. d. cons. 409. num. 15. Farinac. d. q. 103. nu. 209.* ubi dicit, quòd Bannitus Perusiæ, potest occidi Tuderti, quia ambæ Civitates sunt sub eodem Legato.

34 Secundò quando Bannitus occiditur in Civitate confœderata Civitati, à qua fuit bannitus, si adhuc duret confœderatio: tunc enim neque punitur occidens, quamvis extra territorium loci banni occiderit, quia bannitus ab uno loco, censetur etiam bannitus à loco confœderato cum loco banni. *Viv. opin. 770. nu. 26. ubi de commun. Bajard. ad Clar. in §. homicidium. nu. 271. Farinac. d. q. 103. nu. 210.* licèt contrarium sentiat *Pereg. de Jur. fisc. lib. 3. tit. 7. nu. 29.*

35 Tertiò Bannitus vagabundus potest ubique locorum occidi. *Marsil. consil. 121. nu. 14. Farinac. d. cons. 113. num. 11. & in Pract. crim. q. 7. num. 13. & seq.* ubi dicit, quòd vagabundus ita ubique locorum potest puniri,

ut Ju-

ut Judex non teneatur illum remittere ad Judicem loci de-
licti, si jurisdictiones non sint sub eodem Principe.

36 Quarto Assassinus, si bannitus fuerit, potest etiam ex-
tra territorium bannientis occidi, quia Assassinus, licèt
sit Clericus, à toto populo Christiano per legem est diffi-
datus. *cap. pro humani, de Homicid. in 6. Boss. in tit.
de Mandat. ad homicid. numer. 19. & in titul. de for.
compet. num. 67. & 90. Bajard. loco cit. nu. 272.*

37 Quinto bannitus pro crimine læsæ majestatis etiam
extra territorium bannientis occidi potest, & præmium
occidens lucrabitur. *secundùm Bajard. loco cit. numer.
274. Ferrett. cons. 330. lib 2. Carer. in Pract. crim. in
tract. de Homicid. §. 4. excusatur occidens, & §§ seq.
Ruin. cons. 4. num. 15. ad fin. vers. & ratione confir-
matur. lib. 5. Boss. in tit. de Crim. læsæ majest. num.
119. Farinac. d. cons. 113. num. 2. & seq.* ubi loquitur
de Reo falsæ monetæ, qui & reus læsæ majestatis dicitur,
& illius pœna punitur. *per tex. in l. 2. ubi Bald. C. de
fals. monet.*

Verum hoc procedere potest, quando territoria essent
sub eodem Domino, vel Principe; secus si sub diverso
Principe: tunc enim talis reus impunè offendi non po-
test. *l. relegatorum. §. in insulam, & §. seq. ff. de In-
terd. & releg. vide Farinac. d. qu. 103. num. 221. Ricc. in
Prax. quotid. rer. tom. 1. par. 2. res. 84.*

38 Sextò Bannitus ab una Civitate Ecclesiæ vigore Bulla-
rum Summorum Pontificum, & præsertim Pii IV. contra
homicidas, & bannitos, censetur bannitus non solùm à
locis, ubi homicidia commissa sunt, & à Terris per 50.
milliaria circumcirca illa distantibus, sed etiam ab omni-
bus aliis Terris, & locis Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel
immediatè subjectis; & ideò potest impunè interfici in quo-
libet ex locis prædictis. *Thob. Non. cons. 98. num. 6. &
seq.* ubi dicit, quòd Bannitus Eugubii, censetur etiam
bannitus Perusiæ, ibidemque occidi potest. *Corn. consil.
192. lib. 3. Vrv. opin. 770. num. 24. Bajard. ad Clar. in
§. homicidium, nu. 268. & seq.* ubi idem dicit, si in
39 Provincia extaret statutum, quòd Bannitus ab uno lo-
co intelligatur bannitus ab omnibus locis ejusdem Pro-
vinciæ, & cessante statuto bannitus ab una Civitate sta-
tus, adhuc censetur bannitus ab omnibus Civitatibus, Ter-
40 ris, & locis ejusdem status etiam quoad effectum impunè
occidendi. *latè Farinac. d. qu. 103. nu. 222. 225. 252. &
41 256.* ubi dicit, quod bannitus à Civitate Neapoli cense-
tur etiam bannitus ab Urbe, & à statu Ecclesiastico. *&
nu. 241. & 251.* ubi, quòd constitutiones de offendendo
42 impunè bannitos, utpote concernentes publicam utilita-
tem, & communem quietem, extendendæ sunt ob favo-
rem publicum. *ex trad. per Bart. Bald. & alios in l.
2. C. Quand. lic. unicuique sine Jud. se vind.*

43 Septimò Bannitus à propria Patria, censetur etiam ban-
nitus ab Urbe, quæ etiam hodie dicitur communis pa-
tria, præsertim si patria banniti esset de statu Principis Ur-
bem dominantis. *cap. fin. extr. de for. compet. l. Roma.
ff. ad municip.* è contra vero bannitus ab Urbe, non
censetur bannitus à sua patria. *l. relegatorum. §. consti-
tutum. ff. de Interd. & releg. l. fin. C. si serv. export.
44 ven. Farinac. consil. 136. n. 20.* ubi dicit, quod in Ur-
be omnes puniuntur, & præsertim homicidæ cum animo
deliberato, & per insidias, *& ibidem nu. 16. &* 17. ubi,
45 quòd Banniti in Regno Neapolitano possunt impunè in
Urbe occidi. *& in Pract. crim. d. q. 103. nu. 223. & seq.*

46 Observa tamen, quòd simpliciter bannitus in pœnam ca-
pitis, non potest de jure communi occidi impunè,
quia iste comparatur deportato, qui non amittit ea,
47 quæ sunt juris gentium, licèt perdat ea, quæ sunt ju-
ris civilis. *Bart. & alii in l. ut vim, ff. de Just. &
Jur.* unde si quis simpliciter sit à loco delicti bannitus,
reputabitur in Urbe simpliciter bannitus; si verò esset
bannitus cum qualitate, ut impunè occidi possit, eo
modo censetur bannitus in Urbe. *ut d. Farin. d. qu. 103.
num. 224. cum seq.*

48 Observa 2. quod licèt occidens bannitum extra ter-
ritorium in casibus à jure non permissis possit puniri
in illo territorio, in quo homicidium commisit, *ut su-
pra diximus*, non tamen poterit puniri in loco, & Ci-
49 vitate, à qua ille erat bannitus. *Bald. in l. 3. num. 9.
C. de Sum. Trin. & fid. cathol.* ubi dicit, quòd si
Bannitus de Aretio occiditur in territorio Florentino
per Civem Aretinum, iste non potest puniri Aretii,
cum homicidium sit factum privatæ personæ, & in factis
privatorum non attendatur territorium, sed solum an sit
aliquid prohibitum, vel permissum. *Boss. in tit. de for.
compet. n. 63. Clar. in §. homicidium vers. ulterius quæ-
ro &c. & ibi Bajard. n. 268. & 270. Peregr. de Jur.
fisc. lib. 3. tit. 7. de Bann. nu. 28. Thob. Non. cons. 98. n.
8. Ruin. cons. 84. nu. 7. lib. 4. Vinc. de Franch. dec. 276.
num. 3. Vrv. opin. 770. nu. 21. & 25.* ubi, quòd occi- 50
dens bannitum extra territorium bannientis, præmium
in loco banni concessum consequi debet. *Decian. in
tract. crimin. lib. 4. cap. 29. post nu. 2. Aym. cons. 409.
num. 17. Farinac. d. quæst. 103. num. 212. 215. 216. &
218.* ubi etiam dicit, quòd forensis occidens banni- 51
tum in territorio bannientis, non potest puniri in loco
originis, vel domicilii, quia in hoc casu ad effectum
puniendi delinquentem attenditur locus delicti, & non
locus originis, vel domicilii. *vide Boss. loco cit. nu. 62.
in fin. vers. & quid si ego &c. Clar. ubi supra, & ibi-
dem Bajard. num. 277.*

Observa 3. quòd licèt Judices, & magistratus non pos- 52
sint aliquem bannire à loco ipsis non subdito *l. relegatorum.
§. in Insulam. §. seq. & §. interdicere. ff. de Interd. &* 53
releg. si tamen aliquem ità bannirent, occidens in dicto
loco non potest puniri pœna ordinaria, sed tantùm ar-
bitrio Judicis. *Bart. in l. si ex lege. num. 1. ff. Ad l. Jul.
de Adulter. Menoch. de Arbitr. Jud. lib. 1. q. 90. num. 7. &
seq.* ubi, quòd occidens debet adhibere consilium, utrùm 54
bannum fuerit rectè latum.

Addit *Farinac. d. cons. 113. nu. 8.* quòd in eo loco, in 55
quo aliquis potest pro crimine ad mortem damnari, in eo-
dem loco potest impunè occidi etiam antequam constet de
delicto, & ante Judicis sententiam: sufficit enim, si de
delicto constet post mortem occisi; quæ quidem conclu-
sio intelligenda est non de quocunque delicto capitali, sed
tantùm in casibus in jure expressis, ut de transfugis est tex-
tus *in l. 3. §. transfugas. Cod. ad l. Corn. de Sicar.* ubi,
quòd transfugas, ubicunque inventi fuerint, quasi ho-
stes interficere licet ob maximum præjudicium, quòd in-
fertur ea revelatione secretorum: & de rebellibus tradit
Bart. in tract. Qui sint rebelles. §. rebellando. num. 22.
ubi dicit, quod rebellis ipso facto hanc pœnam incurrit.
*Anch. cons. 277. num. 2. & cons. 439. num. 3. Peregrin.
de Jur. fisc. lib. 3. tit. 8. num. 5.* ubi, quòd etiam pater
rebellis occidi potest, non tamen maritus. *Decian. tract.
crim. lib. 7. cap. 39. num. 5. & seq.* subdens *num. 12. cum
seq.* quòd si occidens, non sit subditus Principi, con- 56
tra quem facta est rebellio, poterit puniri ratione origi-
nis, vel domicilii à Judice suo. *Boss. in tit. de crimin. læsæ
majestat. nu. 119. Farinac. d. qu. 103. num. 11. vers. sed
nunquid &c. & nu. seq. Ruin. cons. 4. num. 9. & seq. lib. 5.*
ubi, quòd lex civilis, & ejus pœna intelligitur etiam re- 57
cepta, & approbata de jure canonico, etiam contra cleri-
cos rebelles; & de grassatoribus viarum, & desertoribus
militiæ est textus *in l. 2. C. quand. lic. unicuiq; sine Jud. se
vendic. ibi, cuncti, etenim adversus latrones publicos, de-
sertoresque militiæ, jus sibi sciant pro quiete communi exer-
cendæ publicæ ultionis indultum:* & de Assassino vide *Fa-
rinac. d. qu. 163. nu. 11. vers. sed nunquid &c.*

Observa 4. quòd Bannitus pro homicidio non potest re- 58
mitti in locum, ubi sunt hæredes occisi, nisi prius habita
pace. *ex constit. Pii IV. 52. in nov. Bullar. incip. Etsi
cunctæ &c.*

Observa 5. quòd bannitus existens in Ecclesia loci, un- 59
de bannitus fuit, non censetur exilium fregisse. *Natt. cons.
643. per tot. tom. 4. Rolan. cons. 33. num. 23 & seq. vol. 3.
Anton. de Marin. quotid. resol. cap 116. per tot. & alii,
quos refert, & sequitur Dian. resol. mor. par. 4. tr. 1. res. 92.
contra Jo: Capiblanc. de offic. Baron. tom. 2. pragm. 8. cap.
34. num. 4.*

SUMMARIUM.

1 *Quando confiscatio fit vigore juris communis, tunc trahitur ad bona sita extra territorium Judicis confiscantis, & nu. 6. limitatur n. 7.*

2 *Publicatis bonis quilibet fiscus occupat bona sui territorii: limitatur nu. 12.*

3 *Æs alienum dividitur pro rata bonorum ad quem-*

libet

libet fiscum pertinentium.

4 *Quid si Dominus territorii non habeat juis confiscandi.*

5 *Quando bona confiscata spectent ad Vassallum.*

6 *An Judex alterius territorii ad effectum confiscandi bona, teneatur fabricare novum processum, & n.12.*

7 *Hodie bona damnatorum non publicantur nisi in crimine haresis, & lesa majestatis.*

8 *In cæteris delictis bona damnatorum applicantur ascendentibus, & descendentibus, & ex latere usque ad tertium gradum.*

9 *An uxor damnati in tali casu ad aliquam partem admittatur.*

10 *Confiscatio, quæ fit vigore statuti, non extenditur ad bona sita extra territorium confiscantis: declaratur, & limitatur nu.seq.*

11 *Quid si utriusque territorii unus esset Dominus, & idem fiscus, & eadem lex, seu constitutio vigeret in utroque territorio.*

12 *Sententia Judicis quando ad bona extra territorium extendatur, & quando intelligatur de bonis existentibus in territorio.*

13 *Si ex forma statuti publicari debeant bona mobilia, & immobilia delinquentis, non includuntur jura, & actiones.*

14 *An bona mobilia spectent ad fiscum ejus loci, in quo sunt, & nn.15. & 16.*

17 *Nomina debitorum pertinent ad fiscum ejus loci, ubi exactio de jure, & facto fieri potest, & num.seq.*

18 *Nomina debitorum per effectum exactionis sunt in loco ipsius exactionis.*

19 *Res spectat ad fiscum ejus loci, in quo est facta destinatio.*

20 *Destinatio solutionis facit, ut res dicatur ejus loci, in quo est destinata.*

21 *Jura, & actiones appellatione bonorum continentur, limitatur nu.seq.*

22 *Quid si diriguntur cum aliquo verbo possessivo, & nu.seq.*

23 *Jura, & actiones, ac nomina debitorum non possidentur.*

24 *An in aliis casibus ultra prædictos bona damnatorum applicentur fisco.*

CAP. ULTIMUM.

De bonorum publicatione.

Quæstio I.

An, & quando confiscatio trahatur ad bona sita extra territorium Judicis confiscantis.

1 Dico 1. quòd quando confiscatio fit vigore juris
communis, tunc trahitur ad bona stabilia sita
extra territorium confiscantis, sive bursa fiscalis sit una,
& eadem, puta quia unus, & idem est Dominus, si-
ve jurisdictiones, & bursæ fiscales sint separatæ, & di-
stinctæ. *Bart. in l. cunctos populos, ad fin. sub num.51.*
vers. hoc præmisso &c. C. de Sum. Trin. & fid. Cathol. ubi
2 dicit, quòd tunc quilibet fiscus occupat bona sui ter-
ritorii. *Bald. cons.39. nu.1. vol.4. Socin. cons.101. vol.1.*
Alex. cons.31. nu.9. lib.1. ubi dicit, quòd æs alienum di-
3 viditur non pro modo territorii, nec pro virili, sed
pro rata bonorum ad quemlibet fiscum pertinentium.
Rosenth. de feud. cap 5. conclus.52. lit. B. Boss. in tit. de Pu-
blicat. bonor. nu.62. Farinac. in Pract. crim. q.25. nn.95. &
100. cum seq. Capoll. cons. crim.17. nn.37. & seq. Rolan. cons.
78. nn.14. & seq. lib.2. & cons.75. n.8. lib.3. Clar. lib.5. §.
fin. q.78. vers. sed hic quæro nunquid &c. ubi subjicit,
4 quòd bona non applicantur Domino, in cujus jurisdi-
ctione sita sunt, si talis Dominus non habeat jus con-
fiscandi. *Cravet. cons.128. n.3.* ubi dicit, quòd Vassallo
5 investito de loco cum omnibus juribus etiam regali-
bus, omnis utilitas proveniens in ipso loco, aut ejus
territorio debetur. *Ursil. ad Afflict. dec.272. num.18. &*
dec.282. nu.19. Guid. Pap dec.76. ubi dicit, quòd om-
6 nia rei bona ubicunque existentia ex eadem sententia
absque novo processu censentur confiscata. *Decian. in*
tract. crim. lib.4. cap.29. num.18. to.1.

Hæc tamen conclusio ad duo tantùm delicta, hære- 7
sis videlicet, & læsæ majestatis applicari potest, quia
hodie jure novissimo *auth. bona damnatorum. C. de Bon.*
Proscript. non publicantur bona damnatorum, nisi pro 8
dictis criminibus; unde in cæteris bona non applican-
tur fisco, sed ascendentibus, & descendentibus, & ex
latere usque ad tertium gradum: item uxor damnati 9
debet percipere dotem, si dedit: si non, recipiet ter-
tiam partem bonorum mariti. *Cæphal. cons.79. num.9.*
& seq. Guid. Pap. dec.437. num.4. Farinac. d. qu.25.
num.10. & seq. Clar. d. §. fin. q.78. in princ. Cravet.
cons.128. nu.6. in fin. Surd. dec.280. nn.9. Alba cons.
17. n.18. in fin. lib.1. Peregr. de Jur. fisc. lib.5. tit.1.
nu.144. Cyriac. contr.230. nu.9. & seq.

Dico 2. quòd quando confiscatio fit vigore statuti, 10
seu legis specialis, non extenditur ad bona immobi-
lia sita extra territorium confiscantis, quia sicut statu-
tum non extenditur ad aliud territorium, ita neque ad
illud extenditur sententia Judicis lata vigore dicti sta-
tuti *l. extra territorium. ff. de Jurisd. omn. Jud.* etiam-
si statutum diceret, quod confiscentur omnia bona 11
ubique sita, & reperta: adhuc enim illud verbum *ubi-*
que, restringi debet ad terminos habiles, videlicet ad
dominium confiscantis, & non ultra. *Caball. resol.*
crim. cas.138. n.1. & seq. Clar. d. q.78. vers. sed hic
quæro &c. quòd procedit, quando bursa fiscalis est
distincta, & dominia sunt diversa. *Bart. in d. l. cun-*
ctos populos. d. nu.51. vers. hoc præmisso &c. Boss. in
tit. de bonor. publicat. nu.62. vers. quæro quando &c.
Clar. d. §. fin. q.78. vers. sed hic quæro nunquid sen-
tentia &c. Alex. cons.31. sub num.3. vers. & ideò di-
cunt &c. lib.1. Cæphal. d. cons.78. nu.14. & seq. Pereg.
de Jur. fisc. lib.5. tit.1. nn.137. & seq. Cyriac. contr.
230. nu.9. & seq.

Secus esset, quando utriusque territorii unus est Dominus, & idem fiscus, & eadem lex, seu constitutio vigeret in utroque territorio, quia tunc confiscatio facta vigore dictæ constitutionis porrigitur ad bona sita in alio territorio, in quibus fit executio per officialem, seu procuratorem fisci loci, in quo illa sunt. *Bart. loco cit.* ubi exemplificat in pluribus judicibus deputatis ab uno Rege per diversa territoria regni, nam si unus publicat bona delinquentis, secundùm constitutionem Regalem vigentem in toto Regno, omnia bona, quæ sunt in Regno, dicuntur publicata. *Boss. loco sup. citato Farinac. d. q.25. nn.98. ubi de communi testatur, Caball. d. cas.138. nu.4.*

Observa tamen, quòd in casibus, in quibus locus 12
est publicationi bonorum etiam extra territorium Judi-
cantis existentium, sententia confiscationis non porri-
geretur ad bona alterius territorii, nisi id exprimeret,
vel utatur verbis generalibus confiscando delinquentis
bona omnia ubicunque existentia; unde si simpliciter
bona delinquentis confiscaret, de sitis in territorio ip-
sius confiscantis tantùm intelligeretur, prout & statu-
tum simpliciter confiscans bona delinquentis, de sitis
in ejus territorio solùm intelligi debet. *Bart. in l. ex*
facto proponebatur. ff. de hæred. instit. Unde in tali
casu Judex alterius territorii, cui ratione originis, vel
domicilii subjicitur reus, debet novum processum face-
re, & novam ferre condemnatoriam sententiam. *Boss.*
in tit. de Bonor. publicat. numer.65. vers & adverte
quando publicatio &c. Farinac. d. q.25. sub num.101,
in fin. Caball. loco cit. num.7. & seq. subdens, quòd
Judex, cui reus non est suppositus ratione originis, vel
domicilii, non posset novum processum fabricare, &
ita procedere ad subhastationem, etiamsi bona in ejus ter-
ritorio existant.

Observa 2. quòd si ex forma statuti publicari de- 13
beant bona mobilia, & immobilia delinquentis, non in-
cluduntur jura, & actiones, quia statuta sunt stricti ju-
ris, & strictissimè, prout jacent, sunt intelligenda, nec
ulterius extendenda. *Peregr. d. lib.5. tit.1. nu.47.*

Dico 3. quòd bona mobilia spectant ad fiscum ejus 14
loci, in quo sunt, quia censentur esse de ejus loci ter-
ritorio, ubi reperiuntur. *Bald. in cap.1. nu.6. de Pac.*
tenen. in usib. feudor. Bursat. cons.43. nu.13. Soc cons.
101. vol.1. Clar. lib.5. §. fin. quæst. 78. vers. sed hic
quæro nunquid &c. in fin. & ibidem Bajard. nu.143.

Peregr.

Peregr. de Jur. fisc. d. lib. 5. tit. 1. nu. 141. ubi ita in
15 praxi servari testatur; hoc tamen intelligendum est de
mobilibus, quæ sunt ibi perpetuò mansura: tunc enim
censentur esse de territorio ejus loci, ubi reperiuntur,
& fisco illius loci applicantur. *ut declarat Alex. cons. 16. num. 2. & 4. lib. 1.* ubi idem dicit de actionibus,
quæ dantur ad res mobiles, quia actio judicatur secundùm id, ad quòd competit.

Secus de mobilibus, quæ sunt in loco ad tempus ibi mansura: hoc enim casu sequuntur personam, non autem locum: & propterea cui est obnoxia persona delinquentis, illi etiam subjacent hujusmodi bona; unde applicanda sunt fisco Judicis procedentis, seu condemnantis, in cujus territorio reus deliquit, etiamsi talia bona essent extra territorium, quia persona delinquentis propter delictum magis obnoxia est Judici loci delicti, quàm Judici loci bonorum. *d. cap. 1. §. si Judex, de Pac. tenen. l. mercatores, ubi Bald. C. de commer. & mercator. Ar. Pinell. in rub. C. de Bon. mater. ante num. 40. vers. quæ restrictio etiam &c.* ubi dicit, quòd non censentur esse in loco ea, quæ ibi extant, ut quam citò inde amoveantur. *Alex. consil. 16. num. 2.* ubi dicit, quòd mobilia quæ sunt extra Civitatem Romanam, reversura tamen ad Civitatem Romanam, censentur esse de bonis Civitatis Romanæ. *& cons. 31. num. 5. eod. lib. 1. Farinac. cons. 71. num. 7. & d. q. 25. num. 108. Rosenth. de feud. cap. 5. concl. 52. lit. B.*

16 Si verò reus deliquerit in territorio, seu loco, ubi hæc mobilia reperiuntur, tunc spectabunt ad fiscum ejus loci, in quo eadem mobilia existunt, ob eandem rationem, quia persona delinquentis propter delictum magis est obnoxia illi foro, & jurisdictioni, quàm foro alterius Judicis. *Alex. cons. 16. n. 2. Bald. in d. §. si Judex. Farinac. d. cons. 71. nu. 7. ubi alios refert.*

17 Nomina verò debitorum ad fiscum ejus loci pertinent, ubi exactio de jure, & facto fieri potest, quia censentur esse de loco, in quo debitor, ac debitum exigi potest ratione contractus, vel destinatæ solutionis. *Bald. cons. 357. nu. 5. vol. 1. Alex. d. cons. 16. nu. 4. lib. 1.* ubi dicit, quòd debitum mercatorum florentinorum in Italia contractum, & solvendum in Italia, annumeratur inter bona Italica: contractum verò, & solvendum in Anglia, annumeratur inter Anglica bona. *Tiraq. de Retract. lignag. §. 36. glos. 3. num. 16.*
18 *& 17.* ubi dicit, quòd licèt nomina debitorum non
sint in loco circumscriptivè, tamen per effectum exactionis sunt in loco ipsius exactionis, *& ita sentiunt alii apud Peregr. de Jur. fisc. d. lib. 5. tit. 1. num. 142. vers. contra verò &c. ubi de communi. Rot. in Romana, seu Vercellen. pecuniaria 15. Decembris 1582. coram Gard. Seraph. relat. post tract. de Spoliis Diversf. fol.*
19 433. ubi, quòd res spectat ad fiscum ejus loci, in quo
est facta destinatio, quia destinatio solutionis facit, ut res
20 dicatur ejus loci, in quo est destinata.

21 Observa tamen, quòd licèt publicatis bonis simpliciter, confiscata intelligantur jura, & actiones, ac nomina debitorum. *ut d. Caball. var. resolut. cas. 268.*
22 *num. 6.* limitatur tamen hæc regula, quando bona di-
riguntur cùm aliquo verbo possessivo, puta, *bona sua*:
quia cum jura, & actiones, ac nomina debitorum mi-
23 nimè possideantur. *l. Quintus mutius §. argento, ubi
Bart. ff. de Aur. & argen. legat. Bald. in l. 1. in princ. ff. de stat. homin.* ideò illa non comprehenduntur in generali confiscatione omnium suorum bonorum, nisi de eis fiat expressa mentio. *Dec. cons. 242. Anchar. Regien. qu. 7. per tot. par. 2. & alii apud Farinac. d. q. 25. nu. 109. Peregr. d. lib. 5. tit. 1. nu 47. vide quæ diximus lib. 2. cap. 32. de Action. &c.*

24 Addunt nonnulli DD. quòd etiam in aliis casibus, ultra prædictos, bona applicantur fisco: primus est, quando condemnatio fit in bonis solis absque pœna corporali: tunc enim bonorum condemnatio stat principaliter, & propter se; & ideò cessat dispositio *d. auth. bona damnatorum*: consequenter bona confiscata spectant ad fiscum; secus esset, ubi pro contumacia pœna etiam corporalis imponitur: quia tunc bonorum pœna corporali accedit, & dispositio *d. auth.* locum habet. *Aret. in l. ejus, qui. §. 1. ff. de Testam. quem refert, & sequitur Cæphal. dict. consil. 79. numer. 19. & 20. Rot. dec. 565. numer. 3. & seq. par. 3. recent.*

Secundus casus est, quando expressè, & individuò bona publicantur, in casibus tamen, in quibus tacitè, & in consequentiam bonorum publicatio non venit ad pœnam corporalem, prout quando quis relegatur, ac etiam bonis privatur; tunc enim bona fisco applicantur, & cessat dispositio *dict. auth. bona damnatorum. Cæphal. loco cit. numer. 59. Aufrer. in addit. ad. dict. decis. 150.*

Tertius casus est, quando expressè, & in individuo reperitur à jure inducta pœna corporalis, item & bonorum confiscatio, *ut in auth. incestas. Cod. de Incest. nupt.* & tunc jus antiquum remanet incorrectum, nec procedit dispositio textus *in d. auth. bona damnatorum. Cæph. loco cit. nu. 22. & seq. vers. ad tertiam verò &c.*

Quartus casus est, quando condemnatio facta fuit ex dispositione statuti jubentis, bona delinquentis confiscari, quòd potest. *ut d. Bart. in l. 1. num. 3. in fin. ff. de Bon. damnat. Bald. in l. 2. in fin. Cod. Qui testam. facer. poss.* & tunc bona ad fiscum pertinent, *ut d. idem Cæphal. d. consil. 79. num. 14. & seq.* quòd intelligendum est quoad bona existentia in territorio statuentium, ut supra diximus; unde bona, aut credita alterius territorii spectabunt vel ad ipsum delinquentem, vel ad ejus proximiores, excluso fisco. *ut observat Cyriac. d. contr. 230. num. 9. & seq. Clar. in Pract. crim. q. 78. vers. sed hic quæro nunquid &c.*

S U M M A R I U M.

25 *Sequuta capitali condemnatione propter delictum in uno loco patratum, & confiscatis bonis à Judice illius loci, reus non potest conveniri à creditoribus pro debitis per ipsum contractis; declaratur nu. 26. limitatur nu. 27.*

26 *Quid si confiscatio facta fuerit vigore particularis constitutionis, seu statuti alicujus loci, & reus habeat bona extra illius territorium.*

Quæstio II.

An sequuta capitali condemnatione propter delictum in uno loco patratum, & confiscatis bonis à Judice illius loci, possit reus pro suis debitis à creditoribus conveniri.

RESp. negativè, quia tunc reus censetur liberatus 25
ab omni obligatione, & ideò creditores agere debent contra fiscum, in quem translata sunt omnia jura activè, & passivè. *l. 2. ubi DD. C. ad l. Jul. de vi pub. Bart. in l. creditor. ff. de solut. Peregr. de Jur. fisc. lib. 5. tit. 1. num. 54.* quòd procedit etiam sequuta restitutione, non tamen bonorum, & reo perveniente ad pinguiorem fortunam. *l. 4. C. de Sent. pass. Boss. in tit. de Proclam. quod fit. bon. publ. num. 15. Rot. decis. 565. nu. 1. & seq. par. 3. recen.*

Et hoc quidem generaliter locum habet, quando bo- 26
norum confiscatio facta fuit de jure communi in casu hæresis, vel læsæ majestatis; in aliis enim casibus hodiè bona non applicantur fisco, quando confiscatio imponitur, vel venit in consequentiam delicti. *ex jure novissimo auth. bona damnatorum. C. de Bon. proscript.* ubi jura antiqua abrogantur *Clar. in Prax. crim. §. fin. qu. 78 in princ. Farinac. qu. 25. nu. 1. & seq. Hond. cons. 110. n. 1. vol. 1. Rot. d. dec. 565. nu 3. & seq. par. 3. rec.*

Secus esset, quando confiscatio facta fuit vigore par- 27
ticularis constitutionis, seu statuti alicujus loci, & reus habet alia bona extra territorium Judicis confiscantis: eo enim casu creditores agere possunt contra bona sita in alio territorio, quia tunc confiscatio uti facta de jure speciali illius loci, non trahitur ad bona sita extra territorium confiscantis, si ista territoria sint diversa, ac diversi Domini uniuscujusque territorii, & bursæ fiscales distinctæ, ac separatæ. *Bart. in l. cunctos populos, num. 51. C. de Sum. Trin. & fid. cath. Boss. in tit. de bonor. publ. nu. 62. Clar. d. qu. 78. vers. sed hic quæro &c. Peregrin. de Jur. fisc. lib. 5. tit. 1. num. 137. Farinac. d. qu. 25. num. 99. ubi de communi, & alii, quorum sententiam sequuta est Rot. d. decis. 565. nu. 2. & seq.*

S U M-

S V M M A R I V M.

28 *In applicandis bonis hæreticorum confiscatis servandum est jus canonicum, non autem jus civile.*
29 *Hæresis crimen est merè Ecclesiasticum.*
30 *Papa ratione delicti Ecclesiastici potest infligere pœnam publicationis bonorum etiam in terris imperii.*
31 *Statuta Principum sæcularium super hæresis crimine in tantum servanda sunt, in quantum approbantur ab Ecclesia.*
32 *Cui applicari debeant bona laicorum hæreticorum confiscata propter hæresim.*

Quæstio III.

Cui applicanda sint bona hæreticorum laicorum confiscata propter hæresim.

28 PRæmittendum est, quòd in applicandis bonis hæreticorum confiscatis servandum est non jus civi-
29 le, sed jus canonicum, quia hæresis crimen est merè ecclesiasticum. *cap. ut inquisitionis officium. §. prohibemus. de Hæret. in 6. Farin. cons. 117. numer. 2. & cons. 118. num. 14.* ubi dicit, quod Papa ratione delicti
30 ecclesiastici potest infligere pœnam publicationis bonorum etiam in terris Imperii. *Paris. cons. 2. num. 104. & seq. lib. 4.* ubi dicit, quòd statuta Principum sæcu-
31 larium super hoc hæresis crimine in tantum servanda sunt, in quantum approbantur ab Ecclesia, & non ultra.
32 Ad quæsitum verò resp. quòd Doctores in hoc varia senserunt: alii enim dixerunt, bona laicorum hæreticorum ipso jure propter hæresim confiscata, extra statum Ecclesiæ fisco sæculari, in Terris vero Ecclesiæ fisco Ecclesiæ esse applicanda. *ita per tex. in cap. vergentis, in princ. extr. de Hæret. resolvit glos. ibidem in figuratione casus in princ. Abb. num. 1. & 2. glos. in clem. 2. in ver. Ecclesiæ, eod. tit. de Hæret. Aym. cons. 128. num. 6. vers. secundò resp. Guid. Pap. decision. 76. Rol. cons. 8. num. 9. & seq. lib. 3. & cons. 75. num. 7. & seq. eod. lib. 3. Decian. tract. crim. lib. 5. cap. 44. num. 3. vers. & nota &c.* ubi etiam observat, quod Princeps sæcularis, cujus fisco bona hæretici applicantur, non potest bonorum confiscatorum possessionem apprehendere, nisi post sententiam Judicis Ecclesiastici, licèt lata sententia declaratoria ab Ecclesiastico Judice, possit sine alio jussu ejusdem Judicis Ecclesiastici occupare bona confiscata, quia ex sententia declaratoria inductum est jus occupandi in hoc crimine hæresis. *per tex. in cap. cum secundùm. §. confiscationis, ubi DD. de Hæret. in 6.*

Alii censent, bona hæreticorum confiscata dividi debere in tres partes, ita ut una pars danda sit Judici sæculari, altera officialibus, qui in causa laborarunt, & altera Ecclesiæ Romanæ. *juxta constit. Innocentii IV. Alexandri IV. & Clementis IV. ita Sylv. in ver. hæresis. §. 2. num. 14. Paris. cons. 2. num. 114. lib. 4. Menoch. de Arbitr. quæst. lib. 2. cas. 374. nu. 4. & alii apud Farinac. cons. 117. num. 9. & seq.* ubi dicit, quòd dictæ constitutiones servari debent ubique etiam extra Italiam, & in Terris Imperii.

Alii asserunt, quòd loco, ubi non adsunt Inquisitores, sed Episcopus procedit, hæreticorum bona ipso jure confiscata applicantur Cameræ Apostolicæ, & Romanæ Ecclesiæ: ubi verò adsunt Inquisitores, omnia hæreticorum bona confiscata ex generali consuetudine applicanda sunt Sancto Officio, & Inquisitoribus, quia non Domini temporales sed Inquisitores ipsi provident carceratis, carceribus, & aliis necessariis impensis S. Officii. *Nav. cons. 20. nu. 2. tit. de Hæret. lib. 5. Boss. eod. tit. de Hæret. nu. 33. in fin.*

Alii denique asserunt, bonorum hæreticorum dimidiam Cameræ Apostolicæ, aliam verò dimidiam S. Officio applicandam esse. *Zanchin. in tract. de Hæret. cap. 26. nu. 1. & 2. Tabien. in ver. hæreticus. nu. 7. Bursat. cons. 43. nu. 44. & seq. Car. d. Tusch. pract. conclus. in ver. hæreticus, conclus. 102. nu. 16.*

Quid dicendum? ego censeo, in hoc servandam esse cujusque Civitatis, seu Regionis consuetudinem legitimè præscriptam. *ut sensit Clar. in §. hæresis. vers. item bona condemnatorum &c. Covar. var. resol. lib. 2. cap. 9. num. 12. Peregrin. de Jur. fisc. lib. 4. tit. 5. nu. 31. vers. Clericorum vero bona &c. Landen. consil. crim. 58. num. 1. lib. 1. & alii apud Farinac. d. consil. 117. nu. 19. & seq.* ubi refert, quod in Hispania omnia hæreticorum bona confiscata applicantur fisco Regis, qui tamen talia bona in tres partes dividit, unam in utilitatem S. Officii inquisitionis pro salario Inquisitorum, & aliorum Officialium mercede, aliam pro substentatione belli contra Saracenos, tertiam in pios usus.

S V M M A R I V M.

33 *In confiscatione bonorum filii existentis in potestate patris non veniunt bona castrensia, vel quasi, nec profectitia, & adventitia ipsius filii, & n. seq.*
34 *Filio condemnato, & bonis ejus publicatis, non publicatur proprietas, quam habet in peculio adventitio.*
35 *Publicatis bonis paternis non publicatur peculium profectitium in præjudicium filii: limitatur num. seq.*
36 *Quid si bona patris publicentur propter crimen læsæ majestatis.*

Quæstio IV.

An in confiscatione bonorum Filii existentis in potestate Patris veniant bona castrensia, vel quasi castrensia, profectitia, & adventitia ipsius Filii.

REsp. negativè. *per tex. in l. si filius. C. de Bon.* 33
Proscript. ubi peculium castrense filii deportati non debetur fisco, sed Patri: quòd fortiùs procedit in bonis profectitiis, & adventitiis, etiamsi in hujusmodi bonis pater non habeat usumfructum: ratio est, quia filio in bonis adventitiis interdicta est omnis alienatio sine patris consensu, propter prærogativam patriæ potestatis, propter quam pater præfertur fisco. *l. cum non solum. §. ipsum autem. vers. filiis Cod. de Bon. quæ liber. Bart. in l. si finita. §. si de vectigalibus. n. 12. ff. de damn. inf.* ubi dicit, quòd filio con-
demnato, & bonis ejus publicatis, non publicatur 34
proprietas, quam habet in peculio adventitio. *Ruin. cons. 24. & 25. vol. 5. Paris. cons. 157. nu. 1. lib. 4. Covar. lib. 2. resol. cap. 8. post num. 7. Clar. qui de communi testatur, in Pract. crim. §. fin. q. 78. vers. præterea quæro &c. cum vers. sequen. & hanc veriorem, & æquiorem dicit Rot. decis. 455. num. 13. & seq. par. 5. tom. 2. recen.* ubi, quòd omnia patri reservantur in solatium patriæ potestatis. *Aret. in S. actiones. nu. 24.*
Inst. de Action. ubi etiam dicit, quòd publicatis bo- 35
nis paternis non publicatur peculium profectitium in præjudicium filii. *Abb. cons. 66. vol. 2. Alex. cons. 23. vol. 1. Cravet. cons. 39. num. 12. Boer. decis. 7.* quicquid in contrarium senserit *Ofasc. decis. 94.* ubi dicit, quòd proprietas peculii adventitii filii condemnati sub confiscatione comprehenditur salvo usufructu, quandiù pater vivit.

Limita, quando bona patris publicantur propter cri- 36
men læsæ majestatis ab eo commissum: hoc enim casu fit præjudicium filio, cùm patris exempla in ipso filio metuantur. *l. quisquis. §. filiis. ubi DD. C. Ad l. Jul. majest.*

S V M M A R I V M.

37 *Statutum de confiscanda legitima, non comprehendit Patrem forensem, cujus Filius in eo loco deliquit, & nu. seq.*
38 *Pater de jure communi punibilis non est ob delictum filii.*
39 *Statuta pœnalia non comprehendunt delicta minorum 25. annorum.*
40 *Statutum, ut Pater teneatur de delicto filii, restringitur ad commissa tantùm in territorio statuentium.*

Quæ-

Quæstio V.

An statutum de confiscanda legitima comprehendat patrem forensem, cujus filius in eo loco deliquit.

37 RESp. negativè, quia statuta odiosa respicientia personam, non comprehendunt hominem alterius territorii; quamvis enim delinquens in loco subjiciatur statutis, hoc tamen verum est quoad ipsum delinquentem, non autem quoad præjudicium tertii, ma-
38 ximè cum puniat patrem, qui de jure communi non est punibilis ob delictum filii. *Bald. in l. si qua num. 4. ff. de His, qui sunt sui, vel alien. jur. Viv. comm. opin. 771. limit. 6. num. 10. Farinac. qu. 24. nu. 162. Merlin. de Legitima lib. 3. tit. 1. qu. 40.*

39 Amplia, etiamsi in loco originis adesset hujusmodi statutum, nam illud non afficeret patrem, quando filius in alieno territorio delinquit. *Farinac. loco cit. nu. 166. Merlin. ubi supra num. 3.* subdens *num. seq.* quòd sicut statutum forensem non afficit, ita nec etiam filium minorem 25. annorum, quia statuta pœnalia non comprehendunt delicta minorum. *ex trad. per Jas. in §. actionez num. 81. Inst. de Action. Alber. in p. par. statut. q. 71. Marsil. sing. 362. vers. ad limitationem prædictam &c. & sin. 481. in sing. Viv. d. comm. opin. 771. num. 8. limit. 4. Odd. in tract. de Restit. in integr. par. 2. qu. 8c. nu 68.*

40 Notandum est autem, quòd statutum, quo cavetur, ut pater teneatur ea delicto filii, restringitur ad delicta commissa tantùm in territorio statuentium; non enim porrigit vires extra territorium; & ideò cum extra territorium servari debeat jus commune, pater non tenetur. *Ang. in §. Actiones autem nu. 15. Inst. de Action. & alii communiter.*

S V M M A R I V M.

41 *Bona confiscata ob delictum subditi, quando spectent ad feudatarium, & nu. 43.*
42 *Quid si Castrum datum fuerit in dotem, vel in usumfructum.*
44 *Bona devoluta ob non solutum canonem, vel ob generationem finitam, soluto matrimonio, vel finito usufructu, uxori, & proprietario debentur.*

Quæstio VI.

An bona subditi confiscata spectent ad Principem, vel ad feudatarium.

41 RESp. quòd pœnæ, mulctæ, bonorumque immobilium confiscationes applicantur Vassallis cum jurisdictione, mero, ac mixto imperio investitis, non tantum quoad utile dominium, sed etiam quoad directum, ita ut finito feudo nihil Domino sit restituendum, quia hæc sunt fructus jurisdictionis meri, ac mixti imperii. *l. usufructu legato, ff. de Usur. Bart. in l. fin. num. 1. & 2. & ibi Alex. nu. 2. ff. Solut. ma-*
42 *trim* ubi dicit, quòd si Castrum cum jurisdictione datur in dotem, vel in usumfructum, confiscationes, mulctæ, & condemnationes, etiamsi consistant in bonis immobilibus, spectant ad maritum, & usufructuarium tamquam fructus illius jurisdictionis, ita ut non teneantur ea restituere uxori, vel proprietario soluto matrimonio, aut finito usufructu: omnes enim obventiones marito, & usufructuario debentur. *Tiraq. de Retract. lignag. §. 10. glos. un. nu. 19. & communem dicit Peregr. de Jur. fisc. lib. 6. tit. 5. num. 43. late Rosenth. de feud. cap. 5. conclus. 64. nu. 1. & seq.*

43 Limita in bonis immobilibus, quæ non titulo confiscationis, sed ea lege feudali, seu ex causa dominii directi tempore Vassalli ipso jure quæruntur: hæc enim finito feudo restituenda sunt Domino, quemadmodum
44 bona devoluta ob non solutum canonem, vel generationem finitam, vel alio modo ex causa præcedentis contractus, soluto matrimonio, vel finito usufructu, uxori, & proprietario debentur; ratio est, tum quia hæc est quædam consolidatio utilis dominii cum directo:

Vasallus verò non est directus Dominus; tum etiam quia causa reversionis ex præterito fundatur in feudo dominante, à quo serviens feudum movetur, & ea eo tamquam ex radice enascitur. *ut d. Rosenth. loco cit. num. 4. & seq. Jo. Andr. in addit. ad Specul. tit. de locat. §. nunc aliqua num. 116. in ver. qui tabernas. ver. adhuc quæritur &c. Guid. Pap. dec. 477. nu. 3.*

S V M M A R I V M.

45 *Quotuplex sit gratia, seu restitutio.*
46 *Quæ differentia sit inter gratiam simplicem, plenam, vel plenissimam.*
47 *Condemnatus, cujus bona fisco fuerunt decreta, & assignata, si à Principe fuerit plenariè, seu liberè restitutus, recuperat bona applicata tam fisco ipsius Principis, quàm fisco Baronis; limitatur nu. 49. & seq.*
48 *An, & quando restitutus recuperet etiam fructus perceptos, & consumptos.*
49 *An gratia plenaria trahatur ad beneficia ecclesiastica alteri collata.*
Et an simplex restitutio trahatur ad beneficia, ibidem.
50 *An restitutus plenariè, recuperet pensionem Ecclesiasticam.*
51 *Pœnæ, & confiscationes, quæ proveniunt ex contraventione particularis constitutionis, seu præcepti supremi Principis, sive ejus Officialis, spectant ad fiscum ipsius Principis, non autem ad fiscum Baronis, & numer. seq. limitatur num. 54. & 55.*
52 *Quid si crimen læsæ majestatis humanæ committatur per subditum feudatarii contra Dominum directum.*
53 *Confiscationes bonorum, quæ fiunt in cætris casibus à jure communi expressis, pertinent ad Vassallum cum mero, & mixto imperio investitum, vel cum Regalibus.*
54 *Quid si subditus feudatarii crimen læsæ majestatis commiserit, non in Dominum directum, sed in ipsum feudatarium.*
55 *Quando bona hæreticorum confiscata spectent ad feudatarium.*

Quæstio VII.

An reintegratio, & restitutio jussu Principis, Bannito concessa, comprehendat etiam bona existentia in territorio Baronis in suo Castro fiscum habentis.

PRæmittendum est, quòd gratia, seu restitutio alia 45 est simplex, alia plena, seu plenaria, seu libera, & alia plenissima, simplex gratia dicitur, quando Princeps simpliciter concedit indulgentiam pœnæ pro delicto impositæ: plena, seu plenaria, seu libera dicitur, quando Princeps his verbis utitur, vel si dixerit, oratorem restituimus, aut omnem reatum, & pœnam remittimus, & condonamus, vel oratorem ad patriam, famam, gradus, & honores restituimus, vel ad eum, in quo antea erat, statum in omnibus, & per omnia reintegramus, vel processum, & sententiam contra oratorem formatam, & latam cum omnibus inde sequutis omnino cassari, & penitus aboleri mandamus; plenissima dicitur, quando Princeps his simul clausulis utitur, vel aliis uberrimis, ac prægnantissimis verbis, vel quando Princeps restituit reum in pristinum statum non obstante aliqua condemnatione, quam vult haberi pro non facta. *vide Paris. cons. 1. num. 36. & seq. par. 4. Merlin. decis. 125. nu. 2. & seq.* ubi etiam dicit, quòd solum verbum *restituimus*, plenariam gratiam importat. *Rolan. cons. 45. num. 21. & seq. lib. 4.* ubi dicit, quòd gratia censetur plenissima, si Princeps dixerit, in omnibus, & per omnia oratorem reponimus perinde ac si nullum facinus commisisset, ac ipsius bona confiscata non fuissent. *Peregrin. de Jur. fisc. lib. 5. tit. 2. nu. 22. 23. & 55.* ubi dicit, quòd Princeps dicitur restituere in forma plenissima, si dixerit, quòd nihil obiici possit de banno, & confiscatione bonorum.

46 Dif-

46 Differentia verò inter gratiam simplicem, plenam, vel plenissimam est, quòd gratiam simplex non extenditur ad bona, sed tantùm ad pœnam personæ: plena verò, & plenissima trahitur ad bona non solùm penes fiscum existentia, sed etiam per fiscum in alium alienata, aut in offensum, vel ejus hæredes translata. *Rolan. d. conf.45. num.21. Peregr. loco cit. Merlin. d. decis. 125. num.2. & seq. Farinac. quæst.6. num.28. vide infra num.48.*

47 Ad quæsitum verò Resp. quòd condemnatus, si Principis beneficio fuerit plenariè, seu liberè restitutus, & reintegratus, recuperat bona applicata tam fisco ipsius Principis, quàm fisco Baronis, etiamsi in alium fuerint alienata, seu translata. *l.fin. §.fin. Cod. de Sent.pass.* ubi tantùm restituto est restituendum, quantum sententia abstulit. *Bart.in l. 1.in princ. & in l.2. num. 4. C. eod. tit. & in l.Gallus.§.& quid si tantùm, num. 13. ff. de liber. & posthum. Paris. cons.1. num.36. & seq. par.4. Roland. cons.45. num.27. & seq. lib.4. Peregr. de Jur. fisc.lib.3.tit.2. num.22. & seq. Card. Seraphin. dec.998.num.9. ubi de communi. Farinac. in pract. crimin.q.6. num.28. vers.limita 1. & num.32.& 39. cum seq.latè Merlin. decis.125. num.1.& seq.ubi contrariam sententiam reprobat;* sicut enim Princeps per suos ministros condemnando reum contulit Baroni confiscationis emolumentum, ita dum eundem reum reintegravit, & restituit, ægrè ferre non debet Baro, si illud idem emolumentum ab eo auferatur. *arg. d.l.fin.§.fin.ubi DD. C. de sent. pass.* quòd præcipuè procedit in gratia concessa à Principe non ex mera liberalitate, sed ex capite innocentiæ. *Boss. in tit. de remed. ex sola clem. Princip. num.1. & seq.& in tit. de litter. Princ. num.2. Natt. cons.471. in fin. Menoch.lib.5. præsumpt.46. num.2. Pereg. ubi supra lib.5. tit.2. num.21.& 44 Farinac. d.qu.6. num. 29.& 44. vers.limita hanc sublimitationem &c.* ubi, di-
48 cit quòd restitutus ex capite innocentiæ recuperat etiam fructus perceptos, & consumptos; licèt regulariter gratia non trahatur ad hujusmodi fructus, sed tantùm ad pendentes, & extantes, nisi restitutio esset plenissima, & facta cum causa. *vide Covar. var. lib. 1. cap. 3. num.15. Rolan. cons.45. num.32. vol.4. Paris.consil.1. num.38. par.4. Odd. de restit. in integr. 2.par. q.99. num.130.*

49 Limita 1. in beneficiis ecclesiasticis alteri collatis: tunc enim gratia etiam plenaria ad hæc beneficia non trahitur, nisi in gratia adessent clausulæ prægnantes, & extraordinariæ; secus si beneficia alteri collata non fuerint: quia tunc plenè, seu plenariè restitutus ea recuperat. *Mohed.decis.6. de restit. spoliat. Farinac. dict. quæst.6. num.28.* simplex verò restitutio non trahitur ad beneficia, etiamsi nondum fuerint alteri collata. *ut d. Farinac. loco cit.*

50 Limita 2. in pensione Ecclesiastica: hanc enim non recuperat restiturus etiam plenariè, quia pensio hujusmodi cùm beneficio consolidatur statim ac clericus capitaliter fuit condemnatus in contumaciam, vel expressè in ejus privationem. *Odd. loco cit. d. q.99. nu.85. & 92. Bellomer. dec.743. de restit. in integr. Farin. d.q.6. num.28.*

51 Notandum est etiam, quod pœnæ, & confiscationes, quæ proveniunt ex contraventione particularis constitutionis, seu præcepti Supremi Principis, sive ejus officialis, spectant ad fiscum ipsius Principis, non autem ad fiscum Baronis, quamvis in hujus territorio bona subditi condemnati existant. *Bald. in cap.1. nu.15. de Capiti qu. ur. vend. Natt. cons.580. num.6. & seq. Rolan. cons.78. numer.22. & seq. lib.2. & cons.73. num.13. & seq. lib.4.* quemadmodum si
52 crimen læsæ majestatis humanæ committitur per subditum feudatarii contra Dominum directum, de jure communi bona applicantur fisco ipsius Domini, seu Principis superioris læsi, non autem fisco feudatarii. *cap.1. §. denique, Quæ fuit p. caus. Rolan. cons.78. nu.22. lib.2. & cons.73. per tot. lib.4. Peregrin. de Jur. fisc. lib.1. tit.2. num. 94. Rosenth. de feud. cap.5. conclus.63. num.4. lit. D.* ratio prædictæ conclusionis est, quia Princeps supremus de jure communi potest ratione dominii directi in subditos sui Vasalli procedendo, & mulctando jurisdictionem exercere. *cap. dudum. §. nos igitur. de Præb. in 6.* non enim tantam jurisdictionem Vasallo attribuisse censetur, quin majorem apud se retinuerit. *Nat. cons.487. num.23. & seq. & cons. 580. num.2. Merlin. d. dec.125. num.15. Rosenth. d. cap.5. concl. 4. num.6.* subdens, quòd confiscationes bonorum, quæ 53
fiunt in cœteris casibus à jure communi expressis, pertinent ad Vasallum cum mero, & mixto imperio, vel cum Regalibus investitum, etiamsi subditus feudatarii fuerit condemnatus ab ipsomet Principe superiore in confiscationem bonorum. *Boss. in tit. de bonor. publicat. num.63. Farin. in Pract. crim. q.25. nu.102. & seq.* ubi dicit, quòd si sub- 54
ditus feudatarii cõmittat crimen læsæ majestatis non in Dominum directum, sed in ipsum feudatarium, illius bona non applicantur Domino directo, sed feudatario. *Rolan. cons.75. num.8. & cons.78. num.13. lib.2.* ubi etiam observat, quod si adsit consuetudo tribuens Domino tempo- 55
tali certam partem de bonis hæreticorum confiscatis, & contingat, aliquem damnatum de hæresi habere bona in territorio feudatarii, ea in tali casu applicantur ipsi feudatario, non autem Domino directo. *vide Guid. Pap. decis. 76. num.1. Farinac. loco cit. nu.104.*

S V M M A R I V M.

56 *An filius privetur feudo ob delictum patris, & nu. seq. & præcipuè nu.66. & 70.*
57 *Delictum proximioris, propter quod aufertur ei hæreditas, ut indigno, nocet sequentibus in gradu.*
58 *Quando Vasallus dicatur delinquere contra Dominum.*
59 *Quid si pater non deliquit contra Dominum, sed contra extraneum, & pro delicto imponi debet pœna confiscationis bonorum, & nu.61.*
60 *Fiscus loco hæredis extranei habetur.*
62 *Et quid si feudum transeat ad filium suo jure, ut quia filius, non quia hæres, & nu.seq.*
63 *Item quid si emphyteusis concessa fuerit pro se, filiis, & nepotibus, & primus, vel secundus delinquat circa ipsum contractum non solvendo canonem &c.*
64 *Quando feudum dicatur ex pacto, & providentia.*
65 *An feudum concessum pro se, & hæredibus masculis dicatur hæreditarium.*
67 *Quid si feudum, vel emphyteusis quæsita fuerit ex re patris, seu data pecunia à patre.*
An Emphyteusis Ecclesiastica transeat in fiscum. ibid.
Ea, quæ non transeunt in hæredem extraneum, neque transeunt in fiscum. ibidem d. nu.67.
68 *Maritus non solvens canonem rei dotalis emphyteuticæ, an præjudicet uxori.*
69 *Quid si feudum aliàs esset hæreditarium, sed in investitura adsit prohibitio alienandi sine licentia Principis.*
71 *Quid si Prælatus ecclesiasticus delinquat contra Dominum.*
72 *In casu, quo feudum devolvitur Domino exclusis agnatis, de delicto feudatarii constare debet per veras probationes.*
73 *Bona feudalia non censentur confiscata, nisi in sententia fiat de illis expressa mentio.*
74 *Feudum ecclesiasticum non venit in confiscatione facta per Judicem sæcularem.*
75 *Feudum antiquum, si alienetur sine Domini consensu, non ad Dominum, sed ad proximiores devolvitur.*
76 *Dos uxoris, & donatio propter nuptias non venit in confiscatione bonorum mariti delinquentis.*
77 *Dos restitui debet, cùm primùm incipit maritus exulare.*

Quæstio VIII.

An, & quando filius privetur feudo propter delictum Patris.

RESp. quòd si pater delinquit contra Dominum, 56
vel aliquid facit contra feudi conventionem, non solùm pater, sed etiam filius feudo privantur, illudque statim Domino devolvitur. *cap. 1. §. denique, Quæ fuit prim. caus. benef. amitt.* etiamsi feudum esset antiquum, & ex pacto, & providentia. *Bart. in l. eum qui. num.1. & seq. ff. de Interd. & releg.* ubi 57
etiam

etiam dicit, quòd delictum proximioris, propter quòd aufertur ei hæreditas, ut indigno, nocet sequentibus in gradu. *Anan. conf.32. num.5. Cravet. conf.127. nu. 7. Rolan. conf.1. num.10. & seq. lib.3.* ubi dicit, quod si Vassallus privatur feudo propter delictum, & culpam, quæ de directo offendit Dominum, sive feudum sit novum, sive antiquum, semper revertitur ad Dominum exclusis etiam agnatis, & hoc in injuriæ suæ ultionem; quia cùm feudum sit beneficium, in quo agnati veniunt virtute primævę investituræ, & investito censeatur datum cum ista qualitate, & conditione, ut si ingratitudo committatur contra Dominum, feudum ad eum revertatur, agnati, seu descendentes non possunt conqueri, cum feudum à principio fuerit affectum hac qualitate, & conditione, videlicet si primus, cui facta fuit concessio, & ab eo successivè descendentes erunt erga Dominum grati. *Boss. in tit. de bonor. publicat. nu. 55. & 57. Alex. conf.30. nu.17. lib.1.* ubi, quòd Vas-
58 sallus dicitur, delinquere contra Dominum non solùm quando principaliter offendit ipsum Dominum, sed etiam si cùm uxore Domini jacuerit, vel dimiserit eum solùm in prælio, vel si non petiit investituram intra tempus legitimum. *Gozadin. conf.84. num.3. Duen. reg. 340. Caball. resol. crimin. cas.182. num.15. Paris. conf. 21. num. 53. & seq. & conf.1. num.16. & seq. lib. 1. Socin. jun. conf.68. nu.126. & seq. vol.3. Peregrin. de Jur fisc. lib.5. tit.1. num.108. & alii communiter.*

59 Si verò pater non delinquit contra Dominum, sed contra extraneum, ut si committat delictum, propter quòd imponi debeat pœna confiscationis bonorum, distinguendum est, aut tale feudum debet transire ad filium ex persona patris tamquam ad patris successorem, seu hæredem, ut si fuit concessum pro se, & quibuscunque hæredibus, vel quibus dederit, & in tali casu filius feudo privatur, illudque transit in fiscum: ratio est, quia tunc sine Domini licentia in quoscunque etiam extraneos transferri potest, & per consequens etiam in fiscum, qui loco hæredis extranei
60 habetur. *cap.1. de feud. non haben. propr. feud. natur. Bart. loco cit. num.2. Clar. in §. feudum, quæst. 84. vers. fin. Farin. in Pract. crim. qu.25. num.73. Boss. d. tit. de bonor. public. num.54. vers. tamen adverten-*
61 *dum est ad duo &c.* quòd intelligendum est, ut transeat in fiscum cum suo onere, ut scilicet fiscus teneatur Domino directo ad ea, ad quæ teneretur alius hæres extraneus, vel feudum cedere alicui privato, qui jura Vassalli præstet, vel illud vendere, ut Domino præstetur æstimatio juris sui directi, & fisco valor dominii utilis. *ut d. Cravet. conf.128. num.7. Peregr. de Jur. fisc. lib.5. tit.1. num.71. ubi alios refert.*

62 Aut feudum transit ad filium suo jure, ut quia filius, non quia hæres, & in tali casu filius illud sibi retinet, excluso fisco, & Domino directo, puta si feudum ex pacto, & providentia in descendentes perveniat, sive feudum sit antiquum, sive novum. *d. §. denique Bart. in d.l. eum qui. n.2. & seq. ff. de interdict. & releg* ubi
63 dicit, quòd in contractu emphyteutico, quando quis recipit emphyteusim pro se, suis filiis, & nepotibus, si primus, vel secundus delinquit circa ipsum contractum emphyteusis non solvendo canonem, vel alienando sine licentia Domini, hic non nocet sequentis; & si delictum committeret, propter quod bona publicarentur, ista bona debent remanere apud filios, & nepotes, quia non transeunt ad eos ut hæredes, sed habent suo jure. *Bald. in l. adoptivum, §. patronum. ff. de in jus voc. Clar. in §. emphyteusis. qu.8. vers. de hic &c. & in §. feudum. q.66. vers. ego aliàs &c.* ubi dicit, quòd si Vassallus non potest de feudo in præjudicium agnatorum disponere, nunquam feudum aperitur Domino, sed ipsis Agnatis, quibus jam ex tenore investituræ erat jus quæsitum, ut si feudum receptum fuerit ab Avo, vel à Patre ipsius delinquentis, expressè pro se,
64 & liberis, seu filiis, seu pro se, & hæredibus masculis, quo casu dicitur etiam ex pacto, & providentia, & non hæreditarium, quia illa verba, pro hæredibus masculis, intelligenda sunt in feudis, idest pro filiis masculis, ita ut non requiratur, quòd filii in tali casu sint hæredes, *Rolan. consil.1. num.31. & consil.29. numer.32. vol. 3. & consil. 77. numer.6. & 7. vol.4. Caball. d. cas.182. num.15.16. & seq.* ubi dicit, quòd eo casu fructus, seu commoditas talis feudi durante vita naturali Vassalli delinquentis non ad fiscum, nec ad Dominum directum pertinent, sed ad ipsos filios, & descendentes, vel alios Agnatos in investitura comprehensos, ad quos feudum pervenit, *Bartol. communiter receptus in l. Imperator ff. de fideicomm. libert. Alexand. consil.23. numer.3. & sequent. libr.1. Clar. in pract. crimin. §. fin. quæst.78. vers. item quæro &c. Duen. reg. 346. per tot. Peregrin. de Jur. fisc. lib.5. titul. 1. numer.107. Mohed. decision. 1. num.3. in titul. de Pæn. Afflict. decis.385. num.3. & dec.282. num.15. Farinac. in Pract. crim. quæst.25. num. 67. 68. & 71.*

Nec obstant deducta per *Socin. jun. dict. cons. 68.* 66
num.128. lib.3. ubi dicit, quod etiamsi delictum non fuerit contra personam Domini, sed alias tale, propter quod Vassallus feudo privetur, tunc etiam liberi ejus, & agnati conjuncti ipsi Vassallo delinquenti in tertio gradu, vel proximiori censentur privati ratione magnæ propinquitatis, & tantùm admittuntur agnati in quatto gradu, vel remotiori; *per tex. in cap.1. Vassall. feud. privet.* nam hoc procedit, quando feudum est receptum pro se, & hæredibus, vel simpliciter concessum alicui, nulla facta mentione liberorum, aut hæredum; secus si receptum fuerit pro se, & liberis, etiamsi feudum sit novum: quia tunc admittuntur filii Vassalli, quibus non nocet in tali casu delictum patris, *Ruin. consil.23. numer.32. volum.5. Clar. in §. feudum dict. quæst. 66. vers. ego aliàs &c. Rolan. conf.28. numer. 11. vol.3. Boss. in titul. de bonor. publicat. numer.55. Caball. resolut. crimin. cas.182. numer.16. Peregrin. d. lib.5. tit.1. n.113. ver. sed contra &c.*

Limita, ut supradicta conclusio procedat, quando 67
emphiteusis, vel feudum quæsitum fuit solo beneficio concedentis, tunc enim pater non potest filiis in investitura comprehensis præjudicare non solvendo canonem, aut rem alienando, irrequisito Domino, *ex trad. per Surd. decision. 290. numer.1.* secus si emphiteusis, vel feudum fuerit quæsitum ex re patris, idest data pecunia à patre, quia in tali casu potest pater filiis præjudicare, dummodò feudum sit novum, seu habeat originem in persona ipsius patris, secus si esset antiquum, seu quæsitum ab alio ascendente pro se, & filiis, *Bartol. in l.3. num.4. ff. de Interd. & relegat. Bald. in l.1. in fin. C. Per quas person. nob. acquir. Corn. conf.282. num.10. vol. 3. Natt. conf.531. num.43. Paris. consil.2. numer.22. libr.1. Alexand. conf.28. vol.5. Ursill. ad Afflict. dec.122. num.6. & dec.393. num.5. Clar. in §. emphiteusis quæst.16. ubi de communi. Surd. d. dec.290. num.1. Beltramin. ad Gregor. dec.529. num.23.*

Observa tamen, quod etiamsi emphiteusis, vel feudum sit novum, & quæsitum ex pecunia patris, non tamen transiret in fiscum, quando concessum fuit etiam pro filiis, & descendentibus: quamvis enim in tali casu pater possit de eo disponere etiam in extraneum, eo tamen aliter non disponente, recta via, ac de sui natura transit in filios, excluso fisco, ac si quæsitum fuerit solo beneficio concedentis: ratio est, quia talis videtur fuisse mens patris, à principio stipulantis pro filiis, ut hujusmodi emphiteusis ad extraneos non transeat, nisi quatenus ipse ita disposuerit, & non aliàs, *& ita senserunt Clar. in §. emphiteusis dict. quæst.16. versic. & his præmissis &c. & alii DD. citati;* regula enim est, quòd ea, quæ de sui natura non transeunt in hæredem extraneum, neque transeunt in fiscum, *glos. & DD. in l.1. Cod. de bonis libert. Bartol. in l. si finita §. si de vectigalibus numer. 6. ff. de damn. inf. Clar. in d. §. emphiteusis qu. nu.29. & alii communiter.*

Observa 2. quod emphiteusis ecclesiastica nunquam transit in fiscum sæcularem, etiamsi vel ea pacto, vel ex consuetudine, vel ex aliqua Pontificis constitutione ad extraneos hæredes transiret, alioquin conditio Ecclesiæ longè deterior efficeretur, tum quia fiscus est potentior, difficiliùs convenitur, & in pluribus magis est privilegiatus: tum etiam quia Ecclesia privaretur spe caducitatis, ac solitis laudemiis, cum semper detur restitutio fisco non solventi, & nunquam ipse fiscus moriatur, *Bart. in d. l. si finita §. si de vectigalibus n.6. Clar. d. q.29. Rolan. loco cit. num.17. quorum opinio est magis communis, ut Farin. in Pract. crim. q.25. n.55. & 56.*

Dixi,

Dixi, in fiscum sæculare, quia nonnolli sentiunt, emphyteusim Ecclesiæ transire in fiscom ecclesiasticum, *ita Farinac.d.q.25.n.57.ubi citat Oldrad.conf.17.& alios, vide Bellemer.dec.725.verf.quarto probatur, &c.*

68 An verò maritus non solvens canoonem rei emphyteuticæ dotalis præjudicet uxori? Resp. affirmativè: tenetur tameo maritus uxori ad interesse, & si non esset solvendo, tunc uxori in subsidium subvenitur, *Spec. in tit.de locat. §.nunc aliqua, q.111.n.136.& seq.Mandell.conf.28.num.9. Surd.dec.102.n.18.& seq.*

69 Notandum tamen est, quòd licèt feudum aliàs esset hæreditarium, & ad extraneos transitorium, si tamen in investitura adesset prohibitio alienandi sine licentia Principis, eo casu non amplius retineret hæreditarii feudi ad extraneos transitorii naturam, quia tunc alteratur natura feudi, & ideò non transiret ad extraneos, nec ad fiscum, *Farin.conf.135.n.51 & conf.209.nu.15.& seq.*quood procedit, qoando negativè concepta sunt illa verba, ot scilicet non possit Vassallus alienare sine consensu Domini, & tunc non ad agnatos feudum spectat, sed Domino devolvitur, quia nihil videtur actom in favorem agnatorum, sed solùm in favorem Principis concedentis, *ut sensit Boss. in tit.de Bonor publ n.54.Peregr.de Jur.fisc.lib.5 tit.1. num. 106.& 112.& alii Doctores citati;* secus si verba illa concepta sint affirmativè, quod scilicet Vassallus possit alienare impetrata licentia à Principe, quia in tali casu feudum adhuc transiret ad fiscum, *ut colligitur ex cap. 1. de feud. non haben.propr.feud.natur.& d.Boss.loco cit.*

70 Notandum 2. quòd si ex tenore investituræ constet, concedentem noluisse, ut unios delictum alteri noceat, ut si in investitura dictum fuerit, concedo de uno in alium, vel concedo omnibus principaliter, sive insolidum, vel concedo attentis meritis siogulorum, vel concedo generi tuo, tunc quia omnes considerantur principaliter per se, oon tanquam successores primi investiti, unius delictum alteri non nocet: & ideò in casu confiscationis feudum non devolvitur Domino, sed filiis, & agnatis, etiamsi offensa directè, vel principaliter tangat personam ipsius Domini, *Bald.in cap.1.§.denique, vers.& not.quod isto casu,&c. Quæ fuit prim cau.benef.amitt.*ubi dicit, quod in tali casu ad Dominum revertitur solum jus delinquentis, & non jus reliquorum, quod ex propria persona habent quodam ordine mortalitatis, non per viam hæreditatis, *Rol.conf.1 n.54.vol.3 & conf.15.nu.3.vol.4. Peregr. de Jur.fisc.lib.5 tit.1.n.10.& seq.*ubi etiam observat, quod si tempore delicti non est jus qoæsitum patri, ut quia Avus viveret, delictum patris non præjudicat filio; & ideò filius Avo succederet, *latè Farin.d.q.25.n.93.ubi alios refert.*

71 Notandum 3 quòd si Prælatus delinquit contra Dominum, favore Ecclesiæ feudum ad Dominum pertinet Prælato viveote, eo autem mortuo ad successorem ejus revertitur, *cap.1.§.fin.ubi Bart.de Capital.Corrad. Caball.d. cas.182.n.20.& alii communiter.*

72 Notandum 4. quod io omni caso, in quo feudum devolvitur Domino exclusis agnatis, de delicto feudatarii constare debet per veras probationes, non autem per ejus fictam confessionem resultantem ex contumacia, vigore statuti dispoocntis, contumaces haberi pro confessis: quia probatio facta propter contumaciam, non egreditur personam contumacis, *l.ejus qui delatorem, ff.de jur.fisc. Boss. in tit.de Bonor.publ.n.56.Rol.conf.29 n.21.& 22.& conf.94. n.25.vol.3.latè Farin.d.q.25.n.79* ubi etiam dicit, quod quando crimen, propter quod feudatarios condemnatur, esset concludenter per testes probatum, eo casu dicitur condemnatus ob delictum, & non ob contumaciam: *Peregr d.lib.5.tit.1 num 110.* licèt in hoc contrarium sentiat *Boss.loco cit num 56.versus fin.*

73 Notandum 5. quòd bona feudalia etiam in casu, in quo possunt confiscari, nunquam censentur confiscata, nisi in sententia confiscationis fiat de illis expressa mentio, *Rol. conf 29.n.14.& seq.vol.3.ubi de communi, Afflict.decis. 26. in princ. Add.ad Capell.Tholos.dec.395.Borgn. de usufr. n. 237 Grammat dec.103.n.110.Socc Jun.conf.71 num.47.& conf.74.in princ.vol.1.Farin.d.q.25.n.63.& seq.*ubi subiicit,

74 quòd feudum Ecclesiasticum non venit in confiscatione facta per Judicem sæcularem: & propterea feudatarius ex tali confiscatione minimè privatur feudo, quod recognoscit ab Ecclesia, nisi per sententiam Ecclesiæ sit privatus, *per tex.in clem.pastoralis, ubi DD de re jud.& trad. Bald. in l.1.q.42 ff.de rer.divis.*

Notandum 6. quòd alienato feudo antiquo sine Domini consensu, feudum non ad Dominum, sed ad proximiores devolvitur; *ut probat Peregr.d.l.5.tit.1.n.113.* 75

Notandum 7. quòd dos uxoris, & donatio propter nuptias non venit in confiscatione bonorum mariti delinquentis, *l.si marito, ff.solut.matr.l.1.& ibi DD.de Jur.fisc. Bart.in l.res quæ, §.1.ff.eod tit.de jur.fisc.Rot.decis. 197.ex collect.per Farin.*ubi subdit, quòd stante clausula, *in omnem, & quemcumque casum restitutionis, &c.* dos restitui debet, cùm primum incipit maritus exulare, etiamsi bona mariti tunc publicata non fuerint, *ex trad.per Bartol. in leg.si constante, sub num.20.ff.solut.matrim.* 76 77

S V M M A R I U M.

78 *Bona fideicommisso subjecta regulariter non veniunt in generali confiscatione bonorum.*

79 *Bona fideicommisso subjecta confiscantur, durante vita delinquentis quoad usumfructum: limitatur* 80 *& seq.*

80 *Quid si factum esset expressum fideicommissum in casu alienationis, vel si post fideicommissum adiecta sit causa, ut bona perpetuò conserventur in agnatione, vel familia.*

81 *Trebellianica, & legitima condemnati quando fisco applicetur.*

82 *Quando pater prohibere possit filio alienationem legitimæ.*

83 *Quid si prohibitio alienationis bonorum facta fuerit favore tantum prohibiti nullo dato substituto.*

84 *An, & quando dos publicetur per delictum mulieris.*

85 *An, & quando testator possit in casu delicti excludere fiscum.*

86 *Bona, quæ favore alterius prohibita sunt alienari, non publicantur, etiamsi ageretur de crimine læsæ majestatis.*

87 *An pater possit filio prohibere alienationem Trebellianicæ.*

88 *Trebellianica censetur prohibita ex prohibitione alienationis facta fideicommissariis.*

89 *Fiscus non succedit in illud jus, quod est personale filiorum.*

90 *Fiscus non potest petere, ut gravamen deducatur de legitima.*

91 *Fiscus non succedit in jus adeundi; nec potest dicere testamentum nullum ex causa præteritionis.*

92 *Fiscus potius bonis succedit, quàm personæ.*

93 *An cautela excludendi fiscum in casu delicti admittatur in delictis comprehensis in constit. 6. Sixti V. contra Bannitos, & facinorosos.*

94 *Dicta constitutio non habet locum, nisi de delicto constito verè, & concludenter, nec est extendenda ad alios casus, & n.95.*

96 *Usufructus mulieri relictus stantibus filiis resolvitur in alimenta.*

97 *Confiscatis bonis filiorum uxor reassumit integrum usumfructum.*

98 *Bulgari consuetudo procedit, quando apud filium bona permanent: cessat verò, quando ad extraneum deveniunt.*

Quæstio IX.

An, et quando bona fideicommisso subjecta transeant in fiscum.

Resp. quod licèt bona fideicommisso subjecta regola- 78
riter non veniant in generali confiscatione bonorum, quia censetur tacitè prohibita alienari, *juxta tex in auth.res, quæ, ubi DD.C.commun.de legat.latè Alex.conf. 23 lib.1.Ruin.conf.129.n.3.lib.2.Natt.conf 528.nu.19.et seq. lib.3 Boss in tit.de bon.publ.n.34.Peregr.de Jur.fisc.lib.5.tit. 1.rub.de Publ.bon.n.98.Farin.in Prax.crim.q.25.num.22.et*
seq. confiscantur tamen durante vita delinquentis qooad 79
usumfructum etiam in præjudicium substituti, cui postmodum adveniente morte naturali ipsius delinquentis, eadem bona confiscata per fiscum restituuntur, *l.ex facto, §. ex facto, ubi DD.ff.ad Trebell.Boss.loco cit.n.34 in fin.Rol. conf.98.n.10.vol.2.*

Limita 1. ut prædicta conclusio procedat, quando fi- 80
deicommissum, vel substitutio facta fuit tantùm in casum

Q mor-

mortis: tunc enim fiscus potest apud se retinere bona, du-
rante vita ipsius condemnati, *juxta tex. in l. Statius Flo-
rus, §. Cornelio felici, cum ibi not. ff. de jur. fisc.* secus si factum
esset expressum fideicommissum in casum alienationis, vel
quando post fideicommissum adjecta est causa, ut bona
perpetuò conserventur in agnatione, vel familia: quo ca-
su statim facta alienatione per delictum talia bona ne du-
rante quidem vita ejus, qui prohibitus est alienare, veniunt
in confiscatione bonorum, sed admittitur sequens in gra-
du fideicommissi, *Bart. communiter receptus in l. Impera-
tor, ff. de fideicom. libertat. Socin. jun. conf. 77. n. 15. lib. 2. Rol.
conf. 98. nu. 14. & seq. lib. 2. ubi de communi, Grammat. decis.
105. n. 31. & alii, quos refert, & sequitur Clar. in Pract. cri-
min. lib. 5. §. fin. q. 78. vers. item quæro nunquid, &c.* ubi ta-
81 men subdit, quod potest fiscus detrahere ex persona con-
demnati trebellianicam, modò non sit ejus detractio pro-
hibita, & etiam in omnem casum solet detrahere legiti-
mam, quando condemnatus esset filius, quia in ea non
potest testator fideicommissum, neque aliud gravamen
imponere, neque ejus alienationem prohibere, *l. quoniam*
82 *in prioribus, C. de inoffic. testam.* uno tantum casu excepto,
quando scilicet pater propter minorem ætatem filiorum,
eis prohibuisset alienationem omnium bonorum usque ad
certum tempus: talis enim prohibitio non censetur filiis
onerosa, sed potius favorabilis; potest enim pater provi-
dere filii imbecillitati, *l. filiis matrem, ubi Bart. Jas. & alii,
C. eod. tit. de inoff. testam.* & ideò valet etiam respectu legiti-
mæ, itaut, si filius delinquet, confiscari non possit, *vide
Boss. in tit. de bonor. public. nu. 41. Rum. conf. 23. lib. 5. Rimin.
conf. 243. vol. 1. Natt. conf. 528. num 32. & seq. Farin. quæst.
25. n. 34. & seq. et conf. 159. n. 30. & seq.*

83 Limita 2. ut dicta conclusio procedat, quando aliena-
tio est prohibita favore alterius: tunc enim delinquendo
non potest quis alienare in præjudicium substituti; & ideò
bona hujusmodi prohibita alienari non veniunt in publi-
catione bonorum, sed substituto statim applicantur, *leg.
Imperator, ubi Bart. et alii, ff. de fideic. liber.* alioquin seque-
retur absurdum, quod esset in potestate gravati per suum
delictum evertere voluntatem testatoris, & privare substi-
tutum sibi debito fideicommisso, *contra tex. in l. id quod
nostrum, ff. de reg. jur.* Secus si prohibitio facta fuerit favore
tantum prohibiti nullo dato substituto: eo enim casu non
videtur prohibita alienatio, quæ fit delinquendo, quia pro-
pter delictum amittit favorem, & privilegium suum, &
ideò bona fisco in tali casu applicantur, *Bart. in l. si quis in
tantam, n. 12. C. Unde vi, Alex. conf. 23. n. 6. lib. 1.* ubi etiam
dicit, quod si mulier delinquit constante matrimonio, dos
84 non publicatur, nisi in casibus expressis *in l. quinque cum
duabus seq. ff. de bon. damnat.* quia, quod mulier non pos-
sit alienare dotem constante matrimonio, fuit inductum
non solum favore mulieris, sed etiam viri, *Cec. in l. furiosi
n. 6. ff. de Reg. Jur. Gram. dec. 105. n. 31. & seq. et n. 39. Natt.
conf. 528. n. 6. & seq. vol. 3.* subdens, quod si testator prohi-
85 beret alienationem favore prohibiti tantùm nullo dato
substituto, tunc si adderet, quòd si delinqueret, bona
transire non debeant in fiscum, talis dispositio non vale-
ret, quia dolus futurus remitti non potest, *l. si unus, §. il-
lud ubi Bart. ff. de Pact.* & hoc ea ratione, ne detur occasio
delinquendi, *l. convenire, ff. de Pact. dot.* secus si alienatio
prohibita esset favore alterius, quia tunc attenta disposi-
tione testatoris excludentis fiscum in casu delicti, non fis-
co, sed substituto, seu vocato in tali casu bona delinquen-
tis statim non expectata ejus morte applicantur, *latè Pe-
regr. de jur. fisc. lib. 5. tit. 1. n. 103. & seq. Surd. dec. 254. n. 14.* 86
et seq. ubi, quod nec in crimine læsæ majestatis publican-
tur bona, quæ favore alterius sunt prohibita alienari, *Fa-
rin. quæst. 25. n. 30. et 39.*

An verò testator possit filiis prohibere trebellianicam? 87
affirmat *Rol. conf. 31. n. 30. et seq. lib. 1. Boss. in tit. de bonor. pu-
blic. n. 41. Mandell conf. 57. n. 10. Tob. Non. conf. 32. nu. 24. et
seq.* ubi dicit, quod trebellianica potest hodie indistinctè
prohiberi etiam liberis primi gradus, *Honded conf. 59. nu.
37. lo. 1. ubi de communi testatur, et hanc sententiam sequuta
est, Rot. dec. 693. nu. 4. par. 1. et dec. 313. par. 2. Divers.* ubi,
quod trebellianica censetur prohibita ex prohibitione alie- 88
nationis facta fideicommissariis.

Notandum est etiam, quòd fiscus non succedit in illud 89
jus, quod est personale filiorum, ut peteret oneris reje-
ctionem à legitima, cum hoc filiorum favore sit introdu-
ctum, *Farin. conf. 159. nu. 6. et seq. et num. 35. et 41. cum seq.
et in Pract. crim. q. 25. n. 141.* ubi, quod fiscus non succedit 90
in jus adeundi, neque potest dicere testamentum nullum
ex causa præteritionis, *Alciat. conf. 67. nu. 7. et 8. lib. 9.* ubi 91
dicit, quod licet filius possit dicere testamentum nullum,
& istud jus transmittat ad descendentem, non tamen trans-
mittit ad extraneos, & per consequens, neque transit in 92
fiscum, qui potius bonis succedit, quàm personæ, *Rol.
conf. 98. n. 29. lib. 2. Thob. Non. conf. 107. n. 4.*

Notandum 2. quod prædicta cautela excludendi fiscum 93
in casu delicti non admittitur in delictis comprehensis *in
constit. Sixti V.* edita contra bannitos, & facinorosos: in
ea enim expressè cavetur, ut bona delinquentium confis-
cari possint durante eorum vita, non obstante quocunque
fideicommisso, substitutione, & dispositione testatoris
sub quavis forma verborum, ac strictissimis clausulis, &
cautelis concepta, nisi testator talis testamenti confirma-
tionem à Principe obtinuerit, vel expressè mentem suam
in testamento declaravit, se talem prohitionem principa-
liter fecisse non animo fraudandi fiscum, sed causa con-
servandi bona in sua familia, *Farin. in Pract. crim. d. q. 25.
n. 30. et 39.* ubi etiam observat, quod prædicta constitutio 94
non habet locum, nisi de delicto constiterit verè, & con-
cludenter aliter, quàm per fictam confessionem ex contu- 95
maciam resultantem, nec est extendenda ad alios casus in
ea non comprehensos.

Notandum 3. quod licèt usufructus mulieri relictus 96
stantibus filiis resolvatur in alimenta ex Bulgari consuetu-
dine: tamen confiscatis bonis filiorum uxor reassumit in- 97
tegrum usumfructum, *l. si mulieri, ff. de usufr. accres. Thob.
Non. consil. 107. num. 9. et seq.* ubi dicit, quòd prædicta Bul-
gari consuetudo procedit, quando apud filium bona per- 98
manent; cessat verò, quando ad extraneum deveniunt,
*Gabr. libr. 5. titul. de usufruct. conclus. 3. numer. 8. et alii com-
muniter.*

INDEX RERUM NOTABILIUM,

Quæ in hoc Tractatu continentur,

A

Q 2 Actio

B

C

Talis

Factum

Index Rerum Notabilium.

D

Poteſt

ad

Cano-

Si pater

R scere

Index Rerum Notabilium.

R 2

G

H

An

Index Rerum Notabilium.

Aqua

N

O

P

Q

REGU-

Sepul-

Index Rerum Notabilium.

TEX-

V

ratus,

F I N I S.